UC-NRLF
B 3 085 039

BERKELEY
LIBRARY
UNIVERSITY OF
CALIFORNIA

Digitized by Google

Jun 56

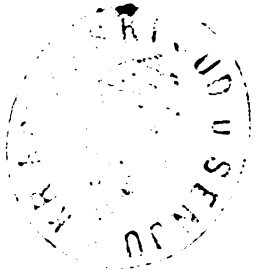

Digitized by Google

Digitized by Google

MJESEČNIK

PRAVNIČKOGA DRUŽTVA U ZAGREBU.

GODINA VII.

IZDALO GA PRAVNIČKO DRUŽTVO U ZAGREBU.

UREDJUJE U IME ODBORA PRAVNIČKOGA DRUŽTVA:

DR. BLAŽ LORKOVIĆ.

U ZAGREBU.

TISKOM DIONIČKE TISKARE

1881.

Digitized by Google

MAIN LIBRARY

Digitized by Google

K1
M57
v.7

SADRZAJ

SEDME GODINE „MJESEČNIKA".

I. Razprave.

Ocjena osnove kaz. zakona o zločinstvih i prestupcih za Hrvatsku. (Nastavak.) — Dr. Ivan Ružić. Str. 1. br. Mjes 1.

Počimlje li zastara pristojba, koje se neposredno platiti imadu, kao što zastara prava prvenstva po §. 141. zakona o biljegovini i pravnoj pristojbi, tek dostavom plateżnoga naloga u ruke pristojbi podvržene stranke? — Iv. Pirka. Str. 7. br. 1.

Nezakonito diete u zadruzi. — Dr. Fr. J. Spevec. Str. 10. br. 1.

Imade li predsjedatelj konačne razprave odlučno pravo odvjeta po §. 22. k. p. od 29. srpnja 1853. kod obnovljenoga glasovanja, ako li su odvjeti ostalih glasovatelja u više od dva mnienja podieljeni? — Dragutin Gjuričić. Str. 15. br. 1.

O zloporabi postupka za prepore smetana posjeda. — A. Rušnov. Str. 21. br. 1.

Tumačenje članka 271. točka I. autrijskoga trgovačkoga zakona. — Iv. Pirka. Str. 49. br. 2.

Kazneni postupnik za Bosnu i Hercegovinu. — Dr. Stanko Tkalac. Str. 51. br. 2.

Kako se ima postupati po propisih zakona o maličnom postupku, kada stranke poput svjedoka preslušane posve protuslovno ob istoj okolnosti izpovjede? — Dr. St. Posilović. Str. 70. br. 2.

Zanimivi urbarialno-pravni slučaj. — M. Str. 73. br. 2.

Pojam gruntovničke stvarnosti (prilog k postupku za osnivanje novih gruntovnica). — Adalbert Šek. Str. 97. br. 3.

Naš zakon o pravozastupnicih. — Str. 106. br. 3.

Nješto za nadopunu članka nalazećeg se u Mjesečniku br. 10. pr. g. pod naslovom: „Imade li mjesta uporabi §. 14. z. z. i onda, ako je na idealni dio ženskoga člana zadruge uknjiženo već na čiju korist pravo vlastnosti. — A. Rušnov. Str. 111. br. 3.

Tumačenje §§. 1401., 863., 1406. i 1407. obć. gradj. zakona. — I. Pirka. Str. 113. i 192. br. 3. i 4. B).

Slovenščina pri tržaških sodnijah. — Str. 127. br. 3.

Smrtna kazan. — Dr. Ivan Ružić. Str. 145., 177. i 209. br. 4. A) i B) 5. A).

K §. 414. k. p. i §. 2. nar min. za pravosud. od 7. kolovoza 1857. — A. Str. 156. br. 4. A).

Tko razpisuje glavnu razpravu? — A. Str. 159. br. 4. A).

Mogu li se ugovori putem brzojava sklopiti? — M. Savič. Str. 185., 212., br. 4. B) i 5. A).

Odgovor na članak „k §, 414. k. p. i §. 2. min. uar. od 7. kol. 1857. — Dr. St. Posilović. Str. 217. br. 5. A).

Kratki odgovor na zloporabu postupka, propisanoga za prepore smetanoga posjeda. — Dr. Salay. Str. 223. br. 5. A).

Tumačenje §. 339. u savezu sa §. 251. o. g. z. — I. Pirka. Str. 241. br. 5 B).

Priženjenik u zadruzi. — Dr. F. J. Spevec. Str. 245. br. 5. B).

Jedna primjetba k članku Mjesečnika br. 2. o. g. pod naslovom: „Kako se ima postupati po propisih zakona o maličnom postupku, kada stranke poput svjedoka preslušane posve protuslovno ob istoj okolnosti izpovjede?" — A. Rušnov. Str. 255. br. 5. B).

Digitized by Google

K zaštiti posjeda po §§. 339. i 346. o. g. z — I. Pirka. Str. 273. br. 6. A).
O godišnjih izkazih o poslovanju sudova. — V. Str. 277. br. 6. A).
Da li je za naše odnošaje shodna inštitucija sudbenih prisežnika? — Dr. St. Posilović. Str. 285., 318. br. 6. A) i 6. B)
Naredba kr. vladnoga odjela za pravosudje od 13. svibnja t. g. br. 3470 upravljena na kr. banski stol glede postupka sa pravnimi liekovi proti kazne nim osudam sudbenih stolova. — Str. 288. br. 6. A).
U čemu se razlikuju članci 324. i 325. njemačkoga od ovim odgovarajućih §§. 322. i 324. ug. trg. zak. — I. Pirka. Str. 305. br. 6. B).
Pravo naduknjiženog vjerovnika u stečaju. — Ž. Gojković. Str. 307. br. 6. B).
Razjašnenje čl. 20. i 87. disciplinarnoga zakona za sudce krajiške od 19. lipnja 1872. — I. Pirka. Str. 316. br. 6. B).
Kako se u maličnom postupku računa rok za podnešenje ništovne žaobe, ako su obie stranke prisustvovale proglašenju osude? — Dr. Hinković. Str. 322. br. 6. B).
O ponovitoj dražbi kod dobrovoljne prodaje nekretnina. — Str. 324. br. 6. B).
Da li je numerus clausus prešan? — X. Str. 337. br. 7. A).
Protuprimjetba na primjetbu sadržanu u br 5. Mjesečnika. — Dr. Stj. Posilović. Str 340. br. 7. A).
Mogu li se na gruntovne unose obavljene u dosada još u krieposti stojećih zemljištnicih u izpravnom postupku po §. 14. provedbena naputka od 24. prosinca 1876. br. 5715., izdanom k zakonu od 16. rujna 1876. o sastavljanju gruntovničkih uložaka, dozvoliti i provesti daljne uknjižbe i predbilježbe? — A. Rušnov. Str. 344. br. 7. A).
Kada se izvan ništetnosti i izvan povrate u predjašnje stanje ima u jednoj te istoj parnici nakon pravomoćnosti osude donieti ponovo osuda? (tumačenje §. 269. gpp. sa nuzgrednim osvrtom na §§. 2., 3., 107., 255. gpp., §. 16. odvj. reda, §§. 6., 7., 532., 1005., 1008., 1022, 1025. o. g. z. — I. Pirka. Str. 349. i 387. br. 7. A) i 7. B).
Povrata u prijašnje stanje radi promašena ročišta u maličnom postupku. — Dr. Hinković. Str. 369. br. 7. B).
§. 414. k. p. i §. 2. min. naredbe od 7. kolovoza 1857. — A. Str. 376. br. 7. B).
Rješitbe vrhovnoga suda, — Str. 381. br. 7. B).
Na koji momenat zadružno-diobnoga postupka valja gledati izričuć odluku? — Dr. F. I. Spevec. Str. 401. br. 8. A).
Kada se izvan ništetnosti i izvan povrate u predjašnje stanju ima u jednoj te istoj parnici nakon pravomoćnosti osude donieti ponovo osuda. — Ž. Gojković. Str. 412. i 442. br. br. 8. A) i B).
Još jednom §. 414. k. p. i §. 2. min. naredbe od 7. kol. 1857. — Dr. St. Posilović. Str. 419. br. 8. A).
Kauzalna nadležnost po §. 26. odvjetničkoga reda. — Dr. Hinković. Str. 333. br. 8. B).
Može li se idealni dio nepokretnosti plemićke zadruge, pripadajući jednomu članu iste, pravom zaloga obteretiti; a na kakav način može vjerovnik, koji je stekao pravo zaloga na idealni dio nepokretnosti plemićke zadruge pripadajući jednomu članu iste, realnu ovrhu voditi? — A. Rušnov. Str. 465. br. 9. A).
Kada se izvan ništetnosti i izvan povrate u prijašnje stanje ima u jednoj te istoj parnici nakon pravomoćnosti osude donieti ponovo osuda? — I. Pirka. Str. 472. br. 9. A).
Telefon napram javnomu bilježničtvu. — Str. 477. br. 9. A).

Digitized by Google

Pojam i bivstvo akcije i akcijonarne udruge. — Dr. Fran Vrbanić. Str. 497. br. 9. B).

Kako ima glasiti zahtjev tužbe na razvrgnuće zajednice nepokretnosti? — A. Rušnov. Str. 516. i 538. br. 9. B) i 10. A).

O kazni nasrtaja na šumsko dobro u krajiškom području. — I. H. S. Str. 429. br. 10. A).

O stečnju više krivica. — Dr. Gojković. Str. 541. i 567. br. 10. A) i B).

Ovršna dražba alikvotnoga diela nekretnine. — Dr. Hinković. Str. 561. br. 10. B).

Zakoni Crne Gore i Srbije. — Str. 576. br. 10. B).

Ima li mjesta predbilježbi prava zaloga na temelju izvadka iz trgovačkih knjiga, vodjenih po propisu §. 25. t. gr. zakona od 16. svibnja 1875. — A. Rušnov. Str. 593. br. 11. A).

Erarskim postotnim prenosnim pristojbam nepristoji prednost pred uknjiženimi tražbinami, nastavšimi prije tih pristojba; a prepori o prvenstvu ili prednosti erarskih tražbina nespadaju pred financijalne oblasti. — X. Str. 598. br. 11. A).

O mitu. — Dr. Ž. Gojković. Str. 600. br, 11. A).

Odpovjed službe privatnomu učitelju. — Dr. Hinković. Str. 625. br. 11. B).

Prieka potreba, — I. W. Str. 631. br. 11. B).

Ocjena načela i postupka u obće u kaznenih postupnicih od 29. srpnja 1853. i od 17. svibnja 1875. — Dr. Stj. Posilović. Str. 636., 657. i 689. br. 11. B), 12. A) i 12. B).

K pitanju potaknutom u razpravnom članku (Mjesečnika br. 10. B) na strani 561): ob ovršnoj dražbi alikvotnoga diela nekretnina, odnosno kako da vjerovnik konačno realizira svoju tražbinu proti jednomu od suvlastnika. — A. Rušnov. — Str. 668. br. 12. A).

O izjednačenju kaznenih posstupnika u svrhu utjelovljenja krajine. — Dr. Makanec. Str. 672. i 708. br, 12. A) i B).

Ocjena spomenice „o mitu". — I. H S. Str. 703. br. 12. B).

Kada se izvan ništetnosti i izvan povrate u predjašnje stanje ima u jednoj te istoj parnici nakon pravomoćnosti osude doniet ponovo osuda. — Ž. Gojković. Str. 712. br. 12. B).

II. Praktički slučajevi.

1) Gradjansko-pravni.

O pobožnom zapisu ima se ubaviestiti polit. oblast (namjestničtvo, zemaljska vlada) i prije toga nemože se uručiti ostavina — Str. 33. br. 1.

Uvjetno nasljedstvo nemože se pretvoriti u bezuvjetno nagodom, utanačenom medju postavljenim nasljednikom i nasljednikom substituiranim za slučaj, da se postavljeni uvjet neizpuni. — Str. 33. br. 1.

Muče odriešenje dužnika po vjerovniku kod asignacije može se dogoditi samo načinom, koji ustanovljuje §. 1407. o. g. z. (§§. 1401. 1406, 863., 464.. 443. o. g. z.) — Str. 35. br. 1.

K pitanju ob uporabi §. 99. gr. reda. — A. Rušnov. Str. 84. br. 2.

Kotarski sud mora molbe za odobrenje kupoprodajnoga ugovora za stran maloljetnika svagda sudbenomu stolu na odobrenje s izvješćem predložiti, a nesmije ju radi neosnovanosti zahtjeva molitelju povratiti (k §. 81. sudovnika). — S. Str. 86. br. 2.

Čuvar stvari na ostavu predanih može se tužiti tužbom ex contractu, da izda depositum i onda, ako je čuvanje stvari samo zato prestalo, jer

Digitized by Google

je on, pokoreć se nalogu ostavinsko-razpravne oblasti, predao depositum sudu. — Str. 86. br. 2.

U nagodbi poteklo j iz mjenbenog posla nesmiju se računati zatezne kamate više od 6%. — Str. 89. br. 2.

Pohrana novčane svote u sudbene ruke. (K uporabi §. 1425. o. g. z) — Dr. A. S. Str. 129. br. 3.

Tužbe smetanog posjeda mogu se i u redovitom postupku upotriebiti, nu pri tom nije dostatan dokaz samo okolnosti posljednjeg faktičnog posjeda. — Dr. S. P. Str. 130. br. 3.

Obreka poslati dužni iznos na stanovito mjesto još neustanovljuje sudbenost ugovora. — Str. 132. br. 3.

Odluka, kojom neparbenim postupkom bude dosudjeno baštinstvo, ne može pravomoćnom postati prama takovim nasljednikom, koji su imali biti a nisu bili obznanjeni o stanju baštinstva. — Str. 133. br. 3.

Može li vjerovnik, koji je stekao pravo zaloga na nepokretnosti, napadati tužbom po §. 148. grunt. reda gruntovni unos, obavljen na korist jednoga od njegovih prednika na teretovnici gruntovnoga napisnika istih nepokretnosti, radi nevaljanosti ovoga unosa? — A. Rušnov. Str. 165. 4. A)

Delegacija: poslovi tutorske oblasti cislajtanske mogu se prenieti na kr. hrvatski sud jedino carskim odobrenjem. — Str. 168. br. 4. A).

Zakupna pogodba, na izvjestno vrieme sklopljena, može se razriešiti s razloga u §. 1118. o. g. z. navedenih, ne samo tužbom nego i jednostavnim odkazom. — Str. 168. br. 4. A).

Iznos bolnine može se opredieliti prama vremenu, koje je trebalo za liečenje, a nije potriebno, da ozliedjeni položi prisegu od uciene. — Str. 171. br. 4. A).

Da li je trošak komasacije izmjerenja odcliv od dotičnoga dobra? Tko je dužan taj trošak namiriti u slučaju prodaje dobra? — Str. 193. br. 4. B).

Prinesak k postanku pogodba po §§. 862. i 863. o. g. z. — Str. 196. br. 4. B).

Ako tražbina, koja je na prodanih nepokretnostih stečajnine uknjižena, na stečajninu prijavljena nije, gubi tražbina na tu tražbinu naduknjižena sve ako je i prijavljena, svako pravo na masu stečajnu. — Dr. N. J. Str. 201. br. 4. B).

Kada se izvan ništetnosti i izvan povrate u predjašnje stanje ima u jednoj te istoj paruici nakon pravomoćnosti osude donieti ponovo osuda? (Tumačenje §. 269. gr. p. p sa nuzgrednim osvrtom na §§. 2., 3., 107., 255., p. p., §. 16. odvj. reda, §§ 6., 71., 532., 1005., 1008.. 1022., 1025. o. g. z) — Dr. Ž. G. Str. 227. 257. br 5. A) i 5. B).

K §. 887. ob. gr. zak — Str. 263. br. 5. B).

K §. 843. ob. gr. zak. — Str. 265. — br. 5 B).

Nepokretnosti, koje povodom urbarske regulacije mienjaju vlastnika, imaju se na novoga vlastnika gruntovnički prenieti zajedno sa već uknjiženimi erarskimi pristojbami. — Dr. N. J. Str. 290. br 6. A).

Prinos k nauci ob uvjetih ob gr. z. — Str. 292. br. 6. A).

Izlučnom tužbom nemože se visoki ugarsko-hrvatski erar kod kotarskoga suda tužiti, te se tužba radi očite nenadležnosti ureda radi odputiti ima. — Dr A. S. Str. 283. br. 6. A).

Uzoranjem livade smeta se pravo posjeda vožnje. Prigovor o prekasno podnešenoj tužbi. — Str. 294. br. 6. A).

K §. 71. grunt. reda. — Al. Fr. Klofutar. Str. 328. 6. B).

Digitized by Google

K §. 879. al. 4. ob. gr. zak. — Str. 329. br. 6. B).

Zanimiva parnica o smetanju posjeda. — Klofutar. Str. 355. br. 7. A.

Svaki hipotekarni vjerovnik može shodno §. 520. p. p. tražiti relicitaciju. nekretnina radi neizpunjenih dražbenih uvjeta. — Str. 357. br. 7. A).

Kapara. Ako su stranke za izpunitbu pogodbe uglavile očevidno prekratko vrieme, uzimlje se, da pogodba nije nastala, ali bez ičije krivnje. — Str. 359. br. 7. A).

Tužba na izpunjenje nuzgrednih obveza, potičućih iz pogodbe, predpostavlja, da se dokaže pravni naslov za glavnu tražbinu. — Str. 360. br. 7. A).

Da li se ima za sasvim sliepog u smislu §. 270. o. g. z. kurator postaviti? — W. N. Str. 388. br. 7. B).

Ostatak tražbine, koja je prvobitno iznosila preko 100 for., nemože se utužiti pred bagatelnim sudom. — Klofutar. Str. 390. br. 7. B).

Ako tuženik na tužbu, kojom se traži od njega izplata zajma, prigovori, da mu je ono darovano, što se išće kao zajam, ima tužitelj dokazati, da je uglavljen zajam. — Str. 390 br. 7. B).

Nasljedno očitovanje. što ga preda udova pokojnikova na temelju sačinjene ali sudu nepredložene nasljedne pogodbe i zamienite oporuke, ima se kod suda primiti. (§§. 39., 40., 122. zak. od 9. kolovoza 1854.) — Str. 391. br. 7. B).

Kako se riešavaju tužbe izazivne kod gradnja? — Str. 421. br 8. A).

K §. 144. bilježničkog reda. — Dr. Hinković. Str. 428. br. 8. A).

Pravomoćno uručenje ostavine oduzimlje nasljedniku pravo zahtievati konvo kaciju vjerovnika po §. 813. i sl. o. g. z. — Str. 460. br. 8. B).

Ako autonomno tielo odpusti stalno namještenoga činovnika i to jedino s razloga, jer je odlučilo dokinuti službeno mjesto, što ga on zauzimlje, dužno je dati naknadu štete. (§ 1295. o. g. z.) — Str. 487. br. 9. A).

Ako su stranke za izvršbu stanovite pogodbene ustanove ugovorile očito prekratak rok, tada se imade uzeti, da pogodba bez ičije krivnje nije izpunjena. (K §§. 908. i 909. o. g. z.) — Str. 488. br. 9. A).

Tužba radi obogaćenja. K §. 469. obć. gr. zakona. — Str. 519. br. 9. B).

Od kojega se vremena ima računati dražbeni rok kod nekretnina? — Dr. H. Str. 523 br. 9. B).

Erarskim postotnim prenosnim pristojbam nepristoji prednost pred uknjiženimi tražbinami, nastavšimi prije tih pristojba, a prepori o prvenstvu ili prednosti erarskih tražbina nespadaju pred financijalne oblasti. — V. Str. 547. br. 10. A).

K tumaćenju §. 1420. obć. gr. zakona. — Str. 549. br. 10. A).

I za stranu ml. zadrugara sklopljene kupoprodajne pogodbe o prodanih nepokretnostih nadležan je odobravati kr. sudbeni stol. (K uporabi §. 7. zakona od 3. ožujka 1874. i §. 81. gradj. sudovnika.) — Dr. A. S. Str. 552. br. 10. A).

Obećanje, da će se tudji dug platiti, spojeno s izjavom, da se onaj, koj to obećaje, odriče svakog prava regresa (zavrate), utemeljuje pod predpostavom prihvata istoga od strane dužnika odpust duga (expromissio animo donandi), koj dužnika ipso jure riešava (liberira). te po tom za svoju valjanost netreba nikakove pismene darovnice. (§§ 1345, 1358, 1444., 943. o. g. z.) — Str. 582. br. 10. B).

Za slučaj, da se brak sklopi, dano obećanje, da će se platiti dug zaručnice,

Digitized by Google

imade se smatrati kao obećanje miraza. (§§. 1218. i 1227. o. g. z.) — I. Pirka. Str. 611. br. 11. A).

Prinos k nauci o vlastničtvu. — M. P. Jovanović. Str. 613. br. 11. A).

Zaknpnik nemože od prodavalca tražiti naknadu štete i izmakle koristi, ako je novom vlastniku ustupio bez valjana odkaza. (§. 1120. o. g. z.) — Str. 615. br. 11. A).

Razvrgnuće zajednice dobara. — M. Str. 647. br. 11. B).

§. 916. o. g. z. i dvorski dekret od 22. lipnja 1836. br. 45. ob. zak. s. — Str. 649. br. 11. B).

Primjer za tužbu smetanoga posjeda. — Dr. Stjepan Posilović. Str. 653. br. 11. B).

Kako se riešava dodatak k tužbi prije danoga odgovora? — Str. 677. br. 12 A).

K nauci o gruntovničkih bilježka (§, 104 z. st. grunt. reda). — Dr. A. S. Str. 678 br. 12 A.

Tumačenje članka 271 točka 1 u savezu sa člankom 273 alinea 3 austr. trgovačkoga zakona. — I. Pirka. Str. 719 br. 12 B.

2) Mjenbeno-pravni.

Kako se osigurava tražbina mjenična u slučaju podnešenih prigovora proti platežnomu nalogu. — Str. 89. br. 2.

Kako djeluje sa prihvatnikom mjenice sklopljena novacija na izdatnika. (§§. 1376. i 1378. o. g. v.) — Str. 392. br. 7. B).

Prihvatnik mjenice obvezan je izdatniku mjenbeno-pravno i onda, ako se ovaj kao vlastnik mjenice i nebude legitimirao neprekinutim redom naledja. — Str. 490. br. 9. A).

Pismena izjava, kojom mjenbeni obvezanik izjavljuje, da će od mjenbene svote platiti kamate, mora se takodjer utužiti kod trgovačkoga suda. — Str. 524. br. 9. B).

Da li imade prihvatnik pravo, da pobija pravost naledja. — Str. 588. br. 10. B).

3) Kazneno-pravni.

§. 419. k. z. i §§. 250. i 390. k. p. — St. Popović. Str. 37. br. 1.

Ima li se §. 300. k. z. upotriebiti i proti pogrdam ugarske vlade i njezinih organa? — N—u. Str. 39. br. 1.

K nauci o §. 496. k. z. — B. Str. 44. br. 1.

Nemarno nadziranje djece. (§. 376. k. z.) — Str. 91. br. 2.

Da li je pripomaganje kod realiziranja fingiranih po kojem poštaru poštarskih doznačnica — sukrivnja zločina prevare po §. 5., 197. i 200. k. z.? — D. Gj. Str. 134. br. 3.

Da li kradja, prevara ili pronevjerenje? — Str. 140. br. 3

Kradja je izvedena, čim počinitelj tudju stvar iz posjeda drugoga uzme, a nije potrebno, da ju donese na mjesto, koje je za sigurno zaklonište iste odabrao. Zatajivanje stvari, potičućih od kradje, pronevjerenja ili razbojstva, bez poprednjega dogovora s počiniteljem, tvori uvjek osobito kažnjivo djelo dioničtva kradje, pronevjerenja ili razbojstva, a ne pripomoći dane zločincem po §. 214. k. z — Str. 171. br. 4. A).

Digitized by Google

Odredbe obć. kaz. zakona ob izgonu inozemaca (sravni napose §. 522. k. z.) imadu se uporaviti i na pripadnike zemalja krune ugarske. — Str. 202. br. 4. B).

Krivo pred sudom položeno svjedočanstvo ima samo po sebi sve uvjete potrebite po §. 197. k. z. za prevaru, pa s toga — osim u samom krivom svjedočanstvu sadržane nakane: povrieditи državu u pripadajućem joj pri vršenju pravde pravu na istinu — nije za zločinstvo prevare krivim svjedočanstvom potrebita posebna nakana, nanieti komu god još drugu kakovu štetn u pravih njegovih. — E. G. Str. 233. i 266. br. 5. A) i B).

Pokušaj zločina težke tjelesne ozliede po §. 8., 152. i 155. sl. a) k. z. — D. Gj. Str. 269. i 331. br. 5. B) i 6. B.

K §. 187. k. z. — S. Str. 296. br. 6. A).

Prinos k tumačenju §. 98. k, z. — Str. 361. br. 7. A).

Neposredni počinitelj prekršaja označenoga u §. 6. zakonu od 17. svibnja 1875. o porabi tiska, uzet je po sudu za jedinoga svjedoka u istom prekršajnom slučaju, da dokaže krivnju tobožnjemu začetniku toga prekršaja. — Str. 363. br: 7. A).

K nauci §§. 197., 200. i 203. k. z. — Str. 393. br, 7. B).

K nauci §§. 171., 172., 173., 176. lit. b) i 178. k. z. — Str. 394. br. 7. B).

Potajno umorstvo. — Str. 429. br. 8. A).

Spojitba krajine. — Str. 431. br. 8. A).

K §§. 331. i 496. k. z. — R. Str. 462. br. 8. B).

Uredbe, koje smjeraju na to, da se obaždari kriva mjera, mogu sačinjavati pokušaj prevare. — Ako nietko, tko se bavi prodajom kao javnim obrtom, upotriebljuje krivu mjeru i vagu samo za kupovanje tada ovaj postupak nepodpada pod §. 199. lit c) k. z. — Str. 490. br. 9. A).

Običnom predajom nuždnoga primjerka perijodičnoga časopisa, u kojem je oglašeno, da će taj časopis u buduće izlaziti u drugo razdobje, nije zadovoljeno propisu točke 3. §. 10. tiskovnoga zakona. — Str. 525. br. 9. B).

K §§. 104. i 105. kaznenoga zakona. — Str. 552. br. 10. A).

K §§. 496. i 331. k. z. i §. 203. k. p. od godine 1853 — Str. 590. br. 10. B).

Razlikovanje kradje od pronevjerenja. — S. Str. 617. br. 11. A).

Uzeće (Entwendung) marhe kroz pastira, stojeća u službi vlastnika te marhe. —Str. 620. br. 11. A).

K §. 277. k. p.; k razlaganju iztraž. zatvora. — S. Str. 655. br. 11. B).

Da li kradja, dioničtvo kradje ili prevara. — S. Str. 680. br. 12. A).

Brat je bratu bližnji rod u smislu §. 142. k. z. — Str. 721. br. 12. B).

4) Disciplinarni.

Disciplinarni slučaj. — J. Pirka. Str. 454. br. 8. B).

5) Upravno-pravni.

Vlastnik regalnoga prava točenja ovlašten je vršiti svoje pravo na sajmu, koji se drži na temelju povlasti podieljene obćini, i na pašnjaku, koji ju zapade segregacijom. — Str. 621. br. 11. A).

Digitized by Google

III. Zakoni i naredbe; okružnice i osnove zakona.

Osnova zakona ob ustrojenju prizivnoga pa vrhovnoga i ukidnoga sudišta za kraljevine Hrvatsku i Slavonijn. — Str. 55. br. 2.
Obrazloženje osnove zakona ob ustrojenju kr. hrv.-slav.-dalm. prizivnoga sudišta, pa kr. hrv.-slav.-dalm. vrhovnoga i ukidnoga sudišta. — Str. 58. br. 2.
Osnova zakona o financijalnih sudovih. — Str. 118. br. 3.
Naputak za sudove u Bosni i Hercegovini. — Dr. S. P. Str. 334, br. 6. B).
Okružnica banskoga stola svim sudbenim stolovom i kotarskim sudovom (br. 17.954). Str. 655. br. 11. B).

IV. Razlikosti.

Osvrt na pravo po svietu. — N—n. Str. 29., 80., 162. i 236. br. 1., 2., 4 A) i 5. A).
Urbarski propisi i potreba njihove revizije. Dopis iz Slavonije. — M. Str. 238. br. 5. A).
Poslovni izkazi kr. sudbenih stolova za g. 1880. — Str. 300. br. 6. A).
Družtvo za sravnjujuću legislaciju u Parizu. — Str. 352. br. 7. A).
Spojitba kasacijonalnog s vrhovnim sudom u Pešti. — Različito iz pravnoga života u Ugarskoj. — Promjena njekojih ustanova trgov. zakona u Francezkoj. (Dopis iz Beča.) — N—n. Str. 395. br. 7. B).
Budget ministarstva pravde u Srbiji. — Str. 396. br. 7. B).
Spojitba krajine. — Str. 431. br. 8. A).
Pravnički obzor. — —ć. Str. 448. br. 8. A).
Sbirka urbarskih propisa. — Str. 485. br. 9. A).
Pravosudje u Bosni i Hercegovini. — Str. 645. i 671. br. 11. B). i 12. A).
Okružnica kr. banskoga stola o prednosti zemljištno-odkuknih glavnica i njihovih polugodišnjih amortizacjonalnik obrocih. — Str. 655. br. 11. B).
Odvjetnički sastanak. — Str. 684. br. 23. A).
Dr. Matija Smodek. — Str. 723. br. 12. B).

V. Književnost.

Književnost. — Str. 526., 557, i 622. br. 9. B. 10. A) i 11. A).

VI. Viesti o pravničkom družtvu.

Glavna skupština pravničkoga družtva — Str. 92. br. 2.
Viesti o čitanjih odborskih sjednica. — Str. 46., 141. i 623. br. 1., 3. i 11. A).
Našim štiocem (oprost profesora dra. J. J. Hanèla). — Str. 369. br. 7. B).

VII. Viestnik.

U svakom broju „Mjesečnika“ bijaše pod ovim naslovom pomanjih viesti, koje su zanimive za štioce našega časopisa kao n. pr. viesti o novijih pojavih na polju pravo- i državoslovne književnosti, ob imenovanju, premještenju itd. o osoblju činovnika, odvjetnika itd., o djelovanju sabora kraljevine Hrvatske i Slavonije, o natječajih i stečajih i dr.

Digitized by Google

MJESEČNIK

PRAVNIČKOGA DRUŽTVA U ZAGREBU.

GODINA VII.

Br. 1.

Zagreb 1. siečnja 1881.

UREDJUJU U IME ODBORA PRAVNIČKOGA DRUŽTVA:

DR. JAROMIR HANEL, DR. BLAŽ LORKOVIĆ.

VLASTNIK I NAKLADNIK „PRAVNIČKO DRUŽTVO U ZAGREBU".

TISKOM DIONIČKE TISKARE.

Digitized by Google

SADRŽAJ.

I. Razpravni dio.

Strana

Dr. **Ivan Ružić**: Ocjena osnove kaz. zakona o zločinstvih i prestupcih za Hrvatsku (Nastavak) 1

Iv. Pirka: Počimlje li zastara pristojba, koje se neposredno platit imadu, kao što zastara prava prvenstva po §. 141. zakona o biljegovini i pravnoj pristojbi, tek dostavom platežnoga naloga u ruke pristojbi podvržene stranke? 7

Dr. **Fr. J. Spevec**: Nezakonito diete u zadruzi 10

Drag. Gjuričić: Imade li predsjedatelj konačne razprave odlučno pravo odvjeta po §. 22. k. p. od 29. srpnja 1853. kod obnovljenoga glasovanja, ako li su odvjeti ostalih glasovatelja u više od dva mnenja podieljeni? 15

A. Rušnov: O zloporabi postupka za prepore smetana posjeda 21

N—n. Osvrt na pravo po svietu 29

II. Praktički slučajevi.

I. Gradjansko-pravni:

a) O pobožnom zapisu ima se ubaviestiti polit. oblast (namjestničtvo, zemalj. vlada) i prije toga nemože se uručiti ostavina 33

b) Uvjetno nasljedstvo nemože se pretvoriti u bezuvjetno nagodom, utanačenom medju postavljenim nasljednikom i nasljednikom substituiranim za slučaj, da se postavljeni uvjet neizpuni 33

c) Muče odriešenje dužnika po vjerovniku kod asignacije može se dogoditi samo načinom, koji ustanovljuje §. 1407. o. g. z. (§§. 1401., 1406.. 863., 464., 443., o. g. z.) 35

II. Kazneno-pravni:

Stj. Popović: §. 419. k. z i §§. 250 i 390. k. p. 37

N—n.. Ima li se §. 300 k. z. upotriebiti i proti pogrdam ugarske vlade i njezinih organa? 39

B.: K nauci o §. 496 k. z. 44

Viestnik 46

Digitized by Google

Novac izplaćuje se s l i e d e ć e g a mjeseca iza onoga u kojem je članak štampan.

Rukopisi šalju se uredničtvu, a predplata blagajniku prav. družtva g. dru. Josipu Pliverić u. **Uredničtvo.**

Družtveni prinos

platiše p. n. gg. vanjski članovi pravničkoga družtva.

I m e i p r e z i m e	1876	1877	1878	1879	1880	1881
Prieko g. dra. St. Posilovića:						
Ivanuš Franjo	6	—	—	—	—	—
Vodvaržka Vladoje	—	—	3	—	—	—
Posilović dr. Stjepan	3	—	3	6	3	—
Janda Ernest (neposredno)	—	4	—	—	—	—
Prieko g. Gj. Kranjčića:						
Banjavčić Ivan dr	—	—	—	6	6	—
Mažuranić Vladko	—	—	6	6	—	—
Kranjčić Gjuro	—	—	6	—	—	—
Brlić dr. Ignat (neposredno)	—	—	—	—	—	6
G. povjerenik dr. Gojković:						
Stefanović Josip	—	—	—	3	6	—
Ristić Stevan	—	—	—	3	6	—
Ćirić Izidor	—	—	—	3	6	—
Gojković dr. Živko	—	—	—	—	6	—
Rušnov Adolfo (redakcija Mjesečnika)	—	—	—	6	—	—
G. povjerenik dr. Fr. Spevec:						
Ištvanović pl. Vjekoslav	—	—	—	—	3	—
Belošević pl. Stjepan	—	—	—	—	3	—
Schmidt Vladoje (neposredno)	—	—	—	—	6	—
Lucerna Ivan „	—	—	—	—	3	—
Jakopović Adalbert „	—	—	—	—	3	—
Marković Dimitrije „	—	—	—	—	3	3
Prieko povjer. g. dra. Oštrića:						
Gerloci Ljudevit	—	—	—	—	3	—
Fodrocy pl. Alex,	—	—	—	—	3	—
Križek Antun	—	—	—	—	3	—
Mihaljević Gjuro	—	—	—	—	3	—
Valenko dr. Viktor	—	—	—	—	3	—
Oštrić dr. Ognjan	—	—	—	—	3	—
Prieko povjerenika g. P. Georgievića:						
Ladenhaufen Gjuro	—	—	—	—	3	—
Rotter Antun	—	—	—	—	3	—
	9	4	18	33	78	9

151 for. a. vr.

Digitized by Google

Gg. povjerenike, koji mi do sada neodgovoriše na moje listove, ovim opetovano molim da to učine čim prije, ako je moguće do 15. o. m.

1. siečnja 1880.

Dr. J. Plivarić,
kano blagajnik pravn. družtva.

Ovom prilikom upozorujemo članove družtva, da prijave pravodobno svoje premještenje, da jim se uzmogne list u novo mjesto slati. Tko toga neučini, bit će njegova šteta. Napokon spominjemo, da §. 14. družtvenih pravila izrikom odredjuje: **družtveni prinos plaća se pol godine unapred.**

Svaki novac, bilo to predplata ili prinos, molimo da se nešalje uredničtvu Mjesečnika, nego jedino blagajniku prav. družtva.

Uredničtvo.

Digitized by Google

Ocjena osnove kaznenoga zakona o zločinstvih i prestupcih za Hrvatsku.

Piše dr. Ivan Ružić.

(Nastavak.)

POGLAVJE IV.

Dioničtvo. Ustanovljujuć pojam dioničtva je osnova veoma oprezno postupala, izjaviv dioničtvom jedino začetničtvo i pripomoć dočim je od tuda pogodovanje kao samostalni delikt izključila. Podjedno je punim pravom izostavila pojam o supovodničtvu (sučiniteljstvu) u obće, koj može imati teoretičku vriednost, nu je u praksi često povod raznim kontroverzam te takodjer odnošaj izmed pomoćnika i činitelja pomućuje. [127] Napose pako nije se obazriela na različite forme supovodničtva, bilo to slučajno supovodničtvo, kovarstvo ili banda. Ustanoviti u zakonu takove pojmove bi bilo samo tada od potrebe, kada bi supovodničtvo u obće ili pojedine forme istoga mogle uplivati na odmjerenje kazni. A i ustanovljenje pojma o činitelju je suvišno, jer takav pojam „u svojoj obćenitosti u praksi nikada ni nedolazi, već samo u svom odnošaju napram pojedinom zločinu". [128]

S obzirom na ono što je u ovoj ocjeni navedeno proti ustanovljenju pojma o pokušaju, pitati će se kako to da nije takodjer ustanovljenju pojma o dioničtvu prigovoreno?

---

[127] Prisp. E. Ruhstraf, Über Mitthäterschaft und Beihilfe (Gerichtssaal, 1880., sv. III.); Dr. I. Glaser, Gesammelte kleinere Schriften, I., str. 159 i sl., str. 145: „Es ist der Wissenschaft bis jetzt nicht gelungen, die Merkmale der Urheberschaft und Beihilfe in einer Weise festzustellen, welche es der Praxis und der Gesetzgebung möglich gemacht hätte, eine deutlich erkennbare oder doch auch nur eine überwiegend anerkannte Grânzlinie zwischen beiden Gebieten zu ziehen".

[128] Dr. R. E. John, l. c. str. 234.

Digitized by Google

Neglededć na veće suglasje znanosti kod pojma o dioničtvu nego li kod pokušaja, jesu više praktični razlozi, koji mogu sprijateljiti sa ustanovljenjem pojma o dioničtvu.

Ako nebi najme ustanove pojma o dioničtvu bilo, to bi zakonom samo to izrečeno bilo, kako se ima dioničtvo kazniti, odnosno da se ima kazniti, nu nebi bilo ustanovljeno čime se počini začetničtvo, u čemu se sastoji pripomoć.

„Pošto se za oživotvorenje pojma o dioničtvu predpostavlja, da je zaista izvedeno po činitelju zločinsko djelo — pokušano ili dovršeno, — pošto se dokazani zločin u cielom svojem razgranjenju previdjeti a pojam dioničtva kod dokazana zločina lasno previše razširiti može, to se opreznosti radi proti netemeljitom ustanovljenju dioničtva zahtjeva da se ondje, gdje se tvrdi da postoji začetničtvo ili pripomoć, takodjer svakiput i ustanovi, kako se je začetničtvo izvelo, čime je pomoć pružana.

Možebit neizvjestno jošter osjećanje, da je N. N. pomagač bio, ukazati će se tada, kada se mora ustanoviti kojim djelom je on pomoć pružio, ili kao netemeljito ili će nestati svake dvojbe da je pomoć pružena“. [129]

To su podjedno razlozi, koji su redaktora prve njemačke osnove unatoč po njemu posve dobro predvidjenih prigovora — na to sklonuli, da su bila u osnovi eksemplifikativno izbrojena djela začetničtva.

Tu eksemplifikaciju pridržali su — izuzev ugarskoga svi noviji zakoni. Definicija začetničtva u osnovi [130] neodgovara ipak obrazloženju njezinom, jer ona shvaća začetničtvo u širem smislu, i razumjeva pod začetnikom ne samo onoga, koj je činitelja privolio na kažnjivo djelo po ovomu počinjeno (začetničtvo u užem smislu, kao što ga motivi označuju), [131] već i onoga, koj je drugoga privolio da pruži zločinsku pripomoć što se prema

---

[129] Dr. R. E. John l. c. str. 242.

[130] „Tko je drugoga privolio, da izvede kaznjivo djelo“, je začetnik (§. 34. br. 1).

[131] „Začetnik jest onaj, koj je hotice u činitelju probudio odluku izvesti kaznjivo djelo“ (Obrazloženje, str. 157).

Digitized by Google

učinku ukazuje kao pripomoć (intelektualna pripomoć), u koliko ista nepotiče od samoga činitelja. [132]

Pošto začetnik proizvadja zločinsku nakanu u činitelju, a intelektualni pomoćnik samo utvrdjuje već postojeću nakanu, [133] što je u §. 34. broj 2 osnove sa rieči: „tko je drugomu hotice savjetom pomagao“ takodjer i izraženo, to bi se u osnovi rieč „drugoga“ imala zamieniti sa rieči „činitelja“.

Nadalje nije ni izključenje pokušaja kod začetničtva prema obrazloženju točno izraženo u osnovi, te bi s toga manje dvojbe izazvalo, kada bi se mjesto izraza „da izvede kaznjivo djelo“ postavio n. pr. ovakov: „na kaznjivo djelo po njemu počinjeno“, čime bi ujedno rečeno bilo da se začetničtvo na konkretno (stanovito) kaznjivo djelo protezati mora. [134]

Osnova je pojam pripomoći previše razširila, označujuć i onoga pomagačem, „tko je unapred obećao, da će pomagati, kada bude kaznjivo djelo izvadjano ili već i izvedeno“.

Takovo obečanje bi moglo sačinjavati dapače i začetničtvo. Neda se opravdati, da se već onaj kazni koj je pripomoć samo obećao, nu nije nje pružio, dočim nije kaznjiv onaj, koj je činitelja privolio na nepočinjeno kaznivo djelo, niti onaj, koj je od izvršenja kaznjiva djela odustao ili posljedak uklonio. Kaznjivost samo obećane pripomoći može do toga dovesti, da onaj, koj je

---

[132] Dr. A. Geyer, u Holtzendorff-ovom Handbuch d. deut. Strafrechts, II., str. 335.

[133] Dr. H. Hälschner u Gerichtssaal XXV., str. 81 i sl.; Dr. T. R. Schütze, l. c. str. 152, op. 5 i str. 159, op. 12.; Dr. A. Berner, Lehrbuch, str. 192. — A i u obrazloženju osnove str. 158 se veli: Nije kaznjiv kao začetnik onaj, koj samo učvrsti drugoga u stvorenoj jur odluci počiniti zločinstvo“. — Zakonik Toskanski ustanovljuje u čl. 50: „Se l' instigato ha commesso il delitto anche per motivi propri, non eccitati dallo instigatore, la pena di questo può discendere fino a quella d' un ausiliatore“. Prisp. takodjer talijansku osnovu Mancini-evu, čl. 71., §. 1., u svezi sa čl. 73. str. 1. — Glede belg. zak. vidi J. J. Haus, Principes généraux, br. 479.

[134] Dr. T. R. Schütze, l. c. str. 153. op. 12; Dr. J. Glaser, Gesammelte kleinere Schriften, I. str. 112: „Dieselbe Thätigkeit, ohne Zusammenhang mit einem concreten Verbrechen, müsste straflos bleiben“, i str. 113: „Daraus folgt der bekannte Satz, dass derjenige nicht als Anstifter angesehen werden kann, welcher einem Anderen zwar zur Verübung der That, aber nicht dazu bestimmen wollte, den diesem Verbrechen eigenthümlichen Dolus in sich aufzunehmen“.

Digitized by Google

obećao pripomoć, istu zaista i pruži, jer on zna da će na svaki način kažnjen biti. [135]

Obećana pomoć kod izvadjanja je samo tada podpora činitelju ako je pružena; izostane li, to se time možebit dapače i djelo bezuspješi.

Obećana pomoć nakon djela, nije u obće nikakova pripomoć, ona se ukazuje, kada je zaista pružena, samo kao pogodovanje. [136]

Nadalje bi moralo biti izrično u pojmu pripomoći označeno da krivnja pomagača zavisi od toga da on a ne ujedno i činitelj znade o naravi zločina, kod kojega je on naumio pomoć pružiti, [137] dočim se zla nakana (volja) i sama po sebi razumjeva. Prema tomu mogao bi glasiti §. 34. stavka 2: „tko je drugomu znajući za to savjetom" itd.

Kao kaznjivosti dioničtva se osnova znatno udaljuje od metoda postojećega zakona. Dočim ovaj kazni začetnika strožije nego li činitelja, a pomagača — dakako sa nekim ublaženjem — jednako kao i činitelja, [138] sliedi osnova većinu nazora, te obziruć se na individualne razloge kod odmjerenja kazni postavila

---

[135] Dr. A. Geyer u Holtzendorff-ovom Handbuch, II, str. 417; Dr. J. Glaser, Studien zum Entwurf, str. 125: „Unsere Praxis ist gewohnt, die vorausgeleistete Zusage der später zu gewährenden Hilfe sogar unter einem besonderen Namen hervorgehoben zu seben".

[136] Dr. T. R. Schütze, l. c. str. 157, 161 i sl.; Dr. A. Geyer, l. c. IV. str. 170; i Jur. Blätter, 1875., str. 404.

[137] J. J. Haus, l. c. br. 445 i 455; Dr. F. C. Oppenhoff, l. c. str. 109; Dr. T. R. Schütze, l. c str. 157 op. 6.

[138] Prema Bogišić-evom zborniku pravnih običaja (str. 598 i 599) smatra narod u Hrvatskoj pomagača jednako kazujivim kao i činitelja (valjda pod uplivom postojećega kaznenoga zakona); samo u južnoj Dalmaciji, Hercegovini i Crnojgori „svaki pomagač glavnoga zločinca na mjestu priestupa kazni se kao i prvi — onaj koj je iz daljega pomagao izvršenje (dao pušku, načinio ključ itd.) kazni se takodjer, ali lakše nego glavni". — Ovo me nehotice steća na analognu ustanovu inglezkoga prava, polag kojega je kod zločina prisutan pomagač (aiding) i poticatelj (abetting) — jedan i drugi „principals in the second degree" — u obće jednako kaznjiv sa činiteljem („perpetrator" ili „principal in the first degree"; M. Hale's Pleas of the Crown, 615, 617; J. F. Archbold's, Summary of the Law, 516); dočim se — neprisutni kod zločina dionici (accessaries before the fact) u obće blaže nego li činitelj kazne (I. F. Archbold, l. c. 520).

Digitized by Google

je začetnika u obće na jednaki stepen kaznjivosti sa činiteljem, a za pomagača je ustanovila onu istu kazan, koju i za pokušaj.

Kada se začetnik kazniti ima kaznom, kojom zakon prieti djelu, na koje je on činitelja hotice privolio, to neznači da ima začetnik u pojedinom slučaju trpiti uvjek onu kazan koju i činitelj, već jedino da se ima proti začetniku uporabiti kazan iz istoga zakona kao i proti činitelju, tako da je u okviru toga zakona još uvjek slobodnoj razsudi sudca prepuščena krivnja obojice, te on prema različitosti slučajeva začetnika manje kazniti može nego li činitelja, i obratno. [139]

Obćenite ustanove o maksimumu i minimumu kazni kod pripomoći imale bi se izrično navesti isto tako kao i kod pokušaja, a ne naprosto uputiti na stavke kazni pokušaja, jer izmed pokušaja činitelja i pripomoći ka kaznjivom djelu drugoga nepostoji nikakova analogija niti u objektivnomu niti u subjektivnomu odnošaju.

„U objektivnomu s toga ne, jer dovršenje i pokušaj jedan drugoga izključuju, nu ne dovršenje i pripomoć. A u subjektivnomu odnošaju s toga ne, jer je nakana, da promjena u vanjskom svjetu iz vlastitoga čina proizlazi, specifično različita od one, da ona promjena potiče iz tudjega čina". [140]

Dalji dodatak, da će sud tim blaže kaznu odmjeriti, čim je dana ili obećana pripomoć manje dielovala na izvedenje djela" je suvišan, jer je to kazan odmjerujuće pravilo, koje se samo po sebi razumjeva.

Načelo §. 36. je polag obŕazloženja osnove na onaj slučaj ograničen, gdje se sama po sebi već utemeljena kaznjivost kojega djela povisuje ili umanjuje uslied osobnih svojstva

---

[139] Jur. Blätter, 1875., str. 404.

[140] Dr. L. Cohn, l. c str. 678; Dr. T. R. Schütze, l. c. str. 160: „Es fehlt an jeglichem tertium comparationis. — Dort (bei Versuch) verschiedene Stufe einer Ausführungshandlung (quantitativ), hier (bei Hülfleistung) mehrere verschiedenartige verbr. Thätigkeiten (qualitativ); dort dieselbe Person, hier verschiedene; dort allerhöchstens der nächsthohe Strafbetrag, hier in concreto Möglichkeit des gleichhohen oder gar höheren Strafmasses für den Gehülfen, bei welchem strafmehrende Umstände vorliegen, die bei dem unterstützten Thäter fehlen" etc.

Digitized by Google

ili odnošaja onoga, koj ga je počinio. To načelo dakle nije uporabljivo niti kada se radi o takovih momentih, od kojih je kaznjivost u obće uvjetovana, niti kada se za učin kaznjivoga djela predpostavlja sudjelovanje više osoba, n. pr. dvoženstvo, preljub, itd., a niti kada je kaznjivost izključena bilo to po obćenitih ustanovah glave II., bilo to uslied posebnih propisa II. diela. [141]

Kad bi se gori navedeno bezuvjetno izrečeno načelo §. 36. dosliedno izvelo, to bi dionik, n. pr. i kovač, koj je malodobniku izpod 12 godina napravio ključ, kojim će ovaj moći izvesti kradju, izbjegavao svakoj kazni, ako nebi činitelj poradi neubrojivosti kazniti se mogao. A da bi se, recimo onaj kovač kao „činitelj" kazniti imao, [142] to se neda pomisliti. Uvažili se pako da mladost činiteljeva neodstranjuje njegovu neubrojnost a time i „kaznjivo djelo" (§. 24. osnove) već samo kaznjivost, da osnova najme pod izrazom „kaznjivo djelo" označuje koli kaznjivi toli i nekaznjivi [143] delikt, i da se kod dioničtva zahtjeva samo „stanovita množina zajedničkih djelujućih subjekta, ne pako množina zločinaca", [144] to sliedi od tuda da neubrojnost činiteljeva neupliva na kaznjivost dionika. [145]

U ostalom najshodnije bi bilo ustanovu §. 36. „prepustiti doktrini, zdravom razumu prakse, te će dalje doći, nego li sa

---

[141] Sravni naprotiv: A. Blanche, Etudes sur le Code pénal, br. 23; Le Sellyer, Traité de la criminalité, sv. II., br. 685; J. J. Haus, l. c. br. 525—529; Em. Brusa, l. c. str. 25 ka čl. 61; Dr. A. Geyer, l. c. str. 358; i napose Dr. T. R. Schützge, l. c. str. 160 op. 18, str. 155 op. 24, i str. 146 op. br. 12: „Höchstpersönliche (rein — individuelle) Umstände, die Unzurechnungsfähigkeit .... üben niemals Einfluss auf den anderen Theilnehmer, ob ihm bekannt oder nicht".

[142] M. v Buri, Über Theilnahme am Verbrechen mit Beurtheilung von Th. Schütze: die nothwendige Theilnahme am Verbrechen, Gerichtssaal, 1870., str. 121 i sl.

[143] Dr. K. Binding, Die Normen und ihre Übertretung, sv. II., str. 469, op. 680: „Straflose strafbare Handlungen".

[144] Dr. A. Geyer, l. c. sv. III. str. 324, sv. IV. str. 141; Dr. H. Meyer, Lehrbuch, str. 194; Dr. F. O. Schwarze, Commentar str. 142.

[145] Nepojmljivo mi je, kako Dr. S. Mayer (u Jur. Blätter, 1874. str. 607) ustanovu §. 52. cislajtanske osnove, analognu onoj §. 36. naše osnove, isto tako kao i (u Goltdammer-ovom Archivu, 1879. sv. 4 i 5) ustanovu čl. 60 osnove Nizozemske, analognu §. 74. ugarskoga zakona, odobrava.

Digitized by Google

bezuvjetnimi općimi načeli. Kontroveze i onako neizostanu; presjeći nje je zakonodavac samo tada ovlašten, kada je sjeguran, da može na njihovo mjesto postaviti istinito i pravedno riešenje". [146]

Počimlje li zastara pristojba, koje se neposredno platiti imadu, kao što zastara prava prvenstva po §. 141. zakona o biljegovini i pravnoj pristojbi, tek dostavom plateżnoga naloga u ruke pristojbi podvržene stranke?

Po §. 19. zakona o biljegovini i pravnoj pristojbi smatra se pristojba, koja se neposredno platiti imade zastarjelom u roku od tri godine iza kako je nastala obveza plaćanja. [1]

Ta obveza plaćanja nastaje za stranku tekar dospjelošću pristojbe (actio nata), jer dok pristojba nije dospjela, netreba je stranka ni platiti.

Dospjelom postoje pako pristojbe za prenos imetka po §. 78. spomenutoga zakona sklopljenjem pristojbi podvrženoga pravnoga posla, pri čem se ali predpostavlja, da je ured za odmjerenje pristojbe za sklopljeni posao saznao, bud po §. 79. istoga zakona, bud drugim kojim načinom a da uzprkos tomu dotična pristojba niti je ućerana niti odmjerena u roku od tri godine; jer po §. 1478. obć. gradj. zakona sastoji se najbitniji momenat zastare u nevršenju prava, koje se je po sebi već moglo vršiti.

Obstanak dospjelog prava dakle jošte nije dovoljan za početak zastare, nego treba da je i vršenje istoga moguće, što upravo biva priobćenjem pristojbi podvrženoga spisa.

Dok dakle erar ništa nezna o spisu, koji je pristojbi pod-

---

[146] Dr. A. F. Berner, Kritik, str. 64.

[1] Zakonski članak XV. od godine 1876. po kojem pristojbe zastare tek nakon pet godina neima valjanosti za hrv. slavonsku krajinu.

Digitized by Google

vržen, nemože ni tražiti pristojbe, koja se za isti platiti imade, pa s toga ni nemože početi zastara iste.

To leži i u naravi stvari, jer bi inače zastara sasma zavisila od same stranke, trebalo bi naime samo da zašuti sklopljeni pravni posao kroz tri godine, pa da se onda pozove na zastaru.

Pošto se po §. 121. zakona o biljegovini i pravnoj pristojbi neposredna pristojba platiti imade redovito namah, čim se prijavi pristojbi podvrženi spis te u tom dakle slučaju odpada platežni nalog, te nepostaje pristojba dostavom platežnoga arka tekar dospjelom, nego se pače time, kao svakom drugom presudom, prekida zastara (§. 1497. obć. gr. zak.) tako, da na novo počimlje od dana te dostave.

Ako je dakle zastara jur minula, nemože na tom ništa mjenjati naknadna dostava platežnoga arka.

Platežnim nalogom (osudom) nedospjeva dakle tekar pristojba, nego se istim jur dospjelo pravo države na pristojbu formalizira, t. j. stranka koja dospjelu pristojbu neplati namah prigodom prijave pristojbi podvrženoga spisa (§. 121. zakon o bilj. i pr. pristojba), osudjuje se istim na platež pristojbe pod prietnjom ovrhe.

Ako je zastara već minula, onda se nemože pristojba ućerati, niti od neposrednoga dužnika (§. 138.), niti od osobnoga jamca (§. 144.) a niti od stvarnoga jamca (§. 139. zakona o biljegovini i pravnoj pristojbi); jer i pravo države na pristojbu za prenos imutka jest:

1. glavno pravo (osobno pravo po §§. 138. i 144. zak. o bilj. i pr. pristojbi) i

2. nuzgredno pravo (zakonito pravo zaloga po §. 139. istoga zakona).

Ako je dakle glavno pravo u roku zastare od 3 godine utrnulo, samo se po sebi razumjeva, da se ni zakonito založno pravo više izvršivati nemože, jer po §§. 449., 1351. i 1483. obć. gr. zak. prestaje utrnućem tražbine i za istu dano zakonito pravo zaloga.

Ako je pako zastara pristojbe prekinuta dostavom platežnoga naloga, može uz dalnji obstanak tražbine (koja usljed toga

Digitized by Google

prekinuća tekar za tri godine opet zastari) za istu dano pravo prvenstva, po §. 141. zakona o biljegovini i pr. prist. samostalno zastariti. [2]

Kad bi se prvobitna zastara pristojbe za prenos imetka računala tekar počam od dana dostave platežnoga naloga [3] (osude) a ne od časa, kojim je ured za odmjerenje pristojbe saznao za pristojbi podvrženi spis, mogao bi erar početak zastare po volji (bezkonačno) odgadjati, platežni nalog dostaviti dati još i nakon 40 godina, [4] te time zastaru osujetiti.

Naproti tomu za zastaru prava prvenstva (§. 141. zakon o bilj. i pr. pristojbi) neima zaprieke, da započme tekar dostavom platežnoga naloga; tu se bo rok zastare nemože po volji odgadjati, jer ako je pristojba, koja se neposredno plaća, zastarjela time, što je minuo trogodišnji rok po §. 19. zakona o bilj. i pr. pristojbi, utrnulo je time, kako je jur obrazloženo, ipso facto i zakonito pravo zaloga dakle i prvenstvo toga prava (§§. 449. i 1351. obć. gr. zakona), nije dakle moguće odgoditi u §. 141. zakona o bilj. i pr. prist. označeni dvogodišnji rok preko u §. 19. istoga zakona označenoga trogodišnjega roka, koji počimlje onim danom, kojim je ubavješten ured za odmjerenje pristojbe.

Po odpisu ministarstva financije od 31. kolovoza 1850. broj 24200 može se založno pravo i pravo prvenstva vršiti samo putem ovrhe, a u tu se svrhu, kako se samo po sebi razumjeva, prije izdati imade osuda (platežni nalog).

Radi toga po §. 141. zakona o bilj. i pr. pristojbi počimlje zastara prava prvenstva tekar danom dostnve platežnoga naloga.

Po tom dospjeva pravo države na pristojbu časom označenim u §. 78. zakona o bilj. i pr. pristojbi, zastara iste pako počimlje tekar priobćenjem pristojbi podvrženoga spisa, dočim

---

[2] Ali uzprkos zastari prava prvenstva ostane zakonito založno pravo (§. 139.) praktično, ako poslje prodaje dotične stvari i poslje namire svih hypotekarnih vjerovnika još nešto od kupovnine preostane.

[3] Kao što zastara prvenstva po §. 141. zakona o biljegovini i pr. pristojbi.

[4] §. 1472. o. g. z.

Digitized by Google

zakonito pravo prvenstva tekar dostavom platežnoga naloga dospjeva.

Istina ide dakle sredinom (in medio virtus) tim više, što zastara niti časom označenim u §. 78. zakona o bilj. i pr. pristojbi, niti danom dostave platežnoga naloga, nego onim danom započimlje, kojim je ured za odmjerenje pristojbe saznao za pristojbi podvrženi spis. [5]

I. Pirka.

Nezakonito diete u zadruzi.

Zadružni zakon, govoreć o zadružnom članstvu, nečini nikakove razlike medju zakonitim i nezakonitim porodom, te se po §. 1. sl. b) smatra članom zadruge svaka osoba osim služinčadi, koja se je iza 1. travnja 1848. god. u zadruzi od zadrugara rodila, a nije prestala biti članom zadruge na nijedan u §. 27. z. z. iztaknuti način. Da li je taj porod bio zakonit ili ne, o tom negovori zadružni zakon, pa s toga, držeći se strogo §. 1. sl. b) u savezu s §. 27. z. z. prisvajati će si nezakonito diete, kao što si u praksi u istinu prisvaja, pravo na zadružnu imovinu.

Nu kako nije bilo moguće, da zadružni zakon izrično normira svako pitanje, koje će se imati riešiti kod zadružnih dioba, a takovih pitanja imade silesija, pruža on pomoć ustanovom §. 32., odredjujuć, da se pitanja, za koja nedotječe zadružni zakon, imadu riešiti po ostalih postojećih zakonih i propisih. — Pitanje s toga, pripada li nezakonitomu djetetu kakovo pravo na zadružnu imovinu ili ne, imati će se riešiti po ustanovah obćeg gradjanskog zakona.

Hoteći pako razglobiti to pitanje, obazrieti nam se je samo na ustanove tičuće se imovinsko-pravnih odnošaja medju nezakonitom djecom i roditelji, ne osvrčuć se na pravo glede imena, stališa itd. —

---

[5] Ovo mnenje potvrdjuje §. 68. zakonskog članka XV. od godine 1876., koji takodjer neima valjanosti za hrvatsko-slavonsku krajinu.

Digitized by Google

Kako je poznato, bijahu starija prava napram nezakonitoj djeci mnogo stroža od pozitivnih zakona, nu niti ovi nedaju nezakonitoj djeci onoliko prava, kako to mnogi zahćevaju, kojim se ne svidja imenito, što nisu nezakonitoj djeci priznana veća prava na imovinu očevu. To u ostalom pitanje ne ima za nas tolike važnosti, jer kako otac i mati nezakonita djeteta obično nisu članovi iste zadruge, raditi će se kod zadružnih dioba na zahćev nezakonita djeteta ob imovini, čijom ovlaštenicom je mati, te će valjati riešiti pitanje, da li na tu imovinu pripada nezakonitomu djetetu kakovo pravo. —

Po §. 166. o. g. z. imade nezakonito diete pravo tražiti od svojih roditelja prema njihovoj imovini hranu, odgoj i obskrbu. Obveza ta pada prije svega na oca nezakonitog djeteta, a ne ima li ovaj imovine, tada na mater (§. 167. o. g. z.).

Nezakonito diete, rodjeno u zadruzi, dužan je hraniti prije svega otac, iza njega tek mati, član zadruge, u kojoj si nezakonito diete prisvaja prava zadrugara.

Tu alimentaciju moći će davati mati nezakonitomu djetetu dakako tek od onoga diela uživanja, što njoj pripada, i od svoje možebitne posebne imovine. Ne dotjeće li to uživanje, neće se moći zahtjevati od zadruge, da uzdržaje nezakonito diete. Jer ne ima li mati dovoljno svoje imovine, da uzdržaje nezakonito diete, ne prelazi ta dužnost na ostale srodnike materine, nezakonita bo djeca izključena su po §. 165. o. g. z. od prava porodice i rodbine, pak ako se ova neće dobrovoljno sklonuti na to, da uzdržaje diete, ne preostaje drugo, nego da tutor uztraži pomoć u smislu §. 221. o. g. z. od javnih zadužbina i obstojećih sirotišta, dok diete postane sposobnim, hraniti se samo svojim trudom i obrtom.

Jedino dakle pravo, što ga daje zakon nezakonitomu djetetu za života njegovih roditelja, jest pravo na hranu, odgoj i obskrbu dotle, dok se bude moglo ono samo uzdržavati. Na to obvezana je mati tek subsidijarno, nisu pako obvezani na to ostali rodjaci. Ne može se s toga uzeti, da je zadružni zakon htio učiniti nezakonito diete dionikom prava, pripadajućih ostalim

Digitized by Google

članovom zadruge, jer ni o. g. z. nedaje mu napram rodbini matere nikakovih prava.

Obveza, hraniti i obskrbljivati nezakonito diete, prelazi po §. 171. o. g. z. kao svaki drugi dug na nasljednike roditelja, nu ta ustanova ne može se uporaviti kod zadruga; jer dočim roditelj nezakonitog djeteta, kao član zadruge nije imao svoje posebne imovine, a nasljednik dužan je izpuniti obveze, što ih je imao izpuniti ostavitelj iz svoje imovine (§. 548. o. g. z.), neima s druge strane u zadrugah niti ostavštine u smislu §. 531. o. g. z., niti se ustanove obćeg gradj. zakona o zakonskom nasljednom pravu odnose na seljačka dobra (§. 761.). Usuprot oporučni nasljednik, ako je roditelj nezakonita djeteta načinio valjanu oporuku *, biti će obvezan dati alimentaciji nezakonitomu djetetu.

Dalje pravo, što ga daje obći gradjanski zakon nezakonitomu djetetu, jest zakonsko i nužno nasljedno pravo napram materi (§§. 754. 763. o. g. z.), dočim mu nedaje nikakova prava napram ocu ni njegovoj rodbini, isto tako napripada mu nasljedno pravo napram roditeljem ni drugoj rodbini matere. — Uztraži li s toga nezakonito diete iza smrti roditelja diobu zadružne imovine, tražeć, da mu se izluči dio pripadajući njegovoj pokojnoj materi, neće se moći taki zahtjev uvažiti, jer i neglededeć na to, što se ustanove o. g. z. po §. 761. o zakonskom nasljedstvu neprotežu na seljačka dobra, nebi si moglo nezakonito diete prisvajati prava na zadružnu imovinu ni onda, kad bi ustanove o. g. z. vriedile i za seljačke nekretnine. Jer §. 754. daje nezakonitoj djeci nasljedno pravo samo 1) napram materi i 2) glede one imovine, što no se može slobodno prenieti na nasljednike.

Nasljedno pravo nezakonite djece ograničeno je dakle samo na osobu matere, nepripada joj s toga nikakovo pravo niti na ostavinu očevu, makar bio on priznao djecu svojom, ili mu sudbeno dokazano očinstvo. Još manje pako pripada nezakonitoj djeci prava na imovinu ostalih rodjaka s očeve ili materine

* Vidi „Mjesečnik“ br. 9. p. g.

Digitized by Google

strane. Obzirom na sve to nemože se uzeti, da bi zadruž. zakon bio htio podieliti nezakonitoj djeci imovinsko-pravnih zahtjeva napram ostalim zadrugarom, kao rodjakom matere, koje pravo uzkraćuje nezakonitoj djeci i obći gradj. zakon.

Buduć pako mati nezakonitog djeteta, kao član nerazvrgnute zadruge, nije imala svoje posebne imovine, koju bi mogla slobodno prenieti na nasljednike, ne može je ni nezakonito diete u ničem naslieditи, do li možebitnoga osebunjka. —

Čim bo je ona kao član zadruge umrla, akrescirao je, da tako reknem, njezin dio ostalim zadrugarom eo ipso, ili pravije, njezinim odpadom negube zadrugari diela njoj kao članu zadruge pripadajućega, kao što oni toga diela ni ne stiču njezinom tek smrću, već im to pravo pripadaše ab initio, oni ga stekoše samim članstvom zadružnim.

II. Imade slučajeva, gdje si nezakonito diete prisvaja pravo na zadružnu imovinu po §. 1. sl. a) z. z., ako ga je 1. travnja 1848. zatekao na zadružnom gruntu. Nu i u takovom slučaju odbiti ćemo zahtjev nezakonita djeteta, jer nije dovoljno, kako to i citirano mjesto kaže, da se je neko nalazio 1. travnja 1848. na zadružnom gruntu, već treba, da ga je našlo to vrieme kao suposjednika.

Zadružni pako zakon nerazumieva bez dvojbe u ovom slučaju pod posjedom puki „faktični odnošaj osobe napram stvari, usljed koga može on vršiti animo possidendi vlast nad tom stvari“, jer u takovom odnošaju mogla bi se nalaziti i služinčad, koju zadružni zakon izrično izuzimlje, nadalje i onaj, koj si je uzurpirao koj dio zadružne imovine ili ga uživa s drugog kojeg razloga, pa ipak nebismo mogli ni takovom priznati prava na zadružnu imovinu. Zadružnomu zakonu znači s toga „suposjednik“ bez dvojbe toliko, koliko suovlaštenik zadružne imovine, a takovim se, kao što je iztaknuto, nemože smatrati nezakonito diete.

Moguće je medjutim, da bude nezakonito diete primljeno članom zadruge po ostalih zadrugarih, bilo izrično bilo muče, ter će tražiti diobu zadružne imovine obzirom na §. 1. sl. d) z. z. — Glede izričnog primitka nekoga članom zadruge ne odredjuje zadružni zakon ništa, nu neima dvojbe, da će i za taj posao tre-

Digitized by Google

bati privole većine spomenute u §. 5. z. z., i potvrde tutorstvene oblasti, ako imade zadrugara stojećih pod tutorstvom ili skrbničtvom. Jer primanje nekoga članom zadruge bez dvojbe je posao, koj podpada pod ustanovu §. 7. z. z. i koj nespada na redovitu upravu zadružnom imovinom.

Što se tiče muklog primitka nekoga članom zadruge, valja biti svakako na oprezu, jer već sama ta okolnost, što je nezakonito diete trpljeno u zadruzi, nije dovoljnom za to, da se ono uzmogne smatrati i članom zadruge. Morati će se svakako tumačenjem ustanoviti, što je bila prava volja zadrugara, jer je moguće, da je zadruga nekoga trpila na zadružnom gruntu, da ga uz nju uživa i obdielava; kad se posvade, onda mu izrično poriču ovlaštenje i ćeraju ga, nu umiriv se, puštaju ga i nadalje u užitku, pa zato se ipak ne može uzeti, da ga zadrugari smatraju ovlaštenikom u onom smislu, da može tražiti za sebe dio zadružne imovine, ili barem može to biti vrlo dvojbeno, imenito kad se uzme, da zadružni zakon člana, primljena u zadrugu, uzporedjuje glede diela svakoj lozi, postojaloj u vrieme došašća u zadrugu, respect. svakoj lozi, postojećoj u vrieme diobe, ako nije ništa drugo ustanovljeno. — Može se s toga dogoditi, da će nezakonito diete, koje je s pomilovanja zadržano u zadruzi, tražiti najedanput dio iz zadružne imovine, ravan dielu svake druge loze. Tako mi je poznat slučaj sliedeći: nezakoniti mužkarac Josip rodio se u zadruzi A., kasnije mu se mati uda u zadrugi B. za onoga, s kojim je rodila Josipa, ter uzme ovoga sobom, on bude dakle per subsequens matrimonium legitimiran. Medjutim otac Josipov, član zadruge B., ode u službu i dade Josipa, kao nejako još diete na odgoj u zadrugu A. sestri svoje žene, odnosno teti Josipovoj, uz dodatak, da ga kasnije, vrativ se kući, uzme opet k sebi. Medjutim se otac Josipov vrati kući, nu ne pita za njega, ter on ostade u zadruzi A. i odraste, napokon se proti volji ostalih zadrugara i oženi u zadruzi A i uztraži diobu zadružne imovine, zahtjevajuć od svoje tete, koja imade mnogobrojnu obitelj, polovicu diela, temeljeć svoj zahtjev na onoj okolnosti, što se u rečenoj zadruzi vodio.

Ostali zadrugari opru se tomu svom žestinom, izjaviv, da

Digitized by Google

su pozivali Josipa, kad je odrasao, da se vrati k ocu, dapače ga neki i ćerali pak da bi još bili voljni pustiti ga, da žive uz njih, nu presenetilo ih je, što se gradi jednako ovlaštenim sa svakom drugom lozom.

Imade nadalje slučajeva, gdje se nezakonito diete smatra u zadruzi poput služinčeta, pomaže raditi zadrugarom i žive uz njih, ali liepo bi ga pogledali oni, da si uzme najedanput vindicirati pravo na zadružnu imovinu. Odatle sliedi, da sama ta okolnost, što se je nezakonito diete nalazilo dulje ili kraće vrieme na zadružnom gruntu, nije još dovoljnim razlogom, s koga bi se moglo uzeti, da je ono primljeno u zadrugu kao ovlaštenik zadružne imovine. Morati će se s toga u svakom slučaju konstatovati, što je bila nakana zadrugarom.

Gdje je usuprot provedena medju ovlaštenici njihovim sporazumkom potajna dioba, ter je kod toga i nezakonito diete nadieljeno, tuj ne ima dakako ni dvojbe o tom, da su mu ovlaštenici priznali pravo na zadružnu imovinu u onom razmjeru, u kom je provedena potajna dioba.

Kako se vidi iz svega, položaj nezakonita djeteta u zadruzi gori je nego izvan zadruge, gdje mu mati imade svoje imovine, ali kad bi se priznalo ono ovlaštenikom zadružne imovine, dala bi se prilika lakoumnom množanju nezakonite djece na uštrb ostalih zadrugara. Dr. Fr. I. Spevec.

Imade li predsjedatelj konačne razprave odlučno pravo odvjeta po §. 22. kazn. postupnika od 29. srpnja 1853. kod obnovljenog glasovanja, ako li su odvjeti ostalih glasovatelja u više od dva mnienja podieljeni?

Na ovo pitanje odgovorio je u nekom konkretnom slučaju c. k. kraj. odsjek banskoga stola u Zagrebu svojom riešitbom od 9. srpnja 1880. br. 4177 nieč no, ukinuv dotičuu osudu c. k. sudb. stola u Zemunu od 20. svibnja 1880. br. 1689

Digitized by Google

k. z. i naloživ mu, da ponovi glasovanje i izreče novu osudu neubrajajuć glas predsjedateljev (§. 303., 21. i 22. k. p.).

Taj konkretni slučaj bio je pako sliedeći: M. K. proglašen je krivim zločina težke tjelesne ozliede u §. 143. k. z. označenog sa još jednim ortakom, te su kod odmjerenja kazne glasovali: 1. glasovatelj za 9 mjeseci, 2. isto tako za 9 mjeseci, 3. za 4 godine, 4. za 3 godine, a predsjedatelj razprave i viečanja kao 5. glasovatelj za 2 godine težke i pooštrene tamnice. Pošto nedobi tako nijedno mnienje absolutnu večinu glasova, bude glasovanje obnovljeno prema odredbi §. 22. k. p., te ostadoše 1., 2., 3. i 5. glasovatelj kod svog prvog glasovanja, samo 4. glasovatelj izjavi se za 2 umjesto 3 godine; tako je dakle glasovano za 9 mj. 9 mj., 4, 2 i 2 god., i bude prema tomu pribrajanjem najnepovoljnijih glasova manje nepovoljnim (po §. 22. k. p.) — naime glasova 3. i 4. glasovatelja ka mnienju predsjedateljevom kao petom glasovatelju — dosudjeno M. K-u dvie godine težke i pooštrene tamnice. —

Ta osuda je — kako naprvo rekoh — ukinuta, i to iz sliedećih razloga:

„Taj postupak pri stvaranju zaključka neodgovara propisom §§. 21. i 22. k. p.

Po prvoj stavci §. 21. k. p. je predsjedatelj doduše u svakom slučaju vlastan, svoj glas dati u zapisnik, nu iz druge i treće stavke toga §-a kao i iz ustanova §. 22. k. p. sliedi, da se glas predsjedateljev pri stvaranju odluke neima u obzir uzeti, osim u slučajevih točno naznaćenih u stavci drugoj i trećoj §. 21. k. p. te u prvoj stavci §. 22. k. p.

Pošto je u nazoćnom slučaju predlog „devet“ za M. K. imao polovinu svijuh glasova za se, mogao je predsjedatelj k tomu predlogu pristupiti, te time za taj predlog odlučiti (§. 21. stavka 2 k. p.).

On toga učinio nije, već je izjavio opet različito mnienje; nu budući da glasovi svih glasovatelja nisu izmedju dva mnienja razpolovljeni bili (§. 21. stavka 3 i §. 22. stavka 1 k. p.), — to se nije imao glas predsjedateljev u račun uzeti, već po propisu §. 22. k. p. glasovanje ponoviti, te ako se pri

Digitized by Google

iznovičnom glasovanju nije mogla postignuti absolutna većina glasova za nijedno od različitih mnienja, onda je trebalo bez obzira na mnienje predsjedatelja samo glasove ostalih glasovatelja za mjerilo uzeti, te pribrajanjem obtuženiku najnepovoljnijih glasova k manje nepovoljnim stvoriti zaključak, što bi bilo i uspjeh glasovanja bitno preinačilo". —

Proti toj banskostolnoj riešitbi prizvalo je državno odvjetničtvo, vojujuć za mnienje prvoga sudišta, da imade predsjedatelj razprave i u ovom slučaju §. 22. k. p. odlučno pravo odvjeta; nu riešitbom c. kr. kraj. odsjeka stola sedmorice od 22. rujna t. g. br. 570 potvrdjena je u meritornom dielu ova banskostolna riešitba iz istih drugomolbenih razloga, i odobreno je tako mnienje banskoga stola, da predsjedatelj u ovom slučaju odlučna glasovanja neima, i da toga radi prvomolbena osuda neodgovara rezultatu glasovanja; „nu pošto je glasovanje u smislu §. 22. k. p. ponovljeno, pri čemu je svaki glasatelj po novo svoje mnienje izjavio; te pošto viši sud sam pogriešku I. sudišta popraviti može", naloženo mu je meritorno riešenje okrivljenikova priziva proti prvoj osudi, što je kasnijom riešitbom i učinjeno.

Moram iskreno kazati, da me ovo razlaganje viših sudišta o stavnosti ovoga mnienja — uzprkos pomnjivom proučenju dotičnih zakonskih ustanova i svestranom razmišljanju ob ovom pitanju — uvjeriti i osvjedočiti moglo nije, te mnijem, da ovo mnienje viših sudišta stoji u oprieci sa samim zakonom, intencijom zakonodavca, dosadanjom naukom i praksom; a ovo svoje mnienje podkriepljujem sliedećimi razlozi:

1. Predsjedateljevo „pravo odvjeta" priznano je u §. 21. k. p. bezuslovno. Ovo nije nikojom izričnom zakonskom ustanovom stegnuto; što bi se kao iznimka od tog glavnog pravila svakako izrično i točno u ovom zakonu spomenuti moralo, kako su i drugdje u ovom zakonu iznimke od svakog pravila po zakonodavcu točno navedene; te se nemože nikako uzeti, da je zakonodavac u ovom zaista važnom slučaju manje oprezno postupao.

2. Imade li pako ovo predsjedateljevo pravo odvjeta u obće kakovog smisla, to mora ono biti ne samo informativne ili upu-

Digitized by Google

ćujuće već odlučujuće naravi, t. j. ono se mora u svakom slučaju glusovanja u obzir uzeti, i to isto onako kao glas svakog drugog glasovatelja.

Ničim nije opravdano mnienje, da je predsjedatelju podieljeno odlučno pravo glasovanja samo u slučajevih §. 21. točka 2 i 3 i §. 22. točka 1 k. p., već je nasuprot u tih slučajevih predsjedatelju prevažući glas podieljen, koji se bitno razlikuje od samo odlučujućeg glasa, kakav imadu ostali glasovatelji kao i sam predsjedatelj u svih ostalih slučajevih glasovanja. Kad bi ovo mnienje stajalo, to bi bio sigurno zakonodavac u samom zakonu izrično izjavio, da predsjedatelju samo u ova tri slučaja pripada odlučujući glas, a da ga u ostalih slučajevih neima, kao što je to za zastupnika državnog odvjetničtva u §. 35. k. p. izrično napomenuo, veleć „zastupniku državnog odvjetničtva je slobodno kod viećanja i glasovanja sudišta I. molbe prisustvovati, nu bez odlučnog glasa".

To predsjedateljevo pravo odlučujućeg glasa nije nikako stegnuto niti §. 22. k. p., koji odredjuje, u kojih se slučajih glasovanje obnoviti imade, da se time poluči za ikoje od različitih mnienja nadpolovična većina glasova. Tamo neima ustanove, iz koje bi se dalo izvoditi, da kod tog glasovanja u obće ili kod obnovljenog napose nesmije predsjedatelj glasovati, ili ako glasuje, da se njegov glas uvažiti dotično brojiti nesmije. Dapače se u prvom slučaju ovoga §a upravo izrično spominje predsjedateljevo glasovanje, koje je pristupilo kao treće mnienje k razpolovljenim mnienjem ostalih glasovatelja; dakle je upravo njegov glas, koj je u tom slučaju po točki 3. §. 21. k. p. dati morao, doveo do ponavljanja glasovanja; čime je najjasnije prevaga njegovog glasa napram ostalim glasovateljem iztaknuta.

Stegnuće njegovog prava glasovanja nedade se izvoditi niti iz drugog slučaja u §. 22. k. p. navedenog, koji ističe samo oprieku napram prvomu slučaju, gdje istom predsjedateljevo mnienje kao treće pristupljuje, dočim su ovdje već mnienja samih „ostalih glasovatelja" u više od dva mnienja podieljena. — U tom nas nemogu smesti niti rieči: „neima li jedno od ovih mnienja obsolutnu većinu glasova za sebe"; jer se u tom slučaju

Digitized by Google

predpostavlja, da je jedno od „tih mnienja ostalih glasovatelja“ u najpovoljnijem slučaju dobilo za sebe bez obzira na glas predsjedatelja samo polovicu ostalih glasova (t. j. kod sbora petorice 2 glasa, a kod sbora sedmorice 3 glasa, a ostali glasovi jesu razpršeni), a da se predsjedatelj takodjer za to mnienje izjaviti htio nije, da mu pomogne do nadpolovične većine svih glasova, kako je on na takovo glasovanje po §. 21. stavka 2 k. p. ovlašten bio, već je nasuprot izjavio se za koje drugo, ili za svoje posebno mnienje, ili nije u obće niti glasovao. Pošto se u tom slučaju glasovanje i onako ponoviti mora bez obzira na to, dali je predsjedatelj glasovao ili ne, to nije niti potrebno bilo u ovom slučaju predsjedateljevo glasovanje izticati; nu odatle se niti može niti smije izvadjati, da predsjedatelj kod ponovljenog glasovanja glasovati nesmije; i to tim manje ne, što se kasnije u ovom §-u kod ustanove o pribrajanju glasova nekaže: „nepoluči li se većina za jedno od mnienja ostalih glasovatelja“, već u obće za jedno od „različitih mnienja“, medju koja svakako i predsjedateljevo mnienje spada, jerbo je ono barem u prvom slučaju izrično spomenuto.

3. Da je pako zakonodavac upravo intenciju imao predsjedatelju razprave odlučan glas kod viećanja podieliti, sliedi ne samo odatle, što je predsjedatelju povjereno rukovodjenje razprave i glasovanja, već što mu je — kao obično najvještijemu i najizkusnijemu sudcu, kojemu mora predmet razprave i viećanja ponajbolje poznat biti — napram ostalim glasovateljem podieljen veći, dapače prevagujući upliv kod glasovanja (§. 21. stavka 2 i 3 k. p.), a ipak mu se nenalaže, da se mora za koje mnienje ostalih glasovatelja izjaviti, pa bili oni i razpolovljeni sa svojimi glasovi, već mu se dopušta, da on svoje posebno ma i sasma novo mnienje izjavi, čim može izazvati ponovno glasovanje (§. 22. stavka 1 k. p.), što je svakako veće pravo nego li samo izbor izmedju dva mnienja!

Nadalje mu pripada u sboru od tri sudca kod različitosti glasovanja prve dvojice viećnika uviek prevažući glas, jer se može bilo za jedno od tih mnienja izjaviti (§. 21. k. p.) ili tako svoje mnienje udesiti, da kod ponovljenog glasovanja i

Digitized by Google

pribrajanja glasova upravo njegovo mnienje većinom glasova prodrieti mora. — A valjda neće nitko o tome podvojiti, da predsjedatelj u sboru od tri sudca, ako se ovi u glasovanju razlikuju (§. 22. stavka 1 k. p.) uvjek glasovati mora, ako li se hoće govoriti o pribrajanjem polučenoj absolutnoj t. j. nadpolovičnoj većini glasova! — A zašto da to pravilo nerabimo kod sbora od 5 i više sudaca? Gdje je zakonita ustanova, koja nam brani ovaj princip i kod vieća od 5 sudaca rabiti?

Dakle su zakon i intencija zakonodavca na našoj strani, te neima za protivno mnienje baš nikakove valjane zakonske podloge.

4. A što da kažemo o pravnoj teoriji u ovom pitanju? — Dosta je da navedemo, da za naše mnienje vojuju najbolji komentatori ovog kaznenog postupnika W. T. Frühwald (vidi izdanje god. 1856. str. 45 i sl.) i Dr. Friderik Rulf (vidi izdanje god. 1857. str. 60), koji to mnienje i praktičnimi primjeri razjašnjuju, u kojih je uvjek glas predsjedatelja uvažen, kad se hoće kod različitog glasovanja pribrajanjem najstrožih k manje strogim glasovom polučiti absolutna većina glasova za koje mnienje. U tom pogledu iztičem sliedeće primjere: iz Frühwalda, ako li glasuju u vieću od 9 sudaca n. p. 4 za potajno grabežno umorstvo, 3 za grabežno umorstvo, a 2 za grabežno ubojstvo, to imade osuda glasiti za grabežno umorstvo, jer se pribrajaju 4 glasa za dvostruko kvalificirano umorstvo, te čine tako absolutnu većinu glasova napram 2 glasovom za ubojstvo; ili ako glasuju u sboru od 5 sudaca n. p. 1 za 8, 1 za 6, 1 za 5, 1 za 4, i 1 za 2 godine težke tamnice: to imade glasiti osuda na 5 godina, jer se pribraja glas za 8 godina onomu za 6, zatim oba onomu za 5 godina, čim je polučena absolutna većina od 3 napram 2 glasa; iz Rulfa: ako li glasuju n. pr. 2 sudca za ubojstvo, 2 za prekršaj suprot sigurnosti života, a predsjedatelj za umorstvo, to mora zaključak glasiti na ubojstvo, jer se predsjedateljev glas kao najstroži pribraja manje strožim glasovom prve dvojice glasovatelja, koji su za ubojstvo.

Upravo ovaj prekomjerni upliv predsjedatelja kod glasovanja,

Digitized by Google

doveo je novije zakonodavce na misao, da se predsjedateljevo pravo glasovanja stegne, izravnujuć njegovo pravo glasovanja sa onim ostalih glasatelja, te uvedši uzato parni broj glasovatelja; nu taj princip nesmijemo pomješati sa ovim naprvo obrazloženim principom u Krajini vladajućeg kaznenog postupnika od godine 1853.

5. Napokon je tako radila praksa u Austriji za krieposti ovog kaznenog postupnika, a i dosadanja u Krajini, koju sam kod trih sudbenih stolova motrio, te mi nije za rukom pošlo za nijedan primjer protivnoga mnienja saznati, osim naprvo navedene riešitbe naših viših sudišta.

Iz toga svega sliedi po mom mnienju jasno, da se po krajiškom kaznenom postupniku od god. 1853. glas predsjedateljev, kad on u obće glasuje, uvjek brojiti i kao glas svakog drugog glasovatelja uvažiti mora, neće li mu se njegovo pravo glasovanja krnjiti, te u najviše slučajeva do puke igračke sniziti; nu s druge strane imade predsjedatelj, osim jedinog slučaja razpolovljenih glasova (§. 21. stavka 3 k. p.), samo pravo — ali ne dužnost glasovati.

Dragutin Gjuričić.

O zloporabi postupka propisanoga za prepore smetanja posjeda.

Ako bi bilo propisano, da se izkažu u godišnjih izkazih sudova pojedine vrsti parnica, osvjedočio bi se svaki, da prepori o smetanju posjeda sačinjavaju razmjerno veliki postotak parnica kod inokosnih a i kod višjih sudova, kod potonjih zato, jer se neznatnom iznimkom u svakom slučaju prepora smetanja posjeda poslužuju stranke pravnimi liekovi utoka i previdnoga utoka proti prvosudnim riešitbam.

Može se s toga uztvrditi, da prikazuju prepori o smetanju posjeda bar jednu trećinu parnica, koje dospievaju do treće molbe.

Ovaj pojav, da bi imao svoj uzrok u činjenicah sadržavajućih u sebi doista obilježja smetanja posjeda po slovu i duhu zakona,

Digitized by Google

— bio bi žalostan dokaz o pravnoj sviesti našega naroda. S toga mu treba uzrok naći, a taj je: zla poraba postupka propisanoga za prepore smetanja posjeda, te uporaba istoga i na slučajeve, koji faktično smetanje posjeda nisu, što pak imade svoj izvor ponajviše u posvemašnjem neznanju seljaka, a stranom i izobraženijih stranaka, u čem da se sastoje činjenice smetanja posjeda. Uz to neuzme si inokosni sudac truda da s jedne strane poduči stranke o pravnoj krieposti odluke sudbene u preporih smetana posjeda, a s druge strane da se sám potanko uputi ob uzroku tobožnjeg faktičnoga smetanja posjeda i ob odnošaju, u kojem stranke medju sobom stoje, što je sve potrebno, da se istina sazna.

Praksa nas uči, da tužitelj, osobito ako nije izobražen, kada svoju tužbu razvije, često i neistinu kaže, ili bar stvar izkrivljuje tako, da nije moći uvjek saznati od njega pravni razlog tužbe, a po tom je i težko dati tužbenom zahtjevu pravni oblik. To se pak ponajglavnije dogadja kod tužba o smetanju posjeda. Dužnost je s toga sudca inokosnoga, da se kod primanja upute neograničuje na ono, što mu tužitelj pripovjeda, već da inkvizitorno postupa, t. j. da razvidi točnim i svestranim izpitivanjem tužitelja, da li je njegov navod istinit, te da i sve moguće prigovore, koje bi mogao tuženik tužbenom izloženju suprot staviti, tužitelju predstavlja tako, da se osvjedoči, da li je tužitelj u stanju sve prigovore pobijati, te dali mu nije tužba netemeljita.

Postupajuć ovako osvjedočit će se sudac, da je većina tužba o smetanju posjeda netemeljita.

Ako se zatim sudac inokosni nestavi li samo na stanovište sudca po strogom slovu zakona, već ako se smatra podjedno otcem svih neukih ljudi svoga kotara te prijateljem i savjetnikom svih onih stranaka, koje traže od njega savjet i uputu, te ako si je — imajuć ovo pred očima — sviestan, da imade i plemenitu zadaću davati strankam prijateljske savjete, da se prepori prijateljskim načinom bez zametnuća kakovog sudbenoga postupka rieše, a ako se to postići nemože, da svojski o tom nastoji, da se prepori takovim načinom riešavaju, da budu bez troškova, ili bar nepotrebnih troškova za jednu i drugu stranku,

Digitized by Google

uspješno i konačno dovršeni, napokon gleda da u tu svrhu bira zakonsku ustanovu, po kojoj se to najbrže i najjevtinije postići može, — to će se prepori u obće, a napose oni o smetanju posjeda umanjiti, što je svakako za narod od velike koristi.

Ako se u obće nemože osnovano opravdati zavlačenje konačnog riešenja parnica, i to najmanje izgovorom, da je tomu naš postupak kriv, pošto se može svaka parnica za pol godine svršiti, ako se sudovi drže točno propisa gradjansko-parbenoga postupka, — u kojem imade dovoljno propisa za prepriečenje zavlačenja parnica po strankah i odvjetnicih, a i poslovnoga reda u pogledu vremena riešavanja istih, — to se nikako opravdati neda zavlačenje konačnog riešenja parnica o smetanju posjeda, koje obično više godina traje.

Kakovu praktičnu vriednost imade riešitba u parnici smetana posjeda tako kasno izdana? Gotovo nikakvu.

Da vidimo, kako se obično zameću prepori sbog smetanja posjeda.

Seljak, koji se posvadi sa svojimi domari ili susjedi rad diela, što ga je dobio putem zadružne diobe ili radi medja svojeg zemljišta sa susjednim zemljištem, ili koji traži faktično izvršivanje prava vlastničtva, što no je stekao na stanovito zemljište, a koje mu posjednik istog zemljišta iz ma kakovog uzroka krati, dolazi k inokosnom sudcu sa jednostavnom molbom: „prosim repoziciju“.

Ove rieči čine još sada magični utisak, jer daju izgled na komisiju i time na zaslužbu. Pošto se pak po staroj praksi svi prepori sbog smetanja posjeda na licu mjesta riešavaju, zahtjevale to stranke ili ne, bilo to potrebno ili nebilo; to pod izrazom „prosim repoziciju“ nemisli seljak ništa drugo kazati nego da moli za sudbeni očevid radi smetanja posjeda.

Da neizbjegne komisija, koju je stranka gore navedenimi riečmi sama zamolila, prima se obično uputa površno, pače se kadkada tužba umjetno tako udesuje, da se stvara tužba o smetanju posjeda, premda stranka po svom tužbenom izloženju netraži drugo, van pravo vlastničtva, pravo posjeda ili pak regulaciju medja, te samo u mišljenju, da se to nemože riešiti inače

Digitized by Google

nego putem sudbenoga očevida, moli i ona „za repoziciju“ po iskustvu svom, pošto je vidila u mnogo sličnih slučajeva po starodavnoj ukorenjenoj praksi, — sudbene očevide.

Na ovakovu tužbu uriče se na lice mjesta ročište, na kojem se obično samo očevid obavlja, a ne dovršuje podjedno parnica, t. j. neuvršćuju se u zapisnik očitovanja stranaka, već se u tu svrhu po propisih gradjansko - parbenog postupka za ustmenu razpravu uriče kod suda ročište, a i nedovršuje se postupak u pravilu niti na jednom ročištu.

Pošto se u praksi — premda u zakonu neosnovanoj — i prepor smetana posjeda razpravlja kao svaka druga parnica, a ne sumarno, pa se govori stranaka nestežu na potrebne samo navode, već se često i ob onom razpravlja, što na stvar nespada, to se i postupak zavlačuje u pravilu najmanje godinu dana, dok se izreče prvosudna konačna riešitba. A dok je parnica po trećoj molbi riešena, proteče kadkada još godina dana, jer višji sudovi pronadju možda formalne mane, koje uvjetuju nadopunu ili izpravak postupka.

Tako se dogadja, da prepor smetanja posjeda, koji se tiče jednoga zemljišta u vriednosti od 5 for., prouzročuje strankam troška do 100 for. a i više, te se ovako i onako siromašan narod posvema zatire.

Nu kakovim plodom rodi konačna riešitba smetanja posjeda kod prepora, koji se temelje na tužbi preuzetoj bez svestrane informacije te bez pouke stranke tužiteljne o pravnih posljedicah parnice i riešitbe u preporih o smetanju posjeda?

Vjekovito pravdanje odnosnih stranaka a i tučnja sa svršetkom, koji uvjetuje uporabu kaznenoga zakona, to su obične posljedice parnica smetanja posjeda kod seljaka. Uzrok je pak tomu taj, što seljak, koji nerazumije propise o preporih smetanja posjeda niti pravnu kriepost sudbene riešitbe u takovih preporih, te koji nije ni s daleka naumio podići tužbu o smetanju posjeda, već posjedovnu tužbu ili tužbu o vlastnosti, misli da je ovakom riešitbom stekao ono što je naumio postići, te neće više, ako je jedanput u posjedu štičen sudbenom riešitbom, ustupiti posjed pravom vlastniku.

Digitized by Google

Bivši upravitelj kotarskoga suda karlovačkoga, preuzeo sám u tečaju nalazećih se preko 20 ovakovih parnica o tobožnjem smetanju posjeda.

Poznavajući siromaštvo naroda u onom kotaru, nisam iste parnice nastavio, već sam stranke osobno pozvao na sud, te im tumačio svestrano narav tužbe o smetanju posjeda, predmet postupka, pravnu kriepost i posljedice riešitbe za slučaj, da tužitelj tužbom uspije. Na to odgovori većina tužitelja, da nisu naumili ovakovu tužbu podići, te njekoji odustaše od tužbe bezuvjetno, njekoji pak nagodiše se odmah kod suda, i to stranom dobrovoljno ili pako po mojem nagovoru, nagodu pak sklopiše stranom bezuvjetno, stranom pod uvjetom izpunjenja kakova dokazala.

Najveće pravdaše pak sklonuo sam na pristatnu pogodbu. Tako bijaše dovršeno na jednom ročištu do 20 parnica o tobožnjem smetanju posjeda, bez troškova do neznatnog troška biljegovka za nagodbeni zapisnik.

Na temelju stečenoga izkustva mogu uztvrditi, da se nagodbenim putem može većina parnica naših seljaka dovršiti, jer će nagoda malom iznimkom uvjek uspjeti, ako se sudac zato svojski zauzme i sa strankami, osobito sa seljaci postupati znade.

Nu pošto je od 10 slučajeva smetanja posjeda kod seljaka sigurno 9 posljedica pravde za medje zemljišta, to sam izkusio, da se takovi prepori najuspješnije riešiti mogu ustanovom našega gradjansko-parbenoga postupka, koja je u zaboravnost prešla, najme usljed pristatne pogodbe po smislu §-a 377 i 380. gr. p. p. po obranicih, za koje stranke izaberu mjernike i gruntovničare, koji onda sami na temelju gruntovne i katastralne mape izadju na lice mjesta, tamo pronadju prepornu granicu i takovu onda i u naravi označe. Seljak pako, koji medju u mapi vidi, zadovoljuje se odmah, jer seljaku je najveće i najistinitije dokazalo katastralna mapa. Istoj vjeruje sve.

Dakako, da se ovakė pristatne pogodbe mogu sklapati med seljaci samo pred sudovi; zato ima postupajući sudac iste na zakonsku ustanovu o pristatnoj pogodbi upozoriti, a nikad neima šteditи ni truda ni vremena, da stranke nagovori na utanačenje

Digitized by Google

pristatne pogodbe u preporih smetanja posjeda, proizvirućih iz prepora radi medja zemljišta, u kom se je čin smetanja sbio.

Da se pravna narav tužbe saznade, koju seljak označuje sa riečmi „prosim repoziciju“, je uvjek dobro, da se u slučaju, ako je po izloženju stanja stvari od strane seljaka, dvojbeno, ima li tu slučaja smetenja posjeda, da se prije nego što se primi tužba u zapisnik, kratkim putem i protustranka u prisutnosti tužitelja sasluša, pozvavši istu jednostavnom pozivnicom pred sud. Na takav način će se bez pismene tužbe i nepotrebne suvišne pisarije, koju inokosni sudac uvjek izbiegavati imade, stvar na čistac izvesti, i stranke kratkim putem umiriti, ili pako prepor putem nagode, nakon uvršćenja tužbe u zapisnik, dovršiti. Ako se pako niti uvjetna nagoda, t. j. nagoda zavisna ob izvedenju kojega dokazala ili više dokazala, postignuti mogla nebi, a niti bi bilo moguće sklonuti stranke na pristatnu pogodbu, onda se istom imade povesti postupak propisani za prepore sbog smetanja posjeda; u tu svrhu pak, prije nego što se primi tužba u zapisnik, strankam predstaviti narav tužbe o smetanju posjeda i pravne posljedice riešitbe suda, koja sa imade konačno izreći u ovakom preporu; te samo onda, ako stranka naročito, izza svestranoga podučavanja u gorenavedenom pravcu, kod svoje tužbe o smetanju posjeda ostaje, — razprava povesti.

Ročište za razpravu o smetanju posjeda potrebno je samo u iznimnih slučajevih ureći na lice mjesta, t. j. samo onda, ako se već iz same tužbe jasno vidi, da se konačna odluka bez predhodnoga očevida izreći nebi mogla, ili ako se stranke, bez da im se preporno zemljište predoči, očitovati nebi mogle. Neodlučnom je pako zato okolnost, da li stranka sama moli očevid ili ne, jer u mnogih slučajevih moli stranka sama već u tužbi za očevid stranom sa neznanja, stranom pako zato da napravi veći trošak protustranki.

Sama razprava o smetanju posjeda imade se sumarno voditi, a ne, kao što je u običaju, po propisih postupka za ustmene razprave, t. j. uvršćenjem odgovora, protuodgovora i dalnjih parničnih govora, i to iz sasvim naravnoga razloga, što je riešitba u preporih smetanja posjeda, samo „privremena odredba“ suda,

Digitized by Google

a ne riešenje parnice po smislu gradj. parb. postupka, te se stoga saslušanje stranaka obaviti imade onako kao što u svih slučajevih gradj. parb. post., u kojih je potriebno saslušanje stranaka prije nego što uzsliedi konačna odluka.

Kako se je praksa uvukla, da se prepor smetanja posjeda razpravlja kao što svaka parnica po propisih ustmenoga postupka gradj. parb. post., nije mi nitko razjasniti mogao, dočim gradjansko-parb. postupnik za prepore o smetanju posjeda odredjuje upravo iznimni postupak, te nigdje neustanovljuje, da se razprava na tužbu o smetanju posjeda obaviti imade po propisih poglavja gradj. parb. postupnika za ustmene razprave.

Sumarna razprava o smetanju posjeda može se, ako je postupajući sudac malo praktičan, te neuvršćuje u zapisnik očitovanja stranaka, koja strogo na stvar nespadaju, dovršiti na jednom ročištu skupa sa izvedenjem dokaza očevida i saslušanja svjedoka, ako ove stranke sobom dovedu. Nije li moguće odmah dokaz izvesti ili je potrebna sa drugih razloga odgoda, to je ipak u pravilu uvjek moguće razpravu dovršiti najdulje u roku od mjesec dana.

Prigovor, koji bi možda tko ovdje stavio, da to moguće nije, ako su stranke po odvjetnicih zastupane, jer da ovi prepor zatežu, pobija se odgovorom: da sviestni i dobri odvjetnici toga učiniti neće, a odvjetnikom, kojim je to običaj, treba u tom na put stati time, da se stranke uz svoje odvjetnike i osobno pozovu, što se preporučuje u svih slučajevih smetanja posjeda u svrhu informacije, te da se preprieče eventualne odgode po odvjetnicih u pomanjkanju dovoljne upute.

Brzina postupka u preporih smetanja posjeda jest upravo uzrok posebne ustanove našega gradj. parb. postupnika u tom pogledu, te svrha zakonske ustanove postupka u preporih smetanja posjeda je upravo samo ta, da se faktični posjednik štiti u posjedu svom, da može nadalje faktični svoj posjed u izvršivanju kojega je smetan bio, nastaviti, dok se nerieši pravno pitanje, tko imade zakoniti naslov na posjed, koja parnica se predmnieva da će nastati usljed čina smetanja izvedenoga po tuženiku, te da će se po ovom povesti, ako bude faktičnim posjednikom

Digitized by Google

tužitelj pronadjen, te stoga isti i u izvršivanju posjeda štićen, u koliko se čin smetanja nije sbio od puke zlobe, u kojem slučaju podpada čin ustanovam kaznenoga zakona, ili pako pometnjom, u kojem slučaju neće ni doći do razprave o smetanju posjeda, ili u pravilu nebi smielo doći, jer se ovakov dogodjaj po praktičnom postupajućem sudcu uvjek nagodbenim putem izravnati može.

Upravo pako okolnost ona, što stranke istom nakon više godina dobivaju konačne sudbene riešitbe u preporih smetanja posjeda, jest posljedica krivomu nazoru neukih stranaka, da je time prepor med njima u obće dovršen, te onaj koji je u faktičnom posjedu štičen, misli da je njemu dosudjeno i pravo vlastničtva, a ovaj krivi nazor dade povoda novim razmiricam med strankami, a i intervenciji ustanova kaznenoga zakona, jer se obično iz tih razmirica tučnje radjaju.

Što se predmeta razprave sbog smetanja posjeda tiče, to je isti pravilno samo nepokretnost i to zemljište; druge vrsti smetanja posjeda dogadjaju se samo u gradovih; a prepori smetanja posjeda druge vrsti zametnu se većim dielom po strankah samo da jedna drugoj prkosi i neprilika pravi.

Za prepore smetanja posjeda ove vrsti nekoristi dakako ništa pokušaj nagode, nu ovakove stranke niti nezaslužuju, da im se troškovi prištede.

Pošto ustanova §. 620. gr. p. p. propisuje, da se kod razprava o smetanju posjeda izklopno radi samo o pretresu i dokazu činjenica posljednjega faktičnoga posjedovanja i sbivšeg se smetanja, a koji je rad stopram steći posjed ili dokazati jače pravo na isti, da se mora primiti redovitoga puta pravde, na koji se imade odpraviti i pitanje o naslovu, o dobroj ili zloj vjeri posjeda, — to njekoji sudovi misle, da se prigodom razprava o smetanju posjeda ima samo to konstatovati, tko je faktični čin posjeda u posljedne vrieme izvršio, te onoga u posjedu i štititi, bez da se gleda na način, kako si je isti posjed prisvojio.

Istina, da svaki posjed daje pravo posjedniku, da traži zaštitu suda proti onomu, koji ga smeta u faktičnom izvršivanju istoga. Zato može i svaki, koji si je i silom posjed prisvojio ili

Digitized by Google

koji je u drugom smislu nezakoniti posjednik biti štićen u izvršivanju posjeda. Dovoljan je po tom doduše li dokaz faktičnoga posjeda u podignutoj tužbi o smetanju posjeda; nu za izdanje konačne riešitbe, tko se štititi imade u posjedu, jest od upliva način stečenja posjeda, jer ako sebi nasuprot stoje, kao pruće sa stranke, dva posjednika: sadašnji i prijašnji, od kojih je jedan stekao posjed vi, clam ili praecario, to se onaj, koji je takovim načinom stekao posjed, štititi neće, već njegov protivnik, makar je onaj prvi zadnji faktični čin posjeda vršio.

Smisao je dakle §. 620. gr. p. p. samo taj, da naslov posjeda nemože biti predmetom razprave već samo način stečenja. U koliko se nemože izviditi uspješnom brzinom način stečenja prućih se stranaka, dovoljno je, da riešitba sudbena u preporih smetanja posjeda izreče samo privremenu kakovu zabranu ili kakovo osiguranje, kojom riešitbom se nitko u svom pravu ne prejudicira. Svakako pak se mora u razlozih riešitbenih iztaknuti za ravnanje neukih stranaka, da riešitba sudbena valja samo kao medjutonje pravilo za faktično posljednje posjedovanje.

Ako se ovako postupa, nestati će do neznatnoga broja silnih prepora o tobožnjem smetanju posjeda, koji nisu ni najmanje na korist narodu, već mu samo prouzrokuju troškova, koji posvema zatiru naše seljačtvo. **A. Rušnov.**

Osvrt na pravo po svietu.

Austrijska legislativa primila je prije nekoliko dana osnovu zakona, kojom se ograničuje ovrha na plaće javnih činovnika i njihove siročadi. Svrha joj je, da se odstrani nepovoljna razlika izmedj gradjanskoga činovničtva i vojničkih službenika, a zatim, da se uklone kolizije, koje su često u Cislajtaniji usljed toga nastajale, što je u Ugarskoj takov zakon već dulje vremena u krieposti. Po tom će zakonu samo trećina činovničke i vojničke plaće pasti pod ovrhu, ali opet uz ograničenje, da dotičniku mora barem čistih 600 for. ostati. Isto će se tako moći i od mirovine samo trećina podvrći ovrhi, a umirovljeniku mora ostati barem 350 for. Nadalje se veli, da će prihod od vojničke bračne kaucije samo onda biti predmetom ovrhe, ako se muž i žena zajedno zaduže, ili ako se je poslje razriešena braka udova sama zadu-

Digitized by Google

žila. Konačno se ustanovljuje, da se javnim činovnikom imadu pribrojiti profesori, učitelji, namj. učitelji, te poslužnici državnih, zemaljskih, občinskih i vjerozakonskih škola. — Istom što je austr. zakon o lihvarstvu nekoliko godina u krieposti, već se složiše, da ga valja promieniti. U tu je svrhu austr. državni sabor izabrao poseban odbor, koji je svoju zadaću već riešio, te će osnova poslje nove godine doći na dnevni red. Osnova osniva se na ovom načelu: nepošteni postupak kod vjeresijskih poslova, u koliko se ujedno prekoračuje maximum kamata od 10% smatra se prestupkom, te se kazni novčanom kaznom, a a ako bi se taki poslovi prikrivali, zatvorom. Kazni se i cesionar, koji znajuć steče takovu tražbinu ili ju dalje ustupi ili potraži realiziranje. Ako se šteta nadoknadi prije nego li javni tužitelj ili kaz. sud sazna za djelo, kaznivost prestaje. Kazneni sudac sudi i o gradjanskih posljedicah, ali može to uputiti na civilnoga, sudca, pa u ovom potonjem slučaju sudi gradj. sudac po načelih, koja su mjerodavna i za kaz. sudca glede gradjansko-pravne strane njegove judicature. Gradjanski sudac nije vezan na zakonska pravila dokazna. Paseban je delikt (prekršaj), ako si tko dade u ispravi zajamčiti poštenjem ili sličnim načinom, da će obvezu iz vjeresijskoga posla nastalu ispuniti, ili tko steče tražbinu, kod koje se to dogodilo, te ju dalje ustupi ili na temelju take isprave potraži da se ispuni.

U ostalom će novi zakon na svaki način biti mnogo stroži od sadanjega, te se nadaju, da će bujici cislajtanskoga lihvarstva barem donekle na put stati. — Zanimiv je pojav predlog zastupnika Kronawettera i drugova u državnom saboru, nek se uvede obće izborno pravo. Podastro je odmah i osnovu toga izbornoga zakona, koji bi se osnivao na čisto demokratskom temelju. Po toj bi osnovi imao svaki aust. gradjanin, koji je navršio 24. godinu, pravo neposredno birati. Izborni bi se kotari tako razdielili, da bi na 50.000 dusa došo po jedan zastupnik; a kraj toga bi osobito valjalo na to paziti, da u izbornom kotaru ne bude pomiešane narodnosti. Da se ta osnova primi, porasao bi broj zastupničke kuće na kakvih 400; medjutim neima dvojbe, da će se osnova zabaciti.

U Francezkoj već dulje vremena uznemiruje duhove reforma magistrature, koja čovjeku pruža upravo žalostnu sliku tamošnjih pravnih odnošaja. Videć, da je mnogi sud pristao uz tamošnje dokinute redovnike, pa se izjavio kompetentnim u njihovoj parbi, zaključiše, da valja broj sudova u obće umanjiti, a pojedine sumnjive sudce sasvim ukloniti. U tu je svrhu vlada predložila komori osnovu zakona, po kojoj bi se neuklonivost sudaca suspendirala za godinu dana. U komori bijaše burne debate. Motivirana je osnova ovako: ako svaka nova vlada ima pravo odpustiti državne funkcijonare, koje je prijašnja vlada

Digitized by Google

imenovala, onda joj mora i pripadati pravo skinuti sudca, koji se zauzima za stranku vladi protivnu, a državi pogibeljnu. Ministar za pravosudje Cazot priznade javno, da je neuklonivost sudca najbolji princip u organizmu sudstva, ali kad je prieka nužda, onda ju valja na neko vrieme suspendirati. Protivna je stranka svom silom dokazivala neopravdanost te suspensije i njezine pogubne posljedice, ali sve uzalud — komora je dotičnu osnovu velikom većinom prihvatila. Sad se nalazi kod senata, te se čini, da će ju ovaj zabaciti. Republikanci se groze na sav mogući način, ako senat tu „velevažnu osnovu“ ne prihvati. Kako su se stranačke strasti razuzdale, vidi se najbolje odatlje, što se glasa, da će vlada — ako stvar ne prodre u senatu — sama na svoju ruku neuklonivost suspendirati, pa da će se pozvati na tu okolnost, što ne ima zakona, koji bi propisivao neuklonivost sudaca Franceski se pravnički krugovi dà kako sgražaju nad takvim postupkom vlade, a uz nje pristaje i dobar dio naroda. „Gazzette des tribunaux“ veli, da se u princip sudačke neuklonivosti ne ima i ne smije dirati; tim bo nestaje principa samog. — Druga zakonska osnova, koja je takodjer primljena te će i u kriepost stupiti, popunjava franc. školski zakon, i ustanovljuje, da svećenik više ne smije biti učiteljem na pučkoj školi, a djeca da se više neće podučavati u vjeri. Motivi vele: ako školski zakon svakomu nalaže, da svoju djecu u školu šalje, onda valja roditeljem ostaviti na volju, nek si diete odgoje u kojoj im drago vjeri i na kakov im drago način. Karakteristično je i to, što se ta zak. osnova proglasila prešnom, te se samo jedan put pročitala. — Još je jednu zanimivu novost primila francezka komora, naime osnovu zakona, kojom se preinačuje čl. 336 code d' instruction criminelle. Taj članak propisuje predsjednikov resumé u postupku pred porotom. Spomenuta osnova zabacuje taj resumé, te naredjuje, da se poroti imadu priobćiti i razložiti ustanove kaz. zak., što ih zakon sa dotičnim zločinom spaja. Opozicija, koja ne htjede dozvoliti, da se dira u bitnu ustanovu porotnoga suda, bijaše do duše znatna, nu uzaludna.

Prije mjesec dana stupilo je u Pruskoj carskom naredbom ustrojeno „narodno gospodarstveno vieće“ u život. Zadaća je tomu vieću, da o zakonskih osnovah, koje će zasjecati u gospodarstvene odnošaje (obrt, trgovinu, šumarstvo, gospodarstvo u už. sm.) izrekne svoje mnienje; te će se tek poslje njegove izjave odlučiti, hoće li se dotična osnova podastrti saboru na razpravljanje ili ne. Vieće je sastavljeno od 75 članova; 45 ih predlažu trgov. obrt. komore i gosp. družtva, a ostalu tridesetoricu imenuje vlada sama.

Iz Ruske dolaze glasovi, da će tamošnje vrhovno državno vieće dobiti nov mnogo obsežniji djelokrug, nego što ga danas ima; osim rata i mira imalo bi o svih ostalih pitanjih posve samostalno odlučivati. —

Digitized by Google

Novi ministar financija ukinuo je odmah poslje svoga imenovanja porez na sol, te si na taj način u narodu steko velike simpatije.

U Ugarskoj se prije mjesec dana sastala enqueta, da vieća o reformi ugarske uprave. Tu se po dugo razpravljalo pitanje, bili se ostalo kod sadanjega ustrojstva popraviv samo zakon o municipijih i upravnih odborih, ili bi se na mjesto municipalne uvela prava državna uprava sa stalno namještenimi i po vladi imenovanimi činovnici. Pristaše sadanjega municipalnoga sustava održaše pobjedu. Zatim se povede rieč ob ustrojenju upravno-sudbene oblasti. Sve se vrtilo oko toga, bi li institucija upravnih sudova mogla već danas stupiti u život, ili bi bolje bilo pričekati, dok se upravni zakoni sasvim ne sgotove. U prvom slučaju pitao Tisza, koji bi se sistem kod organizacije primio, da li onaj, po kojem bi valjalo ustrojiti više upravnih sudova više i niže molbe, ili onaj sistem, po kojem bi ob upravnih stvarih u svih molbah najprije odlučivale redov. upravne oblasti, te bi stvari, koje ne bi bile zakonom izrično oduzete kompetenciji upravno-sudne oblasti, istom onda došle pred upravni sud, ako stranka proti odluci upravne oblasti zadnje molbe ustane kao proti nezakonitoj odluci. Ako li se upravni sudovi još ne mogu uvesti, onda pita ministar, kojih bi se sriedstva valjalo latiti, da se novoj organizaciji na neki način put utre. Konačno primio se ma koji sistem — nastaje drugo glavno pitanje: kako bi se upravni sudovi imali organizirati, da s jedne strane zadovolje pravnoj sviesti, a s druge opet ne zasegnu u čisto upravne stvari; jer bi se inače onemogućila uprava, a odgovornost vlade postala bi pukom tlapnjom? O svih tih pitanjih razpravljaše enqueta živahno i dugo. Dočim se svi u tom slože, da se upravni sudovi imaju već sada uvesti, razdieliše se mnenja kod pitanja o sistemu upravnih sudova. Jedni zagovarali su austrijsku instituciju, naime jedno upravno sudište sa kasatornim djelokrugom; drugi opet želili su više upravn. sudova sa više molba, kako je u Pruskoj. Potonje je mnienje zagovarao i Tisza i bar. Senyey. Ministar reče, da će po svoj prilici još prije ustrojenja upr. sudova stupiti u život sudbenost obzirom na porezne i pristojbene stvari. Dotična zak. osnova da je već gotova, te će skoro doći pred sabor. Prema tomu bi se onda kašnje imalo odlučiti, hoće li se taj postupak u poreznih i pristojbenih stvarih spojiti sa budućom organizacijom upravnih sudova, i na koji način će se to postići. —

Na pravnom polju pokazuje se u obće u Ugarskoj velika zakonarska djelatnost. Ministarstvo je pripravilo, te će naskoro podastrti saboru više zakonskih osnova na pretresivanje Takove su: osnova zakona o civilnom braku, osnova zakona o gruntovnom redu, o novom bilježničkom redu, i više dr. Stečajni se red razpravlja, a i novi će odvjetnički red skoro doći pred sabor. — Još jednu. Ugarski sud imao odlučiti,

Digitized by Google

valja li (mješovit ili civilan) brak, koji se u inozemstvu sklopio. Radilo se naime o tom, da se kršćanka rastavi od muža Židova. Prvi sud dozvoli tužbu; drugi ju odbije, jer da u tom slučaju za Ugarsku ne ima braka; a treća instancija dozvoli rastavu, te na taj način prizna brak sklopljen u inozemstvu za svaki slučaj valjanim.

N—n

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

O pobožnom zapisu ima se ubaviestiti politička oblast (namjestničtvo, zemalj. vlada) i prije toga nemože se uručiti ostavina.

Valentin M. zapisa u svojoj oporuci jednu zemlju svomu bratu Mirku M. i odredi, ako bi brat umro bez djece, da ima pripasti ista zemlja katoličkoj crkvi u Z., da se proda i za novac kupi razteretnica, a kamate glavnice upotrebe svake godine na čitanje mise za dušu pokojnikovu.

Prvi sud uručio je Mirku M. ostavljeni mu predmet odlukom od 16. prosinca 1861.

Proti uručbi podniela je financ. prokuratura utok s toga, jer namjestničtvo nije ubavešteno o zapisu.

Nu viši sud ipak potvrdi odluku prvoga suda, jer da je zapis ostavitelja fideikomisarna substitucija, a nikakov legat, koji bi se prema ustanovi §. 84. zakona od 9. kolovoza 1854. imao prijaviti namjestničtvu imenito što zemljište vredi samo 52 for. 50 nvč., a prema gore spomenutom zakonu valja samo važnije zapise prijaviti namjestničtvu.

Najviši sud dokinu obie rješitbe nižih sudova i naloži kot. sudu, da predbježno izvjesti namjestničtvo o zapisu i poŝto bude pobožni zapis podpuno osiguran, da se s nova izda uručbenica: s razloga što nije namjestničtvo ubavešteno o pobožnom zapisu, koji imade zapasti kat. crkvu u Z. u slučaju, ako bi Mirko M. umro bez djece, kako naredjuje §. 84. zakona od 9. kolovoza 1854.; zatim što nije prije uručenja baštine zahtievan izkaz ob osiguranju pobožnoga zapisa, a ipak propisuje §. 159. rečenoga zakona, da se ostavina nesmije uručiti, dok nije dokazano, da su pobožni zapisi osigurani.

Uvjetno nasljedstvo nemože se pretvoriti u bezuvjetno nagodom, utanačenom medju postavljenim nasljednikom i nasljednikom substituiranim za slučaj da se postavljeni uvjet neizpuni.

Ana O. naredi u oporuci svojoj, da imetak njezin ima pripasti drugomu njenomu djetetu, Mariji O. kao glavnoj nasljednici, ali ujedno

Digitized by Google

substituira joj nezakonsku djecu njenu Jelu i Stanu za slučaj, „ako bi (Marija O.) bilo u kakov zakonski ili nezakonski odnošaj stupila sa nezakonskim otcem njene djece, sa Ivanom R.“

Poslje smrti oporučiteljice dogovore se tutor nezakonske djece Jele i Stane O, zatim Marija O. i tutorstvo malodobnih legatara iza Ane O. i utanače 12. prosinca 1879. nagodbu, po kojoj se substituirani odrekoše svoga nasljedstva i privoljiše, da se ovo uruči posve Mariji O., koja jim za to obreče neke veće koristi.

Molbom de praes. 3. veljače 1880. zaišću tutor nezak. djece Jele i Stane O. i Marija O. razpravnu i nadtutorstvenu oblast, da odobre tu nagodbu. Kot. sud u E. odbi tu molbu, jer da se posliednja volja oporučiteljice nesmie mimoići, nego da se po mogućnosti mora podpuno izpuniti (§. 588. o. g. z.); ta se volja može izpuniti, a uvjet postavljen u oporuci Mariji O. kao glavnoj nasljednici, ako i jest težak, nije protuzakonit (§. 700. o. g. z.) Tim pako — veli se u razlozih odluke — prestaje samo od sebe pitanje, da nadtutorstvena oblast potvrdi ovu nagodu, jer bi ta potvrda predpostavljala onu razpravne oblasti.

Utok tutora i Marije O. zabaci viši sud odlukom od 25. svibnja 1880., jer da bi se odobrenjem te nagode obašla volja oporučiteljice, koja se mora po mogućnosti izpuniti, kako nalaže zakon, a razpravna oblast dužna je bditi, da se ta volja izpunjuje; uvjet nametnut instituiranoj nasljednici, da se neima u nikakovo bilo zakonsko ili nezakonsko odnošenje upustiti, inače da gubi nasljedstvo, taj uvjet dopušta zakon postaviti (§. 700. o. g. z.) U utoku veli se, da se substituiranim nasljednikom i legatarom nemože uzkratiti pravo, da se odreknu nasljedstva ili zapisa. Ovo se u obće pa i glede malodobnika dopušta, pa se dosljedno može uglaviti i nagoda, ali u ovom slučaju radi se i o dužnosti nasljednice instituirane pod uvjetom, koja bi se ovom nagodom riešila dužnosti izpuniti onaj uvjet; s toga ne može toga odobriti ostavinsko-razpravna oblast.

Tutor i Marija O. podnesoše izvanredni previdni utok, u kojem se u bitnosti naglasuje, da se nasljednik može odreći svoga nasljedstva; da nije vjerojatno, da bi Marija O. još došla u kakov odnošaj s Ivanom R., koji se je medju tim već i oženio; da oporuka izvrgava Mariju O. neprekidnoj opasnosti. Ipak je najviši sud odbio i taj pravni liek i potvrdio jednako glaseće odluke nižih sudova veleć, da se jednako glaseće rješitbe nižih sudova prema ustanovi §. 16. car. patenta od 9. kolovoza 1854. smiju promieniti jedino, ako se opazi protuzakonitost, ili ako je riešenje u oprieci sa spisi; da ona nagoda nije ni pošto u interesu malodob. nezakonske djece uglavljena; a napokon da do sada nisu predana sudu ni nasljedna očitovanja na ostavinu Ane O., pa u obće nije

Digitized by Google

stanje te ostavine jasno. S ovih razloga morao se je izvanredni previdni utok zabaciti.

(Rješitba najvišega suda od 19. listopada 1880. br. 12096.)

Muče odriešenje dužnika po vjerovniku kod asignacije može se dogoditi samo načinom, koji ustanovljuje §. 1407. o. g. z. (§§. 1401.. 1406., 863., 464., 443. o. g. z.)

A izda na korist B-a zadužnicu glaseću na 7000 for. te dozvoli, da se pravo zaloga na temelju zadužnice uknjiži na njegovom (A-ovom) posjedu. Taj posjed postane zamienom vlastnošću D-a, a kasnje prodade ga ovaj M-u. Pogodbom o zamieni preuze D, a kupovnom pogodbom preuze M dužnost izplatiti B-u 7000 for., što no su pravom zaloga upisani na posjedu onom. B-u su u istinu vlastnici posjeda plaćali i kamate. M. osta dužan jedan obrok, pa opomenut po B-u nehtjede ga ipak platit. B imajuć pred očima dotične ustanove zadužnice digne mandatnu tužbu zahtievajuć u njoj, da mu se izplati 7000 for. glavnice i dospiele kamate. Tužba glasila je proti A i M. Sud izda platežni nalog, nu A. prigovori tomu.

Prvi sud neuvaži prigovora nego odsudi A i M. prema platežnomu nalogu da plate 7000 for. c. s. c.

Razlozi: A. prigovara, da nije dužan platit, da je njega B. odriešio svakoga obligatnoga odnošaja tim, što je primao kamate od njegovih nasljednika u posjedu D. i M. Nu taj prigovor nije osnovan na zakonu, jer da on jamči kao osobni dužnik, a ovaj da se po §. 1407. o. g. z. samo onda može smatrati riešenim obveze platit asignacijom, ako vjerovnik naročito ili muče očituje, da prima asignata za jedinoga platca tim da asignantu kvitira ili mu uruči zadužnicu, što u ovom slučaju nije učinjeno.

Na priziv A. dokine viši sud platežni nalog glede A-a sa sliedećih razloga: Prvi je sud odbio prigovore A-ove s razloga, jer ga B niti naročito niti muče nije riešio obveze, pošto mu nepovrati zadužnice, niti mu izplatu kvitirao. Ovo nije opravdano. Jer „odredba §. 1407. o. g. z. po mjestu i rieči toga paragrafa nije nikakova iznimka od pravila §. 1401 o. g. z., koja (iznimka) glasi, da kod podpune asignacije asignatar nemože od asignata iskati tražbinu, pače ona ustanova §. 1407. o. g. z. ograničuje iznimku normiranu u §. 1406. o. g. z. od pravila sadržanoga u §. 1401. o. g. z., koja iznimka u tom stoji, ako asignat neizpuni u pravo vrieme svoje obveze, da asignant jamči asignataru kao cedent pa i to ograničenje iznimke §. 1406. o. g. z. od pravila §. 1401. o. g. z. ima taj smisao, da i tomu jamčenju poput cendenta neima mjesta, ako

Digitized by Google

asignatar naročito ili na jedan od onih dvajuh u §. 1407 o. g. z. navedenih načina muče očituje, da prima asignatara kao jedinoga platca. Kod prosudjivanja prigovora A-ovih radi se o tom, je li asignacija podpuna i da li je po tom nastala redovita posljedica podpune asignacije prema §. 1401. o. g. z. ili je naročito u vrieme predane tužbe manjkala privola B (1408. o. g. z.)". Kako stoje stvari, mora se uzeti, da je privolja B-ova izdana prije podnesene tužbe, jer po §. 863. o. g. z. nije potrebno, da se asignacija prihvati, naročito može se to učiniti i muče konkludentnimi čini, a takova muče izdana privolja stoji i u ovom slučaju. Već u zadužnici A-ovoj od 16. ožujka 1874. veli se: „sve u ovoj zadužnici navedene obveze prelaze na moje baštinike i pravne nasljednike, posjedujuće hipoteku"; u pogodbi zamienbenoj od 6. kolovoza 1874. prenesena je tražbina B-ova na D, pa je A onomu prvomu (D-u) kod obračuna nadoknadio valutu; isto je tako M. u kupovnoj pogodbi preuzeo ovu obvezu na sebe. Osim toga primao je B kamate od D i M. i od njih je tražio i ništa nedokazuje, da je on tražio plaćanje kamata od ovih potonjih jedino kao posjednika nekretnosti s ograničenjem §. 447. o. g. z. Odavlje mora se zaključiti, da je B privolio na asignaciju.

Najviši je sud ipak, povodom previdne žalbe, potvrdio osudu prvoga suda.

Razlozi: Razlozi, koje navodi viši sud da opravda uvažanje prigovora A-ovih, nisu osnovani. „Nije istina, da §. 1401. o. g. z. sadržaje pravno pravilo, od kojega čini §. 1406. o. g. z. iznimku, koju opet da ograničuje §. 1407. o. g. z.; jer §. 1401. o. g. z. opredieljuje pojam asignacije pa upućuje na svršetku na §. 1405. i 1407. o. g. z., koji sadržavaju pravilo, kada asignatar vije vlastan više potražiti tražbinu od asignanta. Podpuna asignacija mora se i podpuno dokazati, pa za nju neima nikakovih predmjeva ili predpostava. Po §. 1407. o. g. z. mora asignatar naročito očitovati, da prima asignata kao jedinoga platca, ali pako muče tim, da dosadanjemu dužniku kvitira ili mu uruči zadužnicu, i samo tim riešava se asignatar svakoga jamčenja. Nu takova naročita ili mučega očitovanja neima od tužitelja, a niti se nemože naproti izrazitoj ustanovi zakona uzeti, da postoji na temelju §. 863. o. g. z. Ali ni sadržaj zadužnice A-ove nemože opravdati osudu višega suda; u zadužnici govori se najprije ob osobnoj dužnosti A da plaća kamate i povrati glavnicu, odakle sliedi po višem sudu naglašeni pasus, po kojem se osobna obveza dužnika, koja ima preći na njegove baštinike (universalne nasljednike) i koja je upisana na nepokretnosti, te usljed toga prelazi i na pravne nasljednike u hipoteci (singularne nasljednike) izrazuje tako u osobnom jamstvu kao i uz ovo u jamčenju hipoteke. Pogodba zamienbena uglavljena je jedino medju D i M. B nije na nikakav način

Digitized by Google

pristupio toj pogodbi, pa s toga ne može se uzeti, da je B riešio A njegove obveze što ju ima kao osobni dužnik. Ako je B primao kamate od D i M, držao se je, kako propisuju §§. 443. i 446. o. g. z. vlastnika založenih stvari, a nije tim izgubio pravo, što mu pripada po §. 464 o. g. z., da traži izplatu od prvoga i osobnoga dužnika.

II. Kazneno-pravni.

§. 419 k. z. i §§. 250 i 390 k. p.

Često kotarski sudovi riešavaju prijavu radi prekršaja u §. 419. k. z. označenog, ako zlostavljena strana izjavi, da oprašta suprugu tako, da na spisu napišu „obustavom ad acta". Ovako riešenje jeste posljedica nazora, da se prekršaj §. 419 k. z. neima ureda radi progoniti nego samo na zahtjevanje zlostavljenog supruga. Po §. 2. kaz. postup. od 29. srpnja 1853. bilo je jasno, da se je prekršaj §. 419. k. z. imao ureda radi progoniti, jer je taj postupak osnovan na načelu inkvisitornom i jer je u §. 2. toga k. p. izrično propisano, da se uvjek ureda radi ima kazneno progoniti izuzimajuć jedino one slučajeve, za koje zakon naročito odredjuje, da se samo na zahtjevanje dotičnika progoniti mogu.

Ovakove ustanove neima u našem novom k. p. od 17. svibnja 1875. jer je taj postupak osnovan na načelu acusatornom. U §. 390 k. p. od 17. svibnja 1875 propisano je, da se prekršaj progoni: *a)* na prijavu javne oblasti; *b)* na zahtjev oštećenika i *c)* na zahtjev one osobe, koja je po kaz. zakonu ovlaštena tražiti progonjenje prekršaja, koji nije ureda radi kažnjiv. Pošto državnom odvjetniku u novom kaznenom postupku glede prekršaja nije nigdi odredjena uloga tužitelja, nego se to samo iz pripadajućeg mu prava priziva (§§. 27. sl. f. i 413 k. p.) daje zaključiti, radja se pitanje: da li se postupak u slučajevih *a* i *b* ima odmah obustaviti, čim javna oblast ili oštećenik od prijave odustane, ili se na prijavu javne vlasti ima uvjek radi prekršaja progoniti bez obzira, da li je oštećenik od prijave odustao. Ako bi tako bilo, onda može nastati slučaj, da je prekršaj na pr. §. 411. k. z. prijavila i javna vlast i oštećenik, pa da oštećenik odustane od svoga zahtieva za progonjenje a javna vlast da neodustane. U tom slučaju morao bi se prekršaj progoniti premda je oštećenik odustao. U glavi dvanajstoj o postupku glede prekršaja §. 391 propisuje: da se postupak glede prekršaja ravna poglavito po propisih u istoj glavi sadržanih a u svih onih točka, glede kojih u poglavlju ovom neima osobitoga propisa, imaju se upravljivati primjerene ustanove o postupku radi zločinstva i prestupaka pred sudbenimi stolovi. Po tom ustanova §. 250 k. z. u točki 2. propisuje, da će obtuženik riešen biti obtužbe osudom suda, kada tužitelj odustane od obtužbe,

Digitized by Google

pošto je započela glavna razprava nu prije nego sud otidje u svoju viećnicu da sastavi osudu, to bi se obzirom na §. 380. slovo *b)* k. p. moglo držati, da je oštećenik vlastan odustati od progonjenja radi prekršaja u svako doba prije započete glavne razprave sve dotle, dok sud nije otišao u viećnica, da sastavi osudu. Ako bi dakle oštećenik odustao od progonjenja prije započete glavne razprave, bilo bi pravilno uvodno spomenuti riešenje, „obustavom ad acta"; a ako bi odustao pošto je već započela glavna ravprava, imo bi se obtuženi riešiti od obtužbe osudom. Pošto o slučajevih §. 390 slovo *c)* o prekršajih, koji nisu ureda radi kaznjivi, nije ovdje rieč, jer smo tuj na čistom, to se pita, da li je za progonjenje prekršaja, koji su ureda radi kažnjivi, potriebita prijava javne vlasti ili zahtjev oštećenika i da li se ima odustati od progonjenja ako odustane od prijave javna vlast ili oštećenik? Pošto se u §. 250 br. 2 k. p. spominje tužitelj, i pošto u poglavlju dvanajstom k. p. o postupku glede prekršaja oštećeniku nigdje nije odredjena uloga tužitelja jer mu po §. 415 k. p. nepripada ni pravo priziva, osim jedino poradi privatnopravnih tražbina, mora se zaključiti, da uslied odustaje oštećenika kot. sud nemože obustaviti postupak glede prekršaja koji su ureda radi kažnjivi. No u ovom pogledu sudovi različito postupaju. Na primjer svi prekršaji protiv tjelesnoj sigurnosti jesu ureda radi kažnjivi, pa ipak kotarski sudovi u nekojih slučajevih uvažavaju odustajanje oštećenog i obustavljaju postupak, a u nekojih slučajevih neobaziru se na odustaju oštećenikovu, nego ureda radi progone. Sliedeći slučaj dao je povoda ovomu razmatranju.

Suprug Sima N. iz Šuljma dana 1. rujna 1880. zlostavio je svoju suprugu Soku i glasom sudbenoliečničkog očevida naneo joj 11 lakih tjelesnih ozleda. Na razpravi 9. rujna 1880. prie započete razprave odustala je Soka od svoje prijave, a kotarski sud u Rumi odlukom od 10. rujna 1880 broj 1786 riešio je prijavu sa „obustavom ad acta".

Glasom zapisnika o sudbenoliečničkom pregledanju od 13. listopada 1880. opet je Sima zlostavio svoju suprugu Soku i naneo joj 10 lakih ozleda, uslied kojih po liečničkom mnienju ozledjena za 8 do 10 dana bijaše nesposobna za rad. Tečajem glavne razprave, obdržane 25. listopada 1880 nije ozledjena odustala od prijave nego tek poslje zaključene glavne razprave kad je sud otišao u svoju viećnicu i kad je već satvorio osudu; nu prije proglašenja osude izjavila je Soka da opet oprašta svome mužu i molila za posvemašnji oprost kazni. Kotarski sud u Rumi usljed ove izjave nije odustao od proglašenja osude i nije obustavio postupak nego je proglasio osudu od 25. listopada 1880 br. 2058, kojom je Simu osudio na tri mjeseca zatvora.

Osudjeni je prizvao. Kr. banski stol riešenjem od 2. prosinca 1880 broj 13.395 vratio je kotarskom sudu spise te kaznene parnice s time,

Digitized by Google

da je priziv obtuženika postao bezpredmetnim uslied zaiskanoga po supruzi mu Soki oproštenja kazni, na što ima prvi sudac vazda uzeti potriebiti obzir prema ustanovi §. 419 k. z.

Ovaj nazor vis. kr. banskoga stola, da sudac imperativno mora uvjek odustati od kaznenja, kadgod ozledjeni suprug zamoli oprost kazni, nemože se usvojiti, jer to §. 419. k. zakona neodredjuje, nego se §. 419. ima shvatiti tako, da u svakom koncretnom slučaja ostaje sudcu da odluči, da li će i u kojoj mjeri uzeti obzir na tu ublažujuću okolnost, da je ozledjeni suprug zamolio oprost kazni. U ovom našem slučaju pak nije više o tom kod p r v o g a sudca moglo ni govora biti obzirom na §. 250 br. 2 k. p., pošto je ozledjena zamolila oprost kazni tek poslje kako je sud otišao u viećnicu i već stvorio osudu, nego je vis. kr. banski stol imao uslied priziva parnicu riešiti osudom i po svojoj razsudi uvažiti sasvim ili u nekoliko rečenu okolnost, da je ozledjena zamolila oprostenje kazni te obtuženog ili po §. 250 br. 2 k. p. odriešiti ili mu kaznu ublažiti.

U oči novoga kaznenog postupka od 17. svibnja 1875. valjalo bi da sudovi budu o tome jedne misli, da li se od progonjenja radi prekršaja ima odustati kad oštećenik od svoje prijave odustane.

St. Popović,
kot. pristav.

Ima li se §. 300. k. z. upotrebiti i proti pogrdam ugarske vlade i njezinih organa?

Državno odvjetničtvo u Beču zaplienilo je 15. rujna 1880. bečki polit. list „Konstitutionelle Vorstadt-Zeitung“, jer da se njegovim člankom „Erbauliches in Ungarn“ pogrdjuje vlada. Toj zaplieni uzkrati bečki sud prve molbe odlukom svojom od 17. rujna 1880. br. 34188. potvrdu, te navede za razlog, da se §. 300. k. z. ne štiti vlada kraljevine Ugarske. — Državno se odvjetničtvo radi takve odluke prituži sudu druge molbe, a ovaj potvrdi zapljenu, zabrani dalnje razprostiranje dotičnog tiskopisa te naredi, da se isti ima uništiti, — a sve to s r a z l o g a: jer članak „Erbauliches in Ungarn“ nastoji grdnjom, ruženjem, krivimi viestmi i izkrivljenimi činjenicami razdražiti javno mnenje na mržnju i na prezir vladina organa, ugar. ministra predsjednika Kolomana Tisze, takov se pako čin ima kazniti po §. 300. k. z., budući da austro-ugarska monarkija, kraj svega dualizma, ipak jednu cjelinu sačinjava, te se vladini organi u jednoj poli moraju štititi kao i u drugoj; da pako magj. ministar predsjednik vladine poslove u Ugarskoj obavlja, o tom ne ima dvojbe; ako dakle tkogod kojim tiskopisom nastoji razdražiti na mržnju i priezir ugar. ministra predsjednika, ogriešio se je dotičnik proti organu vlade činom, koji se ima kazniti po §. 300. k. z.“

Digitized by Google

Odgovorni urednik i izdavatelj spomenutog lista podigne proti toj potvrdi zapliene prigovor kod suda prve molbe, te se o tom pitanju povede vrlo zanimiva razprava, nakon koje sud urednikov prigovor uvaži.

Kod te razprave zastupahu stranke čuveni pravnici dr. grof. Lamezan i dr. Kopp, te ću sjegurno mnogomu ugoditi, ako u kratko navedem nazore, što su ih ta dvojica tom prilikom zastupali.

Zadaća dru. grofu Lamezanu, kao državnomu odvjetniku, bijaše, da obrazloži zaplienu i dokaže, da se tuženikov prigovor ima zabaciti. Medju ostalim reče ovo:

Naumio sam udariti dvojim putem. Najprije ću dokazati, da u članku „Erbauliches in Ungarn", koji je izišo u 256. br. „Konst. Ztg." sbilja ima pogrda, rugoba, krivih i izkrivljenih viesti i činjenica naperenih proti jednomu organu vlade, naime proti ugar. ministru predsjedniku Kolomanu Tiszi, da im je cilj omraziti dotični organ vlade, te ga učiniti predmetom priezira, da je dakle tim činom počinjen prestupak §. 300. k. z.; — a onda ću nastojati obrazložiti i dokazati, da je državno odvjetničtvo imalo pravo, kad je dotični tiskopis zaplienilo, akoprem su one pogrde naperene proti ug. vladi. Državno odvjetničtvo teži za tim, da u jednoj i u drugoj poli monarkije utiša mržnju, potičuću iz narodnosti, a onda da zaprieči da se u austrijsko novinstvo ne uvuče ona razuzdanost, koja se širi po magjarskih listovih. Državno je odvjetničtvo zaplienilo dotični list jedino zato, jer mu pred okom lebdi harmonija i sloga izmedju obijuh pola monarkije.

Ni s daleka ne mislim visoko sudište upozoriti na odluku suda druge molbe; nu po mom se mnienju ima translitavska vlada isto tako štititi, ako ju grde i ruže, kao što se §. 300. k. z. štiti ovostrana vlada. Moje se mnienje, pa i mnienje suda druge molbe, po kojem se austro-ugarska monarkija uzprkos dualizma ima smatrati jednom jedincatom cjelinom, temelji prije svega na historičkoj svezi obiuh država. Izmedju Austrije i Ugarske postoji realna, a ne personalna unija. To dokazuje neoborivo historičko razmatranje zakonodavstva. — Obazrite se na djelo prof. Lustkandla „Austro-ugarsko državno pravo", obazrite se na instituciju zajedničkog državnoga vieća pod caricom Marijom Terezijom, na novo uredjenje državo-pravnoga odnošaja izmedju Austrije i Ugarske usljed pragmatičke sankcije od g. 1723. Zar se nije i listopadna diploma i patent od mjeseca veljače izdao za obie države zajedno? Istom kad se je za Austriju proglasio temeljni državni zakon godine 1867., a za Ugarsku tako zvani saborski članak XII., istom se onda zakomplicirao državo-pravni odnošaj. Nagodbeni zakoni, koji su stvorili dualizam, ustanoviše samo, kako će se izjednačiti i pomiriti zahtjevi žitelja jedne i druge pole, te koje će stvari spadati pod zajedničku upravu; što se pako tiče inozemstva, ostade Austrija i Ugarska i nadalje jedna cjelina.

Digitized by Google

Pače ni ona rieč „drž. pola“, kojom se nagodbeni zakoni od god. 1867. služe, ni ona ne dokazuje da su Austrija i Ugarska dvie posve različite države, — ta bo se je rieč samo zato uzela, da se ne mora toliko put za Austriju reći: „kraljevine i zemlje zastupane u državnom vieću“, a za Ugarsku: „zemlje ugarske krune“.

Nu ako se čovjek i okani toga historičkog razmatranja, ipak se interpretacija rieči „vlada“, kako se u §. 300. nalazi, slaže s mojim mnienjem. Rieč „vlada“ odnosi se neposredno na vladara kao reprezentanta vlade. Svi organi vlade izvode svoju vlast i moć iz usavršene vladareve moći. Nagodbenimi se zakoni doduše uvukla mnoga neprilika u naš kazneni zakon od g. 1852. osobito što se tiče pitanja predavanja zločinaca i izgona Magjara, nu sve se te neprilike ukloniše §. 59. k. post. od god. 1873. Danas Ugarska naprama Austriji nije inozemstvo; jer država, koja naprama vanjštini jedno zastupstvo, u nutarnjosti pako zajedničkih poslova imade, država, kojoj polag temeljnih državnih zakona jedan te isti vladar imenuje vladine organe, ne može u takvom nutarnjem državo-pravnom odnošaju biti, da bi u nutarnjosti svojoj opet jedan naprama drugomu bio inozemstvo. Iz svih tih razloga mislim, da će visoko sudište potvrditi zaplienu, a tuženikov prigovor da će odbiti“.

Na to će prigoviteljev zastupnik dr. K o p p:

Vrlo žalim, što se ne mogu upustiti u razpravljanje pitanja, je li zaplienjenim člankom počinjen prestupak §. 300. k. z., ili ne; ograničiti ću se što više na to, da razložim, što je zakonodavac postavio objektom normiranog u §. 300. k. z. prestupka. Jasno je i nedvojbeno, da je pod njim razumio samo organ ovostrane vlade. U tu se svrhu pozivljem na pravne nazore svih evropskih kaznenih zakona; skoro u svakom nalazimo izražen onaj pravni nazor staroga svieta, po kojem se inozemac ima smatrati barbarom; skoro je u svakom upravo do najodlučnije strogosti izražen t. zv. teritorijalni princip. Austrijski se je kazneni zakon tečajem vremena doduše oteo od toga principa, te je i povrieđe pojedinih osoba i navale na pravne institucije — počinio Austrijanac te povriede i navale ma gdje — potego u krug svojih sankcija. Nu drugčije je kod političkih delikta. Tu još i danas vlada najstroži teritorijalni princip i načelo uzajamnosti, ili drugimi riečmi: onaj se kazni, koji povriedi one zakone i institucije, kojim je zadaća štititi austrijskog gradjanina. Svakomu je Austrijancu zajamčen stanovit pravni poredak, stanovita pravna zaštita, pa tko taj poredak, tu zaštitu povriedi, taj se mora kazniti.

Državni odvjetnik naveo je, označujuć odnošaj Austrije naprama Ugarskoj, i djelo prof. Lustkandla. Neznam, da li je visoki sud pročitao tu debelu knjigu, pa isto tako neznam, da li mu je poznata mala knjižica velikog patrijote Deaka ob istom predmetu. U toj maloj ali

Digitized by Google

izvrstnoj knjižici tvrdi Deak, da prof. Lustkandl o državno-pravnom odnošaju obijuh zemalja jako malo razumije; te se isto Nj. Veličanstvo u toj prepirci sklonulo na Deakovu stranu s riečmi „ti si pobiedio!“

Austrijski kazneni zakon neima u Ugarskoj krieposti. Zakon od 21. prosinca 1867. razdielio je obie države tako, da je u zakonodavnom i upravnom obziru jedna od druge neodvisna. Jedino kad se radi o obrani, o vojnih i financijalnih pitanjih, jedino se onda sastaju zajednički interesi obijuh zemalja, dakle jedino kod tako zvanih zajedničkih poslova, te prema tomu neima dvojbe, da se i zajednički ministri imadu pribrojiti organom austrijske vlade, kada se porodi pitanje, štiti li i nje §. 300. k. z. Spomenuti temeljni državni zakon veli, da u Austriji car vlada po odgovornih ministrih, ako dakle §. 300. k. z. o vladi govori, to se pod tom vladom može jedino razumieti austrijska vlada, pa to tim više, jer isti temeljni državni zakon još i tu ustanovu izriče, da se ugarski ministri u naše, a naši u ugarske poslove i odnošaje ne imaju i ne smiju miešati.

A sad sam slobodan upozoriti na novi ugarski kazneni zakon, koji je 1. rujna 1880. stupio u kriepost. §. 127. toga zakona veli, da onaj počini zločin veleizdaje, koji bi pokušao promieniti ugarski državni ustav, ili savez s Austrijom. U § 172. pako stoji ustanova: ako ugarski državljanin uvriedi koji organ ugarske vlade, onda dotični organ ima pravo ili sâm ili na svoj predlog po državnom odvjetničtvu proti njemu podići tužbu. Stvar se dakle ima ovako: Da koji Magjar u Ugarskoj grofa Taaffea ili pače istog ug. ministra predsjednika Kolomana Tiszu uvriedi, mogo bi se dotičnik samo onda na račun pozvati, ako uvriedjena osoba privatnom tužbom proti njemu ustane; državno bi odvjetničtvo smjelo podići tužbu jedino na predlog dotičnog uvriedjenika. — Da je dakle g. Hügel (odgovorni urednik) otišo u Ugarsku, da je tamo napisao inkriminirani članak „Erbauliches aus Ungarn“, pa da ga je još toliko naperio proti ugar. ministru predsjedniku Kolomanu Tiszi — tamo ga nebi kaznili. Ugarska štiti svoj ustav; ali svojih ministara ne prima pod svoje okrilje; ako ih tko uvriedi, neka ga tuže.

Zavirimo konačno u Ugarsku samu. Što li se tamo svačeg, pa baš svačeg piše o Austriji i njezinoj vladi; dá, tamo se služe kud i kamo žešćimi riečmi proti vlastitoj vladi, neg li ih je „Konstitut Vorstadt-Zeitung“ napisala proti sadanjemu ug. ministru predsjedniku. Što je „Konstitut. Vorstadt-Zeitung“ doniela nije nego med i mlieko naprama onim majstorskim izrazom, kojih svaki dan možemo naći po magjarskih listovih. Pa buduć da u cieloj Ugarskoj nebi našli suda, koji bi potego list na račun s bog navala na austrijsku vladu, buduć da ovdje sudi sud neodvisan od tudjega mnenja, unapred sam osvjedočen, da će se uvažiti prigovor odgovornoga urednika, pak njegov list riešiti zapliene“.

Digitized by Google

Sud je uvažio prigovore urednikove sa sliedećih razloga:

Sud prve molbe, kao tiskovni sud, ne može da se složi sa sudom druge molbe, te je prema principu kaznenoga postupnika, koji naredjuje, da sudac ima suditi po vlastitom i slobodnom osvjedočenju, došo do drugog rezultata, nego li sud druge molbe, ali kraj svega je toga osvjedočen, da je odgovorio načelom objektivnoga postupka u tiskovnih stvarih, ako je bitnost i znamenovanje prigovora ovako shvatio:

Sudu je prve molbe izreći:

1. Da li je sadržajem u br. 256. „Konstitutionelle Vorstadt-Zeitung" izašlog članka „Erbauliches aus Ungarn" počinjen prestupak §. 300. k. z.; i 2. da li se ima predmet toga prestupka, najme ugarski ministar predsjednik Koloman Tisza, smatrati organom vlade u smislu §. 300. k. z.?

Da u inkriminiranom članku pogrda imade, o tom ne ima dvojbe, nu drugo je, spada li i ugarski ministar predsjednik medju one osobe, o kojih govori §. 300. k. z.

Austrijski kazneni zakon govori o „vladi", kojoj se djelokrug proteže na kraljevine i zemlje zastupane u državnom saboru. Buduć pako da Ugarska medju te zemlje ne spada, te buduć da austrijski kazneni zakon u Ugarskoj neima krieposti, to se nikako ne može reći, da i organi ugarske vlade spadaju pod sankciju §. 300. k. z. Sud misli, da se je ustanova toga §. zakonom od god. 1867., na kojem današnji dualizam počiva, ograničila; a ustanove opet, koja bi organe ovdješnje i tamošnje vlade izjednačila, misli sud da neima.

Državno je odvjetničtvo hotjelo na temelju §§. 1. i 2. državnog temeljnog zakona od godine 1867. dokazati, da se već i zato imadu pod „vladom" razumievati i ugarski ministri, jer se tamo veli, da vladu imenuje car. Nu to je mnienje krivo, jer dotični temeljni zakon samo za Austriju valja. Uza to se nikad ne smije vlada idenficirati sa vladarevom osobom; vladar ne odgovara za ništa, ministri su pako odgovorni.

Zatim se je sud obazrio i na državni položaj Ugarske. Ugarski saborski članak XII. ustanovljuje državo-pravnu i komercijalnu samostalnost zemalja ugarske krune, te se samo naprama vanjštini imadu Austrija i Ugarska smatrati jednom cjelinom.

Sud se je nadalje složio sa prigovoriteljevim zastupnikom, gdje no je ovaj iztako, da već ratio legis dokazuje, da §. 300. k z. samo organe one vlade štiti, koji u onih zemljah, gdje je taj kazneni zakon u krieposti, obavljaju vladine poslove. Ako §. 127. ug. kaznenog zakona samo ustanovljuje, da onaj počini zločin veleizdaje, tko namjerava preinačiti savez Ugarske s Austrijom, ako se dakle prema tomu državo-pravni odnošaj Ugarske naprama Austriji ima smatrati „savezom" a ne „jedinstvom"; ako nadalje isti ug. kazn. zakon veli, da si uvriedjeni organ vlade u Ugarskoj ima privatnom tužbom potražiti zadovoljštinu; te ako

Digitized by Google

§. 5. državnog temeljnog zakona od 21. pros. 1867. br. 146. d. z. l. pojam organa vlade tako definira, da se pod njim ima onaj razumievati, koji mora posebne vladine poslove o v e države ili zajedničke poslove obijuh pola države obavljati: morao se je prigovor uvažiti. N—n.

K nauci o §. 496. k. z.

Predprošle zime sastadoše se u mjestu N. u Krajini na večer u gostioni dva družtvanca, od kojih se je jedno pjesmom zabavljalo, i medju ostalimi pjesmami pjevaše njekolicina njih ostalim nepoznatu pjesmu „Živila Hrvatska" itd. sa refrainom „Slavo-Srbom štrik na vrat", što potaknu ono drugo družtvo, da pristupi k stolu prvoga družtva, te ga stade koriti radi pjevanja ove pjesme, koja da njih kao sljedbenike „srbske vjere" vriedja. Rieč po rieč zavade se oba družtva, te j e d a n č l a n prvoga družtva reče drugomu družtvu „ako ste Srbi idite u Biograd", „koga svrbi, neka uzme češagiju" itd.

Stvar dodje pred sud, te budu sva petorica prvoga družtva na tužbu trojice privatnih tužitelja iz drugoga družtva o s u d o m c. k. k o t a r s k o g s u d a u N. G r. o d 9. s v i b n j a 1879. br. 514. k. z. p r o g l a š e n i k r i v i m i p r e s t u p k a s u p r o t s i g u r n o s t i p o š t e n j a u §. 496. k. z. o z n a č e n o g, i kažnjeni sa 14 dotično 8 dana zatvora; i to bez obzira na to, da dvojica njih u obće pjevati neznadu, te nisu nikada do onda tu pjesmu čuli, a kamo li njezin tekst i smjer poznavala; a da jedan od njih tužitelje niti poznavao nije, a još manje je znao, da su oni Srbi.

Osuda se ova obrazlaže na kratko u objektivnom pravcu izkazom privatnih tužitelja, koji su se osjećali pjevanjem one pjesme uvriedjenimi (§. 270—1. k. p); a u subjektivnom pravcu kazivanjem svjedoka i dielomičnim priznanjem (§. 269. i 426. k. p.) okrivljenih. Uslied priziva okrivljenika proti ovoj osudi, p r o m j e n i o j e c. k. k r a j. o d s j e k b a n s k o g a s t o l a u Zagrebu svojom riešitbom od 1. kolovoza 1879. br. 6315 p r v u o s u d u i p r o g l a s i o s v u p e t o r i c u o k r i v l j e n i k a p o z a k o n u od 16. l i s t o p a d a 1872. n e k r i v i m i o v o g a p r e s t u p k a i to sa sliedećih r a z l o g a:

Ustanovljeno je, da su okrivljenici u jednoj birtiji u nazočnosti više ljudi, medju kojimi su se takodjer nalazili sliedbenici grčko-istočne vjere, pjevali po čitavoj Hrvatskoj poznatu i običnu pjesmu „Živila Hrvatska", koja svršuje refrainom „Slavosrbom štrik na vrat".

U toj činjenici jest po mnienju suda prve molbe sadržan učin prestupka §. 496. k. z., koji pako nazor sud druge molbe nedieli i to sa sliedećih razloga:

Digitized by Google

Prije svega treba opaziti, da §. 496. k. z. predpostavlja animum injuriandi proti stanovitoj osobi, što jasno proizlazi iz drugih propisa kaznenoga zakonika, po kojih je vriedjanje narodnosti i vjerozakona označeno kažnjivim djelom po ustanovah drugih paragrafa nego li je §. 496. k. z.

Pošto su pako tužitelji u nazočnom kaznenom slučaju izrično naveli, da oni smatraju samo svoju narodnost i vjeroizpovjedanje povriedjeno, to je jasno, da se o prestupku §. 496. k. z. govoriti nemože, jer nepredleži ustanovljeno, da su okrivljenici htjeli jednog ili drugog od tužitelja uvriediti t. j. da su jednog ili drugog tvorno zlostavili ili opsovali, ili da su se jednom ili drugomu zlostavom zaprietili, — pa ta okolnost već dotiče, da se o prestupku §. 496. govoriti nemože.

Osim toga treba spomenuti, da se sa izrazom „Slavosrbi" neoznačuju samo sliedbenici grčko-istočne vjere, tim se bo izrazom označuje u Hrvatskoj jedna politička stranka zvana „narodno-liberalna" i to zato, što je ta stranka priznala u Hrvatskoj živući narod grčko-istočne vjere, da su Srbi.

Obzirom na to je jasno, da bi izraz „Slavosrb", kad bi bio uvriedljiv, da bi to mogao biti samo u pogledu čitave „narodno liberalne" stranke, nikako pako u pogledu narodnosti i vjeroizpovjedanja sljedbenika grčko-iztočne vjere.

Nedade se indi ustanoviti učin §. 496. k. z. u objektivnom smjeru, pa se je toga radi prvomolbena osuda za učin tamo naveden promjeniti morala.

Nu usljed priziva privatnih tužitelja promjenio je opet c. k. kraj. odsjek stola sedmorice svojom riešitbom od 15. listopada 1879. br. 774 ovu osudu banskoga stola, i potvrdio osudu prvoga suda, obaliv jedino kaznu na 7 dotično 4 dana zatvora.

U razlozih ove riešitbe veli se doslovce: „Reči udri, udri etc." sa kojima se svršuje refren svake štrofe pjesmi „živila etc.", svakako su ruganje i izsmehavanje onoga, proti kome su naperene.

Time što se je I. Ž. uvredjenim našao, kao i sa porugljivim i izsmevajućim izrazima „Srbima češagija", „koji Srb" i „koga svrbi" i „beže Srbi" uzpostavljena je sveza medju ovim družtvima, koja su se u istoj gostioni nalazila; a ta sveza nedopušća nikakovu sumnju, da je pjesma, što su ju okrivljenici, makar možebiti i iz druge pobude pevali, privatnim tužiteljima namienjena bila (? Ured).

Rieči, su kojima pjesma ova svršuje, kao i ostali spomenuti izrazi, učinjeni javno i pred više ljudi, čine osobito u njihovom savezu prestupak §. 496. k. z., a time što se sa njima pokazuje namerno omalovaženje čitave vjerozakonske družbe ili narodnosti ili samo delova iste, opravdano je upotrebljenje više kaznene stavke istog §-a.

Digitized by Google

Iz ovih kao i daljih prvomolbenih razloga potvrdjena je prvosudna osuda u pogledu pitanja krivice i naknade troškova k. p. i ovrhe kazni, dočim je trajanje dosudjene kazne primjereno obaljeno.

Nakana uvrieditи, za koju druga molba, neobaziruć se na ostale gore spomenute izraze, veli, da je nema, leži u samim riečma refrena pjesme, koje su bez svakog obzira na uzetu bez svakog razloga političnu razliku prikladne, da one, koji su druge vere i drugog mišljenja, ponize i u njihovoj časti povrede.

Budući dalje u zakonu propisano nije, kod koje se oblasti tužba i u kojoj formi predati ima, to se mora predana po privatnim tužiteljima kod političke oblasti u N. G. u zapisnik kaznena prijava smatrati podpuno prikladnim temeljem za kaznenu razpravu kod kotarskoga suda, a okolnost ta, što je ova prijava medjutim poslužila c. k. sudbenom stolu za povedenje kasnije obustavljene iztrage radi prestupka §. 302. k. z. niti joj uzima značaj privatne tužbe, niti je pravo tužbe, koje su okrivljenici u izvedenju svoga priziva porekli, spomenutom iztragom uzdrmano.

B.

Usudili bismo se primjetiti, da slovu i duhu k. z. odgovara najviše osuda c. kr. banskoga stola. Ured.

Viestnik.

Upravo pred božičnimi blagdani doniele su domaće i strane novine pouzdanih viesti, da će se nekadanja vojnička krajina spojiti i administrativno sa materom zemljom. Abstrahirajuć od drugih probitaka, kojim se narod nada od spojitbe, mi joj se radujemo i sa gledišta našega, nadajuć se pouzdano, da će i radnja na polju pravnom potjerati još bujnijim životom, jer će se sve dobre sile s jedne i s druge strane sbliziti i ujediniti. A mi znademo iz dosadanjega izkustva, da ima u krajiškoj pravosudnoj struci izvrstnih sila, koje će, to se očekuje, ostati vjerne domovini, koja ih radošću glede na njihovih sadanjih mjestih, jer će nedvojbeno i u promienjenom položaju biti na korist i čast zvanju i domovini.

— Upravni odbor pravničkoga družtva zaključio je u sjednici, držanoj 19. prosinca p. g., da se sazove glavna skupština družtva istom u drugoj polovici mjeseca siečnja. Odbor je držao, da će članovi odobriti ovaj korak gledeć na izvanredne okolnosti, u kojih je bio glavni grad cieloga mjeseca studenoga i donekle prosinca. Zatim je odbor zaključio, da se neki članovi družtva, koji kroz više godina neizpunjuju preuzetih obveza prama družtvu, naprosto brišu iz liste članova, pošto su samo na teret družtvu. Napokon kani upravni odbor predložiti glavnoj skupštini, da se počam od mjeseca ožujka izdaje družtveni časopis dva puta na mjesec u dosadanjem obliku, svaki put na dva štampana tabaka. Odbor se naime uvjerio, da list uživa toliku podporu moralnu, da se družtvo može odvažiti i na ovu financijalnu žrtvu nadajuć se, da će ovim ne samo zadovoljiti više puta naglašenoj potrebi nego i pribaviti

Digitized by Google

družtvu novih članova. Ciena se listu neće povisiti, premda će trošak znatno porasti. Povodom tim morat će se promieniti i družtvena pravila, pa će upravni odbor i o tom iznieti shodan predlog pred glavnu skupštinu, u kojoj će se osim ovih predmeta razpravljati još i drugi, pa izabirati za g. 1881 predsjednik i novi odbor od dvanaest lica, na što već sada upozorujemo članove družtva, moleć je, da posjete u što većem broju glavnu skupštinu, o kojoj će se u pravo doba obaviestiti.

— Novi povjerenici prav. družtva. Za grad Belovar primio je povjereničtvo velem. g. St. Gmaz, predsjednik kr. sudb. stola belovarskoga; za Zemun poglav. g. Metel Magjar, viećnik c. k. sudb. stola zemunskoga; za Viroviticu poglav. g. Stjepan Mlinarić, odvjetnik u Virovitici.

— Novi članovi prav. družtva. Za god. 1881. prijaviše se za članove prav. družtva gg. Adolfo Betelheim, doktorand i odvjet. perovodja u Zagrebu, Antun Kolmanić kot. pristav; a presv. g. Nikola Predoević viećnik višega suda u Sarajevu i povjerenik prav. družtva prijavio je upravnom odboru deset novih članova, kojih ćemo imena priobćiti u budućem broju, a sada već se srdačno zahvaljujemo neumornomu g. povjereniku, koji nastoji naći prijatelja družtvu našemu i u pobratimskoj Bosnoj i Hercegovini, pa se nadamo da će s vremenom naći prav. družtvo i više članova tamo, a i može na nje računati, jer je njegova svrha takova, da može svaki pravnik pristupiti kao član.

Zaklada hrvatskoga sveučilišta imala je koncem g. 1879. 436.822 for. i 82½ novč. glavnice, koja se je od g. 1878 do 1879 umnožala za blizu 6000 for.

— Iz Dalmacije imademo ove viesti: Za predsjednika prizivnoga suda dalmatinskoga imenovan je Franjo Lettis, dvorski savjetnik kod najvišega suda bečkoga; Angelo Albori, viećnik prizivnoga suda zadarskoga, imenovan je dvorskim savjetnikom kod najvišega suda u Beču; predsjednik okružnoga suda u Splitu, Natale Paladino, odlikovan je naslovom i karakterom dvorskoga savjetnika.

G. dr. Vladimir Pappafava, dobro poznati našim čitateljem pisac djela „Saggio sul Notariato“ kao i više inih razprava strukovnih, imenovan je prošloga mjeseca članom družtva komparativnoga zakonarstva (Societé de Legislation comparée), kojemu su družtvu predsjednici Laboulaye i Dufaure.

— U Beogradu kane tamošnji pravnici ustrojiti srbsko pravničko družtvo. Uredničtvo „Porote“ obratilo se je na pravn. družtvo zagrebačko, koje mu posla pravila i jedan eksemplar izvješća o družtvenom radu za god. 1879. Netreba nam dokazivati, da se od srdca radujemo tomu pojavu, a radujemo još više, što ćemo zaći odmah u užu svezu sa srbskim družtvom odakle se pouzdano nadamo obćoj koristi za naš zajednički napredak. Želimo, da se družtvo što skorije ustroji.

Nove knjige i časopisi. Prispiela su nam sliedeća djela i časopisi:

— Miena u posjedu i teretih nekretnina za god. 1865 do 1879. Napisao dr. Fran Vrbanić kr. sveučilištni profesor itd. a izdao statistički ured kr. dalm.-hrv.-slav. zemalj. vlade. U Zagrebu 1880. — Prevažno evo djelo preporučamo svakomu, da ga pomno i točno prouči.

— Zakoni i naredbe o zadrugah u Hrvatskoj i Slavoniji. Sakupio Milivoj Vezić, perovodja kr. zemalj. vlade. U Zagrebu 1880. Tiskom i nakladom „Narod. Novina“. — Ciena 1 for. 20 nč. Ob ovoj radnji drugi put više.

Digitized by Google

— Kakav je riečnik hrvatskoga jezika, kojega izdaje hrvatska akademija? Njekoliko rieči napisao dr. Frane Pilepić, odvjetnik. Sušak. Tiskom primorske tiskare 1880. — Ciena nije zabilježena.

— Slovenski pravnik. Ovako se zove časopis, što ga počam od ove godine i zdaje u Ljubljani dr. Alfonz Mosché odvjetnik. „Slovenski pravnik“ bavit će se jedino sa pravom, te će priobćivati članke o pravnih predmetih, pravnih pitanjih i o pravnih potrebah Priobćivati će rješitbe gradjanske i kaznene struke, najnovije zakone itd. „Slovenski pravnik“ zagovarat će zahtjev, da se koliko je moguće uvede slovenski jezik u urede, pošto je sada jasno, da se uredovanju na slovenskom jeziku neće moći ugnuti i da je uvedenje to samo pitanje vremena. — List će ovaj izlaziti jedan put na mjesec i to 15. svakoga mjeseca na dva štampana arka u običnoj osmini. Ciena: na godinu 4 for., na pol godine 2 for., na četvrt 1 for. Predplata šalje se uredničtvu u Ljubljani, franciskanskoj ulici kbr. 16.

Dobro nam došao novi drug i pomoćnik na slavenskom jugu.

— Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft herausgegeben von Dr. Adolf Dochow, Prof. in Halle und Dr. Franz v. Liszt, Prof. der Rechte in Giessen. — Od ovoga časopisa izaći će svake godine 4 svezka, svaki obsizuć 10—11 tabaka; četiri svezka čine jednu knjigu. Svaka knjiga stoji 7 for. 50 novč Raditi će za ovaj časopis odlični kriminaliste — ne samo Njemačke, nego Italije, Rusije i Austrije.

Imenovanja. Mio Šafarić, kr. kot. pristav u Ivancu imenovan je kot. sudcem u Rumi; Konstantin Hörmann, perovodja kr. zemalj. vlade (sada u Sarajevu) podžup. tajnikom nižega razreda; St. Dimović prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola.

Umirovljen je Franjo Zarda, c. kr. drž. nadodvjetnik za hrv.-slav. Krajinu, te mu je s bog stečenih zasluga Nj. Velič. premilostivo podielilo naslov i značaj viećnika c. k. krajiškoga odsjeka stola sedmorice.

Premještenje. Grga Pantelić kot. pristav premješten je iz stare Pazue kr. sudb. stolu u Gospić; Petar Žužić, prislušnik iz Gospića kr. sudb. stolu u Ogulin; Pavao Vrkljan, prislušnik iz Otočca u Slunj.

Natječaj. Kod c k. sudb. stola u Ogulinu ima se popuniti mjesto vieć. tajnika. Plaća 1000 for. eventualno 1100 for., stanarina 200 for. Molbenice imadu se predati do 8. siečnja predsjedničtvu istoga sudb. stola.

Ovim brojem počima sedma godina „Mjesečnika“.

Pozivljemo uljudno naše čitatelje predplatnike, da za vremena obnove predplatu, a članove družtva da što skorije namire svoj družtveni prinos, da se bude list mogao redovito odpremati.

Uvjeti ostaju i za ovu godinu isti. Članovi pravničkoga družtva plaćaju svoj družtveni prinos, a „Mjesečnik“ dobivaju bezplatno; za nečlanove stoji na godinu 8 for., na pò god. 4 for. Pravnici polazeći nauke dobivaju ga za po ciene.

Sastavci štampani u Mjesečniku nagradjuju se i to: štampani tabak izvornoga sastavka sa 20 for., a štampani tabak prevoda ili praktičkih slučajeva sa 10 for.

Digitized by Google

Tumačenje članka 271. točka I. austrijskoga trgovačkoga zakona.

Gerichtszeitung u broju 76. od pr. godine priobćuje sljedeće riešenje najvišega sudišta od 11. ožujka 1879. broj 2525:

Kupnja brašna od strane pekara, kojega obrtovanje neprelazi obseg zanata, nije posao.

Slučaj je sljedeći.

Prigovor nenadležnosti podnešen od B-a, kojega je A. kod kotarskoga suda tužio na platež svote od 105 for. 95 nč., uvažila je prva molba i odputila je tužitelja na dotični nadležni trgovački sud.

Razlozi: Suženi kupio je brašna, za koje tužitelj ostatak kupovnine utužuje, u tu svrhu, da isto kao pekar u svom obrtu preradi a da pecivo proda.

Proti tvrdnji tuženika, da taj predmet spada pred trgovački sud, navadja tužitelj, da je tuženi preradjivao brašno i prodavao pecivo samo u svom obrtovanju, koje neprelazi obseg zanata.

Uvaživ, da je po članku 271. broj 1. trgov. zakona od 17. prosinca 1862. d. z. l. br. 1. od godine 1863. kupnja ili ina nabava ondje spomenutih predmeta, bila preduzeta ma od koga, absolutni trgovački posao, ako se je kupovalo u tu svrhu, da se predmeti (roba) u naravi ili nakon obradjivanja ili preradjivanja dalje prodadu; uvaživ nadalje, da članak 272. broj 1. koji ondje navedeni posao za onaj slučaj označuje relativnim trgovačkim poslom, ako obrtovanje primaoca prelazi obseg zanata; — o drugom poslu govori, nego što je kupnja, na koju se tužba osniva, da se dakle obsežnije obrtovanje, štono ga zahtieva čl. 272. broj 1., nezahtieva kod u čl. 271. broj 1. spomenutoga kupovanja u svrhu špekulacije, da se pače kod takovoga kupovanja, kao što je to i predležeća kupnja od strane

Digitized by Google

tuženika, ni nezahtjeva obrtno poslovanje; — morao se je po §. 48. br. 1. uvednog zakona k trgovačkomu zakonu i po §. 59. sudovnika od 20. studenog 1852 d. z. l. broj 251. uvažiti podnešeni prigovor nenadležnosti. Usljed od strane tužitelja podnešenog utoka, odbio je sud druge molbe po tuženiku podnešeni prigovor nenadležnosti s razloga, što se po čl. 273. broj 3. trgovačkoga zakona dalnje prodavanje, preduzeto od strane zanatlija samo u njihovom zanatovanju, nemože smatrati trgovačkim poslom, te se u obće samo takovi poslovi smatrati mogu trgovačkimi, koji se obavljaju poput trgovačkog obrta (čl. 4, 10, 273 stavka 1. trgovačkog zakona) dalnje prodavanje zanatlijah dakle samo onda, ako se preduzima izvan zanatovanja t. j. osim prodaje vlastitih proizvoda, i to poput trgovačkog obrta, prodajom tudjih u tu svrhu nabavljenih proizvoda.

Pošto je pako navodom tužitelja, kojemu tuženi neprigovara, dokazano, da tuženi kao pekar prodava samo svoje vlastito pecivo te pošto se usljed toga (dosljedno) prigodom kupovanja brašna po njem namjerovano prodavanje iz istoga proizvedenoga peciva nemože s njegove strane smatrati trgovačkim poslom, to utuženje kupovnine za to brašno neutemeljuje trgovačke sudbenosti. C. k. najvišje sudište potvrdilo je usljed previda tuženikova rješenja druge molbe s istih razloga tim više, što u tom, da je tužitelj držao brašna pripravna za prodaju, doduše leži trgovački posao u smislu čl. 271. trg. zakona, nu da se prodaja toga brašna baš tuženiku kao pekaru nemože smatrati trgovačkim poslom u smislu čl. 271. trg. zakona, jer proizvadjanje peciva nije prelazilo granice njegovoga obrtovanja, te se s toga nemože smatrati trgovačkim poslom, kako to sliedi iz al. 3. čl. 273.

Po mome mnjenju ovo je rješenje krivo, jer je smješalo absolutni trgovački posao članka 271. broj 1. sa relativnim članaka 272. toč. 1. i 273. alinea 3.

Po članku 271. točka 1. austr. trgovačkog zakona, jeste nabava robe u namjeri, da se ista ako i obradjena ili preradjena dalje proda, objektivni trgovački posao.

Preradjivanje preinačuje robu tako, da postane druga, dru-

Digitized by Google

gačije označena stvar[1], dočim se pod obradjivanjem ona djelatnost razumjeva, kojom stvar ista ostaje uzprkos preduzetoj preinaci.

Neima dakle dvojbe, da je nabava brašna u namjeri, da se isto u slici peciva dalje proda, absolutni trgovački posao, nabavio to brašno ma tko, pojedince ili poput obrta; dočim je preradjivanje u toj namjeri nabavljenoga brašna i prodaja iz istoga proizvedenoga peciva po čl. 272. točka 1. i članku 273. stavka 3. austr. trgov. zakona, samo onda subjektivni trgovački posao, ako se tjera poput obrta i ako prelazi obseg zanata, inače je sama zanatovanje.

U predležećem slučaju pomješao se je absolutni trgovački posao kupovanja brašna[2] u svrhu špekulacije kao prvobitni, a pod okolnostmi samo relativnim trgovačkim poslom preradjivanja brašna[3] i prodavanja iz istoga proizvedenoga peciva[4] kao drugotnim.

Kod trgovaca je toli kupovanje (čl. 273. točka 1.), koli prodavanje (čl. 273. stavka 2) robe trgovački posao, dočim je kod zanatlijah samo kupovanje robe (materiala) čl. 271 točka 1. takav posao tim više, što se prodavanje iz te robe proizvedenoga po članku 273 stavka 3 austr. trgovačkog zakona smatrati može samo zanatovanjem.

U predležećem slučaju pako radi se o kupnji brašna, preduzetoj u spomenutoj špekulativnoj namjeri, ne pako o preradjivanju toga brašna ili o prodaji iz istoga proizvedenoga peciva, dakle o absolutnom trgovačkom poslu u smislu članku 371. točka 1. austr. trgovačkoga zakona. **J. Pirka.**

Kazneni postupnik za Bosnu i Hercegovinu.

Priobćio Dr. Stanko Tkalac.

Dne 1. siečnja o. g. stupio je za Bosnu i Hercegovinu u kriepost zakon, koj bijaše željno izčekivan po sudačkomu čino-

---

[1] n. pr. iz hmelja pivo, iz raži brašno iz brašna kruh itd.
[2] članak 271 točka 1.
[3] članak 272 točka 1.
[4] članak 273 stavka 3.

Digitized by Google

tuženika, ni nezahtjeva obrtno poslovanje; — morao se je po §. 48. br. 1. uvednog zakona k trgovačkomu zakonu i po §. 59. sudovnika od 20. studenog 1852 d. z. l. broj 251. uvažiti podnešeni prigovor nenadležnosti. Usljed od strane tužitelja podnešenog utoka, odbio je sud druge molbe po tuženiku podnešeni prigovor nenadležnosti s razloga, što se po čl. 273. broj 3. trgovačkoga zakona dalnje prodavanje, preduzeto od strane zanatlija samo u njihovom zanatovanju, nemože smatrati trgovačkim poslom, te se u obće samo takovi poslovi smatrati mogu trgovačkimi, koji se obavljaju poput trgovačkog obrta (čl. 4, 10, 273 stavka 1. trgovačkog zakona) dalnje prodavanje zanatlijah dakle samo onda, ako se preduzima izvan zanatovanja t. j. osim prodaje vlastitih proizvoda, i to poput trgovačkog obrta, prodajom tudjih u tu svrhu nabavljenih proizvoda.

Pošto je pako navodom tužitelja, kojemu tuženi neprigovara, dokazano, da tuženi kao pekar prodava samo svoje vlastito pecivo te pošto se usljed toga (dosljedno) prigodom kupovanja brašna po njem namjerovano prodavanje iz istoga proizvedenoga peciva nemože s njegove strane smatrati trgovačkim poslom, to utuženje kupovnine za to brašno neutemeljuje trgovačke sudbenosti. C. k. najvišje sudište potvrdilo je usljed previda tuženikova rješenja druge molbe s istih razloga tim više, što u tom, da je tužitelj držao brašna pripravna za prodaju, doduše leži trgovački posao u smislu čl. 271. trg. zakona, nu da se prodaja toga brašna baš tuženiku kao pekaru nemože smatrati trgovačkim poslom u smislu čl. 271. trg. zakona, jer proizvadjanje peciva nije prelazilo granice njegovoga obrtovanja, te se s toga nemože smatrati trgovačkim poslom, kako to sliedi iz al. 3. čl. 273.

Po mome mnjenju ovo je rješenje krivo, jer je smješalo absolutni trgovački posao članka 271. broj 1. sa relativnim članaka 272. toč. 1. i 273. alinea 3.

Po članku 271. točka 1. austr. trgovačkog zakona, jeste nabava robe u namjeri, da se ista ako i obradjena ili preradjena dalje proda, objektivni trgovački posao.

Preradjivanje preinačuje robu tako, da postane druga, dru-

Digitized by Google

gačije označena stvar[1], dočim se pod obradjivanjem ona djelatnost razumjeva, kojom stvar ista ostaje uzprkos preduzetoj preinaci.

Neima dakle dvojbe, da je nabava brašna u namjeri, da se isto u slici peciva dalje proda, absolutni trgovački posao, nabavio to brašno ma tko, pojedince ili poput obrta; dočim je preradjivanje u toj namjeri nabavljenoga brašna i prodaja iz istoga proizvedenoga peciva po čl. 272. točka 1. i članku 273. stavka 3. austr. trgov. zakona, samo onda subjektivni trgovački posao, ako se tjera poput obrta i ako prelazi obseg zanata, inače je sama zanatovanje.

U predležećem slučaju pomješao se je absolutni trgovački posao kupovanja brašna[2] u svrhu špekulacije kao prvobitni, a pod okolnostmi samo relativnim trgovačkim poslom preradjivanja brašna[3] i prodavanja iz istoga proizvedenoga peciva[4] kao drugotnim.

Kod trgovaca je toli kupovanje (čl. 273. točka 1.), koli prodavanje (čl. 273. stavka 2) robe trgovački posao, dočim je kod zanatlijah samo kupovanje robe (materiala) čl. 271 točka 1. takav posao tim više, što se prodavanje iz te robe proizvedenoga po članku 273 stavka 3 austr. trgovačkog zakona smatrati može samo zanatovanjem.

U predležećem slučaju pako radi se o kupnji brašna, preduzetoj u spomenutoj špekulativnoj namjeri, ne pako o preradjivanju toga brašna ili o prodaji iz istoga proizvedenoga peciva, dakle o absolutnom trgovačkom poslu u smislu članku 371. točka 1. austr. trgovačkoga zakona. **J. Pirka.**

Kazneni postupnik za Bosnu i Hercegovinu.

Priobćio Dr. Stanko Tkalac.

Dne 1. siečnja o. g. stupio je za Bosnu i Hercegovinu u kriepost zakon, koj bijaše željno izčekivan po sudačkomu čino-

[1] n. pr. iz hmelja pivo, iz raži brašno iz brašna kruh itd.
[2] članak 271 točka 1.
[3] članak 272 točka 1.
[4] članak 273 stavka 3.

Digitized by Google

vničtvu bosanskomu — kazneni postupnik za Bosnu i Hercegovinu od 31. kolovoza 1880.

Dosele postupalo se po postupovnih načelih zakona austrijskih a sudio je senat sastojeći iz: dva prisežnika (medžlissi) vjere muhamedanske, jednoga vjere grčko-iztočne, jednoga vjere katoličke i austrijskoga sudca kao predsjedatelja glavne razprave. Kod svakoga okružnoga suda kao što i kod svake kotarske oblasti kao suda, bijaše namješten gornji broj prisežnika, ter je jednaki senat, t. j. uviek 5 sudaca sudilo i vrhu zločinstva kod okružnih i vrhu prestupaka[1] kod kotarskih sudovah. Nisu pako rečeni sudci sudili samo o krivnji već odlučivahu i o odmjeri kazne.

Nije u ostalom naznaka „medžlissa“ riečju „prisežnik“ sasvim točna, pošto prisežnici svoju službu obavljaju bezplatno i izmjenice, dočim su bosanski medžlissi sudci stalni te po državi plaćeni. Vidi se dakle, da medžlissi nisu ni prisežnici ni porotnici ter da jim je sa potonjimi jedino zajedničko svojstvo — nevještina. (Neka mi se oprosti taj izraz, ali ja dosele, kolikogodj se institut porote nazivao postulatom moderne znanosti pak ni uz najbolju volju, nisam uspio biti bezuvjetnim prijateljem porote, a to iz jednostavnoga razloga, što neuvidjam, zašto da državni činovnik, bivši mu zakonito zajamčena neodvisnost, nebude isto tako pravedan i nepristran sudac, kao što i gradjanin nečinovnik?)

Kazneni indi postupnik za BH. odstranjuje medžlisse od presudjivanja kaznenih predmeta, ter ću pošto će to štovane čitatelje Mjesečnika možda zanimati, u kratko nacrtati neke bitne i načelne ustanove našega prvoga processualnoga zakonika.

Provedbena naredba od 31. kolovoza 1880. naredjuje medju ostalim, da svi sudovi imaju suditi kriepošću podieljene jim po Njegovom c. i kr. apoštolskom Veličanstvu uredovne vlasti, što do sada bivalo nije.

Sudstvo vrše:

---

[1] Kazneni zakon za Bosnu i Hercegovinu od 26. lipnja 1879 radi u svomu III. dielu o prestupcih (Vergehen) kojim su skupnim imenom nazvani i prestupci i prekršaji k. z. od 27. svibnja 1852.

Digitized by Google

1. Kotarske oblasti kao sudovi (inokosni) vrhu prestupaka, izuzev one, koji spadaju pod nadležnost okružnih sudova.

2. Okružni sudovi vrhu zločina i prestupaka a) počinjenih sadržajem tiskopisa; b) kažnjivih većim, negoli šestmjesečnim zatvorom; c) kad kojih se može suditi na gubitak javne ili crkvene službe; d) vrhu nekih prestupaka proti miru i redu te prestupka proti književnomu i umjetničkomu vlastničtvu. Okružni sudovi sude u zboru od tri sudca ter su ujedno prizivna sudišta vrhu prestupaka spadajućih pod nadležnost kotarskih sudova.

3. Vrhovni sud u zboru od pet sudaca kao prizivni sud vrhu zločina i prestupaka spadajućih pod nadležnost okružnih sudova.

Treće poglavje normira prava privatnoga učestnika, i naredjuje, da funkcije javnoga tužitelja ima obavljati po predsjedniku okružnoga dotično vrhovnoga suda za to odredjeni član suda, u pravilu pako, da to kod okružnih sudovah ima biti sudac iztražitelj.

Okrivljenik smatra se obtuženikom tek onda, kad je proti njemu naredjena glavna razprava i slobodno mu je poslužiti se braniteljem (kod zločinah kažnjivih smrću, ima se obtuženiku ureda radi narediti branitelj). Svak neporočan muž može zatražiti, ds bude unešen u imenik branitelja, koj se vodi kod vrhovnog suda, te vrhovni sud odlučuje o sposobnosti i povjerenju.

Obtuženicu predaje spomenuti jur javni tužitelj, ter pripada okrivljeniku proti istoj pravo pritužbe na sud, koju ima u roku od 24 sata prijaviti.

Glavna razprava je javna pod inakom ništetnošću.

§. 231. naredjuje, da sudci o pitanju, ima li se koja okolnost smatrati dokazanom ili ne, imaju odlučivati po dokaznih pravilih[2] već jedino po slobodnomu, savjestnim prosudjenjem svih dokaznih sredstva stečenomu uvjerenju.

[2] Kao što to bivaše u monarkiji po kaznenom postupniku od 29. srpnja 1853 (§§. 258—281.)

Digitized by Google

Sto se pravnih liekova proti osudam tiče, to postoji ništovna žalba i priziv. Glede obadvijuh odlučuje vrhovni sud.

Vrhovni sud vieća o ništovnoj žalbi u nejavnoj sjednici čuvši prije javnoga tužitelja (§. 251). Scieni li vrhovni sud, da je ništovna žalba prijavljena prekasno ili da su zanemareni ini propisi u prijavljivanju iste, zabaciti će zaključkom ništovnu žalbu. Inače narediti će za javno razpravljanje stvari ukidnu razpravu (Gerichtstag) kojoj se pozivlje obtuženik i privatni tužitelj, obtuženik pako nalazeći se u zatvoru samo po svomu branitelju (§. 262).

Priziv može se uložiti samo proti odmjeri kazne i proti odluci o privatno-pravnih zahtjevih.

Ob obnovi kaznenoga postupka odlučuje okr. sud, a o povrati u prijašnje stanje radi minuloga roka za pravni koj liek, onaj sud, koj je nadležan za odlučivanje o pravnomu lieku.

Ovrha kazne smrtne izvadja se na javnomu stratištu u prisutnosti sudbenoga povjerenstva.

Prieki sud naredjuje poglavica zemaljske vlade u sporazumku sa predsjednikom vrhovnoga suda, a može mu biti mjesta za zločine bune, umorstva, razbojstva, razbojniku dane pripomoći, paleža i zl. javnoga nasilja zlobnom oštetom tudjega vlastničtva[3]. Nadležan je okružni sud u obsegu kojega je prieki sud proglašen[4].

U posljednjem (24) poglavju govori k. p. za BH. o postupku pred kotarskimi sudovi. §. 360. ovlašćuje kotarskoga predstojnika[5], da kod kažnjivih djelah, koja se progone ureda radi, poprimi pravne liekove u mjesto javnoga tužitelja. §. 364. naredjuje, da se sudac u mjesto zaprisizanja svjedoka može zadovoljiti time, da ga rukom zavjeri. Proti okrivljeniku pravodobno pozvanomu a na glavnu razpravu nedošavšemu, može

[3] §. 161. k. z. za BH.

[4] Dosele obavljahu sudbenost u slučajevih priekoga suda vojnički sudovi.

[5] Kotarske oblasti u BH. su uredi mješoviti i obuhvaćaju upravu političnu (privremeno i šumarsku), poreznu, sudačku i šerijatsku.

Digitized by Google

se izreći osuda oglušna. Priziv proti osudam kotarskih sudova idu, kako već gore spomenusmo, na okr. sud, koj o njih odlučuje u drugoj i posljednoj molbi.

Kazneni postupnik za BH. broji 388 §§. a izašao je u Beču 1880. tiskom c. kr. dvorske i državne tiskarne.

Osnova zakona*) ob ustrojenju prizivnoga pa vrhovnoga i ukidnoga sudišta za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju.

§. 1. Za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju razumievajući amo razvojačene i još neutjelovljene dielove bivše hrvatsko-slavonske vojničke krajine, ustrojavaju se u Zagrebu prizivno sudište pa vrhovno i ukidno sudište, prvo pod naslovom „kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinsko prizivno sudište“, drugo pod naslovom „kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinsko vrhovno i ukidno sudište.“

§. 2. Sudačko, pomoćno-sudačko, pomoćno pisarničko i podvorničko osoblje novoustrojenih sudišta, kao i beriva toga osoblja naznačena su u pregledih pod A. B.

§. 3. Dok bude za područje razvojačene hrv.-slav. bivše vojničke krajine postojala posebna zemaljska upravna oblast za

*) Kad se je g. 1878. ozbiljno mislilo na spojitbu viših sudišta provincijala i nekadanje vojničke krajine, izradi kr. pravosudni odjel ove zatim osnove ob ustrojenju mjesta generalnoga prokuratora kod najvišega suda i ob ustrojstvu zemaljskoga odvjetničtva za Hrv. i Slav. Osnovam zakona dodana su i obrazloženja. Sve ove osnove sa obrazloženji ustupljene su blagohotno uredničtvu ovoga časopisa, ali nisu tiskane po naročitoj želji presv. g. predstojnika pravosudnoga odjela, jer su medjutim potonule i nade i u onakovu spojitbu viših sudišta. Sada se spojitba cielog krajiškoga upravnoga područja proglasuje sigurnom, pa držimo da će biti shodno priobćiti i one osnove. Dakako ima više toga u njih, osobito u ovoj ob ustrojstvu prizivnoga te vrhovnoga i dokidnoga sudišta, što danas više nepostoji, niti će se trebat uvaživat, podatci, kojimi se služi sastavitelj osnova, nisu pouzdani, jer — a to je u istinu čudnovato — nisu crpljeni iz službenih vrela, nego je pravosudni odjel morao si onako pribaviti kao i drugi privatnici i osloniti se na ono što je takovim načinom sakupljeno. Unatoč ovim nedostatkom osnove s obrazloženji čine materijal, koji zaslužuje svestrano proučenje, a napose upozorujemo na temeljnu misao: da se povodom spojitbe krajine izvede podpuno preustrojstvo, koje bi moglo zajamčiti hrvatskoj višoj judikaturi odlično mjesto u naobraženom svietu. Obećajemo u ostalom još o tom progovoriti. Ured.

Digitized by Google

pravosudje, kralj imenuje sudce, državnoga nadodvjetnika kao i generalnoga prokuratora, kod spomenutih sudištah na predlog, koji će podastrieti kralj. krv.-slav.-dalm, zemaljske vlade, odjel za pravosudje, nakon postignuta sporazumka sa c. kr. krajiškom upravnom oblasti.

Ako sporazumak sa krajiškom oblasti nepodje za rukom, kr. zemaljska vlada ima i poseban predlog krajiške oblasti podastrieti kralju. — Ostalo osoblje imenuje hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada (odjel za pravosudje) nakon postignuta sporazumka sa krajiškom zemaljskom upravnom oblasti za pravosudje. Nepodje li sporazumak za rukom, imenovati će kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada onoga medju prositelji, kojega najviša oblast, imajuća pravo kandidacije, predloži na prvom mjestu.

Predsjednici krajiških c. kr. sudbenih stolova spadaju u status kr. hrv.-slav.-dalm. prizivnoga sudišta, nu definitivno imenovanje njihovo predlaže kruni krajiška zemaljska oblast za pravosudje, obdržavanjem propisa čl. 4. zakona o ustrojstvu pravosudja u hrv.-slav. vojničkoj krajini, proglašena okružnicom glavnoga zapovjedničtva od 2. srpnja 1872. br. 1248.

§. 4. Urednici i službenici namješćeni kod novoustrojenih višjih sudišta dolaze pod disciplinarne, kao i sve ine propise valjane za kr. hrv.-slav.-dalm. banski stol i kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice: nu u koliko u tih poslovih ide kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljsku vladu (odjel za pravosudje) kakav upliv na uredovanje, vršiti će ono jedno i drugo sporazumno sa zemaljskom upravnom krajiškom oblasti za pravosudje. Ako sporazumak nepodje za rukom, postupat će se po načelih ustanovljenih u §. 3.

§. 5. Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada (odjel za pravosudje) vrši prema višim sudištem u smislu postojećih zakona i propisa vrhovnu upravnu vlast, nu u poslovih tičućih se krajiškoga područja, postupa sporazumno sa krajiškom zemaljskom upravnom oblasti za pravosudje (§. 3.)

Ako se pako ti poslovi tiču sudova prve molbe u krajiškom području, i namještenih kod istih ili imenovati se imajućih urednika i službenika, viša sudišta i njihova predsjedničtva obće neposredno sa zemaljskom upravnom oblasti za razvojaćenu kra-

Digitized by Google

jinu, koja prama sudovom prve molbe krajiškoga područja vrši samostalno upravnu vlast u smislu postojećih zakona i propisa.

§. 6. Kr. državno nadodvjetničtvo kod novoustrojenoga prizivnoga sudišta i generalni prokurator kod vrhovnoga i ukidnoga sudišta u poslovih tičućih se sudjelovanja kod progona kažnjivih djela počinjenih u području hrv.-slav. bivše vojničke krajine podredjeni su neposredno krajiškoj zemaljskoj upravnoj oblasti za pravosudje.

§. 7. Djelokrug generalnoga prokuratora uredjuje se posebnim zakonom.

§. 8. Trošak ze sistemizirana u pregledih A. B. aktivna beriva osoblja uredujućeg kod novoustrojenih viših sudištah, kao i za uredske njihove potrebe namiruju se iz autonomnih dohodaka kraljevinah Hrvatske i Slavonije u iznosu, koji odgovara svoti, uvrštenoj za aktivna beriva i uredske potrebe današnjeg kr. banskog stola i kr. stola sedmorice u zemaljski proračun godine 1878, dočim onaj diel odnosnoga troška, koji nadmašuje ovu svotu, ide na teret krajiškoga proračuna.

Krajiška zemaljska upravna oblast ima tangentu koja po spomenutom ključu pada na teret krajiškoga proračuna, izručiti kr. hrv.-slav. zemaljskoj blagajni u obrocih, koje će obe zemaljske vlade sporazumno utanačiti.

§. 9. Mirovine osoblja, namješćena kod novoustrojenih viših sudišta, nosit će u buduće oba zem. erara na jednake dielove.

Polovica odpadajuća na teret krajiškoga proračuna, ima se izručiti kr. hrv.-slav. zemaljskoj blagajni prema propisu prediućega §-a.

§. 10. Oni urednici i službenici sadašnjega kr. banskoga stola i stola sedmorice kao i dotičnih krajiških odsjeka, koje prigodom ustrojstva viših sudišta po ovom zakonu dopadne činovni razred manji, nego što je njihov nadnevni razred, ili plaća manja nego što ju sada imaju, zadržat će za svoju osobu sadanji viši čin i sadanju veću plaću, i to onaj višak plaće kao osobni kod odmjere mirovine uračunivi doplatak.

Sa urednici i službenici sadašnjih kr. banskoga stola i stola

Digitized by Google

sedmorice i dotičnih krajiških odsjeka, koji nebudu namješteni prigodom ovoga ustrojstva, postupat će se po postojećih propisih.

Troškovi skopčani sa osobnimi doplatci i mirovinami idu na teret proračuna onoga područja, za koje su doplatci nadieljeni ili umirovljeni činovnici uredovali.

§. 11. Postojeći zakoni i propisi, koji se s ovim zakonom neslažu, stavljaju se izvan krieposti.

§. 12. Ustanovljenje dana, kojega će po ovom zakonu ustrojena viša sudišta u život stupiti te prestati djelovanje kr. hrv.-slav.-dalm. banskoga stola i stola sedmorice i odnosnih krajiških odsjeka kao i izvršba ovoga zakona povjerava se kr. zem. vladi (odjel za pravosudje) koja će sporazumno postupati sa krajiškom zemaljskom upravnom oblasti za pravosudje.

Obrazloženje osnove zakona o ustrojenju kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga prizivnoga sudišta, pa kr. hrv.-slav.dalm. vrhovnoga i ukidnoga sudišta.

Prema članku 14. zakona ob ustrojstvu pravosudja u hrv.-slav. vojnoj krajini, ureduje za spomenuto područje samostalno kao sud druge molbe c. kr. krajiški odsjek banskoga stola, a kao sud treće molbe c. kr. krajiški odsjek stola sedmorice oba sa sjedištem u Zagrebu.

Isti §. rečenoga zakona naredjuje pako, da će se oba spomenuta krajiška odsjeka spojiti sa višjimi sudovi tako zvanog provinciala, to jest sa kr. hrv.-slav.-dalm. banskim stolom i sa kr. hrv.-slav.-dalm. stolom sedmorice, čim potonji sud postane od uprave neodvisnim i čim se ustanove §§. 4 do 8 spomenutoga zakona, zakonitim putem privedu u život i za sudce banskoga stola i stola sedmorice.

Zakon od 28. veljače 1874. o vlasti sudačkoj, o karnostnoj odgovornosti sudaca pa o predsjedničtvu stola sedmorice, koji su tečajem godine 1875. provedeni, izpunjeni su uvjeti, o kojih je visjelo sjedinjenje postojećih posebnih višjih sudištah za tako zvani provincial i krajinu.

Prema tomu i previšnjem odpisu od dana 29. kolovoza 1875. kojim je zemaljski sabor otvoren, iztaknuto je sjedinjenje višjih sudišta kao djelo, kojemu je namjenjena zadaća, utrti put spojenju svekolike uprave u obih sada upravno razstavljenih područjih ovih kraljevina.

Predpostaviv ova, sjedinjenju spomenutih sudišta nestoji na putu ni najneznatnija zaprieka, te se ovo sjedinjenje ima izvesti, da se zadovolji zakonu i opetovano izraženoj volji Njegova Veličanstva.

O načinu kako da se sjedinjenje izvede, pokušan je sporazumak sa krajiškom upravnom oblasti, nu zalibože bez uspjeha, jer spomenuta

Digitized by Google

upravna oblast predlaže takav način spojenja, koji neodgovara nedvojbeno izraženoj misli zakonodavaca, jer stvara kod višjih sudišta samo spoljašno jedinstvo, koje je u nutarnjosti svojoj ravno postojećoj razstavi, dapače radja položajem, koji u svojih je posljedicah od sadanjega stanja stvari pun: neshodniji, jer nosi u sebi klicu konflikta, i prieči jedinstveni razvoj pravosudja, dakle glavne svrhe, koja je pred očima lebdila zakonodavcu, voljnu uz spomenutu svrhu, bar u višjih sudbenih inštancijah predočiti temeljnim zakonom izrečeno jedinstvo ove zemlje. Vlada ovostranoga područja zemlje zauzima u tom pitanju, naime u pitanju o načinu provedbe čl. 14. zakona u uvodu hvaljenoga, stanovište, koje neprisiljeno i logičnim tokom izvire iz spomenute zakonske ustanove, u savezu sa predstojećim utjelovljenjem krajine materi zemlji. Vlada drži, da zak. čl. 14. rečenog zakona s obzirom na priznanu cielokupnost ove zemlje izriče jasno i nedvojbeno jedinstvo provinciala i krajine u viših sudbenih inštancijah, koje se ima izvesti prije spojenja ostale uprave.

Ova misao po mnienju vlade izvire iz samoga slova zakona, pa ako ono nebi te misli jasno i nedvojbeno izrazilo, što se u ostalom nedopušta, izlazi ona čista i jasna iz zadače krajiškoga upravnoga provizoriuma sastojeća u tom, da priredi postepeno posvemašnje upravno jedinstvo kraljevine Hrvatske i Slavonije, dapače i bez obzira na državo-pravne odnošaje obiuh područja i na zadaću krajiškoga provizoriuma koji je iz tih odnošaja mudrom ocienom okolnosti poteko, vlada drži, da je jedinstvo bar višje judikature za dva toli mala susjedna područja jedne te iste države, u kojih živi jedan te isti narod, u kojih se ureduje jednim te istim jezikom, postulat najobičnije državničke uvidjavnosti, posvjedočene izkustvom malih država, koje nestojeće u medjusobnom državo pravnom odnošoju, stvorile su zajedničke jedinstveno ustrojene višje sudove, da uspješnije rieše zadaću namjenjenu pravosudju.

Iztaknuto je gore, da samo slovo zakona naredjuje jedinstveno ustrojstvo višjih sudišta za oba područja. I zaista već označenje krajiških višjih sudišta kao o d s j e k a banskoga stola i stola sedmorice, upućuje na misao, da su ustrojeni samo prelazno. i s obzirom na njihovo buduće opredieljenje, da se to jest stope sa stolom sedmorice i stolom banskim. Druga alineja često spomenutoga §. 14. pako, izričuć da će odsjeci uredovati s a m o s t a l n o samo do spojenja njihova sa banskim dotično stolom sedmorice, dokazuje bjelodano, da svaka samostalnost spomenutih odsjeka prestaje, čim se spojenje izvede.

Ovo slovničko tumačenje biva poduprto uvaženjem zadaće namienjene krajiškomu provizoriumu, o kojoj bi suvišno bilo ovdje obširnije govoriti. pa obće priznanim nastojanjem, da se za višje sudove, a naročito za vrhovno sudište opredieli što širji teritorium. Predpostaviv

Digitized by Google

ovo, zahtjev krajiške uprave, da se u tobož sjedinjenih viših sudovih očuvaju krajiški odsjeci, da se u tih odsjecih izključivo razpravljaju krajiške parnice, da odsjeci sastoje od članova sadašnjih samostalnih odsjeka, da im bude predsjednikom najstariji sudac, takav zahtjev nemože označiti blažije, nego negacijom misli izražene u §, 14. često spomenutoga zakona nespoznanjem zadaće namienjene krajiškom provizoriumu, ter izvadjajući predloge krajiške oblasti moglo bi se, i to uz znamenite stege, najviše govoriti o spojenju manipulacije viših sudišta, a takovo mekaničko jedinstvo nije valjda lebdilo pred očimu faktorom, sudjelovanjem kojih postao je često spomenuti zakon.

Vlada drži, da će raditi prema slovu i duhu zakon, prama zadaći krajiškoga provizoriuma, ako predloži, da se za oba sada upravno razstavljena područja kraljevina ovih, ustroji jedan jedini vrhovni i ukidni sud, i da se ti sudovi organizuju na jedinstvenom temelju.

Tečajem razprave vodjene sa krajiškom upravnom oblasti, naglasivala je krajiška oblast, da spojenje višjih sudišta nesmije baš u ničem sužiti djelokruga, koji joj pristoji kao vrhovnoj oblasti za pravosudje te prama tomu nazoru primljena je u krajišku osnovu ustanova takova, koja višja sudišta stavlja u neposredni odnošaj s ovostranom vladom i sa vladom krajiškom.

Vlada drži, da je taj nazor krajiške uprave pogrešan, nesamo ako se motri sa stanovišta zadaće namienjene krajiškomu upravnomu provizoriumu, već i onda, ako se u obće ima pred očima zajednički sud za dvie zemlje.

Krajiška uprava nije ustrojena poput definitivna uda u državnom organizmu, već je ona prelazni organ koj je baš od postanka svoga upućen, da postepenim stezanjem svojega djelokruga izčezne.

Nu i neglededć na tu narav krajiške uprave, jedinstvo dviuh zemalja u viših sudbenih inštancijah, mora nuždno roditi suženjem djelokruga vrhovne upravne oblasti jedne ili druge zemlje prema zajedničkim sudovom, jer jedinstvo suda uvjetuje i jedinstvo vrhovne pravosudne uprave, a netreba valjda navadjati razloga s kojih biva očevidno, da krajiška, a ne ovostrana vlada ima trpiti, da joj se prema zajedničkim višjim sudištem djelokrug stegne.

Nu vlada, akoprem je uvjerena, da stegnuće djelokruga krajiške upravne oblasti za pravosudje nije nu posljedica jedinstva višjih sudišta akoprem vlada drži dapače, da iz jedinstva višjih sudišta izvire i jedinstvo svekolike pravnosudne uprave u obih područjih, vlada akoprem o tom uvjerena, pripravna je sjedinjenje višjih sudišta izvesti na način, koji će zakoniti upliv krajiške vlade kao upravne oblasti za pravosudje u što većoj mjeri zajamčiti, nebi li tom koncesijom uklonila zaprieke, koje se dižu proti spojenju sudištah.

Digitized by Google

Već je gore iztaknuto, da vlada u ustrojenju jednoga suda druge i jednoga suda treće molbe za oba danas upravno raztavljena područja ovih kraljevina, nazrieva vjernu provedbu misli izražene u čl. 13. zakona o ustrojstvu krajiškoga pravosudja.

Osnova krajiške upravne oblasti predlaže usuprot, da se carskom naredbom izreče, da se krajiški odsjeci višjih sudišta spoje s ovostranim banskim stolom i stolom sedmorice, i prema ovomu odredjuje samo prelaz svega kolikoga osoblja krajiških odsjeka k stolu banskomu i sedmorice.

Ovomu predlogu, negledać na jur pobiti zahtjev krajiških odsjeka koji spojenje čini iluzornim, može se prigovoriti dvoje: prvo, da ignorira zakonotvorne faktore u tako zvanom provincialu, koji su jedino vlastni putem zakona ustrojstvo ovozemnih sudova preinačiti, drugo da bi prosti pristup članova krajiških odsjeka k ovostranim višjim sudovom izazvalo raznih potežkoća imenito takovih, koje izviru iz okolnosti, što odsjeci krajiški neimadu konačno uredjenje statuta, i što se osoblje zajedničkih sudišta ima odmjeriti strogo prema potrebi njihovoj.

Ni onim načinom spojenja, koji se predlaže po krajiškoj upravi, nebi se vlada riešila dužnosti predložiti saboru osnovu zakona o tom spojenju.

Vlada predvidje, da sabor, polažuć važnost na državno-pravni moment, koji se upitnim spojenjem diono udjelotvoruje, nebi se zadovoljio zakonom, koji bi, da tako reknemo, dvie dosele samostalno stojeće oblasti mekanički složio, već bi nastojao, da uredjenjem nutrnjega organizma u jedinstvenom pravcu, izrazi jedinstvo zemlje, i dade stalnu organizaciju oblastim, koje imadu zadaću definitivno uredovati u svem kolikom obsegu ovih kraljevina. Ulada stoga drži, da bi prije svoga imao hrvatski sabor donieti zakon, koj bi naredio ustrojenje viših sudišta za cielokupni teritorij kraljevina Hrvatske i Slavonije, pa suglasno sa ovakovim zakonom carska naredba dokinula bi postojeće krajiške odsjeke, i stavila izvan krieposti naredbe, usljed kojih državno nadodvjetničtvo upravlja kaznionami, i krajiški odsjek stola sedmorice ureduje kao druga molba u disciplinarnih stvarih krajiških administrativnih činovnika itd.

Prelazeć na obrazloženje pojedinih §-a osnove zakona opazuje se sliedeće:

§. 1. Ustanova ovoga §-a obrazložena je dovoljno u općenitom dielu ovoga spisa.

§. 2. Osoblje vrhovnoga sudišta ustanovljeno je prema današnjem osoblju stola sedmorice i dotičnoga krajiškoga odsjeka.

Vrhovno sudište.

Kod stola sedmorice sistemizirano je osim predsjednika sedam vječničkih mjesta, od kojih jedan je predsjednik sudbenoga stola u Za-

Digitized by Google

grebu, a kod krajiškoga odsjeka sedmorice, službuju faktično četiri viećnika od kojih jedan obavlja funkcije predsjednika.

Prema tomu broj od osam izvjestitelja odgovara faktičnoj potrebi.

Jedan od desetorice viećnika obavljati će i nadalje poslove predsjednika sudb. stola u Zagrebu, a drugi poslove novokreirane generalne prokurature, potreba koje obrazloženja je uz osnovu zakona o njezinu djelokrugu.

Pomoćno sudačko osoblje sastoji od vječničkoga tajnika i dvojice tajničkih pristava.

Kod stola sedmorice sastojalo je od vječničkoga tajnika i jednoga tajničkoga pristava, a kod dotičnoga krajiškoga odsjeka od jednoga tajnika.

S obzirom na pomnoženje poslova valja manipulaciju kod vrhovnoga sudišta posve samostalno urediti, te je stoga nuždno kreirati mjesto ravnatelja pomoćnih ureda.

Pisarsko osoblje opredieljeno je na šest oficijala.

Kod stola sedmorice službuju sada tri banskostolna oficijala, a jednaki broj pisarskih sila dodieljen je valjda krajiškomu odsjeku stola sedmorice.

Predloženo podvorničko osoblje odgovara strogo faktičnoj potrebi.

Beriva sistemizirana u pregledu odgovaraju današnjim berivom osoblja, namješćenoga kod kr. stola sedmorice.

Ravnatelj pomoćnih uredah uvršten je u VIII. dnevni razred, jer ravnatelj ureda banskoga stola uživa VIII. dnevni razred.

Prizivno sudište.

Da se opravda broj viećnika kod prizivnoga sudišta bit će dovoljno navesti što sliedi:

Kod banskoga stola sistemizirano je danas 18 mjesta viećnika od kojih petorica njih su predsjednici sudb. stolova, a jedan državni nadodvjetnik, tako da broj izvjestitelja je dvanajst.

Kod krajiškoga odsjeka banskoga stola ima 12 popunjenih mjesta viećnika, i jedan pomoćni izvjestitelj. Od dvanaest viećnika jedan obavlja poslove banskostolnoga predsjednika, četiri njih su predsjednici sudb. stolova, a jedan državni nadodvjetnik, tako da broj izvjestitelja kod krajiškoga odsjeka banskoga stola jest sedam. Ukupno dakle ima kod obih prizivnih sudišta 19 izvjestitelja.

Kod zajedničkoga suda prizivnoga predlažu se 32 viećnika i to 20 izvjestitelja, 5 predsjednika ovostranih sudbenih stolova, 6 predsjednika krajiških sudbenih stolova, 1 držav. nadodvjetnik ukupno 32. Pomnožuje se dakle za jednog izvjestitelja ukupni broj sada kod obih prizivnih sudišta služećih viećnika i to s obzirom na zaisto ogromni posao, koj će zajednički sud imat svladati i radi lagljega sastava senata.

Digitized by Google

Broj viećničkih tajnika opredieljen je na pet, od kojih dva su zamjenici državnoga nadodvjetnika, a broj tajničkih pristava na dva. Kod banskoga stola sistemizirana su sada takodjer tri mjesta vječničkih tajnika, nu faktično službuje samo jedan, jer su se agende predsjedničtva banskoga stola umanjile preuzećem ekonomičke uprave svihkolikih sudova po odjelu za pravosudje.

Nadalje kod banskoga stola sistemizirano je i popunjeno jedno mjesto tajničkoga pristava, kod krajiškoga odsjeka banskoga stola službuje samo jedan tajnik. Predloženi broj tajnika i tajničkih pristava opravdan je većim brojem senata koji će viećati.

Pomoćno pisarničko osoblje sastoji sada kod banskoga stola:

1 ravnatelj pomoćnih ureda, 3 pristava pomoćnih ureda 5 oficijala (sistemizirano jih je 10, nu dva su pridjeljena grad. deleg. kot. sudu u Zagrebu, a tri stolu sedmorice,) 2 pisara.

Kod krajiškog odjela banskoga stola: 1 ravnatelj pomoćnih ureda, 3 oficijala, 4 akcesista.

Prema tom predloženih za privivno sudište: 1 ravnatelj pomoćnih ureda, 3 pristava pomoćnih ureda, 8 oficijala i 8 pisara pokazuje se opravdanim.

Podvorničko osoblje sastoji sada kod banskoga stola: 1 viećnički poslužitelj, 4 pisarnički sluge 2 pomoćna poslužitelja.

Kod krajiškog odsjeka banskog stola: 1 viećnički poslužitelj, 1 sudbeni podvornik.

Prema tomu predloženo za prizivno sudište: 2 viećnička poslužitelja, 4 pisarničke sluge i 4 pomoćna poslužitelja pokazuje se dostatnim.

Beriva sistemizirana u pregledu B odgovaraju današnjim berivom osoblja namješćena kod banskoga stola.

§. 3. Ustanove ovoga §-a zajamčuju krajiškoj upravnoj oblasti za pravosudje kod imenovanja osoblja višjih sudišta upliv ravan onomu ovostrane vlade.

§. 4. I ustanove ovoga §-a zajamčuju krajiškoj upravnoj oblasti u disciplinarnih poslovih upliv ravan ovostranoj vladi odredjujući ipak, da u tih poslovih valjaju propisi, koji sada stoje u krieposti za ovopodručne višje sudove. Ova ustanova opravdana je jedinstvenom organizacijom novoustrojenih višjih sudišta.

§. 5. Iz naglašene organizacije višjih sudišta izvire ustanova, da prama njim jedna zemaljska upravna oblast može vršiti upravnu vlast što neizključuje predhodni dogovor ove vlade sa krajiškom upravnom oblasti za pravosudje u pitanjih, tičućih se krajiškoga područja. Vršeć upravnu vlast prama višjim sudištom, težko da će medju vladami doći do nesporazumka. jer se tu radi o administrativnih mjerah, koje po svo-

Digitized by Google

joj naravi nisu podobne izazvati sukoba. U ostalom eventualni nesporazumak riešio bi se prema načelu §. 3.

§. 6. 7. Uredba generalne prokurature obrazložena je uz dotičnu osnovu zakona. Uredba ova dade se dovesti u sklad i sa kaz. postupnikom valjanim za krajinu, kako će se to u dotičnom obrazloženju dokazati, te bi se prema tomu imao cesarskom naredbom popuniti postupovnik od 29. srpnja 1853.

Iz jedinstvene organizacije višjih sudišta izvire i jedinstvo organa javne obtužbe, koja se ima smatrati cielokupnim faktorom kaznena pravosudja.

U novom organizmu prizivnoga sudišta, ovopodručno državno nadodvjetničtvo nebi moglo ni s obzirom na razmaknut djelokrug ni s obzirom na različitost spojenih agenda, koje se spojenje nije pokazalo najshodnijim, a ni po zem. bugdet koristnim za ovovladno područje obavljati poslove zastupanja zem. erara i zem. zaklada, stoga posebnom o novom zakona ustrojava se posebni ured za spomenute poslove, koji bi mogao biti zajednički za oba područja i nebi zem. erar obteretio više nego li to danas biva, kako je to dokazano u obrazloženju odnosne osnove zakona.

Prizivno sudište.

Sustavna beriva osoblja kod prizivnoga sudišta iznose na godinu

po prilogu A.	138.300 for.
od kojih valja odbiti plaću i stanarinu petero predsjednika ovopodručnih sudb. stolova u iznosu od 15.050 for. kao i plaću i stanarinu šestero predsjednika krajiških sudb. stolova u iznosu 17.700 for. ukupno dakle	32.750 „
tako da godišnja beriva osoblja uredujućeg kod prizivnoga sudišta iznose	105.550 „
ovomu izdatku valja još dodati najamninu od prilike . .	2.500 „
uredski pisarnički i putni troškovi uračunav dnevničare .	15.000 „
podpore	600 „
Ukupno . .	123.650 for.

od koje svote ima se odbiti u ime interkalara 2% od stalnih berivah 105.550 for. t. j. 2110 for. a. vr., tako da sveukupni trošak za prizivno sudište iznosi na godinu 121.540 for.

Sistemizovana beriva osoblja kod vrhovnoga sudišta iznose na godinu po glasu priloga B., odbiv plaću i stanarinu predsjednika sudb. stola u Zagrebu sa 4.400 for. . . . . 61.038 for.

Ovomu izdatku valja dodati najamninu od prilike . . .	1.500 „
Uredski i pisarnički troškovi uračunav dnevničare . . .	3.000 „
Podpore.	300 „
Ukupno . .	65.838 for.

Digitized by Google

Od ove svote treba odbiti u ime interkalara 2% od ostalih beriva 62.038 for. t. j. 1.220 for., tako da sveukupni godišnji trošak za vrhovno sudište iznosi 64.618 slovom šestdeset i četiri tisuće šeststo i osamnajst for. a. vr.

Prema ustanovi §. 8. erar krajiškoga područja nosi samo onaj odjel troška za uzdržavanje zajedničkih višjih sudišta, koji prekoračuje svotu, koja je na teret ovopodručnog erara ustanovljena u proračun za godinu 1878. za pokriće aktivnih beriva i uredskih potreba kr. banskoga stola i stola sedmorice.

Po osnovanom proračunu za godinu 1878. pokazuje se spomenuti trošak za banski stol ovako:

Beriva osoblja izključiv pet predsjednika sud. stolova . .	66.250	for.
Najamnina*)	3.500	„
Dnevničari	8.030	„
Uredski, pisarnički i putni troškovi	6.000	„
Podpore	300	„
Ukupno . .	84.080	for.
Pošto sveukupni trošak za uzdržavanje priziv. sudišta iznosi	121.540	for.
i pošto prema ključu ustanovljenu u ovom §-u ovopodručni proračun imao bi nositi	84.080	„
to bi tangenta krajiška za uzdržavanje zajedničkoga prizivnoga sudišta iznosila	37.460	„

Krajiška uprava uzkratila je vladi ugledati krajiški proračun za postojeće odsjeke višjih sudišta, nu neima dvojbe, da će krajiški budget plaćanjem ove tangente za uzdržavanje zajedničkoga sudišta druge molbe znamenitu prištednju polučiti.

Istinitost ovoga navoda izlazi iz podataka, koje stoje vladi na razpolaganje, i iz popriečna proračunana troška za krajiški odsjek banskoga stola, koji se aproksimativno na temelju obrazloženja u §-u 2. pokazuje kako sliedi:

Beriva 8 vjećnika od kojih 6 po 3000 fr. i 350 fr. stanarine	20.100	for.
1 po 2600 i 350 stanarine	2.950	„
Pomoćni izvjestitelj	2.110	„
Tajnik	1.650	„
Ravnatelj pomoćnih ureda	1.150	„
Pisarničko osoblje od prilike	4.300	„
Uredski i putni troškovi	6.000	„
Dnevničari	3.000	„
Najamnina	3.000	„
Podpora	200	„
Ukupno .	44.650	for.

*) Uračunana je i najamnina za stol sedmorice.

Digitized by Google

Vrhovno sudište,

Po osnovanom proračunu za god. 1878 pokazuje se trošak za stol sedmorice . . . . . 43.718 for.
Beriva osoblja, izključivo predsjednika sudbenoga stola u Zagrebu i podpredsjednika . . . . . 41.788 „
Dva dnevničara . . . . . 730 „
Uredski troškovi . . . . . 1.200 „
Pošto sveukupni trošak za uzdržavanje zajedničkoga vrhovnoga sudišta iznosi . . . . . 65.838 „
i pošto bi prema ključu ustanovljenu u ovom §-u ovopodručni proračun nosio . . . . . 43.718 „
to bi krajiška tangenta za uzdržavanje zajedničkoga vrhovnoga sudišta iznosila . . . . . 22.120 „

Za uzdržavanje odsjeka stola sedmorice troši pako krajiška uprava od prilike:

3 vjećnika po 3.600 for. stanarina 400 for. . . . . 12.000 „
Tajnik . . . . . 2.100 „
Pisarsko osoblje . . . . . 2.000 „
Najamnina . . . . . 1.000 „
Uredski troškovi i dnevničari . . . . . 2.000 „
Ukupno . . 19.100 for.

U toj stavci pokazuje se viši trošak od 3000 for., koji je obilno naknadjen prištednjom kod odsjeka banskoga stola.

Tangenta krajiška za oba višja sudišta iznosila bi ukupnu svotu 59.580 for. a vlada je uvjerena, da je realni trošak, koji krajiški erar nosi za uzdržavanje posebnih sudišta, mnogo veći što će se pouzdano pokazati, ako se krajiška uprava sklone predložiti odnosne podatke, i što biva očevidno iz okolnosti , da n. pr. komandirani članovi krajiškoga odsjeka stola sedmorice uživaju pouzdano osobne doplatke iz krajiškoga budgeta itd. Vlada dakle nedvoji, da će spojenjem višjih sudišta krajiška uprava znamenito prištediti, dočim predloženim prinosnim ključem ovostrano područje nije ništa privredilo.

Kad dakle nebi bilo ni zakona ni drugih obzira, koji će razvoj pravosudja u zemlji unaprediti, koji neodoljivo nalažu, da se jednom izvede spojenje višjih sudišta, financijalni razlozi sami morali bi skloniti krajišku upravu, da odustane od odpora, kojim se osujećuje carska rieč i provedba zakona, uzdržava stanje stvari, koje pravosudju neide u prilog, a radi pomanjkanja osoblja kod krajiškoga odsjeka stola sedmorice ovostranim vjećnikom redovitim sudjelovanjem kod krajiških sjednica nalaže terete, koji ih prieče vršiti službu onim mirom i pomnjom, koja dolikuje vrhovnim sudcem.

Digitized by Google

Netreba valjda iztaknuti, da je konačno ustanovljenje krajiške tangente na temelju predloženoga ključa stvar provedbene naravi, koja će se putem medjusobna sporazumka riešiti na temelju autentičkih podataka obiuh i prava. Razlaganje ovo imalo je samo zadaću dokazati na temelju aproksimativnih podataka, kojim ova vlada neprisvaja podpune autentičnosti, nu o kojih drži, da su trošak za krajiška višja sudišta prenizko ustanovili, da je predloženo spojenje i sa financijalnoga gledišta za krajinu koristno.

§. 9—12. Ustanova §. 9. o prinosu krajiškoga budgeta za mirovine čini se vladi da je pravedna za obie pole zemlje, a težko bi bilo i u tom pogledu pronaći ključ, koji bi podielio terete, koji će izvirati iz umirovljenja osoblja zajedničkih sudišta pravednijom mjerom.

U ostalom predstojeće i valjda nedaleko posvemašnje spojenje uprave obiuh područjah smanjuju do neznatnosti praktičnu vrednost ove ustanove.

Ustanove §§. 10—12. nisu potrebne obrazloženja, jer su udešene prema faktičnomu stanju stvari i prema postojećim propisom.

Digitized by Google

Stanje osoblja i beriva kod kr. hrv.-slav.-dalm. vrhovnoga i ukidnoga sudišta.

Broj	Svojstvo službeno	Pojedince			Ukupno			Ukupna svota plaćah, stanarine i službovine	Dnevni razred	O p a z k a
		Plaća	Stanarina	Službovina	Plaća	Stanarina	Službovina			
1	Predsjednik	6.000	500	1.000	6.000	500	1.000	7.500	III.	
10	Viećnikah 5 po	4,000	400	—	20.000	2.000	—			Medju viećnici, jedan generalni prokurator i jedan predsjednik kr. sudbenoga stola u Zagrebu.
	„ 5 po	3.600	400	—	18.000	2.000	—			
	Za predsjednika kr. sudbenoga stola u Zagrebu	—	—	300	—	—	300	42.300	V.	
1	Viećnički tajnik	1 600	300	—	1.600	300	—	1.900	VII.	S pravom promaka u plaću od 1.800 for. nakon 10-godišnje službe
2	Tajnička pristava 1 sa . . .	1.400	250	—	1.400	250	—			
	„ „ 1 sa . . .	1.200	250	—	1.200	250	—	3.100	VIII.	
1	Ravnatelj pomoćnih uredah .	1.600	300	—	1.600	300	—	1.900	VII.	S pravom promaka u plaću od 1.800 for. nakon 10-godišnje službe.
6	Oficijala 3 po	900	150	—	2.700	450	—			
	„ 3 po	800	150	—	2.400	450	—	6.000	X.	
1	Viećnički sluga	450	60	—	450	60	—	510		Odielo u naravi ili u paušalnoj odštet i od 40 for.
2	Podvornika	400	60	—	800	120	—	920		
2	Pomoćna podvornika	300	60	—	600	120	—	720		
1	Vratar	400	—	—	400	—	—	400		

Digitized by Google

Stanje osoblja i berivah kod kr. hrv.-slav.-dalm. prizivnoga sudišta.

Broj	Svojstva službena	Pojedince			Ukupno			Ukupna svota plaćah stanarine i službovine	Dnevni razred	O p a z k a
		plaća	stanarina	službovina	plaća	stanarina	službovina			
1	Predsjednik	5.000	450	450	5.000	450	450	5.900	IV.	
32	Viećnika 16 po	3.000	350	—	48.000	5.600	—		VI.	Medju njimi jedanajst predsjednika sudb. stolova (6 krajiških 5 ovopodručnih i 1 državni nadodvjetnik) od ovih dva zamjenika državnoga nadodvjetnika
	„ 16 po	2 600	350	—	41.600	5.600	—	100800		
5	Viećničkih tajnika 2 po . . .	1.400	250	—	2.800	500	—		VIII.	
	„ „ 3 po . .	1.200	250	—	3.600	750	—	7.650		
2	Tajnička pristava 1 po . . .	1 100	200	—	1.100	200	—		IX.	
	„ „ 1 po . . .	1.000	200	—	1.000	200	—	2.500		
1	Ravnatelj pomoćnih uredah .	1.200	250	—	1.200	250	—	1.450	VIII.	Sa pravom promaka u plaću od 1400 for. nakon 10-godišnje službe.
2	Pristava 1 po	1.100	200	—	1.100	200	—			
	„ 1 po	1.000	200	—	1.000	200	—	2.500	IX.	
8	Oficijalah 4 po	900	150	—	3 600	600	—		X,	
	„ 4 po	800	150	—	3.200	600	—	8.000		
8	Pisarah po	500	100	—	4.000	800	—	4.500	XII.	
2	Viećnička poslužitelja	450	60	—	900	120	—	1.020		Odjelo u naravi ili u paušalnoj odšteti od 40 for.
4	Pisarničke sluge	400	60	—	1.600	240	—	1.840		
4	Pomoćna poslužitelja	800	60	—	1.200	240	—	1.440		

Digitized by Google

Kako se ima postupati po propisih zakona o maličnom postupku, kada stranke poput svjedoka preslušane posve protuslovno ob istoj okolnosti izpoviede?[1]

Za taj posebni slučaj nije zakon o mal. postupku ništa pozitivna odredio, propušteno je dakle maličnomu sudcu, da tu postupa po ostalih propisih mal. postupka. Propise o preslušanju stranaka poput svjedoka[2], za naš slučaj najvažnije, sadržaju §§. 52 i 53[3] zakona. Glavno je tu načelo, da se u pravilu obie

---

[1] Sravni o tom kratku primjetbu „Gerichtshalle" god. 1878. bru 102 str. 492.

[2] Priznati mi je, da je inštitucija preslušanja stranaka poput svjedoka u maličnom postupku posve praktičnom. Ona je bo shodan surrogat glavne prisege, koji naročito dopušta uvidjavnom sudcu dosta prosto polje, na kojem može saznati istinu — što je napokon glavna svrha postupka — prepuštajuć mu dosta slobodno kretanje u tom i riešavajuć ga svih i zbilja znatnih poteškoća, skopčanih sa formulaciom glavne prisege i inih ovakovrstnih s tim u savezu stojećih spona; zatim olahkoćuje ta inštitucija i samoj stranci dokaz, koji bi ona inače glavnom prisegom pružiti morala. (Sravni glede toga „Tumač dra. Derenčina k zakonu o mal. postupku strana 84—87 i Ullmann Bagatellverfahren 3. izdanje 1873 strana 89—99). Prigovara se doduše toj inštituciji, da je dvojbene vriednosti, jer da tu stranka izkazuje u vlastitoj stvari, dakle ju interes i bojazan, da neizgubi parnice, lahko može ponukati na lažljivu izpovjest, a zatim se prigovara napose i tomu, što se obie stranke poput svjedoka preslušavaju, jer da je tim moguće, da se množe krive prisege. Naprotiv ovim prigovorom valja opaziti, da je napokon i prisega glavna izpovjest stranke u vlastitoj stvari, koja je tim dvojbenija (Ullman strana 89) što se polaže pod neposrednim pritiskom pogibelji gubitka parnice, a da se pri tom ni nesaznaje ratio scientiae. Zatim baš u tom, što obie stranke budu preslušane poput svjedoka, leži jamstvo, da će biti manje krivih svjedočanstva, jer stranka izpovieda znajuć, da sudac njezinu navodu vjerovati nemora, a da će i protustranka vjerojatno preslušana biti kao svjedok. Motivi k cislajtanskom zakonu o mal. postupku strana 39 obrazlažu to ovako: neka nebude stranka prisiljena pustiti sudca pod utiskom jednostrane ustmene izpovjesti njezina protivnika — načelo, audiatur et altera pars neka se upravlja i kod ove vrsti dokazala.

Jedino se tu nemože prešutjeti, da je mogućnost, da nastane uvodno spomenuti slučaj, tamna strana ciele te inštitucije, dakako tim tamnija, čim bi se takovi slučajevi češće ponavljali, jer bi se tim umnožavale krive prisege. Nu ti se slučajevi u praksi riedko sbivaju; jer sudac se podpuno slobodno kreće u iztraživanju svih, za riešenje odnosnoga prepora odlučnih okolnosti, iz kojega će se iztraživanja skoro uvjek moći uvjeriti na čijoj je strani istina i pravo.

[3] §. 52 zakona glasi: stranka, koja je dužna dokazati stvar priepornu, imati će se u pravilu prva preslušati kao svjedok. Nego moći će odlučiti sudac, da prva bude preslušana stranka protivna, ako to stranke suglasno predože ili ako inače bude to u prilog, da se sazna istina. §. 53 glasi: Svaka

Digitized by Google

stranke saslušaju poput svjedoka, u koliko nakon saslušane jedne stranke to zahtjeva protivna stranka, ili u nekih slučajevih po odredbi sudca[4]. Kad na temelju takova preslušanja sudac dobije očitovanja stranaka, koja si neprotuslove, već su u skladu ter se medju sobom popunjuju, tad je lasno i za sudca crpsti uvjerenje, ter po tom uvjerenju izreći riešitbu u odnosnom prepornom predmetu.

U slučaju protuslovne izpovjesti preslušanih poput svjedoka stranaka sudcu nije težko steći uvjerenje i po tom riešitbu izreći ni onda, kad uvidi iz crpljenih kod razprave podataka, da je položeno kazivanje protustranke sasvim nevjerovatno, jer ga u tom slučaju §. 58. druga alinea ovlašćuje, da nezaprisegne istu stranku počem opet dobiva i nuždnu bazu, da izpovjesti prije preslušane stranke (koja je podpuna tim, jer je ona i zaprisežena §. 58 zakona) vjerovati može. Nu ako je stranka prevejana, neće pružiti sudcu takovih podataka, da bi mogao postupati prema §. 58 zakona o mal. post., a što da čini malični sudac? Uzmimo jednostavni primjer: A tuži B radi 100 for. B poriče, da mu je A taj iznos uzajmio. A. u pomanjkanju inih dokazala poput svjedoka preslušan tu okolnost potvrdjuje jestno, a B nakon toga preslušan kazuje sasvim nečno. Slučaj takav, da bi se nanj mogao uporaviti §. 58 zakona, nenastupi, najme sudac nemože iz same razprave odlučiti tko govori neistinito, s toga mora obie stranke zapriseći, ter po tom zaslužuje izpovjest obiuh stranaka jednoko uvaženje. Ja mislim, da u tom stadiju sudac nemože crpiti uvjere-

---

stranka moći će zahtjevati, da pošto bude preslušan protivnik, preslušana bude i ona kae svjedok. Nego moći će sudac takodjer načiniti ureda radi, da protivnik bude preslušan, ako je stranka uzkratila kazivanje, ili ako mu se uzvidi, da kazivanjem njezinim nije postignuta dovoljna izvjestnost o stvari, koja bi se dokazati imala.

[4] O tom govori Ullman strana 94. Pošto je jedna stranka preslušana poput svjedoka, može se preslušanje protustranke obaviti, predpostaviv, da je njezino preslušanje dopustivo (§. 51. zakona) na predlog ili ureda radi 1. ako je prije preslušana stranka izpovjest uzkratila pak je ta uzkrata, ako i ne zakonom opravdana (§. 59. stav. 2. zakona) a ono bndu osnovana, ter stoga sudac nemože istu stranku neuspjelom u parbi smatrati: ili 2. ako izjavom jedne stranke nije polučena dovoljna izvjestnost glede ustanovit se imajućc okolnosti (§. 53. zakona).

Digitized by Google

nja ob osnovanosti ili neosnovanosti odnosne utvrdit se imajuće okolnosti, jer se napokon uvjerenje maličnog sudca mora, da nebude eventualno opasnim orudjem, osnivati na temelju doprinešenih dokazala[5]. Prema tomu nemože sudac razpravu zaglaviti, niti konačnu riešitbu izreći. Nasuprot pošto je nedvojbeno, da je tu jedna od prućih se stranaka krivo svjedočila u vlastitoj stvari, dakle da podpada pod sankciju kaznenoga zakona, najme zločina prevare, počinjena krivim svjedočanstvom (§. 55 zakona) mora se razprava prekinuti i spisi nadležnom kaznenomu sudu ustupiti[6]. Ako usljed toga kazneni sud jednu ili drugu stranku pravomoćno obsudio, tad je lasno za sudca maličnog, odrediv iznovičnu razpravu, osloniti se na izpovjest nedužne stranke i prema tomu osudu izreći. Nu ako kazneni sud proglasi obie stranke nevinimi, tad kod nastavljene po mal. postupku razprave nepreostaje ino nego — pošto sudac ni tada, sa razloga gore navedenih, nemože crpiti uvjerenja, koja je stranka kazala istinu — tužitelja odbiti sa tužbovnim zahtjevom u slučaju, da je on imao dokazati stvar prepornu, najme tužbovni faktum, odnosno tuženog odsuditi prema tužbovnom zahtjevu, ako on svoj prigovor (exceptio) nije dokazao. Obće je bo načelo u postupku: affirmanti non neganti incumbit probatio, koje je u pravilu usvojeno i u §. 52 zakona o mal. post. Ako je dakle u takovom slučaju tužitelj dokazao tužbovni faktum, tad se napokon može suditi prema tužbovnom zahtjevu, ako tuženi svoj prigovor n. pr. obavljene izplate, glede česa su izjave stranaka protuslovne, dokazao nije; jer je napokon tuženi dužan o svom prigovoru shodno dokazalo sudcu pružiti.

Moglo bi se tu doduše reći, da bi u svih takovih slučajevih, gdje obie stranke o stanovitoj odlučnoj okolnosti protuslovno izpovjede, valjalo tužitelja — koji je htijuć svoje pravo realizozati morao svakako i dostatna dokazala doprinieti — odbiti sa

[5] Sravni Ullman strana 95. Prosudjivanje izjave na temelju li subjektivnih momenta izključeno je; jer načelo slobodnog prosudjivanja dokaza ide samo za tim, da se posljedak čitave razprave i vodjenja dokaza slobodno presudi (§. 30 zakona), a nesmiera za subjektivnom omjerom vriednosti stranaka.

[6] I Ullman strana 96. zastupa isto mienje sasma na kratko.

Digitized by Google

tužbovnim zahtjevom; jer sudac u obće nemože crpiti uvjerenje ni za navod jedne ni druge stranke, a tad da valja obće načelo „in dubiis pro reo“. Nu ja ipak držim, da se tomu shvaćanju protivi gornji axiom postupka, najme da svaka stranka i dokaže okolnost, koju za realizovanje svoga prava odnosno za obranu proti tužbovnom zahtjevu navodi, pa ako i nedokaže, da se smatra istinitim protivno toj okolnosti, dakako u koliko se ista okolnost neporeče.

Opaziti će se nadalje, zašto da mališni sudac odmah neizreče riešitbu prema gornjem razlaganju, a zatim spise ustupi kaznenomu sudu; jer će i onako, pošto je preslušanje stranaka poput svjedoka surogat glavne prisege, nedužna stranka moći nepovoljnu joj eventualno osudu, koja bi potekla iz takova lažljiva navoda jedne stranke poput svjedoka preslušane , napadati povratom u prijašnje stanje analogno §. 368 g. p. p. Nu tomu valja primietiti, da se na uvodno postavljeni slučaj već stoga nemože posve uporaviti §. 368 g. p. p., što potonji predpostavlja pravomoćnu jur odsudu i što je u tom slučaju dakako problematično, da li je ili nije kriva prisega položena, dočim je u našem slučaju nedvojbeno, da je jedna stranka krivo svjedočila. Nadalje valja opazit, da bi u takovu slučaju prije izrečene kaznene osude svakako prerana bila riešitba maličnog sudca, koja bi napokon bez opravdana razloga povriedila, u koliko bi nepovoljno izpala — pravnu svjest nedužne stranke, najme one, na čijoj je strani istina i pravo. Jer ako se i nakon izrečene odriešiteljne kaznene osude to dogodi, tad se barem nemože prigovoriti, da je osuda maličnog sudca prerana bila.

Dr. Stj. Posilović.

Zanimivi urbarialno-pravni slučaj.

Pod isto ovakim naslovom priobćen je u Mjesečniku br. 7. od 1. srpnja 1880. nrbarialno-pravni slučaj, koji je pobudio pozornost. U onom broju ovoga lista priobćene su osude prve i druge molbe, i nanizane neke primjetbe piščeve. Osude su riešavale priepor povolj:o

Digitized by Google

po tužitelja — oštećenu općinu. Riešitbom kr. stola sedmorice od 30. srpnja 1880. br. 921. dokinute su obie osude nižih sudova. Rješitba najvišega suda glasi ovako:

„Riešavajuć izvješće od 2. lipnja 1880. br. 6221., kojim kr. banski stol podnosi u urb.-parnici urbarialne općine S. zast. po odvjetniku L. A. tužiteljice proti vlastelinu Josipu vitezu P. u O. tuženom, zastupanom po odvjet. S. N. zatim odvj. V. radi plateža iznosa od 11.099 for. 77 nč. spp. u ime rektifikacije i nadopunjenja urbarskih šumskih koristi, u kojoj je sudbeni stol kao urbarski sud u Osieku osudom od 13. ožujka 1880 broj 843 sudio: Tuženo vlastelinstvo O. Josipa viteza P. dužno je tužiteljici urbarskoj općini S. u ime nadopunjenja urbarske pripadnosti dosudjene istoj općini pri uredjenju šumskih užitaka odciepljenjem jednoga diela u kotaru općine ležeće šume Komarovo zvane za ondje posječena i izradjena 262 hrastova stabla u iznosu od 11.099 for. 77 nč. a. vr. zajedno sa 6% kamati počamši od 19. ožujka 1877 kao dana tužbe u roku od 14 dana pod pretnjom ovrhe izplatiti. Troškove zastupanja imade svaka parnična stranka za se nositi; a banski stol povodom priziva obih stranaka osudom od 14. travnja 1880. br. 4232 odputiv priziv tuženika, prvosudnu osudu u glavnoj stvari potvrdio, prizivu pak tužeće općine davši mjesta prvo stepenu osudu u nuzgrednom dielu preinačio, te općini 6% kamate od dopitane joj svote 11.099 for. 77 nč. počam od 1. siečnja 1873. do izplate, a parbenog troška sa 50 for. dosudio, — obnašao je kr. stol sedmorice povodom izvanrednog previda rectius priziva (naredba ministarstva od 28. srpnja 1858 br. 112. d. z. l. i §. 30. ces. pat. od 17. svibnja 1857) i žalbe ništovne tuženog J. P. vlastelina Orahovačkog, napadnute obie osude nižih sudova ujedno sa ročištnom odlukom od 31. ožujka 1877. br. 51. na tužbu općine izdanom i čitavim postupkom ukinuti, pa sudb. stolu kao urbarskomu sudu naložiti, da tužbu općine de praes. 19. ožujka 1877. br. 51. tužećoj općini S. povrati uputiv ju na § 33. ces. patenta od 17. svibnja 1857. odnosno na §. 10. čl. X. urb. zakona od godine 1832/6 te prema okolnostim po §. 34. spomenutoga ces. patenta uz shodnu općine pouku u slučaju potrebe postupa.

Razlozi: Tužeća općina postupa tužbom de praes. 19. ožujka 1877. br. 51. proti J. vitezu P. vlastelinu u O. u ime rektifikacije, odnosno nadopunjenja urbarskih šumskih koristi, koje nije dobila prigodom sudbene ovršne predaje u izlučenoj šumi toliko, koliko njoj (općini) pravomoćnimi osudami dosudjeno jeste, a taj manjak odnosno nedostatak općini pripadajućih šumskih koristi da sastoji u vriednosti novčanoj od 17.846 for. 97 nč. posječenih 394 hrastovih stabla u vrieme izmedju predhodnih sudbenih predizvida mjestnih, i sudbeno obavljene ovrhe, po tom stavlja zahtjev, da je J. vitez P. kao vlastelin u O. dužan u ime

Digitized by Google

rektifikacije odnosno nadopunjenja urbar. šumskih koristi, urbarske občine S. 17.846 for. 97 nč. a. vr. sa 6% kamati od 1. siečnja 1873 računajuć, kao vriednost 349 hrastovi stabala naplatiti — obaliv predpomenutu odštetnu svotu u ročištnom zapisniku od 30. listopada 1879 br. 243. pod XVIII. na cielokupni iznos od 11.099 for. 77 nč. spp. Prenavedena dakle tužba občine, imajuća predmetom rektifikaciju ovrhe radi nedobivenih izlučenim joj šumskim predielom kod izvršbe podpuno pripadajućih joj urbarsko šumskih koristi, — predstavlja se na prvi mah načelom urbarskog zakona i previšnjih propisa, odnosećih se na predležeći slučaj u obće protivnom, i napose obzirom na ustanove §. 33 i 34 ces. patenta od 17. svibnja 1857. za razpravu očevidno neprikladnom, jer se popravak, korekcija izvedene ovrhe ima izkazati prošnjom, a ne tužbom, na koju prošnju imade urbarski sud, ako neobnadje, da je prošnja očevidno netemeljita, postupati po propisu u §. 34. citiranog cesarskog patenta normiranom, i to u obziru riešavanja i izvršivanja onako, kao što je propisano za parnice iz regulacije. — Prema navedenim imao je dakle sudbeni stol kao urb. sud gore spomenutu tužbu kao neumjestnu ex primo decreto občini povratiti i ujedno uputiti ju, neka zahtievanje svoje izjavi i razloži shodno načelom urbarskoga zakona i previšnjim propisom; pošto su pako to sudbeni stol i banski stol putem priziva zanemarili činiti, to biva jasno, da su na temelju upitne tužbe, — provedena razprava, te nakon iste izrečene napadnute osude, kao osnovane na očito krivoj uporabi odnosnih zakona urbarskih sa čitavim postupkom ništetne, pak ih valja po tom ukinuti, i občinu naputiti na §. 33. ces. pat. kao u predležećem slučaju izključivo mjerodavan, po ustanovi kojega u savezu sa §. 34. citiranog ces. patenta nemože občina obzirom na §. 7. 21, 27. i 31. navedenog patenta drugo zahtievati ni polučiti, van šumski prostor onolik, koliki se pokaže potrebitim za nadopunjenje izviditi i pronaći se imajućeg manjka, dočim u ove vrsti postupku o tobožnjem nadomješćenju ili odštećenju odnosnog nedostatka gotovinom kao po zakonu absolutno neumjestnom, nemože ni govora biti, i to ni u onom slučaju, kad bi sa strane vlastelinstva naknada odnosnog manjka doista občini u novcu ponudjena bila, — Po §. 609 previšnjeg patenta odcienljeni na korist občine šumski priedel stoji pod nazorom vlasti političkih u svrhu, da se občini uživanje šumskih koristi na vjekovita vremena uzdrži i obezbiedi, nezavisi po tom od volje občine zahtievati nastupljenim putem rektifikacije nadopunjenje odnosnog defekta urbarskih šumskih koristi u novcu, upitne bo rektifikacije i izvedene ovrhe svrha i namjera je jedino ona, da občina dobije naknadno one šumske koristi, što no bijahu njoj po načelih urbara i pravilih urbarskog postupka pravomoćno dosudjene, a nije ih dobila podpune u jur zakonito izlučenom i kod ovrhe predanom joj predielu šume Komarovo,

Digitized by Google

upitno dakle nadpopunjenje odnosnog manjka šumskih koristi novcem, jest po načelih urbarskog zakona, odnosećih se na popravak ovrhe očevidno neumjestno i po tom neosnovano, pak se po tom bez očite u bitnosti povrede postojećih o tom urbarskih zakona nemogaše o tako vidno i jasno zakonom urbarskim protivnom zahtievu občine razpravljati ni suditi.“

Prema ovoj vrhovnoj naredbi — odredjuje kr. sudb. stol osječki — upućuje se občina S., da imade na temelju §. 33. previšnjega patenta od 17. svibnja 1857. br. 98. državnog urb. lista u roku od šest mjeseci računajuć od dana dostave ovoga intimata ili ovom kr. sudb. stolu kao urb. sudu podnieti pismenu molbu za popravak izvedene ovrhe kod predaje segregirane šume u „Komarovu“, ili kod kr. podžupanije u Virovitici kao nadležne političke oblasti istu molbu ustmeno u zapisnik podati, uslied koje molbe povesti će se postupak normiran §. 34. istoga patenta u slučaju ako nebude ista prošnja očevidno netemeljita.“

Neka mi bude slobodno na ovu visoku rješitbu nadovezati nekoliko primjetaba.

Ta visoka naredba opetuje samo občenita pravila, kojih se držati imade prigodom mjestnih izvidjenja te naglašuje, da se u konkretnom slučaju mjestna izvidjenja nastaviti imadu, da se nadopuni manjak šumskih koristi nastavši tim, sto je utuženi vlastelin prije ovrhe suglasnih osuda svijuh molba u šumi občini dopitanoj mnogo hrastovih stabala dao posjeći.

Jezgra te visoke naredbe sastoji u tom, da se manjak šumskih koristi krivnjom vlastelina nastavši ima nadopuniti u naravi, ne pako u gotovu novcu, i da je odšteta u gotovom novcu smislu i duhu urb. zakona protivna i nedopustljiva, sve da bi vlastelin novčanu odštetu ponudio bio. Ovom se dakle naredbom zabranjuje i izključuje svaka nagoda, koja se ipak po propisu urb. zakona u svakoj struci po urb. sudu pokušati imade; nadalje sliedi i taj zaključak: da občine nesmiju svoju urb. šumu prodavati, koje pravo im je podieljeno člankom VI. od godine 1832/6. §. 4., a u novije vreme po visokoj kr. zemalj. vladi, koja je više občinam dozvolila prodaju hrastova, nahodećih se u urb. šumi, dosljedno tomu držim, da se porazumljenje odnosno nagoda stranaka na novčanu odštetu izključiti nemože, već da je svakako dopustljiva uz odobrenje vis. kr. zemalj. vlade, koja polag političkih naredaba nadzirati imade urb. šumu kao konkretalno občinsko dobro.

Povodom te vis. osude kr. stola sedmorice, koja je mjerodavna za sud i za stranke, nastati će u daljnjem propisanom postupku mnogo važnih pravnih zabuna, a odtuda važna zanimiva pravna pitanja i to:

1. Nadopuniti mjestna izvidjenja znači nastaviti uredjenje šumskih koristi, dakle da ovo uredjenje dovršeno nije; u tom slučaju pako ima

Digitized by Google

občina pravo na drvarenje i žirovinu po §. 29. cars. pat. od 2/3 1853. kako i prije do god. 1848.; nu ovo pravo uživala je občina prije u velikoj mjeri, a god. 1872. stegnuto je na odciepljenu urb. šumu.

U tom pogledu zapeo bi postupajući sud odmah neznajuć u pomanjkanju pozitivnih urb. zakona, dočim po smislu visoke naredbe kr. stola sedmorice uporabi o. g. z. i §. 1323 mjesta neima — kako se občina u tom pravcu odštetiti imade? Mora li se i ovaj manjak šumskih užitaka u naravi nadopuniti i kako?

U tom pogledu nastati će prva zabuna za sud, i prvi povod dugotrajnog prepora za stranke.

Po §. 5. cars. patenta od 17/5 1857, shodno §. 4. čl. VI. od god. 1832/6. imade se iz one vlastelinske šume urbarska pripadnost odieliti, u kojoj je občina prije šumske koristi uživala i to nesmije se podnipošto više od devet jutara na jedno selište računajuć dodieliti po naročitom propisu §. 7. alineje 4. cars. pat. od 17/5 1857.

Strogo držeć se tog propisa zakona kako će urbarski sud postupati i suditi, ako se pronadje prava istina, da je tuženi vlastelin posjekao ostali dio šume „Komarovo", u kojoj je občina prije regulacije šumske koristi uživala? Što da postupajući sud čini u ovom zaista postojećem slučaju, što ga urbarski zakon nigdje nespominje i nikakove providbe neima? — Može li se u tom slučaju, kad novčanoj odšteti mjesta neima, proti propisu §. 6. cars. pat. od 17/5 1857. občini silom narinuti druga kakva šuma, u kojoj prije nikakvih šumskih koristi nije imala? Ja držim, da se na to občina prisiliti nemože i nesmije; al sve da bi se tomu protivno sudilo, ili pako sve da bi tuženi vlastelin, pokraj urb. šume u predielu „Komarovo" još imao izsječenih šuma, nastaje najglavnije pitanje: kako da se iz tog prostora manjak šumskih koristi nadopuni? A što onda, ako se nadopunjenjem šumskog prostora od devet jutara na jedno selište računajuć upitni manjak šumskih koristi nadopuniti nebi mogao? Jeli bi se u tom slučaju občina prisiliti mogla, da proti propisu §. 7. cars. patenta od 17/5 1857. još veći šumski prostor primiti mora i to više od 9 jutara na jedno urb. selište? Dočim je prekoračenje zakonite mjere naročito zabranjeno propisom §. 7. cars. patenta od 17/5 1857., a isto tako zabranjeno je po vis. kr. stolu sedmorice odštećenje odnosno nadopunjenje šumskih koristi u gotovu novcu, odakle će u pomanjkanju pozitivne zakonske ustanove urb. sud znati, kako da postupa i sudi?

3. Napokon nastaje za postupajući sud i ta zabuna, odnosno glavno pitanje: eda li se manjak šumskih koristi nadopuniti imade po vriednosti posječenih hrastovih stabala u 11.099 for. ustanovljenoj, naime da se občini još dodieli prostor šume u vriednosti od 11.099 for., ili pako da se občini dodieli samo takva šuma, u kojoj može občina postojano drvariti obzirom na §. 7. posljednju alineu cars. pat. od 17/5 1857?

Digitized by Google

U prvom slučaju, ako se ima vriednost posječenih stabala nadopuniti šumskim prostorom, obzirom na okolnost, što je tuženi vlastelin sve svoje šume poharao, morala bi občina uzprkos positivnih zakona primiti najmanje preko 1000 jutara šikare, od koje nebi imala nikakove koristi, a morala bi na štetu svoju veliki godišnji porez plaćati; jer takve šikare niti za pašu niti za šumu prikladne, ništa nevriede, a porez odmjeren je kao od liepih plodonosnih šuma prije obstojavših.

Takvo nadopunjenje šumskih koristi bilo bi za občinu štetno i ubitačno, a neda se razumno pomisliti, da se občina na to prisiliti može.

U drugom slučaju, ako se nadopunjenje izhodi gledom na posliednju alineu §. 7. cars. patenta od 17/5 1857. bez obzira na vriednost posječenih hrastovih stabala, tad bi se moglo dogoditi, da tuženi vlastelin manjak šumskih koristi nadopuni vrbovom šumom, koja nekoliko stotina forintih vriedi, te tako bi se obogatio na štetu občine protuzakonitim i nepoštenim načinom, što se opet nemože dopustiti.

4. Obzirom na tu okolnost, da je nakon odciepljene šume ostali šumski prostor po smislu druge alineje §. 6. cars. pat. od 17/5 1857. pripao tuženomu vlastelinu kao izključiva njegova vlastitost, i da je nakon toga na cielom dobru utuženog vlastelina uknjiženo 539.293 for.; — nadalje obzirom na to, da cielo dobro tuženoga vlastelina jedva toliko vriedi, koliko uknjiženi tereti iznose, — nastala bi svakako važna i dugotrajna parnica o pravu prvenstva, naime o tom: jeda li se iz hypotheke vjerovnika dobre vjere, na njihovu štetu manjak urb. šumskih koristi nadopuniti može? Ovo pitanje, držim, moralo bi se po gradjanskom sudu za hypothekarne vjerovnike povoljno riešiti po propisu o. g. z. i grunt. reda; jer je regulacija odnosno odciepljenje šume i paše u gruntovnici provedeno kao dovršeni čin bez ikakve opazke, i vjerovnici stekli su založno pravo oslanjajući se na javne knjige.

Nesjeguran dakle, neizvjestan i nedostatan je cieli postupak, koji se u nazočnom slučaju propisuje po vis. kr. stolu sedmorice, koji je u tom pravcu manjkave urb. zakone po svom nazoru tako tumačio; nu ta vlast manjkave i nedostatne zakone tumačiti, pripada po §. 8. o. g. z. samo zakonodavcu, i kad si je vrhovni sud tu vlast prisvojio, morao bi postupati po §. 7. o. g. z., i u pomanjkanju pozitivne zakonske ustanove uporabiti ustanove o. g. z., napose §. 1323., kojeg upoštabi u nazočnom slučaju tim većma mjesta imade, jer se samo gotovim novcem, i na nikakvi drugi način, manjak šumskih koristi nadopuniti može, kako se to iz prenavedena lahko dade prosuditi.

Iz svega što je do sada navedeno, vidi se, da bez obzira na štetu ili korist stranaka, nije moguće praktično provesti spomenutu naredbu kr. stola sedmorice, i da je potrebna u tom pravcu naknadna zakonska ustanova za pravilno i občenito tumačenje urb. zakona, koji je u tom po-

Digitized by Google

gledu manjkav, te se svakako nadopuniti ima, da se u buduće zaprieči ovakovo zlo, kakovo je snašlo občinu S.

Osim ovih neka mi bude dopušteno iztaknuti još neke opazke, koje se na ovaj članak dadu sgodno nadovezati i o kojih mislim da je vredno razmišljati.

1. Kr. stol sedmorice ukinuo je u nazočnom slučaju cieli postupak s razloga, što je občina S. tužbom tražila ono što bi tobož molbom tražiti imala. Nu ovaj razlog prikazuje se netemeljitim pače strogomu smislu urb. zakona i dosadašnjoj praksi protivnim; u izvornom tekstu urb. cars. patenta od 17/5 1857.. rabi se svuda i to u §. 13. alineja 2, 3, 4; zatim §. 16. alineji 1. i 2., §. 17., zatim §. 33. riečica „ansuchen", jedino § 18. govori o tužbenici (Klageschrift). — Iz sadržaja tih zakonskih ustanova neda se izvjestno zaključiti, imadu li se urb. regulacije molbom ili tužbom tražiti, što je gledeć na svrhu jedno te isto. Po dosadašnjoj praksi tražene su regulacije stranom molbom a stranom tužbom, a svi ti samo po naslovu različiti podnesci bijahu primljeni i razpravljani, pa nema slučaja, da bi vrhovni sud ukinuo bio cieli postupak radi toga, što ciela regulacija nije potražena tužbom nego molbom; dosadanjoj dakle praksi protivi se riešitba kr. stola sedmorice, koji vrhovni sud tu riečicu (ansuchen) potanko razlikujuć po strogom naravnom smislu uporabljuje po §. 33. urb. cars. patenta na nazočni slučaj, te predpostavlja, da se druge vrsti regulacije tužbom, ne pako molbom potražiti imadu; taj posljednji stavak dade se tim opravdati, što §. 18. urb. cars. patenta govori o tužbenici (Klageschrift); — nadalje govori isti carski patent o parnicah i razpravi istih, koje parnice u načelu barem tužbu predpostavljaju; nu ako je tako, tad uvjetuje riečica „ansuchen" u §. 33. urb. patenta takodjer tužbu; jer se §. 34. alinejom 4. istoga patenta naročito ustanovljuje, da se u nazočnom slučaju postupati i riešiti imade, kao što je propisano za regulationalne parnice; temelj tih parnica pako je tužba, koja se osudom riešiti imade, dočim se molbe samo odlukom riešavaju; dosljedno tomu protivi se rješitba kr. stola sedmorice, dokidajuć cieli parbeni postupak, jasnomu sadržaju i propisu §§. 33 i 34 cars. pat. od 17/5 1857.

2. Po strogom smislu §. 33. cars. urb. patenta od 17/5 1857., neda se njegova ustanova na nazočni slučaj uporabiti; — sudbeni izaslanik nije predao občini u cielom obsegu ono, što je njoj pravomoćno dosudjeno bilo, tek je izviestio urb. sud, da pravomoćna osuda nije podpuno izvršena. Na to bi urb. sud prve molbe dužan bio odrediti, da se nastavi ovrha ureda radi; tomu protivno odredio je urbarski sud prve molbe, da občina S. u smislu §. 33. urb. patenta postupati imade, i vrhovni sud usvojio je ovo načelo, koje duhu i smislu §. 33. urb. cars. patenta nipošto neodgovara, jer nedovršena ovrha pravomoćne osude,

Digitized by Google

nemože se smatrati takvom neizpravnošću, koju §. 33. cars. patenta od 17/5 1857. uvjetuje. — Pravilnije bi se dakle postupalo, da je kr. stol sedmorice sa prenavedenog razloga ukinuo cieli postupak, te naložio sudu prve molbe, da imade ureda radi postupati i nastaviti ovrhu. Takva riešitba odgovarala bi propisu gpp., koji po smislu §. 16. posliednje alineje urb. cars. patenta mjerodavan jeste i za urbarski postupak, dočim svaki gradj. sud ima nastavak ovrhe ureda radi odrediti, ako se iz izviešća sudbenog izaslanika vidi, da osuda nije podpuno izvršena.

3. Uvaživši tu okolnost, da je tuženi vlastelin urbarsku šumu u priedielu Komarovo za občinu sám doznačio; nadalje da je ta šuma po vještacih procienjena, i prigodom mjestnih izvidjenja za občinu kao njezina buduća vlastitost opredieljena bila: — držim, da po naravi stvari tuženi vlastelin nije smio u tu urb. šumu dirati: — ako je tako, tad neima dvojbe, da se je vlastelin P. ogriešio ljuto na štetu občine S. tim, što je u šumi za občinu opriedieljenoj i njoj jur dosudjenoj najljepše hrastove posjekao.

4. S obzirom na §. 16. posliedniu alineu urb. pat. od 17/5 1857., koji propisuje, da se, u koliko nije što inako urbarskim carskim patentom odredjeno, po propisu gpp. postupati imade, daje se pravno zaključiti gledom na §. 455, 476 i 477 gpp., da novčanoj odšteti ima za slučaj, ako utuženi vlastelin nebi imao prikladnog equivalenta za nadopunjenje manjka šumskih koristi tim većma, što občina nije dužna mjesto prikladne šume druga zemljišta kao šumski equivalent primiti, niti je dužna druge šume primiti, u kojoj prije do 1848. godine šumske koristi uživala nije po §. 6 i 7 istog urb. cars. patenta.

Završujuć ovaj članak još ću naglasiti, koli obzirno bi trebalo postupati dokidajuć cieli postupak s bog formalnosti često neodlučnih, a prepuštamo odlučujućim krugovom naše domovine na uvaženje, nebi li bilo potrebno, da zakonodavni faktor stane na put krivomu tumačenju zakona izrekav jasno i nedvojbeno, kako se ima tumačiti i shvaćati. To bi odgovaralo i propisom o. g. z. M-

---

Osvrt na pravo po svietu.

U ugarskom se saboru razpravljao prije nekoliko dana novi stečajni red, o kojem misle, da će biti jedan od najboljih ugarskih zakona. Novi zakon zatvorit će vrata svakakvim zlim porabam, po njem neće moći prezaduženik, stojeći već na pragu stečaja sklopiti prividne pogodbe, a znamenita je i ona ustanova zakona, koja ovlaštuje vjerovnike, da pobijaju po dužniku uglavljene poslove, ako su nastali poslje obustave plaćanja pače i onakove poslove, koji su utanačeni unatoč

Digitized by Google

dvijuh godina prije otvorena stečaja, u koliko se njimi oštećuju vjerovnici. Zakon uklanja nadalje onu do sada obstojalu anomaliju, koja osobito nepovoljno djelovaše na one odnošaje, koji su nastali iz medjusobnih sveza trgovačkih, da je najme vjerovnik morao svaj dug masi podpuno izplatiti, a glede tražbine svoje morao se zadovoljiti onom svotom, koja je nanj došla. Osnova stečajnoga zakona dopušta u ovom slučaju kompenzaciju, što je posve pravedno, a ipak s druge strane čini fraudulozne kompezacije na štetu mase nemogućimi. Do sada običajna klasifikacija tražbina dokida se, neima tu dakle privilegiranih tražbina izuzev neke za koje govore fiskalni i humanitarni motivi. Alatura supruge lišava se svoga privilegiranoga karaktera, koji joj daje sadanji stečajni zakon, na veliku štetu vjerovnika. Novi stečajni zakon polazi sa načela, ako je alatura supruge u istinu uložena u imovinu suprugovu, da ona tereti stečajninu onako kao i svaki drugi dug; ako pako nije investirana, neima supruga ništa tražiti iz stečajnine.

Osobita je pomnja u osnovi posvećena nagodi pod moraš. Njom će se moći poslužiti samo protokolirani trgovci; a od ovih opet izključeni su svi, koji su već jedanput bili pod stečajem, ili su se već jedanput prisilno nagodili; na dalje oni, koji do otvorena stečaja ne bijahu ni godinu dana protokolirani, te konačno svi, koji za nagodbu ne ponude barem 40%. Takovu nagodbu smije sud samo onda potvrditi, ako u vjerovničkoj skupštini bar dvie trećine prisutnih vjerovnika prihvate ponudu, al tražbine njihove moraju iznašati barem četiri petine svih tražbina. Ako dužnik nebi izpunio primljenih dužnosti, moći će se na zahtjev vjerovnika nad njim otvoriti stečaj. Doznade li se kašnje, da je dužnik nagodbom prevario svoje vjerovnike, može svaki pojedini vjerovnik očitovati, da njegov popust ne ima vriednosti. Osnova toga zakona nije još sasvim primljena, već ju sabor uputio na pravni odbor, da o nekih točkah na novo vieća: tako o stečaju proti činovnikom, o pitanju, imaju li se i u stečaju i onakve tražbine ukamatiti, koje su bez kamata nastale, zatim ima li se stečaj službeno otvoriti i nad privatnom imovinom pojedinih ortaka, ako se nad družtvom samim otvori stečaj. O tih će točkah sabor na novo viećati; ostalo je primljeno.

Osnova zakona o lihvarstvu, koju smo već u zadnjem broju spomenuli, dade povoda u austr. državnom saboru burnim razpravam. Svi se slažu u tom, da zakonodavstvo mora pružiti zaštitu dužniku, ali se neslažu u tom, kako da se pruži. Dočim jedni još i ustanove ove osnove smatraju preblagimi; vele drugi, da je prestroga, da će taj zakon eventualno poremetiti sav promet. Odbor, koji je o predloženoj vladinoj osnovi razpravljao, upleo je u nju i ustanovu, da će se taj zakon protegnuti i na trgovačke poslove, ako se kod njih vjerovnik ima smatrati trgovcem. — Prije nekoliko dana podastrla je vlada državnomu saboru

Digitized by Google

dvie znamenite osnove zakona. Prvoj je osnovi naslov: zakon, kojim se u svrhu zaštite vjerovnika proti štetnomu djelu njihovih insolventnih dužnika promienjuju, odnosno nadopunjuju neke ustanove stečajnoga reda, ovršnoga postupka i kazn. zakona. Osim novih ustanova o kompenzaciji u stečaju sadržaje osnova i ustanova, da se stečaj i onda može otvoriti, ako bi se kod odlučivanja o predloženom stečaju vidilo, da ima samo jednog osobnoga vjerovnika, ili da je imovina tako malena, da se njom ne bi namirili ni troškovi otvorena stečaja. U takvom će slučaju otvorenje stečaja ovisiti o položenoj jamčevini. Nadalje odredjuje osnova nove propise i za prokaznu prisegu. Ako dužnik ne bi došao na ročište, odredjeno za prokaznu prisegu, ili ako se na tom ročištu ne bi htio zakleti, kaznit se može zatvorom do šest mjeseci. Mnogo obsežnija od ove osnove je osnova zakona, u kojem su izbrojena pravna djela insolventnoga dužnika, proti kojim vjerovnik može ustati. Amo spadaju: sva ona djela, kojih se je zajednički dužnik tečajem zadnjih deset godina prije otvorena stečaja latio u namjeri, da svojim vjerovnikom nanese štetu, ako je ta namjera drugomu dielu poznata bila; nadalje svaka bezplatna razpoložba tečajem zadnje godine prije otvorena stečaja, osjeguranje ili povratak miraza, uzmiraza i udovičke plaće, te naplatne pogodbe zajedničkog dužnika sa suprugom mu i bližimi rodjaci, konačno će vjerovnici moći ustati proti dužnikovim kupovnim, nabavnim i zamjenbenim poslovom, sklopljenim tečajem zadnjih šest mjeseci prije otvorena stečaja, ako je drugi pogodbenik opazio, da dužnik tim poslom raztiplje imovinu.

Pomladjena Bugarska razvija liepu djelatnost u području zakonodavstva. Vlada i zakonodavno tielo poznaju dobro koli potrebe bugarske države, toli uvjete njezinoga razvoja, te se prije svega brine oko nutarnjeg uredjenja. U tu svrhu razpravljao i primio je bugarski sabor početkom siečnja osnovu zakona ob odgovornosti ministarstva, disciplinarni statut za državne činovnike i osnovu zakona ob uredjenju desetka.

Englezki parlamenat bavi se pitanjem, ima li se sbog nesjegurnih odnošaja u Irskoj suspendirati temeljni zakon od god. 1679., t. zv. „habeas corpus acte“, ta jaka zaštita osobne slobode. Tu se naredjuje, da sudac mora svakomu, koga bi zatvorio, za dvadeset i četiri sata reći razlog, radi čega ga je zatvorio, a uz jamčevinu da ga mora opet pustiti na slobodu; ako koji sudac nezadovolji propisom zakona, kazne ga vanredno strogom kaznom, koje mu ni kruna ne može obaliti. Sva je prilika, da će se taj zakon na neko vrieme suspendirati; a budući da u njem ima ustanova, koja veli, da se taj zakon smije suspendirati samo u slučaju, kad bi državi zaprietila velika pogibelj, to se odavlje vidi, kako englezki parlamenat shvaća dogodjaje u Irskoj. — Kod izbora u Englezkoj dogadja se sijaset zlih poraba i protuzakonitosti. Kušalo se je

Digitized by Google

već više puta tomu na put stati ali bez uspjeha. Sad je vlada podastrla parlamentu osnovu zakona, kojim bi se imali ukloniti ti krivi i nezakoniti običaji kod izbora. Vele, da je zakon tako vrstno izradjen, da će željenu svrhu sjegurno postići.

U Italiji razpravlja saborski odbor o novom izbornom redu; osnova toga zakona doći će za koji dan pred sabor. Sgodnom prilikom priobćit ćemo bitni sadržaj, za sada spominjemo, što se o njoj veli, da je to jedan od najslobodoumnijih i najpraktičnijih izbornih zakona. — Početkom ove godine izdan je u Rimu pregled saborskoga djelovanja tečajem zadnje saborske sesije. Iz njega se vidi, da je vlada podastrla saboru od 26. svibnja do 22. prosinca pr. g. 141 zak. osnovu; od ovih da su 73 primljene, dočim se ostale nalaze stranom u pojedinih odborih, stranom u ruci dotičnoga izvjestitelja. Zaista neumorna radinost!

Pruski sabor primio je osnovu zakona o plaćanju činovničke plaće. Po tom će svaki državni činovnik dobivati svoju plaću na četvrt godine unapred. Umre li činovnik, dobit će mu sirotčad od onoga mjeseca, u kojem je umro, još na jedno četvrtgodište podpunu njegovu plaću, a onda počimlje mirovina teći. Na dnevnom je redu nadalje reforma financija, na koju sa svih strana upiru oči. S tom reformom skopčala je vlada osnovu zakona o porabi poreznoga suviška, t. zv. Verwendungsgesetz. Jezgra je svega toga ovo: Sabor bi imao pristati na nov neizravan porez. Usljed toga bi se ukinuo izravni razredni porez za sva četiri najniža stupnja. Od novog bi poreza dobila država jednu trećinu, a za ostale dvie trećine ostavila bi se svakomu okružju zemljarina i kućarina. Osim toga bi svako okružje dobivalo izravni porez od ostalih osam razreda. To je jezgra te reforme. Nije izviestno, hoće li ju sabor prihvatiti.

I Ruska reformira svoje financije. U zadnjem broju rekosmo, da je ukinut porez na sol, koji je državi svake godine veliku svotu donašao. Trebalo je taj gubitak nadoknaditi. U tu svrhu izide zakon sa propisom, da se na sve stvari, koje će se u Rusku uvesti — izuzev robu perzijsku i tursku, koja bi preko perzijske i turske granice došla — povišuje carina sa 10%. Zakon je stupio odmah novom godinom u kriepost, i to zato, jer je vlada izkusila, kako su se prije nekoliko godina prigodom povišenja carina trgovci požurili, te brže bolje, dok zakon nije stupio u kriepost, nabavili robe za cielu godinu.

Digitized by Google

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

K pitanju ob uporabi §. 99. gr. reda.

Priobćujem kao protuodgovor na odgovor veleučenoga g. Dra. J. Hofmana sadržani u Mjesečniku br. 12 p. g. na članak moj: može li se ustanova §. 99. grunt. reda uporaviti na svaki slučaj predbilježbe, sliedeći praktični slučaj:

J. H. kao suvlastnik i hipotekarni vjerovnik nepokretnina, upisanih u zemalj. br. 42 občine gornji grad Zagreb, molio je za brisanje predbilježbe prava vlastničtva u gornjem zemljištniku na korist zagrebačke tvornice parketa i kućnoga stolarstva provedene, zatim brisanje predbilježenoga na korist hrv. eskomptne banke u istom zemljištniku prava zaloga, radi neopravdanja stečene gornje predbilježbe prava vlastničtva. Upitna predbilježba prava vlastničtva bila je dozvoljena na temelju izprave, izdane zagrebačkoj tvornici parketa i kućnoga stolarstva, koja je navedene nepokretnosti kupila na javnoj ovršnoj dražbi, po smislu §-a 518 gr. p. p. za dokaz sklopljene kupnje, a na ovu predbilježbu prava vlastničtva izhodila je hrv. eskomptna banka predbilježbu prava zaloga.

Na gore navedenu molbu za brisanje predbilježbe prava vlastničtva neopravdanja radi, te podjedno po smislu §. 75. grunt. reda i za brisanje predbilježbe prava založnoga na isto predbilježeno pravo vlastničtva, odredio je kr. sudbeni stol zagrebački kao gruntovna oblast saslušanje stranaka po smislu §. 99. grunt. reda. U riešenju zapisnika ročištuoga izdao je isti sliedeću odluku od 17. siečnja 1880 br. 7406 z.:

U konačnom riešenju molbe br. 6809. z., uvaživ, da je molitelj izhodio predbilježbu prava zaloga na čitave nekretnine br. 42 občine gornji grad Zagreb, pa da ob opravdanju predbilježbe prava vlastničtva rečenih nekretnina zavisi obstanak te njegove predbilježbe, — mora se molitelj na podnes nazočne molbe leg timiranim smatrati.

Uvaživ ali s druge strane, da se pobijana predbilježba prava vlastničtva temelji na izpravi po §. 89. grunt. reda, za koje vrsti predbilježbe §§. 95—100 grunt. reda način opravdanja propisuju, nemože se mimoići okolnost, da je u nazočnom slučaju dozvoljena predbilježba uz takove pravne okolnosti, da se takova na nijedan od načina u §. 95. grunt. reda propisanih opravdati nemože.

Opravdanje predbilježbe uručbenicom realnoga suda, koj je dražbu obavio, temelji se li na propisih gradj. parb. post. Postupak usljed kojega kupac ovršnoj javnoj dražbi izvrgnutih nekretnina steče gruntovno vlastničtvo takovih, začimlje časom, čim je nekretnine dostao, odnosno

Digitized by Google

čim je čin dražbe sudbeno odobren, pa traje do izdanja uručbenice. To stečenje biva uz intervenciju realnoga suda, pak je svakako prije po tom sudu izdane svjedočbe o dražbi onaj sudbeni postupak začeo, usljed kojega prelazi pravo vlastničtva od ovršenika na kupca. Netreba dakle u nazočnom slučaju u svrhu opravdanja sudbeni postupak po analogiji §. 96 grunt. reda započeti, već se smatra po analogiji §. 99 grunt. reda, da je propisani sudbeni korak za opravdanje učinjen, a zato da nije bilo treba u nazočnom slučaju rokovnicami rok si otvoren držati.

Stoga razloga mora se molba br. 6809 u pogledu zatraženog brisanja predbilježba odbiti.

Kr. banski stol riešitbom svojom od 12. svibnja 1880 br. 5082 usljed utoka moliteljeva preinačiv napadnutu odluku prvoga suda, zadovoljio je molbenomu zahtjevu s razloga, što po propisu §. 94 grunt. reda svaka predbilježba sadržaje u sebi stečenje, promienu ili ukinuće stvarnoga prava jedino pod tim uvjetom, ako bude opravdana, — druga pak stavka istoga §. izrično ustanovljuje, da se predbilježba ima brisati, ako neuzsliedi opravdanje; zatim što §. 99 grunt. reda propisuje, ako izhoditelj predbilježbe, onda kada se to iziskuje, nedokaže, da rok za opravdanje predbilježbe još nije minuo, ili da je tužba za dobe podnešena, da se bez svakoga zatezanja ima dozvoliti brisanje predbilježbe; nadalje što o tom, da se u predležećem slučaju izposlovana na temelju izdane po §. 518 gr. p. p. potvrde, predbilježba opradati mora, gledom na gore označeni propis §. 94 grunt. reda tim manje dvojbe biti može, što od nikuda neproizlazi, da je povodna dražba pravomoćna postala, usuprot — mogućnost izključena nije, da je obdržavana dražba bud ukinuta, ili inim načinom bezkriepostnom postala.

Kr. stol sedmorice obnašao je riešitbom svojom od 8. listopada 1880 br. 1389 usljed previdnoga utoka zagrebačke tvornice parketa i kućnog stolarstva i hrvatske eskomptne banke uz preinačenje napadnute odluke banskostolne potvrditi onu prvog suda, s razloga, što za opravdanje predbilježbe prava vlastnosti, — koje ovdje nebiva tužbom — nije propisan izviestni rok — §§. 97—100 i 102 grunt. reda, i jer J. H. nemoli brisanje predbilježbe prava zaloga, izhodjene na korist hrvatske eskomptne banke, radi neopravdanja predbilježbe prava zaloga, nego samo ureda radi po §. 75 grunt. reda.

A. Rušnov.

Digitized by Google

Kotarski sud mora molbe za odobrenje kupoprodajnoga ugovora za stran maloljetnika svagda sudbenomu stolu na odobrenje s izviešćem predložiti, a nesmije ju radi neosnovanosti zahtjeva molitelju povratiti. (k §. 81. sudovnika.)

Žitelj S. iz mjesta Č. podnio je kot. sudu u M. molbu za odobrenje ugovora kupoprodaje, koju je sklopio sa tutorstvom Podkovac ml. Gergec kupiv od rečenih maloljetnika kuću i grunt, upisanu u gr. nap. br. 64 občine Č. za 380 for. a. vr.

Iz molbe i pridonesenih izprava posvjedočuje se, da je tutorstvo rečenih maloljetnika kupcu S. nepokretnosti već dulje vremena na uživanje odpustilo, da je novce 380 for. a. vr. bez uticanja suda na svoju korist upotriebilo, a za maloljetnike da je u nekom neznatnom selu jednu podkućicu i dva jutra zemlje kupilo, nedokazav da li je taj kup bez tereta i da li je prepis moguć.

Kotarski sud na ovu molbu izdade sliedeću odluku:

Molba vraća se molitelju tim, da sud nenalazi povoda istu kr. sudb. stolu u O. kao nadtutorstvenoj oblasti predložiti u svrhu odobrenja kupoprodajnoga ugovora od 10. prosinca 1879 i to sa razloga, što je tutorstvo unatoč propisa §. 233 o. g. z. bez predhodne privole suda nepokretnosti ml. Jane, Mare, Kate Gregec iz Čadjavice prodalo i predalo i ubranom kupovinom samovlastno i bez uticaja suda razporedilo; što potreba prodaje nepokretnosti rečenih maloljetnika ničim dokazana nije, što o tobož kupljenih dvajuh jutarah zemlje i podkućice za korist maloljetnika ugovor predložen nije, a niti je vriednost odnosnih parcela izkazana, niti je dokazano, da je gruntovni prenos istih moguć, te je podjedno tutorstvu naložio, da u roku od 6 tjedana maloljetnikom prodane nepokretnosti u posjed i uživanje predade.

Usljed utoka molitelja S. ukinuo je kr. banski stol odluku prvoga suda sliedećim obrazloženjem: Posmotriv, da kotarski sud molbe one vrsti kako je utočnikova molba s potrebitimi izvidjenji sudbenomu stolu predložiti imade, koji je po §. 81 sudovnika nadležan pogodbu odobriti ili odobrenje uzkratiti i pa se kotarski sud samo u izviešću na sudbeni stol proti odobrenju izraziti može, — obnašao je banski stol napadnutu odluku ukinuti i kot. sudu naložiti, da molbom utočnikovom po §. 81 sudovnika postupa. Priobćio dr. S.

Čuvar stvari na ostavu predanih može se tužiti tužbom ex contractu da izda depositum i onda, ako je čuvanje stvari samo zato prestalo, jer je on pokoreć se nalogu ostavinsko-razpravne oblasti predao depositum sudu.

Ana R. uruči Mariji B. 200 for., jedan talir i jednu srećku grofa Waldsteina na ostavu. Marija B. posumnja, nije li si Ana R. protupra-

Digitized by Google

vim načinom prisvojila te stvari iz ostavine Marka K., razloži tu sumnju svoju bratu pokojnikovu Josipu K., a ovaj obaviesti o tom sud, na što je c. kr. okružni sud u Jičinu odlukom od 17. siečnja 1880 odredio, da se oni efekti uzmu u sudbenu pohranu i to u ostavinu Marka K., zatim ustanovi i ročište, da se na njem razprave zahtjevi ostavine glede ovih efekta i saslušaju Ana R., Josip K. i Marija B. Odluka ta postade pravomoćnom. Ali na ustanovljeno ročište nedodje nijedan interesent, sud ga dakle odgodi ureda radi na neizviestno vrieme, dočim bje medju tim proti Ani B. povedena kaznena iztraga radi prevare, koja je kasnje obustavljena.

Dok je ovo teklo tuži Ana R. Mariju B. i traži od nje, da joj povrati 200 for., jedan talir i srećku grofa Waldsteina, koje stvari da je tuženici predala u pohranu.

Povodom ove tužbe, saslušav obie stranke, izrekao je gradsko-deleg. kot. sud u Jičinu osudom od 17. lipnja 1880., da je tužena Marija B. bezuvjetno dužna povratiti Ani R. na ostavu joj predanih 195 for., jedan talir i jednu srećku grofa Waldsteina; a preostalih 5 for. od 200 for. predanih u pohranu morat će Marija B. povratiti tužiteljici samo onda, ako tužiteljica položi navraćenu joj glavnu prisegu „da koliko ona znade, nije istina, da joj je tužena Marija B. očitovala, da si od 200 for. predanih na ostavu pridržaje 5 for. kao nagradu za to, što je kroz osam dana vodila gospodarstvo tužiteljice“, a da je tužiteljica na to rekla: „dobro je“.

Razlozi: Tuženica priznaje, da je preuzela od tužiteljice gore navedene stvari da jih čuva (§. 957 o. g. z.), dužna je dakle prema §. 961 o. g. povratiti 195 for. u gotovu, jedan talir i srećku grofa Waldsteina, sve ovo bezuvjetno, a preostatak od 5 for. onda, ako se nedokaže, da joj po dogovoru stranaka pripada kompenzacija iznosa od 5 for. što inače po §. 1440 o. g. z. nebi smielo biti. Tuženica nemože se rieši ti te dužnosti povratka tim, što je po nalogu suda predala one efekte u ostavinu Marka K. u ruke suda, na nju nije spadalo, pripadaju li te stvari Ani R. ili Josipu K.; Marija B. nije bila zvana, niti vlastna a niti Anom R. ovlaštena s timi stvarmi postupati načinom, kakov se je njoj svidio (§. 965 o. g. z.). Tuženica mora tim prije povratiti spomenute stvari kako se u tužbi zahtieva, pošto je kazneni postupak obustvljen, i po tom pogodba ob ostavi uzdržala svoju valjanost. Glede ostatka od 5 for. moralo se je suditi na glavnu prisegu, po tužiteljici prihvaćenu, pošto je Petar B. suprug tuženičin, svjedok završan, dakle neima potrebnu poludokaza.

Na priziv tužene preinačio je viši sud pražki osudom od 3 kolovoza 1880. osudu prvoga suda i tužiteljicu za sada odbio s ovih razloga:

Digitized by Google

Konstatirano je, da je tuženica, kojoj se je predaja stvari na ostavu od tužiteljice pričinila sumnjivom, saobćila to bratu pokojnoga Marka K. da je ovaj posluživ se pravom, u §. 86. k. p. normiranim prijavio tu stvar sudu, da je c. kr. sud u Jičinu naredio, da se oni efekti predadu u sudbenu pohranu k ostavini Marka K. i ujedno ustanovio ročište, da se rieše tražbine ostavine Marka K. pozvav nanj Anu R., Josipa K. i Mariju B. Tužiteljica nije pobijala onu odluku, ročište nije do sada obavljeno, dakle do sada nije jasno, čija su svojina one stvari. Kaznena iztraga radi prevare povedena proti tužiteljici, obustavljena je, nu ipak nemože ona (tužiteljica) tražiti, da joj se već sada povrate oni predmeti, jer je odluka suda, kojom se naredjuje pohrana tuženici predanih efekta kod suda i opredieljuje ročište, da se razprave zahtjevi glede ovih stvari, postala pravomoćnom i za tužiteljicu, pa za sada nije dokazano, da li spomenuti efekti pripadaju tužiteljici ili ostavini iza pokojnoga Marka K. Pošto na dalje tužiteljica nije dokazala, da su i nasljednici Marka K. sporazumni, da joj se povrate rečeni efekti, i pošto se stvari one u sudbenoj pohrani pravo nemogu nikomu predati, dok se tužiteljica neizkaže da joj pripadaju kao svojina, ili dok protivna stranka nepristane na predaju: to se je zahtjev tužiteljice morao za sada odbiti.

Na previdnu žalbu tužiteljice najviše je sud bečki osudom od 5. studenoga 1880. pomienio osudu druge molbe i potvrdio onu prvoga suda.

Razlozi: Osuda drugoga suda preinačuje se, a potvrdjuje osuda prvoga suda s razloga prvoga suda, odgovarajućih stanju stvari i zakonu, i na dalje s razloga, da odluka c. kr. okružnoga suda, odnoseća se na glavnu stvar, kojom se odredjuje ročište na 6. veljače 1880., na koju se takodjer pozivlje viši sud u svojih razlozih, u nijednom slučaju neprejudicira zahtjevu tužiteljice, pošto je nakon dovršenoga gradjanskoga postupka proti tužiteljici povedena kaznena iztraga obustavljena, pa si tuženica sama neka pripiše posljedice, što je prenaglo predala povjereno si dobro Josipu K., a što je spomenuta odluka postala pravomoćnom; što odredjeno ročište do sada nije držano, to je tim manje odlučno, što je prema stanju ostavinskih spisa, na 6. veljače 1880. odredjeno ročište, na koje nedodje ni jedan interesent, upravo radi povedene kaznene iztrage odgodjeno na neizviestno vrieme. Napokon nemože se ovdje ni o tom govoriti, da tuženica nije kadra učiniti što se tužbom od nje traži, pošto se s jedne strane išću tužbom res fungibiles, a s druge strane može i tuženica shodnim putem, pošto je kaznena iztraga obustavljena, bez potrebe po Josipu K. učinjeno deponiranje sanirati. S ovih razloga morala se je osuda prvoga suda potvrditi. (Jur. Blätter.)

Digitized by Google

U nagodi poteklog iz mjen. posla nesmiju se računati zatezne kamate više od 6%.

U ovršnom poslu Šimuna V. proti suprugom B. pcto 2370 for. dozvolio je prvi sud ovršnu procjenu nepokretnosti dužnika. Viši sud potvrdio je ovu odluku, obaliv ipak na 15% uglavljene kamate na 6% — na temelju zakona (cislajtanskoga) od 19. srpnja 1877.

Na previdni utok Šimuna V. potvrdi najviši sud bečki rješitbu druge molbe sa sliedećih razloga:

U bilježničkom spisu od 9. siečnja 1877. nagodiše se obie strauke usljed raznih mjen. poslova tako, da će ovršenici uz solidarno jamstvo 12. siečnja 1877. Šimunu V. platiti 2370 for., pa ako nebi toga učinili, da će se tražbina ta prema §. 3. mj. z. ovršnim putem utjerati, pa su se ujedno obvezali plaćati za taj slučaj 15% zatezne kamate; a pošto na dalje mjen. zak. (čl. 49.) normira zatezne kamate sa 6% počam od dana kada se tražbina ima platit, po čem se nesmiju ustanoviti više kamate, to je i obalenje po višem sudu zateznih kamata od 15% na 6% zakonom opravdano.

II. Mjenbeno-pravni.

Kako se osigurava tražbina mjenična u slučaju podnešenih prigovora proti platežnom nalogu. [1])

A.

Pošto su tuženici R. i K. proti platežnomu nalogu od 23. lipnja 1879 br. 3068 za vremena prigovore podnieli, umolio je tužitelj B. molbom de praes. 12. srpnja 1879 br. 3150, da se tuženikom naloži, da za osiguranje dužne mjenične tražbine od 231 for. 85 novč. sa pripadci za tri dana pod pretnjom mjenbene ovrhe polože u ruke suda svotu od 231 for. 85 novč. sa pripadci. Ovomu zahtjevu bude zadovoljeno odlukom od 21. srpnja 1879 br. 3150.

Povodom utoka tuženika proti ovoj odluci pronašao je kr. banski stol naredbom od 13. kolovoza 1879 br. 9155 ovu odluku kao prerano donešenu ukinuti ter sudu prve molbe naložiti, da na ovršnu molbu tužitelja B. za preslušanje stranakâ prema ustanovi §. 25. m. zakona ročište naredi, a zatim po uspjehu dalje po zakonu postupa; i to obrazlaže ovako:

Vidiv, da tužitelji, izhodivši platežni nalog, istina mogu na temelju §. 8. min. naredbe od 25. siečnja 1850 br. 52. d. z. l. tražiti osigura-

---

[1]) Priobćujemo ovdje dva posve si slična slučaja pod *a* i *b*, gdje najviši sud ipak u svakom drugačiju izdaje rješitbu; dalnje opazke o tom prepuštamo čitatelju. Ured.

Digitized by Google

nje svoje tražbine tečajem razprave, povedene usljed prigovora proti platežnomu nalogu; nu promotriv, da zakonska ta ustanova nedozvoljuje tužiteljem podpune mjenbene ovrhe, već im daje samo pravo nakon podnešenih prigovora voditi ovrhu sigurnosti radi; vidiv uz to §. 17. mjenb. postupnika, koj propisuje, da se osiguranje ima dati načinom u čl. 25. mjenbenog reda od g. 1850. označenim, te promotriv, da kako po ovom članku tako i po §. 25. novog mjenbenoga zakona način i količinu sigurnosti mogu dotične stranke same sporazumno ustanoviti, i da samo u onom slučaju, kad se stranke u tom ne mogu pogoditi, valja iznos, koji se ima osigurati, položiti u gotovu pri sudu; uvaživ, da se prema tomu napadnuta odluka, odredjujuća, da utjecatelji za tri dana pod prietnjom mjenbene ovrhe za osiguranje protivničke tražbine od 231 for. 85 nč. sa pripadci gotovinu u sudbene ruke položiti imadu, neukazuje opravdanom, odredjeno je navedeno u uvodu.

Na predvidni utok tužitelja pronašao je kr. stol sedmorice pako rješitbom svojom od 5. prosinca 1879. br. 1313 preinačiti odredbu ban. stola i potvrditi odluku prvoga sudca i to stoga, jer se u slučajevih osiguranja mjenbene tražbine po §. 25. mjen. zakona iznos, koj se osigurati ima, mora u gotovu položiti kod suda, ako se stranke same inače nepogode — uzaživ k tomu, da su molitelji u svojoj ovršnoj molbi zahtievali osiguranje svoje mjenbene tražbine izrazito pologom gotovine u sudbene ruke, po čem su nedvoumno očitovali, da nepristaju na drugi koji način osiguranja te su to naročito i u svom previdnom utoku izjavili; promotriv ove razloge i gledom na gore navedenu jasnu ustanovu mjenbenoga zakona, neukazuje se odredba banskoga stola po zakonu opravdanom, mora se ista preinačiti i potvrditi odluka prvoga suda.

B.

Pošto je tuženica K. T. proti platežnomu nalogu od 29. travnja 1880 br. 2546 podniela prigovore, zaište tužeća štedionica, da se tuženici naloži, da utuženu tražbinu pologom gotovine osigura; i u istinu bude njoj odlukom od 31 svibnja 1880 br. 3220 naloženo, da tu gotovinu uz rok od 3 dana pod prietnjom ovrhe kod suda položi.

Na utok tuženice potvrdi kr. banski stol naredbom svojom od 14. srpnja 1880 br. 8071 odluku prvoga suda i to s razloga, što je tuženica proti platežnomu nalogu podniela prigovore, što joj s toga pripada ovrha na osiguranje, koja se po §. 25 m. reda imade postići depositiranjem gotovine kod suda.

Na izvanredni utok tuženice pronašao je kr stol sedmorice naredbom od 23. prosinca 1880 br. 1545 preinačiti obie niže odluke te moleću štedionicu odputiti s njezinim zahtjevom smjerajućim na polog gotovine za osiguranje tražbine i to iz ovih razloga:

Digitized by Google

Uvaživ, da tužeća štedionica molbom svojom ište proti tuženici nalog za osiguranje utužene mjenbene tražbine pologom gotovine kod suda jedino s toga, što je tuženica proti platežnomu nalogu prigovore podnesla;

uzaživ, da je u takovom slučaju po §. 8. min. naredbe od 25. siečnja 1850 mjenbeni vjerovnik istina vlastan zahtievati ovrhu sigurnostnu i to s obzirom na pojam takove ovrhe u obće po analogiji druge stavke §. 3 i 3 stavke §. 5 min. naredbe od 18. srpnja 1859 d. z. l. br. 132 plienitbom i procienom ili sekvestracijom, nije pako vlastan tražiti sudbeni nalog na osiguranje pologom gotovine pri sudu, pošto ovdje nepredleže slučajevi čl. 25 i 29. m. reda, na koje se odnosi prva stavka predpomenute minist. naredbe 18. srpnja 1859.;

uvaživ po tom, da se odluke nižih sudova, kojimi se utjecatelju nalaže polog gotovine pod prietnjom mjenbene ovrhe, dakle dogodno i prisilne prodaje imovine tuženičine, ukazuju utemeljene na tumačenju i uporavljenju zakona očito pogriešnom — opravdana je naredba prije spomenuta.

III. Kazneno-pravni.

Nemarno nadziranje djece (§. 376. k. z.)

Državno odvjetničtvo tuži Mariju B. radi prestupka proti sigurnosti života po §§. 335 i 376 k. z., počinjena tim, što je 5 ožujka 1880. oboje djece svoje, od kojih su jednomu četiri, a drugomu jedna i pó godine, ostavila samu u sobi, gdje peć nije bila naložena. Mati je najme bila pošla u krčmu nedaleko od njenoga stana, da donese djeci jela. U odsutnosti materinoj nadje diete u škatulji na peći jednu jedinu šibicu, zapali njom rubje, povjesano uz peć da se suši, usljed česa poginu djeca — dim ih je ugušio.

Prvi sud proglasi obtuženu osudom svojom od 12. lipnja 1880. krivom rečenoga prestupka te ju odsudi na osam dana stroga zatvora. Proti toj odsudi podnese obsudjena žalbu ništovnu.

U javnoj razpravi, koju je povodom te žalbe držao najviši sud bečki 25. listopada 1880. usvoji najviše sudište stanovište generalne prokurature te uvaži žalbu ništovnu obtužene, odrieši Mariju B. obtužbe s bog prestupka u §§. 335 i 376 označenoga proti sigurnosti života i dužnosti da plati trošak kaz. postupka.

Razlozi: Ništovna žalba Marije B. opravdana je. Jer kaznjiva krivnja u slučaju §. 376 k. z. stoji u tom, da se je s puke bezbrižnosti prepustilo osobu, koja si sama nemože pomoći, braniti od pogibelji života, pa je zakon služeć se riečmi „pogibelj predvidjeti", ujedno stavio

Digitized by Google

kao uvjet, da se je pogibelj – nastaloga zla — kao prieteća u obće mogla razpoznati i predvidjeti. Nu ta obilježja zakonska prestupka, kojega se okrivljuje Marije B., nedolaze ovdje; pače u ovom slučaju dokazano je, da je upravo brižljivost za dvoje djece, od kojih su starijemu 4. a mladjemu $1^1/_2$ god. , dala povoda, da se je mati prem na kratko vrieme udaljila u bližnju krčmu, da jim donese jesti, pa nije mogla predvidjeti, da će diete njeno naći jedinu, u škatuljici sakritu, na mjestu, kamo djetetu nije lahko doći, na peći čuvanu žigicu i njom upaliti vlažno, da se osuši kraj peći smetano rubje, i da će usljed dima, koji se odatlje razvio, usmrtiti sebe i svoju sestru.

Zato se mora uvažiti ništovna žalba Marije B i dokinuti osuda prvoga suda.

Glavna skupština pravničkoga družtva

držana je 29. siečnja o. g. na sveučilištu uz prilično učestvovanje članova družtva. Skupštinu otvori predsjednik družtva presv. g. Franjo Schmidt ovim govorom:

„Veleštovana gospodo! Evo minulo je jur 6 godina, što je ovo družtvo u životu, i da se je isto do sada ne samo uzdržalo, već i došlo do sjajnog duševnoga i materialnog rezultata, imamo zahvaliti u prvom redu onoj gospodi, koja su tu ideu o oživotvorenju ovog družtva u svoje vrieme iztaknula, ne manje i onim, koji neumornim svojim duševnim radom sve do danas obogaćuju pravničku struku tako, da se ovo družtvo već sada s drugimi pravničkimi družtvi uzporediti može.

Sa 150 članova započe ovo pravničko družtvo raditi, a danas eto imade preko 400 članova po svih krajevih domovine naše, pače i daleko preko njenih granica — njegov organ uhvatio je čvrst korjen, ono je potaknulo mnogo pravno pitanje i razpravljalo ga u svojih skupštinah, dalo povoda literarnim podhvatom, koji izvedeni bit će na čast hrvatskoj pravoslovnoj književnosti, i na slavu ovomu družtvu. — Ja od srca želim, a i nedvojim, da će ovo družtvo, koje u svoj domovini, a i izvan nje uživa dobar glas, sa svom snagom i nadalje raditi i sve bolje napredovati.

Ja se gg. odbornikom, a napose duši ovog družtva g. tajniku dru. Lorkoviću, koji su mene svakom zgodom sa svimi silami kriepko podupirali, liepo zahvaljujem — te ovom prilikom čestim se izjaviti, da čast predsjednika polažem, te vas gospodo pokorno molim, da izvolite gledom na moju visoku starost moju ostavku primiti, i riešiv ostale predmete, koje će vam upravni odbor predložiti, pristupite k izboru novoga odbora i predsjednika.

Pozdravljajuć dakle srdačno sakupljenu gospodu skupštinare i želeći, da se današnji rad obavi na korist i probitak ovoga uglednoga

Digitized by Google

družtva — otvaram glavnu skupštinu i molim, da se počmu razpravljati predmeti na dnevnom redu stojeći.“

Svestrano i živahno povladjivanje skupštinara dokaza, da su tople rieči odličnoga predsjednika našle svestrana odziva; samo jedan je pasus u govoru neugodno zatekao, odlučna najme njegova izjava, da nebi mogao za dalje obavljati zvanja predsjednika družtva, koje od prvoga početka pa sve do dana ove glavne skupštine mudro vodi i mladenačkom revnošću oko probitka družtva nastoji.

Izviešće upravnoga odbora o radu družtva tečajem g. 1880. štampano i medju skupštinare razdieljeno, nije se čitalo, ono je priloženo ovomu broju „Mjesečnika“. Izviešće blagajnikovo o stanju imovine družtvene nije povoljno u toliko, što izkazuje na zaostatcih prinosa preko 3000 for. Pošto pako ima medju timi zaostatci tražbina neutjerivih — najme od članova ili već umrlih ili iztupilih, zatim dvojbenih, to je glavna skupština na predlog upravnoga odbora, koji potakne blagajnik, sve te neutjerive tražbine izbrisala; zatim pristala na to, da se briše 14 članova iz družtva, koji neće nikako da zadovoljuju svojim dužnostim, a stanovite tražbine u iznosu od preko 600 for. uvrštene su medju „dubiosa“ o kojih će se napose račun voditi. Tako će se zaostatci na prinosu od g. 1875 do 1880 uključivo, usljed rektifikacije, smanjiti na 2512 for., ali zato ima temeljite nade, da će se i uplatiti. Glavna je skupština sve ove predloge jednoglasno primila te izabrala prof. g. dra. Vojnovića i tajnika kr. stola sedmorice g. A. Rušnova, da pregledaju ove račune i o rezultatu izvieste buduću glavnu skupštinu.

Pročitano izvješće pregledatelja računa, položenih za g. 1879 po prijašnjem blagajniku g. Schaufu veli, da su pregledatelji pronašli račune posve u redu, i predlažu da se položitelju računa g. Schaufu dade absolutorij, što je skupština takodjer prihvatila.

Blagajnik predlaže po odboru sastavljeni proračun za god. 1881. Dohodci preliminirani su da 4055 for., a redoviti izdatci na 2678 for. izvanredni na 400 for. ili ukupno izdatci na 3078 for. Medju izdatci najveći odpada na izdavanje družtvenoga časopisa, koji će po zaključku glavne skupštine izlaziti počam od 1. ožujka o. g. dva puta na mjesec svaki put na dva tabaka, čim će dakako trošak tiskarski i trošak odpreme porasti, dočim o tali troškovi ostaju nepromienjeni. Glavna skupština misli, da će odvaživ se na ovaj veći izdatak doći organ družtveni u stanje, da podpunije odgovara zadatkom, što no se stavljaju na časopis ove ruke u naše doba. U savezu s tim primljen je predlog, da se promjeni §. 11. družtvenih pravila, u kojem se govori, da članovi dobivaju bezplatno „Mjesečnik“, jer se organ družtveni izlazeć dva puta na mjesec, neće moći zvati „Mjesečnik“. Isto tako primi skupština predlog upravnoga odbora, da se donekle promjeni §. 15. pravila, koji odredjuje, da se

Digitized by Google

glavna skupština uvjek drži u drugoj polovici mjeseca prosinca. Promjenom po odboru predloženom ustanovljuje se, da se u buduće drži glavna skupština u drugoj polovici mjeseca siečnja. Ova je promjena tim nuždnija, što sama pravila odredjuju, da se poslovna godina sudara sa kolendarskom, pa je radi blagajničkih posala i evidencije nuždno držati glavnu skupštinu u takovo doba, gdje će se moći konačni rezultati blagajničkoga poslovanja skupštini predložiti.

Prije nego li se prošlo birati predsjednika i upravni odbor, digne se prof. dr. Vojnović te iztaknuv zasluge dosadanjega predsjednika, koji obnaša ovu čast od prvoga dana što družtvo pravničko obstoji, koji je zvanje predsjednika neumorno i savjestno vršio i probitke družtva svimi silami unapredjivao: umoli ga, da i na dalje upravlja družtvom kao predsjednik. Skupština živo povladi ovu izjavu, na što se presv. g. Schmidt liepo zahvali na tom povjerenju, ali ipak umoli skupštinu, da gledeć na njegovu visoku starost, gledeć da on treba mira, prenese svoje povjerenje na drugaga.

Ovo opetovano i odlučno izrečeno očitovanje uvjeri skupštinu o tvrdoj odluci presv. g. Schmidta, pa nemogav proti ovoj odluci ništa prihvati uz živo klicanje predlog prof. dra Vojnovića, da se dosadanjemu predsjedniku u zapisniku izrazi zahvala na njegovoj neumornoj revnosti oko promicanja interesa družtvenih. Nakon toga započe izbor predsjednika i dvanaest članova odbora. Izborom ravnao je kao privremeni predsjednik presv. g. septemvir pl. Bäckh Widmanstetski. Nakon obavljena glasovanja proglasi predsjednik rezultat. Izabrani su: za predsjednika presv. g. dr. M. Derenčin, predstojnik kr. hrv.-slav.-dalm. vladnoga odjela za pravosudje, a u odbor sliedeća gg.: prof. dr. Al. Brestyensky, prof. dr. J. Čakanić, odvjetnik M. Daubach, prof. dr. J. J. Hanel, perovodja kr. vladnoga odjela za pravosudje Stjepan Kranjčić, prof. dr. Bl. Lorković, predstojnik pravosudnoga odjela krajiške zemalj. upravne oblasti Ivan Pirka, prof. dr. Josip Pliverić, viećnik kr. sudb. stola M. Savić, viećnik kr. sudb. stola M. Urbani, odvjetnik dr. Ivan Zahar i umirovljeni dvorski savjetnik Fr. pl. Žigrović-Pretočki.

Pošto je još primljen predlog prof. dra. Brestyenskoga, da se cielomu upravnomu odboru, a napose pako tajniku i osobito blagajniku dru. Jos. Pliveriću na velikom trudu izrazi zahvala i to u zapisnik zabilježi, dovršena je skupština.

Digitized by Google

Viestnik

Na 16. siečnja o. g. sastao se je hrvatski sabor poglavito u svrhu, da preduzme prve korake, vodeće ka konačnomu administrativnomu spojenju krajiškoga teritorija sa materom zemljom. Odmah u prvoj sjednici pročitan je kraljevski odpis od 8. siečnja o. g., koji pozivlje sabor, da izabere regnikolarnu deputaciju, koja će sa jednakom deputacijom sabora ugarskoga prema odredbi §. 33. zak. čl. I. 1868 ustanoviti broj zastupnika, što će jih nekadanjim krajiškim teritorijem povećana Hrvatska slati na sabor ugarsko-hrvatski. Sabor izabra deputaciju, koja se odmah uputi u Budimpeštu. Viesti javljaju, da su se obie deputacije već nagodile. Rezultat te pogodbe doći će pred sabor jedne i druge kraljevine. Kazuje se, da bi prema porazumku deputacija odsele slao hrvatski sabor u dolnju kuću ugar. sabora 40, a u gornju 3 člana.

— G. dr. I. Ružić, odvjetnik i kr. javni bilježnik u Belovaru čitat će 12. veljače o. g. u skupštini pravničkoga družtva u Zagrebu razpravu o kazni smrti. Pobližje oglasit će se u zagrebačkih novinah.

— Novi članovi pravničkoga družtva. Pravničkomu družtvu pristupili su počam od g. 1881. sliedeći novi članovi: Keller Viktor vieć. tajnik, Starčević Ante sudb. pristav, Radoslav Kosta sudb. pristav — sva trojica kod c. k. sudb. stola u Zemunu, Tropper Milan c. k. kot. predstojnik u Zemunu; Trbljanić Gjuro c. k. kot. pristav u Otočcu; Posavec Franjo, sudb. pristav u Belovaru; Stengel Ivan prislušnik kod c. k. sudb. stola u Vinkovcih; Strutinski Vladimir c. k. kot. pristav u Prozoru; Rauch Josip, c. k. kot. pristav u Vlasenici; Lambert Stanislav c. k. kot. pristav u Ćajnici; Vongiel Stanislav c. k. kot. pristav u Glamoču; Brcković Josip c. k. kot. pristav u dolnjem Vakufu; Labbey Eduard c. kr. prislušnik u Sarajevu; dr. Sladović Gjuro perovodja c. k. zem. vlade u Sarajevu; Farkaš Ljudevit c. k. pristav u Visokom; Szoltesz Dragutin viećnik c. k. višega suda u Sarajevu i Kozak Kornel c. k. kot. pristav u Jajcu. Potonjih deset svi su iz Bosne, pa se nadamo pouzdano, da će ih se odatlje još više prijaviti.

— Povjerenici prav. družtva. Za grad Karlovac primio je povjereničtvo tamošnji kr. kot. sudac pogl. g. Mavro Pintarić, a za Pakrac takodjer kr. kot. sudac pogl. g. Stjepan Gazić.

— Predsjedničtvo c. kr. krajiškoga odsjeka banskoga stola zasvjedoči živi interes za pravničko družtvo i tim, što je posebnim dopisom upravljenim na upravni odbor družtva želilo dobiti ubaviesti kako učestvuju činovnici sudbeni njegovoga područja u družtvu i da li zadovoljavaju točno svojim obvezam prema družtvu. Budi mu na ovom iskrena hvala.

— G. Danilo Stanković, kr. odsječni savjetnik i izvjestitelj kod kr. stola sedmorice imenovan je viećnikom istoga najvišega suda.

— Dr. Antun Randa profesor na sveučilištu pražkom, poznati vrlo dobro učenjak i u pravničkih krugovih hrvatskih, imenovan je doživotnim članom gospodske kuće carevinskoga vieća; a dr. Habietinek, bivši za vrieme vlade grofa Hohenwarta ministrom pravosudja imenovan je podpredsjednikom državnoga sudišta (Reichtsgericht), dočim je postao predsjednikom istoga suda dr. Unger.

— G. dr. Rudolf Mindszenty odrekao se je kr. jav. bilježničtva za obseg kr. sudb. stola varaždinskoga sa sjedištem u Zlataru, pa će se radi popunjenja toga mjesta razpisati natječaj.

Digitized by Google

Stečaji. Antun Petričić iz Senja. — kr. kot. kao mjenbeno-trgov. sud u Senju. — Z. i u. im. odvjetnik Gj. Erler, zam. Spiro Krainčević. — R. pr. 20. ožujka. — Ostavina Anastasije Pačič iz Zemuna. — C. k. sudb. stol u Zemunu. Z. i u. im. odvjetnik dr. Župan, zam. odvjet. dr. Nedeljković Teodor. — R. pr. 1. travnja o. g.

Imenovanja. Franjo Buljan imenovan je većnikom kr. sudb. stola u Vukovaru; Stjepan Popović kr. kot. sudcem u Samoboru; August Kosičck tajnikom I. razreda kod pravosudnoga odjela krajiške zemalj. upravne oblasti; Tomislav Mifka kr. kot. pristavom u Ivancu; Aleksander Rakovac kot. pristavom extra statum kod kot. suda u Stubici; Ljudevit Cekuš sudb. pristavom extra statum kod sudb. stola u Varaždinu; Franjo Plener sudb. pristavom extra statum kod kr. sudb. stola u Vukovaru; Ivan Malin perovodjom nižega razreda kr. zemalj. vlade; Gjuro Treščec kot. pristavom extra statum kod kr. kot. suda u Križevcih; Gjuro Rikati sudb. pristavom extra statum u Vukovaru; Dragutin Markovac zamjenikom c. k. drž. odvjetnika u Petrinji; Josip Vendler tajnikom c. k. sudb. stola u Gospiću; Josip Johanides tajnikom II. razreda kr. zemalj. financ. ravnateljstva i Ivan pl. Vuchetich financ. perovodnim vježbenikom.

Premještenja. Pavao Urica većnik kr. sudb. stola premješten je iz Osieka u Vukovar; Josip Unfogl većnik kr. sudb. stola extra statum premješten je (na vlastitu molbu) iz Zagreba kr. sudb. stolu u Osiek i uvršten u status većnika sudb. stolova.

Gg. povjerenike, koji mi do sada neodgovoriše na moje listove, ovim opetovano molim da to učine čim prije, ako je moguće do 15. o. m.

1. veljače 1881.

Dr. J. Plivarić,
kano blagajnik pravn. družtva.

Ovom prilikom upozorujemo članove družtva, da prijave pravodobno svoje premještenje, da jim se uzmogne list u novo mjesto slati. Tko toga neučini, bit će njegova šteta. Napokon spominjemo, da §. 14. družtvenih pravila izrikom odredjuje: **družtveni prinos plaća se pol godine unapred.**

Svaki novac, bilo to predplata ili prinos, molimo da se nešalje uredničtvu Mjesečnika, nego jedino blagajniku prav. družtva.

Uredničtvo.

Digitized by Google

Pojam gruntovničke stvarnosti (prilog k postupku za osnivanje novih gruntovnica).

Gruntovni red neoznačuje nigdje pojam gruntovne stvarnosti, već normira jedino pravnu narav istih, — gruntovni red naime odredjuje, da nemože biti raznog stvarnog prava na fizične odieljene dielove gruntovne stvarnosti, da se ista smatra kao pravna cielost §§. 55—57 gr. reda).

Iz toga sliedi, da je važno ustanoviti, što je takovo gruntovno tielo, — tim više, što o tom naročite ustanove neima, ni u zakonu od 16. rujna 1876. o sastavljanju gruntovničkih uložaka, — ni u naredbi c. kr. glavnog zapovjedničtva kao krajiške zemaljske upravne oblasti od 5. lipnja 1879, br. 2087. pravosudnog odjela o provedbi zakona od 28. travnja 1879, kojim se u hrvatsko-slavonskoj krajini uvodi gruntovnički red od 15. prosinca 1855. dr. l. broj 222.

Već iz samog pojma gruntovnice sliedi, da se u istu imadu unjeti samo nekretnine — i sa istima skopčana stvarna prava — i to samo takove nekretnine, koje nisu od prometa izuzete, zato nespadaju u gruntovnicu ni javno dobro (§. 287 gr. zak.) niti takove nekretnine, koje su predmetom željezničkih ili rudarskih knjigah (§. 2. naredbe od 5. lipnja 1879 broj 2087.) [1]

Što je nekretnina, ustanovljuju §§. 293 do 297 gr. zak. nu pogriešio bi, tko bi sve ondje samo u pravnom smislu nekretninami označene stvari predmetom gruntovnice držao, — bilo bi sasvim neumjestno — nenaravno — ribe, divjač u šumi, uzgredice nekretnina itd. (§. 295 gr. zakona) u gruntovnicu unjeti — zato i §. 2 gornje naredbe glaseći: u gruntovne knjige imaju se unijeti sve nepokretne stvari i sva prava, koja se sma-

[1] Suglasno propisuje §. 2. zakona od 5. prosinca 1874. broj 92 zzl. za Česku — dočim o tom naročite ustanove u zakonu od 15. rujna 1876 neima.

Digitized by Google

traju za stvari nepokretne nije dobro stiliziran, jer smisao tog §. može samo taj biti, da stvarna prava samo u koliko su sa nekretninami (u užjem smislu) skopčana i na koliko se na nekretnine odnose, spadaju u gruntovnicu.

Pod nekretninom koja se ima u gruntovnicu unjeti, razumjeva se samo tlo (sa na njemu stojećimi sgradami); a cielo to tlo, — zemljište, — u koliko spada u čiju vlastnost, razdjeljeno je stranom naravnom bud umjetnom medjom od medjaša — stranom svaki vlastnik iz gospodarskih razloga dieli svoje zemljište n. pr. u dvorište, bašću, voćar, livadu, oranicu itd.; napokon mogu naravne ili umjetne zaprieke zemljište istog vlastnika presjecati n. pr. potoci ili ceste.

Svaka takova čestica ili sve skupa sačinjavaju jednu gruntovnu stvarnost u koliko su iste pravne naravi; te §. 7 gornje naredbe veli: „Sve nepokretnosti (t. j. zemljišta razdieljena u čestice i na njima nalazeće se sgrade) koje leže u jednoj kot. občini, te na jednog te istog vlastnika spadaju, sačinjavaju u pravilu jednu gruntovničku stvarnost za dotičnoga vlastnika. Više nepokretnosti spadajućih na istoga vlastnika, može se u jednu gruntovničku stvarnost spojiti samo onda, ako one nisu različito obterećene (§. 57. gr. r.) i ako u pogledu ograničenja prava vlastnosti nepostoji nikakova razlika. Iz te ustanove sliedi, da koli sama jedna čestica za sebe, toli sav posjed pojedinca mogu činiti gruntovnu stvarnost, čim se slaže i §. 51. gr. reda, odredjujući da se u posjedovniku imade uvrstiti gruntovno tielo sa svojimi objektivnimi obilježji (t. j. česticami)[2] a i §. 135. grunt. reda, koji dopušća da i jedna čestica može imati posebni uložak — dakle eo ipso sačinjavati posebno gruntovno tielo. Prema tomu može se reći:

---

[2] Sravni §. 3. zakona od 16. rujna 1876. Iz §. 9. istog zakona došlo bi se ća do zaključka, da svaka čestica sama mora činiti posebnu gruntovnu stvarnost, jer taj §. govori o registru gruntovnih stvarnosti. To se ipak nemože i nesmije uztvrditi i mora da se je pogreška u zakonu uvukla; sravni §. 2. druga alinea provedbene naredbe od 24. prosinca 1876 br. 5715, naročito pako §. 17. 4. 5. i točku e istog §-a., koji izrično veli da više čestica čini jednu gruntovnu stvarnost.

Digitized by Google

Gruntovnička stvarnost je nekretnina sačinjavajuća naravnu ili pravnu cielinu[3] a §. 14. naredbe od 18. travnja 1853. broj 65 dr. l. veli: stvarnost gruntovnička može sastojati samo iz nekretnina, t. j, samo iz zemljišta i iz sgrada, koje se na istom nalaze.

Po navedenom nastati će gruntovna stvarnost sliedećim načinom:

1. Sav posjed jednog vlastnika u koliko u gruntovnicu spada, čini jedno gruntovno tielo — naravno u koliko su sve čestice iste naravi, gledeć na eventualne stege vlastničtva — substitucije — prava zaloga i t. d. Takov posjed imade se — ustanoviv identičnost starih (topografičkih) brojevah sa katastralnimi česticami[4]; iz stare gruntovnice u novu kao jedna ili dvie ili više gruntovničkih stvarnosti prenjeti, — predpostaviv naravno već naglašenu okolnost, da dotični posjed u gruntovnicu u obće spada, nemože se dakle svako pravo u staroj gruntovnici unešeno uviek prenjeti. Primjer će tvrdnju razjasniti. — U staroj gruntovnici sela sv. Juraj (kod Senja) nalazi se sliedeći unos;

„Zu Folge Auflage dto. 31. Dezember 1867. Z. 8345 wird im Grunde des mit Rescript des hohen Kriegsministeriums vom 5. Juli 1865. Abth. 10 Nr. 2267 bestättigten Vergleiches dto. 8. Juni 1865. das Wasserrecht der Quellen Trenovača und Korito auf den Namen des Fr. N. umgeschrieben.“

Taj unos postoji pravomoćno u staroj gruntovnici, ali ja držim, da se u novu gruntovnicu nemože prenjeti, a to sa razloga, što se radi o nekom pravu na porabu vode iz rečenih vrela, — koja odtiču; — što rečeno pravo nemože biti predmetom vlastničtva, — jer po pojmu vlastničtva (§. 354 gr. zak.) tekuća voda nemože biti u vlastničtvu , — što je ista voda po

---

[3] Vidi Exner: österr. Hypothekenrecht str. 17. „Jede Liegenschaft, welche ein fisisch zusammenhängendes Ganze ausmacht, kann eine besondere Einlage erhalten — eben sowohl können mehrere fisisch gesonderte aber wirthschaftlich oder historisch zusammenhängende Grundstücke zur juristischen Einheit eines Grundbuchskörpers zusammengeschlossen werden, indem sie als solche im Hauptbuch aufgeführt — werden.“

[4] §. 19. naredbe od 6. lipnja 1879 br. 2087 prav. §. 13. zakona od 16. rujna 1876.

Digitized by Google

*

§. 287 gr. zak. javno dobro, a isto po §. 2 naredbe od 5. lipnja 1879 br. 2087 i §. 14. naredbe od 18. travnja 1853 br. 65 dr. l. nespada u gruntovnicu, — dakle se ni na javnom dobru stečena kakova prava, nemogu unjeti u gruntovnicu najmanje pako kao gruntovna stvarnost.[5]

Naišao sam na slučaj, da je pod br. 1331 dto. 20. veljače 1840 uknjiženo pravo vlastnosti za istog Fr. N. na sgrade i strojeve (Gebäude und Maschinerien); — da je pod br. 451 ex 1870 uknjiženo pravo vlastničtva na pojedini kamen u mlinu.

U sva tri navedena slučaja nemože se po zakonu sastaviti gruntovni uložak, odnosno nemože se iz stare gruntovnice prenjeti gruntovna stvarnost u novu,[6] jer gruntovna stvarnost može sastojati samo iz nekretnina t. j. iz zemljišta i iz sgrada na istom se nalazećih, (§. 14. naredbe od 18. travnja 1853 br. 65 dr. l.) dakle ne iz strojeva — pojedinih pravah na porabu vode — pojedinih žrvnja u mlinu.

2. Čestice, koje su za isti dug obterećene moraju jednu gruntovnu stvarnost sačinjavati,[7] jer su ine pravne naravi nego neobterećene. Ta zasada osobito je važna za krajinu. Kako je naime u Krajini istom od 1. siečnja 1880 gruntovni red od 15.

---

[5] Sličan slučaj priobćen je u Gerichts-Zeitung br. 19 god. 1880, u kom su ovlašćeni zatražili u postupku za izpravak gruntovnice, da im se u staroj gruntovnici obćine Wolfart unešeno pravo na ribarenje uz mlin na rieki Thaji prenese u novu gruntovnicu, da se isto pravo unese u njihov uložak iste obćine, i da se dotični dio rieke (u kojoj njima pravo ribolova pristoji) od rieke odpiše i njima pripiše. Molbi prvi sud nije udovoljio, jer pravo ribolova nespada u gruntovnicu, a ni rieka kao javno dobro.

Premda su u utoku ovlaštenici iztaknuli da je rečeno pravo na njih već 85 godina u staroj gruntovnici unešeno bilo, da isti kašnjim zakonom nemogu to pravo izgubiti, da zakon izrično propisuje, da se gruntovne stvarnosti imadu iz stare gruntovnice prenjeti, da su rieke samo u toliko javno dobro, u koliko nespadaju pojedincem, ipak je viši sud bečki riešenjem od 1. srpnja 1879 broj 11060 prvu odluku iz njenih razlogah potvrdio. Do riešitbe najvišeg suda nije došlo.

[6] Tim ipak nije rečeno, da se dotičniku neima uknjižiti pravo vlastničtva na mlin, dapače isto se uknjižuje, ali kao suvlastničtvo na cielom mlinu po §. 55 gruntovnoga reda.

[7] Vidi §. 7 naredbe od 5. lipnja 1879 br. 2087. Vidi §. 17 točka 4. i 5 provedb. naredbe za Hrvatsku; sbornik II. ex 1876.

Digitized by Google

prosinca 1855 uveden; kako se po gore navedenoj naredbi od 5. lipnja 1879 br. 2087 imadu sastaviti i nove gruntovnice prema ustanovam gruntovnog reda i kako su se do sada obično pojedine čestice, kadkad cieli Ueberland za dugove obterećivale, — to nastaje pitanje, kako da se takovo pravo zaloga stečeno na pojedine čestice u novu gruntovnicu prenese. — §. 57 gr. r. propisuje, da se samo ciela gruntovna stvarnost može obteretiti, dakle pojedini fizični dielovi gruntovne stvarnosti ne. To pitanje riešava se sasvim prema grun. redu tim, da se obterećene čestice kao posebna gruntovna stvarnost u posjedovnicu unesu i kao pravna cielina t. j. — gruntovna stvarnost — obterete.

3. Vlastniku pristoji pravo svoj posjed u pojedine gruntovne stvarnosti razciepati, i to sasvim bez ograničenja, jer stege §. 56 gr. reda odnose se samo na slučaj, da vlastnik i pravo vlastnosti na drugoga prenaša.[8]

Vlastniku može biti baš sa gospodarskih razloga do toga, da mu se posjed razdieli u više gruntovničkih stvarnosti. — Osobito manji posjednik može uztrebovati manji zajam, — a ipak neće da cieli posjed obtereti, — tu mu je pomoženo, ako mu je posjed već u više gruntovnih stvarnosti razdieljen, — a može si i tim pomoći, da zamoli odpis čestica, koje je obteretiti nakanio kao posebno gruntovno tielo u istom gruntovnom uložku, a ujedno zatraži uknjižbu prava zaloga.

4. Po krajiškom zakonu od 14. travnja 1880 o zadruga §. 7. treba zadruga, da ima stanovitu izmjeru zemljišta i to 6 odnosno 4 ili 3 jutra zemlje.

To zemljište uvjetom je zadružnoj svezi, — zato se može za zemljišta dotične izmjere sa kućom dvorištem, podkućnicom i zemljištem potrebnim za gospodarstvo, sastaviti posebna gruntovna stvarnost; ali nuždno nije, jer po §. 6 istog zakona može zadruga cielim imetkom razpolagati i samu zadružnu svezu riešiti prodavajuć zemlju izpod zakonite mjere.

Svaki pojedini vlastnik sa cielim svojim posjedom imade

---

[8] Posebni slučaj, kako postaje gruntovna stvarnost napominje §. 135 u savezu sa §. 55 c. gr. reda.

Digitized by Google

dobiti posebni uložak, te §. 33 gornje naredbe br. 2087 za krajinu propisuje izrično, da svaki kućni broj imade i svoj uložak dobiti. U taj uložak imadu se uvrstiti sva gruntovna tiela nastala gore navedenim načinom.[9]

Koliko se po svemu rečenomu čini jasno. što je gruntovna stvarnost, i da o pojmu iste nebi moglo biti raznog mnenja, ipak ću navesti da tomu nije tako, dapače ni riešitbe vrhovnog sudišta bečkog nisu suglasne glede tog pitanja; a iz prakse domaćih sudova nije mi to pitanje poznato, — a valjda nije usljed izpravka još ni do konačne odluke došlo.

Priobćujem na to pitanje odnoseći se slučaj, priobćen po L. vitezu Wawelu u Gerichtshalli 1878 sliedećeg sadržaja:

Kad je c. kr. zemaljski sud u Krakovu proglasio gruntovnicu obćine Cikowice, zaključi podjedno, da se za imanje Cikowice neima sastaviti gruntovni uložak; jer država, kojoj je to imanje nekoč pripadalo, neima više u rečenoj obćini ni kuće ni kućišta, dapače nijedne čestice, već jedino pravo prevoza preko rieke, tekuće kroz rečenu obćinu; buduć dakle da neima predmeta za gruntovnicu, nemože se ni uložak sastaviti.

Nu na imanju Cikowice uknjižena je dužnost davati drva nekom samostanu, — kao i dosta drugih tereta, — stoga su se ovlaštenici pritužili na višje zemaljske sudove u Lavovu i Krakovu; nu bez uspjeha, jer je višji sud pristao uz mnienje prvog suda. Tako su usljed toga interesenti proti gornjoj odredbi udarili ništovnom žalbom na najviši sud, koji je riešitbom od 27. studenog 1877 broj 13603 potvrdio prvosudne odredbe sa razloga, što je izkazani zastupnik države preslušan prigodom osnivanja nove gruntovnice izrično očitovao, da država u obćini Cikowice neima nikakovog posjeda, ni sa istim skopčanog prava (§. 298 gr. zak) osim jedinog prava prevoza preko rieke Rabe u Cikowicah; a isto pravo po §. 2. zakona od 20. ožujka 1874 broj 29 zz. l. za Galiciju nespada u gruntovnicu.[10]

---

[9] §. 4. sakona od 5. prosinca 1874 broj 92 z. zl. za Česku dozvoljuje to iznimice samo za nekretnine neznatne vriednosti.

[10] Taj citirani §. suglasan je sa §. 2. naredbe od 5. lipnja 1879 broj 3087. Vidi iste gore u početku.

Digitized by Google

Drugi slučaj odnoseći se na to pitanje je sliedeći: [11]

C. kr. kotarski sud u Nikolsburgu sastavio je gruntovni uložak za pivnice, (što no se u Sriemu zovu lagumi) ležeće pod katastralnom česticom broj 10066 spadajućoj obćini X.... — Višji sud u Brnu ne dozvoli na molbu obćine izpravak gruntovnice riešitbom od 16. listopada 1877 br. 10286; jer se po §. 3. gr. zakona od 25. srpnja 1871 broj 95 dzl. imade svaka gruntovna strarnost kao cielost smatrati, koja se može predmetno samo pripisom ili odpisom menjati, — jer se pravo vlastnosti obzirom na §. 11. gr. zak. može samo uz uvjete zakona od 6. veljače 1869 br. 18 dž. l. naime samo na fizično dielive dielove koje nekretnine steći, — koji po svojoj naravi mogu posebnu gruntovničku stvarnost sačinjavati; — a buduć se sve te predpostave ne stiču kod spomenutih pivnica, nemogu iste ni gruntovne stvarnosti sačinjavati.

Nasuprot je najviše sudište u Beču riešitbom od 12. prosinca 1877 br. 14664 dozvolilo izpravak gruntovnice, — a to sa razloga, što je po dvorskom dekretu od 2. srpnja 1832 dozvoljeno graditi pivnice u tudjem zemljištu, — jer u X. obćini već i postoje javne knjige za pivnice (Kellerbücher), pa stoga u slučaju promjene vlastničtva nebi bilo težko sastaviti za novog vlastnika nov uložak, i jer se u ovom slučaju, gdje treba u gruntovnicu unjeti nekretninu, koja još nije u gruntovnicu unešena nemože upotriebiti §. 3 i 11 grunt. zakona.

Ti razlozi nikako stvari neodgovaraju i težko će koga o izpravnosti tog nazora moći osvjedočiti. Ja držim, osnivajuć se na višeput citirani §. 14 naredbe od 18. travnja 1853 br. 65 dr. l. da nikakovo pravo, koje nije skopčano sa nekretninom (u gore naznačenom smislu), nespada u gruntovnicu, i da se za samo stvarno pravo nemože sastaviti gruntovni uložak, da dakle dosljedno tomu ni lagumi (Bergkeller) nespadaju u gruntovnicu kao posebno gruntovno tielo. Vlastnik zemljišta t. j. površine imade pravo okomito u zemlju i u zrak kao što to §. 297 gr. zak. naročito glede sgrada podignutih na zemljištu propisuje, i

[11] Vidi Gerichtszeitung broj 70 u godini 1878.

Digitized by Google

kao što to sliedi argum. iz §. 422 gr. zak. za podzemne gradjevine.

Tko dozvoli, da se pod njegovim zemljištem lagum kopa — dozvolio je služnost vlastniku one čestice, na kojoj će se lagum kopati.

Sa tom česticom skopčano je pravo u tudjoj zemlji lagum izkopati i to pravo kao **služnost**, nipošto kao gruntovnička stvarnost imade se u gruntovnici unjeti.

Sa pojmom gruntovničke stvarnosti, kako sam jur gore razložio, neslaže se ustanova §. 17 i naredbe od 24. prosinca 1876 broj 5715 (sbornik II. ex 1877) po kojoj se za one sgrade, koje su faktično razdjeljene medju dotičnimi vlastnici, — i o pojedinih dielovih — o kojih postoji sada posebni gruntovni zapisnik, imade sastaviti posebni uložak za svakoga dielnika.

Ta ustanova neodgovara gradjanskom zakonu, po komu se nemože sgrada po spratovih dieliti, jer po §. 417 i sl. gr. zak. nemože sgrada jednom, a zemljište na kom je zidana drugom vlastniku spadati, iz čega argumento sliedi, da se ni sama kuća nemože horizontalno dieliti.

Nadalje po §. 55 gr. r., gruntovna je stvarnost cielost, na koju se bud samo kao takovu može vlastnost steći, bud suvlastničtvo na nedieljive dielove, — bud na dielove prema cielini aritmetički označene.

Gornja ustanova neima ni temelja u naredbi od 18. travnja 1853 broj 65 dzl. Ta ustanova normira pravne odnošaje samo za nuždu, nu ne prema ustanovam materialnog zakona.

Svakako je pitanje, kako da se sa fizično razdieljenima kućami postupa vrlo važno, — za koje bi bolje bilo, da nije onako razsječeno, kao što to čini gornja naredba u §. 17 sl. i.

Po propisu istog §. imade se sastaviti poseban uložak u novoj gruntovnici samo za takove fizično razdieljene kuće, za koje već u gruntovnom zapisniku postoji uložak, — neima li odprije uložaka, to se imade kuća po propisu §. 417 gr. zak. upisati u novoj gruntovnici na vlastnika zemljišta, — ali ako ni zemljište nije u gruntovnici unešeno? — Što onda?

Digitized by Google

U takovom slučaju imadu se faktični posjednici upisati kao suvlastnici[12] i to ako se glede dielova mogu sporazumjeti na dielove aritmetički prema cielosti označene (§. 55 gr. r.) nemogu li se složiti imadu se upisati kao suvlastnici (po §. 55 a. gr. reda.)

Viećnik Wawel priobćuje postupak običajan u takovih slučajevih u iztočnoj Galiciji. Ondje je kod osnivanja nove gruntovnice običajno u slučajevih, gdje je sgrada fizično dieljena — cielu sgradu kao i fizični dio pojedinca na istoj procieniti i prema tomu dio pojedinca slomkom prema cielosti označiti.

Ako je n. pr. ciela faktično razdieljena kuća vriedna 4000 for., dio prvog vlastnika, dučan sa pivnicom vriedan 1000 for., prizemlje 500 for., II. kat 500 for. a prvi kat 2000 for. — to je dio prvog vlastnika prema cielosti $^1/_4$, drugog $^1/_8$, trećeg $^1/_8$ i četvrtog $^1/_2$.

Tereti, postojeći na kom fizičnom dielu, mogu se uknjižiti na dio suvlastnika, i dotična naredba, koja takav postupak naredjuje, odredjuje procjenu dielova ureda radi.

Postupak je praktičan — odgovara zakonu — a i strankam nedira stečena prava.

Napokon priobćujem još jedan slučaj, iz koga se može uviditi, da se propisi o uknjižbi prava vlastnosti po §. 55 b. gr. r. neshvaćaju svuda dobro. Kad bi takovo lošo shvaćanje vladalo, — kao što sigurno nevlada, brzo bi otišle velikim troškom i trudom sastavljene nove gruntovnice starim putem.

Slučaj je taj: Zadruga Jurković kbr. 56 iz Dubrave prodaje Mati Kaifešu br. 129 u Brlogu svoj mlin odnosno svoja prava od pet vodenih diela sastojeća od tri žlieba vode na kanalu Pačke.[13]

Na to je izdao c. kr. kotarski sud u Otočcu sliedeću odluku dto. 21. studenoga 1880 br. 3136.

Pošto nije pridonešen propisani tlovidni nacrt glede kupljenih djelova dotične mlinice, to se ovoj molbi nemože zadovoljiti, već se ista odbija.

---

[12] §. 10. naredbe od 5. lipnja 1879 broj 2087.

[13] Tako glasi ugovor, a prodavalac posjeduje u gruntovnici u istinu $^5/_{28}$ mlina.

Digitized by Google

Tako odluka koja se neobazire na §. 55 b. gr. reda, po komu bi istina trebalo molbu odbiti; svakako sam rado viditi taj zahtjevani nacrt i gruntovnu stvarnost, koja iz toga nastane.

Adalbert Šek.

Naš zakon o pravozastupnicih.*)

„Političko razviće jedne države daje se najbolje ocieniti po položaju, koji advokati u toj državi zauzimaju.“ To su rieči, jednog naučenjaka njemačkog, koji je autoritet na polju državnih nauka.

Kad bi ovu izreku primjenili na današnji nam zakon o pravozastupnicih, te mjerili po položaju srbskih advokata političko razviće Srbije, ocjena zaista nebi bila sjajna. No mi ne mislimo da u ovom pitanju predjemo na polje javnog prava. te da spomenemo nečuvenu anomaliju, da advokati u Srbiji nemaju pasivno pravo za narodno predstavničtvo. To je fakt, koji bi u svakoj drugoj ustavnoj zemlji smiešan bio. Mi se ovdje ograničavamo prosto na staležna prava, na prava i dužnosti advokata prema svojim klientima i obratno.

Od samog početka državnog života Srbije pokazala se usljed postanka i postepenog razvića pojedinih sudskih i administrativnih ustanova potreba u licih, koji bi zastupali druge, kad ovi iz ma kakvih uzroka lično predstati nebi mogli. No zakonodavstvo naše nije zauzelo odlučni pravac u pogledu onih lica. Čas se dozvoljava,[1] čas najstrožije zabranjuje „advociranje“ naročito zvaničnikom ma kakve zemaljske struke.[2] Jedared se odobrava da se i naši i strani podanici mogu zastupati pred sudovi stranimi advokati,[3] i zatim opet se nalaže sudovom „da paze na

---

*) Ovaj članak priobćujemo iz vrstnoga srbskoga pravničkoga časopisa „Porota“ znajuć dobro, da će zanimati i pravničke krugove naše domovine, kako su uredjeni odnošaji advokatski u Srbiji i u kojem pravcu žele izmieniti te odnošaje. Ured. Mj.

[1] Sbor. III. 38 i 153.

[2] Uredba 21. oktobra 1843 sbor. II. 259; razpis popečiteljstva pravosudja od 16. aprila 1849. i uredba od 17 Jula 1851, sbor. VI. 38.

[3] Sbor. IV. 127.

Digitized by Google

lica,[4] koja se zastupanjem drugih zanimaju, i kad za kakvo doznadu, neka ga vlasti policajnoj objave, koja će im odmah zabraniti više raditi, a po slučaju i kazniti ih.“ Objasnujući ovu svoju naredbu sudovom, popečateljstvo pravosudja kaže, da mu je namjera, da se samo onim licam, koja se jedinstveno time zanimaju, a drugog načina života nemaju, zabrani advokaturi i koga zastupati, dok se postupkom sudskim pravila o tom ne propišu. I sv. petrovska narodna skupština 1847 god. medju mnogimi željami i potrebami narodnimi, tražila je da se i pitanje o advokatih uredi.[5] No i prvi podpuni zakon o postupku sudskom u gradjanskih parnicah od 21. oktobra 1858. god. nije riešio ovo pitanje, ma da je medjutim potreba sve osjetnija bila. Usljed ove praktične potrebe, koja je sa financijskog gledišta za državu mjerodavnom postala, bude 5. marta 1851 donešena naredba,[6] „da se tužiteljem stranim podanikom, koji u Srbiji stalno ne žive, a kod naših sudova parnice voditi žele, postavi u dužnost, da za vodjene parnice postave u sudu mjesto sebe za punomoćnika jednog u Srbiji živećeg čovjeka.“ A 10. decembra 1852 već se pojavljuje čitava klasa ljudi, kojoj se formalno daje pravo, a to su pensionisani činovnici, da parničare na sudu svimi zakonitimi sredstvi zastupati mogu.[7] Pored ovih zakonom na zastupanje ovlašćenih lica prisvajali su to pravo sebi drugi, a to je sve tako ostalo, i tada se dotadašnji gradjanski postupak zameni novim od 12. februara 1860.

Tek 1862 godina doniela je zakon o pravozastupnicih. „Sbog toga što mnogi, koji kod zemaljskih sudova parnice imaju nisu u stanju takove ili sbog nevještine u zakonih, ili iz kakvih drugih uzroka sami voliti, to da bi se ovome pomoglo, našli smo se pobudjeni zavesti „pravozastupnički red.“ To su uvodne rieči samom zakomu. Nije čudo, što je tim zakonom, kao prvim kojim se uvela ustanova advokata u Srbiji, pristupna bila advokatura i onim, koji nisu svršili pravne nauke, ako su imali sva

[4] Razpis popečiteljstva pravosudja 18. septembra 1850.
[5] Sbor. IV. 174.
[6] Sbor. VI. 11.
[7] Sbor. VI. 228.

Digitized by Google

ostala zakonska svojstva i ako su praktikovali bar tri godine kod kojega od zemaljskih pravozastupnika, ili bar dve godine služili kod zemaljskih sudova ili kod ministarstva pravde, a došli su do zvanja stolonačelnika ili sekretara.

Osnovna misao zakona je u ostalom dobra bila. Zakonodavca je rukovodila pobuda, da je red pravozastupnički potreban i koristan, i za to je (§. 16) naredio, da u svakom okrugu mora biti najmanje dva, a u Beogradu šest advokata.

Kad bi se ovaj zakonom odredjeni najmanji broj svugdi popunio, morao se je broj advokata u Beogradu i u ostalih okružnih mjestih u unutrašnjosti preko zakonskog minimuma uvećati koliko se htjelo ili trebalo. Pravi su mu odsjeci bili:

I. Uslovi, pod kojim se može dobiti pravozastupničtvo.

II. O polaganju izpita pravozastupničkog i o postavljanju pravozastupnika.

III. O pravih i dužnostih pravozastupnika.

IV. O disciplinarnih kaznah nad pravozastupnici.

Da su u tom zakonu već dužnosti daleko veće bile, nego prava, da se prava u obće spominju samo zato, što svakoj dužnosti neko pravo, ma i idealno odgovara, — uvjerit ćemo se kad i taj zakon pročitamo. Pa ipak i taj zakon činio se je mnogima odveć liberalan, i već poslje tri godine, 15. juna 1865 zamienjuje se novim zakonom, koji sa dopunami i uzmjenami od 30. septembra 1871 god. i danas važi. Od ovih izmjena najznačajnija je ta, da advokat mora biti svršen pravnik. U ostalom je ovaj zakon prema ranijem retrogradan i u pogledu odnosa pravozastupnika prema svome klijentu, i u pogledu prava, koja se svode na najmanji stepen, naročito kad se uzme i vid, koliki su uslovi stavljeni za postignuće advokature, a kako se malo brige vodi o tome, da radnju advokatsku ne vrše i drugi, koji su te uslove niti izpunili, niti ih izpuniti mogli, a koji svojim radom ne samo materijalno i moralno nanose štete pravozastupničkom redu, nego kompromitišu i omalovažavaju samo zakonodavstvo i pravosudje.

Jedva se je navršilo po godine, od kako nov zakon važiti poće, a mi već vidimo da advokati početkom 1866 godine, pred-

Digitized by Google

stavljaju ministru pravde, — koji ih je i sam pozvao da učine nuždne korake, — mane toga zakona i njegove štetne posljedice za sudstvo i za publiku, koja apeluje na pomoć pravozastupničku.

U spomenici, koju su tada neki od poznatijih beogradskih advokata ministru pravde podnieli, navode se sa vrlo osnovanimi pobudami, mane postojećeg zakona s jedne, a želje i potrebe advokata s druge strane. Spomenica traži:

1. Da se pored propisanih sudova za primanje u pravozastupnički red uzakoni i to, da su nuždne pravne nauke i trogodišnja praksa u sudu ili kod provozastupnika.

2. Da predsjednici prvostepenih sudova ne sude pravozastupnikom za njihova disciplinarna ustupljenja, no da ta vlast ostane izključivno u rukuh ministra pravde i disciplinarnog suda.

3. Da se zakonom stane jače na put onima, koji po budjacima rade pravozastupničke poslove.

4. Da se nagradjivanje pravozastupničkog truda dostojnije i pravednije uredi.

U isto doba izradiše i pravila za „pravozastupničko družtvo u Beogradu," u kom bi svi advokati u Beogradu i u unutrašnjosti bili članovi, a cjel bi toga družtva bila usavršavanje pravozastupničtva i bezbednosti gradjanskog prava u zemlji. Po tome družtvo bi se staralo:

1. Da se nejasna pravna pitanja razjašnjavaju, a razna tumačenja jednoobrazno riešavaju, pa da bi u takvim slučajima pravozastupničtvo bilo pouzdanije a zastupljeno pravo bezbednije.

2. Da se otklone prepreke, što su u zakonu i u praktici, a protivne su svestranom i dostojnom razvitku pravozastupničtva ili naprednijem i bržem vršenju pravozastupničkih dela, kako bi zastupljena lica imala od pravozastupničtva što veće i brže pomoći.

Spomenica ostade do danas pium desiderium, a družtvo se takodjer neostvari, koje što tražena reforma zakona ne nastupi, koje sbog nezauzimljivosti od strane samih pravozastupnika.

Medjutim potreba za reformom postade s dana u dan sve veća. U cieloj Evropi pokreće se danas medju pravozastupnici pitanje o numerus clausus. Naše zakonodavstvo držeći se libe-

Digitized by Google

ralnih načela, nije ograničilo broj advokata. Ali je ono samo to svoje načelo povriedilo tim, što nikakve zakonske mjere nije utvrdilo protiv budjačara. To je — kao što izkustvo dokazuje — na moralnu i materijalnu štetu javnih advokata. Staviti uslove za stupanje u pravozastupnički red takve, kao što nam zakon traži i kakvi se ni za jedno javno zvanje u Srbiji ne traže, a dozvoliti da ljudi, koji ni jedan od tih uslova ne izpune, rade sve poslove advokatske i to bez svake odgovornosti, — to je zaista bezsmislica. Kad god se je u skupštini ili u javnom mnienju pokretalo pitanje ob advokatih, svagda su grehovi i zloglasnost budjačara prebacivani neuputno na pravi, javni pravozastupnički red.

Uvidiv da se od zakonodavne vlasti ništa ne sprema u ovome pogledu, uzeše advokati sami inicijativu ovog pitanja.

24. oktobra 1874 sastane se 14 beogradskih advokata na sbor i dogovor, izabraše odbor i povjeriše mu, da na osnovu postojećeg zakona izradi nacrt zakona o pravozastupnih. U taj odbor udjoše advokati gg. Aleksa Novaković, Marko Stojanović, Milan St. Marković i Mihailo Mršić.

U projektu, koji je zadržao za osnov postojeći zakon, usvojena su sljedeća načela:

1. Stvaranje advokatskog reda kao takovog, reprezentovanog advokatskim viećem (komorom.)
2. Strožiji uslov za stupanje u advokatski red.
3. Nadzor i disciplinarna vlast nad advokatskim redom.
4. Pravo na ugovaranja nagrade.
5. Neograničenost u zastupanju prava klientskog.

Osim toga popunjene su neke praznine postojećeg zakona (kao n. pr. slučaj smrti pravozastupnika, o čem zakon ništa ne naredjuje; o kandidatih i t. d.)

O budjačarima (Winkelschreiber) nije ništa u projektu naredjeno, već je smatrano da je celi shodnije, da se tim individuom osobenim zakonom stane na put.

Kad je projekt dovršen, razposlan je svim advokatom u Beogradu i u unutrašnjosti, a početkom decembra 1878 godine počelo se pretresati na zajedničkom sboru, — ali i to zastade,

Digitized by Google

te za vrieme od dvie godine ništa se ne preduze u tom pogledu. Držeći da je od obćeg i posebnog interesa pravozastupnika da se pokrenuto pitanje iznese na dnevni red, saobćuje Porota tu od odbora četvorice izradjenu osnovu zakona ob advokatih. Osnova je dosta obsežna, pa ćemo se obazrieti na nju drugom sgodom.

Nješto za nadopunu članka nalazećeg se u Mjesečniku br. 10 pr. g. pod naslavom: „imade li mjesta uporabi §. 14. z. z. i onda, ako je na idealni dio ženskoga člana zadruge uknjiženo već na čiju korist pravo vlastnosti.“

Slažem se sa zaključkom sada navedenoga članka, koji glasi: „da zadruga može po volji izplatiti dio ženskoga zadrugara i onda, ako je na tom dielu jur uknjiženo na nečiju korist pravo vlastnosti“. Slažem se u bitnosti i sa izloženjem sadržanim u ovom članku, jer je isto izloženje, u koliko se iz istog naznačenimi tamo razlozi gorenavedeni zaključak izvadja, utemeljeno u zakonu o zadrugah od godine 1870. Neslažem se samo sa nazorom veleučenoga gosp. pisca, da je Stiepan Oraić bio ustupovnik zadružnoga diela Jane Zorat, te da nije bio bona fide possesor ovog diela; neslažem se zato s ovimi nazori, jer pogodba, kojom se prodaje i kupuje zadružni dio nije ustup po smislu §. 1392 o. g. z., jer nije predmet takove pogodbe ono što može biti predmetom ustupa po smislu gorenavedene zakonske ustanove, pošto su predmet gorenavedene pogodbe u prvom redu li nepokretnosti, koje se samo mogu a ne moraju u novcu izplatiti.

Zato može po mom nazoru pogodba, kojom tko kupuje idealni, neopredieljeni zadružni dio, biti samo pogodba na sreću po smislu poglavja 10. obćega gradjanskoga zakonika, jer se prije diobe obavljene po političkoj oblasti po propisih zadružnog zakona nemože znati, što i koliko će pojedinom zadružnom članu pripasti.

Digitized by Google

Isto tako neslažem se sa mnienjem veleučenoga gospodina pisca, da bona fides nikada nije, gdje manjka valjan zakoniti naslov (titulus).

Nu pošto oba ta pitanja nisu u nazočnom slučaju od odlučne važnosti za gorenavedeni zaključak u pogledu uporabe §. 14. z. z., već su samo predmet pravne diskusije, to se neću u njihovo daljnje razglabanje ovdje upuštati, već samo hoću navesti svoj nazor u koliko gorenavedeni članak treba u svom zaključku nadopunu.

Ja sam se čudom začudio, kada sam naslov uvodno navedenog članka čitao, kako je najme moguće, da je gruntovna oblast dozvoliti mogla uknjižbu prava vlastničtva na idealni dio nepokretnostih kojeg zadrugara, pošto je takova uknjižba očito protuzakonita, jer ju nijedan zakon nedozvoljuje.

Uknjižba prava vlastničtva može se samo dozvoliti proti jur uknjiženom ili predbilježenom vlastniku — §. 71 gr. reda; — vlastnik pak mora u gruntovnici biti naznačen sa imenom i prezimenom svojim, bio on samovlastnik ili suvlastnik — §. 52 grunt. reda. — Iz ovog razloga nije smio sud kao gruntovna oblast niti dozvoliti uknjižbu prava vlastničtva na dio nepokretnostih zadružnog člana, koji u gruntovnici imenom svojim kao suvlastnik unešen nije, a tako nije Jana Zorat unešena bila, niti biti mogla, pošto je svoj idealni zadužni dio prodala, koji u gruntovnici nikad evidentiran nije bio, već u obće samo „zadruga“ unešena, a sam §. 4. zadruž. zak. od g. 1870 veli: da svakolika pokretna i nepokretna imovina jest zajednica svih njezinih (zadružnih) članovah, i imade se na ime zadruge uknjižiti, te u svakom slučaju smatrati kao jedno dobro.

U koliko je ipak — na način meni nedokučivi — ovakova uknjižba prava vlastničtva uzsljedila, to je ista nedvojbeno sama po sebi bezkriepostna i protuzakonita, te može još i sada svaki zadružni član, koji je u toj stvari interesent, tražiti, da mu se dostavi odnosna uknjižbu dozvoljujuća odluka, i uložiti proti njoj utok, a višji sudovi će jamačno ovakovu očito protuzakonitu i ništetnu uknjižbu ukinuti, tim više, što je posebnom vladinom naredbom i za vrieme, dok je bio zadružni zakon od

Digitized by Google

godine 1870 u krieposti, sudovom podieljen bio naputak, da nedozvole uknjižbe prava zaloga na idealne dielove zadružnih nepokretnostih, premda je takova izrazito ustanovom §. 42. zakona o zadrugah od godine 1870 dozvoljena bila, dočim nasuprot o uknjižbi prava vlastničtva na idealni dio zadružnih nepokretnosti, pripadajući pojedinomu zadrugaru u istom zakonu nikakove odredbe nema.

Eventualno ostaje interesentom, koji su ovakovom uknjižbom u svojih pravih povriedjeni, otvoren put u §. 148 grunt. reda normirani.

Usprkos dakle toj nezakonitoj uknjižbi prava vlastničtva ostala je ipak pravim vlastničtvom svih nepokretnostih zadružnih do pravedne diobe još uvjek zadruga, te se s toga sgrade, koje je sagradio kupac diela Jane Žorat, imadu smatrati kao zadružna vlastnost pod uvjetom §. 418. o. g. z.

S navedenih razloga imao bi zaključak uvodom navedenog članka u nadopunu ovako glasiti:

„Zadruga može po volji izplatiti dio ženskoga zadrugara i onda, ako je na tom dielu uknjiženo u nečiju korist pravo vlastničtva, **jer ta uknjižba po zakonu pravnu kriepost imati nemože.** **A. Rušnov.**

Tumačenje §§. 1401, 863, 1406 i 1407 obć. gradj. zakona.

Broj 1. Mjesečnika 1881 priobćuje sliedeći pravni slučaj:

„A. izda na korist B-a zadužnicu, glaseću na 7000 for. te dozvoli, da se pravo zaloga na temelju zadužnice uknjiži na njegovom (A-ovom) posjedu. Taj posjed postane zamjenom vlastnošću D-a, a kašnje prodade ga ovaj M-u. Pogodbom o zamieni preuze D, a kupovnom pogodbom preuze M. dužnost izplatiti B-u 7000 for. što no su pravom zaloga upisani na posjedu onom. B-u su u istinu vlastnici posjeda plaćali i kamate. M osta dužan jedan obrok, pa opomenut po B-u nehtjede ga ipak platiti. B. imajuć pred očima dotične ustanove zadužnice digne mandatnu tužbu zahtievajuć u njoj, da mu se izplati 7000 for. glavnice i dospjele kamate. Tužba glasila je proti A i M. Sud izda platežni nalog, nu A prigovori tomu.

Digitized by Google

Prvi sud neuvaži prigovora nego odsudi A i M prema platežnomu nalogu da plate 7000 for. c. s. c.

Razlozi: A. prigovara, da nije dužan platiti, da je njega B. odriešio svakoga obligatnoga odnošaja tim, što je primao kamate od njegovih nasljednika u posjedu D. i N. Nu taj prigovor nije osnovan na zakonu, jer da on jamči kao osobni dužnik, a ovaj da se po § 1407 o. g. z. samo onda može smatrati riešenim obveze platiti asignacijom, ako vjerovnik naročito ili muče očituje, da prima asignata za jedinoga platca tim da asignantu kvitira ili mu uruči zadužnicu, što u ovom slučaju nije učinjeno.

Na priziv A. dokine viši sud platežni nalog glede A. sa sliedećih razloga: Prvi je sud odbio prigovore A-ove s razloga, jer ga B. niti naročito niti muče nije riešio obveze, pošto mu nepovrati zadužnice, niti mu izplatu kvitirao. Ovo nije opravdano. Jer „odredba §. 1407 o. g. z. po mjestu i rieči toga paragrafa nije nikakova iznimka od pravila §. 1401 o. g. z., koja (iznimka) glasi, da kod podpune asignacije asignatar nemože od asignata iskati tražbinu, pače ona ustanova §. 1407 o. g. z. ograničuje iznimku normiranu u §. 1406 o. g. z. od pravila sadržanoga u §. 1401 o. g. z., koja iznimka u tom stoji, ako asignat neizpuni u pravo vrieme svoje obveze, da asignant jamči asignataru kao cedent, pa i to ograničenje iznimke §. 1406 o. g. z. od pravila §. 1401 o. g. z. ima taj smisao, da i tomu jamčenju poput cedenta neima mjesta, ako asignatar naročito ili na jedan od onih dvajuh u §. 1407 o. g. z. navedenih načina muče očituje, da prima asignatara kao jedinoga platca.

Kod prosudjivanja prigovora A-ovih radi se o tom, je li asignacija podpuna i da li je po tom nastala redovita posljedica podpune asignacije prema §. 1401 o. g. z. ili je naročito u vrieme predane tužbe manjkala privola B. (1409 o. g. z.) Kako stoje stvari, mora se uzeti, da je privolja B-ova izdana prije podnesene tužbe, jer po §. 863 o. g. z. nije potrebno, da se asignacija prihvati naročito, može se to učiniti i muče konkludentnimi čini, a takova muče izdana privolja stoji i u ovom slučaju.

Već u zadužnici A-ovoj od 16. ožujka 1874 veli se: „sve

Digitized by Google

u ovoj zadužnici navedene obveze prelaze na moje baštinike i pravne nasljednike posjedujuće hipoteku"; u pogodbi zamienbenoj od 6. kolovoza 1874 prenesena je tražbina B ova na D, pa je A onomu prvomu (D-u) kod obračuna nadoknadio valutu; isto je tako M. u kupovnoj pogodbi preuzeo ovu obvezu na sebe. Osim toga primao je B. kamate od D. i M. i od njih je tražio, i ništa nedokazuje, da je on tražio plaćanje kamata od ovih potonjih jedino kao posjednika nekretnosti s ograničenjem §. 447 o. g. z. Odavlje mora se zaključiti, da je B. privolio na asignaciju.

Najviši je sud ipak, povodom previdne žalbe, potvrdio osudu prvoga suda.

Razlozi: Razlozi, koje navodi viši sud da opravda uvaženje prigovora A-ovih nisu osnovani. „Nije istina, da §. 1401 o. g. z. sadržaje pravno pravilo, od kojega čini §. 1406 o. g. z. iznimku, koju opet da ograničuje §. 1407 o. g. z., jer §. 1401. o. g. z. opredieljuje pojam asignacije pa upućuje na svršetku na §. 1405 i 1407 o. g. z., koji sadržavaju pravilo, kada asignatar nije vlastan više potražiti tražbinu od asignata. Podpuna asignacija mora se i podpuno dokazati, pa za nju neima nikakovih predmnjeva ili predpostava (?)[1] Po §. 1407 o. g z. mora asignatar naročito očitovati, da prima asignata kao jedinoga platca, ili pako muče tim, da dosadanjemu dužniku kvitira ili mu uruči zadužnicu, i samo tim rieśava se asignatar svakoga jamčenja. Nu takova naročita ili mučega očitovanja neima od tužitelja, a niti se nemože naproti izrazitoj ustanovi zakona uzeti, da postoji na temelju §. 863 o. g. z. Ali ni sadržaj zadužnice A ove nemože opravdati osudu višega suda; u zadužnici govori se najprije ob osobnoj dužnosti A. da plaća kamate i povrati glavnicu, odakle sliedi po višem sudu naglašeni pasus, po kojem se osobna obveza dužnika, koja ima preći na njegove baštinike (universalne nasljednike) i koja je upisana na nepokretnosti, te usljed toga prelazi i na pravne nasljednike u hipoteci (singularne nasljednike) izrazuje tako u osobnom jamstvu kao i uz ovo u jamčenju hipoteke. Pogodba zamienbena uglavljena je jedino medju

[1] Vidi §. 863 o. g. z.

Digitized by Google

D. i M. — B. nije na nikakav način pristupio (?) toj pogodbi, pa s toga ne može se uzeti, da je B. riešio A. njegove obveze što ju ima kao osobni dužnik. Ako je B. primao kamate od D. i M., držao se je, kako propisuju §§. 443 i 446 o. g. z. za vlastnika založenih stvari, a nije tim izgubio pravo, što mu pripada po §. 464 o. g z., da traži izplatu od prvoga i osobnoga dužnika.“

Rješitba najvišjega sudišta jeste doduše nepobitna, nu sa obrazloženjem iste nemogu biti sporazuman, na koliko isto za podpunu asignaciju zahtjeva naročitu privolu asignatara, jer kod podpune asignacije (§ 1401 o. g. z.) može asignatar po §. 863 privoliti ne samo naročito nego i muče, a kao muče dana privola pokazuje se zahtjev asignatara, da mu asignat plati godišnje kamate doznačene nu jošte nedospjele tražbine.[2]

Kod podpune asignacije negubi asignatar niti naročitom niti muče danom privolom pravo tražiti od asignanta platež po §. 1406 o. g. z., ako asignat neplati na pravo vrieme a nisu nastala u tom paragrafu navedena ograničenja. Samo ako nastaju ta ograničenja, ili ako k naročitom ili muče sbivšem se prihvatu asignacije od strane asignatara jošte pristupi njegovo očitovanje, da prihvaća asignata po §. 1407 o. g. z. kao jedinoga platca, prost je asignant svake dalnje odgovornosti.[3]

Kod podpune asignacije jest dakle prihvat iste od strane asignatara prvotno, riešenje asignanta pako drugotno.

Muče sbivši se prihvat asignacije od strane asignatara može se dogoditi svakim u §. 863 o. g. z. označenim djelanjem, dočim se muče sbivše se riešenje asignanta od njegove odgovornosti dogoditi može samo u §. 1407 o. g. z. označenim djelanjem. Pošto pako u predležećem slučaju assignant nije riešen svoje odgovornosti, a nisu nastupila ni u §. 1406 o. g. z. označena ograničenja, obratio se je asignatar (tužitelj) koji je zahtjevajuć kamate od asignata muče privolio na asignaciju, punim

---

[2] Jer založno pravo ovlašćuje po §§. 447 i 466 o. g z. samo tražiti namiru duga založene stvari, nipošto pako izplatu od posjednika zaloga.

[3] U tom slučaju prelazi podpuna asignacija (§. 1401) u tako zvanu delegaciju (§. 1407 o. g. z.)

Digitized by Google

pravom na tuženika (asignanta) te po §. 1406. ne pako kako to treća molba misli, po §. 464 o. g. z.

§§. 443, 446 i 464 o. g. z. jesu dakle pogriešno uporabljeni, jer jednostavno stvarno jamčenje novoga hipotekarnoga dužnika (asignata) traje samo dotle, dok isti kao i vjerovnik (asignatar) muče ili naročito asignaciju neprihvati. (§. 443 o. g. z.)[4]

Tomu se mnjenju neprotivi ni naredba ministarstva za pravosudje od 19. rujna 1860 d. z. l. br. 212, ista bo odgovara samo na pitanje, proti komu imade hipotekarni vjerovnik podnjeti svoju tužbu, da mu naime prosto stoji, podnjeti tužbu ili proti osobnomu dužniku ili proti samom posjedniku hipoteke ili istodobno proti obadvojici, dočim neodgovara na pitanje, kako imade glasiti tužbovni zahtjev (petitum).

Ovo potonje pitanje rješavaju §§. 446 i 447 o. g. z. tako, da hipotekarni vjerovnik nemože tražiti, da ga namiri posjednik hipoteke kao takav, nego samo, da bude namiren iz ovomu pripadajuće hipoteke.

U tome pogledu neslažu se komentatori.

Dočim naime jedni tvrde, da imade zahtjev glasiti, da je posjednik hipoteke dužan platiti dotičnu tražbinu pod inakom ovrhom na hipoteku, tvrde drugi da imade taj zahtjev glasiti, da je posjednik hipoteke dužan dozvoliti, da se dotična tražbina plati iz dotične hipoteke, koja se u tu svrhu prodati ima, te da posjedniku hipoteke u tom slučaju po §. 462 u savezu sa §. 7 o. g. z. prosto stoji, platiti dotičnu tražbinu i time oteti hipoteku ovrhi.

Prihvatilo se jedno ili drugo mnienje, dolazi se ipak do istoga uspjeha, da naime hipotekarni vjerovnik nemože bezuvjetno tražiti naplatu od posjednika hipoteke.

Po predležećem učinu tražio je asignatar (hipotekarni vjerovnik) svake godine od asignata (posjednika hipoteke) bezuvjetno platež dospjelih kamata, te je time po §§. 863 i 1401 o. g. z. upravo očitovao, da je muče pristao na asignaciju i da je prihvatio posjednika hipoteke (asignata) kao osobnoga dužnika.

[4] Poslje jamči asignataru isti dužnik i osobno (§§. 464 i 1406 o. g. z.)

Digitized by Google

Nepriznaje li asignatar asignata kao jedinoga platca (§. 1407) ostaje u krieposti njegova tražbina naprama asignantu te mu prosto stoji tražiti od potonjega naplatu po §. 1406 o. g. z. ako nebude u pravo vrieme naplaćen.

Asignatar netreba dakle da svoju tražbinu najprije od asignata u tu svrhu do bezuspješne ovrhe ućerava, da dotičnimi parbenimi spisi dokaže da je ista neućeriva[5]; jer §. 1406 o. g. z. neveli, da asignant jamčiti imade za istinitost i ućerivost doznačene tražbine, nego veli samo da asignant za izplatu doznačene tražbine u pravo vrieme, dakle za točnu izplatu iste, pod istimi ograničenji jamči, pod kojimi jamčiti imade ustupilac ustupovniku za istinitost i naplativost ustupljene tražbine.

Ova ograničenja sastoje se glasom na koncu §. 1406 navedenih §§. 1397 i 1399 o. g. z. u tom, da ustupilac ustupovniku kod ustupa za plaću nikad za više od onoga što mu je dao ustupovnik, kod bezplatnih ustupa pako ili ako predleži kakova krivnja (§. 1339), u obće za ništa nejamči; da je to pravo mnjenje sliedi odatle, da kod podpune asignacije asignat ni nemože prigovoriti, da je njegov dug neistinit, jer ako je asignat dužnik asignanta, pripoznaje isti kod podpune asignacije prihvatom iste, istinitost svoga jur obstojećega duga, ako pako asignantu ništa neduguje, nastaje baš prihvatom asignacije naprama asignataru novi dug od strane asignata, pa stoga u oba ova slučaja nemože biti govora o prigovorih (§§. 1395 i 1396 o. g. z.) koji se kod ustupa podnjeti mogu proti istinitosti tražbine.[6]

J. Pirka.

Osnova zakona o financ. sudovih.

Zajedničkomu saboru predložena zakonska osnova o financijalnom upravnom sudištu glasi doslovce:

§. 1. U djelokrug financijalnoga upravnoga suda spadaju:

---

[5] Ni kod poruka (§. 1355 o. g. z.) netraži zakon utuženje nego se zadovoljava bezuspješnom opomenom glavnoga dužnika

[6] Komentatori ob. gradjanskog zakona tumače ipak pravne posljedice podpune asignacije i posljedice ustupa po jednom te istom kalupu.

Digitized by Google

I. u poreznih stvarih:

1. sve one odluke municipalnih upravnih odbora, koje se tiču:

a) ustanovljivanja zemljarine, kućarine, tecivarine I, II. i IV. razreda, obće dohodarine, poreza na lov, te poreza od glavnica i kamata i vojničke pristojbe;

b) odpusta poreza, što se daju po obstojećih zakonih;

c) odpisa poreza sbog pogriešna obračunanja poreza, sbog toga, što je nestalo predmeta za porez ili sbog opetovanoga oporezanja istoga predmeta;

d) u §-u 49. zak. čl. XV.: 1876. napomenutih poreznih odpusta, što se sbog izvanrednih elementarnih nepogoda dozvoljuju;

e) tužba, što se dignu proti municipalnim, obćinskim ili državnim organom, kojim je po zak. članku XV.: 1876. povjereno utjerivanje poreza, sbog plienitba i dražba;

f) globa, što se porezovnikom po §-u 15., 40. i 77. zak. čl. XV.: 1876. nametnu;

g) dužnosti na odštetu, kako je proti obćinskim i državnim organom ustanovljena §-om 47. i točkom 7. §-a 55. te §§. 68., 69. i 72. zak. čl. XV.: 1876.

2. Svi oni zaključci reklamacijonalnih povjerenstva za izravne poreze, koji su donešeni ob ustanovljenju tecivarine III. razreda, poreza na rude i poreza na poduzeća i družtva, koja moraju svoje račune javno polagati.

II. U pristojbenih stvarih sve one odluke financijalnih ravnateljstva, koje su donešene ob ustanovljenju pristojbene stavke ili o uporabi podataka, po kojih je pristojba odmjerena.

III. Sva ona preporna pitanja izmedju stranaka i financijalnih raznateljstva, koja ministar financija upravnomu tomu sudu dodieli, jer se tiču poreznih ili pristojbenih stvari.

§. 2. Financijalno upravno sudište radi u ime Njegova Veličanstva kralja u dva, medju sobom neodvisna odsjeka.

§. 3. Svaki tih dvajuh odsjeka sastoji od predsjednika, četiri redovita sudca, četiri sudca zamjenika, te izvjestitelja i bilježnika.

Izvjestitelj i bilježnik neimaju glasa.

§. 4. Financijalno upravno sudište imenuje se svake godine na godinu u vrieme, da prvih dana sunčane godine, koja sliedi iza njegova imenovanja, može držati sjednicu, u kojoj će se konstituirati.

Predsjednika, redovite i zamjenike sudce imenuje Njegovo Veličanstvo kralj na predlog ministra financija.

Kod predlaganja mora se po sliedećem ravnati:

Predsjednik financijalnoga upravnoga sudišta ima se u sporazumljenju s ministarstvom unutarnjih poslova izabrati izmedju struci vještih

Digitized by Google

muževa, koji nisu u aktivnoj državnoj službi. Za sudce i sudce zamjenike imade se pako predložiti:

1. u odsjek za porezne stvari, po jedan ministarski ili odsječni savjetnik iz ministarstva financija i ministarstva unutarnjih poslova, zatim po jedan član zemaljskoga gospodarskoga odbora i trgovačke te obrtničke komore u Budimpešti;

2. u odsjek za pristojbe po jedan ministarski ili odsječni savjetnik ministarstva financija i ministarstva unutarnjih poslova, te dva sudca iz statusa kralj. sudišta u Budimpešti.

Redoviti sudci i zamjenici sudci, koji se imadu imenovati izmedju ministarskih ili odsječnih savjetnika, imadu se predlagati u sporazumljenju sa dotičnimi ministri; sudci pako i zamjenici izmedju članova zemaljskoga gospodarskoga družtva, trgovačke i obrtničke komore u Budimpešti, te izmedju sudaca kr. sudišta na temelju predloga predsjednika zemaljskoga gospodarskoga družtva, trgovačke i obrtničke komore u Budimpešti, i dotično kr. tabule u Budimpešti u sporazumljenju s ministri za trgovinu i za pravosudje.

§. 5. Redoviti sudci i sudci zamjenici, koji se imadu imenovati izmedju ministarskih i odsječnih savjetnika ministarstva

a) nesmiedu po dotičnih ustanova zak. čl. IV.: 1869. imati nikakove državne ili privatne službe osim one, koja jim daje čin i naslov u dotičnom ministarstvu;

b) podredjeni su sbog disciplinarnih prestupaka, koje bi počinili kao sudci, onoj oblasti, koja po zak. čl. VIII. 1871. vrši disciplinarnu vlast nad redovitimi sudci kr. tabule u Budimpešti.

§. 6. Kad je predsjednik prepriečen, predsjeda u sjednicah odsjeka njegov zamjenik. Ovaj zamjenik izabrat će se u konstituirajućoj sjednici svakoga odsjeka tajnim glasovanjem većinom glasova izmedju redovitih sudaca.

Izvjestitelje, bilježnike i potrebno pomoćno osoblje poslat će odsjekom ministar financija te skrbiti takodjer za službene prostorije.

§. 7. Stvari, što se predlažu financijalnom upravnomu sudu, imadu se kod ministarstva financija upisivati u posebau zapisnik, a dotični spisi posebice rukovoditi.

§. 8. Predsjednik financijalnoga upravnoga sudišta dobiva 20 for., a redoviti sudci i sudci zamjenici po 8 for. dnevnice za one dane, kad budu u sjednicah odsjeka.

§. 9. Tko nalazi, da mu je u slučajevih, nabrojenih u §. 1., povriedjeno zakonito ili statutarno njegovo pravo zaključci, koji su donešeni nakon što je ovaj zakon stupio u kriepost, mogu se radi popravka

Digitized by Google

svoje žalbe u smislu zak. čl. XV. 1876. i zak. čl. 188 (ovdje će doći broj ovoga zak. članka) poslužiti utokom ili ništovnom žalbom.

§. 10. Utoci (ništovne žalbe), što će se upravljati na financijalno upravno sudište, moraju se za četrnaest dana, nakon što se primi dotična oblastna odluka, proti kojoj je priziv naperen, predati, i to:

I. u poreznih stvarih:

a) proti zaključkom upravljajućih odbora kod njihovih predsjednika;

b) proti zaključkom reklamacijonalnih povjerenstva kod kr. poreznoga nadzornika.

II. U pristojbenih stvarih kod dotičnoga kr. financijalnoga ravnateljstva.

§. 11. Predsjednik upravnoga odbora, kr. porezni nadzornik i kr. financijalna ravnateljstva moraju kod njih predane utoke (ništovne žalbe) za osam dana, nakon što jih prime, sa dotičnimi spisi predložiti financijalnomu upravnomu sudištu.

§. 12. Odsjek financijalnoga upravnoga sudišta sudi o utocih na temelju činjenica, što su u njih i u dotičnih spisih razložene, po obstojećih zakonih i propisih.

On može uslied ništovne žalbe svoju odluku uništiti i narediti, da se stvar na novo razpravi.

On zaključuje većinom glasova. Valjanu zaključku trebaju osim predsjednika, dotično njegova zamjenika te osim izvjestitelja, jošte barem dva člana sudišta.

§. 13. Zaključak o meritu priziva izdaje se osudom, svaka druga odredba odlukom.

I odsuda i odluka moraju se obrazložiti.

§. 14. Osuda ne smije sizati preko petita stranke.

§. 15. Osuda ili odluka izdat će se na uručenje ili ovršenje onoj oblasti, koja je priziv ili ništovnu žalbu predložila sudištu.

§. 16. Ministar financija ovlašćuje se, da u sporazumljenju sa interesovanimi ministri naredbenim putem uredi postupanje financijalnoga upravnoga sudišta, i da učini što treba, da se ono ustroji i djeluje.

§. 17. Ustanove ovoga zakona vriede i za Hrvatsku i Slavoniju, nu ipak s tom promjenom, pošto u tih zemljah financijalno zemaljsko ravnateljstvo rieśava poslove upravnih odbora, što su navedeni u točki 2. b, §. 84. zak. čl. XV.: 1876., te će utoci (ništovne žalbe) u slučajevih, navedenih pod točkom 1. i 2. §-a 1., biti napereni proti odlukam financijalnoga zemaljskoga ravnateljstva, da se utoci (ništovne žalbe bez iznimke) imadu predavati kod financijalnoga zem. ravnateljstva.

§. 18. U obstojeće ustanove §-a 1. zak. čl. LXVI.. 1871. o prekršajih zakona i naredaba o državnih porezih, nedira ovaj zakon.

Digitized by Google

§. 19. Ovaj zakon stupa dne 1. . . . (mjesec će se naknadno izpuniti) 1881. u kriepost, te se provadjanje njegovo povjerava ministru financija i ministru pravosudja, a za Hrvatsku i Slavoniju ministru financija u sporazumljenju s banom Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Ova sada priobćena osnova ob ustrojenju financijalnoga upravnoga sudišta kadra bi bila izazvati na ocjenu i onda, da se neproteže i na našu kraljevinu, kao što bi se imala prema odredbi §. 17.

U Ugarskoj mnogo ventiliraju pitanje ob uvedenju upravne sudbenosti teoretici i t. z. praktici. Prošle godine sazvano enquetno povjerenstvo, razpravljajuć o nuždnih reformah uprave izrazilo se je sasma odlučno za uvedenje administrativne judikature i to po sustavu njemačkom. Dodalo se je medjutim odmah, da valja pričekati s uvedenjem te institucije dok se izvedu i nuždne reforme u samoj nutarnjoj upravi.

Naravska bi bila posljedica tomu, da se počeka i sa upravnim sudištem financijalnim, pošto spada svagdje u nadležnost administrativne sudbenosti i prosudjivanje prepora financijalne naravi, nastalih medju privatnici i oblastmi financijalnimi. Sudbenost dakle u poslovih financijalnih tek je dio administrativne sudbenosti u obće. Zato će ovaj korak ugarske financijalne uprave, koja ne čeka uredjenje upravne sudbenosti u Ugarskoj, nego za prepore financijalne uvodi fin. upravne sudove, malo naći druga u razvoju administrativnoga pravosudja.

Nu ako i nemože teorija svjetovati ovakova dielomična ostvaranja upravne sudbenosti, opravdava ga preka potreba svakdanjega života u Ugarskoj. Financijalnoj administraciji u Hrvatskoj i Ugarskoj prigovara se vrlo mnogo i sa mnogih strana, da u svom radu polazi izključivo sa fiskalnoga stanovišta, da odluke i rješitbe organa financ. neodavaju puno ljubavi prama zakonu; pak se ne bez razloga scieni, da je tomu uzrok, što je erar do sada uvjek u financijalnih stvarih stranka i sudac, što u prepornih poslovih medju erarom i poreznikom uvjek zadnji govore organi financijalni, koji zastupajuć fiskalne interese nisu uvjek ni pravedni a kamo li pravični.

Digitized by Google

Nije naša ispitivati ovdje temeljitost tih prigovora i vapaja; dosta je konstatovati, da se oni glasno dovikuju iz svakoga tabora, što je najvišu financ. upravu prinukalo, da ispituje što bi se moglo učiniti, da zamuknu oni težki prigovori i prikori. I pomisle na upravne sudove te uzeše proučavati pitanje o financijalnoj judikaturi. Plod toga proučavanja jest navedena osnova zakona. Nije ona dakle toliko proizvod spontane odluke vladine, koja bi po svoj prilici bila voljela čekati do uredjenja administrativne sudbenosti u obće, nego više potrebe da se državljanom dade garancija, zahtievana toliko puta proti jednostranomu postupku financijalnih organa.

Ovaj korak fin. ug. uprave, koji bi se vulgarno mogao nazvati nekim krpanjem, opravdava dakle preka potreba, a valjanost osnove mogla bi nas s njim napokon izmiriti. Ali upravo ta osnova zakona o financ. sudištu nemože nikoga zadovoljiti, toliko sadržaje nedostataka i pogriešaka. Ugarska financ. uprava izradjivajuć tu osnovu imala je po svoj prilici pred očima reformu ciele administracije financijalne i manipulacije sa porezi, koje su reforme u istinu takodjer vrlo prešne. U tom valja tražiti razlog netočnosti u opredieljenju nadležnosti financ. upravnoga sudišta. Vlada je već predložila saboru osnovu zakona o manipulaciji poreza i pristojba. „Gledeć na te osnove — piše jedan ug. strukovnjak — financijalnomu sudu dosta je široka kompetencija; nu čini se, kao da vlada nije sama sa sobom na čistom, kolika da bude nadležnost toga suda, jer neprenosi na nj svih medju financijalnim ravnateljstvom i strankami nastalih prepornih slučajeva, nego je pridržano pravo ministru financija, da je naredbenim putem (valjda od slučaja do slučaja) povjeri financ. sudu (§. 1. III.). A ipak bilo bi nuždno, kad se već ustrojava financ. sudište, da se u njegov djelokrug prenesu, ne naredbom, nego zakonom svi prepori, koji bi se u poslovih poreznih i pristojbenih, uključiv ovamo i poreze neizravne, porodili medju strankami i financijalnimi oblastmi. Nipošto se nebi smielo dopustiti, da ministarstvo financija po svojoj volji odredjuje, koji poslovi da spadaju u nadležnost financ. upravnih oblasti, a koji u nadležnost financ. uprav. suda.“ Ovo je u istinu tim

Digitized by Google

veći nedostatak, što će u praksi ovakovo netočno razlučenje nadležnosti dati povoda mnogim zadjevicam i konfliktom s bog nadležnosti. O preporih, nastalih u poslovih poreza neizravnoga osnova izrikom negovori ništa, a ipak bi to morala. Austrijski zakon od 22. listopada 1875. ob ustrojenju upravnoga sudišta odredjuje i to neizravnim putem, označujuć najme koji poslovi nespadaju u nadležnost ovoga, pa medju te broji one, kojimi upravljaju u jednoj i drugoj poli monarkije zajednički organi, pa onda svi oni, koji se prema nagodbi medju Austrijom i Ugarskom po jeduakih načelih rukovode.

Još se lošijom pokazuje organizacija samoga sudišta. U istinu nehotice mora se reći, da sastaviteljem osnove nije jasna ni sama institucija, koju kane uvesti. Po osnovi imali bi se članovi suda od godine do godine imenovati. A imenovati će se za sudce činovnici ministarstva financija i nutarnjih posala, za tim po jedan član ug. gospodarskoga družtva i jedan član budapeštanske trgovačko-obrtničke komore na predlog jednoga i drugoga tih sborova, napokon dva člana kr. tabule (višega suda u Budimpešti), k tomu dolazi izvjestitelj i pomoćno osoblje. Predsjednik nesmie biti u državnoj službi ali treba da je strukovnjak, te će se imenovati na predlog ministra financija.

U istinu ovo je čudna organizacija. Pravom opaža gore spomenuti magjarski pisac: „To neće biti sud stalni, jer se njegovi članovi mienjaju od godine do godine. Taj sud neće biti neodvisan, jer jedan dio njegovih članova stoji u aktivnoj državnoj službi, taj je dio odvisan i interesiran. Neodvisni nisu ni oni članovi suda, koji nestoje u državnoj službi niti su uzeti iz reda državnih činovnika, jer imenovanje na jednu godinu negarantira njihove neodvisnosti. Sud taj neće sastojati ni od strukovnjaka, jer velik dio njegovih članova nije imao prilike upoznati se sa poslovi financijalne administracije, upoznati zakone i naredbe o porezu i pristojbah, nije si dakle mogao pribaviti vještine i sposobnosti da meritorno razpravlja poslove financijalne. Ti će dakle članovi biti marionete u rukuh izvjestitelja, imenovana po ministru financija, a kad se upute u svoj posao, minula je jedna godina, a tko znade, hoće li je za bu-

Digitized by Google

duću godinu predložiti dotična korporacija, ili ministar financija, ili ministar nutarnjih posala, ili ministar pravosudja, jer svaki od ovih ima svoju reći. Tu će dakle suditi sudci, koji niti su strukovnjaci, niti neodvisni niti stalni, nego su puki diletanti.

Da se pobliže razmotre članovi toga suda.

Članom suda ima biti savjetnik ministarstva financija, koji ima u svom uredu i onako pune ruke posla, te kojemu se kao sudcu namiće novi teret; koji je sam izdao ili izdaje naputke i propise u poslovih, koje će kod onoga suda kao sudac riešavati i koji je odgovoran ministru za rezultate proračuna dotične vrsti poreza; koji — da u kratko rečemo — u svom sudačkom zvanju absolutno nije ni nemože biti neodvisan.

Članom je nadalje savjetnik ministarstva nutarnjih posala, koji se u svom uredu bavi možda kazališnimi poslovi, ludnicami, redarstvom, putnimi listovi itd. i koji eto na jedan put dolazi do toga da sudi o poslovih poreznih. Kako dolazi Saul medju proroke? Što da radi savjetnik ministarstva nutarnjih posala, kod najvišega financijalnoga suda? U ostalom i taj bi se mogao uvježbati, ali za toga eto godine na izmaku i njegovo sudačko zvanje prestaje. Muževi, koje izaberu gospodarsko družtvo i trgovačko-obrtnička komora mogu biti izvrstni gospodari, trgovci ili obrtnici, ali kao sudci u financijalnih preporih posve nesigurni. Ta porezni kodeks nije bome malenkost, unj se nerazumiju dobro ni oni, kojim su porezni poslovi svakdanje zanimanje. Ali napokon i ta bi se gospoda uputila u posao, ali — do toga mine godina, a tko zna hoće li biti opet predloženi, ili imenovani?

Za riešavanje prepora, nastalih iz poslova pristojbinskih imenuju se dva sudca kr. tabule — ali i to samo na jednu godinu. Tko znade, kako su komplicirani zakon i propisi o pristojbah, netreba mu na dugo razlagati, da se timi neprestanimi promjenami osoba — koje ipak nepružaju nit eraru niti strankam nikakove garancije, da će se poslovi korektno obavljati — postaje temelj ciele financ. judikature pomičnim. Najviše upravno financ. sudište ima upravo zadaću, da upravno-financ. sudbenost harmonični rukovodi, da učini kraj jednostranom tumačenju i shvaćanju zakona i norma, da stalnimi načeli i temeljitimi rje-

Digitized by Google

šitbami navrne na pravi put organe odredjujuće u prvoj i drugoj molbi; ali sve to nemože se očekivati od suda, kojega se članovi svake godine mienjaju, koji nisu stalni, nisu strukovnjaci, a niti su nezavisni. Uzalud će takav sud izdavati osude i rješitbe „u ime Nj. Veličanstva“, tim neće biti ni bolje niti će koga moći umiriti; — neće ukloniti an malija a bit će slaba podpora pravu. Ovakov upravno-financ. sud nemože umiriti ni erar ni porezovnike, jer nebi zadovaljao ni fiskalnim interesom nit opravdanim zahtjevom porezovnika.“

Proučenje osnove opravdava ovaj sud o njoj. Njemu moglo bi se još štošta dodati, ali ništa oduzeti. U Ugarskoj, kako se čini, još nisu niti zadovoljni, da jim je ciela politička uprava izvržena promjenam svake treće godine, nego stvaraju uredbe kojih organi morali bi svake godine drugačiji biti.

Financijalno upravno sudište ovo imalo bi protegnuti svoju nadležnost i na Hrvatsku. I to nije sretna misao. Ako bi se zato i moglo uporište naći u zakonu, uredjujućem odnošaje medju Hrvatskom i Ugarskom, jaki praktični razlozi govore proti tomu. U Hrvatskoj neima onakovih poreznih i fin. organa, kakovi u Ugarskoj obavljaju administrativne poslove financijalne; u Hrvatskoj obavljaju poslove porezne i organi podčinjeni hrvatskoj vladi, a nipošto ugarskoj. Hrvatska sa spojenom Krajinom zauzimlje tolik teritorij i tolik broj pučanstva, da bi se u Pešti morao zanj urediti poseban upravni sud. Naši ekonomički, socijalni pa i pravni odnošaji razlikuju se od ugarskih bitno. Ako ovom osnovom zakona odredjuju, da gospodarsko družtvo u Budimpešti, tamošnja trgovačko-obrtnička komora predlažu po jednoga člana iz svoje sredine za člana uprav. financijalnoga suda, tim se jamačno hoće, da se uvaže posebnosti u gospodarstvu poljskom, obrtničkom i trgovačkom. Isto tako morao je važan razlog svjetovati kad osnova odredjuje, da i jedan savjetnik ministarstva nutarnjih posala mora sjedjeti kao član u uprav. financ. sudu. Sve su ovi razlozi, koji govore za uredjenje posebnoga uprav. financ. suda za Hrvatsku. Koliko će već potežkoća zadavati neznanje samoga jezika? Odakle će svake godine uzimati ministar financ. nove članove, a u obće gdje će naći u Pešti

Digitized by Google

u dovoljnom broju sposobnih, hrvatskomu jeziku vještih muževa, da se izmed njih izaberu oni, koji bi mogli važno mjesto kod financ. suda zauzeti, a poznavali bi ne samo u obće financ. zakone i naredbe, nego i ekonomičke, trgovačke, obrtničke i pravne odnošaje našega naroda? Porezovnik iz Hrvatske neće se moći poslužiti odvjetnikom na svoju obranu pred takim sudom, jer zagrebački odvjetnik nerazumie magjarskog kao jezika poslovnoga i razpravnoga, budapeštanski nezna hrvatski, u kojem su jeziku obavljeni predhodni poslovi. Sud ovako sastavljen na prama našoj domovini nebi mogao vršiti nikako svoje zadaće. Poseban financ. upravni sud za Hrvatsku nebi državi zadao baš velikih tereta, mogao bi se dobro urediti, a nebi bilo ništa nova, jer eno za Hrvatsku postoje već od g. 1869 financ. sudovi prve i druge molbe, koji sude o narušajih dohodarstvenih, pače i za krajinu je uveden takov sud. Bilo bi nuždno, da se ovomu predmetu posveti sva pažnja sa nadležne strane u našoj domovini.

Slovenščina pri tržaških sodnijah.[1]

Advokat dr. Bizjak, kot. zastopnik firmi Milesich in Dolenec, vložil je pri trgovinski sodniji v Trstu menjično tožbo v slovenskem jeziku. Trgovinska sodnija pa je prošnjo za plačilni nalog odbila, češ da tožba ni pisana v uradnem (laškem ali nemškem) jeziku. Visoka sodnija v Trstu je potem vsled rekurza dr. Bizjakovega spoznala, da se móra slovenska tožba sprejeti in postavno rešiti. Baron Kemperle, nadsodnije predsednik, nasprotoval je tomu sklepu, tako da je stvar prišla pred najvišjega sodnika.

Najvišji sodnijski dvor na Dunaji je končno potrdil odlok prvega sodnika, in sicer iz naslednjih razlogov.

In formali pripoznala se je nadsodnijskemu predsedniku pravica, vstaviti dotični nadsodnijski sklep po §. 172. patenta od 3 maja 1853, st. 81., drž. zak. In merito pa se je tole izreklo: Odkar obstoji trgovinska sodnija v Trstu, se je pri njenem uradovanji rabil samo nemški

[1] Ovaj člančić priobćujemu iz „Slovenskoga Pravnika“, koji od ove godine izlazi u Ljubljani, i to na slovenskom jeziku kako je pisan, da vide čitaoci naši, koliko je neopravdan prigovor, kao da slovenski jezik nebi bio spretan za uredovanje. Ured.

Digitized by Google

ali laški jezik. To sta jezika, katerih se primorski trgovci pri svojih trgovinskih sklepih skoraj izključivo poslužejo.

Tako se je doslej brez izjeme ravnalo, kar se tudi popolnoma strinja s §. 14. o. s. r. Temu tudi ne nasprotuje ministerska določba od 15. marca 1862. št. 8651. ker tej določbi je namen jedino le ta, da je Slovencu, ki druzega jezika ne umé (!) mogoče poslužiti se v sodnijskih zapisnikih in vlogah slovenskega jezika. To pa le tedaj, če so uradniki zmožni tega jezika!

Ker pa se je v tem slučaji tožba vložila na podlagi nemške menjice, in sicer za tržaško trgovinsko hišo, katera je brez dvombe zmožna laškega ali nemškega jezika, tako nadsodnijski dvor ni mogel razvideti da obstojijo pogoji, pod katerimi je raba slovenskega jezika pred sodnijami dovoljena.

Vsled te razsodbe ne moremo niti jeden trenotek več dvomiti, kako da se bode glasila razsodba najvišjega sodnijskega dvora v kamniškem, zadnjič v tem listu že omenjenem slučaji.

Ministerska naredba od 15. marca 1862. št. 8651, se z nadsodnijskem intimatu tako glasi:

Iz sodnijskih poročil se je visoko c. kr. ministerstvo prepričalo, da raba slovenskega, v nekaterih pokrajinah tega nadsodnijskega okrožja razširjenega jezika pri sodnijah v tisti meri, kakor se to godi po druzih kraljevinah in deželah, v katerih prebivaje Slovani, sedaj še ni mogoča in to ne iz ozira na varnost in pospeševanje pravnega razvitja, in ne iz ozira na to, da niso vsi uradniki in odvetniki tega okrožja popolnoma zmožni pismenega slovenskega jezika.

Da pa se opravičenim zahtevam slovenskega prebivalstva zavoljo rabe slovenskega jezika pri sodnijah tega nadsodnijskega okrožja z ozirom na sedanje razmere kolikor mogoče vstreže, je visoko c. kr. ministerstvo za vse sodnijske okraje, v katerih stanujejo Slovani, določilo:

1. da morajo sodnije, kadar imajo opraviti s strankami, katere so zmožne jedino le slovenskega jezika, obravnavati v slovenskem jeziku, zaslišanja z obdolženimi in izpraševanja prič v kazenskih zadevah kolikor mogoče v slovenskem jeziku izvršiti, ter odločilne stavke zatožencev ali pričine izpovedbe v slovenskem jeziku zapisati v protokol;

2. da se zapisniki o storjenih prisegah, če je stranka prisegala v slovenskem jeziku, kolikor mogoče vedno sostavijo v slovenskem jeziku, in da se vsaj obrazec k prisegi v protokol postavi v slovenskem jeziku;

3. gledati se ima na to, da so pri kazenskih in končnih obravnavah, če so obdolženi zmožni samo slovenskega jezika, uradniki in zagovorniki popolnoma zmožni slovenskega jezika; da se obravnava vrši

Digitized by Google

v slovenskem jeziku, in da se razsodba in kolikor mogoče tudi njeni razlogi objavijo v tem jeziku;

4· morajo se v omenjenih pokrajinah v slovenskem jeziku pisane vloge od sodnij sprejemati, ter, kolikor mogoče v slovenskem jeziku rešiti:

5. dovoljuje se, da se pri slučajni potrebi za vsakovrstne pozive, varhinske dekrete, obljubne protokole, posmrtnice, edikte in za male, vedno enako se glaseče odloke vpeljejo slovenske tiskovine, in da se te tiskovine pri rešitvah vlog rabiti smejo.

Vsled meni izročene ministerske naredbe od 15 t. m. št. 865 pro daje se o tem vednost nižjim sodnijam, katere naj se ravnaju po omenjenih določilih.

Ob jednem se tem sodnijam nalaga, da se ima v prihodnje pri vsakem slučaji, v katerem se bodo tej nadsodnji slovenski spisi predložili, na rubriki predložilnega poročila z nekoliko besedami naznaniti predložitev slovenskega spisa. Tudi mi imajo sodnije v 8 dneh objaviti uradnike, ki so slovenskega jezika zmožni v besedi in pismu. V Gradci dne 21. marca 1862. C. kr. nadsodnijski predsednik: Grof Mitrowsky m.p.

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Pohrana novčane svote u sudbene ruke. (K uporabi §. 1425 o. g. z.)

U parnici J. W. i L. L. tužitelja proti J K. iz Č. radi zakupnine 1172 for. a. vr. izdao je kotarski sud u D. M. osudu pod 10. rujnom 1879 broj 1586 polag tužbenoga zahtjeva.

Proti toj osudi podneo je tuženi za doba žalbu ništovnu i podjedno molbenicu, kojom je poslao svotu 1172 for. a. vr. zahtjevom, da se primi u sudbenu pohranu, dok se parnica gornja pravomoćno nerieši opravdajuć svoj zahtjev tim, da i onako znade, da će tužitelji na osnovu izdane osude osiguranje tražiti.

Ovoj molbi kot. sud nije udovoljio, nego je molitelja sa zahtjevom odbio, obrazlažuć svoju odluku od 28. rujna 1879 broj 1741 ovako:

Molitelj niti je naveo, a kamo li vjerovno posvjedočio u svojoj molbenici, da obstoji koji od uvjeta §. 1425 o. g. z., te preuzeće odnosne svote u sudbenu pohranu, neuvjetovano ustanovami pozvanoga paragrafa u nazočnom slučaju, neima koristi niti za njegove vjerovnike, pošto potonji nemogu iz pologa, jer nije bezuvjetan, naplatu dobiti, a molitelj se sudbenom pohranom nebi mogao obraniti od svojih vjerovnika, da

Digitized by Google

neuporabe na osnovu prvomolbene osude processualnim zakonom dopustiva sredstva za osiguranje svoje tražbine i na drugom moliteljevom imetku, u čem ih sud unatoč pologa priečiti mogao nebi; pogledom dakle, da molbenica neima zakonita temelja, nije sud mogao zahtjevu mjesta dati.

Proti toj odluci uložio je tuženi J. K. po odvj. J. J. utok izvodeć, da u nazočnom slučaju predleži onaj od uvjeta §. 1425 o. g. z.: „ako se dug nemože platiti radi toga, jer se nezna tko je vjerovnik itd.," te je zahtievao, da se njegovomu molbenomu zahtjevu udovolji.

Kr. banski stol svojim riešenjem od 15. listopada 1879 br. 11563 odbio je utok i potvrdio napadnutu odluku prvoga suda obrazloženjem: Vidiv da nepredieži ni jedan od slučajeva označenih po §. 1425 o. g. z., niti je u odnosnoj molbi iztaknut ikakav razlog, s kojega nebi bilo moguće namiriti svotu, štono molitelj kani položiti u sudbene ruke; — te uvaži po tom, da se prema tomu pritužena odluka ukazuje sasvim po zakonu opravdanom, obnašao je potvrditi ju i odbiti utok.

Molitelj nije proti riešitbi dalnjega pravnoga lieka upotriebio, te je odluka postala pravomoćna, nu svakako bi bilo interesantno znati, da li bi najviše sudište k mnienju dolnjih sudova pristupilo.

Priobćio Dr. A. S.

Tužbe smetanog posjeda mogu se i u redovitom postupku upotriebiti, nu pri tom nije dostatan dokaz samo okolnosti poslednjeg faktičnog posjeda.

Na tužbu supruga A. kojom su tražili, da se n a k o n i z m a k a 30-dnevnog roka, odkad su oni najme saznali za smetanje posjeda u istoj navedenog, odredi ročište za razpravu in possessorio ordinario po §. 2 stavci 2. carske naredbe od 27. listopada 1849 drž. z. l. (§. 618 priv. gradj. postupka od 16. ožujka 1852) i da se po dovršenoj razpravi izreče:

Da je tuženi tužitelja prekopanjem i dionim zasipanjem puta, vodećeg preko njegovog diela šume u tužiteljev dio, smetao u posjedu prava uporabe toga puta za izvoz drva, i stoga da je dužan uzpostaviti prijašnje stanje, odnosno učiniti put uporabivim za vožnju i da se imade u buduće svakog sličnog slučaja smetanja kanit, odredio je c. kr. kotarski sud u St. Fl. ročište za ustmenu razpravu i riešitbom konačnom udovoljio tužbovnomu zahtjevu uz prkos prigovora tuženoga, da po izmaku roka 30 dana, odkad se za smetanje sazna, neima više tužbe smetanog posjeda.

R a z l o z i: Na tužbu A. radi smetanog posjeda odredjeno je, pošto tužitelji sami navadjaju, da je od vremena dogodivšeg se smetanja više od 30 dana proteklo, u smislu §. 2. carske naredbe od 27. listopada

Digitized by Google

1849 br. 12 drž. z. l. ročište za redoviti ustmeni postupak; nemože se dakle na ovaj slučaj uporaviti navedena carska naredba, nego se isti ima po obćih propisih postupka prosuditi.

Ovdje se dakle uvažava prije svega §. 339 o. g. z., po kojem posjed, bio ma kakve naravi, nesmije po nikom smetan biti, a smetani ima pravo sudbeno tražiti zabranu dalnjeg napadaja i naknadu štete. Predmetom tužbe jest uztvrdjeno po tužiteljih smetanje u posjedu prava uporabe puta prekopanjem i dionim zasipanjem istoga. Dokažu li po tom tužitelji, da su se oni nalazili u posjedu iste služnosti puta prije nego li je gornje smetanje posljedilo, odnosno da su oni isti put za vožnju zbilja upotrebljivali, to je sbivše se smetanje posjeda dokazano, i tuženi se mora odsuditi. Dokazom tim su tužitelji uspjeli, jer je velik broj preslušanih svjedoka potvrdio, da su tužitelji svedj i bez zaprieke vozili se na prepornom putu, dočim ostali svjedoci tvrde, da nisu tužitelje vidili voziti se istim putem. Po tom je ustanovljeno, da se je tuženi nalazio u posjedu služnosti istog puta, a pošto tuženi sam priznaje, da je put diono prekopao, zasuo i povuko preko njega dvie jame, to je i njegov neuspjeh u ovoj parbi dovoljno ustanovljen.

Viši sud u Beču promjenio je tu rješitbu onamo, da je tužbovni zahtjev odbio sa sliedećih r a z l o g a:

Tužitelji su sami označili svoju tužbu zato, što je po njihovom navodu od roka kako su oni za spomenuto smetanje doznali, već minuo rok od 30 dana, redovitom posjedovnom tužbom (in possessorio ordinario). Zahtjev pako u istoj stavljen ide samo na to, da se prizna sbivše se smetanje, po tom zahtjeva riešitbu, koja se samo (u predležećem slučaju prema priznanju tužitelja više nedopustivom i u istinu nepovedenom) u postupku smetanog posjeda in possessorio summarissimo može izreći, dočim niti sadržaj tužbe niti u istoj stavljeni zahtjev neodgovara redovitoj posjedovnoj tužbi, koja ide s a m o n a p r i z n a n j e u t u ž e n o g p r a v a n a p o s j e d t e u s t u p i s t o g, i po tom se tužbovni zahtjev izpostavlja pogriešnim, ter ga je valjalo odbiti.

Nasuprot je vrhovni sud austrijski potvrdio prvomolbenu riešitbu, učiniv istu ovisnom o položenju glavne prisege ob okolnosti po tuženomu uztvrdjenoj, kojom se je imao ustanoviti prekid posjeda — sa sliedećih r a z l o g a:

Tužbom se traži priznanje, da je tužitelje tuženi prekopanjem i dionim zasipanjem prepornog puta u posjedu prava uporabe istog puta smetao, i da je dužan uzpostaviti prijašnje stanje.

Po tom se traži uzpostava prijašnjeg stanja i zabrana svakog dalnjeg smetanja u smislu §. 339 o. g. z. Takav se zahtjev može, prem su tužitelji promašili rok od 30 dana za podnos tužbe smetanog posjeda, ne samo u sumarnom postupku smetanog posjeda, nego i u redovitoj

Digitized by Google

posjedovnoj tužbi staviti, pošto §. 2. car. patenta od 27. listopada 1849 izrično odredjuje, da se po izmaku 30 dana imade uputiti onaj, koji udara tužbom smetanja posjeda, na redovitu posjedovnu tužbu i da postupak uredjen gornjim zakonom po uvodnih riečih i s toga onamo smjera, da se pravna sredstva, koja odredjuje o. g. z. za obranu u pogibelji nalazećeg se posjeda ili na uzpostavu smetanog posjeda, upotrebe bez pr cesualnih obsežnosti.

Po tom je odklon tužbe, izrečen po višem sudu samo s razloga ned pustivosti i promašenja stog, neopravdan. Ali iz gori spomenutih zakonskih ustanova, zatim temeljem §. 5. propisa o smetanju posjeda i temeljem §§ 344 do 354 i 372 o. g. z. proizlazi, da se posjednik odnosno tužitelj nemož pozvati kao u sumarnom postupku smetanog posjeda na tečeni p ije smetanja i izvršivani faktični posjed, već da imade, ako ž l u pjeti, svoje pravo na posjed dovoljno dok zati. Tomu su zahtjevu tužitelji odgovorili, jerbo se kroz preslušane svjedoke dokazuje uporaba p ta, počimajuća barem od g. 1843 i do početka 1873. dakle preko 30 godina, i pošto nije očevidna niti nepoštenost niti neistinitost posjeda iz crpljene razprave, to tužitelji u smislu §. 1477 o. g. z. nisu dužni navesti naslova posjeda i po tom se pravom mogu pozvati na dosielost. Odlučno je dakle samo to, da li je u godini 1845. prednik tužitelja u posjedu priznao pravo tuženog, odnosno njegovih prednika u posjedu na isti put; jerbo bi tada dosielost po §. 1497 o. g. z. prekinuta bila, i tužitelji tada nebi osnovanost zahtjeva t. j. pravo posjeda dokazali. Pošto je tuženi glede toga navratio tužiteljem glavnu prisegu, koja je prema rečenomu odlučna to je valjalo ob uspjehu istog dokazala uspjeh ili odklon tužbe ovisnim učiniti, i niže riešitbe u tom smislu preinačiti. Pr. dr. S. P.

Obreka poslati dužni iznos na stanovito mjesto još neustanovljuje sudbenost ugovora.

C. kr. kot. sud u U. odredio je na tužbu Lazara K. proti J. J. radi plateža iznosa 54 talira 20 groša ročište po postupku sumarnom.

C. kr. višji sud je povodom uložena utoka, istomu udovoljio, te gornju odluku onako preinačio, da se tužitelj sa svojim tužbovnim zahtjevom odbija i nadležnom sudu upućuje s razloga: što kot. sud nije niti osobni sud, niti se može po sadržaju tužbe smatrati sudom ugovora, jer okolnost, da je tuženi obreko zaostalu kupovninu u U. odaslati, neutemeljuje sama za se sud ugovora po §. 42 sudovnika (zakon od 16. veljače 1853.) i po tom isti kot. sud za razpravu vrhu iste tužbe nadležan nije.

Digitized by Google

Istu je riešitbu potvrdio najviši sud cislajtanski s razloga: što navod u tužbi sadržan, da je tuženi stanujući u Krakovu obreko utuženi iznos tužitelju u njegovo prebivalište U. poslati, utemeljuje u smislu §. 905 o. g. z. samo obvezu tuženoga, da izpuni ugovor u Krakovu predanjem odnosnog novčanog iznosa na poštu ili na koji ini način odpreme, a nipošto ne sadržaje i obvezu, platiti tužitelja u mjestu U. i po tom ne može ni utemeljiti nadležnost kot. suda u U. kao suda ugovora po §. 42. sudov.

Opazka. Slične novije riešitbe najvišeg suda austrijskoga izašle su dne 8. ožujka 1877 br. 2098 (br. 63 Gerichtshalle 1877) — zatim dne 11. svibnja 1879 br. 4079 (br. 60 Gerichtshalle ex 1879) i dne 12. studenoga 1879 br. 7850 (br. 104 Gerichtshalle ex 1879). Ova poslednja riešitba jest u toliko značajna, što je najviši sud iz gornjih razloga tužitelja odbio, koji je tužbu osim toga kao trgovac po §. 324 trgov. zakona (u Hrvatskoj i Slavoniji valjajućeg) podignuo bio kod suda nadležnog prema sjedištu njegove tvrdke. U razlozih u istoj riešitbi sadržanih navodi se izrično: da se iz same okolnosti priposlanja novaca na stanovito mjesto još nemože zaključiti na sud ugovora, za koji se po §. 42 sud. iziskuje posebno ustanovljenje.

Odluka, kojom, neparbenim postupkom, bude dosudjeno baštinstvo, ne može pravomoćnom postati prama takovim nasljednikom, koji su imali biti a nisu bili obznanjeni o nastanju baštinstva.

M. umre, ostavivši petero djece i oporuku, gdje postavi baštinici sinove A. i B. i reče, da sinovima C., D. i E. jur je toliko dao, da njih nemože dopast ništa, ni u ime nasljedstvenog, ni u ime zakonitog diela. Sud, koj je stao razpravljat ob ostavštini, bavio se je samo sa A. i B., a ostale sinove nije ni obznanio ob otca im smrti, pa i dosudio je svu ostavštinu onim dvama.

Njekoliko nedjelja iza toga zamolio je C. da se obnovi razprava, ali odbiše mu molbu toli prvomolbeni, koli drugomolbeni sud, ovaj drugi rekuć, da je razprava dovršena pravomoćnom dosudnicom, oslonjenom na pisanoj oporuci M. i da molba C. za nje obnovu nije po zakonu pripustiva.

S razloga ipak: da se jur po osmrtnici doznavalo, da bijaše pet zakonitih sinova M., koji se po zakonu ukazivahu kao njegovi nuždni nasljednici, a koje smatrat je da imadu pravo na zakoniti dio, dokle ne bude protivno dokazano; da razpravni sud, bivši dužan, po §. 75 zakona od 9. kolovoza 1854 br. 208, obznanit svih pet sinova, kao buduće baštinike, o nastanju baštinstva i ponukovat ih na nasljedna očitovanja, tim što je propustio o tom obznanit C., D. i E., oduzeo im je mogućnost, da svoje zahtjeve prikažu razpravnomu sudu i da se posluže pravom pobit valjanost oporuke, koja njih izključuje; da s toga sud se je prenaglio, što je dosudio baštinstvo A. i B., i da dotična

Digitized by Google

dosudnica, pošto nije bila dostavljena ostalim zanimanikom, nije mogla prama njim pravomoćnom postati: vrhovno sudište presudom 12 rujna 1871 br. 11.179 ukinuv dosudnicu, naredilo je, da se razprava obnovi pozivajuć svu djecu pokojnoga M. u smislu §§. 75, 115 i 116 napomenutog zakona. („Prave".)

II. Kazneno-pravni.

Da li je pripomaganje kod realiziranja fingiranih po kojem poštaru poštarskih doznačnica — sukrivnja zločina prevare po §. 5, 197 i 200 k. z.?

Kad bi se na ovo pitanje općenito odgovoriti htjelo, moralo bi se — uz predpostavu zločinstvene nakane kod poštara, podupirajućeg primatelja doznačenog novca — samo jestno odgovoriti; nu da je moguće u konkretnom slučaju na ovo pitanje sa raznih gledišta i nečno odgovoriti, pokazuje iz naše najnovije prakse sliedeći slučaj:

Poštar D. P. (A.) iz S., otac mnogobrojne obitelji, inače velik siromah, pronevjeri, kako sam priznade, jošte godine 1872. preko 100 for. uredovno mu povjerenih novaca, a da taj manjak u blagajni zabašuri, a da i sebi dalje sredstva za život pribavi, koja nije neznatnom mjesečnom plaćom od 46 for. namaknuti mogao, stupi sa nekimi trgovci u Zemunu u dogovor, te jim doznačivaše pod raznimi imeni što veće što manje svote novaca na pošti u Z—u, [za koje doznačnice nebijaše na njegovoj pošti u S—u novac uplaćen, a oni podizahu te iznose i povraćahu jih skoro podpunoma A-u, odbiv sebi samo onoliko novaca, za koliko se je A. medjutim kod njih za uzetu na vjeresiju robu zadužio bio. Tako radeć, doznačio je poštar A. trgovcu speceraja A. M. G-u (B) u Z. od 2. svibnja 1872. do 2. listopada 1877. u 41 puta ukupno svotu od 3369 for., a trgovcu brašna J. P-u (C) u Z. od 3. veljače 1873. do 1. ožujka 1877. u 49 puta ukupno svotu od 2437 for. 51 novč.

Ove svote ustanovljene su knjigami obajuh poštarskih ureda, a suokrivljenici B. i C. priznavaju primitak ovih svota, samo poriču, da jim je A. kazao, u koju svrhu njemu taj novac treba.

Kad je ovo fingirano doznačivanje jur prestalo, pronevjerio je poštar A. nadalje dne 5. siečnja 1878 jednu na njegov poštarski ured stigavšu novčanu pošiljku od 400 for., a 23. listopada 1879. podigao je opet jednu doznačenu svotu od 70 for. podpisav na dotičnih potvrdnicah imena dotičnih naslovnika.

Uslied prijave predatelja novčane pošiljke od 400 for. preduzeto je dne 11. siečnja 1880. sudbeno skontriranje poštarske blagajne u S-u te je ustanovljen osim manjka ovih svota od 400 for, i 70 for. jošte dalnji deficit od 540 for. 55½ novč., za koji se nije dalo iz knjigah

Digitized by Google

ustanoviti upravo kojim je načinom i kada nastao; nu prizvani poštarski vještak izjavio je, da je ovaj manjak od 540 for. 55 1/2 novč. nastao većim dielom iz fingiranih doznačnicah, a neznatnim samo dielom pronevjerenjem u poštarsku blagajnu unišavših novaca, jer je taj dohodak pošte jedva pokrivao poštarovu plaću.

Na temelju ovih činjenica bijahu stavljeni pod obtužbu: poštar A. radi zločina pronevjerenja u §. 181 k. z. označenoga za iznos od 400 for. zatim radi zločina prevare po §. 197, 199 d. i 200 k. z. za ostali iznos od 610 for. 55 1/2 novč. i za krivotvorenje raznih potvrdnica, a trgovci B. i C. radi sukrivnje zločina prevare po §. 5. 197, 199 d. i 200 k. z.

Kako su se okrivljenici B. i C. branili tečajem iztrage, a kako na konačnoj razpravi od 28. travnja 1880. razabrati će se iz razloga niže sliedećih osuda; samo mi je jošte spomenuti, da je poštarski povjerenik B. oko god. 1877 ili 1878 pregledavao poštarsku blagajnu u S-u, i da je pronašao manjak od preko 100 for., koji je A. njegovom dozvolom odmah pokrio bio; nadalje da je kod takovog škontriranja skoro nemoguće naići na fingiranje doznačnica, ako li se knjige poštarske, kao što to ovdje bijaše, u redu vode, jerbo se računi o to doznačivanju sa suvišnimi kod pošte novci šiljaju kr. ravnateljstvu pošta u Zagreb, a njihovu valjanost nije kadar vizitator izpitati, ako li nepredleži kakova pritužba stranke.

Branitelj prvotuženika A. pristao je podpunoma uz kvalifikaciju obtužbe, dočim su branitelji suokrivljenih B. i C. izticali, da se ovaj čitav čin samo kao zločin pronevjerenja kvalificirati mora, jerbo je fingiranje doznačnica samo sredstvom služilo za pokriće pronevjerenjem nastalog manjka, a ovaj da je po izjavi vještaka odmah poslje prekinutog ortakluka t. j. godine 1877. pokriven, te nije dokazano, da je pripomaganjem njihovim ikakova šteta eraru nastala.

Uz to pobijahu oni i subjektivni dokaz krivnje.

Na temelju ovih činjenica proglasio je c. kr. sudbeni stol u Z. poštara A. krivim kao neposrednog počinitelja zločina pronevjerenja u §. 181 k. z. i zločina prevare u §§. 197, 199 d. i 200 k. z. označenih, i dosudi mu primjerenu kaznu po §. 181 k. z. i §. 286 k. p. dočim proglasi njegove suokrivljenike trgovce B. i C. nekrivimi sukrivnje istoga zločina prevare, a poštarskom eraru dosudjena je odšteta od 898 for. 76 novč. Po razlozih ove osude ustanovljen je objektivni učin zločina pronevjerenja i prevare podpunoma prema razlogom obtužbe, izkazi dotičnog oštećenika t. j. poštarskog erara i izvadci iz uredovnih knjiga po §. 270—1 i 275 k. p., a subjektivni dokaz krivnje podpunim priznanjem okrivljenika A. po §. 264 k. p.

Glede suokrivljenika B. i C. smatra se dokaz objektivnog učina

Digitized by Google

zločina prevare ustanovljenim na isti način kao i kod glavnog okrivljenika; nu glede subjektivnog dokaza krivnje uzeto je, da nije dokaz podpunoma doprinešen i to sa sliedećih po prilici r a z l o g a:

Okrivljeni B. priznao je u predistragi, da je primao i povraćao A-u doznačivani mu novac na njegovu molbu i samo iz usluge držeć ga za imućnog čovjeka i povjerovav mu, da se on boji taj novac iz S. u Z. nositi. Nu ova izpoviest nemože se uzeti kao podpuno priznanje po §. 264 k. p.; jer ovo priznanje nesadržaje u sebi činjenica, iz kojih bi B. mogao bio uvjerenje crpiti, da se sa strane A. radi o prevari; jer on nije priznao, da mu je oskudica A-ova poznata bila, niti da njemu doznačeni novci u blagajnu uloženi nebijahu, i da je A. namjeravao erar oštetiti.

Na samoj pako konačnoj razpravi promjenio je B. ovu obranu, te predavši sudu 34 kupona od upitnih naputnica, (koje su sve po A-u pisane i od kojih 33 glase na ime sitničara S. T. u S., a jedna na ime poštara A.) navede, da je te kupone tek dan prije kon. razprave pronašao, i da se je istom onda sjetio, da ga je jur pokojni sitničar T. ovlastio izdavat A-u espap i preostali iz naputnica novac; i to ne samo zato, što je A. prijatelj T-ov bio, već što je u njegovoj kući i stanovao; a da mu je već kod iztražnoga izpitivanja nevjerojatno se činilo, da bi mu A. toliko novca šiljao bio, budući je za svoju osobu malo kod njega pazario.

Ovaj izkaz mora se smatrati nadopunjenjem okrivljenikovog prvog izkaza; te makar se i čini nevjerojatnim, ne može se ipak na prosto zabaciti, jer je moguće. da se je okrivljenik istom iz uvida ovih kupona na tu okolnost sjetio, a time se oduzimlje onom prvobitnom nepodpunom priznanju sva krepost, i nedade se dokaz krivnje po §. 264 k. p. ustanoviti.

Proti B-u predleži izkaz A-ov, koji čini poludokaz §. 140—5 k. p. dočim je providjen svimi potrebštinami §. 271 k. p.; jer je po njem B. znao sve gore iztaknute i zločin prevare sačinjavajuće okolnosti.

Nu izvan ovoga razloga sumnje nemože se nijedan drugi razlog sumnje ma samo sličan onim u §. 138—140 k. p. navedenim doprinešenim smatrat, te se neda dokaz krivnje niti stečajem više razloga sumnje doprinieti.

Okrivljeni C. izkazao je u prediztragi, da je sve ove na njega glaseće naputnice primio i novac podigao, kojim je namirio dielom svoje tražbine za brašno, a dielom gotovinu, koju je kadikad A-u pozajmio bio. Kod same razprave pako priznade, da je višak znatnijih doznačnica A-u vraćao, nu da mu je to doznačivanje napokon napadno postalo, što je A. rabio razna tudja imena kod tog doznačivanja, i što mu se je tužio na svoju nevolju; po činu je opazio, da posao nije čiste naravi,

Digitized by Google

da je odmah svako obćenje sa A-om prekinuo, netraživ od njega niti preostali dug; nu da nije nikada mislio, da tim svojim činom A-u u kakovom protuzakonitom djelu pomoć pruža.

I u ovom priznanju neima obilježja §. 264 k. p. i ako se cieli utisak ovog okrivljenika, koji je čovjek slabog shvaćanja i sasma prostodušan, uvaži, to se ne može ni tvrditi (? Ured.) da su mu u obće manipulacija sa poštarskimi naputnicami, položaj, prava i dužnosti poštarskog činovnika poznate bile, i da je on domašaj svojega djelovanja shvatiti mogao, i da je pri cielom postupku svjestan bio potrebite prevarne nakane (? Ured.)

S toga se i ovomu okrivljeniku nije mogao čin dokazati priznanjem, a glede sastavljenog dokaza nepredleži ino već sama izpoviest suokrivljenog A. (§. 140—5 k. p.) što prema ustanovi §. 280 i 281 k. p. nije dostatno uglavljenje.

Dosliedno tomu morali su se suokrivljenici B. i C. proglasiti po zakonu od 16. listopada 1872. nekrivimi sukrivnje zločina prevare.

Proti ovoj osudi uložilo je c. k. državno odvjetničtvo u cielosti priziv, te je uslied toga c. k. krajiški odsjek banskoga stola u Zagrebu svojom riešitbom od 24. srpnja 1880 br. 4965 promjenio prvu osudu, te izrekao, da je poštar A. kriv kao neposredni počinitelj zločina pronevjerenja u §. 181 k. p. i zločina prevare samo u §. 197 i 200 k. z označenih, a da su trgovci B. i C. kao sukrivci zločina prevare u §. 5,. 197 i 200 k z. označenog, a počinjenog po A-u na štetu erara.

Glede objektivnog učina ovih zločina pronevjerenja i prevare odobravaju se razlozi prvoga suda po §. 262 i 275 k. p., a isto tako i dokaz krivnje kod A. (po §. 264 k. p.) Samo se glede klasifikacije zločina prevare po §. 199 sl. d. k. z. veli, da se ova klasifikacija nemože ustanovljenom smatrati, jer se činjenice: a) što je okrivljenik na potražnici glede pisma S. D-a sa 400 for. pod naslovom S. Č. potvrdio primitak potražnog pisma i b) što je uništio na S. D. u B. glaseće dne 17. travnja 1879 preporučno predano pismo i da je načinio glede toga pisma povratnicu, kojom se krivim podpisom S. D-a potvrdjuje primitak tog pisma — tiču zločina pronevjerenja već počinjenog, i jer je ta ciela manipulacija samo u tu svrhu izvedena bila, da se taj zločin sakrije.

Faktum, da je okrivljenik na doznačnici dne 10. listopada 1879 kod poštarskog ureda u G. po M. Z. predanoj, kojom je ovaj doznačio N. Z-u 70 fr., primitak te svote dne 23. listopada 1879 potvrdio, premda ovaj tu svotu nikada dobio nije, mora se takodjer smatrati kao sredstvo u svrhu, da sakrije prevaru počinjenu tim, da tu svotu nije izplatio već sebi prisvojio.

A glede sukrivnje B-a i C-a kod ovog zločina prevare ističe se u ovih r a z l o z i h po prilici sliedeće:

Digitized by Google

Okrivljenici B. i C. priznali su, da su sve njim doznačene svote podigli i najveći dio tih svota A-u izručili, nu oba okrivljenika tvrde, du su to bezazleno samo iz usluga A-u za volju učinili, bez da su znali i slutili, da se radi o prevari i pokriću deficita u poštarskoj blagajni Surčinskoj.

Pošto se zaniekati neda, da je A. sporazumne pomagače imati morao za da se počinjena prevara izvesti može, i pošto je okrivljeni A. sam priznao, da je ovim suokrivljenikom ne samo odkrio oskudno svoje materijalno stanje već je njim izrično priobćio, da doznačene svote u blagajnu uplatio nije, a da novac treba za pokriće u blagajni obstojećega manjka, to se mora njihov sporazumak dokazanim smatrati.

Okrivljeni B. naveo je u iztrazi, da je A. kupovao robu od njega za S. T-a bivšeg surčinskoga sitničara, a takodjer i pomanje svote za svoju vlastitu kuću, da je A. držao za imućnog čovjeka i povjerovao mu; da se ovaj boji novac iz S. u Z. (oko jedan sat vožnje. Op. pisca) sobom nositi, i isto tako da je A-u i gotovi novac po koji put pozajmio.

B. kazao je dalje izrično u iztrazi, da je više puta novac od A. doznačen dobio, bez da mu je A. štogod dugovao.

Pri konačnoj razpravi pako uztvrdi B., da je samo uzgredno sa A-om posla imao, da je dapače S. T. te svote pošiljao, a A. da je nje samo kano komisionar T-ov podigo i odnio, te je predao B. u tu svrhu, za dokaz svoje obrane, 34 kupona od dotičnih doznačnica, od kojih je tobože S. T. 32, a A. dvie poslao.

Nu toj potonjoj obrani nemože se nikakova vjerodostojnost pripisati i to s razloga, jer tim još nije opovrgnuto prijašnje izkazivanje, da je više puta primio doznačnice, bez da mu je A. štogod dugovao, i jer se ta izpovjed B-ova svakako razgovjetnom i naročitom smatrati mora.

Ta obrana nemože se uvažiti sa dalnjih razloga:

1. jer je njemu 49 doznačnica u iznosu od više nego 3000 for. poslano bilo,

2. jer je okrivljenik svaki skoro mjesec tečajem četiri godina po 100 for. i više doznačenih dobivao; i ako se još dalje u pretres uzme,

3. da S. T. nije nikada dolazio okrivljeniku i dizao suvišak od doznačenih svota, nego uvjeke A.; od koga pako okrivljenik B. nikakovu legitimaciju nije imao i tražio; napokon

4. da je B. svakako čudnovato biti moralo, da A. nije doznačio na vlastito ime u Z., što bi on, da su njegovi novci bili, svakako bio učinio, jer bi na taj način mnogo brže do novaca došao, mora se i to dokazano uzeti, da je B. znajuć o čem se radi, hotomice u smislu §. 5. k. z. pripomagao A-u kod izvršenja prevare na štetu državnog erara počinjene i to obzirom na sadržaj doznačnice svakako u iznosu prekoračujućem 25 for.

Digitized by Google

I glede okrivljenika C. mora se takodjer potvrditi, da je znajuć o čem se radi, pripomagao okrivljeniku A-u prevaru izvesti, jer je on glede svoje obrane već tečajem iztrage u protuslovju bio, i tek onda kad mu je predstavljeno bilo, da je već počam od godine 1872 pa sve do ožujka 1877 od A. više puta razne svote dobio, ovu okolnost priznao; jer nije samo vjerojatno nego i protivno tomu dokazano, da su doznačnice tobože služile za dugove i na vjeresiju uzeto brašno; što okrivljenik C. sam dopušća, da je A. najviše 15—20 for. svaki put pozajmio, i da je A. najviše bio dužan na brašnu 15 for.; jer je taj okrivljenik 41 doznačnicu u iznosu više nego 2000 for. primio i to medju inim 15-puta po 100 for. i jer mu je iz razloga pod brojem 4. kod okrivljenog B. navedenog čudnovato biti moralo, zašto A. nije doznačio sve te svote na vlastito ime.

Po tom se mora uzeti, da je dokaz sukrivnje kod B. i C. po §. 281 k. p. kroz dva nepodpuna dokaza — kao što je dielomično priznanje istih te izpovjedju suokrivljenika A. po §. 140—1 i 5 k. p. — doprinešen.

Usljed priziva okrivljenika B. i C. promieni opet c. kr. krajiški odsjek stola sedmorice svojom riešitbom od 5. studenoga 1880 br. 600 osudu banskoga stola i proglasi B. i C-a nekrivimi sukrivnje zločina prevare nu sa sasvim drugih razloga nego li je to prvi sud učinio.

U ovih se naime razlozih iztiče, da nije u pogledu ovih suokrivljenika ustanovljen objektivni učin zločina prevare i to ovimi riečmi:

Okrivljenici B. i C. priznali su, da su sve njim doznačene svote podigli i najveći dio tih svota A-u izručili, ali i ako je isti priznao, da je B. i C-u izrično priobćio, da novac treba za pokriće u blagajni obstojećeg manjka, pošto je ustanovljeno, da je zadnju svotu C. još u mjesecu ožujku 1877, a B. u listopadu 1877 digao, a pošto je tekar u siečnju 1880 daklje preko dvie godine kašnje preduzeto bilo sudbeno pregledavanje poštarskih knjiga i blagajne u S-u, i budući je tekar onda manjak u blagajni pronadjen bio, ne može se ipak i u pogledu okrivljenika B. i C. objektivni dokaz njim u teret stavljene sukrivnje zločina prevare počinjenog po A-u ustanovljenim smatrati, jer nije mogućnost izključena, da se je blagajna poštarska u S. sve do konca godine 1877 a naime u vrieme, kada su B. i C. doznačnice primali, još u redu nalazila."

Primjetit mi je, da je ova mogućnost sasvim izključena izjavom poštarskog vještaka, jer je po istoj bezdvojbeno ustanovljeno, da je manjak od 540 for. 55½ novč. nastati mogao samo fingiranim doznačivanjem novaca, a pošto je ovo 1877 godine prekinuto, čim su suokrivljenici B. i C. svoju daljnu pripomoć A-u uzkratili, to nije ovaj manjak nikako kasnije niti nastati mogao, te se je na osnovu ovih razloga kon-

Digitized by Google

jim je kroz više godina promicao interese družtva. — Odbor je nadalje odredio, da se prema zaključku glavne skupštine počme družtveni časopis počam od 1. travnja o. g. izdavati dva puta na mjesec. O tom pobliže na drugom mjestu ovoga broja.

— Osnova hrv. kaz. zakona. U vrstnom njem. časopisu „der Gerichtssaal", što no izlazi pod uredničtvom poznatoga kriminaliste O pl. Schwarzea ocjenuje prof. Ulmann osnovu novoga kaz zakona za Hrv. i Slavoniju. Mi ćemo se na ocjenu, koja je zanimiva, osvrnuti drugi put. Za sada možemo priobćiti, da će se doskora sastati imenovano povjerenstvo, da razpravlja osnovu, a našim čitateljem možemo priobćiti radostnu viest, da će „Mjesečnik" priobćivati u prilogu cielu razpravu, kako bude tekla kao i mnenja o njoj od pojedinaca ili sborova kr. vladnomu odjelu za pravosudje podnešena. Netreba nam istom potanje razlagati, kolika će odatlje poteći korist ne samo za pravnike, koje zanima ovaj zamašni predmet nego i za sve članove sabora.

— Novi članovi prav. družtva. Pravničkomu družtvu pristupili su kao članovi gg. Mato Bosanac, perovodja kr. nutrnjega vladnoga odjela; Ferd. Horvat perovodja kr. fin. zem. ravnateljstva i Matković Ivan vieć. tajnik c. k. sudb. stola u Zemunu.

— G. dr. V. Bogišić. „Porota" doznaje iz pouzdana izvora, da je ministar prosvjete kneževine Srbije pozvao g. dra. Valt. Bogišića na katedru, koja je ustanovljena na pravnom fakultetu velike škole u Beogradu za historiju slovenskoga prava i za enciklopediju prava.

— Prof. dr. Ant. Randa, slavni učenjak, imenovan je članom državnoga sudišta u Beču.

— Iz Zemuna priobćuje nam prijatelj sliedeće zanimive podatke:

„Nastavno na priobćeni moj sastavak o statistici zločina u zemunskom okružju, priobćeni u br. 10. „Mjesečnika" od pr. g., javljam, da je razmjerje iz strasti proizlazećih zločina i u drugoj polovini godine 1880 isto tako nepovoljno bilo napram ostalim zločinom, kao i u prvom polugodištu 1880., jerbo je prijavljeno u toj polovici godine 517 raznih zločinstva, a medju njimi a) umorstva 14, b) pokušanih umorstva 13, c) ubojstva 10, d) težkih tjelesnih ozlieda 78, e) prekršaja §. 335 k. z. 6, f) zločina javnog nasilja 75 g) zločina silovanja 11; ukupno 207 ili 24·9% svih zločina.

Uslied toga prisiljeno bijaše c. k. glavno zapovjedničtvo u Zagrebu kao krajiška zemaljska upravna oblast svojom naredbom od 16. prosinca 1880 br. 24 126 odjel nutarnji proglasiti prieki sud za čitavo zemunsko (inače nazvano Petrovaradinsko) okružje uključiv gradove Zemun i Petrovaradin za sam zločin umorstva.

Ova naredba proglašena je oko 24. prosinca 1880. te se već sada opažaju njezine blagotvorne posljedice, jer od toga doba nije jošte nijedan slučaj umorstva ili ubojstva sudbenomu stolu u Zemunu prijavljen, premda je više od mjesec dana odanle već proteklo, i to baš vrieme ono, gdje imade najviše svetaca i časti koli kod katolika toli kod pravoslavnih, i kad se dogadja najviše umorstva. Te premda bi po prošlogodišnjem razmjerju na mjesec dana po $30^1/_2$ slučaja iz strasti proizlazećih zločina dolazilo, to je takovih samo 27 prijavljenò, nu više zločina javnog nasilja (17), nego li težkih tjelesnih ozlieda i prekršaja suprot sigurnosti života (10). Vidi se dakle odatlje, da ipak smrtna kazna jošte uvjek naš narod zastrašuje.

Književnost. Kućarski propisi u kralj. Hrvatskoj i Slavoniji i vojnoj krajini. Sastavio Franjo Zorac, podkapetan grada Zagreba. U Zagrebu 1881. Nakladom knjižare Mučnjaka i Senftlebena. Str. 108. Ciena 50 novč.

Digitized by Google

— Hrvatska. Knjiga za g. 1880. Napisala i izdala ju hrvatska mladost stranke prava. Sa slikom pokojnoga Eugena Kvaternika. U Zagrebu 1880. Ciena 1 for. 20 novč.

— Hrvatski dom. Zabavnik hrvatske omladine za god. 1880. Izdalo ga djačko družtvo „hrvatski dom“ na I. hrvatskom sveučilištu. Godina IV. Sa slikom pokojnoga prof. M. Mesića. U Zagrebu 1880. Ciena 1 for.

— Pravo pravničko-upravni list. God. VIII. Svezak 94. od 31. siečnja 1881. Sadržaj: Dr. K. Bruns: Poviest i izvori prava rimskoga (Nastavak). — Dr. V. Pappafava: Zakon i glavne mu razlike. — V. Vrčević: Otrovana večera. Sgodjaji: Gradjanski. Kazneni. — A. Kuzmanić: Poslidnja volja zadarskoga gradjanina Ivana Gjovina. — Viesti.

— Порота лист за правне и државне науке. Властник и уредник Милан Марковић. Год. II. бр. 1. Sadržaj: Pogled na 1880 godinu — Narodna skupština. — Projekt zakona o sudovima. — Pogled na pravo po svietu. — Iz sudnice. — Podlistak. — Statističke bilježke. — Književne viesti. — Bilježke. — Poziv na predplatu.

— Може ли писац тестамента бити сведок тестамента? Питање по Колариеву тестаменту. Написао Марко Стојановић, адвокат. У Београду, државна штампарија.

— Нови Век. Лист за политичне, привредне и просвјетне интересе народа. Излази два а по потребн и три пута на недељу у Београду. Одроворни уредник и издавалац Велимир Ж. Јовановић. Ciena за Србију на годину 18. динара.

— Slovenski pravnik. Urednik i izdavatelj dr. Alf. Moschè. Broj 2. Sadržaje: Dr. A. M. Novi zakoni. — Dr. J. Vošnjak: Obdačenje posojilnih zadrug. — O naših pravnih reformah. — Jos. vitez Schneid pl. Treuenfeld: O kazenskem uzroku. — Razsvojenje cerkvenega premoženja. — Motenje v mirni posesti. — O konkurznemu redu. — Slovenščina pri tržaških sodnijah. — O očetovej dolžnosti skrbeti za izdrževanje otrok. — Udeležba pri tatvini, doprinešeni v rodovini. — Kazenskemu sodniku pri krivi prisegi ni dovoljeno ozir jemati na važne ali nevažne odstavke v prisežnej formuli. — Zgodovina občinskih pašnikov sploh, in njih opis v novo zemljiščno knjigo. — Raznosti.

— Encyclopädie des Wechselrechts der europäischen und ausser-europäischen Länder auf Grundlage des gemeinen deutschen Rechts. Von Dr. Oskar v. Wächter. Stuttgart. Prvi svežčić. Ciena 30 novč. Cielo djelo imat će 24. svežčića.

— Juristische Encylopädie und Methodologie. Von Dr. L. Arndts. 7 Auflage. Ciena 1 M. 50. Pf.

— Das österreichische Obligationenrecht in systematischer Darstellung etc. Von Vict. Hasenöhrl I. Band 2 Abth. Beč 1881. Ciena 6 maraka.

— Der Parlamentarismus wie er ist. Von Lothar Bucher. Drugo izdanje. Stuttgart 1881. Ciena 3 for.

Pravničke svaštice. Pravničko družtvo česko „Právnická jednota“ imalo je 27. siečnja o. g. glavnu skupštinu. U izvješću tajnikovu razlaže se stanje družtva, kojemu je predsjednik dvorski savjetnik M. vitez Havelka, a zamienik prof. dr A. Randa. God. 1880. imalo je družtvo 293 člana, a medju ovimi 202 odvjetnika i kandidata odvjet., 16 javnih bilježnika, 12 profesora i docenta itd. Umrla su medju ostalimi dr. K. Sladkovsky i dr. Bra-

Digitized by Google

ner. Imetak družtveni sastoji se od glavnice 3614 for. gotovine i knjižnice; ova potonja broji 1064 svezka. Skupština bijaše 18, u kojih se je govorilo i razpravljalo o raznih pravnih pitanjih. Družtvo je prošle godine izdalo dvie knjige „Mestská práva mest Brikciho z Licska“, pa onda „Připevsky k nauce o narovnáni.“ Kako je poznato izdaje i časopis „Pravnik“.

— Uslied molbe trgovačke i obrtničke komore Budjejovičke (Budweis) za preinaku carske naredbe 3. srpnja 1852 i za priznanje mjenične sposobnosti umirovljenih častnika, stavilo se ministarstvo trgovine u sporazumljenje sa vojenim ministarstvom. Ovo je pako u svom odpisu izkazalo, da ne može priznati ni nužde, ni svrhe ukinuću i preinaci one carske naredbe, a osobito da ne može odobriti odstranjenje ograde proti lihvi častnika u isto doba, u kom bi s bog velikih šteta, što ih je lihvarstvo, kako je poznato, i vojničkim nanielo krugovom, imalo ustati da se još uzdrži ograničenje dopustljivosti ovrhe na plaću vojničkih osoba i za stvorenje zakona proti lihvi. Vojeno opaža ministarstvo u potvrdu ovog svog nazora, da je ministarstvo za zemaljsku obranu jur pred nekoliko godina (1876), uslied neke molbe od više umirovljenih častnika nastanjenih u Galiciji, prinešene u kući odaslaničkoj carevinskog vieća, glede mjenične sposobnosti vojničkih osoba, razpravljalo sa vojenim ministarstvom i s onim pravosudja, a posljedak bijaše ipak taj, da se ovo posljednje odvažno izreklo proti preinaci carske naredbe 3. srpnja 1852, i sljedstveno proti prinesu na to ciljajućeg zakonog predloga, a to s razloga, kojima je vojeno ministarstvo sa svog gledišta podpunoma privoliti moglo. — Osobito se povlačeć na to, da u predlozih komore s gledišta se išlo, da ne samo umirovljeni, nego u obće i svi neaktivni častnici, uslied pomenute naredbe sposobnost mjeničnu izgube, iztaknu vojeno ministarstvo u ostalom, da u ovoj naredbi pravi, aktivni, kao i umirovljeni častnici, te momčad ratne stojnice označeni su mjenično nesposobnimi. Buduć dakle ova naredba stavlja iznimku od pravila i stoga se dakle strogo tumačiti mora, sliedi iz toga, da svi oni častnici, koji u toj naredbi nisu naročito imenovani, dakle poimence častnici u pričuvi, domobranstvu ili izvan službe, mjenično su sposobni, tako dakle da neaktivni častnici pretežnim brojem stvarno se po mjeničnom pravu obvezati mogu. Kaže se, da je presuda u ovostranoj državnoj polovini shodno ovoj interpretaciji prilagodila pomenutu carsku naredbu novom obranbenom sustavu, kao što je to bilo istaknuto onomadne naročito po ministarstvu pravosudja. („Pravo.“)

Imenovanja. Vladimir pl. Gvozdanović viećnikom c. kr. sudb. stola u Gospiću; Mato Bosanac perovodjom višega razreda kod kr. vladnoga odjela za nutarnje poslove; Ivan Tuškan kot. pristavom u Rumi; Tomo pl. Kraljević vieć. tajnikom i zam. drž. odvjet. u Zagrebu; Vjekoslav Herman pristavom IX. činov. razreda; Kosta Simić vieć. tajnikom č. kr. sudb. stola u Gospiću; Stjepan Šajnović pristavom kod kot. suda u Otočcu; Drag. Bajer pristavom kot. suda u Gospiću: Antun Anger pristavom kot. suda u Gračacu; Pavle Štefanović pristavom c. kr. sudb. stola u Vinkovcih; Ivan Koprivšek pristavom c. k. sudb. stola u Gospiću; Petar Krahler i Gjuro Kamenar privr. financ. perovodjami kr. financ. zem. ravnateljstva; Gjuro Jakčin bezplat. perovod. vježbenikom u obsegu kr. zem. vlade.

Premještenje. Vjekoslav Klein predsjednik c. kr. sud. stola u istom svojstvu iz Zemuna u Gospić; Jos. Divild kot. sudac iz Otočca u Bošnjake; Ivan Radivojević vieć. tajnik iz Gospića u Ogulin; Jovan Mudrinić pristav iz Petrinje u Ogulin; Lovro Gross iz Nove Gradiške u Petrinju;

Digitized by Google

Smrtna kazan.

Razprava, čitana u mjesečnoj skupštini pravn. družtva dne 12. veljače t. g. od dra. Ivana Ružića.

Da li se ima smrtna kazan ukinuti ili zadržati, o tomu se prepiru u znanosti i u parlamentih, o tomu govore i pišu ne samo pravnici, već takodjer filozofi i teolozi, državnici i pjesnici, praktici i teoretici.

Znameniti pojavi u toj borbi jesu, da broj protivnika smrtnoj kazni danomice raste; da su mnogi, koji su prije njezini branitelji bili, kasnije proti njoj ustali, tako n. pr. i glasoviti kriminaliste: Mittermaier, Tissot, Feuerbach, Holzendorff i Schwarze; da se je nadalje priestolni nasljednik i kasnije kralj Oskar Švedski u svojem djelu o kaznah i kaznionah takodjer proti smrtnoj kazni izjavio: te da tu kazan pobijaju dapače med ostalimi dvojica najuvaženijih državnih tužitelja, generalni prokuratori Glaser i Schwarze.

U Hrvatskoj zapodjenuto je pitanje o smrtnoj kazni — može se reći — tekar osnovom kaznenoga zakona, koja tu kazan za veći broj slučajeva predlaže, nego li to čini koji drugi novi zakonik ili koja druga novija osnova.

Cieneć razloge navedene po neumornomu i duhovitomu sastavitelju osnove kaznenoga zakona za Hrvatsku na obranu smrtne kazne, to me oni ipak nemogu osvjedočiti o pravednosti, potrebi i koristi njenoj. S toga, kad bi i znao da neću ništa nova kazati i da su drugi ovdje razvijena načela bolje zastupali, te sve izcrpili što se navesti dade, sasvim tim se neustručavam da na temelju dostignutoga do danas rezultata u znanosti što više precizno izjavim i obrazložim nazore razilazeće se od onih osnove.

Tko bi u tomu nazrievao kakovu uznositost, taj neka promisli da je dužnost svakoga, a naročito je pogledom na pred-

Digitized by Google

stojeću reformu kaznenoga zakona u Hrvatskoj dužnost svakoga hrvatskoga gradjanina izjaviti svoje osvjedočenje bez obzira na to, dali može kakov uspjeh očekivati ili ne.

Prije nego li se upustim u prosudjivanje razloga, koji govore proti njoj, obazrieti ću se u kratko na nekoje historičke dogodjaje, koji su donekle uplivali na razvoj toga koli znamenitoga toli i staroga pitanja. Već u vrieme Ciceronovo se je ono u rimskom senatu razpravljalo prigodom viećanja, kako da se kazne dionici u uroti Catilinovoj. Poznato nam je najme iz Sallusta da je konzul Marcus Tulius Cicero tu urotu odkrio, da je Lucius Sergius Catilina ka svojoj etrurskoj vojsci pobjegao, da su glavni njegovi vodje pohvaćani i pozatvoreni, te da je Junijus Silanus sakupljenomu zatim senatu predložio neka se urotnici kazne smrću. Gajus Julius Caesar pako ustade proti tomu predlogu i zahtjevaše da se oni osude na doživotni zatvor. „Što se inače kod pojedinaca srčbom zove, (reče Caesar) to se kod države okrutnošću smatra . . . Predlog Silanov nečini mi se istina okrutnim — ta što bi moglo naproti takovim ljudem okrutno biti? —; nu takova šta nedolikuje našoj republici. Tebe pako, o Silane, je za stalno na tvoj predlog potakuo ili strah za državu ili težinu samoga zločina. Strah je revnim nastojanjem našega odvažnoga i slavnoga konzula (Cicerona) odstranjen. Što se tiče kazni namjenjene krivcem (nastavi Caesar) reći ću istinu: u žalosti i nevolji je smrt odpočinak, a ne muka; smrt je kraj svakoj ljudskoj biedi, iza nje neima brige i radosti. Ali, tako ti neumrlih bogova, zašto nisi tvojoj odsudi dodao, da se zločinci izšibaju prije nego li se pogube? Možda zato, jer to zabranjuje zakon Marka Porcije Katona? Nu ima i drugih zakona, koji zabranjuju da se rimski gradjani pogube, te dozvoljuju da se samo prognati mogu. Ili su možebiti šibe veća kazan od smrti? . . . Ako su pako šibe manja kazan, zašto se onda u manjih stvarih držiš zakona, dočim ga u većih stvarih krnjiš? . . .“

Za razjasnjenje ovih Caesarovih rieči navesti mi je, da je neko vrieme prije toga Cajus Sempronius Graccus, tribun pučki, podnio zakon (Lex Sempronia), kojim je bilo zabranjeno oduzeti

Digitized by Google

život bilo komu goder od rimskih gradjana, ako nije bio prije saslušan pred pukom. Taj zakon bio je već poduprt zakoni XII ploča, napose pako zakonom tribuna Marka Porcije Katona, kojim je bilo absolutno zabranjeno šibati ili pogubiti rimskoga gradjana, a dozvoljeno samo prognati krivca najvećih zločina.

Svakako je u ovih zakonih vladao duh kaste (stališki), kao što je to bilo i kod Inda, gdje zakoni nisu dopuščali kazniti smrću Bramina ili svećenika, pa bio njegov zločin kojegod naravi i težine.

Nu Caesar nije imao pred očima načela stališka (preimućtvo romanae civitatis), kada je u senatu ustao proti smrtnoj kazni, već ga je na to potaknula bezkoristnost i nedjelatnost njena.

Kasnije je godine 325 po' Isukrstu takodjer rimski car Konstantin Veliki svojom glasovitom konstituciom „cruenta spectacula“ u svojem prostranom carstvu ukinuo smrtnu kazan.

Tako u rimskoj povjesti.

Kršćanstvu je smrt Krstova spasenje poreda čovječanskoga, a proročanstvo Ezekiel-ino: „dixit dominus nolo mortem impii sed ut convertatur et vivat“ — mora se obistiniti. Ciprian Latancij, Ambroz, Krizostom i začetnik države božje propovjedaju očito proti smrtnoj kazni, koja se neslaže duhom kršćanstva. Ovaj posliednji izreče naročito: „nullis bonis in Catholica Ecclesia placet si usque ad mortem in quemquam licet haereticum saeviatur.“ Odtuda i potiče ona zlatna formula: „ecclesia abborret a sanguine.“ Iz naučanja prvih crkvenih otaca provire blagi duh, koji se najbolje ukazuje u izreci crkvenoga kaznenoga zakona: „quia peccator est corripe, quia homo miserere.“

Interes svietski odvratio je kasnije crkvu od njezinih prvobitnih načela glede smrtne kazni. Kada je crkva postala cesarskom — progoniteljicom prvih heretika, bolje rekuć odpadnika carskih, zatim crkvom feudalnom, te najposlje crkvom inkvizicije, ostadoše težnje prvobitne crkve mrtvo slovo, a mrzost proti krvoproliću, smiešnom. Ipak se je po koji glas digao da uzpostavi izreku prvih kršćana.

Dosta je med ostalimi navesti izkusnog velikog kanclera

Digitized by Google

Tomu Morus, koj je radje na stratištu poginuo, nego da bi se po zahtjevu Henrika VIII. iznevjerio svojoj crkvi, i koj onaj zakon idealnim nazivlje, po kojem se krivci najtežih zločina kazne ne smrću, već takovom kaznom, s kojom je skopčan neprestani rad i napor na korist družtvenog života.

Tim je dan znak novomu pokretu, koj je našao kriepak izraz u epokalnom djelu Cezara Beccarie o zločinih i kaznah, u kojem on dokazuje da smrtna kazan niti je koristna niti je potrebna. Njegova rieč predobije za sebe mnoge glasovite suvremenike ne samo na književnom polju kao što je bio Voltaire, Klopstock, Herder i Schiller već dapače i nekoje suverene. Katarina II. ruska se opetovano izjavi u svojih naputcih od god. 1769 proti uporabi smrtne kazni. Nadalje je god. 1786 Petar Leopold Toskanski postavio za temelj svojoj reformi u kaznenom zakonodarstvu ukinuće smrtne kazni. Isto učini Josip II. car Austrijski. Ova ukinuća jesu istina kasnije opozvana, nu tomu su bili povod politički razlozi.

Tako je smrtna kazan na kraju XVIII. i početkom XIX. vieka ostala; nu ona je sve više i više pobijana, dokle nije prigovor proti njezinom obstanku u novijih kodifikacijah — i ako ne skroz pobjedio — a to barem uvažen bio.

A kakovu povjest ima smrtna kazan kod našega naroga? Ja ću ju u kratko označiti.

Gdje nije tudjinstvo uplivati moglo, tu je vladao najblaži duh. Naši hrabri pradjedovi kaznili su smrću jedino izdajice. Njihovi susjedi su zarobljenike poubijali, dočim su oni, nepoznivajući robstva, svoje zarobljenike nakon rata kući poslali.

Taj blagi duh vlada jošter i u Vinodolskom zakonu. Dočim su za srednjega vieka po ostaloj Evropi lomače gorele, torture se rabile; nalaže Vinodolski zakon u veoma riedkom slučaju smrtnu kazan, i to samo eventualno, ako zlotvorac najme neima odkud platiti vraždu.

Nu u ostalih zakonih poznivaju se već tragovi tudje kulture. Tako se n. pr. u Krčkom zakonu, u zakoniku cara Dušana i u drugih tortura, vješala, itd. često rabe.

Kasnije je tudjinstvo sa svojim svestranim uplivom i u onaj

Digitized by Google

kraj hrvatskoga naroda svoje okrutne kazne uvelo, gdje nisu do tada poznivane bile, te je tako smrtna kazan svoj obći udes sve do danas i kod nas djelila. To se najbolje opazuje u Senjskom statutu — za 100 godina mladjem od Vinodolskoga zakona —, na kojem tako rekuć posvema počiva, samo ne u pogledu o kaznah, koje su u onaj statut mletačkim uplivom prenešene.

Da je danas pučanstvo za pridržanje smrtne kazni, tomu su sliedeći uzroci.

Prvo, duh protiveći se svemu što se ukazuje kao novost, i težnja za uzpostavu staroga. Ovaj natražni duh u evropejskom političkom životu pokazao se je u onom sotonskom savezu proti životu narodâ, kojega licumjerski nazvaše svetom Aliansom. Taj duh je najkrepčije uzdržala takozvana teologička škola, koja se nije ustručavala tvrditi, da se „svaka veličina, svaka moć i svaka podložnost temelji na krvniku“ kao što kaže J. de Maistre.

Daljni uzrok, s kojega se u pučanstvu osjeća potreba za pridržanje smrtne kazni jest po doktrini postavljeno, obće po-primljeno i dugo vremena vladalo načelo da je svrha kazne zastrašenjem uzdržavati družtvenu sigurnost.

Uslied toga praktici i kompilatori zakona smatrajući takovu nauku temeljem družtvene zgrade, izjavljuju dosliedno tomu, da se ima zaprietiti najveće zlo t. j. smrt, ako se hoće koga odvratiti od najtežih zločina.

Napokon je za pridržanje smrtne kazni takodjer mnogo dopriniela Kantova i Hegelova škola, koja je postavila načelo da je država svakako dužna moralnomu zakonu za volju kazniti; da je kazan kao pokora ili odmazda, sama u sebi opravdana: da stroga pravednost podpunu jednakost izmed kazni i zločina zahtjeva, odnosno da kazan ima odreći (zaniekati) pojedincu ono, što je on svojim zločinom drugomu odrekao (zaniekao), tako da se zločincu, koj je zaniekao drugomu pravo na život, isto pravo zanieče i njemu.

Naproti ovim znatnim trim historičkim momentom zadnjega vjeka za obranu smrtne kazne pokazuju se i takovi, koji su mnogo djelovali na ukinuće iste.

Naprotiv teologičkoj školi ustade škola slobodnog i istinitog

Digitized by Google

kršćanstva, koja se najljepše odsieva med ostalimi u krasnih spisih Aleksandra Manzonia.

Asolutističkoj doktrini se suprotstavi škola, po kojoj su prava čovječje individualnosti neoskvrnjena i po kojoj je država sredstvo za uzdržavanje života pojedinaca.

Najviše pako abolicionista predobilo je preustrojstvo kazniona na temelju onoga načela, da kazan mora preporodit zločinca i popravljena povratit družtvu.

U obće se je borbom proti smrtnoj kazni postiglo barem to da je ona u državah, gdje je pridržana, lišena onih okrutničkih priprema i sprava, s kojimi je prije bila združena; da je veoma stegnuta; te da ju i najveći njeni zagovornici smatraju neumjestnom za političke zločine želeći ju uporabiti kod zločina umorstva izvedenog pod uvjeti otegoćujućimi. Veći dio branitelja njezinih dapače smatra smrtnu kazan odredjenu i na isto okrutno umorstvo, kao pitanje koje zavisi od vremena, te očituju time nehotice da je riešenje toga pitanje već i dozrielo.

Označiv ovako u kratko tečaj borbe proti smrtnoj kazni u prošlosti, razmatrajmo sada različite razloge, koji se danas navadjaju na obranu njezinu, i to najprije i mimogredno empirične i nutrnje razloge, onda razloge koji se temelje na svrsi i bitnosti kazni.

Teologička natražna škola brani smrtnu kazan kao uvjet potreban za uzdržavanje reda. Oblast, kaže ona, ima služiti bogu Bog kazni budi neposredno sam, budi posredovanjem družtvene oblasti, svrha kazni je udovoljiti pravednosti božjoj i uzpostaviti nju. Ovoj pravednosti božjoj ondje, gdje se ukazuje okrutan zločin, nemože se inače udovoljiti ako ne smrću obojice, pa zato pravednost božja nalaže oblasti smrtnu kazan.

Razlog s kog je rečena škola do ovoga zaključka došla jeste taj, što je hćela oživotvoriti stare tradicije ob oblasti, pozivajuć se na Mozaički zakon kao uzor zakonodavstvu.

Istina, kazan je uzpostava onoga božanstva, koje je sadržano u pravu i proti komu se je podigla djelatnost čovječja. Nu uzpostava božanstva u oskvrnjenomu pravu neima ništa zajedničkoga sa onom vrsti kazni, koja se sastoji u usmrćenju zlo-

Digitized by Google

činca. Zaman i suvišno je pobijati doktrinu koja tvrdi da je volja božja pogubiti ubojicu i da ova odlučna volja izvire upravo iz mozaičkog zakonodavstva i iz evangjeljskog naučanja, da je prolievanje krvi onoga naloženo, koj okrutnom rukom uvriedi krv čovječansku. Tvrdnja, koja se temelji na objavljenju religioznom, nemože biti predmetom znanstvene razprave, najmanje pako tvrdnja, koja počiva na krivih premissah.

Kad bi u ostalom božja volja bila da se zločinac ubije, nebi on na okrutnom bratomorcu Kainu učinio znak, da ga nitko neubije, tko ga nadje; nebi rekao da će sedmerostruko osjetiti, tko ga ubije; nebi prvoga ubojicu i njegovo koljeno odabrao, da utemelji red i da pronadje umjetnosti, već bi ga jednostavno pa bilo i gromom ubio; nebi nadalje Isukrst preljubnicu pred Farizejci od smrti očuvao i time se suprotstavio mozaičkomu zakonu.

Tko se pozivlje na mozaički zakon, taj bi morao smatrati potrebnimi i umjestnimi takodjer i sve po tomu zakonu ustanovljene smrtne kazne, osobito radi teokratičkih pa i manjih zločina, tako n. pr. i proti onomu koj bi u sabat radio.

Kako može kršćanin smrtnu kazan braniti, pita Berner, kad mu, ozbiljno promatrajući, smrtna kazan proti samomu Spasitelju izrečena i izvedena mora vazda lebditi kao opomena proti toj kazni.

Kao što god je ovaj religiozni razlog bio namienjen masi, isto tako hoće da djeluje i onaj, koj smrtnu kazan opravdava, jer ima svoju povjest, jer se temelji na auktoritetu privole naroda, jer je ona uporabljena bila počam od prve dobe civilizacije pa do danas. Taj razlog je već i Beccaria predvidio, pa je nanj odgovorio, da se nitko nemože proti istini i pravu pozivati na zastarjelost, te da nije dugotrajni auktoritet privole uaroda više od auktoriteta razuma i znanosti, koj zahtjeva ukinuće smrtne kazni. A i zakonodavci antiabolicionisti ignoriraju te tradicije, čim oni sve više i više slučajeve i uporabu smrtne kazni stežu.

Na istomu razlogu počiva i ona tvrdnja, da veliki narodi

Digitized by Google

ukinuće smrtne kazni kao utopiju odbijaju, pa da se za njimi imaju povesti i ostali narodi.

Istina, u pravilu treba čitati povjest velikih naroda. Nu narodi — pa i maleni — postaju veliki jedino sa velikih čina, koje izvadjaju u svietu. A kad bi se moralo čekati, da veliki narodi izjave svoj verdikt, onda bi je imao sliediti svaki narod; te na proti tomu nebi ni jedan pokušao ukinuti tu kazan, jer bi morao čekati da mu drugi takovim primjerom prednjače.

Istina je nadalje da je najbolji savjet neupuščati se naglo u neizvjestnost reforma, i postupati laganim i opreznim korakom, sve točno izviditi prije nego li se stariji sistem novim izmjeni. Nu nije najbolji savjet za narod onaj, neuvadjati novosti dokle nisu poprimljene od drugih naroda, jer bi to značilo odreći se svake iniciative u postepenom usavršivanju zakona i družtvenih odredaba.

Neobaziruć se dalje na razloge koji se netemelje na znanosti, već počivaju na krivom religioznom shvaćanju, ili na historičkoj tradiciji ljudskoga družtva, prosudjujmo sada razloge, koji bi se imali temeljiti u duhu samoga kaznenoga zakona.

Koliko je sistema o pravu kaznenja toliko ima i različitih razloga na obranu smrtne kazni. Samo oni pisci označuju istodobno različite razloge, kojih se nauka o pravu kaznenja temelji podjedno na različitih načelih. Možemo tako rekuć sve te razloge na obranu smrtne kazni svesti na tri:

Po prvom razlogu je smrtna kazan sama u sebi pravedna kada i jer ju država takovom smatra, u koliko država ima jus vitae et necis glede svakog pojedinca, pa zato za svoje razborite svrhe šalje pojedinca na bojno polje, za svoje razborite svrhe može ga poslati takodjer da na stratištu čini pokoru zarad težine svoga zločina.

To vrhovno pravo države nad životom pojedinaca potiče još iz one grčke i rimske historičke dobe, gdje je pojedinac u toliko osoba, u koliko mu država daje značaj i valjanost osobe. Ta, kao i ona tomu protivna izjava, da pojedinac naime sa svoje strane stvara družtva i državu kao sredstva potrebna da se njegovo biće štiti, a da je država samo mandatar pravnih tež-

Digitized by Google

nja i zahtjeva pojedinaca, imaju se odbiti i mjesto tih postaviti ona, po kojoj se daje vriednost koli državi toli i pojedincu, vriednost, koju nestiče država od pojedinca, niti obratno.

Nad državom i pojedincem jest nešto većega, nego li je država i to je pravo, koje postoji za sve i u svakom pojedinom biću, a država je organ za njegovo oživotvorenje.

Država ima u pravu svoj početak i svoje granice, jer ona nije samo pravo niti stvara pravo, već ima služiti ovomu kao suverenoj moralnoj idei, pa od nje i izvadja zakonitost ovomu obstanku.

Tako život pojedinca nije dar države niti je pojedinac dao život državi. Država i pojedinac imaju jednaku vriednost u osobnosti čovječanstva, izuzev slučaj, gdje se srazuje život države sa životom pojedinaca i gdje samo pravo hoće da država imade prednost i da se u slučaju neizbježive potrebe n. pr. rata požrtvovanjem pojedinca, spase ostali, sačinjavajući veću osobnost.

Neumjestno je pako na obranu pravednosti smrtne kazni pozivati se na pravo ratovanja, jer drugo je umrieti — možebiti i slavodobitno — u ratu, a drugo na stratištu. — Država ima pravo ratovati, nu ovo pravo neizvire iz njezinoga vrhovnoga prava nad pojedincem. Ako postoji pravo usmrćenja u nuždnoj obrani i u ratu, (kaže Berner) to nesliedi odtale jošter, da i u kaznenome sudstvu postoji pravo usmrćenja. U nuždnoj obrani i u ratu smje se neprijatelj raniti i osakatiti, dočim se nijedna čudoredno razvijena država nemože prisvojiti osakaćujuće kazni.

U obće se nesmje zamjeniti ona nuždna obrana, koju vrši država u ime pojedinoga gradjana sa onom, koju država radi svoga obstanka vrši.

Kada se država nalazi u nuždnoj obrani, tada ona smije izvršivati smrtnu kazan; u protivnom slučaju pako prestaje joj i to pravo. Gdje se radi o zaštiti družtva proti običnim zločinom, o zaštiti pojedinaca, ili o sigurnosti države, kada najme pojedinac proti njoj veleizdaju kuje, tu netreba odma učiniti kraj životu i hćeti zapriečiti time možebiti da pojedinac došav do slobode, proti državnoj sigurnosti ponovno radi. Za osudjenoga i zatvorenoga neima u državi iole uredjenoj spasa, on ne-

Digitized by Google

može pobjeći. To mu istina može poći za rukom, kao što i na smrt osudjenomu sve do njegovoga pogubljenja, — nu uskok neće moći više družtvo uznemiriti, on neće nigdje zaštite naći.

Drugi razlog na obranu smrtne kazni, polag kojega je najme ova kazan valjano sredstvo da se predusretne zločinom pomoću ustrašenja, da se u zločincu pobudi blagotvoran strah, koj da ga odvrati od najtežih zločina, taj se razlog, velju, najviše rabi. Prema tomu nekazni država smrću stoga, jer okrutan zločin zaslužuje sam po sebi takovu kazan, već, predpostaviv da ju sam po sebi zaslužuje, mora kazniti zločinca smrću i to samo u koliko je ova kazan valjana da druge zločince odvrati u buduće od sličnih zločina.

To bi dovelo do toga zaključka da nebi smjela država kazniti smrću zločin, premda ju sam u sebi i zaslužuje, kada bi se pokazalo da ta kazan neima izključive krieposti ustrašenja.

Bez obzira na ovo nedokazuje taj razlog da je radi odvraćenja zločinca od okrutnoga umorstva strah smrtne kazni jedina spasonosna uzda, i da nijedna druga kazan nije u tu svrhu dovoljna. K tomu i prije toga bi trebali branitelji smrtne kazni jošter dokazati dvoje: prvo, da su se zločini zaista umnožali ondje, gdje su jedno vrieme bili kaznjeni smrću, a kasniji zakoni su smatrali za iste dovoljnom manju kazan; onda drugo, da su se svi zločini a i okrutno umorstvo na pogibelj družtva pomnožali ondje, gdje bje smrtna kazan u obće ukinuta.

Tvrditi da uslied velikog broja najtežih zločina nebi bilo umjestno ukinuti smrtnu kazan, znači priznati da je unatoč tomu, što postoji zakon koj kazni iste smrću, ipak broj njihov tolik da je javna sigurnost u pogibelji, znači priznati da smrtna kazan zapriećena zakonom neima krieposti proti njimi. Ta upravo najteži zločini zbivali su se danomice u nono vrieme, kada su se veoma često izvršivale najokrutnije vrsti smrtnih kazna.

Nesmjemo nadalje zaboraviti da okrutan zločin u nekojih razredih pučanstva i odnosno nižih stepenih čudorednosti ima svoj izvor ne samo u surovoj pohlapi za nezakonitom koristi, već i u strastvenoj osveti, koja prkosi svakoj pogibelji, pa i samoj smrti, tako, da nasprama takovoj strasti smrtna kazan gubi

Digitized by Google

svaki upliv. Naročito pako to vriedi u onom narodu, koj je vikô ratovanju, kao što je to slučaj i kod naših krajišnika.

Upravo ovih dana vješan je u Košicâ (Kaschau) neki vojnik radi razbojničkog umorstva, te je izjavio da se smrti neboji i da radje umire, nego li da u tamnici trpi i oskudjeva.

Ja sam takodjer kao branitelj dionikâ, obtuženih sa razbojnikom Stjepanom Vlahović, od ovoga čuo, da se je iz osvete proti svomu nuzljubu i iz težnje za imenom glasovitoga razbojnika podao razbojstvu, koje mu je napokon tako dozlogrdilo, da je, spreman na samu smrtnu kazan, iz vlastitoga nagona u selu potražio oruznike, i njima se predao.

Što više, izvedenje smrtne kazni ima protivni posliedak do ustrašenja, tako da su mnogi kod pogubljivanja dogovorili se glede zločina, koje su kasnije zaista i izveli. Čovjek se priuči na sve, dapače i na prizor pogubljenja. — Zločin je okužljiv je li smo sigurni da nisu i vješala? pita Odilon Barrot.

Kaznionički svećenik Roberto u Bristolu pronašao je, da je od 167 na smrt osudjenih i po njemu na stratište praćenih, 161 kod pogubljenja sudjelovalo. „Koj od nas , dodaje Bérenger, prisustvujuć kod prvih prizora naše velike revolucije, dok je svačiji život u pogibelji bio, nije vidio ono odurno orudje (guillotine-u) pačinjeno u malenom, i postavše igraljkom, kojom su naši dječarci ubijali kukce i ptice, te tako pripravljali svoje srce, da odtvrdne proti svakom milosrdju.“

Izkustvo uči, kaže priestolni nasliednik a kasniji kralj Švedski Oskar u svojem djelu o kaznah i kaznionah, da se zločincem mnogo bolje predusretne prosvjetljenjem, razboritijim i plemenitijim uredjenjem državnim i olakšanjem privrede za uzdržanje. Ova sredstva moraju se uporabiti koli sa političkoga toli i sa humanitarnoga gledišta. Prestrogi kazneni zakoni kaže Tissot čine običaje divljimi, i sredstvo kojim se ovi ublažuju jest to, da se zakoni blažimi učine.

To je cirkulus vitiosus, iz kojeg se nemože izaći razborito, ako ne da se daju malo po nalo blaži zakoni. Početi dakle mora zakonodavac.

Kad je uslied uzpostavljenja smrtne kazni u Toskanskoj po

Digitized by Google

Napoleonu nakon 25 godina prvi put ta kazan u Florenci izvršena bila, cieli grad je bio u žalosti, svi dućani i svi prozori bili su zatvoreni i nitko nije bio znatiželjan ići prisustvovati justifikaciji.

Ne samo da bijahu do tada riedki najveći žločini, već bijahu to i manji tako, da jednoga dana u velikoj vojvodini niti jednoga zatvorenika bilo nije.

Uvažiti se mora napokon da ustrašujuća moć smrtne kazni ima proti sebi različite nade zločinca, da će joj izbjeći. Tako n. pr. nadu da se zločin ili krivac odkriti neće, da će iztražni postupak ostati bez uspjeha, da će sudac sbog nedostatnog dokaza odriešiti ga, da će odsuda biti opozvana uslied tegoba proti njoj učinjenih i napokon da će nadoći pomilovanje vladarevo.

To sam takodjer izkusio kod razbojnika Rakoša, koj me je još u oči justifikacije često pitao, da li je došlo pomilovanje. — Kada zločinac znade da jedva jedna ovrha smrtne kazni odpada na 44 ½ osuda kao što je to slučaj u Hrvatskoj, nemože se očekivati da će ga pomisao na istu odvratiti od zla djela. Kada se ubojica i razbojnik nebi nadao, da će plod svoga zločina i uživati, onda ga nebi niti počinio.

(Svršit će se.)

K §. 414 k. p. i §. 2 min. za pravos. od 7. kol. 1857.

U novije vrieme odbijaju se prizivi upravljeni po kr. državnomu odvjetničtvu proti kaznenim osudam k. kotarskih sudova, te se pri tomu poziva §. 414 k. p. tim, da osuda i napram državnom odvjetničtvu pravomoćnom postaje, čim u 4 dana iza proglašenja priziv prijavljen nije.

Ovomu tumačenju nebi se ništa prigovoriti dalo, da je obtužbeno načelo i glede prekršajah provedeno, indi ako bi pri svakom kr. kotarskom sudu postavljen bio organ, koji bi obavljao posao javnog tužitelja; nu čim takovih organa nema, čim državni odvjetnik kod proglašenja osude prisutan nije, nit zna, kad će se koja osuda proglasiti, nit kojoj će trebati lieka, nebi

Digitized by Google

nikad ni priziva pravodobno prijaviti mogao, pak bi se ustanova §. 414 k. p. neizvedivom izpostavila.

Budući je po §. 27 sl. f. i po §. 413 k. p. državni odvjetnik vlastan priziva se latiti i na štetu obtuženoga, budući se dopustiti nemože, da će zakon štogodj odredjivati, što je nemoguće, jer neizvedivo, držimo opravdanim, ako uznastojimo §. 414 k. p. tumačiti načinom, da bude načelna ustanova glede priziva takodjer formalno izvediva.

Prije svega udara u oči alinea 2 §. 414 k. p. koja obtuženomu, koji proglašenju osude ne pribiva, računa na trodnevni rok počam od dana iza dostave osude Ova bi ustanova bila nepravedna, ako bi se uzeti htjela iznimkom, koju strogo interpetirati valja i ako bi se odtud izvoditi imalo, da državnoga odvjetnika isto pravo neide, jer se o njem u toj alinei negovori. Dopuštamo prigovor, da ova alinea ništa nesadržaje, što jur u §§. 263, 280 i 189 k. p. sadržano bilo nebi; nu mi taj prigovor nedržimo stavnim iz razloga: 1. što bi ustanova alinee 2. §. 414 k. p. gledom na §. 391 k. p. sama suvišnom bila; 2. što su tu ako si se recipirati htjela ustanova §§. 263, 280 i 289 k. p. razne predpostave, jer kod proglašenja osuda glede zločinstvah i prestupaka može državni odvjetnik budući u sjedištu suda lasno pritoman biti pače i on prisustvovati mora, jer to spada u okvir njegovih dužnosti, pak poradi toga nije se ukazala potrebnom kakova ustanova za slučaj, da državni odvjetnik prisutan bio neb'; ove predpostave nema kod prekršaja te se po tomu tenor §. 263 i t. d. primjerenim, uporabljivim za prekršaje neprikazuje, usuprot mora se zaključiti, da mora biti drugi razlog, zašto je §. 414 k. p. dodana alinea druga.

Budući §. 391 k. p. veli, da se imaju uporabiti primjerene ustanove postupka o zločinstvih, to nepreostaje, van tražiti za naš slučaj te primjerene ustanove i mi držimo, da ih ima, te da su sadržane u pravilu §. 70 i 71 k. p., glasom kojih se sudbene odredbe obznanjuju ili ustmenim proglašenjem ili dostavom izvornika. Ako ovo pravilo uzmemo obvezatnim, biva nam odmah jasno, zašto je alinea 2. §. 414 k. p. dodana i zašto se tuj državni odvjetnik nenapominje; u §. 71 k. p.

Digitized by Google

napominje se naime izrikom samo državni odvjetnik; — zato da nebude položaj stranakah ne jednak, morala se je dodati alinea 2. §. 414 k. p. za samoga obtuženoga, te je time izjednačen položaj obijuh stranaka, budući po ovomu tumačenju teče obim strankam, ako nisu pritomne, jednako rok od dana iza dostave osude.

Ovako je — gledom na §. 427 al. 3 §. 302, 292 starog k. p. i na §. 14 ces. patenta od 3. svibnja 1858 bivalo glede prekršajah i prije, a nema razloga uzeti, da se je sad što novoga ustanoviti htjelo, čim se glavno načelo glede prekršajah prihvatilo nije.

Akoprem smo ovim dokazali, da državnom odvjetniku trodnevni rok za prijavu priziva počima sa danom iza dostave izvornika osude, moramo odmah priznati, da time cielo pitanje jošt izcrpljeno nije, pače da sad istom nastupa nova potežkoća. Zakon naime neodredjuje, da kotarski sudovi državnom odvjetniku slati imaju osude, čim su ih sastavili; takova dužnost kotarskih sudova neda se inače izvoditi iz ustanova danih u postupku za zločinstva, te da se tu ne nadje expediens, nebi ni naše tumačenje koristilo: Al mi taj expediens nalazimo u naredbi minist. za pravosudje od 7. kolovoza 1857 osnovanoj na ces. patentu od 11. srpnja 1858. kojom se je naredbom (§. 2. iste) državnomu odvjetniku ustanovio rok od 6 mjeseci računajuć od dana, kojeg je osuda kotarskoga suda dostavljena obtuženomu; ako je ovaj rok iztekao, nije se državni odvjetnik više latiti mogao priziva, nego je samo opažene mahne predpostavljenoj oblasti prijavljivati imao.

Uporabi §. 2. spomenute narddbe minist. za pravosudje ne stoji na putu članak II. zakona ob uredbi k. p. od 17. svibnja 1875, jer u kaznenom postupniku ne ima u obće ustanove, indi ne ima ni takove, s kojom bi ta naredba u oprieci stajala, pače uporabivost ove naredbe mora se tim većma zagovarati, što bi inače proti osudam kotarskih sudova jedino privatni tužitelj priziv prijaviti mogao, dočim bi te osude ondje, gdje se radi o većih interesih, s bog kojih se odnosni čini ureda radi progoniti moraju, ostale neizličive.

Digitized by Google

Prigovor, da državnoga odvjetnika, ako i priziva prijaviti ne može, ide pravo, opažene mahne prijavljivati predpostavljenoj oblasti, te da se tim načinom možebitnim pogrieškam doskočiti može, — nije stavan iz razloga, što bi se tu samo naredbenim putem post festum uplivati moglo, nu što se toga gledom na članak 6. zakona od 28. veljače 1874 o vlasti sudačkoj uspjehu nadati nije.

Ovim držimo da smo dokazali, da državni odvjetnik ima vlast, unutar roka ustanovljena u minist. naredbi od 7. kolovoza 1856 izkati dostavu osude a da se priziv, koji je u roku od 3 dana iza te dostave prijavljen, u otvorenom roku prijavljenim smatrati ima. A.

Tko razpisuje glavnu razpravu?

Ovo se je pitanje pretresivalo kod kr. sudbenih stolova, te su se — kako čujemo — mnienja razilazila, jer se je s jedne strane tvrdilo, da sud (skupština §. 12 k. p.) razpisuje glavne razprave. Ovomu je preporu kraj učinio vladin odjel za pravosudje, narediv imperativno, da glavnu razpravu predsjedatelj iste razpisati ima.

Mi ćemo se trsiti, ovo pitanje da riešimo osnovom samog k. p. nu uztvrdit moramo u napred, da formulu pitanja odobriti ne možemo iz razloga, što joj u zakonu temelja nema, i što ona rad toga i otegoćuje stvar inače jednostavnu.

Oko kaznenoga postupka rade različiti organi a ti jesu: 1. sudac iztražitelj, 2. predsjedatelj skupštine u §. 12 k. p. navedene, 3. predsjedatelji skupština označenih u §. 13 k. p. 4. predstojnik ili načelnik suda, 5. sud kao skupština po §. 12 i 13 k. p. (donekle i po §. 298 odnosno 342 k. p.) Svakom ovih organa opredieljen je djelokrug točno i strogo, da nije dopušteno, nazive povolji izpremješati, jer se odnosni organ od svoga diolokruga odlučiti, razstaviti neda; predsjedatelj naprimjer nemože uredovati ondje, gdje je uredovanje priuzdržano sudu, što se naposeb jasno vidi iz §§. 216, 217, 218 i 199 k. p. gdje

Digitized by Google

se naročito sud sa svojim djelokrugom suprotstavlja predsjedateljem u §. 13 odnosno 12 k. p. spomenutim.

Samo u 3 slučaju naime u §. 201, 293 i 357 k. p. govori se o „sudbenom stolu“, nu i tu nemože pojaviti se dvojba nikakova, ako se uvaži, da je po cislitavskom k. p. sudište nadležno u svih predmetih, koji nespadaju na sudca iztražitelja ili na t. z. Rathskammer ili na skupštinu zvana za glavnu razpravu ili na predsjedatelje tih skupština, ter ako se nadalje uvaži, da je kod nas djelokrug t. z. Rathskammere sa djelokrugom sudišta spojen u skupštinu §. 12 k. p. al da su se zaboraviv na ovu spojitbu kod prevadjanja k. p. cislitavskog kod nas razni ovi nazivi zadržali. Odtud sliedi, da se pod „sudom“ ili „sudbenim stolom“ uvjek i izključivo razumjevati mora skupština u §. 12 k. p. uvedena. Ovo sliedi naposeb jasno iz §. 357 k. p.

U §. 201 k. p. kaže se, da sudac iztražitelj (predsjednik suda) u slučaju, ako nebude prijavljen prigovor il ako je okrivjenik od toga naročito odustao, spise predložiti ima s u d b e n o m u s t o l u, koji će odmah narediti glavnu razpravu. Mi držimo ovo po sebi a naročito gledom na netom obrazloženo sasma jasnim; — skupština u §. 12 k. p. označena ima narediti glavnu razpravu; da je zakon drugačije htjeo bio bi i drugačije ustanovio i to bez potežkoće. Da je zakon odredjenje glavne razprave prepustiti htjeo predsjedatelju iste, bio bi njega — kao u ostalih §§. tako i ovdje naročito iztaknuo, al ćim toga učinio nije, ne može se taj predsjedatelj nikako ovamo uvlačiti.

Ovomu ne bi smetati mogao §. 212 k. p. ni onda, kad bi drugačije glasio, nego li glasi, kad kaže da će predsjedatelj uglaviti dan za glavnu razpravu, tako, da obtuženiku ostane stanoviti rok, za da se pripraviti može. Ovaj §. 212 i sliedeći §§. k. p. opredieljuju samo onaj organ, koji će svršiti sve one formalnosti, koje su potrebne, da se u smislu §. 201 k. p. stvoreni zaključak suda ovršiti uzmogne.

Naše mnienje indi ide onamo, da skupština u §. 12 k. p. označena ima donieti zaključak o tomu, dal se glavna razprava narediti ima, napokon da ona ima taj zaključak dostaviti dati

Digitized by Google

onomu predsjedatelju, koji je po §. 13 k. p. zvan, da ravna glavnu razpravu, a ovaj predsjedatelj da je dužan obaviti one formalnosti, koje su od potrebe, da se zaključak suda oživotvori. U te formalnosti spada i opredieljenje dana za glavnu razpravu; ovo ima i smisla, jer jedino taj predsjedatelj vodi si bilježke o danih, pak će i samo on ustanoviti moći, koji je dan najprikladniji, uz to je sve ono, što predsjedatelj glavne razprave obavlja u razdobju, dok pričme glavne razprava, naravi li formalne.

Neda se s razlogom prigovarati, da sud neima, o čemu da vieća, ima bo i drugih uredovnih djela, koja sud riešava, naprimjer po §. 218 k. p. ima sud obustaviti postupak, ako državni odvjetnik od pravomoćne obtužnice odustane prije, nego li je pričela glavna razprava; i u ovom slučaju nema o čemu da se vieća, jer se postupak obustaviti mora, al usprkos tomu ureduje sud t. j. skupština u §. 12 k. p. navedena. Uz to nedopuštamo, da sud, kad naredjuje glavnu razpravu, nikad neima materiala o kojem da vieća, u pravilu biti će tako, al ima slučajeva, u kojih će sud imati materiala, jer kad sudac iztražitelj (ili predsjednik suda) spise po §. 201 k. p. predlaže, dobiva ih sud u pravilu prvi put u ruke, te mu se tu mogu nametnuti razna pitanja, na primjer glede nadležnosti u obće, ili gledom na §. 50 k. p. naposeb, napokon dal obtuženomu pripada branitelj siromašnih, dal glede branitelja ne kollidiraju interessi obtuženih i t. d. sva ova pitanja nije vlastan prosudjivati i riešavati predsjedatelj odnosne glavne razprave, nego samo sud, skupština u §. 12 k. p. označena. Tu se nemože ni u pomoć dozvati §. 210 k. p., stranke — istina — nemogu više udariti na nadležnost suda, nu sud sam mora se prije svega držati §. 60 k. p. počem u kaznenih stvarih ne ima prorogacije po volji stranaka.

Kad se sada osvrnemo na uvodno formulirano pitanje, moramo očitovati, i mi dopuštamo, da glavnu razpravu razpisuje predsjedatelj iste, nu dopuštamo to samo pod uvjet ako se pod „razpisivanjem“ razumjeva obava onih formalnosti, koje no su od potrebe, da se ostvari zaključak suda, glasom kojeg se na-

Digitized by Google

redjuje glavna razprava; ako li se pod „razpisivanjem“ razumjevati ima i odluka, da se glavna razprava narediti ima, za takovu odluku ne možemo priznati nadležnost predsjedatelja glavne razprave, jer tog predsjedatelja jošt ni ne ima sve dotle dokle sud odluku doneo nije, da se glavna razprava narediti ima.

Ako je istina, da je §. 201 k. p. tumačem naredbenim putem, ne imamo ništa primjetiti van pozvati se na zakon od 28. veljače 1874 o vlasti sudačkoj. A.

Osvrt na pravo po svietu.

Teda negda prodje novi ugarski stečajni red kroz jednu i drugu kuću ugarskoga sabora. Osnova se sbog nekih točaka pretresala na novo i u odboru i u saboru. Onomadne rekosmo u ovom listu, da je odbor predložio, da se nagodbom pod moraš mogu samo protokolirani trgovci poslužiti. Sabor je ovu ustanovu izbrisao, te nagodbu pod moraš protegnuo i na ostale stečajnike. — Za koji dan pa će se u ugarskom saboru razpravljati osnova zakona, koja dobrano u hrvatsku sferu zasieca, naime osnova zakona ob ustrojenju financijalno-upravnoga suda. Ta je osnova ocienjena u posliednjem broju ovoga časopisa, pa žalimo što se naši dnevnici tako malo obaziru na nju. — Pravni odbor ugarskoga sabora razpravlja osnovu zakona o poslovih kod založnoga zajma, dočim je novelu k ugarskomu gradjanskomu postupniku već izpretreso te ju ovih dana saboru predložio.

Austrijski državni sabor kroji zakone uz veliku buku, kroji ih sporo, al ih ipak kroji. Osnova zakona o lihvarstvu primljena je i to skoro sasvim po odborovih predlozih. Sad je na dnevnom redu reforma izbornoga reda. Predložena su dva predloga, koji će se po svoj prilici sdružiti. Ciela se stvar vrti oko pitanja, bi li se izbori obavljali posriedno ili neposriedno. Državni je sabor oba predloga uputio na odbor, koji će svojimi predlozi o tom važnom predmetu skoro pred kuću. Isto se tako u saboru razpravlja osnova zakona ob uredjenju zemljarine, oko koje su stranačke borbe i opet uzvitlale gustu prašinu. Nek se samo ta prašina ne slegne na sam zakon! — Odgovarajuć neki dan sadanji upravitelj ministarstva za pravosudje na jednu interpelaciju reče medju ostalim, da je njegova čvrsta volja i živa želja, da se vladom revidirana osnova novoga kaznenoga zakona skoro podastre drž. saboru na razpravljanje, a isto tako da mu kani čim prije podnieti osnovu gra-

Digitized by Google

djanskoga postupnika. Zaista sadašnje se ministarstvo nebi moglo ljepše ovjekovječiti, nego da timi zakoni izpuni davnu želju i težnju onostranoga pravnoga svieta. — Ona dva mala zakona (v. br. 2. Mjes.), kojima se štiti vjerovnik proti svomu insolventnomu dužniku, prodjoše u odboru uz neznatnu modifikaciju skoro sasvim po vladinoj osnovi; a ne ima dvojbe, da će ih i državni sabor prihvatiti. Biti će to na neki način kao dopunjak zakona o lihvarstvu.

Englezki parlamenat zaključiv, da zakon o zaštiti osobne slobode „habeas corpus" valja na neko vrieme u Irskoj obustaviti, razpravio je i t. zv. koercitivnu billu. Osnova toga „zakona za bolju zaštitu osobe i vlastnosti," ima tri diela, a naperena je dakako proti pokretu u Irskoj. Bitnost joj ovo: Na zapovjed irskoga podkralja moći će se u stanovitih izrično nabrojenih okružjih i to do 30. prosinca 1882. zatvoriti svatko o kom se opravdano sumnja — na veleizdaju, i svaka osoba, koja je prije ili poslje proglašenja ovoga zakona počinila jedno od izrično nabrojenih zločinstva, naperenih proti javnoj sjegurnosti i redu. I u ovom se zakonu zrcali ona željezna odlučnost, koju englezki parlamenat znade zasaditi upravo u duh svojim zakonarskim radnjam.

U francezkoj se komori razpravljao dulje vremena novi zakon o tisku. Načela, kojih se taj zakon drži, vrlo su slobodoumna. Uvrštene su u nj i ustanove o knjižarskoj trgovini, propisi za tiskare i za razpačanje. Ne ima više ni cenzure, ni kaucije, ni autorizacije za izdavanje časopisa. Novi tiskovni zakon kazni samo onoga, koji bi tiskopisom poticao na zločin ili prestupak, al opet samo onda, ako je to poticanje bilo direktno i specijalno označeno te ako je uspjelo; nadalje se kazni poticanje vojnika na neposlušnost proti njihovim glavarom, razprostiranje krivih viesti, ako se njimi javni mir poremeti, uvrieda stranih vladara i još njekoliko slučajeva. U obće se može reći, da je broj tiskovnih delikta u tom zakonu dosta neznatan. Kod drugoga čitanja primi komora odborov predlog, neka se i pogrda predsjednika republike smatra tiskovnim deliktom, dočim je zabacila predlog, da se ta ustanova protegne i na republiku i na komoru. Tisak je po ovom zakonu podpuno slobodan. Za tiskopis odgovaraju samo urednik, pisac, tiskar i razpačatelj, vlastnik se može samo civilnim putem pozvati na odgovornost. Ako čovjek uzme u obzir, da je to već 42. zakon o uporabi tiska u Francezkoj, da je povjerenstvo, koje ga je sastavilo, više godina oko njega nastojalo: onda se mogu opravdano nadati, da su dobili zakon, koji će svojoj zadaći odgovarati. — Još se jedan zanimiv predlog razpravljao pred francezkom komorom, naime predlog o razpustu braka. Osnova toga zakona, kojom se mislila ukinuti nerazriešivost braka, sadržavala je u bitnosti skoro ono isto, što ustanovljuje uklonjeni 6. čl. code civ. Nap. Tu se navadja uzrokom raz-

Digitized by Google

pustu: preljub, težke ozliede i uvriede, odsuda na sramotnu kaznu, i obostrana privola, ako se očituje na način i uz uvjete, što ih zakon propisuje, te ako je pokušana pomirba ostala jalova. Nova osnova uvrstila je medj ove slučajeve još jedan, naime ako u braku ostane jedno od drugoga tečajem pet godina odsutno, tako da ostavljeni dio ne zna za drugi. Zanimiva je bila u osnovi još i ustanova, da brak sklopljen po razpitanih supruzih ima ostati nerazriešiv. Razprava u komori bijaše zanimiva i žestoka; a osnova bude, pošto se je proti njoj i ministar za pravosudje digo, zabačena. U svom govoru reče jedan od protivnika, da se je god. 1792., kad no se je prvi put ukinula nerazriešivost braka, za 17 mjeseci razstavilo do 5000 brakova, medj kojimi bijaše i takovih, koji su se tek prije osam dana sklopili.

O tom istom predmetu podniela je vlada talijanskomu saboru osnovu zakona na pretresivanje. Po njoj se može brak razriešiti samo onda, ako se koji suprug odsudi na robiju, tamnicu ili zatvor, ili ako su se već zakonito razstavili. U potonjem slučaju može se brak razpustiti već poslje treće godine iza rastavljena braka, ako neima djece; u protivnom slučaju poslje pete godine. Poslje razriešena braka može se svaki dio opet na novo udati, odnosno oženiti, samo što žena mora bar deset mjeseci pričekati. Ako se brak rastavi sbog preljuba, onda krivi preljubnik nikad ne smije uzeti svoga sukrivca. U Italiji se nadaju da će sabor taj zakon prihvatiti.

Prusko narodno-gospodarstveno vieće, o kojem smo već u br. 1. Mjes. dvie tri spomenuli, protegnuti će svoj djelokrug na cielu Njemačku, te će od pruskoga postati njemačkim. Broj članova povisit će se na 120, od kojih će 75 birati Pruska, a 45 ostale savezne države. Vlada je uvidila, da joj to vieće s jedne obaljuje pojedine poslove, a s druge da joj je znatnom moralnom podporom pred sabori. Do sad se je u njem razpravljala osnova zakona o ustrojenju ciehova i t. zv. zakon za osiguranje od nesreće (Unfallsversicherungsgesetz), kojim vlada misli zapriečiti socijalističku struju. Vieće je uz neke modifikacije prihvatilo i jednu i drugu osnovu, te se dugo bavilo sa prvom. Budući da je ustav zajamčio slobodu obrta, a sdruge opet strane je nužda, da se obrtniku pomogne, zamisliše dobrovoljne cehove. Vieće se dosjeti sgodnoj ustanovi. Tko svoj zanat izuči kod obrtnika, koji ne spada cehu, toga će ob uspjehu izpitati posebno povjerenstvo, sastavljeno na pole od članova ceha, a na pole od članova upravne oblasti. Svrha je toj ustanovi jasna.

Srbska narodna skupština prihvatila je prije nekoliko dana osnovu zakona o dielenju sudstva od uprave, i o neovisnosti sudaca. Može se reći, da je Srbija ovimi zakoni na modernom pravnom polju udarila liepim pravcem. Vlada je podniela skupštini na razpravu i osnovu

Digitized by Google

zakona o družtvih i o pravu sakupljati se. Ustanove su joj liberalne; uvjeti meetingom vrlo povoljni. U obće moramo iskreno i radostno reći, da Srbija u novije doba posvećuje pravu i pravnomu životu naroda brižljivu skrb i njegu. N—n.

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Može li vjerovnik, koji je stekao pravo zaloga na nepokretnosti, napadati tužbom po §. 148 grunt. reda gruntovni unos, obavljen na korist jednoga od njegovih prednika na teretovnici gruntovnoga napisnika istih nepokretnosti, radi nevaljanosti ovog unosa?

A. stekao je prvenstvom od 19. svibnja 1879 ovršnu uknjižbu prava zaloga za glavnicu od 4000 for. s. pr. na nepokretnosti, upisane u gruntovnom napisniku br. 325 občine Šid. B. pako izhodio je prije nego što A. za glavnicu od 5896 for. na temelju izvadka iz trgovačke glavne knjige od 28. prosinca 1877 sa prvenstvom od 3. ožujka 1878 br. 798 predbilježbu prava zaloga na iste nepokretnosti.

A. napada tužbom u smislu §. 148 grunt. reda predbilježbu prava zaloga, dozvoljenu za 5896 for. u korist B-a s razloga, sto B. nije bio zamolio izrično predbilježbu prava zaloga na gore navedene nepokretnosti već na druge, te je po gruntovnoj oblasti samo usljed pometnje u gruntovnih brojevih pogriešno na nepokretnosti grunt. nap. br. 325 občine Šid obavljena bila predbilježba prava zaloga u korist B-a; stoga zahtieva u svojoj tužbi, da se predbilježba prava zaloga, dozvoljena u korist B-a za tražbinu od 5896 for. sa nepokretnosti grunt. nap. br. 325 občine Šid briše.

Kr. sudbeni stol u Vukovaru osudom od 8. svibnja 1880 br. 2260 odbio je tužiteljev zahtjev s ovih razloga:

Tužitelj je dokazao izpravami pod C. ad I., da je preporna predbilježba prava zaloga ovosudnom odlukom od 13. travnja 1878 br. 798 dozvoljena na temelju molbe B-a (tuženika), primljene 3. ožujka 1878 br. 798, po sadržaju koje molitelj B. nije ni zahtievao predbilježbu toga prava zaloga na nepokretnosti upisane u grunt. nap. br. 325 občine Šid, nego na kuće pod top. br. 400 i 401 u Šidu, koje kuće glasom prilogah E i F ad I. nisu ni upisane na ostavinu G. M. (dužnika B-a.) Po tom je očevidno, da je preporna predbilježba proturedno dozvoljena po sudu i da bi stranki, koja je sliedivšom na temelju te odluke uknjižbom ili predbilježbom u pravih svojih povriedjena, pripadalo po §. 148 grunt. reda pravo predbilježbu tu pobijati radi prvobitne nevaljanosti i iskati brisanje te predbilježbe, — koja je takodjer uvjetna uknjižba

Digitized by Google

— pošto odluka, na temelju koje je stečena, nije ovršna odluka, te dakle tužba nije izključena po §. 443 gr. p. p.

Nu ako i jeste dokazano to, ipak nastaje nadalje pravno pitanje u ovom preporu: da li je tužiteljka takova stranka, koja je prepornom predbilježbom u svojih pravih povriedjena? jer po gore pomenutom §-u grunt. reda samo takovoj stranci pripada pravo tužiteljstva glede pobijanja uknjižbe na temelju nevaljanosti.

Tužiteljka tvrdi, da se prepornom predbilježbom prava njena vredjaju, a tu tvrdnju izvodi odatlje, što je ona na nepokretnosti pod br. 325 grunt. nap. občine Šid, na kojih je za korist tuženika B-a unešena preporna predbilježba dobila prvenstvo pred njenom hipotekarnom tražbinom.

No iz toga navoda nesliedi već, da je tužiteljkino ma koje pravo povriedjeno — prepornom predbilježbom.

U vrieme kad je B prepornu predbilježbu stekao, nije se njom moglo nikakvo pravo tužiteljkino povriediti već s toga, što tužiteljka ni sama netvrdi, da je u ono doba budi kakovo stvarno pravo na ne pokretnosti založene imala.

Iza stečene pak po tužiteljki uknjižbe prava zaloga na nepokretnosti, na koje je unešena preporna predbilježba u korist tuženika, nije takodjer pravo tužiteljke predbilježbom tom povriedjeno, bar za sad, pošto založeno za obie te tražbine dobro nepokretno jošt nije prodano ovršnim putem, te se ne radi o tom, da se namire uknjižene hipotekarne tražbine.

Tek kad bi taj slučaj nastao, onda bi pripadalo tužiteljki kao docnije uknjiženoj hipotekarnoj vjerovnici pravo pobijati prednostnu tražbinu tuženikovu i stečeno za osiguranje iste založno pravo. Jer pravo zaloga, koje tužiteljki sada pripada na založeno dobro, kao hipotekarnoj vjerovnici, sastoji se po pojmu svom, naime po §. 447 obć. gradj. zak. samo u tom, da može iz založnog dobra namirenje svoje tražiti, ako obveza u svoje vrieme nebude izpunjena, a to njeno pravo nije nikako povriedjeno samom tom okolnošću, što je za sada na založenoj a neprodanoj nepokretnosti predbilježeno u korist treće osobe, s kojom ne stoji u nikakovom pravnom odnošaju glede prepornog prava, pravo zaloga s prvenstvom pred njenim založnim pravom, pošto se sad neradi o namirenju njene tražbine, niti ob uvjetih o kojih visi to namirenje.

Nedokazav dakle tužiteljka, da joj pripada pravo tužiteljstva mora se njeno iskanje odbiti.

Parnični troškovi ipak se medju sobom prebijaju, jer je tužiteljka imala dovoljno razloga upustiti se u ovu parnicu.

Kr. banski stol preinačio je riešitbom svojom od 6. listopada 1880 br. 11.256 ovu osudu i zadovoljio tužbenomu zahtjevu.

Digitized by Google

Razlozi: Predbilježba prava zaloga radi tražbine od 5896 for. 80 novč., dozvoljena odlukom kr. sudbenog stola u Vukovaru od 13. travnja 1878 br. 798 na korist tuženika B-a, a na teret nekretnina, upisanih u zemalj. nap. br. 325 občine Šid, je očito pogriešna i nevaljana, jer niti je udešena prema molbi, koja glasi na nepokretnosti zemalj. nap. br. 400 i 401, niti odgovora propisu §. 127 grunt. reda obzirom na ustanovu §. 71 gr. reda.

Da je tomu tako, uvidja i sam prvi sudac u uvodu razlaganja svoje presude, a tuženik, koji poriče, da mu je odnosna molba za predbilježbu glasila na nepokretnosti br. 400 i 401, imao bi to dokazati pogledom na zaporku grunt. ureda od 20. svibnja 1879.

Ali se on toga dokaza nije latio, ter je donekle i dopustio, da mu je molba u istinu i mogla onako glasiti.

Predleži dakle nedvojbeno slučaj §. 148 grunt. reda. Pita se samo, da li je tužiteljica povriedjena u svojih pravih prepornom predbilježbom i da li njoj pripada pravo pobijati valjanost njenu?

Da se pod uknjižbom ima razumievati i predbilježba, koja nije drugo nego uvjetna uknjižba, toga netreba razlagati. Da je pako upitnom predbilježbom tužiteljica povriedjena u svojem pravu i da ju stoga ide pravo tužbe, koje joj poriče sud prvi, to je svakomu bielodano, kada se uvaži, da hipotekarnomu vjerovniku nemože biti sve jedno, da li mu je tražbina uknjižena na posljednje ili na prvo mjesto i da vjerovniku poglavito stoji do valjana stečena prvenstva prava zaloga; jer da nije toga, bila bi bezpredmetna i suvišna ustanova §. 61. grunt. reda.

A krivo shvaća ustanove §. 148 grunt. reda svatko, tko tvrdi, da se povrieda nevaljanom uknjižbom može obistiniti tek onda, kada uzsliedi dioba kupovnine odnosne nepokretnosti. Takovo ograničenje tužiteljstva protivi se općenitim načelom prava, a nije napose označeno pomenutim paragrafom, koj izrično naredjuje, da stranka povriedjena uknjižbom može predati tužbu radi brisanja tako nevaljane uknjižbe a da joj netreba čekati na uspjeh kakovih drugih razprava, tičućih se uknjižbe ili prodaje odnosne nekretnine.

Jedino je izključena tužba navedena u §. 443 gr. p. p., koje ovdje neima.

Obzirom na to i s razloga što je tužiteljici jur odlukom od 24. studenoga 1877 br. 4470 dozvoljena ovršbena uknjižba prava zaloga na nepokretnosti, upisane pod br. 325 u Šidu, dočim je na molbu tuženika predanu tek 3. ožujka 1878 sliedila pogriešna i nevaljana predbilježba, nemože se razborito tvrditi, da nije tom predbilježbom povriedjena tužiteljica u svojem pravu prvenstva na preporne nekretnine, pa joj je stoga tužba sasvim opravdana, a prizvata osuda neosnovana, te ju valja preinačiti.

Digitized by Google

Kr. stol sedmorice je presudom svojom od 11. ožujka 1880 br. 57 preinačiv osudu kr. banskoga stola potvrdio onu prvoga suda, usvojiv u svemu razloge prvoga suda. **A. Rušnov.**

Delegacija: poslovi tutorske oblasti cislajtanske mogu se prenieti na kr. hrvatski sud jedino carskim odobrenjem.

Malodobna djeca A-ova posjeduju imetak od 200 for., što ih zapadne poslje smrti matere. A. austrijski državljanin, koji stanovaše u području kotarskoga suda berounskoga, preseli se kasnje u Slavoniju te se nastani u području kr. kotarskoga suda virovitičkoga. Usljed toga zamoli, da se na mjesto kotarskoga suda Berounskoga kao tutorstvene oblasti delegira za njegovu djecu spomenuti kr. kotarski sud hrvatski. C kr. kot. sud berounski pa onda c. k. viši sud pražki zagovarahu tu molbu, a c. kr. najviši sud bečki predloži ministarstvu pravosudja, da se ovaj predlog odobri.

Ministarstvo pravosudja priobćuje sada, da je Nj. Veličanstvo odobrilo, da se poslovi tutorstvene oblasti glede A-ove malodobne djece prenesu od c. kr. kot. suda berounskoga na kr. hrvatski sud u Virovitici.

(Oesterr. Gerichts-Ztg.)

Zakupna pogodba, na izvjestno vrieme sklopljena, može se razriešiti s razloga u §. 1118 o. g. z. navedenih, ne samo tužbom nego i jednostavnim odkazom.

Franjo Jeřabek uzme u zakup od gospoštine Poděbradske veći kompleks zemljišta na dvanaest godina. Zakupna pogodba uglavljena je 9. kolovoza 1876. medju njim i upraviteljem gospoštine L. D. U zakupnoj pogodbi izrično je odredjeno, da se zakupnina mora plaćati 1. siečnja, 1. travnja, 1. srpnja i 1. listopada svake godine, pa dodano, ako nebi zakupnik točno plaćao zakupnine u odredjenom vremenu, da se s bog toga razriešuje pogodba zakupna.

Kad je Franjo Jeřabek 1. listopada platio dospieli obrok zakupnine, reče mu gospoštinski dohodarnik (Rentmeister) A. G.: „plaćajte od sele samo dva puta na godinu, u travnju i listopadu.“ Zakupnik pristane na to i ode.

Ali već sub. praes. 1. travnja 1879 odkaže upravitelj gospoštine Poděbrad Franji Jeřabeku zakup za 14 dana, jer da nije platio tobože 1. siečnja 1879 dospielu zakupninu. Proti tomu podnese zakupnik svoje prigovore, koje je kot. sud u Poděbradu bezuvjetno zabacio s ovih **razloga:**

Digitized by Google

Zakupnom pogodbom od 9. kolovoza 1876 dade L. D. kao upravitelj gospoštine poděbradske u zakup Franji Jeřabeku zemljišta, spadajuća k onoj gospoštini, imajuća u obsegu 142 rali (jutra) za 1258 for. godišnje zakupnine, i to za vrieme od 1. listopada 1876 do 30. rujna 1888. Zakupnik obveza se, da će zakupninu plaćati u četvrtgodišnjih obrocih uvjek svakoga 1. siečnja, 1. travnja, 1. srpnja i 1. listopada u blagajnu gospoštine poděbradske. Člankom 6. zakupne pogodbe obveza se zakupnik, da će u zakup uzeta zemljišta svake treće godine gnojiti, pa za svaki manjkajući voz gnoja platiti gospoštinskoj blagajni 2 for. odštete, i da će svaki put prijaviti gospoštini kada bude namjeravao pognojeno zemljište orati. A čl. 10. zakupne pogodbe ovlašćuje se gospoština, ako zakupnik nebi u odredjenom roku platio zakupnine, ili izpunio kojega drugoga uvjeta, da može zakupnu pogodbu dokinuti te zakupljena zemljišta na pogibelj i trošak zakupnika s nova dati u zakup. Franjo Jeřabek priznaje sam, da je zakupna pogodba medju njim i gospoštinom pod ovimi uslovi uglavljena.

L. D. podupire svoj odkaz okolnošću, da Franjo Jeřabek nije platio zakupnine 1. siečnja 1879, da negnoji spomenutih zemljišta, da je propustio ubaviestiti o tom gospoštinu poděbradsku, što je bio sve dužan učiniti po pogodbi. Proti tomu odkazu navodi Franjo Jeřabek da se na izvjestno vrieme uglavljena zakupna pogodba može razriešiti jedino usljed tužbe, a ne usljed jednostavnoga odkaza, da su kasnijim ustmenim dogovorom medju A. G., dohodarnikom gospoštine Poděbrad i Franjom Jeřabekom, u prvobitnoj pogodbi ustanovljeni rokovi plaćanja zakupnine promienjeni i na dva puta stegnuti, koji padaju u mjesece travanj i listopad. Napokon tvrdi Franjo Jeřabek, da je podpuno zadovoljio uvjetu, navedenu u čl. 6. zakupne pogodbe.

Nu §. 1118. o. g. z., na koji upire Franjo Jeřabek svoje formalne prigovore, neišće, da zakupodavac mora tužbom potražiti razriešenje zakupne pogodbe. §. 1118 o. g. z. govori samo o tom, „da uporabodavac može od svoje strane iskati, da se pogodba ukine ranije“, a iz §. 1116 o. g. z. vidi se, da se pod tim dokinućem razumieva ukinuće odkazom, odakle sliedi, da se zakupodavac može pravom, pripadajućem mu po §. 1118 o. g. z. poslužiti i tako, da odkaže pogodbu, a nije nipošto potrebno, da to potraži tužbom. Gledeć pako na meritorne prigovore, valja naglasiti, da sam Franjo Jeřabek priznaje, kako je uglavio zakupnu pogodbu s upraviteljem gospoštine poděbradske, zato nemože ustanova te pogodbe promieniti treća osoba, s kojom nije pogodba sklopljena. Jeřabek nije ni uztvrdio, da je A. G. dohodarnika gospoštinskoga ovlastio upravitelj gospoštine poděbradske da promieni pogodbu. Pošto je Franjo Jeřabek nadalje priznao, da nije platio zakupnine u rokovih u pogodbi naznačenih, vlastan bijaše upravitelj gospoštine L.

Digitized by Google

D. na osnovu čl. 10. zakupne pogodbe razriešiti pogodbu jednostavnim odkazom, a nije dužan dokazati, de zakupnik nije zadovoljio još ni drugim uvjetom zakupne pogodbe.

Proti ovoj rješitbi podastre Jeřabek utok, koji je c. kr. pražki višji sud osudom svojom od 22. rujna 1880 uvažio i odkaz zakupne pogodbe po gospoštini poděbradskoj sasma zabacio.

Razlozi: Tako obći gr. zak. (1114 i 1115) kao i car. naredba od 16. studenoga 1858 spominju izrikom slučajeve, kada se može zakupna pogodba odkazom razriešiti. Po tom slobodno je odkazati zakupnu pogodbu, ako je to izrikom ustanovljeno u zakupnoj pogodbi, ili ako hoće jedna od obiuh stranaka, koje uglaviše pogodbu na izviestno vrieme, preteći muče produženje pogodbe te si osigurati nakon minule zakupne periode povratak predmeta u zakup dana. U nazočnom slučaju neradi se o razriešenju pogodbe, koja bi se smiela svakoga časa odkazati, jer odkaz u samoj pogodbi nije pridržan, nego je pogodba na izviestno vrieme t. j. na 12 godina utanačena; isto tako neradi se o pogodbi, koja se ne želi i neće obnoviti, jer je svršetak pogodbe vrlo daleko, a nemože se ovdje ni §. 11. car. naredbe od 16. studenoga 1858 uporaviti. U obće nemože se ovdje nikako uporaviti ustanova §. 12 gore navedene carske naredbe, jer ako obstoji pogodba na izvjestno vrieme uglavljena, neda se ni govoriti ob običajnih u mjestu odkaznih rokovih, a niti o zakonskih odkaznih rokovih. Odavlje sliedi, da se ova zakupna pogodba, pošto neima slučaja u §. 11 car. naredbe od 16. studenoga 1858 predvidjena, neda razriešiti odkazom, pa ako si je zakupodavac pridržao pravo, da može u stanovitih slučajevih n. pr. ako se neplati u pravo vrieme zakupnina, ili negnoje zemljišta, odustati od pogodbe, pristoji mu tako u ovom kao i u ostalih slučajevih, gdje se neobdržava pogodba, pravo tužbe, može dakle samo tužbom potražiti razriešenje pogodbe. Zato se mora četrnaest dnevna odpovjed upravitelja gospoštine poděbradske kao nevaljana odbiti.

Proti ovoj odluci podnese upravitelj L. D. previdni utok, a tim povodom izreče najviši sud bečki rješitbu od 19. studenoga 1880., kojom se nalaže kot. sudu poděbradskomu, da ima saslušati svjedoka A. G. dohodarnika gospoštine poděbradske o promjeni rokova za plaćanje zakupnine, za tim o tom, da li je zakupnik prema pogodbi gnojio zemljište i o tom izvješćivao gospoštinu, pa onda da izrekne novu rješitbu, neobaziruć se na formalne razloge, što ih je naveo viši sud pražki za dokinuće odkaza, odnosno za uvaženje prigovora zakupnikovih.

Razlozi: Uporabodavcu u nazočnoj zakupnoj pogodbi pridržano pravo, da može u slučaju ako se nebi obdržavali uvjeti zakupni, tražiti razriešenje zakupne pogodbe, kako sliedi već iz §. 1116 i 1118 o. g. z. pa se u tu svrhu može poslužiti i jednostavnim odkazom, a ne treba

Digitized by Google

dignuti tužbu na razriešenje ugovora, u ovom slučaju može se to tim prije učiniti, pošto zakupniku netreba druge nego dokazati, da zadovoljava uvjetom zakupnim i nitko ga nesmie smetati u porabi zakupljenoga predmeta. S toga ne stoji formalni razlog višega suda, kojim on zabacuje odkaz u ovom slučaju tvrdeć, da je za razriešenje zakupne pogodbe potrebno tužbom ustati, a da nije dovoljan jednostavni odkaz. Ovaj razlog višega suda nije u skladu sa zakonom, koji traži da se postupak u preporih iz uporabnih pogodba što prije na kraj izvede.

Iznos bolnine može se opredieliti prama vremenu, koje je trebalo za liečenje, a nije potrebno da ozledjeni položi prisegu od uciene.

Kaz. sud odsudi B-a jer je ozledio A.; a ovoga potonjega uputi na gradjanskoga sudca, neka pred njim potraži izpunjenje privatno-pravnih svojih zahtjeva. A. učini tako, digne tužbu i traži da mu se dopita ne samo naknada štete nego i neki iznos u ime bolnine.

Prvi sudac odsudi B-a, da plati 60 for. bolnine u slučaju, ako A. položi prisegu od uciene.

Viši pako sud odsudi povodom priziva tužiteljeva B-a bezuvjetno na izplatu 60 for. bolnine.

Najviši sud bečki usljed previdne žalbe tuženikove potvrdio je osudu drugoga suda.

Razlozi: Iz liečničkoga nalaza i mnenja, priloženoga tužbi, vidi se jasno, kakovu je ozledu tuženik zadao tužitelju, a ne manje i to, da je trebalo najmanje 20 dana da se izlieči ona ozleda. Odatlje može se prosuditi, koliko je tužitelj pretrpio boli, pa netrebajuć drugoga dokaza takodjer opredieliti i svota bolnine, koja se ima tužitelju odmjeriti (§. 1325 o. g. z.). Pravom je dakle viši sud odsudio tuženika da plati u ime bolnine iznos, koji je već prvi sudac bio ustanovio, a nije potrebno da tužitelj položi o tom prisegu od uciene. (G. Ztg.)

II. Kazneno-pravni.

Kradnja je izvedena, čim počinitelj tudju stvar iz posjeda drugoga uzme, a nije potrebno, da ju donese na mjesto, koje je za sigurno zaklonište iste odabrao. Zatajivanje stvari, potičućih od kradje, pronevjerenja ili razbojstva, bez poprednjega dogovora s počiniteljem, tvori uvjek osobito kažnjivo djelo dioničtva kradnje, pronevjerenja ili razbojstva, a ne pripomoći dane zločincem po §. 214 k. z.

Sudište prve molbe proglasilo je krivimi:

Gaju J. zločinstva kradje, označena u §§. 171, 173 i 174 II. b) d) k. z. počinjena tim, što je noćju od 23. na 24. listopada 1878. u Roguljah u družtvu Stanka S. mladjega iz zaključane štale bez privolje

Digitized by Google

posjednika svoje koristi radi uzeo dvie koze Dmitra R. vriedne 30 for.“; a Stanka S. starijega zločinstva pripomoći, dane zločincem, označena u §. 214. k. z., počinjena tim, „što je iste noći Gaji J. i njegovu drugu Stanku S. mladjemu nakon počinjene kradnje dozvolio, da u njegovoj kući ukradene koze zakolju i razprave, akoprem je znao, da su iste po dotičnicih bile ukradene; nadalje što je spomenute počinitelje kradnje drugoga dana pred oštećenikom Dmitrom R. zatajivao, kad je ovaj, koj je ujedno knez roguljski, u njegovoj kući pretragu držao.“

Razlozi ove osude, u koliko se ona tiče Stanka S. starijega i kvalifikacije po njem učinjena kažnjiva djela, glase:

„Glede Stanka S. starijega nije se sud mogao uvjeriti, da se je počinio krivim zločinstva kradje, bilo kao neposredni počinitelj, bilo kao sukrivac s razloga, što proti istomu drugo negovori, do li njegovo priznanje, da je najme nakon počinjene kradje dopustio Gaji J. i Stanku S. mladjemu u svojoj kući ukradene koze zaklati i razpraviti; na dalje okolnost, da je prespomenutu dvojicu drugi dan pred oštećenikom Dmitrom R., koj je podjedno seoski knez, kad je u njegovoj kući pretragu držao, zatajivao, premda je znao, da su kradju počinili te ih je istom onda odao, kad je oštećenik jur prijavu učinio. — Nu sud drži, da je Stanko S. stariji davši spomenutim počiniteljem zaklonište u svojoj kući i zatajiv iste drugoga dana pred oštećenim knezom roguljskim, istim svakako nakon počinjene kradje išao na ruku, pa ga je stoga proglasio krivim zločinstva dane pripomoći zločincem označena u §. 214 k. z.“

Državno odvjetničtvo, koje je toli u obtužnici koli na glavnoj razpravi predložilo, da se i Stanko S. stariji proglasi krivim zločinstva kradje, prijavilo je proti toj osudi žaobu ništovnu poradi krive uporabe zakona na čin Stanka S. starijega.

U izvedbi žaobe ništovne navadja se:

„Sud je Stanka S. starijega proglasio krivim zločinstva sbog pripomoći dane zločincem u §. 214 k. z. označena, jer da je tim, što je Gaji J. i Stanku S. mladjemu dopustio u svojoj kući koze zaklati i razpraviti te što je sutuženu dvojicu drugoga dana pred oštećenikom, koj je ujedno i seoski knez, zatajivao, poznatim sebi zločincem dao zaklona i zatajenjem na ruku išao.“

Tomu nasuprot drži obtužba, da je Stanko S. stariji pri izvedenju upitne kradje sudjelovao i po tom sukrivac po §. 5 k. z. s razloga, što smatra, da kradja dognanjem ili donešenjem koza u kuću Stanka S. starijega nije svršenim činom bila, nego da se i dalnje djelovanje neposrednih počinitelja Gaje J. i Stanka S. mladjega, što su najme koze klali i razpravljali, dielili medju se i odnieli si kući i sve dotle, dok ukradenu stvar na mjesto, koje si za sigurno sklonište odabraše, dobavili nisu, smatrati ima kao nastavljajuće se uzimanje

Digitized by Google

tudje stvari i jer je Stanko S. stariji dopustio, da to čine u njegovoj kući, doprineo je on za sigurno izrvšenje iste kradje, te je po tom sukrivac kradji, a nije posebno u §. 214 k. z. označeno zločinstvo počinio, davši im nakon svršena tobož čina zaklon! — nije pako počinio to zločinstvo ni tim, da je drugi dan suobtuženike i neposredne počinitelje pred oštećenikom zatajivao; jer ovo zatajivanje, da bude zločinstvom naglašenim, moralo se je činiti pred izsliedujućim poglavarstvom, Dmitar R. pako došao je k Stanku S. starijemu kao oštećenik, a ni kao knez seoski nije poglavarstvo, koje se u §. 214 k. z. misli.

Pošto je indi slavno sudište čin, na kom se osniva riešitba glede Stanka S. starijega, podvrglo zakonu, koj se na taj čin uporaviti ne može, opravdan je razlog ništovni §. 277 toč. 10 k. p. s kojega je žalba najavljena."

Kr. stol sedmorice kao sud kasacijonalni, zabacio je žaobu ništovnu državnoga odvjetničtva sa sliedećih razloga:

Nazor kr. državnoga odvjetničtva ne stoji, da je kradja tek onda izvedena, kad je počinitelj ukradenu stvar donio na ono mjesto, koje je za sigurno zaklonište iste odabrao, nego kradja mora se izvedenom smatrati jur onda, čim je počinitelj stvar iz posjeda uzeo t. j. čim je kroz preduzetu mjestnu promjenu iz odnošaja detencije prama dosadanjemu detentoru u isti odnošaj prema sebi predstavio tako, da je kroz to prijašnjemu posjedniku nemogućim postalo s istom i nadalje razpolagati, kao što je to mogao činiti prije.

Obzirom na to ne može se činjenje Stanka S. starijega, kao što je nacrtano u prvosudnoj osudi te kako ga i državno odvjetničtvo uzimlje dokazanim, smatrati djelovanjem kod samoga izvedenja ovdje u pitanju stojeće kradje u smislu §. 5. k. z., kako to misli državno odvjetničtvo.

Nasuprot leži u činu Stanka S. starijega, što je naime bez poprednjega dogovora neposrednim počiniteljem dozvolio, da ukradene po istih u Roguljah koze u kući njegovoj u Jakobovcu još iste noći razprave i medju se razdiele, te što tražećemu drugi dan oštećeniku nije krivce odao, sva kriterija po §§. 185 i 186 a) k. z. kao zločinstva dioničtva kradje kaznjivoga zatajivanja ukradjene stvari.

Takovo bo zatajivanje stvari, potičućih od kradje, pronevjerenja i razbojstva, kad je učinjeno bez poprednjega dogovora, tvori uvjek osobito kaznjivo djelo dioničtva kradje, pronevjerenja ili razbojstva, a ne pripomoći dane zločincem drugoga slučaja u smislu §. 214 k. z., kao što je to opet prvi sud u nazočnom slučaju krivo uzeo.

Obzirom na to, pa pošto prvi sud uzprkos toj krivoj uporabi zakona nije ipak obtuženomu Stanku S. starijemu upisani čin podvrgo blažijoj ustanovi kaznenoj, nego bi se kod pravilne kvalifikacije upora-

Digitized by Google

biti imala, — čin bo Stanka S. starijegä podpao bi bio koli po krivo uporabljenom §. 214 k. z. toli po pravilno uporabiti se imajućem §. 186 k. z. samo doista uporabljenoj stavci kaznenoj od šest mjeseci do jedne godine tamnice, — pa pošto obzirom na to ne ima povoda mienjati prvosudnu osudu ni na štetu ni na korist obtuženoga Stanka S. starijega, to se žaoba ništovna kr. državnoga odvjetničtva po §. 282 k. p. zabacuje.

Viestnik.

Zimsko polugodište tek. školske godine svršava se na kr. hrv. sveučilistu četvrtkom pred cvjetnicom t. j. 7. travnja o. g.; nu predavanja na fakultetu pravo- i državoslovnom prestaju nešto prije radi državnih izpita, razdiela pravo-povjestnoga, koji se moraju obaviti prije uskrsnih blagdana.

U zimskom polugodištu ove godine upisano je slušaoca na hrv. sveučilištu i to: 1) na bogoslovnom fakultetu 15 redov. i 40 izvanred., ukupno 55; 2) na fakultetu pravo- i državoslovnom 204 red. i 25 izvanred. ukupno 229; c) na fakultetu filozofičkom 34 redov. 46 izvanred. ukupno 80. Na sva tri fakulteta upisana su dakle 364 slušaoca.

— Vel. g. Franjo vitez Schönholz, predsjednik kr. sudb. stola u Vukovaru, primio je povjerenstvo pravničkoga družtva za obseg istoga sudb. stola.

— „Gazeta dei Tribunali“ donosi o novom predsjedniku višega suda u Zadru sliedeće crtice: „U prošastom broju javismo, da je dvorski savjetnik kod c. k. vrhovnog suda Franjo Lettis 15. prosinca 1880 bio imenovan predsjednikom c. k. prizivnoga suda dalmatinskoga. Rodiv se 15. prosinca 1814 na Rieci, Lettis je na dan toga imenovanja navršio 65. godinu svoga vieka. Svršiv god. 1838 sveučilištne nauke u Beču, podao se sudbenoj struci, te počeo kao kancelir u Omišu, i kao takav radio je kod preture obrovačke, pa i u Opuzenu, a god. 1843 u Ercegnovom. God. 1845 postao je pristavom u Šibeniku, a g. 1847 upraviteljem pa i preturom u Budvi. God. 1854 bio je promaknut za savjetnika kod okružnoga suda spljetskoga, zatim je neko vrieme fungirao kao držav. odvjetnik u Zadru, obnašao je zvanje prisjednika prizivnoga suda u Zadru, predsjednika okružnoga suda u Spljetu, a napokon god. 1873 ostavi Dalmaciju da podje kao dvorski savjetnik k vrhovnomu sudu u Beč, gdje steče ime izvrstnog i poštenog sudca i prevriednog pravnika. Vješt sasvim talijanskomu, njemačkomu i hrvatskomu jeziku, uz takova svojstva nadaren i plemenitom dušom, predsjednik je Lettis svakako pozvan, da dobru zemlje, koju on svestrano poznaje, svoj bistri um, obširno znanje i duboku pravničku obrazovanost pokloni.“

— Prošloga mjeseca ožujka preminuše: Gjuro Vuković kr. kot. sudac Šidu i to 13. ožujka; a 17. ožujka umrli su: u Glini c. kr. kot. sudac Srećko Remetin, a u Petrinji Franjo Ferić, bivši prije državni odvjetnik, a u zadnje doba odvjetnik u Petrinji. Ona prva dvojica bijahu članovi pravničkoga družtva. Lahka im zemlja.

— Srbsko pravničko družtvo u Beogradu. Javili smo u svoje vrieme, da se u Beogradu radi oko ustrojenja srbskoga pravničkoga družtva. „Porota“ pripovieda sada, da se je najprije u užem krugu pravnika pokrenula

Digitized by Google

misao ob ustrojenju družtva po primjeru českoga i hrvatskoga. Kao cilj srbskoga prav. družtva označuje se: „da pravne i državne nauke u teoriji i praktici medju svojimi članovi razvija i usavršava; da te nauke u narodu razprostire, kao i da prikuplja i izučava sve, što se odnosi na narodno običajno pravo.“ A način i putevi, kojimi bi družtvo svoj cilj postizavalo, bili bi: a) predavanja za članove, diskusije, disputacije itd.; b) javna stručna predavanja za veću publiku; c) razpis nagrada za stručna djela i nagradjivanje istih; d) razprostiranje popularnih spisa pravne- i državne sadržine; e) izdavanje stručnoga časopisa: f) ocjena ili kritika zakonskih predloga, zakona itd. g) izučavanje strane književnosti; h) pribiranje materijala i izrada srbske pravne terminologije.

Ova osnova o novom družtvu, razložena u užem krugu pravnika, steče njihovo odobrenje, pa bje zaključeno, da se sazove veći broj pravnika pa tu još jednom razlože načela i sredstva te stvori zaključak ob ostvaranju družtva.

— Ignjat Hübl, viećnik c. k. krajiškoga odsjeka banskoga stola umirovljen je, te mu je u znak priznanja zasluga njegovih podieljen naslov i značaj viećnika c. k. krajiškoga odsjeka stola sedmorice.

Književnost. „Novi kućni pravoslovac ili kratak izvadak iz najpotrebitijih zakona i naredaba.“ Treće pregledano i sa najnovijimi zakoni popunjeno izdanje. U Zagrebu 1881. Nakladom knjižare Mučnjak i Senftleben. — Ciena 1 for. 50 novč.

— Izlučna parnica. Razpravio dr. H. Hinković. Str. 34. Ciena 40 novč., sa poštarinom 42 novč. Tiskana je u tiskarni M. Kerdića na Sušaku. Ovo ukusno štampano djelce stiže nam pod konac mjeseca, zato ćemo o njem u kojem od sliedećih brojeva progovoriti.

— Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga 55. Sadržaj: A. Pavić: Gundulićev Vladislv. — Dr. P. Matković: Gjuro Hus, Hrvat iz Rasinje, znamenit putnik XVI. vieka. — L. Zore: Gragja za književno-povjestnu ocjenu Gundulićeva „Ljubovnika sramežljiva“, — Dr. G. Janečeк: K teoriji zemljotresâ. — Dr. J. Kršnjavi: Apolo u zagreb. narodnom muzeju. — Dr. D. Čeh: Rudna voda Apatovačka. — Izvodi iz zapisnika jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. — Ciena 1 for. 50 novč.

— Slovenski pravnik. Izdavatelj i urednik dr. A. Moschè. Broj 3. sadržaje: Janko R—è.: Viktorin Kornel ze Všehrd. — O naših pravnih reformah. (Nastavak). — V. Preširen: Zgodovi na občinskih pašnikov sploh, in njih upis v novo zemljiščno knjigo (Dalje). — Praktički slučajevi. — Slovenščina pred sodnijo. Raznosti.

— Politická bibliotéka česká. Vydava česky klub. God. 1879. zaključi „Českí klub“ izdavati na českom jeziku sbirku spisa političkih pod gore spomenutim naslovom. U proglasu, koji je o tom izdan mjeseca listopada 1879. a podpisan po dru. L. Riegeru, ističe se prešna potreba izdavanja takove biblioteke, jer da je političko naobraženje manjkavo, a česka književnost „do sada oskudieva na takovih spretnih spisih, jer što je pisano o pitanjih političkih kod nas (Čeha), kojekuda je raztreseno, nepristupno i zaboravljeno“. Politička biblioteka česka imala bi svakoga ponesto obrazovanijega Čeha poučiti u svih granah političkih znanosti. Na izvedenje i ostvarauje ovoga liepoga poduzeća pozvani su svi češki odličnici i učenjaci, koji bi bud po svom položaju u svakdanjem životu, bud po svom zvanju i zanimanju mogli svojim perom izpuniti političku biblioteku česku. A stekav radnika lati se „Českí klub“ odmah i posla, pa su do sada nakladom njegovom izašla sliedeća djela:

Digitized by Google

1. Naše Znovuzrozeni. Přehled národního života českèho za posledních půlstoletí. Sestavil Jakub Malý. Dva svezka. Ciena 2 for.

2. O samosprávě Anglicke. Sepsal dr. Jan Palacky. Ciena 36 novč.

3. Národnost a její význam v životě veřejném. Sepsal dr. Jindřich Šolc. 2 svezka, ciena svakom 30 novč.

Osim ovih spisa radi se oko sliedećih:

Dr. Josip Bernat napisat će statistiku kraljevine Češke; dr. Albin Braf nauku narod. gospodarstva; dr. Leopold Hejrovsky enciklopediju prava; dr. Kaizl o pitanju socialnom; dr. F. L. Rieger o medjunarodnom pravu i t. d.

Ovo je u istinu liepo poduzeće, a sličan podhvat dobro bi došao i nam u Hrvatskoj.

Pravničke svaštice. God. 1872. mjeseca septembra upravi srbski knez Milan pismo na srbskoga ministra prosvjete, u kojem ističe potrebu ozbiljne nauke, te znajuć „koliko javna priznanja podstiču u mladim duhovima revnost, izdržljivost i takmičenje za sve vrlo i dobro“ odluči davati godišnje po 120 duk. ces. na tu celj. Tu svotu upotriebit će akadem. senat vel. škole na tri ili više nagrada. Senat vel. škole obaviešten o toj plemenitoj odluci vladaočevoj odredi, da se svake godine razpišu temata za svaki fakultet, a profesori pojedinih fakulteta da ocjenjuju podnesene izradke. Od toga vremena bijahu od pravoslovnoga fakulteta razpisane nagrade za sliedeća temata: Za g. 1873. „O razviću prava svojine u nauci i životu.“ 2. Za god. 1874; „O slobodnoj upravi i njenih pojedinih granah, o samoupravi i o njenih oblicih itd. sa naročitim pogledom na njeno razviće u Englezkoj i u slovenskih državah.“ Ova ista tema osta i za g. 1875: 3. Za g. 1876: „Historijski razvitak kaz. prava od najstarijih vremena do danas sa pogledom na na utaju, kradju, razbojstvo sa naročitim obzirom na današnje zakonodavstvo strano i naše.“ 4. Za god. 1879: „Zadruga u Srba,“ koja lica sastavljaju zadrugu, odnosi u zadruzi lični i zajednički, nasledje u zadrugi, politički i ekonom. značaj zadruge. 5. Za g. 1880: „O poroti.“ 6. Za god. 1881: „o historijskom razviću ideje o nasljednom pravu itd.

Posljednja nar. skupština držana u Nišu stvorila je više zaključaka, tičućih se vel. škole i promaknuća interesa nastave. Tako je zakon o vel školi popunjen ustanovom, da je svaki profesor dužan za izvjestno vrieme izraditi i „spremiti za štampu svoje predmete.“ Vrieme, u kojem se to mora učiniti, odredjuje senat vel. škole uz odobrenje ministra prosvjete. Nadalje popunjen je zakon glede predmeta, pa se imadu predavati na pravoslovnom fakultetu vel. škole: enciklopedija prava, historija slovenskih prava, rimsko pravo, gradj. zakonik, gradj. sudski postupak, stečajni postupak, krivični (kazneni) zakonik, krivični sudski postupak, trgov. i mjenično pravo s pogledom na srbski trgovački zakon, administrativno pravo, javno pravo Srbije, obće državno pravo, medjunarodno pravo, financija, statistika, sudska medicina i javna higiena. Osim toga dužni su slušaoci pravoslovnoga fakulteta slušati na filozofičkom fakultetu: psihologiju i logiku, narodnu ekonomiju, historiju srbskoga naroda i obću historiju.

„Porota“, odakle vadimo ove podatke, opaža, da do sada nije popunjena stolica za enciklopediju prava i pravnu poviest slovenskih naroda, za koju je pozvan dr. Bogišić, ali je vjerojatno, da se neće odazvati tomu pozivu, za to će ona katedra ostat još duže vremena nepopunjena. Za katedru stečajnoga reda pa trgov. i mjenb. prava razpisan je natjecaj i prijavila se četiri kandi-

Digitized by Google

Smrtna kazan.

Razprava, čitana u mjesečnoj skupštini pravn. družtva dne 12. veljače t. g. od dra Ivana Ružića.

(Nastavak.)

Preostaje nam još treći razlog naveden po onih braniteljih smrtne kazni, koji za temelj kaznenju označuju načelo odmazde, po kojem ima kazan biti primjerena kvantitativno i kvalitativno zločinu. Dosliedno tomu odgovara okrutnomu umorstvu samo smrtna kazan i to kvantitativno, jer smrtna kazan kao najveće zlo ima se nametnuti krivcu okrutnoga umorstva kao najtežeg zločina, — onda kvalitativno prema naravi počinjenoga zločina i povredjenoga prava tako, da smrti, koju čovjek zadaje drugomu, odgovara smrt zločinca.

Izpitajmo najprije prvu tvrdnju formuliranu po Rossi-u, a dalje razvijenu po nekojih pristaših Hegel-ovih.

Ako je smrtna kazan zlo za pojedinca, jer mu oduzimlje život, nemože se reći da je ona i najveće zlo za čovjeka, pa da se stoga kao najveća kazan uporabiti može. Da je život za nekoje najveće dobro, neda se zaniekati; nu krivo bi bilo pomisliti, da svi ljudi misle i osjećaju tako; jer tisuć i tisuć ljudi prkosi smrti i izazivlje ju, zapostavljajuć joj ljubav za život, ljubav za što drugo, bilo to za zabavu, čast, slavu itd.

Izim toga neda se zakonom ustanoviti, koj zločin je najveći. Mogli bismo jednostavno reći, da je onaj zločin najveći, nad kojim neima drugoga zločina. Polag zlatne izreke Pitagorine je dobro jedino kao ravna crta, a zlo je bezkrajno kao krivulja. Djelo ljudsko prema pravednosti je jedino. Udaljiti se od pravoga, od dobroga, od poštenoga je bezkrajno. Može li dakle zakonodavac reći, da ljudsko djelovanje, oddaljujuće se od pravednosti, dodje do stanovite točke, i da preko te točke dalje neide? može li on odabrati u stepenu zločina stanovitu točku i

Digitized by Google

reči: ovo je nec plus ultra pokvarenosti čovječje? Na prvi mah čini se to mogućim; prispodobiv n. pr. medjusobno abstraktno kradju i umorstvo, moglo bi se reći, da je umorstvo najveći zločin proti pravu, koje posjeduje osoba. Nu veća ili manja intenzivnost neima jedino i izključivo obilježje u većoj ili manjoj materialnoj šteti, nastaloj za pojedinu osobu. Kradja promatrana abstraktno je nješto manjega od umorstva prosudjenoga abstraktno. Zločini su nešto konkretnoga, oni su ovo ili ono umorstvo a ne umorstvo u obće.

U ovoj konkretnoj naravi dogadja se često da je kradja nešto većega nego li umorstvo. Napasti oružjem i u noći na samotnom mjestu koju osobu, oduzeti joj silom ono što sobom nosi, te prokrčiv si put do ovoga zločina izbiv ili ozlediv pa bilo i neznatno porobljenu osobu, veći je zločin naspram pravednosti kaznećoj, nego li je čin onoga, koj javno opsovan, izbijen ili težko ozledjen, nemogući obuzdati pravednu bol, za uztuk pretrpljenoj uvriedi koga udari i ubije. — Uzmimo nadalje umorstvo ne samo ab traktno, već konkretno, koje nije izazvano nepravednom uvriedom, koje nije posljedak časovite razjarenosti, već hladokrvnoga i promišljenoga izvadjanja od prije odlučene nakane i to proti vlastitomu otcu. Dodajmo ovomu umorstvu najgadniji povod, n. pr. zločinac hoće porobiti svoga roditelja, pa još uvjek ostaje moguće drugo umorstvo, kojemu se mogu dodati druge otegućujuće okolnosti.

Tako si možemo istina predstaviti veći zločin svoje vrsti, nu ne najveći zločin u obće.

Zakon razmjernosti zahtjeva, da prema svakoj vrsti zločina bude i kazan primjerena. U svih kaznah, koje su po svojoj naravi trajne, može se ustanoviti izmed maksima i minima nješto srednjega, što odgovara većoj ili manjoj intenzivnosti zločina. Nu kada zakonodavac unapred ustanovljuje koju vrst umorstva pod stanovitimi okolnostmi i bude rekao: to je najveći zločin, pa stoga se mora kaznit najvećom kaznom, nije izključena time mogućnost da se izmed dvojice zločinaca, počinivših jednake zločine umorstva pod jednakimi okolnostmi, pokažu različiti po zakonodavcu nepredvidjeni uvjeti krivnje, pa se unatoč tomu obojica kazne

Digitized by Google

najvećom kazni, premda jedan od njih nije počinio najveći zločin. Tako n. pr. jednako se kazni onaj, koj svoju ženu promišljeno umori, jer je imao prilike posumnjati o njezinoj nevjeri, koju da je ona počinila ili ju nakanila počiniti, kao i onaj, koj si promišljeno otruje ženu, da tako sklopi drugi naumljeni brak. — Dok se neustanovi ona kosa crta, koja je najviše odaljena od okomice, dotle se nebude mogao ustanoviti pravi i istiniti maksimum izmed zločina; biti će zakon razmjernosti okrnjen i neće se obistiniti smrtnom kazni, koja po svojoj naravi nedopušća stepena; biti ili ne biti — to je njeno pitanje (Shakespeare.)

Pošto dakle s jedne strane nije moguće ustanoviti a priori najveći zločin, a s druge strane smrtna kazan izvedena po krvniku nije najveća kazan, jer život nesmatraju svi za najveće dobro, to nauka kvantitativne razmjernosti nemože opravdati smrtnu kazan.

Smrtna kazan nije opravdana ni sa svoje kvalitativne razmjernosti, kao što je već Kant i prvobitno Tissot učio. Kazne se svakako moraju jedna od druge razlikovati, ne samo po svojoj intenzivnosti, nu i po kvaliteti, jer su i zlo čini med sobom različiti po kvantiteti i po kvaliteti, tako da nemogu ubojica i tat pasti pod istu i jednaku kazan.

Kada država kazni, nesmije se povesti za zločincem u svojem djelovanju, nesmije ponoviti onaj čin, koji on smatra zločinstvenim, tako da kazan za umorstvo nemora nalikovati umorstvu, kazan ozliede, osakaćenja, silovanja itd. samoj ozledi, osakaćenju itd., a kazan na kradju da se ima sastojati samo u umanjenju imetka zločinčeva itd.

U obće kvalitativno obilježje je razlikovanje kazne, a ne izjednačenje njeno: jer u protivnom slučaju dolazimo natrag u teoriju materialne odmazde.

U svezi sa ovimi razlozi, koji se temelje na kaznenopravnih načelih i koji bi imali dokazati, da smrtnu kazan zahtjeva družtvena pravednost, je onaj razlog, polag kojega smrtnu kazan zahtjeva svrha zadovoljštine, odnosno pravna sviest naroda. Ovaj razlog nepromatra smrtnu kazan samu po sebi, već s obzira sasvim vanjskih. Neniečem da narodi, rabeć smrtnu

Digitized by Google

kazan, jer ju pravna sviest njihova smatra pravednom, i pravedno rade, jer rade prema svojoj sviesti. Nu od tuda neproizlazi da u pravnoj sviesti naroda neleži bludnja.

Dopuščam da je za postignuće zakona, koj ima ukinuti smrtnu kazan, potrebno da se pravna sviest naroda osvjedoči o pravednosti takovoga ukinuća, pošto se nemože pravna sviest jednoga ili više njih nametnuti pravnoj sviesti naroda. — Nu ovaj nestalni element promienljive sviesti jurističke, kao obilježje nutrnje pravednosti uredaba, prelazi u negaciju absolutne pravednosti, i predstavlja na polju pravne znanosti ono isto, što na polju svjetske znanosti izreka Heraklitova, da ništa trajno nije a i sama istinitost (stvarnost) da se neprestano mienja.

Ta pravna sviest dakle nemože biti podlogom za prosudjenje nutrnje pravednosti, ili nepravednosti kojegod stalne institucije.

Ona je u svoje vrieme opravdanimi smatrala najokrutnije muke, batine, žigosanje usijanim željezom, osakaćenje nosa, ruke, oslieplјenje itd. a najpače takozvanu kvalificiranu smrtnu kazan spojenu sa raznimi mukami.

Nije dakle čudo da je onaj muž, koj je najprije izrekao, da se ove grozovite uredbe ukinuti imadu, bio proglašen zanešenikom i sanjarom, i da bje potvoren krivovjerstvom, a radi toga i progonjen.

Bilo je takodjer vrieme, kad je pravna sviest naroda isto robstvo opravdanim smatrala.

Pravna sviest naroda podvržena je momentanom prelaznom osjećanju, koje je i svakomu pojedincu prirodjeno. Čim se u puku sazna za koj veliki zločin, čim nastane strah zarad nesigurnosti uslied takova u njegovoj sredini počinjena zločina, onda se odasvuda zahtjeva, da se zakon strogo vrši, i da se takovo djelo bez milosti i pomilovanja naplati najvećom kazni koja postoji.

To je sasvim naravski, to je upravo prvi vapaj snebivenog čovječanstva nad takovim zločinom, i tu se ukazuje ono čovjeku prirodjeno osjećanje za osvetom.

Nu one iste osobe, koje tako odlučno u takovom času smrt zločinčevu zahtjevaše, smilovaše se njemu, kada je smrtna ka-

Digitized by Google

zan nad njim izrečena i zaželiše, da se krv više neprolieva, već da se smrtna kazan drugom zamieni.

Tada nastupi mirno promišljanje, koje više vriedi, nego li onaj prvi vapaj, učinjen pod utiskom časovitoga osjećanja.

To protuslovje leži u samom plemenitom čovječjem osjećanju: u razjarenosti nad zlotvorom, ali i u sažaljenju nad njim.

Puk neće možebiti ukinuće kazni, nu zadovoljan je ako se zločinac nepogubi. Netreba abstraktno obično znanje mnogih, da je najme na umorstvo odredjena u zakonu smrtna kazan, zamieniti sa energičkom voljom, da se ona pridrži. Neka se u zakonu ta kazan ukine, i nitko mirno sudeći neće na nju više pomisliti.

Ako je itko zvan pravnu sviest u narodu zastupati, to je za stalno sudački stališ, koj mirno sudi o zločincu i njegovom činu, kod kojega vlada više razbor nego li strast, te komu se nemože predbaciti, da sa zlotvori koketuje.

To je onaj stališ, koj se skoro najviše zgrožava kada pomisli, da mu predstoji izreći smrtnu kazan, pa stoga, ako ikako može, nastoji, da tomu izbjegne i da tim svojoj pravnoj sviesti udovolji.

Zato će izreka razbora, izviruća iz mirnog promišljanja, kaže Ancilon, prije ili kasnije postati izrekom naroda, jer napokon prevagne razbor. Većina ljudi težko i kasno spoznaje ono, što je razborito. Stoga mora dakle zakonodavac, da nepogrieši, zaključiti, da je razbor volja sviuh, te može s vremenom na odobrenje sviuh računati; samo se ima čuvati, od volje pojedinaca, pa sačinjavali oni i većinu, na razbor zaključiti.

Ako zakonodavstvo tekar čeka, dokle je cieli narod zauzet proti kakovoj postojećoj instituciji tako, da ju narod smatra porugom i nepravdom, onda članovi zakonodavnoga tiela nebi bili najbolji u pučanstvu.

Zakonodavstvo ima pravnoj sviesti prednjačiti i koracati napred sa znanosti, koja sve to više ukinuće smrtne kazni zahtjeva.

Razlozi dakle kojimi se nastoji dokazati legitimnost smrtne

Digitized by Google

kazni, koju tobože zahtieva pravednost družtva, neimaju vriednosti niti obstanka.

Usuprot, tà upravo zahtjevi pravednosti se toj kazni opiru. Za dokaz neću se pozivati na sve razloge, navedene po protivnicih smrtne kazni, a najmanje ću obazirati se na dokazivanje Beccariino, da čovjek nemože ustupiti družtvu pravo na svoj život, pa dosliedno tomu da se zahtjevu pravednosti protivi kazan, koja oduzimlje život pojedincu, niti ću se nadalje pozivati na razlog, da život, dan po Bogu, nemože biti oduzet čovječjom rukom niti ću se napokon pozivati na auktoritet vjerovanja religioznoga, već ću promatrati stanovite pojave u našoj savjesti, a napose zahtjeve razuma, koji više vriede nego li oni razlozi.

Ako je smrtna kazan zahtjev pravednosti, (kaže Beccaria) zašto dakle osoba krvnikova u svakom plemenitijem srcu uzbudjuje osjećanje zgražanja i preziranja podjedno, zašto se izrično u zakonodavstvu ustanovljuje, da se smrtna kazan izvede u zatvorenom i obćoj publici nepristupnom mjestu.

God. 1789 je krvnik parižki Samson, kojemu je dodijalo, da je svestrano izbjegavan i preziran, obratio se na Konstituantu, da mu pribavi štovanje. „Zašto moram ja biti predmetom prezira i mržnje sviuh? Zašto mi se moraju zaniekati prava, koja svi drugi gradjani uživaju? Nisam li ja činovnik francezki, nisam li ja neodgovorni izvršitelj zakona?“ Konstituanta izreče na to, da su svi gradjani dužni štovati krvnika Samsona. Te čajem viećanja ustade opat Maury i reče: „Učinite sve zakone, koje hoćete, odredite dekretom štovanje napram krvniku, nikada nećete prepriečiti javnoj sviesti da nereče Samsonu i njegovim nasliednikom: vi ste krvnici.“

Poštenje i pravednost nemogu nadalje na nijedan način zahtjevati, da se njihovi čini izvršuju ugibajuć se obćem vidu, i da čovjek, koj je zvan izvršiti je, ostane nepoznat. Time se, istina, nedokazuje ilegitimitet smrtne kazni, nu mora se reći, da ovo uredjenje družtveno, protiveće se glasu osjećanja, postade dvojbeno i da nije pravo izpunjenje zakona pravednosti. Stoga je sudjeno kazni, koja nepodnaša svjetlo javnosti, da ta-

Digitized by Google

kodjer podpunoma nestane izpred svjetla razbora, izpred moralne savjesti i čovječanskoga osjećanja.

Pustimo glas srca na stran, pa se obratimo na zahtjeve razbora, možebit budemo ovim putem razumjeli značenje onoga skrovitoga objavljenja u našem osjećanju.

Prvi razlog abolicionista, da je ljudska pravednost pogriešiva, da se nepravedna osuda, na temelju koje je smrtna kazan izvedena, više popraviti a sama kazan opozvati neda, — taj razlog nije braniteljem smrtne kazni pošlo za rukom pobiti.

Neumno bi bilo pomisliti, da ima naroda, u kojem su sudci nepogriešivi. Čemu onda pravni liekovi proti osudam? (pita Carrara); a napose čemu obnova postupka? Ako se priznaje pogriešivost sudaca, misli li se, da će vladalac tu pogriešivost nepogriešivom učiniti?

Pravednost ljudska je pogriešiva najviše stoga, jer je zločin često takovo djelo, koje se kreće u tmini, i nije moguće pronaći krivca, ako ne povjerujuć rieči pogriešivih i krivih svjedoka, dotično takovomu svjedočanstvu, na koje djeluje poseban interes ili samovolja.

Pogriešiva pravednost i neopoziva kazan jesu medju sobom u absolutnoj oprieci. Kako smo mi ipak slabi i nedosliedni, reče Bentham, mi sudimo kao bića, koja su bludnji podvrgnuta, a kaznimo, kao da bi nepogriešivi bili.

Zakoni nemogu zapovjedati nešto, što nadmašuje granice mogućnosti čovječanske.

Pogriešivost čovječjih sudaca pako a i sama pravednost zahtjeva, da se poprave bludnje sudačke; a prema tomu i kazan, koju je ta bludnja diktirala.

Nemože se nasuprot tomu prigovoriti, da se na taj način nijedna kazan nemože odrediti, jer se bludnja može dogoditi takodjer i kod drugih ne samo smrtnih kazna, pa da u ovih nije moguće podpuno popraviti pretrpljeno zlo. U svakoj drugoj kazni se dade nješto popraviti, samo ne u smrtnoj kazni.

Prije svega prestane kazan tečajem njezinog izvršenja kada se je bludnja pokazala.

Digitized by Google

Dio pretrpljene kazni usljed sudačke bludnje može (a i dužna je) država nadoknaditi. Pa kad niti toga neima, tada je za nedužnoga utjehom već osjećanje, da je u očijuh svojih sugradjana uzpostavljen. Ovo nije moguće postići kod pogubljenoga. Druge kazne, istina, nisu podpuno naknadive, nu smrtna kazan je absolutno nenaknadiva. — Kaže se, da treba više opreznim biti, obskrbiti nedužnost većom zaštitom, i u ime ove nenaknadivosti izmislilo se je, zahtjevati nekoje uvjete za odsude glede smrtne kazni, koji se kod drugih osuda nezahtievaju, tako n. pr. stanoviti broj vićajućih sudaca ili dapače suglasnost cieloga zbora.

Nu bez obzira na to, da ovakova sredstva opreznosti diskreditiraju u svih drugih slučajevih zločina, kaznjivih inom kaznom, sva jemstva, kojimi se mogu obskrbiti kazneni sudovi, — neće nikada oduzeti mogućnost, da će se koj nedužan smatrati krivcem, ili da se smatra okrutnim (otegočujućim) ono umorstvo radi kojega se odsudjuje na smrt.

Krive osude, veli Berner, izriču se isto tako jednoglasno, kao i jednostavnom većinom glasova. Kao što god sudci često krivca riešavaju, kad neće da ga osude na smrtnu kazan, isto tako su često kod groznih i njihovo osjećanje vriedjajućih zločina skloni na prenaglu odsudu. I onako nastoje veliki zločinci na najlukaviji način zavesti sudstvo, od sebe svaku sumnju odbiti i na nedužne prenieti. — Ako se misli jemstvo za krivnju naći u priznanju okrivljenikovu, onda neće nitko više a najmanje najokorjeliji zločinci priznavati htjeti.

Nebi li bilo pako nepravedno samo one pogubiti, koji skrušeno zločin priznavaju i nebiva, da se takova priznanja (Helzel) čine uslied razmnive (utvornosti), te se naknadno neistinitimi ukazuju? — To nas nehotice opreznimi čini na pitanje ob ubrojnosti, kod kojega pitanja se najprije bludnja podkrasti može; jer se tu napose specialno znanje i više no obično oštroumje zahtjeva, da se sto i sto mogućih pogriešaka odkloni i duševno stanje obtuženikovo u vrieme zločina ustanovi. Neizvjestnost ubrojnosti ukazuje se najbolje kod različitoga ustanovljenja dobe, kada prestaje u pojedinih zakonicih ubrojnost kod nedoraslih

Digitized by Google

abstrahirajuć od one nauke, koja slobodnu volju krivcu zaniekuje. A nemože se sa J. de Maistre-om reći, da je nesreća kao svaka druga, ako nedužan pogine; jer ako družtvo nije odgovorno za slučaj, kod kojega nije sudjelovalo, to je ipak odgovorno tada, kada se ono, znajući da je pogriešivo, kao nepogriešivo gerira.

(Svršit će se.)

Mogu li se ugovori putem brzojava sklopiti?

Po ustanovi §. 883 gr. z. nečini različnost u formi, u kojoj se ugovor sklapa, razlike u obziru obveze, u koliko u tom pogledu zakon nečini iznimke.

S ovom se ustanovom slaže trgovački zakon u §. 311.

Stoga neima dvojbe, da se ugovori naravi gradjanske i trgovačke mogu putem brzojava sklopiti, u koliko od toga pravila neima iznimke.

Zato se mora mimo ovih ustanova uztvrditi, da se ugovor putem brzojava sklopiti nemože, ako je za isti zakon propisao stanovitu formu i gdje je za usavršenje ugovora propisana takova potrebština, koja se putem brzojava obaviti nemože.

Razmatrajuć razne vrsti ugovora uvidja se odmah, da se realni ugovori putem brzojava sklopiti nemogu.

Ostavna pogodba (depositum) nastaje, kad se tudja stvar preuzme pod skrb (§. 957. g. z.).

Posudna pogodba (contractus commodati) nastaje, kad se komu daje kakova nepotrošna stvar samo, da se š njom za nieko odredjeno vrieme poslužiti može (§. 971 g. z.).

Pogodba zajmovna (contractus mutui) nastaje, kad se komu preda potrošna stvar uz obvezu, da poslje ustanovljenog roka ima upravo toliko od iste vrsti i dobrote povratiti (§. 983 g. z.)

Založni ugovor (contractus pignoris) nastaje, kad se vjerovniku za tražbinu daje pravo založno na nieku stvar i to budi predajom pokretne stvari ili dozvolom, da se upiše u javne knjige (§. 1368 g. z.).

Digitized by Google

U svih ovih slučajevih je zakon naročito ustanovio, da je ugovor samo tada sklopljen, kad je dotični predmet primljen ili predan i da se pravi realni ugovor razlikuje od onoga ugovora, kojim se predmet pod skrb primiti, stvar posuditi, zajam dati i zalog izručiti hoće.

Ovim ugovorom usporediti se mogu oni ugovori, koji su tek onda obvezivi i utuživi, ako je ono, što se učiniti mora, učinjeno.

Ustmeni darovni ugovor nedaje nadarenomu pravo tužbe, ako mu darovana stvar predana nije (§. 943 g. z.). Oklada i igra jest samo tad obveziva, kad je ugovorena ciena u istinu plaćena ili dana na ostavu. (§. 1271. i 1272. g. z.)

U svih ovih slučajevih jest predaja ili primanje dotične stvari zakonita potrebština ili za obvezivost i valjanost ili za utuživost ugovora i kroz to je u pravilu mogućnost izključena, da se takav ugovor u obće i napose, da dobije pravo utuživosti, putem brzojava sklopiti može.

Iznimka tu nastaje samo tada, kad se telegrafičnom izmjenom volje predaja i primanje obaviti može, dakle u slučaju, kad se posjed očitovanjem volje prenieti može. Ovo nastaje kod tradicije brevi manu, kad se najme na temelju sporazumka stranaka mienja pravni naslov dosadanjega posjednika, ili kad se držiocu dozvoljuje novi pravni naslov, kojega do sada imao nije.

Kad n. p. punomoćnik utjera novac, te isti na račun svog opunovlastitelja čuva, pa se s ovim sporazumije, da će ovaj novac pridržati kao zajam, tu nema dvojbe, da je sporazumak stranaka ob uporabi tog novca dostatan, da se osnuje pogodba zajmovna i da nije potrebno, da ovlašteni svomu ovlastitelju povrati novac i isti od ovoga kao zajam primi.

U svih onih slučajevih, u kojih onaj, komu se stvar predati ima, istu već drži, nije potrebna iznovična predaja iste, već je dostatno, da se stranke u tom sporazume, da je dotični ugovor sklopljen.

Digitized by Google

U ovom slučaju odpala je zaprieka, s koje se ovakov ugovor putem brzojava sklopiti mogao nebi.

Zamršenije jest pitanje, da li se predaja, koja je potrebita za sklopljenje realnog ugovora, može obaviti putem tako zvanoga constitutum possessorium.

Kod niekih realnih ugovora jest takov sporazumak po naravi same stvari izključen. Nemože se bo pomisliti, da se posudna ili zajmovna pogodba sklopiti može, ako se dotična stvar ne preda ili ne primi.

Ako bi dosadanji držioc izjavio, da će dotičnu stvar u ime onog, koji ju preuzeti ima, nadalje posjedovati, kojim se načinom po §. 428 g. z. constitutum possessorium tvori, bilo bi to bez krieposti, jer čuvar i posuditelj i iza faktične predaje nije posjednik u vlastito ime, po čem bi se njemu ovom izjavom podielila prava, koja nisu ni ugovorom ostavnim ni posudnim utemeljena.

Kod ostalih realnih ugovora n. pr. zajma i zaloga, zatim kod darovanja, oklade i igre može se doduše pomisliti, da bi dosadanji posjednik ili držioc izjavio, da će stvar odsele u ime drugog ugovaratelja držati, pa bi se stoga i uztvrditi moglo, da se kod zajma ili zaloga, gdje posjed iz naravi ugovora proizlazi, ugovor taj kroz constitutum possessorium utanačiti može.

Kod ugovora darovnog, oklade i igre mora se ova mogućnost izključiti.

Kod darovanja zahtieva se, da bude stvar predana ne radi toga, da bude ugovor perfektan i utuživ, već radi toga, da se predusretne ovakovim lahkoumnim ugovorom.

Ovo proizlazi iz naravi tih ugovora kao pravnih poslova iz dobiti na korist primatelja, pa iz svakdanjeg izkustva, da su ljudi više pripravni obećati, nego li u istinu učiniti. Griešio bi proti namjeri zakonodavca, kad bi onomu, koj obečaje, domašaj njegovoga obećanja time predočio, kad se dopusti, da jednostavna izjava nadomješćuje ono, što se faktično učiniti mora.

S ovim nazorom slaže se i zakon doslovce u §. 943 g. z. koj faktičnu predaju zahtieva, u §. 1271 g. z., gdje se zahtieva da se ugovorena ciena u istinu plati ili dade na ostavu — do-

Digitized by Google

čim se po §. 957 g. z. zahtieva samo, da se dotični predmet preuzme i po §. 971 i 983 g. z. da se isti preda.

§. 1368 g. z. propisuje doduše, da se pravo založno u istinu daje vjerovniku na kakovu stvar i tu bi se skoro činilo, kao da je izključen constitutum possessorium.

Ali zakon sam tumači narav toga pravnoga posla, kad veli, da se stvar pokretna ima u istinu predati i dotično dopustiti, da se pravo založno upiše u javne knjige — ovdje zakon zahtieva, da vjerovnik u istinu zalog steče a nije dostatno, da mu se ugovorom obeća, da će mu se zalog predati.

Na temelju ovih razlaganja može se uztvrditi, da se darovni ugovor, oklada i igra putem brzojava sklopiti može, kad ima mjesta tradiciji brevi manu; zajmovna i založna pogodba samo kad ima mjesta constitutum possessorium; a kod drugih ugovora mora se ta mogućnost zaniekati.

Kod njekih ugovora nezahtieva se doduše predaja stvari, al se zahtieva njeka svečanost, koja se putem korrespondencije u obće a najmanje putem brzojava izvesti nemože.

Kod ženitbe zahtieva se, da se pred urednim duhovnim pastirom ili pred nadležnom političkom vlasti u nazočnosti dviuh svjedoka svečano očituje, da se na pogodbu pristaje, zato se putem brzojava ženitbe sklopiti nemogu.

Isto tako nemogu se putem brzojava izpuniti one formalnosti, koje se zahtievaju, kad se sastavlja bilježnički spis.

Bilježnik mora po svojoj dužnosti stranke podučiti o smislu, domašaju i pravnih posljedicah dotičnog pravnog posla, koj stranke žele sklopiti, pa se osvjedočiti o njihovoj pravoj volji, a kad njim spis pročita, osobno osvjedočiti se, da li ovaj spis odgovara njihovoj volji. Isto mora učiniti, kad mu valja potvrditi već sačinjenu privatnu izpravu. Negledeć na to sve, jest podpis stranaka važna i sućna potrebština bilježničkog spisa. Stoga sliedi, da se bilježnički spis nemože putem brzojava sačiniti.

Nije pako izključeno, da se jednostrano očitovanje stranke ili privola treće osobe može bilježniku putem brzojava priobćiti i da se ta brzojavka spisu bilježničkomu priložiti može, pošto se

Digitized by Google

prilozi istomu spisu i u priepisu priložiti mogu. Telegram jest samo priepis izvorne depeše, koja se čuva kod ureda, gdje je predana, pa i ona okolnost, da prepisač nije vidio izvornika, nemože telegramu oduzeti narav prepisa, jer se prost prepis izprave može učiniti po piscu, ako ju znade na izust ili ako mu tko sadržaj iste u pero kaže — dakle nije od prieke nužde i potrebe, da prepisač ugleda izvornik.

Najzanimivije jest pitanje, da li se takovi ugovori, za koje je zakon ustanovio, da moraju biti pismeno sastavljeni, mogu putem brzojava sklopiti.

Ovo se pitanje mora zaniekati, jer se čini, da je ova ustanova zakona izključila izmjenu očitovanja stranaka toli ustmeno koli putem brzojava. Nu i ovdje valja razlikovati u svrhi, koju je zakon namjeravao, kad je ustanovio, da se ugovor jedino pismeno sklopi.

U svih ovih slučajevih namjeravao je zakonodavac time, što je zahtievao, da se ugovor pismeno sklopiti mora, da se tomu činu dade neka veća važnost, da se stranke odvrate od takovih lahkoumnih čina kao n. pr. darovnih pogodba, darovanja za slučaj smrti, nasljednih pogodba itd. ili da se ugovor taj predstavi na takav način, da ga treće osobe upoznati mogu n. pr. mjenice, obveznice itd.

U svih tih slučajevih nemože brzojav nadomjestiti izprave, koju stranke podpisati imaju.

Jednostrana izjava putem brzojava nedaje toliko garancije zato, da je sadržaj iste točno i zrelo promišljen, koliko daje izprava, koja je posliedila na temelju svestranog dogovora i sloge u stilizaciji, i koja je podpisana po strankah. Isti tako nemože odpravak brzojavke služiti sudcu takovim dokazalom o preuzetoj obvezi, kako izvorna izprava, koju je obvezanik vlastitom rukom podpisao.

Zakon je zahtievao, da se ovi ugovori sačine pismeno i zato, da se sadržaj njihov konštatuje na takav način, da taj nebude zavisan od toga, da si stranke isti zapamte ili da se na isti sjećaju.

Najboji primjer pruža §. 1178 g. z.

Digitized by Google

Kod družtvenih pogodba ostaje strankam na volju, u kojoj će formi istu sklopiti, pače ugovor, koj obsiže sadašnju i buduću imovinu, može pravno valjano sklopljen biti ustmeno. Kad se ugovor odnosi na buduću imovinu, zahtieva ova ustanova, da se imovina, koju jedna ili druga stranka doprinese, točno opiše i pobilježi, inače ovaj ugovor nije valjan. U ovom slučaju nije razlogom, da se zahtieva pismeni sastavak, važnost pravnog posla, jer je ugovor o sadanjoj i budućoj imovini važniji, nego li ugovor o samoj budućoj imovini, — a i nije razlogom obzir na prava trećih osoba, već je toj ustanovi razlog taj, da se predusretne preporom i da se tim sastavkom ustanovi obseg ugovora u takovoj formi, koja naprama zaboravljivosti daje više garancije nego li ustmeno utanačenje ugovora.

U ovakovom ili sličnom slučaju mogla bi se pismena izprava nadomjestiti telegrafičkom izjavom jedne ili obiuh stranaka, jer zakonodavac zahtievajući pismeni sastavak izključio je ustmeni ugovor, koj je u pogledu sadržaja i rieči podvržen raznim dvojbam — jer u ovih slučajevih brzojav konstatira točno sadržaj izjava te je u pravilu potrebito dokazati, da je brzojavka u cielosti istinita, a ne u pojedinih riečih iste.

Razumjeva se samo po sebi, da se mora osobito oprezno postupati, kad se pojedina zakonska ustanova tumači i da se u dvojbi mora točno držati izrazah u zakonu upotrebljenih. Osobito kod zakona, koji su izdani u ono vriemo, kad je bio brzojav u obće poznat i u promet uveden, mora se u svakom slučaju osobito oprezno uvažiti razlog, koji je vodio zakonodavca, kad je taj zakon stvorio.

Prije nego li je brzojav izumljen, bio je izraz ustmeno i pismeno u oprieci tako, da je bilo pismeno istovjetno s onim, što nije ustmeno.

Danas stoji medju ovimi izjava telegrafička, koja se kod dotičnog ureda predaje pismeno a prama onomu, koji ju primi naliči više ustmenoj izjavi, nego li pismenoj, jer ju sama stranka nije vlastoručno podpisala. Danas se naprama zakonu, izdanom u novije vrieme nemože uztvrditi, da zakonodavac nije mislio na telegrafičku izjavu, koja po tom nije izključena u pojmu pi-

Digitized by Google

smenosti, zato se u takovom slučaju mora zakon s osobitom pažnjom i oprezom tumačiti. Proti tomu moglo bi se prigovoriti, da onaj, koji tumači zakon, ne smije odstupiti od sadržaja rieči istoga i zakon izpravljati po volji svojoj — jer ako i prestaje razlog zakona, neprestaje sam zakon.

Tomu usuprot mora se uvažiti, da je telegraf novi institut, koji nije u zakonarstvu, imenito u privatnom pravu poznat. Zato se mora s njim, dok mu nije pravni položaj poznat, postupati po namjeri zakonodavca.

Ustanova §. 7 g. z. naredjuje, da se u slučaju, ako se pravni slučaj neda odlučiti ni iz rieči, ni iz naravnoga smisla zakona, mora uzeti obzir na slučaje u zakonu opredieljeno odlučene i na razloge, koji su temeljem srodnomu zakonu.

Telegrafička izjava jest u njekom obziru slična ustmenoj, a u njekih pismenoj izjavi.

Budući, da pravne posljedice nisu u zakonu normirane, nepreostaje tumaču zakona drugo, nego li iztraživati, da li se slučaj po svom svojstvu približuje više ustmenoj ili pismenoj izjavi i da li bi zakonodavac, da je na telegraf mislio bio, dotični slučaj tumačio i postupao po ustanovah pismene ili ustmene izjave. Kod ovoga posla moraju se svakako izpitati razlozi, s kojih je propisan pismeni sastavak ili dopušten ustmeni dogovor.

Pošto se po ovom razlaganju ugovori putem brzojava sklopiti mogu, pita se, kad je takav sklopljeni ugovor perfektan?

Obećanje, koje se s obzirom na budući ugovor čini, nemože se opozvati u vremenu ugovorom opredieljenom ili u pomanjkanju toga naročitoga sparazumka, u vremenu zakonom opredieljenom, pa što više obvezuje ovo obećanje obećatelja, ako je protustranka u to vrieme ovo obećanje prihvatila. Ako je ovo vrieme ugovorom ustanovljeno ili je to vrieme sam obećatelj opredielio, nema dvojbe, da on prije izmaka toga roka svoga obećanja opozvati nesmije i u ovom slučaju nema razlike, ako se ugovara ustmeno, pismeno ili telegrafički. Ako nije rok opredieljen, mora se na ovo pitanje raznovrstno odgovoriti i to na koliko se ima ugovor prosuditi po zakoniku gradjanskom ili trgovačkom.

Digitized by Google

Oba ova zakonika slažu se, kad se radi o ponudi učinjenoj medju prisutnimi ugovaratelji u tu svrhu, da se koji posao sklopi. Ova ponuda ima biti odmah prihvaćena, inače gubi svoju obvezivu moć (§. 862 g. z. i §. 314 trg. zak.)

(Svršit će se.)

Tumačenje §§. 1401, 863, 1406 i 1407 obć. gr. zak.

(Svršetak.)*

Isti rezultat se postigne i sa stanovišta §. 1019 o. g. z., jer po ovom §-u dovoljan je kod preuzeća plateža koje uknjižbene stavke nalog staroga dužnika i posjednika nepokretnosti izdan novomu posjedniku, da vjerovniku izplati na nepokretnosti uknjiženu stavku, zatim prihvat toga naloga od strane novoga posjednika nepokretnosti, napokon ubavjest o tom vjerovniku učinjena, pa će vjerovnik moći od jednoga i drugoga dužnika izplatu zatražiti. Čim je vjerovnik ubavješten o toj pogodbenoj uputi, postaje novi posjednik nepokretnosti i njegovim osobnim dužnikom; pravo njegovo ostaje i poslje toga još i napram starom dužniku netaknuto, te k staromu dužniku tim pridolazi i novi.

Stari dužnik riešio bi se i po ovom nazoru samo tada svoje obvezanosti, kad bi ga vjerovnik pogodbene obveze odriešio, dakle putem pogodbe sa vjerovnikom.

Praksa cislajtanskoga vrhovnoga sudišta nestalna je u tom pravcu, — na uporabu §. 1019 o. g. z. za riešenje toga pitanja nigdje se nenailazi.[1]

N. pr. Prihvatnik plateža osudjen je na tužbu trećega, ka kojemu je prodavalac nepokretnosti kao izbiednik pristupio. (Riešitbe broj 721 i broj 2134 Glaser-Ungerove sbirke.) Riešitbom

---

* Vidi: broj 3 Mjesečnika o. g Ured.

[1] Uporavljivosti §. 1019 o. g. z. moglo bi se doduše prigovoriti, da u izplati tražbine u ruke vjerovnika neleži nikakova korist, jer mu naplata po pravu pripada, ali vjerovnik dolazi prihvatom plateža ipak u povoljnije stanje, jer dobiva uz prijašnjega svoga dužnika još i drugoga dužnika, (naime prihvatnika plateža).

Digitized by Google

broj 1193 ove sbirke uzsliedilo je osudjenje dapače i bez pristupa prodavaoca kao izbjednika.

U drugih riešitbah osniva se osobna obveza prihvatnika plateža uputom (asignacijom) (Riešitbe broj 2548 i 3438 gornje sbirke), dočim se u riešitbah broj 747, 3418 i 3565 uzima, da za trećega nenastaje osobno tražbeno pravo suprot prihvatniku plateža,[1] kao novomu posjedniku dotične hipoteke.

J. Pirka.

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Da li je trošak komasacije izmjerenja odieliv od dotičnoga dobra? Tko je dužan taj trošak naniriti u slučaju prodaje dobra?

Eleonora udova A. vlastnica dobra Almaš uze još g. 1869. mjernika Gjuru Š. kroz svoga tadanjega zastupnika — da izvede geometričke poslove mjerenja u svrhu, da se uzmogne provesti komasacija. U ime nagrade pogodjeno je bilo, da će mu vlastnica od jednoga slavonskoga jutra vinograda platit 50 novč., a od svakoga drugoga jutra bilo kakove kulture 18 novč. Ciela zaslužba mjernikova nakon obavljena posla iznosila je 597 for. 77 novč., k tomu još 120 for. za četiri putovanja iz V. u Almaš. Na račun zaslužbe primio je Gjuro Š. 200 for., ostaje dakle na dugu svega 517 for. 77 novč. Medjutim je g. 1873 Eleonora udova A. prodala dobro Almaš Kapistranu pl. A, a poslje smrti ovoga predje na njegovu djecu.

Pošto mjerniku Š. nije plaćena njegova zaslužba, digne on tužbu pred gradsko-deleg. kot. sudom osječkim proti sadanjim vlastnikom dobra Almaš, malodob. Ivanu, Antunu i Oliviji A. da mu plate ostatak zaslužbe od 397 for. 77 novč. i naknade trošak putovanja sa 120 for. Tužitelj digne tužbu proti sadanjim vlastnikom dobra A., jer tvrdi, da po urbarskom zakonu imade uvjek dotični vlastelin trošak skopčan s uredjenjem dobra, naročito pako trošak izmjerenja nositi.

Kr. gradsko-deleg. kot. sud kao sud prve molbe odbio je osudom od 10. studenoga 1880 br. 7341 tužitelja posve sa sliedećih razloga:

Tuženici ovoj tužbi prigovaraju, da oni nikad nisu sa tužiteljem nikakvoga posla imali, da ga oni nisu za spomenuti posao pogodili, da

---

[1] Vidi Dr. Hasenöhrla Obligationsrecht.

Digitized by Google

im tužitelj taj posao nije nikad obavljao, da neka naknadu traži od onoga, komu i u čiju je korist radio, a ne od njih.

Tužbovnu tvrdnju, da su oni kao sadanji vlastelini i samo radi ove njihove sadanje slučajne kakvoće dužni utuženu tražbinu izplatiti, poriču tužitelji kao u obće a najmanje u urbarskom zakonu osnovanu.

Postupajući sud uzeo je, da je u ovoj parnici prije svega nuždno izpitati, da li je tužba proti pravoj osobi naperena, da li su tuženici pasivno u ovom predmetu legitimirani.

Uztvrdjeni u tužbi posao obavljen je na temelju pogodbe, sklopljene izmedju tužitelja i gdje. Eleonore pl. A., koja je tada vlastelinka dobra Almaš bila. Tužitelj je gdji. Eleonori pl. A. radio i od iste je i plaću dobio. Predleži dakle ugovor, kako je normiran u XXVI. pogl. o. g. z. Obveze iz ovakvoga ugovora, naročito pako ugovorenu plaću radniku izplatiti, prelaze nedvojbeno i na nasljednike naručitelja. Neima dakle ni najmanje dvojbe, da bi tuženici za slučaj onaj, da su pravni nasljednici Eleonore pl. A. imali dužnost tužitelja namiriti, u koliko bi on svoju tražbinu istinitom i obstojalom izkazao. Nu tuženici nisu nasljednici Eleonore pl. A., jer ona jošter živi, niti je dobro Almaš neposredno putem nasljedstva prešlo u njihove ruke. Eleonora pl. A. prodala je najme dobro Almaš Kapistranu pl. A., prešlo je dakle najprije na ovoga putem singular-sukcesije, a ovom neprelaze na onoga, koji stekne, sva prava i dužnosti prvobitnoga vlastnika, najmanje dugovi, koje je imao. Ako je dakle Kapistran pl. A. kupio dobro Almaš, a da nije osobitim ugovorom preuzeo i dužnost namiriti tražbinu tužitelja, to za njega takova nikad obstojala nije, dosljedno tomu nije ni na njegove nasliednike, tuženike, putem nasljedstva preći mogla.

Za tuženike dakle neobstoji dužnost utuženu tražbinu kao nasljednike iza Kapistrana pl. A. platiti.

Ali nisu dužni ni na temelju urbarskoga zakona ovu tražbinu namiriti. Urbarski zakon nije obći gradjanski zakon, a najmanje ustanove 26 poglavja alterirao. Ako i stoji, da trošak komasacije izmjerenja imade dotični vlastelin nositi, iz toga još ne sliedi, da takov trošak sačinjava tražbinu, koja je nerazdieliva od dotičnog dobra, za koje se je trošilo, i da ovo dobro, kao zakonita hypoteka jamči, već se imade jedino tako shvatiti, da u konkretnom slučaju, gdje koje vlastelinstvo sa podanici svoje agrarne odnošaje uredjuje, imade uvjek vlastelin trošak izmjerenja, authenticiranja itd. nositi, dočim s druge strane obćina samo podvoze dati i ine poslove, koji nisu gotovim troškom spojeni, obavljati imade.

Ova dužnost vlastelina iztaknuta je samo zato, da se agrarni odnošaji što prije urediti mogu i da bi podanici pri tom što manje trošili, te tim radje na to privolili. To je tendencija one ustanove, ne pako

Digitized by Google

ta, da oni koji su u urbarskih stvarih za ovoga ili onoga vlastelina radili, zadobe njeki privilegium za njihove eventualne tražbine iz takovoga posla.

Presuda na naknadu parbenoga troška osniva se na §. 573 gp.

Proti ovoj osudi podnese tužitelj priziv na kr. banski stol, u kojem navede na obranu svoga zahtieva sliedeće:

U napadnutoj osudi krivo se tumači urb. zakon, a krivo uporavlja i obć. gr. zak., napose poglavje XVI. drugog diela.

Utužena obveza nije osobna, već je realna, skopčana sa posjedom dobra Almaš, „obligatio inhaeret rei"; dosliedno tomu nije pravo tužiteljevo stegnuto na osobu Eleonore pl. A., koja je kao bivša vlastelinka dobra glede geometričkog izmjerenja s njim (tužiteljem) pogodbu sklopila radi urb. segregacije i komasacije; već po pravnoj naravi stvari prosto mu je pravo svoje poterati i na platež tražbine utužiti sadašnje posjednike onoga dobra tim većma, što pogodba izmedju tužitelja i Eleonore pl. A. sklopljena služi samo kao naslov tužiteljeve tražbine, dočim se njegovo pravo i obratno utužena dužnost temelje na §. 35 urb. cars. patenta od 17. svibnja 1857, koja zakonita ustanova bez ikakve razlike ili obzira na promjenu posjednika dotičnog dobra u obće gospoštinu, dakla i sadašnje posjednike obvezuje na platež troškova, izvirućih iz geometričkog izmjerenja preduzetog radi urb. komasacije i segregacije.

Utužena obveza tiče se tuženika kao sadašnjih posjednika dobra Almaš nadalje i s toga, što urb. komasacija i segregacija nije još sudbeno provedena, geometrički dakle posao obavljen je jedino na korist tuženika, oni dakle ma da i nisu tužitelju geometričkog izmjerenja povjerili, imadu mu ipak kao poslovodji bez naloga utuženi trošak platiti tim većma, što primivši ili nasliedivši ono dobro dužni su takodjer započetu urbarialnu komasaciju i segregaciju o svom trošku izvesti.

Pravna narav prelaza almaškog dobra od Eleonore pl. A. na Ivana Kap. A., zatim na tuženike nepraejudicira nimalo tužbovnomu pravu tužiteljevu, jer kako je gore navedeno, i kako postupajući sud u osudnih razlozih sam priznaje, imade dotični vlastelin, što znači: sadašnji vlastelin, upitni trošak platiti, dočim takva realna dužnost sa pravom vlastničtva skopčana prelazi od jednog na drugog vlastelina kao slično pravo patronata, i s ovim skopčana correalna dužnost.

Da je tužitelj geometričko-regulacionalni operat dovršio, toga tuženici nemogu zaniekati, a za slučaj poreke pozvao se na svjedoke; u ostalom priznaje postup. sud obavu tog posla, koji je, kako je gore rečeno, za tuženike koristan i potreban; taj geometrički operat primili su tuženici sa posjedom almaškoga dobra, i ako su vlastelini tog dobra

Digitized by Google

dužni po urb. zakonu ovaj operat o svom trošku izvesti, to su takodjer dužni trošak za ovaj operat platiti.

Po §. 35. cars. pat. od 17. svibnja 1857 dužni su občinari za provedbu komasacije i segregacije potrebne podvoze i težake davati; za slučaj ako bi se občina uz stanovitu cienu sa poduzetnikom pogodila, da isti poduzetnik sve potrebite podvoze i težake pribaviti ima, a prije obavljenog tog posla neki ili mnogi občinari bi prodali bili svoje urb. nekretnine drugomu, to nema sigurno dvojbe, da poduzetnik nije vezan na prijašnje posjednike odnosno prodaoce, već da nasljednike kupljenih nekretnina na platež svoje zasluge podpunim pravom tužiti može.

Ovaj slični slučaj služi praktičnom ilustraciom nazočnog predmeta i opovrgnućem napadnute osude naime, da dotični sadašnji posjednik stoga, što on korist crpi od poduzetog posla, trošak platiti mora sve i da nije posebno se pogadjao sa poduzetnikom, prema pravnom načelu „res vadit cum onere."

Pri takvom stanju stvari opravdava se tužbovno pravo, nipošto pako osuda u pogledu nametnutih tužitelju parbenih troškova.

Kr. banski stol potvrdio je osudom od 26. siečnja 1881 br. 660 osudu prvoga suda i zabacio priziv tužiteljev sa sliedećih razloga:

Tužitelj — prizivnik — priznaje, da tuženi malodobnici nisu pravni nasljednici Eleonore A, s kojom je tužitelj pogodbu glede obave mjerničkih posala sklopio, nu drži da su oni po smislu urbarskoga zakona dužni platiti odnosni dug Eleonore A., budući da su troškovi ove vrsti skopčani s posjedom vlastelinstva Almaš, koje sada sačinjava vlastnost tuženika.

Nu ustanova urbarsko-pravna, da troškove u parnici segregacionalnoj plaća vlastelinstvo, nema inoga smisla, već taj, da odnosne troškove nije dužna platiti urbarska občina, da li je pako dužnost naplate tih troškova realni teret, počivajući na dobru samom, ili pak osobna dužnost posjednikova, o tom urbarski zakonski propisi neodredjuju ništa, već su u tom pogledu mjerodavni obći propisi gradjansko-pravni. Polag ovih pak dobiva osobna obveza samo uknjižbom u gruntovnici narav obveze realne. A dočim tužitelj nije izhodio uknjižbe, predleži samo osobno-pravni odnošaj izmedju njega i Eleonore A, koji se tuženika ništa netiče.

S toga je valjalo prizvanu osudu potvrditi uz odpućenje priziva.

Prinesak k postanku pogodba po §§. 862 i 863 o. g. z.

Odbor plemićkoga kasina u Beču tuži Miroslava grofa St. u Napajedlih na priznanje, da je doživotnim članom družtva plemićkoga ka-

Digitized by Google

sina te da je kao takav dužan platiti godišnji prinos od 150 for., zaostavši kroz 4 godine, dakle ukupno 600 for.

C. kr. okružni sud u Ug. Gradištu izreče, da će imati tužbi mjesta ali pod uvjetom, ako se položi odlučna neuzvrativo naložena prisega, kojom bi se dokazalo, da je tuženik primio dopis suglasan sa pril. O. odgovora.

Razlozi: Plemićki kasino u Beču tuži grofa St. na priznaju, da je pravim doživotnim članom istoga družtva u Beču i da plati 600 for. osnivajuć tužbu svoju na izjavi tuženikovoj, koju je 23. veljače 1865 poslao tajniku družtva „kasino“ u Beču i kojom je pristupio družtvu kao doživotni član sa godišnjim prinosom od 150 for.

Tuženik nepobija izpravnost one izjave, ali poriče, da se iz te izjave dade izvesti dužnost, da kao doživotni član pripada „plemićkomu kasinu“, budući da ta izjava nije bila poslana družtvu „plemićkoga kasina“, nego samo tajničtvu „družtva kasina“ dne 23. veljače 1865., dakle u vrieme, kad po pravilih, koja su bila potvrdjena stoprv 19. srpnja 1865. družtvo „plemićki kasino“ još nije obstojalo. Iz te izjave da se nevidi, da se ona odnosi na družtvo plemićkoga kasina, nesliedi takodjer iz nje, da je tuženik postao doživotnim članom družtva kasina, i da je to družtvo u vrieme izjave već obstojalo, ili kašnje oživotvoreno bilo.

Ovi navodi nisu osnovani. Dokazano je potvrdom c. k. mor. namjestničtva od 26. srpnja 1877., da su preinačena pravila odlukom namjestničtva od 19. srpnja 1865 potvrdjena, te da je prijašnje družtvo kasino, promjeniv pravila promjenilo i svoje ime u „plemićki kasino.“ Neima dakle dvojbe, da je družtvo „kasino“ istovjetno sa družtvom „plemićki kasino“ te da se izjava tuženikova, poslana tajničtvu družtva kasino mora protezati i na družtvo plemićkoga kasina. Tuženi izjavio je, da pristupljuje družtvu kao doživotni član, a odbor družtva kasina obznanio mu je dopisom od 20. rujna 1865, da ga je primio u listinu doživotnih članova. Kao što se u protuodgovoru tvrdi, bio mu je ovaj dopis sbilja poslan i od njega primljen. Budući da tuženik niječe, da je ovaj dopis primio, to se mora suditi na položenje odlučne neuzvrative prisege, koju ima tuženi položiti, da se njom učvrsti dokaz, da je tuženik usljed svoje izjave bio primljen za člana družtva.

Ako se dokaže ova okolnost, valja tuženoga smatrati članom družtva plemićkoga kasina u Beču, budući da iz toga sliedi, da je bila medju tuženim i družtvom plemićkoga kasina sklopljena pogodba.

Tuženik nadalje pobija zakonitu mogućnost, da itko pripada družtvu kao doživotni član, jer da po §. 832 o. g. z. nemože biti dužnosti na vazdašnju zajednicu, da se takovoj dužnosti protivi zakon. Netemeljitost ovoga prigovora sliedi već odatlje, što su bila pravila, kojih §. 2

Digitized by Google

govori o dužnostih članova da doživotno pripadaju družtvu, potvrdjena od c. k. mor. namjestničtva, a to već izključuje mogućnost, da bi sadržavala što protuzakonita.

Nadalje mora se i to uvažiti, da je bitna razlika medju dužnosti doživotno — i medju dužnosti za uvjek pripadati družtvu; prva bo dužnost ograničuje se na život, a druga prelazi i na nasljednike, odakle sliedi, da se spomenuti §. 832 o. g. z. neprotivi dužnosti tuženika, da doživotno pripada kao član plemićkomu kasinu.

Tvrdnju, da je tuženik pravim doživotnim članom spomenutoga već kasina, podupire još i to, što je tuženi, kako sam priznaje, kroz 3 godine plaćao godišnji prinos od 150 for. istomu družtvu. Da je tuženi godišnji prinos od 150 for. platio kao doživotni član istoga družtva, jasno se vidi iz izjave njegove od 22. veljače 1865 i iz dopisa polag kojega je usljed svoje pismene izjave bio primljen u listinu doživotnih članova, koji je dopis on i primio, kako će se to prisegom dokazati.

Ako sada tuženik tvrdi, da je on sasma dobrovoljno i upravo samo dotle plaćao, dok je u Beču stanovao, ta se njegova tvrdnja protivi gori navedenim okolnostim, stranom već dokazanim, stranom takvim, o kojih je dokaz ponudjen. Tvrdnja ova se zajedno protivi i pravilom, koja ne poznavaju takvih članova, koji bi dobrovoljno prineske plaćali.

Tuženi prigovara osim toga, da tužećoj stranci manjka aktivna legitimacija k tužbi, jer da iz tužbe nije jasno, koje su osobe podniele tužbu, te niječe, da su ju podnieli članovi odbora.

Uvaži li se pako, da su u uredovnoj potvrdi c. k. mor. namjestničtva od 27. srpnja 1877. poimence naznačene osobe, koje su kao članovi uprave ubilježene, i da je od ovih članova njih petorica podpisala punomoć dra. K., te da je odbor, sastojeći se barem od 5 članova po §. 14 pravila vlastan stvarati zaključke; uvaži li se napokon, da po §. 13. pravila poslovi, tičući se brige za družtveni imetak, spadaju u djelokrug družtvenoga odbora: nemože se dvojiti, da je bio odbor vlastan podnieti tužbu.

Tuženik odriče napokon družtvu pravo, da od njega traži platež zaostalih prinesaka u svoti od 600 for. tvrdeć, da se proti njemu nije obaziralo na §. 9 pravila, te iztičuć, ako tko neplaća družtvu prinosa, gubi samo pravo na ulaznice i na polazak družtva.

Naprama ovomu valja u obzir uzeti, da tuženik u svom vlastoručno pisanom i podpisanom listu lit. C. izjavljuje, da nemože prinosa plaćati. S obzirom na ovu odlučnu izjavu nije bilo nade povoljnom uspjehu, sve da je i bio tuženik po §. 9. prije na vršenje svoje dužnosti pozvan.

Dalnja ustanova §. 9 pravila, da nije dozvoljeno članu, koji neplaća prinos, izdavati ulaznice i polaziti družtvo, može sasma dobro

Digitized by Google

obstojat uz §. 2. pravila, po kojem se pravi članovi obvezuju, da će doživotno pripadati družtvu i plaćati godišnji prinos od 150 for., dotičnu bo ustanovu §. 9. smatrati valja kao puku odredbu domaćega reda, s toga dakle nije onaj član, koji si nekupi ulaznice, riešen dužnosti platit godišnji prinos.

Tuženik prigovara, da glavna skupština, držana dne 29. svibnja 1875. nije mogla valjano zaključiti, da ga tuži na platež prinosa, koj još onda nije bio dospio, nego koji je dospio stoprv 1. siečnja 1876 i 1877; nu taj prigovor nemože oduzeti pravo družtvu, da tuži radi zaostavših prinesa godišnjih. Tuženi bo je sam svojim listom od 22. travnja 1874 izjavio, da nemože prinosa plaćati. Budući pako da se tužbom traži naplata samo dospielih već prinosa, a zaključak glavne skupštine od 29. srpnja 1875 tako glasi, da se ima proti tuženiku podnieti tužba, ako neizplati dužnoga prinosa, to je smisao onoga zaključka jasan, da se ima s bog svih u vrieme podnešene tužbe dospielih prinosa tužba podignuti.

Što se pako tiče prigovora tuženikova, da već od god. 1873 nestanuje u Beču, nego u Napajedlih, da mu nije moguće koristiti se pravom članova družtva, te da napokon neima ni interesa ni dužnosti, da bez ikakove koristi plaća znatan prinos od 150 for.: tu valja prije svega uvažiti, da se po §. 2. pravila pravi članovi obvezuju, da će doživotno pripadati družtvu, te polag §. 9. pravila uvjek 1. siečnja svake godine plaćati godišnji prinos od 150 for.

Promjena obitališta nemože ni najmanje preinačiti obveze, preuzete pogodbom, i to osobito za to ne, jer može obtuženik po svojoj volji mienjati obitališta te mu je uvjek moguće, da se okoristi pravom članova družtva.

Proti ovoj odsudi podnesoše obie stranke priziv.

C. k. prizivni sud u Brnu preinačio je donekle osudom od 19. svibnja 1880 br. 5182 osudu prve molbe, te odputiv priziv tuženika izrekao, da se on ima smatrati doživotnim članom družtva „plemićki kasino“ u Beču, te da je jednostavno dužan platiti 600 for.

Razlozi: Da je družtvo plemićki kasino u Beču istovjetno s prijašnjim družtvom kasina, te da je od ovoga potonjega, kako vele pravila, nastalo; da se izjava tuženikova, da pristupljuje družtvu, koju je naročito valjanom priznao, proteže na družtvo tužeće, da ta izjava sadržaje tuženikovu obvezu, da će doživotno družtvu kao član pripadati, da takva dužnost može s pravnim učinkom obstojati; da napokon promjena obitališta neriešava tuženika dužnosti družtvenoga člana: obširno je na temelju spisa i zakona navedeno u razlozih odsude prvoga sudca, na koje se ovdje naprosto pozivlje.

Ako pako čini osuda prvoga sudca povoljan uspjeh tužbe odvisnim

Digitized by Google

o tom, da se još napose dokaže, da je bio tuženik primljen za pravoga člana družtva, što je sliedilo iza izjave od 22. veljače 1865, to dvoji ob okolnosti, koja nikakova daljnjega dokaza netreba, ako se uvaži, da je tuženik naročito priznao, da je iza toga, odkako se je družtvo kasino pretvorilo u „plemićki kazino", kroz nekoliko godina plaćao godišnji prinos od 150 for., te da svojim pismom od 22. travnja 1874 proglašuje, da nemože više zahtjevanoga prinosa kao član plaćati, dakle uzkratu dalnjega plaćanja prinosa netemelji na tom, da nije bio ili da je prestao biti članom, nego ju podkriepljuje promjenom odnošaja imovinskih, koji bi možda bili mogli tužeće družtvo sklonuti, da se prama tuženiku neupire dalje na svoje pravo, al koji ga nelišavaju prava, da traži naplate, na koju se je tuženik obvezao.

Nemože se dakle s razlogom dvojiti o tom, da je tuženik primljen za pravoga, te stoga po §. 2 pravila i za doživotnoga člana družtva, ta i sam tuženik u svom prizivu spominje, da je, seleć se iz Beča, naročito očitovao, da neće družtvu plemićkoga kasina ni kao privremeni član pripadati, da je njegov predlog, u svoje vrieme izjavom učinjen, da družtvu pristupljuje, pošto je primljen bio glasom dopisa u O. istom nekoliko mjeseci kašnje iza njegove izjave, izgubio zanj svaku obvezanost. Ali ovaj je zaključak sasma netemeljit, ako se uzme u obzir, da je sam priznao, kako je godišnje prinose kao član plaćao; da je, kako dokazuje zapisnik, sudjelovao kod glavne skupštine tužećega družtva, što polag pravila smije samo pravi član.

Kao što je dokazano, neodlučuje za jednostrani iztup iz družtva razlog promienjenih odnošaja imetka i promjena obitališta; s toga je zahtjev tužbe sasma temeljit, i to osobito zato, što se označenje tuženika kao pravoga doživotnoga člana podpuno slaže sa §. 2 pravila, te takodjer, kao što se samo po sebi razumjeva, nije na uštrb u buduće mogućemu izstupu ili izključenju, dokle to pravila dopuštaju."

Usljed podnesena po tuženiku previda potvrdio je c. k. najviši sud bečki osudu druge molbe u podpunu njenu sadržaju i to sa sliedećih r a z l o g a:

Tuženik traži prije svega, da se jednostavno zabaci zahtjev tužbe, te stoga je njegova previdna žalba izvanredna, jer su se sudovi prve i druge molbe izjavili onamo, da njegovu zahtjevu neima mjesta, a samo se u tom razilaze, što se je prvi sudac odlučio još za odlučujući dokaz tuženomu neuzvratno naložene glavne prisege o tom, da li je obtuženik primio dopis, suglasan sa pril. lit. O., a viši sud pako smatra već dokazanim, da je tuženik pristupio družtvu plemićkoga kasina kao pravi doživotni član, te ga odsudio kao takova do plati za četiri godine dužni prinos od 600 for. sa kamati. Na koliko se pako previdna žalba tiče ove, tuženiku nepogodne preinake, na toliko je ona redovita.

Digitized by Google

Da bi presude, proti kojim je podnešena žalba, sadržavale kakovu pometnju, toga netvrdi ni sam tuženik, on u njih samo nalazi naprama sebi nepravdu, a da ovu dokaže, navodi opet sve one prigovore, koje je izneo proti tužbi tečajem parnice pa i u svojih pravnih liekovih. Te je prigovore već opovrgnuo prvi sudac, nije dakle nuždno na nje se obazirati, samo se pripominje, da neima prava, što ga on izvodi iz §. 3. pravila družtvenih, da tobože nemora plaćati godišnji prinos, čim se je iz Beča preselio i u Napajedlih nastanio. On sam priznaje u previdnoj žalbi, da se ovaj §. obazire na poslanike i glave diplomatičkih misija na bečkom dvoru i u obće na inostrance, postoji dakle samo za ove iznimka; nuždno je s toga ovaj §. strogo tumačiti te se nemože ovdje uporabiti analogija poradi drugih članova, koji su ovozemci, pa i ovim pravo dosuditi, da mogu svoje obveze, što su ih primili kao doživotni članovi družtva, smatrati ukinutimi, čim se nastane izvan Beča; ta oni se mogu još uvjek, čim pohode Beč ili se unj opet povrate, koristiti pravi, sto im pripadaju kao članovom družtva, pa stoga i jest izvanredna previdna žalba s obzirom na nstanove dvorskoga dekreta od 16. veljače 1833. br. 2593 s. sb. 2 netemeljita.

Ali ni redovitoj previdnoj žalbi neima mjesta.

Dovoljno je pokazati samo na obširne razloge prizivnoga suda, koje nisu obrazlaganja žalbe nikako oslabila, i koji neostavljaju dvojbe, da je i bez prisege, koju je prvi sudac odlučio, dovoljno dokazano, da je tuženik doživotni član družtva plemićkoga kasina u Beču; i ako to stoji, onda mu nije dozvoljeno, da se na svoju ruku smatra iztupivšim; onda je i dužan plaćati prineske, nanj kao člana odpadajuće, makar i nikakove pogodnosti imao nebi, jer tomu družtvo nije krivo, a odlazak iz Beča nemože valjati za članove, koji neuživaju pogodnosti §. 3. pravila, kao razlog da obustave plaćanje godišnjega prinosa.

(Riešitba c. k. najvišega suda od 23. rujna 1880 br. 9003)

(**České Právnik.**)

Ako tražbina, koja je na prodanih nepokretnostih stečajnine uknjižena, na stečajninu prijavljena nije, gubi tražbina na tu tražbinu naduknjižena, sve ako je i prijavljena, svako pravo na masu stečajnu.

Na nepokretnostih X. uknjiženo je pravo zaloga za tražbinu L. B. od 5800 for., na to pravo zaloga uknjižen je podzalog za tražbinu A. G. od 4000 for. Kasnije postao je vjerovnik L. B. vlastnikom nepokretnosti X., nad imetkom njegovim bude stečaj otvoren. A. G. prijavi svoju tražbinu od 4000 for. i zatraži, da se po redu prvenstva izplati iz kupovine unišle za prodanu hypotheku. Pri razpravi o izpravnosti, prvenstvu i redu hypotekarnih prava prigovorio je docniji vjerovnik J. Š., da je pravo zaloga za tražbinu A. G. od 4000 for. pre-

Digitized by Google

stalo radi toga, što L. B. nije svoju tražbinu od 5800 for. prijavio na stečajnu masu.

Prvi sud nije taj prigovor uvažio razlagajuć: Ako L. B. i nije prijavio na stečajnu masu svoje založno pravo za tražbinu od 5800 for., na koji je zalog uknjižena pravom podzaloga preporna tražbina A. G., to tim ipak nije prestalo pravo podzaloga A. G., jer L. B. nije ni mogao prijaviti svoju zalogo-pravno na svojih nepokretnostih uknjiženu tražbinu na svoju stečajnu masu obzirom na ustanovu §. 1445. o. g. z., njegova bo tražbina jest u istinu već onda prestala, kada je on postao ujedno i vjerovnik i obvezanik, nu ta okolnost ipak nije ništa u pravih njegova vjerovnika A. G. promienila i to tim manje, što založno pravo L. B. obterećeno podzalogom u korist A. G. jošte nije bilo izbrisano u gruntovnici onda, kada je taj podzalog stečen, te je po §. 469. o. g. z. jošte postojalo, a nije se moglo izgubiti tim, sto L. B. nije na svoju stečajninu prijavio ono, što nije ni mogao prijaviti.

Kr. banski stol riešitbom od 20. studenoga 1878 br. 10811 potvrdio je odluku prvoga suda s razloga:

Tim, što L. B. svoju tražbinu, na koju je bila tražbina A. G. naduknjižbom osigurana, kod stečajnog suda prijavio nije, nije prestalo stečeno na tu tražbinu pravo zaloga A. G., jer L. B. upravo s toga, što je medjutim i vlastnikom postao založne nepokretnosti, ni razloga ni povoda imao nije, svoje založno pravo prijaviti, ali tim nisu poremećena prava vjerovnika A. G., koja su svejednako, ako ne na tražbini, to na samoj hipotheki gledom na §. 469. i 1445. o. g. z. osigurana ostala.

Kr. stol sedmorice riešitbom od 26. rujna 1879 br. 288 preinačio je odluke nižjih sudova tamo, da se vjerovnik A. G. odbija sa zahtievom, da mu se tražbina od 4000 for. podmiri iz kupovine unišle za ovršno prodane nepokretnosti stečajnine L. B.:

uvaživ, da A. G. podmirbu svoje naduknjižene tražbine od 4000 for. iz uknjižene na korist L. B. tražbine od 5800 for. već s razloga toga dobiti nemože, što ta tražbina L. B. po nikom na stečajninu po §§. 72, 76 i 78 steč. reda prijavljena nije, čega radi je po §§. 30, 99 i 100 steč. reda lišena svakoga prava na masu stečajnu.

dr. N. J.

II. Kazneno-pravni.

Odredbe obć. kaz. zakona ob izgonu inozemaca (sravni napose §. 522 k. z.) imadu se uporaviti i na pripadnike zemalja krune ugarske.

C. k. kot. sud Leopoldstadtski u Beču osudi tri pripadnike kraljevine Ugarske s bog prekršaja u §. 522 k. z. sadržana te doda, da

Digitized by Google

se nakon pretrpljene kazne imadu odpraviti iz kraljevina i zemalja zastupanih u carevinskom vieću. C. k. zemalj. sud bečki kao sud prizivni dokine osudom svojom od 9. lipnja 1880 br. 1072 onaj dio osude prvoga suda, koji izriče izgon.

Razlozi. Car. patentom od 27. svibnja 1852 (d. z. l. br. 117) uveden je austr. kaz. zak. za cieli obseg carevine izuzev voj. krajinu, koji je 1. rujna 1852. stupio u kriepost. Tu dakle neima dvojbe, da se izrazom „inozemstvo", „inozemac" označuju samo takove države i samo pripadnici takovih država, koje nespadaju k carevini austrijskoj, k austro-ug. monarkiji. §. 36 k. z. odredjuje naročito, da podanik austrijske carevine, koji je u inozemstvu počinio kakovo zločinstvo, uhićen u tuzemstvu, nesmie se nikada predati u inozemstvo, da se tamo kazni. Pita se sada, je li od mjeseca prosinca 1867. obstojeće dualistično uredjenje monarkije austro-ugarske dovelo s jedne strane kraljevine i zemlje zastupane u carevinskom vieću, a s druge strane zemlje krune ugarske u takov odnošaj, u kakovom stoji jedna tudja država naprama drugoj tudjoj državi kao inozemstvo? To se pitanje mora odlučno zaniekati. Jer ne samo da sve zemlje i pokrajine austro-ug. monarkije stoje pod jednim vladaocem, da tvore jedan nerazdielivi zajednički posjed, nego zakonom od 21. prosinca 1867 (d. z. l. br. 146), zatim uzakonjenimi odlukami ugarskoga sabora g. 1866. i 1867. vanjski poslovi, vojničtvo i donekle financijstvo proglašeni su zajedničkimi poslovi obiuh „državnih pola", kojimi imadu upravljati zajednička ministarstva. Na dalje naglasuje se u §. 1 spomenutoga zakona i u zak. čl. VIII. ug. sabora izrikom, da zastupanje u diplomatičkih i trgovačkih poslovih prema „inozemstvu" spada u zajedničke poslove. Austro-ugar. monarkija proglasuje se dakle izrično naprama inozemstvu jedinstvenim državnim područjem. Ali i u samih onih zakonih označuju se kraljevine i zemlje zastupane u car. vieću i zemlje krune ugarske ne kao dvie medju sobom svezane, strane države, nego kao „oba diela države", „obie pole države", „obie strane". A odatle sliedi nepobitno, da te obie pole države, obie strane jedna prema drugoj nisu proglašene zakonom kao inozemstvo, pa s toga ni njihovi stanovnici nemogu se smatrati jedni prama drugim za inozemce. Iz zakona dakle, koji se tiču sadanjega ustrojstva austro-ugar. monarkije, sadanje državo-pravne sveze obiuh pola države, nemože se izvoditi, da su pripadnici zemalja krune ugarske naprama pripadnikom kraljevina i zemalja zastupanih u car. vieću „inozemci". Zato je c. k. ministarstvo pravosudja, naredbom od 28. siečnja 1877 br. 966 sjetilo sva viša (prizivna) sudišta i državna nadodvjetničtva, da se austro-ugar. državljanstvo u obćenju s inozemstvom ima smatrati kao jedinstveno pripadničtvo državno, pa da se s toga pripadnici zemalja krune ugarske, koji su izvan teritorija austro-ug. monar-

Digitized by Google

kije počinili kakovo zločinstvo, ako se uhite na teritoriju kraljevina i zemalja zastupanih u car. vieću, nikada nemogu izručiti inozemstvu. Ta naredba pozivlje se na zakon od 21. prosinca 1867 (d. z. l. br. 146), ona dozivlje u pamet, da gledeć sve ovo §. 36 k. z. valja i za pripadnike zemalja krune ugarske. Ako se pako pripadnici zemalja krune ugarske nikada nesmiju izručiti inozemstvu u smislu §. 36 k. z., tada oni nisu ni inozemci u smislu kaz. zak., nisu inozemci, jer ovi potonji imadu se prema odredbi §. 39 kaz. zak. ponuditi onoj državi da je primi, gdje su počinili zločinstvo. Ako se pako s ugarskimi državljani ima u smislu §. 36 k. z. postupati kao sa tuzemci, a ne po §. 39 k. z. kao s inozemci, to se nemogu ni ustanove toga kaz. zak., odnoseće se izključivo na inozemce, onako odmah i bez oklevanja na nje uporaviti. To bi se istom moralo posebnim zakonom odrediti. Nu takov zakon, koji bi odgovarao ustanovam §. 3 i 6 vladine osnove novoga kaz. zak. i odredjivao, da se pripadnici zemalja krune ugar. imadu doduše u smislu kaz. zak. smatrati za inozemce, ali da se ipak nikada nesmiju izručiti inozemstvu u svrhu kaz. progona, takov dakle zakon još neobstoji, neima ga. Zato i može biti sudbena praksa, koja radi i odlučuje u ovom smislu, da lege ferenda posve valjana i ispravna, nu de lege lata mora se svakako dvojiti o njenoj ispravnosti, — jer neima zakonske podloge. Istina je, u ugar. polovici nevalja više austr. kaz. zak., istina je, da se ugarska vlada krati izručiti svoje podanike, koji su na teritoriju kraljevina i zemalja zastupanih u car. vieću počinili kakovo zločinstvo, zauzev tu isto stanovište, na kojem stoji ug. vlada kao i austrijska u takih slučajevih naprama inozemstvu: nu iz svega toga nesliedi nipošto, imajuć pred očima spomenute gore ustavne zakone austro-ug. monarkije, kao da bi se mogle na ugarske pripadnike, premda nisu u smislu §. 39 k. z. strani, inozemci, uporaviti ustanove §§. 300, 320, 344, 355, 470. 472 i 522 k. z., koje su namienjene izključivo inozemcem.“

Proti ovoj osudi podigne c. k. generalna prokuratura žalbu ništovnu na obranu zakona, pošto se je prije potankim izpitivanjem uvjerila, da se nazori c. k. zemaljskoga suda nipošto neslažu sa gospodujućim mnenjem koje o tom vlada u praksi austrijskih sudova.

U razpravi, koja se je o toj žalbi obavljala 9. prosinca 1880 kod najvišega kao suda kasacionalnoga u Beču, razložio je generalni prokurator dr. Glaser svoju žalbu pokazav na postupak velike većine sudova i na opetovane rješitbe najvišega suda. Navodi generalnoga prokuratora najbolje se vide iz razloga osude najvišega suda, koji ih je gotovo posve usvojio.

C. k. najviši kao kasacionalni sud priznaje za pravo, da se osudom c. k. zem. suda bečkoga kao prizivnoga suda od 9. lipnja 1880 br. 1072 u koliko se njom dokida onaj dio osude c. k. gradsko deleg. kot. suda

Digitized by Google

leopoldstatskoga u Beču koji je obtužene ugar. državljane Mavru L., Salamona T. i Arnolda B. radi prekršaja proti javnoj čudorednosti po §. 522 k. z. sudio na izgon iz kraljevina i zemalja zastupanih u car. vieću, zakon vriedja i to naročito propis §. 522 alinea 2 k. z.

Razlozi: Osuda c. k. zemalj. suda od 9. lipnja 1880 izrečena povodom podnesenoga priziva, kojom se dokida dio osude prvoga sudca, naredjujući izgon ugar. pripadnika Mavre L., Salam na T. i Arnolda B. osniva se u bitnosti na nazoru, da se pripadnici kraljevine Ugarske i sdruženih zemalja neimaju smatrati inozemci u smislu postojećega kaz zakona.

Nu taj nazor nemože se držati opravdanim, jer usljed g. 1867 izvedenih promjena u državo-pravnom odnošaju austrijske carevine, ima sada austro-ug. monarkija dvie državne pole, jednu čine kraljevine i zemlje zastupane u car. vieću, a drugu kraljevina Ugarska i pridružene joj zemlje. Odnošaji obiuh pola medju sobom i prama inozemstvu uredjeni su danas po temeljnom načelu, da se obie u zajedničkih taksativno naznačenih poslovih kao i prama inozemstvu smatraju jedinstvenom cjelinom, ali u unutarnjosti, u upravi i zakonodavstvu, naročito u poslovih pravosudja i policije, da su to dva samostalna, po vlastitih vladah upravljana državna područja, od kojih je jedno drugomu tudje, što se razabire naročito iz odpisa c. k. minist. pravosudja od 6. listopada 1869 br. 12.131, od 20. svibnja 1875 br. 6742 i od 28. siečnja 1877 br. 966. Posljedke, što no nastadoše iz toga državo-pravnoga stanja, označiše stranom same vlade u zamienitih očitovanjih, pa se na takovih osnivaju i malo prije navedeni odpisi ministarstva pravosudja, stranom pako u zakonih od onoga vremena stvorenih, a medju ove spada i po zemalj. sudu citirani §. 59 k. p., u kojem se gledeć na izgon i izručenje inozemne i ugarske oblasti postavljaju u jednaku liniju. A govoreć napose o pitanju izgona ili odpravljenja, nemože se dvojiti, da područje, na koje se protežu ove odredbe, nije više onoliko koliko bijaše kad je g. 1852 uveden kaz. zak., da ograničenje toga teritorija stoji u najtjesnijem savezu sa cislajtanskimi zakoni o državljanstvu i zavičajnosti, jer se zavičajnik iz mjesta, državljanin iz državnoga područja s kojim ga veže zakon o zavičajnosti ili o državljan tvu, nemože izagnati ili odpraviti.

Iz čl. 1 i 3 drž. temeljnih zakona od 21. prosinca 1867 (d. z. l. br. 142) vidi se, da su na mjesto državljanstva, kakovo predpostavlja kaz. zak. od god. 1852 i koje obuhvaćaše sve krunovine carstva austrijskoga, stupila dva državljanstva, jedno ograničeno na kraljevine i zemlje zastupane u car. vieću, drugo na zemlje krune ugarske, i da se u svakom od ovih dvajuh područja pripadnici drugoga državnoga područja smatraju za nedržavljane, dakle za inozemce ili strane. Zato i naredjuje zakon od 27. srpnja 1871 (d. z. l. br. 88) u §. 2., da se imadu osobe

Digitized by Google

koje neimaju zavičajnosti u području, za koje valja dotični zakon, policajnim putem odpraviti iz cieloga područja, i to se odredjuje nečineć nikakove razlike, kakove su to osobe, i kojoj državi pripadaju. Bilo bi s toga protuslovje, ako bi se htjelo uzeti, kao što uzimlje pobijana osuda zemalj. suda, da se osudam kaz. sudova i uporavi kaz. zak. postavljaju granice, koje su uklonjene u području djelovanja upravnih oblasti. Isto tako vidi se iz §§. 6 i 64 sada u Ugarskoj valjajućega kaz. zak., da se mogu pripadnici našega državnoga područja upravo u istih slučajevih odsuditi na izgon, u kojih i pripadnici inozemnih država; tako neodgovara napadnuta osuda zemalj. suda niti obrani reciprociteta, kao što bi bila dužna. Uvaživ dakle, da je za svaki zakon odlučan teritorij, za koji valja, mora se uzeti, da je nekoć za cielo područje austrijske carevine izdani kaz. zak. od 27. svibnja 1852. ograničen sada samo na kraljevine i zemlje zastupane u car. vieću, izključiv dakle zemlje krune ugarske, zato se mora §. 24 k. z., čim se radi o pripadniku zemalja krune ugarske, svesti na značenje, kakovo imadjaše §. 22 kaz. zak. od 3. ruj. 1803.

Uvaživ dakle, da ima i uporava kaz. zak. u skladu biti sa državo-pravnom činjenicom, koja pokazuje, da se ukupno područje austro-ugar. monarkije prikazuje doduše prama inozemstvu kao cjelina, ali u nutarnjosti kao dva državna područja, koja su gledeć na djelokrug svojih posebnih i samostalnih vlada jedno drugomu tudje, da su obim državnim polam zajednički poslovi zakonom i taksativno ustanovljeni, a u svih drugih poslovih pako da zemlje krune ugarske imadu posebno zakonodavstvo i posebnu vladu, različito od zakonodavstva i vlade ovostrane pole (cislajtanske), da se dakle i na nje imadu uporaviti zakonske ustanove, odnoseće se na inozemstvo u toliko, u koliko nije protivno naročito naredjeno, ili u koliko nesliedi iz zajedinstva stanovitih poslova; što se napose tiče izgona iz kraljevina i zemalja zastupanih u car. vieću, da je zamieniti postupak po propisih izdanih za inozemce, odredjen §. 2 zakona od 27. srpnja 1871 (d. z. l. br. 88) i §§. 6 i 64 ug. k. z., da dakle druga alinea §. 522 k. z. valja i za pripadnike zemalja krune ugarske; s ovih razloga valjalo je zadovoljiti žalbi n štovnoj, podnesenoj po c. k. glavnoj prokuraturi proti osudi c. k. zemalj. suda na obranu zakona.

Viestnik.

Povodom vjenčanja Nj. c. i kr. visosti prestolonasljednika Rudolfa, koje će biti 10. svibnja o. g., podielit će se u veliko pomilovanje kaznenikom, koji su prvi put odsudjeni, polovicu kazne pretrpjeli te inače svojim ponašanjem zavriedili ovu carsku milost. Kr. vladnomu odjelu za pravo-

Digitized by Google

sudje naložilo je Nj. c. k. ap. Veličanstvo, da podnese takov izkaz o kaznenicih iz Hrvatske i Slavonije.

— Povjerenici prav. družtva. Za dolnju Tuzlu primio je povjereničtvo prav. družtva vel. g. predsjednik okružnoga suda dr. M. Kendjelić; za Banjaluku p. g. N. Sukalić, tajnik okružnoga suda.

— Za Bosnu izradjuje se, kako novine javljaju, zakon dioničarski.

— Organizacija vojničkih sudova. Car. riešenjem od 28 veljače o. g. odobren je propis ob organizaciji c. k. sudova stojeće vojske i ratne mornarnice. Taj propis odredjuje, da kao prvi sud u poslovih kaznenih sude i to kao stalni sudovi: sudovi posadni, sud pomorski, sudovi garde, sudovi vojn. akademija; a kao mobilni (nestalni) sudovi: sudovi što no će se ustrojiti za vojsku na bojnom polju, sudovi na brodovih. U drugoj molbi sudi viši vojnički sud, a u trećoj najviše vojn. sudište. Usljed toga zove se od sada prizivni sud voj. samo „viši voj. sud.“ Najviši voj. sud. senat, koji obuhvaća jedan posebni dio poslova ratnoga ministarstva, zove se samo obzirom na svoj djelokrug kao najviša sudb. molba vojske, mornarnice i zemaljske obrane „najviše voj. sudište.“ Viši sud vojn. sastoji od jednoga višega generala kao predsjednika, od general-auditora kao ravnatelja pisarne i ujedno sudca, i od potrebna broja auditora kao sudaca, zatim od ostaloga osoblja perovodnoga i pisarničkoga. Analogno uredjen je i najviši voj. sud. Oba viša suda smještena su u Beču, sud za mornaricu nalazi se u Pulju.

— Dr. barun Hein, predsjednik višega suda bečkoga — bivši nekoć predsjednik dolnje kuće car. vieća — umirovljen je; a za predsjednika prizivnoga suda imenovan je barun Mavro Streit, bivši prošle godine ministar pravosudja

— Odlikovanje. Dr. Milutin pl Kukuljević, tajnik zemaljske vlade bosansko-hercegovačke u Sarajevu, dobio je viteški krst Franje Josipa.

— G. Todor Novaković, predstojnik okružja banskoga, umirovljen je na vlastitu molbu.

— Ljetno poljeće tek. školske godine počimlje na kr. hrv. sveučilištu 22. travnja o. g.

Imenovanja. Franjo Pilepić absol. pravnik, imenovan je bezplatnim perovodnim vježbenikom u obsegu kr. zem. vlade.

Natječaji. Kod kot. suda u Glini ima se popuniti mjesto kot. sudca Plaća 1200 for. stan. 250 for, eventualno stan u naravi. — Molbenice imadu se do 25. travnja poslati predsjedničtvu c. k. sudb. stola u Petrinji.

— Kod kr. zem. fin. ravnateljstva u Zagrebu popunit će se dva mjesta perovod. vježbenika, svako sa godišnjom pripomoći od 400 for. — Molbenice valja do 20. travnja podnieti predsjedničtvu kr. zam. fin. ravnateljstva.

— Kod kr. kot. suda u Šidu ima se popuniti mjesto kotarskoga sudca. Plaća je 1200 for., stanarina 250 for. a službovina 100 for. sa pravom pomaknuća u viši plaćevni razred. Molbenice za to mjesto imadu se podnieti predsjedničtvu kr. sudb. stola u Vukovaru.

Stečaji. Ostavina trgov. Eug. Sabljića u Zagrebu. — Kr. sudb. stol zagreb. — Z. i u. im. odvjet. dr. Šram, zam. dr. Goldmanu. — R. pr. 31. srpnja o. g.

— Trgov. tvrdka Deutsch i Bader (članovi: Josip Deutsch i Aleks. Bader) u Vukovaru. — Kr. sudb. stol vukovarski. — Z. i u. im. odvjet. dr. Al. Rogulić, zam. odvjet. Pavle Jovanović. — R. pr. 1. kolovoza o. g.

Digitized by Google

— Ostavina Adolfa Sertića, bivšega mjernika — Kr. sudb. stol osječki. — Z. i u. im. odvjet. Verovski. zam. odvjet. Vitković. — R. pr. 10. srpnja o. g.

— Julio Švarcenberg, protok. trgovac u Osieku. — Kr. sudb. stol osječki. — Z. i u. im. odvjet. Verovski, zam. odvjet. Vitković. — R. pr. 12. srpnja o. g.

— Herman Toch zlatar u Brodu. — C. k kot. sud u Brodu n. S. — Z. odvjet. dr. Weselski, zam. bilježnik Eduard Zeich. — R. pr. 31. svibnja o. g.

— Ostavina Matije Riffla u Zemunu. — C. k. sudb. stol zemunski. — Z. i upr. im. odvjet. M. Ivić, zam. odvjet. Opel. — R. pr. 20. trav. o. g.

Dopisnica uredničtva.

G. dr. St. Tkalac. Jajce. Br. 3. od 1. ožujka o. g. poslan Vam je. Mjesečnik izlazi istom od 1. travnja dva puta na mjesec, a ne od 1. ožujka.

— G. J. Slankamenac. Požega. Hvala liepa na poslanom. Rado primamo vašu ponudu i molimo, da se češće oglasite.

— G. N—n. u Beču. Za svaki broj je dovoljno, za svaki razdjel jedva bi se uvjek našlo dobra materijala.

— G. Gj. Petrović. Vukovar. Poslani su vam svi do ove godine izašli brojevi „Mjesečnika.“

G. B. C. u A. Dobar praktičan slučaj iz struke upravne ili financijalne osobito ćemo rado primiti. Upravo takih slučajeva dobivamo najmanje, a nedvojbeno su vrlo važni, kao što su i one obie grane. Zato Vas liepo molimo, da nam pošaljete što više, osobito slučajeva iz struke financijalne.

Naše prijatelje i suradnike liepo molimo da nezamjere, ako njihovi sastavci izadju nešto kašnje; toliko se nakupilo materijala, osobito za razpravni dio, da uredničtvo mora nekim redom postupati davajuć ga u štampu.

Kod uredničtva „Mjesečnika“ a i u zagreb. knjižarah može se dobiti troškom prav. družtva izašlo djelce „Urbarski sustav kraljevine Hrvatske i Slavonije“. Napisao Dragutin Pauly, preveo Franjo Žigrović-Pretočki. Ciena 30 novč.

Digitized by Google

Smrtna kazan.

Razprava, čitana u mjesečnoj skupštini pravn. družtva dne 12. veljače t. g. od dra Ivana Ružića.

(Svršetak.)

Drugi glavni razlog protivnika smrtne kazni se temelji na tomu, da ona neima nikakove poboljšajuće moći nad zločincem, naprotiv da je poboljšanje nemoguće.

Istina poboljšanje zločinca nije, kao što je to Röder tvrdio, glavna svrha, koja opravdava uporabu kazni po ljudskom družtvu.

Ako je zločinac nepopravljiv, to ostaje kazan ipak pravedna, čim je zločinac pretrpio neku bol, jer je zlo radio. Nu kazan mora omogućiti takodjer i poboljšanje krivca. Ako ona toga nemože postići, onda neima niti prava, da se uzdrži. Kazan, koja zapriečuje po svojoj naravi i po svom vlastitom sadržaju uzpostavljenje čovjeka, protivi se pravu, pa joj stoga niti obstanka u svietu neima. Ali, reći će se, ima ipak i takovih zločinaca, koji se pokaju, pa se obrate prije pogubljenja na bolje mišljenje.

Predpostaviv, da je ovo pokajanje ozbiljno i iskreno, može samo jedno od obojega nastupiti, kaže Loos. Ili se zločinac onda kada se kazni, još nije obratio, onda mu se kaznom oduzimlje mogućnost za to, ili se je već pokajao i poboljšao a onda je okrutno, na stratište ga voditi. — Smrtna kazan nepoboljšava (Oskar), jer uništuje ne samo dobre nakane, već i zla nagnuća.

Zaman se prigovara, da ima bića tako pokvarenih, da su nesposobni za poboljšanje. Kolikogod okrutni bili zločini počinjeni po komu čovjeku, to je jošter uvjek moguće, doklegod je iskra misli u njemu, da će trag ćudoredne misli razsvjetliti mu savjest i popraviti ga.

Ako se zločinac nepopravljivim pokaže ili njegova djela za obću sigurnost uvjek pogibeljnimi postaju, kaže kralj Švedski Oskar, to ima država pravo i dužnost zapriečiti mu, da ostalim

Digitized by Google

gradjanom iznova šteti. Nu to pravo države neide dalje, van da mu se oduzme sloboda, čime je takodjer i svrha postignuta. Svaka kazan, koja prelazi granice te potrebe, pokazuje samovolju i osvetu. — Pa ako se nemože tvrditi a posteriori, da je koj čovjek glede djela po njemu počinjenih absolutno nepopravljiv, pa da se kao kakova protestirana mjenica dragomu Bogu natrag poslati mora (Mittermaier), — absolutna nepopravljivost čovjeka ustanovljena a priori bio bi najveći absurd.

Ova dva razloga su već dovoljna, da odbiju legitimnost smrtne kazni. Podupire ih i treći razlog, koj proizvire iz naravi kazni u obće, odnosno iz njezine svrhe.

Svaki zločinac mora osjetiti moć više djelatnosti prava, mora kroz kaznu osjetiti neoskvrnjivost zakona. Bitnost kazni nije objektivno zlo, već bol sa tom svjesti, da se trpi ono, što se nebi hćelo trpjeti, to jest osjetiti stanje stvari nama nepovoljno, protivno našim željam, našem nastojanju, našim težnjam. Dali usmrćenje, koje izvede krvnik, odgovara bitnim uvjetom, koje mora imati kazan? Sudeć abstraktno i obćenito, svatko će odgovoriti, da neima o tomu dvojbe, da je smrt kazan, jer tko umire, trpi, i biva lišen dobra kao što je život. Ako se pako moć smrtne kazni, kao smrti, sastoji u ugasnuću, u uništenju bića; ona bol, koja se ima osjetit prije smrti, bilo to da se vješa, bilo to da se odrubi glava ili bilo to drugom mukom, — nije smrt. Smrt se obistini kada zločinca više neima. (Dum mors est, nos non sumus).

Kada ova nadodje, tada je postalo nemogućim svojstvo kazni u smrtnoj kazni, jer mrtav čovjek neima svjesti više, da može osjetiti moć višega načela, zavolju kojega je on žrtvovan. To je liepo izrazio Salust u ustiuh Cezara prigodom viećanja u rimskom senatu ob udesu odnosno smrti vodja u Katilinovoj uroti: De poena possumus equidem dicere id quod res habet; in luctu atque miseriis mortem aerumnarum requiem, non cruciatum esse, eam cuncta mortalium dissolvere, ultra neque curae neque gaudio locum esse.

Ta upravo, jer iza smrti neima niti radosti niti brige, jer prestaje individualnost čovječja, nedvojbeno je, da čim nastupi

Digitized by Google

smrt, neima niti govora više o svjesti — po kojoj bi krivac osjetio, da podpada moći oskvrnjenoga zakona, da nešto trpi zarad prava.

Imade još jedan razlog za dokaz nelegitimnosti smrtne kazni proizviruć iz same bitnosti kaznenja, koje se ukazuje kao sredstvo za uzpostavu prava.

Pravi zločini od najmanjega pa do najvećega, svi imadu to zajednički, da izvedu stanovito djelo, koje postojano negira auktoritet, koj pripada pravu.

Svrha kazni pako je, da se odstrani zlo; a zlo se sastoji u prekršenju prava.

Uzrok ovoga prekršenja je čovjek, koj, u koliko je slobodan i razuman, predpostavlja sebe kao pravilo zakonu, predpostavlja svoju posebnu samovolju družtvenom razboru, općoj volji.

Nu čovjek nije uzrok zločinu u koliko je on čovjek, već u koliko djela. Djelatnost pojedinca, kao djelatna subjektivnost pojedinca mora biti pasivna subjektivnost kazni.

Zato se kazan i ograničiti mora na djelatnost čovječju i prepriečiti ovoj da čini zlo, nu nemože se dirati u osobnost čovječju.

Popularnije tumačanje toga prava je izjava Eduarda Livingstona, po kojoj država nemože oduzeti života, jer ga nedaje ona, već Bog; je izjava takodjer našega Preradovića, koj dovikuje smrti:

Što si godjer, iz onog si ruke,
Koji svjetla po nebesih razsu,
Te no sjaju i uče neuke,
Dobra otca svietli stvori da su;
Dobrotu mu svaka živa stvar
U dokazih bez broja razlaže,
Dobrotu mu svako djelo kaže,
Dobar bit ćeš i ti njegov dar!

Te izjave imadu svakako vriednost u koliko se one tiču upravo neoskvrnjenoga prava osobnosti čovjećje. — Život pojedinca je uvjet, bez kojega se nemože čovječanstvo pokazati kao individualna osoba u čovjeku. Ovo načelo osobnosti čovječje ima

Digitized by Google

taj juridički posliedak, da je život uvjet, pod kojim se čovjek u svietu ukazuje kao individualna osoba i da je stoga neoskvrnjiv.

Usljed toga su izključene kod naobraženih naroda kazne osakaćujuće, batine, obezčašćenje itd.

Smrtna kazan oduzimlje individualnost kao osobe, dočim bi kazan imala odpasti na djelo, i ostaviv neoskvrnjenu osobu, ograničiti, zaniekati slobodu koju je zlorabio pojedinac.

Opaziti će se na oto, da je najbolji način zaniekati slobodno djelovanje čovjeka, ako se čovjeku život uzme, jer sa životom je podjedno zaniekano i zločinsko djelovanje. Nu to bi značilo kao da je najbolje sredstvo odsjeći bolestniku glavu, ako hoće da mu prestane bol zubi.

To je, veleštovana gospodo, moje osvjedočenje u pitanju o smrtnoj kazni, promatrajuć ga samoga u sebi naspram racionalnomu pravu, izključiv iz istoga probitačnost i oportunitet politike, jer neima nikakova upliva na ovo razmatranje. Ja Vam to svoje osvjedočenje nenamećem a niti mogu, jer neima sile, koja bi bila jača od osvjedočenja. Ovo može biti samo plod slobodnog izpitivanja. A za slučaj da ste i Vi toga osvjedočenja, nastojte sa mnom da se pokaže takodjer kao pravna svjest u našemu narodu, i da on nezaostane za svimi drugimi, i time neobustavlja ukinuće smrtne kazni.

Mogu li se ugovori putem brzojava sklopiti?

(Konac.)

Ako se radi o ponudi učinjenoj medju neprisutnimi ugovaratelji — o tako zvanoj pismenoj ponudi, tad se mora po §. 862 g. z. ponuda, ako su obie stranke u istom mjestu u roku od 24 sata u protivnom slučaju u onom vremenu prihvaćena i ponuditelju doznanjena biti, koje je vrieme potrebito za dvokratni odgovor.

Nekoji vele, da je ugovor sklopljen tada, kad se preda

Digitized by Google

prihvatno očitovanje a s druge strane, kad ovo na opredieljeno mjesto stigne.

Pošto se vrieme, u kojem se obećanje prihvatiti može, zove rokom za promišlanje §. 918 g. z. i pošto zakon kod ugovora inter absentes nezahtieva, da se ponuda odmah prihvati, nema razloga, zašto bi onaj, koji primi telegram, imao kraći rok za promišlavanje nego li onaj, koji primi pismo. Svojstvo telegrama nebi dalo opravdati, da se taj rok prikrati, pošto brzojavka obično sastoji iz malo riečih, te su kraj toga više puta izkvarene i nerazumljive, da dadu povod izpitkivanju i potragi kod brzojavnoga ureda.

Ne stoji bo onaj zaključak, da je onomu, koji telegram odpošilja, sila i da želi u toliko samo vezan biti, koliko je potrebno, da se odgovori. Koj telegram odašilja pokazuje, da je njemu stalo do toga, da onaj, na koga je telegram upravljen, ovu izjavu što prije dobije; odtud se nevidi, da li mu je do toga stalo, da mu što brže stigne odgovor, a niti se neda izvesti, da je on hotio drugomu prikratiti rok od 24 sata za promišljavanje po zakonu opredieljeni.

Ovo valja za slučaj ponude medju strankama neprisutnima, koje su u istom mjestu i koje se poslužuju mjestnim brzojavom.

Teže jest, kad se obećanje čini brzojavom medju stanovnici raznih gradovah.

Za slučaj pismenoga obćenja odredjuje gradjanski zakonik, da se ovo ima prihvatiti u onom vremenu, koje je dostatno za dvokratni odgovor, što se tako tumači, da se prihvatno očitovanje odpraviti imade prvom ili najduže drugom poštom.

Ova se ustanova nemože po analogiji protegnuti na telegrafička dogovaranja.

Brzojavni ured jest u većih gradovih uviek, a u manjih gradovih samo u stanovitih urah prometu otvoren. — Ovdje je u zakonu praznina.

U ovom slučaju veli Stubenrauch punim pravom, da primitelj telegrama ima rok od 24 sata za prihvat ponude, jer nema razloga, zašto bi on imao kraći rok, nego li onda, kad bi stanovao u istom mjestu s ugovarateljem.

Digitized by Google

Da se pak ovdje dopusti duži rok, nebi bilo opravdano po zakonu a i naprama brzini telegrafa izčezava daljina, koja kod obćenja poštom igra veliku ulogu.

Kod ugovorah po pravu trgovačkom nije zakonarstvo punim pravom prihvatilo ustanove gradjanskoga zakonika, koje sa točnošću nemogu ustanoviti rok obvezanosti pa je tuj nekim načinom rok taj ustanovilo tim, što je odredilo, da odpošiljatelj ponude u većini slučajevah isti rok odmah opredieliti može, i što nedopušta roka za promišljavanje već zahtieva, da se odgovor u vrieme odpravi (§. 315 trg. zak.)

Ako je dakle stigla ponuda tik prije, nego li pošta odlazi ili u vrieme kad se može postupati pomnjom, dolikujućom urednu trgovcu (§. 271 trg. zak.) i odgovor odpraviti, mora prihvat odmah uzslieditи. Rok za promišljavanje ima adresat samo u onih slučajevih, kad ponuda stigne u vrieme, prije nego li se može odgovor poslati n. pr. prije podne, dočim pošta ide na večer ili sutra dan. U ovakovih slučajevih jest rok za promišljavanje dan po naravi same stvari.

Moglo bi se pomisliti, da je zakon u ovakovom slučaju ponuditelju do onog časa, dok je odgovor predani odaslan, mogao podieliti pravo opoziva, tako da protustranka nebi bila ovlaštena ako joj medjutim stigne opoziv, pri svem tu ponudu prihvatiti. Ovakova odredba protivila bi se potrebi trgovačkoga prometa.

Trgovac čini na temelju ponude nove ponude i sklapa nove poslove, pa bi bilo bez svrhe, kad bi mu se dopustilo, dalnje poslove sklapati i to samo tad, ako odmah preda odgovor na poštu, premda znade, da pošta tek za nekoliko satih pače danah odlazi a onaj, koj nudja, prije njegovu odluku nesaznade, nego kad se poštom njegov prihvat odpravi i dostavi.

Nema nikakove zaprieke, ako se ova načela uporabe na telegrafički promet.

Ovdje se može pitati, da li onaj koji brzojavom ponudu čini, može očekivati i telegrafički odgovor i po izmaku vremena potrebitoga za odgovor držati, da je njegova obveza prestala.

Ovo pitanje moralo bi se zaniekati po načelih ovdje razvijenih i to kod ugovorah naravi gradjanske.

Digitized by Google

Kad se pako u trgovačkom prometu čini ponuda putem telegrama a nije ugovoren telegrafički odgovor, upotriebit će obzirni trgovac telegraf za odgovor, kad se radi o predmetu, podvrženom promieni kurza, vriednosti papirah itd. te će svoj prihvat očitovati ponuditelju žicom, ako takav odgovor ni ponuditelj nije zahtievao. U svih dakle slučajih nije ni uvjetovan telegrafički prihvat, ako i je ponuda putem brzojava uzsliedila.

Prelazeć ostale momente, koji čine razliku izmedju trgovačkog i civilnog pravnog posla valja primjetiti, da je ugovor sklopljen medju neprisutnimi po trgov. zakonu (§. 318) tada perfektan, kad je prihvat ponude predan za odpremu.

Ovdje valja jošte pretresati pitanje odgovora za brzojavku, koja je izkvarena ili izopačena stigla.

Institut telegrafa odklonio je ovo jamstvo. Kad bi tuj bio privatni poduzetnik bio bi ovaj odklon s pravnog gledišta dvojben, te bi bilo prieporno, da li je zakonito valjano izključiti takovu obvezu, gdje se može dolus i culpa dopustiti. Pošto je pako telegrafički promet uredjen zakonom ili naredbom nadležne administrativne vlasti, nebi smjeo civilni sudac ustanovu ovoga pravilnika proglasiti nevaljanom te u protuslovju s istom telegrafički ured činiti odgovornim za eventualnu štetu.

Sad se pita, koga se tiču posljedice izkvarenja, da li onoga, koji prima ili onoga, koji odpravlja depešu.

Njekoji vele, da je izkvarenje depeše slučaj, koji stiže adressata a drugi vele, da je onaj, koj depešu odpošilja (adressat) za taj slučaj odgovoran. Ovo se podupire tim, što je on propustio, upotriebiv ovaj način dopisivanja upotriebiti sigurniji i točniji način.

Za ovaj nazor govore jošte sliedeći razlozi:

Tko odpravlja depešu, mora znati, da adressat neće dobiti njegov izvorni rukopis već uredovni odpravak sačinjen po uredu, po znakovih, koji su mu došli po uredu, gdje je depeša predana. On zna i to da nije mogućnost izključena, da taj odpravak neće biti suglasan s izvornikom.

Kad se dakle putem brzojavke odpravljaju izjave odlučive, izražuje se tim samo nakana, da onaj, koj primi namjenjeni

Digitized by Google

mu odpravak brzojavke, isti smatra kao izjavu volje onoga, koj je odpravio depešu — te zato ima nositi sve posljedice svoga čina.

Kad tko svomu punovlastniku pismeno odpravi svoju ponudu pa ga umoli, da u smislu priložene upute ugovor sklopi i utanači, morat će bez svake dvojbe korake svoga punovlastnika odobriti, ako se i dokaže, da je tomu listu budi kroz krivnju odpravnika ili koga drugoga bilo priloženo drugo očitovanje nego li ono, koje je bio namislio opunovlastitelj. Od ovoga se razlikuje depeša u tom, što odpravitelj sam neprilaže prepisa, već da se prepis čini u uredu brzojava. Ovu okolnost zna odpravnik depeše pa se nemože ni uzeti, da on nije tako naumio bio.

Onaj, koji depešu odpraviti dade, želi i predpolaže, da će ured točan odpravak izdati onomu, na koga glasi i u toj predpostavi može znati, da ta depeša može stići pravilno odpravljena ili da se može dogoditi, da će stići izopačena, pa upravlja ovim putem adressatu svoju volju i izrazuje nakanu, da onaj, koji tu izjavu primi, ju smatra kao volju onoga, koji je depešu dao odpraviti i da po tom svoj posao uredi.

Nebi se moglo reći, da je onaj, koji upotrebljuje telegraf pogriešio i to zato ne, jer je telegraf trgovačko obćilo, kojim se služe najpomniji trgovci pače i u mnogih slučajih služiti se moraju.

Revnost nesastoji u tom, da se odstrani pogibelj i svaki mogući gubitak već u tom, da se u mnogih slučajevih, gdje bi se upotriebilo koje drugo obćilo, ne obezuspiešio mnogi ugovor, pače jošte veća šteta nenanese.

Nemože se dopustiti, da je telegraf samo sredstvo, da se odvrati pogibelj i vuče korist, već da se nose i posliedice koje nastaju iz ovog načina dopisivanja.

Budući da nije mogućnost izključena, da odpravak depeša nije suglasan sa svojim izvornikom, odgovara za to onaj, koj je to inače dopušteno sredstvo upotrebio.

Proti tomu moglo bi se prigovoriti, da i adressat zna, da se mogu dogoditi nepodobštine u prometu telegrafičkom, po tom

Digitized by Google

da nije vlastan telegram kao nedvojbeni izraz volje odpravitelja depeše smatrati, nu ovaj prigovor obezkriepljuje se tim, što onaj, koji depešu primi, ima istu smatrati kao pravu volju onog, koj je istu odpraviti dao; inače nebi se imalo ni dopustiti, da se tim načinom odpošiljaju obvezatelne izjave, — i da adressat tu izjavu konstatiranu kroz depešu, ignorira samo zato, što sumnja, da se je pogrieška uvukla.

Onaj, koji se poslužuje telegrafom želi, da onaj, koj depešu primi, sazna njegovu volju i da prema tomu svoje korake udesi i to ovim putem, inače nebi bio ovaj put odabrao — on može birati hoće li se poslužiti ovim ili onim putem i ovim ili onim načinom očitovati svoju volju adressatu. Adressat pako ima u rukuh depešu i crpi iz nje volju adressanta pa kad bi se mogla depeša sravniti s izvornikom i ovo bila dužnost adressata, tad bi se moglo kazati, da adressat nosi krivnju izopačenja ili izkvarenja depeše. — Ali takve dužnosti nema, zato nema ni u adressata krivnje niti po tom na njeg nepadaju posljedice ako je depeša izopačena ili izkvarena.

Odtud sliedi, da onaj koj je začetnik telegrafičkomu obćenju, nosi i posljedice nastale s pogrieške, koje se porodiše iz obćenja udešenog ovim putem. Priobćio **M. Savić.**

Odgovor na članak „k §. 414 k. p. i §. 2 min. naredbe od 7. kolovoza 1857.

G. pisac A. tvrdi u gore navedenom članku, da se po kaznenom postupniku od 17. svibnja 1875 prizivi kr. drž. odvjetničtva proti kaznenim osudam kot. sudova nemoraju podnašati u trodnevnom roku izza proglašene osude, ustanovljenom §. 414 istoga zakona, nego da za drž. odvjetničtvo teče taj rok, ako nije prisutno kod proglašenja osude, analogno propisu druge alineje §. 414 k. p. od dana iza dostave osude, koju dostavu da može drž. odvjetničtvo bez ograničenja nu ipak unutar roka

[1] Vidi: Mjesečnik br. 4. razdjel A. o. g.

Digitized by Google

od 6 mjeseci, ustanovljenog u §. 2 min. naredbe od 7. kolovoza 1857 iskati, računajuć od dana, kada je osuda dostavljena obtuženomu, da se priziv, koji uloži drž. odvjetničtvo za tri dana iza takove dostave osude, smatra pravodobnim. Tu svoju tvrdnju, najme da za drž. odvjetnika neprisutna kod proglašenja osude teče trodnevni rok priziva od dana iza dostave osude, temelji g. pisac naročito na propisih 2, alin. §. 414 k. p. u savezu sa §. 70 i 71 k. p. a zatim ju utvrdjuje i tim, da bi se, kad bi moglo drž. odvjetničtvo samo u roku od 3 dana iza proglašene osude priziv proti istoj prijaviti, ustanova §. 414 k. p. glede drž. odvjetničtva neizvedivom pokazala, što da nije mogla biti nakana zakonodavca.

Mimogred samo se spominje i to, da je i po propisih obstojalih prije uvedenja kaz. postupnika od 17. svibnja 1875 tako bivalo naročito §. 427 al. 3 §. 302, 292 k. p. od 29. srpnja 1853 i §. 14 car. patenta od 13. svibnja 1868.

Pitanje potaknuto ovim člankom jamačno je važno: i to me je upravo ponukalo, da potanje ogledam nazore g. A. Po postojećih sada propisih, naročito §. 27 sl. f. i §. 413 k. p. od 17. svibnja 1875 može drž. odvjetničtvo na štetu obtuženoga podnieti priziv — i to u tri dana iza proglašenja osude, kao što to ustanovljuje §. 414. Pošto isti paragraf u drugoj stavci postavlja posebnu ustanovu samo za slučaj, ako obtuženik nije bio kod proglašenja osude, a u trećoj alineji posebnu ustanovu za rodbinu obtuženog: to se po najjednostavnijem tumačenju mora uzeti, da ustanova prve stavke istog §. valja za sve u §. 413 na priziv ovlaštene osobe, izim iznimaka u drugoj i trećoj stavci naznačenih. Pa bi tako bilo beziznimno za sve slučajeve i za drž. odvjetničtvo glede podnešenja priziva proti osudam kot. sudova da neima još posebnih ustanova izvan k. p. To se potvrdjuje i sljedećim razmatranjem. Pošto §. 414 k. p. sadržaje prizivni rok proti osudam u prekršajih za 3 dana, iza proglašenja osude, čineć samo iznimku za nepritomna obsudjena, odnosno njegovu rodbinu: to bi nuždno ista ustanova manjkavom bila, kad bi se htjelo drž. odvjetničtvu kao i obsudjenomu jednako pravo priziva, najme od dostave osude računajuć tri dana, osigurati. Ta

Digitized by Google

manjkavost bila bi tim veća, čim se propisi, odnoseći se u k. p. na drž. odvjetničtvo kod zločina i prestupaka napokon nemogu i uzprkos ustanovi §. 391 k. p. ni upotriebiti kod prekršaja, kod kojih neučestvuje i organ drž. odvjetničtva, kao što to mora da bude kod zločina i prestupaka, nadalje i tim većma čim se je isto i najkraćim dodatkom sa §. 414 k. p. nedvojbenim učiniti moglo, da je to bila nakana zakonodavca.

Nu osim obćenite ustanove, sadržane u §. 414 k. p. o prizivnom roku može po §. 41 posljednje alin. naputka za kaznene sudove od 6. lipnja 1854, što je popunjeno i min. odpisom od 6. svibnja 1856 (drž. zak. l. b. 75) može drž. odvjetnik tražiti, da mu se u pojedinih slučajevih prekršaja u svoje doba dostavi izreći se imajuća presuda, proti kojoj on tada prema §. 414 k. p. u roku 3 dana imade pravo iza dostave iste osude priziv uložiti. Obie pomenute ustanove nisu dokinute ni člankom II. zakona ob uvedbi k. p. a još manje člankom II. naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. vladnoga odjela za pravosudje od 14. rujna 1875 br. 3783, izdane na temelju čl. IV. zakona o kaz. post.; one bo nestoje u oprieci ni sa k. p. od 17. svibnja 1875 ni sa gore spomenutom naredbom kr. vladinoga odjela; valjaju dakle još i sada; pače bitno je podupire §. 27 lit. f. kaznenog postupka. A iz izkaza mjesečnih, koji se prema §. 425 k. p. imadu šiljati drž. odvjetničtvu, može si ono lahko izabrati slučajeve, o kojih će zahtjevati dostavu osude, pošto bude proglašena. One još sada valjajuće ustanove treba u ostalom tim većma zagovarati, čim nije obtužbeno načelo i kod prekršaja po k. p. od 17. svibnja 1875 provedeno podpuno, i što napose kod kot. sudova neimade stalan organ drž. odvjetničtva, koji bi učestvovao kod prekršaja, što no se imadu ureda radi progoniti. Time je bo svakako teže drž. odvjetničtvu, osobito kod udaljenih kot. sudova saznati za koju protuzakonitu osudu, i po tom se poslužiti pravom priziva proti istoj. Nu uz gornje ustanove može se drž. odvjetničtvu ipak u važnijih slučajevih to pravo osigurati. Napokon vojuje za gornje ustanove i ta okolnost, što je napokon postupak u prekršajih po kaznenom postupku od 17. svibnja 1875 — izuzev inštituciju sudbenih prisežnika — jer

Digitized by Google

nije obtužbeno načelo podpuno provedeno, — prilično analogan postupku kaz. od 29. srpnja 1853, pak po tome i naredbe koje su obzirom na potonji postupnik izdane, sigurno nisu u oprieci sa ustanovami kaz. post. od 17. svibnja 1875.

Tako se ima dakle po obstojećih propisih zakona sa prizivnim rokom drž. odvjetničtva proti osudam kr. kot. sudova u Hrvatskoj i Slavoniji.

Nu g. pisac scieni, da drž. odvjetničtvo može u svako doba dostavu osude, dakle ne samo prije proglašenja iste, nu samo u gore iztaknutom roku 6 mjeseci tražiti. Za dokaz toga pozivlje se na drugu stavku §. 414 i §. 70 i 71 k. p.

Prije svega napomenuti mi je, da §. 70 i 71 govore o dostavi sudbenih odluka i to potonji napose o dostavi sudb. odredaba drž. odvjetničtvu, a prijašnji o dostavi sudb. odredaba inim osobam na to ovlaštenim. Isti pako §§. nespominju ništa o kakovom prizivnom roku proti osudam, čemu dakle prije svega dovadjati te ustanove u savez sa §. 414 k. p.? Da nebude tobože položaj stranaka, najme tužitelja i obtuženog nejednak, i radi te nejednakosti, da nebude nepravde u zakonu. Nu kakove nepravde i u čem bi se ista sastojati imala? Gornji §§. 70 i 71 govoreć o dostavi sudbenih odluka u obće, valjaju sasma obćenito za sve kažnjive čine, zločine, prestupke i prekršaje; pak da je uz obstojanje istih ustanova i izostala druga alinea §. 414 k. p., nebi sigurno propisi isti nikad nepravedni bili. Nu g. pisac dalje navadja, da je ustanova §. 414 k. p. naprama ustanovam §. 263 i 280 k. p. i odnosno 391 k. p, inače suvišna. Nu sve da je i suvišna ustanova §. 414 k. p., to može i posve slučajno biti: nu i o tom, da nije suvišna, dalo bi se prepirati, jer napokon „superflua non nocent.“

Nu uzmimo, da stoji nazor g. pisca, da najme drž. odvjetničtvo ima uvjek pravo u roku 3 dana iza dostave osude priziv uložiti; pita se, pošto je §. 2 min. naredbe od 7. kolovoza 1856, na koji se g. pisac pozivlje ukinut, kao što ću niže navesti, gdje je tada zaporni rok, do kojeg može drž. odvjetničtvo to pravo vršiti? Zar u svako doba, kad za osudu sazna,

Digitized by Google

izuzev dakako, da je medjutim odnosni kažnjivi čin zastario, u kojem nedvojbeno priziv nehasni? Što bi tada bilo sa stalnošću kaznenih osuda, koje su napokon jur odavna postale pravomoćne i osudjenik jur kazan pretrpio? Nevalja pako zakon o k. p. tumačiti tako, da bi u neizvjestnosti ostavljao tako važnu ustanovu, kao što je prizivni rok proti osudam u prekršajih izrečenim.

Po tom mogu reći, da g. pisac nije učvrstio svoju tvrdnju gornjim obrazloženjem. Nu on izvadja dalje, da je pravo priziva drž. odvjetničtva proti osudam kot. sudova unutar roka 3 dana iza proglašenja osude neizradivo i to s razloga, što kod kot. sudova neima organa drž. odvjetničtva, i počem drž. odvjetničtvo kod proglašenja osude nije zastupano, dakle niti se zna, kad će se koja osuda proglasiti, niti kojoj će trebati lieka. Nu kad bi državno odvj. samo i imalo to pravo, dano mu po §. 414 k. p., a ne i gornje pravo temeljeće se na §. 41 naputka i odnosno na min. naputku od 6. svibnja 1856, bilo bi to pravo ipak izvedivo; jer drž. odvjetničtvo može ipak ma da i je to kod udaljenih kot. sudova teže — u trodnevnom roku iza proglašenja osude proti istoj priziv uložiti samo ako sazna pravodobno za dotičnu osudu osobito uaživ prepis §. 4 poslj. alineja, po kojem se dani, kojih je pismo, koje se mora u stanovito vrieme predati vlasti kaznenoj, na pošti išlo, neuračunava ju u rok. Da pako drž. odvjetničtvo ipak može saznati — a to je nedvojbeno za osude kot. suda, nalazećega se u njegovom sjedištu — ma kojim putem za odnosnu osudu, koju želi pobijati, isto je tako nedvojbeno, kao što je izvan svake dvojbe, da to baš uvjek saznati nemora.

Nije nimalo osnovano pozivanje g. pisca na ustanovu §. 2 min. naredbe od 7. kolovoza 1857, tobože osnovane na ces. patentu od 11. srpnja 1858. To bi značilo: da se starija odredba temelji na novijem zakonu.

G. pisac valjda je zaboravio, da je ona ustanova dokinuta §. 20 spomenutoga ces. patenta.

Dodati ću još i to, da je spomenuta min. naredba, kao što se u uvodu iste jasno kaže, uvedena zato, da se odstrane ne-

Digitized by Google

dostatci, nastali tim, jer su oblasti zvane za sudjenje prekršaja mnoge zločine i prestupke kao prekršaje sudile — dakle nije bila uvedena i za ine slučajeve kaznenih osuda u prekršajih. To opetuje i §. 20 rečenoga ces. patenta. Nu da ta naredba još i postoji, nebi se ona ipak mogla smatrati valjajućom za sve slućaje kaz. osuda u prekršajih.

G. pisac tvrdi, da je i prije uvedenja k. p. od 17. svibnja 1875 bivalo onako kako on razlaže. Ako i nespada strogo ovamo, ja ću ipak obazrieti se i na ovu tvrdnju, o kojoj takodjer tvrdim da nije osnovana.

Drž. odvjetnik ima bo pravo prema §. 427 al. 3 k. p. od 29. srpnja 1853 priziv proti osudam kot. sudova u prekršajih, za koje je saznao prema §. 30 lit. g. istoga zakona uložiti u zakonitom roku, što no ga ustanovljuje §. 302 gornjega zakona najme za 24 sata iza proglašenja osude, ako pako sazna za koju osudu po izmaku prizivnog roka, imade svoje opazke o tom priobćiti višemu sudu. A da laglje dozna za osude mogao je prema gore navedenom §. 41 naputka za kaznene sudove i prema min. razpisu od 6. svibnja 1856, pošto mu je bila osuda dostavljena — koji je prije proglašenja iste uztražio, unutar zakonitog roka od 24 sata priziv uložiti, dakako računajuć od dostave odnosne osude.

Pod konac budi mi dopušteno primjetiti, da je znatan nedostatak k. p. od 17. svibnja 1875, što neima ustanove slične onoj u §. 33 cislajtanskog k. p. da najme može generalni prokurator ureda radi kod kassacionog sudišta ništovnu žaobu na obranu zakona podignuti i onda, ako se obtuženi ili tužitelj u zakonitom roku neposluže pravom priziva. I ta ustanova obstoji premda je po cislajtanskom postupniku podpuno provedeno obtužbeno načelo, i premda ima tamo kod kot. sudova i organ drž. odvjetničtva, koji ne samo da može nego i mora saznati za nezakonitu osudu. Da i naš kaz. postup. od 17. svibnja 1875 sadržaje taku ustanovu, izličila bi se tim mnoga nepodobština, koja nastaje usljed toga, što drž. odvjetničtvo radi kratkoće prizivnog roka ipak nedodje u priliku uvjek saznati za stanovitu protuzakonitu osudu, da proti njoj priziv

Digitized by Google

uloži. Bilo bi dobro, da se za to poskrbe mjerodavni faktori. Nu po propisih sada postojećih i prije navedenih, ima kod kot. sudova u Hrvatskoj i Slavoniji i drž. odvjetničtvo pravo priziva samo u trodnevnom roku iza proglašene osude, ili samo iznimno ako uztraži prije proglašenja osude dostavu iste na uvid, u roku od 3 dana iza dostave; a nakon izminuća toga roka ima jedino pravo predložiti opazke svoje proti nezakonitim osudam višoj vlasti (§. 27. lit. f.) Dr. St. Posilović.

Kratki odgovor na zloporabu postupka propisanoga za prepore smetanoga posjeda.

Zanimiv članak g. pisca u prvom broju Mjesečnika nuka me, da i ja svoje nazore o tom thematu izrazim, da se pojmovi o čestom postupku u parnicah smetanja posjeda razbistre i zakonu odgovarajuća praksa kod sudovah ustalni.

Osvrtajuć se u kratko na citirani članak slobodan sam najprije primjetiti, da nedielim mnienje g. pisca, što on tako nekim načinom podredjuje važnost parnicah smetanja posjeda tvrdeć, da su sudačke odredbe u tih parnicah za stranke od male koristi i da su samo privremene naravi.

Istina doduše posjed je samo faktični odnošaj osobe pram stvari i jer nije pravo, mora se jačemu pravu u redovitom putu pravde ugnuti, ali radi te consequencije nesmijemo posjed malo cieniti, jer za cielo u pretežnijem razmierju je posjed ujedno i vanjski izražaj drugih prava, vlastnosti, servituta, založnoga prava itd., pak je svakako od neprocienive vriednosti za vlastnika ili usufructuara, da mu i kano posjedniku na razpoloženje stoji branitbeni apparat postupka u parnicah smetanja posjeda, čim mu je na ruke dan lahki način u brzo doći do svoje stvari, u uživanju koje je smeten; nije prisiljen nastupiti kadšto težki trnoviti put pravde redovite i voditi dokaz de modo et titulo, pak si kadšto prouzročiti nenadomjestivu štetu.

---

[1] Srv. stranu 21 o. g. „Mjesečnika“.

Digitized by Google

Često se pako dogadja, da stranka do gologa posjeda nikakvoga drugoga naslova neima i da, promaši li tužbom smetana posjeda svoj posjed uzpostaviti, stvar uživanu otimaču jednostavno napustiti mora.

Svakako je dakle velika processualna stečevina, posjed, tu skupinu materijalnih koristi, moći braniti tužbom smetanja posjeda.

Prihvaćam, što vriedni g. pisac pomenutoga članka uvodno veli, da bi se parnice smetanja posjeda riešavale dobrovoljnimi nagodami i pristatnimi pogodbami, nu to bez dvojbe svaki sudac i čini obzirom na stranke i na faktične okolnosti; a nesmije se kraj toga iz vidika pustiti propis §. 372 pgp. koji nalaže, da sudac razpravnim strankam neima u sklapanju nagoda na uštrb svoje sudačke časti dodijavati; prema tomu je dužnost sudca, čim vidi, da stranke neimaju prave volje za nagodu, razpravu povesti i odluku izreći, a ne sa strankami se boriti da se nagoda sklopi i onda eventualno na se omrazu svaliti, da je stranke proti njihovu boljemu pravu na jalovu nagodu nagovorio.

Podnipošto neusvajam tvrdnju g. pisca, da inokosni sudci tužbe smetanja posieda površno i manjkavo sastavljaju, ta tvrdnja predpostavlja, da bi ti sudci odveć malo ponosni bili na svoj službeni značaj i na svoje strukovno naobraženje, što g. pisac za cielo ni sam tvrditi neće.

Isto tako nemogu iz istoga razloga priznati temeljitom tvrdnju g. pisca, da njeki sudci tužbe smetanja posjeda nakanom tako udešuju, da mogu comissionirati i odatlje štogod zaslužiti.

Napose neima g. pisac za sebe nigdje uporišta u gradjanskom parb. postupku, kad preporučuje sudcem stranke kratkim putem bez tužbene odluke k sudu pozivati.

Onakovu sudcu bi se pravo dogoditi moglo, da mu stranka naračuna troška i dangubu.

Poglavito se neslažem sa g. piscom u onom dielu njegova članka, gdje govori o razpravi smetanja posjeda tvrdeć naime, da se je uvukao pogriešan običaj, razprave smetanja posjeda voditi po propisih postupka za ustmene razprave t. j. uvrštenjem odgovora itd.; u tom dielu nevjerujem, da će tkogod uz

Digitized by Google

g. pisca pristati. G. pisac naročito izjavljuje malo dalje, da on nepojmi, kako se je ta kriva praksa uvući mogla kad toga ipak nigdje u zakonu neima, da bi se razprave onako voditi morale kako se faktično vode

Zakon je u tom obziru po mom sudu posve jasan.

Gradjanski postupnik u parnicah smetanja posjeda na više mjestah propisuje, da, u koliko nisu za razpravu sbog smetanja posjeda posebni propisi izdani, ima se uporabljivati redoviti postupak za ustmene razprave.

To se dade iz sustave gradjanskoga postupka pojmiti, a sam naziv „t u ž b a“ kaže nam, da na nju mora biti odgovora, na odgovor protuodgovor itd.

Naposeb propisuje §. 627 pgp. na početku, a poglavito u zadnjoj stavki, da se ima razpravljati u „p r o p i s a n o m r e d u“, pod čim se razumjevati ima i mora po propisih parbenoga postupka, izdanoga za ustmene razprave.

Komentator gradj. postupka Schuster veli naročito glede ovoga paragrafa:

„In Ansehen des Vergleichsversuches, der Leitung und der Nichtunterbrechung der Verhandlung sowie der Contumacialfolgen gelten die Grundsätze des mündlichen ordentlichen Verfahrens“ (Ferd. Schuster Civilprocess str. 922); uvaže li se k tomu propisi §§. 621 i 622 pgp., to je izvan svake dvojbe, da se propisi redovita ustmena postupka imadu u parnicah smetanja posjeda obrdžavati uz specijalne propise XXVIII. poglavja, izdanoga za parnice smetanja posjeda.

U tom su složni bez dvojbe svi inokosni sudci a i viši sudovi. Zakonodavac je tako narediti morao, jer upravo u parbenom postupku, gdje se radi dogodice o velikih materijalnih koristih, morao je sudca u postupanju sudbenom vezati na kategorične propise, pošto je postupnik za izsliedbu materijalnoga prava od velike važnosti i jer bi se u slučaju, kad nebi stalna propisa za postupak bilo, našlo onoliko načina postupanja, koliko ima sudaca i koliko parnica, što svakako ni strankam ni sudstvu nebi od koristi bilo.

Da se pako jedinstven postupak po propisu XXVIII po-

Digitized by Google

glavja gradjanskoga postupnika uz naročitu uporabu ustanova gradjanskoga postupnika, izdanoga za ustmene razprave i od viših sudova traži i vrši, evo podkriepe:

Kot. sud u M. na iznovično smetanje njive I. pl. S. primio je zapisničku molbu I. pl. S. proti L. M. iz Č. te je odredio, u svrhu preslušanja stranaka o navodih molbe, ročište i na istom primio u kratko očitovanje tuženoga, kojim se je konstatovalo, da je on njivu I. pl. S., koju je prije poorao, sad žitom zasijao i time se iznovična smetanja posjeda krivim učinio. Na osnovu zapisnika izdao je kot. sud u M. odluku od 24. svibnja 1880 broj 614, kojom je tužitelja I. pl. S. opet u posjedu uparničene njive štitio, tuženoga L. M. iznovična smetanja posjeda njive krivim proglasio i globu zaprećenu od 50 for. propalom izjavio sa ostalimi pravnimi posljedicami.

Usljed utoka tuženoga L. M. izdade veleslavni kr. banski stol riešitbu od 16. lipnja 1880 broj 6852, kojom je citiranu odluku prvoga suda ukinuo obrazloživ ju ovako:

Uvidiv, da zapisnička tužba nije udešena po §. 34 pgp. jer je uzeta protupravilno kano molba, pa uvidiv, da ona nije razpravljena po propisih §§. 12, 17 i 19 pgp., a i u skladu dotični zapisnik nesadržaje, s toga, da je sav postupak nepravilan, obnašao je napadnutu odluku i sav postupak do odluke na tužbu tobožnju ukinuti i sudu naložiti, da tužbu kano takovu gledom na §§. 10 i 34 pgp. s nova udesi i s njom propisani postupak provedši iznova sudi.

Iz ove riešitbe vidimo, da se iznovično smetanje posjeda tužbom progoni, a drugo da se u parnicah smetanoga posjeda imade postupati po propisih, danih za ustmene razprave i da prema tomu protivna theorija i praksa nikakova oslona neima.

Prema koncu budi mi dozvoljeno još primjetiti, da mi se čini tumačenje g. pisca, tko da se imade u posjedu štititi, nesigurno ili barem neizvjestno; što se osobito pokazuje kod razlaganja §. 620 pgp. gdjeno g. pisac razpravnim sudcem preporučuje prigodom razprave smetanja posjeda voditi dokaz i glede načina, kako je stranka u posjed došla.

Digitized by Google

Tu je pomješana posjedovna tužba 372 o. g. z. i nikako nemože tvrdnja g. pisca stojati obzirom na §§. 323 i 324 o. g. z.

G. pisac izvodi dalje na strani 29 Mjesečnika broj 1.:

„ako si nasuprot stoje dva posjednika, od kojih je jedan stekao posjed clam, precario, to se onaj koji je takovim načinom stekao posjed, štititi neće, već njegov protivnik makar je onaj prvi zadnji faktični čin posjeda vršio.“

To ovako naprosto uztvrdjeno nije istina, jer i posjednik vi clam i precario mora se napram poštenomu dejiciranomu posiedniku u parbi smetanja posjeda štititi, ako je potonji promašio za 30 dana (§. 618 pgp. i 1500 o. g. z) vi dejicientem tužiti. Vidi Randa: Besitz nach österreichischem Rechte strana 222 itd. god. 1876.

U ostalom se sa izvadjanji zanimive razprave g. pisca podpuno slažem. Dr. **Salay.**

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Kada se izvan ništetnosti i izvan povrate u predjašnje stanje ima u jednoj te istoj parnici nakon pravomoćnosti osude donieti ponovo osuda? (Tumačenje §. 269. gr. p. p. sa nuzgrednim osvrtom na §§. 2, 3, 107, 255 p. p., §. 16 odvj. reda, §§. 6, 71, 532, 1005, 1008, 1022, 1025 o. g. z.)

Aleksa G., zastupan po odvjetniku na temelju obćenite tiskane punomoći, podigne proti Jakovu M. tužbu usljed odluke gruntovne oblasti, kojom mu bješe dozvoljena predbilježba založnog prava na nepokretnosti tuženika Jakova M. za osiguranje svote od 210 for. sa pr. Tužbom je tužitelj zahtievao, da se tuženik osudi na platež uzajmljene svote od 210 for. sa pr., i da se dozvoljena predbilježba opravdanom proglasi.

Na odredjenom ročištu tuženik priznade istinitost obveznice, na kojoj se je predbilježba i tužba temeljila; priznade, da je utuženi zajam primio, ali prigovori, da je taj zajam tužitelju u raznih obrocih povratio i za dokaz toga navrati tužitelju odlučnu uzvratnu prisegu. Tužitelj i na ročištu zastupan po odvjetniku, porekne da je išta na račun utužene tražbine uplaćeno, pa o toj okolnosti navraćenu mu prisegu u negativnom smislu primi.

C. kr. kotarski sud X. donese osudu toga sadržaja, da je Jakov

Digitized by Google

M. dužan Aleksi G. utuženu svotu od 210 for. sa pr. samo onda platiti, ako ovaj položi odlučnu prisegu toga sadržaja, da on na račun utužene svote od tuženika ništa nije primio, — pod istim uvjetom bude predbilježba založnog prava opravdanom proglašena. Osuda ta bez dalje žalbe postade pravomoćnom, te tužitelj, opet zastupan po odvjetniku, pravodobno nastupi prisegu umolivši postupajući sud, da se umoli kr. kot. sud R.. u kojeg sjedištu tužitelj stanuje, da se pred njim položi prisega. Tako i bi, te umoljeni sud odredi ročište i obie strane poznatim načinom pozove.

Na samo ročište radi prisege odredjeno nedodje ni jedna parbena stranka, ali se javi sudu sin tužitelja, te predav parohialni izvod iz matičinih knjiga konstatuje u zapisniku, da je tužitelj na nekoliko dana pred samim ročištem preminuo. Umoljeni sud pripošlje zapisnik i smrtovnicu postupajućem sudu, a ovaj obaviesti o tom dogodjaju obie stranke, tužitelja na ruke izkazanog zastupnika.

Zastupnik tužitelja podneskom svojim, koji spolja okrsti „molba ostavine Aleksa G., zastupane po odvjetniku N.“ zamoli, da se dosudjena prisega ima u smislu §. 255 p. p. položenom smatrati. Postupajući sud nakon obavljene ustmene razprave odlukom izreče: Da se u rieči stojeća prisega neima smatrati položenom, te da je tužiteljka ostavina dužna tuženiku trošak novom razpravom prouzročeni naknaditi — i to sa razloga, što umrli tužitelj niti je osobno pred sudcem očitovao, niti je u punomoći ili dopisu posebice uvrstio, da je pripravan i o čem je pripravan prisegu položiti. Zastupnik tužitelja uloži utok proti toj odluci i rekapitulirajuć novu raspravu navede medju ostalim, da je smrću tužitelja tuženik izgubio dokazalo a ne tužitelj, da je s toga tražbina samim priznanjem tuženika podpuno dokazana, da je smrt tužitelja slučaj, koji se nemože nikom u krivnju ubrajati, a nemože imati štetnih posljedica po tužitelja, odnosno nasljednike mu, kada teret dokaza u obće na njega padao nije, a zakon propisuje, da smrću gubi dokaz ona stranka, na koju teret dokaza pada; da je slobodno po §. 107 u svezi sa §. 255 gr. p. p. otvoriti strankam mogućnost novog dokazivanja i bez obzira na to, da li je osuda pravomoćna, napokon da o naknadi troška tuženiku stoga nemože govora biti, što je tuženik svakako nadvladana parbena stranka — no na koncu stavi molbu, da se od strane višeg sudišta izreče: ili da se prisega ima položenom smatrati, ili da se tuženik pozove, da za svoj prigovor odplate nova dokazala pridonese.

Krajiški odsjek banskog stola ukine cielu razpravu o nepoloženoj prisegi te odredi, da se dotična prošnja ima zastupniku tužitelja povratiti s razloga toga, što je pred sudom stupio kao zastupnik ostavine tužiteljeve, a ostavinu mogu samo očitovani nasljednici zastupati.

Usljed previdnog utoka tužiteljevog zastupnika krajiški odsjek

Digitized by Google

stola sedmorice rješitbom od 20. lipnja 1877 br. 331 zadovolji utoku, te naloži sudu druge molbe, da vrhu utjecateljevog prvog utoka o nepoloženoj prisegi meritornu odluku izreče.

Razlozi: U spisih je izkazano, da je odvjetnik N. opunomoćen od Alekse G. za njega i za njegove nasljednike, da parnicu proti Jakovu M. sbog 210 for. sa pr. u njegovo ime vodi; punomoć je dakle izdata po §. 1005, 1008, 1022, 1025 ob. gr. zak. i §. 16 odvj. reda; ta okolnost medju strankami prilikom obnovljene rasprave ni pobijana nije; nedvojbeno je pak, da je nova razprava o nepoloženoj prisegi samo produženje glavne razprave. Iz toga dakle nedvojbeno proizlazi, da je odvjetnik N. u ime i za korist nasljednika tužiteljevih, kojim pogibelj prieti, pred sud stupio. Što je isti zastupnik u svojoj prošnji sebe nazvao zastupnikom ostavine tužiteljeve, k tomu je vlastan bio i bez zasebne punomoći od strane nasljednika, kada se uvaži, da po §. 532 o. g. z. zakon neluči pojmove „ostavina“ i „nasljednici“ tako, da se u jednom i drugom dvie različite pravne osobe nazrieti mogu, dakle se nije zastupnik tužitelja ogriešio ob ustanovu §. 2 gr. p. p. i kada bi to učinio bio, nije se morao cieli postupak ukinuti, nego je valjalo po §. 3 gr. p. p. naknadno zahtievati punomoć.

Usljed toga donese krajiški odsjek banskog stola na meritorni utok rješitbu, kojom odluku prvog suda doslovce potvrdi sa prvomolbenih razloga dodav, da se po §. 107 p. p. nije moglo dopustiti po utjecatelju zaiskano novo dokazivanje, koje bi za predmet imalo posve druge okolnosti, nego da se za obstojanje potrebština §. 255 p. p. dokaže.

Zastupnik tužitelja nije se dalje žalio u pravcu da se nepoložena prisega položenom proglasi, mjesto toga zaište razskladu spisa i u novoj prošnji, pozivajuć se na parbene spise, izloži cieli tok parnice, kako je ovdje izložen, i stavi molbu na prvi sud, da preslušav protivnu stranu odlukom izreče: meritornom osudom tog suda riešena parnica ima se na novo razpravi podvrći, te je dužan protivnik za svoj prigovor plaćena novca nova dokazala pridonieti, jer će se u protivnom slučaju nova osuda vrhu prvobitne tužbe izreći bez obzira na odlučnu prisegu. tužitelju u tečaju provedene parnice naloženu u tom: da tuženi nije utužene svote od 210 for. sa pr. natrag platio — osim toga da je dužan tuženik molitelju (zastupniku) trošak ove ponovljene rasprave naknaditi. Nakon obavljene ustmene razprave izreče postupajući sud odlukom, da se molba bezuvjetno odbija i molitelj na naknadu troškova protivnoj strani osudjuje.

Razlozi: Molitelj ište obnovu razprave u parnici pravomoćno dokončanoj; predleži dakle molba za povratu u prijašnje stanje; zakon taksativno odredjuje, kada ima povrati u prijašnje stanje mjesta, a

Digitized by Google

slučaj ovdje predležeći nepodpada ni pod jedan zakonom dozvoljeni slučaj povrate, dakle se molba svakako odbiti mora.

Zastupnik tužitelja uloži proti toj odluci utok, u kojem rekapitulirajući svoju na prvi sud stavljenu prošnju i usljed iste provedenu razpravu, a dielom prvi put navede sliedeće razloge: Parbeni postupnik dopušta načelno parnicu pravomoćno već riešenu novoj razpravi podvrći, to je izrično sadržano u §. 269 p. p. Sadržina i smisao tog zakonskog mjesta jest taj, da parbena stranka, koja smrću protivnika, umrloga prije polaganja prisege, gubi dokazalo odlučne prisege, ima pravo nova dokazala navesti i novu razpravu u glavnoj parnici predložiti. Kada se rieči zakonske, „da stranki od volje stoji predložiti novu razpravu" tumače u svezi sa riečmi zakona: „da stranka ima pravo nova dokazala pridonieti," onda se mora priznati, da sud nemože ex primo decreto odbiti molbu za predlaganje novih dokazala i za novu razpravu, ako nepredleži slučaj povrate u stanje prijašnje.

§. 269 p. p. ustanovljuje, kada jedna stranka gubi dokazalo prisege smrću pod predpostavkom, da se prisega po zakonu nemože položenom smatrati. Najprije ustanovljuje, da navraćajuća stranka gubi dokazalo prisege, ako protivna stranka prije polaganja prisege umre, zatim ustanovljuje, da stranka gubi pravo prisegu navratiti protivnoj stranci od onoga trenutka kada ova umre. U posljednjem slučaju predpostavlja se, da je umrvša stranka prisegu naložila — zaoto u predležećem slučaju možemo tu alternativu na stranu ostaviti, jer umrli tužitelj nikakve prisege protivniku naložio nije. Ostaje dakle samo prvi slučaj, da je umrla stranka ili izrično prihvatila naloženu joj prisegu, ali je prije polaganja umrla, ili do smrti ni u položaju bila nije osudom naloženu joj prisegu primiti i položiti. I od ove alternative druga odpada, pošto je tužitelj naloženu mu prisegu u tečaju razprave primio. Po naravi stvari u sličnom slučaju samo ona stranka može činiti uporabu blagodati §. 269 p. p., koja je interesirana, da se parnica obnovi, a to je po pravilu tužitelj, koji tužbom pozitivan zahtjev na tuženog stavlja; je li pak tuženi u tom položaju, da po §. 269 p. p. gubi dokaz odlučne prisege, on će za nuždno naći mučati, vječito mučati, jer on sa svojeg gledišta ni podizanja tužbe nije odobravao, pa mu ni na pamet pasti neće da ište novu razpravu. Što sliedi odatle? Da tuženi za svoj prigovor nije doprineo dokazala, ali njegov prigovor ima istu kriepost kao da je dokazan, jer navode tužbovne za navjek odbija. To je jedina posljedica, ako se §. 269 doslovce tumači; no pošto se nijednom zakonu nesmie u grieh upisati nesmisao, nego ga valja tako tumačiti, da svaka ustanova predpostavljenoj vrhovnoj svrsi odgovara, mora se u nazočnom slučaju zaniekati, da je mogao zakonodavac htjeti, da se tuženik makar indirektno u zaštitu uzme. U zaštitu se pak uzima tuženik, ako je

Digitized by Google

dužan čin kakav dokazati, pod posljedicom gubitka stanovitog prava, ali je jedino predloženo dokazalo, odlučnu prisegu, smrću protivne strane, izgubio, pa mu zakon na volju stavlja, kada će i hoće li u obće nova dokazala pridonieti za svoje navode.

Naši zakoni načelno i bezuvjetno propisuju ravnopravnost gradjana, ne samo na političkom polju, nego i u privatnom pravu, napose u processualnom pravu, jedina i to prividna iznimka stoji se u tom, što namiće teret dokaza stranki, koja čin tvrdi; baš u ovom slučaju spada teret dokaza na protivnu stranku, jer je ona navode tužbe priznala, ali je prigovor učinila, da je utužena tražbina odplatom utrnula, te je imala tu okolnost dokazati. Najveća nejednakost bi vladala, kad bi se u ovom slučaju zakon doslovce tumačio, jer onda tužitelj, ako dokazalo smrću protivne strane izgubi, a nije kadar nova dokazala pridonieti i novu razpravu pokrenuti — svoja prava posve gubi; ali njegovi nasljednici tako isto gube prava i onda, kada njegovom smrću protivnik izgubi dokazalo prisege, jer po slovu zakona njemu (tuženiku) na volju stoji, pokrenuti novu razpravu ili pak mučati, drugimi riečmi, processualno pravilo: „factum alleganti incumbit probatio," važi samo za tužitelja a ne i za tužena.

Ta nelogičnost opažena u tekstu zakona doslovce tumačenom, dade se samo onda odkloniti, ako se zakon tumači po ustanovah §. 6 i 7 o. g. z. Kada se §. 269 gr. p. p. po slovu tumači, onda se vidi, da zakon izrično obuhvaća riečmi „onaj — koji" i jednu i drugu parbenu stranku, dakle izrično dopušta mogućnost, da i tuženik gubi dokazalo prisege smrću svojeg protivnika; kada pored napadnute odluke ipak dolazimo do posljedica, da protivnik kao tuženik nemora nova dokazala donieti, onda je jasno, de se nemogu sve rieči tog zakonskog mjesta doslovce uzeti, doklegod u sukob dolaze sa nedvojbenom ustanovom zakona, da teret dokaza spada u ovom slučaju na protivnika i da je on a ne tužitelj izgubio dokazalo prisege smrću tužitelja. Kada se §. 269 g. p. p. sravni sa §. 268 vidi se, da se tamo predpostavlja polagač prisege mrtav a ovdje živ; §. 269 jest iznimka §. 268, dakle je zakonodovac u iznimki nakanu imao nešto drugo odrediti nego u predhodećem pravilu; pravilo to glasi, da stranka, koja je živa pa propusti dosudjenu prisegu položiti, snosi gubitak skopčan tim propustom po sadržini osude. Ako tumačimo §. 269 p. p. po napadnutoj odluci, onda u nazočnom slučaju tužitelj dolazi de facto u isti položaj, kao da je živ propustio prisegu položiti, premda je zakon za mrtva polagača prisege izrično drugu normu stvorio. Kada se §. 269 sravni sa §. 104 p. p. onda proizlazi, da onaj, koji dokazom za tvrdjeni čin neuspje, ako je protivna strana čin porekla, mora snositi tu posljedicu, da će se taj čin pri riešavanju parnice neistinitim smatrati. Dakle protivnik sa

Digitized by Google

dokazom o prigovoru solutae pecuniae nije uspio, pa se ima sam prigovor neistinitim smatrati; naprotiv je navod tužbe, da je tuženik tužitelju 210 for. dužan postao, po samom tuženiku izrično pripoznat.

Pri svem tom po rješitbi napadnutoj tužitelj gubi sva prava na svoju tražbinu od 210 for.

Cielo gornje izvedenje jasno dokazuje, da nazori prvog suda i doslovično tumačenje §. 269 p. p. nevode k „prirodnim pravnim načelom", kakovo zakonodavac pri tumačenju zakona na umu ima. (§. 7 o. g. z.) Prirodna pravna načela ištu takovo tumačenje, da si pojedina zakonska mjesta neprotuslove, da sitnije ustanove zakona neobaraju vrhovnog načela njegovog; da stranka, kojoj zakon izvjestna prava zajamčava, negubi ista bez svoje krivnje i jedino nejasnoćom zakona. Krivnja se baš nikakva neda prebaciti u nazočnoj parnici tužitelju i njegovom zastupniku, opreznosti su baš one upotrebljene, koje zakon propisuje. U takovih okolnostih može se vrhovno načelo parbenog postupnika: da svaki gradjanin do svojeg zakonom pripoznatog prava doći može, samo tako ostvariti u nazočnom slučaju, ako se §. 269 p. p. extensivno tumači.

Kada zakon veli „stranka dokaz prisege gubeća može nova dokazala pridonieti i novu razpravu izazvati", onda ta ustanova prema gornjem samo onda jasna smisla imati može, ako se ista smatra elipsom, u kojoj je hotimice izostavljena predpostavka, koja se sama po sebi misliti mora. Ta izostavljena predpostavka jest: „da stranka u protivnom slučaju nosi posljedice §. 104 p. p."

Kad je tužitelj u tom položaju, onda on faktično snosi te posljedice, ali ako je tuženi u tom položaju kao sada protivnik. onda on nesnosi te posljedice sve dotle, dokle mu se po sudu rok neodmjeri, kada će ili priznati da novih dokazala neima, ili će nastupiti novo dokazivanje u obnovljenoj razpravi.

Zato je inicijativa tužiteljevog zastupnika u podnesku br. 3169 ex 1878 bila posve umjestna, i protivnoj strani jedva je išta preostalo činiti nego iskati produženje roka za zahtjevanu novu razpravu. Napokon se osudjenje tužitelja na naknadu troškova izpostavlja i onda nepravednim, ako je napadnuta odluka na zakonu utemeljena.

(Svršit će se.)

Digitized by Google

II. Kazneno-pravni.

Krivo, pred sudom položeno svjedočanstvo sadržaje samo po sebi sve uvjete, potrebite po §. 197. k. z. za prevaru, pa stoga — osim u samom krivom svjedočanstvu sadržane nakane: povrieditи državu u pripadajućem joj pri vršenju pravde pravu na istinu — nije za zločinstvo prevare krivim svjedočanstvom potrebita posebna nakana, nanieti komu god još drugu kakovu štetu u pravih njegovih.

Državno odvjetničtvo obtužilo je bilo Aleksu B. iz Perenaca, „da je noćju od 2. na 3. siečnja 1878. Ivanu St. iz Jaguplija bez njegove privole radi svoje koristi uzeo kravu vriednu 40 for. i tim da je počinio zločinstvo kradje, označeno u §§. 171 i 173 k. z.“

Izmedju razloga sumnje, što ih obtužba napominje, važan je za slučaj, što sam ga nakan priobćiti, samo taj, da je obtuženi Aleksa B. one noći, kad se je kradja dogodila, kasno kući došao.

U pogledu ove okolnosti uztvrdio je obtuženik Aleksa B., da je dne 2. siečnja 1878 poslje podne bio kod občinskoga poglavarstva u Vilić-selu, gdjeno se je bosanskim zatočenikom „tajin dielio (jer je i on imao nešto od toga tajina dobiti, pošto je držao nekoliko bosanaca na stanu), nu da se je iz Vilić-sela kući povratio „u prvi mračak po zalazu sunca,“ te se je u dokaz toga pozvao na svoju prileżnicu Julu S. kao svjedokinju.

Svjedokinja ova na dne 14. svibnja 1878. obdržavanoj glavnoj razpravi potvrdila je pod zakletvom tu po obtuženiku navedenu okolnost: „da je najme Aleksa B. dne 2. siečnja 1878 došao kući u prvi mračak po zahodu sunca,“ — dočim je tečajem predizvida svjedočila; „da je Aleksa B. upitne noći došao kući tek oko pol noći.“

Akoprem je po drugih svjedocih konstatovano, da je jur dvie ure mrak bio, kad se je dielenje tajina svršilo, — da je cielo to vrieme Aleksa B. bio u občinskom uredu u Vilić-selu, — da se je poslje toga svratio u jednu krčmu u Vilić-selu — i da od Vilić sela do Perenaca (prebivališta obtuženikova) imade jednu uru hoda, da dakle obtuženik nije mogao — kao što on i svjedokinja Jula S. tvrde — odmah u prvi mračak po zahodu sunca kući doći; — to ipak s druge strane ustanoviti se nije dalo, da je obtuženik baš jako kasno kući došao, jer ako i jest Jula S. prvobitno svjedočila, da je obtuženik došao kući tek oko polnoći, to ipak izkustvo uči, da seljaci, neimajući kod kuće dobnika, ne znadu osobito u zimsko noćno doba točno vrieme označiti te se često i za više ura prevare, pa stoga nije izključena mogućnost, da se je i svjedokinja Jula S. kod prvobitnoga preslušanja u naznaki vremena, kad je Aleksa A. upitne noći kući došao, za dvie ili više ura prevarila.

Ostali razlozi sumnje u ovom slučaju nezanimaju nas, već mi je samo spomenuti, da je državno odvjetničtvo nakon obavljena dokaznoga

Digitized by Google

postupka, uzdržav obtužbu proti Aleksi B. radi zločinstva kradje u krieposti, pod jedno po §. 274 k. p. stavilo predlog: neka se takodjer Jula S. proglasi krivom zločinstva prevare. označena u §§. 197 i 199 sl. a) k. z., počinjena tim, što je na glavnoj razpravi krivo svjedočila, da je Aleksa B. dne 2. siečnja 1878 na večer došao kući odmah u prvi mračak po zahodu sunca.

Sud prve molbe izrekao je osudu, da se koli Aleksa B. toli Jula S. po §. 250 toč. 3 k. p. odriešuju od obtužbe sbog upisanih im u grieh djela i to Aleksa B. s razloga: što sud nije smatrao dokazanim, da je obtuženik učinio djelo, kojim se okrivljuje; Julu S. pako s razloga: što je sud smatrao, da djelo, kojim se ona okrivljuje, nije kažnjivo.

Potonju izreku obrazložio je sud prve molbe ovako:

Obzirom na onu okolnost, što je Jula S. pred sudcem iztražiteljem svjedočila, da je Aleksa B. upitne noći došao kući tek oko pol noći; — nadalje obzirom na onu okolnost, što su svjedoci Jovica V. i Jovo V. pod zakletvom izpoviedili, da je Aleksa B. — koj to i sam priznaje — bio š njimi u obć. uredu u Vilić-selu kod dielenja tajna, što isti svjedoci tvrde, da je jur dva sata noći bilo, kad se je dieljenje tajina svršilo, što svjedok Jovo V. veli, da je poslje toga vidio Aleksu B.. gdje se je u Vilić-selu u jednu krčmu svratio, te što od Vilić-sela do Perenaca (glasom izkaza svjedoka) imade jednu uru hoda, — uzeo je sud za dokazano, da Aleksa B. nije mogao upitne večeri odmah po zahodu sunca u prvi mračak kući doći, indi da je po Juli S. na glavnoj razpravi pred sudom položeno i prisegom podkriepljeno svjedočanstvo krivo.

Samo nastaje ovdje odlučno pitanje, da li se svakim krivim — pred sudom položenim — svjedočanstvom (i prisegom) tvori zločinstvo prevare?

Da se na to pitanje odgovoriti uzmogne, valja promotriti §. 199 kaz. zak.

Istina da taj §. veli, da prevara postaje zločinstvom, kad tko položi pred sudom krivo svjedočanstvo i prisegu već po samoj naravi čina, nu krivo bi bilo odatle izvadjati, da je svako pred sudom položeno svjedočanstvo (i prisega) samo po sebi zločinstvo prevare. Iz prepomenutih rieči zakona dade se samo to izvesti, da se prevara (ako je u obće tim počinjena prevara) kad je počinjena krivim svjedočanstvom ili prisegom, nikada nekvalifikuje prekršajem već uvjeke zločinstvom.

Da uzmogne biti govora o zločinstvu prevare, treba da se stiču u činu sva ona obilježja, što ih zakon zahtieva za pojam prevare u obće; — ne ima li ove t. j. neima li svih tih zakonskih obilježja za

Digitized by Google

prevaru u obće, ne može biti govora ni o zločinstvu prevare, pa ma se pred sudom krivo svjedočanstvo i kriva prisega položila.

To ne samo da sliedi iz logičnoga tumačenja zakona, nego to §. 199 k. z. naročito kaže, dočim veli da prevara postaje zločinstvom pod uvjeti §. 197 k. z., koj potonji §. podaje definiciju prevare u smislu kaznenoga zakona u obće.

Pita se indi, koji su ti uvjeti §. 197 k. z., ili drugimi riečmi, koja su obilježja prevare u zakonskom smislu? §. 197 k. z. jasno kaže, da se krivcem prevare tvori onaj, koj drugoga lukavim načinom zavede u bludnju, ili isto takovim načinom postojeću jur tudju bludnju upotriebi u nakani, da tim prouzroči bilo državi bilo komu drugomu štetu u vlastničtvu ili inih mu pravih.

Iz toga jasno sliedi, da se i kod zločinstva prevare krivim svjedočanstvom i krivorotom zahtieva, da bude nakana (konačna) naperena na prouzročenje štete; — gdje te nakane neima, neima ni prevare u smislu kaznenoga zakona.

Neima dvojbe o tom, da onaj, koj pred sudom krivo svjedoči ili krivu prisegu položi, zavadja sud u bludnju. Stoga preostaje odgovoriti jošte samo na pitanje: kakovu nakanu ili svrhu je imala Jula S. kad je pred sudom gore pomenuto krivo svjedočanstvo položila?

Ako se uvaži, da Aleksa B. glede kojega je Jula S. krivo svjedočanstvo položila, živi s njom u nezakonitom braku i s njom djece imade; — i ako se uvaži, da je Jula S. znala, da je Aleksa B. obtužen radi ukradene noćju od 2. na 3. siečnja 1878 Ivanu St. krave te da je medju ostalim proti njemu govorio i taj sumnje razlog, što je on dne 2. siečnja 1878 kasno kući došao, pa ako se ta okolnost istinitom izpostavi, da se imade bojati, da će Aleksa B. osudjen, a po tome ona i njezina djeca na njeko vrieme uzdržavanja lišena biti: — to se dade zaključiti, da je nakana Jule S., kad je ona pred sudom krivo pod zakletvom svjedočila protivno od onoga, što proti Aleksi B. govori, išla na to da bude Aleksa B. odriešen od obtužbe.

Nu uza sve to nedade se jošte reći, da je njena nakana bila podjedno naperena na to, da tim prouzroči komu štetu. Šteta bi se najme u konkretnom slučaju imala sastojati u tom, da država bude povriedjena u pristojećem joj pravu vršenja pravde, odnosno da krivac bude odriešen od obtužbe. Ne može se ustanovljenim smatrati, da je nakana Jule S. protezala se na to, da bude krivac odriešen od obtužbe, odnosno da izmakne zasluženoj kazni, jer bi imače moralo dokazano biti, da je ona u istinu znala, da je Aleksa B. počinio kradju, sbog koje je pod obtužbu stavljen, — to se pako uztvrditi nemože, jer niti sam sud — premda su drugi svjedoci zasvjedočili protivno od onoga, sto je Jula S. kazala — nije se uvjerio o krivnji obtuženoga Alekse B.

Digitized by Google

Pošto dakle u činu Jule S. manjka jedan bitni kriterij — najme nakana na prouzročenje štete — koj se za svaku prevaru (dakle i za zločinstvo prevare krivim svjedočanstvom) zahtieva, to se je obtužena Jula S. morala odriešiti od obtužbe po §. 250. 3. k. p.

(Svršit će se.)

Osvrt na pravo po svietu.

Umorstvo ruskoga cara dade povoda diplomaciji, publicistiki i parlamentom, da razpravljaju pitanje ob utočištu (asylu), što ga države pružaju političkim zločincem drugih država. Potakla se stvar u Njemačkoj. Na predlog zastupnika Windhorsta pozva njemački sabor državnog kancelara, nek se sporazumi s ostalimi državi, kako bi se pravo utočišta tako stegnulo, da se umorstvo vladara i pokušaj toga umorstva izključi iz broja političkih zločina, a onaj, koji se tim zločinom ogrieši, ili koji druge na nj potakne, da se kazni kao prosti zločinac. Kaznila bi ga pako država, u koju je pobjego, ili bi ga ista na naročiti zahtiev predala onoj državi, u kojoj je spomenuti zločin počinio. Kako će kancelar uspjeti, to će pokazati skora budućnost, ali da će biti o tom ozbiljne rieči, neima dvojbe. Kao što u drugih tako se i u ovoj sgodi dižu glasovi za i proti ovoj preinaci. Vriedno je zabilježiti, što o tom predmetu misli prof. dr. Bluntschli. U članku, koji je povodom toga pitanja napisao, veli, da kod političkih zločina valja razlučiti onakove zločine, koji su u istinu politički, od onakvih, koji su obilježeni i biljegom prosta zločinstva. Potonje valja uvjek kazniti; jer ako im motiv i može biti političan, zato ipak ostaju prosti zločini. Umorstvo je bez dvojbe prosti, a ne politički zločin, pa ako se taj najmrži nasrt na čovječji život kazni, čini se u interesu svih država, dakle ne samo u interesu one države, u kojoj je počinjen. Umorstvo nije ni s daleka sriedstvo, kojim bi se političke stranke u političkoj borbi smiele služiti. Tko protivnika u ratu — al ne na bojnom polju — umori, taj se kazni sbog zločina umorstva. Gdje je dakle razboriti razlog, da se život pojedinoga vladara, zvao se on kako mu drago, manje štiti, nego život trgovca, obrtnika ili radnika; da se zločinac, koji je umorio skitalicu il protuhu, predade državi, u kojoj je taj zločin počinio, a onaj, koji je vladara umorio, da se neizruči? Samo je ludost mogla doći do te misli, da na one osobe, koje su pravnim poredkom zvane reprezentirati države i narode, da na takve osobe po medjunarodnom pravu možeš pucati ko na ptice u zraku. A ako je pri tom svaka država i te kako interesirana, onda

Digitized by Google

je takodjer dužna, da se pobrine, kako umorstvo vladara neće ostati nekažnjeno.

Ugarski sabor prihvatio je osnovu zakona o zajmu na zaloge i o tjeranju takovih posala. Za tjeranje posla ovakova potrebna je dozvola, koja će se dati samo na temelju položene jamčevine; maximum pristojbe ustanoviti će ministar za trgovinu; propali predmeti prodavat će se samo u prisutnosti javnoga bilježnika ili povjerenika obrtne oblasti; svota pako, koja ostane založitelju, sahranit će se na tri godine u sudbenih centralnih blagajnah. To je bitni sadržaj ovoga zakona.

Znamenitije legislatorno djelo ugarskoga sabora jest pred nekoliko dana primljena novela k gradjanskom parb. postupniku, koja se smatra nuždnim provizoriumom, da se uklone najveći nedostatci parb. postupnika. Usljed te novele stapa se dosadanji samostalni kasacijoni sud sa najvišim sudom (stolom sedmorice). Na taj će način napokon nestati onoga čudnoga pojava, du se je naime proti osudi najvišega suda moglo potužiti kod kasacijonog suda! Novela uvadja neku vrst ustmene i neposredne konačne razprave, koja će jedva moći odgovarati pravim potrebam; to je nenaravsko spojenje jednoga stadija ustmenosti sa pridržanim pismenim postupkom. S tom se novelom u savezu riešilo i pitanje o peštanskom burzovnom obraničkom sudu. Djelokrug mu je do duše nešto malo stegnut, ali sveudilj vrlo širok; a stranka si može uzeti odvjetnika branitelja, koji će ju pred tim sudom braniti. Novela stupa u kriepost tek pod jesen. — Ministarstvo pripravlja na dalje za sabor osnovu zakona o kaznenom postupniku, pak misle, da će se ista već tečajem dojduće saborske periode moći razpravljati. — Još je jedna osnova podastrta ug. saboru, te se sada nalazi u pravnom odboru, naime osnova zakona o civilnom braku. Svrha mu je, da omogući brak izmedju kršćanina i židova, te da izrekne valjanost brakova sklopljenih izmedju takvih osoba u inozemstvu. Motivi vele, da nebi bilo prema religioznomu čuvstvu naroda, da se civilni brak protegne na sve vjeroizpovjesti. Ustanovam, koje se tiču braka sklopljena unutar granica Ugarske, služio je temeljem bračni patenat cara Josipa od 6. ožujka 1786., dakako uz njeke modifikacije. Brak sklopljen od austrijskih podanika po austr. zakonu o civ. braku, koji se je do sele u Ugarskoj smatrao priležničtvom, valjati će od sele pod uvjeti: a) ako su obie stranke bile po njihovih zakonih sposobne, da sklope brak; b) ako su se kod sklapanja braka držale tamošnjih zakona i propisa i c) ako im braku ne ima ni jedne po ug. zakonu neoprostivom proglašene zaprieke.

U austrijskom državnom saboru podnio je ministar financija osnovu zakona o promjeni nekih ustanova o biljegah i neposrednih pristojbah. Znamenito je, što su tu izpuštene one točke, koje

Digitized by Google

se tiču povišenja biljegovine za sudbene podneske, zapisnike i priloge. Osnova se dieli u više odsjeka, pak u svakom sadržaje ustanove za pojedine vrsti pristojba ili biljega. Nova je odredba ova. Ako se koja stranka službeno posluži izpravom ili prepisom, koji se je imao biljegovati, onda ta stranka mora u isto doba, kad se tom izpravom posluži, dokazati, da je zakonom propisana pristojba već plaćena. Ako se to ne dokaže, ne samo da će se uzeti povišena pristojba, već će se stranka, eventualno odvjetnik, bilježnik ili drugi zastupnik, još i globiti sa 5 do 20 for.

Prije nekoliko vremena podastre ministar Gladstone **englezkomu parlamentu** već prije navještenu billu, kojom se imadn urediti odnošaji izmedju zakupnika i zakupodavca u Irskoj, te tako poboljšati agrarni odnošaji; pa buduć da tu osnovu velikim zadovoljstvom pozdravljaju, vriedno ju je malko ogledati. Osnova odredjuje, da se ima ustrojiti posebno sudište, pred kojim će se na zahtjev zakupnika ustanoviti zakupnina za 15 godina. Svoje pravo može svaki zakupnik slobodno prodati, a zakupodavac može proti kupcu uložiti veto, ako to spomenuto sudište dozvoli. Država će zakupnikom priteći novčanom podporom u pomoć, bilo za kupnju vlastnosti, bilo za zakup. Dok zakup traje, ne smije zakupodavac zakupnika exmittirati; iznimice pako može to onda učiniti, ako zakupnik prekrši ovaj zakon, al i onda smije postojeći zakup samo drugomu prodati. Parnice, koje se iz tih odnošaja porode, spadaju na spomenuto sudište, a zakupnik može zahtievati — i to je vrlo važna ustanova — da mu se u parnici radi prijašnjih exmisija sudi po ovom zakonu.

Naš dopis.

Iz Slavonije mjeseca travnja.

Sjećam se, da je pravničko družtvo, negdje pred dvie godine zaključilo latit se zamašnoga posla: izdati najme obsežno djelo ob urbaru, u kojem bi uz historijsko-komparativni našao se i sustavni dio, pa i treći namienjen ponajviše praktičnim potrebam, sadržavajući zakone, naredbe i važnije rješitbe izdane u poslovih urbarskih. Mi smo se tomu naumu vrlo poveselili, i radovanje naše nije još sasma prestalo, ali liepo bismo molili onu gospodu, koja su uzela na ledja svoja ovaj posao, da a nastoje što prije obaviti. Jer mi u istinu trebano takova djela, a prije svega nuždno bi bilo da se izdadu u jednoj sbirci zakoni i naredbe, koje sudci i odvjetnici tako često trebaju, a neima ih nigdje u jedno sabranih.

Digitized by Google

Ali to još nije sve. Ima tu stvari i pitanja, na koja upozorujem sabor i vladu našu. U praksi najme osjeća se živo potreba, da se neki propisi zakonski i naredbeni urbarski podvrgnu reviziji te popraviv nedostatke ili izrekav jasnije misao, ukloni povod smutnjam pravnim, koje se na ovom — urbarskom — polju vrlo osjećaju, jer se obično radi o većoj imovini. Tko je pomno pročitao u Vašem listu prošle godine priobćeni praktični slučaj, sadržavajući rješitbe naših sudova u parnici poznatoga viteza P. i obćine S. i razloge onih osuda, jedva se može oteti sumnji, da je onakovo riešavanje prema duhu zakona. Ako vlastelin izsječe posve šumu komasacijom obćini dopitanu, te nemože dati u zamienu druge, tu bi se moralo nedvojbeno suditi na odštetu u novcu. Ali jer se to izrikom neveli u car. patentu od 17. svibnja 1857, daje to povoda drugačijim rješitbam. Ja držim da bi bilo potrebno, da kr. zemalj. vlada što skorije izradi osnovu zakona, kojom bi se zapriečile svake sumnje i nestalnosti. Neželeć se nikonu narinuti, ali želeć od srdca štogod doprinieti, da se u naših zakonih odkloni što je dvojbeno, nejasno, ja ću ovdje s Vašim dopuštenjem predložiti, kako da se §. 33 car. patenta od 17. svibnja 1857 promieni, odnosno tumači, pa ću to kasnije obrazložiti:

Po mom mnienju §. 33 imao bi ovako glasiti:

U koliko se umanji vrednost osudom urbarskog suda pravomoćno komu dopitanog zemljišta, budi oranice ili livade, budi paše ili šume, i to prije ovršne predaje, krivnjom onoga, koji bi ova zemljišta morao predati, ima se u takvom kako bivšem, tako i budućem slučaju — kad nagoda nebi za rukom pošla — obzirom na posliednju alineu §. 16. cars. patenta od 17. svibnja 1857 postupati urbarskim putem po propisu §. 455 gpp., koja ustanova je osnovana na §. 1323 o. g. z.“

Ja bih promienjeni onaj §. car. patenta od g. 1867 podupro ovimi razlozi:

1. §. 33 cars. patenta predpostavlja takvu neizpravnost, koja se prigodom ovršne predaje dogadja, takva neizpravnost po praktičnom i naravnom smislu nastaje onda, kad se nješto drugo predaje, nego što je dosudjeno, ili ako se gledeć na obseg objekta više ili manje predaje. Naprotiv nemože se smatrati po §. 33 neizpravnošću, ako je vrednost predati se imajućega predmeta mnogo prije ovršne predaje znamenito umanjena i to krivnjom onoga, koji bi imao predmet u čieloj vriednosti odstupiti.

2. Pošto za ovakov slučaj u urb. cars. patentu positivne i napose ustanove neima, imade se obzirom na posliednju alineu §. 16 istog cars. patenta postupati po propisu gpp. a napose §. 455, koji involvira §. 1323 o. g. z.

3. Pravo vlastničtva steče si doduše pravilno faktičnom predajom kakve stvari; nu prije te faktične ili sudbene predaje stiče

Digitized by Google

se pravni naslov, napose u urb. poslu, doznačenjem i procienom te stvari n. pr. urbarske šume; na temelju tog pravnog naslova može svaki dosudjenu mu stvar kao svoju vlastitost tražiti, i ako ta stvar u naravi više neobstoji, nije on dužan inu, ma i veće vriednosti primiti, nego je vlastan iskati procienbenu vriednost po §. 1323. o. g. z.

4. Ustanova §. 1323 o. g. z. imade se u ovakvih slučajevih tim više uporabiti, što drugi aequivalent, napose u naravi, urbarskim zakonom propisan nije; napokon

5. što bi se popunjivanjem manjka u naravi po različitosti mjestnih okolnosti jedna ili ti druga parbeća stranka obogatiti mogla na štetu protivne stranke, što bi protivno bilo smislu svih zakona.

6. Quid juris, ako se vriednost kakve stvari umanji krivnjom onoga, komu ta oštećena stvar pripada, i predati imade? U tom slučaju držim, da uračunanju štete odnosno preboju mjesta imade. **M.**

Viestnik.

Na kr. hrv. sveučilištu započela su predavanja pod svršetak prošloga mjeseca travnja. Na fakultetu pravo- i državoslovnom predavat će se ovi predmeti: prof. dr. S. Spevec: obći dio pandekta i obvezno pravo pandekta; prof. dr. J. J. Hanel: obću pravnu poviest, enciklopediju i metodologiju prava i tumač vinodolskoga zakona iz g. 1283; prof. dr. L. Marjanović: pravo katoličke crkve itd., ženitbeno pravo iztočne crkve i stvarna prava pandekta; prof. dr. K. Vojnović: obvezno pravo (nastavak), nasljedno pravo obć. austr. gr. zak. i rudno pravo; priv. docent dr. A. Egersdorfer: Obće austr. privatno pravo. Dio II. Obiteljsko i nasljedno pravo; prof. dr. B. Lorković: Financijalnu znanost i financ. zakonoslovje; prof. dr. J. Pliverić: hrvatsko-ug. državno pravo i upravno zakonoslovje; prof. dr. J. Čakanić: kazneni postupak i kriminalističke vježbe; prof. dr. Fr. Vrbanić: Statistiku austro-ug. monarkije s osobitim obzirom na kraljevinu Hrvatsku, trgovačko pravo (nastavak) i praktične vježbe iz mjenbenoga prava; prof. dr. A. pl. Bresztyensky: hrvatsko-ug. privatno pravo, gradjanski postupnik i vježbe iz sudovnika. U svem dakle ima u drugom semestru tekuće školske godine na rečenom fakultetu 23 kolegia sa 82 sata predavanja na tjedan. Na fakultetu bogoslovnom držat će se u drugom semestru 14 kolegija sa 75 ura na tjedan, a na fakultetu filozofičkom 47 kolegia sa 128 ura na tjedan. Na sva tri fakulteta držat će se 104 kolegia sa 285 ura na tjedan predavanja.

— Česko sveučilište. Carskim riešenjem od 11. travnja o. g. izrečeno je načelno, da se sadanje sveučilište pražko Carolo Ferdinandea ima tako preustrojiti, da budu dva sveučilišta: jedno sa českim a drugo sa njemačkim nastavnim jezikom. Nu oba sveučilišta, imadu ipak jedno dosadanje ime, sva imovina, učila i sgrade ostaju dobra jednoga i drugoga sveučilista, a jedinstvo njegovo izrazivat će se donekle i u tom, da će na čelu zavoda stajat jedan rektor. Već 1. listopada o. g. otvorit će se pravo- i državoslovni te mudroslovni fakultet češki.

Digitized by Google

Tumačenje §. 339 u savezu sa §. 251 o. g. z.

Gerichtshalle u broju 91. od pr. godine priobćuje sliedeće riešenje najvišega sudišta od 7. travnja 1880 broj 3978: „Sama zabrana izvršivanja kojega prava nesačinjava još smetanje posjeda.“

U tužbi Ane D. proti Klementu M., predanoj dne 6. lipnja 1879 broj 5377 radi smetanja posjeda, tvrdi tužiteljica, da se je tuženik tim, što joj je po njezinom suprugu Vinku D. zabranio vožnju preko njegova zemljišta parc. broj 1346 na svoje zemljište parc. broj 1359 uz prietnju, da će se dogoditi nesreća, bude li se usuprot zabrane, preko njegova zemljišta vozalo, — učinio krivcem smetanja posjeda vožnje do njezinoga zemljišta te razlaže stanje stvari kako sliedi:

Tečajem njezinoga posjeda kroz više od 16. godina vozao je njezin suprug u njezino ime gospodarstvena kola preko zemljišta parc. broj 1486, na koje njojzi pravo vožnje pripada.

Tuženi pako Klement M. zasijao je ljetos to zemljište.

Da mu se šteta naniela nebi, uputio se suprug tužiteljice Vinko D. k tuženomu Klementu M. i očitovao mu da tužiteljici pripada pravo vožnje preko njegovog t. j. tuženikovog zemljišta parc. broj 1347, ali da mu tužiteljica ipak nebi rada štete naniela na njegovoj raži. Na to da mu je tuženik izjavio, da se preko bližnje ledine prevesti može. Njekoliko puti da je tuženi Klement M. i dozvolio vožnju preko pomenute ledine.

Dne 29. svibnja 1879 pako da je tuženik tužiteljici toli vožnju preko ražju posijane oranice, koli preko pokraj ležeće ledine tom prietnjom zabranio, da bi se inače nesreća dogoditi mogla. Smetanje dakle imalo bi sastojati u zabrani vožnje i u navedenoj prietnji. C. k. kotarski sud u Presnici odbio je rješitbom svojom od 22. prosinca 1879 broj 10.447 tužiteljicu iz sliedećih **razloga**:

Digitized by Google

Sto se tiče li zabrane vožnje, koju tuženik priznaje, to se u tome po smislu §. 339 o. g. z. nemože nazirati čin smetajući posjed, jer se tomu zahtieva djelotvorno zadievanje i smetanje, čega nema u pukoj zabrani.

Što se navedene prietnje tiče, — koja u ostalom, kad bi se na taj način i dogodila bila, već sama po sebi nije niti pogibeljna, a niti sposobna, da bi tužiteljicu u njezinom navodnom pravu vožnje smetati mogla, to ona nije po ni jednom svjedoku posvjedočena, pa niti po svjedocih Prokopu M. i Josipu D. koji su ju čuti mogli, pošto su prigodom one zabrane dne 29. svibnja 1879 u blizini bili. Tuženi zahtjev nesadržaje, da bi se tuženi već zasijanjem raži na pomenutoj oranici učinio bio krivcem smetanja posjeda, — što više, tužiteljica se je, kako iz vlastitih njezinih navoda proizlazi, ovoga prava odrekla, dočim se je izjavila, da je mjesto na ražju posijanoj oranici, pripravna voziti preko bližnje ledine.

Da je tužiteljica i do 29. svibnja 1879 na pose pako i u zadnjih dvijuh godinah — ovo po njoj uztvrdjeno pravo vožnje izvršivala, potvrdjuje samo malo svjedoka, naime: Ivan G., Franjo S. i Vinko D. suprug tužiteljice. — Najviše preslušanih svjedoka potvrdjuje to pravo vožnje samo u pogledu prijašnjih godina.

Pa i uzevši, da je ovo pravo vožnje nesmetano, po tužiteljici do 29. svibnja 1879 izvršivano ipak se uvjek samo tužbena zaglavna molba pred očima držati mora, u kojoj se zahtieva presuda: da se je tuženi Klement M. kroz to, što je tužiteljici preko njezinoga supruga Vinka D. vožnju do njezinoga zemljišta parc. broj 1359 u V-u preko svoga zemljišta parc. broj 1346 zabranio — učinio krivcem smetanja posjeda vožnje do njezinoga zemljišta parc. broj 1359 preko protivničkog zemljišta parc. broj 1346" — ta pošto puka zabrana nesačinjava smetanja posjeda, a pretnja dokazana nije, to se tuženik nemože označiti krivcem smetanja posjeda, i stoga se je tužiteljica morala odbiti sa svojim tužbovnim zahtjevom.

Na utok tužiteljice udovoljilo je c. k. vrhovno sudište u Pragu riešitbom svojom od 13. siečnja 1880 br. 1158 promje-

Digitized by Google

nivši napadnutu odluku, tužbovnomu zahtjevu; jer je izkazi svjedokah Adalberta D., Franje S. i Vinka D., proti vjerodostojnosti kojih nepredleže temeljite sumnje, tim sigurnije dokazano da je tužiteljičin suprug Vinko D. pravom postavšu porabu vožnje u pravcu po tužiteljici navedenom i tečajem zadnjega vremena u smislu §§. 312 i 313 o. g. z. izvršivao, — pošto neproizlazi da je ova vožnja ikada uspješno zabranjena bila, i pošto se jedino iz upitnog posijanja ražju i iz kadkadanje vožnje tužiteljice preko pokraj ležeće tuženikove ledine razložno neda zaključiti da je prestao posjed do tada izvršivanog prava vožnje, tužiteljici bo prosto je bilo u smislu §. 329 o. g. z. ovaj faktični posjed po volji rabiti, a ona sama u posijanju zemljišta nije nazrievala momenat, smetajući njezin posjed prava vožnje, nego je ona odnosno njezin suprug očito samo zato, da usjev neošteti njekoliko puta dozvolom tuženika vozio preko pokraj ležeće ledine, pri tom pako očitovao, da premda tužiteljici pravo vožnje preko parc. broj 1346 pripada, ona ipak raži tuženoga oštetiti neće, i akoprem po svjedocih nije dokazano da je tuženi priznanoj po njem zabrani dalnje vožnje preko ovog zemljišta, navodno dodao prieteću izjavu, to se ipak ova zabrana već sama po sebi smatra, te mora kao čin smetanja posjeda koji podpunoma opravdava na §. 339 o. g. z. i §. 2 carske naredbe od 27. listopada 1879 br. 12 (d. z. list) osnovani tužbovni zahtjev, jer se u smislu potonje zakonske ustanove već i samo pogibelji izvrženom posjedu sudačka pomoć pružiti mora, jer je u toj zabrani ležao i izraz volje nedopustiti izvršivanje vožnje i jer za obrazloženje čina smetanja posjeda nebijaše nuždno, da tužiteljica baš siloviti odpor izazove, napokon, jer se u smislu §. 313 o. g. z. zabranom posjed steći, dakle i posjed drugoga dokinuti može.

Na previdni utok tuženoga obnašlo je c. k. najviše sudište, promieniv spomenutu drugomolbenu riešitbu, potvrditi riešenje c. k. kotarskoga suda u Presnici i to iz sliedećih razloga:

Po navodu tužbe imalo bi se smetanje posjeda u tome sastojati, što je utuženi, poručiv tužiteljici po njezinom suprugu Vinku D. da joj zabranjuje vožnju preko svoga zemljišta parc.

Digitized by Google

broj 1345 u V-u do njezina (tužiteljice) zemljišta parc. broj 1359 dodavši prietnju, da će se dogoditi nesreća, bude li tužiteljica uzprkos zabrani vozila preko upitnoga zemljišta.

Izkazi preslušanih svjedokah dokazana je samo zabrana, ne pako toj zabrani dodana prietnja.

Pošto sc pako u jednostavnoj ustmenoj zabrani bez prietnje ili dielotvorna zadievanja, kojim bi se izvršivanje posjeda priečilo, — nemože nazrievati čin takav, koji bi posjedu sbilja smetao (?) ili ga ma samo u pogibelj stavljao, to se je tužiteljica sa njezinom tužbom smetanja posjeda odputiti te u tom pravcu izrečena prvomolbena presuda potvrditi morala.

(Riešenje najvišeg sudišta od 7. travnja 1880 br. 3979.)

Na mnjenje najvišega sudišta nemogu pristati, jer kod djelanja kojim tko pokazuje, da je u posjedu p r a v a naznačenoga u drugom slučaju §. 313 o. g. z., tvori jur zabrana takovoga djelanja, kojim faktični posjednik svoje pravo posjeda vrši, smetanje posjeda; po §. 351 o. g. z., bo bude lišen posjednik posjeda prava, naznačenoga u drugom slučaju §. 313 o. g. z. — i to je jamačno najviši stepen smetanja posjeda[1] — ako isti u onom slučaju, kada njegov protivnik više netrpi daljnje izvršivânje toga prava, isto dakle zabranjuje, n e u t u ž i uzdržanje svoga posjeda.

To netrpljenje, — u §. 312 (slučaja 3) i u §§. 1459 a i 1482 o. g. z. i zabrana zvano — može se po §. 863 o. g. z. izraziti riečmi ili konkludentnimi čini (n. pr. zatvorenjem puta) nepojmivo je dakle, zašto najvišje sudište prednost daje takovomu djelovanju (n. pr. zatvorenju puta), pred i z r i č n o m zabranom vršenja posjeda, izključujući u zadnjem slučaju tužbu radi smetanja posjeda, dočim §. 351 o, g. z. u tom slučaju upravo pozivlje na podnešenje te tužbe.

Riešenje najvišega sudišta stoji dakle u očitom protuslovju sa §. 351 o. g. z., dočim je drugomolbena riešitba u toliko manjkava, u koliko se nepoziva na taj mjerodavni i razpru odlučujući paragraf. **J. Pirka.**

[1] §. 346 o. g. z. u savezu sa §. 2 carske naredbe od 27. listopada 1849 drž. z. l. broj 12, odnosno §. 617 priv. parb. postupka.

Digitized by Google

Priženjenik u zadruzi.

Zadružno članstvo stiče se medju ostalim u smislu §. 1. sl. c. z. z. i priženitbom mužkaraca u zadrugu. Istim načinom mogaše se postanuti članom zadruge po zakonskom članku IV. god. 1870 §. 2 i 3, dočim zakon od 14. travnja 1880 o zadrugah u hrvatsko-slavonskoj krajini priznaje doduše članovi zadruge one, koji su do kreposti toga zakona stupili u zadrugu priženitbom, nu u buduće ne može se po tom zakonu postanuti članom zadruge samom priženitbom (§. 1 i 2.)

Postanuti priženitbom članom zadruge, t. j. ovlaštenikom zadružne imovine, može neko samo uz privolu zadružnih članova, jer ako se i ne može sama ženitba učiniti ovisnom o njihovoj privoli, to je za ovlast na imovinu svakako treba privole svih onih, od kojih se traži to i inače kod razpoložbe zadružnom imovinom. Kako bo nijedan član nemože razpolagati samosvojno zadružnom imovinom ni njezinim dielom, ne može on samosvojno ni umnažati broja ovlaštenika na zadružnu imoviuu.

Priženitba važna je po interese zadruge, jer dočim bi se da ne ima priženitbe, mogao dotični ženski član udati iz zadruge, ter bi možda uz običnu opremu prestao biti članom zadruge, ili bi ga u slučaju diobe izplatili gotovim novcem, ter tako zadružna imovina ostala zadruzi: umnaža se priženitbom ne samo broj uživalaca zadružne imovine, dok postoji zadruga, nego i broj ovlaštenika za slučaj diobe. Pa makar je nedvojbeno, da ženskinji, kojoj bi se rado neko priženio, pripada za slučaj diobe odnosni dio, ne može ona, ako je i samosvojna, razpolagati tim dielom prije, nego je zadruga razvrgnuta, ne može se dakle pozivati možda na to, da uzimlje muža na svoj dio, pak ako sklopi ženitbu mimo volje zadrugara, ne može se zahćevati od zadruge, da i takovomu priženjeniku dopusti uživanje zadružne imovine u jednakoj mjeri s ostalimi članovi, već uživati će zadružnu imovinu dotični ženski član kao i dosele, pak dionikom toga svoga uživanja može on učiniti i priženjenika. Dakako da će si za slučaj, gdje nebi hćela zadruga privoliti na priženitbu, lasno pomoći ženskinja tim, da, ako je sa-

Digitized by Google

mosvojna, uztraži diobu zadružne imovine, ili ako žive predstojnik iste loze, da on uztraži i dade provesti razvrgnuće zadruge, u kom slučaju može onda svaka stranka razpolagati svojim dielom. Isto tako i onda, ako se priženio ko mimo volje zadrugara, pak mu ovi uzkraćuju uživanje, pomoći će si tim, da se provede zadružna dioba, pa kad dotična ženskinja dobi svoj dio, može si po volji uzeti muža nanj. Iz rečenoga sliedi dakle, da priženjenik može postanuti članom zadruge u pravom smislu samo onda, ako na to privole zadrugari, kako to ističe §. 7 z. z. za sve važnije poslove.

Inako je to kod seljačkih naselbina potajno razdieljenih. Da takove seljačke naselbine niesu zadrugami u pravom smislu, sliedi jasno iz §. 1 provedbene naredbe k z. z., ter nastojasmo obrazložiti to u Mjesečniku br. 9 prošle godine.

Gdje ovlaštenici medjusobnim sporazumkom podieliše zadružno selište, ter svako uživa svoj dio neovisno od drugih, gdje po tom neima ni zajedničkog života ni zajedničkog gospodarstva, nemože biti ni mjesta uporabi onih ustanova zadružnoga zakona, koje normiraju upravu zadružnom imovinom, napose poglavje II. Kod potajnih dioba svaka je stranka tako uvjerena o tom, da je dio, dopao ju potajnom diobom, njezinom svojinom da u slučaju, kad koj ovlaštenik uztraži oblastnu provedbu, ističe ona: čemu nam dioba, ta i onako smo podieljeni itd. (neznajuć vriednost gruntovnog razpisa).

Pravna narav naselbine, potajno razdieljene, nu nerazpitane još u gruntovnici, ne mienja se doduše u smislu §. 3 z. z. napram trećim osobam, ali za same ovlaštenike, medju ovlaštenici, ne ima zadruge. Ako se po naredbi vis. kr. zemaljske vlade od 6. srpnja 1880 br. 14.212 niti kuće gospodar, koj se imade u smislu te naredbe postaviti kod potajnih dioba, ne smije upuštati u gospodarsku upravu pojedinih, razdieljenih jur čestica, jer je ta uprava potajnom diobom prešla na pojedine dielnike, to se još manje mogu ili smiju miešati u tu upravu ostali zadrugari, pak se oni niti ne miešaju, već svaka stranka obradjuje svoj dio i upravlja njim. — Imade mnogo slučajeva, gdje pojedini član potajno podieljene zadruge samosvojno prodaje koju

Digitized by Google

parcelu od svoga diela, a osobito često daje on koj komad zemljišta u zalog (antihrezu) svomu vjerovniku, pak sve takove razpoložbe gledaju ostali mirno, ne brineć se ni malo za njih. Isto tako kod oblastne provedbe potajne diobe bore se stranke često znatnom žestinom zato, da ostane svakoj dio onaj, koj ju dopade potajnom diobom, a bore se one za to stoga, što je recimo jedna stranka bolje obradila svoj dio, nego druga, koja ga je možda posve zapustila, izsiekla n. p. šumu, a da ipak nije druga tomu prigovarala, niti se za to brinula. — S toga i odredjuje zakon od 14. travnja 1880 o zadrugah u hrvatsko-slavonskoj krajini, da se potajne diobe imadu provesti pravilno po faktičnom stanju posjeda, pak i ondje, gdje se potajna dioba mora izpravljati, imade se to činiti uz što veće čuvanje faktičnoga posjeda. (§. 48 c.) S istoga stanovišta, nu još dalje, polazi riešitba visoke kr. zem. vlade od 12. ožujka 1881 br. 5123, kojom je ženskinjam, u d a t i m iz zadruge, priznano pravo na dio, pripao im potajnom diobom dok bijahu u zadruzi, samo s toga, jer bijahu u posjedu svoga diela, kad se dakle ovlaštenici kod potajne diobe sami medjusobno smatraju jedan napram drugomu samostalnim, kad jedan drugoga kod razpoložbe svojim dielom ni nepita, nepriznavajuć nikakove zajednice: neće ni za priženitbu na selište, potajno podieljeno, trebati privole ostalih zadrugara. Jedino, što bi se moglo u takovom slučaju tražiti, bila bi privola onih ovlaštenika, koji s onim, komu se hoće neko priženiti, sačinjavaju istu lozu, ter koji zajedno uživaju potajnom diobom dopali im dio kao suvlastnost, čine dakle zajednicu. Riešitba vis. kr. zem. vlade od 3. rujna 1880 br. 18.837, ukinuv prvomolbenu odluku, kojom bje potvrdjena potajna dioba u nekoj zadruzi tako, da bi udovica zadržala cieli dio pokojnog joj muža, ter odrediv, da joj imade pripasti četvrt diela muževljeva, dodaje izrično: „odredjuje se pako upitni izpravak s toga, što su prigodom uredjenja otajnih dioba, kao po svojoj naravi **gradjansko-pravnih zajednica**, pravo udovica beziznimno po §§. 757 i 758 o. g. z. prosuditi ima.“

Tim izriče rečena riešitba, da potajne diobe niesu zadrugami u pravom smislu, kako označuje zadrugu §. 1 provedbene

Digitized by Google

naredbe. već da su one zajednicami u smislu općeg gradjanskog zakona. Nazivljuć potajne diobe gradjansko-pravnimi zajednicami, bez dvojbe je rečena vladna riešitba imala pred očima onakove zajednice, što ih sačinjaju ovlaštenici pojedinih loza, koji zajedno uživaju potajnom diobom pripali im dio, jer ciela obstojala zadruga, podieljena medju se, nije nikakova zajednica, ni gradjansko-pravna. Zajednica bo postoji samo ondje, gdje vlastnost ili ino stvarno pravo pripada više osobam glede jedne te iste stvari tako, da svakomu od njih pripada intelektualni dio zajedničke stvari, kod selišta pako, potajno razdieljenih, ne ima govora ob idejalnoj diobi medju pojedinimi lozami, koje se podieliše, već je to dioba fizička, a ova dokida svaku zajednicu. Ako je s toga zadruga razdieljena na 4 loze, A, B, C, D, to medju timi lozami neima više nikakove zajednice, nu ako svaka od tih loza sastoji od više obitelji, ter ove zajedno uživaju svoj dio, tad one sačinjavaju zajednicu.

Znademo, da kod suvlastnosti pripada vlastnost svakomu suvlastniku tako, da se može samo suglasnom voljom svih vršiti. Znano nam je pravilo: nemo quidquam invito altero in re communi facere potest; in re communi potiorem esse causam prohibentis constat. Svaki dionik imade glede zajedničke stvari jednako pravo po naravi, ako i ne po obsegu; jedna je samo vlastnost, nu privezana na više subjekta, svakomu od njih pripada ona podpuno, pak baš odatle, što pripada ona svakomu podpuno, sliedi medjusobno ograničenje suvlastnika. Svaka dakle razpoložba zajedničkom stvari tiče se prava svih dionika, jer se pravo svakoga odnosi na cielu stvar, s toga razpolagati njom mogu samo svi suglasno, jedino kod posala, koji spadaju na redovitu upravu, odlučuje većina glasova (§. 833 o. g. z.) S druge strane svaki je dionik podpunim vlastnikom svoga intelektualnoga diela, ter može razpolagati njim samovlastno, u koliko ne vriedja tim prava drugih (§§. 361, 829 o. g. z.) U koliko bi se prema tomu priženitbom pogoršavao položaj zajedničara, priženjenik imao postati samostalnim dionikom zajednice, tako da bi mu pripadao posebni dio, trebati će za to dašto privole svih članova zajednice. Ako se usuprot priženitbom neće u ničem

Digitized by Google

goršati položaj članova zajednice, već se priženjenik čini samo dionikom onoga diela, što pripada osobi, kojoj se priženjuje, tad ne ima razborita razloga, s koga bi se ostali članovi mogli tomu protiviti, jer svaki je dionik podpunim vlastnikom svoga intelektualnogu diela, s toga je naravno, da mu pripadaju i koristi u razmjeru njegovog diela, pak tim može on po volji razpolagati, dieliti te koristi s kim hoće, dakle i sa priženjenikom. — Ako s toga n. pr. A, jedan od trojice, koja uživaju potajnom diobom dopali im dio u zajednici, hoće da priženi nekoga svojoj kćeri, ter priženjenik imade participirati samo kod onoga diela, koj pripada njegovom tastu s obitelji, dakle ovdje kod jedne trećine, nepogoršava se usljed toga položaj ostale dvojice ničim, jer pripadajuće im dvie trećine koristi a u slučaju diobe dvie trećine imetka ostaju netaknutimi, s toga neće ni trebati privole B. i C., da A uzme priženjenika na svoj dio, dočim bi svakako trebalo te privole, kad bi priženjenik imao uzimati posebni položaj, kad bi obitelji A-ovoj obzirom na priženjenika imao pripasti veći dio kod razdiobe koristi i kod razdiobe imetka prigodom ukinuća zajednice.

Kaki položaj imade zauzeti priženjenik u zadruzi, glede toga mjerodavan je prije svega izrični ugovor ovlaštenika ili njihovo muklo priznanje, po kom su oni priznali priženjenika ovlaštenikom u stanovitoj mjeri. Nije li zadrugari ništa pobližje ustanovljeno, prosudjivati će se pravo priženjenika po zakonskih ustanovah. Zadružni zakon od 3. ožujka 1874 neoznačuje pobliže prava priženjenika, već što u §. 13 ističe, da za udovce priženjenike valja isto, što i za udovice, živuće u zadruzi usljed priudaje. Da priženjenik nije u svem ravan ostalim članovom zadruge, pokazuje §. 10 provedbene naredbe k z. z., polag kojega se priženjunik nesmatra predstavnikom loze, već njegova žena, rodjena u zadruzi. Još jašnije vidi se to iz ustanove §. 4. zakona od 29. prosinca 1876, polag koje priženjenik, nadošao u zadrugu bez posebnog ugovora, neima prava tražiti diobu zadružne imovine, makar da mu u slučaju diobe pripada odnosni dio. —

Pravo udovca priženjenika normirano je u §. 13 z. d.

Digitized by Google

točno, ter mu prema tomu, ako imade djece, pripadaju glede uživanja zadružne imovine sva prava pokojne mu žene, za slučaj diobe pako valjati će zanj i za djecu mu ustanove §§. 757 i 758 o. g. z. Ako je usuprot bez djece, pripada mu pravo na uživanje zadružne imovine ko što i ostalim zadrugarom, a u slučaju iztupa jedna četvrt diela pokojne žene, dočim po zak. čl. IV. 1870 pripadaše mu cieli dio pokojne žene kao vlastnost. O pravu priženjenika neudovca ne odredjuje zadružni zakon napose ništa, jer priženjenik, dok mu je živa žena, dionikom je onih prava, koja pripadaju ženi, ako nije bilo inače ugovoreno. Njegov dakle položaj u zadruzi ravna se po položaju žene mu, kao što se položaj u zadrugu udate žene ravna po položaju njezina muža, dok ovaj živi, a položaj udovice normiran je točno zakonom, ter je njemu uzporedjen i položaj priženjenika udovca. Oba bo slučaja postanka zadružnim članom spadaju u istu kategoriju. U slučaju diobe pripasti će prema tomu priženjeniku s njegovom ženom onaj dio, koj na nju po njezinom položaju u zadruzi odpada. Ako se je dakle priženio djevojci u zadruzi, dobiti će oboje, čim nije bilo ništa drugo ustanovljeno, dio što pripada ženi. Ako se je priženio udovici, tad je opet mogao postanuti dionikom samo onoga, što njoj pripada. Prema tomu priženiv se udovi, došloj u zadrugu priudajom i koja imade djece, nije on bez privole zadrugara, tutora i tutorstvene oblasti mogao postanuti ovlaštenikom diela zadružne imovine, što pripadaše pokojnomu mužu udove, jer vlastnost toga diela pripada djeci, a udovi samo odnosni dio uživanja, ter se u pomanjkanju posebne ustanove priženjenih imade smatrati dionikom samo toga uživanja i samo ono može mu se u slučaju diobe dosuditi. — Ako usuprot udova, došav u zadrugu priudajom, neima djece, može ona razpolagati samo s jednom četvrtinom diela pokojnoga muža, ter će joj u slučaju diobe samo taj dio pripasti zajedno s mužem, ako nije inako ustanovljeno izrikom ili možda muklom privolom ostalih zadrugara. O pravu udove, rodjene u zadruzi, ne govori zadružni zakon izrično ništa, osim što provedbena naredba u §. 10 ističe, da udovica s djecom, rodjena u zadruzi, može pripadajući joj dio samovlastno moliti, čim nastupe uvjeti

Digitized by Google

§. 12 z. z.; a da to može udova bez djece, razumieva se sobom, jer rečeni §. dopušta to i udovi, došloj u zadrugu usljed priudaje. — Nu kad znademo, da glede prava na zadružnu imovinu postoji jednakost medju mužkim i ženskim spolom, uz neke iznimke (§. 14 z. z.) i kad zadružni zakon izrično normira pravo udovica, došlih u zadrugu priudajom; sliedi odatle, da je pravo udova, rodjenih u zadruzi, jednako pravu ostalih u zadruzi rodjenih članova. Udova dakle rodjena u zadruzi imade se smatrati pravom vlastnicom pripadajućega joj diela, imala ona djece ili ne; stoga se ona u smislu §. 10 prov. nar. smatra predstavnicom loze, ter njezinoj djeci prije njene smrti nije po §. 9 prov. nar. slobodno tražiti diobu zadružne imovine; s toga i veli riešitba visoke kr. zem. vlade od 13. veljače 1880 br. 16.774 ex 1879, da uporabi §. 27 sl. f. odnosno §. 31 z. z. imade mjesta samo onda, „kad na kućištu ne ima nego **urodjena** mati ili otac kao predstojnik loze s djecom, na koju ili kojega se ime ima upisati nepokretnost.“ Prema tomu se ustanove §. 13 z. z., sloveć o pravu udova, došlih u zadrugu priudajom, ne mogu uporaviti na udove, rodjene u zadruzi, ne može se n. p. reći, da takovoj udovi u slučaju iztupa pripada jedna četvrt diela pokojnog muža, jer se njezino pravo ne ravna po pravu muža, već usuprot pravo ovoga po njezinom pravu. Ako se je dakle priženjenik priženio udovi, rodjenoj u zadruzi, te s njom zajedno uživao pripadajući joj dio, nećemo u slučaju diobe s njim ni imati posla, dok mu je živa žena, a postane li udovcem, vrieditи će zanj §. 13 z. z.

S gornjim razlaganjem o položaju priženjenika u zadruzi ne slaže se riešitba visoke kr. zem. vlade od 6. studenoga 1879 br. 13.976 i od 26. kolovoza 1880 br. 16.809, izrečena u sliedećem slučaju. Na zadružnom selištu življaše samo Petar Krivak sa svojom obitelju i dvie neudate kćeri pokojnog mu brata Gjure, Kata i Bara. Petar Krivak umre god. 1856, ostaviv iza sebe udovu Franjicu sa sinom Gjurom, rodjenim god. 1848 i kćermi Josipom, rodjenom god. 1851 ter Anom, rodjenom god. 1854. Udova Franjica rodi god. 1858 s nekim Gjurom Mavrecom nezakonito diete Martu, a god. 1859 priženi si istoga Ma-

Digitized by Google

vreca, ter rodi s njim još sina Josipa i Stjepana. Priženjenik Mavrec umre g. 1862, a spomenuta Kata i Bara udadoše se. Godine 1876 povede se diobni postupak, ter prvomolbena odluka, uporaviv krivo ustanovu §. 27 sl. f. i §. 31 z. z. izreče, da na zadružnom selištu žive samo jedna obitelj, ter se prema tomu imade kućna zadruga brisati i „pravo vlastničtva na Gjuru Krivaka u jednoj trećini, malod. Josipa Mavreca u jednoj trećini i mal. Stjepana Mavreca a jednoj trećini uz doživotni užitak jedne četvrtine na korist udove Franjice uknjižiti". Usljed utoka Gjure Krivaka ukine zemaljska vlada rečenom riešitbom od 6. studenoga 1879 prvomolbenu odluku, zabaciv kao „krivu i netemeljitu" uporabu §. 27 sl. f. i 31 z. z. ter dodav izrično sliedeće: nadalje mora se nazor kr. podžupanije, kao da postoje u toj zadruzi tri jednakopravne loze, takodjer izpraviti, pošto, uzimajuć pokojnoga Gjuru Mavreca za pravoga člana zadruge u smislu §. 13 alineje 2 z. z. i uzimajuć nadalje, da je za vrieme njegovog primanja u zadrugu (god. 1859) samo jedna loza postojala, to istomu pripada polovica selišta, ter nemogu po tom razloženju niti njegovi sinovi, Josip i Stjepan većega diela dobiti". Postupak bude nastavljen i izrečena nova prvomolbena odluka, kojom bi u smislu rečene vladne riešitbe odlučeno, da se zadružno selište imade dieliti na dvoje, tako da pripane jedna polovina Gjuri Krivaku s njegovom obitelju, a jedna polovina djeci pokojnog Gjure Mavreca uz udovu Franjicu. Gjuro Krivak uloži i proti toj odluci utok, poričuć djeci Gjure Mavreca još uvjek pravo na zadružnu imovinu. Na to izdade vis. kr. zem. vlada citiranu riešitbu od 26. kolovoza 1880 kojom promieni prvomolbenu odluku odnosno svoju prvu riešitbu odrediv, da se nasljednikom pokojnog Gjure Mavreca imade izlučiti samo treća stran selišta, i to s razloga, što Gjuri Mavrecu na temelju 2 alineje §. 13 zakona od 3. ožujka 1874 o zadrugah, pošto prigodom primljenja ništa ugovoreno bilo nebi, pripada jednaki dio sa svakom lozom, koja je postojala onda, kad je u zadrugu primljen bio, pošto je pako god. 1859 osim loze Petrove još i loza pokojnoga Gjure starijega kroz neudate kćeri Katu i Baru reprezentirana bila, ter su tiem dosljedno

Digitized by Google

dvie loze faktično obstojale, ne može se rečenim malodobnikom više od treće strani selista Krivaka dopitati."

Obie dakle vladne riešitbe prosudjuju pravo Gjure Mavreca kao člana primljena u zadrugu posebnim ugovorom, uporavljajuć na nj ustanovu §. 13 alineje 2 z. z. Nu prije svega ne stoji, da je Gjuro Mavrec primljen u zadrugu posebnim ugovorom, jer tuj ni ne bijaše nikakova ugovora izmedju zadrugara i Gjure Mavreca, niti je bilo za sklapanje ugovora sposobnih zadrugara, jer osim udove Franjice svi ostali zadrugari bijahu malodobni, ter bi bilo treba i privole tutorstvene oblasti, sama pako udova Franjica nije ga mogla učiniti suovlaštenikom imovine, koja pripadaše malodobnikom. Pravo Gjure Mavreca imalo se prema tomu prosudjivati po ustanovah valjajućih za priženjenika; priženitba bo poseban je način postanka zadružnim članom od ugovora, ter ih i zadružni zakon u §. 1 sl. c. i d. luči, dočim ih spomenute vladne riešitbe identificiraju. — Kakovi pako položaj imao bi zauzeti Gjuro Mavrec kao priženjenik, razložismo gore. Udova Franjica, koja, kako pokazuje porod Marte, još prije udaje za Gjuru Mavreca življaše s njim, nije mogla, priženiv si suvlastno Gjuru Mavreca, učiniti ga ovlaštenikom ničesa drugoga, do li onoga, što njoj pripadaše, jer inače bi mogla vrlo lasno izigrati pravo djece, rodjene s prvim mužem. Priženitbe čestim su povodom svadjam. Često se dogadja, da se zadrugari ne protive priženitbi, puštajuć priženjenika dionikom prava, pripadajućih ženi, ali ako se priženjenik uzme kasnije gerirati kao samostalan član, prisvajati si pače kao član primljen u zadrugu posebnim ugovorom, položaj posebne loze, tad je naravno, da nastaju svadje.

Rekosmo gore, da se pravo priženjenika, ako nije bilo prigodom priženitbe ništa posebna ugovoreno, ravna po pravu ženskinje, kojoj se je priženio. Nu znademo, da zadružni zakon daje zadruzi pravo, po kom može ona ženskomu članu pripadajući mu dio dati u naravi ili u gotovom novcu polag procjene. Pita se sada, može li se ustanova §. 14 z. z. uporaviti i na one ženske članove zadruge, kojim se je neko priženio? Taj §. spominje „iztupivšega ženskoga člana", pak držeć se strogo šti lizacije toga §. i uzimajuć svaki §. napose, a ne u savezu s

Digitized by Google

cielim zakonom, mogao bi se lako naći koj cjepidlaka, ter tražiti dio i za iztupivše bivše ženske članove zadruge. — Moglo bi se nadalje misliti, da §. 14 misli samo onakove ženske članove zadruge, koji iztupaju iz zadruge prigodom udaje. Nu nazor taj nebi bio osnovao ni na zadružnom zakonu, ni na načelih, koja su vodila zakonodavca kod stvaranja te ustanove. Zadružni zakon razumieva pod iztupom ženskoga člana ne samo udaju iz zadruge, već i slučaj onaj, kad se provede zadružna dioba, kako to pokazuje §. 14 z. v. alineja 5. Nadalje oni narodno-gospodarstveni obziri, koji su vodili zakonodavca kod stvaranja §. 14 z. z. nebi bili postignuti, kad bi se taj §. uporavljao samo na one ženskinje, koje se udaju iz zadruge, jer bi po tom mogla n. p. u zadruzi živuća, neudata djevojka, prigodom diobe dobiti dio u naravi, ter ga kasnijom udajom prenieti na drugu obitelj. I onakovomu dakle ženskomu članu zadruge, koj se neudaje iz zadruge, mogu zadrugari po volji dati naknadu njegovog diela u gotovu novcu. Isto to možemo uztvrditi i za ženskinju, kojoj se neko priženio. Jer čim nije bilo ništa posebna ugovoreno, ter ovlaštenici priznali priženjenika samo dionikom prava njegove žene i u onoj mjeri, u kojoj njoj pripada; nije on napram ostalim zadrugarom bez njihove naročite privole mogao steći jačega prava, nego pripada njegovoj ženi, niti im niko ne može braniti, da se ne posluže oni prigodom diobe ustanovom §. 14 z. z. Drugoga nazora bili bismo kod potajnih dioba, gdje je imovina podieljena medjusobnim sporazumkom ovlaštenika ter i ženskinja uživa svoj odieljeni dio, gdje se prema tomu ovlaštenici, dokinuv svaku zajednicu, i dodieliv ženskinji njezin dio u naravi, ne mogu služiti pravom, što ga daje §. 14 z. z. samo članovom zadruge u pravom smislu, kakovom se ne mogu smatrati potajne diobe, na koje se prigodom oblastne provedbe mogu aplikovati samo one ustanove zadružnoga zakona, koje ovaj na njih izrično proteže.

Dr. F. J. Spevec.

Digitized by Google

Jedna primjetba k članku Mjesečnika br. 2 o. g. pod naslovom: kako se ima postupati po propisih zakona o maličnom postupku, kada stranke poput svjedoka preslušane posve protuslovno ob istoj okolnosti izpovjede?

Veleučeni gospodin pisac gore navedenoga članka uvrštenoga u broju 2 Mjesečnika t. g. na strani 70 zastupa posvema pravilno te na duhu zakona bagatelnoga temeljeće se mnienje: da svaka stranka u maličnom postupku dokazati ima okolnost, koju za realizovanje svoga prava odnosno za obranu proti tužbenom zahtjevu navodi; pa ako ovo nedokaže, da se smatrati ima za istinito protivno toj okolnosti, dakako u koliko se okolnost neporeče.

Prema tomu je logična posljedica, da se, — ako su obe stranke u pomanjkanju inih dokazalah te u pomanjkanju podatakah o tom, koja stranka više vjere zaslužuje, saslušane i zapriežene poput svjedokah o jednoj okolnosti, koju jedna stranka jestno, a druga sasvim protivno niječno izkazuje — suditi može prama tužbenom zahtjevu, ako je tužitelj u takovom slučaju dokazao tužbovni faktum, a tuženi svoj prigovor dokazao nije; u protivnom slučaju pak, ako je tuženi svoj prigovor n. p. obavljenu izplatu dokazao, da se ima tužitelj s tužbenim zahtjevom odbiti.

Jedina primietka, koju imadem staviti mnienju veleučenoga g. pisca razvitom n gore navedenom članku jest ta: da nedržim, da će ikada kakovom rezultatu voditi kriminalna iztraga, koja bi po mnienju veleuč. g. pisca imala u slučaju, kada stranke poput svjedoka preslušane i zapriežene posve protuslovno ob istoj okolnosti izpovjede, predteći osudi koja se ima izreći u razpravi vodjenoj po maličnom postupku; s toga pako držim da je suvišno u r e d a r a d i spise odstupiti kaznenomu sudu, neglededeć na to da nenalazim ovomu postupku u r e d a r a d i temelja u samom zakonu, već mnijem, da malični sudac može, držeći se pravila razvitoga po veleuč. g. piscu u gore navedenom članku, odmah osudu izreći.

Kazneni sudac bo neće moći si pribaviti drugog dokaznog

Digitized by Google

materiala nego li onaj koji je predležao maličnom sudcu; izkustvo bar nas uči, da to kaznenomu sudu nikada za rukom pošlo nije, tim manje, jer kazneni sudac nemože u slučaju gore navedenom a priori jednu ili drugu stranku za osumnjičenika smatrati, već mora ili obe stranke ili nijednu za osumnjičenika držati. U svakom pak slučaju važi jednako izpovjed jedne i druge stranke u gore razvitom slučaju i u kriminalnom postupku te neće moći izpovjed jedne protudokaz proti drugoj pružiti.

Iz kaznenih pismara sudova prve molbe, a i iz kaznene pismare stola sedmorice kao kassacialnoga suda osvjedočiti se može svatko, da je bilo kaznenih izvidjenja u sličnih slučajevih povedenih doduše ne ureda radi, već na zahtjev stranke, no da sud nije imao nikada dovoljnoga dokaznog materiala, da crpi osvjedočenje o krivnji jedne ili druge stranke, te je stoga jur po prvomu sudu uvjek sljedila odriešujuća osuda.

Dosljedno mnienju zastupanom po veleuč. g. piscu uvodno navedenog članka morao bi mališni sudac i onda ureda radi spise odstupiti kaznenomu sudu, ako su obe stranke o istoj okolnosti poput svjedoka saslušane, protuslovno izkazale, ali jedna samo zaprisegnuta, jer je i onda stranka, koja je protivno ma i nezapriseženo, izkazala, krivo svjedočila (§. 199 sl. a. k. z.)

No kod ovakovog postupka nebi se mogla, bez predhodnog poslovanja kaznenog suda većina bar seljačkih parnica u maličnom postupku koncu privesti.

Osim toga čini mi se, da taj postupak nebi odgovarao duhu zakona, jer stranke, u maličnom postupku poput svjedoka saslušane, nesmatraju se za ino nego za svjedoke kao u redovitom civilnom postupku, te u tom pogledu valja za protuslovne izkaze svjedoka analogija §. 160 gr. p, p.

U redovitom civilnom postupku pak nije nigdje propisano, da sud ureda radi imade, — ako predleže protuslovni izkazi zaprisegnutih svjedoka — razpravu obustaviti, i spise kaznenomu sudu odstupiti, niti se to u praksi neradi premda je jamačno i u ovom slučaju izpovjed jednih svjedoka očito neistinita.

Pošto povrata u prijašne stanje normirana u §. 378 gr. p. p. po §. 83 maličnog postupka izključena nije, ta nemogu

Digitized by Google

pojmiti, kako bi osuda maličnoga sudca, izrečena u gore navedenom slučaju prije dovršene kaznene iztrage, odnosno prije priobćenog maličnom sudcu rezultata iste, — u koliko bi ovaj nepovoljan izpao, — povriedila pravnu sviest nedužne stranke v i š e, nego usljed potvrde višeg suda pravomoćnom postala osuda redovitoga gradjanskoga suda u slučaju povrate dozvoljene po §. 368 gr. p. p.

Mislim usljed toga, da bi obustava proglašenja osude u maličnom postupku u slučaju, kada stranke poput svjedoka saslušane posve protuslovno ob istoj okolnosti izpovjede, neshodno bilo, jer nebi vodilo do svrhe, koju veleuč. g. pisac uvodno navedenoga članka pred očima imade, već bi se samo kaznenim sudovom suvišnoga posla prouzročilo; pa mnijem, da mališni sudac i u slučaju navedenom o d m a h osudu izreći ima, a da time obzirom na propis §. 83 malič. postupka p r o t u z a k o n i t o nepostupa; dočim stranki, koja drži da je u svom pravu povriedjena, ako misli da ima dovoljnih dokazala, pravo ostaje nastupiti put kaznene prijave, te ako možda s prijavom uspije, tražiti povratu u stanje prijašnje.

Nasuprot pak bi se, da se pravilno ureda radi prijava podnese u gore navedenih slučajevih kaznenomu sudu, samo razdor i mržnja medju strankami umnožila. **A. Rušnov.**

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Kada se izvan ništetnosti i izvan povrate u predjašnje stanje ima u jednoj te istoj parnici nakon pravomoćnosti osude donieti ponovo osuda? (Tumačenje §. 269. gr. p. p. sa nuzgrednim osvrtom na §§. 2, 3, 107, 255 p. p., §. 16 odvj. reda, §§. 6, 7, 532, 1005, 1008, 1022, 1025 o. g. z.)

(Svršetak.)

Na taj utok stigne riešenje c. kr. krajiškog odsjeka banskog stola od 19. listopada 1878 br. 9758, kojim se odluka prvog suda u glavnoj stvari potvrdjuje, dočim se parbeni trošak prebija.

R a z l o z i: Po §. 269 gr. p. pripada tuženiku, koji je tužitelju

Digitized by Google

glavnu zakletvu navratio, pravo, obnovu parbenog postupka zatražiti, ako je tužitelj prije umro, nego je navraćenu mu prisegu položio.

Dogoditi se može, kako se je u nazočnom parbenom predmetu u istini dogodilo, da ima tužitelj istovjetni interes, da se parbeni postupak obnovi i to onda, iako po svoj prilici nije moguće izvesti, de će sud radi sljedivše smrti položitelja nepoloženu prisegu položenom očitovati.

Tužitelj t. j. nasljednici istoga nastojahu u nazočnom predmetu iz analogije §. 269 gr. p. obzirom na §. 6. o. g. z. svoje pravo na obnovu parbenog postupka dovoditi; nu rieči i smisao toga §. protuslove tom nazoru sasvim i tako, da ga obzirom na §. 5 o. g. z. zabaciti valja, a to tim više, što tužiteljeva opazka, po kojoj bi se stranki jednoj zaniekalo ono, što §. 269 gr. p. drugoj stranki dopušta, nestoji, pošto je tužitelj predvidiv, da se prisega neće položenom očitovati, mogao u provokaciji ex lege diffamari liek naći, da mu dotično pravo nepropadne.

Pošto su pako tužiteljevi nasljednici to propustili te sudbeno očitovanje potražili, da se naime upitna zakletva položenom smatrati imade, to su sami doprinieli, da se je glavna parnica definitivno u korist tuženika dovršila. Dosljedno valja spomenuti, da nasljednici tužiteljevi nebi ni onda mogli zahtjevati obnovu parbenog postupka, kada bi njihov na §. 269 gr. p. oslonjeni nazor temeljit bio kao što nije; jer je sudbena odluka od 16. srpnja 1877 br. 4255, kojom se je više spomenuta zakletva nepoloženom očitovala, već pravomoćnom postala.

S tih razloga valjalo je napadnutu odluku u glavnom potvrditi, pri čem se pako parbeni troškovi prve molbe obzirom na iztaknuti položaj stvari po §. 575 gr. p. medjusobno prebijaju.

Proti toj rješitbi uloži zastupnik tužitelja vanredni utok sa sliedećimi navodi:

Viši sudija priznaje, da u ovom pravnom slučaju tužitelj ima isti interes da se parnica obnovi, kao i tuženik ili pravije primatelj prisege kao i nalagatelj.

Samo što drugi sudija tvrdi, da je za nasljednike primatelja prisege jedino na razpoloženju stojao pravni liek provokacije ex lege diffamari i da je rok za taj pravni liek propušten. No isti sud ovdje previdja, da je osuda, koja je priepornu sada prisegu dosudila, pravomoćnom postala jošte prije nego što je tužitelj umro i da je protivničkoj strani nakon tog slučaja smrti na volji stojalo od postupajućeg suda izhoditi odluku, da se dosudjena prisega ima nepoloženom smatrati. Iz toga pak sliedi, da izazivna parnica nije mogla tok već provedene parnice obustaviti, i da je sasvim ravnodušno bilo, da li će nasljednici tužiteljevi iskati rješitbu, da se prisega ima položenom smatrati ili će protivna strana u protivnom pravcu tu rješitbu iskati. Ravnodušno je i to bilo, da li su nasljednici predviditi mogli, da se prisega

Digitized by Google

nemože položenom smatrati. Viši sud mnije, da je tužiteljevim nasljednikom za vremena, dakle pod stanovitim rokom, izazivnu tužbu podići radi toga, što se je protivnik podičio, da je utuženu tražbinu posve izplatio; no parbeni postupnik za izazivni postupak nije utvrdio nikakvog roka, koji bi zagodu za sobom nosio, nego u naravi stvari leži, da je izazivna tužba od onog časa prekasna, kada protivnik (provokat) predmet svojeg dičenja pred sud iznese; u ovom slučaju provokat je predmet dičenja u vidu prigovora izplate pred sud izneo, tužitelj se je po dužnosti upustio u razpravu vrhu toga prigovora, te je zaniekao, da je protivnik štogod od utužene tražbine odplatio, pa već s bog toga posebnom izazivnom postupku nije bilo mjesta sve da bi tužitelj u životu bio. Pravo dakle izazivni postupak zametnuti po sebi nije zastarjelo, ali je isti postupak postao bezpredmetnim.

Kada se dakle od strane višeg suda priznaje, da u ovom slučaju nasljednici tužiteljevi isti interes imaju kao i tuženik, da se razprava obnovi, kada se dalje vidi, da izazivnom postupku u obće u ovom slučaju mjesta bilo nije, onda nepreostaje ništa drugo, nego §. 269 p. p. tumačiti u onom širem obziru, u koliko obći propisi o tumačenju zakona (§. 6 i 7 o. g. z.) dozvoljavaju. Zakon veli, da se kod manjkanja posebnih zakonskih propisa za podlogu uzeti imaju načela, u zakonu poprimljena kod srodnih pravnih instituta kao i slučajevi u zakonu jasno riešeni (§. 7 o. g. z.)

Jasno je u zakonu riešeno, da teret dokaza pada na onoga, koji čin dokazati se imajući tvrdi, i da će se taj čin, u koliko se od protivne strane nepriznaje, ako se nedokaže, neistinitim smatrati (§. 104 p. p.). Kada to stoji, pa kada zakon nadalje veli u §. 269, da u slučaju, ako primatelj prisege prije polaganja umre, a slučaj §. 265 p. p. nenastupi, smrću tom gubi dokazalo onaj, koji je prisegu naložio — onda bi značilo i propisom o tumačenju zakona i navedenim dviema ustanovama o teretu dokaza nasilje činiti, kada se hoće pri svem tom u nazočnom pravnom slučaju izvoditi rezultat posve protivan.

Zakon dozvoljuje onoj strani, koja je dokazalo izgubila slučajem smrti, da parnicu obnovi i nova dokazala nabavi, ako toga ne učini, snosi od volje gubitak t. j. čin, koji se je imao dokazati prisegom umrloga, predhodno stoji nedokazan. U glavnoj razpravi protivnik je priznao čin, da je utuženu svotu dužan ostao — sud je već na temelju toga priznanja obstojanje tužiteljeve tražbine istinitim izpostavio, no kada protivnik svoj prigovor učinjene odplate prema gore izloženom nije dokazao, pa niti je voljan niti u stanju u novoj razpravi nova dokazala pridonieti — onda nastaje pitanje: može li pravo tužiteljevo od suda već priznato samo zato utrnuti, što protivnik slučajem, koji samo njega

Digitized by Google

po zakonu tereti, svoje tobožnje jače, odnosno novije pravo nije mogao dokazati?

Nemože se mnienje višega suda opravdanim priznati, kao da je tim, što su nasljednici tužiteljevi propustili izazivni postupak, i što su predhodno iskali da se prisega položenom proglasi — parnicu već tim za navjek izgubili.

Odluka postupajućeg suda o tom, da li se prisega položenom ili nepoloženom smatrati ima, bila je u toliko probitačna, što bi trošak nove razprave onda, kada bi prisega položenom smatrana bila, posve odpao, a nestoji navod prvog suda, kao da se je predviditi dalo, da će riešitba negativno izpasti; pa i onda kada bi to stojalo, nije se moglo osloniti na samo mnenje stranaka o tom, da li se ima prisega položenom ili nepoloženom smatrati, jer zakon ište, ako se hoće nova razprava izhoditi, da je predhodno već riešeno, da se prisega neima položenom smatrati (§. 269 p. p.), a riešeno je to predhodno pitanje samo pravomoćnom odlukom suda (§. 256 p. p.)

Nemože se ni to prigovoriti nasljednikom tužitelja, da su imali protivnoj strani pripustiti da izhodi od suda odluku o prieporu, da li se dosudjena prisega ima položenom ili nepoloženom smatrati — jer interes protivne strane sa sobom donosi, da se to pitanje nikada i nerieši; jer izpadne li ta riešitba jestno, onda je protivnik na temelju meritorne osude dužan utuženu svotu sa pr. platiti, izpadne li nečno, onda je tim ujedno u smislu §. 269 p. p. izrečeno, da prigovor učinjene odplate nije dokazan. Tužiteljka stranka jedina je, kojoj u ovom slučaju na srcu leži, da se o priepornoj tražbini nova razprava povede.

Tužiteljevo pravo na utuženu tražbinu učinjeno je ovisnim od uvjeta, da protivnik prisegom dokaz neprovede o prigovorenoj odplati iste, taj je slučaj nastupio, te pošto je to iz spisa i razlozi zakona dokazano, sada valja tužiteljki stranki pružiti mogućnost, da do svojeg prava njojzi zakonom pridržanog zaista i dodje; cieli gradjanski zakonik, koji zajamčuje materijalna privatna prava gradjana — nebi imao nikakve vriednosti, kada nebi bilo zakona o postupku sudá, koji pokazuje gradjanom put, kojim će doći do svojih prava, i koji jim zajamčuje izvjestan uspjeh.

Zaoto je gradjanskomu postupniku vrhovno načelo, da svakom gradjaninu izvjestno pripomogne, da do svojeg prava, u materialnom zakoniku njemu pripoznatog, izvjestno dospieti može; zaoto se postupnik takav niti zamisliti nemože, koji pruža mogućnost sudskoj izreci: da gradjaninu A. pripada po zakonu to i to pravo proti gradjaninu B., ali mu se ne može to pravo uručiti, jer u postupniku neima o tom slučaju nikakve ustanove. Ako se dakle u smislu §. 7 g. z. imade i koje za-

Digitized by Google

konsko mjesto, po naravnih pravnih načelih tumačiti, onda se kao naravno pravno načelo priznati mora, da zakon nesmije sam svomu vrhovnom načelu protusloviti, pa da se zamisliti nemože slučaj, da je pravo jedno zakonom priznato i pred sudom dokazano, ali se dosuditi nemože; jer je vrhovno načelo postupnika, da zajamčuje i udielstvorava ona prava, koja materialni zakonik pripoznaje. Kada se sve gornje uvaži, onda je opravdana za nasljednike primatelja prisege analogija onog postupka, koji je u §. 269 slučajno samo za nalagatelja normiran, a slučajno je tamo samo nalagatelj spomenut, jer u sudskoj praksi redovno nalagatelj prisege jedini je interesiran, da se njegovo pravo u novoj razpravi inače dokaže, dočim pravni slučaj, kakov ovdje predleži, veoma riedko dolazi. Analogija, koja je za tumačenje zakona izrično dozvoljena, nije ništa drugo nego subsumiranje dvajuh srodnih pravnih slučajeva pod jedno zajedničko više načelo, da u ovom slučaju razdaleko ne stoji srodstvo postupka, kada jedna ili druga strana traži obnovu postupka — to je jasno, a vrhovno zajedničko načelo, u kojem se oba srodna slučaja u jednu nerazdieljenu cielinu slivaju — to je pravni interes s jedne i zakonom načelno dozvoljena obnova parnica u slučaju smrti polagatelja prisege — s druge strane. Zakon nalagatelju prisege izrično dozvoljava obnovu razprave očevidno samo zato, da mu dveri pravde u obće zatvorene nebudu, no zakon tu, ako je protivnu stranu mukom prešao, nije mogao ujedno izreći, da dveri pravde zatvara protivnoj strani; pa u koliko u ovom slučaju uskraćenje obnovljene razprave identično jest sa uskraćenjem njegovog po samom sudu pripoznatog prava, ležalo bi u zakonu najveće protuslovje, onom pričuvati zaštitu pravde, koji svojeg prava nije dokazao, a onom ju uzkratiti, koji je svoje pravo dokazao.

Na taj vanredni utok izidje sliedeće riešenje c. k. krajiškog odsjeka stola sedmorice od 24. siečnja 1879 br. 490. Vanrednom se utoku udovoljava, obie riešitbe nižih sudova mienjaju se, te se postupajućem sudu nalaže, da prema zahtjevu tužitelja, stavljenom u njegovoj posliednoj prošnji za nastavu razprave novo ročište ureče, razpravu u smislu §. 269 p. p. povede i nakon toga odgovarajuću novu osudu izreče.

Razlozi: Po §. 269 g. p. p. gubi stranka parbena, koja je prisegu odlučnu navratila, ovo dokazno sredstvo, ako umre parbena stranka, kojoj bijaše odlučna prisega navraćena, prije nego li ju položi, a ne nastupe okolnosti, pod kojima se može prisega položenom, uzkraćenom ili uzvraćenom smatrati.

Nijedan od ovih slučajeva nije u nazočnom predmetu nastupio i tako je tuženi izgubio dokazno sredstvo odlučne prisege ob uztvrdjenoj po njem okolnosti učinjene odplate utužene tražbine. Iz toga ipak nesliedi, da je tuženi sasvim izgubio parnicu, jer mu po §. 269 g. p. p.

Digitized by Google

pristoji pravo ob uztvrdjenoj okolnosti učinjene odplate, o kojoj je odlučnu prisegu navratio, druga i nova dokazna sredstva pridonieti i ponovu razpravu zamoliti. Tim tuženiku pristojećim pravnim sredstvom zapriečen je tužitelj, da tražbinu, ako i tuženi ovo pravno sredstvo neupotriebi, nakon donešene osude ostvari, te mu nepreostaje ino već sam zamoliti obnovu razprave i novu osudu, što nije neumjestna povrata u prijašnje stanje, već vrst izaziva protivnika, da pristojeće mu po §. 269 g. p. p. pravo udjelotvori.

Odpućenjem molbe tužiteljeve, kojom je zamolio ostvaranje toga prava, učinjena mu je krivim tumačenjem i uporabom zakona očevidna nepravda (§. 335 p. p.), moralo se je stoga mienjajući suglasne niže odluke zadovoljiti zahtjevu tužitelja.

Pri intimiranju posliednje rješitbe odredi prvi sud ročište, na kojem tužitelj stavi molbu, pošto nasljednici tuženika, koji medjutim bješe preminuo, na to ročište nikakva dokazala za svoj prigovor spremili bili nisu, da se ročište na 30 dana odgodi, te da se u ročištnoj odluci nasljednici tuženika pozovu, da na novo ročište pridonesu za svoj prigovor nova dokazala. Na novom ročištu doista se nasljednici tuženika pozovu na neke svjedoke, koji bi dokazati mogli, da su tobože vidili, da je obveznica na kojoj se utužena tražbina temelji, bila pred smrt tuženika, koja se je dogodila na dvie ili tri godine poslje podnašanja tužbe u rukama tuženika, koji navod stojaše u protuslovju sa činom, da je ta obveznica, od početka parnice pa do svršetka bila u rukama tužitelja i njegova zastupnika. Obveznica ta bila je dakako u izvoru i uskladjena od strane tužitelja te pozvani nemogoše navod tuženika potvrditi. Pa stoga prvi sud izreče o prvobitnoj tužbi Alekse G. novu osudu toga sadržaja, da je ostavina Jakova M. dužna ostavini Alekse G. bezuvjetno platiti 210 for. s pr. i predbilježbu opravdanom pripoznati. Proti ovoj osudi nepodnese nitko nikakova pravnoga lieka.“

Opazka pisca. Ovdje predleži eklatantan slučaj praznine zakonske. Sudac dolazi u prociep ili da se drži jasnog slova zakona, te da nedopušta da se ovo silom izvrće — a tim ujedno da sankcionira očevidnu nepravdu; ili pak da se stavi na gledište najviših načela zakona, i tim da dade zadovoljštinu uvriedjenoj pravdi, ali ujedno da učini nasilje jasnom slovu zakona. U nazočnom slučaju riešitba treće molbe jedino odgovara pravednosti, ali se ni to neda tajiti, da je tom riešitbom tekst §. 269 p. p. tako zašarafljen, da ni jedno slovce nije na miru ostalo, nego se je sve uzdrmalo; da je drugomolbena riešitba pravomoćnom postala, ostala bi ta utjeha, da je slučaj strogo po zakonu riešen, dakako veoma slaba utjeha, kada rezultat pokazuje, da bi baš u toj zakonitosti velika nepravda ležala. Nauk iz ovoga pravnoga slučaja za budućnost ostaje za sudca jalov, jer su mu zakonom vezane ruke i

Digitized by Google

on došav i u buduće u onaj prociep, što je malo više iztaknut, može samo birati manje zlo, a koje je manje zlo, to zavisi od pojedinog pravnog slučaja a bome i o subjektivnih nazorih sudca kao pravnika. Iz ovog pravnog slučaja samo državnik — zakonodavac može crpiti tu pouku, da nije dobro trpiti u tekstu zakona kazuistiku, nego da valja ustanoviti načela u zakonu, ostalo prepustiti sudcu; kada se protivno postupa, izdaje se sudcu testimonium paupertatis, zakon se zapliće u protuslovje sa samim sobom, i sudcu se skučuje poslje djelatnost do mehanizma.

Počem se slične mahne zakonodavstva sbog nedostatka sila ljudskih nikako izbjeći nedadu, preporučuje se tako zvana **judikatna** knjiga kao koristno sredstvo, da se bar opažene mahne pri novom izdanju zakona uklone. dr. **Ž. G.**

K §. 887 ob. zak. gr.

St. tužio je G., koji mu je pogodbom od 6. lipnja 1874. ustupio tražbinu od 10.000 for., pravom zaloga osjeguranu na posjedu br. 15 u T., na platež 4242 for., jer da je za ovu svotu prikraćen, kad je bio posjed god. 1875 ovršnim putem prodan.

C. k. okružni sud odbacio je ovu tužbu presudom od 27. prosinca 1878 br. 23.169 sa sliedećih razloga:

Polag tužbe ustupio je tuženik cesijom, koju obie stranke valjanom priznavaju, tužitelju tražbinu od 10.000 for., koja je bila na posjedu, ustupnom pogodbom pobliže označenom, pravom zaloga osjegurana, i to naplatno.

Posjed ovaj bio je usljed stečaja, pod koji je pao imetak vlastnika onoga posjeda, prodan, te je na tražbinu od 10.000 for., koju je bio tuženik ustupio tužitelju, odlukom sudbenom o razdiobi kupovnine, unišla samo svota od 5757 for. 51 novč., usljed česa je ustupljena svota za 4242 for. 49 novč. prikraćena, pa tužitelj zahtieva, da mu tuženik nadoknadi ovaj gubitak.

Premda je tuženik za čin ovaj doznao, to ipak zakon neopravdava zahtjeva tužiteljevoga, koji se osniva na ustupu, ugovorenom medju pročimi se strankami poradi tražbine hipotekom osjegurane, da mu se nadoknadi svota, za koju je kod tražbine u svoti od 10.000 for. prikraćen; tužitelj je i propustio, kao što sam priznaje, pogledati u javne knjige, koje po zakonitom svom značaju ne samo o naplativosti osjegurane tražbine, nego i o vriednosti zaloga pružaju potrebitih dokazala; pa i samo izkustvo uči, da je kupovnina, za koju se kod javne dražbe

Digitized by Google

zalog prodaje, u pravilu manja, nego li procjenbena vriednost; a napokon §. 1398 o. g. z. izrikom ustanovljuje, da ustupovniku, koji se je iz javnih knjiga uvjeriti mogao o naplativosti ustupljene tražbine, nikakova naknada nepripada.

Tužitelj doduše još navadja, da mu je tuženik priobćio, da imade u istom redu i s jednakimi pravi osjeguranu svotu od 20.000 for.; da je tražbina, koju tužitelju ustupljuje, sasma sjegurna, pa da još bolje ovu sjegurnost utvrdi, da je kazivao, kako imade i dr. St. na istom posjedu, ali u nižem redu uknjiženu svotu od 60.000 for., na što da je tužitelj izjavio, da u ovakovih okolnostih preuzimlje spomenutu tražbinu.

Tužitelj je pozvao kao svjedoka dra. St. da ovu tvrdnju dokaže, ali ovaj toga nije posvjedočio, pa s toga se nemože uzeti, da je medju strankami ugovoreno, da tuženik preuzimlje jamstvo za cediranu svotu.

Usljed podnesena priziva preinačio je c. k. viši sud u Pragu ovu odsudu rješitbom od 11. veljače 1879 br. 4861 te dao tužbi mjesta pod uvjetom, da se imade glavnom prisegom pružiti dokaz o tom, da je tužitelj tuženiku izjavio, da će preuzeti spomenutu tražbinu, ako je zalog sjeguran, te da su mu tuženici na to odvratili, da je tražbina sasma sjegurna, na što da je tužitelj očitovao, da u takovih okolnostih preuzimlje ustupom rečenu tražbinu.

Razlozi: Pogodba radi jamstva ustupnika je samo nuzgredna ustanova kod ustupa, koja je, ako nisu stranke ništa posebna ugovorile, zakonom uredjena u §§. 1392, 1398 i 1399 o. g. z. Ako se dakle osim pismene pogodbe ob ustupu, koja ništa nekaže o tom, da li ustupnik za ustupljenu tražbinu jamči, stranke ustmeno dogovore o jamstvu, onda se kod toga radi samo o pobližoj oznaci pogodbe, a nipošto ob ustanovljenju, koje nebi bilo sa pogodbom samom u suglasju, jer sadržaje nove dodatke (§. 887 o. g. z.). Dalje sliedi iz smisla §. 1398 o. g. z., da je uvid o naplativosti tražbine u gruntovnici upisane samo onda pravu na naknadu štete u prilog, ako se nije dobre volje preuzela obveza jamčiti za plativost tražbine, te samo iz zakona samoga sliedi. Napokon se mora pri ustupu, koji se sklopi u Plznju radi tražbine, koja je unešena u gruntovnici kotarskoga suda u Falkenavi, kad se ustupovnik izjavi, da će tražbinu preuzeti, samo ako je sasma sjegurna, a ustupilac to potvrdi, u izjavi ovoj po §. 914 o. g. z. smatrati, da je preuzeto jamstvo i za naplativost tražbine.

S ovih razloga i obzirom na to, da nije bilo zanijekano, da tužitelj nije primio ciele svote, premda je kod ustupa sav iznos izplatio, morala se je odsuda prve molbe preinačiti."

Na priziv tužiteljev potvrdio je c. k. najviši sud u Beču osudu druge molbe.

Razlozi: Nemože se s razlogom niekati, da se je mogao tužitelj

Digitized by Google

iz gruntovnice uvjeriti o naplativosti ustupljene tražbine, košto je mogao pogledati u gruntovnicu ili si pribaviti gruntovnički izvadak.

Tužitelj dakle nemože po §. 1395 i sliedećih o. g. z. s ovoga razloga dokazivati, da tuženik jamči za naplativost ustupljene mu tražbine, niti nije u pogodbi ovo jamstvo izrečeno. Ako je tuženik tužitelju očitovao, da je ustupljena tražbina posve sjegurna, pripisivaše joj tim svojstva, za koja mora odgovarati (§. 923 o. g. z.), pa s toga je pronašao vrhovni sud da se mora položiti odlučna prisega.

Riešitba c. k. najviš. suda od 21. svibnja 1879 br. 4290.

(Právnik.)

K §. 843 ob. gr. zakona.

Braća Cvjetko i Petar Kl. držahu zajednički posjed top. br. 5 u Prosičkoj.

Zemlje si medju se razdieliše i tako razdieljene težaše, samo šumu ostaviše nerazdieljenu te su iz nje oba korist vukla.

Dioba zemalja nije bila provedena u gruntovnici.

Cvjetko Kl. tuži brata si Petra zahtievajuć na temelju §. 843 ob. gr. zak., da se podieli suvlastničtvo šume br. parc. 601, spadajuće na posjed gr. br. 5 u Prosičkoj i da se spomenuta šuma proda na javnoj dražbi. Osim raznih prigovora, usljed kojih je prva i druga molba razne odsude izrekla i koje sud treće molbe uvažio nije, prigovarao je tuženik, da je šuma samo dio posjoda top. br. 5 u Prosičkoj, koji je u gruntovnici unešen kao jedna nerazdieljena cjelina, te da se stoga neima dozvoliti prodaja samo ove česti. Tužitelj se branio, da su ostale zemlje faktički već razdieljene, te da ih s toga dieliti već netreba, pa da samo šuma još nije razdieljena.

C. k. najviši sud bečki izda u tom preporu riešitbu na korist tuženikovu, potvrdiv bezuvjetno zabacenje tužbe po prvoj molbi izrečeno, ali sa drugih razloga.

Razlozi: Šuma br. parc. 601 u prostoru od 1400□°, spadajuća k posjedu top. br. 5 u Prosičkoj, nije dosele u gruntovnici od ovoga posjeda odieljena, te sačinjava s posjedom jednu gruntovničku cjelinu.

Premda može suvlastnik zajedničkoga posjeda, koji je gruntovničkom cjelinom, po §. 843 obć. gr. zak. tražiti, da se zajednica dokine, te ako su u §. 843 ob. gr. zak. navedene okolnosti dokazane, da se zajednička stvar javnom dražbom prodade, to ipak nemože ovaj zahtjev staviti samo radi česti, koja do sada nije bila odieljena od posjeda, te koja je s posjedom spojena i s njim jedno gruntovno tielo i po zakonu gruntovnom jednu cjelinu sačinjava.

Digitized by Google

Osim toga dok ta čest od glavnoga posjeda odkinuta nije, neda se provesti niti sudbena dražba te česti, niti bi se mogao kupac kao vlastnik te čestice u grantovnicu unesti. **(Pravnik.)**

II. Kazneno-pravni.

Krivo, pred sudom položeno svjedočanstvo sadržaje samo po sebi sve uvjete, potrebite po §. 197. k. z. za prevaru, pa stoga — osim u samom krivom svjedočanstvu sadržane nakane: povrieditи državu u pripadajućem joj pri vršenju pravde pravu na istinu — nije za zločinstvo prevare krivim svjedočanstvom potrebita posebna nakana, nanieti komu god još drugu kakovu štetu u pravih njegovih.

(Konac.)

Proti onomu dielu ove osude, kojim se Jula S. odriešuje od obtužbe, prijavilo je državno odvjetničtvo žaobu ništovnu, koju je izvelo kako sliedi:

Žaoba ništovna temelji se na §. 277 br. 9 sl. a) k. p., jer je izrekom suda, da djelo, kojim se obtuženica okrivljuje, ne sačinjava kažnjivo djelo, — zakon krivo uporavljen.

Sud bo smatra ustanovljenim, da je obtuženica pred sudom krivo svjedočila i to krivo svjedočanstvo zakletvom potvrdila, ali tvrdi, da to krivo svjedočanstvo potvrdjeno zakletvom ne sačinjava zločinstvo prevare niti drugo kakovo kažnjivo djelo, pošto obtuženica nije nakane ili svrhe imala, krivim svojim svjedočanstvom komu štete nanieti.

Obširno tumačiti znatnu razliku izmedju nakane i svrhe, koji su pojmovi u osudi pomiešani, nije ovdje mojom zadaćom. Navodim samo, da se kazneni sudac kod odlučivanja pitanja, da li predleži zločinstvo, nikad na svrhu u koju je djelo izvedeno obazrieti ne smije. Ova je samo odlučna kod moralnoga prosudjivanja djela; kod naznačenoga presudjivanja zločinstvenoga značaja djela pako odlučuje jedino nakana, kojom je isto izvedeno. A ta nakana sastoji se u tom, da je obtuženica pred sudom ono kao istinu posvjedočila, o čem je znala, da nije istina. Takovo krivo svjedočanstvo i kriva zakletva pred sudom položena sadržaje već u sebi kriterij, da država u izvršivanju pravednosti štetu podnieti ima, jer je takovim izkazivanjem svjedoka smetana u izvršivanju toga svoga prava; pa pošto sud ostala kriterija zločinstva krivim svjedočanstvom ustanovljenimi priznaje, to predleže sva kriterija toga zločinstva.

Nazor izraženi u osudi protivi se i propisom §. 156 i 162 k. p. koji zahtievaju, da svjedok živu pravu istinu govori bez prijazni itd. — i svetosti zakletve, jer bi od 100 svjedoka 99 moglo pred sudom krivo

Digitized by Google

svjedočiti i krivo se zakleti, a nebi im se mogla dokazati onakova nakana, kakovu sud za osudjenje radi zločinstva prevare zahtieva."

Visoki kr. stol sedmorice kao sud kasacijonalni zabacio je po §. 282 k. p. žaobu ništovnu drž. odvjetničtva i potvrdio osudu prvoga suda, nu ne sa razloga navedenih po prvostepenom sudu, kojega nazore skroz pogriešnimi smatra, već jedino stoga, što po mnienju vis. kr. stola sedmorice prvi sud nije imao dovoljno razloga uzeti dokazanim, da je Jula S. dne 14. svibnja 1878 krivo svjedočila.

Razlozi vrhovne ove riešitbe glase:

Prvostepeni sud smatra dokazanim, da je obtužena Jula S., bivša dne 14. svibnja 1878 na glavnoj razpravi pred kr. sudbenim stolom proti Aleksi B. radi zločinstva kradje, kao svjedokinja preslušana, izkazom svojim, — da je Aleksa B. dne 2. siečnja 1878 u večer odmah nakon zahoda sunca u prvi mračak kući došao — krivo svjedočila, da je dakle ne samo znala, da je pomenuti izkaz njezin neistinit, nego da je taj izkaz i sam po sebi, dakle objektivno neistinit bio, pošto bez objektivne neistine o zavedenju u bludnju, te s toga o prevari govora biti nemože. Kad pak prvostepeni sud kod takove praemisse obtuženu Julu S. ipak nedrži krivom zločinstva prevare po smislu §. 199 sl. a) k. z. i to s razloga, što ista nije mogla imati nuždnu k svakoj prevari po §. 197 k. z. nakanu na oštećenje (najme države u pripadajućem joj pravu vršenja pravde), jer je bila osvjedočena, da Aleksa B. nije bio kriv činu, koj mu se obtužbom u teret stavlja, i jer je Aleksa B. po sudu od te obtužbe u istinu odriešen: — to je taj nazor prvostepenoga suda skroz pogriešan.

Neima dvojbe, da niti o zločinstvu prevare po smislu prvoga diela kaznenoga zakona, a niti o prekršaju prevare po smislu §. 461 k. z., dakle niti o zločinstvu prevare po §. 199 sl. a) k. z. ondje govora biti ne može, gdje se pod jedno ne stiču sva kriterija prevare u obće po ustanovi §. 197 k. z.

U krivom pak svjedočanstvu, kako ga prvostepeni sud kod obtužene Jule S. smatra dokazanim, stiču se u istinu sva kriterija §. 197 k. z., jer krivo svjedočanstvo pred sudom po sebi je hinbeno činjenje, kroz koje se postupajući sud o tom, što je baš predmetom toga krivoga svjedočanstva, u bludnju zavadja, a tim oštećuje se država u **pravu njezinom na istinu**, koje pravo implicite kao nuždni uvjet leži u pravu njezinom bez zaprieke vršiti pravdu. Konačna namjera svjedoka, koj pred sudom krivo svjedoči, smjerajuća onamo, da sud osudi osobu, koju svjedok krivom drži ili da odrieši osobu, koju svjedok nekrivom drži, u savezu s okolnošću, da se ta namjera svjedoka u konkretnom slučaju izrekom suda u istinu izpuni, nisu činjenice, koje bi bile podobne

Digitized by Google

izključiti tim krivim svjedočanstvom jur po sebi uvjetovano oštećenje države u pripadajućem joj kod vršenja pravde prava na istinu, — pa nisu s toga ni kadre biti uzrokom, da krivo svjedočanstvo takovoga svjedoka ne bude zločinstvom prevare po smislu §§. 197 i 199 sl. a k. z., kao što je to u nazočnom slučaju prvi sud kod Jule S. sasvim pogriešno uzeo. — U tom stanju stvari te iz prenavedenih razloga ukazala bi se žaoba ništovna državnoga odvjetničtva opravdanom, pa bi joj s toga i mjesta dati valjalo.

Nu u predležećoj kaznenoj parnici ničim dokazano nije, kada je Aleksa B. u istinu u večer dne 2. siečnja 1878 kući došao ili da je kasnije u noći kući došao, jer izkazi u tom pravcu na glavnoj razpravi preslušanih svjedoka za dokaz spomenute okolnosti samo veoma slabu podlogu pružaju; — pošto je izkaz obtužene Jule S. za vrieme iztražnoga postupka u zapisniku pod dn. br. 6. kad se u cielosti svojoj uzme, takav, da se mogućnost izključenom smatrati nemože, da se je ona tom sgodom u pogledu samoga dana dieljenja tajina, te s toga i u pogledu vremena povratka Alekse B. sa tajina kući imajući drugi dan, nego dan 2. siečnja 1878, pred očima, u bludnji nalazila; — pošto u takovom slučaju blúdnje u pogledu dana izmedju izkaza Jule S. pod dn. br. 6 te izkaza iste na glavnoj dne 14. svibnja 1878 obdržavanoj razpravi, protuslovja neima; — pošto je napokon obtužena Jula S. na glavnoj razpravi dne 14. svibnja 1878 istinu kazala, da je Aleksa B. dne 2. siečnja 1878 došao kući ob zahodu sunca, kad se je mračak hvatao, dočim iz izkaza u tom pravcu preslušanih svjedoka opet proizlazi, da to ipak neposredno nakon zahoda sunca moglo biti nije, to iz okolnosti, što je Jula S. pomenutim riečim svojim dodala još i one: onda je lego (Aleksa B.) s menom u krevet i osto do zore, sliedi, da ni ona pod rečmi „o zahodu sunca, kad se je mračak hvatao“ nije razumievala vrieme, koje sliedi neposredno nakon zahoda sunca, nego vrieme kasnije, pošto niti seljaci neobičavaju neposredno nakon zalaza sunca leći spavati, a proizlazi to i odtuda, što je Jula S. malo iza toga istom sgodom takodjer rekla, da je Aleksa B. došao u sumrak kući.

Obzirom na sva prenavedena nije prvostepeni sud imao dovoljno razloga uzeti dokazanim, da je Jula S. dne 14. svibnja 1878 na glavnoj razpravi proti Aleksi B. krivo svjedočila, najme da je učinila izkaz takov, o kom je znala, da je neistinit i koj se pod jedno objektivno neistinitim ukazuje.

Jedino s toga razloga dakle, a ne iz razloga po prvostepenom sudu navedenih, ukazuje se odriešujuća, obtuženu Julu S. od obtužbe radi zločinstva prevare krivim — prisegom potvrdjenim — sudbenim svjedočanstvom, te s toga po držav. odvjetničtvu napadnuta izreka pr

Digitized by Google

vostepenoga suda opravdanom, pa se s toga žaoba ništovna državnoga odvjetničtva samo s tih razloga kao neosnovana po §. 282 k. p. zabacuje.

Priobćio E. G.

Pokušaj zločina težke tjelesne ozliede po §§. 8. 152 i 155 sl. a) k. z.

Mato R. ponješto pijan posvadi se neku večer u krčmi sa Jankom G., na što ga iztjera krčmar, poznavajuć njegovu opaku ćud, iz krčme napolje i zatvori za njim vrata krčme, da se u nju povratiti neuzmogne. M. R. ode kući i vrati se naskoro pred krčmu, oružan velikom sjekirom i nožem, te nemogav u krčmu unići, stade na vrata lupati i vikati: „da će Janka čekati pred krčnom do biele zore.“

Obćinski redari otjeraju ga odanle, a kad nastade tišina, podje Janko G. sa svojom družbom kući. Uzput dočeka jih u nekom tjesnacu — sakriven u tmini — M. R. sa drugom si Lukom S., nu pusti jih pokraj sebe proći. Zatim poleti on za Jankom G. podignuv sjekiru u vis i približi mu se skoro na 5 koraka; nu jedan od Jankovih pratioca opazi ga, i dovikne ovomu: „eto Mate za tobom!“ Janko skoči na stranu i izmakne sretno Mati, a Jankovi pratioci pograbe Matu i jedva mu otmu nož i sjekiru. U taj par skoči Matin drug Luka S. na Janka, i oba se pograbe u koštac. U tom hrvanju ubode Luka Janka nožem u trbuh, da je ovaj uslied zadobivne rane jošte iste noći umro i umrieti morao.

Sve ove činjenice dokazane su izkazi više svjedoka, te budu radi ovih čina stavljeni pod obtužbu: Luka S. radi zločina ubojstva po §. 140 k. z., a Mato R. radi pokušanog zločina težke tjelesne ozliede po §. 8. 152 i 155 k. z.

Osudom c. k. sudb. stola u Z. od 31. prosinca 1879 br. 3858 kz. osudjen je Luka S. radi zločina ubojstva, nu Mato R. proglašen je nekrivim pokušanog zločina težke tjelesne ozlede u §. 8, 152 i 155 k. z. označenog s razloga: „jer je okrivljenik još predaleko zaostao od izvedenja čina, dočim je još na njekoliko hvati udaljen bio od Janka G., kad je razoružan; i namjera počiniti težku tjelesnu ozledu nije izušćena bila, a iz samoga oružja nedade se sa svom sigurnošću zaključiti na takovu namjeru, pošto izkustvo uči, da se i noževi i sjekirami zadavaju i lahke tjelesne ozlede.“

Uslied priziva državnog odvjetničtva proglasio je c. k. krajiški odsjek banskoga stola svojom osudom od 13. ožujka 1880 br. 1525 Matu R. krivim pokušanog zločina težke tjelesne ozlede u §§. 8, 152 i 155 k. z. označenog.

Digitized by Google

U razlozih ove osude ističe se: da su Mato R. i Luka S. u očevidnom sporazumljenju bili, odakle se vidi, kakova je namjera Mati R. bila, i kako bi on sjekiru upotriebio, da mu nisu oteli to pogibeljno oružje.

U pogledu toga oružja i ljutosti, kojom su okrivljeni Janka napali, pokazuje se jasno, da Mati R-u očita nakana bijaše Janka ako ne usmrtiti, a to mu najmanje težkih rana zadati; a tim je počinjen pokušaj zločina težke tjelesne ozlede, označenog §§. 8, 152 i 155 k. z.

Ovu osudu potvrdio je uslied okrivljenikova priziva i c. k. kraj. odsjek stola sedmorice svojom riešitbom od 28. svibnja 1880 br. 3097 iztičuć u svojih razlozih, da je ova kvalifikacija čina sasvim opravdana, jer je okrivljenik nožem i sjekirom zamahnuo na Janka bezdvojbeno u nakani, da mu težku tjelesnu ozledu zada, dočim su mu svjedoci samo težkom mukom sjekiru i nož oteli. D. Gj.

Viestnik.

Pravo- i državoslovni fakultet kr. hrv. sveučilišta razpravio je onomadne izviešće svoga pododbora o prvom dielu „osnove novoga kaz. zak. za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju“, te će ga kao svoje mnenje podnieti za koji dan kr. vladnomu odjelu za pravosudje. Izvješće je izradio prof. kaznenoga prava dr. J. Čakanić. „Mjesečnik“ će valjda već u budućem broju donieti to izvješće kao prilog. Ovdje spominjemo samo, da se je fakultet većinom glasova izrekao proti smrtnoj kazni.

— Povodom vjenčanja Nj. car. i kr. visosti priestolonasljednika Rudolfa sa kr. belgijskom princesom Stefanijom pomilova Nj. Veličanstvo 25 kaznenika iz Hrvatske i Slavonije tako, da jim je oprostilo ostatak još nepretrpljene kazne.

— Odlikovanje. G. dru. Josipu Vuščiću, odvjetniku i podpredsjedniku hrvatskoga sabora, g. dr. Leopoldu Šramu, odvjetniku i zastupniku na hrv. saboru te g. Gj. Miliću, tajniku kr. vladinoga odjela za nutarnje poslove podieljeno je ugarsko plemstvo, a g. Ivanu Vončini red željezne krune III. razreda.

— G. Franjo Brelić do sada kot. sudac u Gospiću odrekao se je državne službe te dobio pravo odvjetovanja sa sjedištem u Gospiću. On je ujedno primio povjereničtvo pravničkoga družtva za isto mjesto.

— Za članove pravničkoga družtva prijaviše se gg.: Jovan Mudrinić c. k. sudb. pristav u Ogulinu, Gjuro Petrović, kr. prislušnik u Vukovaru i Ignjat Pejčić, kr. kot. pristav u Gjurgjevcu.

Književnost. Nakladom knjižare Mučnjak i Senftleben izašao je „Komentar k gruntovnom redu“ (naredba minist. pravosudje od 15. prosinca 1855 br. 222 d. z. l.) osvrtom na zakon od 16. rujna 1876 o sastavljanju gruntovničkih uložaka (Sbornika br. 80) te na provedbene i naknadne naredbe, tičuće se obih zakona. S obrazci za gruntovne

Digitized by Google

molbe, odluke i unose. Napisao Adolfo Rušnov, viećnički tajnik kr. stola sedmorice itd. U Zagrebu 1881. — Str. 260. Ciena 1 for. 50 novč., poštom 1 for. 70 novč. Koliko smo mogli u kratkom vremenu razabrati — knjigu dobismo pošto je već sav materijal za ovaj broj bio u štampi — ovom će se knjigom moći liepo poslužiti pravnici pa ju s toga svakomu preporučamo.

— Právo pravničko-upravni list. — God. IX. svezak 97. Spljet 30. travnja 1881. Sadržaj: F. Carrara: O presudjenoj stvari u zločinih. — Družtvo uzporedjujuće zakonodaje u Parizu. — V. Vrčević: Želje pred smrt. — Sgodjaji: Gradjanski. Kazneni. Upravni. — M. R. Uvriedjena častnička čast. — Viesti. — Právo izlazi u mjesecu jedan put na dva štampana tabaka. Stoji na godinu poštom 4 for. 50 novč., na pó godine 2 for. 25 novč.

— Abhandlungen aus dem röm. Civilprocess. Von dr. J. Baron. I. Condictionen. — Str. 264. Ciena 3 for. 60 novč.

— Gerichtliches Verfahren in Ehesachen. Vortrag gehalten in der Wiener juristischen Gesellschaft von dr. Rittner. Ciena 20 novč.

— Sammlung von civilrechtlichen Entscheidungen des k. k. obersten Gerichtshofes. Herausgegeben von dr. Julius Glaser, dr. Joseph Unger und Joseph v. Walther. — Šestnaesti svezak. Ciena 6 for. austr. vried.

— Die Eheschliessung nach den Bestimmungen des österr. allgemeinen bürgerl. Gesetzbuches, des Code Napoléon, des österr. Concordates, des mosaisch-talmudischen, des orientalisch-kirchlichen Rechtes, des ungarischen, des slavischen, des deutschen Reichs- des schweizerischen, des italienischen, des moslemischen, des montenegrinischen, des englischen, brazilianischen und des nordamerikanischen Gesetzes, nebst einem Anhange: Die Ehehindernisse und ihre rechtliche Eintheilung. Von dr. Alexander Grünwald. — Ciena 1 for.

Pravničke svaštice. Početkom tekuće godine došle su u cirkulaciju nove desetače (10 for.) note austro-ug. banke, kojih je tekst na jednoj strani pisan izključivo njemačkim, a na drugoj magjarskim jezikom. Ovo se činilo ostalim narodom krivo, pa se i u novinstvu živo s bog toga udaralo na banku. Nu u Českoj nezadovoljiše se tim, nego uzeše na samih notah pisati na českom jeziku: „To platí deset zlatych“, ili kraće: „deset zlatych“. S bog toga dodje u nemalu smetnju banka, a slavenstvu protivno novinstvo navali radi toga na Čehe. Ovom se stvarju bavi i strukovni časopis „Juristische Blätter“ u br. 17 o. g. List taj dokazuje, da je onakovo pisanje protuzakonito, da je štetno i da olahkoćuje patvorenje nota, ali veli da se po obstojećem kaz. zakonu od 27. svibnja 1852. nemože kazniti, jer se neda subsumirati niti pod §§. 106 i 114 niti pod 325 k. z. Pisac doduše misli, da pisanje ili štampanje rieči „to plati deset zlatych“ ili sličnoga izraza involvira u objektivnom pogledu promjenu sadržaja note (Čudnovati nazor. Ured. Mj.) ali se ipak dalje nemože, jer da tu manjka zla nakana, koja se išće za zločin u §. 114 normiran. Pisac misli dakle, da neima drugoga lieka proti postupku tih nesretnih Čeha, za kojimi bi se lahko mogli povesti: Hrvati, Poljaci, Taljani i Rumunji, nego uporaviti §. 11 poznate carske naredbe od 20. travnja 1854. Taj paragraf veli, da se ima svako demonstrativno djelo, kojim se izrazuje neprijazan vladi ili malovaženje njenih naredaba, kazniti globom od 1 do 100 for. sreb., odnosno pritvorom od 6 sata do 14 dana.

Ovo stanovište je nedostojno strukovnoga lista. Mjesto da se zagovara

Digitized by Google

preinaka u duhu jednakosti prava „Jurist. Blätter“ zove u pomoć policiju tamo gdje nije potrebna i gdje ne može ništa opraviti.

— Sud za poslove izborne. U Austriji puno se ventilira pitanje, nebi li bilo shodno uredíti posebno sudište za poslove izborne. U Ugarskoj pošlo se je dalje te je ministar pravosudja dr. Pauler predložio saboru osnovu zakona ob ovom predmetu. Po toj osnovi imala bi se judicatura u poslovih izbornih prenieti na kr. kuriju, koja bi ovu kompetenciju na poziv predsjednika zastupničke kuće izvršivala u posebnih senatih. Senati sastojali bi od četiri redovita člana i tri zamjenika, te bi se na koncu svake godine u plenarnoj sjednici kr. kurije tajnim glasovanjem birali. Predsjednika kuće zastupnika treba svaki put izviestiti ob uspjehu izbora. Predsjednici ovih senata mogu biti samo predsjednici kasacijonalnoga i najvišega suda. Senati prave si sami u plenarnoj sjednici poslovnik, koji (poslovnik) se priobćuje predsjedniku dolnje kuće i publicira u službenih novinah. Izborne poslove predati će predsjednik dolnje kuće kuriji, koji se u plenarnoj sjednici žriebom dodieljujn pojedinim senatom. Predsjednik senata dužan je najkasnje za osam dana sazvati sjednicu, u kojoj će se tajnim glasovanjem izabrati izvjestitelj i ovomu povjeriti dotični posao. Iza toga uredjuje zakon postupak verifikacionalni. O tom izvješćuju se stranke, koje mogu doesti svjedoka i svoje pritužbe ustmeno razložiti, na što se preporni izbor verificira ili odmah naredjuje dalnja iztraga. Meritum zaključka sudbenoga ima se s mjesta priobćiti. Iztragu valja odrediti: 1. ako se pobija ili maniše valjanost izbora, jer se je mitilo ili jer se sloboda izbora nije mogla u punoj mjeri uporaviti; ili jer ima razloga vjerovati, da je pritužba osnovana; 2. ako je nuždno saslušati osobe, koje su okrivljene protuzakonitih djela ili propusta; 3. ako ima temeljite sumnje, da izabrani zastupnik neima zakonom propisanih uvjeta izberivosti.

— Proti nečitljivim podpisom. Pruski ministar pravosudja dr. Friedberg izda 14. travnja naredbu ovoga sadržaja: Već je u više odpisah i odredbah, koje su i štampom priobćene, pozvala uprava pravosudja sudbene činovnike, da nastoje da bude čitljiv podpis imena njihova na sudbenih odpravcih i spisih. Uzprkos onim odredbam izdavaju se svaki dan sudbena pisma, koja na mjesto čitljivo podpisana imena, pokazuju neke znakove pismene, koji bi imali značiti ime sudčevo, ali se nikako ili samo velikom mukom mogu pročitati. Jednako se dogadja u pismih, koja su opredieljena za občinstvo. Ministar sjeća činovnike na one starije naredbe i nada se pouzdano, da neće morat s bog neobdržavanja ikoga koriti ili kazniti.

Ovakov propis nebi bio nimalo suvišan i kod nas za struku sudbenu kao i upravnu, pa bi još dodali: da se pozovu činovnici, da nastoje ne samo svoje ime čitljivo podpisivati, nego u obće svoje rješitbe pisati u istinu jezikom hrvatskim. Jedva se može vjerovati koli malo gdjekoji činovnik ulaže pomnje u to, da piše liepim, čistim i jasnim slogom. Ima riešitba, koje jedva shvati pravnik, poradi jezične barbarštine. A što će jadni nepravnik, kad dobije taku stvar u ruke?

Imenovanja. Ferdinand Šlajmer kr. kot. sudac imenovan je viećnikom kr. sudb. stola u Požegi; Mavro Pintarić kr. kot. sudac, viećnikom kr. sudbenoga stola u Varaždinu; vitez Vjekoslav Thiery kr. kot. sudac, viećnikom kr. sudb. stola u Zagrebu; Kosta Nović kr. kot. sudcem u Našicah; Antun Janeković c. k. kotarskim sudcem u Gospiću.

Stečaji. Marko Jozić, krojač u Vukovaru. — Kr. sudb. stol vukovarski. — Z. i m. u. im. odvjetnik Kosta Stojšić, zam. odvjet. Pavle Jovanović. — Pr. rok 20. lipnja o. g.

Digitized by Google

K zaštiti posjeda po §§. 339 i 346 obć. gr. zak.

Broj 3 Mjesečnika od ove godine priobćuje sljedeću riešitbu najvišega cislajtanskoga sudišta:

„Tužbe smetanoga posjeda mogu se i u redovitom postupku upotriebiti, nu pri tom nije dostatan dokaz same okolnosti poslednjeg faktičnog posjeda.[1]

Proti toj riešitbi slobodan sam opaziti sljedeće:

Postupak kod posjedovnih parnicah prije carske naredbe od 27. listopada 1849 drž. zak. list broj 12 bio je redoviti ustmeni ili pismeni obć. sudbenoga reda.

Kod riešitbe bio je po §§. 333 i 346 o. g. z. jedino odlučan zadnji faktični posjed, te nije smjela uplivati na riešitbu

---

[1] Razlozi: Tužbom se traži priznanje, da je tužitelje tuženi prekopanjem i dionim zasipanjem prepornog puta u posjedu prava uporabe istog puta smetao, i da je dužan uzpostaviti prijašnje stanje.

Po tom se traži uzpostava prijašnjega stanja i zabrana svakog dalnjeg smetanja u smislu §. 339 o. g. z. Takav se zahtjev može, prem su tužitelji promašili rok od 30 dana za poduos tužbe smetanog posjeda, ne samo u sumarnom postupku smetanog posjeda, nego i u redovitoj posjedovnoj tužbi staviti, pošto §. 2 car. patenta od 27. listopada 1849 izrično odredjuje, da se po izmaku 30 dana imade uputiti onaj, koji udara tužbom smetanja posjeda na redovitu posjedovnu tužbu i da postupak uredjen gornjim zakonom po uvodnih riečih istoga onamo smjera, da se pravna sredstva, koja odredjuje o. g. z. za obranu u pogibelji nalazećeg se posjeda ili na uzpostavu smetanog posjeda, upotrebe bez procesualnih obsežnosti.

Po tom je odklon tužbe, izrečen po višem sudu samo s razloga nedopustivosti i promašenja istog, neopravdan. Ali iz gore spomenutih zakonskih ustanova, zatim temeljem §. 5 propisa o smetanju posjeda i temeljem §§. 344 do 354 i 372 o. g. z. proizlazi, da se posjednik odnosno tužitelj nemože pozvati kao u sumarnom postupku smetanog posjeda na stečeni prije smetanja i izvršivani faktični posjed, već da imade, ako želi uspjeti, svoje pravo na posjed dovoljno dokazati. Tomu su zahtjevu tužitelji zadovoljili, jerbo se kroz preslušane svjedoke dokazuje uporaba puta, počimajuća barem od god. 1843 i do početka 1873 dakle preko 30 godina, i pošto nije očevidna niti nepoštenost niti neistinitost posjeda iz crpljene razprave, to tužitelji u smislu §. 1477 o. g. z. nisu dužni navesti naslova posjeda i po tom se pravom mogu pozvati na dosjelost.

Digitized by Google

niti kakvoća posjeda, niti obzir na jače pravo; rok zastare bio je 30-godišnji (§. 1468 o. g. z.). Ako se zaštita, što no ju je obć. gr. zakon pružao, u svom posjedu smetanomu bila nedostatna, tomu jamačno nije kriv bio drugi rok zastare, nego jedino postupak; — postupak obć. sudbenog reda nije odgovarao svrsi, pa da se posjedniku pruža veća zaštita, stvoren je za tu parnicu posebni hitriji postupak.

Svrha carske naredbe od godine 1849 nije dakle bila ta, da preinači materijalne točke obć. gr. zakona o zaštiti posjeda, ili da skrati rok zastare, nego je bila svrha te naredbe, da smetanomu posjedu bez procesualnih obsežnostih pruža više zaštite; ta carska naredba od god. 1849 procesualni je dakle zakon.

Taj zakon imade u posjedu smetanomu pružiti brzu pomoć ako najdulje u roku od 30 dana, od dana kad je za smetanje saznao, zatraži pomoć suda.

Po izmaku toga roka uzkraćuje taj zakon svoju pomoć. Uvaži li se da je taj zakon sjedne strane čisti procesualni zakon, da mu nije svrha da zaštitu posjeda ikako oslabi, pače da mu je svrha, da intensivnijom čini zaštitu, koju pruža obć. gr. zakonik, za koju je ali pogibelj predležala, da usljed obsežnostih redovitoga parbenoga postupka ilusornom postane, mora se doista dvojiti, da li je predmetom toga zakona tako znamenita (važna) ustanova materijalna (kao što je to zastara tužbovnoga prava) te da li taj zakon uzkraćuje u jednoj točki pruženu zaštitu u drugoj deseterostruko?

Čini se da je krivo, što treća molba pitanja o naslovu i poštenju posjeda pripušta na pretres i odluku u posjedovnoj parnici, koja se provesti imade po redovitom postupku, te da se pri tom pozivlje na §. 5 carske naredbe od godine 1849; ta zakonska ustanova bo upućuje na petitorno pravo sredstvo (§§. 366, 372 i 523 o. g. z.), dočim za posjedovnu tužbu, koja se po §. 2 carske naredbe provesti imade po redovitom postupku, izključivo mjerodavnim biti mogu ustanove §§. 339 i 346 o. g. z., jer te ustanove uredjuju materijalno pravno zaštitu posjeda, koju austrijsko pravo pruža u posjedu smetanomu (§. 339) i s

Digitized by Google

posjeda svrgnutomu (§. 346), dočim §. 347 o. g. z. ono ustanovljuje, što sudac odrediti može za vrieme posjedovne parnice.

§. 2 carske naredbe od godine 1849 veli samo, da se u svom posjedu smetani po izmaku preklusivnog roka od 30 dana poslužiti imade redovitom posjedovnom tužbom[1] putem pravice, pa u tih riečih da leži tako velevažna ustanova materialnoga prava; posvemašna preinaka roka zastare?

Upravo je nevjerojatno, da je zakonodavac hotio 30 dana ustanoviti kao rok zastare za zaštitu posjeda u obće, te po izmaku toga roka dozvoliti samo petitorno pravno sredstvo.

Protivno mnenje posjedniku očevidno nije povoljno, te nenalazi tražene podpore u 2. stavci §. 6 i u zaključnoj stavci §. 15 carske naredbe od god. 1849.

Izmedju tih paragrafah (6 i 16) i §. 2 spomenute carske naredbe pako velika je razlika, jer §§. 5 i 15 predpostavljaju jur prije izdanu privremenu odluku gledę zaštite faktičnoga posjeda, te upućuju na redoviti postupak onoga, koji hoće da dokaže jače pravo na posjed[2]; nijedna tih ustanova netiče se zaštite posjeda u smislu §§. 339 i 346 o. g. z.; ali i u nijednoj tih ustanova neupućuje se tražitelj na redovitu posjedovnu tužbu, nego na redoviti put pravde, dočim §. 2 spomenute carske naredbe smetanoga po izmaku navedenoga roka upućuje na redovitu posjedovnu tužbu, te time tekar izazivlje privremenu odluku u pogledu zaštite posjeda[3] Dočim se dakle §. 2 samo tiče smetanoga posjednika, govore §§. 5 i 15 carske naredbe od god. 1849 stranom o neposjedniku (§§. 366 i 372 o. g. z.) stranom o tražitelju prava (§. 320 o. g. z.)

Jošte jednu okolnost valja u obzir uzeti.

U parnici radi smetanoga posjeda po carskoj naredbi od godine 1849 neće moći nadjačati tužitelj niekajućega tuženika, ako svjedoci nepotvrde tužiteljeve navode. Izključenje glavne i domirne prisege (§. 14) kao dokazala, odvraćati će sve one koji

---

[1] Na razliku od sumarne posjedovne tužbe.

[2] §. 336, 372 i 523 o. g. z.

[3] Paragrafom 2, 5 i 15 carske naredbe od godine 1849 odgovaraju §§. 618, 620 i 631 privr. grade. parb. post.

*

Digitized by Google

neimadu svjedoka za sbivše se smetanje, od toga, da zamole pomoć kod suda u roku od 30 dana, jer se izvrgavaju pogibelji, da izgube parnicu sbog pomanjkanja dovoljnih dokazala.[1]

Po protivnome mnenju bila bi u tih slučajevih sasma isključena zaštita posjeda, te bi se iole oprezna objest i zadirkivanje moglo širom širiti. Protivno mnenje steže dakle zaštitu posjeda pruženu po obć. gr. zakonu.[2]

Rečeno daje se u sliedeće točke svesti:

1. Carska naredba od 27. listopada 1849 parbeni je zakon ze zaštitu smetanoga posjeda, te nesadržaje nikakovih ustanova materijalnoga prava na uštrb istoga;

2. U §. 2 te naredbe ustanovljeni 30 dnevni rok preklusivan je rok za povedenje sumarnoga postupka, ne pako rok zastare za posjedovnu tužbu;

3. U zaključnoj stavci §. 2 te naredbe spomenuta redovita posjedovna tužba putem pravde, nije petitorno pravno sredstvo nego posjedovna tužba, koja se provesti imade po redovitom postupku obćeg sudbenog reda;

4. Predpostava i svrha posjedovne tužbe jedna je te ista, vodila se parnica u roku od 30 dana a die scientiae po carskoj naredbi od godine 1849, ili po izmaku toga roka po redovitom postupku obćeg sudbenog reda; kod riešenja jedino su odlučne ustanove §§. 339 i 346 o. g. z.[3]

---

[1] Vidi Heissler VII. svezak Grünhutovoga časopisa i dr. Krisa „Gerichtszeitung“ br. 101 od 1880, dočim dr. Unger System 2. svezak strana 366, opazka 2.. Randa Posjed 2. izdanje strana 231 i Canstein „Lehrbuch der Geschichte und Theorie des österr. Civilprozesses“ 1 knjiga I. dio strana 221 protivno mnenje zastupaju.

[2] N. p. A. nadje stari zlatni novac od visoke numismatičke vriednosti. Uzmimo da za taj nalazak neima dokaza, nu da uzmogne dokazati da je bio u posjedu toga novca te da ga je B., koji se s razloga što je taj novac na njegovom zemljištu nadjen, vlastnikom istoga smatra, s toga posjeda nepravedno svrguuo, kad A. po izmaku 30-dnevnoga roka nebi mogao više podnieti po §. 346 o. g. z. posjedovnu tužbu, ostao bi taj novac s razloga što A. nebi mogao dokazati niti naslov niti način stečenja po §§. 372 i 366 o. g. z. B-u uzprkos njegovomu, dokazano neistinitom posjedu, što bi očevidno u protuslovju stajalo sa §. 346 o. g. z.

[3] Kod redovite posjedovne tužbe substituira se sumarnomu postupku po cerskoj naredbi od god. 1849 redoviti postupak, dočim u krieposti ostaju materialno pravne ustanove obć. gradj. zakona o posjedu, kano što se u slučaju

Digitized by Google

Sravni li se to razlaganje sa razlozi treće molbe vidi se na prvi pogled, da je najviše sudište redovitu posjedovnu tužbu o kojoj govori §. 2 carske naredbe od god. 1849 pomješalo sa petitornom tužbom po §§. 5 i 15 te naredbe i po §. 372 o. g. z.; u ostalom rješitba najvišega sudišta još zato nije dobro obrazložena, jer je tužitelj, ako je preko 30 godina bio u mirnom posjedu puta, tu služnost po §§. 1460, 1470, 1493 i 328 o. g. z. stekao dosjelošću, pa se je stoga imao navesti ne §. 372 o. g. z., nego naročito o stečenju služnosti govoreći §. 523 o. g. z. **J. Pirka.**

O godišnjih izkazih o poslovanju sudova.

Godišnji izkazi, koje moraju kr. zem. vladi podnieti sudovi svih molba po propisih §§. 99 i 100 odnosno 103 i 104 poslovnog reda od 3. svibnja 1853 (br. 81 d. z. l.) čini mi se, da posvema neodgovaraju svrhi, jer glavni izkazi imadu sjedne strane mnogo suvišnih po mom sudu rubrika, a s druge strane neimadu rubrika u kojih bi se izkazivao način poslovanja kod pojedinih sudova.

Iz godišnjih izkaza sudova može kr. zemaljska vlada jedino razabrati, koliko je bilo poslovnih komada kod sudova u obće, koliko od ovih da su parnice, koliko utoci, koliko tekući poslovi, koliko od ove vrsti podnesaka je koncem godine riešeno, a koliko je u zaostatku ostalo, dočim jedino sudovi prve molbe podnašaju posebne izkaze o zaostatku stečaja, neriešenih usklađenih parnica i ostavinskih razprava s naznačenjem kada su ti poslovi zametnuti i što je uzrok, da nisu dovršeni.

Nu svi ovi poslovni izkazi nepružaju nimalo kr. zem. vladi viernu sliku o poslovanju sudova u obće, te se iz ovih ista nemože osvjedočiti niti o napredku poslovanja kod sudova niti o

---

§. 131 cislajtanskoga stečajnoga reda od 25. prosinca 1868 drž. zak. list broj 1. kod mjenbenih tužba mjenbeno pravnomu snmarnomu postupku substituira redoviti postupak, dočim u krieposti ostaju materijalno pravne ustanove mjenbenoga reda.

Digitized by Google

tom, da li su se sudovi kod riešavanja poslovnih komada držali točno poslovnog reda.

Da si sudovi ugled uzdržati mogu, je potrebno, da se sami onako rigorozno drže poslovnog reda, kako to zahtjevaju od stranaka i odvjetnika, da se ovi drže svojeg poslovnog reda, t. j. propisa gradj. parb. postupnika.

Tko je imao priliku upoznati se pobližje s poslovanjem sudova u obće, te pregledavao njihove pismare, mogao se je lahko osvjedočiti, da se u obće — jer iznimaka ima svagdje — nedrže propisi poslovnog reda, a osobito da se grieši proti propisu §. 139, a kod inokosnih sudova i proti propisu §. 245 istog poslovnog reda, proti ovom potonjem propisu navlastito u težnji za stvaranjem poslovnih komada, u svrhu da godišnji izkazi u godini tekućoj izkažu više poslovnih komada nego oni minulih godina.

Izvješća malom iznimkom svih sudova, kojimi se podnašaju godišnji izkazi višjem sudu, odnosno kr. zem. vladi, svršavaju se konstatovanjem, za koliko poslovnih komada je unišlo tekuće godine više nego li minule godine, te kakovim trudom i naporom, da su sve sile nastojale oko svladanja tih silnih poslovnih komada tako, da su svi ili do malog zaostatka riešeni; ali odmah se dodaje obligatna lamentacija, — koja se svake godine opetuje — da u buduće te iste sile svake godine rastući posao svladati moći neće, te da treba povećati osoblje.

Ako bi imao sud onaj, koj izkaže više poslovnih komada nego drugi, i doista više posla, onda bi ta lamentacija opravdana bila.

No ovo nestoji gledom na to, što se stvaraju po mom sudu suvišni poslovni komadi.

Nestoji pako po mome niti to, da onaj sud, koji izkaže, da je sve brojeve poslovnih komadah riešio, doista i riešio sve odnosne predmete, jer u tom pogledu igraju veliku ulogu osobito koncem godine i u vremenu kada treba izkaze podnieti: medjutomne riešitbe poznate u praksi pod imenom „šleiferi“, koje riešitbe imadu li samo svrhu da se broj rieši, za da se isti može u dotičnoj rubriki izkaza izkazati kao riešen.

Digitized by Google

Sud koji do svoga ugleda drži, te koji shvaća svoju zadaću, t. j. da nije zato postavljen, da brojeve rieši samo da su riešeni, već kojemu je stalo do toga, da čim prije moguće donese meritorno riešenje, koje je jedino od koristi za stranke, u obće sud, koji pojmi svoju zadaću, da je postavljen za stranke i samo za ove, a za nikakovu drugu svrhu, neće jamačno sredstvom „šleifera" se služiti samo zato, da predpostavljenoj si oblasti pokaže, kako je kurentan, ili pako da se posla rieši neglededć na to, da li su takovi „šleiferi" strankam na štetu ili ne.

Nu žalibože većina sudova radi tako na uštrb pravosudja, proti ugledu suda i na štetu stranaka, a glede toga nepružaju poslovni izkazi onako, kako su sada udešeni, kr. zem. vladi nikakovu kontrolu.

Nepružaju pak isti nadalje nikakvu kontrolu o tom, dali je sud doista tečajem godine radio po poslovnom redu navlastito po §. 139, koji propisuje, da se imadu riešiti uskladjene pismeno razpravljene parnice, ostavinske razprave (razumieva se veće i zamršenije) i računi najdulje za mjesec dana, ustmeno razpravljene parnice za 8 dana, a ini podnesci do buduće sjednice, (a kod kotarskih sudova kod kojih sjednica neima bar unutar roka od 8 dana.)

Takova kontrola je veoma nuždna jer nam svagdanje izkustvo pokazuje, da se sudovi neznatnom iznimkom ovoga propisa nedrže, već se mnogi jednostavni podnesci riešavaju nakon više mjeseci, ostavinske razprave i uskladjene parnice pak makar i neznatne bile, počivaju u ormarih odnosnih izvjestitelja dok se ne približuje konac godine, no onda neima doista više fizičnog vremena, da se parnica pomno meritorno rieši, treba zato broj riešiti, samo zato da je riešen, da nedodje u izkazu kao zaostatak, a kako će se to inače u tom kratkom vremenu učiniti van pomoćju „šleifera"? Ali što je stalo do toga, broj je riešen, sud je kurentan; a stranke?

One neka se pomognu kako znadu, pa je za njih bolje da se konačno riešenje zategne, one će se onda prije nagoditi. To su glasovi kojimi se hoće „šleiferi" opravdati.

Digitized by Google

Neima više pravice na svietu, kaže naš seljak, a kako ćeš ga o protivnom osvjedočiti, kada mu nemožeš o tom dokaza pružiti; kada jednostavna parnica o smetanju posjeda, koja bi morala i mogla najdulje i za dva mjeseca konačno po trećoj molbi riešena biti, traje i do deset godina.

Kako može naš trgovac i obrtnik obstojati, kada o svojih likvidnih tražbinah konačnu sudbenu riešitbu više godina dobiti nemože. A zašto ne? Ili zato, što sudac ili stvar zateže iz nemarnosti ili radi pronadjene kakove formalne povriede zakonske u postupku, premda se redovito ovakova formalna povrieda u interesu obijuh stranaka mimoići može, osobito ako nije očita povrieda zakonska.

Što hasne trgovcu ili obrtniku koji svoja plaćanja uredno obaviti mora, kada dobije konačnu presudu o likvidnih svojih tražbinah godine i godine poslje minulog platežnog roka, ako je medjutim u pomanjkanju platila, usprkos tomu, što imade mnogo utuženih tražbina, stečaj otvoriti morao, te kolike tražbine postaju u trgovačkom životu „dvojbene“ jer se konečna riešitba u parnici zateže.

Mnogi bi se zadovoljio mnogo manjom svotom samo da dobije odmah sudbenu presudu, jer i u pravosudju valja načelo: qui cito dat, bis dat. Koliko se pak u sudbenom uredovanju kod svih molba vremena na malenkosti troši, kadkadn samo za riešenje kakovog formalnog pitanja koje, da se rieši ovako ili onako, nijednoj stranki što koristiti ili naškoditi neće. Koliko se pak parnica i ukida po višjih molba i odredjuje novih razprava, — premda je jur dovršena razprava više godina trajala, — samo zato što razprava nije jasna n. p. u pogledu tom, dali se tužitelju ciela utužena svota od 500 for. ili samo 495 for. dopitati imade, dočim bi za tužitelja osuda dopitajuća mu tražbinu vrhu 495 for., da je izdana godinu dana prije, od mnogo veće koristi bila, nego ona vrhu 500 for. izrečena godinu dana kasnije, ne samo zato što je u potonjem slučaju osudu prekasno za svoja plaćanja dobio, nego i zato što su i parbeni troškovi narasli, te što on troškove ukidane parnice sa svoje strane po

Digitized by Google

praksi — koja se meni čini da nije u zakonu opravdana — sam nositi mora.

Neimamo statističkih data koliko imade osuda, koje su neovršive postale time, što je zatezanjem konačnog riešenja parbene stvari po sudovih tečajem vremena ovršnoga objekta nestalo ili se je ovaj znatno umanjio, budi tim, što ga je ovršenik odsvojio, budi što su ga drugi pod ovrhu uzeli, budi što je ovršenik u obće osiromašio.

Nu bolje je, da ovakovih data neimamo, jer nama nebi ni malo na čast služila, već bi mnogim sindikatnim pritužbam povoda dala.

Dobro je ilustrirao suvišne pisarije i zavlačenje konačnog riešenja prepora po sudovih njeki seljak, koji je za malu svotu poveo parnicu kod maličnog suda. Odnosni sudac je razpravu vodio per longum et latum, te je seljak morao iz daleka više puta na sud doći i tamo dugo vremena čekati. Prigodom takovog jednog ročišta dodijala je već seljaku ciela stvar i on videći, da sudac na kraj doći nemože rekao mu je: „gospon sudec naj se nemučeju, ja nemrem toliko vremena trošiti, rajši poklanjam sve". A to je istina. Mnogi put bi stranka bolje prošla da netuži, jer razpravom koja možda traje više godina, gubi stranka materijalno više makar se joj konačno i ciela tražbina dosudi, nego da nju nikad utužila nije, jer narastu parbeni troškovi do većeg iznosa nego iznaša glavnica, te se nemogu od ovršenika više utjerati.

Karakteristično je, da se u obće onaj sudac koji najviše na formu pazi, te od stranaka i odvjetnika zahtjeva da se najmanje ma i neznatne zakonske forme drže, češće sam najmanje drži zakonskoga poopisa §. 139 poslovnog reda, premda sudac zatezanjem konačnog riešenja parbene stvari — dakle povriedom zakonskog propisa §. 139 poslovnog reda, nedvojbeno više grieši proti zakonu, te veću štetu čini strankam, nego što to čine formalne povriede, uvukavše se u postupku krivnjom stranaka ili odvjetnika ili postupajućeg u prvoj molbi suda.

Prigovoriti će se tomu, da nije moguće u praksi držati se točno propisa §. 139 poslovnog reda jer da ima kod sudova

Digitized by Google

mnogo posla a malo osoblja. No ovo nestoji, jer moguće je sve ako se ima samo volju na rad, te ako se posao razdieliti znade i uredno ciele godine jednako radi, a ne pušta sve ili barem najvažnije i najtežje stvari do svršetka godine ležati neriešene. Uredjeni bo sud imati će koncem godine uvjek najmanje posla.

Tužbe da mi imamo mnogo posla i malo osoblja nisu nimalo opravdane, jer ako se sravna posao sudova u Cislajtaniji sa brojem tamošnjih radinih sila, to će razmierje za nas povoljnije izpasti.

Jeli pak razmierje rada i unutarnja vriednost riešitba sudbenih jednaka kod nas i u Cislajtaniji o tom — neću sada da govorim, pa mnijem da mi neće nitko zamieriti.

Dakako ako je sudac neodlučan te ako suvišno piše, onda neće nikad na kraj doći.

Vidimo samo razliku u jednostavnom riešenju ovršnih predmeta u Cislajtaniji i kod nas. Ako koj od naših sudova umoli koj cislajtanski sud za izvedenje ovršne plienitbe, riešava referent cislajtanskog suda upitnu zamolnicu jednostavno ovako: napiše na hrbtu ovostrane ovršne odluke samo rieči: „podvorniku za obavu.“ Kod nas pako u slučaju, da koj cislajtanski sud moli za izvedenje jur tamošnjom svojom odlukom dozvoljene ovrhe, — izdaje se na novo formalna odluka u kojoj se ciela cislajtanska odluka opetuje, nu samo još obširnije.

Tako biva i kod drugih riešitba.

Nadalje se kod naših sudova i stvaraju brojevi nepotrebno, a to čine obično oni sudovi, koji misle, da su tim dokazali, da su mnogo radili, ako koncem godine izkažu mnogo rečenih brojeva neglededć na unutarnju vriednost riešitba.

Stvaraju se pak obično brojevi tako, da se ova izvješća pismare o neobdržanih rokovih i ina izvješća sudbenog pomoćnog osoblja koja se neodnose na provedenje sudbenog naloga, protokoliraju, n. pr. izvješća pismare, da je koja sudbena odluka pravomoćna postala itd. zatim da se kod njekojih sudova i dostavnice priposlane po drugih sudbenih oblastih u glavni uručbeni zapisnik unašaju, što čini velik broj tobožnjih sudbenih podne-

Digitized by Google

saka koncem godine; a konačno što se kod inokosnih sudova unatoč propisu §, 245 poslovnog reda i svi odgodni zapisnici tečajem parbenog postupka u uručbeni zapisnik pod novimi brojevi unašaju.

Na takov način stvara se suvišno najmanje 2000 do 3000 brojevah kod svakoga suda koji, kako je gore razloženo, postupa.

Iz svega prenavedenoga sliedi, da godišnji izkazi, koji se u sadašnjem obliku kr. zem. vladi podnašaju, nisu vierna slika r a d a odnosnoga suda, već da je mnogi sud, koji izkaže nekoliko 100 komada u zaostatku, ali koji se je trsio, da svaki predmet po mogućnosti koncu privede, kurentniji, nego li onaj koji izkaže da je sve b r o j e v e riešio, ali to učinio većim dielom bar glede onih zaostalih koncem godine sa „šleiferi".

Jer kako je jur gore naglašeno, svrha nije sudu izkazati koncem godine sve b r o j e v e kao riešene, nego to, da je po mogućnosti sve p o s l o v n e k o m a d e riešio a sa šleiferi ne samo, da se poslovni komadi faktično neriešavaju, već samo iz jednoga najmanje dva stvaraju, te konačno riešenje predmeta zateže.

Isto tako nepružaju godišnji izkazi o tom kontrolu, da su svi poslovni komadi doista koncem godine riešeni, jer njekoji sudovi običavaju riešitbe poslovnih komada natrag datirati, te izkažu — jer se izkazi istom koncem mjeseca siečnja po poslovnom redu podnieti imadu — poslovne komade, koji su riešeni faktično mjeseca siečnja, kao riešene koncem prosinca; njekoji sborni sudovi pak drže sjednice mjeseca siečnja pod datumom 31. prosinca sve dok se zaostatak nerieši, konačno se kod njekojih sudova opet zadnjih dana mjeseca prosinca nikakvi poslovni komadi neprotokoliraju.

Jednom riečju svi sudovi — malom iznimkom — trse se, da se godišnjimi izkazi izkažu kao kurentni, ako faktično i nisu dočim imadu mnogo poslovnih komada samo p r i v r e m e n o a ne k o n a č n o riešenih.

No pošto se stranke javno tuže proti zavlačenju konačnih riešenja po sudovih osobito proti zloporabi sa paraziti u pravosudju, zlosretnimi najme „šleiferi", koji su uvjek strankam,

Digitized by Google

a i ugledu suda na štetu, to je potrebno da kr. zemalj. vlada o tom kontrolu vrši, u svrhu da uzmogne proti sudu koji gorenavedenimi nedostojnimi sredstvi na štetu stranaka i na uštrb ugleda suda radi, shodne mjere poprimiti, a takovu kontrolu imali bi vladi godišnji izkazi pružiti.

U tu svrhu pak je potrebno, da se u godišnjih izkazih otvori rubrika u kojoj bi se izkazati imala medjutimna riešenja u preporih, a uz to imao bi svaki sud podnieti posebni izkaz o medjutomnih riešenjih koncem godine t. j. mjeseca prosinca i mjeseca siečnja sljedeće godine izdanih. Nadalje imao bi svaki sud bez razlike podnieti posebni izkaz o parnicah iz tri rubrike, u kojem bi se u prvoj rubriki naznačio dan, kada je uskladjena parnica stigla u uručbeni zapisnik odnosnoga suda, u drugoj: predmet parnice, a u trećoj: dan meritornog riešenja.

Konačno bilo bi nuždno za bolju kontrolu, da podnese svaki sud i izkaz s označenjem koliko je od poslovnih komada stiglih pojedini mjesec u uručbeni zapisnik, odnosnoga mjeseca sbilja i riešio, a koliko njih je od jednoga mjeseca preostalo te koji mjesec su isti riešeni, jer će se samo na takav način doznati moći dali su se sudovi i držali zakonskoga propisa po §. 139 poslovnoga reda, dočim se to iz sadašnjih godišnjih izkaza razabrati nemože, jer broj koji je mjeseca siečnja prispio u uručbeni zapisnik, te je riešen mjeseca prosinca, izkazuje se jednostavno riešen, kao i onaj, koji je mjeseca prosinca protokoliran i riešen.

Tako sastavljeni izkazi pokazali bi, da mnogi sud, koji je glasom godišnjih izkazah tobože bez zaostatka, imade ipak većinu meritornih riešenja u zaostatku, a opet obratno, sud koji je vierno izkazao sve meritorno neriešene komade kao zaostatak da je mnogo uredniji nego što prvi.

Ovo za buduće.

No sada kada je pred vratami spojenje krajine te valjda i nova organizacija sudova bilo bi od prieke nužde držati strogu vizitaciju svih sudova bez razlike, te tom prigodom osobito radnje u pismarah sudova pregledavati i nezadovoljiti se time, da su odpravne knjige i uručbeni zapisnik u redu, te da je sve iz-

Digitized by Google

nešeno kao riešeno, jer se samo točnim pregledanjem radnja u pismari osvjedočiti može o sposobnosti sudačkoga osoblja i načinu uredovanja njegova. V.

Dali je za naše odnošaje shodna inštitucija sudbenih prisežnika?

Po §. 393 k. p. od 17. svibnja 1875 valjajuća za Hrvatsku i Slavoniju imadu kod svakog prekršaja učestvovati kot. sudac ili član suda za sudstvo usposobljeni kao predsjedatelj zatim dva sudbena prisežnika[1] i perovodja.

---

[1] Domovina toj inštituciji je Njemačka. Pod imenom „Schöffen“ zvahu se već u staroniemačkom pravu osobe, koje su bili svjedoci i kazivaoci živuće u narodu pravne sviesti, ter su oni sudcu (nosiocu sudačke vlasti) osudu kazivali po pravu, obstojećem u narodu. Nu pod istim imenom obstoji u novijem kaznenom postupku Njemačke posve ina uredba, koja odgovara našim prisežnikom. Začetnikom tih „Schöffen“ novije dobe jest generalni odvjetnik dr. F. O. Schwarze. Pošto se je držalo, da sva težkoća u pitanjih, koja se na porotnike stavljaju, nastaje samo odatlje, što su sudačka klupa i klupa porotnička posve odieljene, to se je elemenat pravnički nepravnički sastavio u jedan zbor, koji bi kod riešavanja njemu dodieljenih čina imao posve istu djelatnost, dakle da obavljaju sve funkcije jednako sudac pravnik sa nepravnici. To su schöffi novije dobe. Tako obstojahu „schöffi“ u Njemačkoj prije uredjenja novog zakona ob ustroju sudova za niemačko carstvo u više njemačkih država, u Hanoveru, Hessenu, Nassau, Oldenburgu i Bremenu imali su „schöffi“ suditi kod kaznenih sudova najniže vrsti, u Hamburgu i kraljevini Saskoj (kaz. post. od 1. listopada 1858) kod srednjih a u Würtenbergu (kaz. post. od g. 1868) kod najnižih i kod srednjih kaznenih sudova. Napose u Saskoj po gornjem zakonu riešavahu najniže kažnjive čine inokosni sudci — ostali kažnjivi čini, koji nisu spadali pred porotne sudove, riešavani su u sboru od 3 sudca i 4 schöffa i to glede krivnje bezprizivno, dočim su kaznu odmjerivali samo tri sudca uz pravo priziva. Novi njemački Gerichtsverfassungsgesetz od 27. siečnja 1877 govori o schöffih u §. 25—58 (incl.) Isti obstoje u sboru jednog inokosnog sudca i njih dvojice i to kod sudova najniže vrsti (Amtsgericht). Isti sude ne samo o prekršajih nego i u §. 27 zakona navedenih postupcih zatim sude prema §. 70 zakona i o postupcih, kojimi se za pojedini slučaj, zaključku kaznene komore zemaljskih sudova (Landesgerichte) ustupe.

Položaj je po tome tim schöfen znatno povečan i širji nego li djelovanje naših prisežnika, sudieljujućih samo kod prekršaja. To ustrojstvo „Sbhöffen-Gerichte“ u Njemačkoj jest porota u malom kojom se hotjelo blagodati porote zadržati a ipak nedostatci i glavne mane iste (najme podpuno odieljenje sudačke komore od porotničke) ukloniti.

Osnova cislajtanska kazn. post. od god. 1863 prihvaća tu inštituciju najme uvadja za najniže kažnjive čine 3 prisežnika uz sudca, nu osnova od

Digitized by Google

Uvedenjem tih prisežnika, hotilo se je, ako sam dobro upućen, samo konačno riešavanje prekršaja, pošto se riešava u sboru a ne po samom inokosnom sudcu, temeljitijim učiniti; jer napokon više ljudi više znade, a napose ljudi iz naroda poznadu mjestne običaje, ćud naroda, uzgoj itd. bolje često nego sudac strukovnjak; a što još više, poznadu još i ćud, uzgoj itd. dotičnog okrivljenika, pa mogu tako doprinieti točnijemu izvidjenju predmeta i uticati povoljno u samu osudu. Nadalje hotjelo se je tom inštitucijom što više razviti pravnu svjest naroda, kad najme i muževi iz puka sude svojim, čim da dobiva narod veći interes za pravosudje a i u obće za poslove javne. Ujedno bi imala — i to je sigurno najvažniji povod uvedenju njenu — ova uredba biti školom za porotu, koja bi se eventualno imala provesti kod konačnog riešavanja zločina.[2]

Koliko god su svi ti razlozi ne bez temelja, to je ipak moje skromno mnienje, da ta inštitucija za naše odnošaje nije praktična, pa ću biti slobodan to obrazložiti.

Gornja uredba, da u jednom najme sudačkom sboru sjedi sudac strukovnjak i dva nestrukovnjaka — kao što većinom biva — pokazuje već na prvi pregled nopodobštinu i nerazmierje u tom, da je sbor sastavljen iz nejednakih elemenata, koji ipak sa posve jednakimi pravi sudjeluju kod riešavanja pre-

---

g. 1869 je više neprihvaća, niti je ima u novom cislajtanskom kaz. post. od g. 1873. Da su se isti „Schöffengerichte“ u Njemačkoj tako razgranili, mnogo je doprinielo to, što se je sve više uvidjalo, da proti riešitbi glede krivnje odnosnog kažnjivog diela nije umjestan u ustmenom postupku priziv, a da je riešavanje u sboru pri tome ipak načelno bolje od riešavanja sudca inokosnog. Sravni Holzendorfs Rechtslexicon kod rieči „schöffen“.

[2] U obrazloženju kaznenomu postupku od 17. svibnja 1875 nespominje se o prisežnicih ništa. Istom u odboru zakonodavnom kaže se o toj inštituciji: „Zakonodavni odbor učinio je uredbu, da o prekršajih uz kot. sudca sude još dva prisežnika. Inštitucijom ovom mislio je odbor polučiti, da se ujamči s jedne strane, što veća temeljitost presude u pogledu krivnje ili nekrivnje tim, što će ljudi pošteni i pouzdanja vriedni sudjelovati, kad se njihov občinar sudi. S druge strane to je sredstvo, koje će blagotvorno uplivati na mišljenje i karakter naroda, jer će tim narod dobiti priliku razviti što više pravnu svjest te se što više zanimati za poslove javne, gdje se radi o slobodi i poštenju sugradjana.“

Nadalje na drugom mjestu uvedenjem prisežnika utrti će se put kasnijem uvedenju porote za sve zločine, tako da će se narod odgojiti za porotu.

Digitized by Google

kršaja. Uzme li se bo mieriti s jedne strane strukovno znanje, sudačko izkustvo, težnja za uzdržanjem dobra sudačkog glasa, podpuna nezavisnost od stranaka, stalno namještenje sudca kao državnog organa — a s druge strane pomanjkanje svih tih okolnostih; to mora nuždno da bude valjanost i uspjeh djelovanja tako sastavljena sbora problematičan, jer mogu lasno nestrukovnjaci numeričnom pretežnošću nadjačati duhovitu pretežnost sudca strukovnjaka.[3] Sasvim će bo drugčije shvatiti svoju zadaću i morati shvatiti državni sudac ujedno strukovnjak, nego li slučajno iz naroda pozvani sudac, prisežnik. A kakovi se posljedci iz takova nerazmierja roditi mogu, samo sobom sliedi, a i ja ću niže primjerom to iztaknuti.

Za samo kazneno pravosudje u prekršajih ista inštitucija nije nuždna, pače je suvišna. Njom se bo neokoristi sudac predsjedatelj niti u vodjenju same razprave niti kod pravljenja osude.

Razpravu vodi sudac predsjedatelj, koja se ima, koliko moguće priekim ili kratkim načinom ograničiti na izvid onih bitnih okolnosti, od kojih zavisi riešitba (§. 392 k. p.) Po tom će prisežniku — ako je slučajno i pravnik — riedko kada preostati štogod važna da izpita i tim popuni samu razpravu, dakako

---

[3] Glaser u svojoj brošuri zur Juryfrage Wien 1864 strana 63 opetuje u svojoj razpravi proti ustrojenju Schöffengerichte mnienje, štono ga je on već prije podao bio glede mirovnih sudova i postupka u maličnih poslovih (povodom tim, što se je g. 1859 namjeravalo u Austriji občinam dati jedan dio civilne sudbenosti i to sudu sastavljenom iz pravnika i nepravnika) u sljedećem: „Imade osim porote još i drugi oblik, u kojem tvore pravnici i nepravnici jedan sbor. Izkustvo tom sastavljenju suda nedaje povoljne svjedočbe, jer i onako prava odluka kao što izkustvo pokazuje, uvjek ostaje kod pravnika. I onda kad samo jedan pravnik siedi u sboru od više nepravnika, neće ipak manjkati, da on sam u istinu odlučuje, a ostalim samo ništice i zaoto da izpune njima predpostavljenu jedinicu. Svakako bi se, kad bi se obratno tomu uzeti moglo, predpostavljao stupanj naobrazbe, eneržije, značaja i okretnosti, kakova se težko izvan većih gradova nadje. Pa ako neima dovoljno takovih muževa, tad se bez koristi napastuju mirni i marljivi državljani samo zato, da se svemoć sudca povisi pripomoćju samo prividnog sbornog rada. Uspjeh svake inštitucije zavisi o tom, da svatko zna, što mu valja raditi, pa da svaki i jamči za ono, što proizticе iz njegova djelovanja. To je osobito važno ako se radi o moralnoj odgovornosti. Te bitne predpostave pako manjkaju u sboru, u kojem sudjeluju pravnici i nepravnici. — Načine djelatnosti pojedinaca uvjetuju, pošto podpune jednakosti neima, značajevi i slučajne vlastitosti članova, a odgovornvst nestiže nijednog, jer se od jednog na drugog prenaša".

Digitized by Google

predpostaviv, što se mora, da predsjedajući sudac imade i dovoljno znanja i okretnosti. A još manje će u rukovodjenju same razprave, ter kod izrečenja medjutonjih riešitba prisežnik nestrukovnjak moći odlučno uticati. Jer napokon tu se iziskuje svakako poznavanje čitavog kaznenog postupka, jer se isti odnosno barem glavnija načela istog upotriebljuju napokon i kod najneznatnijeg prekršaja, a taj postupak nepravnik sigurno nezna, pa tim manje može povoljno uticati u postupak tečajem razprave.

Nu i kod pravljenja konačne riešitbe nisu prisežnici od odlučne koristi, a mogu lasno biti i od odlučne stete. Od odlučne koristi nisu, jer skoro uvjek pristaju na predlog sudca predsjedatelja, koji i onako po zakonu prvi glasuje, ponajviše priznavajuć, da se oni u zakon nerazumiju. U tom je slučaju pako njihov glas, dakle i oni sami, suvišni. I ondje gdje bi eventualno koristili svojim mnienjem glede stanovitog značenja poštenje vriedjajućih izraza, glede običaja naroda itd., može isto mnenje lasno crpiti sudac sam, upitav se prije razprave na nadležnom mjestu kratkim putem, ili odgodiv, ako je baš nuždno, u tu svrhu i odredjenu razpravu.

(Konac sliedi)

Naredba kr. vladnoga odjela za pravosudje od 13. svibnja t. g. br. 3470 upravljena na kr. banski stol glede postupka sa pravnimi liekovi proti kaznenim osudam sudbenih stolova.

Po propisu §. 256 k. p. vlastan je presudni sud nakon dovršena postupka dokaznoga u glavnoj razpravi i pošto je saslušao stranke, donieti osudu po svojem pravnom osvjedočenju nebuduć vezan na oznaku čina, sadržana u obtuženici.

Usljed toga dogadja se, da presudni sudovi okrivljenika, koj bude pravomoćno obtužen radi zločinstva kakova, osude radi prekršaja, premda je državno odvjetničtvo i u svojem konačnom predlogu ostalo postojano na stanovištu zauzetom u obtužnici.

Digitized by Google

Proti tako donešenoj osudi prosto stoji obim strankam napadati osudu pravnimi liekovi, naperenimi kako proti pitanju krivnje, tako i proti odmjeri kazne.

Kazneni postupnik ustanovljuje u §. 276 k. p., da su proti osudam sudbenih stolova dopušteni pravni liekovi žalbe ništovne i priziva; žalba ništovna upravlja se na stol sedmorice kao sud kasacionalni, a priziv na banski stol.

To je pravilo općenito, ono mora dakle valjati i za onaj slučaj, kada sudbeni stolovi okrivljenika obtužena radi zločinstva proglase na temelju §. 256 k. p. krivim prekršaja.

Dosljedno tomu mogu se i u takovu slučaju osude sudbenih stolova napadati u pogledu krivnje samo žalbom ništovnom na kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni, a u pogledu kazni prizivom, koj — u koliko nije spojen sa žalbom ništovnom — riešava banski stol.

Nu kr. vladni odjel za pravosudje uvjerio se je, da sudbeni stolovi u tom pogledu različito postupaju. Jedni sudbeni stolovi najme podnašaju takove žalbe proti osudam sudbenih stolova, kojimi je obtuženik mimo obtužbe radi zločinstva proglašen krivim kojega prekršaja, kr. stolu sedmorice kao sudu kasacionalnomu, dočim drugi sudbeni stolovi takove žalbe ništovne podnašaju banskomu stolu, koj iste riešava držeć, da se svaki pravni liek, prijavljen proti osudi sudbenoga stola, kojom je obtuženik proglašen krivim prekršaja, napadalo se pitanje o krivnji ili o kazni, imade smatrati prizivom učinjenim po §. 412 do 417 k. p. u koliko nebi izreku o krivnji napadao državni odvjetnik, u kojem da se slučaju žalba ništovna ima predložiti kr. stolu sedmorice. — Prema tomu načelu riešava banski stol takove pravne liekove u prekršajnom senatu.

Ovo tumačenje jest krivo, jer se proti osudam sudbenih stolova bez razlike radi kakova su kažnjiva čina donešene, mogu uložiti samo pravni liekovi, koji su navedeni u §§. 276—279 k. p., a pravni liek priziva, odredjen po §§. 411—417 proti osudam kotarskih sudova; nestoji gornje tumačenje, jer nisu razlozi ništovni, izbrojeni u §. 278 k. p., koji se mogu navesti proti osudam sudbenih stolova, istovjetni s razlozi ništov-

Digitized by Google

nimi o kojih govori §. 416 k. p., nadalje postupak s pravnimi liekovi proti osudam sudbenih stolova počiva na sasvim drugih načelih, nego li postupak s prizivi u prekršajnom postupku, a napokon nemože se i nesmije se prosudjivati nadležnost višega suda za riešavanje pravnoga lieka obzirom na stranku, koja je podniela pravni liek, što bi bivalo, kad bi se kr. stolu sedmorice podnašale samo one žalbe ništovne proti osudam sudbenih stolova, koje bi u navedenom slučaju podnio državni odvjetnik. Dodaje se još, da bi banski stol u dalnjoj konsekvenciji svoga postupka mogao po §. 418 k. p. osudu prvoga suda ukinuti i odrediti, da se glavna razprava ponovi na temelju obtužnice glaseće na zločinstvo i da bi banski stol napokon mogao i odriešiti obtuženika od obtužbe radi zločinstva, što mu nikako nepristoji.

S tih razloga i da se uvede jednolični postupak, poziva se banski stol, neka uputi sve kr. sudbene stolove, da sa pravnimi liekovi, podnešenimi proti njihovim osudam i u slučaju onom, kad se obtuženik proglasi krivim prekršaja, postupaju izključivo po ustanovah §§. 276—279 k. p., naročito da pravni liek žalbe ništovne podnašaju uvjek kr. stolu sedmorice kao sudu kasacionalnom, a pravni liek priziva, — u koliko nije spojen sa žalbom ništovnom — banskomu stolu. Podjedno se upozoruje banski stol, da s takovimi prizivi imade postupati po §. 279—292 k. p. riešavajuć ih u senatih, sastavljenih po propisu druge alineje §. 15 k. p.

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Nepokretnosti, koje povodom urbarske regulacije mienjaju vlastnika, imaju se na novoga vlastnika gruntovnički prenieti zajedno sa već uknjiženimi erarskimi pristojbami.

Na parceli X. u grunt. nap. Y. občine Š. na ime M. R. upisanoj, bilo je uknjiženo pravo zaloga za erarsku pristojbu od 25 for. Pri gruntovnom provedenju izvedene u občini Š. urbarske regulacije posjeda

Digitized by Google

zapodjeo se med strankami prepor, ima li se parcela br. X., koja je pri regulaciji vlastelinu E. pripala, na ovoga u gruntovnici sa ili bez zalogopravno uknjižene tražbine vis. erara od 25 for. prenieti. Prvi sud je odlučio, da se ima taj prenos sa teretom obaviti s razloga:

Što je parc. X. glasom urbarskoga regulatornoga operata pripala vlastelinu E., a prijašnji gruntovni posjednik te parcele mjesto iste drugu koju u zamienu dobio nije;

što je u pitanju stojeće založno pravo za erarsku tražbinu od 25 for. uknjiženo bilo na tri nepokretnosti prije gruntovnog provedenja regulacije, dok je ta parcela još bila upisana u grunt. nap. Y. na ime M. R., a u tom gruntovnom napisniku nije bila zabilježena prepornost vlastničtva te parcele, po čem je novi tecioc vlastelin E. dužan primiti tu parcelu skupa sa teretom na njoj zalagopravno osiguranim, pošto ni sam netvrdi, da je to založno pravo zakonitim načinom prestalo.

Proti toj odluci predao je vlastelin E. utok te kaže: U ovom predmetu mjerodavan je §. 4 ministarske naredbe od 15. prosinca 1855, koji ustanovljuje, da se zahtjevi, koji se obzirom na postojavšu urbarsku svezu i srodne joj odnošaje polag ustanova car. patenta od 2. ožujka 1853 urediti imaju, nemoraju kod uvadjanja gruntovnice niti prijaviti niti izkazati. Ima se dakle iznimnim načinom postupati kod gruntovnih predmeta, koji su od uredjenja urbarskih odnošaja ovisni. Uredjenje posjeda u Š. po kojem je parcela br. X. meni pripala, ima se smatrati predmetom, o kakovom §. 4. minist. naredbe od 15. prosinca 1855 govori, te po tom nije morala prepornost vlastničtva na upitnu parcelu zabilježena biti. Ta parcela nije sesionalne naravi; ona je u gruntovnici posebnim obilježjem označena te je po car. patentu od 2. ožujka 1853 odkupne ili izriešive naravi, pa je već tim obilježjem pravo vlastelinstva osigurano. Pošto je ta parcela kao osvojenje iz alodijalne pustare vlastelinstvu ovomu regulacijom u izključivo vlastničtvo pripala, ima se bez tereta na vlastelinstvo gruntovno prenieti.

Kr. banski stol potvrdio je riešitbom od 6. srpnja 1876 br. 6369 odluke prvoga suda s razloga:

Što posebna odredba ili osobiti propis o tom, što da se sa uknjiženimi tereti kod onih nepokretnosti, koje povodom urbarskih regulacija vlastnika mienjaju, učiniti imade, nepostoji, a niti se u ovom slučaju uporaviti dade §. 4 minist. naredbe od 15. prosinca 1855 br. 222 d. z. l., pošto u propisu ovom o potaknutom pitanju govora neima; po čem sliedi, da se predležeći slučaj jedino na temelju obćenitih gradjansko-pravnih propisa prosuditi ima;

što s druge strane pristojbinski zaostatci, kao što je upitna uknjižena tražbina od 25 for., uživaju već po zakonu (§§. 19, 139, 141, 142 zakona o biljegovini i pristojbah i §§. 85 i 86 zak. čl. XXI. 1868) za-

Digitized by Google

ložno pravo prvenstvom pred svimi pravi, te tomu dosliedno, u koliko su te pristojbe povrh toga i uknjižbom osigurane, teret taj prelazi na svakog vlastnika dotičnih nepokretnosti i neglededi na to, kojim je načinom to vlastničtvo stečeno.

Kr. stol sedmorice potvrdio je riešitbom od 17. studenoga 1876 br. 963 odluke nižih sudova:

Uvaživ, da je u zemljištniku Y. občine Š. M. R. bez svake stege i ograničenja bio kao posjednik odnosno vlastnik upitne čestice unešen, a da po zakonu uknjiženih erarskih pristojba, u konkretnom slučaju od 25 for., naplata bez obzira na vlastnika na samu hypotheku pada;

i uvaživ, da obzirom na to i na ostale razloge napadnutih suglasnih odluka nižih sudova nepredleži u slučaju ovom nijedan od uvjeta §. 318 gr. p. p. dr. N. J.

Prinos k nauci ob uvjetih po ob. g. z.

Na posjedu gr. z. br. 7 u Mlinu bio je na temelju uručbene izprave od 30. rujna 1870. br. 6940 pravom zaloga osjeguran nasljedni dio od 500 for. bez kamata, „plativi kad se Veronika K. udade ili kad postane punoljetnom.“

Veronika K. umre, a njezin dio bio je uručen njenu otcu J. K. kao nasljedniku, pa nanj u gruntovnici i prenešen. J. K. ustupio je 18. ožujka 1880 ovaj dio Franji M., koji je izposlovao prenos toga diela u gruntovnici na svoje ime. Franjo M. potraži od vlastnika zaloga supruga S. da mu onaj dio izplate, čemu se ovi uzprotive tvrdeć, da je taj dio plativ stoprv u doba, kad bi pokojna V. K. postala punoljetnom.

Usljed toga digne Franjo M. tužbu tražeć da mu se izplati dio.

C. k. kotarski sud u Benešovu odbio je tužbu predsudom od 27. kolovoza 1880. br. 6680 i to s ovih r a z l o g a:

Tužba je prerana, jer se iz nje same vidi, da je tražbina, o kojoj se radi, bila za V. K. uknjižena uz dodatak, da će se izplatit stoprv onda kad se vjerovnica uda ili punoljetnom postane; tužitelj pako nije uzprkos prigovoru tuženikovu pokušao dokazati, da je već nastupio taj uvjet naplate.

Tužitelj tvrdi, da je smrću V. K. i ovaj uvjet plativosti pao, te da je tim tražbina odmah postala plativom. Ali to nije osnovano. Ako se uvaži, da su tuženi supruzi prije od J. K. kupili spomenuti posjed u Mlinu, nego li je ovaj tuženu tražbinu Fr. M. ustupio, te da su tuženici kupovnom pogodbom preuzeli, na račun kupovnine, na posjedu br. 7 u Mlinu uknjižene tražbine, a medju njimi i onu malodobne V. K., i to bez ikakova dalnjega uvjeta, bez ikakove preinake glede pla-

Digitized by Google

tivosti; da su nadalje tuženi supruzi preuzeli dug tako, kako je bio uknjižen, dakle plativ stoprv za punoljetnosti V. K.: to je očito, da J. K. ustupljujuć Franji M. tu tražbinu, nije mogao ustupovniku nikakovih većih pogoda dati, nego što ih je sam imao.

Budući da bi imao tužitelj dokazati dospielost zatužene tražbine, a toga nije učinio, stoga se tužba za sada odbija.

Tužitelj podnese priziv proti odsudi, u kojem navede, da je on na vjeri u javne knjige ustupom preuzeo tražbinu J. K., jer u gruntovničkom izvadku o posjedu gr. br. 7 u Mlinu kod diela od 500 for. V. K. nije bilo zabilježeno, da će se izplatiti kod udaje ili navršene punoljetnosti Veronike K.

Al c. k. viši sud pražki potvrdi osudom od 20. listopada 1880 br. 2899 odsudu prve molbe sa sliedećih razloga:

Ustanove o plativosti gruntovničkih tražbina nisu predmetom ubilježenja u glavnu knjigu; u tu svrhu je ondje sbirka listina, koje sačinjavaju dio gruntovne knjige. A kad i nebi ustanova, da je baštinski dio V. K. u svoti od 500 for. stoprv kod njene udaje ili navršene punoljetnosti plativ, u gruntovnoj knjizi ubilježena bila, nebi mogao tužitelj tvrditi, da ga je prevarilo povjerenje u javne knjige.

Ovom pako ustanovom bila je plativost tražbine, izuzev slučaj udaje, odgodjena na dobu, ravnu onoj, u kojoj bi V. K. postala punoljetnom, dakle na dobu, koja će sjegurno doći.

Promjena ove ustanove nije do sada nastala, a nije nastala poimence ni tim, kako je prvi sudac temeljito naveo, što je V. K. umrla.

Da su tuženi supruzi tužitelju platili kamate tuženoga duga, nije se tečajem parnice tvrdilo; a napokon ni ova okolnost nebi imala upliva na pitanje o plativosti same glavnice.

Izlučnom tužbom nemože se visoki ugarsko-hrvatski erar kod kotarskoga suda tužiti, te se tužba radi očite nenadležnosti ureda radi odputiti ima.

Stjepan Vrban iz d. Miholjca tužio je kod kotarskoga suda u d. Miholjcu erar, zastupan po poreznom nadzorniku u Osieku, kao ovrhovoditelja i zadrugu Crnčan, zastupanu po starešini Iliji Crnčanu, na priznanje prava vlastnosti i izlučenja iz porezne ovrhe jedne krave, koja je za porez od 35 for., što no ga dugovaše zadruga Crnčan, pod ovrhu uzeta bila.

Kotarski sud naredi na ovu tužbu ročište za ustmenu razpravu odlukom od 10. siečnja 1881 broj 33; nu kr. porezni nadzornik u Osjeku uloži proti toj odluci utok, u kojem dokazuje, da kotarski sud nije nadležan u ovom predmetu postupati. Kr. banski stol uvaži utok u

Digitized by Google

svojoj riešitbi od 9. ožujka godine 1881 broj 2378 sliedećim obrazloženjem:

Posmotriv, da po §. 14 sl. b) gradjanskoga sudovnika tužbe, koje su upravljene proti fisku, imadu se predati i razpravljati po kr. sudbenom stolu, koji je za razpravljanje takovih tužba proti fisku nadležan; uvaživ, da je kotarskomu tomu sudu valjalo predležeću izlučnu tužbu po §. 1 gradjanskoga sudovnika i §. 2 sl. a) gr. post. radi očite svoje nenadležnosti odmah ureda radi odputiti, što učinjeno nije, već je protuzakonito tužbu primio i ročište za razpravu odredio: obnašao je ovaj kr. banski stol utoku zastupnika državnoga erara mjesta dati i napadnutu odluku prvoga suda preinačiti, te tužitelja Stjepana Vrbana s izlučnom njegovom tužbom na nadležni sud odputiti.

U nadopunjku ove pravne stvari pripominjemo, da je odpućeni tužitelj svoju izlučnu tužbu nastojao predati kod nadležnog kr. sudb. stola, gdje je upućen bio na odvjetnika; došav k odvjetniku savjetovao mu je ovaj, da rad 35 for. nije vriedno proces voditi i da bi ga mnogo više proces stojao, nego što je parbeni punctum, te je tako Stjepan Vrban na koncu, neznajuć kamo da se obrati, položenu kauciju za zaplienjenu kravu napustiti morao. (Tim se baš neutvrdjuje pravna sviest u pučanstvu. Ured.) Priobćio dr. **A. S.**

Uzoranjem livade smeta se pravo posjeda vožnje. Prigovor o prekasno podnesenoj tužbi.

Dne 21. prosinca 1878 tužiše Josip Šl. i drugovi, seljaci iz Vrbove, Izaka Košeraka, stanovnika u istom mjestu, pred kotarskim sudom u Podjebradih radi smetanja posjeda, što ga je počinio, kad je dao livadu veliku 2 jutra i 369□°. izorati i tim pretvoriti u oranicu, čim da ih je smetao u pravu vožnje preko one livade.

Tuženi prigovaraše, 1. da je tužba prekasno podnesena, jer da su dva tužitelja M. i H. već 4. i 5. studenoga 1878 saznala, da je livada uzorana; 2. da je, uzorav livadu, vršio svoje vlastničko pravo, pače da je bilo poradi racionalnoga gospodarstva nuždno da tako učini, al da nije, iza kako je bila livada uzorana, vožnju branio, da je ni u buduće neće braniti, te da im je slobodno po uzoranoj livadi voziti.

C. k. kot. sud u Podjebradih zabacio je odlukom od 30. rujna 1879 tužbu, na koliko se tiče M. i H., a dade joj mjesta, na koliko se tiče ostalih tužitelja, i to sa sljedećih r a z l o g a:

Svjedoci su dokazali, da je zemljište p. br. 426 u katastralnoj občini Vrbova bilo livada, te da je po njem sve do posljednjega vremena bila vozna cesta, koju je rabio svatko, tkogod je htio i kojom su se služili i tužitelji, vozeći se preko nje na svoja zemljišta u Piskovu

Digitized by Google

Lhotu i natrag. Tužitelji su dakle bili u posljednjem posjedu prava voziti se onim zemljištem. Budući pako da je tuženi, kao što sam priznaje, ovu livadu kupio, i 4. studenoga 1878 u oranicu pretvorio, t. j uzorao, dakle na njoj se nalazeću cestu razrovao, narušio je tim i pravo posjeda na uživanje ovoga puta, i zato morala se je tužba uvažiti.

Tužba M. i H. zabacuje se na temelju §. 2 carske naredbe od 27. rujna 1849 (br. 12 d. z. l.), pače svjedoci je dokazano, da su ova dva tužitelja već dne 4. i 5. studenoga 1878 iz vlastitoga uvida znali da je livada izorana, pa su ipak stoprv dne 21. prosinca 1878, dakle po izminuću zakonom propisanoga 30-dnevnoga roka, podnieli svoju tužbu.

Utok, podnešen proti ovoj odluci, odbacio je viši sud u Pragu riešitbom od 27. rujna 1879. br. 31.116, te potvrdio odluku prve molbe,

Razlozi: Što se tiče utoka tuženika, da je tužba zakasnila, nije temeljit, jer je dokazano, da su samo tužitelji M. i H. iza izminuloga roka, opredieljenoga u §. 2 car. naredbe od 27. rujna 1849, tužbu podnieli; njihovo pako zakašnjenje nemože biti ostalim tužiteljem na štetu. U meritorno obrazlaganje viši sud nije zašao.

Izvanredni utok najviši je sud zabacio rješitbom od 11. prosinca 1879 i potvrdio rješitbe nižih sudova s razloga:

jer nije našao u rješitbah nižih sudova niti pometnje niti očite nepravde.

Tuženik nalazi doduše pometnju u tom, što da su oba niža suda u učinu izoranja livade smatrala smetanje posjeda, a da nisu uvažili prigovora o prekasno podnešenoj tužbi. Ali u tom nemože se nazrievati ni pometnja ni očita nepravda, ako se uvaži, da se po §. 364 o. g. z. pravo vlastničtva samo na toliko može vršiti, na koliko se tim nedira u pravo trećih osoba. Uzoranjem pako spomenute livade i na onom mjestu, na kojem se nalazila dosele od tužitelja faktični rabljena cesta, bili su tužitelji u posjedu prava, voziti po livadi, dosele od njih faktički vršenoga, barem u smislu §. 5 car. naredbe od 21. rujna 1849 smetani, jer se već na samom otegoćenju ove vožnje osniva smetanje ovoga prava.

Što se tiče dalnjega navoda, da se nije uzeo obzir na prigovor o zakašnjenju ciele tužbe o smetanju posjeda, valja uvažiti, da je svaki od tužitelja bio vlastan sam za sebe tužbu podnieti, a u tom slučaju nebi prigovor, da su M. i H. već 4. i 5. studenoga 1878 znali, da je livada izorana, naprama ostalim tužiteljem imao nikakova uspjeha.

Riešitba c. k. najvišega suda od 11. prosinca 1879 br. 13.434. („čes. Prav.“)

Digitized by Google

II. Kazneno-pravni.

K §. 187 k. z.

Dana 22. prosinca 1879 predao je osobno Stanko M. kr. držav. odvjetničtvu u P. pismenu molbu, podpisanu rukoznakom po njemu, zatim po Iliji M. i Iliji P., kojom požuruju svoju kr. kot. sudu u D. protiv Čiri V. i drugovom 11. studenoga 1879 predanu prijavu.

Sadržaj molbe ove, u kojoj je pomenuta prijava doslovce citirina, potvrdio je Stanko M., saslušan isti dan po iztražnom sudcu pri kr. sudbenom stolu, kao istinit, pošto mu je molba pročitana bila.

Sa Stankom M. predstao je bio svjedok Petar Š. te je takodjer po iztražnom sudcu saslušan. Svjedok ovaj izpoviedi, da Ilija M. podpisatelj molbe, bolestan leži doma od udaraca, dobivenih od Čire V. i Davida V. (pravije K.)

Osim toga predao je Stanko M. već 3. studenoga 1879 kot. sudu lieč. obnašašće povodom navodno po Ćiri V. nanesene mu zlostave.

Po obnašašću ovom zadobio je Stanko M. više ozleda, koje su po mnenju vještaka lahke naravi.

U prijavi od 14. studenoga 1879 navode prijavitelji doslovce što sliedi:

Večeri 2. studenoga išli smo putem, vodećim preko Dj. njive prama vinogradom „P. brdo“ kući Bare J., da kao kod punice jednoga izmedju nas koju čašu vina popijemo.

Na putu, što preko I-eve njive u B. vodi, nadjemo 4 čovjeka iz sela P., koji nam na shodno pitanje odgovoriše, da traže troje goveda.

Iza daljeg hoda nadjemo opet više žitelja sela P. Odmah povika jedan izmedju njih: držite ih, i počeše nas tako nemilo tući, da su na nami dvie puške na komade izprebijali, a po tom nas u P. otjerali. Ugnav nas u tamošnju krčmu, počeše nas nemilo tući i potvarati, da smo tobož krmaču Ćire V. iz P. ubili, pa da će oni nas sada poubijati, ako tu krmaču sa 40 for. ne odštetimo.

Uzalud im dokazivasmo, da o toj krmači ništa neznamo, oni podigoše sjekire i vikahu, da će onoga odmah sasjeći, koji bude rekao, da tu krmaču nije ubio.

Na to dozvaše tamošnjega krčmara M. Z. da piše, što će mu Ćiro V. kazivati. Izpitav, što koji izmedju nas ima, stavi na papir i reče, da smo sada u ime ubijene krmače Ćire V. jednu kravu i junicu na odštetu zapi-ali. Tada nas sjekirami i prietnjom prisiliše, da svoje križeve pomećemo, što smo u strahu za svoj život u istinu i učinit morali.

Po tom se diže Ćiro V. i pridruživ si tamošnjeg seoskog kneza Božu Z. sa još drugih 8 ljudi ode u (naše selo) S. okolo 12 sati noćju,

Digitized by Google

te došav u naše kuće zaprieti se, da nas naši domari nikad žive vidjeti neće, ako mu gornju tobož založenu marhu ne izdadu.

Svjedok je tomu Petar Š., Kata M. (supruga Stanka M) i Jaga M. (sestra Ilije M.)

Za cielo vrieme dok je Ćiro V. sa družbom u S. išao i odtud se sa marhom našom u P. vratio, stražilo je nad nami u P-skoj krčmi više P-čana sa sjekirami, a kada je marha dotjerana bila, pustiše nas na slobodu.

Učinismo odmah ustmenu prijavu kod sl. tog kr. kot. suda, nu jer . . . . dolazimo pismenom našom prijavom moleć, da sl. sud izvoli iztragu što prije odrediti, osobe, koje bi se kroz iztragu krivimi pokazale, naročito pako Ćiru V. i Davida K. iz P. kao kolovodje zakonito kazniti i našu zaplienjenu marhu povratiti dati.

I Ilija M. saslušan kašnje, potvrdio je pred kot. sudom uvodom pomenutu molbu po cielom sadržaju, pa je i on naročito označio Ćiru V. i Davida K. kao one, koji su ih zlostavili i ozlede im nanieli.

Ponovo saslušani Stanko M. ostao je pri prijavi i zahtievao je napose i opet povrat krave.

13. siečnja 1880 pregledan je Ilija M. sudb. liečnički; nu ovaj put nije na njem ozleda pronadjeno. Vještak je izjavio: ako je Ilija M., kao što tvrdi, u istinu bolovao mjesec dana, morao je sa drugoga uzroka (n. pr. prehlade) bolovati, pošto je vještaku, na što se ovaj sjeća, odmah drugi dan iza uztvrdjenog zlostavljanja, a zatim opet iza toga nekoliko dana, dolazit mogao i istom, kako prizna, 14 dana poslje navodne zlostave obolio; ako je Ilija M. bio zlostavljen, to su, scieni vještak, nanesene ozlede morale prema navedenomu biti lahke.

Ilija P. saslušan sudbeno, izpoviedio je suglasno kao Stanko M. i Ilija M. tvrdeć izrazito, da o kradji krmače ništa nezna, da su i njega zlostavili i ovim kako priznanje kradje, tako i izdanje založne izprave te pribavu krave i junice u ime zaloga iznudili.

Petar Š. svjedok, o kom je u početku ovoga slučaja rieč, saslušan je i po kot. sudu 15. siečnja 1880 te je izpoviedio, da su ga na mrtvi god. 1879 oko 12 sati noćju probudile Mara M., mati Stanka M. i Jaga M., te ga zamolile, da im pomogne ćerati marhu u P., pošto je prva takovu poruku iz P. dobila, ako jošt želi svoga sina vidjeti; da je svjedok marhu otjerat pomogao, našto su Stanko M. i oba druga po Ćiri M. na slobodu pušteni; napokon da je Stanka M. zastao kod Ćire V. bez gaća.

Kata M. očitovala je pred sudom, da su Ćiro V., Stanko K. i drugi koje poznala nije, pomenute noći okolo ponoći došli i svekrvu joj Maru M. zvali k mlinaru K. u selu S., da si pročita pismo, što je pravljeno u P., jer da je tamo zarešten Stanko M. pa da tjera kravu u založtvo,

Digitized by Google

ako misli svoga sina živa vidjeti; da je svjedokinja na to u P. otrčala, ondje kod Ćire V. svoga muža Stanka M. bez gaća vidila, koji ju je (sam) slao kući, da dotjera jednu kravu, ako ga želi viditi, čemu da je svjedokinja udovoljila.

Jagi M. dolazila je, kako ova pred sudom kazuje, Mara M. te joj priobćila, da je kod nje bio Ćiro V. sa više njih iz P., pa da su prietili, da će joj sina Stanka M., a Jagi brata Iliju ubiti, ako ne dotjeraju u založtvo kravu i june; da je svjedok tjerao june na to Ćiri V., a ovaj da je onda uapšenike pustio.

Istom usljed prijave Stanka M. i drugova od 14. studenoga 1879 saslušan je Ćiro V. i drugovi.

Kazivanja njihova sadržana su u obtužnici kr. drž. odvjetničtva, koju je ovo predalo protiv prvobitnim prijaviteljem i odnosno moliteljem Stanku M. i drugovom poradi zločinstva kradje krmače na štetu Ćire V. iz P.

Evo razloga obtuženice od rieči do rieči: „Kad je oštećenik (Ćiro V.) dana 1. studenoga 1879 u jutro saznao, da mu je krmača nestala, pošao je za njom i počinitelji u potjeru. Sobom imao je Dionisa L. i Petra Z., dočim su David i Mihajlo K., Kojo V. i Marko M. drugim putem udarili. Ovoj četvorici podje za rukom pronaći ukradjenu krmaču. Iduć naime u potragu odnesena dobra susretoše u šumi kod S. vinograda Stanka M., Iliju P. i Iliju M. okrivljenike, koji zadnji, opaziv svjedoke, u bjeg nagnuše. Uhićeni i saznav da će ih tjerat sudu u D., umoliše da ih ne sramote, da će kazat gdje je krmača, obećaše platit 40 for. za nju da nebudu tuženi i ponudiše zalog u marhi. I u istinu odveo je Ilija P. Davida K., Koju V. i Marka M. u šumu, gdje pronadjoše i dovezoše ubijenu oštećenikovu krmaču.

Iza ovoga našla se je ciela potjera u krčmi Makse Z. u P., koji na molbu uhićenih okrivljenika sastavi pismeno, kojim priznaju, da su Nikola M. i Ilija P. kradju izveli a Stanko M. i Ilija M. prvima krmaču nositi pomagali, te kojim (pismenom) privoljuju, da im se uzme marha u zalog do naknade štete.

Pomoću ove izprave a u prisuću mjestnoga kneza u P. Bože Z., dobaviše oštećenik (Ćiro V.), Dionis L. i David K. od žene Stankove Kate M. kravu, a od sestre Ilije M. Jage june. Nikolu M., koji bi bio imao po navodu Ilije P. u šumi kod ubijene krmače stražiti, nezastade ondje potjera.

Ovako se prikazuje čin iz izpoviedaka.

Predavajuć ovu obtužnicu po §. 199 k. p. očitovalo je kr. drž. odvjetničtvo, da si pravo progona Ćire V. i drugova poradi prijavljenoga zloč. javnoga nasilja na štetu obtuženika pridržaje prema uspjehu glavne razprave.

Digitized by Google

Protiv obtužnici podnesoše Stanko M., Ilija P. i Ilija M. prigovore, u kojih se pozivaju na svoje tajanje čina (kradje) i na obje svoje kr. kotar. sudu protiv oštećeniku Ćiri V. i drugovom podnesene prijave, u kojih da su iztaknuli, kako su po Ćiri V. na svaku rieč i čin, koji se u razlozih obtužnice navode, pretnjami, udaranjem i svakovrstnim zlostavljanjem prisiljeni bili, spomenuše i svoju držav. odvjetničtvu predanu molbu, te molbu Kate M., podnesenu kr. podžupaniji poradi izdanja zaplienjene krave, pa zahtievaše, ako već do glavne razprave dodje, da se pročitaju i ti u prigovorih spomenuti spisi.

Molba Kate M. ne prileži spisom, pošto je u njoj prvi put govor u prigovorih.

Kr. banski stol riešenjem od 24. veljače 1881 br. 2416 obnašao je po §. 204 k. p. izreći: neima mjesta obtužbi i postupak se obustavlja, okrivljenici bo namiriše Ćiri V. kradjom počinjenu štetu tim, što mu usljed poprednje pismeno sastavljene nagode po domarih predadoše jednu kravu i jedno june u ime odštete prije nego li bi čin dojavljen oblasti, te se ova marva glasom izkaza Ćire V. i Ilije M. i sada u posjedu Ćire V. nalazi, pa s toga, makar to i posliedilo podporom oštećenoga, gubi kradja po naročitom propisu §. 187 k. z. svoju kažnjivost, s toga neima temelja obtužbi i dalnjemu postupku.“

O p a z k a. Na ovo riešenje kr. banskoga stola neka budu dozvoljene nekoje opazke.

Bezkaznenost kradje (i pronevjerenja) po §. 187 k. z. ide samo onoga učinitelja, koji u s p j e š n i m k a j a n j e m (thätige Reue), premda podbodom oštećenoga, svukoliku štetu nadomjesti, nastalu iz njegova čina, prije nego itd.

Po tečaju stvari u gornjem praktičnom slučaju neima toga i takovoga (uspješnoga) kajanja u okrivljenoga Stanka M. i drugova, oni bo tečajem ciela postupka tvrde, da kradju počinili nisu, da im je i priznanje kradje i izdanje založne izprave, i odgananje marhe u zalog silom iznudjeno; oni su dapače u tom tako odlučni, da se ne žacaju udariti kaz. prijavom protiv oštećenomu Ćiri V. i njegovim svjedokom u onaj mah, kad jošte ne znade nikoje poglavarstvo o njihovoj osvadi kradnjom, izlažu se dakle sami svojom prijavom kaz. progonu.

Ovo valja svakako pri ocjeni njihove protuosvade protiv Ćiri V. i drugovom u obzir uzeti.

Kazivanja Stanka M. i drugova protiv Ćiri V. i drugovom podupire uza to — i ne gledeć na izpovjedke saslušanih njihovih rodjaka Kate M. i Jage M. — nezainteresovani svjedok Petar Š., koji je morao u p o l n o ć i marhu u založtvo ća u drugo selo tjerati, i koji je našao z a r e š t e n a Stanka M. i drugove kod Ć i r e V., prvoga dapače b e z g a ć a.

Digitized by Google

Osim toga ustanovio je u istinu liečnik na Stanku M. ozledâ odmah iza čina.

Ob ovakovu dakle uzimanju stvari u zalog, kako se propisuje Ćiri V, nemože se razlogom uztvrditi, da je podbodom u smislu §. 177 k. z., podbod bo nesmije nigda imati na sebi ni sienke čina, zabranjena kaz. zakonom. Ob upitnom pak „podbodu" mora se uztvrditi, da silno sjeća na zločinstva, normirana u §§. 93 i 98 k. z.

Istina da Ćiro V. i drugovi niječu posve svaku silu, nu ocjenjivajuć njihovo tajanje valja uzeti u obzir, da se oni svikolici — budi im djelovanje u stvari ovoj u kom mu drago pravcu — posve naravskim načinom podjedno tim brane protiv kaznenomu progonu s bog prije pomenutoga kažnjivoga djela. Osim toga ne treba pustit iz vida, da se uza to kod Ćire V. radi i o tomu, ima li prema Stanku M. i Iliji M. pustit iz rukuh pribavljenu odštetu.

Prema tomu scienim, da razlozi rješitbe kr. banskoga stola nisu stavni, te da se na osnovu njihovu nije mogla obtužnica odbiti.

Po mojem mnenju ili se je imala obtužnica odbiti toga radi, što neima dostatnih razloga, s kojih bi okrivljenici sumnjivi bili (§. 204, br. 2 k. p.), pošto je osnovana sumnja, da im je priznanje čina (kradje) iznudjeno, — ili jošt radje obzirom na načelo neposrednosti (i ustmenosti), na kojem postupnik od 17. svibnja 1875 počiva, stvar do glavne razprave pustiti, pošto bi sudeć iz vlastita opažanja mogli shoddnije osvadu (od strane Ćire V.) i protuosvadu od strane Stanka M. i drugova ocjeniti, i pošto bi eventualno — kad bi naime možda sud po svom slobodnom osvjedočenju (§. 249 k. z.) okrivljenike riešio od obtužbe s razloga, s kojih se je jedino po mojem nazoru, kako je navedeno, obtužnica odbiti mogla — državav. odvjetničtvu ostao put otvoren, vodeći k progonu Ćire V. i drugova, koji mu je po razlozih rješenja kr. bankoga stola u napried zakrčen. **S.**

Poslovni izkazi

kr. sudbenih stolova, predloženi za godinu 1880 kr. banskonu stolu, pokazuju po naredbi istoga od 27. travnja 1881 br. 4228 i 4356 sliedeći rezultat:

I. u kaznenoj struci:

a) poslovnih komada		40.073	
od ovih riešeno		39.385	
	ostaje . .	688	neriešenih
b) kaznenih stvari (zločina, prestupaka i prekršaja)		8.580	
od ovih dovršeno		4.255	
	ostaje . .	4.331	u tečaju

Digitized by Google

c) držano glavnih razprava	2.172
II. u civilnoj struci:	
a) poslovnih komada	31.112
od ovih je riešeno	30.941
zaostalo je . .	171
b) uskladjenih parnica	544
od kojih je riešeno	444
zaostalo je . .	100
c) stečaja	63
dovršeno ih	14
zaostalih . ,	49
d) ostavinskih razprava	248
od ovih dovršeno	42
u tečaju . .	206
f) skrbničtva	14
od kojih prestalo	2
u tečaju . .	12
g) računa	13
riešenih	5
ostalo . .	8

Uspjeh ovog poslovanja označio je visoki kr. banski stol za jednu i drugu struku povoljnim uz preporuku revnosti i marljivosti, da se zaostaci smanje.

U gradjanskoj struci pako izjavio je vis. kr. banski stol jedinomu kr. sudbenomu stolu u Zagrebu, koji je od 290 uskladjenih parnica 252 riešio, uz ino uspješno poslovanje pohvalno svoje priznanje.

—ć.

Viestnik.

Pravničkomu družtvu pristupiše kao članovi gg.: Kosta Nikolić c. kr. kot. pristav i Lazar Obrenović, absolvirani pravnik i vel. bilježnik grada Karlovaca — oba u Karlovcih — posredovanjem povjerenika g. odvjet. dra. Ž. Gojkovića.

— Upravni odbor prav. družtva imao je 13. svibnja sjednicu, u kojoj je medju inim zaključio, da se primi sbirka urbarskih zakona i propisa, koju je sastavio i već gotovo uredio g. Vezić, perovodja kr. zemalj. vlade i tiska na trošak družtva. Sbirka bit će omašna i nedvojbeno da će mnogim dobro doći. Sbirka doći će do skora u štampu.

— Dr. Jerolim Giunio, viećnik višega sudišta u Trstu, imenovan je za predsjednika zemaljskoga suda u Zadru; Antun Tomaseo, viećnik okružnoga suda u Spljetu, imenovan je za viećnika višega suda dalmatinskoga u Zadru.

Digitized by Google

Književnost. Iz slavenske i neslavenske književnosti priobćujemo ova znamenitija djela:

— Jurisprudencya departamentov cyvilnych izby sądowej Warszawskiej z 1. szego polróczá 1879. Zeszyt VI. str. 106. Varšava 1881.

— Wyciągi z vyruków kassacyjnych dep. kriminalnego (rok 1877) [Jusisprudencya senatą rządzącego] Sastavio V. Mikloszevski. Str. 151.

— Načala ruskago gosudarsvenago (državnoga) prava. Tom. II. Organi upravlenia. 2. izdanje str. 467. Ciena 7 rubalja. Napisao ga je prof. sveučilišta petrogradskoga A. Gradovsky.

— O značenij i sobiranij drevnih russkih juridičeskih simbolov. Petrograd 1880. Napisao I. Danilov.

— L. Gambeta: Discours et plaidoyers politiques. Tom. II. (10 févr. 1871. — 24. juillet 1872) Paris 1880. — Ciena 7 fran. 50 c.

— Laveleye Em. de: Le socialisme contemporain. Paris 1881. Ciena 7 fr. 50 c.

— Pradier-Fodéré P.: Cours de droit diplomatique. 2. vols. Paris. Ciena 18 franaka.

— Vigié M.: Etudes s. l. impôts indirects romains. Paris 1880. Ciena 2 fr. 50 c.

— Regalrechts-Verordnungen für Ungarn und Siebenbürgen 1876—80 Budapest. Napisao Aleksander Krausz.

— Beiträge zur Lehre vom litterarischen und artistischen Urheberrechte. Eine civilistische Studie von dr. Josef Freiherrn von Anders. — Ciena 3 for. 20 novč.

Pravničke svaštice. „Slovenski Pravnik“ donosi sliedeću viest: Pred kratkim vremenom izdao je najviši sud bečki odredbu, koja je napose vrlo važna za odvjetničke kandidate. Do sada bilo je dopušćeno, da su se pravnici mjesto trećemu političkomu državnomu izpitu podvrgli rigorozu iz grupe državo-znanstvene i tim dobili od ministarstva nastave potvrdu odnosno odobrenje, da onaj strogi izpit zamienjuje državni. Taj više godišnji usus ukida rečena naredba. Kandidat odvjetničtva Artur pl. G. zamoli odvjetničku komoru u Beču, da ga upiše medju kandidate odvjetničke, pošto ima odluku ministarstva nastave, da politički rigorozum može zamieniti polit. državni izpit. Odbor dolnjo-austrijske odvj. komore odbije molbu Artura G., koji je uložio utok proti toj odluci na viši sud, pa pošto je i ovaj potvrdio odluku odvjet. komore, na najviše sudište. Povodom toga izvan. utoka izreče najviši sud sliedeću odluku: „Da se uzmogne upis u kandidate odvjetničtva obaviti, nije dovoljna potvrda c. k. ministarstva nastave, da napravljeni državo-znanstveni rigorozum nadomješćuje nepoloženi politički državni izpit“.

— U zakonu o biljegovini, koji se je pred nekog vremena u ugarskom saboru razpravljao, stoji paragraf, koji je uzrujao dobar dio zastupnika, al još više one, kojih se neposredno tiče. Tu se veli, ako odvjetnik zanemari biljegovinu, moći će se konačno i zatvorom kazniti. Da se stvar malo ublaži, dodano je, da će ih najprije opomenuti, pa ako za 30 dana povišene biljegovine ne plate, onda — u zatvor! Vrlo dobra ustanova u tom zakonu jest prihvaćena cislajtanska biljegovina za mjenice. Prije se je razlika biljegovine za mjenicu, koja se je imala primiti ili platiti u drugoj poli monarkije, uvjek morala obilježiti biljegom dotične pole; te zamršenosti više neima. Zakon je stupio 1. svibnja o. g. u kriepost.

Zanimiva su sliedeća prejudicija za Ugarsku: Viša instancija može nižoj

Digitized by Google

naložiti, nek ustanovi parbene troškove, nastale kod više instancije. — Notorno prostituirana ženska nemože concubenta, ma ovaj i priznao, da mu čin pada u kritičnu periodu, tužiti na priznanje otčinstva. — Ako sklapani poslovi samo jednoga ortaka vežu, onda neima javnog trgovačkog ortakluka; drugi se ortak ima u takovom slučaju smatrati pomoćnikom, te se može i bez odpovjedi odpustiti.

— U austrijskom državnom saboru neima sveudilj mira. Nu sve to nesmućuje vladajuću stranku, već ona radi neumorno. Da u takovom slučaju obično i zavist postane poticalom stranačke borbe, to se upravo sada tamo vidi. Jedno od najznamenitijih djela sadanje vlade biti će, ako samo podje za rukom, novi gradj. parbeni postupnik. Prije nekoliko dana predložio je ministar Pražak osnovu toga zakona saboru. Uz neke modifikacije ne razlikuje se ta osnova znatno od one, koja je g. 1876 predložena saboru. — Predlog grofa Hohenwartha zanima svakoga pravnika. U djelokrug državnoga sabora spada verifikacija saborskih članova. Prije njekoliko mjeseci verificirao je sabor izbor gornjo-austrijskih veleposjednika.

Kašnje se povede kod državnoga suda (Reichsgericht*) tužba, da je kod tih izbora bilo izbornika, koji ne imaju prava glasovati, a ovaj izreče, da je tužba opravdana. Na to predloži grof Hohenwart, nek sabor izabere odbor, koji će izpitati, nije li rješitbom državnoga suda povriedjena kompetencija državnoga sabora, a ako jest, nebi li valjalo pobližje ustanoviti djelokrug i sudu i saboru. Sad je stvar pred odborom; nekim se hoće, da je tim predlogom povriedjen ustav.

— Telefon u službi pravosudnoj. U novoj kaznioni u Moabitu (Berlinu), pripovieda „Berliner Gerichtszeitung“, spojit će se sa telefonom: pisarna predsjednikova, državno odvjetničtvo i predsjedničtvo redarstva.

Imenovanja. Antun Gašparac, svršeni pravnik, imenovan je bezplatnim perovodnim vježbenikom u obsegu kr. zemalj. vlade.

Stečaji. Samuel Lederer trgovac u Kostajnici. — C. k. sudb. stol u Petrinji. — Z i m. u. im. odvjet. dr. Josip Ivandija, zam. odvjet. Mihajlo Wegscheider. — R. pr. 24. kolovoza o. g.

— Stjepan Čop, trgovac mješovite robe u Sunji. — C. k. sudb. stol u Petrinji. — Z. i m. u. im. odvjet. dr. Josip Ivandija, zam. odvjet. Mihajlo Wegscheider. — R. pr. 18. kolovoza o. g.

Dopisnica uredničtva.

— G. S. Popović. Samobor. Odredjeno je, da Vam se „Mjesečnik“ šalje u Samobor. — Ob onom drugom potanje u posebnom pismu.

— G. dr. Hinković. Koprivnica. Hvala na poslanom. Vašu ponudu rado primamo.

— G. T. u X. Nemože se uvrstiti. Rukopise nevraćamo nikomu.

---

* Reichsgericht ustrojen je zakonom od 18. travnja 1869., a zasnovan tem. drž. zak. od 21. prosinca 1867. Djelokrug mu je u obće: odlučivati o priepornoj kompetenciji i o priepornih stvarih javnoga prava. Po 4. čl. zak. od 21. pros. 1867 br. 143 drž. zak. list. odlučuje on sam i jedino on, da li koja stvar spada u njegov djelokrug ili ne.

Digitized by Google

— G. L. u Š. Mi smo opetovano molili, da nam svaki član družtva prijavi, kada promjeni svoje obitavalište.

Nemože se od uredničtva tražiti, da ono vodi posebne registre o premještenju pojedinaca. Samo tako bi se dalo izbjeći mnogim neprilikam i suvišnomu trošku.

Franjo Brelić,

odvjetnik, otvorio je odvjetničku pisarnu u Gospiću.

U posliednje vrieme vraćaju nam se češće pojedini brojevi „Mjesečnika“ sa primjetbom „adresata neima više ovdje“. Tim se bez svake potrebe zadaje troška družtvu, posla poštarskim uredom, a dolaze nam reklamacije i zahtievaju novi brojevi lista. Da se tomu izbjegne molimo svakoga člana družtva, da nas izvjesti o promjeni svoga obitavališta; tko toga neučini, neka nekrivi nas, ako nebude redovito dobivao časopisa.

Prema zaključku glavne skupštine pravničkoga družtva odredio je upravni odbor, da Mjesečnik počam od 1. travnja o. g. izlazi d v a puta na mjesec t. j. 1. i 15. svakoga mjeseca.

Izim ove neće biti druge nikakove promjene. Za ovu godinu dakle ostaje isti naslov časopisa, pridržaje se tekući red brojeva po mjesecih, samo će u buduće imati svaki broj dva razdiela, koji će se prema tomu i obilježiti.

Ova promjena namiće družtvu većih troškova, a uredničtvu dvostruko više posla. Molimo s toga gospodu povjerenike, da nastoje prikupiti što više novih članova, a naše prijatelje suradnike, da nas i unapried pomažu i pribave novih pomoćnika; naročito svraćamo pozornost na praktični dio, koji bi mogao sadržavati više slučajeva iz d o m a ć e prakse.

Ciena se listu nemienja. Dosadanji uvjeti o honoraru ostaju takodjer nepromienjeni. Članovi prav. družtva dobivaju kao i dosada časopis ovaj bezplatno. **Uredničtvo.**

Digitized by Google

U čemu se razlikuju članci 324 i 325 njemačkoga od ovim odgovarajućih §§. 322 i 324 ug. trgov. zakona.

Trgovačke obveze imadu se po čl. 324 njem. trg. zakona zakonito izvršiti na onom mjestu, gdje se je u doba, kad je nastala obveza, nalazila nastana trgovačka ili u pomanjkanju te nastane, prebivalište obvezanika.

Za novčana plaćanja pako obstoji po čl. 325 njem. trgov. zakona osobita ustanova, po kojoj je dužnik obvezan, da novčane svote pošalje vjerovniku na ono mjesto, gdje je ovaj u doba nastale obveze imao trgovačku nastanu ili, u pomanjkanju te nastane, prebivalište svoje.

Tim se pako po naročitoj izjavi zaglavne izreke čl. 325 njem. trg. zak. nepreinačuje člankom 324 trg. zak. ustanovljeno zakonito mjesto izvršbe, i to niti glede nadležnosti,[1] niti u ma kojem drugom pravcu.[2]

Dužnik ima i novčana plaćanja činiti samo na mjestu svoga — za doba preuzete obveze bivšega — prebivališta, (trg. nastane) a razlika ove činitbe (plaćanja) od ostalih leži samo u načinu, kojim se ta činitba obaviti ima.

Dočim naime kod svake druge činitbe slieditи ima predaja vjerovniku ili po njemu imenovanomu punovlastniku na mjestu izvršbe, gdje dakle i vjerovnik ili punovlastnik njegov prisutan biti mora, da činitbu prihvati, odpada ta potrieba kod izplate

---

[1] Ova ustanova ima predusreti obvezanosti dužnika, da bi radi svake novčane tražbine slieditи morao podsudnosti vjerovnika. U Austriji je ova ustanova nepraktična, pošto posebna podsudnost mjesta izvršbe (§. 43 sudovnika podsudnost ugovora nazvana) tada samo nastupljuje, kad se mjesto izvršbe naročito ugovorom opredieli.

[2] Prema tomu neravna se člankom 337 njem. trg. zak. spomenuto mjerilo i vrst novca po mjestu, kamo se novac poslati ima, već po prebivalištu (trgovačkoj nastani) dužnika za vrieme preuzete obveze.

Digitized by Google

novčane svote, te je dužnik obvezan, kad vjerovnik nije prisutan na mjestu izvršbe, da činitbu napram njemu ili njegovu punovlastniku obavi odaslanjem novaca to jest predajom istih na — u mjestu izvršbe nalazeću se poštu ili slični dostavni zavod — u svrhu dostave vjerovniku.

Shodnost ove ustanove jasna je predusreta naime zlobi dužnika, koji bi se kratio, vjerovniku poslati novaca, te ga tim bez ikakove potriebe prisiliti hotio, da dodje u mjesto izvršbe, ili da imenuje tamo punovlastnika.

Novci se pošiljaju na trošak i pogibelj dužnika, koja ustanova bez dvojbe u tom svoj razlog imade, da dužnika prisili, kako će novce što shodnijim načinom vjerovniku poslati naime uz što veću sigurnost, a bez izlišnih troškova.

Kod novčanih plaćanja odnosećih se na papire na donosnika ili „na odredbu“ (ordre) glaseće (koji se naledjivati mogu) nepoznaje svagda dužnik svoga vjerovnika, pa stoga mora ovaj sam, da po novce dodje k dužniku na mjesto izvršbe.

Naprotiv po §. 322 i 324 ugarskoga trg. zakona valja mjesto, kamo dužnik vjerovniku novčani dug poslati imade, kao zakonito mjesto izvršbe.[1]

Zakonito mjesto izvršbe za trgovačke obveze jeste dakle po ugarskom trg. zakonu različito proma tomu, dali se radi o novčanoj ili inoj kojoj trgovačkoj obvezi. Dali je ta razlika od njemačkoga trg. zakona hotice ili nehotice učinjena, moglo bi se po svoj prilici razabrati iz obrazloženja odnosne zakonske osnove no svakako ukazuje se ta razlika tim manje nuždnom, pošto i po zaglavnoj stavci §. 344 ugar, trg. z. (suglasno sa čl. 345 alinea 4 njem. t. z.) nipošto nuždno nije, da bude istovjetno mjesto, kamo se pošiljka odaslati imade, sa mjestom izvršbe. **J. Pirka.**

[1] Kod papira glasećih na donosnika ili na odredbu slaže se ugarski trgovački zakon podpunoma sa njemačkim trgovačkim zakonom.

Digitized by Google

Pravo naduknjiženog vjerovnika u stečaju.

Pravni slučaj priobćeni n Mjesečniku br. 4 o. g. (strana 201) izaziva me, da kritički malo razsvietlim načelna pitanja, od kojih konačno riešenje svakog pravnog slučaja ove kategorije zavisi. Ja unapried očitujem da odobravam jedino riešenje dvaju nižih sudova , te da riešitbu najvišeg sudišta smatram sa gledišta pozitivnog zakona pogriešnom a sa gledišta pravne politike posve ubitačnom.

Ako se uvaži, da je privatno pravo u obće, a gruntovnica ponajviše pozvana, da stečena prava gradjanah štiti i neokrnjena sačuva od napadaja nepoštenih sugradjana, onda nije težko uviditi, da je po najvišem sudištu izrečeno načelo veoma pogibeljno po javni kredit. Kod spomenutog pravnog slučaja izpustit ćemo momenat, da je pravo vlastničko na hipoteku sa pravom založnim obterećenim pravom podzaloga, sjedinjeno u jednoj te istoj osobi — jer se to redje dogadja, te ćemo statuirati obratno, da su prezadužnik i obterećeni vjerovnik razne osobe, koji se slučaj svaki dan dogadja.

Uzmimo sljedeći primjer:

A. ima kod nepokretnosti prezaduženika N. tražbinu od 1000 for. na prvom mjestu uknjiženu; vjerovnik B. istog tuženika ima na istoj hipoteci 2000 for. na drugom mjestu uknjiženu. Prilikom dražbe u stečajnom postupku izvedene, polučena bude za tu zajedničku hipoteku kupovina od 1100 for.; uzmimo, da na prvenstvene razrede odpadne odatle 100 for., preostaje dakle za gruntovne vjerovnike 1000 for., taj ostatak nedjeli se medju sve gruntovne vjerovnike po postotku, kao što biva kod obćenite gromade, nego se dieli po prvenstvu uknjižbe tako, da najprije dobiva na red dolazeći gruntovni vjerovnik svoje podpuno podmirenje, i tek ako bude ostatka, pripada ovaj daljem na red dolazećem vjerovniku. U predležećem slučaju imao bi dakle vjerovnik A. dobiti 1000 for. a vjerovnik B. ništa.

Sa spomenutim pravnim slučejem suglasno uzmimo, da je nad tražbinom vjerovnika A. uknjižena pravom podzaloga tražbina trećeg vjerovnika Aa. recimo opet sa 1000 for., dakle ona svota od 1000 for. koja bi inače imala pripasti vjerovniku A.,

Digitized by Google

dobivā ovoga vjerovnika Aa., a oba glavna vjerovnika A. i B. kao i dalji možda uknjiženi vjerovnici nedobivaju ništa. Kada stečajni red izrično propisuje dužnost prijave svake tražbine pod inakom prietnjom podpunog gubitka iste, onda je posve pojmljivo, da vjerovnik A. znajuć da od svoje tražbine ništa dobiti nemože, pa ili ju on prijavio ili je neprijavio, n e i m a p r a v n o g i n t e r e s a, da ju prijavljuje, pak neće ni majušne žrtve u vidu jednog biljegu u malom iznosu da složi za ljubav svoje tražbine, koja je u istini tudja; kada vrhovno naše sudište prima načelo, da pored neprijavljene prvobitne uknjižene tražbine propada svakako naduknjižena tražbina, ako je ova prijavljena — onda ono sankcionira jedno načelo, koje je tumbe obrnuto od načela u našem zakonu i u zakonodavstvu svih civilizovanih naroda poprimljenih, naime sankcionira načelo: da zakon trpi u stečaju da od volje dužniku stoji, dali će se vjerovnik iz njegovog imetka pored podpune istinitosti duga i pored dovoljno sredstava za pokriće istog, moći naplatiti ili ne.

No to još nije cielo zlo. Napadnuto riešenje izaziva dužnika da se pri donašanju svoje odluke naime pri očitovanju volje svoje, dali da se odluči za podmirenje ili propadanje dužne naduknjižene svote — redovno odluči p r o t i p o d m i r e n j u dakle za propadanje; evo zašto:

Kako gore navedosmo, polučena kupovina hipoteke po odbitku prvenstvenih stavaka iznosi 1000 for., po zakonu i poštenju postupajuć imao bi vjerovnik A. prijaviti za sebe 1000 for., te pošto ravnu svotu i naduknjiženi vjerovnik Aa, prijavi za sebe, sud bi morao dodieliti ovom posliednjem cielu svotu, a vjerovniku A. i B. ništa. Doznavši vjerovnik B. za riešenje najvišeg sudišta danas pretresano, stavi se pri otvaranju stečaja u sporazum sa vjerovnikom A. te ovom pruži gotovih 500 for. nuz uvjet, da on prosto propusti prijaviti svoju tražbinu od 1000 for., ova formalno posve onda provada za A. ali u istini on dobiva 500 for. a toliko isto i vjerovnik B koji formalno dobiva cielu svotu od 1000 for. a polovinu odatle pruža vjerovniku A. naprotiv vjerovnik Aa. nedobiva ništa. I tako zavisi od puke volje i što je najgorje od interesa dvaju vjerovnika, koji po za-

Digitized by Google

konu u konkretnom slučaju nikakova izgleda neimaju na svoje podmirenje i to prvi stoga, što je svoju dobro osjeguranu tražbinu naknadno zadužio i obteretio, a drugi što je svoju neobterećenu tražbinu prekasno dakle nedovoljno osjegurao — da vrat skrhaju trećem vjerovniku, kojemu zakon pruža sve garancije, koje su sadržane u gruntovnici za tražbinu na prvom mjestu uknjiženu i drugom neobterećenu.

Prigovorili tko, da je taj sporazum kaznjivo djelo, moram mu odvratiti, da se to na temelju postojećeg kaznenog zakona sjegurno tvrditi nemože, no recimo da je to doista kaznjiv postupak — šta vriedi kazneni zakon kod čina koji se izvršuje samo medju četiri oka, medju dvojicom podjednako kaznjivom dakle kod čina, koji se jedino priznanjem okrivljenika dokazati može. Kao pravilo dakle za 999 slučajeva proti jednom slučaju možemo uzeti, da se sličan sporazum nikada pred kaznenim sudom dokazati nemože.

Dalje se može prigovoriti, da takav sporazum nemože svagda i da ponajviše nemože izpasti za rukom stoga, što redovno ranije prijavljuju tražbine na stečajnu masu pak tek kasnije slieduje dražba stečajnih nekretnina, stražnji dakle vjerovnik neznajuć unapried, dali će iz posebne stečajne gromade nepodmiren ostati, neima interesa žrtve podnositi, te prednjeg zaduženog vjerovnika nagovoriti na sporazum, kakav je malo čas naslikan; taj se prigovor lahko dalje opovrgnuti.

Prvo nam valja prema stečenom izkustvu pomisliti, da imade dovoljno slučajeva, da se dražba obavi i prije nego što rok prijave izteče; dalje valja imati na umu, da zaduženom vjerovniku svakako prosto stoji, svoju prijavu natrag povući, dapače i poslje onog trenutka kada je već liquidirana; tko o tom dvoji, taj nepomišlja na to, da svaki stražnji vjerovnik ima pravo pobijati prvenstvo prednje tražbine; sa tim prvenstvom stoji i pada i prvenstvo naduknjižbe prema stražnjem glavnom vjerovniku; ako dakle vjerovnici A. i B. kane sporazumieti se na štetu vjerovnika Aa., dići će B. prvenstvenu tužbu proti A., a ovaj kao parbena stranka svakako ima prava davati očitovanja i nagodbu sklapati na vlastitu štetu. Još jedno:

Digitized by Google

Uzmimo, da vjerovniku A. kada već jednom prijavi svoju tražbinu, nije slobodno prijave povlačiti, i ako dodje do parnice izmedju A. i zastupnika mase glede valjanosti ili izmedju A. i B. glede prvenstvai da je vlastan vjerovnik Aa. mjesto A. sve korake za održanje valjanosti ili prvenstva prve uknjižene tražbine preduzimati i proti volji vjerovnika A. što bi jedino odgovaralo pravednosti) nesmijemo iz oka izgubiti jošte ovu eventualnost.

Vjerovnik B. unapried i odmah pri otvaranju stečaja procjeni pravu vriednost hipoteke, te naumi pri dražbi tu cienu pri dražbi ponuditi — on dakle unapried poznaje minimum kupovine, koja izpasti mora, ako izpadne veća tim bolje za njega. Ako taj vjerovnik cieni hipoteku na 1100 for., ali pri dražbi polučena bude kupovnina od 1200 for., onda vjerovnik B. samo glede diela kupovnine od 1000 for. pravi pogodbu sa vjerovnikom A. jer 100 for. idu na prvenstvene vjerovnike a 100 for. preostajućih po odbitku prve gruntovne stavke sa 1000 for., svakako pripadaju njemu (vjerovniku B.) kao odplata na račun druge gruntovne stavke. I tako se vidi, da ne stoji prigovor, kao da bi nemoguće bilo stražnjem vjerovniku veličinu svojeg gubitka i eventualnu dobit putem sporazuma unapried proračunati; naprotiv je jasno, da se taj po trećeg poštenog i dobro osieguranog vjerovnika škodljivi sporazum daje svagda i bez iznimke izvesti bez obzira na to, da li je kupovina hipoteke pred izmakom prijavnog roka dražbom ustanovljena ili ne.

U dosadašnjem je pokazano, da napadnuto načelo vodi rušenju svakog kredita i krajnoj demoralizaciji, to se zlo nimalo ne ublažava, ako se prigovori, da je u predležećem slučaju govor izključivo o zasebnoj stečajnoj masi dobivenoj iz predate hipoteke, te da nepodmirenom gruntovnom vjerovniku svagda ostaje otvoreno pravo prijaviti i podmiriti svoju tražbinu iz obće stečajne gromade. Netreba ovdje zaboraviti da naduknjiženi vjerovnik Aa. neima neposredno nikakva prava proti stečajnini, nego samo posredno, u koliko naime njegovom dužniku a stečajnine vjerovniku A. kakovo potraživanje pripada, pri tom je kod obće gromade vjerovnik Aa. jošte u gorem položaju nego kod posebne gromade, jer kod posebne sama gruntovnica njemu

Digitized by Google

zajamčuje, ili bi trebala da zajamčuje i bez njegove prijave, da se obterećena tražbina vjerovnika A. neće bez dozvole vjerovnika Aa. izplatiti, naprotiv kod obće gromade mora vjerovnik Aa. izhoditi putem ovrhe založno pravo na tražbinu vjerovnika A., no to založno pravo daje se samo onda udjelotvoriti, ako vjerovnik A. prijavi svoju tražbinu i ako tražbina ta liquidirana bude. Iz toga se vidi da je načelo po kr. stolu sedmorice izrečeno podpuno opravdano samo glede založnog prava treće osobe na tražbinu kojeg vjerovnika van gruntovnice stečenog. No netreba zaboraviti ni toga, da kod obćenite mase po pravilu nemože biti onog demoralizirajućeg sporazuma, kao što je iztaknuto kod zasebne stečajnine, jer kod obćenite mase sa vjerovnikom A. konkuriraju svi vjerovnici njegovog razreda, a ne jedan, i tako sporazumka može biti samo u riedkom slučaju, da sa zadružnim vjerovnikom konkurira samo još jedan vjerovnik.

Ja znadem, da će svaki sudac na gornje razlaganje u kratko odgovoriti, da sud neima pravo postojeći zakon kritizirati, jer je njegova dužnost jedino, taj zakon tumačiti i vršiti bez obzira na to, dali je dobar ili ne. Sud može priznati da je zakon u nazočnom slučaju nepravedan i okrutan, te da doista vodi u krajnih posljedicah do demoralizacije i rušenja kredita, dakle i do nemoći materialnog zakona i napose gruntovnice, ali sve to ništa nepomaže, ako je smisao zakona takav kakvog nam napadnuto riešenje kr. stola sedmorice pokazuje. Dakle da vidimo da li zakon doista glasi tako kako ga najviše sudište tumači.

Prije svega valja konštatovati, da stečajni red, koji za podlogu služi napadnutoj riešitbi, nigdje izrično nespominje naduknjiženog gruntovnog vjerovnika (§§. 131—155 st. 2). Ima se dakle po §. 7 o. g. z. postupati, i zakon, kad se nemože u vlastite njegove sadržine, a ono iz sadržine srodnog zakona, dakle po analogiji tumačiti, u pomanjkanju ikakvog naslona po analogiji ima se stvar prosuditi po naravnih pravnih načelih.

U samoj stvari leži, da su stečajnom redu u materiji o postupku sa kupovninom nepokretnog dobra stečajnine, najbliži propisi gradj. parb. postupnika o razdiobi kupovine svrhom prodatog nepokretnog dobra; dakle bi u nazočnom slučaju valjalo

Digitized by Google

za podlogu uzeti ustanove poglavja 23 gr. parb. post. Na žalost ni ovdje se naduknjiženi vjerovnici izrično nespominju, no kada se uvaži, da podjednako kako stećajni red, tako i parb. postupnik propisuju, da se svi hipotekarni vjerovnici imaju na ročište posebice pozvati, onda se može bar donekle uporaviti analogija ustanove o diobi kupovnine naime u pitanju kojim načinom dolazi stečajna oblast do znanja koga valja kao hipotekarnog vjerovnika smatrati. Parb. postupnik naime implicite predpostavlja (§§. 555 i 558) da gruntovni izvadak služi mjerilom pri pozivanju na diobu, a dosliedno tomu, dužan je sud pozvati na ročište sve uknjižene odnosno predbilježene vjerovnike bez razlike, dali je medjutim čija stavka utrnula (§. 561 p. p.). Analogija ustanovah o razdiobi kupovine u ovrhu samo se onda nesmije upotrebiti, kada u stečajnom redu imade zasebna ustanova koja o sličnom predmetu drugčije glasi; izostanak sa ročišta u stečaju može sobom donieti gubitak prava podmirenja iz zasebne mase (§. 132 st. reda) dočim §. 561 p. p. protivno ustanovljuje.

Osim te jedine okolnosti, da stečajni sud ima po gruntovnom izvadku sve upisane vjerovnike dakle i naduknjižene pozvati ureda radi — neda se iz analogije ustanovah o razdiobi kupoviue u realnoj ovrhi polučene za današnju našu svrhu ništa izvoditi, te smo dužni u smislu §. 7 gr. z. potražiti ine razloge sadržane u srodnih zakonih. Kod zasebne stečajnine služi podlogom gruntovnica, zato se priznati mova, da je gruntovni red onaj zakon, koji je u smislu §. 7 gr. zak. sa stečajnim redom bar pri riešavanju pitanja o valjanosti jedne uknjižene stavke veoma srodan. A gruntovni nam red doista pruža dovoljno naslona za riešenje našeg priepora. §. 79 gr. reda glasi, de se izknjižba založnog prava, koje je obterečeno pravom podzaloga samo uvjetno dozvoliti i izvesti može, naime to brisanje biva samo sa dodatkom „da će podpuna pravna moć brisanja nastupiti tek onda, kad bude izbrisano pravo podzaloga“ te se ima ovo brisanje glede prava podzaloga smatrati, kao da ni nepostoji sve dotle, dok to pravo podzaloga izbrisano nebude. Analogija je dakle tu, samo može dvojbeno biti, dali nam je dozvoljeno, §. 79 gr. reda za naš priepor upotriebiti, jer je očevidno

Digitized by Google

da gruntovnica i dioba ovršne mase nisu istovjetne sa stečajem, već stoga ne, što imade pored sve srodnosti u predmetu i postupku pojedinih bitno različitih ustanovah. Pitanje dakle glasi što nas ovlašćuje, da pored manjkanja svakih zasebnih ustanova o pravih naduknjiženog vjerovnika u stečaju uporavimo ustanovu §. 79 grunt. reda?

Za analogiju tu govore po mojem mišlenju sliedeći razlozi:

a) Sam stečajni red upućuje u §. 11 st. 6 stečajnog sudca da ostatak zasebne stečajnine, po odbitku tamo navedenih prvenstvo uživajućih vjerovnika (pod stavkom 1—5) imade uručiti gruntovnim vjerovnikom po onom prvenstvu, koje su uknjižbom zadobili, dakle zakon upućuje sudca kada podmiri prvenstvo uživajuće vjerovnike, da ostatak prosto po gruntovnici dieli. Jasno je dakle da je gruntovnica jedina mjerodavna o prvenstvu izmedju pojedinih vjerovnika riešavati.

U nazočnom pravnom slučaju gruntovnica odlučuje u prieporu prvenstvenom izmedju vjerovnika A., B. i Aa. kako slieduje: napried dolazi Aa. sa naduknjiženom stavkom za njim dolazi A. sa onim suviškom (diferencijom), što preostaje možda, ako se od prvobitne stavke vjerovnika A. odbije naduknjižena stavka vjerovnika Aa. (koje se dogoditi može samo onda, ako je posliednja manja od prve, a ne onda kada je istoj ravna kako mi u početku razprave predpostavimo), tek po podmirenju vjerovnikah A, i Aa. (odnosno samog Aa.) kada ovaj ukupnu stavku A. dobiva, dolazi na red vjerovnik B.

b) Najviši je sud posve izjednačio neuknjiženu tražbinu sa uknjiženom, kada je izrekao, da od valjanosti prvobitne obterećene tražbine zavisi i valjanost tražbine za koju ona prva jamči; no takovo miešanje niti se sudara sa zakonom niti odgovara samoj stvari. Takovo miešanje moglo bi se samo onda opravdati, da stečajni red nepoznaje zasebne stečajne gromade i zasebnog postupka stvorenog li za gruntovne vjerovnike, ovako pak to neide.

Kada je govor o gruntovnoj tražbini onda valja strogo lučiti valjanost same tražbine od valjanosti uknjižbe, jer od prve zavisi osobna obveza dužnika, a od druge obveza hipoteke i prvenstvo prema stražnjim uknjiženim stavkam. Nevaljanost

Digitized by Google

uknjižbe nemora imati za posljedicu nevaljanost tražbine, samo što se ova ako je uknjižba nevaljana nemože iz zasebne nego iz obće stečajnine podmiriti (§. 132 st. reda). Nije li vjerovnik A. prijavio na prvom mjestu uknjiženu stavku na zasebnu gromadu, ili postane li prvobitna prijava izostajanjem sa liquidacionog ročišta bezkriepostnom, on ju može na obću masu prijaviti, ali njegov vjerovnik Aa, nemože svoju naduknjiženu tražbinu na obću masu prijaviti, jer osim ovršne plienitbe i uručbe tražbine što se na stečajninu prijavljuje, nemože on u obće u dodir doći sa obćom stečajninom. Sasvim je drugčije kod zasebne gromade; tu se Aa smatra kao pravi vjerovnik stečajnine, jer ga gruntovnica kao takovog pripoznaje, pa mu priznaje neko prvenstvo; njegov pravni položaj prema vjerovniku A. s jedne i prema dužnoj stečajnini s druge strane unapried je obilježen samom gruntovnom uknjižbom i naduknjižbom (koje se obie ovdje kao pravovaljano predpostavljaju); po toj uknjižbi stupa Aa mjesto A. na prvo ali samo u onoj svoti, koju duguje njemu A. i dužna stečajnina nesmije glede te svote niti u kakvu pogodbu stupiti sa A. niti ovoga očitovanja glede te svote mogu imati pravne moći. U kratko: Tražbina vjerovnika T. na prvom mjestu uknjižena u koliko nadmašuje naduknjiženu tražbinu vjerovnika Aa. nije više njegova — nego je u pravnih posljedicah u istoj mjeri tražbina vjerovnika Aa., kao da je već gruntovno uknjižena kao njegovo vlastničtvo ustupom stečeno. Ako dakle stečajni red izrično propisuje, da gruntovni vjerovnik propustivši uknjiženu stavku prijaviti na zasebnu masu ili na ročište nedošavši gubi pravo na podmirenje svoje tražbine iz zasebne mase — onda valja tu ustanovu zakona u duhu tog istog zakona i gruntovnog reda restriktivno tumačiti onamo, da obterećeni gruntovni vjerovnik neimajuć pravo razpolaganja naduknjižena stavkom gubi takovim propustom samo ono, što je u istini njegovo, a to je ili eventualni suvišak obterećene stavke naduknjiženu stavku nadmašujući, ili ništa.

c) Tko nehotice ili hotimice propusti prijaviti svoju uknjiženu stavku prima na sebe iste pravne posljedice, kao da slobodnom voljom dade svoje uknjiženo založno pravo izbrisati.

Digitized by Google

Kada zakon izrično zabranjuje obterećenom vjerovniku (§. 79 gr. reda) izričnom izknjižnom dozvolom alterirati valjano stečeno pravo podzaloga, kojim pravom smijemo predpostaviti, da ja to slobodno činiti istom vjerovniku muče, propustom prijave? Gdje je taj razlog koji bi opravdao, da se u stečaju obori jedno stožerno načelo gruntovnice, one iste gruntovnice koja u zasebnom stečajnom postupku odlučujuću rieč vodi?

d) Po tumačenju vrhovnog sudišta može zasiecati odluka dužnika i u pravo vjerovnika. To je veoma nepravedno, ali neodgovara ni postojećim zakonima; u mnogo većoj mjeri to je nepravedno i nezakonito kod založnog prava. Nepravedno je sve, čim se pripušta trećoj neovlaštenoj neinteresiranoj osobi, da odlučuje o pravih tudjih bez pitanja te mimoidjene osobe; tim je veća nepravda, kada ta treća osoba može iz vlaslite odluke na tudju štetu koristi vući.

Neodgovara sličan postupak ni postojećem pozitivnom pravu.

Ustanova gradjanskog zakona o pravu podzaloga — ako izuzmemo način stečenja s jedne strane predajom zaloga, s druge strane naduknjižbom podzaloga — nečini baš nikakove razlike izmedju pokretnih i nepokretnih stvari kao predmeta založenih; pa zaoto zakonske ustanove o pravu podzaloga valjaju i za naduknjiženu stavku (§. 454 i 455 gr. zak); dužnik dakle koji je o uzaloženju zaloga ubavješten, nesmije bez pitanja ovlaštenika podzaloga svojem neposrednom vjerovniku neposredno ništa plaćati, iz toga pak sljedi, da taj obterećeni vjerovnik od tog trenutka nije više vlastan svojom tražbinom razpolagati; te pošto se u stečaju zastupnik mase i stečajni sud nalaze u položaju glavnog dužnika, jasno je, da se već po općih ustanovih o založnom pravu nemože osvrtati na odluke obterećenog vjerovnika glede obstojanja prava njegovog vjerovnika, za to njegova muče ili izrično izražena volja nesmije krnjiti stečena prava ovoga.

e) Pravo založno ima tu svrhu, da za korist vjerovnika pruži stvarno osjeguranje kakove tražbine; stvarno osjeguranje znači, da od trenutka udjelotvorenog zaloga dužnik u obće bez privole vjerovnika nesmije razpolagati založenom stvari; tim manje smije njegovo nehotično djelovanje imati posljedica

Digitized by Google

po vjerovnika škodljivih; pripustiti dakle u stečaju dužniku, da samostaloo odluči, hoće li pravovaljan zalog i nadalje služiti siegurnosću njegovog duga, znači toliko, koliko u najvećoj ozbiljnosti uztvrditi, da otvorom stečaja eo ipso prestaje moć založnog prava kao takovog za naduknjiženog vjerovnika, nego da ovom preostaje za osjeguranje jedino dobra volja i ostali imetak njegovog dužnika, koji imetak možda niti nepostoji.

To su u obće razlozi, koji opovrgavaju napadnutu riešitbu najvišeg sudišta; proturazlozi koji bi govorili zato, da se uporaba §. 79 gr. reda nesmije dopustiti, i u obće nikakvi razlozi nisu tamo navedeni za mnenje, da propadanjem uknjižene stavke i naduknjižena stavka ma i prijavljena stavka prodada; a kada bi ti proturazlozi navedeni bili, mogli bi se sa ovdje iztaknutimi sravniti, te bi se u budućih slučajevih čvršći temelj uhvatiti mogao. U priobćenom pravnom slučaju navodi se prilično riedka okolnost, gdje je obterećeni gruntovni vjerovnik u istoj osobi i vlastnik hipoteke, dakle prezaduženik. No ta okolnost u stvari ništa nemienja, nego samo moralno opravdava obterećenog vjerovnika, što nije na vlastitu masu uknjiženu stavku prijavio, jer se svakako vjerovati daje, da je bio u pravnoj bludnji, kao da je ta prijava posve suvišna, predpostavljajuć utrnulost konsolidacijom suprot protivnoj ustanovi §. 1446 gr. zak.

U ovoj je razpravi naprotiv uzet slučaj, koji se svaki dan dogadja, da su vlastnik hipoteke i obterećeni gruntovni vjerovnik posve razne osobe, pa se propust prijave od strane posljednjeg neće i nemože smatrati, kao da se je bona fide dogodio, nego se svagda u njemu mora nazrieti ili nakana da svojem vjerovniku škodi ili u najboljem slučaju krajni nemar.

Ž. Gojković.

Razjašnjenje čl. 20 i 87 disciplinarnoga zakona za sudce krajiške od 19. lipnja 1872.

Zakon ovaj spominje s jedne strane u člancih 7, 18 (stavci 1), 20 (stavci 3) i 28 zaključke i presude, proti kojim nije dopušteno nikakovo pravno sredstvo, dočim s druge strane u član-

Digitized by Google

cih 18 (stavci 2) 26, 32, 43 razpravlja slučajeve, u kojih se mogu uporaviti pravna sredstva.

Glede obustavnoga zaključka po članku 20, i zaključka na premještenje po članku 27 glasećega, niti je priziv naročito zabranjen, niti naročito dozvoljen, pa ipak mora da valja jedno ili drugo, jer štogod trećega nije moguće.

Ostaje dakle to pitanje barem dvojbeno, a za takav slučaj valja načelo: „in dubiis benigniora", — pa stoga valja, da se prizna dopustljivost pravnih sredstava proti obim zaključkom tim više, jer cislajtanski zakon od 21. svibnja 1868 br. 46 d. z. l. — koji je našemu uzorom služio, — glasom §§. 17 i 46 u oba slučaja priziv izrično dopušta, pa jer za to govori i u §§. 17 i 19 o. g. z. izraženo, tako za privatno kao i za javno pravo valjajuće načelo.

Pošto disciplinarni zakon kod svakog zaključka spominje dopustivost ili nedopustivost pravna sredstva, a to pitanje samo u spomenuta dva slučaja mukom mimoilazi, to pokazuje zakon u tom pogledu praznine, koje se bez dvojbe popuniti imadu iz onih izvora, s kojih je crpilo i zakonodavstvo,[1] pa bi takovo dopunjivanje nedopustno bilo samo za onaj slučaj, kad noviji zakon nebi praznu, već u odnosnom pravcu uprav protivnu ustanovu sadržavao.

Naročito glede obustavnoga zaključka po čl. 20 valja primietiti, da, kad državni odvjetnik prizivati može proti zabačenju disciplinarne prijave po čl. 18, da mu to pravo tim više proti obustavi prediztrage po članku 20 pripadati mora, i to tim sigurnije, što se u tom smislu i naročito izražava čl. 22 disc. zakona za ostale činovnike od 15. lipnja 1873.

Člankom 44 disc. zakona za sudce valjajućega prekinuta je sveza izmedju članaka 43 i 45 tako, da se čl. 45 neodnaša samo na zaključak spomenut u čl. 43 već i na onaj u čl. 37 navedeni.[2]

Članak 45 pako kaže, da svaki zaključak, u koliko

[1] Dakle iz §§. 17 i 46 cislaitanskoga zakona od 21. svibnja 1868 br. 46 d. z. l.

[2] U obće na sve zaključke, koji se imadu od zemaljske vlade izvršiti.

Digitized by Google

pravno sredstvo proti istomu zabranjeno nije, treba prije da pravomoćnim postane, nego li ga zemaljska vlada ovršivati može, pa stoga valja i za zaključak u čl. 37 spomenuti da tek pravovoćnim postati ima, pošto pravno sredstvo proti njemu nije naročito zabranjeno.

Iz članka 45 može se dakle izvadjati načelo, da je po disc. zakonu od 19. lipnja 1872 priziv dopustiv, gdjegod isti naročito zabranjen (izključen) nije. J. Pirka.

Dali je za naše odnošaje shodna inštitucija sudbenih prisežnika?

(Svršetak.)

Nu oni mogu i štetni biti kao nestrukovnjaci u tom, da proti zakonu predlog dadu tim većma, čim neizriču samo mnienja o krivnji već i o kvalifikaciji i kazni.

Mora se priznati, da je baš potanja okolnost najtemeljitiji prigovor proti inštituciji sudbenih prisežnika; jer baš usljed te okolnosti, što prisežnici daju svoj predlog i o kvalifikaciji dotičnog kažnjivog čina i kazni, postaje gornje nerazmierje medju strukovnjakom, sudom i kolegami mu nestrukovnjaci još nepovoljnije. Kvalifikacija bo stanovitog kažnjivog čina i odmjera kazni iziskuju uz strukovno znanje i izkustvo stanovito i okretnost, česa prisežnik nestrukovnjak imati nemože.

U tu svrhu bo nedostaje prema §. 404 podučiti prisežnike o zakonskih obilježjih odnosnog kažnjivog čina i kaznah; jer je oboje više puta i zbilja veoma delikatno; uzmimo n. pr. kod prekršaja uvriede poštenja. Pa tako se lasno dogoditi može, da prisežnici bud u bludnji a većput i iz osobitog interesa sudca sa njegovim predlogom ostave na ciedilu a sami ili kod očite krivnje suda na nekrivnju, ili kažnjivi čin sasvim krivo označe, ili kod prave kvalifikacije neuzmu u obzir kaznenu stavku, za odnosni prekršaj ustanovljenu, već sasvim samovoljno kazan odmjere. Pošto se osuda prema absolutnoj većini glasova (§. 393 poslj. al.) stvoriti ima, to može doći sudac prodsjedatelj u tom slučaju u položaj zbilja ne laskavi i ugodni, da proti zakonu i proti svom sudačkom uvjerenju osudu stvoriti i proglasiti

Digitized by Google

mora, koja osim toga može vrlo lasno i pravomoćnom postati. Neće se bo uvjek — osobito kod udaljenih od sjedišta drž. odvjetničtva kot. sudova državno odvjetničtvo moći pravodobno poslužiti žaobom ništovnom, za da se takova očita protuzakonitost odstrani. Mogučnost takovih slučajeva osobito kod ureda radi progonivih kažnjivih čina, podobna je sasma staviti u dvojbu inštituciju sudbenih prisežnika.[4]

Još bi se ista inštitucija dala donekle opravdati, kad bi kotarski sudovi glede krivnje podpunoma bezprizivno sudili, prem bi i onda stojali nasuprot svi gornji i još niže pomenuti prigovori. Nu po našem postupku navadja se medju razlozi ništetnosti, s kojih se osude kotarskih sudova napadati mogu, i razlog ništetnosti §. 277 br 5[5] a i br. 6[6]. Kad dakle nije u postupku načelno provedena neprizivnost proti krivnji posvema i tad se mora još većma pitati, čemu je ta inštitucija? Zar zbilja samo za to, da formu vanjsku suda digne, u kojem mjesto jednog da tri sudca sjede?

Nu i osim gornjih manjaka, koje imade gornja uredba, sama u sebi imade još inih okolnosti, koje neidu njoj u prilog.

Neka se najme ugledaju samo izkazi kotarskih sudovu o prekršajih, prem će se naći, da se vrlo često razprave odgadjati imadu s bog nedošašća prisežnika ili sbog izključenja i odklon istih što barem neide u prilog kaznenom pravosudju,[7] koje uz

---

[4] Žaoba ništovna na kasaciono sudište nepostoji najme po kaznenom postupku od 17. svibnja 1875 za zaštitu zakona, kao što je to uredjeno §. 479 cislajtanskog kaznenog post. od 23. svibnja 1873, po kojem može generalni prokurator, kad sazna za kakovu protuzakonitu riešitbu, uložiti žaobu ništovnu i onda, kad se obtuženi ili tužitelj u zakonitom roku tim pravnim liekom poslužio nije.

[5] Isti glasi: ako je izreka suda ob odlučnih učinih nerazgovetna, nepodpuna ili ako je sama sa sobom u protuslovju, ako za tu izreku nije navedeno nikakovih razloga ili ako su navedeni razlozi očito neosnovani, ili ako medju onim, što riešitbeni razlozi vele o sadržaju izjava, nahodećih se kod spisa ili o sudbenih izjavah i medju izpravami ili samimi napisnici o preslušavanju i o sjednicah postoji znatno protuslovje.

[6] Ista točka sadržaje sljedeće: ako je čin, na kojem se osniva riešitba podvržen bio po krivom tumačenju zakona takovu kaznenom zakonu, koji se na taj čin uporaviti nemože.

[7] Po §. 400 k. p. doduše vlastan je kot. sudac za takav slučaj pozvati u razpravu inoga prisežnika, stanujućega u mjestu suda. Ako je takove za-

Digitized by Google

svoju temeljitost, nuždno valja i da bude čim brže, za da se tim prije povriedjenom pravu zadovoljstvo dade i krivac kazni privede.

Neda se nadalje ni to tajiti, da je inštitucija sudbenih prisežnika, osobito onih, koji su udaljeni od sjedišta kotarskog suda, ne mali teret za one, koji ju obnašaju, jer ne samo da gube vrieme prisustvujuć razpravam i dolazeć k sudu i vračajuć se od njega, nego moraju i vlastitimi sredstvi podvoz slutiti i uzdržavati je.[8]

Pa što ako se ovo ćesto dogadja u kotarih, gdje ima malo sposobnih za prisežnike? Tad je sigurno teret još teži, a čim se opravdava, kad, kako rekoh, prisežnici nisu niti nuždni a niti od odlučne koristi?

K svem ovomu dodati mi je gledeć napose na naše odnošaje još i ovo: U nas najme neima u svih sudbenih kotarih, napose neima u seoskih obćinah dovoljan broj osoba, sposobnih za prisežnike. Ljudi bo u seoskih obćinah, ako i znadu težkom mukom čitati i pisati ipak je stepen obrazovanosti njihove tako nizak, da za službu prisežnika naprosto nisu dorasli, barem se dovoljan broj takovih nemože lasno naći, osobito uzev u obzir ustanove §. 395[9] k. p. kojimi je izključena glavna inteligencija seoskih obćina. Čim neima dovoljan broj sposobnih, uzimlju se i manje sposobni, čim se sigurno inštituciji ovoj a i kaznenom pravosudju još manje koristi. I za uvedenje same porote kad bi se i namjeravalo istu skoro uvesti, nije ova inštitucija baš nuždna.

Nu čim sam gori iztaknuo, da se svagdje napose u seoskih naših obćinah nenalazi ni dovoljan broj sposobnih prisežnika, još manje bi se našao dovoljan broj porotnika za cieli obseg

---

mjenike težko naći koji bi od svog posla mogli odmah k razpravi ići, a siliti ih napokon nije tako lasno; jer im se oporност težko dokaže u takovu slučaju, gdje za dobe o tom obavješteni nebjehu.

[8] Po §. 55 zakona ob ustrojstvu njemačkih sudova naknadjuje se prisežnikom putni trošak.

[9] Po tom §-u izključeni su od službe prisežnika i u službi stojeći činovnici sudbene i političke struke, svećenici, pučki učitelji, članovi aktivne vojske. A odkloniti mogu tu službu osobe zdravstvene struke i urednici kod zavoda komunikacionalnih, u koliko bi služba patila odsutnošću njihovom. A i kot. sudac može s važnih razloga pojedine osobe riešiti dužnosti prisežnika.

Digitized by Google

sudbenog stola — a ako to, tad još nije momenat u nas nastupio za uvedenje porote za riešavanje zločina, niti će se taj momenat bitno pospješiti uvedenjem sudbenih prisežnika, nego će se uskoriti revnim nastojanjem oko obće naobrazbe našeg naroda. A napokon imademo za primjer Cislajtaniju, u kojoj je novim kaznenim postupkom uvedena porota bez ikakovog poprednjeg pokušaja sa prisežnici.

Nu da li će se ovom inštitucijom pravna sviest naroda i njegov interes za javne poslove odlučno podići? Mislim da neće, napose ako se uzme, da je broj prisežnika ipak neznatan prema broju ostalog pučanstva odnosnog kotara, dakle da to zvanje samo njeki obavljaju; zatim ako se uzme, da i prisežnici istu službu većinom vrše ne dragovoljno nego pod pritiskom §. 399 k. p., koji jim prieti za slučaj izostanka globom 5 do 100 for. Pa onda ima drugih shodnijih institucija n. pr. mjestni sudovi, kojimi se pravna sviest naroda budi.

Konačno ako bi se hotjelo mjeriti, koliko je kazneno pravosudje u prekršajih nakon uvedenja prisežnika u vrstnoći napredovalo, uvjeren sam, da je povodom same te uredbe slabo uznapredovalo, jer napokon valjda nije nijedan slučaj nastupio, u kojem bi glasovi prisežnika, neslažućih se sa predlogom sudca predsjedatelja, izhodili riešitbu zakonu i okolnostim više odgovarajuću, nego li ju je predložio sudac strukovnjak. Pa ako se i je koji takav slučaj dogodio, sigurno nelaska oštroumlju i sposobnosti dotičnoga sudca.

Kad je po svem tom inštitucija ova suvišna, a i neshodna za naše kazneno pravosudje, to smijem pod konac uztvrditi, da dokinućem iste hrvatsko kazneno pravosudje barem ništa izgubilo nebi, što bi moglo po isto štetno biti; obratno obalio bi se ljudem taj prem častni ipak za njih tegotan teret, a sigurno i riešavanje prekršaja u mnogih slučajevih pospješilo, koje držim, u kakvoći, ako nebi dobilo, to sigurno nebi ništa izgubilo.

Dr. St. Posilović.

Digitized by Google

Kako se, u maličnom postupku, računa rok za podnešenje ništovne žaobe, ako su obie stranke prisustvovale proglašenju osude?

U maličnoj parnici J. J. proti D. A. radi predaje 41 vagana kukuruze u klipovih ili izplate vriednosti 51 for. 15 nč. spp. izrekao je kot. sud u Koprivnici, nakon preduzete dne 15. prosinca 1880. u prisutnosti obiuh stranaka, malične razprave, osudu prama zahtjevu tužitelja.

Banski stol odputio je naredbom od 17. ožujka 1881 br. 33 ništovnu žaobu tuženika, kao prekasno podnešenu, s razloga „što se iz razpravnoga zapisnika od 15. prosinca 1880 br. 12.237 vidi, da su obie pruće se stranke pri proglašenju napadnute osude prisutne bile, i da je tom istom sgodom tuženik zatražio pismen odpravak iste; što je u istinu dotična osuda dostavljena bila tuženiku 28. siečnja 1881, ništovnica pako uložena tek 5. veljače 1881.; što se dakle, u takovom stanju stvari, po §. 76 stavke 5 m. p. držati ima, da je ista predana sudu poslje minuloga roka".

Upitna ništovna žaoba podnešena je osmi dan iza dostave osude, dočim se je, po nazoru ove riešitbe, imala uložiti u roku od osam dana iza njezinoga proglašenja.

Ako su pri proglašenju osude prisutne bile obie stranke, neima se pismeni odpravak iste dostaviti ureda radi, ali se ima dostaviti na zahtjev stranke. (§. 70 m. p.)

U ovom slučaju počima rok za ništovnu žaobu onoga dana, kojega je osuda ustmeno proglašena; nu ako stranka zaište u roku od osam dana odpravak osude, tad se u ovom slučaju neračuna u ovaj rok vrieme od dana te prošnje do dana dostavljena odpravka, a ni oba ova dana. (§. 76. al. 3, 4 m. p.)

Molba za odpravak osude naravno nije ograničena na nikakovo vrieme. Ali se ova molba mora, u pomenutom slučaju, podnieti u roku od osam dana, hoće li molitelj da se proti osudi posluži pravnim liekom ništovne žaobe. To jest, ako stranka uztraži, poslje osam dana iza proglašene ustmene osude, pismen

Digitized by Google

odpravak iste, tad se njezinoj molbi doduše udovoljiti ima, ali je tim već promašila rok za podnešenje žaobe.

Recimo, osuda proglašena je u prisutnosti obiuh stanaka 10. siečnja, dne 15. siečnja zamoli A. pismen odpravak iste, ovaj mu je dostavljen 7. veljače.

Do kada je otvoren rok za podnešenje žaobe?

Obzirom na navedene zakonske ustanove je odgovor veoma jednostavan. Rok počima teći danom proglašenja osude, t. j. 10. siečnja; neračuna se pako u rok vrieme od podnešene molbe do dostave osude, t. j. ovdje vrieme od 15. siečnja do 7. veljače, kao ni oba ova dana, a, po obćenih pravilih, naravno ni dan proglašenja. Iztiče dakle rok za žaobu 11. veljače.

Još je jednostavniji odgovor u gore pomenutom slučaju. Tuženi zatražio je odmah kod proglašenja osude pismen odpravak osude. Rok za ništovnicu počima dakle zanj teći od dana dostavljene osude, t. j. 28. siečnja, pa je zato njegova dne 5. veljače uložena žaoba očevidno pravodobno podnešena.

Po banskostolnoj riešitbi imao je naš tuženik podnieti svoju žaobnicu prije nego li mu je osuda dostavljena bila. Negledeć na drugo: u koju svrhu daje mu onda zakon pravo da može tražiti pismen odpravak osude, pa kako se može sastaviti ništovnica bez razloga osude? Istina je, da se i pri ustmenom proglašenju osude imadu navesti bitni riešitbeni razlozi, ali verba volant . . . Napokon, ako je stranka sama prisustvovala razpravi, odakle da odvjetnik crpi informaciju za sastav ništovnice, pravnoga naime lieka naperena lih proti formalnim ili pravničko-znanstvenim pogrieškam?!

Potaknuto ovdje pitanje je do duše veoma jednostavno, ali je i veoma važno. U našem slučaju krivi tuženik svoga zastupnika da je promašio rok i izgubio sigurnu stvar. Kako da se odvjetnik obrani? Dr. **Hinković.**

Digitized by Google

O ponovitoj dražbi kod dobrovoljne prodaje nepokretnina.[1]

I.

Nasljednici Save S. zamoliše, da se nepokretnine, koje spadaju u njegovu ostavinu, prodadu putem dobrovoljne dražbe.

Na ročištu, urečenom za ustanovljenje dražbenih uvjeta, bude medju ostalima ustanovljeno i to: da će kupca, ako kupovine u vrieme neplati, stići posljedice u §. 520 pp. naznačene.

Na dražbi kupiše supruzi B. ove nekretnine, nu nepoložiše na vrieme dotične kupovine. Neizplatu kupovine htjedoše opravdati zahtjevom, da im se uračuna tražbina uknjižena na korist njihovog štićenika. Budući da ostali sunasljednici na ovaj zahtjev pristati nehtjedoše, bude iza saslušanja svih interesenta dozvoljena relicitacija dotičnih nepokretnina.

U utoku svom razlažu supruzi B. svoj odnošaj naprama ostavini te vele, da uvjeti govore o kupcu, a ne o hipotekarnom vjerovniku, da su oni odnosno njihov štićenik kao hipotekarni vjerovnik postignuli pravo voditi ovrhu na ove nekretnine, pa da su s toga vlastni zahtievati, da im se uračuna uknjižena tražbina.

Kr. banski stol ukinuo je riešitbom svojom od 24. veljače 1869. br. 1341 prvosudnu odluku i naložio kupcem, da za 14 dana polože kupovinu, jer će ih inače stići posljedica relicitacije. U utoku svom na kr. stol sedmorice navode supruzi B. svoje pravo na ovrhu i spominju oštećenje njihovo po sunasljednicih, koji zahtjevaju plaćanje tražbine, koja njim (suprugom B.) onako pripada.

Kr. stol sedmorice odlučio je svojom naredbom od 5. lipnja 1869. br. 404 što sliedi:

Uvažujuć, da se ovdje neradi ob ovršnoj, nego o dobrovoljnoj javnoj dražbi nepokretninâ, to jest o javnoj prodaji, obavljenoj na zahtjev dotičnih vlastnika;

uvažujuć, da glede same obave dobrovoljne dražbene prodaje i glede dozvole iste valjaju oni isti propisi gradj. parbenoga postupnika, kao i glede ovršne prodaje (§. 272 c. pat. od 9. kolovoza 1854);

nu uvaživ, da medju te propise uporavljene na dobrovoljne javne prodaje, nespada propis sadržan u §. 520 pp., po kojem se pri prodaji ovršnoj, ako kupac nezadovolji uvjetom dražbenim, prodano dobro ima na zahtjev dotičnika neposredno podvrći iznovičnoj dražbi na pogibelj i trošak kupca;

---

[1] Priobćujuć ova dva gotovo posve jednaka slučaja, opažamo, da je najviši sud svaki drugačije riešio; naši čitatelji naći će nedvojbeno koji je slučaj pravilno riešen, a i mi držimo, da je onaj prvi. Ured.

Digitized by Google

uvaživ, da se po tom u postupku izvanparničnom putem dobrovoljne dražbe prodano dobro nemože podvrći iznovičnoj dražbi, nego putem i načinom onakovim, kakovim bje podvrženo dražbi prijašnjoj t. j. ako na takovu privole svi interesenti, dakle osobito i onaj, koji je dražbi podvrženu nepokretninu kupio;

uvaživ, da je primljenje kupca od potrebe tim više, što se po §. 278. pomenutog patenta kup takav ima smatrati kao neopoziv;

uvaživ, da ondje, gdje te privole sa strane kupca nema, dotičnikom, ako misle da im ipak pristoji pravo, prodano dobro podvrći iznovičnoj dražbi, neostaje ino, nego izhoditi u tom pogledu proti kupcu propisanim putem sudačku presudu, kojom se izriče, da se dotična nekretnina ima podvrći dražbi iznovičnoj;

uvaživ, da to isto valja i za onaj slučaj, ako je u uvjetih ustanovljeno, da ako kupac nepoloži za vrieme kupovine, vlastnikom prosto ostaje prodano dobro podvrći iznovičnoj dražbi, pošto se tada radi o tom, da li je nastao uvjet, kojim je iznovična dražba ustanovljena, a to se pitanje, budući da je medju strankami preporno, nemože riešiti kao što u obće nijedan prepor, nego redovitim putem pravde (§. 2. točka 7. navedenoga patenta);

uvaživ, da u nazočnom slučaju o tom: da li je mjesta iznovičnoj prodaji, treba riešiti putem kontradiktorne razprave tim više, što kupci upitnih nekretnina smatraju sebe vlastne za prebiti neki dio kupovine s nekom svojom protutražbinom, dakle isti dio nepoložiti kod suda u gotovu;

uvaživ, da kad bi se utočnikom ovdje kupcem, bez obzira na ovaj prigovor, naložilo, da imadu za 14 dana položiti u gotovu kupovinu kao što im je naložio banski stol, tim bi se na prečac ovim putem rešilo pitanje, koje je ne samo pravno nego i zamašno, a to bi bilo veoma neuputno i po utočnika uštrbno;

uvaživ dakle, da se zahtjevu vlastnika, smjerajućemu na iznovičnu prodaju nepokretnina, ovim putem udovoljiti nemože: pronašao je kr. stol sedmorice odputiti njihovu molbu, uputiv ih u tom pogledu na redoviti put pravde.

II.

Nekretnine u zeml. br. 71 obćine grada Zagreba Novaves, spadajuće na ostavinu kanonika B., prodane su putem dobrovoljne javne dražbe i u istinu kupi ih L. B.

Pošto kupac nije platio kupovine i pošto je u 11. točki dražbenih uvjeta navedeno, da će se u slučaju, ako kupac neizpuni uvjete dražbene, dozvoliti i obaviti iznovična dražba ovih nekretnina na trošak i pogibelj dostalca, zamoli nasljednik kan. B. iznovičnu dražbu ovih nekretnina, koja bude odlukom od 25. listopada 1880. br. 4558 dozvoljena.

Digitized by Google

U utoku svom podnešenom proti ovoj odluci navodi L. B., da je on ovu nepokretninu kupio na dražbi dobrovoljnoj a ne na ovršnoj. Dobrovoljne dražbe imadu se staviti u red privatnih kupoprodaja s tom razlikom, da su ove dražbe izvedene pod nadzorom javne vlasti, da se odtud nastajući ugovor ima smatrati javnom izpravom, a s druge strane, da se prodavalac kod eventualnog polaganja računa ukloni raznim prigovorom.

U privatnih ugovorih nemaju pravne moći uvjeti, gdje no izvedenje posljedica neobdržavanja istih u moći stranaka nestoji, već izvedenje kojih u posebnih slučajevih samo sudu pripada. Tako je bez pravne moći u privatnom ugovoru uvjet relicitacije, jer kako će onaj, koj je dobrovoljno svoje nekretnine prodao, dakle prestao biti vlastnikom, proti volji kupca vlastnika moći ovog posljednjeg vlastničtvo dobrovoljno prodati? Ta zakon propisuje, da dobrovoljnu dražbu može zaiskati samo vlastnik, što protivnik nije, a izvedena dobrovoljna dražba ostala bi kod relicitacije opet dobrovoljna, jer ovršnom nemože postati, pošto nepredleži nijedan u §. 428 pp. propisani uvjet. Na dobrovoljnu opetovanu dražbu on (utjecatelj) kao vlastnik nepristaje, a za ovršnu nepredleži proti njemu ovršiva presuda u smislu §. 428. pp. Po tom je uvrštenje ovog uvjeta, koj govori o relicitaciji, samo po sebi bilo ništetno, a ništetnost nemože podieliti nikakova prava. Pravo, koje je protivnica dobila, jest tužbovno pravo proti njemu za ostatak kupovine, a jedino na temelju sudbene odluke proti njemu moći će se dražba voditi.

§. 520 pp., kojim se propisuje relicitacija u slučaju neodržanja dražbenih uvjeta, valja samo za ovršnu prodaju, a ovršna prodaja ovdje nepredleži.

Kr. banski stol je pako naredbom svojom od 16. prosinca 1880 br. 14874 pronašao odluku prvoga suda potvrditi i to s razloga:

Uvaživ, da su uvjeti dražbeni odobreni odlukom od 28. svibnja 1877 br. 2733 glede prodaje dobrovoljne ovih nekretnina postali pravomoćnimi;

uvaživ, da je utjecatelj pod ovimi dražbenimi uvjeti na dobrovoljnoj javnoj dražbi ove nekretnine dostao za 3800 fr., od koje je kupovine samo 1266 f. 67 n. položio, a ostatak od 2533 nije položio, premda je točkom 6. dražbenih uvjeta odredjeni rok plateža jur sa 20. svibnja 1878 uminuo;

uvaživ, da su kod dobrovoljnih dražbenih prodaja od nepokretnina spadajućih na ostavinu mjerodavni propisi, sadržani u glavi 6 o dobrovoljnoj procieni i dražbenoj prodaji izvan parbenoga postupka, a kod obavljanja dobrovoljne prodaje nekretnina imaju se uvažiti ustanove gradjanskoga pristupovnika u toliko, u koliko se izvan parbenim postupkom neustanovljuje kakova iznimka §. 148, 269 i 272 izv. p. post.;

Digitized by Google

uvaživ, da u zakonu o sudbenom postupanju u neparbenih poslovih od 9. kolovoza 1854. nema iznimke, da se na temelju pravomoćnih dražbenih uvjeta nebi mogla relicitacija nepokretnosti sbog nepoložene po kupcu kupovine na njegov trošak i pogibelj dozvoliti i obaviti, po čem se navod utjecatelja u utoku, da kod dobrovoljnih dražba nepokretnosti relicitaciji sbog neobdržavanih dražbenih uvjeta mjesta nema, uvažiti nemože, mora se napadnuta odluka prvoga suda odobriti.

U izvanrednom previdnom utoku navede L. B.: Dobrovoljna dražba imala se smatrati kao privatni akt privatnih stranaka, učinjen samo pod nadzorom suda, a zakon nedaje privatnim aktom ovršne moći.

Svaka dražba nekretnina, kakovom se i relicitacija smatrati ima, može biti ili ovršna ili dobrovoljna; u predležećem slučaju nemože se ob ovršnoj relicitaciji govoriti, jer manjkaju precedencije te ovrhe, a to je ovršiva sudačka izreka; a o dobrovoljnoj govora biti nemože, jer manjka privola vlastnika, kojim se po §. 278 izv. pp. utjecatelj smatrati ima — te stoga ima se protivnik odputiti na put redovite pravde tim više, jer od nikud neproizlazi, da kupovina namirena nije.

Pozivajući se na riešitbu vis. kr. stola sedmorice u uvodu ovog članka navedenu završuje zahtievom, da se ukinu obie odluke nižih sudova i molitelj relicitacije uputi na put pravde.

V. kr. stol sedmorice odputio je svojom riešitbom od 12. travnja 1881 br. 303 previdni utok i potvrdio odluke nižih sudova, i to s ovih razloga:

Uvaživ, da utjecatelj dobrovoljnom dražbom kupljenu nekretninu gruntovno na sebe jošte prepisao nije, po tom da on vlastnikom iste jošte postao nije §. 1089 i 431 o. g. z.; uvaživ, da istomu kupcu upitna nekretnina jošte uručena nije po §. 278 izv. p. p., da po tom nije jošte prestao djelokrug suda, koj je dražbu obavio;

uvaživ, da se je iz razloga po banskom stolu za to navedenih i po §. 14. stavka 3 min. naredbe od 5. srpnja 1855 br. 9501 proglašene okružnicom ban. stola od 26. srpnja 1855 br. 3563 i kod dobrovoljne dražbe relicitacija stipulirati mogla, a na taj uvjet da je kupac pristao već svojim činom dražbovanja §. 863. o. g. z.: mora se izvanredni previdni utok odputiti.

Digitized by Google

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

K §. 71 grunt. reda.

Na temelju pogodbe, utanačene dne 1. listopada 1873 izmedju Mate i Bare Dorotić kano prodavaoca; te Andrije i Josipa Jambrešić kano kupaca, zatražili su ovi kod kr. sudbenog stola zagrebačkog kano gruntovne oblasti, neka se dozvoli odpis kupljenog po njih diela od 462□° od parcele br. 1253 upisane u zemlj. br. 223 obć. Gračani i prepis istog u novo otvoriti se imajući zemljištnik iste občine.

Ovoj bude molbi udovoljeno odlukom od 5. studenoga 1873 br. 4384/z i dio od 462□° prepisan u zemlj. br. 304 obć. Gračani.

Proti ovoj odluci uložiše nasliednici Gjure Dorotića dne 6. rujna 1880 pod br. 5990/z utok, u kom navedoše sliedeće:

„Ova odluka (t. j. ona od 5. stud. 1873 br. 4384/z) nije osnovana, jer su nepokretnosti zemlj. br. 223 obć. Gračani onda t. j. u doba podnešenja odpisne molbe br. 4384/z ex 1873. bile upisane jednostavno na ime „Dorotić aus Trnje", a molitelji odpisa nisu upravo ničim posvjedočili a kamo li dokazali, da bi se pod onim „Dorotić aus Trnje" imali razumievati samo i baš samo onaj Mato Dorotić i ona Bara Dorotić, koji su s njim t. j. sa Andrijom i Josipom Jambrešić utanačili pogodbu od 1. listopada 1873.

Da bijaše svakako nuždno, tražiti dokaz ove okolnosti, neodredjuje samo §. 71. grunt. reda već to dokazuje najbolje ona činjenica, da se je kasnije dokazalo, da nepokretnosti upisane u zemlj. br. 223. obć. Gračani nespadaju nit na Matu nit na Baru Dorotić već na našeg djeda Gjuru Dorotića, uslied česa su te nepokretnosti na temelju odsude od 24. velj. 1879. br. 820/z na njegovo ime i upisane.

Propustiv gruntovna oblast tražiti dokaz one odlučne okolnosti, ona je omogućila gruntovnu provedbu posla, kojim su se Mato i Bara Dorotić na štetu sirotčadi pok. Gjure Dorotića obogatili, prodav za znatnu svotu od 500 for. tudju stvar.

Odpis diela od 462□ hv od parcele br. 1253. iz zemlj. br. 223. obć. Gračani te prepis tog diela oznakom br. 1253/b u zemlj. br. 304 iste občine na imena Andrije i Josipa Jambrešića posliedio je dakle protuzakonito, pa pošto „quod ab initio vitiosum, tractu temporis convalidescere nequit" te pošte onaj, proti komu bijaše molba br. 4384/z ex 1873. za odpis diela od 462□ hv. od parcele br. 1253 zemlj. br. 223 obć. Gračani upravljena, kano vlastnik upisan nebijaše (§. 71. gr. reda), to . . . . . molimo: . . . . . visoki kr. banski stol

Digitized by Google

neka blagoizvoli napadnutu odluku ukinuti, molbu Andrije i Josipa Jambrešića de pr. 5. studena 1873. br. 4384/z odputiti pa naložiti sudu I. molbe, da uzpostavi prijašnje gruntovno stanje". . . .

Ovom je utoku vis. kr. banski stol dao mjesta riešitbom svojom od 20. listopada 1880 br. 12150. uvaživ, da su utočnici na uloženje utoka ovlašteni uručbenicom toga sudb. stola od 19. srpnja 1880. br. 1969 gr. ter uvaživ, da je napadnuta odluka nepravilno izrečena, budući da su nepokretnine u grunt. nap. br. 223 obć. Gračani upisane bile na „Dorotić aus Trnje" bez oznake krstnoga imena, dočim su po glasu kupoprodajnoga ugovora, priložena molbi gruntovnoj od 5. stud. 1873 br. 4384/z iste nepokretnine prodali supruzi Mato i Bara Dorotić, koji u gruntovnici kano vlastnici unešeni nebijahu, koji radi toga niti nemogahu kupcem Andriji i Josipu Jambrešić pravnovaljanu dozvolu gruntovnoga prenosa podieliti.

Podjedno bude odredjena uzpostava prijašnjeg gruntovnog stanja.

Proti ovoj riešitbi uložiše Andrija i Josip Jambrešić previdni utok.

Riešitbom visokog kr. stola sedmorice od 26. veljače 1881 br. 81 bude taj utok odbijen i potvrdjena riešitba II. molbe s razloga:

Vidiv, da je u zemlj. br. 223 obć. Gračani proti propisu §. 52. lit. a. gruntovnog reda neizvjestno naznačen i unešen bio posjednik čestice br. 1253/a, po čemu se ista obzirom na ustanovu §. 71. grunt. reda nije mogla prepisati na ime utjecatelja . . . . .

Al. Fr. Klofutar.

K §. 879. al. 4. ob. gr. zak.

Izpravom od 25. listop. 1867. obvezaše se Božidar, Dragutin i Adela M. i Marija H., da će u slučaju, ako bi Dragica M. prije njih umrla, namiriti tražbinu Franje Kl. proti Dragici M. u iznosu od 800 for. sa 5% kamatami od 16. kolovoza 1865. iz nasljednoga diela, koji će je zapasti iza majke, odnosno iza dra. Ivana T.

Po smrti dra. Iv. T. tužio je Franjo Kl. Dragutina i Adelu M. i Mariju H., koji su se mjesto pokojne Dragice M. očitovali nasljednici iza dra. T., na temelju spomenute isprave na priznanje duga i na naplatu tražbine od 800 for. sa 5% kamatami od 16. kolov. 1865.

Odsudom c. k. okružnoga suda u Nov. Jičinu od 5. kolov. 1879. odbijena je tužba Franje Kl. s ovih razloga:

Prije svega valja smatrati dokazanim, da su tuženici pogodbom od 25. listop. 1867. k obvezi svojih roditeljâ pristupili kao sudužnici (§. 1347. ob. gr. zak.)

Digitized by Google

Tuženici pako prigovaraju, da ta pogodba po §. 879. al. 4. ob. gr. zak. nije valjana, a prigovor ovaj je takodjer i obrazložen. §. 879· al. 4. ob. gr. zak. proglašuje najme svaku pogodbu nevaljanom, kojom se nasljedstvo ili zapis, kojemu se tko nada od treće koje osobe, otudjuje još za života osobe te.

Smrtovnicom od 10. ožujka 1878. dokazano je, da je Iv. T. 25. listopada a još i kasnije živio. Radi se dakle o tom, da li zakon takodjer takvo razpolaganje sa nasljedstvom, kakvo se sadržaje u spomenutoj već pogodbi, proglašuje nevaljanim ili ne. Pitanje ovo može se riešiti samo na temelju rieči „odtudjiti" (veräussern) u §. 879., al. 4., ob. gr. zak. U tom obziru valja spomenuti, da se u zakonu samom nemože naći razloga, da bi rieč „odtudjiti" značila samo prodati ili na drugoga prenieti. Usuprot mora se uz §. 6. ob. gr. zak. §. 879., al. 4. tumačiti tako, da zakonodavac nije namjeravao svako razpolaganje sa nasljedstvom, kojemu se tko nada, za života ostavitelja proglasiti nevaljanim. Ako se uvaži, da nasljedno pravo polag §. 536. ob. gr. zak. nastaje stoprv poslje smrti ostavitelja, to znači razpolaganje sa nasljedstvom, kojemu se tko istom nada, za života ostavitelja toliko, kao razpolaganje sa stvarju, koje u obće još ni neima.

Nevalja u oprieku s ovim stavljati ustanovu zakona o pogodbah o stvarih neizviestnih. §. 1269. obć. gr. zak. doduše ustanovljuje, da su takve pogodbe valjane, medju inimi takodjer i pogodbe uglavljene o pravih, kojim se tko nada, al s obzirom na §§. 1275., 1276. i 1278., t. j. samo onda, ako se ova prava osnivaju na kakovoj već postojećoj stvari, podnipošto pako u tom slučaju, ako još nepostoji pravo, koje je predmetom pogodbe.

Na priziv tužiteljev potvrdio je c. k. viši sud moravsko-slezki u Brnu riešitbom od 22. list. 1879. br. 10.781 presudu prve molbe.

Razlozi: U pogodbi od 25. listop. 1867. veli se ovo: Mi podpisana djeca Dragice M. t. j. Dragutin, Božidar i Adela M. i Marija H. uzimljemo odredbu svojih roditeljâ na znanje, te se zajednički obvezujemo, da ćemo u slučaju, ako bi majka naša prije nas umrla, nego bi nasliedila dra. Iv. T., iz nasljednoga diela iza naše majke, odnosno iza dra. Iv. T., Franji Kl. ili njegovim pravnim nasljednikom dug od 800 for. sa 5% kamatami odmah izplatiti. Uporave li se na tumačenje ove pogodbe pravila §. 6. o. g. z. vidi se, da Dragutin, Božidar i Adela M. te Marija H. nisu ni kao sudužnici ni kao jamci pristupili dugu od 800 for., jer nisu preuzeli osobne obveze, da će ovaj dug iz svoga imetka namiriti, nego da su tužitelju samo obećali, da će iz nasljednoga diela iza dra. Iv. T., koji im za onda još nije niti pripadao, dug svojih roditeljâ od 800 for. namiriti.

Tim pako, da je tužitelju obećana bila naplata svote od 800 for.

Digitized by Google

sa kamati iz nasljednoga diela, koji nasljednikom još nije bio ni pripao, bila je ustupljena tužitelju svota od 800 for. iz spomenutoga nasljednoga diela, a takov ustup je odtudjenje, jer je pravo tuženih na korist tužitelja na iznos od 800 for. sa pripadci propalo, a okolnost, da li je ustup bio bezplatan ili naplatan, neima nikakova znamenovanja.

Odtudjenje znači naime svaki gubitak prava, štono se može prenieti s voljom ovlašćenoga, ili s istovremenim prienosom toga prava na osobu treću ili bez takova prienosa, jer se ovlašćenik u svih tih slučajevih odriče prava.

Prvi sudac je dakle punim pravom na ispravu B., na koliko se tiče tuženikâ, uporavio ustanovu §. 879. al. 4. ob. gr. zak.

Usljed izvanrednoga priziva tužiteljeva preinačio je c. k. najviši sud bečki osudom od 27. siečnja 1880. br. 45. osude obajuh nižih susovâ, i zadovoljio zahtjevu tužiteljevu:

Razlozi.

Obie niže molbe proglasile su pogodbu, kojom se tuženici obvezaše, da će dug svojih roditelja namiriti iz nasljednoga diela, polag §. 879. al. 4. ob. gr. zak. nevaljanom, jer da obećanje naplate iz očekivane baštine sadržaje u sebe odtudjenje još nepripaloga nasljedstva.

Ma se i rabila rieč „odtudjenje“ u najširem smislu, ipak uvjek predpolaže prienos prava ili stvari iz vlastite pravne sfere na drugu osobu.

Ako se tuženici za taj slučaj, da im majka umre prije dra. Iv. T., i da ih baština zapane, obvezaše, da će dug svojih roditeljâ iz nasljednoga diela namiriti, ovo obećanje nesadržaje ipak nikakova razpolaganja s baštin-kim dielom, jer tužitelju ovim obećanjem nije bilo ustupljeno nikakovo pravo na nasljedni dio; usuprot, nasljednici preuzeli su ovim obećanjem osobnu obvezu, ograničenu odgodnim uvjetom i i dalnjom odštetom, da će platit samo dotle, dok bude dosizao nasljedni dio. Uvjet, kojim je bila obveza ograničena, izpunio se, zato je valjalo povoljno tužbu riešiti.

II. Kazneno-pravni.

*Pokušaj zločina težke tjelesne ozlede po §§. 8., 152 i 155 sl. a. k. z.**)

Gjuro K. dodje neko jutro u dućan Josipa L. i zaišće od njega, da mu vrati fotografiju, što ju je njegovoj kćeri poklonio bio, jer je bio saznao, da se L. toj fotografiji i njemu pred svakim ruga. L. nehtjede

*) Vidi: Mjesečnik br. 5. razdjel B. o. g. Ured.

Digitized by Google

fotografije povratiti; usljed čega se obojica zavade. L. i njegova žena izlupaše i izćuškaše K-a, a ovaj izkrha na L-u svoj štap. Napokon izguraše K-a iz dućana; ali i na ulici nastaviše L. i K. medjusobno se grditi i psovati.

U toj svadji viknu K. opetovano naprama L-u: „moj ili vaš život, ako mi fotografije nevratite"; a kad je na sokak već izguren bio, izvadi K. iz djepa revolver (sistema Lefaucheuxovog od 9 mm. kalibera) i zagrozi se L-u: „to je vaša smrt." Ovaj (L.) nasmije se toj grožnji i rugajuć se K-u razkopči svoj krznom podstavljeni kratki kaput i razkriliv ga obima rukama doviknu opetovno posprdno K-u: „pucajte samo, toga se mi nebojimo."

Ovimi porugljivimi riečmi još većma razdražen opali K. iz daljine od 2—3 hvata tri hitca napram L-u, i propara mu dvimi kugljami oba krila razširenog kaputa, a treća kuglja udari u okvir nad dućanskimi vrati. Na to povuče se L. u svoj dućan i htjede za sobom zatvoriti vrata, nu u taj mah opali K. u dućan četvrti hitac nepogodiv ipak L-a. To razljuti L-a. — kako on sam veli — ozbiljno, uze štap i pojuri za K-om. Ovaj opali i peti hitac u L-a, ali ga promaši opet; te kad se je K. i na šesti hitac spremao, dostigne ga L., izbi mu štapom revolver iz ruke tako silno, da je šesti naboj neopaljen izpao; a zatim se K-a štapom dobrano natuče.

Ove činjenice dokaza više svjedoka, te jih i sam okrivljenik K. većinom priznaje braneć se, da nije imao namjere svog protivnika ozlieditи, jer da je on to htio, da bi ga iz te blizine svakako pogodio bio; nasuprot da ga je samo poplašiti i na povratak fotografije prisiliti htio, što mu takodjer nepodje za rukom, jer se L. ma upravo nimalo neuplaši, s toga je zagovarao njegov branitelj za ovaj čin kao jedino umjestnu kvalifikaciju prestupak suprot sigurnosti tjelesnoj po §. 431. kz.

Osudom c. k. sudbenoga stola u Z. od 27. ožujka 1879 br. 43. osudjen je Gjuro K. radi pokušanog zločina težke tjelesne ozliede u §. 8., 152. i 155 — a kz. označenog.

Ova kvalifikacija čina obrazlaže se u toj osudi na sliedeći način:

Premda je okrivljenik pošao u dućan L-ov, da traži svoju fotografiju, te se nemože uztvrditi obzirom na cieli tok stvari, da je on prietnjami i pucanjem kanio bio prisiliti L-a. na izdanje fotografije (§. 98. kz.), već je sva prilika, da je okrivljeni samo zato revolver ponio, da se u slučaju nasrtaja od strane L-a obraniti može, — nu razjaren i pogrdjen po L—u odvažio se je ipak u toliko, da je izvadio revolver, i da ustraši svog protivnika, da je izustio i prietnju: „to će vam biti smrt," — a stoprv kad mu se je L. i nadalje rugao i na pucanje ga izazvao, okrenu se okrivljenik natrag na pozorište, sa kog je već odstupio bio, i u svojoj razjarenosti bacao hitac za hitcem proti L-u.

Digitized by Google

Upravo radi toga, što nije već u dućanu i u neposrednoj blizini rabio ubojito oružje, i što se je čin na naglo dogodio i u najvećoj uzrujanosti, na dalje obzirom na neznatnost povoda, nemože se uzeti, da je okrivljenik namjeravao svog protivnika usmrtiti, te je po tom izključena kvalifikacija čina kao zločina pokušanog umorstva (§. 8., 134. i 135., 4 kz).

Nu pošto je svakom i malo razboritom čovjeku po sebi jasno, da revolver oštro nabijen i izpaljen napram čovjeku u daljini od 2—3 hvata, ako ga pogodi, svakako težku tjelesnu ozliedu zadaje, ako ne smrt; — pošto je nadalje dokazano, da su hitci izbačeni u pravcu, u kom je stajao L., te iz okolnostih čina jasno proizlazi namišljaj okrivljenog, da svog protivnika težko ozliedi: to mu se mora taj namišljaj već pogledom na ustanovu §. 1. kz. u grieh upisati. U tom namišljaju samom i u pokušanom izvedenju čina leže — bez obzira na nepolučeni uspjeh — sva kriterija pokušanog zločina težke tjelesne ozliede u §. 155. a kz. označenog; jer se ovdje kazni više izrazita zloba, nego li slučajni uspjeh posve obćenitog neprijateljstva.

Usljed priziva okrivljenikova potvrdio je c. k. krajiški odsjek banskoga stola svojom riešitbom od 9. svibnja 1879 br. 4202 prvu osudu.

U r a z l o z i h ove riešitbe veli se medju ostalim:

Okrivljenik priznaje, da je iz revolvera pucao, izpričava se ali, da je to učinio u obrani proti navali L-a. i to samo da ga poplaši, jer niti na njega nišanio nije, te u slučaju, da bi bio namjeravao njega pogoditi, da bi to lahko iz blizine, u kojoj je stajao, već prvim hitcem učiniti bio mogao.

Ovaj navod oprovrgnut je izkazivanjem više svjedoka, od kojih jedan izrično tvrdi, da je okrivljeni upravo na L a pucao, te čim je L. u dućan stupio izbaci okrivljeni još njekoliko hitaca za njime (?), što i ostali svjedoci potvrdjuju.

U samom tom činu leži obzirom na predhodnu svadju neprijateljska nakana; a da je okrivljeniku namjera bila L-a ozlieditи, i to baš težku tjelesnu mu ozliedi nanieti, dokazano je nedvojbeno upotrebljenjem takovog oružja i na takav način, s kojim je obično kao posliedak skopčana ako ne uvjek smrtonosna, ipak u obće težka i životu pogibeljna ozlieda.

Iz prenavedenog nemože biti govora o prestupku §. 431. kz. odnosno §. 335. kz., čim je okrivljenik već u stanovitoj, proti izvjestnoj osobi upravljenoj namjeri postupao.

Dalje nije prizivano. D. Gj.

Digitized by Google

Naputak

za sudove u Bosnoj i Hercegovini od 18. ožujka 1881. stupio je u kriepost danom prvoga proglašenja u službenih bosansko-hercegovačkih novinah t. j. dne 5. svibnja o. g. U glavnom sačinjen je po austrijskom zakonu o nutrnjoj uredbi i o poslovnom redu sudbenih vlasti od 3. svibnja 1853., akoprem je mnogo kraći (87 §§.) buduć neima u njem ustanova ob umirovljenju sudbenih činovnika (propise o tom sadržaje posebni zakon: t. z. privremeni činovnički normal) te jer o popunjivanju službenih mjesta rade tek dva §§., od kojih jedan (§. 4.) naredjuje, da pravo imenovanja sudbenih činovnika do godišnje plaće od 1200 for. pripada poglavici zemaljske vlade, popunjivanje pako viših mjesta zajedničkomu ministarstvu; a drugi (§. 5.) da se pri podieljivanju viših službenih mjesta ima poglavito uzeti obzir na one molitelje, koji jur službuju u Bosni i Hercegovini. Buduć da su kot. predstojnici, polag slične ustanove u Cislitaniji, ujedno i državnodvjetnički funkcionari kod kot. sudova, to naredjuje §. 3. za ove i sudbeno-perovodne činovnike kod kotarskih sudova, isti impedimentum srodstva, koji i §. 17. austrijskoga zakona. Pripadnici okupiranih zemalja nepolažu, pri nastupu službe, prisege već se zavjeruju rukom. Kotarski predstojnik može sudbenim činovnikom kotarske oblasti podieliti dopust do 8 dana, predsjednik okružnoga suda svojim činovnikom do 14 dana, a predsjednik vrhovnoga suda svim sudbenim činovnikom dopust do mjesec dana u jednoj godini. Dopust do tri mjeseca dozvoljuje poglavica zemaljske vlade, a duže ministarstvo. §. 10. glasi: Premještenje sudbenih činovnika ima mjesta nakon saslušanja vrhovnoga suda iz službenih obzira, ili radi disciplinarne kazne. Službeni je jezik zemaljski, ali stoji stranci prosto poslužiti se kako u ustmenom tako i u pismenom obćenju sa sudovi, jezikom njemačkim ili magjarskim, pa ako je činovnik dotičnomu jeziku vješt, ima se u tom slučaju razprava voditi i riešitba izdati u dotičnom jeziku. Osude imaju sudovi izricati kriepošću podieljene jim po Nj. c. i kr. apoštolskom Veličanstvu uredovne vlasti. Kao javni tužitelj neovisan je dotični činovnik od suda ter prima naputke i odredbe lih od onoga viećnika vrhovnoga suda, koj je kod potonjega suda po predsjedniku istoga kao javni tužitelj opredieljen. Napokon spomenuti nam je još, da provedbena naredba gornjega zakona, koj je u ukusnom izdanju izdan u Beču po c. i kr. dvorskoj i državnoj tiskari, ukida ustanovu medžlissa (porotnika, koji bjehu u Bosnoj i Hercegovini uvedeni zakonom od g. 1864.) i u gradjanskih parbah tako, da pošto su jur svi konsularni sudovi prestali, kao što počam od 1. siečnja t. g. u kaznenom, tako od 5. svibnja i u gradjanskom postupku, vrše, izuzamši šerijatske predmete (obiteljsko i nasljedno pravo) judikaturu jedino austrijski sudci. Dr. S. T.

Digitized by Google

Viestnik.

Hrvatski sabor sastaje se 20. o. m. da nastavi i završi svoj trogodišnji rad. Ovo će najme biti posliednje zasjedanje. Iza njega sabor će se zaključiti i razpisati izbori za novi. U predstojećem zasjedanju viećati će medju ostalim i o reformi izbornoga zakona.

— Novi članovi prav. družtva. Povjerenik družtva gosp. odvjet. Brelić javlja, da žele prav. družtvu pristupiti kao članovi: Stevan Dimić i Milan Rajnović, oba sudb. pristavi u Gospiću. Iz Bosne pako prijavio je kot. pristav g. Josip Brković sliedeće nove članove: Antun Belošević i Nikomed Raunicher oba tajnici okružnoga suda u Bišću (Bihaču); Eduard Labey pristav okružnoga suda u Bišću; Emanuel Grof kot. pristav u Glamoču; Mavro Neuschul i Adam Smolarski oba prislušnici kod c. k. okružnoga suda u Bišću. Napokon iz Varaždina prijavio se je za člana g. A. Polc, prislušnik tamošnjega sudb. stola.

— Dr. Gustav Demelius, prof. rimskoga prava na sveučilištu gradačkom — kojega se jamačno mnogi mladji hrvatski pravnici ugodno sjećaju — imenovan je prof. rimskoga prava na sveučilištu bečkom i podieljen mu naslov dvorskoga savjetnika.

— Teoretički državni izpiti razdjela sudstvenoga počimlju na fakultetu pravo- i državoslovnom hrvatskoga sveučilišta 17. lipnja i traju do 27. srpnja uključivo.

— Dr. Jos. Škoda, čuveni profesor na medicinskom fakultetu u Beču, a živući već duže vremena u miru, umro je 13. o. m. u 76. godini dobe svoje.

Književnost. Spljetsko „Pravo“ javlja, da je nakladom akademičke knjižare Wagnerove u Insbrucku izašlo djelo:

Manuale illustrativo dell' ordinamento notarile austriaco di Vladimiro dr. Pappafava, membro della Società internazionale di legislazione comparata di Parigi e dell' Accademia notarile di Madrid.

— Gesammelte Aufsätze aus den Jahrbüchern für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts, von Rudolph v. Ihering. I. Band enthaltend die Abhandlungen aus den vier ersten Bänden der Jahrbücher. Jena 1881. Ciena 10 maraka.

— Die drei Fragen des Grundbesitzes und seiner Zukunft. (Die irische, die continentale und die transatlantische Frage) Von dr. Lorenz v. Stein. Stuttgart 1881. Ciena 6 maraka.

Pravničke svaštice. Pod napisom „Kako se sudilo u kasacionom sudu“ priobćuje advokat Gjuro I. Gjorgjević u beogradskom pravničkom listu „Porota“ sliedeći članak:

„Još pred 1900 i više godina kazao je čuveni pravnik i slavni državnik Cicero: „Volim da je na mojoj strani blagonaklonost sudija, nego sam zakon“.

Doista prava i sveta, ali ujedno vrlo žalostna i strašna istina. Žalostna i strašna velim, jer se još i danas vrlo često dogadja, da se obća narodna volja t. j. pozitivni zakoni obilaze, gaze i zamienjuju sobstvenim ubedjenjem ili samovoljom pojedinaca.

Napredak našeg pravosudstva u devetnajstom vieku može se slobodno rukovati sa pravosudstvom iz Ciceronovog vremena. Duše valja mi imamo pisane, pozitivne zakone, kojima je obilježen krug slobodnog kretanja svakog pojedinog gradjana; ali pored svega toga oni nam ipak daju vrlo malo ili

Digitized by Google

bolje reći nikakve garancije i zaštite za naša prava, koja su timi zakoni ujamčena; jer ovi većinom samo predstavljaju barikadu zakonskog sudjenja, dok na protiv iza njih bombarduje sa svim drsko i javno nerazložno ili pristrano sudjenje prostih i neškolovanih kmetova.

Neizvestnost ja tako isto težka i strašna, kao i sama nesreća.

Došlo je vrieme, da ni oni, koji su posvetili cio svoj život izučavanju pravnih nauka i sudske prakse, nisu danas više u stanju, da nam opredieljeno kažu, kad smo u svom pravu, a kad nismo; jer zakon propisuje jedno, a kad se dodje do sudske razprave, ono se presudjuje sa svim nešto drugo tako, da se crno pretvara u bielo i obratno, bez ikakvog zdravog razloga i zakonog osnova. Suditi podobne, ili, što je još gore, istovjetne predmete po jednom i istom pozitivnom zakonu čas ovako, a čas opet onako, jasan je dokaz ili prenebregnute i zanemarene školske obrazovanosti, ili zloupotriebe povjerenja državne vlasti, dakle oskudice u čistoj i mirnoj savjesti. Ali bilo kako mu drago; bilo da se ovakovi slučaji pojavljuju iz prostog neznanja, nepoznavanja i nerazumevanja zakona, ili iz hotimične, nepohvalne i zle namjere, dovoljno je, da oni i u jednom i u drugom slučaju bacaju svagda samo žalostnu i tamnu sjenku na naše pravosudstvo, koju valja svimi mogućimi sredstvi brisati i uklanjati; jer ništa nije opasnije po državni obstanak, no obće ubedjenje, da mjesto svete pravde i jednakosti zauzima krivda i pristranost.

Nije nam ovdje namjera, da pišemo čitave sbirke nepravilnih i protivzakonih sudskih riešenja i presuda, jer nam to ni sam prostor ovog lista ne dopušta. Dovoljno je da navedemo samo jedan primjer, pa da se uvjerimo, da je doista opravdano, što se kaže, da svaki paragraf ima dva kraja t. j. da ono, što je pravo, može biti i krivo i obratno, kako se kad hoće onomu, koji je pozvan da zakon primenjuje."

Za primjer navodi pisac ovaj slučaj: I. K. i Gj. I. dugovali su trgovcu S. N. u Beogradu 6481 gr. čarš. na uzetoj robi. Mjenicom o tom izdanom 5. jula 1869. obvezali se dužnici, da će prvu polovicu dužne svote platit za mjesec dana, a drugu polovicu za tri mjeseca, računajuć od dana izdane mjenice. Pošto dužnici nakon minuloga prvoga mjeseca nisu platili prve polovice duga, potraži vjerovnik S. N. tako kod okružnoga suda u Smederevu kao i kod trgovačkoga suda beogradskoga zabranu na robu njegovih dužnika, nalazećih se u Beogradu i Smederevu i to za osiguranje ciele svote od 6481 gr. čarš. navodeć, da je nastala pogibelj za cielu svotu, pošto dužnici nisu ni prvu polovicu platili. Okružni sud u Smederevu zadovoljio je molbi vjerovnika u cielom iznosu, a naprotiv trgovački sud beogradski odbio je S. N. glede tražene zabrane za osiguranje druge još nedospiele polovice mjeničnoga duga od 3240½ gr. čarš. a odobrio samo za prvu polovicu, koja je već dospiela. Proti riešitbi okružnoga suda u Smederevu podnesoše dužnici žaobu na kasacionalni sud, a proti riešitbi beogradskoga trgovačkoga suda vjerovnik S. N. — Kasacionalni (najviši) sud beogradski potvrdi tako osudu okružnoga suda smederevačkoga kao i onu suda beogradskoga — izrekav tim, da su obie osude na zakonu osnovane.

Nije čudo, da je ovako riešenje ogorčilo, te se najviši sud kori, da nevidi ni onoga, što bi „najprostija pamet morala uviditi". A završuje se članak ovimi riečmi:

„Da je ovo prvina, ni po jada; ali ovakvih i njima podobnih primjera bivalo je češće. Ovakav nekorektan postupak našeg kasacionog suda izazvao nas je, da ga iznesemo kontroli javnog mnenja. Nadamo se, da će presuda

Digitized by Google

Da li je numerus clausus prešan?

U izvieštajih što ih čitasmo u pravničkih listovih austrijskih, mogli smo razabrati, da je u austrijskom odvjetničtvu veoma živahno razpravljeno pitanje, ima li se broj odvjetnikah stegnuti, ili pridržati sadanji sustav, najme sloboda odvjetnika. Tako zvani numerus clausus stavljen je na dnevni red, a ta razprava provuče se već kroz njekoliko godina. Prem je jedna odvjetnička skupština većinom glasova izrazila se za slobodu ipak umiše pristaše numeri clausi pribaviti si većinu u pobojih odvjetničkih komorah, pa izposlovati predstavke, kojimi se hoće numerus clausus uvesti.

Pokret ovaj nije osamljen, on se širi i prieko granicah austrijskih, te je napose i kod nas zahvatio već korjena. U jednom domaćem političkom glasilu čitamo, da je i naš odvjetnički odbor stao pretresivati to pitanje, da je u tom svoje stanovište jur opredieljio, pristao uz numerus clausus pa u tom smislu i predstavku jur podnio, u kojoj medjutim broj odvjetnikah daleko izpod potrebne mjere snizuje.

Svakomu, koj promatra taj noviji pokret u odvjetničkih krugovih, mora se nametnuti pitanje: u čem je osnovan taj pokret? Što mu je povod? Povod za cielo je onaj isti koj je u Austriji ovo pitanje potaknuo, te smo ga podpuno i obširno mogli čitati u izvješćih i predlozih pretiskanih u pravničkih listovih tako, da ga netreba ovdje na široko ponavljati.

Nu mislimo, da ima nješto prešnijega, važnijega po interese odvjetničkoga stališa, čim bi se uspješnije obezbiedilo materialno mu stanje, nego li je numerus clausus, a tim hoćemo se sada poglavito baviti.

Kad trgovac prelista svoju trgovačku knjigu, može svu

Digitized by Google

svoju aktivu u troje podieliti, u tražbine prave sigurne, u dvojbene i napokon u takove, za koje zna unapried, da mu neće unići, te da je bolje prekrižati ih. Nu zato on znade, da će mu prve dvie vrsti tražbinah unići u onom iznosu, u kojem ih u knjigu upisao. Odvjetnik, koj izmedju svojih deservitah takodjer nalazi ove tri vrsti, nije tako sretan, jer utjera li on prve dvie vrsti, mora prije poći sudbeno obredjenje a to će mu veoma riedko i iznimno konačni iznos njegove tražbine biti onolik kolik je upisan u knjizi. Broj slučajevah pako, da stranka odvjetniku svomu bez sudbenoga obredjenja namiruje expensat, neće biti preodviše velik.

Sudbeno obredjenje je za odvjetnike prava Akilova peta. Ono biva bez temeljnoga načela, ne možda, jer neda se to načelo postaviti, već zato, jer takovo načelo nije nigdje normirano; bez jednakosti, različito kod raznih sudova, te se in fine finali daje svesti na razpolaganje dotičnoga sudca.

Posljedak tomu jest neka odvislost odvjetničkoga stališa od sudačkoga, što pako nemože se u sklad dovesti sa zvanjem odvjetnika, koje upravo zahtjeva podpunu neodvisnost napram tribunalu, ako ono u pravom smislu da bude: pronaći i štititi materijalno pravo.

Po sadanjem sustavu mora odvjetnik položiti izpit odvjetnički, koj je obsežniji od izpita sudačkoga pa stoga ga i nadomješćuje. Praktično pokazuje se to u tom, da odvjetnik sudcem postati može jedino temeljem svoga odvjetničkoga izpita, usuprot sudac htijući se posvetiti zvanju odvjetničkom, treba za to napose izpita odvjetničkoga, pa mu nedostaje položeni sudački izpit. Po tom se pokazuje kvalifikacija odvjetnika većom od kvalifikacije sudca.

Predpostavimo, da nam neće nitko prigovoriti, ako iztaknemo protuslovje, koje se u tom sastoji, da sudac manje kvalificiran ima prosuditi rad i trud više kvalificiranoga. Mi rado priznajemo, da u znanju i praktičnoj vještini neće biti razlike izmedju sudca i odvjetnika, nu dotle postoji odnošaj evo sada nacrtan, neće se moći to protuslovje s formalnoga gledišta pobijati.

Digitized by Google

Glavno zvanje sudca jest riešavati parnice t. j. suditi, kad on pročita spise te kroji osudu, te je glavnu stvar dovršio, obredjivati troškove stranakah, prepušća se na posljedku, pa tu dobije naravno znamenovanje nuzgrednoga posla, dakle takova, na koj se obično niti velika pomnja niti uvaženje netroši.

Pa kako biva to obredjenje? U pomanjkanju svakoga normativa zavisi ono od invidualiteta sudčeva. Imade sudaca, koji misle, da moraju brisati, makar su stavke još tako ćedne, drugi su opet liberalniji u tom pogledu. Tu vlada podpuna nejednakost. Nu ne sasvim čini se, da se pojavljuje sve to više težnja stegnuti troškovnik na što manju mjeru.

Kakav mora da je položaj odvjetnikah usried ovakovih okolnostih? Može li se govoriti o takovoj neodvisnosti, samostalnosti? Za cielo ne, jer odvjetnik, ako ga i nosi povjerenje klientah, zavisan je u materialnom pogledu od suda, a ova zavisnost tim je sjetnija, što obredjenje rada odvjetničkoga nije ničim normirano.

Svemu tomu dalo bi se doskočiti, uvede li se tarifa za odvjetnički rad. Ova misao nije ništa novoga, te se sjećamo, da je prije tri ili četiri godinah tarifa jako kursirala u odvjetničkih krugovih, da je odvjetnički odbor takovu tarifu podastro, nu sve do danas neima praktičnoga uspjeha svemu tomu. Da je odvjetnički odbor, u mjesto da predloži numerus clausus, nastojao uskoriti riešenje pitanja o tarifi, za cielo bi stekao velikih zaslugah po stališ.

Neima dvojbe, da bi uvedenjem tarife nastala prava samostalnost stališa odvjetnikah, jer bi njimi zakon obredjivao rad. Ova tarifa morala bi se uvrstiti u budući odvjetnički red, koj će valjda jedanput ugledati svietlo svieta. Dotle pako mogla bi se naredbenim putem tarifa uvesti, a zemaljska vlada mogla bi mirne duše ovakove naredbe izdati, jer njom nebi se diralo u materijalno pravo.

Ovo polučiti i izhoditi, neka si odvjetnički odbor postavi zadaćom, pa će on više slave ubrati, nego li s predlogom glede numerus clausus, gdje se nemože oteti prikoru, da traži ograničenje usred načela slobodna prometa. X.

Digitized by Google

Protuprimjetba

na primjetbu sadržanu u Mjesečniku a. g. br. 5 k članku tiskanom u Mjesečniku o. g. br. 2 pod naslovom: kako se ima postupati po propisih zakona o mal. postupku, kada stranke poput svjedoka preslušane posve protuslovno ob istoj okolnosti izpovjede.

Veleštovani g. pisac u gornjoj svojoj primjetbi tvrdi to, da je suvišno i neshodno ureda radi po mal. sudcu u slučaju, kad po mal. postupku stranke poput svjedoka preslušane ob istoj okolnosti posve protuslovno izpovjede, spise odstupiti nadležnomu kaznenom sudu ter sa izrečenjem osude počekati do konačnog riešenja odnosne kaznene prijave što sam ja u gornjem članku zastupao, nasuprot da se osuda u takovu slučaju odmah izreče a stranci, koja je eventualnom osudom u njezinom pravu povriedjena, prepusti, da ona sama nastupi put kaznene prijave, te ako s istom uspije, uztraži tada povratu u prijašnje stanje za izrećenje nove osude. Naoto i na razloge zaoto po g. piscu navedene odvratiti mi je na kratko u obranu mog u gornjem članku zastupanog mnienja na kratko sljedeće.

Ustanova §. 77 kaz. post. od 17. svibnja 1875 glaseća: sve javne oblasti i svi javni uredi dužni su prijaviti odmah drž. odvj. nadležnog suda kaznjiva djela, koja sami opaze itd. nalaže i maličnom sudcu, da u slučaju gori stavljenomu, u kojemu je nedvojbeno počinjen zločin prevare, ureda radi spise ustupiti imade nadležnoj za kazneni progon oblasti. Slična je ustanova sadržana i u §. 71 kaz. post. od 29. srpnja 1853. Nije dakle osnovano mnienje g. pisca, da mal. sudac nemore u takovu slučaju spise ustupiti nadležnoj kaznenoj oblasti, već da se to stranci na volju pusti, da li hoće ili neće odnosnu kaznenu prijavu podnieti, ta to sigurno nebi ni odgovaralo duhu kazn. post. i zakona, koji nuždno za tim ići mora, da se svaki ureda radi progonivi kažnjivi čin izbilja i progoni, pa da to nebude ovisnim od volje stranaka, za koje to nebi uvjek ni probitačno bilo, jer bi za slučaj, da nebi stranka sa odnosnom prijavom

Digitized by Google

uspjela, još radi potvore eventualno odgovarati imala. Dužan je mal. sudac dakako spise i onda kaznenoj oblasti ustupiti, kad su stranke u mal. postupku poput svjedoka preslušane glede iste okolnosti protuslovno izpovjedile, a sudac obnašao jednu od njih temeljem §. 58 stavke 2 zakona o mal. postupku nezapriseći. Nu u tom slučaju može ipak mal. sudac osudu odmah izreći, jer uvjerenje svoje crpi na temelju izpovjesti druge stranke, koju je zaprisego, dakle je mal. sudac dužan u obih iztaknutih slučajevih spise odnosne ustupiti kaznenom sudu, pak vršeć tako svoju dužnost neće se sigurno obazirati na to, da razdor i mržnju medju strankami množi, nadalje što ima izbilja slaba izgleda uspjehu kod kaznenog suda usljed takovih prijava, i što se time sudovom zadaje suvišna, po nazoru g. pisca, posla. Svi ti bo razlozi nemogu mal. sudca riešiti gornje zakonom mu naložene dužnosti.

Preporno je medjutim svakako po našem zakonu o mal. postupku pitanje, da li mal. sudac ipak nebi mogao osudu odmah izreći, pak istom poslje ustupiti spise kaznenom sudu.

Taj se postupak sigurno nebi baš protivio nijednoj ustanovi zakona o mal. postupku, dapače bio bi s istim u skladu u toliko, što isti zakon nedvojbeno ide za tim, da parbeni predmet čim prije konačno riešen bude, što napose proizlazi iz ustanova §. 16 stav. 2 i §. 11 istog zakona. Sve ako je i gornje istina, to je nepobitno i to, da po §, 30 istog zakona mal. sudac sudi po uvjerenju, uvažujuć rezultat svih navedenih dokaza u koliko dakako po §. 63 razpravu zaglaviti može na temelju dokaza nabavljenih; a u slučaju gori stavljenomu nemože sudac na temelju dokaza, kako mu isti predleži, nikakovo uvjerenje crpsti doli, da je jedna od stranaka lažno poput svjedoka izpovjedila. Pak pošto ipak izključena nije mogućnost, da se kod kaznenog suda izpostavi, tko je lažno izpovjedio, i time mal. sudcu mogućnost pruži, da kod ponovljene razprave podpunim uvjerenjem svoju osudu izreče, koju bi inače izreći morao po golih procesualnih maximih najme da proti onoj stranci, koja je odnosnu okolnost preslušanjem poput svjedoka ustanoviti htjela, a neuspjela radi protuslovnih očitovanja stranaka riešitbu izreče

Digitized by Google

— pita se, zašto siliti mal. sudca, kad to zakon nigdje neodredjuje, da pod pritiskom takovih okolnosti osudu bez slobodnog uvjerenja sa svoje strane izreći mora? Čemu ga siliti na to, kad je moguće, da on usljed rezultata postignutog kod kaz. suda može crpiti podpuno uvjerenje ob osnovanosti navoda jedne ili druge stranke, i po tomu pravu i pravičnosti odgovarajuću osudu izreći, a nepovrieditи bez potrebe pravnu sviest nedužne stranke, za koju mal. osuda nepovoljno izpane? Nemora li se po svih shvaćanjih takova osuda barem preranom smatrati? Nu reći će se, da se time konačno riešenje predmeta predugo zavlači. I to nestoji, uzev u obzir, da će se već za koji mjesec redovito takove kaznene prijave dovršiti moći, a time i konačno riešenje predmeta po mal. sudcu ne na dugo produljiti. Postizava se pako time, što se izrečenje osude odgodi do konačnog riešenja odnosne prijave, ipak to, da pobjedonosna stranka koja je usljed eventualno nepovoljne osude jurve dosudjeni iznos i platila, nemora tužiti istom na povratak tog uplaćenog iznosa, koji često nebi ni utjerati mogla od njezinog protivnika, i to tražiti istom nakon poprednje tužbe podignute prema §. 83 zakona o mal. postupku. Jer ako je to isto posljedilo u redovitom postupku prema §. 368 gpp., tamo uz postojeću pravomoćnu osudu inače ni moguće nije. Na primjetbu g. pisca, da se stranke poput svjedoka preslušane u mal. postupku smatraju kao svjekoci u redovitom postupku, ter da u tom pogledu valja analogija §. 160 gpp. pak da se ni u redovitom postupku u slučaju §. 160 gpp. razprava ureda radi, kad svjedoci protuslovno izpovjede, odgoditi nemora: opaziti mi je sljedeće. Istina je donekle, da su stranke poput svjedoka u mal. post. preslušane ravne inim svjedokom u redovitom postupku. Nu ipak analogija §. 160 gpp. za naš slučaj je neuporabiva; jer u redovitom postupku imade osim izpovjesti odnosnih svjedoka još inih dokazala, ter se po tome parb. predmet i izvan toga dokaza riešiti može, dočim je u našem slučaju preslušanje stranke poput svjedoka posljednje dokazalo i ujedno surrogat glavne prisege, koje imade dati sudcu nuždno uvjerenje, pak ako i to jedino dokazalo odpadne protuslovnom izpovješću stranaka, tad nije

Digitized by Google

probitačno sudcu osudu odmah izreći, dokle se bar nepokuša, da li se nebi ipak ustanoviti dalo kod poslednje molbe najme kaznenog suda, na čijoj je strani istina.

A da u ostalom i u slučaju §. 160 gpp. sudac mora u r e d a radi odnosnu protuslovno izkazanu okolnost prijaviti kaznenom sudu, makar i same razprave s gornjeg razloga odgadjati nemora, držim, da je prema gornjem mom obrazloženju izvan svake dvojbe.

Opetujem ovdje to, da mal. sudac u našem slučaju nemora razpravu obustaviti do riešenja kaznene prijave stoga, jer predleži zločin prevare, počinjen krivim svjedočanstvom, već s razloga, što nemože prema stanju stvari po uvjerenju osude izreći; pak ako to isto i poslje dovršene bezuspješne kaznene prijave činiti mora, tad se barem nemože reći, da je osuda mal. sudca izrečena prerano i prije nego jesu sva zakonom pružena sredstva za doznati istinu izcrpljena. Što g. pisac tvrdi, da se time, što bi se razprava mal. sudca do konačnog riešenja odnosne kaz. prijave odgodila, bar većina seljačkih parnica nebi mogla odmah riešiti, i to držim, da nije posve osnovano. Jer se napokon gori spomenuti slučaj kod okretnog i oštroumnog mal. sudca često dogoditi neće, jer će si on često moći pomoći ustanovom u §. 58 stav. 2 mal post. sadržanom — pak da to i češće bude, koji je valjani razlog zato, kad ga u samom zakonu neima, da se osude à tout prix izriču u takovom slučaju?

G. pisac kaže, da, pošto povrata u prijašnje stanje normirana u §. 368 gpp. nije izključena §. 53 mal. post. nemože pojmiti, kako bi osuda mal. sudca izrečena u našem slučaju povriedila pravnu svjest nedužne stranke v i š e nego li pravomoćnom postala osuda redovitog gradjanskog suda u slučaju povrate normirane §. 368 gpp. Naoto reći mi je a contrario, da ipak vriedja takova osuda mal. sudca i to da nevriedja m a n j e nego li osuda redovitog gradj. suda, s tom samo razlikom, da u redovitom postupku u takovu slučaju kraj pravomoćne osude ništa ino moguće nije nego postupak sadržan u §. 368 gpp. niti sudac može a priori znati, da li predleži ili ne kriva prisega odnosne parbene stranke — dočim u našem slučaju još

Digitized by Google

osuda ni izrečena nije, već se prije toga izpostavlja, da je jedna od prućih se stranaka nedvojbeno krivo poput svjedoka izkazala, što se nedvojbeno može prije izrečenja osude mal. sudca kod nadležnog kaznenog suda riešiti.

Završiti ću time, da se na temelju zakona o mal. post. jedva nepreporno i nedvojbeno riešiti može naš slučaj. Nu to sam slobodan uztvrditi, da je onaj nazor, koji za tim ide, da se osuda u našem slučaju odmah neizreče, već da se počeka do riešenja odnosne kaznene prijave svakako više odgovarajući pravičnosti i točnosti pravosudja nego li nazor protivni g. pisca, koji bi odgovarao više brzini pravosudja; pak pošto se nemože uztvrditi, da je iznos do 100 for. do kojeg sudi mal. sudac za imovinske odnošaje naše zemlje neznatan, to držim, da će i stranci svakoj do toga stajati, da joj točno i po pravu i pravdi predmet riešen bude, makar i kašnje. Jer ako je i jedna od glavnih zadaća svakog postupka a napose i maličnog, da bude što brži, to ipak uz to nesmije trpiti točnost pravosudja, jer bi se tada žrtvovalo načelo manje važnosti za načelo i važnije i za interese stranaka izdašnije.

Dr. St. Posilović.

Mogu li se na gruntovne unose obavljene u dosada još u krieposti stojećih zemljišnicih u izpravnom postupku po §. 14 provedbena naputka od 24. prosinca 1876 br. 5715 Izdanom k zakonu od 16. rujna 1876 o sastavljanju gruntovničkih uložaka, dozvoliti i provesti dalnje uknjižbe i predbilježbe?

Provedbeni naputak od 24. prosinca 1876 br. 5715 izdani k zakonu od 16. rujna 1875 br. 5715 o sastavljanju gruntovničkih uložakah sadržaje u §. 14 ustanovu: da se iza dovršenih izvidah na lice mjesta imadu dosadanji gruntovni zapisnici izpraviti na temelju popisa ob izvidah sastavljenoga na licu mjesta po obćih propisih gruntovnoga reda s tom ipak promjenom, da se odnosni izpravci na posjedovnici i upisi na vlastovnici čim kraće moguće navesti imadu, jer ovaj izpravak zem-

Digitized by Google

ljištnih zapisnikah obavlja se jedino s razloga, da se što točnije i bez pogrieške uzmognu na temelju ovako izpravljenih zemljišnikah sačinjavati gruntovni uložci u smislu više pomenutoga zakona od 16. rujna 1876.

Radi jednoličnosti postupka tih upisah preporučuje nadalje §. 14. istoga naputka povjerenikom za sastavljanje gruntovničkih uložakah, da se posluže sliedećimi obrazci:

1. U zemljištnom zapisniku, u kojem se ima promieniti vlastnik, neka se ime vlastnika crtom podvuče, a na vlastovnici istoga zapisnika pod tekućim brojem upiše: „Usljed izvidah po §. 10 naredbe od 24. prosinca 1876 br. 5715 briše se dosadanji, a upisuje se vlastnikom N. N.“

2. Kod upisa pojedinih česticah ima se na posjedovnici gruntovnoga napisnika, gdje se odpisuje čestica, ista crtom podvući, a na vlastovnici upisati; „Usljed dozvoljena po §. 10 naredbe od 24. prosinca 1876 bv. 5715 izpravka odpisana je čestica br. 557 te pripisana u gruntovni napisnik br. 10.“

U zapisniku novog posjednika ima se pomenuta čestica na posjedovnici pripisati i na vlastovnici zabilježiti: „Usljed dozvoljena po §. 10 naredbe od 24. prosinca 1876 br. 5715 izpravka pripisana je čestica br. 557 na A.“

Kako se vidi iz sada navedenih primjerah i obrazacah, imadu se ti izpravci obaviti u starih zemljišnicih onako, kao što se obično po propisih drugoga diela gruntovnoga reda obavljaju unosi gruntovni.

Upravo ova okolnost pako, daje povoda metežu u gruntovnici tako, da ne samo stranke, već i njekoji sudovi misle, da se mogu na ovakove gruntovne unose, dok se nalaze još samo u starih dosadanjih zemljišnicih, steći daljna stvarna prava, odnosno dalnje uknjižbe i predbilježbe stvarnih pravah

Gledom na način, kako se po gore navedenih obrazcih ti izpravci obavljaju, predstavljaju doista dotični unosi b e z u v j e t n e uknjižbe, te bi se mogle na takove unose po propisih drugog diela gruntovnoga reda — da jesu doista neograničeni unosi — steći daljnje uknjižbe i predbilježbe. Nu tomu stoje na putu propisi §§. 23, 25 i 26 zakona od 16. rujna 1876, po kojih

Digitized by Google

ti unosi nisu pravomoćni unosi, već uvjetni unosi zavisni o uvjetah sadržanih u sad navedenih paragrafih.

Nesmije se bo iz vida pustiti, da su ti izpravci učinjeni u starih zemljišnicih po povjerenicih za sastavljanje novih gruntovničkih uložakah samo zato, da se tobož laglje i točnije sastaviti mogu novi gruntovni uložci prema zakonu od 16. rujna 1876.

Dosliedno tomu su ti izpravci samo za nove gruntovničke uložke kriepostni, pa neimadu nikakvu kriepostnu moć, dok nisu odnosni iz upitnih zemljišnikah sastavljeni novi gruntovnički uložci sgotovljeni, te do dana kojega odredjuje po smislu §. 23 zakona od 16. rujna 1876 kr. zem. vlada odiel za pravosudje, da se isti uložci kao nova gruntovnica vode.

Da gore navedeni po §. 14 naputka od 24. prosinca 1876 br. 5715 u starih dosadanjih gruntovnih zemljišnicih provedeni izpravci pravomoćni nisu, te da su kriepostni unosi istom od dana, kada se iz pomenutih zemljišnikah novo sastavljeni gruntovnički uložci kao gruntovnica vodi, — biva jasno od tuda, što se po višerečenom naputku ti izpravci obavljati imadu odmah nakon izvidah preduzetih po smislu §§. 14 i 15 zakona od 16. rujna 1876. Iza ovog postupka pak imadu se iz starih izpravljenih gruntovnih zapisnikah novo sastavljeni gruntovnički uložci po §. 18 gore navedenoga zakona izložiti, da ih svatko može ugledati; a po §. 19 mogu se unutar ovog roka prigovori proti pravilnosti upitnih novo sastavljenih uložakah predati, te ako se obnadje, da su prigovori temeljiti, imati će se prema tomu izpraviti uložci. Po tom dakle mogu se izpravci, koji su provedeni po propisu §. 14 naputka od 24. prosinca 1876 br. 5715 u starih zemljišnicih, opet izpraviti, a daljne uknjižbe i predbilježbe, eventualno dozvoljene i obavljene na takove iznovičnom izpravku podvržene unose, padaju same po sebi sa iznovičnim izpravkom.

Što su dakle izpravci provedeni po smislu §. 14 naputka od 24. prosinca 1876 br. 5715 u starih dosadanjih gruntovnih zapisnicih?

Pomenuti izpravci nisu ništa drugo nego bilježke za povje-

Digitized by Google

renika za sastavljanje novih gruntovničkih uložaka, te neimadu za stare gruntovne zapisnike odnosno za stranke koje sklapaju pravne poslove tičuće se nepokretnostih upisanih u odnosnih zemljišnicih nikakovu drugu pravnu narav i kriepostnu moć, nego što i puke gruntovničke zabilježbe „prepornosti“ predvidjene u zadnoj alineji točke b §. 104 grunt. reda.

Dosljedno tomu moraju se smatrati unosi izpravljeni u starih zemljišnicih po smislu § 14 naputka od 24. prosinca 1876 br. 5715 za kriepostne onako, kao što su prije izpravka glasili, sve do dana, dok se nevode odnosni novi gruntovnički uložci, u kojih su ti izpravljeni unosi iz starih zemljišnicih prenešeni, — kao nova gruntovnica.

Sve do ovoga dana dakle mogu se na upitne, izpravku podvržene unose u starih zemljišnicih steći dalnje uknjižbe i predbilježbe dakako sa pravnimi posljedicami zabilježbe prepornosti, t. j. time, da će te uknjižbe i predbilježbe kriepostnu moć imati pod uvjetom, ako izpravci obavljeni po §. 14 naputka od 24. prosinca 1876 br. 5715 stajali nebudu.

Pitati će se pako zašto se obavljaju izpravci u starih zemljišnicih po obrazcih sadržanih u §. 14 naputka od 23. prosinca 1877 br. 5715 kao bezuvjetne i neograničene uknjižbe, ako neimadu inu pravnu narav i kriepostnu moć nego zabilježbe?

Ovo pitanje čini mi se posve opravdano, pa nemogu na isto odgovoriti jer nenadjem u zakonu od 16. rujna 1876 nikakvog temelja za odgovor, kojim bi se obrazci navedeni u §. 14 provedbenoga naputka od 24. prosinca 1876 opravdati mogli.

Upravo zato što sam si i sam gore navedeno pitanje stavio, te nemogu odgovora naći; držim da gore navedeni obrazci §. 14 provedbenoga naputka od 24. prosinca 1876 neodgovaraju zakonu, te da treba ih izmieniti sa shodnijimi obrazci.

Držim da je tim više nuždno, da se to čim prije učini, jer kako je gore navedeno, dozvoljavaju njekoji sudovi na te izpravke provedene u starih zemljišnicih po više rečenih obrazcih, — držeći ih po sadržaju unosa za bezuvjetne i neograničene

Digitized by Google

uknjižbe, dalnje uknjižbe i predbilježbe kojim načinom nastaje pa je i u konkretnih slučajevih i doista nastao, takav metež u gruntovnici, da se sudovi inače pomoći nemogu, nego da se drže točno samo zakona od 16. rujna 1876, u kojem nije ovaj način izpravka starih gruntovnih napisnikah predvidjen, te da obzirom na članak 6 zakona o vlasti sudačkoj od 28. veljače 1874 (br. 15 sbornika), obzira neuzmu na provedbeni naputak od 24. prosinca 1876 br. 5715.

Odnosne praktične slučajeve, iz kojih će se razabrati s jedne strane razno shvaćanje stranakah i sudovah toga pitanja, a s druge strane štetne posljedice, koje nastaju za stranke iz toga meteža priobćiti ću drugi put, u svoje vrieme.

Da se ovaj metež u gruntovnici ukloni, da se dalnje štetne posljedice za stranke preprieče, te da bude postupanje sudovah jednolično, držim, da bi najshodnije bilo da se ustanova §. 14 provedbenog naputka od 24. prosinca 1876 br. 5715 modificira ovako:

Gruntovni zapisnici imadu se izpraviti na temelju izvidah preduzetih temeljem propisah §§. 14 i 16 zakona od 16. rujna 1876 po povjereniku za sastavljanje gruntovničkih uložakah tako, da se odnosni izpravci na posjedovnici i vlastovnici — koji će se u nove gruntovničke uložke prenesti imati — u starih dosadanjih gruntovničkih napisnicih zabilježiti imadu;

1. U zemljištnom zapisniku, u kojem se ima promieniti vlastnik, neka se kod imena vlastnika stavi poredni broj zabilježbe izpravka obaviti se imajuće na vlastovnici, a na vlastovnici istoga zapisnika neka se pod tekućim brojem upiše; „Usljed izvidah po §§. 14 i 15 zakona od 16. rujna 1876 zabilježuje se, da se ima u novi uložak kao vlastnik upisati N. N.“

2. Kod odpisa pojedinih česticah ima se na posjedovnici gruntovnog napisnika, gdje se odpisuju čestice kraj istih staviti redni broj unosa obaviti se imajućeg glede istih česticah na vlastovnici, a na samoj vlastovnici upisati: „Usljed izvidah po §§. 14 i 15 zakona od 16. rujna 5776 zabilježuje se, da se ima kod sastavljanja novih gruntovničkih uložakah čestica br... iz ovog grunt. napisnika odpisati te prepisati na N. Na.“ U

Digitized by Google

zapisnik gruntovni posjednika, kojemu se imade ista čestica pripisati, netreba se ništa zabilježiti.

Evidentiranje izpravakah obavljenih po propisih §§. 14 i 15 zakona od 15. rujna 1876 na sada navedeni način je jedino svrhi shodno, te posvema dostatno za sačuvanje pravah onih osobah koje hoće na takove nepokretnosti dalnja stvarna prava da steku.

Za samo sastavljanje novih gruntovničkih uložakah po zakonu od 16. rujna 1876, nije potriebno, da se prije izpravak starih zemljišnikah udielotvori; već se mogu ti izpravci prenieti u nove uložke inim kraćim, bržjim i shodnijim putem.

No pošto je to li manipulationalni posao, koji nespada u pravnički list, to neću postupak, kojim se to učiniti može o vdje razložiti, već sam pripravan svakomu, koji to želi, kratkim putem priobćiti.

A. Rušnov.

Kada se izvan ništetnosti i izvan povrate u predjašnje stanje ima u jednoj te istoj parnici nakon pravomoćnosti osude donieti ponovo osuda? (tumačenje §. 269 gpp. sa nuzgrednim osvrtom na §§. 2, 3, 107, 255 gpp., §. 16 odvj. reda, §§. 6, 7. 532, 1005, 1008, 1022, 1025 o. g. z.

U razdjelu I. i II. broja 5 Mjesečnika od ove godine priobćen je pod gornjim naslovom vrlo zanimivi gradjansko-pravni slačaj.

Aleksa G. tužio je naime Jakova M. radi svote od 210 for. Tuženi priznao je da je tu svotu primio kao zajam, nu prigovorio je, da ju je jur vratio, što je tužitelj zaniekao. Usljed toga navraćena bude tužitelju u pogledu prigovorenoga povratka toga zajma odlučna prisega, na koju bude i sudjeno.

Tužitelj nastupio je pravodobno tu prisegu, nu umro je prije ročišta odredjenoga u svrhu položenja iste.

Tužiteljev zastupnik zamolio je na to na temelju §. 255 p. p. neka se dosudjena prisega usljed smrti svoga zastupljenika položenom smatra, kojim je ali zahtjevom pravomoćno odbijen.

Digitized by Google

Nu pošto je tuženi po §. 269 p. p., s razloga, što je tužitelj navraćenu mu odlučnu prisegu pravodobno nastupio, ali prije položenja iste umro, izgubio za dokaz prigovorenoga po njem povratka ponudjeno dokazalo odlučne prisege, zamolio je tužiteljev zastupnik, da se tuženomu naloži, da imade za svoju tvrdnju drugi dokaz pružiti, te stoga predložiti da se glavni predmet na novo razpravi.[1]

Ovaj drugi zahtjev tužiteljevoga zastupnika svakako je promašen, jer je u protuslovju sa ustanovam §. 255 p. p.; po §. 269 p. p. bo vlastan je onaj, koji je navratio odlučnu prisegu, a to dokazalo izgubio, samo dokazati uztvrdjeni faktum na drugi koji način, te u tu svrhu predložiti, da se na novo razpravlja u glavnoj stvari, nu nemože se naročito siliti ni to tim manje, što mu možebiti ni nebi bilo moguće pružiti toga dokaza a izvrgava se za slučaj, kad se nebi hotio ili mogao poslužiti tim pravom, samo pravnim posljedicam §. 104 p. o. usljed kojih se obzirom na tuženikov prigovor nebi istinitim smatrao po njem uztvrdjeni faktum jur zbilog se povratka primljenoga zajma.

Tužiteljev zastupnik morao bi bio postupati po §. 351 p. p. koji govori o nadopunjenju nepodpune rješitbe. Po §. 299 p. p. mora naime osuda biti podpuna i jasna.

U dotičnoj osudi pako rješen je samo slučaj, ako delat odlučnu prisegu pravodobno nenastupi ili nepoloži (§. 268 p. p.), ne pako što imade biti, ako delat navraćenu mu prisegu doduše pravodobno nastupi nu prije položenja iste umre, a deferent time dokazalo izgubi (§. 269 p. p.).[2]

---

[1] Dotični zahtjev glasi doslovce, da sud odlukom izreče: „meritornom osudom tog suda riešena parnica ima se na novo razpravi podvrći, te je dužan protivnik za svoj prigovor plaćena novca nova dokazala pridonieti, jer će se u protivn m slučaju nova osuda vrhu prvobitne tužbe izreći bez obzira na odlučnu prisegu, tužitelju u tečaju povedene parnice naloženu u tom da tuženi nije utužene svote od 210 for. s. p. natrag platio — osim toga da je dužan tuženik molitelju (zastupniku) trošak ove ponovljene razprave naknaditi.“ Ovomu zahtjevu neka se dakle zadovolji odlukom, a ta odluka neka se osudom svrši?

[2] Premda se taj slučaj riedko kada dogodi, ipak je morala opreznosti radi osuda na kraju glasiti:

Digitized by Google

Za ovaj slučaj obstoji propis §. 351 p. p., po kojem je mogao tužiteljev zastupnik zatražiti, da se ta neriešena okolnost posebnom osudom rieši.

Do istoga posljedka dolazi se i po dvorskom dekretu od 10. veljače 1785 broj 387, koji ustanovljuje da treba, ako je izdana osuda uz uvjet, izdati drugu osudu o tom, dali je u prvoj osudi stavljeni uvjet izpunjen.

Pošto je pako tuženi riešen obvezanosti, da vrati po vlastitom priznanju kao zajam primljenu svotu, samo uz uvjet, ako dokaže prigovoreni povratak te svote morao je tužiteljev zastupnik uz dokaz smrti svoga klienta i okolnostih §. 269 pp. (da se naime dotična odlučna prisega nemože smatrati niti položenom niti uzkraćenom, te da je usljed toga tuženi, koji je odlučnu prisegu navratio to dokazalo izgubio) — zahtjevati, da se na temelju neizpunjenoga uvjeta i tuženikovoga priznanja izda bezuvjetna osuda.

Da dvorski dekret od 10. veljače 1785 broj 387 valja i za Hrvatsku i Slavoniju dokazao sam jasno o mome sastavku „na koliko se mogu odredbe (novele) koje tumače sudbeni red od 1. svibnja 1781 uporaviti i na gradjanski postupnik od 16. rujna 1852," koji je izišao u broju 10. Mjesečnika od god. 1880.

Po jednom i drugom zakonu bilo bi se usljed dotične molbe tužiteljevoga zastupnika po §. 1 p. p. odredilo ročište u svrhu saslušanja protivnika, te u rješenju dotične razprave izrekla nova osuda u glavnoj stvari, koja bi bila prama tomu, bili se tuženi za odklonjenje tužiteljevoga zahtjeva poslužio bio dobrovoljno po §. 269 p. p. pripadajućim mu pravom te za prigovoreni povratak zajma pružio bio novi dokaz ili ne[3], ili osudjujuća (kondemnatorna) ili rješavajuća (liberatorna).

„Ako bi pako tužitelj tu prisegu pravodobno nastupio, nu prije ročišta za položenje iste umro, bez da bi se prisega imala položenom smatrati, izgubio bi tuženi to dokazalo i bio bi dužan platiti gornju svotu sa pp. u roku od 14 dana, računajuć od dana sudbene ubavjesti o zbiljoj se smrti pod inakom ovrnom, u kojem slučaju bi mu bilo ali prosto, unutar spomenutoga roka za uztvrdjeni faktum pružiti novi dokaz, dakle predložiti novu razpravu glavne stvari."

[3] To, što je tužiteljev zastapnik od tuženika proti ustanovi §. 595 p. p, odriešito zahtjevao, učinio bi bio tuženi drage volje izazvan gornjim zahtjevom.

Digitized by Google

Kad bi se bio pozvao na svjedoke, bili bi se imali isti preslušati prije izdanja osude.

Po tom imao se je tužiteljev zastupnik sa svojim promašenim uzazivnim zahtjevom odbiti, nu moralo bi mu se bilo po zaključnoj stavci §. 299 p. p. pridržati pravo, da stavi zahtjev na izdanje nove osude u smislu §. 351 p. p.

J. Pirka.

Družtvo za sravnjivajuću legislaciju u Parizu.[1]

„Société de Législation comparée“ obstoji od malo godina, ali je u tom kratkom vremenu znatnih usluga znanosti, upravi i zakonodajnoj djelatnosti učinilo, a stoji na visokom mjestu medju zavodi, koji sadanju Francezku odlikuju.

Takovo se družtvo zametnulo godine 1869 u vrieme, kao što se gosp. Larombière izrazio za prve ovogodišnje sjednice, taj veliki kušnik zavoda, opravdalo je posve trud onih vrlih osoba, koje su ga zasnovale i izvedbu mu pripremile.

Naslov jasno odaje mu svrhu. „Société-u de Législation comparée“ je svrha (veli §. 2 pravila), da prouči zakone raznih zemalja i da praktična sredstva potraži, kako da se različita zakonodajna područja poboljšaju. A ono oko toga nastoji razpravami, koje se privremeno u mjesečnih sastancih drže o prepornijih i važnijih legislativnih zadaćah; čitanji i poučnimi priobćenji saborskih radnja inozemskih; trovrstnimi publikacijami, izdaje najme: mjesečni družtveni „Bulletin“, gdje su sabrani mjesečni zapisnici, najtočniji pregledi o saborskih radnjah Francezke i svijuh europejskih država, viesti i književne crtice; „Annuaire de Législation étrangère“, koj donosi prevode većinom podpune, važnijih inostranih zakona, po državah azbučnim redom razporedjenih i tumačećimi opazkami i liepimi ljetoslovnimi te razglobnimi tablicami obskrbljenih; prevode i ine vriedne radnje

---

[1] Iz vrstne „Rivista penale“, koja izlazi u Sieni pod ravnanjem prof. odvjetnika Lucchinia. Ured.

Digitized by Google

koje pobaška i u neopredieljenih rokovih izlaze, izmed kojih navlastito nam je iztaknut „Collection des principaux Codes étrangers“ i „Cartes lègislatives teintées“.

Nije moguće pušćati se u potankosti govoreć ob ovom ogromnom radu. Da mu primjer tek podamo, napomenut ćemo onaj zadnje dobe.

Lani bavile se družtvene sjednice (uračunav amo samo kaznene nauke) sliedećimi priobćivanji i čitanji: Babineta, savjetnika kod kasac. suda, o propisih kaznenog prava englezkog glede zašašća pameti; De Montluca, podprefekta, o novomu kaznenom zakoniku mehikanskom; prof. Renaulta o radnjah englezkog saborskog povjerenstva glede predaje zločinaca; Martineta, odvjetnika, ob ugarskom kaznenom zakoniku; Jeanvrota, odvjetnika, o njemačkom zakonu od 23. listopada 1878. proti socialistom; odvjetnika Daguina: koja su jamstva presudam dozvoljena u novom njemačkom kaznenom postupniku; Le Forta o preinakah članka 65 švajcarskog ustava. I tu skoro znamenitih se pomenica i prouka družtvu priobćilo, medju kojimi nam je osobito navest one g. Heurteaua o predatbenom ugovoru izmed Englezke i Španjolske sklopljenom, i odvjetnika Hubert-Vallerouxa o različitih zakonodajah glede radnje djece i žena u tvornicah.

Knjiga lanjskog „Annuairea“ obuhvaća 43 razne zakonodaje, od kojih 33 bile su pretresivane u predjašnih knjigah, a broj zakona ili odluka, kojim se daje izvor ili se napominju, dopire do blizu 600. Iztaknut nam je navlastito, u pogledu kaznenih znanosti, englezki zakon od 16. kolovoza 1878 o zločinstvih na moru, u njekoj dalečini od obala počinjenih; rusku odredbu od 25. siečnja 1878 o pokušajih proti sigurnosti na željeznicah; ukaz od 9. kolovoza iste godine o sudu za državne zločine; osnovu uvodnoga zakona k novomu belgijskom kaznenom postupniku; točno razglabanje magjarskog kaznenog zakonika; zakon od 1. ožujka 1878 o privremenoj slobodi u Švedskoj; talijanski pravilnik od 7. ožujka iste godine za osudjenike, osudjene na robiju; pruski zakon o šumarskih kradjah itd. itd. Knjiga broji 842 strane.

Digitized by Google

Na tom sjajnom uspjehu, osim djelatnosti mnogih francezkih i inostranih[1] suradnika, zahvalit se je i umnomu sudjelovanju odbora za inostranu legislaciju kod ministarstva pravosudja, što no ga uvede Dufaure god. 1876. Povod tomu bijaše, što je Mancini namjeravao uvest takov odbor u Italiji, a bio bi ga i uveo, da ga saborski sgodjaji ne prisiliše, da se pravosudne listnice odreče. U uredih tog odbora, na porabu vlade, sabora i učenjaka, sabrano je i uredjeno zakonodajno i saborsko gradivo svijuh prosvjetlenih zemalja na svietu; a družtvo ovo crpi sada veliku i neprestanu pomoć odatlje, na što ima pravo, jer ga je njegovim nadahnućem i pobudom zasnovao ministar Dufaure, koj je družtvu bio jedan od glavnijih i moćnijih promicatelja i pomoćnika.

Posredstvom te pomoći družtvo može svoje zanimive zakonodajne ljetopise sve to više širit i prevedene tekstove novih inostranih zakona, obskrbljene dobrimi opazkami, izdavati, kao što je to već učinilo s austrijskim kaznenim postupnikom g. 1873., a sad se sprema da izda zakon ob ustroju sudova u Rusiji, četiri zakonika, što su nedavno u Njemačkoj stupili u kriepost, i nove zakonike Newyorske.

Reći nam je napokon o prezanimivih bojadisanih zakonodajnih zemljokazih, ne davno izdanih, koji grafično opisuju stanje koje opredieljene zakonodajne struke u različitih evropskih zemljah, kano n. pr. sastav sabora, razpit i razpust braka, doba gradjanske punoljetnosti, osobite upravne i trgovačke podsudnosti, porota u zločinstvenih i popravnih predmetih, smrtna kazan kako se različito vrši.

Svatko mora uvidit važnost ovakova zavoda, koji po svojem znanstvenom značaju, po vrsti svojih radnja, po čaru plemenite zemlje i velikog središta, gdje sjedi i posluje, i po razprostranjenju, što ga ima svjetski jezik, kojim se služi, ima od-

---

[1] Od austrijskih pravnika, koji su članovi toga družtva, nalazimo Bogišića, Glasera, Grünhuta, Mayera, Pappafavu, Randu i Wahlberga*), a mi želimo, da im se broj sve to više množi.

*) Sr. Bulletin de la Société de Législation comparée. N. 1. Janvier 1881, str. 29—33.

Digitized by Google

lični medjunarodni značaj, te je namienjen da svojimi proukami i izdanji ne samo Francezkoj već cieloj Evropi i svemu svietu od koristi bude. A kad se na čelu tomu družtvu gledaju muževi kakovi su Laboulaye, Renouard, Dufaure, Aucoc, Larombière, koji mu susljedice bijahu predsjednici; Jozon, Ribot, Dubois, Dietz, koji susljedice mu bijahu glavnimi tajnici, a danas opet Dufaure na novo mu predsjednik, vrli gosp. Gonse (koj je i ravnatelj zakonodajnih odbora kod ministarstva) glavnim tajnikom, uz povorku profesorskih, sudačkih i upravnih odličnika: to se sa vriednošću uredbe spaja ugled osoba, koje oko njega rade, što posvema opravdava veliki uspjeh bud u zemlji, bud vani polučen.

A takovomu se uspjehu imadjahu i nadat zatočnici, koji pomogoše te se toli kriepko umnože nauci sravnjivajuće legislacije, koliko koristni, pače neobhodni kraj sveobćeg kretanja zakonodajnih preinaka, koje nas tište i kraj današnjih uvjeta prosvjete i neprestanih i sve to svesrdnijih medjunarodnih odnošaja, toliko potežki zbog same čestoće tih preinaka i zbog silnih zapreka različitih jezika, koji su još možnom pregradom napredku pojmova. S toga oni i družtvo pribaviše sebi zahvalnost svih prosvjetljenih naroda, svih ličnosti, koje po javnoj službi ili po naučnom zvanju sudjeluju kod zakonodaje ili moraju svom snagom sudjelovat, te joj razvitak i znatnost promicati.

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Zanimiva parnica o smetanju posjeda.

Tužbom de pr. 24. rujna 1877 br. 5645 gr. tužio je A. pl. B. po odvj. Dr. M. veleševačkog župnika N. Terihaja radi smetanja posjeda „prava na dohodke kapele sv. triuh kralja u Orlih“ itd. na temelju sliedećih okolnosti.

Na zemljištu, pripadajućem dobru Orle, nalazi se kapela, koju je obitelj Bušić prije 200 godina sagradila.

Glede te kapele razvio se sliedeći starodavni odnošaj:

Digitized by Google

Obitelj pl. Bušić držana je uzdržavati ovu kapelu, dakle nositi sve troškove gradjevne, župnik veleševački pako dužan je više puta, a napose na proščenjih u toj kapeli služiti sv. misu.

Što na prošćenjih unidje kao dohodak, naime što žitelji, dolazeći na prošćenje kapeli daruju, jest svojina obitelji pl. Bušić te imade ista jednu trećinu svega ovoga dohodka dati župniku veleševačkom, a ovo se smatra istomu kano nagrada za službe njegove kod te kapele.

Dne 26. kolovoza svake godine obdržaje se tako zvano Bartolovo prošćenje kod ove kapele. Tom prigodom donašaju i daruju žitelji dolazeći na prošćenje razne stvari, imenito lana, konoplje, peradi, itd.

Po starodavnom običaju pripadaju dvie trećine svih ovih stvarih dobru Orle, a jedna trećina župniku; župnik je pako uzprkos danoj opomeni dne 26. i 27. kolovoza 1877 sve one stvari, koje su bili žitelji donieli, sobom odvezo u Veleševac.

Tim je smetao mene — tako zaključuje tužitelj — u posjedu prava na dohodke kapele, nalazeće se na dobru Orle.

Ovoj bje tužbi prigovoreno:

1. da ona nespada pred sudbenu oblast;

2. da neima mjesta tužbi smetana posjeda, sve da se od onog čina veleševačkog župnika i dade tražiti sudbena zaštita; ono, jer je predmet, o kom se prepor vodi, očito naravi crkvene; ovo, jer o smetanju posjeda nemože biti govora, čim umišljenom pravu na dohodke neodgovara upravo ničija dužnost podavanja dohodaka.

Odlukom od 7. travnja 1879 br. 1904 sudio je sl. kr. kot. sud V. gorički po zahtjevu tužbe sa razloga:

U ovoj parnici odlučiva je okolnost, tko je bio posljednji u mirnom faktičnom posjedu pobiranja darova, unišlih kod prošćenja bartolovačkog u kapeli triuh kralja u Orlih, te na kakovu vrst darova odnosi se pobiranje.

Uvaži li se izpovjed svjedoka . . . . ., koji izkazuju, da pobiranje milodara, unišlih na prošćenju bartolovskom, pripada obitelji Bušić i to dvie trećine unišlih milodara istoj obitelji . . . . a od unišla novca da pripada jedna trećina župniku, a dvie trećine kapeli sv. triuh kralja;

uvaži li se izpovjedka svjedoka . . ., da je pravo pobiranja rečenih unišlih milodara izvršivala uvjek obitelj pl. Bušić . . . . dokazano je podpuno, da je obitelj pl. Bušić izvršivala pravo pobiranja unišlih milodara na prošćenju bartolovom, a naprama tomu, pošto po §. 339 o. g. z. posjed bio kakav mu drago, nitko neima ga pravo samovlastno smetati, valjalo je zahtjevu . . . . mjesta dati . . , .

Proti ovoj odluci uloženi utok odbio je kr. banski stol rješitbom od 23. svibnja 1879 br. 5206 s razloga:

Vidiv, da je . . . . ustanovljeno, da je pl. obitelj Bušić vršila

Digitized by Google

pravo pobiranja milodara na proščenju bartolovačkom u kapeli sv. triuh kralja na Orlih od vajkada sve do 26. i 27. kolovoza 1877, do dana naime sbivšeg se smetanja;

vidiv, da je tuženik priznao, da je dne 26. i 27. kolovoza 1877 kod proščenja bartolovskog u kapeli sv. triuh kralja na Orlih darove dane kod tog proščenja pobrao i kući svojoj odvezo;

vidiv, da prema tomu da se u činu tom stiču obje činjenice smetanja posjeda, posljednji faktični posjed najme sa strane tužitelja i sbivše se smetanje takova sa strane tuženika;

vidiv, da se po jasnoj ustanovi §. 620 gpp. u parnici smetana posjeda neradi o kakovom pravu već o faktičnom odnošaju;

vidiv, da po dalnoj ustanovi §. 631 gpp. rješitba sudca u parnici o smetanju posjeda valja samo kano medjutomnje pravilo za posljednje faktično posjedovanje;

vidiv, da sva ostala pravna pitanja, medju koja spada i ono u utoku naglašeno, da li je pobiranje milodara u obće pravo, a napose kakovo pravo, sačinjavaju predmet posebne redovite parnice;

vidiv, da je izključenjem tužitelja, kod pobiranja milodara prigodom proščenja bartolovskoga . . . . i odvezenjem takovih po tuženiku k svojoj kući, tužitelj svakako prikraćen u svom, od vajkada zasvjedočenom pravu pobiranja;

vidiv, da radi prikraćenja prava takova ima se svakako zamoliti pomoć sudačka.

Proti ovim rješitbam podnešeni izvanredni previdni utok bude po visokom kr. stolu sedmorice riešitbom od 26. ožujka 1881 br. 194 uslišan te uz preinačenje rješitbe nižih sudova tužitelj tužbom odpućen na političku oblast s r a z l o g a:

jer je o pravih i dužnostih crkvenih funkcionara, imenito zaštitnika i patrona crkve politička oblast nadležna odlučivati, pošto se pako odnošaj, u kom obitelj pl. Bušić napram kapeli sv. triuh kralja u Orlih stoji, ukazuje kano crkvena zaštita (advocatia ecclesiae), to nazočni predmet spada pod nadležnost administrativne oblasti, a ne sudbene.

Klofutar.

Svaki hypotekarni vjerovnik može shodno §. 520 p. p. tražiti relicitaciju nekretnina radi neizpunjenih dražbenih uvjeta.

Molbom od 11. ožujka 1880 br. 1099 zatražio je I. H. relicitaciju nekretnina, upisanih u zem. br. 42 obćine gornjega grada Zagreba i to s toga, jer nisu obdržavani uvjeti dražbeni. Na napisu molbe označio se je hipotekarnim vjerovnikom, a u molbi pozvao se je na odluku od

Digitized by Google

13. ožujka 1876 br. 10.311, koja ga označuje hypotekarnim vjerovnikom i kojom je bila odredjena dražba ovršna ovih nepokretnosti.

Budući da u prvobitnih dražbenih uvjetih nije bilo ustanovljeno, što se dogadja s jamčevinom dostalca u slučaju relicitacije, odredjeno je po kr. sudbenom stolu u Zagrebu odlukom od 22. ožujka 1880 br. 1099 saslušanje interesenta.

Protustranka uloži utok u kom navodi: Protivnik traži relicitaciju kao hypotekarni vjerovnik i to kao takav, koj da je bio već za vrieme dražbe te izvadja svoje hipotekarno pravo iz odluke od 13. ožujka 1876 br. 10.311, jer da je u toj odluci naznačen kao hipotekarni vjerovnik.

Nu intimatum jedne odluke nesluži za stečenje materijalnoga prava, intimatum odluke, ma i nebio pogriešan, nije dostatan, da koga legitimira za hipotekarnog vjerovnika.

Pogled u gruntovnicu osvjedočit će svakoga, da molitelj I. H. nije hipotekarni vjerovnik ovih nepokretnina ili bar takov, koj bi mogao tražiti relicitaciju. On je sa 6000 for. predbilježen, ali ta predbilježba nije pravomoćna, a nije ni opravdana, pa je i stečena iza dražbe i razdieljenja kupovnine, pa stoga nemože ni tražiti relicitacije, jer se u odluci od 13. ožujka 1876 br. 10311 obaviešćuje protivnik kao suvlastnik, a ne kao hipotekarni vjerovnik, što pokazuje razdiobni zapisnik od 6. veljače 1877 i na taj zapisnik izdana odluka, a što jo on pogriešno naveden kao hipotekarni vjerovnik, nemože mu to dati prava založnoga vjerovnika. Pošto protivnik nije kao hipotekarni vjerovnik bio vlastan tražiti relicitaciju i pošto on u drugom svojstvu iste netraži, mora mu se njegova molba odbiti, što se ovim utokom moli.

Na ovaj utok uzsliedila je sliedeća rješitba ban. stola od 13. svibnja 1880 br. 5169, kojom je molitelj odpućen i po tom zadovoljeno zahtjevu utjecatelja i to s razloga:

Vidiv da molitelj svoj zahtjev temelji na tom, što je u odluci od 13. ožujka 1876 br. 10311 naznačen kao založni vjerovnik; vidiv, da je on u istinu u ovoj odluci kao takav označen, ali ovo označenje stoji u očitom protuslovju sa sadržajem zemljištnika, u kojem molitelj do dana dražbe nije bio kao vjerovnik uknjižen;

vidiv, da je prema sadržaju i smislu propisa §. 520 p. p. samo onaj hipotekarni vjerovnik ovlašten zahtievati iznovičnu dražbu, koj je za vrieme dozvoljene i preduzete dražbe kao hipotekarni vjerovnik uknjižen bio, mora se odluka prvog suda preinačiti i molitelj odbiti.

U previdnom utoku navodi utjecatelj: Odluka prvoga suda zato je preinačena, što do dana preduzete dražbe nisam bio uknjižen kao hipotekarni vjerovnik. Istina je, da ja do dana preduzete dražbe t. j. 30. svibnja 1876 nisam bio hipotekarni vjerovnik, jer po sadržaju zem-

Digitized by Google

ljištnika uknjižen sam ja kao hipotekarni vjerovnik 6. prosinca 1879, pošto je isti dan s prvenstvom od 29. listopada 1879 ovršno uknjiženo pravo zaloga za osiguranje dužne meni mjenbene svote od 6000 for.

Nu u nazočnom slučaju nije mjerodavno, jesam li ja bio hipotekarni vjerovnik za vrieme dozvoljene ili preduzete dražbe, nego je odlučno, jesam li ja bio hipotekarni vjerovnik na dan, kad sam bio zamolio relicitaciju, jer po §. 520 p. p. jest svaki pojedini izmedju hipotekarnih vjerovnika vlastan zamoliti relicitaciju, ter tvrdnja i ograničenje, da je samo onaj hipotekarni vjerovnik ovlašten moliti relicitaciju, koj je to bio za vrieme moljene i izvedene ovršne dražbe, nije u zakonu osnovano, pače se protivi zakonu t. j. §. 520 p. p. — ja sam samo naveo, da sam i ja naveden medju hipotekarnimi vjerovnici, al ja iz te naznake nisam izveo svoga prava moliti relicitaciju, nego na temelju §. 520 p. p., jer sam ja po sadržaju zemljištnika znatan hipotekarni vjerovnik ovih nekretnina te sam i u napisu molbe naročito kazao, da tu molbu podnosim kao hipotekarni vjerovnik i zato molim vis. kr. stol sedmorice, da mojemu zahtjevu zadovolji te preinači odluku kr. banskog stola.

Na ovaj utok odluči kr. stol sedmorice naredbom od 31. ožujka 1881 br. 144 što sliedi:

Uvaživ, da je na upitnoj hipoteki i za utjecatelja uknjiženo pravo zaloga, stoga da je i on ovlašten iskati relicitaciju po §. 520 p. p.;

uvaživ, da se o takovoj molbi po naravi stvari (audiatur et altera pars) predhodno ima saslušati i sam ovršenik (kupac) o tobožnjoj neizpuni dražbenih uvjeta, obnašao je kr. stol sedmorice obie niže odluke tamo preinačiti, da se na molbu utjecatelja (molitelja relicitacije) ima narediti ročište u tu svrhu, da se na istom dostalac izkaže, da je polag dražbenih uvjeta platio kupovinu, jer će se inače dozvoliti i odrediti relicitacija upitnih nekretnina.

Kapara. Ako su stranke za izpunitbu pogodbe uglavile očevidno prekratko vrieme, uzimlje se, da pogodba nije nastala ali bez ičije krivnje.

Na temelju punktacija od 19. rujna 1877 prodala je Konstancija R. svoje, ali u tudjem zemljištniku upisane nekretnine Ivanu B. Kupac izplati joj u ime kapare 500 for. pa ujedno uglaviše obie stranke: da će 15. studenoga sklopiti podpunu formalnu kupovno-prodajnu pagodbu, da ima Konstancija R. do toga dana izposlovati, da se njene nekretnine iz dosadanjega gruntovnoga napisnika izbrišu, te za nje otvori poseban i neobterećen zemljist., inače da će biti dužna kupcu platit iznos, jednak kapari.

Pošto do urečenoga dana nije bilo gruntovno uredjeno stanje ovih

Digitized by Google

nekretnina, pa se s bog toga niti nemogaše pogodba sklopiti, tuži Ivan B. Konstanciju R. zahtievajuć, da mu plati dva iznosa svaki po 500 for.

Zemaljski sud u Krakovu odbije tužbu, pozivljuć se na odredbu §. 909 o. g. z., po kojem bi imao tužitelj zahtievati izpunitbu pogodbe ili izplatu odustatnine.

Naprotiv je c. k. viši sud u Krakovu zadovoljio zahtjevu tužbovnomu, upiruć svoju osudu na §. 908 o. g. z. pa onda na činjenicu, da pogodba nije se mogla sklopiti na ustanovljeni dan jedino radi toga, što nebijaše uredjena hipoteka, dakle krivnjom tuženice.

C. k. najviši sud u Beču promjenio je rješitbom svojom od 9. siečnja 1880 obie osude nižih sudova, te naredio, da je tuženica dužna povratiti samo kaparu od 500 for.

Razlozi: Svota od 500 for., izplaćena prodavateljici (sada tuženici) gledeć na sadržaj punktacija nije drugo nego kapara (§. 908 o. g. z.), tu se dakle nemože govoriti o pogodbi, sklopljenoj uz odustatninu, kakvu je prvi sudac uztvrdio, jer manjkaju predpostave §. 909 o g. z. Obie stranke priznaju, da 15. studenoga 1877 kupovna pogodba nije sklopljena, da ustanove pogodbe nisu izpunjene. Po §. 908 o. g. z. morala bi tuženica samo onda povratiti kaparu u dvostrukom iznosu, kad bi ona bila kriva, što pogodba nije izpunjena; u ovom pako slučaju nije ona kriva, jer se iz navoda obiuh stranaka jasno vidi, da se nijednoj stranki nemože u krivnju upisati neizpunjenje pogodbe, po imence ne tužitelju, jer ovaj nije mogao sklopiti pogodbe, pošto tuženica do opredieljenoga roka nije izposlovala izlučbu prodanih nekretnina iz sveze drugih nekretnina, zatim brisanje svih tereta; ali nije kriva ni tuženica, jer je očevidno, da se sve preuzete one obveze u onako kratkom vremenu, kakovo je ugovoreno, nisu mogle izpuniti, naročito nije se moglo izposlovati brisanje raznih, kako sam tužitelj priznaje, do 15.000 for. iznosećih dugova, pošto postupak po zakonu od 6. veljače 1869 propisani zahtieva za provedbu odieljenja nepokretnine od druge u gruntovnici upisane, više vremena. S toga nemože se potražiti povratak dvostruke kapare u ovom slučaju, ali mora se povratiti sama kapara (§.1435 o. g. z.), koju tuženica nije vlastna pridržati, pošto pogodba nije sklopljena, a nemože se s bog toga nijedna stranka kriviti.

Tužba na izpunjenje nuzgrednih obveza, potičućih iz pogodbe, predpostavlja, da se dokaže pravni naslov za glavnu tražbinu.

Franjo S. obveza se posebno izdanim očitovanjem, da će Juliji L. plaćati od svote na mjenicu uzete, još napose 36 postotaka u ime zateznih kamata.

Franjo S. nije platio u odredjenom vremenu, za to izposlova Ju-

Digitized by Google

lija L. platežni nalog proti njemu kod trgovačkog suda, a osim toga digne tužbu proti istomu pred personalnim sudom njegovim, da joj plati 36 postotaka zatenih kamata.

Prvi sud sudio je i glede drugoga zahtjeva po volji tužiteljice; naprotiv zabaci ga druga molba posve.

Najviši sud bečki potvrdi rješitbom od 1. lipnja 1880 br. 6121 osudu druge molbe s razloga, što se po čl. 7 mj. z., a napose po naredbi ministra pravosudja od 21. studenoga 1858 (br. 16 d. z l.) nemože izvoditi mjenbeno-pravna obveza iz pisma, u kojem se obečaje plaćati kamate.

Tužiteljica nije bila dakle vlastna na temelju pismenoga očitovanja tuženika u onom očitovanju naznačene zatezne kamate (36 post.) zahtievati po mjenb. pravu, kad se te kamate odnose na mjenicu posebno utuženu. Ali u ovom slučaju nije toga vlastna učiniti niti po gradj. zak., jer kamate spadaju, kako to odredjuju §§. 897 i 912 o. g. z. na uzgredne ustanove pogodbe te predpostavljaju glavni dug, kojega postanak mora se dokazati navedši pravni naslov, na kojem se on osniva, ako se u obće hoće govoriti o dužnosti platit kamate. Doduše tužiteljica tvrdi, da je glavni dug nastao iz zajma i dokazuje to glavnom prisegom; ali o toj okolnosti nemože se u nazočnom pravnom preporu dalje ni govoriti ni suditi, niti se može o njoj kakov dokaz dopustiti, jer je trgovački sud o platežnoj dužnosti tuženika glede te glavne svote i 6 post. provizije već pravomoćno odlučio izdanjem platežnoga naloga; pa i neobzirom na to, da ono riešenje nerazjasnjuje nimalo pravi pravni naslov duga, nemože se ob uzgrednoj obvezi napose ondje suditi, gdje se nije razpravljalo ujedno i o pravnoj naravi glavnoga posla.

(Jur. Blätter.)

II. Kazneno-pravni.

Prinos k tumačenju §. 98 k. z.

Osudom od 5. svibnja 1880, br. 3921 odriešio je c. k. okružni sud u Ug. Gradištu Antuna Stoklasa od obtužbe radi zločina javnoga nasilja i to: 1. globljenjem u smislu §. 98. počinjena tim, što je mjeseca studenogn 1879 na javnom drumu sjekirom navalio na Matu Veselskoga — hoteć ga tim prisiliti da mu izplati dužnih 1 for. 75 novč. — sjekirom mahao za njim, uhom sjekire po glavi ga udario, vičuć: „Sakra, daj mi te novce!“ i 2. neovlaštenim ograničenjem osobne slobode po §. 93 kaz. zak., koji počini tim, što je Mat. Veselskomu, nad kojim neima po zakonu nikakove vlasti, te kojega nemogaše za pogibeljna i škodljiva čovjeka smatrati, zakrčio put, veleći: „Sakra, daj mi

Digitized by Google

te novce!“, usljed česa se Mat. Veselski nije mogao udaljiti s mjesta, a tim je bio zapriečen u osobnoj slobodi. Usuprot bio je Ant. Stoklas proglašen krivim prekršaja proti sjegurnosti tjela u smislu §. 431, — počinjena tim, što je na Mat. U. dignuo sjekiru, premda ga nije dosegnuo; da je dakle počinio nešta, iz česa polag naravnih i za svakoga uvidljivih posljedica može postati pogibelj za tjelesnu sjegurnost, te bje odsudjen na tri dana zatvora. Sud je polazio sa gledišta, neobaziruć se na protivne izjave svjedoka, niti na to, da sud nije vjerovao nepouzdanim izjavam moralno propaloga M. Veselskoga — da obtuženi, sileć M. Veselskoga na naplatu duga, nije radio bezpravno te M. Veselskomu nikakove krivice nanio. Sud nije dakle pronašao nikakova zločina po §. 98 kaz. zak., niti po §. 93 k. z., jer se nemože u tom nazirati ograničenje osobne slobode, ako je obtuženik M. Veselskoga u hodu zaustavio zato, da namiri svoj dug, i to osobito onda ne, ako obtuženik nije imao nakane, da ga prieči u osobnoj slobodi; a napokon, jer je Veselskomu bilo slobodno krenuti na drugu stranu.

Proti ovoj odsudi podnielo je c. k. drž. odvjetničtvo žalbu ništovnu navadjajuć, da sbornim sudom dokazani učini — da je naime obtuženi dostignuv Mat. Veselskoga, zamahnuo jedanput sjekirom, akoprem ga nije dosegnuo, te od njega zahtievao novaca, koji su mu doduše pripadali i koje mu je Veselski sbilja uručio — izvan svake dvojbe dokazuju zločin po §. 98 lit. b. k. z., ako je grožnja bila takva, da je mogla napadnutoga temeljito uplašiti. Sud nije uvažio pitanje, da li je bila grožnja sjekirom sbilja kadra natjerati u strah, nego je obtuženoga odmah jednostavno stoga razloga odriešio, jer da nije, makar i je prisilio M. V. da mu naplati dug, radio protupravno, niti Veselskomu štete nanio, nego ga samo prisilio na izplatu duga.

Nazor prvoga sudca, da globeći mora uvjek izčekivati koristi imovinske, a globljeni štete, nije temeljit, jer je previdio, da može grožnja smjerati ne samo na oštećenje imovine, nego može po naročitom glasu §. 98 lit. b. kaz. zak. i tiela, poštenja i slobode.

Mat. Veselski privoli, kao što sam prizna, jedino od straha, da ga obtuženik sjekirom neozledi, te položi zahtievani novac; bojazan ova pako s obzirom na to, što se je Mat. Veselskomu grozilo sjekirom, dakle orudjem pogibeljnim, kvalificira ono djelo zločinom u smislu §. 98, lit. b. k. z., pa stoga se je imao obtuženi pravom proglasiti krivim toga zločina.

Da li je obtuženik namjeravao pribaviti sebi neku imovinsku korist, a M. V. nanieti štetu, to neodlučuje kod ovoga zločina; tu je dovoljna nakana M. V. prisiliti prietnjom, da nešto čini, podnosi ili se nečesa okani.

Digitized by Google

C. k. kasacionalni sud bečki zabaci odsudom od 25. rujna 1880 br. 7340 žalbu ništovnu državnoga odvjetničtva sa sliedećih razloga:

Žaoba ništovna c. k. državnoga odvjetničtva nije temeljita.

Globljenje po §. 98 k. z. jest zasizanje u krug osobnih prava onoga, komu se zaprieti. Ovo zasizanje nemože se temeljiti samo na povredi osobne slobode, jer takovo proglašuje već §. 93 k. z. zločinom javnoga nasilja. Treba dakle još i druge okolnosti, da se ustanove medje zločina §. 93 i zločina po §. 98 lit. a. k. z.

Dalnja okolnost, koja se mora još pridružiti povriedi osobne slobode, da utemelji zločin po §. 98 lit. a. k. z., sastoji se nuždno u prikrati drugoga konkretnoga prava, pripadajućega osobi kojoj se prieti. Radi li se, kao u ovom slučaju, o djelu, na koje koga prisiliše, mora ono, da se uzmognu nanj uporaviti ustanove §. 98 sl. a. k. z., bezpravno nešto zahtjevati od drugoga. Po tom dakle nemože biti ni govora o globljenju u smislu k. z. ondje, gdje je počinitelj samo htio prisiliti na takov čin, na koji je počinitelj prama njemu pravo imao, jer dužnik, davši se u bjeg, te dostignut od progonećega ga vjerovnika i prisiljen, da ovomu dug izplati, kao što se je dogodilo u ovom slučaju, nije prikraćen, ako namiri svoj dug. Nije dakle prvi sudac krivo uporavio zakon.

Isto tako nije osnovan prigovor, da se osuda prvoga sudca ni nedotiče pitanja, jeli pretnja obtuženika mogla u M. V. probudit strah.

Prvi sud nije našao u činu obtuženoga zakonita obilježja zločina polag obtužbe već i s toga, što djelo, na koje bje M. V. prisiljen, nebijaše bezpravno, niti je njim prikraćen Mat. V. Sud dakle nije bio dužan upuštat se u dalnje razglabanje, da li je grožnja kadra bila u M. V. pobudit temeljiti strah, pa ne i sbog toga, što je sud u svojih razlozih naveo, da se u pitanju o pogibeljnoj prietnji kazivanju M. V. nemože vjerovati. (čes. „Pravnik“)

Neposredni počinitelj prekršaja označenoga u §. 6 zakona od 17. svibnja 1875 o porabi tiska, uzet je po sudu za jedinoga svjedoka u istom prekršajnom slučaju, da dokaže krivnju tobožnjemu začetniku toga prekršaja.

Državno odvjetničtvo u Osieku tuži M. P. J. kao začetnika, a F. T. kao neposrednoga počinitelja, da su se učinili krivcem §. 6 z. o p. t., jer je na zahtievanje M. P. J. tiskan jedan naslov latinske disertacije glaseći: „Infinitivus apud P. Vergilium Maronem edidit M. P. J. Vukovarini typis And. Wagneri A. MDCCCLXXVII“ kod Franje Topolšćaka, upravitelja tiskare Drag. Šandora u Osieku“ i u tom naslovu umetnuto je mjesto tiskanja Vukovar, a ne Osiek.

Digitized by Google

Na razpravi 12. prosinca 1878 kod kr. grad. del. kot. suda u Osieku na dotični upit izpoviedi F. T., da je upitni i predočeni mu naslov disertacije, ali samo u dva odtiska, odtiskati dao i to da je učinio na zahtievanje M. P. J.; izpriča se pako tim, što je on taj odtisak smatrao kao tisak domaćoj porabi namienjen. — M. P. J. porekao je izrično i odrešito, da je on pomenuti naslov naručio na otisak kod F. T. te je tvrdio, da je to neki drugi pod njegovim imenom krivo i zlobno učiniti dao samo da se njemu nevinomu osveti, a zato da evidentan dokaz pruža i ta okolnost, što je F. T. trag svoje tiskare prekrio, i mjesto da je svoju natiskao, navede krivo „tiskaru tudju", što sam F. T. priznaje, premda on toga kao upravitelj tiskare ni pod koji način nije smio učiniti, pa da kao krivac uzmogne zasluženoj kazni izbjeći, njega je nevinoga lažno potvorio i krivo cielu stvar razložio, jer F. T. ničim ne dokaza, da je od njega na tiskanje toga naslova povlašćen bio, što bi prije svega podpuno dokazati morao. Zato da izpovjedka F. T. kao „osamljena" nikakov podpun — klasičan — dokaz proti njega ne pruža pa da se stoga takova uvažiti nesmije. Drž. odvjet. osta pri obtužbi i zahtievaše, da se oba proglase krivci prekršaja §. 6 z. o p. t., prvi kao začetnik, a drugi kao neposredni počinitelj. Nu prvi sud osudom od 20. prosinca 1878 br. 1084 ex 1878 rieši obtužene prekršaja toga po §. 250 br. 3 k. p. od obtužbe s razloga: „što se glasom §. 7 z. o p. t. karakteriziraju tiskopisi izrično sa riečmi „prodaji namienjeni tiskopisi, oni dakle tiskopisi, koji nisu prodaji namienjeni, spadaju medju tiskopise domaćoj potriebi namienjeni kako jih §. 6 z. o p. t. speciativno naglašuje, te nisu podvrženi dužnostim i uvjetom u §. 7—23 z. o p. t. Pošto pako F. T. priznaje, da je tuženi naslov samo u dva primjerka tiskao, a od nikud neproizilazi nit se dokazuje, da izim pomenutih dvajuh, jos više otisaka nalaze, morao se je prvi donešeni po drž. odvjetničtvu jedan otisak naslova upitnog smatrati tiskopisom po §. 7 z. o p. t. domaćoj potriebi namienjenim to tako obtuženi od obtužbe riešiti.

Proti toj osudi podnese dr. odvj. priziv jedino glede M. P. J., a proti F. T. nehtjede vojevati tvrdeći: „da može izprika, da je odnosna knjiga bila opredieljena samo za kućnu porabu — naći uvaženja samo kod F. T."

Kr. banski stol riešitbom od 12. veljače 1870 br. 1172 obnašao je napadnutu osudu po §. 418 k. p. ukinuti i prvomu sudu naložiti, da na novo odrediti se imajućoj razpravi stvar dalje u pretres uzme, te novu izreče osudu — s razloga: „vidiv iz predloženih spisa, da se M. P. J. i F. T. okrivljuju prvi kao začetnik, a drugi kao neposredni počinitelj, što bje na zahtievanje M. P. J. tiskan upitni naslov i da je u tom naslovu umetnuto gdje je tiskano Vukovar a ne Osiek;

vidiv, da već sam naslov po svom sadržaju spoznati daje, da spada

Digitized by Google

k takovomu djelu, koje nije namienjeno bilo jedino potriebam domaćega i družtvenoga života;

vidiv, da je izpovjedkom F. T. upravitelja tiskarne Šandorove u Osieku dokazano, da je inkriminirani naslov doista tiskan bio u Osieku, a ne u Vukovaru, vidiv usljed toga, da objektivno ustanovljeni predleži prekršaj §. 6 z. o p. t.; vidiv pako, da manjka izreka prvoga suda glede subjektivnoga učina i da shodno propisu §. 264 br. 7 k. p. obrazložiti valja, s kojega razloga uzima prvi sud za dokazano ili nedokazano, da je obtuženik počinio djelo, kojim se okrivljuje;

vidiv prema tomu, da se priziv dr. odviet. ukazuje utemeljenim u ništovnomu razlogu §. 416 br. 2 i 3 k. p. odnosno §. 277 br. 5 i 9 al. a k. p.

Na novo odredjenoj razpravi 26. ožujka 1879 — M. P. J. obrazložio je, da učin prekršaja §. 6 z. o p. t., kojim ga neistinito kao začetnika okrivljuju, nepredleži proti njemu ničim ustanovljen; što je inkriminirani naslov bez znanja i zahtievanja njegovoga pod potvorenim imenom njegovim kod F. T. tiskan, a F. T. kao neposredni počinitelj toga djela, kao neklasičan svjedok po sudu uzet — nepruža nikakva odlučna dokaza proti njemu, što se iz izkaza F. T. očevidno daje spoznati, da je on to djelo — radi kojega jo obtužen — počinio, a naročito da od istoga djela korist ili štetu očekuje i tim da se „osamljeno" kazivanje F. T. još kao svjedoka neklasična nikako u obzir uzeti nemože, jer se po §. 161 br. 1 k. p. nesmije zapriseći; napokon što to F. T. ničim drugim dokazati nije kadar, da ga je ovlastio da upitni naslov tiskati ima, dakle ime njegovo da je zlorabio. — F. T. kao svjedok ostade kod svoga predjašnjega izkaza i tako po predlogu zastupnika drž. odvj. M. S. prvi sud na temelju jedinoga osamljenoga izkaza F. T. osudom od 16. ožujka 1879 br. 178 osudio je M. P. J. radi prekršaja §. 6 z. o p. t. na globu od 30 for. i na naknadu troška k. p.

Proti toj osudi prikaza M. P. J. priziv iztaknuv medju ostalim i ovo: „da je učin toga prekršaja zlobno njemu podmetnut po ovdje u izvoru pod B. privitoj i od g. P. J. izdanoj svjedočbi, u kojoj su doprinešeni vjerodostojni dokazi za nevinost njegovu obielodaniti pozivajući se na svjedoke: J. B., S. K., L. R., Gj. S. B. i P. J.; glede svjedoka F. T. prigovorio je kao što je jur kod obdržanih razprava učinio dokazujući, da F. T. nije istinito svjedočio."

Kr. banski stol osudom od 9. srpnja 1879 br. 903 ex 1889 potvrdio je napadnutu osudu u točki krivnje, u točki kazni pako prizivu dielom mjesta davši preinačio i globu na 10 for. obalio i to s razloga; „što predleži objektivno ustanovljeno izpovjedkom F. T., da je na inkrimiranom naslovnom listu lažljivo zabilježeno ime, tiskara i mje-

Digitized by Google

sto, gdje je list tiskan, dočim takovi u istinu bio je tiskan u Osieku u pomenutoj tiskari, koji učin sačinjava prekršaj po §. 6 z. o p. t.; a što se subjektivna učina tiče, to je polag onih okolnosti, što je isti F. T. pri njegovom saslušanju izkazao, da je upitni naslov na zahtjev i na predstavljanje M. P. J, da mu se taj naslov iz njegove knjige izderao, pa da ga želi nadomjestiti, — štampati dao tako kako je gore vidljivo i što T. i J od prije su se poznavali i novije vrieme u istom mjestu boraviše, pa što se i nevidi drugi kakav interes, s kojega bi F. T. na naslovnom listu mjesto gdje je tiskopis tiskan krivo naznačio bio. Prvi sud pri ovom stanju stvari temeljita je razloga imao uzeti za istinu, da je nagovoru M. J. inkriminirani naslov naštampan, te da se tim isti krivim učinio gore pomenutoga prekršaja u smislu §. 5 k. z. pa budući naprotiv navodbam svjedoka F. T., kojemu je postupajući sud veću vjeru podielio, prizivno izloženje nije podkriepljeno takovimi dokazi, koji su vrstni oboriti navodbe spomenutoga svjedoka to sa gledišta §. 264 br. 7 i §. 249 k. p. ništovnomu razlogu §. 277 br. 5 i sljedovateljno §. 277 br. 9 sl. a k. p., na kojem se priziv okrivljenika po sadržaju prizivne izvedbe temelji, mjesta nema, te se tako priziv glede krivnje kao neosnovan uvažiti ne može; nu glede kazni uvaživ da priziv poprimljen poradi izreke o krivnji sadržaje po §. 415 k. p. u sebi i priziv protiv odmjerenoj kazni, te uvažujuć dosadanju neporočnost i oskudno materijalno stanje okrivljenika, valjalo je kaznu globe na najmanju u §. 6 z. o p. t. ustanovljenu mjeru sniziti.“

Viestnik.

U **hrvatskom** saboru uzeta je u razpravu 1. srpnja osnova zakona ob izbornom redu. Odbor izabran ad hoc još u sjeditbi minule jeseni, izradio je i predložio saboru na razpravu osnovu „cjelovitoga zakona — kako veli u svom izviešću — ob izborih za sabor, jer se je uvjerio, da je mnogo shodnije, ako se sve ustanove, odnoseće se na saborske izbore, saberu u jednu cjelinu, nego da budu razbacane u četiri razna zakona.“ Ako dakle sabor usvoji ovu osnovu i ona postane zakonom, gube kriepost svi dosadanji zakonski propisi ob izborih. Odbor nepredlaže glede broja zastupnika, izbornih kotara te izbornoga prava nikakovih načelnih promjena; nedira niti u census prem bi bilo potrebno nego predlaže, da se izbornikom i biračem uračunavaju sve vrsti izravnoga poreza, što ih plaćaju, ter da cjelokupna svota tih plaćanih poreza čini cenzus. — Glavne novote što ih odbor predlaže, jesu: a) stalne listine, koje bi se imale uvesti; b) riešavanje reklamacija u drugoj i posliednjoj molbi po kr. stolu sedmorice.

— Pravničkomu družtvu žele pristupiti kao članovi gg.: **Nevečerel** Viktor odvjetnik, **Bayer** Dragutin sudb. pristav, **Simić** Konstantin sudb. pristav i **Koprivšek** J. sudb. pristav svi u Gospiću — posredovanjem družtvenoga povjerenika g. odvj. F. **Brelića**.

Digitized by Google

— Sa sveučilišta. Za školsku godinu 1881/2 izabran je za rektora hrv. sveučilišta kr. j. r. profesor filozofije dr. Franjo Marković; za dekana izabra prof. sbor pravo- i državoslovnoga fakulteta kr. j. r. profesora dra. Josipa Pliverića.

— Ovomu broju „Mjesečnika“ dodano je kao prilog „Mnenje prof. sbora pravo- i državoslovnoga fakulteta kr. hrv. sveučilišta Franje Josipa I. ob osnovi novoga kaz. zakona za kralj. Hrvatsku i Slavoniju“, i to o prvom ili obćenitom dielu. Mnenje ovo napisao je prof. kaz. prava dr. Janko Čakanić, koji je ujedno izvjestitelj fakultetskoga odbora, izabranoga da izradi mnenje o spomenutoj osnovi zakona. U pododboru razpravljeno mnenje predano je dekanatu, koji ga dostavi pojedinim članovom prof. sbora da ga prouče, pa tada istom dodje u sjednicu prof. sbora, držanu 3. svibnja o. g., gdje je uz neke preinake prihvaćeno, te vis. vladnomu odjelu za pravosudje podnešeno.

Mnenje svoje izriče prof. sbor samo ob obćenitom dielu, a na posebnom radi već prof. dr. J. Čakanić duže vremena, te bi mogao biti do skora sa svojim izradkom gotov.

Mnenje izradjeno je velikom pomnjom te pokazuje svestrano poznavanje tako znanosti kaznenoga prava kao i kriminalnoga zakonodavstva, što će čitatelji i sami lahko prosuditi kad ga prouče.

Kao što se u predstavci prof. sbora dobro primećuje, osnova novoga kaz. zakona izazva već malu literaturu; njom se bave ne samo domaći nego i inostrani strukovnjaci i pravnici.

Na hrvatskom jeziku pisano je do sada liepih razprava o njoj; tu imademo evo mnenje prof. sbora pravo- i državoslovnoga fakulteta, zatim ocjenu odvjet. g. dra Ružića, štampanu u Mjesečniku, a napose njegovu razpravu o smrtnoj kazni; razpravu odvjet. g. dra. M. Makanca, naročito o smrtnoj kazni; mnenje odvjet. dra. Ž. Gojkovića, predano kr. vladnomu odjelu za pravosudje, koje će se kasnije štampati, k tomu će doći razprave povjerenstva, koje će takodjer „Mjesečnik“ potanko priobćivati. Samo se mora žaliti, da su se naši sudovi, sa riedkom iznimkom, vrlo slabo odazvali pozivu, da se izraze o tom predmetu, a isto tako neima glasa o njoj iz odvjetničke komore.

Od domaćih strukovnjaka sa pohvalom i zadovoljstvom spominjemo još djelce vrlo zaslužnoga ravnatelja kaznione lepoglavske g. E. Tauffera: „Der kroatische Srafgesetzentwurf“; g. T. prvi je njemački sviet upoznao sa glavnimi načeli osnove, te učinio više shodnih primjetaba.

Od njemačkih učenjaka progovorio je obširno o hrvatskoj osnovi prof. Ullmann u 32. knjizi, svežčiću 6 i 7 časopisa „Der Gerichtssal“, te se izrazio povoljno o njoj, isto tako dr Schwarze u istom časopisu, prof. Holtzendorf i prof. dr. Mayer. — Od talijanskih spominjemo osobitom radošću prof. Brusu, koji govoreć o našoj osnovi hvalom je izticao njene prednosti.

Ovaj živi interes, što ga strani sviet pokazuje za ovu najnoviju ali i najzamašniju radnju hrvatskoga zakonodavstva, može obilno odštetiti za onu apatiju, koja se pokazuje u nekih domaćih krugovih, i to napose u unih, koji su prvi pozvani svom snagom podupirati ovakovu radnju.

— Čujemo pouzdano, da g. Nikola Predoević, viećnik višega suda u Sarajevu, ostavlja svoje tamošnje mjesto i da se vraća natrag u Hrvatsku.

— G. dr. Jakov Radošević otvorit će — kako čujemo — odvjetničku pisarnu u Vukovaru.

Digitized by Google

Književnost. U Beogradu izadjoše, kako javlja „Porota“:

1. Projekt zakona o ustrojstvu vojske. 1881.
2. Zakon o sudijama. Beograd drž. štamp. 1881.
3. Zakon o štampi. Beograd drž. štamp. 1881.

— Le forme primitive nella evoluzione economica. Libri quattro. Di S. Cogneti de Martiis, prof. d' Economia polit. nell' università di Torino. Torino 1881. Ciena 6 fran.

— Početkom ovoga mjeseca (t. j. srpnja) poče izdavati dr. L. Vallardi u Milanu djelo: „Enciclopedija giuridica italiana, esposizione ordinata e completa dello stato e degli ultimi progressi della scienza, della legislazione e della giurisprudenza nel diritto civile, commerciale, penale, publico, giudiziario, constituzionale, amministrativo, internazionale, ecclesiastico, economico, con riscontri di storia del diritto, di diritto romano e di legislazione comparata, distribuita in non meno di tremila monografie, per opera di una società di giureconsulti italiani, sotto la direzione di Pasquale **Mancini**. — Djelo će zapremati 16 knjiga u velikoj osmini, izdavat će se na svezke od 72 str., bit će ih najmanje 24 a najviše 36 na godinu, a svaki svezak stajat će 2 lire. Predbrojit se može u Trstu kod Gajetana Dreosa.

— Das österreichische Hypothekenrecht. Von prof. dr. Adolf Exner. Leipzig 1881. Ciena 5 for. 40 novč.

— Die freie Gesellschaft. Versuch einer Schlichtung des Streites zwischen Individualismus und Socialismus. Von Franz Stöpel. Chemnitz 1881. Ciena 6 mar. 60 fen.

Pravničke svaštice. Predsjednik višega (prizivnoga) suda u Beču, barun Streit (bivši nekoliko mjeseci ministar pravosudja) revno nastoji u području višega suda, kojemu je predsjednikom, uvesti potrebne reforme, te odkloniti stare zle porabe, koje su se već bile stalno udomile. Tako je naredio barun Streit, da u buduće kod svih ročišta, pa u obće u svih slučajevih, gdje se išće intervencija odvjetnika, ako nemože doći sam odvjetnik, da ima za zamjenika poslati osobu, imajuću odgovarajuću jurističu obrazovanost, kako to zakon išće, dakle odvjetnika ili kandidata odvjetničtva, ako se izkažu valjanom legitimacijom.

Druga je odredba predsjednikova takodjer zamašna: svi absolvirani pravnici, koji misle stupiti u pravnu praksu, treba da dokažu, da su položili sva tri teoretička državna izpita. Do sada bijahu za to dovoljna prvi i drugi državni izpit. Velika konkurencija od strane praktikanta čini ovu iznimku suvišnom.

— Sastanak njemačkih pravnika. Stalni odbor sastanka njem. pravnika (deutscher Juristentag) imao je na duhovski ponedeljak sjednicu u Naumburgu na S. pod predsjedničtvom prof. Gneista, u kojoj bje zaključeno, da se ove godine nedrži sastanak. Gradj. parb. postupnik, kaz. postupnik i zakon ob ustrojstvu sudova istom su stupili u kriepost, tu se dakle za sada nemogu potaknuti veća i zamašnija pitanja. Do godine bit će valjda i štampana osnova obćega gradj. zakonika za cielu Njemačku, koja je već sada daleko doprla, pa će biti dovoljno materiala za razprave.

Imenovanja. Dr. Stanko Tkalac, do sada kot. pristav u Jajcu, imenovan je tajnikom kod c. k. višega suda u Sarajevu.

Natječaji. Kod kot. suda u Slatini imade se popuniti mjesto kot.

Digitized by Google

Našim štiocem.

Pošto podpisani ostavlja kr. hrv. sveučilište i prelazi na sveučilište u Pragu, prisiljen je iztupiti iz redakcije „Mjesečnika“, u koju ga pozva odbor hrvatskoga pravničkoga družtva prije tri i pol godine.

Raztajuć se ipak sa Zagrebom, neću razkinuti one sveze, koje me vezaše s prijatelji, kojim je kao što meni, stajalo do unapredjenja struke pravničke u Hrvatskoj; a isto tako, kao što neću niti ja u novom svom boravištu prestati pripomagati razvitku lista ovoga, nadam se, ne samo da će ga dosadanji prijatelji njegovi i nadalje prinosi svojimi kititi, već da će broj suradnika njegovih sve to rasti i da će postati list taj u istinu vjernim ogledalom duševnoga rada i napredka hrvatskih pravnika.

Prof. dr. **J. J. Hanel.**

Povrata u prijašnje stanje radi promašena ročišta u maličnom postupku.

Napisao dr. **Hinković.**

Od trijuh slučajeva povrate u prijašnje stanje redovitoga postupka zadržao je mališni zakon dva, dočim je povratu radi loša zastupstva izključio. (§. 83 m. z.)

Povratu radi novo obnadjenih dokazala normira §. 83 m. z., a §. 26 m. z. odgovara §. 354 gpp., samo da citirana ustanova maličnoga zakona, ograničujuć se na povratu radi promašena ročišta, negovori o promašenom zapornom roku.

Nu obzirom na izraženo u §. 93 m. z. načelo, po kojem se, u maličnom postupku, obćenito parbeno pravo ima smatrati subsidiarnim, neima dvojbe, da i u maličnom postupku ima u načelu mjesta ovoj potonjoj vrsti povrate. Velim načelno, jer se faktično u maličnom postupku nemože govoriti o drugom zapornom roku, van ob onom za pod-

Digitized by Google

nešenje žaobe ništovne. Ovaj se pako rok — argumento a contrario iz §. 355 gpp. — bez dvojbe restituirati dade.

U koliko nas ovdje zanima, glasi §. 26 m. z. ovako:

„Prošnja, kojom se stranka želi opravdati što je izostala, ima se izjaviti ustmeno ili predati pismeno uz rok od osam dana, koji će se računati od dana onoga, kojega je prestala zaprieka, s koje je stranki nemoguće bilo doći na ročište.

Prošnjom, podnešenom po proglašenoj jurve osudi neobustavlja se ovrha.“

Naravno, prije zaključene razprave nedolazi stranka u priliku da se posluži ovim pravnim sredstvom, u maličnom bo postupku neima razlučenih parbenih stadija. Razprava je tu jedinstvena, i dok nije zaključena, prosto je obim strankam da u svakom času pridonesu sva dokazala za utvrdjenje svojih prava, bilo tužbe bilo obrane. Do zaključka razprave nije ništa prekasno, i sve što se do ovoga časa navodi, vriedi kao za doba navedeno. (§. 64 m. z.) Do zaglavljene dakle razprave neima nepristup na ročište nikakovih štetnih parbenih posljedica, koje bi se tek povratom ukloniti imale.

Nu razprava može biti zaglavljena, a za proglašenje osude, iz važnih razloga, odredjeno posebno ročište (§. 68 m. z.)

Na ročištu, na kojem je mališni sudac proglasio razpravu zaglavljenom, bijahu prisutne obie stranke, a kod proglašenja osude samo jedna.

Da je izostavša stranka došla i na ovo drugo ročište, mogao bi bio sudac, na zahtjev stranke, popuniti razpravu, ma i bila jur zaglavljenom izjavljena.

Nu, po našoj predpostavi, nije jedna stranka došla na ovo potonje ročište, i osuda proglašena je u njezinoj odsutnosti; nastaje dakle pitanje: pristoji li ovoj stranki pravno sredstvo §. 26 m. z.?

Da prije proglašene osude umje tno nije, očevidno je već s razloga toga, što dotle nije promašeno nikakovo ročište.

Ako bi stranka nakon zaglavljene razprave a prije proglašene osude želila, da se razprava upodpuni, imala bi u smislu §. 63 m. z. podnieti jednostavno molbu, da se odredi iznovično

Digitized by Google

ročište za popunjenje razprave; prem ni to nije potrebno, buduć, kako je gore kazano, i na samom ročištu za proglašenje osude ovu molbu ustmeno očitovati može.

Još manje ima mjesta povrati po §. 26 m. z. nakon proglašene osude, predpostavljajuć dakako da je osuda proglašena na posebnom ročištu, — prem je ovdje doista ročište promašeno.

Niti mališni zakon a ni provedbena naredba k istomu neustanovljuju narav onih „vrlo važnih razloga“, s kojih je, nakon zaglavljene razprave, slobodno sudcu za proglašenje osude ustanoviti posebno ročište; a niti tumač g. dra. Derenčina nedaje nam u tom pogledu nikakova razjasnjenja.

Sudim da ovakovih razloga nemože biti, pače da je ova ustanova u protuslovju sa duhom mališnoga zakona.

Da imamo statističkih podataka, bilo bi zanimivo znati, u koliko se je slučajeva, odkako je u krieposti mališni zakon, uporabila ova ustanova. Ja bi rekao: u nijednom, i ako dà, onda krivo, jer nije bilo za to nikakovih, a kamo li vrlo važnih razloga.

Mališni sudac sudi pod naposrednim utiskom ustmene razprave; provedenje dokaza spada u samu razpravu, a nesliedi, kako kod redovita postupka, tek iza uskladjene parnice.

Prije nego li su dokazi, u koliko ih sudac nuždnimi drži, provedeni, u obće prije nego li je sudac svestrano izcrpio predmet priepora, nemože zaglaviti razpravu; a čim je razprava zaglavljena, već mu mora i u duhu biti osuda gotova.

Zašto dakle odgadjati proglašenje osude? Zar nakon osam dana bez pismena substrata izrečena osuda može biti temeljitija, nego li bi bila pod neposrednim utiskom razprave i provedenih dokazala?

Sudac, koj nemože odmah nakon zaglavljene ustmene razprave izreći osude, taj je nemože izreći ni poslje osam dana, pače onda još manje, — jednom riečju, takav sudac nije dorastao svomu zvanju.

Nehotice namiće mi se analogija iz kaznenoga postupka.

*

Digitized by Google

Glavna je razprava u načelu jednaka razpravi maličnoj. Pa ipak se glavna razprava samo iz veoma važnih razloga odgadjati smije, dočim se, nakon zaglavljene razprave, beziznimno s mjesta mora osuda satvoriti, a redovito i proglasiti.

Jer je i tu razprava ustmena i neposredna, nazire zakonodavac jamstvo za pravilnost osude u tom, ako se osuda s mjesta, pod neposrednim utiskom razprave, satvori.

Kako je dakle zakon mogao dozvoliti sudcu maličnomu što nije dopustio kaznenomu?

To nije samo nelogično, to je nerazložno, protuslovno načelu ustmenosti, i ova ustanova morala bi se bezuvjetno brisati iz maličnoga zakona.

Ali dok je u krieposti, valja nam š njom računati.

Pitanje je dakle, da li je umjestna povrata radi promašena ročišta, odredjena u svrhu proglašenja osude?

Anticipirani jur nični zaključak crpim iz svrhe pomenute vrsti povrate i svrhe ročišta za proglašenje osude.

Razprava je zaglavljena u prisutnosti obijuh stranaka; dočim prije proglašenja osude nijedna stranka nije molila za obnovu, odnosno popunjenje razprave, neima nijedna više rieči.

Ročište za proglašenje osude je faktično razlučeno od onoga na kojem je razprava zaglavljena; ali pravno nije. To jest, prem medju ovimi dvimi ročišti leži razdobje, to se ipak pravno istodobnimi smatrati imadu. Na drugom ročištu čini se ono, što bi se bilo moralo jur na prvom učiniti. Ovo razdobje nije učinjeno u prilog strankam, već jedino radi — komoditeta sudca. Potonje ročište nije odredjeno u nikakovu drugu svrhu, već samo za proglašenje osude, formalan akt, u koj stranke više uticati nemogu.

Nedodje li dakle jedna stranka na ovo ročište, ona neima odatle uprav nikakove parbene štete. Jedino da na dan proglašenja možda nezna za sadržaj osude.

U kakovu da joj se dakle svrhu dopusti povrata radi promašena ročišta, na kojem nije imala drugo raditi van slušati i mučati?

Kazano je doduše gore, da se i nakon zaglavljene razprave,

Digitized by Google

ista još obnoviti može. Ali ta blagodat postoji u istinu samo do onoga časa dok se osuda proglašuje. Time, što stranka nije došla na ročište za proglašenje osude, izgubila je mogućnost da se ovom blagodati posluži.

Po mojem se dakle nazoru promašeno ročište, odredjeno lih za proglašenje osude, neda restituirati, jer manjka podloga povrate, naime procesualna, iz promašena ročišta proizviruća šteta. Tu se mora stranka poslužiti drugom vrsti povrate, naime radi novo obnadjenih dokazala.

Netreba tek razlagati da je nemoguć slučaj obratni, naime da je za proglašenje osude odredjeno posebno ročišto, prem je kod zaglavljenja razprave bila prisutna samo jedna stranka.

Taj slučaj izključio je već sam zakonodavac navedši, da se dan proglašenja osude ima odmah nakon zaglavljene razprave, bez dalje intimacije, obznaniti strankam (§. 68 m. z.), što očevidno predpostavlja prisutnost obijuh stranaka.

Ako je već u obće neumjestno odredjivanje posebna ročišta u svrhu proglašenja osude i onda kad ga zakon dopušta, tim je neumjestnije ovdje.

Jer ako na odredjeno ročište pristupi samo jedna stranka, i netraži odgode, tad se ima prepor po §. 25 m. z. osudom riešiti.

Tu po gotovo nemože biti nikakva povoda, da se odredi posebno ročište za proglašenje osude, što bi medjutim — kako je gore iztaknuto — bilo i protuzakonito.

Pa ako bi, recimo, i koj sudac ovu strahotu počinio, tad bi se razložno i temeljem onoga što je jur kazano, morala tražiti povrata samo radi promašena oglušnoga ročišta, a podnipošto radi ročišta za proglašenje osude. Time bi pako nastao bezsmislen nesklad: jer bi se eventualno restituiralo razpravno ročište, — dočim bi osuda ostala u krieposti.

Oglušna je dakle osuda jedini slučaj, na koj se pravno sredstvo §. 26 m. z. proteže; to sliedi ne samo iz mjestnoga već i logičnoga saveza ovih dvijuh ustanova.

Oglušna se osuda ima dostaviti obim strankam (§. 70 m. z.) a rok za podnešenje ništovne žaobe traje osam dana od dana

Digitized by Google

dostave pismena odpravka (§. 76 m. z.), koj je rok u skladu sa običnim rokom, uz koji se po nalogu osude, ima zadovoljiti dužnosti (§. 72 m. z.)

Radi li se pako ob obavi kakove radnje ili posla, tad se vrieme, za koje se ima udovoljiti osudi, ustanovljuje primjereno okolnostim, eventualno dakle na dulje od osam dana (§. 72 m. z.).

Tu dakle može nastupiti slučaj, da bude osuda postala pravomoćnom, a ipak da još nije ovršiva.

§. 26 m. z. ustanovljuje, da se povratnom molbom, podnešenom po proglašenoj osudi, neobustavlja ovrha.

Uzporediv ovu štilizaciju sa našim dosadanjim razlaganjem, nemožemo se oteti primjetbi, koli je ova ustanova nespretno i netočno stilizirana.

Kad se govori ob obustavi ovrhe, neima nuždnije ni naravnije predpostave, nego da je ovrha jur moguća. Ono što nije moguće, neda se, dotle dok nije moguće, ni obustaviti.

Ovrha pako nije moguća prije dospielosti osude, razumievajuć pod ovim izrazom rok, uz koji se osudi udovoljiti imade, i koj rok može, kako je gore pokazano, biti i dulji od 8 dana.

Negovorim o pravomoćnosti, već o dospielosti osude. Ništovna bo žaoba neima u maličnom postupku suspenzivne moći, pa s toga može biti osuda ovršiva prem nije pravomoćna, i obratno pravomoćna, prem nije ovršiva.

Po štilizaciji navedene zakonske ustanove moglo bi se misliti, da je proglašenje osude odlučno za obustavu ili neobustavu ovrhe.

Povratna molba prije proglašene osude!! —

Juristička nemogućnost, filius ante patrem.

I g. dr. Derenčin u svom komentaru (str. 62) polaže važnost na proglašenje osude.

G. pisac doduše negovori ob obustavi ovrhe, ali veli: ako je povratna molba podnešena prije proglašene osude, ima sudac obustaviti proglašenje osude.

Ovaj nazor predpostavlja, da se za proglašenje oglušne osude može odrediti pasebno ročište — nazor koji je, čini mi se, gore jur dovoljno suzbijen. Pa dočim se oglušna osuda s

Digitized by Google

mjesta nakon zaglavljene razprave proglasiti mora, očevidno je, da je povrata radi promašena ročišta neumjestna i suvišna, dok osuda proglašena t. j. ovdje razprava zaglavljena nije.

Bilo da su prisutne obie stranke bilo samo jedna, osuda se u maličnom postupku mora proglašivati ustmeno. Zato u maličnom postupku postoji osuda prije dostave, dočim u redovitom postupku prije dostave neima osude. U prvom je slučaju dostava samo važna za ustanovljenje žaobna roka, platežni rok t. j. ovršivost osude računa se, bez obzira na dostavu, po danu proglašenja osude.

Ova načelna, na posebnoj naravi ovih dvijuh postupovnih vrsti osnivajuća se razlika, ima za posljedicu dalju razliku, koja je izražena, ili bolje, koja bi imala biti izražena u §. 358 gpp. i u ustanovah, o kojih ovi redci razpravljaju.

U redovitom postupku obustavlja povratna molba sbog promašena zapornoga roka ili ročišta tekući još u glavnoj stvari postupak.

Pak jer tu do dostave osude neima osude; jer, pravo rekuć do ovoga časa parnica, prem uskladjena, nije zaglavljena, pošto sudac — u svakom času u ustmenom postupku — može odrediti nadopunjenje, moralo se je dosliedno reći: da povratna molba, podnešena prije dostave (a ne odpravka) osude, obustavlja odpravak i dostavu osude.

Sve je to kod maličnoga postupka izključeno. Jer dok razprava zaglavljena nije, neima mjesta povrati, a kad je iz ogluhe zaglavljena, tad obstoji već i osuda, ma i nebila još dostavljena.

Obustaviti odpravak osude značilo bi ovdje ukinuti postojeću jur osudu, što, po obćenitih načelih, sudu, koj je osudu izrekao, bar ex primo decreto, dozvoljeno biti nemože. Sliedi dakle, da se ni odpravak osude obustaviti nesmije.

Po mom nazoru je to nuždan posliedak cieloga maličnoga sustava, pa se netreba još na pose u zakonu kazati.

U skladu se §. 358 gpp. nije ni mališni zakon htio povratnoj molbi dati suspenzivne moći.

Digitized by Google

Da se to izrazi, hoće se samo nekoliko rieči. Odnosni pasus §. 26 m. z. morao bi u kratko glasiti:

„Takovom prošnjom neobustavlja se ovrha.“ Time je dokazano sve što se kazati hoće, a sadanji umetak „podnešenom po proglašenoj jurve osudi“ je nekorektan pleonazam.

U kratko je rezultat našega razmatranja ovaj: povratna molba po §. 26 m. z. umjestna je samo proti oglušnoj osudi; takovom molbom neobustavlja se ovrha.

---

§. 414 k. p. i §. 2 min. naredbe od 7. kolovoza 1857.

Mjesečnik u br. 5 razdjelu A. donio je odgovor iz pera g. dra. S. Posilovića, koji nas je potaknuo, da pitanje još jednom razgledamo. U odgovoru prigovara se: 1. da smo §§. 70 i 71 sa §. 414 k. p. bez razloga u savez doveli i 2. da smo zaboravili na §. 20 car. patenta od 3. svibnja 1858; uz to se tvrdi, da drž. odvjetnik jedino u slučaju, ako je tražio dostavu osude prvo nego li je takova donešena — ima pravo prijaviti priziv uz tri dana iza dostavljene osude, jer da tako slove §. 41 naputka za kaz. sudove i min. naredbe od 6. svibnja 1856.

Naproti tomu moramo sliedeće navesti: U §. 41 naputka nalaže se drž. odvjetniku, da prigodom, kad izpituje četvrtgodišnje skrižaljke, takodjer uvažiti ima, nije li od potrebe uviditi spise u svrhu, da može poprimiti priziv ili druge mjere; napokon se ovlašćuje, da može uz spise takodjer zahtievati „da mu se u svoje doba dostavi i izrečena osuda.“

Min. naredba od 6. svibnja 1856 ističe u uvodu razlog svomu postanku, najme potežkoće, što ih ima drž. odvjetnik hoteć rabiti pravo, dano mu §. 427 k. p. ter — da se potežkoće uklone — odredjuje 1 da kot. sudovi drž. odvjetniku spise slati imaju neposredno i 2. da drž. odvjetnik priziv prijaviti i izvesti može uz zakoniti rok i kod onog kotarskog suda, koji se nalazi u mjestu gdje i drž. odvjetnik.

Kad bi stavan bio nazor odgovora: „da po najjednostavni-

Digitized by Google

jem tumačenju ustanova prve stavke §. 414 k. p. valja za sve u §. 413 na priziv ovlaštene osobe izim iznimaka u 2 i 3 stavci navedenih", tad bi po istom najjednostavnijem tumačenju nemoguća bila uporaba §. 41 naputka i min. naredbe od 6. svibnja 1856. s razloga, što ove ustanove ništa nespominju o prizivnom roku u obće i o njegovu toku naposeb. Obje ove odredbe imale su svoje izhodište u §. 427 k. p, koji opet citira §. 302 k. p., a ovaj potonji §. veli izrikom, da se priziv prijaviti ima uz rok od 24 sata iza dostavljene (neproglašene) osude. Da je §. 427 odn. 302 k. p. dokinut §. 414 novog k. p., o tom se valjda neće dvojiti, kako ćemo indi nadovezati bilo §. 41 naputka bilo što inoga?

Predpostava, koju odgovor treba, ne razumjeva se po sebi, a jošt manje može se analogijom dobaviti, a da bi starija naredba noviji zakon jednostavno derogirati mogla, toga odgovor više tvrditi ne može, jer je nam takov zaključak spočitovao, ma i bez razloga, jer nije uvažio, da se i štamparska pogrieška kad i kad dogoditi može, kao što se je u našem članku dogodila, gdje je car. patent od 11. srpnja 1858. citiran u mjesto od 11. srpnja 1857.

Sad će svakomu jasno biti, zašto smo mi §. 70 i 71 k. p. u pomoć dozvali, najme zato, da dobijemo onu predpostavu, — koju i odgovor treba — da nepritomnomu drž. odvjetniku prizivni rok teče od dana iza dostavljene mu osude!

Priznajem drage volje, da bi objeručke prihvatio se druge zgodnije ustanove, da je ima, al kad je nema i kad je tim, što je diono recipiran tudji zakon, i što se je mimoišlo naumljene promjene u sklad dovesti sa prihvaćenimi načeli, stvorena situacija, iz koje se tumačenjem zakona izlazak pronaći mora; nepreosta drugo, van uzrabiti ono, što ima, a to su §§. 70 i 71 k. p. Da bi ovi §§. govorili o dostavi sudb. odluka, kao što se u odgovoru tvrdi, toga mi nismo našli; jur nadpis glave osme k. p. glasi: ob oznanjivanju odredaba sudbenih i t. d., a naročito §. 70 k. p. kaže, da se: sudbene odredbe obznanjuju ili proglasujuć ih ustmeno ili dostavljajuć izvornik itd. Ja polazim sa gledišta, da glava osma sadržaje obćenita načela

Digitized by Google

i ustanove i da ove vriede sve dotle, dokle zakon u svom razvitku za pojedine slučajeve ne odredjuje preinake ili iznimke, ter budući u §. 414 k. p. u pogledu drž. odvjetnika iznimka se ne daje (što bi samo naročitom odredbom biti moglo) — morao sam zaključiti, da se glede drž. odvjetnika §. 414 k. p. samo u savezu sa §. 70 i 71 i to tamo tumačiti može, da mu — ako nije pri proglašenju osude, rok prizivni teče od dana iza dostavljena mu izvornika osude.

Nisam ja indi tvrdio, da §§. 70 i 71 k. p. govore o kakovu prizivnu roku, jer nisam tomu ni razloga imao, pošto sam samo tumačio znamenovanjc rieči: „proglašene“ osude. Ovo tumačenje podkriepio sam i razlogom: „da bude položaj stranaka jednak“; i ovaj se razlog u odgovoru pobija, nu prama današnjemu stanju nauke neobazirem se na taj prigovor.

Ovo je dostatno glede §§. 70 i 71 k. p. A što se tiče §. 2 min. neredbe od 7. kolovoza 1857. navodimo ga ovdje doslovce: „Osim toga pravo priziva proti nezakonitim osudam sudova kotarskih, koje je u §. 427 k. z. dato drž. odvjetniku, produljuje se na 6 mjeseci“ itd. Tu se govori ob obćenitom pravu drž. odvjetnika i ovo se obćenito pravo sasma obćenito razširuje u trajanju na 6 mjeseci. Ako i je ova naredba u prvom redu namienjena slučaju, da je djelo, koje se je kao zločinstvo ili prestupak kvalificirati imalo, po nenadležnoj oblasti uzeto kao prekršaj, to opet nit je nedopuščeno nit neobično, da se u takovu specijalnu odredbu uvrste i obćenite ustanove (? Ured.) pak nisam našao upore, da tu obćenitu ustanovu §. 2 druga čije tumačim, nego li glasi. Ako se taj §. 2 obćenito tumači, nemože se uzeti, da je on §. 20 car. patenta od 3. svibnja 1858 sasma derogiran, čim se u potonjem §. izrikom napominje slučaj, da je nenadležna vlast sudila, za koji se slučaj podjedno nove odredbe čine.

Ovakovo tumačenje podupire i min. naredba od 28. lipnja 1858 br. 12925. Bijaše naime potaknuto pitanje, nije li car. patentom od 3. svibnja 1858 i napose njegovim §. 20, koji dakle dokida §. 2 min. naredbe od 7. kolovoza 1857 kao i četvrtgodišnje skrižaljke — dokinuta svaka ingerencija drž. od-

Digitized by Google

vjetnika u pogledu prekršaja, te je minist. pravosudja izreklo: „Hienach wird es den Staatsanwaltschaften auch in Zukunft obliegen, in allen Fällen, in welchen sie . . . in Kenntniss eines nach ihrem Dafürhalten ungesetzlichen Erkenntnisses gelangen, hiergegen rechtzeitig na §. 30 lit. g. Str. Pr. O., §. 41 der Str. Ger. Inst. und der Verordnungen vom 6. Mai 1856 und vom 7. August 1857 in soweit die letztere nicht durch den §. 20 der kais. Verordnung vom 3. Mai 1858 aufgehoben worden ist, die Berufung zu ergreifen“ itd. Buduć u min. naredbi od 7. kolovoza 1857 jedino §. 2 o prizivu drž. odvjetnika govori, može li se uzeti, da će ministarstvo kao tada na tumačenje zakona i naredaba pozvana vrhovna oblast, citirati kao valjanu koju naredbu jur dokinutu, pače da će izrikom još dodati: „in soweit sie nicht aufgehoben worden ist?“ Ako li se na ovo pitanje niječno odgovoriti mora, posljedak je taj, da je ministarstvo §. 2 svoje naredbe od 7. kolovoza 1857 obćento tumačiti i §. 20 car. patenta od 3 svibnja 1858 samo diono dokinutim smatrati moralo.

Odtud će se uviditi, da me nije zaboravnost rukovodila, kao što se u odgovoru uzima, i nemogavši ni s daleka te vrsti prigovora naslućivati, nisam ni potrebnim držao, da unapried spomenem što sam sad razložio.

Ne može se prigovoriti, da uz § 2 min. naredbe od 7. kolovoza 1857 nije potrebno bilo rabiti §. 70 i 71, jer je već napomenuto, da mi je valjalo prije svega dokazati, da u samom kaz. post. ima ona predpostava, koju nuždno trebamo, da bilo ma šta — nadovezati možemo.

Uz nazor, da drž. odvjetniku prizivni rok od dana dostave osude teče jedino onda, ako je dostavu osude tražio prije nego li je takova izrečena — nikako pristati nemogu, jer ne mogu usvojiti mnenja, da se a priori uzeti mora, da su naknadne naredbe zakon pod moraš stegnuti imale; ovakovu svrhu niti ima kakov naputak u obće, niti ga je imao napose naputak za kaz. sudove, niti se takova stega iz §. 41 po mjestu, kamo je uvršten, a niti po tomu, kako glasi, izvoditi može. A naredba od 6. svibnja 1856 ide naročito za tim, da omogući u §. 427 k.

Digitized by Google

p. normirano pravo priziva odklanjajuć potežkoće na putu stojeće, te se jur po očitoj ovoj svrsi rieči: „da mu se dostavi presuda, koja će se izreći“ tumačiti ne mogu u protivnom smislu t. j. kao stega §. 427 k. p.

Ako bi stajao nazor, što ga autoritativno zagovara pisac odgovora, bilo bi pravo priziva iluzorno, jer će se dopustiti, da u pogledu prekršaja takodjer valja obćenita svrha kaznenog sudovanja. Ako i ima sudova, koji su iz vida pustili ovu svrhu, ima jih takodjer — i ja bi ovu tvrdnju dokazati mogao, — koji podpunoma udovoljuju; buduć se samo na normalno stanje obazirati možemo, (jer anormalno valja svimi sredstvi odstraniti), neće se s razlogom prigovoriti moći tvrdnji, da su sve osude jur proglašene u doba, kad drž. odvjetniku stignu mjesečni izkazi, i kad je on u stanju zahtievati dostavu osude. Uz to valja uvažiti, da se nit iz dana podnešene prijave, nit iz §., na koji glase, a nit po imenu stranaka uviditi neda, koja će osuda trebati lieka; ovo drž. odvjetnik redovito sazna stoprv usljed ingerencije interesirane stranke, kojoj proglašena jur osuda poćudna nije, a tu opet ne koristi §. 4. k. p. I gr. del. kot. sudovi nisu tu mjerodavni, gdje se o načelnom pravu radi.

Zamašaj prigovora: što bi pokraj moga mnenja bilo sa stalnošću osuda? ocienio sam i sám, i došao do zaključka, da se ova nestalnost prije zagovarati može nego li ono stanje, što bi ga uvjetovalo u odgovoru razvito mnenje, jer obsudjenomu ako i je pristao na kazan, neće se nepravda nanieti, ako bude usljed na njegovu korist podignuta priziva drž. odvjetnika kad tad odriešen, dočim u slučaju, da je nepravedno odriešen ili blažije sudjen, ni sám predpostavljao nisam, da će priziv imati druge do li instruktivne posljedice, kao što ju n. pr. ima u Cislajtaniji ništovnica u zaštitu zakona donešena. Mi držimo, da se ovom više prividnom nestalnošću puno bolje postići dade savršeno sudovanje nego li pored toga, što neimamo ništovnice u svrhu zaštite zakona, da jošt i drž. odvjetniku pravo priziva sasma oduzmemo tim, što mu ga stežemo uvjeti, koji su neizvedivi.

Ovim završujem cielu razpravu. A.

Digitized by Google

Rješitbe vrhovnoga suda.[1])

Leges scire non est earum verba tenere, sed vim et potestatem.

Do sedam tisuća rješitba u gradjanskih preporih sadržano je u ono 15 svezaka sbirke rješitba vrhovnoga suda, koju izdavaju Glaser i Unger, a revno ih pomaže Walther.

„Svaki pravnik, koj pomno pročita onu sbirku, crpsti će iz nje krasnu korist, umnožat svoje izkustvo te izoštriti praktični pogled, kao što i liečnik, koji prolazi dvoranom bolničkom, pa pri tom upoznaje poviest bolesti pojedinih slučajeva i methodu, kako s njimi valja postupati, kako je liečiti.

Kao tamo tako i ovdje daje sbiljni život bogato gradivo patologičkih slučajeva, zamršenijih i izvornijih, nego li je može ikada teorija smisliti.

Metoda postupanja djelo je ljudsko, zato se nadje često na krivu putu, često zabludi, ili se prevari, ali napokon ipak dodje na pravu stazu.

Kao što je neodvisan liečnik, sjedeći na krevetu bolestnika, tako je i sudac odlučujući o pojedinom konkretnom pravnom slučaju; jedan i drugi imadu raditi kako znadu i kako ih upućuje savjest njihova. Ali nijedan razuman liečnik pa i nijedan misleći sudac neće saći sa pravoga puta, što jim ga označiše izkusni strukovni predšastnici, te se dati na nepoznate i nesigurne staze.

Ako se slušaju takovi autoriteti, ako se priznavaju i uporavljuju istine, po njih nadjene, tim se netraži već „jurare in verba magistri“, to neznači, da se valja odreći svojstva, koja najviše muža riese: da sam slobodno ispituje, iztražuje i radi, da sliedi svoje osvjedočenje.

Pače najsavjestniji i najsamostalniji sudac onda je istom zadovoljio svojoj dužnosti, pošto je što pomnjivije sravnjivao pojedini konkretni slučaj sa slučajevi sličnimi, koje je već najviši sud riešio, i sa nazori korifeja znanosti i tada

---

[1]) Iz djelca: „Ueber den Werth des Studiums der oberstgerichtlichen Entscheidungen für die Praxis“. Napisao dr. Karl pl. Kisling. Beč 1880.

Digitized by Google

istom svoju odluku izreče. Sudac treba da je u neprekidnom kontaktu sa znanošću i njezinimi zastupnici, a razumie se po sebi, da se to još u višoj mjeri išće od najvišega sudca.

Na žalost naša sudska praksa neradi ovako, pa ako njene osude često neodgovaraju materijalnomu pravu, ako su razlozi često krivi, ima se pripisati okolnosti, da sudeć neuvažuje ni teoretičkih auktoriteta, niti rješitba vrhovnoga suda. (Razumie se bečkoga vrhovnoga suda. Ured.)

To se mora jako požaliti, pa je svatko, znajuć uzroke toga pojava, dužan nastojati, da se to tužno stanje promjeni. U ostalom toliko mi cienimo savjestnost naših sudaca, da nemožemo pomisliti, da nebi htjeli poslužit se rješitbami najvišega suda, čim se osvjedoče, koliko je u njih sadržano blago izkustva i duhovite jurisprudencije.

Prije ipak nego li počmemo razlagati veliku vrednost rješitba najvišega suda, želimo upozoriti pravnički sviet, da nepadne u bludnju, kojoj se mnogi podaše počev proučavati rješitbe vrhovnoga suda; a takova bi bludnja bila misliti, da se pravne zasade, sadržane u osudah onih, mogu bezuvjetno i bez ikakove promjene uporavljivati.

Ako abstrahiramo od toga, da su razni senati u svojih osudah istu pravnu zasadu različito, pače kadšto upravo protivno formulirali, što je sada uvedenjem knjige judicata i repertoriuma osuda po mogućnosti uklonjeno, svaki je pravni slučaj posve individualan, pa se procesualnim postupkom drugačije tvori, nego li u istinu jest, te se zato i nemože kao sigurna faktična predpostava smatrati za drugi analogni slučaj. To se može posve lahko dogoditi kod onako formalnoga postupka, kakov je naš gradj. p. postup.

K tomu dolazi opetovano korena okolnost, pošto su rješitbe službeno nepubliciraju, da su sastavitelji sbirka upućeni na često vrlo netočna ili manjkava priobćivanja činjenica raznih slučajeva, te da mogu samo spoljašnje momente (datum i broj) rješitbe po spisih izpraviti.

Ali prava vriednost judikata vrhovnoga suda nestoji u ne-

Digitized by Google

promienjenoj njihovoj uporavi na pojedine konkretne slučajeve, nego u duhu, koji iz njih govori, zatim u tumačenju i uporavi zakona, koja odgovara uzvišenoj etičkoj zadaći sudačkoga zvanja.

Zakon, kao pozitivna pravna norma — ima ravnati pravnim prometom i obćenjem ljudi medju sobom, tumačenje i uporava zakona mora nastojat da postigne taj cilj.

Obćenje pako ljudi, kao ćudorednih bića opredieljuje zakon ćudoredni — poštovanje ovoga zakona nemože nikada na putu stajati svrhi prava.

Prama tomu ima sudac, uporavljivajuć procesualni zakon, koji je odredjen da mu pruži material za rješitbu, pobrinuti se za to, da najsigurnijim i najjednostavnijim načinom sazna istinu — a uporavljivajuć zakone materijalnoga prava, koji bi se na temelju te činjenice imali upotrebiti, da se paze i drže načela vjere i savjesti kao i propisi zakona moralnoga.

Sad ćemo navesti nekoliko rješitba najvišega suda, i po njih dokazati, kako je on visokoj svojoj zadaći tako u području civilnoga postupka kao i materijalnoga gradj. prava nastojao zadovoljiti.

Zadjimo najprije u područje gradj. postupka, kojemu je nedvojbeno najvažnija zadaća upoznati sudca sa istinitim stanjem stvari, kao temelja, na kojem će izreći osudu.

Opravdane su tužbe, da rigorozno uporavljajuć ustanove gradj. parb. postup. često neuspie stranka dokazati pravu, istinitu činjenicu. Što je jasno i temeljito dokazao Zink u svojoj knjizi „Ueber die Ermittlung des Sachverhaltes im deutschen Civilprocess“ o nedostatnosti zakonske dokazne teorije da se dokaže istina, valja više ili manje o svakom zakonu procesualnom, koji je osnovan na načelu pismenosti, pa i o našem.

Najviši sud očevidno ide za tim, da bude stranka mogla, koliko moguće, podpuno i prema istini predložiti sudcu pravi, u istinu postojeći material za gradjenje osude.

Ako prieti samo vjerojatna pogibelj, da bi moglo nestati dokazala, naročito ako počme malaksati pamtenje (snaga pamtenja) svjedoka, dozvoljuje dokaz na vječnu uspomenu (876.

Digitized by Google

2767, 3809, 4537);[2] dopušća, da se i nakon završene parnice izprave imena svjedoka (1980, 2156, 4985); — da se svjedok još jedan put presluša, ako je prvo preslušanje bilo manjkavo (5066); mjesto umrloga dopušta najjednostavnijim načinom substituiranje drugoga svjedoka (623, 2847, 4576) itd.

I kad se ispituju dokazi, nastoji vrhovni sud polučiti isti cilj t. j. pronaći materijalnu istinu.

Ima cicla povorka rješitba (6, 28, 122, 133, 274, 325, 373, 469, 473, 493, 554, 626, 634, 776, 917, 968, 1067, 1091, 1136, 1161, 1596, 1613, 1729, 2660, 3627, 4174) gdje se uporavlja neizravni dokaz — t. z. dokaz po indicijah — što tako, da se raznovrstna dokazala (svjedoci, isprave, prisega) kombiniraju, što opet tim, da se priberu razni momenti slučaja u jedno i onda prosudjuju.

A pri tom se neradi, kako se naročito veli u rješitbi 2294, možda o pukoj vjerojatnosti, nego ob evidenciji, pa s toga niti se neodaljuje vrhovni sud iz okvira zakona, premda uporavlja formu dokaznu, koju zakon naročito nespominje.

Isto tako ostaje vjeran zakonu i u onih rješitbah (598, 657, 807, 1095, 1131, 1391, 1700, 1758, 1819, 1970, 2501, 2814, 3248, 5901, 6047), kojimi dozvoljuje, da se promjeni pravomoćnom osudom ustanovljena formula prisege; ali on je ovimi rješitbami, zadovoljavajuć sućnosti prisege stranke kao svjedočanstvu u vlastitoj stvari, spasio materijalno pravo da ga neupropasti goli formalizam.

U koliko dakle dopušćaju pismeni postupak i zakonom postavljena pravila dokazna, približila se je praksa vrhovnoga suda slobodi ispitivanja dokaza i prokrčila put, da se može naći istina.

Ako podjemo tragom te prakse samo na jedno područje materijalnoga prava, najme na područje prava obveznoga, opažamo, da i tu tumači zakon onako, kako to odgovara životnomu načelu pogodbenoga prava, načelu vjere i pouzdanja kod sklapanja i ispunjivanja pogodba.

---

[2] Ovimi brojevi označuju se ovdje kao i niže brojevi Unger-Glaserove sbirke rješitba vrhovnoga suda. Op. p.

Digitized by Google

Ded dohvatimo koju pravnu zasadu pozitivnoga prava, n. pr. onu, koju izriče §. 887 o. g. z.

Taj paragraf hoteć u interesu sigurnosti prometa štititi pismene pogodbe od pobijanja, odredjuje, ako je o kakovoj pogodbi sačinjena izprava, da se neima ništa obazirati na ustmene ogovore, koji su se tobože u isto vrieme dogodili, a neslažu se s ispravom, ili sadržavaju nove dodatke.

Nu sigurno je i to, da ta odredba zakona, ako se bezznimce uporavljuje, može biti zaštitom, pod kojom se upotrebljuje bludnja ili lahkoumnost na štetu bludećega ili lahkoumnika, pa je u istinu tako dugo se dogadjalo u praksi, dok nije vrhovni sud u više rješitba (1134, 1217, 1454, 1878, 2155, 2241, 2245 itd.) polazeć sa istinite zasade: da je prava volja jedini temelj pogodbenoga prava, izjavio, da se ona odredba zakona neima uporaviti ondje, gdje se vidi zavedenje u bludnju, simulacija ili nejasnost.

Nadalje povorka rješitba (4414, 4578, 6527, 6768) dokazuje, da su osude vrhovnoga suda pravna pravila, sadržana u §§. 871 i 1431 o. g. z. naproti krivomu tumačenju nižih sudova tako uporavljavale, da pravno i ćudoredno zabacivo obogaćenje neima nikakova prava tražiti zaštite suda.

Osobito hvale vriedno djelo vrhovnoga suda jest riešenje pitanja o lihvarstvu u području gradjansko-pravnom. Pravni slučaj o tom nalazi se u „Jurist. Blätter“ br. 40. g. 1880.

Izidor S. podastre tužbu proti Franji M. i drugovom zahtievajuć u njoj, da mu plate 700 for. sa 5% mjesečnimi kamati. Najviši sud odbio je ovu tužbu sa više razloga, a medju ovimi nalazi se i taj, „da je ta naknada s bog zakašnjenja izplate uz postojeće odnošaje tako strašna i ogromna, da se s jedne strane može s razlogom sumnjati, da li se ozbiljno misli zahtievajuć onu svotu, a da s druge strane, ako se ozbiljno uzimlje, da Izidor S. očevidno grieši proti zakonu ćudorednomu, jer gnjete i plieni svoje protivnike, a tim se po §. 878 o. g. z. neutemeljuje utuživo pravo pogodbeno“.

Tumačeć ovako zakon, a ovakovo tumačenje vidi se i u rješitbah 1928, 1979 i 3577, vrhovni sud ne samo da je u su-

Digitized by Google

glasju sa teoretici civilnoga prava, spominjemo medju ovimi dva odličnika Zeillera (Com. III. I. str. 45) i Ungera (System des oest. Privatr. I. S. 490 i 490[12]) nego se je postavio na pravo stanovište, pošto se nemože nikako očekivati od sudca, da će tako flagrantnim povredam morala pomoći do pobjede.

One pako, koji svaku ćudorednu rigoroznost mrze, koji u svakom energičnijem postupku sudca proti izgredom nazrievaju pogibelj za slobodu te se plaše, da bi sudac mogao i druga djela te ine odnošaje mjeriti jedino mjerilom ćudorednosti, a ne mjerilom prava, — te upućujemo na to, da je sudstvo uvjek i svagdje moglo i da može svojimi odlukami zakon vredjati, a da se ipak — izuzev vrlo riedke iznimke — hotomice zakon nevredja.

Sadašnjost, koja bez straha povjerava laikom zvanje kaznenoga sudca, premda im sve manjka, česa sudac treba,[3] može posve mirna prepustiti izučenomu pravniku sudcu, da prosudjuje pitanje, može li se pružiti pravna zaštita činom, koje doduše nebrani zakon, ali se protive moralu.

Nemožemo ovdje dalje razpravljati ovu stvar, jer mislimo da smo dovoljno dokazali, da rješitbe najvišega suda zadahnjuje duh idealni, koji može oplemenjujuć djelovati na praksu nižih sudova i tako civilno sudstvo podignuti na viši stepen.

A da je ovo posliednje vrlo nuždno, najpače u interesu javnoga morala, neće valjda nitko zaniekati.

Sadašnjost nije, kako bi bila morala, postavila na mjesto do sadanjega ograničenja egoizma, koje promjenom odnošaja postade neovlaštenim, onakovo ograničenje, kakovo traže ćudoredni i gospodarski zakoni, ona nije, kako dokazuje Ihering u svojem djelu „Zweck im Rechte“, obustavila važni njegov učinak, nego mu dala neograničenu slobodu. U takovoj sadašnjosti vrlo je potrebno, da sudstvo doduše uvjek unutar zakona, ali velikom ćudorednom ozbiljnošću uporavlja načela, što ih je zakon postavio, da sačuva pojedinca od oštećenja.

Dobri zakoni, koji se neuporavljaju, ravni su dobrim nakanam bezznačajna čovjeka, jedni i drugi neprovadjaju se, zakoui

---

[1] Vidi: Ihering „Der Zweck im Rechte“ str. 408.

Digitized by Google

ostaju na papiru, dobre nakane u srdcu, svagdje manjka odvažna volja, da postanu činom.

Naprotiv mogu i manje valjani zakoni, ako se shodno uporavljaju, vrlo dobrim uspjehom uroditi, to pokazuje i praksa u mnogih slučajevih najvišega suda bečkoga.

Samo ovakovo riešavanje pravnih prepora ima vriednosti, ono izpunjuje najljepšu i najuzvišeniju zadaću pravoslovne znanosti, udubljenja u ideju pravednosti i ćudorednosti; ispitivanja kako se ta ideja izrazuje u pojedinih pravnih zasadah i pravnih institucijah u pojedinih konkretnih slučajevih svakdanjega života."

Priobćivajuć ovu razpravicu dra. Karla pl. Kisslinga htjedosmo svratiti pozornost naših pravničkih krugova, kako se drugdje shvaćaju rješitbe najvišega suda i kakova se njim važnost i u kojem obsegu daje. Naravska je stvar, da ovo valja samo za rješitbe, koje u istinu odgovaraju racionalnom shvaćanju zakona i nepuštaju ni za čas s vida moralne momente, koji imadu uvjek svoju važnost, ma i nenalazili naročiti izraz svoj u zakonu. „Takova rješavanja — veli jedan drugi na glasu pravnik — jesu poučna za niže sudove, ali nisu to ona, gdje se naumice izbjegava načelno riešenje ili gdje se s bog malenkosti i manjih pogriešaka formalnih dokida cieli postupak i strankam zadaje veliki trošak, a niti ona, koja izrečena u jednakih preporih pokazuju različito shvaćanje i tumačenje zakona, čim zasvjedočavaju nestalnost prakse i odkrivaju svietu neugodan pojav, da se kod najvišega suda nezna, što se je pred mjesec dana i kako riešilo. Obsežna, temeljita juristička naobraženja treba najvišemu sudcu, on je veliki svećenik u hramu pravde, koji nesmiju nikada oskvrnuti maljušnost, sitničarstvo, puki formalizam ili neznanje".

Kada se izvan ništetnosti i izvan povrate u predjašnje stanje ima u jednoj te istoj parnici nakon pravomoćnosti osude donieti ponovo osuda?

(Svršetak.)

Iz ove razprave jasno proizlazi, da §. 269 p. p. nesadržaje praznine, koja mu se predbacuje; jer dok nije izrečena osuda

Digitized by Google

mora se deferent prisege, kojemu je dokaz utrnuo usljed smrti delata, ponašati po propisu §. 269 p. p., inače morao bi očekivati nepovoljnu osudu; on imade dakle neposrednu korist od obnove dokaznoga postupka, te netreba da bude na to tek prisiljen.

Umre li delat tekar iza izrečene osude, moguća su dva slučaja: osuda izrečena je naime ili u po meni predloženom podpunom t. j. sve eventualnosti §§. 268 i 269 p. p. u obzir uzimajućem obliku ili ne.[1]

U prvom slučaju dovoljno je podpunoma doslovje §. 269 p. p., prosto je naime deferentu, koji je izgubio parnicu, pošto mu je usljed smrti delata utrnuo dokaz odlučnom prisegom, zamoliti unutar ovršnoga roka za obnovu dokaznoga postupka, te time zaustaviti ovrhu.

Zanemari li on taj rok, može kasnije zamoliti samo za povratu u prijašnje stanje ob noviter reperta, koja ali ovrhu nezaustavlja,[2] čime se upravo razlikuje obnova postupka po §. 269 p. p. od povrate u prijašnje stanje po §. 366 p. p.

Ako je pako, kao što u predležećem slučaju, osuda nepodpuna, onda se mora povesti nadopunjenje iste po §. 351 p. p., nu i u ovom slučaju kriva je površnost suda, ne pako tobože površna štilizacija §. 269 p. p. **J. Pirka.**

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Da li se ima za sasvim sliepog u smislu §. 270 o. g. z. kurator postaviti?

Jakov Fleiner zadrugar iz St. Pazove već je više od 10 godina sasvim sliep. Kao takovom niti mu je moguće svoja prava, niti svoje dužnosti kao zadrugaru vršiti. Ovu priliku upotriebio je njegov brat,

---

[1] K josefinskom sudbenomu redu izdani, na odlučnu prisegu glaseći obrazac osude neobazire se na u §. 269 p. p. spomenute eventualnosti, jer tada jošte taj slučaj nije bio zakonom uredjen, nego je josefinski sudbeni red u tom pogledu imao prazninu, koja je tekar kašnje izpunjena dvorskim dekretom od 26. travnja 1792 broj 10.

[2] §§. 369 i 363 p. p.

Digitized by Google

koji je kuće gazda, te je počeo u sporazumu s ostalimi zadrugari zadružno imanje razprodavati, tako da je zadruga Fleiner na putu konačnog osiromašenja.

Da ovomu na put stane i bar svoj diel sačuva, dodje sliepi Fl. odvjetniku J. u Z. i zamoli ga, da mu se kurator postavi, što je ovaj i zatražio. Kotarski sud u St. P. pako odbio je odlukom od 26. siečnja 1881 br. 310 gr. ovaj zahtjev navodeći, da su slučajevi, kada se ima postaviti kurator, u §. 270 o. g. z. taksativno nabrojeni.

Na utok pravodobno podnešen riešio je c. kr. krajiški odsjek banskog stola odlukom svojom od 12. ožujka 1881 broj 1582, da se tomu zahtjevu nezadovolji, „pošto su slučajevi u §. 270 o. g. z., u kojih sud stanovitim osobam za nastojanje oko njihovih poslova, u obranu njihovih prava skrbnika postaviti imade, — taksativno nabrojeni, a ostali jošte slučajevi, gdje skrbničtvu mjesta ima, špec ialno su navedeni, medju ovimi pako sljepoća pravo na zaštitu od strane suda i ureda radi neimade".

Po mom nemjerodavnom mnenju pako oba ova riešenja stoje diametralno u oprieci sa §. 269 o. g. z., koji postavlja obćenito pravilo, kada se ima postaviti kurator. Po tom je po sve neopravdano držati, da su slučajevi §. 270 o. g. z. taksativno nabrojeni. Samo tekstiranje pokazuje, da su sudu u ovom §. ruke slobodnije, nego što to sudovi drže. jer u tom §. izrično rieč „kadkad" dolazi, čim se je očevidno uvidjavnosti suda ostavilo, da i za nepredvidjene slučajeve smije i može skrbnika postaviti. Za gluhonieme za cielo da skrbnik nije potrebitiji nego za sliepe. Kako će sliep očuvati svoja prava, kad mu nije moguće sudu predstati, i kad sud sam izjavljuje „da sljepoća pravo na zaštitu od strane suda i ureda radi — neima." Za razmetnika valja se brinuti, da preostali diel svoga života bezbrižno provede, te mu se bar nješto imanja sačuva, a za sliepca, koji nije kadar ništa zaraditi i koji je na ono upućen što je već prije sljepoće sobstvenim trudom ili nasljedstvom stekao, — nije dužan sud se brinuti!?

Kao što se vidi, ova su shvaćanja pogriešna i najzdravija je interpretacija §§. 269 i 270 o g. z. ona, koju je najviše sudište u Beču donelo, po kojoj „kuratela uvjek tamo mjesta ima, gdje je ispostavljena nesposobnost dotičnog, da lično sam svoje sobstvene poslove obavlja." (Kirchstetter. Comm ad §. 273 N. 5.) W. N.

Digitized by Google

Ostatak tražbine, koja je prvobitno iznosila preko 100 for., nemože se utužiti pod bagatelnim sudom.

Tužbom de pr. 14. svibnja 1880 br. 2087 gr. tužio je Andro Pučko Stjepana Cerovskoga na izplatu svote od 88 for. a. vr.

Na ročištu bude tužitelj upitan, dal imade glede ove svoje tražbine kakovu izpravu ili ne, pa je on na to producirao obveznicu dto. 28. studenoga 1872 vrhu 140 for. a. vr. te očitovao, da utuženih 88 for. predstavlja ostatak tražbine od prvobitnih 140 for.

Pošto je tuženik prigovorio izplatu ciele glavnice od 140 for. a. vr. sa pripad. i prigovor taj dokazao, bude tužitelj zahtjevom svojim odpućen.

Proti ovoj odsudi uloži tužitelj žaobu ništovnu, koja bude rješitbom kr. banskog stola od 2. ožujka 1881 br. 2958 riešena povoljno za tužitelja s razloga: „vidiv, da tužiteljeva tražbina proizvire iz obveznice vrhu 140 for. te se kao ostatak svote, nadilazeće 100 for. nemože o njoj razpravljati po propisih maličnog postupnika obzirom na ustanovu §. 4 zakona od 3. listopada 1876, — obnašao je odazvati se žalbi ništovnoj, koja je opravdana po §. 75 br. 2 istoga zakona, ter ukinuti prvomolbenu odsudu i po §. 78 naložiti sudu kotarskomu, neka uputi stranke, da povedu postupak pred nadležnim sudom po propisu redovita gradjanskog postupnika“. **Klofutar.**

Ako tuženik na tužbu, kojom se traži od njega izplata zajma, prigovori da mu je ono darovano što se išće kao zajam, ima tužitelj dokazati, da je uglavljen zajam.

A. tuži B. na izplatu zajma od 120 for. Tuženica prizna, da je primila onu svotu, ali ne kao zajam nego kao dar i navrati o tom glavnu prisegu.

Prvi sud sudio je na ovaj, po tuženici predloženi dokaz i to s ovih razloga:

Tužitelj zahtjeva tužbom svojom, da mu se plati uzajmljena svota; tuženica pobija navode tužbe i tvrdi, da joj je tužitelj poklonio 120 for., a pošto ona priznaje, da je primila od tužitelja rečenu svotu, i pošto ima ona dokazati tvrdnju, da joj ona svota darovana, moralo se je suditi na prisegu u osudi navedenu.

Na priziv viši sud bečki promjenio je osudu prve molbe i sudio na glavnu prisegu po tužitelju navraćenu o tom, da je svota ona „uzajmljena“; jer pošto tuženica poriče, da je primila zajam, kako tužitelj tvrdi, i pošto darovanje po njoj uztvrdjeno neriešava tužitelja dužnosti

Digitized by Google

dokazati, da je učinjen zajam, a tuženica posjedujuća novac nemože se pozvati da dokaže naslov svoga posjeda (§. 323 o. g. z.): to se je morao dozvoliti dokaz tužiteljev o pravnom razlogu njegove tražbine kao zajma.

Na molbu previdnu tužitelja potvrdi najviši bečki sud osudom od 3. svibnja 1881 br. 3851 osudu drugoga suda sa sliedećih razloga:

Uvaživ, da ima tužitelj dokazati činjenice, koje služe za temelj utužene tražbine; uzaživ, da se u nazočnom slučaju zahtjev tužbe upire na zajmovnu pogodbu, pa da mora tužitelj, pošto tuženica to poriče, izvesti dokaz; uvaživ, da tužitelja nemože te dužnosti riešiti tvrdnja tuženice, da joj je onih 120 for. poklonio, a po tuženici priznata okolnost, da ga je umolila, neka joj pokloni 120 for., neutemeljuje predmjeve o zajmovnoj pogodbi, pače tu upravo izključuje . . . morala se je potvrditi osuda druge molbe. „G.-halle."

Nasljedno očitovanje, što ga preda udova pokojnikova na temelju sačinjene ali sudu nepredložene nasljedne pogodbe i zamienite oporuke, ima se kod suda primiti (§§. 39, 40, 122 zak. od 9. kolov. 1854.)

Poslje smrti M. podnese njegova udova A. uvjetno nasljedno očitovanje na temelju nasljedne pogodbe i zamienite oporuke, uglavljene medju njom i njezinim suprugom u sredini mjeseca ožujka 1878; ali nepriloži te isprave.

Prva molba nehtjede za sada primiti nasljednoga očitovanja, jer da po ubaviesti načelnika obćine N., bijaše ta 28. i 29. ožujka 1878 sastavljena isprava predana pokojnomu M. 24. travnja 1878, a pred sudom nije dokazano, da ta isprava još obstoji. Ujedno d zvoljen je udovi A. rok od 14. dana da doprinese ispravu, a nakon toga roka da će se razprava ostavinska nastaviti.

Viši sud zadovoljio je utoku odove A. u toliko, što je naredio, „da sud ima podneseno nasljedno očitovanje primiti, pak pošto je brat pokojnoga M. podnio uvjetno nasljedno očitovanje na temelju zakona na ostavinu pokojnikovu, da ima prvi sud postupati po propisih §§. 125 i 126 car. pat. od 9. kolovoza 1854 (br. 208 d. z. l.) te izdati shodne odredbe, da se pronadje nasljedna pogodba i zamienita oporuka, na koju se pozivlje udova A., i onda dalje odrediti, što zakon nalaže, i to sve s razloga: jer je uvjetno nasljedno očitovanje, podnešeno po udovi A. sastavljeno u propisanoj formi, pa se s toga po propisu §. 122 spomenutoga carskoga patenta mora primiti; jer, ako obstoje protuslovna nasljedna očitovanja, valja postupati po §§. 125 i 126 istoga patenta; a pošto se tvrdi, da je pokojni M. ostavio nasljednu pogodbu i zamie-

Digitized by Google

nitu oporuku, da mora sam sud odrediti što treba, te dati sudb. povjereniku prema ustanovam §§. 39 i 40 rečenoga patenta shodne naputke".

C. k. najviši sud potvrdio je ovu odluku odbiv previdni utok B.

II. Mjenbeno-pravni.

Kako djeluje sa prihvatnikom mjenice sklopljena novacija na izdatnika (§§. 1376 i 1378 o. g. z.)

Dana 8. prosinca 1876 podpiše B. mjenicu kao izdatnik, izdanu na vlastitu zapovjed de eodem dato na 2000 for., koja dospieva 8. lipnja 1877. Mjenica girirana je dalje na A., jer je ovaj potonji pod tim uvjetom obećao uzajmiti novca C-u. Još istoga dana, kad je mjenica izdana i podpisana, sastavljena bje ob istom ovom zajmu bilježnička isprava, u kojoj C. priznaje, da duguje A-u na temelju mjenice uzajmljenu svotu od 2000 for, i da za sigurnost ove tražbine daje pod zalog svoje nekretnosti; 8. lipnja 1877 odredjen je kao dan izplate i obrečene 36% kamate od uzajmljenoga kapitala. Ovomu pravnomu činu nije prisustvovao B. Na temelju ove isprave upisano je pravo zaloga na C-ovih nepokretninah za sigurnost glavnice od 2000 for. c. s. c. na korist A. Kad je dospiela mjenica, pozva se C. na pogodbu, sklopljenu 8. prosinca 1876 sa A-om pak nehtjede dospiele mjen. svote izplatit. A. izposlova na temelju prosvjedovane mjenice platežni nalog na 2000 for. proti B-u, kojemu (platežnomu nalogu) ovaj prigovori. B. navede medju ostalim, da se mjenica u bilježničkoj ispravi niti nespominje, da je indi izgubila svaku kriepost; A. si je pribavio za jednu te istu tražbinu dvie isprave: mjenicu, kojom može brzo doći do ovrhe, i bilježničku ispravu, da si uzmogne pribaviti zalog i osigurati 36% kamate; A. da je već 30. srpnja 1877 vodio ovrhu proti C-u na temelju bilježničke isprave. Naprotiv tomu dokazivaše A., da B. nije pristupio bilježničkoj izpravi, ova se dakle njega netiče, za to da je dužan platit spomenutu svotu na temelju mjenice; on (A.) da je vlastan zahtievati izplatu od B., pošto ovrhom povedenom proti C-u nije njegova tražbina izplaćena. Bilježnička isprava izdana je s bog toga, jer je on (A.) obećao C-u, da će ga počekati isplatom do 8. prosinca 1877, ako bude C. točno plaćao 36% kamata, česa ipak nije činio.

Prvi sud izrekao je, da se platežni nalog ima dokinuti; druga je pako molba na priziv A-ov odsudila B. da ima platit 2000 for. c. s. c.

Naprotiv potvrdio je c. k. najviši sud bečki osudu prvoga sudca, jer da se mjenica i bilježnička isprava odnose na jedan te isti zajam, da je s toga obveza prihvatnika mjenice prestala, jer je medju A. i

Digitized by Google

pravim dužnikom C. nastupila novacija, usljed koje je mjenica, ma da i nije izdatnik B. pristupio bilježničkoj ispravi, kojom se nedvojbeno htjela obaći zabrana čl. 7 mj. z. glede obećanja kamata, te izmamiti zakonom nedopušteno doznačenje hipoteke, izgubila svoju kriepost, pošto sám izdatnik bez ikakova regresa po mjen. pravu proti već neobstojećemu prihvatniku nemože ostati u obvezi, a to tim manje, što po §. 1378 o. g. z. pogodbom novacialnom ne samo da utrnjuje prijašnja glavna obveza, nego i s ovom u savezu stojeća druga prava kao založna itd., a u bilježničkoj ispravi negovori se nigdje, da izdatnik mjenice ostaje u mjenbenoj obvezi i na dalje.

III. Kazneno-pravni.

K nauci §§. 197, 200 i 203 k. z.

Državno odvjetničtvo u P. tuži M. Č. rodjenu M. i J. M. trgovca u K., da su oboje ustupnu pogodbu od 11. ožujka 1880 sklopili bili, kojom M. Č. ustupljuje J. M. svoj materinji nasljedni dio u svoti od 463 for. gruntovno osjeguran na nepokretninah pripadajućih suprugom M. u P., i ovaj ga opet utuži, premda su oba već znala, da je taj nasljedni dio već davna izplaćen, te da su oba tim himbenim činjenjem kot. sud u N. u bludnju zaveli, čim je hipotekarnim posjednikom nanešena šteta nadilazeća 300 for., a tim da su se oboje zločina prevare po §§. 197, 200 i 203 k. z. krivcem učinili. — W. Č. muža M. Č. tuži, što je savjetom i naputom navlaš dao povoda sklopljenju ove cesije, te za sigurno izvršenje iste pružio pomoć, ma da je i on znao, da je ustupljeni iznos jur odavno izplaćen biti imao, a tim se on sukrivcem rečena zločina učinio.

Sud u P. usljed porotničkoga pravoreka rieši M. Ć. zločina prevare, dočim J. M. sbog ovoga zločina osudi na kazan 18 mjeseci tež. tamnice, a W. Č. sbog sukrivnje na tamnicu od jedne godine.

W. Č. nastupi odmah svoju kaznu, a J. M. prijavi ništ. žalbu, o kojoj ju ukidno sudište dne 11. lipnja 1881 razpravljalo. Branitelj osudjenika naglasi: da ovdje nemože biti govora o kakovom himbenom, to jest na prevaru smerajućem predstavljanju i činjenju, da tim kot. sud u N. nije u bludnju zaveden bio, jer je obzirom na tabularno stanje prenos tražbine imao dozvoliti, ma da mu je bilo poznato, da upitna tražbina „nedužno“ leži na imanju. U utuženju ove tražbine po J. M. nemože se dakle nazrieti nikakvo himbeno predstavljanje, jer po mnogobrojnih riešitbah vrhovnoga ukidnoga sudišta — pridonešenje neistinitih činjenica u kontencioznom postupku sbog pristojećega prava obran-

Digitized by Google

proti parničnomu protivniku — nemože se dokazanim smatrati za himbeno predstavljanje. Napokon moglo se je sbog učinjene izplate nepoštenomu cesionaru prigovoriti, te tim bi hipotekarni posjednik od svake štete sačuvan bio: zato moli, da se žalbom napadnuta osuda ukine, i J. M. odmah odrieši krivnje.

Zastupnik glav. prokuratora pobijaše navode branitelja jedino u točki: „da li je kot. sud u N. u bludnju zaveden“, prepusti razsudbi vrhovnoga ukidnoga sudišta, da stvar „eventualno“ iznovice pred porotu uputi. Nu ukidno sudište prihvati branitbena obrazloženja, ter prema tomu ukine osudu porotnoga suda u P., rieši odmah od obtužbe J. M., što dosljedno po §. 290 k. p. morade se i Č. — koji je jur 14. veljače 1881 kaznu svoju nastupio — odriešiti, koju okolnost ukidno sudište okružnomu sudu u P. odmah brzojavno dojavi. Preveo **M. P. J.**

K nauci §§. 171, 172, 173, 176 lit. b., i 178 k. z.

K. M. bivši marker u V. N., ukrade od J. G., s kojim je u jednoj istoj kavani služio, uložnu knjižicu štedionice u V. N., glaseću na 510 for. 53 novč. a. vr., podigne od tih novaca dana 31. prosinca 1880 odmah po učinu 50 for., a štedioničku knjižicu, glaseću na ostatak svote od 460 for. 52 nč., položi natrag u pohranu na predjašnje mjesto, dočim uzeti i dignuti iznos potroši i izdade za sebe. Držav. odvjet. dignuv proti K. M. tužbu nastojaše ju osnovati na tom, da je — što je štedionička knjižica sa pohranjenoga mjesta odnešena — tim „cio“ iznos iz posjeda ukraden, dakle je počinjena kradja u iznosu, nadilazećem 300 for. a. vr., ter da bi povratak uložnoga ostatka jedino na odmjeru kazne, a nikako na izreku krivnje, uplivisati mogao.

Od strane branitbe ipak je prigovoreno, da sama po sebi štedionička knjižnica nije nikakova stvar od vriednosti, nego da je jedino legitimaciona izprava na kakovu vrednost (uložka), dakle sredstvo u svrhu podignuća iste, kao što je n. pr. ključ od kovčega, u kom su novci pohranjeni, dakle da nije još „novac sam“, i dočim obtuženik već u početku tvrdjaše, da je jedno nakana imao, da si samo 50 for. prisvoji, što potvrdjuje i činjenica, jer si je „i zbilja jedino tu svotu od 50 for. uzeo“: nemože mu se stoga razloga imputirati nakana, da je hteo prisvojit si cio uloženi iznos. Sud usvoji potonji razlog branitbe, ter je obtuženika K. M. sbog zločina kradje od samo 50 for. odsudio na osammjesečnu težku tamnicu, čim se je i obtuženi zadovoljio.

Digitized by Google

Naš dopis.

Beč, 7. srpnja.

Možda vam neće doći nesgodno ovo nekoliko crtica, koje ću vam saobćiti, a kojim nisam našao traga u Mjesečniku.

Pred dva mjeseca zaključeni i razpušteni sabor ugarski stvorio je više znamenitih zakona n. pr. stečajni red, kaz. zak. o prekršajih, novelu gradj. parb. postupniku itd. Sada ugarska vlada čini priprave, da uzmogne te zakone provesti. Od tih priprava vriedno je zabilježiti onu, kako će se izvesti spojitba kasacionalnoga sa vrhovnim sudom. Prije kratka vremena najme sastade se u prostorijah kr. ug. kasacionoga suda konferencija, koja je viećala o spojitbi kasacionoga sa najvišim sudom, kako to novela gradjanskomu parbenomu postupniku propisuje. Radilo se poglavito o načinu spojitbe i o eventualnoj promjeni osobnih odnošaja. Konferencija zaključi, da će ministarstvu preporučiti, nek spomenuta novela 1. siečnja g. 1882 u kriepost stupi. Ministarstvo predloži, neka se broj pomoćnoga osoblja kod kurije umanji. Konferencija nehtjede na to pristati, nego zaključi, da će se za sada odgoditi definitivno uredjenje pomoćnog osoblja, dok praksa nepokaže, koliko ga treba. Broj sudaca ostati će isti, kao i do sada. Predsjednikom kr. kurije biti će judex curiae, drugim predsjednikom sadanji predsjednik najvišega suda, a podpredsjednikom sadanji podpredsjednik kasacijonoga suda. Predsjednikom senata kod najvišega i starijim sudcem kod kasacijonoga suda, koji su i dosele obavljali poslove predsjednika senata, povjerit će se predsjedničtva strukovnih senata. I tako se nastoji u Ugarskoj usavršiti sudstvo.

Zak. čl. 31 od g. 1871 §. 11 zajamčuje onim sudcem, koji deset godina neporočno služe, a tečajem toga vremena nisu promaknuti, veću plaću. Pred dva mjeseca pozva ug. ministarstvo pravosudja sve dotične sudce, neka se u tu svrhu prijave i svoje pravo obrazlože i dokažu. — Najviši sud stvorio je u jednoj od svojih zadnjih plenarnih sjednica kaznenoga odjela dva vrlo važna zaključka, naime: da se kod prekršaja, počinjenih proti zakonu o lovu, ili proti šumskomu zakonu, kazna slobode može zamieniti novčanom kaznom samo tako, da se za jedan dan računa 10 for. — Zanimiv je još ovaj prejudic. Vlastnik psa dužan je psa tako odbijati, da ne trči i ne laje za tudjimi koli; ako onaj, koji u kolih sjedi, odapne pa psa ubije, nije prekoračio — veli prejudic — granice nuždne obrane, te ne mora nadoknaditi štetu (N. s. 17759/880).

U Francezkoj misle promieniti nekoliko članaka zakona o trgovini. Već se u tu svrhu dulje vremena obraćali trgovački krugovi po Francezkoj na komoru, dok napokon vlada ne povjeri cielu stvar posebnomu povjerenstvu. Povjerenstvo se obratilo na kasacijoni sud s mol-

Digitized by Google

bom, nek i on o tom predmetu izrekne svoje mnenje, što ovaj posredovanjem ministra za pravosudje i učini. Radi se o sliedećem: Čl. 105 code de commerce ustanovljuje isto što i prva stavka čl. 408 njemačkoga (austr.) trgovačkoga zakona, naime da proti vozaru prestaje tužba čim se roba primi a vozar namiri. Nu osim te ustanove ima u čl. 408 još dvie stavke, koje govore o pravu sbog manjka, koji se kod predaje nije mogo opaziti, te sbog oštete dotične vozbine, o čem francezki trgov. zakon nesadržaje nikakvih ustanova. S toga su francezki sudovi odbijali i takve tražbine destinatara, što bi ih ovi podigli proti vozarom sbog manjka, koji se kod predaje nije mogao zamjetiti; dočim su željeznička družtva mogla i poslje predana vozena dobra tražiti prije krivo izračunanu vozarinu. U tu svrhu predložio je francezki kasacijoni sud promjenu čl. 105 i 108 code de commerce. Tu se u bitnosti veli isto, što i u njemačkom trg. zakonu, samo još nadovezuje: „Ako destinatar na zahtjev vozara kod predaje ne izpita vozbinu, gubi svako pravo, koje mu inače ovaj članak daje.“ Mnogo su razpravljali o tom, ima li u slučaju neopažene štete ili manjka kod predaje destinatar ili vozar dokazati, da je vozena roba oštećena ili da je manjka, te se napokon složiše u tom, da to mora kao i po njemačkom zakonu, dokazati primalac. Iz svega se vidi, da će se tom promjenom, a komora će ju sigurno prihvatiti, sgodno i shodno popraviti sadanji zakon. N—n.

Budget ministarstva pravde.

Beogradski pravnički list „Porota“ priobćuje proračun srbskoga ministarstva pravosudja za g. 1880—81. Ovi podatci zanimivi po sebi postat će još zanimivijimi, ako se sravni s njimi izdatak istoimeni u Hrvatskoj. Proračun srbski glasi ovako:

I. Ministarstvo pravde.

	din.
Ministar	12.630—
Načelnik II. kl.	6.062·40
2 sekretara II. kl.	7.578 —
Računoisp. III. kl.	3.283·80
3 pisara I. klase	6.062·40

II. Kasacioni sud.

Predsjednik	8.588·40
7 članova I. klase	49.509·60
7 „ II. „	42.436·80

Digitized by Google

	din.
Sekretar I. klase	5.052·—
„ II. „	4.041·60
„ III. „	3 536·40
„ IV. „	3.031·20
Arhiv i protokol	2.020·80
3 pisara I. klase	4.546·80

III. Apelacioni sud.

Predsjednik	7·072·80
4 člana I. klase	20.208·—
5 član. II. „	20.208·—
Sekretar I. „	3.536·40
„ II. „	3.031·20
„ III. „	2.526·—
Arhiv i protokol	1.768·20
Pisar I. klase	1.515·60

IV. Prvostepeni sudovi.

8 predsjednika I. klase	40.416·—
15 „ II. „	60·624·—
14 članova I. klase	49.509·60
35 „ II. „	106.092·—
44 „ III. „	111.144·—
7 sekret. I. „	15.913 80
18 „ II. „	36.374·40
5 računovodja I. klase	8.841·—
18 „ II. „	27 280·80
11 pisara I. klase	16.671·60
85 „ II. „	107.355 —
46 „ III. „	46·478 40

V. Apsanski zavod beogradski.

Upravnik I. klase	3,536 40
Računovodja I. klase	1.768·20
Sveštenik u Topčideru	2.020·80
Učitelj osudjen. škole	1.515·60
Ljekar	2.526·—
Čuvari	41.628·48

VI. Apsanski zavod požarevački.

Upravnik I. klase	3.536·40
Računovodja II. klase	1.515·60

Digitized by Google

Ljekar	505·20
Nadzornica	1.515·60

VII. Apsanski zavod niški.

Upravnik I. klase	3.536·40
Računovodja II. klase	1.515·60
Ljekar	2.020·80
Čuvari	81.755·68
Nastojnik	8.083·20

VIII. Obći troškovi.

Praktik. svijuh nadleštva	122.511·—
Za ogrev svijuh nadleštva	61.045·—
Crkva Topčiderska	505·20
Izdržav. svijnh apsenika	336.800·—
Solidbeni troš. čin. i prakt.	3.368·—
Svedoci ubogog stanja	1.515·60
Podvoz i dijur. čin. i prakt.	3.268·—
Pečatanje svijuh zakona	16.840·—
Kućna kirija min. prav.	2.880·—
„ „ suda varoši Beograda	7.200·—

K ovomu dolazi još trošak na „glavnu kontrolu“, koji iznosi 209.550 dinara i 46 para. Sav dakle trošak uprave pravosudja u Srbiji iznosi za računsku god. 1880—81 u svem: 1,765.310 din. 22 pare. Srbski dinar jednak je francezkoj franki. Ako se uzme da francezka franka po tečaju burzovnom vredi naših najmanje 46 novč., to iznosi sav trošak 812.042 for. 60 nov. našega novca.

Proračun hrvatskoga odjela za pravosudje, koji odgovara srbskomu ministarstvu pravde, ustanovljen je za g. 1881 na 1,167.257 for. a. vr., po čem se vidi, da je trošak našega pravosudja znamenito veći, pak ostaje i onda, ako se izluče neke stavke, kojih neima u srbskom proračunu n. pr. mirovine, u kojem slučaju ima se u srbskom proračunu izuzeti trošak na „glavnu kontrolu“, kakova neima u hrvatskom. A da se u Hrvatskoj u istinu više troši, netreba druge nego sravniti pojedine naslove našega proračuna sa srbskim. N. pr. središnja uprava stoji nas 27.882 for. Srbsku 35.616 dinara, pa tu dolazi i plaća ministra pravde sa 12.630 dinara; na stol sedmorice troši se u Hrvatskoj 51.921 for. u kojoj svoti sadržana su beriva predsjednika sa 7500 for., kasacioni sud srbski stoji 122.763 din., stoji dakle za nekoliko tisuća više nego hrvatski septemvirat, premda su članovi hrvatskoga vrhovnoga suda bolje dotirani. Naprotiv trošak za kr. banski stol stoji 108.740 for., a za apelacioni sud u Beogradu samo 59.866 dinara.

Digitized by Google

Trošak za sudb. stolove i kot. sudove proračunan je u Hrvatskoj na 716.287 for., dočim u Srbiji na sve prvostepene sudove pako 626.700 dinara, itd. Ovdje uzeli smo u račun samo trošak pravosudne uprave u gradj. Hrvatskoj, pribroji li se pak k tomu i isto takovi trošak u hrv-slav. krajini, koji se može uzeti na 650.000 f., to troši ciela Hrvatska i Slavonija na upravu sudbenu do 1.817.000 for., gotovo 1 mil. više nego kneževina srbska, dakako i posve je različito ustrojstvo upravno u nas.

Viestnik.

Hrvatski sabor zaključen je svečanim načinom 12. srpnja o. g. kraljevskim reskriptom, koji je Nj. preuzvišenost ban pročitao u sabornici. Već se čine priprave za nove izbore. Minuli trogodišnji zakonarski period, ako se i nemože gledeć na produktivnost sravniti sa prijašnjimi, ipak je nastojao u raznih područjih unaprieditи obće dobro. Predsjednik sabora ovako je nacrtao rad sabora za posljednjih triuh godina:

Stvoreno je više znamenitih zakona, od kojih su najznamenitiji: zakon o financijalnoj nagodbi, ugovoren medju kraljevinami Ugarskom, Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom, zatim zakon o preinaci zak. čl. I.: 1868.

Nadalje stvoreni su sliedeći zakoni: Zakon o produljenju financijalne nagodbe, zakon o indemnitetu do 30. lipnja 1879., zakon o ovrhah na beriva zajedničkih činovnika, zakon o proračunu za god. 1879., osnova zakona o seoskih i trgovištnih obćinah, zakon o produljenju financijalne nagodbe, o indemnitetu do 30. lipnja 1880. i do 30. rujna 1880., zatim popunjenje zakona o mjestnih sudovih, zakon o razširenju realne nadležnosti kr. sudbenoga stola u Belovaru, zakon o službenih kategorijah zem. službenikah umobolnice u Stenjevcu, zakon o proračunu za god 1880. i 81., zakon o inartikuliranju medjunarodnih uredaba proti filokseri, zakon o zajmu zu potresom oštećene zemalj sgrade, gradski izborni red, zakon o promicanju gospodarskih svrha.

Osnove zakona o uredjenju seoskih obćina te o popunjenju odvjetničkoga reda povukla je kr. zem. vlada natrag. Osim toga riešeni su predrazbroji zem. zakladah za g. 77., 78. i 79. Na sabor prispjelo je 800 podnesaka; od ovih riešeni su svi izim tri, naime: proračun cestogradjevina za god. 1880., izkaz o odkupnini i predlog kr. zem. vlade o podizanju ratarstva. Interpelacijah bilo je na kr. zem. vladu 112, vlada odgovorila je na 84.

— G. dru. L. Radivojeviću, predsjedniku kr. stola sedmorice kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, podieli Nj. c. k. apostol. Veličanstvo čast tajnoga savjetnika. U Zagrebu su sve sudbene oblasti čestitale Nj. preuzvišenosti, kao i prijatelji i znanci prvoga hrvatskoga sudca.

— Prof. dr. J. J. Hanel ostavio je 8. o. m. Zagreb i snjim Hrvatsku, te se vratio u svoju domovinu i na česko sveučilište. Njemu na čast priredi akademička mladež 7. o. m. svečani komers, na koji se sakupe svi njegovi drugovi profesori na fakultetu pravo- i državoslovnom, više profesora filozofičkoga i teologičkoga fakulteta te velik broj akademičke mladeži. Odlazećemu profesoru činile se srdačne ovacije sa svih strana one večeri, koje su

Digitized by Google

nastavljene i dovršene sliedećega dana, kad je svečanim načinom izpraćen na kolodvor i ondje se još jedan put oprostio od profesora i mladeži akademičke, naglasivajuć opetovano, da on neće nikada zaboraviti Hrvatske i ljubavi kojom ga je primila i — izpratila.

— Dru. Mavru Heyssleru, profesoru pravne filozofije i gradj. parb. postup. na bečkom sveučilištu, zatim dru Josipu vitezu Zhismanu, prof. crkvenoga prava na istom sveučilištu, podieljen je svakomu u priznanje njihova odlična djelovanja, naslov i karakter dvorskoga savjetnika.

— Dufaure. Dne 27. lipnja preminu starac Dufaure u 83. godini. Rodio se u Saujonu, departementu Charente inferieur g. 1798., učio je u Parizu prava, nastanio se g. 1820 u Bordeauxu kao odvjetnik; g. 1834 vidimo ga u Parizu kao člana narodne skupštine i od onoga vremena bijaše članom svake narodne skupštine francezke. G. 1839 bijaše ministrom Ljudevita Filipa, g. 1848 ministrom generala Cavaignaca, g. 1849 princa Ljudevita Napoleona, te ministar za vrieme predsjednika Thiersa i Mac Mahona počam od g. 1870; g. 1863 postade članom akademije. Nakon prevrata državne vlade u mjesecu prosincu g. 1851. dade se upisati u listu parižkih odvjetnika kod prizivnoga suda, i kao takav spadao je medju najodličnije i najuglednije odvjetnike. G. 1865 i 1864 bijaše bâtonnier, a od toga vremena član „conseil d' ordre". Počam od g. 1870 sve ga je više politika odvraćala od odvjetničkih poslova. Dufaure bijaše republikanac ali muž konzervativan; poslje izbora Grévya za predsjednika republike francezke malo se bavio političkimi pitanji, samo kad što uticao bi u razprave senata. Dufaure bijaše jednakim načinom dika politike kao i odvjetničkoga stališa.

Imenovanja. Josip Laudenbach, do sada podžup. perovodja, imenovan je perovodjom kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, nižega razreda.

Premještenja. Lazar Savić, kot. pristav premješten je iz Krnjaka u istom svojstvu k sudb. stolu u Vinkovce.

Stečaji. Katarina Matković, trgovkinja u Brodu. — C. k. kot. sud u Brodu n S. — Z. odvjet. Drag. Weselski, zam. Eduard Zeich bilježnik u Brodu. — R. pr. 17. ruj. o. g.

— Aleksa Popović, trgovac u Slatini. — Kr. sudb. stol osječki. — Z. odvjet. Franjo Verovski u Osieku, zam. Stjepan Mlinarić, odvjet. u Virovitici, upravitelj imetka Vaso Marković, trgovac u Pakracu. — P. r. 1. rnj. ove god.

— Friderik Röhr, vlastelinski činovnik na pustari Becenica, općine Sarvaške. — Kr. sudb. stol osječki. — Z. i pr. u. im. odvjet. Vaso Gjurgjević. zam. Jovan Muačević. — P. r. 31 kolovoza o. g.

Izpravi. U br. 6. razdjelu B. „Mjesečnika" o. g. u članku „Pravo naduknjiženoga vjerovnika u stečaju" ostale su sliedeće znatnije pogrieške, koje se ovim ispravljaju:

str.	307	redak	15 s dola	mjesto	tuženik	ima biti:	dužnik
„	309	„	7 s gora	„	drugom	„ „	dugom
„	311	„	15 „	„	zadružnim	„ „	zaduženim
„	314	„	17 s dola	„	T	„ „	A.
„	314	„	16 „	„	nadmašuje	„ „	nenadmašuje
„	314	„	6 „	„	naduknjižena	„ „	naduknjiženom
„	314	„	16 s gora	„	pravovaljano	„ „	pravovaljane

U broju pako 7 razdjelu A. „Mjesečnika", na strani 350 redak 9. s gora mora mjesto §. 555 stajati: §. 595 p. p.

Digitized by Google

Na koji momenat zadružno-diobnoga postupka valja gledati izričuć odluku?

Na zadružnom selištu Grabušić ostadoše iza smrti i udaje ostalih ovlaštenika četiri brata. Jedan od njih umre god. 1862 ostaviv iza sebe udovu Rozu i kćer Jelisavu. Udova Roza ode nekoliko godina kasnije sa zadružnoga selišta i udade se negdje u Zagrebu, a god. 1878 zatraži uz dozvolu tutora i tutorstvene oblasti diobu zadružne imovine za kćer si Jelisavu, koja medjutim takodjer neživljaše u zadruzi, već negdje kod tetke si, a kasnije u Zagrebu. Na ročištu pred občinskim poglavarstvom nehtedoše zadrugari pristati na diobu, ter budu spisi podneseni podžupaniji dana 14. kolovoza 1878. Na toj razpravi prigovoriše protivnici diobu tražećoj stranci, da se je je ona, neživuć već više godina u zadruzi, udala za nekoga Bručića, ter tim u smislu §. 27 sl. d. prestala biti članom zadruge. Okolnost ta bude doista konstatovana župnim uredom, koj posvjedoči, da se je Jelisava udala dne 14. rujna 1879 za Miška Bručića.

Na temelju toga izreče podžupanija odluku, kojom moliteljicu diobe odputi, buduć je udajom prestala biti članom zadruge Grabušić.

Proti toj odluci uloži Jelisava Bručić utok, na koji izda kr. vladni odjel za unutarnje poslove sliedeću rješitbu od 2. svibnja 1881 br. 10774: „Kr. ovaj vladni odjel za unutarnje poslove obnašao je utoku Jelisave Bručić, rodjene Grabušić proti tamošnjoj odluci od 2. siečnja 1881 br. 11, kojom se u riešenju pitanja njezina ovlaštenja na imovinu zadruge Grabušić iz Kebla kbr. 21 ista odbija sa zahtjevom, da joj se četvrtina imovine zadruge Grabušić izluči — mjesta dati, ter ukinuv tamošnju odluku od 2. siečnja 1881 br. 11 odrediti, da se utočiteljici Jelisavi Bručić pripadajući dio iz imovine zadruge Gra-

Digitized by Google

bušić izluči i to s razloga, jer je ona po svom tutorstvu na temelju dozvole kr. kot. suda u Krapini kao štitničke oblasti od 8. kolovoza 1878 br. 2440, izlučenje svoga diela iz zadružne imovine još kao djevojka zamolila, što je nadalje na temelju toga diobna razprava kod kr. podžupanije još iste godine u tečaj stavljena, ter ju okolnost ona, što je diobna razprava bez ikakovog uzroka protupropisno do udaje njezine zaležala, nemože lišiti toga njezinoga prava.“

Navedena rješitba dosudjuje ženskinji, koja se je tečajem diobnoga postupka udala iz zadruge, pravo na zadružnu imovinu stoga, što je diobna razprava bila stavljena u tečaj u vrieme, dok ona još ne bijaše udata, smatra dakle početak diobnoga postupka odlučnim momentom, na koj valja gledati kod presudjivanja pitanja, da li je zahtjev tužitelja (diobu tražeće stranke) osnovan ili ne.

Kaki upliv imade početak diobnoga postupka na dalji tečaj razprave i stvaranje odluke, o tom negovori zadružni zakon dašto ništa, ko što su u obće njegove formalno — pravne ustanove o zadružnih diobah dosta mršave. Ustanove, što ih sadržaje glede diobnoga postupka, naravi su posebne, valjajuć špccijalno za zadružne diobe. Gdje te ustanove nedotječu, valja dotično pitanje u smislu §. 32 z. z. riešiti po ostalih postojećih zakonih i propisih, kojim se je morati toliko puta uticati, jer zadružni zakon nije mogao izcrpsti svih propisa, koji će doći u doticaj s odnošaji, o kojih on govori. Tako nam je i pitanje ob uplivu pojedinih momenata diobnoga postupka prosudjivati po načelih, koja vriede u tom pogledu za pojedine momente civilne parnice. Provadjajuć bo zadružne diobe zauzimlje poslujuća oblast položaj sličan položaju sudca kod diobe gradjansko-pravnih zajednica. U oba bo slučaja uz diobu zajedničke imovine (ipsius rei divisio) uredjuju se i medjusobni odnošaji, potičući od zajednice, medjusobne tražbine, stoga i spada actio communi dividundo medju actiones mixtae, quae mixtam causam habent, ex duobus constant, id est rebus atque praestationibus. — I kod zadružnih dioba uz razdiobu imovine valjati će riešiti i osobne zahtjeve, nastale usljed zadružne sveze medju zadrugari.

Digitized by Google

Sadržaj obveznog odnošaja, što nastaje medju zadrugari usljed zadružne sveze, može bit različit, imenito se može poroditi pitanje o naknadi, što ju je dužan dati jedan drugomu, kao o naknadi onoga, što je zadrugar u interesu zadruge ili drugog zadrugara žrtvovao iz svoje posebne imovine, nadalje o naknadi onoga, što je zadrugar iz zadružne imovine ili imovine suzadrugara uzeo u svoj osebunjak, trošeć i rabeć n. pr. zadružna sredstva za obradjivanje, uzdržavanje svog osebunjka; napokon o naknadi onoga, za što je zadrugar prikratio ili oštetio zadružnu imovinu svojom krivnjom.

Oblastno sudjelovanje kod dioba prikazuju se više činom dobrovoljne sudbenosti (jurisdictio voluntaria) ondje, gdje medju zajedničari ne ima priepora o tom, da se zajednica imade dieliti.

Gdje se usuprot jedna stranka protivi diobi u obće ili diobi onakovoj, kakovu zahtjeva protivna stranka, tuj valja posebnom sentencijom riešiti priepor, imade li se dieliti, u kojem razmjeru itd. Tom sentencijom završuje se prvi stadij diobnoga postupka, naime stadij onaj, u kojem se imade izvesti na čistac pitanje ovlaštenja, i u koj stadij uvršćuje u ostalom provedbena naredba k z. z. izbor i zavjerbu procjenitelja.[1]

Čim se je prvi stadij završio odlukom ob ovlaštenju, imade sav dalji postupak narav ovršnoga postupka iduć za tim, da se izluče dielovi, kako ih je ustanovila odluka; a kako je ustanovljaj pitanja ob ovlaštenju temeljem svemu daljemu postupku, morati će se to pitanje, gdje god je prieporno, posebnom odlukom riešiti prije, nego se bude preduzimao dalji postupak.

Sudac dieleć gradjansko-pravne zajednice postupati će po gradjanskom postupniku, zadružne pako diobe, koje se prije zadružnih zakona razpravljahu takodjer po redovitom gradjanskom postupniku i pred redovitimi sudovi, provadjaju se sada prije svega po ustanovah zadružnoga zakona, a gdje ove uzmanjkaju, po ostalih postojećih propisih.

Od trijuh momenata, od kojih sastoji početak parnice, na

---

[1] Da li je to opravdano ili ne, o tom nećemo ovdje govoriti. Vidi: I. Zahar „Mjesečnik" god. 1875 br. 6.

Digitized by Google

ime podnesa tužbe, insinuacije (poziva) i litiskontestacije, igra ova posljednja u općem pravu najvažniju ulogu. I kod zadružnih dioba može početak diobnoga postupka imati znatne važnosti po materijalno-pravni odnošaj medju strankami, pak bi bilo najnaravnije nadovezati tu važnost na momenat, što odgovara litiskontestaciji u civilnom procesu, naime momenat onaj, kad se je tuženik izjavio na tužbu kontradiktorno, ter postanulo jasnim, da je dalji posupak od potrebe.

Ovaj momenat, prvo ročište, na kom diobu trazeća stranka obrazloži svoj zahtjev, a protivnici se izjave na nj, protiveć se diobi i poričuć ovlaštenje tužitelja, odgovara pravoj litiskontestaciji, kako nastajaše ona po rimskom i kanoničkom pravu „per narrationem propositam et contradictionem obiectam", i u mnogom slučaju doznavaju tuženici (protivnici diobu tražeće stranke) tek u ovom momentu točno, o čem se radi, jer im se riedko dostavlja tužba poput one u civilnom procesu.

Nu kako po našem civilnom pravu imade svaki od trijuh akata, što sačinjaju početak parnice, svojih materijalno-pravnih posljedaka, a najvažnija je insinuacija tužbe, valjati će i nam upliv početka diobnoga postupka nadovezati na onaj momenat, koj odgovara odlučnomu u tom pogledu momentu u civilnoj parnici polag postojećih propisa i zakona, na koje se u smislu §. 32 z. z. imade uzeti obzir.

O nekih posljedicah, što ih imade početak civilne parnice, ne može kod zadružnih dioba biti dakako govora već po samoj naravi stvari, tako o prekinuću zastare tužbe, jer tužba na razvrgnuće zadruge, actio communi dividundo, ne zastaruje, kao što actiones divisoriae u obće. Rekosmo, da po naravi same stvari ne može ovdje biti govora o prekinuću zastare, koja nastupa kod inih tužba već samim podnesom tužbe (§. 1497 o. g. z.), jer što §. 1481 o. g. z. navodi kao iznimku nezastarivost actionis communi dividundo, nije to u istinu nikakova iznimka, već sliedi iz same naravi zajednice, jer čim je dopušten iztup iz nje, ne može se stanje, kakovo postoji u zajednici, perpetuirati, to bi bilo proti principu: „in communione vel societate nemo compellitur invitus detineri", koje načelo vriedi i za za-

Digitized by Google

druge, čim je dopušteno njihovo razvrgnuće. Iz zadružne sveze potiču za pojedinca razni ograničaji, svagda može doći do raznih razmirica, u svakom momentu može dakle za zadrugara nastati potreba, da iztupi iz zadruge, u svakom momentu može biti actio nata.

Druge usuprot posljedice može imati početak postupka i kod zadružnih dioba. Tako već samim podnesom tužbe (molbe za diobu) prekida se odsuće zadrugarovo, o kom govori §. 28 z. z. Može se dogoditi naime, da se zadrugar, koj je dulje vremena nepovlašteno odsutan, nemože vratiti u zadrugu, jer mu ova krati povratak, pak da se ne navrši vrieme odsuća, sbog kojega bi izgubio zadružno članstvo, morati će ili udariti tužbom proti zadruzi, da ga prime, ili uztražiti umah diobu zadružne imovine, i tim je prekinuo svoje odsuće. Kad nebi on ma s koga razloga poveo tužbe proti zadruzi, pak kasnije nakon minuća 10 godina tražio diobu, a protivnici se pozivali na njegovo 10-godišnje odsuće: mogao bi on dokazati doduše, da se je htio vratiti u zadrugu, nu da ga zadrugari nisu pustili, da dakle nije bio 10 godina nepovlašteno odsutan, ali moglo bi se dogoditi, da će teže uspjeti, nego ako uztraži umah diobu.

Dalja posljedica početka diobnoga postupka može biti ta, da bude tuženik dužan restituirati rem cum omni causa, zahtjev bo tužiteljev od početka postupka obuhvaća ne samo glavnu stvar već i sve ono, što k njoj spada kao causa. Posljedica ta nastaje insinuacijom tužbe, koja u ostalom po obćem gradjanskom zakonu neima za nepoštena posjednika nikakove posebne važnosti, jer on odgovara od početka svoga nepoštenoga posjeda za plodove, koje bi bio mogao vući tužitelj po svojih individualnih odnošajih, da mu nije bio kraćen posjed (§. 335 o. g. z.), dočim po obćem pravu odgovara on za takove plodove tek iza insinuacije tužbe, a prije insinuacije samo za plodove, koje bi bio mogao on sam vući. Insinuacija tužbe od važnosti je dakle za poštena posjednika, koj od ovoga vremena odgovara za fructus perceptos i percipiendos, dočim plodova, što ih je pobrao prije insinuacije tužbe, ne mora restituirati, makar su i exstantes (§. 330 o. g. z). Što se tiče protutražbina tuženikovih prop-

Digitized by Google

ter impensas necessarias, utiles etc., prosudjuju se ove po valjajućih u tom pogledu načelih. Od vremena insinuacije tužbe nastaje za poštenạ posjednika dužnost, da stvar čuva i njom upravlja onako, ter ju bude mogao, u slučaju da podlegne, restituirati tužitelju; odgovara za dolus i culpa, nu za slučaj, koj nebi bio stvari stigao kod tužitelja, samo onda, ako je samovoljno t. j. sviestan si svoga neprava, vodio parnicu — litigare maluit quam restituere. (§. 338 o. g. z.) Prema tomu može tuženik priepornu stvar iza insinuacije tužbe otudjiti samo na svoju pogibelj.

Dočim po obćem pravu insinuacijom tužbe postaju i res litigiosa i actio litigiosa neodsvojivimi, neima po našem pravu insinuacija tužbe one posljedice, da bi iza nje učinjena alijenacija bila ništetnom. Usuprot odsvoj ostaje valjanim, ter tužitelj nemože proti stečniku rei litigiosae udariti neposredno ovrhom, već mora, hoće li doći do stvari, podići proti njemu novu tužbu. §. 378 o. g. z.

Nu ako i nebiva alijenacija, učinjena tuženikom iza insinuacije tužbe, ništetnom, čini ju ipak tuženik na svoju pogibelj, jer će morati, podlegne li, naknaditi tužitelju izvanrednu vriednost stvari (§. 378 o. g. z.), a ne možda tek ono, što je za stvar dobio, osim ako se je odsvoj dogodio proti njegovoj volji, n. pr. stvar se htjela pokvariti, ili kod izvlastbe itd.

Nepošteni posjednik, kao što glede plodova tako i glede same stvari, odgovara od vremena, kad je počeo mala fide posjedovati, za dolus i culpa, pače po našem pravu i za slučaj, koj nebi bio stigao stvari kod tužitelja (§§. 335, 328).

Slučaji ovakove odgovornosti nastaju ondje, gdje tužitelj nije posjednikom svoga diela. Često se naime dogadja, da koj član zadruge neuživa ništa od zadružne imovine, bilo što se nalazi izvan zadruge po svom zanimanju, bilo da mu nije moguće živjeti u zadruzi, ter je otišao u službu ili žive kod kojeg rodjaka. Ovaj potonji slučaj sbiva se osobito često kod malodobnika, kojim se mati kao udova udala u drugu zadrugu, ter uzela i djecu sobom na odgoj, a zadrugari malodobnika uzeše uživati i njihov dio. Uporabi iztaknutih načela može biti mjesta imenito kod potajnih dioba, gdje se često do-

Digitized by Google

gadja, da koja stranka neuživa diela, dopala ju potajnom diobom, ter se njezin zahtjev ni neukazuje strogo kao actio communi dividundo, jer zajednice neima, već je upravljen on onamo, da joj se uruči dio, što ga je dobila potajnom diobom. Poznato mi je slučajeva, gdje je dioba uz intervenciju oblasti bila provedena medju ovlaštenici, nu ne u gruntovnici, pak je jedna stranka izbacila iz posjeda dvie druge i sama stala uživati njihove dielove. Postupak trajao je mnogo vremena, proćerane stranke bijahu prisiljene otići u službu i tek nakon 8 godina bude prijašnja dioba potvrdjena, a iza pravomoćnosti odluke strankam predani dielovi. — Moguće je sad, da je uzurpator dielove protivnika opustošio, vinograde zapustio itd., bi li bilo dakle pravedno, da se tužitelju, koj se uz to iztrošio, retinira samo zapušteno i opustešeno tlo, bez dalje odgovornosti tuženika?

Navedena odgovornost nastaje insinuacijom tužbe, kako je rečeno, imenito kod potajnih dioba, dočim za zadruge u pravom smislu vriedi ustanova §. 29 z. z., odnosno §. 46 provedbene naredbe k z. z. Ako je naime zadrugar nepovladjeno odsutan, nu vrati se prije nego je minulo 10 godina, prije dakle, nego je izgubio odsućem zadružno članstvo, nemože tražiti diela iz one imovine, što ju je zadruga za vrieme njegova odsuća privriedila, niti odštete za medjutim otudjeni zadružni imetak. Taki odsutnik može dakle u vrieme svoga povratka tražiti dio samo iz one imovine, što ju posjedovaše zadruga onda, kad ju je ostavio, ako je medjutim zadruga imovinu umanjila, tad samo od one imovine, što postoji u času povratka, ne računajuć ovamo dakako privriede ni plodova za vrieme odsuća, ove bo može on tražiti tek od povratka, odnosno, ako ga zadruga nepusti kući, ter mora udariti proti njoj tužbom, od časa insinuacije tužbe i od toga vremena odgovorna mu je zadruga za odsvoj zadružne imovine. Iz ustanove §. 29 z. z. sliedi a contrario, da odsutnik, za koga se nemože reći, da je nepovladjeno odsutan, imade pravo ne samo na imovinu, što ju posjedovaše zadruga onda, kad ju je ostavio, već prema razmjeru svoga diela i na ono, što je zadruga za njegova odsuća privriedila, nadalje da je zadruga odgovorna takovomu odsutniku za otudjeni medjutim imetak.

Digitized by Google

Odgovornost tuženika datira dakle ovdje od vremena, kad je povladjeno odsutni ostavio zadrugu, pa makar morao udariti proti njoj tužbom, dočim kod potajnih dioba, gdje nemože biti govora o povladjenoj i nepovladjenoj odsutnosti, nastaje odgovornost tuženika od insinuacije tužbe, osim ako se može aplikovati na nj odgovornost malae fidei posesora.

Iztaknuv tako mimogredce, jer nam nije nakana baviti se pobliže pojedinimi točkami, upliv, što ga može imati početak diobnoga postupka po materijalno-pravni odnošaj stranaka, promotrit nam je prema stavljenomu pitanju, na koji momenat diobnoga postupka valja gledati, kad se izriče odluka ob ovlaštenju, da li je naime odlučnim kod toga početak diobnoga postupka, kako to uzimlje citirana rješitba vis. kr. zemaljske vlade, ili imadu li kaki upliv na odluku i promjene, dogodile se u vremenu, kad je postupak stavljen u tečaj, pa dok se izreče odluka. Kao što se može dogoditi naime, da podigne netko tužbu, kojoj u vrieme, kad ju podiže, manjka temelj, ali ona dobi taj temelj kasnije, tako može s druge strane podići tužbu posve osnovanu, nu usljed dogodjaja, sbilih se tečajem postupka, utrne pravo, na kom je on svoju tužbu temeljio. Kako bo nije moguće riešiti parnicu u istom momentu, kad je tužitelj podigao tužbu, već, da se konstatuje istinitost činjenica, na kojih tužitelj osniva svoju tužbu a tuženik obranu, treba često dulje vremena: mogu se u tom vremenu sbiti promjene, važne po pravo tužitelja i tuženika, pak prema tomu i po sadržaj osude. Pitanje to, u koliko imade sudac uzeti obzir na takove promjene, t. j. koji momenat imade smatrati odlučnim po pravo stranaka, izričuć o tom osudu, rieša va se u literaturi[1] razno.

Većina drži se u tom pogledu rimskoga prava, držeć odlučnom litiskontestaciju tako, da smije sudac zahtjev tužiteljev smatrati samo onda osnovanim, ako je on bio takovim u vrieme litiskontestacije, ter tada dosuditi tužitelju sve, što bi on bio imao, da ga je tuženik u vrieme litiskontestacije namirio, u pro-

[1] Schmid, Arch. f. civ. Pr. XXX. 7. Wächter, Erört. sv. III. str. 120 i sl., Keller, L. C. und Urtheil §. 22, Savigny VI. §§. 261, 262, 263. Vangerov I. §. 160 III. Windscheid I. §. 128 i dr.

Digitized by Google

tivnom pako slučaju imade tuženika absolvirati odputiv tužitelja s njegovim zahtjevom po poznatom: „non potest videri venisse in judicium id, quod post judicium acceptum accidisset, ideoque alia interpelatione opus est“. Drugi opet prave razliku medju actiones stricti juris i actiones bonae fidei. Istina doduše, da je litiskontestacija u starom rimskom pravu bila mnogo znatnijih posljedaka, nego u kasnijem, najpače današnjem pravu, ali ne valja zaboraviti, da je već samo rimsko pravo činilo tuj važnih iznimaka, imenito za slučaje, gdje je pravo tužiteljevo iza litiskontestacije utrnulo, kaki slučaj imademo i mi pred očima. (Vidi Schmid cit. str. 206—212). Za samo rimsko pravo valja praviti razliku medju actiones in personam i actiones in rem. Za actiones in personam, koje bijahu stricti juris, tvrdi se gotovo obćenito, da se tuženik imade kondemnirati bez svakog obzira na to, što je temelj tužbi, koja bijaše u vrieme litiskontestacije osnovana, kasnije prije osude odpao. Tvrdi se to poglavito na temelju nekog mjesta u Gajevih institucijah (IV. 114), koje veli, da su Prokulovci učili, da se imade tuženik kod stricti judicii actiones kondemnirati i onda, ako je iza litiskontestacije prije osude namirio tužitelja, „quia judicii accipiendi tempore in ea causa erat, ut damnari debeat“. Nu nazor taj nepostane obćenitim, Sabinovci ga punim pravom zabace, izjaviv se za absoluciju tuženika, kadgodj namiri on tužitelja prije osude. Taj nazor, izražavan izrekom „omnia judicia absolutoria esse“ budne u vrieme klasičnih rimskih pravnika obćenitim. Da li su rimski pravnici bili toga nazora i za ostale slučaje, gdje je prije osude utrnulo pravo tužitelja s inog kojeg razloga, nego li je izplata, čini se, da nije tako nevjerojatno, kad se uvaži, kako su se posljedice starog rimskog prava i strogi onaj formalizam sve više gubili. Za današnje pravo u ostalom iztraživanje o tom neima interesa, kad se znade za actiones bonae fidei, kakovom bijaše i actio communi dividundo, da je sudac morao uzeti obzir na dogodjaje sbile se iza litiskontestacije prije osude, a to vriedi danas za sve tužbe.

Što se tiče stvarnih tužba tvrde mnogi, da se kod njih imade tuženik bez svakoga obzira na kasnije dogodjaje kondem-

Digitized by Google

nirati, čim je tužba u vrieme litiskontestacije bila osnovana. Nu to načelo, izrečeno onako općenito, nenaravno je, niti ga izriču tako općenito vrela rimskoga prava, iz kojih se, kako dokazuju učitelji rimskoga prava, dade izvesti samo to, da tužitelju ne može škoditi, ako njegovo pravo iza litiskontestacije utrne s razloga, za koj se može tuženik učiniti osobno odgovornim, već da u takovom slučaju valja tuženika kondemnirati.

Za današnje pravo može se usuprot uzeti kao načelo, da se, utrne li pravo tužiteljevo iza početka postupka prije osude, imade tuženik absolvirati, tužitelj dakle sa svojim zahtjevom odputiti, ako razlog, s kojega je utrnulo pravo tužiteljevo, nije taki, za koj bi imao tuženik osobno odgovarati.

Po današnjem dakle pravu imati će sudac, izričuć osudu, gledati na tempus rei judicandae, nezaboravljajuć kod toga dakako na procesualne propise o doprinosbi novota,[1] s toga se punim pravom uzimlje obzir na tečajem postupka izpunjeni uvjet ili nastupili rok. Isto to pravilo imati ćemo uporaviti i u zadružno diobnom postupku, kad nam dodje taki slučaj. Ako je stoga u vremenu od podnesa tužbe do odluke tužitelj prestao biti članom zadruge, ter tim odpao temelj njegovu zahtjevu, biti će posve opravdano, da se on svojim zahtjevom odbije, osim ako su tuženici krivi tomu, što je njegovo pravo utrnulo. Radi se ovdje poglavito o gubitku zadružnog članstva udajom iz zadruge ili priženitbom u drugu zadrugu, u kojih slučajevih tvrdnja naša nije napokon za tužitelja ni nepravedna, ako se neće reći, da je nepravedna i ona ustanova, po kojoj član zadruge, udav se iz nje ili priženiv se u drugu zadrugu, prestaje biti članom zadruge, u kojoj se je rodio. Naknadu bo za ono, što je izgubio u zadruzi, koju je ostavio, našao je u zadruzi, u kojoj je udajom ili priženitbom stekao zadružno članstvo. Polazeć sa stanovišta, koga se drži vladna rješitba, može se lahko dogoditi, da bude neko u isto vrieme ovlaštenikom dvijuh i više zadružnih imovina, kao što je to bivalo po ustanovah zak. čl. IV. 1870, kojemu se to prigovaralo kao anomalija. Mužkarac ili ženskinja može zatražiti diobu zadružne imovine, ter bude postupak stav-

[1] V. Unger §. 131 os. 1.

Digitized by Google

ljen u tečaj. Bilo sad s koga razloga, riešaj se zategne više mjeseci ili godina, a molitelj se medjutim priženi ili uda u drugu zadrugu. Uzmimo sad, da mu žena resp. muž umre, a on traži opet diobu zadružne imovine, kojoj postade ovlaštenikom udajom ili priženitbom, ter se, dok medjutim nije riešen ni prvi predmet, udade ili priženi opet u treću zadrugu. Moguće je sada, da baš molitelj diobe, iduć upravo za tim, da steče što više imovine, zavlači dalji postupak ili se nebrine za nj, samo kad je jednom stavljen u tečaj, a tuženici, protiveć se i onako diobi, neće ga dakako požurivati. Da pako prodje lako više mjeseci i godina, dok se rieši pojedini zadružno-diobni predmet, pojmljivo je svakomu, komu je poznata u tom pogledu praksa. Često se mora držati po više ročišta i prije, nego se uzmogne završiti prvi stadij diobnoga postupka, riešiti naime pitanje ob ovlaštenju, i to bilo radi manjkavosti rodoslova, koj valja dati nadopunjati, bilo da imade odsutnika, kojim se mora staviti zastupnik ter iztraživati njihov odnošaj napram zadružnoj imovini. Konstatovanje samog ovog pitanja može iziskivati dulje vremena, dok se pronadje boravište odsutnikovo, uzrok i narav njegovog odsuća, da li se vraćao kući itd., nadalje okolnost ona, da li ga je 1. travnja 1848 zatekao na zadružnom selištu ili ne. Može se dogoditi nadalje, da jedna stranka poriče drugoj rodbinski odnošaj napram ostalim članovom zadruge, kako ga pokazuje rodoslov, tvrdeć n. pr. pogriešnim navod rodoslova, da se je ta i ta stranka priženila, da se je dotična ženskinja udala iz zadruge, nu kasnije silom se vratila kući s mužem i stala si prisvajati dio iz zadružne imovine. Sve ovo trebati će konštatovati saslušajem svjedoka, izpravami, dopisi sa oblastmi, koje mogu dati ubaviesti, a za sve ovo može biti od potrebe više vremena i posla, nego ga iziskuje drugi stadij diobnoga postupka.

Kad bismo uzeli, da je početak diobnoga postupka odlučnim momentom, po kom se imade prosudjivati kod izricanja odluke temeljitost ili netemeljitost zahtjeva, ter dosudili tužitelju pravo stoga, što mu je tužba bila osnovana u početku postupka, makar je temelj tužbi kasnije odpao: morali bismo s druge

Digitized by Google

strane odputiti tužitelja s njegovim zahtjevom, koj nije bio u početku osnovan, nu postanuo je takovim tečajem postupka, prije nego se imade izreći odluka ob ovlaštenju, ter ga uputiti na novi diobni postupak, nova interpelatione opus est!

Razlog, s koga se u našem slučaju imade molitelj diobe odbiti, isti je onaj, s koga mu zakon nedopušta biti članom dvijuh zadruga. Niti su tuženici krivi, što je tužitelj prestao biti članom zadruge, već je prije kriv on sam, niti se može na nje uporaviti načelo, po kom se tuženik ne smije samim trajanjem postupka obogatiti — lucrum ex ea re, quae in lite esse coeperit, facere non debet. Ono, što dobiju oni odpadom tužitelja, nije neopravdana dobit iz tudje imovine, nedobivaju oni toga sine causa. Svaki bo zadrugar imade pravo na cielost, jedna je samo cielost, i čim jedan od ovlaštenika odpane, stiču ostali ovlaštenici za toliko više, kolik bi bio dio odpaloga. Taj dio naravna je ostavina onoga, što je zadruga jur stekla, nije to nikakovo novo tečenje, ne nastaje pravo na taj dio tek odpadom kojeg od ovlaštenika, već taj odpad imade posljedicom, da se usljed njega ne ograničuje pravo ostalih; tim odpadom neprirašćuje im nikaki novi dio, već usljed njega ne dekrescira onaj dio, koj bi usljed konkurencije odpaloga bio dopao njemu.

Dr. F. I. Spevec.

Kada se izvan ništetnosti i izvan povrate u predjašnje stanje ima u jednoj te istoj parnici nakon pravomoćnosti osude donieti ponovo osuda?

Pod gornjim naslovom priobćen je u „Mjesečniku“ br. 5 o. g. (strana 257) pravni slučaj, a u br. 7 Mjes. o. g. razdjelu A. i B. izišla je od g. J. Pirke kratka kritika o njem. Na taj pravni slučaj i tu kritiku slobodan sam ovim nadovezati nekolike opazke.

Preporno je bilo u predležećem slučaju dvostruko pitanje: Ima li pravo tužitelj (odnosno zastupnik umrlog tužitelja) iskati obnovu rasprave i donašanje nove osude? I kojim načinom može on tu svrhu postići?

Digitized by Google

G. Pirka prvo pitanje mukom prelazi, ali predpostavlja, da se samo po sebi razumije, da tužitelju ono pravo doista pripada. Nego je svoju pozornost obratio izključivo drugom pitanju, pa razlaže, da put, odabran po tužiteljevom zastupniku, a muče odobren po najvišem sudištu — nije bio korektan, te da nije trebao prvi iskati donašanje odluke toga sadržaja: „da je tuženi dužan za svoj prigovor plaćena novca pridonieti nova dokazala, jer će se u protivnom slučaju nova osuda vrhu prvobitne tužbe izreći bez obzira na odlučnu prisegu, tužitelju u tečaju provedene parnice naloženu o tom, da tuženi „nije utužene svote natrag platio“ — nego da je imao u smislu §. 351 p. p. iskati dopunu prvašnje osude, koja se je manjkavom izpostavila.

G. kritik predpostavlja sebi tok pravilnog postupka ovako: Na stavljeni zahtjev, da se osuda po §. 351 p. p. nadopuni, odredi sud ročište za preslušanje protustranke, na kojem bi se tuženik ili dobrovoljno poslužio pravom u §. 269 p. p. njemu pridržanim, da nova dokazala pridonese — ili bi to propustio odnosno dokazom nebi uspio: a sud bi donio prema uspjehu rasprave novu osudu, osudjujuću ili riešavajuću. Da je pak prva osuda manjkava, g. kritik izvadja odtuda, što u alternativi iste osude, koja govori o posljedicah nastupljene, odnosno položene ili pak nenastupljene, odnosno nepoložene prisege, nije predvidjao treći slučaj, da polagatelj prisegu ovu nastupi, ali ju usljed svoje smrti nepoloži; g. kritik izrično zahtjeva za podpuno formulovanje osude, na prisegu glaseće, dodatak sa ovim tekstom: „Ako bi pako tužitelj tu prisegu pravodobno nastupio, no prije ročišta za polaganje iste umro, bez da bi se prisega imala položenom smatrati, izgubio bi tuženik to dokazalo, i bio bi dužan platiti gornju svotu sa prip. u roku od 14 dana, računajuć od dana sudbene obavjesti o sbiloj se smrti pod inakom ovrhom, no u kojem bi mu slučaju prosto bilo unutar spomenutog roka za uztvrdjeni faktum pružiti novi dokaz, dakle predložiti novu razpravu glavne stvari“.

Kada bi tekst §. 269 p. p. posve jasan bio, i kada bi ondje izrično sadržano bilo, da svakoj stranci pripada pravo

Digitized by Google

obnovu rasprave tražiti i protivnu stranku, ako je ova dokazalo prisege smrću izgubila, i ako pri obnovljenoj razpravi nebi nova dokazala dobrovoljno pridoniela — prisiliti: ili da za svoje nedokazane navode dokazala pridonese, ili da snosi posljedice §. 104 p. p. — onda bih se ja podpuno složio sa g. kritičarom, jer kako je već u utocih pravnog slučaja navedeno, §. 268 p. p. normira pravilo, a §. 269 p. p. iznimku o posljedicah, koje nastupaju kada polagatelj živ odnosno sbog smrti propusti prisegu položiti, pa zaoto i osuda na prisegu glaseća treba da je formulovana u skladu sa oba ta paragrafa. No pored sadašnjeg manjkavog teksta §. 269 p. p., predloženi po g. kritičaru dodatak za formulovanje osude jest problematične vriednosti. G. pisac najme predpostavlja kao jasno, da tužitelju doista pripada pravo iskati po njem predloženim načinom, da sud izreče novu osudu sa poprilici ovim obrazloženjem: „da je prva osuda ostala manjkavom, jer posljedice položenja ili nepoloženja prisege nisu u izcrpljenoj alternativi normirane, da je nastupio baš treći u osudi nepredvidjeni slučaj, da je baš usljed toga slučaja izgubio tuženik dokaz za svoj prigovor učinjene odplate, usljed čega stara osuda neima valjanosti, naprotiv je tuženiku u smislu §. 269 p. p. pružena prilika, da nove dokaze za svoje navode pridonese, da je tuženik doista pridonio nove dokaze (s kojimi je uspio ili nije uspio) [ili ih nije pridonio] te je sud donio novu osudu i suditi morao kako tenor osude glasi".

Da vidimo sad, kako se taj postupak sa našimi pozitivnimi zakoni slaže.

Uzmimo sa g. kritičarom, da je stara osuda doista manjkava. Tužitelj kao jedina stranka, koja je interesirana, da se osuda nadopuni, stavi na sud molbu u tom pravcu. Netreba zaboraviti, da §. 351 gr. p. p. predpostavlja, da stara osuda mora ostati netaknutom, jer se nova osuda (ili odluka) ima ograničiti na one prieporne točke u parnici, koje neriešene ostadoše. Po nazoru g. P. ostalo je u staroj osudi neriešeno pitanje: „šta će biti onda, ako tužitelj nastupi ali sbog svoje smrti nepoloži dosudjene prisege, bez da se u smislu §. 255 p. p. položenom ili nepoloženom smatrati ima", i tako bi dopuna stare osude

Digitized by Google

imala doslovce onako glasiti, kako ju je g. kritik formulovao (na strani 351 Mjesečnika izpod linije). No u oči pada, da tužitelj može zahtjevati i sud formulirati osudu „za onaj slučaj, ako tužitelj umre“, kad je taj slučaj de facto već nastupio. Nedvojbeno je dakle, da se u ime dodatka osude mora zahtievati i dosuditi bezuvjetno (pošto je uvjet onaj doista nastupio) ono, što je u staroj osudi uvjetno imalo biti dosudjeno, ali je pometnjom izostalo, naime da je tuženik dužan za 14 dana prvobitnu utuženu svotu platiti ili nova dokazala predložiti za podignuti prigovor uplate, u kojem će se slučaju parnica u smislu §. 269 p. p. ponovo raspraviti i novom osudom riešiti.

To bi bio jedini pravilni postupak pri dopuni manjkave osude. G. P. zamienio je posve dopunu manjkave osude sa novom raspravom i novom samostalnom osudom, a k tomu nas §. 351 p. p. nikako neovlašćuje. Po slovu tog zakona ima sudac bez preslušanja stranaka, na zahtjev ma koje stranke, na temelju predležećih spisa, donieti o mimoidjenom prepornom predmetu naknadno riešenje (osudom ili odlukom); dobro valja ovdje zapamtiti, da novo riešenje nesmije u ničem alterirati staru osudu. Stoga dakle postupajući po §. 351 p. p. nemože ni doći do nove rasprave ob ukupnom prepornom predmetu, i ako bi se sud poslužio svojim pravom, da usljed podnešene molbe za nadopunu osude odredi ročište za preslušanje protustranke (jer sud ima pravo u svakom slučaju odrediti ročište ili uziskati pismeno očitovanje) netreba iz vida izgubiti, da se protustranka niti smije niti mora upustiti u kakovu drugu razpravu nego jedino o zahtievanoj molbi. Uzmimo, da je zastupnik tužitelja, sliedeć savjet g. pisca zamolio dopunu manjkave osude i da je sud za preslušanje protustranke odredio ročište. Ako tuženik na ročištu dobrovoljno ponudi nova dokazala, te se i tužitelj u raspravu o tih dokazalih upusti — onda će slieditи nova meritorna osuda, ali ne dopuna stare osude; valja na umu imati veliku razliku izmedju jedne i druge osude; nova meritorna osuda predpostavlja, da stara, bila ona manjkava ili ne, pravovaljano nepostoji, jer se veoma dobro zamisliti dade, da se i podpuna (jasna) i valjana osuda sporazumom stranaka, nevaljanom proglasiti i riešenje pre-

Digitized by Google

pora novom samostalnom osudom zatražiti može; naprotiv dopuna osude predpostavlja još dvie osude, jednu manjkavu (nepodpunu) ali u obsegu svoje sadržine posve valjanu, i drugu koja će se tek naknadno kasnije donieti, i koja se nesmije prostirati dalje nego na preporne predmete u prvoj osudi neriešene. Ako se dakle tuženik dobrovoljno upusti u novu razpravu o prigovoru učinjene odplate pruživ nova dokazala, te stavi zahtjev, da se vrhu prvobitne tužbe donese njemu povoljna osuda bez obzira na staru, (dakle samostalna osuda) onda postaje molba radi nadopune manjkave osude bezpredmetnom i ročište odredjeno za raspravu o tom jednom pitanju, da li je stara osuda manjkava i kako se ima o neriešenom pitanju suditi — pretvara se sporazumom stranaka u ročište za raspravu cielokupne preporne stvari.

Dovdje sve dobro ide; no što onda, ako tuženik neće ni da se upušća u raspravu o prigovoru uplaćena novca, neće da pridonese nova dokazala, nego se očituje o zahtjevanoj dopuni stare osude i to po svoj prilici negativno, (jer stara osuda doslovce tumačena glasi povoljno po njega), a možda i jestno uzdajuć se, da će dopunbenu osudu, ako uzglasi nepovoljno po njega, putem priziva oboriti — ili napokon, ako se tuženik ogluši? Sud će donieti zahtievanu dopunu osude (ako je uvjeren, da je manjkava), ali nikako nesmije ta dopuna osude dirati u meritum tuženikovog prigovora ob uplati, niti se smije u njoj konstatovati, da se njom riešava ukupna parnica prvobitnom tužbom zametnuta, nego ona mora ostati ono što jest: dopuna manjkave ali pravomoćne osude. Sve to sljeduje iz procesualnog pravila: ne ultra petitum. Kako će ta dopuna glasiti, na to je kako gore navedoh, težko odgovoriti; po §. 351 morala bi onako glasiti, kao da je u trenutku stare osude donešena, t. j. kao da je dopunbeno riešenje sa manjkavim istodobno i u jednom odpravku osude donešeno, dakle onako, kako ga je g. kritičar u svojoj raspravici (na strani 351 Mjesečnika izpod linije) formulovao, no tako sbog faktično nastupivše smrti tužitelja doslovce glasiti nesmije, nego se mora formulovanje tako stilizirati, da uvjet tužiteljeve smrti odpadne, dakle po prilici onako kako

Digitized by Google

sam gore naveo. Iz svega sleduje, da put po g. kritičaru spomenuti nevodi neposredno k cieli nego samo posredno t. j. prvo se mora izhoditi osuda ili odluka toga sadržaja, da je tuženi dužan u roku od 14 dana pridonieti nova dokazala u svrhu nove rasprave i donašanja nove osude vrhu prvobitne tužbe — ili utuženu svotu u istom roku platiti. Ako tuženi nakon toga pridonese dokazala, sliedovat će razprava i nova osuda, i tako će po pravilu načinom g. kritičara nuždne biti u jednoj te istoj parnici tri osude, od kojih treća odpada samo u onom slučaju, ako tuženik u smislu druge osude dokazala nepridonese nego plati; a druga odpada u onom slučaju, ako tuženik pri ročištu odredjenom o nadopuni prve osude, prizna, da njegov prigovor odplate nije dokazan (da manjkava osuda glasi nepovoljno po njega) te dobrovoljno nova dokazala pridonese (jer u tom slučaju postaje dopuna osude bezpredmetnom i slieduje samostalna meritorna osuda). Ako tako stoji, onda dolazimo do toga rezultata, da je u našem pravnom slučaju upravo tako postupano, kako bi se moralo po nazoru g. P. postupati; razlika je prividna, jer zahtjev tužiteljevog zastupnika nije izrično utemeljen na §. 351 p. p. i jer je isti iskao donašanje odluke a ne osude.

Što se tiče forme zahtjevanog sudbenog riešenja, već je istaknuto, da je slobodno donieti i dopunu manjkave osude u vidu odluke (§. 351 p. p.), dakle tu je suglasnost sa nazorom g. kritika podpuna, nu suglasnost o sadržini stavit se imajućega zahtjeva i sudbene riešitbe nije lahko pojmiti; pri svem tom držim, da se dade i ta suglasnost uviditi, kada se eliminiraju slučajevi, koji su nastupiti mogli i u postupku po g. kritiku napadnutom: da tuženik dobrovoljno prizna, da je stara osuda manjkava, da nepovoljno po njega glasi, da je smisao §. 269 gr. p. p. takav, da on ili mora vršiti tamo pridržano mu pravo pridonašanja novih dokaza ili snositi posljedice §. 104 p. p. glede okolnosti učinjene odplate, napokon se odmah dobrovoljno upusti u meritornu raspravu i dokaze pridonese o prigovorenoj odplati. Izvan tih predpostavaka, može tužitelj jednim i drugim načinom doći do svrhe samo tako, da uzište riešitbu toga sadržaja: da je tuženi dužan u stanovitom roku ili nove

Digitized by Google

dokaze za svoj prigovor pridonieti ili utuženu svotu platiti. Sama stilizacija te odluke (ili osude po g. kritičaru) u stvari ništa ne mienja.

Po želji g. kritičara imala bi dopuna osude glasiti: da tuženi ima pravo, pošto je slučaj smrti tužiteljeve pod uvjeti §. 255 p. p. nastupio, nova dokazala pridonieti, ali je dužan to pravo vršiti u roku, koji mu se sad naknadno odmjeri, jer bi inače morao snositi posljedice §. 104 p. p., a tim bi ujedno obvezan bio utuženu svotu bezuvjetno platiti. U pravnom slučaju stilizacija zahtjeva i odluke glasi: meritornom starom osudom riešena parnica ima se ponovo raspravi podvrći, te je tuženik dužan nove dokaze pridonieti, jer će se u protivnom slučaju donieti nova osuda bez obzira na odlučnu prisegu u staroj osudi dosudjenu. Po ovoj formuli izlazi ta posljedica, da će se nakon pravomoćnosti same formulovane odluke odmjeriti rok tuženiku, da nova dokazala pridonese, i da će po bezuspješnom minuću toga roka svakako slieditи nova osuda u tom smislu, da se tuženik bezuvjetno osudjuje na platež utužene svote. Jedina dakle razlika izmedju napadnutog i preporučenog postupka leži u tom, što se po prvom postupku u drugoj riešitbi sudbenoj odmjerava odmah rok, u kojem se dokazala pridonieti imaju, nego bi se isti naknadno odmjeriti imao, i što svakako nova meritorna osuda slieditи ima — a po postupku g. kritika u drugoj sudbenoj riešitbi mora odmah odmjeren biti rok za dokaze ili za platež, dakle treća osuda nemora ni slieditи. No i jedna i druga razlika nije bitne naravi, jer i po prvom postupku može se odmah u zahtjevu molbe za izdanje odluke, dakle i u toj odluci bez zazora uvrstiti rok za nove dokaze (ali ne ujedno i za eventualni platež); a broj sudbenih riešenja ostaje u oba postupka u najviše slučajeva isti, kako nas uči siedeće posmatranje:

(Konac sliedi.)

Digitized by Google

Još jednom §. 414 k. p. i §. 2 min. naredbe od 7. kolovoza 1857.*)

Na primjetbe, napisane ob ovom predmetu po g. A. u „Mjesečniku“ br. 7 razdj. B. o. g. na moj članak, tiskan u Mjeseč. br. 5 razdj. A. o. g., moram u kratko sliedeće opaziti:

G. pisac navodi, da je zaoto naveo §§. 70 i 71 k. p. od 17. svibnja 1875. u svojoj razpravi, da se dobije predpostava, kako da državnomu odvjetničtvu, koje nije pritomno kod proglašivanja osuda kot. sudova o prekršajih, teče prizivni rok od dana izza dostavljene mu osude.

Nu pročitav iznovice te paragrafe nemogoh u njih naći one predpostave, koju je g. pisac našao. Isti bo §§. govore doduše ob obznanjivanju odredaba sudbenih i to u općenitoj glavi, a napose §. 71 spominje dostavu sudb. odluka drž. odvjetničtvom, što bi i za naš slučaj imalo važno biti. Nu iste ustanove opredieljuju samo način, kako se doglašuju dr. odvjetničtvu sudbene odluke, kad mu se iste po postojećih propisih k. p. priobćuju odnosno priobćiti moraju. Pošto pako kod rasprava o prekršajih drž. odvjetnici redovito neprisustvuju, te im se osuda nemora priobćiti, to je eo ipso gornja ustanova §. 71 k. p. za naš slučaj bez važnosti.

Nebi dakle u pogledu prizivnog roka drž. odvjetničtva proti osudam kot. sudova u prekršajih ništa drugo po novom k. p. preostalo, već držati se jedino općenite ustanove §. 414 k. p. — kad nebi bilo ustanova izvan novog k. p. od 17. svibnja 1875, o kojih sam nastojao obrazložiti u svojoj razpravi, da nisu ukinute novim k. p., najme ustanove §. 41 naputka za kaznene sudove od 6. lipnja 1854 (poduprtog §. 27 lit. f. novog k. p.) i min. odpisa od 6. svibnja 1856.

Ovdje ću na obranu mog mienja dodati još sliedeće:

Člankom II. zakona ob uvedbi k. p kaže se izrično: svi zakoni i naredbe, stojeće u oprieci s ovim zakonom itd. neimaju krieposti. Gornje pako citovane ustanove, obstojaše

*) Ovim smatramo razpravu ob ovom pitanju završenom. Ured.

Digitized by Google

prije uvedenja novog k. p., nisu u oprieci s ovim, dapače glede prekršaja su posve skladne ustanove k. p. od 29. srpnja 1853 i naknadnih propisa sa ustanovami novoga k. p., osobito što se tiče priziva drž. odvjetničtva proti osudam kot. sudova — izuzev dakako novu inštituciju sudb. priseżnika. I sam §. 414 novog k. p. Kolikogod je obćenit, ipak ništa izričnа nespominje o prizivnom roku drž. odvjetničtva, najme da iste ustanove valjaju beziznimno i za drž. odvjetničtvo — pak držim da i tim §-om, koji se mora nuždno uzeti u savez sa gornjim čl. II. zakona ob uvedbi novog k. p., nisu ukinute gore navedene odredbe zakonske. Uzme li se pako napose u obzir ustanova §. 27 lit f. novoga k. p., koja glasi: „Odvj. državni ima nadalje vlast istrage radi prekršaja, koje se voditi imadu kod sudova kot., nalazećih se u okolišu sudišta, pregledavati i proti osudam njihovim poprimiti priziv“ itd.: to ova odredba, držim, osobito utvrdjuje moj nazor. Jer riečca „i“ spaja oboje „pregledavati“ i „priziv poprimiti“, dakle dopušta, da drž. odvjetnik može i inače saznati sadržaj osude i priziv proti istoj poprimiti, a ne samo proglašenjem iste osude, jer bi inače zakonodavac sigurno naveo bio: prisustvovati razpravam i proglašenju osuda, ter proti istim priziv poprimiti.

Konačno, koji je razlog zaoto, da se zakon, koji u §. 413 k. p. iznovice daje pravo prizvati drž. odvjetniku proti osudam kot. sudova, ograničuje samo na najuže slučajeve t. j. na tri dana iza proglašenja odnosne osude, što izričnо bar neustanovljuje §. 414 k. p.?

Držim da takovo tjesno tumačenje toga §. barma nebi išlo u prilog točnosti pravosudja kaznenog, kadno drž. odvjetničtvo kod razprava o prekršajih i kod proglašivanja osuda skoro nikad neprisustvuje. Nu da moj navod pobija g. pisac, tim se većma čudim, što je on za prizivni rok drž. odvjetničtva proti osudam kot. sudova zagovarao i ukinutu jur ustanovu §. 2 min. naredbe od 7. kolovoza 1857, najme rok 6 mjeseci, računajuć od dana, kad je dostavljena osuda obtuženomu. Da g. pisac u obranu sveudiljne krieposti §. 2 min. naredbe od 7. kolovoza 1857 navadja još i min. naredbu od 28 lipnja 1858 br. 12925,

Digitized by Google

hvala mu, jer ista ide samo u prilog mom nazoru u tom pogledu, najme da je §. 2 min. naredbe od 7. kolovoza 1857 ukinut carskom naredbom od 3. svibnja 1858.

Čudno mi je, da je g. pisac predmnjevao, da će priziv u roku gornje min. narodbe od 7. kolovoza 1857 podignut imati samo inštruktivnu posljedicu, kao n. pr. u Cislajtaniji ništovnica u zaštitu zakona. Odakle to crpi g. pisac po propisih novog k. p., koji ni iz daleka nepozna ništovnice u zaštitu zakona?

U ostalom ostajem u svem kod mnenja, izraženoga u mom prvom članku, u kojem me je g. pisac još svojimi opazkami utvrdio.

Dr. **St. Posilović.**

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Kako se rješavaju tužbe uzazivne kod gradnja?

Na uzazivnu tužbu prve hrv. štedionice proti dr. J. H., da tužbom svojom dokaže prigovore proti gradnji kuće tužiteljice, naloženo bijaše odlukom od 7. lipnja 1880 br. 2279 tuženiku, da za 30 dana na uzaziv ili odgovori ili da za izvedenje svog prava podigne tužbu i to tim sigurnije, jer će mu se u protivnom slučaju nametnuti vjekovito mučanje.

U utoku navodi prva hrv. štedionica: Ovom odlukom povredjena je ustanova §. 611 gr. p. p., koja je izrično mjerodavna kod postupka na prigovore stavljene proti novoj gradnji.

Taj §. 611 gr. p. p. u prvom odsjeku pravi bitnu razliku od §. 600 p. p., jer izuzimlje slučaj uzaziva, označen u §. 596 sl. d. p. p. pa glede ovog ustanovljuje odlučno, da mora izazvani prigovoritelj svoje prigovore, koje je proti gradnji pred političkom oblasti stavio, tužbom dokazati, dočim §. 600 p. p. kaže, da se uzaziv u slučajevih §. 596 p. p. dakle samo u onih, u §. 611 p. p. izrično neizuzetih, to jest u onih pod slovi a, b, c i e u §. 596 p. p. navedenih ima riešiti alternativno tako, da uzazvanik ima ili odgovoriti na uzaziv ili podnieti tužbu na izvedenje prava svoga.

Na temelju te tako jasne ustanove §. 611 p. p. nije mogao sud protivniku dozvoliti, da može na utjecateljevu izrično na temelju §. 611

Digitized by Google

p. p. podnešenu uzazivnu tužbu odgovoriti, nego bi mu morao izrično naložiti, da je dužan svoje prigovore, stavljene proti namienjenoj gradnji u roku od 30 dana baš tužbom dokazati.

Napadnutom odlukom bi se postiglo protivno onomu što §. 611 p. p. ustanovljuje, jer je ovaj paragraf iznimka od ustanova u poglavju XXVI. parb. postupovnika za parnicu uzazivnu propisanih, pošto je zakonodavac posebnimi propisi §. 611 p. p. želio ustanoviti brži postupak kod gradnje nego li je onaj kod ostalih uzaziva, pa tim prepriečiti tako zvanu uzazivnu parnicu i odrediti, da imade odmah na uzaziv uzslieditи uzazvana tužba.

Istina je, da §. 611 p. p. u svom drugom odsjeku kaže, da se postupak kod uzaziva kod prigovora proti gradnji ima ravnati po propisih, datih za parnicu uzazivnu u obće, nu ovaj postupak odnosi se na postupak kod uzazvane tužbe, to jest kod tužbe, koju imade uzazvanik na uzaziv podnieti, ne pako na postupak parnice uzazivne, koji §. 611 p. p. u prvom odsjeku izključuje. — Zaključuje molbom, da se preinači odluka prvoga suda i izreče po tužbenom zahtjevu.

Banski stol je s razloga, što je za nazočnu tužbu radi prigovora stavljenih proti novoj gradnji, kano kakova je nazočna, normiran postupak u §§. 610 i 611 p. p., koj se bitno razlikuje od postupka propisanog u §. 600 p. p. za obćenite uzazive — te s razloga, što se uzazvanik, koj se opire gradnji, ima jedino uputiti, da prigovore svoje proti gradnji izvede tužbom, nipošto pako neima se uzazvaniku na volju staviti, da u uzazivnoj tužbi radi novih gradjevina §. 596 sl. d. p. p. ili odgovori na uzaziv ili da za izvedenje svog prava podigne tužbu: obnašao zadovoljiti utoku i uzazvaniku naložiti, da u roku od 30 dana prigovore svoje proti gradnji izvede tužbom tim sigurnije, jer će mu se u obziru tih prigovora naložiti vječito mučanje te uzazivniku dozvoliti, da gradi po podieljenoj mu osnovi.

Proti ovoj odluci podastre dr. J. H. previdni utok sliedećega sadržaja:

U predstojećem slučaju radi se o formalnom pravu, o pitanju gr. p. p., koje ujedno dolazi pred judikaturu, te zato i nije sva judikatura jednoga mnienja; radi se o tom:

a) ima li kakvoga pravnoga postupka o povedenoj uzazivnoj tužbi i

b) ako ga ima, po kojih se propisih ravna postupak u povedenoj tužbi?

Forma dat esse rei. To je aksioma svakoga juriste.

Stanje stvari. U uzazivnoj tužbi de praes. 25. svibnja 1880 br. 2289 stavio je tužitelj uzazivnik petit:

neka mi sud naloži, da imam svoje „podičeno pravo“ i na

Digitized by Google

temelju toga, kod obavljena dne 10. svibnja 1880 po zagreb. občinskom poglavarstvu očevida proti toj namienjenoj gradnji stavljene prigovore, za 30 dana tužbom dokazati, pod prietnjom pravne štete.

Sud prve molbe, odlukom od 7. lipnja 1880 br. 2279, u riešenju spomenute tužbe naložio mi je: „Da imam u roku od 30 dana ili odgovoriti na uzaziv, ili za izvedenje prava svojega podignuti tužbu pod prietnjom pravne štete“.

Proti tomu, što je sudac odredio, da imam podnieti svoj odgovor (parnični spis) u roku od 30 dana, uložio je tužitelj uzazivnik utok de praes. 27. lipnja 1880 br. 2682, i vis. kr. banski stol naredbom od 8. srpnja 1880 br. 7512 obnašao je, davši mjesta utoku, odluku prvoga suda preinačiti ter naložiti mi: da u roku od 30 dana prigovore svoje proti gradnji izvedem tužbom pod prietnjom pravne štete.

Do toga zaključka došlo se je po praemissi: da se „postupak“ §§. 610 i 611 bitno razlučuje od „postupka“ §. 600 gr. p. p.;

da se kod gradjevne uzazivne tužbe uzazvanik ima jedino uputiti, da prigovore svoje proti gradnji izvede tužbom; nipošto pako nema se izazvaniku na volju ostaviti, da na uzaziv odgovori!

Sud druge molbe poveo se je za pravnimi nazori tužitelja izazivnika, očitovanimi u utoku, ovako glasećimi:

Istina je, da kaže §. 611 g. p. p. u svom drugom odsjeku: da se postupak i kod uzaziva radi prigovora proti gradnji ima ravnati po propisih datih za parnicu uzazivnu; nu ova ustanova odnosi se samo na postupak **uzazvane** tužbe, ne pako na postupak parnice uzazivne, koju §. 611 u prvom odsjeku izrično izključuje.

Kakvo je to protuslovje?

Najprije se kaže, da se i **kod uzaziva** radi prigovora proti novoj gradnji **ravna** postupak po propisih, datih za parnicu uzazivnu (§. 611 g. p. p.), a onda se odmah zatim veli upravo protivno, da se kod uzaziva (uzazivne tužbe) radi prigovora proti novoj gradnji **neravna** postupak po propisih datih za parnicu uzazivnu, pače da §. 611 g. p. p. izključuje svaki postupak kod parnice uzazivne?

Kr. stol sedmorice sigurno je već opazio, da je banskostolnom ovom prvom odlukom, izdatom na tužbu, ex primo decreto anticipirana već i sama osuda ob uzazivnoj tužbi, osuda naime: da uzazivnoj tužbi ima mjesta, i da se mora podići uzazvana tužba.

Odgovara li ovakovo shvaćanje i tumačenje zakona u tom poslu jasnim ustanovam zakona?

Neodgovara, jer §. 611, koji govori o gradjevnoj uzazivnoj tužbi, najprije ustanovljuje:

a) da poduzetnik gradnje može one, koji se gradnji opiru, „uzaz-

Digitized by Google

vati na tužbu", govori dakle o tužbi uzazivnoj i daje poduzetniku gradnje vlast, da podigne tužbu uzazivnu, onda propisuje

b) da poduzetnik gradnje (tužitelj uzazivnik) ima realnoj oblasti gradjevnoga zemljišta predložiti dvogub naris od gradnje; ustanovljuje dakle nadležnost suda i nadopunjuje propis §§. 10 i 598 gpp., kako se tužba ima urediti; propisuje nadalje

c) da tužitelj uzazivnik ima od realnoga suda u uzazivnoj tužbi zahtievati: da uputi uzazvanike, neka prigovore svoje proti gradnji izvedu tužbom; dakle odredjuje, kako ima glasiti petit u uzazivnoj tužbi; napokon propisuje:

d) da se **postupak u ostalom** ravna po propisih, koji su dati za **„parnicu uzazivnu"**, ne pako za parnicu uzazvanu, i da **razprave pismene** o predmetu tužbe treba pospješiti odredjenjem kraćih rokova; odredjuje dakle, da sudac, pošto je primio tužbu, ima u ostalom, dakle u svem, što sliedi izza predane ili povedene tužbe uzazivne gradjevne, upravo onako i samo onako postupati, kako je to propisano postupkom, „za parnicu uzazivnu u obće", dakle da sudac ima i tu uzazivnu tužbu najprije rješiti, kako se rieševaju tužbe uzazivne u obće (ergo shodno §. 600) pak onda, kad se o predmetu tužbe zametne i vodi pismena razprava, da uznastoji tu pismenu razpravu pospješiti odredjenjem kraćih rokova za sve ono, što se na tu pismenu razpravu odnosi.

Na kratko i konkretno: §. 611 propisujući pravni postupak glede tužbe uzazivne gradjevne propisuje najprije:

1. Tko ima, proti komu ima, gdje ima i kako ima da povede i uredi ovu vrst uzazivne tužbe; onda

2. kako se ima „postupak u ostalom", postupak dalnji obaviti glede povedene tužbe, napokon

3. da se pismene razprave u uzazivnoj tužbi imaju pospješiti odredjenjem kraćih rokova.

Ob izazivnoj tužbi ima se dakle zametnuti „pismena razprava", a pismena razprava biva zametnuta o tužbi, ako se odredi podnešenje pismenoga odgovora na tužbu.

§. 611 dakle i sam odredjuje, da se ob uzazivnoj tužbi gradjevnoj ima voditi razprava pismena t. j. da se shodno §§. 600 i 52 gpp. ima odrediti rok za podnešenje odgovora na uzaziv.

Ovaj rok, odredjen za „odgovaranje na uzaziv" je pače po §. 91 gpp. produljiv.

Za parnicu uzazivnu u obće dan je postupak u sliedećih propisih: §. 598 normira tužbu te propisuje: pred kojim se sudom ima podignuti i kako se ima (pogledom na §. 10 gpp.) urediti tužba uzazivna. Kod gradjevne tužbe uzazivne čini to isto §. 611 prvom

Digitized by Google

i drugom stavkom. Jer: kao što §. 598 odredjuje najprije, da je tužitelj uzazivnik vlastan tužiti dičitelja uzazvanika pri vlastitom sudu „na izvedenje svoga prava podignućem tužbe“, isto tako i §. 611 neodredjuje drugo, nego da je poduzetnik gradnje, t. j. uzazivnik vlastan tužiti uzazvanika, tuženika, koji se gradnji opire, pred realnim sudom gradjevnoga zemljišta „na izvedenje svojega prava podignućem tužbe“; — zatim: kao što §. 598 odredjuje, da predmet podike mora biti točno označen i posvjedočen kao što treba, isto tako i §. 611 neodredjuje drugo, nego da se, u svrhu konkretiziranja stvari: predmet tužbe, naime naris nove gradnje, ima in duplo priložit tužbi (jedan za sud drugi za tuženika); — dočim oba §§. sadržavaju napokon isto zapriečenje pravne štete (vječito mučanje), samo §. 611 prema naravi stvari s dodatkom, da će se inače uzazivniku dopustiti da gradi po predloženoj osnovi, i da se postupak i ob ovoj uzazivnoj tužbi, normiranoj (§. 611) posebice, u ostalom, što se ima činiti, naime nakon povedene tužbe, ravna po propisih, datih za parnicu uzazivnu u obće tim jedinim ograničenjem, da se „pismene rasprave“ o toj tužbi imadu pospješiti odredjenjem kraćih rokova.

§. 599 normira, koja je podika prikladna za uzaziv; on ustanovljuje načelo pravno: da se o posjedniku predmnieva, da ima za se valjani naslov svojega posjeda; za to da posjednik nemože biti nikakovom uzazivnom tužbom izazvan, da on svoj naslov posjeda dokaže, te nadopunjuje taj propis zakona daljnjom ustanovom: „Tko se ovakovimi djeli (Handlungen) posjednika nadje uvriedjen, ima svoje pravo prema posjedniku potražiti, ali ne tužbom uzazivnom nego tužbom redovitom“.

Spomenuto načelo nije crpljeno iz formalnoga prava, već iz prava materialnoga, izrečeno je jedared u §. 323 o. g. z. od god. 1811 te neima dvojbe, da je god. 1852 u gradj. parbeni postupnik opetovano uvršteno samo sbog svoje osobite važnosti, i da se nebi dvoumilo: ima li se uporabiti i na uzazivne tužbe i nije li formalnimi ustanovami §§. 598 i 610 gpp. derogirano materialnomu pravu §. 323 gradj. zak.

§. 600 normira rješitbu uzaziva (uzazivne tužbe) u postupku pismenom i ustmenom; u jednom i drugom postupku tako, da na uzaziv (tužbu) ima tuženik dati ili odgovor (da se ustanovi, ima li neima li mjesta uzazivu) ili podignuti tužbu za izvedenje svoga prava.

§. 601 normira dva dalnja slučaja:

a) ako na uzaziv bude odgovoreno, kako treba smatrati taj odgovor? i

b) ako uzazvanik podigne uzazvanu tužbu, kako valja postupati tom tužbom? te propisuje:

Digitized by Google

ad a) da se po dovršenom postupku ima izreći osuda: da li ima ili neima mjesta uzazivu, i u prvom slučaju, da se ima uzazvaniku iznova ustanoviti rok za izvedenje njegovih prava tužbom.

ad b) da se s podignutom uzazvanom tužbom ima postupati, kako red donosi, dakle kao i običnom tužbom.

§. 602 normira slučajeve osude zaporne, te propisuje, da sudac ima uzazvaniku u predmetu tužbe, koji treba da bude jasno izražen, naložiti vječito mučanje samo na daljnu prošnju uzazivnika, samo nakon obavljene usklade spisa i samo u slučaju:

a) ako se u propisano vreme nepodnese ni odgovor ni tužba u smislu §. 599 i 600 ili

b) ako se po izrečenoj jur presudi, da uzazivu ima mjesta, nepodigne uzazvana tužba uz rok za to odredjen.

S timi propisi postupka izcrpljen je cieli pravni postupak ne samo glede nadležnosti i uredjenja uzazivne tužbe u obće, gradjevne tužbe napose, i glede ostaloga postupka s njimi, nego i glede povedene uzazvane tužbe.

Nigdje, niti u propisih glede uzazivne tužbe u obće, ni gradjevne uzazivne tužbe naposeb, neima traga onomu, što druga molba kao razlog navodi, ali bez svake pozitivne zakonske podloge, naime, da se kod uzazivne tužbe radi prigovora proti dozvoljenoj gradnji neima uzazivniku ostaviti na volju: da na uzaziv ili odgovori ili da za izvedenje svojega prava podigne tužbu, nego da se ima jedino uputiti, da prigovore svoje proti gradnji izvede tužbom.

U tom upravo sastoji osobitost svake uzazivne tužbe, da premda u načelu nitko nemože biti prisiljen, da pravo svoje traži sudbeno, nego jedino u slučajevih uzazivnih, koji su zakonom izrikom označeni, kad nastupa slučaj §. 596 b. i d. uzazvaniku pripada alternativa i pravo, da ili odgovori na uzaziv ili da za izvedenje svoga prava podigne tužbu.

Ovu u naravi uzazivne tužbe ležeću osobitost pregledala je odluka druge molbe.

Kakav bi to bio gradjanski kontradiktorni postupak o tužbi, u kojoj bi tuženiku bilo zabranjeno odgovoriti na tužbu, te poslužiti se onimi prigovori, koje ima proti tužbi.

Načelo, da na gradjevnu uzazivnu tužbu neima mjesta odgovoru, dakle ni razpravi o tužbi, ni osudi o petitu tužbe, nego da ima mjesta jedino podnešenju tužbe za izvedenje prigovora stavljenih proti gradnji — dolazi u flagrantan konflikt sa „propisi obćenitimi“ gpp., sa propisi o pismenom postupku, o dokazu i sa svimi fundamentalnimi propisi gr. parb. postupnika.

Ako je to načelo istinito t. j. u zakonu osnovano, onda neima ni

Digitized by Google

mjesta ni prigovoru nenadležnosti suda, ni prigovoru pravomoćne osude, nagode, odreknuća od tužbe, zastarjelosti prava, ni prigovoru, da je tužba falzificirana, da su tužbeni prilozi neistiniti, prepisi neizpravni, predložena gradjevna dozvola i naris krivotvoreni; onda tužitelj uzazivnik nije dužan u tužbi držati se nikakovih propisa o dokazu — jer, ako neima u obće neima nikakovoga odgovora na tužbu normiranu gr. parbenim postupnikom, to sva ova ništa nepomažu, ti nemožeš prigovoriti ništa, jer tebi nepripada pravo odgovora na tužbu, ti, tkogod i gdjegod te tužio, moraš samo, makar i pred nenadležnim sudom, podignuti uzazvanu tužbu.

Vidi se do kakovih juristićkih paradoksa vodi u svojih konsekvencijah pravno načelo, krivo shvaćeno.

Dokazano je dakle evidentno iz samoga §. 611:

a) da o gradjevnoj uzazivnoj tužbi ima pravnoga postupka i pismene razprave;

b) da se postupak o povedenoj toj tužbi uzazivnoj ravna po propisih, koji su u obće dani za uzazivnu tužbu;

c) da se o toj tužbi može voditi razprava pismena, samo treba, da se razprave pismene pospješe odredjenjem kraćih rokova; konsekventno, u svrhu da se zametne pismena razprava o tužbi

d) da se ima u riešenju tužbe naložiti uzazvaniku, da ili odgovori na tužbu ili da za izvedenje prigovora svojih digne tužbu u odredjenom roku;

e) da je rok odredjen za odgovaranje na tužbu po §. 91 gpp. produljiv, isto tako i rok odredjen za podignuće tužbe od strane uzazvanika.

S ovih razloga moli utjecatelj, da se uvaži njegov utok i potvrdi odluka prvoga sudca.

Visoki kr. stol sedmorice potvrdio je svojom rješitbom od 9. listopada 1880 br. 1552 odluku prvoga suda i to s ovih razloga:

Uvaživ, da prva stavka §. 611 za postupak pri gradjevina u bitnom isto onako kao §. 598 pp. za postupak u slučaju podike samo naredjuje, kako petit uzazivne tužbe, a ne i to, kako odluka na tu tužbu glasiti ima, pa da se sadržaj te odluke propisuje tek §. 600 i drugom stavkom §. 611 pp.;

uvaživ, da se po drugoj stavci §. 611 pp. postupak na uzazivnu tužbu pri novih gradnja ravna po propisih, koji su dati za parnicu uzazivnu u obće, da se dakle i tu uzaziv riešit ima isto onako, kako u slučaju §. 600 pp.: ukazuje se prvosudna odluka opravdanom.

Digitized by Google

K §. 144 bilježničkog reda.

Kr. javni bilježnik K. F. u Koprivnici zamolio je u kr. sudbenog stola u Belovaru dopust od mjesec dana. Za svoga zamjenika predložio je u prvom redu svoga perovodju dra. H., a u drugom odvj. Š. u Koprivnici. Prvu substituciju podkriepio je molitelj pozivom na praecedens: da je i g. dr. Stanko A., bivši odvj. perovodja kod gosp. odvj. Krestića u Zagrebu, vazda imenovan zamjenikom g. kr. jav. bilježniku dru. H. u Zagrebu za vrieme njegova dopusta.

Odlukom od 25. lipnja 1881 br. 1091 obavješten je molitelj, da je pomenuti kr. sudbeni stol obnašao u drugom redu predloženoga odvj. Š. dekretom imenovati njegovim zamjenikom; — dočim se u prvom redu predloženi zamjenik dr. H. takovim imenovati nemogaše, obzirom na ustanovu §. 144 bilj. reda, pošto nepredleži dokaz, da je izpit bilježnički podnio s uspjehom, te niti je molitelj očitovao, da će svojom jamčevinom biti poruk za njega, a niti je on sam (dr. H.) položio jamčevinu za sebe.“

Neima dvojbe, da je ova odredba, što se tiče odvj. perovodje dra. H. posve zakonita; pače ovaj nije ni vježbenik bilježnički, a kamo da je položio bilježnički izpit.

Nu niti odvj. Š. nije položio bilježničkoga izpita, niti glede njega nije bilježnik očitovao, da će svojom jamčevinom biti poruk za njega, a niti je on sam položio za se jamčevinu.

Ako dakle §. 144 bilj. reda govori p r o t i dru. H., kako može govoriti z a odvj. Š.?

Po bilježničkom redu mogu samo bilježnici i bilježnički vježbenici, koji su s uspjehom podnieli bilježnički izpit, zamienjivati bilježnike (§§. 143 i 144 bilj. reda); o s u b s t i t u c i j i o d v j e t n i k a n e i m a n i g d j e s p o m e n a, tim manje, što je u §. 8 bilj. reda u načelu izražen inkompatibilitet odvjetničtva i bilježničtva.

Doduše se, po §. 7 bilj. reda, može onomu, koj je s uspjehom položio odvjetnički izpit, podieliti bilježničko mjesto. Dakle je za bilježničtvo izpit odvjetnički ravan bilježničkomu. Ali se za cielo o d a v l e nemože izvoditi, da bi odvjetnik mogao zamienjivati bilježnika, tim manje što zakon takove substitucije nenavodi.

Nu sve kad bi se u položenom odvjetničkom izpitu, iz razloga shodnosti i mimo zakona, nazirala veća kvalifikacija za bilježničku substituciju, tad bi i opeta gornja odluka, glede imenovanja odvj. Š., bila neosnovana, pošto udvj. Š., prem mu je dozvoljeno vršenje odvjetničtva, — n e i m a o d j e t n i č k o g a i z p i t a, niti se je isti prama propisu čl. IV. proglasnoga patenta k odvj. redu podvrgao izpitu iz novih zakona. Imao bi dakle dr. H., kao doktor prava, još uvjek bolju kvalifikaciju od odvj. Š.

Digitized by Google

Niti g. dr. A. nije imao odvjetničkoga izpita, dok je zamienjivao kr. javnoga bilježnika g. dra. H. u Zagrebu. Za kr. sudbeni stol u Belovaru valja pako isti zakon, koji i za kr. sudbeni stol u Zagrebu! —

Takova raznolikost nebi smjela vladati u praksi.

Ja neznam koliko bilježničkih vježbenika ima u obsegu kr. banskoga stola. Ali bi ih sigurno bilo lahko na prstih jedne ruke izbrojiti; a bilježničkoga izpita neima ni jedan. U sjedištih bilježničkih ima samo po jedan bilježnik, pače ima sjedišta za koja nije moguće naći bilježnika (n. pr. Zlatar i Bakar); samo u Zagrebu i u Osieku su dva bilježnika.

Nastaje dakle pretežka alternativa: ili nedozvoljivati bilježnikom dopusta, pošto (izim u Zagrebu i Osieku) neima p o z a k o n u usposobljenih zamjenika, ili — kršiti zakon.

Posve je pako nepraktično imenovati bilježnika u drugom sjedištu zamjenikom, kako bi i za sudove bilo tegotno, da obavljaju sami bilježničke poslove za vrieme odsutnosti javnoga bilježnika.

Bilo bi nuždno da se ove pomutnje zakonitim putem urede.

Dr. **Hinković.**

II. Kazneno-pravni.

Potajno umorstvo.

Rijan Daljac iz Bobote, slab 76-godišnji starac, sav svoj vjek bez poroka sproveo, stoji pod obtužbom, da je iz potaje umorio sinovca si Filipa Daljca. Glavna razprava držana je dne 5. srpnja t. g. kod kr. sudb. stola u Vukovaru.

Obtuženiku mnoge godine pognule vrat, izrovale mu lice; glava mu biela kó u ovce, noge klimave. Govori savezno i razložito; u licu mu mir, neima u njem tvrdoće ni strasti, nu ni pokajanja. Obtuženik pripovieda:

Sám sam na svietu kó prst; neimam svoga poroda. Prije dvie godine dozvao sam sinovca si Filipa da neobija tudje pragove, u svoju kuću, da me hrani i sahrani. Nu u njega bilo tvrdo srdce; na mene uvjek zlo; grdi me pa i zlostavlja; sasvim me odnemario; glad me morio a zima me bila. Tužakao sam ga sudu, sud nas mirio, nu Filip nebude meni bolji. Dosadilo mi. Dne 2. svibnja t. g. ponapio sam se bio spirita, rakije neimam, te odem u večer na kanal u ribu. Tu mi se krv uzbuni; odlučim ubiti Filipa, pa opet postati gospodarom u svojoj kući. Dodjem kući; noć bila vidna; uzmem sjekiru te u vajat, gdje je Filip uvjek sam noćivao. Filip je tvrdo na zemlji spavao; udarim ga dva tri

Digitized by Google

put sjekirom po glavi, nije ni jauknuo. Odem opet na kanal, tu sam malo ribu lovio, spavati nisam mogao te sam se na vatri grijao. U jutro me uhitiše.

Predsjed. Zašto niste u iztragi tako govorili?

Obtuž. Bilo nagovarača pa me naveli, da nekažem istinu; nu neću da si više duše topim, pa sada kažem, kako jest.

Svjedok Ilija Daljac sin usmrćenoga Filipa kazuje: I djeda Rijan i otac moj Filip bili su žestoka srdca, parbili se često, te sam se uvjek bojao, bit će zlo. U večer, kad će mi otac poginuti, vidio sam djedu sa psetom i mrežom otići na kanal. U noći se probudim te čujem štektanje pseta, pomislio sam: i djeda je kući došao. Zaspim opet; kraj kiljera, gdje sam spavao, bio je vajat, u kojem je moj otac spavao. Ujedanput se trgnem iza sna te čujem u vajatu lupu, ko kad bi tko čestito u zemlju udarao. Skočim, te kroz prozorčić, bila je mjesečina, opazim djedu, gdje od vajata na ulicu izlazi. U vajatu se čulo njeko krčanje; izadjem iz kiljera te u vajat, otac moj na zemlji leži i krči; zovem ga, on ni rieči; prignem se k njemu, a ruke mi u njegovnj krvi ogreznuše. Nije dugo potrajalo izdahnu otac; odmah sam znao, da je djeda Rijan otca mi ubio.

Prije nego li je dokazni postupak dovršenim izjavljen, predlaže branitelj obtuženikov odvjet. dr. Aleks. Rogulić, da se razprava odgodi, te se naredi, da liečnici prosude stanje duše i uma tuženikova, jer da je težko vjerovati, da je obtuženik, obzirom na veliku mu starost, čin pri zdravoj pameti izveo.

Sud nije tomu predlogu zadovoljio, jer da nenalazi nikakova osnova ni razloga za predloženu observaciju.

Na pitanje predsjedatelja: ima li šta reći na predlog drž. odvjetnika, da ga sud krivim proglasi i na smrt osudi, reče obtuženik posve hladnokrvno: Neka sud radi kako zna.

Sud je proglasio Rijana Daljca krivim zločinstva potajnoga umorstva, te ga je osudio na kazan smrti vješali. Osuda će se po propisu zakona predložiti Nj. Veličanstvu kralju.

Rijan Daljac, miran i sabran, ni malo uzbunjen izjavi, da će se porazgovoriti sa braniteljem glede uporabe pravnoga lieka.

(„Sr. Hrvat.“)

Digitized by Google

Spojitba krajine.

Nj. c. i kr. apoštolsko Veličanstvo izdalo je dne 15. srpnja o. g. sliedeći:

MANIFEST

Mojim krajišnikom hrvatsko-slavonskoga krajiškoga područja.

Pošto ste Vi na temelju Mojega manifesta od 8. kolovoza 1873 jur i u pogledu obranbene dužnosti uzporedjeni ostalomu pučanstvu zemalja Moje krune ugarske, i pošto se hrvatsko-slavonsko krajiško područje gradjanskom upravom upravlja, to Sam odredio, da se to područje s Mojimi kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom, a tim sa zemljami Moje ugarske krune sjedini.

Tim se konačno završuje znamenito razdobje u razvitku Vašega narodnoga života.

Uslied povjestnih dogodjaja povjeriše Vam Moji uzvišeni predje stražu na južnih medjah austri sko-ugarske monarkije, oslanjajuć se prosvietljenim pouzdanjem na Vaše junačke krieposti, na Vašu neutrudivu budnoću i zadovoljnost, i na Vašu požrtvovnost, koja je upravo nasliednom postala.

Vaš cesar i kralj hvali Vam na tom!

Sveobće priznanje za sve ono, što ste učinili Vi i Vaši otci, živjeti će u grudih čovječanstva, dok je svieta i vieka.

Ja pako upravo uživam u preugodnom zadovoljenju Mojih vladalačkih otčinskih čuvstva, što mi je sudjeno oživotvoriti Vam davnu i pravednu želju Vašu, i privesti Vas k užitku onih obćih gradjanshih prava, što ih svi Moji vjerni podanici uživaju.

Sva prava i osobite pogodnosti, što ste ih dosada uživali, ostati će Vam uzčuvana i prigodom prelaza u nove odnošaje, u smislu ustanova Mojega odpisa od 15. srpnja 1881.

Isto tako pobrinuo sam se Ja i za to, da osim dosadanjih, u krajiške investicionalne svrhe posvećenih sredstva još i dalja sredstva u svrhu Vaše osob te dobrobiti obraćena budu.

Upotriebljujte ta sredstva razboritom mjerom i mudrim oprezom. Onu bujnu narodnu snagu pako, kojom ste Vi i Vaši otci austrijsko-ugarsku monarkiju dosada proti vanjskim dušmanom branili, pokažite od sada i u radnji mira.

Neka Vam božji blagoslov naplati djelovanje Vaše sretnim uspievanjem i trajnim blagostanjem.

Dano u Ischlu, dne petnaestoga srpnja godine hiljadu osamsto osamdeset i prve, vladanja Našega trideset i trećega.

Franjo Josip v. r.

Digitized by Google

Uz ovaj previšnji manifest izdane su istoga dana četiri carske naredbe, supodpisane od dotičnih odgovornih savjetnika krune, i to: 1. cesarska i kraljevska naredba od 15. srpnja 1880 ob ustanovljenju i upravljanju vanrednih dohodaka hrvatsko-slavonske krajine, o svrhah u koje se ti dohodci upotrebljivati imadu i o načinu toga upotrebljivanja; 2. cesarska i kralj. naredba od 15. srpnja 1881 tičuća se sjedinjenja i uprave krajiške imovne, te krajiške uzgojne i obrazovne zaklade; 3. ces. i kralj. naredba od 15. srpnja 1881 glede sjedinjenja hrvatsko-slavonskoga krajiškoga područja sa kralj. Hrvatskom i Slavonijom; 4. kraljevski odpis od 15. srpnja 1881 u pogledu ustanova za prelaz uprave hrvatsko-slavonskoga krajiškoga područja prigodom sjedinjenja onoga područja s istoimenimi kraljevinami, a tim sa zemljami krune ugarske.

Predpostavljamo, da je sadržaj ovih carskih naredaba poznat. Ban hrvatski imenovan je kr. povjerenikom, te će u tom svojstvu dotle upravljati nekadanjim krajiškim područjem, dok se bude njegova uprava mogla posve stopiti s onom civilne Hrvatske. — Političku važnost ovoga akta neka ocjenjuju politički dnevnici naši; mi se davši izraza našoj velikoj radosti, što se zadovoljava pravu hrvatskoga naroda, nadamo pouzdano, da će spojitba donositi liepa ploda i na onom području, na kojem radi i kojega interese želi unaprieditì pravničko družtvo i ovaj list kao njegov organ.

Viestnik.

Školska godina 1880/1 završena je na kr. hrv. sveučilištu 30. srpnja sa službom božjom i plemenitim jednim djelom, kojim obradova o. g. rektor prof. dr. Al. pl. Bresztyenszky hrvatsko sveučilište i sve njegove prijatelje. U sjednici najme akademičkoga senata, držanoj 26. srpnja priobći on, da opredieljuje svoj rektoralni funkcionalni doplatak od 500 for. i takse promocialne od 50 for., ukupno 550 for. za utemeljenje zaklade, koja će nositi ime pokojne majke njegove „zaklada Anke pl. Bresztyensky rodjene pl. Štefanović“. Dohodci te zaklade obratit će se svake druge godine da se nagradi najbolja radnja. koju će izraditi koji slušalac fakulteta pravo- i državoslovnoga, dakako iz predmeta, koji se tamo predavaju. Ovo je u istinu plemenito djelo i nadamo se pouzdano, da će nositi i plemenita ploda na čast zakladatelju i na korist naroda.

— Ivan Vončina ml. kr. podžup. perovodja, preminuo je nakon kratke ali težke bolesti u Kaltleutgebenu kraj Beča. Mrtvi ostanci preneseni su u Zagreb te velikim učešćem sahranjeni na centralnom groblju u arkadi Koturovoj. Domovina i upravna struka izgubiše u njem umna, radina i savjestna patriota i radnika. Pokoj njegovoj duši.

— Milan Vrabčević, viećnik kr. sudb. stola varašdinskoga izabran je jednoglasno za načelnika grada Varašdina.

Digitized by Google

Kauzalna nadležnost po §. 26 odvjetničkoga reda.

Temeljem likvidacionalne odluke kr. kotarskoga suda u Križevcih, kojom je troškovnik odvj. F. u Koprivnici, za zastupanje zadruge Popovački iz Lubene (obć. Farkaševac) u parnici proti Josipu Dobriniću iz Cugovca radi služnosti puta, obredjen sa 27 for. 20 novč., podnio je isti odvjetnik proti svojoj stranci tužbu na izplatu obredjenih troškova kod kr. kotarskoga suda u Križevcih, kao suda pred kojim je tekla parnica.

Prvi sud povrati tužitelju tužbu radi očite svoje nenadležnosti time, da je po §. 21 zakona od 3. listopada 1876 nadležan mjestni sud za riešavanje ovoga prepora.

Druga molba potvrdila je ovu odluku.

Uslied izvanrednoga previdnoga utoka odvjetnika F. obnašao je kr. stol sedmorice naredbom svojom od 14. travnja 1881 br. 200 obe napadnute niže odluke ukinuti, te prvomu sudu naložiti, da upitnu tužbu rieši mimo razloga nenadležnosti, i dalje po zakonu postupa: „iz razloga, što po §. 26 odvj. reda prosto stoji odvjetniku svoje likvidirane odvjetničke pristojbe proti stranci utužiti i pred onim sudom, kod kojega je stvar parbena razpravljana; iz razloga, što ta, posebnim zakonom normirana, nadležnost nije izrično izvan krieposti stavljena općenitim zakonom o mjestnih sudovih; iz razloga napokon, što je parnica proti Dobriniću, u kojoj je utočnik zadrugu Popovački zastupao, povedena i razpravljena kod kr. kotarskoga suda križevačkoga, koji je i odvjetničke iz te parnice proiztičuće pristojbe obredio: što dakle utočnik svoje obredjene pristojbe pred istim sudom po §. 26 odvj. reda i utužiti može, — pa se prema navedenomu obe niže odluke, koje tužbu, kao nenadležnomu sudu podnešenu, a limine odpućuju, protuzakonitimi ukazuju".

* * *

Digitized by Google

Na istih se razlozih osniva i jedna rješitba c. kr. krajiškoga odsjeka banskoga stola od 25. listopada 1879 br. 10596.

C. kr. kotarski sud u Rujevcu odbio je naime ureda radi temeljem §. 2. sl. a gpp. i car. patenta od 16. veljače 1853. tužbu odvjetnika K. F. u Koprivnici proti Šandoru Beliću iz Garešnice radi sudbeno obredjenoga troška od 29 for. 6 novč.

Usljed utoka odvjetnika F. obnašao je krajiški banski stol odluku prvoga suda, kao u zakonu neosnovanu ukinuti, te prvomu sudu naložiti, da, ukloniv odbijajući razlog, tužbu po propisu gradj. parb. postupnika izravno rieši iz razl·ga: „što je podnešena tužba utemeljena na odluku toga c. kr. kotarskog suda od 5. srpnja 1879 br. 900 gr. (likvidacionalna odluka), i što svakomu odvjetniku po propisu §. 26 odvj. reda pristoji pravo, tužbu radi plateža likvidiranih već odvjetničkih pristojba proti dotičnomu branjeniku predati kod suda, pred kojim se je razpravljala stvar iz koje proiztiču te pristojbe, ili kod osobnoga sudca branjenikova.“

* * *

Nu u prvom od ovdje pomenutih slučajeva nastala je nova potežkoća.

Tužitelj naime, obrazloživ tužbu, moli na kraju, da se nakon zaglavljene razprave, bilo po §. 40 gpp., osudom izreče: da je tuženi dužan itd. platiti za 14 dana pod prietnjom ovrhe.

Kr. kotarski sud u Križevcih intimirao je gore navedenu vrhovnu rješitbu tužitelju povratkom obiju primjeraka tužbe time: „da ju u petitu izpravi prema zakonu od 3. listopada 1876, jer se parba po ustanovah u postupku redovitom razpravljati imade.“

Dočim se je prvi sud, mimoišav §. 26 odvj. reda, izjavio bio nenadležnim, uzpostavljena je navedenom vrhovnom rješitbom sadržana u ovoj zakonskoj ustanovi alternativna kompetencija.

Da je tužitelj odabrao drugu alternativu, t. j. osobnu podsudnost tuženikovu, tad bi se tužba bila imala, po §. 21 točki 2 zakona o mjestnih sudovih podnieti kod nadležnoga mjestnoga suda, pošto zahtievana novčana svota nenadilazi 30 for.

Nu jer je odabrao posebnu kauzalnu podsutnost, nastaje

Digitized by Google

pitanje: po kojem li se postupku ovaj priepor riešiti imade, da li po obćenitom da li po maličnom?

Neima laglje stvari nego obrazložiti niečan odgovor na jedno i drugo pitanje.

Obrazloženje je sadržano u §. 1 mal. zakona i u navedenom jur §. 21 zakona o mjestnih sudovih.

Obćeniti postupak nije dopustio, jer zahtievana u tužbi svota nenadilazi 100 for., a opet malični nije dopustio, jer ova svota nenadilazi ni 30 for.; spada dakle pod nadležnost mjestnoga suda. Ova nadležnost je koercitivna, t. j. stranke joj se nemogu oteti. Pa ako spada pod mjestni sud, pred koj? U obsegu križevačkoga kotarskoga suda imade više mjestnih sudova; koji je nadležan? Idemo li na osobni mjestni sud tuženikov, tada smo sigurni, da nismo promašili nadležnost; — ali gdje nam je onda kauzalna kompetencija §. 26 odvj. reda? Pa ako tuženikov mjestni sud leži izvan obsega dotičnoga kotarskoga suda?!

Ovakovom argumentacijom izigrasmo §. 26 odvj. reda, t. j. vratismo se na lih osobnu kompetenciju. Proizilazeć sa zaključka, da je nadležan kotarski sud, dodjosmo evo do novoga zaključka, da nemože biti nadležan kotarski sud, već svakako samo mjestni sud.

Pa ipak ova dva zaključka nemogu uzpored ostati, ako hoćemo, da uzdržimo kompetenciju §. 26 odvj. reda.

Meni se čini da stvar stoji ovako:

Pomenuta zakonska ustanova pušta tužitelju na izbor dvoju kompetenciju: osobnu i kauzalnu. Pod potonjom razumieva se „sud pred kojim se je razpravljala stvar iz koje proiztiču odvjetničke pristojbe.“ — U našem slučaju je taj sud kr. kotarski sud u Križevcih.

Zakon je ustanovio posebnu nadležnost, i jer ju nije ograničio, valja ona absolutno, t. j. bez obzira na svotu.

Korektno morala bi ova ustanova biti uvrštena u gradjanski sudovnik, kako su i mnoge druge ustanove, tičuće se nadležnosti, prem jur u obćenitih zakonih sadržane, opetovane u gradjanskom sudovniku, kao specialnom zakonu o djelokrugu nadležnosti sudova u gradjansko-pravnih poslovih.

Digitized by Google

*

Da nam naš nazočni slučaj bude jasniji, uzmimo drugi primjer iz sudovnika.

Po §. 41 gr. sud. podčinjeni su kotarski sudci, kao tuženici, u stvarih koje spadaju pred onaj kotarski sud, kojemu su oni predpostavljeni, onomu sudištu prve molbe, u kojega je okolišu sjedište suda kotarskoga. Tužba proti kotarskom sudcu u Križevcih morala bi se n. pr. podnieti sudbenomu stolu belovarskomu, i to naravno bez obzira na svotu; dakle bi sudbeni stol bio nadležan recimo i za pet forinti i manje. Pa jer kod sudbenih stolova neima maličnoga postupka, morala bi se stvar riešavati svakako po redovitom postupku.

Tako je i u našem slučaju kotarski sud križevački nadležan, ma i uparničena svota bila u granicah §. 21 zakona o mjestnih sudovih.

Tako bi, po §. 26 odvj. reda, bio gradsko delegovani kotarski sud nadležan ma da i tužbom traženi likvidirani trošak nadmašio naznačeni u §. 15 gradj. sudov. iznos; tako bi i obratno bio, kao kauzalni sud, nadležan sudbeni stol, ma kako neznatan bio utuženi troškovnik.

§. 26 odvj. reda ustanovio je dakle absolutno kompetenciju, ali postupka ustanovio nije.

Prije nego li vlastito svoje mnienje izjavim, budi mi dopušteno priobćiti jednu banskostolnu rješitbu (broj 5831 ex 1879), koja je toli kriva, da upravo zato — kao kuriozitet — zaslužuje čast javnosti.

Odvjetnik M. H. zastupao je Gjuru i Franju Krapinca iz Bregov kraj Koprivnice u njihovih parnicah proti Tomi Dlaka radi smetana posjeda. Nakon dovršena posla obredio je kr. kotarski sud u Gjurgjevcu, na molbu odvjetnikovu, oba njegova troškovnika ukupno sa 169 for. 52 novč.

Pošto je odvj. M. H. na račun ovih troškova primio 98 f., to je odvj. F., kao ustupovnik njegov, utužio ostatak od 71 for. 52 novč. kod kr. kotarskoga suda u Gjurgjevcu, kao kauzalnoga suda. Nakon zaglavljene, u prisutnosti obijuh stranaka, malične razprave, bude proglašena osuda prama zahtjevu tužbe.

Usljed ništovne po tuženiku uložene žaobe, obnašao je ban-

Digitized by Google

ski stol napadnutu osudu s cielom razpravom po §§. 75 i 78 mal. post. ukinuti i prvomu sudu naložiti, da vrhu tužbe redoviti ustmeni postupak odredi: „posmotriv — kako se banski stol doslovce, izrazuje — da je prvobitna tražbina iznašala 169 for. 52 novč., i da stoga predmet tužbe po §§. 1 i 4 zakona od 3. listopada 1876 na mališni postupak nespada; i posmotriv osim toga, da ovaj kr. kotarski sud kao sud mališni u tom predmetu stoga nije nadležan, jer tuženici stanuju a kotaru koprivničkom; i jer ustanovi §. 26 odvj. reda ovdje mjesta neima, pošto poslovi, od kojih glasom prilogâ tužbe (likvidacionalne odluke) izvire utužena tražbina, nebijahu obavljeni pred ovim mališnim sudom nego pred redovitim kr. kotarskim sudom.“

Prvi je razlog veoma smion, osobito ako se uvaži, da tražbina nije obaljena, već da je utužena u iznosu od 71 for. 52 novč.

Drugi razlog veli, da osobni sud tuženika nije kr. kotarski sud gjurgjevački, već koprivnički, što je tužitelj sigurno dobro znao; ali on je upravo htio odabrati kauzalni u ne osobni sud.

Treći razlog — što da o njem kažem? On se upušta u riešeno jur pitanje o kauzalnoj kompetenciji po §. 26 odvj. reda, i veli, da joj neima mjesta, jer da parnice, iz kojih su utuženi troškovnici proiztekli, nisu vodjene pred kotarskim sudom kao mališnim, već pred istim kao redovitim sudom.

Po mom skromnom mnienju neimamo mi kotarskih kao mališnih sudova, već imamo samo mališnih sudaca kod kotarskih sudova, i mališan postupak. Mi imademo postupak u slučajevih smetana posjeda, ali zato neimamo kotarskih sudova kao sudova za smetani posjed!

Onda: zar se kauzalna kompetencija po §. 26 odvj. reda ravna po postupku po kojem je dotična parnica vodjena? Gdje je takova ustanova?

Ne, ne, o kauzalnoj kompetenciji po §. 26 odvj. reda smo jur na čistu. Samo smo još u dvojbi glede postupka, koji se u expenzarnoj parnici povesti imade. I u tom pogledu zanima nas pomenuta banskostolna rješitba u toliko, u koliko se je njom

Digitized by Google

— što se meni bar čini — htjelo izreći načelno postupovno pravilo, naime: ako je tužba na izplatu obredjenih odvjetničkih pristojba podnešena onomu sudu, pred kojim se je razpravljala stvar, iz koje proizticu te pristojbe, tad se ova tužba ima razpravljati po onom postupku, po kojem se je razpravljala i ona stvar iz koje su utužene pristojbe proiztekle.

Ako se je zbilja ovakovo pravilo izreći htjelo, tad isto nije niti logično, niti shodno, niti u zakonu osnovano.

Znate li šta bi ovo značilo? Evo njekoliko konsekvencija.

Troškovi proizticu iz pismene parnice; stranka izplatila je odvjetniku cieli obredjeni mu troškovnik do 5 for.; — razprava ob ovih 5 for. ima se voditi po pismenom postupku.

Ili oni proizticu iz više maličnih parnica, pa su obredjeni u ukupnom iznosu od 110 for.; — valja mališni postupak, prem svota nadilazi 100 for.

I za parnice mjenbene valjaju bar donekle posebna postupovna načela. Po kojem da se postupku razpravi expenzarna parnica? Zar da se na expenzarnu tužbu možda izda platežni nalog? A parnice radi smetana posjeda? itd. itd.

Pa što bi bilo, da je odvjetnički troškovnik proiztekao iz izvanparbenih posala? — Biti će ih, koji drže, da bi se ovomu pitanju moglo predusresti tvrdnjom, da se obzirom na štilizaciju zakonsku (pred sudom, pred kojim se je razpravljala stvar), kauzalna nadležnost po §. 26 odvj. reda ograničuje na prijašnji kontradiktorni postupak, pa da se usljed toga izključuje kod izvanparbenih posala.

Nu ovu tvrdnja nestoji, i evo zašto. Istina, da §. 26 odvj. reda daje povlast odvjetniku, da može proti svojoj stranci podići tužbu pred sudom, pred kojim se je stvar razpravljala. Ali ponajprije valja opaziti, da zakon izbjegava govoriti o priceporu, već se služi obćenitim izrazom „stvar“.

Glavno je pako ovo. Isti §. 26 odvj. reda veli, da se odvjetničke pristojbe imadu likvidirati izključivo pred sudcem „pred kojim se je razpravljao posao, iz kojega su pristojbe nastale.“ Recimo dakle, da za stranku, koja stanuje u

Digitized by Google

Koprivnici, predam molbu za gruntovni prenos kod sudbenoga stola kao zemljištne oblasti u Belovaru, tad moram molbu za obredjenje predati pomenutomu sudbenomu stolu. — Izraz „posao“ je isto tako obćenit, kao i „stvar“. A koli kod nadležnosti za obredjenje toli kod nadležnosti za tužbu upotrebljuje zakon isti izraz: sud, pred kojim se je razpravljao posao ili razpravljala stvar.

Sliedi dakle: da je zakonodavac htio ograničiti kauzalnu nadležnost po §. 26 odvj. reda na prijašni kontradiktorni postupak, tad se nebi bio poslužio za ustanovljenje likvidacionalne i parbene nadležnosti gotovo istimi izrazi.

Da se vratim na prijašnji primjer. Moj za gruntovnu molbu kod sudbenoga stola u Belovuru obredjeni troškovnik, mogu utužiti i kod istoga suda kao po §. 26 odvj. reda nadležnoga kauzalna suda; prem je posao izvanparbeni, te se o njem nije razpravljalo.

Imam dakle pravo pitati eventualne zagovaratelje gore pomenutoga banskostolnoga nazora: po kojem postupku hoćete razpravljati o expenzarnih tužbah iz izvanparbena zastupanja?

Držim, da proti ovoj negativnoj dedukciji nemože biti prigovora.

Samo nam se je još mimogred osvrnuti na jednu dvojbu. Što naime onda, ako se poslovi, za koje odvjetnik traži nagradu, niti nisu vodili kod suda? N. pr. ako je za stranku sastavio ugovor, ili ako joj je samo dao uputu itd.? Tu je izključena kauzalna kompetencija već zato, što neima suda pred kojim bi se bila razpravljala stvar, i što neima stvari, koja bi se bila razpravljala pred kojim sudom. Iz istoga razloga nemogu se ovi troškovi ni po ma kojem sudu obredjivati.

Dakle? Ovdje predleži jednostavna pogodba o usluzi za plaću. Tužba se ima podignuti u pravilu kod osobna suda branjenikova (izim ako bi n. pr. bio utanačen poseban sud ugovora po §. 12 gradj. sudov. itd.), i to na izpunjenje pogodbe, bez predhodna likvidacijonalnoga postupka. Ova se pogodba ima u svemu prosudjivati po načelih XXVI. poglavja o. g. z. Ako je ugovoren iznos nagrade, tad se traži ovaj iznos; u protivnom slučaju odredjuje plaću sudac.

Digitized by Google

Nu nije li odvjetniku disciplinarno zabranjeno ustanoviti sa strankom nagradu? Nije li takav ugovor ništetan?

§. 25 odvj. reda je pendant k §. 879 točki 3 ogz. Obe se ove ustanove upodpunjuju; druga sadržaje gradjansko-pravnu, prva karnostnu sankciju zabranjena posla. Odvjetnik nesmije za vodjenje parnice ugovoriti stanovite nagrade, a tako nesmije ni prekupiti stvari, koja mu je povjerena; takova pogodba je ništetna.

Ali ovdje se neradi ni o vodjenju kakove parnice ni o prekupu povjerene koje stvari. Pa buduć se navedene zakonske ustanove ograničuju na ove slučajeve, buduć su ove ustanove iznimke od pravila, pa se kao takove strogo interpretirati imadu, to neima dvojbe, da se primjerice izmedju odvjetnika i stranke pravovaljanimi smatrati imadu.

Sada nam valja pozitivno odgovoriti na gore jur formulirano pitanje, naime, po kojem da se postupku ima razpravljati kod kauzalnoga suda povedena expenzarna parnica?

Kazano je jur, da je §. 26 odvj. reda posebna ustanova o nadležnosti, koja nijednim pozninijim zakonom izvan krieposti stavljena nije. Kao iznimka od obćenitih pravila ima se strogo tumačiti.

Po ovoj je ustanovi kauzalni sud nadležan za sve troškovničke tražbine, bez obzira na njihov iznos.

Pa buduć pomenuti §. 26 odvj. reda nesadržaje nikakove ustanove o povesti se imajućem postupku, to valja u pojedinih slučajih postupak po obćenitih pravilih propisan, — ukoliko se ova pravila dadu svesti u sklad sa ustanovljenom u §. 26 odvj. reda nadležnosti.

Kod sbornih sudova nemože nastati nikakve dvojbe; tu se imadu svi prepori riešavati po redovitom postupku — iz jednostavna razloga, što kod njih drugoga postupka neima.

Zato se pitanje o postupku tiče napokon samo kotarskih odnosno gradsko-delegovanih kotarskih sudova.

Granicu izmedju redovita i mališna postupka nalazimo u §§. 1 i 3 m. z. Po redovitom postupku imadu se razpravljati expenzarne tužbe, kojih zahtjev nadilazi 100 for., eventualno

Digitized by Google

mogle bi se temeljem ugovora po §. 3 m. z., po maličnom postupku riešavati i expenzarne parnice do 500 for.

Dakle je kod tražbina izpod 100 for. — kod inokosnih sudova — absolutno neumjestan redoviti postupak.

Kod tužba do uključivo 100 for., koje bi se inače, gledeć na iznos njihova zahtjeva, svakako imale podnositi neposredno kotarskim sudovom, valja bezdvojbeno postupak malični.

Sve je to u skladu sa obćenitimi propisi o postupku.

Nu što je sa tražbinami, koje po zakomu o mjestnih sudovih spadaju pod nadležnost ovih sudova, ter o kojih kotarski sudovi razpravljaju samo kao sudišta druge molbe?

Ovdje je ciela potežkoća ovoga pitanja, jerbo predleži protuslovje izmedju §. 21 zakona o mjestnih sudovih odnosno §§. 1, 2 m. z. i §. 26 odvj. reda.

Po prije spomenutih ustanovah spadaju odnosne tražbine (30—60—100 for.) pod nadležnost mjestnih sudova; po potonjoj pako ustanovi može za iste ove tražbine biti nadležan odnosni kauzalni, dakle recimo kotarski sud.

Rečeno je već, da je kod ovih tražbina absolutno neumjestan redoviti postupak; pa buduć su po našoj predpostavi izključeni i sudovi mjestni, a pred kotarskimi sudovi valjajući za mjestne sudove postupak moguć nije — što preostaje? Izključen postupak redoviti, izključen postupak pred mjestnimi sudovi — meni se čini, da nemože preostati van malični postupak.

A kod sbornih sudova imadu se ove iste tražbine, za koje bi inače bio nadležan mjestni sud, koje bi se dakle inače imale razpravljati po propisih za mjestne sudove, razpravljati po redovitom postupku, pošto, kako je već iztaknuto, kod njih drugoga postupka neima.

Moglo bi se još staviti sliedeće pitanje: o tražbini, koja bi inače spadala pod nadležnost mjestnoga suda, izrekao je kotarski kao po §. 26 odvj. reda kauzalni sud osudu nakon maliène razprave; — može li se takova osuda pobijati pravnim liekom ništovne žalbe?

Svakako. I to zato, jer takova osuda nije izrečena usljed

Digitized by Google

pritužbe proti osudi mjestnoga suda, već usljed neposredno kotarskomu sudu podnešene tužbe.

Iz istoga razloga morali bi biti dopušteni i svi redoviti pravni liekovi proti osudi sborna suda o expenzarnoj tražbini, recimo od 5 for.

Rezultat našege iztraživanja je u kratko ovaj.

Kauzalna nadležnost po §. 26 odvj. reda vriedi za sve odvjetničke troškovnike, bez obzira na njihov iznos, i bez obzira na parbenu ili izvanparbenu narav posla iz kojega je odvjetnički troškovnik proiztekao.

Sborni sudovi, kao sudovi kauzalni, riešavaju ovakove priepore beziznimno po postupku redovitom.

Kotarski odnosno gradsko-delegovani kotarski sudovi, kao sudovi kauzalni, riešavaju ovakove priepore beziznimno po postupku maličnom, ako zahtjev tužbe nenadilazi 100 for. Ako pako zahtjev tužbe nadilazi 100 for., tada valja postupak maličan za tražbine do 500 for. ako medju strankami obstoji na način u §. 3 m. z. sklopljen ugovor; u svih ostalih slučajevih valja postupak redoviti.

Vračajuć se sada na naš uvodno pomenuti primjer, valja nam priznati, da gore pomenuta odluka kotarskoga suda križevačkoga u načelu pravo imade. Velim načelno, jer se dotični priepor radi 27 for. 20 nevč. zbilja po maličnom postupku razpravljati mora. U ostalom pako svom sadržaju je rečena odluka skroz neosnovana. Zašto? — to nespada više u okvir ovoga članka.

Dr. Hinković.

Kada se izvan ništetnosti i izvan povrate u predjašnje stanje ima u jednoj te istoj parnici nakon pravomoćnosti osude donieti ponovo osuda?

(Konac.)

Po prvom i drugom postupku odpada donašanje druge sudbene odluke (g. kritika dopuna osude a iz pravnog slučaja od-

Digitized by Google

luka sa nalogom pridonašanja novog dokaza), ako tuženik na ročištu nove dokaze pridonese i sebe novoj meritornoj osudi podvrgne. U oba slučaja mora se donašati dvostruko riešenje, ako tuženik na prvom ročištu nepridonese dobrovoljno dokaza, pa se i neupušta u meritornu osudu, ali kada odluka (osuda) suda sa nalogom glede dokaza pravomoćnom postane, on donese te dokaze. Treća mogućnost, da tuženik usljed naloga sudbene odluke (osude) nepridonese dokaze, ima za posljedicu tu razliku, da se po postupku pravnog slučaja donaša formalna, bezuvjetno osudjujuća osuda, dočim po postupku g. kritika ova odpada, jer je to osudjenje sadržano već u drugoj rješitbi (osudi), koja glasi alternativno: „ili pridonašanje dokaza ili platež". Postupak dakle po g. kritiku preporučeni bio bi kraći u tom jednom slučaju, kada tuženik zahtjevani dokaz usljed naloga suda pridonio nebi.

Ja znam, da se g. kritik sa ovim rezultatom neće zadovoljiti, jer pod nadopunom manjkave osude on jedno razumieva, a ja drugo; kod njega je manjkava i ona osuda, koja je nejasna, osobito ako glasi na uvjet, pak se nezna, ili je bar nejasno, da li je uvjet izpunjen ili nije. Ja pak nejasnu osudu ne brojim u one osude, koje se po §. 351 pp. dopuniti imaju, jer je tu rieč o pojedinih priepornih predmetih, koje je sudac pometnjom propustio riešiti, a nije rieč o nerazumljivoj osudi. Nerazumljiva i nejasna osuda u najobičnijih slučajevih ima se tumačiti prilikom riešenja ovršne molbe na temelju nejasne osude stavljene, i sudovi svih instancija moći će pravi smisao ustanoviti ili će se od strane viših sudova osuda ukinuti i donašanje nove odrediti.

To je redovit postupak kod nejasne osude. No ovdje predleži vanredan slučaj, da osuda nije ni nepodpuna ni nejasna. Nepodpuna nije, jer je o tužbovnom zahtjevu i o prigovorih tuženika svaka točka riešena; nejasna nije, jer su ustanovljene posljedice, ako se dosudjena prisega nastupi i položi, ili se to nedogodi. Tuženik bi, držeć se slova prve osude, imao pravo iskati ovrhu za dosudjeni mu trošak, ali on neće da se izloži toj nesgodi, da sud osudu drugčije tumači naime: da joj je

Digitized by Google

pravi smisao onakav, kako ga je g. P. formulovao. On se zadovoljava tim, što je osuda po njega povoljno izpala (kako u našem pravnom slučaju sud druge molbe izrično tvrdi), te je voljan u buduće, ako bi se u toj istoj stvari podigla proti njemu nova tužba, podići prigovor rei judicatae — i taj bi se prigovor svakako morao uvažiti. Tužitelj u našem pravnom slučaju nije u tako povoljnom položaju, da može osudu tumačiti tako, da odmah može ovrhu na njezinom temelju voditi, dakle i tumačenje suda o njezinom pravom smislu ovršnom prošnjom izazivati, a s druge strane nemože do vjeka čekati, dok se svidi tuženiku vršiti pravo njemu u §. 269 pp. pridržano; on je dakle, ako neće, da se svojeg prava posve odrekne, primoran od suda bez okolišenja iskati tumačenje osude; a tim je samo vršio ono pravo, koje mu pripada po dvorskom dekretu od 10. veljače 1785 br. 387, što ga g. P. za svoju korist navodi; što ovaj dekret propisuje formu osude, a u pravnom slučaju odabrana je forma odluke — u stvari ništa nemienja; u ostalom je posliednja forma opravdana analogijom §. 256 pp. Isto zakonsko mjesto služi dokazom, da je slobodno zaiskati tumačenje osude uvjetno glaseće, neposredno i samostalno, dakle niti u svezi s ovrhom (koja bi se tek prema tumačenju osude dozvoliti ili nedozvoliti imala), niti na temelju §. 351 pp., koji negovori o nerazumljivoj ili takovoj osudi, kod koje može prieporno biti, da li je uvjet izpunjen ili nije.

G. P. previdja, da se u §. 351 pp. predpostavlja, da je osuda očito manjkava, te da nijedna stranka protivnog ne tvrdi — a u našem pravnom slučaju tuženik sa svojeg gledišta odrešito poriče, da je osuda manjkava, dapače on odriče tužitelju, koji nije dokazalo prisege smrću izgubio, pravo iskati novu razpravu i predložiti, da se od tuženika uzištu novi dokazi pod prietnjom posljedica §. 104 pp. — jer mu po slovu §. 269 pp. to pravo nepripada. Ako se odabere po g. kritiku preporučeni postupak, on će pri ročištu to isto prigovoriti, što je prigovorio u pravnom slučaju pri ročištu odredjenom o molbi tužiteljevoj, zahtjevajućoj da se tuženik prisili na pridonašanje dokaza pod inakom prietnjom, da će se donieti nova osuda: U kratko, pravi

Digitized by Google

smisao §. 269, o kojem zavisi dobitak ili gubitak parnice, svakako je prieporan i okolo njegovog tumačenja vrze se uspjeh parnice, pa makar se kakav postupak odabrao; jer i po postupku g. P. mora sud prije nego što donese dopunbenu osudu, tumačiti §. 269 pp., te ako ga tumači povoljno po tužitelja, donieti će dopunbenu osudu, ako li povoljno po tuženika, neće je ni donieti. U nazočnom pravnom slučaju sudovi su u tumačenju toga §. bili na troje podieljeni: prvi sud je nazrievao u tužiteljevoj molbi povratnu molbu, pa ju je kao takovu odbio, dakle se tumačenja §. 269 pp. ni dotakao nije; drugi je sud u toj molbi nazrievao izazivnu tužbu, koju je proglasio zakasnjenom usljed predhodivše po tužitelju nepovoljne odluke, kojom je dosudjena prisega nepoloženom proglašena, dakle se ni ovaj sud nije jezgre priepornog pitanja dotakao; sud treće molbe zašao je u sredinu priepornog pitanja, te je po tužitelja §. 269 pp. povoljno tumačio, ali ga je mogao, ne bez ikakovog razloga, i po tuženika povoljno tumačiti, držeć se slova zakona.

Prije no što završim ovo razlaganje moram se osvrnuti na neke nuzgredne opazke g. P., od kojih neke ni razumio nisam. On bo veli, da je zahtjev tužiteljevog zastupnika na donašanje odluke poznatog sadržaja u protuslovju sa §. 555 (valjda 255?); ja pak toga neshvaćam[1], naprotiv je u utocih pravnog slučaja već razloženo, da odluka u smislu §. 256 pp. i to baš negativna odluka, mora predhoditi novoj razpravi, normiranoj u §. 269 pp. G. kritik, držeć se slova §. 269 pp. misli, da se tuženi kao stranka, koja gubi dokazalo prisege smrću, nemože siliti na pridonašanje novih dokazala, jer zakon njemu daje samo pravo k tomu; no g. kritik, uvidiv iz vanredne naravi našeg pravnog slučaja, da onda, ako tuženi i nitko drugi, ima pravo reasumirati razpravu, tužitelj nikada doći neće do svojeg prava — umeće dodatak, koji u zakonu sadržan nije, „da on sebe inače izvrgava posljedicam §. 104“; no to je baš ta prieporna točka, oko koje se ciela razpra vodi; da li on samo pravo ili

[1] Citiranje §. 555 gr. p. p. jest pogriešno, kao što bijaše štamparska pogrieška u članku g. P., te je već u broju 7 razdjelu B. str. 400 izpravljena, te glasi: §. 595 gr. p. p. Ured.

Digitized by Google

pak ujedno i dužnost ima na zahtjev protustranke iznieti nova dokazala, dakako dužnost samo pod prietnjom §. 104 pp.? Tuženik posliednje nieče, a tužitelj nalaganje te dužnosti zahtjeva — i to je jedino silenje, koje se čini g. P. neumjestno i protuzakonito; u istinu je g. kritik svojim malo prije spomenutim, u zakonu nesadržanim dodatkom izrekao princip prisiljenja, a tužiteljev zastupnik svojim zahtjevom: „tuženik je dužan nova dokazala pridonieti . . . . jer će se u novoj razpravi donieti ponovo osuda bez obzira na odlučnu prisegu u staroj osudi dosudjenu“, nije iskao ni više ni manje, nego da sud izreče, da se prigovor odplate u novoj osudi neće uvažiti, ako tuženik svoje pravo, nove dokaze pridonieti, nevrši.

G. kritik se čudi, kako je mogao tužiteljev zastupnik iskati, da sud izreče ovu dužnost tuženikovu odlukom, poslje koje će opet osuda sliediti („a ta odluka neka se opet osudom svrši?“ pita g. kritik), no to nije nikakav kuriozum u sudbenom postupku; povrat u predjašnje stanje sbog promašenog roka ima se odlukom riešiti, a kasnije će sljedovati meritorna osuda. G. kritik očevidno misli, da se je o tužiteljevoj molbi moralo na prvom ročištu meritorno raspravljati, i nakon razprave samostalna, posve nova meritorna osuda donieti; na toj misli temelji se njegova ciela kritika — no ja sam gore obširno pokazao, da to nestoji i želio bih čuti od g. P.: šta bi on odlučio o tužiteljevoj molbi u smislu njegovom stavljenoj: „da se ima dopuniti osuda“ — kada tuženik na odredjeno ročište nepredstane? Uzmimo slučaj, da je sudac prve molbe, tvrdo uvjeren, da je smisao §. 269 pp. onaj kakov mu tužitelj daje, odmah u ročištnoj odluci naložio tuženiku, da na ročište pridonese dokazala, o kojih će se odmah razpravljati pod inakom pretnjom etc. — nije li to ona ista perhorescirana odluka, kojoj sliedovati mora osuda? Neučini li sudac u ročištnoj odluci u tom pravcu ništa, ujegovo riešenje u slučaju ogluhe nesmije se preko zahtjeva protezati, — pa zvalo se ono odluka ili osuda — to riešenje svakako nije definitivno, jer će meritorna razprava sa meritornom osudom tek naknadno doći. Stavi li pako tužitelj molbu toga sadržaja, da se tuženiku naloži, da na ročištu odrediti se

Digitized by Google

imajućem, pridonese dokazala pod inakom prietnjom, da će se donieti nova meritorna osuda bez obzira na njegov prigovor odplate — i sud izda takovu odluku, onda dakako odpada razprava o tumačenju §. 269 pp., ali će se to tumačenje putem uticanja izazvati. U posliednjem slučaju nebi bilo ni govora o nadopuni manjkave osude u smislu §. 351 pp., jer se stara osuda novom odlukom proglašuje nevaljanom.

G. kritik (u notici pod 3 strana 351 Mjes.) predpostavlja kao izvjestno, da bi sud imao odmah za meritornu razpravu odrediti ročište, jer bi tuženik ono, što je tužitelj odrešito zahtjevao, „drage volje“ učinio bio, izazvan onim zahtjevom; — no tu je g. P. optimista ako vjeruje, da će tuženik, koji u provedenoj razpravi za svoj prigovor nije imao inih dokazala osim odlučne prisege, sada, kada je i to dokazalo izgubio, iz džepa izvaditi nepobitne nove dokaze. Izhod predležeće parnice pokazao je, da tuženik nije imao drugih dokaza, a tužiteljev zastupnik mogao je lahko to predviditi, pa se je nadao odporu tuženika proti svakom reasumiranju razprave, nadao se je, da će tuženik ikakvo pravo priznati, koje bi tužitelj iz §. 269 pp. izvoditi mogao, a morao je uočiti i tu eventualnost, da se §. 269 pp. pravomoćno tumači povoljno po tuženika, u kojem bi slučaju meritorna nova razprava bila bezpredmetna dakle i suvišna, pa je stoga dobro učinjeno, što je razprava u smislu §. 269 predhodila meritornoj razpravi, već stoga, što tuženiku ništa nije smetalo, da dobrovoljnim pridonošenjem novih dokaza prvu razpravu bezpredmetnom učini.

Cieli pravni slučaj, zajedno sa razpravom g. P. i ovim razlaganjem dokazuje jasno, da je ustanova §. 269 pp. nejasna i nepodpuna, pa zato nikoje oštroumlje, pa ni oštroumlje najboljega poznavaoca pozitivnih zakona nije kadro taj nedostatak izpuniti. Naša je dužnost mjerodavne krugove na takove nedostatke upozoriti, pa onda Bog im, a duša im! **Ž. Gojković.**

Digitized by Google

Pravnički obzor.

U Zagrbu 12. kolovoza.

Što dolazi viesti o pravničkom životu u Ugarskoj, sve potvrdjuju, da su sada pune ruke posla, da se na minulom saboru stvoreni zakoni oživotvore. Za novi stečajni zakon nezna se kad će dobiti kriepost, dočim se za novelu gr. p. p. navodi kao takov dan 1. siečnja 1882. S druge strane radi vlada, odnosno rade pojedina ministarstva, da priprave materiala za buduću saborsku sjeditbu.

Nedavno sbilo se je nešto kod najvišega suda ugarskoga, sto je kadro uzdrmati povjerenjem unj i u njegove rješitbe; morala se je naime povesti disciplinarna istraga proti jednomu njegovih senata. U rješitbi, koja se je imala izdati o vlastnosti nepokretnina, za koju (vlastnost) prepiralo se više nasljednika, predloži izvjestitelj, da se dopitaju stranki nadvladavšoj „dvie osmine“, a imao je predložiti „dvie četvrtine“. Stranka tako prikraćena podnese žalbu ništovnu kasacionomu sudu, ali ju ovaj zabaci, jer nenadje nikakovih formalnih pogriešaka ni nedostataka, Stranka, kojoj zaprieti pogibelj, da će pretrpjeti štetu od kakvih 5 do 6000 for., zaišće, da se povede disciplinarna iztraga proti dotičnim najvišim sudcem, te izrekne, da su joj oni dužni nadoknaditi štetu. Takovo disciplinarno sudište, koje vodi iztragu i izdaje rješitbe, sastoji od 36 članova, polovicu ovih čine ad hoc izabrani članovi gornje kuće, a drugu polovicu članovi kasacionalnoga suda; dvanaestoricu može odkloniti tužitelj, a toliko i tuženik. To disciplinarno sudište zabacilo je tužbu stranke. U razlozih veli se, da je onoj očevidnoj bludnji kriv ne izvjestitelj niti senat najvišega suda, nego izključivo nejasni i nepodpuni sastav parničnih spisa, zato da i nije opravdan zahtjev tužiteljev s bog naknade štete. — Nu pošto je stranki krivica učinjena usljed bludnje, po samom najvišem sudu priznate, to će joj se morat pomoći sredstvom, koje se inače za parnice u ovakovu stadiju nigdje nepoznaje, a to je: povrata u prijašnje stanje.

Na ovaj slučaj nadovezivaju se različita razmatranja, koja

Digitized by Google

se ipak u tom slažu: da bi trebalo odviše obterećenim sudcem najvišega sudišta teret ponešto olahkotiti. Kako da budu referati točni, kad mora jedan sudac često u jednoj sjednici na pamet, bez ikakova izvadka iz spisa, referirati o deset do dvadeset različitih predmeta? Ako se neće ustmenost i neposrednost uvesti, svakako bi se imalo drugačije urediti izvješćivanje, ustmeno referiranje posve zabaciti, svaki izvjestitelj bi morao donieti gotov, pismeno sastavljeni predlog te ga priobćiti sudcem prije sjednice radi njihove informacije.

„Gerichtshalle" doznaje iz Budapešte, da je tamo nedavno izašla „zanimiva" publikacija od Fridrika Pesty-a, člana ug. akademije znanosti, koji je u ostalom i u Hrvatskoj poznat — ali ne sa najbolje strane. Ta publikacija glasi: „propale stare županije („az eltűnt régi vármegyék"), a tiče se poglavito Hrvatske. Gospodin akademik magjarski trudi se u tom spisu dokazati, da Hrvatska nije vlastna tražiti ni onoga, što je već stekla, da njoj pripadaju neke županije, koje nisu hrvatske nego prave pravcate magjarske itd. I na to nadovezuje dopisnik Gerichtshalle svoje ne mudre opazke o zahtjevih hrvatskih proti Ugarskoj, ob ugarskoj Rieci i ug. primorju i o još nekih stvarih, kojih smo se do sita načitali u magjarskih novinah. — Krivotvorenje historije i prava, što si ga dopušta g. Fr. Pesty, naći će u Hrvatskoj krepka odgovora.

Česi mnogo zadadoše jada svojim protivnikom, što su na novih notah desetačah pisali na češkom jeziku: „to vriedi 10 for. a. vr." Ne samo da je novinstvo njemačko-liberalno udaralo sbog toga na nje, nego se dakako u to umješalo: banka, pa ministri financija obiuh polovica državnih. Ugarski ministar financija naloži svojim blagajnam, da nesmiju primati nota, koje su ispisane ili obilježene ikakovimi znakovi osim onih, koje note moraju imati; austr. pako ministar fin. uputi podredjene si blagajne, da imadu takove note samo onda odbiti, ako je istinitost njihova dvojbena, nu ta je naredba opozvana.

Ovim predmetom bave se u ostalom i strogo strukovni časopisi. „Gerichtshalle" u 60 broju o. g. razpravlja ga dakako li sa „pravne strane", pa drži, da jezgru ciele razprave u ju-

Digitized by Google

rističkom obziru čini pitanje: Zar prestaje prava državna ili bankina nota biti zakonsko sredstvo platežno (legal tendes) onda, ako se privatnom rukom na nju upiše znak ili rieči, koje nespadaju dakle k njenomu zakonskomu tekstu? Jer ako take note valjaju za privatnike kao sredstvo platežno, valjaju i za državnu blagajnu; ili mora da ima svatko pravo uzkratiti primanje takovih nota, ili pako to pravo kraćenja nepripada ni državnoj blagajni. Jednako pravo za sve. Već iz ovoga razlaganja vidi se, da se ovo pitanje kao čisto pravno pitanje, nemože riešiti jednostranom odredbom eksekutive. Da li je platež kakov pravovaljano ponudjen, to je pitanje privatnoga prava, je li preporno, podpada kogniciji sudca.

U praksi je već odlučeno, da državnjače i bankine note, ako su osakaćene, ako su odkinuti komadići, nevaljaju ili barma nevaljaju podpuno. Država ili banka, koje izdavaju takove note, primaju osakaćene samo tako, da se odračuna svota, odgovarajuća manjkajućoj prostornoj kolicini. Pošto pako privatnik nemože odmah izračunati, što i koliko bi valjalo odbiti, mora biti ovlašćen takovu notu ni neprimiti, ma da je druga stranka i pripravna pristati na kakov odbitak. U kratko: osakaćena nota izgubila je svojstvo svoje kao legal tendes, pa ju mora izdatnik zamieniti za novu i neoštećenu, dakako uz primjereni doplatak. Mogu li se pako osakaćenim uzporediti onakove note, kojim ne samo da ništa nemanjka, nego na kojih pače ima i neki superplus, više nego li treba?

Ovo pitanje mora se de lege lata u obće zaniekati. Samo kad se usljed takovih dodataka nebi mogla razpoznati sama slika note, tada dakako i prestaje dužnost takovu notu u ime platežno primiti, upravo kao što bi istinita nota, kojoj bi se bez ikakove vanjske povrede n. pr. zaroniv ju u kemičnu tekućinu, dala druga boja, tim izgubila svoju sigurnu razpoznaju, a po tom i prometnu sposobnost. Tu se dakako pita: gdje je tomu granica? Kada se može nota unatoč onakovih dodataka smatrati razpoznivom i po tom za kolanje sposobnom, a kada se opet ima uzeti, da se neda razpoznati? Kada se može istinita ali prekomjerno izpisana ili iztiskana nota in concreto kao platež odbiti?

Digitized by Google

Pošto neima zato nikakove zakonske ustanove, mora se odgovor na ovo pitanje od slučaja do slučaja prepustiti razsudu občinstva, eventualno — u slučaju prepora — sudcu.

Pisac misli, da bi možda bio shodan zakon, koj bi strogo branio išto na notah pisati ili štampati, jer bi se tako naprosto presjekao onaj čvor, koji danas tolike muči duše. „Ali putem proste interpretacije nemožemo i kraj najbolje volje opravdati zasade, da svaki i najmanji dodatak, koji u konkretnom slučaju nikakova povoda nedaje dvojiti ob istinitosti note, oduzimlje ovoj svojstvo zakonita platežna sredstva (legal tender). Ta zasada može se priznati valjanom samo za onakove note, koje su tako izpisane, iztiskane, zamazane ili promienjene, da se mora ob istinitosti njihovoj dvojiti.“

Pisac drži, da se nemože opravdati zasada: da svaki dodatak na noti čini ovu nevaljanom za promet, ali s druge strane opet priznaje, da se nemože dopustiti, da se različiti znakovi, stampiglije, napisi itd. na notah pišu i štampaju, jer bi nota mogla tako šarenom postati, da se nebi mogla razpoznati, a bojati se, da bi se i r e k l a m a prihvatila nota te na nje svoje preporuke pisala ili štampala, i pravo je čudo, što toga već nije učinila. Ništa se nebi pomoglo kaznami, jer tko bi tu našao pravoga krivca, a napokon samo metanje onakovih dodataka jedva se može subsimirati pod ustanove kaz. zak. Najsigurnije sredstvo proti tomu jest: neprimiti notu u ime plateža; nu de lege lata može se to uporaviti jedino na note, kojim je istinitost dvojbena; hoće li se postići, da se odbija kao platež svaka nota ma bila i inako izpisana, treba zato posebna z a k o n a.

U ostalom niti „Gerichtshalli“ nepadne na pamet zahtievati, da se bitna obilježja bankine note izraze na jeziku svakoga naroda. A ipak je ovo najjednostavnije sredstvo, kojim će se dokinuti ispisivanja, štampanja i obilježivanja nota.

Osnova f r a n c e z k o g a z a k o n a t i s k o v n o g a postade napokon zakonom. Razpravljena u komori zastupnika, a kasnije u senatu doneklje preinačena, koje preinake usvoji opet komora zastupnika: tako odobrenu svimi faktori priobći tekst zakona toga diljem „Gazette des Tribunaux“. Naše će čitatelje nedvoj-

Digitized by Google

beno zanimati, ako ih upoznamo sa glavnimi ustanovami jednoga od najboljih i svakako najliberalnijih francezkih zakona, kojega su kaznene ustanove u istinu blage.

Zakon dieli se u pet poglavja, ova opet u paragrafe, a ovi u članke. Prva četiri poglavja sadržavaju materijalno tiskovno pravo, peto poglavje sadržaje postupak i prelazne odredbe. U prvom i drugom poglavju nalaze se propisi o prijavi štamparskog posla, o dužnostnih otiscih, oznakah tiskara, izdavatelja i o novinstvu inozemskom. Iz ovih dvajuh poglavja navest ćemo samo odredbe ob ispravku i ob odgovoru (rectifications, reponses) krivo donesenih i raznesenih glasova. Izpravci oblasti gledeć na akte njihova uredovanja, ako su oni krivo ili netočno publicirani, moraju se primiti i tiskati uz prietnju novčane kazne — ako ispravak neprekorači dvostruki prostor prvoga članka; isto tako mora list primiti odgovor na donesena priobćenja i to od svake osobe, koja je u dotičnom periodičnom tiskopisu spomenuta imenom ili označena bila, što nimalo neprejudicira i drugim eventualnim zahtjevom odštete, kojim je možda članak povoda dao. „Reponse“ mora se štampati na istom mjestu i istimi pismeni, kao i onaj članak, koji je provocirao odgovor; ako ipak odgovor zapremi dva puta veći prostor, nego li je prvi članak, za onaj višak valja platit cienu, koja je odredjena za sudbena oglašivanja. Za javna oglašivanja imadu se opredieliti posebna mjesta, na kojih se neće smieti priljepljivati privatni oglasi. Sami ovaki javni oglasi (affiche) smiju se tiskati na bielom papiru. Izborni pozivi, okružnice itd. mogu se pribiti na svih javnih mjestih izuzev ona, koja su posvećena bogoslužju. Tko podere, skine ili ošteti javni oglas, kaznit će se, a kazan povisiti, ako se je krivcem takova čina učinio funkcionar ili agent javne oblasti. Kolportaža mora se samo prijaviti.

U trećem poglavju govori so o zločinih i prestupcih, što se mogu počiniti štampom ili inim saobćivanjem. U tom pravcu odredjuje zakon, da se za zločin ili prestupak javno izazivajući — učinila se provokacija govorom, prietnjami na javnom mjestu, pismi, razširenimi tiskanicami, plakati ili pribiv oglas na zid — ako je provokacija imala uspjeha, dotičnici kao sukrivci dotičnoga zločina

Digitized by Google

ili prestupka imadu kazniti. Ako je ostalo kod puka pokusa, provokacija je u toliko kažnjiva, a koliko se radi o zločinu; kvalificiranoj kazni imadu se podvrći svi provokanti na umorstvo, plaćkanje, palež ili na zločinstvo proti sigurnosti države.

Pod posebne ustanove kazne spadaju buntovna izazivanja ili buntovne pjesme, što no se na javnih mjestih sgadjaju ili pjevaju, zatim javne provokacije, namienjene članovom vojske ili mornarice te učinjene u svrhu, da ih odvrate od njihove dužnosti; kao prestupak proti zajednici kazni se: uvreda predsjednika republike, priobćivanje krivih viesti ili krivo trećim osobam pripisivanih pisama, ako je to priobćivanje povredilo javni mir te ako je učinjeno u zloj nakani; zatim vredjanje dobrih običaja i morala pismom ili raširenom tiskanicom, a ne manje razširivanje i razlaganje obscenih slika i predstava. Medju prestupke proti osobi spadaju diffimatio i injuria. Ona prva, tu se točno sliedi terminologia zakona od 17. svibnja 1819, sadržaje neistinito navadjanje nepoštenih činjenica, ova druga (injuria) sadržaje psovanje i grdjenje, ali se nenavode nikakove činjenice. Ovi se prestupci različito kazne prema tomu, da li se tiču privatnika ili javnih funkcionara. Spomenute uvrede, ako se čine proti uspomeni preminulih, kaznive su samo u onom slučaju, ako se diffamatio ili injuria poduzimlje u namjeri, da se udari na poštenje ili ugled živućih nasljednika. Ovi imadu pravo i tužiti i još k tomu dati reponse. Dokaz istine dopušta se, ako se radi ob uvredi javnih funkcionara gledeć na njihovo uredovanje, ili ob uvredi direktora i administratora industrijalnih, financijalnih ili trgovačkih poduzeća, koja išću javne vjeresije ili primaju prištednje obćinstva. Dokazu istine može se nasuprot postaviti protudokaz. Napokon imadu se kazniti uvrede, kojimi se javno vriedjaju vladaoci inostranih država, njihovi poslanici i opunovlašćeni ministri, poslovodje i diplomatički agenti.

Poseban paragraf četvrtoga poglavja govori o nepovlašćenih priobćivanjih i ob imunitetu branitelja.

Gledeć na važno pitanje, u koliko je slobodno štampom priobćivati razprave sudbene, ili u koliko može takovo priobćivanje dati povoda kaz. progonu, pridržano je u glavnom dosadanje

Digitized by Google

stanje zakonodavstva i judicature; samo što su i ovdje ustanove kaznene ublažene.

Zabranjeno je novinam izvješćivati o parnicah s bog uvrede poštenja, kod kojih je dokaz istine izključen, samo je tužitelju dozvoljeno priobćiti svoju tužbu. Sudbeni stolovi i prizivni sudovi mogu u svakoj gradjanskoj stvari zabraniti izvješćivanje u novinah o parnici; nu osuda može se u svako doba priobćiti. Nadalje zabranjeno je priobćivati izvješća o viećanju sudova i porotnika. Istinito izvješće iz sudnice, zatim izvješćivanje o govorih, govorenih pred sudom, ili o spisih produciranih pred sudom, nemože dati povoda da se digne tužba radi diffamacije ili injurie; ali ipak mogu sudci, kojim je povjerena judicatura dotičnoga slučaja, narediti, da se neštampaju vredjajući ili potvorni govori, a tko je to ipak učinio, imadu ga odsuditi na naknadu štete. Sudci mogu u ovakovih slučajevih odvjetnike ili avouése (officiers ministeriels) ne samo ukoriti s bog takovih nepodobština, nego je suspendirati od funkcija njihovih do dva mjeseca, a priupadnike i do jedne godine.

Gledeć na onakove infamirajuće činjenice, koje nestoje sa stvarju u nikakovom savezu, mogu sudovi ureda radi pridržati obtužbu ili strankam pridržati civilnu tužbu, a ovo potonje pristoji i bez takova priuzdržaja trećoj učestvujućoj osobi.

Zabranjuje na dalje zakon publicirati obtužbu ili ine kaznene spise prije nego li su pročitani u javnoj sjednici; zatim zabranjene su subskripcije da se odštete oni, koje su bili odsudjeni na novčanu kazan, na naknadu troška ili štete.

Gledeć na razprave u zakonodavnom tielu odredjuje novi štamparski zakon, da se mogu govori i tiskani predlozi bezuvjetno, a izvješća o sjednicah u toliko priobćivati u novinah, u koliko su u dobroj vjeri (fait de bone foi) donesena.

Peto poglavje uredjuje progon kazneni, odnosno postupak. Zakon ustanovljuje sukcesive odgovornost, i to u prvoj liniji za izdavatelje, a ako ovih neima, za sastavitelje; zatim za tiskare, a napokon za razširitelje. Vlastnici u toliko odgovaraju za novčanu kazan u koliko bi po gradj. pravu bili obvezani naknaditi štetu.

Digitized by Google

O zločinstvih i prestupcih suditi će redovito, izuzev neke u zakonu naročito iztaknute slučajeve, porota.

Izuzimlje se povorka delikta, koji se u zakonu specijalno nabrajaju te se najviše tiču pitanja formalnih, zatim uvrede privatnih osoba, preminulih, postupak ob ispravku, uvrede diplomatičnih osoba, na dalje prestupci proti javnoj sigurnosti. Ovi izuzeti delikti, ako nisu kao i oni o izvješćivanju u sudnici, pridržani sudu dotičnoga slučaja, podpadaju pod policajne sudove (Zuchtpolizeigericht). Zapliena smije se dogoditi samo nakon podignute tužbe, a uništitit slog slobodno je nakon izrečene osude. Zakon uredjuje zatim potanko postupak prema tomu, da li se digne javna ili privatna tužba, ustanovljuje ništovnicu i vrieme za obranu, opredieljuje, ako izostane obtuženi, da se može o stvari bez intervencije porote suditi, ali za ovakov slučaj daje obtuženomu pravo, da opravda svoj izostanak. Zakon uredjuje na dalje pritužbe, podnesene kasacionomu sudu, na što je ovlašten jedino obtuženi i civilna stranka; opredieljuje zastaru na tri mjeseca, postavlja prelazne odredbe, opozivlje sve prije izdane zakonske odredbe o štampi i o drugih vrstih priobćivanja, i završuje s ustanovom: da se svim zločinstvom i prestupkom. koji su počinjeni štampom ili inim načinom publiciranja pred 16. veljače 1881, izuzev napadaj na moral, zajamčuje bezkaznjivost.

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Disciplinarni slučaj.

Joco N. jest prijavio, da kani svoju na uglu Prkosa i srbske ulice u V. nalazeću se prizemnu kuću broj 340 demolirati i na istom tlu novu jednokatnu kuću sagraditi, k čemu je molio za političku dozvolu.

Vrhu toga bude po §. 7 gradjevnog reda lokalni očevid odredjen, ka komu bijaše pozvani vještaci graditelj Antun K. i zidar Franjo K.

Povjerenstvo izjavi, da namišljenoj gradnji nikakovi javni obziri nestoje nasuprot.

Digitized by Google

Počem se pako Joco N. radi gradjevne pruge te jednoga stupa od velikih vrata sa svojim susjedom Kostom St. poravnati mogao nije, te pošto je dalje Joco N. na jednom mjestu od občinskog grunta nješto zemlje zauzeti, a na drugom od svojega posjeda nješto občini odstupiti htjeo, kojemu se je zahtjevu občina suprotivila, odredila je kotarska oblast novo povjerenstveno izvidjenje na licu mjesta, te je zamolila c. kr. gradjevni ured, da isti za to povjerenstvo jednoga činovnika odredi.

C. kr. gradjevni ured odabrao je za to mjerničkog asistenta Nikolu K., koj se je ali ustručavao intervenirati, jer po čl. III. propisa za gradjevnu službu u vojnoj krajini, zatim po §. 9 propisa o vršenju gradjevne službe kano i po §§. 1 i 12 gradjevnog reda ovo povjerenstveno izvidjenje nespada u službovnu dužnost gradjevnih ureda, a tako ni gradjevnih činovnika.

Dotična proti imenovanomu gradjevnomu činovniku podnešena disciplinarna prijava bude od disciplinarnog senata I. molbe odbita sa sljedećih razloga:

Po čl. III. propisa za gradjevne oblasti u vojnoj krajini (ad praes. broj 1937 pro 1871) proteže se gradjevna služba gradjevnih ureda beziznimno na sve državne i občinske gradjevine, a po §. 1 lit. c. i §. 12 gradjevnog reda na privatne gradjevine samo u toliko, u koliko se magistrati i političke oblasti kod gradjevina za obrtne svrhe sa obrtnim nasadom kano i popravkom istih, kod nasada cesta, kod vodogradjevina svake vrsti i napakon kod gradba u blizini državnih i zemaljskih cesta, sa gradjevnimi uredi u sporazumljenje staviti imadu.

U ostalih na privatne gradjevine odnosećih se slučajevih odlučuju poglavarstva i druge političke oblasti samostalno, te imadu po §. 7 gradjevnog reda kod svake najavljene privatne gradnje lokalni očevid na poziv jednog kod gradnje neučestvujućeg izkušanog gradjevnog vještaka, t. j. jednog po §. 11 u listu kraj. zem. uprave X. pro 1879 publicirane instrukcije ad hoc pozvanog approbiranog arhitekta ili zidara, povjerenstveno preduzeti.

Gradjevni činovnik kod ovakovih privatnih gradjevina redovito nesmije kano vještak intervenirati, pošto bi on time na štetu službe od svog naročitog zvanja odvraćen bio.

Bude li pako iznimno k tomu pozvan, to se tad valja ravnati po dvorskom dekretu od 27. srpnja 1821 br. 1783 te po dekretu dvorske kancelarije od 1. svibnja 1834 broj 10103, koji glase:

„Ako se imadu činovnici, upr. lječnici, mjernici, itd. kano vještaci upotriebiti, to imade requirirajuća oblast predbježno uredovnomu predstojniku dotičnoga činovnika javiti, da ga ona namjerava kano vještaka upotriebiti uz zamolbu, da joj se javi, da li i kojega dana ovaj činovnik

Digitized by Google

radi svoje službe nebude zapriečen doći. Iza toga imade requirirajuća oblast lokalni očevid odrediti, i vještaku pozivni dekret dostaviti.“

Ako se tad činovnik neće da dade upotriebiti kano vještak, to on nepočini time nikakove insubordinacije prema svomu uredovnomu predstojniku; jer oto ustručavanje nije proti njemu, koj mu obzirom na to neimade nikakova naloga dati, upravljeno, već neposriedno proti oblasti, lokalni očevid vodećoj, radi čega bi tog činovnika pače i onda, sve da bi on bio i obvezan vještačko mnienje dati, oblast lokalni očevid vodeća najviše novčanom globom (Ordnungsstrafe) kazniti mogla, pošto po §. 89 kazn. postupnika pače ni očevid na licu mjesta vodeći iztražni sudac proti bezuspješno pozvanomu vještaku nesmije strožije kazni upotriebiti.

Zapovjed predpostavljenoga (u koliko ona neinvolvira po §. 5 k. z. koj kažnjivi čin) imade se tako dugo bezuvjetno respektirati, dok se ona unutar službenog obsega kreće, čim ona pako preko istoga izadje i na izvanslužbeno djelovanje segne, na koje podčinjeni kano činovnik po postojećih propisih nije obvezan, to ona prestaje biti službenom zapovjedi u pravom smislu rieči i prelazi u nepovlastni zahvat u osobnu slobodu onoga, komu je dana.

Činovnik doduše redovito neimade iztraživati motiva, koji su predpostavljenoga prinukali, da izdade službenu zapovjed, ali je isto tako asno, da se on kojoj izvanslužbenoj, ako i izvana u formu službenoga naloga zaodjevenoj, iz neznanja zakona izdanoj i na njegovo izvanslužbeno djelovanje uplivajućoj zapovjedi predpostavljenoga netreba podložiti, sve ni onda, ako bi se to djelovanje možda od koje druge oblasti zakonito zahtjevati moglo.“

S ovih razloga imala bi se proti mjerničkomu asistentu N. K. podnešena disciplinarna prijava kano za povedenje disciplinarne iztrage neprikladna, zabaciti.

Nasuprot tomu pako jest II. disciplinarna molba proti mjerničkomu asistentu Nikoli K. obnašla povesti disciplinarnu iztragu i to sa sliedećih razloga:

U dopisu od 6. ožujka 1881 broj 1660, koj je kotarski ured u V. na tamošnji gradjevni ured upravio, iztiče se izrično, da je na molbu Joce N, za dozvolu gradnje mjestni očevid odredjen, i to ne samo radi toga, što se N. sa jednim susjedom poravnati nemože, već i zato, što N. na jednom mjestu od občinskog zemljišta nješto zemlje zauzeti a na drugom od svojeg občini odpustiti želi, te se ujedno umoljava gradjevni ured, da za ovu razpravu jednog gradjevnog činovnika opredieli.

Brez da se od disciplinarne oblasti presudjuje pitanje, koje samo političkim oblastim pripada, da li najme občinski put spada medju na-

Digitized by Google

značene u §. 12 gradjevnog reda javne komunikacije, to ipak bez svake dvojbe stoji to, da je politička oblast vlastna bila pozvati gradjevni ured, da kod mjestnog očevida učestvuje, a isto je tako nedvojbeno, da je gradjevni ured, kojem po čl. III. propisa za gradjevnu službu, po §. 8 propisa za vršenje gradjevne službe i po §. 12 gradjevnog reda pripada, da javni interes kod gradnja čuva, dužan bio kod mjestnog očevida učestvovati.

Ovoj obvezi odgovorio je gradjevni ured time, što je predstojnik istog dopis naledjom od 9. ožujka 1881 broj 176 mjerničkom pristavu K. odpravio sa nalogom, da kod tog povjerenstva prisustvuje.

Ovim je jasno, da je mjernički pristav K. dužan bio prisustvovati u javnom interesu kod mjestnog očevida i to ne možda kano izabrani po upravnoj oblasti vještak, već kao organ državne gradjevne službe, koji je od svoje predpostavljene oblasti nalog za to dobio.

Nalog predstojnika gradjevnog ureda bio je daklem strogo službben, kojem je podčinjeni činovnik bezuslovno zadovoljiti imao, bez da je posljednjemu dozvoljeno bilo, da nadležnost kotarskog ureda za odredjenje mjestnog očevida i requisiciju gradjevnog ureda, te ovlaštenje predstojnika gradjevnog ureda za izdanje naloga prije izvedenja istog po svojoj dužnosti u pitanje stavlja, te od tud uskraćenje izvedenja izvodi.

Ako je mislio mjernički pristav K., da nalazi u podieljenom mu nalogu prekoračenje službovnih prava od strane njegova predstojnika, to mu je svakako prosto bilo, da poslje izvedena naloga pritužbu svoju višjoj oblasti podnese, uskraćenje izvedenja naloga sačinjava pak prestupak čl. 6 discipl. zakona.

Iz ovih razloga dalo se je mjesta pritužbi državnog nadodvjetničtva proti prvomolbenom zaključku te se je ovaj promienio.

Opazke pripošiljalca. Da se rješitba II. molbe bolje prosuditi uzmogne, ukazuje se potrebnim, da se predoči doslovje po njoj citiranih zakona.

Članak III. propisa za krajišku gradjevnu službu glasi kako sliedi:

„Djelatnost gradjevnih ureda proteže se na sve u kotaru pukovnija uključivo gradova nalazeće se državne i občinske gradnje."

Nasuprot pako glasi §. 8 propisa za vršenje gradjevne službe kako sliedi:

„Gradjevni uredi imadu od svih u njihovom gradjevnom kotaru nalazećih se državnih gradjevina, zatim cesta i brodivih rieka uzdržavati točne sastavke, nacrte i opise, te se brinuti za neprekidno nadopunjenje istih" — dočim §. 12 gradjevnog reda sliedeće sadržaje:

„Na državnih i zemaljskih cestah te drugih živahnih (frequentnih)

Digitized by Google

prometnih putevih nesmiju se unutar daljine od dvajuh hvati od vanjskog ruba (obronka) cestovnog jarka (cestovne jaruge) nikakove nove gradnje podizati, te može iznimke odatle samo u osobitih, obzira vriednih slučajevih politička oblast privolom oblasti, kojoj je uprava cesta povjerena, dozvoliti.

Pod živahnijimi komunikacijami (prometnimi putevi) imadu se razumjevati kotarske ceste i (po Mayerhoferu, II. svezak, strana 812, najnovija naklada) putevi, koji više mjesta (občina) spajaju, jer cestovni jarci samo na takovih objektih postoje, od kojih se po §. 12 gradjevnog reda gornja udaljenost od dva hvata odmjeriti imade,[1] dočim se pri gradjevina u kojoj ulici ili na kojem mjestnom trgu po §. 15 gradjevnog reda radi samo o tom, da se ustanovljena gradjevna linija drži.[2]

Predležeći slučaj nedade se dakle pod po II. molbi citirane zakone subsumirati, pošto se tu o jednoj sasma običnoj privatnoj gradnji radi, s kojom se imade po §§. 7 i 16 gradjevnog reda postupati.

Pošto su se imenovani privatni učestnici gradnji protivili, to bi se bio imao molitelj gradjevne dozvole umah nakon riešenja prvog mjestnog očevida na temelju §. 8 gradjevnog reda odputiti na redoviti put gradjanske parbe.

Za preduzeće nadočevida niti je dakle bila politička oblast vlastna, niti pako spada, kako iz jasnih riečih po II. molbi citiranih zakona proizlazi, u predležećem slučaju po političkoj oblasti zatražena intervencija gradjevnoga ureda, pod službovne dužnosti gradjevnih ureda, odnosno gradjevnih činovnika, pa je prema tomu mjernički asistent Nikola K. k mjestnomu očevidu u smislu §. 7 gradjevnog reda mogao doći ne kao gradjevni činovnik, već ednostavno kano vještak.

I tako se može koj u državnoj službi stojeći vještak pače i onda, ako bude ma i putem svog predpostavljenog[3] ka kojemu očevidu pozvan, pa k istomu nedodje, radi nedošašća svoga jedino i samo novčanom globom kazniti, a nipošto se nemože proti istomu disciplinarno postupati.

Da je pako i politička oblast umjesto mjerničkog asistenta Nikole

---

[1] Ako se doduše radi o gradjevinah na tih objektih, ali ne unutar daljine od dva hvata, to tada k tomu intervencije gradjevne oblasti nije treba.

[2] Kod ovih gradjevina neradi se ob u §. 12 gradjevnoga reda spomenutoj udaljenosti, već samo o tom, da se za sve gradjevine koje ulice ili kojeg mjestnog trga po oblasti već od prije ustanovljena gradjevna linija drži, pa se zato na takove gradjevine neimade §. 12, nego se imadu §§. 4, 15 i 16 gradjevnog reda urporaviti, koji intervencije gradjevnog ureda nepropisuju.

[3] Na primjer po §. 117 kaz. postupnika.

Digitized by Google

K. — prizvanog i nadošlog mjernika Henrika K. samo jednostavno i li kano vještaka u smislu §. 7 gradjevnog reda smatrala, proizlazi jur i odatle, što mu je pod 22. travnjem o. g. broj 1660 za njegov trud nagradu od 3 for. dopitala, akoprem se je očevid u mjestu obdržavao, te dočim činovnikom kano takovim za obavu službe u mjestu nikakova nagrada nepripada.

Li pukim i jednostavnim pozivom na javne obzire nemože se riešitba II. molbe valjano obrazloženom smatrati, jer su ti obziri kod svih gradnja mjerodavni; gdje se ipak pregledati i s očigleda pustiti nesmije, da na ove obzire u pravilu (§. 7 gradjevnog reda) jedino političke oblasti paze, dočim iznimno u slučajevih §. 1 lit c. i §. 12 gradjevnoga reda na te obzire takodjer i gradjevne oblasti paziti imadu. U predležećem slučaju pako nepredleži nijedna od takovih iznimaka; stoga odatle nepobitno proizlazi, da je mjernički asistent Nikola K. k mjestnomu očevidu imao i mogao doći ne kao gradjevni činovnik u smislu §. 1 lit c. i §. 12. već kao gradjevni vještak u smislu §. 7 gr. reda.

Prema tomu in concreto o kakovoj službenoj zapovjedi u pravom smislu rieči, a dosljedno tomu takodjer niti ob insubordinaciji u smislu čl. 6 disciplinarnog zakona nemože biti ni govora, nego se dašto više taj postupak imade označiti kano takov, kojim se je obišla dvorskim dekretom od 27. srpnja 1821 broj 1783 i dekretom dvorske kancelarije od 1. svibnja 1834 broj 10.103 propisana forma, na koju svigdar paziti valja, kada se koj u javnoj službi stojeći tehnički činovnik k očevidu kano vještak pozvati imade. **J. Pirka.**

II. Gradjansko-pravni.

Pravomočno uručenje ostavine oduzimlje nasljedniku pravo zahtievati konvokaciju vjerovnika po §. 813 i sl. o. g. z.

Supruzi Gjuro i Roza N. posjedovahu od g. 1874 zajednički H-u pivaru s ostalimi pripadajućimi sgradami i zemljišti kao i sa cielim fundusom instructusom. 26. rujna 1879 umre Roza N. suposjednica neostaviv nikakove oporuke, ali ostavi supruga i dvoje malodob. unučadi, što no ostadoše nakon smrti njene jedine kćeri Jelisave, udate za Henrika L. a umrle 25. siečnja iste godine. Henrik L. nastupi 5. prosinca 1879 nasljedstvo na temelju zakona za svoje malodob. kćeri, pa je posredovao kod inventiranja u isto doba obavljenoga zajedničke aktivne i pasivne imovine (obzirom na tobože obstojalu obćenitu zajednicu dobara). Tu se pokaza, da je zajednička imovina za 5483 for. 13 novč. prezadužena, a polovica imetka pokojnice da je prezadužena za 2849 for. 86½ novč. Nu pošto su nekretnine i ostale stvari u istinu slabo cie-

Digitized by Google

njene, pošto posao neprekidno teče: to zet nije držao, da je u istinu imovina prezadužena, nego je mislio, da će udovac preuzeti t. j. kupiti polovicu pokojničinu uz cienu, koja bi konvenirala njenim nasljednikom, t. j. unukom a djeci Henrika L. Ali udovac Gjuro N. i zet njegov nemogoše se nikako pogoditi, bivši već prije u zavadi. Pošto je zet Gjure N. kao commis voyageur riedko dolazio u R., gdje su mu djeca kod djeda privremeno bila namještena, i pošto se je vodila razprava o pitanju, po aknutom po tastu, nebi li bilo potrebno zeta posve lišiti otčinske vlasti, bude očitovanim malodob. nasljednikom, radi zastupanja kod ost. razprave, imenovan privremeno curator ad actum u osobi Aleksandra V. Ovaj je živo nastojao, da se razprava što prije dovrši, pa je 17. rujna 1880 u ime svojih štićenika, pridonesav namiru o plaćenoj pristojbi, zamolio da se izda uručbena isprava, koja je u istinu izdana za nerazdieljivu polovicu imovine Roze N. Mjeseca prosinca 1880 napokon upisano je pravo vlastnosti nasljednica u gruntovnici na zapadše nepokretnosti.

Medjutim umre 27. studenoga 1880 udovac Gjuro N., a nad njegovom ostavinom otvori se stečaj.

U takovih okolnostih zamoli gore spomenuti curator malodob. nasljednica, da se izda edikt, kojim se pozivlju ostavinski vjerovnici Roze N. da prijave svoje tražbine, čim je mislio da će sačuvati nasljednice od pravnih šteta §. 815 o. g. z., kad se budu uvažavale prijave vjerovnika. Nu ovu molbu njegovu odbi okružni sud u R. odlukom od 5. veljače 1881, jer da je ostavina Roze N., preminule 26. rujna 1879 uručbenicom od 25. rujna 1880 predana nasljednicam malodob. Rozi i Jeli L. i razprava proglašena završenom; zato se sada, pošto je ostavina spojena i pomješana s ostalim imetkom nasljednica, nemogu više pozivati vjerovnici ostavinski u smislu §. 133 c. p. od 9. kolovoza 1854 (br. 208 d. z. l.) i §§. 813 do 815 o. g. z.

Povodom utoka, što ga je podnio Heinrik L. kao otac i zakoniti zastupnik svoje malodob. djece Roze i Jele L., potvrdio je viši sud odluku prvoga suda sa razloga po prvom sudu navedenih kao i na dalje s razloga, da se sazov vjerovnika ostavinskih ima preduzeti prije uručenja ostavine, dakle ima se prije nje obaviti, dočim je u ovom slučaju uručenje ostavine, obavljeno 25. rujna 1880, odavno već pravomoćno postalo.

U izvanrednom previdnom utoku, u kojem se utjecatelj Henrik L. pozivlje na autoritet kakov je dr. Unger, nastoji se dokazati, da zakonska dozvola sazvati vjerovnike nije ograničena na vrieme, dok traje ostavinska razprava, da će malodobnici, ako se uzkrati sazov vjerovnika, neimajuć dovoljne zaštite, ne samo izgubiti što su nasljedili od svoje babice, nego usljed odredbe §. 815 o. g. z. i ostali svoj imetak, koji

Digitized by Google

rastoji od hipotekarno osigurane tražbine, što no ju dobiše od svoje majke. I ovaj izvanredni utok odbio je najviši sud odlukom od 17. svibnja 1881 br. 5386, jer da neima predpostava, što ih išće §. 16 car. pat. od 9. kolovoza 1854, da se uzmogne dozvoliti ovo izvanredno pravno sredstvo.

III. Kazneno-pravni.

K §§. 331 i 496 k. z.

F. J. iz Farkaševca tužio je občinskog šerežana P. O., da ga je javno opsovao nazvav ga tatom, pustaijom itd.

Ovo su posvjedočili svjedoci J. S. i J. P. te je stoga kr. kot. sud u Križevcih P. O. krivim proglasio prekršaja označena u §. 496 k. z., neuvaživ izpričanje njegovo, da je imputirano djelo počinio vršeć službu, te ga osudio na zatvor od 3 dana.

Usljed priziva osudjenika preinačio je kr. banski stol osudu prvoga suda, te je P. O. po §. 250 br. 3 k. p. od obtužbe odriešio, i to s r a z l o g a:

što obtuženi čin nedosiže kažnjivo djelo označeno u §. 331 k. z. po čem se prizvana osuda obzirom na ustanove §. 277 br. 9 sl. a. i br. 10 k. p. očito ništetnom ukazuje.

Prosto ipak ostaje tužitelju pritužiti se proti P. O. kod nadležne disciplinarne oblasti.“ (Osuda od 6. srpnja 1881 br. 8425).

O p a z k a. U koliko se imadu osude viših sudova poštivati, u toliko ipak držim, da u gornjem slučaju viši sud neima pravo, da njegova osuda nije na zakonu osnovana s onih istih razloga, s kojih je on ukinuo odnosno preinačio osudu prvoga suda.

Kad bi najme stojalo načelo kr. banskoga stola, da osobe napomenute u §. 68 k. z. obavljajuć ured ili službu mogu se počiniti krive samo prekršaja §. 331 k. z., tad se nebi mogle nikada okriviti s bog inih slučajeva uvrede poštenja.

Djelotvorna uvreda smatra se prekršajem proti dužnostim javnoga ureda, dakle kao u r e d a r a d i progonjivo kaznjivo djelo, napereno proti javnoj sigurnosti (§. 275); nu osim toga ona još vredja poštenje uvredjenoga, pa može biti kao takova kazniva.

V e r b a l n e u v r e d e, ako ih počine osobe, navedene u §. 68 k. z. u svojoj službi ili u svom uredu, nedrži zakon za tako znamenite da bi se imale kao povrede dužnosti javnoga ureda, u r e d a r a d i progoniti. Ali nijedan pravnik nemože tvrditi, da je izključena uporava drugih kaz. zak. ustanova na takove uvrede. S toga ako ima uvreda

Digitized by Google

obilježja „javne pogrde“ i ako uvredjeni traži da se kazni, ima se tu uporaviti §. 496 k. z., pošto dotična ustanova posve općenito glasi, pa neima u istinu nikakova temeljita razloga, zašto da se javni činovnici i službenici u svojoj službi ili svomu zvanju nebi mogli smatrati počinitelji takova prekršaja? — Uporavom samo car. naredbe od 20. travnja 1854 nemože se proti zlim porabam pružiti dovoljna zaštita. R.

Viestnik.

Pravničkomu družtvu pristupiše kao članovi: Josip Wendler već. tajnik kr. sudb. stola u Gospiću; Josip Napadievicz kot. pristav u Petrovcu (Bosna) i Marijan pl. Koharović, sudb. pristav kod okružnoga suda u D. Tuzli.

— Suspenzije. Sveučilištni profesori dr. Konstantin conte Vojnović i dr. Franjo Vrbanić suspendirani su od službe i plaće „radi nekorektnoga političkoga ponašanja“ — vele službene Narod. Novine.

— † Ljudevit pl. Gerloci. U Križevcih preminu 9. kolovoza o. g. nakon dugotrajne i težke bolesti odvjetnik Ljudevit Gerloci u 58. godini života, te je pokopan sliedećega dana uz živo saučešće pučanstva. Pokojnik bijaše u svom zvanju revan radnik, a po svom osjećanju vrl Hrvat; pravničkomu družtvu pristupi već prve godine kao član te mu se neiznevjeri do groba. Pokoj njegovoj duši.

— „Slovenski Pravnik“, što ga počam od ove godine izdaje i uredjuje u Ljubljani odvjetnik dr. Adolf Moschè, gorko se tuži u 7. broju (od 15. srpnja) na nemar slovenskih pravnika, koji ga duševno slabo podupiru. Uredničtvo veli u članku „Slovenskim juristom“, da je unapred znalo da će se morat borit sa množtvom neprilika; nu već u početku toliko se je prijavilo predplatnika, da je „Slov. Pravnik“ materijalno posve osiguran, te bi mogao lahko izlaziti „kad bi uživao barma nešto one duševne podpore, kojoj se mogasmo nadati od mladih i za narodnu stvar oduševljenih pravnika. Ali viditi je, da se pri nas mlade sile izrabe, čim dodju u doticaj sa praktičnim životom. Ono oduševljenje, koje kipi na sveučilištih, pretvori se u komoditet, tako da živimo kao list na vodi, koji valovi po dragoj volji prebacuju amo tamo. Nećemo nikoga tužiti, ali je ipak istina, da gospoda, koja su u svoje vrieme silno vikala za slovenskim pravničkim listom, te svoje sudjelovanje svetom zavjerom obrekla: niti se nalaze medju predbrojnici niti medju pomoćnici „Slovenskoga Pravnika“!

Ovo su, kako opaža samo uredničtvo, vrlo žalostne stvari. Hoteć iznieti prave razloge pojavu, zašto najme „Slovenski Pravnik“ nalazi tako malo pomoćnika, krivi uredničtvo zao običaj slovenski, „da naši odlični juriste, ki se od jednem tudi prištevaju našim odličnim narodnjakom, hladnokrvno ignorirajo slovenščino pri svojem poslovanji, in da najodločneji narodnjaki mej našimi odvetniki in beležniki (sic!) le preradi iz svojih pisaren izpuščajo kalno vodo nemških vlog in nemških pisem, ter tako v praksi sami zapirajo pot slovenskemu uradovanju, za katero bi v teoriji, to je mej prijatelji pri pivskej mizi, srčno svojo kri radi prelili!“ — „Sl. Prav.“ veli, da bi slovenski pravnici morali više pokazivati ljubavi prama slovenskomu jeziku, jer samo tako može

Digitized by Google

se utrti put porabi slovenskoga jezika u uredu i javnoj službi. Slovenski jezik spretan je za uredovanje kao što i za to, da se na njem izrazuju posve slobodno i okretno i najtanje misli te ideje pravničke.

Ako list propadne, nitko neće se tomu više radovati od protivnika slovenskih, koji će u tom viditi živi dokaz nemoći moralne i intelektualne slovenskoga pravničkoga stališa. Uredničtvo je nastojalo, da bude list pisan razumljivom slovenščinom, ali dakako valja dobro razlikovati list pravnički od beletrističkoga; dobro je pisati čistim jezikom, ali ta čistoća nesmije biti zapriekom jasnoći i razumljivosti.

Napokon veli se posve otvoreno: da ovako nemože dugo trajati. Urednik je preobterećen inimi svojimi poslovi, pa nemože još sam i sav list izpunjivati. Sadanja redakcija odlučila je izdavati list samo do konca ovoga ljeta, nadajuć se još uvjek, da će se naći druge sile, koje će u budućoj godini nastavit izdavanje toli potrebnoga časopisa.

Po tom slovenski „Pravnik“ spadao bi medju ove riedje literarne pojave, koji propadaju ne s bog pomanjkanja materijalne nego duševne podpore. Čudnovato: čitatelja ima list, ali neima pisaca. Ako se ovo dogodi, u istinu krivnja pada na pravnike slovenske, a to bismo vrlo žalili. Zato bi trebalo, kad ima Prav. toli obilnu materijalnu podporu, da se jedna ili dvie osobe dobro nagrade, pa da same u početku rade, a ujedno da potiču i druge na rad, da si nekim načinom odgojivaju radnike, i da počmu bolje radnje nagradjivati. Možda bi tako išlo, zato neka kušaju slovenski patriote i ovo. Sve bi trebalo prije poduzeti nego li dopustit, da časopis propadne.

— Gradjanski zakonik za Crnugoru. Sada sretno vladajući crnogorski knez Nikola povjerio je pred više godina našemu zemljaku, dru. Baltazaru Bogišiću veliku zadaću, da sastavi gradjanski zakonik za Crnu goru. Od onda je g. dr. Bogišić već više puta proputovao Crnugoru, proučavajuć narod i zemlju, za koju je imao izraditi tako zamašno djelo legislativno. Posljednjih godina živio je najvećim dielom u Parizu, radeći na zakoniku.

Ovih dana javilo se je sa Cetinja, da je dr. Bogišić prispio onamo, te se je po toj viesti naslućivalo, da je već izradio rečeni zakonik. Najnovije viesti javljaju, do je zakon u istinu gotov, te je već i predložen velikomu vieću u Njegušu, koje ga je već najvećim dielom prošlo i izpitalo.

Koliko se čuje, podielio je dr. Bogišić čitavu pravnu materiju u četiri skupine: u obiteljsko pravo, nasljedno pravo, stvarno pravo i obvezno pravo. Kao što je zakon kneza Danila imao pred očima crnogorske odnošaje, kako su se razvili u vjekovnih borbah s Turčinom, tako je g. dr. Bogišić, imajući pred očima novo povjestno i prosvjetno doba, koje se je otvorilo Crnojgori posliednjim ratom s Turci, udesio svoj zakonik prema tim novim odnošajem, koje će prosvjetljeni zakon ne malo promicati. U nizu onih uredaba, koje je crnogorski knez Nikola u svakoj grani narodnoga života počeo zavadjati, jest izradba gradjanskoga zakonika najzamašnija, jer udara kneževini posve novi temelj, po kojem će se ona približiti prosvjetljenomu svietu.

Književnost. „Das Recht der Commandit-Gesellschaften von Achilles Renaud. Leipzig 1881“ zove se najnovije djelo u učevnom svietu vrlo poznatoga pisca. Pisac sliedio je u ovom svom djelu istu osnovu, koju si je bio postavio za izradbu svoje knjige izdane već u dva izdanja pod naslovom „Das Recht der Actiengesellschaften“. Kao što kod svoje razprave o udrugah akcionarnih, tako i u ovom spisu razpravlja pisac o komanditnih

Digitized by Google

Može li se idealni dio nepokretnosti plemićke zadruge, pripadajući jednomu članu iste, pravom zaloga obteretiti; a na kakav način može vjerovnik, koji je stekao pravo zaloga na idealni dio nepekretnosti plemićke zadruge pripadajući jednomu članu iste, realnu ovrhu voditi?

Po §. 71 grunt. reda ima uknjižbi ili predbilježbi mjesta samo onda, ako je onaj, proti komu se ima izhoditi stečenje, promjena ili ukinuće kojega prava, u vrieme podnešene molbe već uknjižen ili predbilježen kao vlastnik dobra ili kao vjerovnik ili barem, ako bude kao takav u isto doba uknjižen ili predbilježen (§. 120 grunt. reda).

Može se dakle po ovoj ustanovi dozvoliti uknjižba prava zaloga samo proti onoj osobi, koja je kao vlastnica na vlastovnici odnosnoga zemljištnika budi uknjižena ili predbilježena, ili koja se na posjedovnici takovih zemljištnika, u kojih se za vrieme od uvedenja gruntovnice promjena u vlastnika dogodila nije — koji zemljištnici stoga još ni vlastovnice neimaju — kao posjednica unešena nalazi.

Takav vlastnik pak ima biti na vlastovnici, a u slučaju da zemljištnik još vlastovnice neima, na odnosnoj posjedovnici[1] upisan po ustanovi §. 52 grunt. reda s imenom i prezimenom a i pridievkom, ako ga ima, ili pak drugim kojim obilježjem stališa, da se tim ukloni svaka sumnja glede osobe, a u slučaju suvlastničtva imadu se upisati suvlastnici isto tako opisani. Zatim odredjuje §. 55 grant. reda pod točkom a), da se može pravo vlastničtva na koju stvarnost grun-

[1] Isto biva, kako je gore rečeno samo kod starih zemljišnika, dočim novi gruntovni uložci, sastavljeni po zakonu od 16. rujna 1876, uvjek vlastovnicu imadu.

Digitized by Google

tovničku upisati ili samo na jednu jedinu fizičku ili juristička osobu, ili istina na suvlastnike nego nerazdieljeno što se same stvarnosti tiče; a pod točkom b), da se kod suvlastnika, kojih dielovi nisu jednaki (§. 839 o. g. z.), ima upisati dio pripadajući svakomu od njih i izražen u odnošaju prama cjelini n. pr. jedna trećina, dvie petine itd.

Naprama ovim sada navedenim ustanovam zakona tvrdim: da se na idealni dio nepokretnosti plemićke zadruge, pripadajući pojedinomu članu iste (zadruge) uknjižba ili predbilježba prava zaloga po zakonu dozvoliti nemože, jer se pojedini član zadruge u gruntovnici evidentiran nenalazi, dočim se iz gruntovnoga unosa: „plemićka zadruga N. N-a.“ na vlastovnici ili na posjedovnici nemože znati, koji su sve članovi zadruge te u kojem dielu pripada tvakomu pojedinomu pravo suvlastničtva.

Znadem, da će ovo mnenje naći protivnika. Jedni će primietit, da se može dokaz o tom, da je odnosni dužnik, proti kojemu se hoće izposlovati uknjižba ili predbilježba prava zaloga, doista zadružni član odnosne u gruntovnici unešene plemićke zadruge, te da mu kao takovu pripada idealni dio zadružne nepokretnosti, — doprinieti u odnosnoj uknjiženoj molbi budi rodoslovjem budi občinskom svjedočbom ili izvadkom iz narodnoga popisa, kako je to u praksi običaj bio onda, kada su se ovakove uknjižbe dozvoljavale po ustanovi §. 42 zak. čl. IV. od god. 1870 (br. 50 Sbornika), dok je ovaj zakon još u krieposti bio.

Drugi pak prigovorit će, da zak. čl. IV.: 1870 ob uredjenju zadruga još za plemićke zadruge sveudilj u krieposti stoji, jer da je zadružni zakon od 3. ožujka 1874 (br. 18 Sbornika) po glasu ustanove §. 36 izdan samo za zadruge urbarske, pa da se neproteže na seosko plemstvo, nebivše u svezi podaničkoj, makar da mu je posjed u gruntovnici unešen kao zadruga, a dosljedno tomu, da se po §. 42 zak. čl. IV.: 1870 uknjižba prava zaloga na idealni dio nepokretnosti plemićke zadruge pripadajuće kojemu članu iste zadruge dozvoliti može i sada.

Ovaj potonji nazor: da je zak. čl. IV.: 1870 za plemićke

Digitized by Google

zadruge još sada kriepostan, — koji će se nazor mnogim činiti nemoguć, nu koj imade ipak pristaša, — držim ja za posvema nepravilan i pogriešan te oboren samim zakonom od 3. ožujka 1874., i to navlastito ustanovom §. 33 istog zakona koja glasi doslovce: „Ovaj zakon ima stupiti u kriepost mjesec dana iza kako bude oglašen u Sborniku zakona zemaljskih; tim će izgubiti svoju valjanost svi zakoni i pravni običaji, tičući se odnošaja zadružnih, na koliko se ovomu zakonu protive, a napose će prestati ustanova zakonskog članka IV. od god. 1870 ili zakon o zadrugah.“

Ovom je ustanovom jasno rečeno, da zakon zadružni od god. 1870 posvema kriepostnu moć za zadruge u obće — dakle i za plemićke — gubi, jer da je zakonodavac htio, da se uzdrže ustanove zak. čl. IV.: 1870 glede plemićkih zadruga, bio bi tako stilizirao zadnju stavku §. 33 zadružnoga zakona od 3. ožujka 1874., da bi se jasno vidila ta nakana. No upravo gore navedena zadnja stavka §. 33, kako je stiliziran, imade samo smjer jasno izreći, da zadružni zakon od god. 1870 posve gubi valjanost svoju.

Takovomu tumačenju ne protuslovi §. 36 zadružnoga zakona od 3. ožujka 1874, koji veli: „ovaj zakon neproteže se na seosko plemstvo nebivše u svezi podaničkoj, makar da mu je posjed unešen u gruntovnici kao zadruga“; — pače ova ustanova pobija nazor onih, koji tvrde, da zadružni zakon od god. 1870 još valja za plemićke zadruge, jer se rečenom ustanovom §. 36 zadružnog zakona od 3. ožujka 1874 niti nepriznaje institut plemićkih zadruga, pa izbiegava upravo naziv „plemićka zadruga“ te govori o seoskom plemstvu; a riečmi: „makar mu je posjed unešen u gruntovnici kao zadruga“, smatra ista ustanova a priori svaki gruntovnički unos, koji glasi na plemićku zadrugu, nekorektnim, odnosno nepriznaje suvlastničtva seoskih plemića za odnošaj zadružni, već za zajednicu dobara.

Gledeć na sada navedeno, pada i prvi gore navedeni nazor, naime nazor onih, koji misle, da se može analogno, kao što se je postupalo prigodom obave uknjižbe prava zaloga po smislu §. 42 zadružnog zakona od god. 1870, i dozvoliti uknjižba ili

Digitized by Google

predbilježba prava zaloga na idealni dio nepokretnosti pojedinoga člana plemićke zadruge, pripadajući mu iz iste zadruge.

Protivi se to postojećim zakonom, a po naposc ustanovam gruntovnoga reda, jer ako bi se i moglo rodoslovjem odnosne plemićke zadruge dokazati, da je dotičnik proti kojemu se hoće izposlovati uknjižba ili predbilježba prava zologa, član iste plemićke zadruge, to je ipak rodoslovje izprava za stečenje prava vlastničtva neprikladna, pa se nebi na temelju iste moglo pravo vlastničtva dotičnoga člana plemićke zadruge u gruntovnici evidentirati, a kad to ne, onda se nemože po propisih §§. 71 i 120 grunt. reda nikakva uknjižba ili predbilježba prava zaloga proti ovakovoj u gruntovnici neunešenoj osobi steći.

Naprama svemu tomu mislim, da je opravdano moje mnenje, da se na idealni dio nepokretnosti plemićkoga zadrugara, pripadajući mu iz zadružnih nepokretnosti, još na cielu zadrugu nerazdieljeno upisanih, nemože steći uknjižba ili predbilježba prava zaloga.

Pošto pako imade u gruntovnici provedenih uknjižba na idealne dielove nepokretnosti zadružnih, pripadajućih pojedinim članovom, to nastaje drugo pitanje: na kakav način može vjerovnik, koji je stekao pravomoćno uknjižbu prava zaloga na idealni dio nepokretnosti plemićke zadruge, pripadajući jednom članu iste, realnu ovrhu voditi?

U tom pogledu valja razlučiti dva slučaja: ili je stečena uknjižba prava zaloga na idealni dio zadružnih nepokretnosti kojega člana plemićke zadruge za vrieme, dok je još u krieposti stojao zadružni zakon od god. 1870, ili je pak stečena iza toga vremena, t. j. kada je navedeni zadružni zakon od god. 1870 jur izvan krieposti stavljen bio.

Uknjižba prava zaloga na idealni dio nepokretnosti člana plemićke zadruge mogla je u ovom potonjem slučaju dozvoljena biti samo ili usljed krivoga nazora, da zadružni zakon od god. 1870 za plemićke zadruge još sada u krieposti stoji, ili usljed površnoga znanja gruntovnih ustanova.

U jednom i drugom slučaju pako je uknjižba prava zaloga stečena na idealni dio zadružnih nepokretnosti kojega plemićkoga

Digitized by Google

zadrugara, iza kako je zadružni zakon od god. 1870 izvan krieposti stavljen, protuzakonita i ništetna, te se može uviek napadati tužbom po propisu §. 148 grunt. reda.

No ako se nijedan interesent nelati nikakovna pravna lieka proti ovakovoj u pravnu moć stupivšoj ovršnoj uknjižbi prava zaloga, te ako se ponapose dužnik zadovolji, da vjerovnik vodi proti njemu realnu ovrhu na njegov idealni dio zadružnih nepokretnosti, nemože se vjerovniku vodjenje ovrhe uzkratiti.

Pita se pako, kako ima glasiti zahtjev ovršne molbe i dražbena odluka, kada se radi ob ovrhi na idealni dio nepokretnosti plemićke zadruge, pripadajući jednomu članu iste?

Ja mislim, da u takovom slučaju zahtjev dražbene molbe a i dražbena odluka inače glasiti nemože, nego na prisilnu dražbu samo odnosnoga idealnoga diela nepokretnosti plemićke zadruge pripadajućega ovršeniku.

Odnosnomu kupcu uručit će se onda samo pravo vlastničtva dotičnoga kupljenoga diela zadružnih nepokretnosti tim, da imade, u svrhu, da gruntovni prenos izhoditi može, tražiti posebnim parbenim putem izlučenje kupljenoga idealnoga diela zadružnih nepokretnosti od ostale zadružne imovine.

Kupac će zatim na temelju te uručbenice, koja ga aktivno legitimira; svoje pravo realizirati tako, da će ponajprije povesti proti plemićkoj zadruzi, od koje je idealni, ovršeniku pripadajući dio nepokretnosti, kupio, tužbu na razvrgnuće zajednice, s kojim zahtjevom može spojiti i zahtjev na izlučenje i fizičnu predaju odnosnoga u tužbi opisati i dokazati se imajućega aktivnoga diela, koji je kao idealni od ovršenika kupio. Onda istom može tražiti na temelju pravomoćne osude budi uknjižbu prava vlastničtva na odnosni putem parnice ustanovljeni te u osudi izraženi alikvotni dio nepokretnosti ovršenika, budi odpis odnosnoga alikvotnoga diela te pripis istoga na svoje ime u posebni gruntovnički uložak, u koliko je na temelju nacrta, koji je tužitelj u tužbi ili tečajem razprave doprineo, upitni dio u osudi tako označen, da odpisu i pripisu istoga po §§. 55 i 56 grunt. reda nema zaprieke.

Dozvoliti dražbu svih zadružnih nepokretnosti kao neraz-

Digitized by Google

dieljiva dobra po propisu §. 525 gr. p. p. nebi do nikakve svrhe vodilo, jer ako i nebi povedenje takove dražbe na nikakovu zakonsku zaprieku naišlo, nebi se ipak mogla obaviti razdioba kupovnine, jer se nebi nikako moglo ustanoviti koji dio kupovnine odpada na ovršenika za namirenje na njegovom idealnom dielu uknjiženih vjerovnika, pošto se alikvotni dio, glede kojega ovršeniku pravo vlastničtvo pripada, iz gruntovnice ustanoviti nebi dao.

Za opravdanje mojega nazora neka služi sliedeći praktični primjer:

Jana udova Lacković stekla je proti Lacku pl. Kramariću, članu plemenite zadruge Kramarić, uknjižbu prave zaloga na njegov idealni dio nepokretnosti, upisanih na plemićku zadrugu Kramarić kbr. 7 u gruntovnom napisniku br. 8 občine Velika Mlaka za tražbinu od 200 for. s pr.

Na temelju pravomoćne sudbene nagode zamolila je Jana udova Lacković, usljed stečene uknjižbe prava zaloga za upitnu tražbinu, ovršnu dražbu svih nepokretnosti plemićke zadruge Kramarić, upisanih u gore navedenom gruntovnom napisniku.

Kr. kot. sud u Vel. Gorici dozvolio je odlukom od 27. svibnja 1878 br. 2965 zamoljenu ovršnu dražbu po zahtjevu odnosne molbe.

Kr. banski stol je rješitbom od 10. prosinca 1880 br. 13845 potvrdio usljed utoka pl. zadruge Kramarić kbr. 7 napadnutu gore navedenu prvosudnu odluku, što gledom na propis §. 525 gr. p. p. nema zaprieke nedozvoliti zamoljenu po Jani udovi Lacković ovršnu dražbu nepokretnosti pl. zadruge Kramarić, jer je uknjižba prava zaloga obavljena na ovršenikov idealni dio istih nepokretnosti, a pošto ovaj dio poznat nije, mogu suvlastnici po gore navedenom zakonskom propisu ili izkupiti tražbinu ili sudražbovati.

Kr. stol sedmorice rješitbom svojom od 26. ožujka 1881 br. 152 preinačio je obie odluke nižih sudova te zahtjev Jane pl. Lacković glede dražbe odbio, jer moliteljica nije izkazala po propisu §. 441 gr. p. p. ovršno pravo proti plemićkoj zadrugi Kramarić, na koje ime upisane su nepokretnosti grunt. nap.

Digitized by Google

br. 8 občine Velika Mlaka, koje bi se u cielosti imale prema zahtjevu ovrhovoditeljice dražbi izložiti, jer nadalje ovrhoviteljica nije izkazala količinu idealnoga diela njezinog dužnika Lacka pl. Kramarića na prenavedenih ovršnoj dražbi podvrći se imajućih nepokretnosti, prije toga izkaza pako nemože se obaviti niti nakon izvedenja te dražbe po propisih 22. poglavja gradj. parb. post. razdioba kupovnine, niti nije ovdje uporabiv propis §. 525 gr. p. p., koji svakako predpostavlja, da se točno i poimence znadu suposjednici eksekviranoga dužnika i njihovi dielovi (partes aliquotae §. 55 grunt. reda) ovrhi podići se imajućih nepokretnosti.

Prigovorit će se, da sve do sada rečeno valja samo za uknjižbe prava zaloga stečeno na idealne dielove nepokretnosti pripadajućih pojedinomu članu plemićke zadruge za vrieme dok je u krieposti bio zakon zadružni od god. 1870, ali kako će se realna ovrha voditi sada proti pojedinomu članu plemićke zadruge, kada je, kako je gore više puta naglašeno, uknjižba prava zaloga na idealni dio zadružnih nepokretnosti pojedinoga člana plemićke zadruge nemoguća?

Na to nemože se drugo odgovoriti nego, da se sada po postojećih zakonih proti pojedinomu članu plemićke zadruge na idealni njegov dio zadružnih nepokretnosti ovrha voditi nemože, jer se nemože pravo zaloga na idealni alikvotno neizraženi dio nepokretnosti suvlastnika, koji uz to imenom svojim u gruntovnici evidentiran nije, uknjižba prava zaloga dozvoliti i provesti.

Primjetit će se na to, da su po tom plemićki zadrugari u iznimnom pravnom stanju, jer imadu s jedne strane tu neudobnost, da nemaju vjeresije. Ovo je žalibože istina, nu to pravno stanje nemože dugo tako ostati; te je prieka nužda, da se odnošaji plemićkih zadruga zakonom urede.

Ovo iznimno pravno stanje u pogledu plemićkih zadruga ima pak i za posljedicu, da plemićke zadruge i na cieli zadružni imetak novaca na vjeresiju dobiti nemogu, jer se zadružni zakon od god. 1874 na njih neproteže, te tako nema zakona po kojem bi se izkazalo, da su svi zadrugari na obterećenje svojih zadružnih nepokretnosti privolili.

Digitized by Google

Nu u tom pogledu mnijem, da se ima sud ravnati po obć. gr. zak. te zahtjevati jedino dokaz po §. 833 o. g. z., da je većina zadrugara po propisu ovog §. privolila na obterećenje zadružne imovine. Ovaj dokaz može se doprinieti izvornim rodoslovjem, iz kojeg će se viditi, dali osobe podpisane na odnosnoj obveznici ili uknjižbenoj izpravi sačinjavaju nadpolovičnu većinu zadrugara. A. Rušnov.

Kada se izvan ništetnosti i izvan povrate u prijašnje stanje ima u jednoj te istoj parnici nakon pravomoćnosti osude donieti ponovo osuda?[1]

Ja si u Mjesečniku br. 7 A. i B. nisam stavio nikakove druge zadaće, van da dokažem, da je sasma neopravdan u Mjesečniku br. 5 A. i B. proti §. 269 p. p. podignuti prigovor, kao da je manjkav slog toga §.[2]

Doista se nemože podvojiti o tom, da §§. 268 i 269 p. p. u nerazdruživom savezu stoje, i, ako eventualnosti §. 268 na t. zv. fatalne osude spadaju, da to dosljedno i od onih §. 269 p. p. u punoj mjeri vrieditи imade.

Isto je tako nedvojbeno, da eventualnosti §. 269 p. p. u josefinskom općem sudovnom redu nisu bile predvidjene, i da usljed toga formular osude izdani k tomu sudov. redu ovim eventualnostim nije ni udovoljiti mogao. Tekar dvorskim dekretom od 26. travnja 1792 broj 10, kojega je sadržaj doslovce u §. 269 gr. p. p. recipiran, popunjen bi spomenuti legislatorni nedostatak, te se razumije samo po sebi, da se na glavnu prisegu glaseći formular osude prema tomu nadopuniti imade.

Ako se kod formuliranja na glavnu prisegu glaseće osude eventualnosti §. 269 p. p. uvaže, tada nemože ni nastati — kako sam ja to u momu sastavku u Mjesečniku br. 7 A. i B.

---

[1] Zaglavna primjetba k protuprimjetbi pod gornjim naslovom u Mjesečniku br. 8 A. i B. pro 1881 izašloj. Op. pisca.

[2] I to je takodjer razlog, zašto moja kritika nije išla prieko okvira §. 269 p. p,

Digitized by Google

dokazao — po uvrstitelju dru. G. priobćeni a po meni kritično razpravljeni slučaj, pa nemože ni govora biti o razlikosti mnenja vriednosti sloga §. 269 p. p.

§. 269 pp. doista tomu nije kriv, što je u predležećem slučaju obrazac prisege u osudi nepodpuno stilisiran bio, i što je zastupnik nakon izrečene presude preminuloga tužitelja, koji je osudom navraćenu mu glavnu prisegu pravodobno nastupio, ali prije ročišta za položenje iste odredjenoga umro, — pregledao §. 351 p. p.

Ova pogrieška neovlašćuje zastupnika tužitelja, da tuženika (deferenta) suprot propisu §. 595 pp. kategorično sili, da se posluži novim dokazalom, pošto je po §. 269 pp. deferent na to doduše ovlašten, ali nipošto obvezan.

§. 351 pp. izriče općenito, na sve nedostatke osude uporabivo, načelo, da je svakoj stranci slobodno zatražiti nadopunjunje manjkave osude.

Privola obijuh stranaka nije dakle k tomu nuždna; nedodje li indi protivnik na takovo po zahtjevu samo jedne stranke na nadopunjenje osude odredjeno ročište, ili ako neprivoli na to nadopunjenje, to ipak ova okolnost sudca neprieči, da po §. 351 pp. preduzme zatraženo nadopunjenje osude, o kojoj je dokazano, da je nepodpuna; jer k tomu netreba, kako bi jur rečeno, privole obijuh stranaka.

Tim je sasma naravnim načinom odgovoreno na pitanje g. protivnika: „A što bude onda, ako protustranka k ročištu nepristupi“?

U našem slučaju imala bi nadopunjujuća osuda od prilike glasiti ovako:

. . . . . nadopunjuje se u parnici N. N-a. proti N. N-u, puncto 210 for. c. s. c. donešena na glavnu prisegu glaseća osuda od . . . . itd. kako sljedi:

„ako bi pako tužitelj u toj osudi naloženu mu prisegu nastupio, nu prije ročišta za položenje iste odredjenoga umro, a da se prisega nebi imala smatrati položenom, izgubio bi tuženi to dokazalo i bio bi dužan utuženu svotu od 210 for. c. s. c. tužitelju platiti u roku od 14 dana . . . . itd. pod inakom ovr-

Digitized by Google

hom; u kojem bi mu slučaju ipak prosto bilo, unutar spomenutoga roka za uztvrdjeni factum (povratak zajma) pružiti nov dokaz, dakle predložiti novu razpravu glavne stvari.“

Ovo nadopunjenje ostaje sasma jednako, ma delat prije te nadopunitbe i umro, — jer se tim osuda u pogledu sadržaja samo svadja na ono stanovište, na kom se je imala jur prvobitno nalaziti.[1]

Po toj je osudi prosto deferentu, koji je izgubio parnicu, pošto mu je usljed smrti delata utrnuo dokaz glavnom prisegom, zamoliti unutar ovršnoga roka obnovu dokaznoga postupka te tim zaustaviti ovrhu.

On imade dakle neposrednu korist od obnove dokaznoga postupka, te netreba da bude na to protuzakonito (§§. 595 i 269 p. p.) tek prisiljen.

Sve točke prvobitne nadopunjene osude ostale bi dakle netaknute; nestoji dakle, što gospodin protivnik tvrdi, da bi se u upitnom slučaju uzsljedjelom nadopunjujućom presudom prva osuda proti propisu §. 351 p. p. annulirala bila. To bi samo onda bilo, kad bi se, kako sam ja to u Mjesečniku br. 7 A. na str. 351 predpostavio, ročište odredilo bilo po dvorskom k općem sudovnom redu izdanom dekretu od 10. veljače 1785 broj 387 (koji ustanovljuje, da treba, ako je izdana osuda uz uvjet, izdati drugu osuda o tom, da li je u prvoj osudi stavljeni uvjet izpunjen), ili pako, kad bi k ročištu po §. 351 p. p odredjenom protivnik pristupio i dobrovoljno za ponovni dokazni postupak molio; jer u tom slučaju nije to puko nadopunjenje osude po §. 351 p. p., nego već nova, na kašnjem do-

[1] Umre li delat, koji je naloženu mu glavnu prisegu prihvatio, prije osude, to ipak mora ta osuda bez obzira na to, što je delat medju tim preminuo, glasiti na glavnu prisegu (ako je odlučna), kao da nije smrt njegova ni nastala.

Tek poslje te osude valja prosudjivati, ima li se ta prisega usljed smrti delata položenom smatrati (§§. 255, 256 i 233 p. p.)

Prema tomu je kriv nazor g. protivnika, da se dopunjak osude, glaseće na glavnu prisegu, prema medjutim nastaloj smrti delata priudesiti imade, a to zato, jer taj nazor grieši proti iztaknutom temeljnom načelu parb. post.

Digitized by Google

kazivanju osnovana osuda po §. 269 p. p.[2], odnosno po dvorskom dekretu od 10. veljače 1785 broj 387.

Kako dakle iz moga razlaganja jasno proizlazi, nebi se mojim postupkom nipošto dospjelo u oprieku sa zakonom, dočim se je u upitnom pravnom slučaju sila naniela §. 269 p. p., kako to g. uvrstitelj sam tvrdi.

G. uvrstitelj u tom pogledu u Mjesečniku br. 5, razdjel B. str. 262 doslovce veli sliedeće:

„U nazočnom slučaju riešitba III. molbe jedino odgovara pravednosti, ali se ni to neda tajiti, da je tom riešitbom tekst §. 269 p. p. tako zašarafljen, da nijedno slovce nije na miru ostalo, nego se je sve uzdrmalo.“

Do istoga se posljedka dolazi i po dvorskom dekretu od 10. veljače 1785 broj 387.

Taj dekret ustanovljuje da treba, ako je izdana osuda uz uvjet, izdati drugu osudu o tom, da li je u prvoj osudi stavljeni uvjet izpunjen.

Pošto je pako u našem slučaju tuženi (deferent) osudom riešen obvezanosti, da vrati po vlastitom priznanju kao zajam primljenu svotu, samo uz uvjet, ako dokaže povratak te svote, to je imao tužiteljev zastupnik uz dokaz smrti ovoga klienta (delata) i okolnosti po §. 269 p. p., da se naime dotična glavna prisega nemože smatrati niti položenom niti uzkraćenom, te da je usljed toga tuženi, koji je glavnu prisegu navratio, to dokazalo izgubio, da je dakle stavljeni uvjet osujećen — zahtjevati da se na temelju neizpunjenoga uvjeta i tuženikova priznanja izdade nova kondemnatorna osuda.

Da pako deferent (tuženi) toj kondemnatornoj osudi izbjegne, odnosno da se obrani proti tomu zahtjevu, mora excipiendo doprinieti novih dokaza te dobrovoljno moliti, da se stvar po §. 269 p. p. na novo razpravlja.

---

[2] Ako deferent dobrovoljno za obnovu dokaznoga postupka po §. 269 p. p. moli, ili se pako na ročištu po protivniku po §. 351 p. p. izhodjenom, na novi dokazni postupak dobrovoljno sklone, to ga tad netreba tekar privoljivati na to s nadopunjujućom presudom pod inakim gubitkom pravde; jer niti onaj. koj na uzazívnu tužbu umjesto odgovora dobrovoljno namah uzazvanu tužbu poduese, netreba da bude tekar po §. 601 p. p. na to osudjen.

Digitized by Google

Od obćega pravila, sadržanoga u dvorskom dekretu od 10. veljače 1785 broj 387, po kojem iza uvjetne osude imade slieditи još i druga osuda ob izpunjenom ili neizpunjenom uvjetu, imade dvie iznimke, i to:

a) kod osude, koja glasi, na glavnu prisegu, netreba nikakove dalnje osude ob okolnosti, da li je prisega položena ili ne, već to imade samo sud u r e d a r a d i potvrditi (dvorski dekret od 15. prosinca 1794 br. 207);

b) pitanje, da li se koja osudom naložena prisega imade smatrati položenom, valja na ročištu razpravljati i odlukom riešiti (§. 256 pp. i dvorski dekret od 26. travnja 1822).

U predležećem slučaju neradi se niti o tom, da se potvrdi, da je prisega položena ili nije, niti o rješitbi pitanja, da li se prisega imade smatrati položenom, već se tuj radi samo o tom, da li je prisega usljed smrti delata utrnula i da li je tim osudom naloženi uvjet po §. 269 p. p. osujećen; u tom slučaju dakle ostaje se kod obćega pravila, stavljenoga u dvorskom dekretu od 10. veljače 1785 br. 387.

Prema tomu nestoji ni jedna od protuopazaka, koje je g. protivnik proti mojem nazoru iztaknuo.[1]

Ja dakle moram pri tom ostati, da se u konkretnom slučaju u ime delata (tužitelja) stavljeni uzazivni zahtjev, po kojem bi se deferent (tuženik) osuditi imao, da mjesto smrću delata utrnule glavne prisege navesti ima koji drugi dokaz po §. 269 p. p. — protivi §. 595 p. p.,[2] i da se je zato taj zahtjev po §. 299 odbiti imao, no uz priuzdržaj prava, da može zatražiti nadopunitbu osude po §. 351 p. p.

Da pako nadopunitba smije sadržavati samo fatale §. 269 p. p., koje sam u Mjesečniku broj 7 razdjel A. pod linijom formulirao, to sam jurve naglasio naročito već prije u istom broju Mjesečnika strana 351 redak 1 itd.; nestoji dakle ni to da sam zamienio nadopunjujuću osudu §. 351 s novom osudom

[1] Da se u našem slučaju po okolnostih mogu u I. molbi tri osude donieti, naime: jedna nepodpuna po §. 268, jedna nadopunjujuća po §. 351 u savezu sa §. 269 p. p., to je doduše istina, ali je to i podpunoma zakonito.

[2] Odnosno §. 269 p. p. po kojem je deferent na to doduše ovlašten, nipošto pako obvezan.

Digitized by Google

u umislu §. 269 p. p. Ja sam samo kazao, da bi se tad, kad bi tuženi (deferent) na ročištu odredjenom bud po dvorskom dekretu od 10. veljače 1785 broj 387 bud po §. 351 p. p. (jer sud imade pravo u svakom slučaju odrediti ročište[1] **dobrovoljno** za ponovni dokazni postupak molio, — u riešenju dotične (ponovljene) razprave izrekla nova osuda u glavnoj stvari, koja bi bila prema tomu, bi li tuženi (deferent) za prigovoreni povratak zajma pružio bio novi, podpuni dokaz ili ne, ili kondemnatorna ili liberatorna: čemu se doista prigovoriti neda, jer u tom slučaju nije to više puko nadopunjenje po §. 351, nego već nova na kašnjem dokazivanju osnovana osuda po §. 269 p. p. **J. Pirka.**

Telefon napram javnomu bilježničtvu.

Novi izum na polju prevoza i komunikacija, koji je prodro iz experimentalne dvorane fizika u radionicu mehanika, te si utro put u praktičan život, gdje ga radi njegovih prednostih rabi poslovni sviet, povodom je nekomu gibanju i u pravničkih krugovih. Pravnici priučeni većom stranom motriti sve na naočale pozitivnoga prava, koje se danas niti dade upotrebiti svagda, niti za sve odnošaje, nastoje redovito novi pojav i njegove uspjehe subsumirati pod slične okolnosti, te se previjaju često puta na najčudnovatiji način, da koje mjesto iz corpus jurisa uporave na stvari koje su izumljene za desetak stoljeća iza postanka toga zakonika. Ako je pravnik odhranjen u školi općega njemačkoga prava, tada bi po njegovu sudu valjalo pitanja, koje nastaju usljed toga izuma riešiti na temelju pandekta; ako je on pravnik francezke škole, trebalo bi te okolnosti prilagoditi kojemu članku code Napoleona; ako li je pako on austrijski pravnik tada eto u pomoć gradjanskoga zakonika, da se kakav ubogi paragraf iz njega nategne simo i tamo, te svom silom novi izum sa svojimi posljedci skuči pod njegove propise i na dlaku dokaže, kako je još prije, nego li se moglo slutiti

[1] ili uziskati pismeno očitovanje.

Digitized by Google

o tom izumu postojao dotični propis, koji uredjuje te nove odnošaje. Pak dok se pravnici znoje krvavim znojem, da staro prilagode novomu, upotriebljuje griešno ljudstvo novo iznašašće ili novi izum, i nemisleć na muku i trud pravoslovaca; to ljudstvo, naučeno motriti, kako ti pravoslovci svojim okom uvjek natražke gledaju, kako oni često puta zaustavljaju mjesto da unapredjuju odnošaje života, nemari za njihovu radnju, neimajuć često puta ni malo razloga žaliti za taj svoj nemar. Pravnici naproti dugo se trude i muče, troše silu božju papira i crnila, te se nebrinu ni malo za p. n. obćinstvo. Napokon kucne ipak sat, te si obćinstvo i neopaženo stvori svoje „pravo" za novu uredbu, koja se je ukorenila u životu; ono znade tomu pravu pribaviti priznanje i valjanost, a napokon su pravnici prinuždeni tu novu stvar, koja niti je proizašla iz pandekta, niti iz code — a niti iz gradjanskoga zakonika, već iz živoga, stvarajućega i razvijajućega se života, promatrati s posve drugoga stanovišta, koje je zahtjevom našega doba, naših odnošaja, našega prometa i naših potreba. Napokon nadje se učenjak, koji se nežaca čuti ono, što traži i govori sadanjost, koji pravo, stvoreno samim narodom, priznaje te ga i zastupa. Malo po malo dobiva taj učenjak privrženika, pak jednoga dana eto u krieposti formalnoga zakona, te stečevine stvarajuće volje. Suvišno bi bilo navoditi primiera; da dokažemo što dosada spomenusmo, dovoljno je pomisliti na željeznice, parobrode i brzojave, na pravo akcijonarno, na pravo prijoritetno, na check i na mnogo drugih stvarih.

Genijalnost jednoga muža, komu srednje škole nepomutiše očinjega vida, niti izsušiše mozga ni mašte; muž, koji niti je po svoj prilici učio grčki niti položio izpita zrelosti, te možebiti neima niti učenoga naslova doktora ili profesora, — taj muž obdario nas je izumom, koji stvara novu epohu, te kojega je praktična uporaba podpuno dokazana. Mi mislimo telefon. Po primjeru drugih gradova spadati će i u Beču za nekoliko mjeseci telefoniranje običnomu svakdanjemu poslovanju; biti će ljudih, koji će svoje najvažnije poslove, imenito razne operacije na burzi, obavljati telefonom; tim povodom staviti će se bez dvojbe često puta pitanje o „telefonskom pravu." Hoće li do-

Digitized by Google

skora u tom pitanju doći do odluke suda? Mi o tom vrlo dvojimo. Većinom će biti trgovci, koji će se služiti ovim pomagalom za medjusobni sporazumak; njima su pako obranbeni sudovi mnogo više po ćudi od sudova državnih; oni će jedva tražiti rješitbu kod „slavnoga“ ili „veleslavnoga“, već će se radje uteći onamo, gdje dan danas u pravilu nalaze pomoć brzu, koja je vezana na malo formalnostih, koju pružaju vještaci, te kod koje neima prisilja na zastupstvo. S ovih razloga neće se tako brzo razviti judikatura u pitanjih ovoga novoga „prava“, a isto tako neće odvjetnik doći u priliku, da se praktičnim kojim slučajem potanje bude morao baviti. Nu sve to nepreči, da i na tom polju nastanu eminentno praktična i važna pitanja; o tom nemožemo ni časka podvojiti kada pomislimo na uporabu telefona u prometnom i pravnom životu. Kod toga mislimo naravski na pitanja jurističke naravi. Svakomu će na prvi mah u oči pasti sličnost telefona sa brzojavom, te će se doskora pronaći analogne točke medju jednim i drugim pomagalom korespondencije. Nu doskora razpoznati će se bitne razlike medju telefonom i brzojavom, te će mnoga preporna pitanja brzojavnoga prava, koja su na temelju medjunarodnih ugovora ili posebnih pravilnika rješena ovako ili onako, dobro ili zlo, doći iznova na površinu u promienjenoj formi, te dati povoda novim opriekam mislih i nazora.

Neima dvojbe, da bi od osobite koristi i zanimivosti bila temeljita razprava o „telefonskom pravu“, te nesumnjamo, da će se naći pravoslovaca, koji će se temeljitije i dublje baviti tim predmetom. Za ovaj put biti će medjutim dovoljno ako se zaustavimo kod pitanja: „kakovu ulogu igrati može telefon u bilježničkoj praksi ustanovljenoj po naših postojećih zakonih?“ Pomoćju telefona govori jedna osoba s drugom osobom, koja je od nje u pravilu udaljena, te jedna drugu nevidi. Kod toga razgovora neima kontrole, te se priobćene rieči po samom aparatu nebilježe; takovu kontrolu mogli bi obavljati samo svjedoci, od kojih bi možebiti jedan mogao stenografirati ono što je čuo; u pravilu medjutim čuje izjavu jedne stranke samo stranka druga. U onaj čas, kada medju strankami nastaje ko-

Digitized by Google

respondencija, neima za onoga, koji sluša nikakove sigurnosti, da upravo s onim govori, koga je on pozvao i koji je njega izazvao (to je najvažniji prigovor, koji se može podignuti proti stanovitoj uporabi telefona). Telefonom priobćeni znakovi glasa, izgovora, naglaska i drugih okolnosti odviše su varavi, nego da bi se moglo naći kakovo jamstvo za identičnost osobe; mi svi čuli smo već više puta tako zvane glasovne portraite, te znamo kolikom varkom se upravo naš glas naslieditи može. Slučajevi u kojih se vide obe stranke, koje se služe telefonom, vrlo su riedki, te se usljed toga ti slučaji mogu posve s vida pustiti; taj slučaj nastaje primjerice onda, ako obe stranke stanuju preko puta, te se s prozora točno promatrati mogu. Naš bilježnički zakon propisuje javnomu bilježniku različit postupak prema pojedinom obsegu njegove djelatnosti. Želimo li dakle razložiti kada se medju strankom i javnim bilježnikom može upotriebiti telefon a kada ne, od potrebe je, da djelatnost bilježnikovu razdielimo u različite kategorije. Javni bilježnik ili:

1. sastavlja javne izprave o pravnih poslovih sklopljenih u njegovoj prisutnosti, te izdaje o njih odpravke itd. (§. 1, zatim 52 do 103 bilježničkog reda od 25. srpnja 1871 br. 25 d. z. l.); ili je on

2. sudbeni povjerenik, te je kao takav dužan preduzimati ona uredska poslovanja, koja su mu zakonom doznačena i to po propisih izdanih za same sudove (patent od 2. kolovoza 1854 br. 288 d. z. l.; §§. 183—193 bilježničkog reda od 21. svibnja 1855 br. 94 d. z. l.; naredba od 7. svibnja 1860 br. 120 d. z. l.); ili može on

3. sastavljati privatne izprave i podneske u postupku izvanparbenom (§. 5 bilježničkoga reda od g. 1871); i napokonmože on biti

4. braniteljem u kaznenih parnica (§. 34 kaz. postupka od 23. svibnja 1873 br. 119 d. z. l.)

Kada bilježnik sastavlja javne izprave ili o njih izdaje odpravke, tada to po naravi samoga bilježničtva nebiva nigda ureda radi, već uvjek samo na rekviziciju stranaka. Može li se pako ta rekvizicija, taj zahtjev stranke obaviti pomoćju telefona? Razumieva se u ostalom po sebi, da izrazom rekvizicije neoznačujemo samo prizivanje bilježnika, da vrši kakav čin,

Digitized by Google

koji spada u obseg njegova uredovanja. Ako ja reknem bilježniku: „dodjite k meni, da obavite stanovitu legalizaciju," tada to nije rekvizicija u smislu zakona, već je to samo poziv na bilježnika neka dodje, da mu se priobći rekvizicija. Da se ovakav poziv pomoćju telefona obaviti može, o tom neima dvojbe. Nu prava rekvizicija, koja se može staviti bud pismeno (n. pr. kod legaliziranja, kod objave stanovite izjave itd.) bud ustmeno (n. pr. kod mjenbenoga protesta, kod vidimiranja, kod prevoda), nemože se se po našem nazoru staviti pomoćju telefona onda, kada zakon propisuje pismenu rekviziciju (kamo se po §. 86 broji i rekvizicija brzojavna ili ona putem lista), ili kada je po zakonskih ustanova stalo do toga, da se kontrolira, je li rekviziciju stavila samo osoba ovlaštena, ili sama ili po trećem, koji je po njoj u tu svrhu legitimiran. Ovo posljednje bilo bi kod protesta radi neizplate, kod kojega rekvizicija poteći mora od osobe, koja je po zakonu na to zvana. Prema tomu nebi bilo umjestno telefonirati javnomu bilježniku: „protestirajte radi neizplate mjenicu, koju sam Vam dao u pohranu", jer se ovakav zahtjev staviti može samo po onom, koji je na to ovlašten (čl. 36 mj. z.), pa ako taj ovlaštenik toga zahtjeva nestavi, tada nastaju veoma važne pravne posljedice. Kad bi se pako taj zahtjev stavio putem telefona nebi mogao bilježnik konstatirati, je li taj zahtjev stavila osoba ovlaštena, ili možebiti druga, koja umie naslieditи njezin glas. To isto valja i u pogledu izručbe stanovitoga spisa ili njegovoga prepisa, ili u pogledu izdatbe svjedočbe, koja se nalazi kod bilježnika. Gdje pako zakon nestavlja važnosti na to, tko taj zahtjev stavlja, tamo se bez sumnje može zahtjev staviti i putem telefona. Ovjerovljenje prepisa privatne izprave, od koje je izvornik pohranjen kod bilježnika, sastavak prevoda od dokumenta, koji je kod njega u pohrani, to su okolnosti, koje je moći zahtievati i putem telefona.

Gore navedena dozvola zakona, po kojoj je slobodna brzojavna rekvizicija bilježnika, da obznani stanovitu izjavu, nesmije nas zavesti, da podjemo putem extenzivnoga tumačenja, te da telefon uzporedimo s brzojavom. Pristajali mi uz koji mu drago

Digitized by Google

nazor o vrlo prepornoj pravnoj naravi brzojava, to ipak stoji, da je brzojav pismeno zasvjedočenje, kojim se bilježnik svaki čas opravdati može. jer ga spravlja medju svoje spise. Priobćivanje pako putem telefona nije ništa drugo nego prolazan zvuk, i nitko nejamči notaru, da je došao od onoga, koji ga je tobože pozvao. Kad bi se rekvizicija stavila putem telefona nebi se takodjer nikada moglo zadovoljiti uvjetom i oblikom, koje za njezinu valjanost neobhodno nuždno zahtievaju §§. 82 i 86.

Kao što je većinom nedopustiva rekvizicija pomoćju telefona, isto se tako po našem sudu ovim načinom nebi mogla opozvati rekvizicija, koju je stranka stavila drugim redovitim putem. Razlozi tomu su jasni: pogibelj varke bila bi prevelika n. pr. kod protivnoga naloga u pogledu protesta, u pogledu intimacije, u pogledu zasviedočenja faktičnoga dogadja i u pogledu mnogih drugih okolnostih.

Nakon stavljene rekvizicije imade bilježnik kod sastavka stanovite izprave u mnogih slučajevih zasvjedočenja iztražiti volju stranaka. Može li on sada, stojeći na stanovištu našega zakona, ovo iztraživanje volje obaviti putom telefona? Doista nemože. Zakon bo ide zatim, da postigne što veći stnpanj sigurnosti, da se dozna prava i ozbiljna volja stranaka. U tu je pako svrhu prije svega glavni uvjet, da bilježnik upravo upozna volju stranke, dakle one osobe, koja mu je poznata ili se s njom identificira. On mora gledati, slušati, govoriti; to je neobhodno nuždno već stoga, jer se bilježnik kod čitanja i podpisa spisa osobno osvjedočiti mora, da su ga informirale upravo one osobe, koje imadu odobriti ono, što je napisano i spis podpisati. Nije dakle zakonom dopušteno bilježniku pomoćju telefona iztražiti volju stranaka, podučiti jih ili jih opomenuti. Razlozi tomu tako su mnogobrojni i tako temeljiti, da jih ni netreba spominjati; u službenom obćenju medju strankom i bilježnikom imao bi se telefon već zato izključiti, jer za vrieme, kad je bilježnički red u kriepost stupio, takav stroj još nije bio izumljen, usljed toga nije zakonodavac mogao ni pomisliti na njegovu uporabu a kamo li ju predviditi.

Da će bilježnik još manje moći putem telefona potražiti

Digitized by Google

privolu stranaka k sadržaju sastavljenoga spisa, o tom neima sumnje; radi jedinstva samoga postupka ima se ova privola potražiti neposredno prije podpisa dotične izprave; podpis pako mogu obaviti samo prisutne stranke.

Isto tako neda se kraj postojećih propisa pomisliti, da bi bilježnik uz pripomoć telefona mogao stranci priobćiti kakovu izjavu ili od nje tražiti odgovor na poziv, da plati ili osigura mjenicu, koja će se u protivnom slučaju protestirati; da izda „primu“ ili izvornik mjenice. Na temelju naših zakona možemo dakle zaključiti, da se kod nas u pravom poslovnom djelokrugu bilježnika, telefon upotriebiti može samo za takove ustmene rekvizicije, u pogledu kojih je svejedno, tko jih stavlja, te da se u ostalom bezuvjetno izključiti ima uporaba ovoga pomagala za sporazumak. Jasno je nadalje, da bilježnik, koji ureduje kao sudbeni povjerenik, nemože telefona upotriebiti u svom službenom poslovanju. Propisi izdani za sudbene činovnike ustanovljuju vrlo razgranjenu pismenost; tih propisa ima se držati i bilježnik, koji ureduje u svojstvu sudbenoga povjerenika. Ustmeno pako obćenje sa strankami imade se najvećim dielom obaviti ili na licu mjesta ili u samom uredu; u tu svrhu netreba telefona.

Ako li naproti bilježnik, bilo kao stalni zastupnik stranaka, bilo opet kao zastupnik, postavljen za stanoviti posao, bilo opet od slučaja do slučaja, u izvanparbenom postupku sastavlja privatne izprave ili podneske, ili ako u službi stranaka stoji kao njihov pravni savjetnik, tada mu je bez dvojbe dužnost u tih poslovih postupati pošteno, točno i marljivo, te se držati propisa, koji su odredjeni za ostale zaprisegnute zastupnike: za to pako djelovanje nisu odredjene posebne forme, kojih bi se imao držati u obćenju sa strankami. On će dakle u dogovoru sa svojim klientom o pravnih poslovi moći se posve dobro poslužiti telefonom; on će mu tim putem moći davati savjete, a biti će mu slobodno putem toga stroja do znanja uzeti zahtjev, da sastavi privatnu izpravu ili molbenicu; isto tako moći će tim putem stranci pročitati osnovu spisa te ju ubavjestiti, da joj spis šalje na podpis ili da ga sama dodje podpisati. Bilježnik će sve to moći učiniti na toliko, na koliko po pravilih potrebite oprez-

Digitized by Google

nosti, imenito da se obrani od dalnje odgovornosti i da se osigura, nebude za shodno držao zahtjevati pismenu uputu, ili na koliko se ne radi o novčanih odnošajih, glede kojih svaki oprezni zastupnik bez pismene upute ništa učiniti neće. Svakako uvjek nešto na kocku stavlja svaki pravni zastupnik, koji se, izuzev slučajeve prešnosti, na lahku ruku služi ovakovim pomagalom korespondencije, koje se tako lahko zlorabiti može. Bude li on pako tako oprezan, da si uz pripomoć ugovorenih znakova (n. pr. uz odgovor stanovitoga prirečja, ili uz kombinaciju brojeva itd.) pribavi neku sigurnost, da bude uvjeren da govori somo svojim klientom, to se bez dvojbe i obćenje pomoćju telefona može barem donekle sigurnim učiniti.

Nemože se tajiti, da bilježnik u svojstvu branitelja dolazi u isti, ako ne u još delikatniji položaj kao u svojstvu pravnoga konsulenta; pak usljed tega neima sumnje, da će se u tom slučaju moći uporaviti sve ono, što malo prije spomenusmo. Istina je doduše, da će se riedko dogoditi, da će branitelj sa svojim klientom ili s trećom osobom u kaznenih stvarih dogovarati se pomoćju telefona; nu nam je dužnost u obzir uzeti mogućnost a ne vjerojatnost ovakovoga obćenja.

Kad se jedanput komunikacija s telefonom tako uredi, da se pomoćju njegovom dogovarati bude moglo s bilježnikom često i jeftino, to neima dvojbe, kakovo već jest naše obćinstvo a imenito naš trgovački sviet, da će se na bilježnika tim putem stavljati svi mogući i nemogući zahtjevi; a onaj bilježnik, koji kod toga nebude radio razumno i oprezno, taj će takav nemar platiti umaljenjem broja svojih klienta.

Mi smo naše nazore o uporabi ovoga aparata razvili pod utiskom propisa, koji danas kod nas vriede za javne bilježnike, te mnijemo, da smo na temelju rezultata, postignutih na podlozi pozitivnih propisa, ovlašteni na zaključak: da se bilježnik kao uredska osoba telefonom slabo služiti može; bilježniku pako kao zastupniku, kao pravnomu konsulentu i kao branitelju može telefon, bude li se oprezno rabio, poslovanje možebiti veoma olahkotiti.

Neima dvojbe, da će si telefon u pravnom prometu malo

Digitized by Google

po malo osvojiti mnogo dalje polje od onoga, koje mu se danas doznačiti može. Doći će doba, kad će se mnoga priobćivanja, imenito u zamienitom obćenju oblastih, a možebiti i stranaka s oblastmi, u pogledu kojih se danas rabi pismena forma, obavljati ustmeno i to uz punomoć telefona. Nu da ovo olahkoćenje prometa nebude pogibeljno za pravnu sigurnost, da ono nebude od štetnih posljedica, morati će bezuvjetno pokraj toga postojati neki korektiv: naime odredba pismenih izprava za veliki dio pravnih poslova. „Zeitschrift f. N. u. f. G.“

Sbirka urbarskih propisa.

Razriešavanje podaničke sveze i srodnih odnošaja traje u Hrvatskoj i Slavoniji evo već preko trideset godina, i jošte ima toga dosta, što se datira iz dobe pred godinom 1848. Narodno gospodarstveni pako odnošaji, koji su poslje g. 1850 zadobili posve drugu sliku, zahtievaju kategorički da se što prije odstrani svaki trag prijašnjemu sustavu. Isti zahtjev stavljalju i socijalni odnošaji, koji se opiru ikakvoj odvisnosti stanovitih razreda, dapače opažamo n. pr. kako seljak neće ni da čuje i o najmanjoj kakvoj dužnosti, bila ona i pravno osnovana, naprama bivšem vlastelinu. Odatle potiču veliki gubitci vlastele na nepobranih gornih činženih i sličnih daća, koje su zakonom od god. 1853 ostale netaknute.

Regalna prava vlastelinstva u sveudiljnom su ratu s urbarskim vinotočjem obćina, s poštarskimi i redarstvenimi propisi.

Šume, koje dosele nisu segregirane, haraju seljaci, misleći da su njihovo vlastničtvo. U obće vladaju posve kriva mnenja o svih tih odnošajih, koji su preostali iza g. 1848, a najpopularnije je ono: vuci svaki k sebi. K tome gubi se poznavanje pravnih ustanova, te tako vlada u razpravah sudbenih i političkih ob odnošajih urbarskih i srodnih metež, koji je u prilog kojekakvim nepodobštinam, medju kojimi je najnedužnija: razvlačenje parnica in infinitum.

S toga je hrvatsko pravničko družtvo već pred 2—3 godine odlučilo priskočiti ovoj nevolji u pomoć time, da skupi i izda tiskom najvažnije urbarske zakone i naredbe. U novije doba, čim je postao predsjednikom pravničkoga družtva presvietli gosp. dr. Derenčin, predstojnik pravosudnoga odjela kr. zem. vlade, pokrenuta je iz nova misao, da se spomenuta sbirka već jednom izda i time prevelika usluga učini našim

Digitized by Google

sudcem, upravnim činovnikom i odvjetnikom, te znanstvenikom, koji će proučavati našu pravnu povjest s te strane.

Pošto je družtvo bilo doču1o, da željena sbirka propisa već obstoji, naime, da je materijal za nju malo ne podpunoma sakupio već poznati sabirač normalija, vladin perovodja M. V., porazumilo se je družtvo s njim, kako već javisno, — da on svoju sbirku priredi za tisak. I tako je knjiga sada gotova, te će za dan dva pod štampu..

O sadržaju knjige možemo za sada javiti ovo:

Gradivo biti će podieljeno na četiri razdiela:

I. Razdjel: Urbarsko uredjenje kraljice Marije Terezije, i to a) za Hrvatsku; b) za Slavoniju; c) razni zakonski članci, kojimi je stranom Terezijansko oktroirano uredjenje potvrdjeno u krieposti do daljnih zakonskih odredaba, a stranom i popunjeno; i napokon neka previšnja riešenja u urbar. stvarih. Ovaj razdjel obsiže dakle razdobje od g. 1756 do 1836. Od starijih urbarskih zakona uvrstit će se samo oni, na koje se pozivlje koji M. Terezijanski propis.

Za temeljito izučavanje urbarskoga pravnoga sustava jest uredjenje Marije Terezije neobhodno potrebito, a od praktične vriednosti jest i zato, što nije zakonodavstvom od g. 1836 sasvim derogirano. U Hrvatskoj poslje Marije Terezije nije bilo regulacija, te se urbarski odnašaji moraju prosudjivati po elaboratih uredjujućih komisija od g. 1775 do 1780, kojih nije moći razumjeti, ako nepoznaš dotične naputke i previš. riešenja. — Premda je dakle ovaj razdio knjige vrlo važan, ipak se nemože zadovoljiti želji niekih, da se ova čitava partija prevede, i da se tako uz latinski original tiska i prevod hrvatski. A to zato, jer bi knjiga za mnogo araka narasla, a biti će i tako svega oko 30 araka. Mora se dakle uzeti obzir na trošak. Nadalje, jošte ima kod nas prilično ljudih vještih latinskomu jeziku, osobito medju onimi, koji će ovu partiju knjige p tanje htjeti proučiti: a oni, kojim je latinština već izhlapila, moći će se dobro poslužiti prevodom iz Paulijeva djela, priredjenim po presvietlomu gosp. dvorskom savjetniku Žigroviću, te po pravničkom družtvu već izdanim.

II. Razdjel sadržavati će one zakonske članke ugar. sabora godine 1832—6 i g. 1840, koji se tiču urbarskih stvarih, i to latinski original, i nov, prema modernom književnom našem jeziku, udešen hrvatski prevod. Ovdje će se pridati hrvatski prevod zato, jer su zakonski članci g. 1836 bivstvo urbarskih propisa, jer su njeke partije sada kriepostne, i jer ovi članci onomu podpunoma dotieču, koji ima s urbarom samo mimogred posla, ili želi samo letimice obaviestiti se o njem.

III. Razdjel sadržavati će sve zakone i ine propise, kojimi se evo počam od godine 1853 razriešavaju starovieke sveze izmedju vlastele i kmetova. Ovdje nećemo da sve te propise nabrajamo, jer su svakom

Digitized by Google

vještaku poznati; ali su koje kuda porazbacani, pak je potrebno, da se svedu u skup i prikladno poredaju. Tako će ovaj razdjel, koliko bude moguće u posebnih grupah sadržavati a) temeljue propise o razkinuću urbarske sveze; b) propise o izriešivanju i odkupljivanju činženih gornih i krčevinskih zemalja, o likvidiranju daća te o konačnom razterećenju takovih zemalja; c) zakone i propise spadajuće u djelokrug urbarskih sudova; d) najvažnije propise o provedbi razterećenja urbarskih zemalja po zemljo-razteretnoj zakladi, i o rukovanju s tom zakladom i sa zemljo-razteretnimi zadužnicami.

IV. Razdjel napokon sadržavati će obrazloženja (Motivenberichte) zakona od g. 1836, 1853, 1857 i 1876 na koliko su važna za razumljenje zakona. U tom pogledu od velike je vriednosti obrazloženje k zakonu od god. 1853, u kojem se razmatraju svekolike urbarske inštitucije.

Na kraju dodati će se potanki alfabetski index, pomoću kojega će svatko moći naći u knjizi sva mjesta i sve ustanove tičuće se svakoga pojedinoga pravnoga odnošaja.

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Ako autonomno tielo odpusti stalno namještenoga činovnika i to jedino s razloga, jer je odlučilo dokinuti službeno mjesto, što ga on zauzimlje, dužno je dati naknadu štete (§. 1295 o. g. z.)

Kotarsko zastupstvo u Rzeszovu odpusti stalno namještnoga kot. cestara A. iz dosadanje službe. Zato digne on tužbu proti rečenomu kot. zastupstvu zahtievajuć, da mu se izplati 500 for.

Prvi sud odbio je tužitelja, a drugi sudio prama njegovu zahtjevu uz uvjet, da položi prisegu od ucjene.

Najviše sudište bečko potvrdi osudu drugoga suda s ovih razloga:

Tuženo kotarsko zastupstvo ističe u svojoj previdnoj žalbi kao i u cieloj razpravi pvigovor svoj, da je kot. za tupstvu slobodno svakoga činovnika u svako doba iz službe odpustiti. Nu ovaj odgovor nije utemeljen u naputku, na koji se pozivlje. Jer u §. 26 naputka razlikuje se činovnik privremeno od stalno namještenoga i odredjuje, da se privremeno namješteni službenik može u svako doba maknuti sa svoga

Digitized by Google

mjesta' a da se nenavedu ni razlozi za to; ali stalno namješteni činovnik samo na predlog odbora i usljed zaključka kotar. zastupstva. Ustanove odnoseće se na odpust iz službe sadržavaju §§. 35 i 36 naputka. Tužitelj namješten je počam od 30. prosinca 1873 stalno kao cestar kotar. zastupstva; kotar. odbor nemože dakle, kad mu se svidi, i nenavedši razloga, odpustit ga, nego prema propisom naputka samo na predlog odbora i usljed zaključka kotar. zastupstva. U ovom slučaju nije tužitelj odpušten prema propisom, jer se ničim neokrivljuje, ništa mu se u grieh neupisuje; njemu je samo dekretom od 3. studenoga 1875 priobćeno, da je kotar. zastupstvo odobriv cestovni proračun za god. 1876 dokinulo mjesto kot. cestara, čim i on prestaje biti činovnikom istoga zastupstva. Nemože se dakle ni govoriti ob uporavi §. 26 naputka na ovaj slučaj, a pošto naputak neodredjuje posve ništa za slučaj, kad se dokine mjesto stalno namještenoga činovnika, a niti kotar. zastupstvo nedokaza, da postoji odredba za takav slučaj: valja uporaviti obćenite ustanove privatnoga prava o pogodbah. Pošto je kot. zastupstvo u organizmu zemalj. autonomije oblast, postavljena na neograničeno vrieme, koja ide za trajnimi administrativnimi svrhami, to je tim označen i položaj stalno namještenih činovnika te oblasti, naročito nije taj položaj ni prolazan ni opredieljen na vrieme, kojemu se trajanje može samovoljno odrediti. Mora se dakle uzeti kao stalno i istinito, da je tužitelj dekretom od 30. prosinca 1873 namješten u trajnoj službi i da su mu osigurana s njom skopčana emolumenta. Ako je uzprkos tomu kotar. zastupstvo odlučilo dokinuti tužitelju stalno podieljeno mjesto kotar. cestara te odrediti, da usljed toga mora tužitelj, koji nije inače posve ništa sakrivio, izostati iz sbora činovničtva rečenoga kotara: to je kotar. zastupstvo tim zaključkom jednostrano odstupilo od sklopljene pogodbe o službi, pa je u smislu §§. 902, 1295 i 1298 o. g. z. dužno naknaditi tužitelju štetu, Osuda dakle drugoga suda, kojom se tužitelju dosudjuje naknada štete od 500 for. uz uvjet, da položi prisegu od ucjene, posve je opravdana. („Oesterr. G.-Ztg.")

Ako su stranke za izvršbu stanovite pogodbene ustanove ugovorile očito prekratak rok, tada se imade uzeti, da pogodba bez ičije krivnje nije izpunjena. K. §§. 908 i 909 o. g. z.

Na temelju punktacija od 19. rujna 1877 prodala je K. R. Ivanu M. svoju nekretninu, koja je bila utjelovljena tudjoj gruntovničkoj stvarnosti; u toj nakani primila je ona kaparu od 500 for. te se obvezala do 15. studenoga 1877 za upitnu nekretninu uzpostaviti posebnu neobterećenu gruntovničku stvarnost. Spomenuti rok do 15. studenoga 1877 ustano-

Digitized by Google

vljen je stoga, jer je ugovoreno, da se toga dana imade sklopiti formalni kupoprodajni ugovor pod prietnjom izplate novčanoga iznosa, koji odgovara kapari.

Budući da do ugovorenoga dana u gruntovnom pogledu stvar nije uredjena, a usljed toga ni ugovor sklopljen, tužio je Ivan M., K. R. da mu plati kaparu od 500 for, u dvostrukom iznosu.

C. kr. zemalj. sud u Krakovu odbio je u cielosti tužbeni zahtjev pogledom na ustanovu §. 909 o. g. z., prema kojoj bi kupac bio morao istodobno tražiti izvršbu pogodbe ili izplatu odustatnine.

C. kr. višji sud u Krakovu zadovoljio je tužbi obzirom na ustanove §. 908 o. g. z. i pogledom na okolnost onu, što ugovor na ustanovljeni dan nije sklopljen samo radi neuredjene hipoteke, dakle sbog krivnje prodavateljice.

C. kr. najviše sudište promjenilo je ipak osude obijuh nižjih sudišta, te je odredilo samo povratak kapare od 500 for., i to s razloga, jer se iznos od 500 for. pogledom na sadržaj pogodbe smatrati ima samo kao kapara (§. 908 o. g. z.), te jer nemože biti ni govora o tom, da je pogodba sklopljena uz odustatninu kako to misli prvi sud, budući da neima predpostava spomenutih u §. 909 o. g. z.

Obe stranke slažu se u tom, da 15. studenoga 1877 kupoprodajni ugovor nije sklopljen, te da ustanove pogodbe izpunjene nisu.

Budući da bi po §. 908 o. g. z. tuženica bila dužna primljenu kaparu u dvostrukom iznosu samo onda povratiti, kad bi bila kriva neizvršbi pogodbe; budući da u nazočnom slučaju ove predpostave neima, jer iz obostranih navoda dostatno proizlazi, da se nijednoj stranci nemože u grieh upisati neizvršba pogodbe, imenito se to nemože reći o tužitelju, jer on nije mogao sklopiti ugovor, budući da tuženica nije izpunila obveze, na koju se je obvezala, da će naime izhoditi izlučbu prodane nekretnine iz saveza druge nepokretnosti i extabulirati sve terete; nu niti na strani tuženice neima krivnje, jer je očito, da ona preuzetu gore navedenu obvezu u tako kratkom vremenu, koje je ugovoreno, nije mogla izpuniti, a napose nije bila kadra postignuti extabulaciju mnogobrojnih dugova, koje sam tužitelj računa na 15.000 for. i to imenito stoga, jer je po postupku odredjenom zakonom od 6. veljače 1869 br. 18 d. z. l. trebalo mnogo više vremena nego li je dogovoreno za izlučbu jednoga diela nepokretnoga dobra, koje je unešeno u javne knjige — to se obzirom na ove okolnosti nemože smatrati opravdanom tužba, da se povrati kapara u dvostrukom iznosu.

Budući medjutim, pogledom na okolnost onu, što pogodbeni dogovor u život priveden nije, a nijedna se stranka zato kriviti nemože, tuženica nepripadno kod sebe drži kaparu, to je trebalo odrediti, da ona tu preuzetu kaparu povrati. (§. 1435 o. g. z.) („G.-H.")

Digitized by Google

II. Mjenbeno-pravni.

Prihvatnik mjenice obvezan je izdatniku mjenbeno-pravno i onda, ako se ovaj kao vlastnik mjenice i nebude legitimirao neprekinutim redom naledja.

Vilko K. zahtjevao je kod okružnoga suda u Tarnovu, da se na temelju mjenice, koju je on izdao, a prihvatio M. E. ovomu posljednjemu pošalje platežni nalog na mjenbenu svotu od 253 marke 81 pf.

Buduć se medjutim tužitelj prema čl. 36 mjen. z. nije mogao kao vlastnik mjenice legitimirati neprekinutim redom naledja, koje bi sizale sve do njega kao posljednjega držatelja mjenice, jer posljednja naledja glasi na ime galičke-akcijonarne-hipotekarne banke, to mu je sud radi pomanjkanja aktivne legitimacije tužbu jednostavno povratio.

Na utok Vilka K. zadovoljio je c. k. višji sud zahtjevu tužitelja, te je dokinuo napadnutu odredbu prvoga suda i naložio mu, da u smislu §. 9 ministarske naredbe od 25. siečnja 1850 br. 52 odredi ročište za mjenbeno-pravnu razpravu, te da onda ureduje po zakonu; jer akoprem rekurent nije kao vlastnik mjenice legitimiran neprekinutim redom naledja, koje bi sizale upravo do njega, to se ipak iz ove okolnosti još nemože izvoditi, da rekurentu manjka aktivna kompetencija za podnesak mjenbene tužbe, jer se je on izkazao kao izdatnik i ujedno kao indossant i držatelj upitne mjenice.

Proti ovoj odluci višjega suda uložio je Vilko K. izvanredni previd na najviše sudište; ovo pako udovoljiv njegovu zahtjevu obnašlo je promieniti obe odredbe nižjih sudova u tom smislu, da se proti M. E. izdade platežni nalog.

Prihvatnik naime mjenice obvezan je mjenbeno-pravno po čl. 23 toč. 2 tužitelju kao izdatniku mjenice, naledje pako, koje se nalaze na mjenici, nemogu pogledom na čl. 36 toč. 2 i čl. 55 mjen. reda u dvojbu staviti tužbenu kompetenciju izdatnika i indossanta.

Buduć medjutim mjenica imade sve zakonske potrebštine to neima zaprieke dozvoli platežnoga naloga, i to tim manje, jer je i višji sud priznao kompetenciju tužitelja. „G.-H.“

III. Kazneno-pravni.

Uredbe, koje smieraju na to, da se obaždari kriva mjera, mogu sačinjavati pokušaj prevare. — Ako nietko, tko se bavi prodajom kao javnim obrtom upotrieblјuje krivu mjeru i vagu samo za kupovanje, tada ovaj postupak nepodpada pod §. 199 lit. c. k. z.

C. kr. državno odvjetničtvo u Brnu podignulo je tužbu proti Tomi K. krčmaru u H. i proti Pavlu V. bačvaru u L., radi pokušane pre-

Digitized by Google

vare po §§. 8. 197 i 199 lit. c., kaznjive po §. 202 k. z., i to proti prvomu kao neposrednom počinitelju, a proti posljednjemu kao sukrivcu po §. 5 k. z. Ova prevara počinjena je po nazoru c. kr. državnog odvjetničtva tim, što je koncem mjeseca svibnja 1880 Tomo K., u nakani da u svom javnom krčmarskom obrtu rabi krivo obaždarenu mjeru, te da tako onim osobam, koje budu s njim stupile u trgovačku svezu, načini štetu na njihovoj imovini, — predao c. k. baždarskomu uredu u Višavi pet bačava s dvostrukim podom, koje su bačve bile odredjene za njegov krčmarski obrt. Kod baždarskoga ureda opazila se ova priprema, te stoga nisu te bačve niti obaždarene. Pavao V. počinio je pako upitno zločinstvo tim, što je Tomu K. svjetovao na taj čin, i što je načiniv taj dvostruki pod, hotice pripomogao k izvedenju spomenutoga kaznjivoga djela.

Kod glavne razprave, koja je na temelju ove obtužbe držana kod c. kr. zemalj. suda u Brnu, priznaše oba obtuženika učin, kojim su obtuženi; imenito je Tomo K. izjavio, da je po savjetu Pavla V. po njemu dao u bačve narediti dvostruki pod zato, da kod kupovanja vina, izvadiv unutarnji pod, od prodavalca dobije više vina nego li prema baždarenju bačve mogu obuzeti, što po uredskom nalazu baždarskoga ureda kod svake bačve čini preko četiri litra. Usljed toga je c. kr. zemalj. sud u Brnu osudom od 23. rujna 1880 br. 12.340 u smislu obtužbe oba obtuženika proglasio krivci zločinstva prevare.

Proti ovoj osudi uložiše žalbu ništovnu i Toma K. i Pavao V. U toj žalbi pozivahu se obojica na ništovne razloge navedene u §. 281 br. 9 lit, a., i br. 10 k. p., te ju obrazložiše ovako: Učin, koji se obtuženikom u grieh upisuje neima u sebi znakova zločinstra prevare u smislu §§. 8, 197 i 199 lit. c. k. z., jer se znaci toga učina ukazuju samo kao puke pripravne mjere, budući da nisu prikladni za neposrednu izvršbu kaznenoga čina, ovaj slučaj mogao bi nastati istom onda, kad bi bačve providjene s dvostrukim podom u istinu bile obaždarene, i donešene k Pavlu V. u svrhu, da on jedan od tih podova izvadi.

Tada istom moglo bi se govoriti o pokušaju delikta; u nazočnom pako slučaju nemože o tom ni govora biti, te zato i neima kaznjivoga pokušaja po §. 8 k. z.

Kod javne razprave, koja se obdržavala 24. siečnja 1881 povodom ove ništovne žalbe pred c. kr. najvišim sudom kao kasacijonalnim sudištem, zastupao je branitelj tuženika dr. Fr. H. ono stanovište, na koje se je upirala ništovna žalba, te je zahtjevao, da se oba obtuženika rieše obtužbe proti njima podignute. Naproti je c. kr. generalni odvjetnik dr. S., koji je zastupao c. kr. generalnu prokoraturu navodio sliedeće: Zločinstva prevare u smislu §§. 197 i 199 lit. c. k. z. krivcem je onaj, koji u javnom obrtu rabi krivu mjeru i vagu. Javni pako obrt obtuže-

Digitized by Google

nika Tome K. kao krčmara u H. sastoji u prodaji vina dotičnim kupcem, nipošto pako u kupovanju vina; usljed toga neima dvojbe, da se je učin, koji je temeljem odsudi, nepravilnim tumačenjem zakona, u tom smislu krivo podredio takovoj kaznenoj ustanovi, koja se na njega uporaviti nemože; time je pako opravdan razlog ništetnosti, naveden n §. 281 br. 10 k. p. U nazočnom medjutim slučaju, kod kojega sudbeni stol u razlozih, koji su temeljem njegovoj osudi, nije priznao, da se u pogledu kaznjivoga djela, kojim se obtuženici obtužuju, radi samo o pripravnih činih, kako se to u obrani tvrdi, — treba obzirom na §. 262 k. p. razmotriti još dalnje pitanje: da li učin, kojim se obiedjuju obtuženici u obće sadržaje kaznjivo djelo, koje spada pod nadležnost kaznenoga suda, ili da li se taj učin ukazuje jedino kao pripravljajuće djelo, koje leži izvan obsega kaznjivosti. Uzev u obzir uglavak sudbenoga stola, koji je osudu izrekao, valja na prvi dio pitanja jestno odgovoriti; jer sam zakon (§. 47 lit. a. k. z.) upućuje na bližnji i daljni kazneni pokušaj, pak stoga nije od nužde, da čin, koji vodi k izvedenju delikta mora biti u najbližjem neposrednom kauzalnom savezu sa samim uspjehom u svrhu, da se prema §. 8 k. z. uzmogne dotičniku ubrojiti kao kaznjivi pokušaj delikta; dapače je u tom pogledu dovoljno, ako obstoje ostali znakovi delikta, po kojih je čin tako daleko dospio, da se po naravnom tečaju stvarih razlogom može predpostaviti, da bi se zasnovano zlo bilo izpunilo, kada izvršba njegova nebi bila osujećena tim, što je medjutim nadošla zaprieka s tudje strane. Granica medju pukom pripravom i medju pokušajem jest ondje, gdje se zla nakana u vanjskom djelovanju utjelovljuje i tim načinom izjavljuje, da se ono, što se je dogodilo protumačiti može jedino ovom nakanom.

Tomu je pako ovdje doista tako. Prema uglavku suda, koji je osudu izrekao, postoje u nazočnom slučaju svi znakovi delikta normiranoga u §. 197 kaz. zak., napose pako hinbeno činjenje, umetak dvostrukoga poda u bačve, te nastojanje postignuti obaždarenje tako pripravljenih bačava u svrhu, da se u bludnju zavedu prodavalci kod kupovanja vina, kao da su to posude takove, koje imadu mjeru odgovarajuću baždarenju; tim bi prodavalci vina, kad bi se jedan od dvostrukih podova izvadio, na svojoj imovini imali pretrpjeti štetu. Izvedenje naumljenoga oštećivanja prodavalca vina osujećeno je jedino tim, što je baždarski ured slučajno odkrio, kako su te bačve napravljene. Usljed toga nemože biti govora o pukom pripravnom djelovauju, o pukoj unutarnjoj nakani u smislu § 11 k. z., dapače čin, koji je temeljem obtužbi ukazuje se kao pokušaj delikta u smislu §. 8 k. z. Buduć medjutim po §§. 197 i 200 k. z. prevara samo onda zločinstvom postaje, kada šteta počinjena ili naumljena, iznosila bude preko 25 for., buduć se nadalje u nazočnom slučaju, u kojem se radi jedino o pokušaju,

Digitized by Google

dokazati neda, da je šteta naumljena u tolikom iznosu, jer bi u svih pet bačava, kad bi se izvadio unutarnji pod, bilo mjesta za nješto više od 20 litara nego li bi po baždarenju te bačve morale imati, to se obtuženikom može ubrojiti jedino pokušaj prekršaja prevare u smislu §§. 205 i 461 k. z.

Na temelju ovoga razlaganja sudilo je kasacijonalno sudište ovako: Ništovnoj žalbi Tome K. i Pavla W. zadovoljava se u toliko, da se osuda c. kr. zemalj. suda u Brnu od 23. rujna 1880 br. 12.340 u odluci glede krivnje i kazne diže, te oba okrivljenika od obtužbe radi zločinstva pokušane prevare (§§. 8, 197 i 199 lit. c. k. z.) prema §. 259 br. 3 k. p. riešavaju. Naproti su Tomo K. i Pavao V. krivi prekršaja pokušane prevare po §§. 8, 239 i 461 k. z., počinjene tim, što su pokušali spremiti krivo baždarene bačve za uporabu kod kupovanja vina, i to Toma K. kao neposredni počinitelj, Pavao V. pako kao sukrivac (§§. 5 i 239 k. z.); stoga se osudjuju po § 461 k. z. Toma K. na zatvor od tri tjedna a Pavao V. na zatvor od jednoga mjeseca.

Razlozi:

Ništovna žalba obtuženika osniva se pozivom na §. 281 br. 9 lit. a k. z. na tvrdnji, da čini, koji jim se u grieh upisuju nesačinjavaju zločinstva pokušane prevare, radi koje su osudjeni, jer da se nemogu smatrati takovimi djelovanji, koja vode k faktičnom izvedenju zločinstva, te koja bi bila kadra utemeljiti njegov učin; već se protivno po nazoru obtuženika tim djelovanjem spremaju jednostavni pripremni čini, koji kao takovi nisu kaznjivi, jer obtuženici nisu preduzeli takav čin, koji bi u smislu §. 8 k. z. vodio k djelotvornom izvedenju zločinstva prevare; njim dakle da u prilog dolazi §. 11 k. z. U tom pravcu mora se doduše ništovnoj žalbi odreći svaka ovlaštenost; napadnutoj osudi protive se medjutim drugi razlozi. Na temelju uglavka: a) što si je Tomo K. po savjetu Pavla V. u nakani, da kod kupovanja vina dobije veću količinu, od one, koja bi u bačve opredieljene u tu svrhu stati mogla prema baždarenju, dao po Pavlu V. u pet bačvah staviti dvostruki pod, te ove bačve dopremio k baždarskomu uredu u Višavi, gdje se je odkrila priprema ovih bačava i ujedno konstatiralo, da one kad se iz njih izvadi dvostruki pod imadu za četiri litre više prostornoga objema; nadalje na temelju predpostave b) što je sve to učinjeno u zloj nakani, da prodavalci vina budu kod svake bačve na svojoj imovini oštećeni za više od četiri litra vina, te da ovdje nije preduzeto samo pripremno djelovanje, već čini vodeći k djelotvornom izvedenju, proglasio je sudbeni stol oba obtuženika krivci pokušanoga zločinstva prevare po §§. 8, 197 i 199 lit. c. k. z. Na temelju ove izreke ukazuje se, da je učin, koji je temeljem osudi, usljed neizpravnoga tumačenja zakona prilagodjen takovoj ustanovi kaznenoj, koja se na taj učin upo-

Digitized by Google

raviti neda, jer je po §. 199 lit. c. krivcem zločinstva prevare onaj, tko se u javnom obrtu služi krivom mjerom ili vagom; javni pako obrt obtuženika Tome K. kao krčmara sastoji u točenju vina kupcem a nipošto u kupovanju vina; i jer negledeć na to, prevara, počinjena pod uvjeti §. 197 u smislu §§. 197 i 200 k. z., samo onda tvori zločinstvo, kada šteta prouzročena ili naumljena bude većom od 25 for., tolika se pako šteta u nazočnom slučaju dokazati neda. Usljed toga ukazuje se pokušana prevara, kojom se krive obtuženici prema §§. 205 i 461 samo kao prekršaj, te se zato predležećoj ništovnoj žalbi prema §. 288 k. p. na gornji način udovoljava, za kaznjivi pako čin, koji se po uglavku sudišta prve molbe obtuženikom u istinu u grieh upisuje imalo se je suditi prema zakonu. „J. Bl.“

Viestnik.

Preuzvišenoga gospodina dra. Liviju Radivojevića, predsjednika hrv.-slav. stola sedmorice, imenovalo je Nj. Veličanstvo previšnjom odlukom od 14. kolovoza 1881 predsjednikom investicijonalnoga povjerenetva vojne krajine sjedinjene god. 1881 s Hrvatskom i Slavonijom.

— Presvietli gosp. barun Jovan Živković, predstojnik odjela za unutarnje poslove kr. hrv.-slav.-dalm. zemalj. vlade, imenovan je previšnjom odlukom od 15. kolovoza t. g. zamienikom bana kraljevine Hrvatske i Slavonije kao kraljevskoga povjerenika u poslu sjedinjenja hrvatsko-slavonske krajine.

— Načelnikom grada Zagreba izabran je kr. javni bilježnik u Zagrebu dr. Josip Hofman, koji je povjerenu mu čast primio, te na poziv vladinoga povjerenika umah i preuzeo gradsku upravu. Kako je poznato spada dr. Hofman medju naše najvrstnije pravnike.

— Umro je Ladislav Mrazović sin odvjetnika g. Matije Mrazovića. U njem gubi domovina vrla rodoljuba i umna radnika na književnom polju. Lahka mu zemljica.

— Izbori za hrvatski sabor obaviti će se po odredbi preuzvišenoga gospodina bana u vremenu od 13. do uključivo 17. rujna t. g.

— Gradjanski zakonik i gradj. postupak za Ugarsku. Kod ugarskoga ministarstza pravosudja viećalo se je o tom, da se ustanovi način, kako da se proglasi osnova općega gradjanskoga zakonika. U povjerenstvu sudjelovali su kod razprave izvjestitelji pojedinih razdiela gradjanskoga prava, jedan profesor i jedan sudac kasacijonalnoga sudišta. Obći dio osnove već je pod štampom, te će se doskora priobćiti javnosti, da o njem sud izreknu strukovnjaci i strukovni listovi. Ovaj postupak općenito se odobrava. Da se pako uzmognu ustanoviti tehnički izrazi u pojedinih dielovih zakonika, morati će se nastaviti viećanje. — Ugarsko pravničko družtvo izabralo je vlastitom incijativom odbor, da izradi novi gradjanski postupnik, premda je parbena novela jedva dobila previšnju sankciju. Odbor je pojedine dielove već podielio medju svoje članove s uputom, da obrazložena dotična izvješća podnesu najdulje do 20. studenoga t. g. Medjutim je grad Rieka ministarstvu

Digitized by Google

podnio molbu, da se i ondje uvede magjarski parbeni postupak, jer da je bolji od onoga, koji je tamo u krieposti.

— Bosansko sudstvo. Bosanskomu sudstvu obratiše u najnovije doba nadležni krugovi osobitu pozornost. Državni ministar financija pl. Slavy naložio je naime predsjedniku senata kod najvišega sudišta barunu Lapeni, da pregleda sudove u Bosni i Hercegovini, te da tom prilikom napose iztraži da li su i na koliko su istinite tegobe, koje se na sudstvo dižu sa strane muhamedanske. Barun Lapena izjavio se je pripravnim taj zadatak preuzeti, te će sredinom ovoga mjeseca krenuti na put, koji bi mogao trajati šest do osam tjedana. Ministar Slavy umolio je baruna Lapenu, da mu o svom promatranju podnese potanki izvještaj, te predloži potrebite predloge u pogledu eventuelne reorganizacije sudstva. Barun Lapena jest onaj isti, koji je u svoje doba u posestrimi Dalmaciji igrao veliku političku ulogu, te si tamo u narodnih krugovih ostavio slabe uspomene.

— Družtvo za reformu i kodifikaciju medjunarodnoga prava držalo je ove godine svoj glavni godišnji sastanak u Kolinu 16. kolovoza. Na sastanak sabrao se je liep broj muževa, koji si stekoše slavno ime na polju medjunarodnoga prava, a mdju njimi najviše iz Englezke i Amerike, dočim su Niemci razmierno slabo bili zastupani.

Izmedju predmeta o kojih se je razpravljalo, bio je na prvom redu predlog predložen po syndikusu trgovačke komore u Bremenu dr. Marcusu, da se k zaključku sastanka, držanoga u Brnu, u pogledu papira, koji glase na donosnika, pridodade sliedeći dometak:

a) one činjenice, koje prema zaključku II. kod uneska u javne knjige spomenuti valja, moraju proizlaziti iz samoga papira glasećega na donosnika;

b) kriepost papira glasećega na donosnika počimlje onim časom, kada taj papir predje u ruke izdatnika bilo njegovom voljom bilo proti njegovoj volji;

c) zahtjev iz kupona za kamate ili iz izkaznice za dividendu zastaruje izmakom od četiri godine od dana, kada dospije kamatni obrok ili pravo na dividendu; zahtjev pako iz ostalih papira glasećih na donosnika zastaruje za 30 godina od časa njihove dospielosti.

Navedeni pako zaključak bernske skupštine, kojemu bi gornji predlog imao služiti dodatkom glasi ovako:

„Svako izdanje papira glasećih na donosnika ima se unesti u javnu knjigu, koju je bez ikakova ograničenja slobodno ugledati; kod uneska pako treba spomenuti sve one činjenice, koje su u pravnom pogledu bitne za posjednika papira, napose pako valja u javnu knjigu unesti založno pravo i pravo prvenstva.“

Dodatak dr. Marcusa k ovomu zaključku prihvatila je skupština s tom promjenom, da se zastara kupona ustanoviti ima na 6 godina.

Zastupnik iz New-Yorka Dudley Field podnio je nadalje sliedeći predlog: „Kongres neka izvoli zaključiti: po nazoru ovoga družtva bilo bi željeti, da se u one izručbene ugovore, u koje je za politička zločinstva ili političke prestupke uvrštena iznimka, stavi klauzula, prema kojoj se ni potajno umorstvo niti pokušaj potajnoga umorstva, ako se počini u svrhu promjene koje vlade ili njezinoga poglavice, radi političkoga nezadovoljstva — postojalo ono u istinu ili ne — neima u smislu dotičnoga ugovora smatrati političkim zločinstvom ili političkim prestupkom, te da se prema tomu onim osobam, koje bi bile krive takovoga zločinstva ili prestupka uzkrati pravo slobodnoga utočišta.“

Digitized by Google

Predlog ovaj, koji je kongres uz osobito odobravanje primio jednoglasno, obrazložio je predložitelj tim, što je naglasio, da je od potrebe, da se ovakav sbor, koji postoji istom od onda, od kada su počinjena slična zločinstva, izjavi što odlučnije, kako je od prieke nužde, da se opakomu nastojanju urotničke medjunarodne razbojničke čete na put stane. Kad je u sdruženih amerikanskih državah utemeljeno pravo zaštite, nije ni Washington ni itko drugi mislio na tako grozna umorstva, a nije nikom ni na kraj pameti bilo brojiti jih medju ona politička zločinstva, koja potiču iz političke uzrujanosti, te koja bi stoga imala nekaznjenimi ostati.

Amerikanac Barnard držao je nakon toga četiri predavanja: a) o potrebi da se u svih zemljah svieta uvede jednako doba; b) da se uvede medjunarodni novac; c) zatim jednaka mjera i vaga, te napokon d) jedinstveni sustav pomorskih znakova. Prva dva pitanja, i pitanje četvrto upućena su na poseban odbor, da u sliedećoj godišnjoj skupštini o njih izviesti, a to stoga, jer su se porodile o tih predlozih njeke dvojbe. U pogledu jednake mjere i vage zaključeno je obzirom na veliku korist, koju takovo jedinstvo pruža za medjunarodni promet, pozvati sve narode, koji metričkoga sustava još uveli nisu, da to učine.

Još je bilo govora u toj skupšt.ni o medjunarodnom tovarnom pravu, te je izvjestitelj u ime odbora predložio u tom pogledu nieke vele važne predloge: ovi predlozi predani su medjutim novomu odboru, u koji su izabrani zastupnici pomorskih gradova.

Imenovanja. Dr. Milorad vitez Cuculić imenovan je perovodjom višega razreda kod kr. zemaljske vlade, a Gustav Kulčar bezplat. perovod. vježbenikom u obsegu kr. zemaljske vlade.

Stečaji. Josip Geršak trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu. — Z. i u. im. odvjet. Stj. Šviglin, zam. odvjet. A. Krieger. — R. pr. 30. studenoga o. g.

Izpravi: U članku „Kauzalna nadležnost itd.“ u br. 8 razdjel B. Mjesečnika neka se izprave sliedeće pogrieške:

na str. 434, redak 10 od zdola iza rieči „u postupku“ imade se umetnuti: „maličnom, a ne po ustanovah u postupku“.

na str. 435, red 7 i 8 od zgora na mjesto „dopustio“ ima biti „dopustiv“.

na str. 439, redku 5 od zdola: na mjesto §. 12 ima biti §. 42;

na str. 440, redku 13 od zgora iza rieči „primjerice“ valja umetnuti „gore navedeni ugovor“;

na str. 441. red 15 od zgora na mjesto §. 1, 2 m. z. ima biti §. 1, točka 2 m. z.

Dopisnica uredničtva.

G. J-u odvjetniku u Vukovaru. Ako se budu mogli pribrati svi brojevi Mjesečnika od prošlih šest godina, tada će Vam se čim prije poslati godišnjaci. Mi učinismo u tom pogledu shodne odredbe. Glede ostaloga Vašega zahtjeva izvolite se potrpiti.

Gosp. K-u u G. Prvi broj Mjesečnika sav je razpačan, kad se priredi drugo izdanje moći ćete ga dobiti. Vašu razpravu možebiti ćemo prilikom upotriebiti; za sada nam nedostaje vremena, da ju za list izpravimo i priredimo.

Digitized by Google

Pojam i bivstvo akcije i akcijonarne udruge.

(Piše profesor dr. Fran Vrbanić.)

I.

Kao što mnogi gospodarstveni pojavi, tako se i pojam akcije s mnogih strana protumačiti kani na temelju pozitivnih ustanova zakona trgovačkoga, pak stoga i nije nigdje, kod učitelja prava trgovačkoga, taj pojam po mojem sudu točno ustanovljen. Je li stoga čudo, da se pod imenom akcije razumieva sad ovo sad ono. Tako se imenom akcije nazivlju: a) dielovi u koje je je razdieljena temeljna glavnica akcijonarne udruge; b) uložci s kojimi nietko sudieljuje kod akcijonarnoga poduzeća; c) izprave izdane o tih uložcih; i d) samo akcijonarno pravo.[1]

Ova mnogostrana oznaka očitim je znakom, da se pojam i bivstvo akcije na gore spomenutom temelju izreći neda. Dokazuju to više manje i svi učitelji trgovačkoga prava, od kojih nieki, označujuć sam pojam akcije nedostatnim[2], moraja se upustiti u široko razlaganje, da nadomjeste ono, što nisu mogli izreći u oznaci samoj. Sav taj njihov postupak nemože nas ipak sprijateljiti s gornjim pojmom akcije. Prije svega nemožemo pristati uz oznaku, da su akcije dielovi, u koje je razdieljena temeljna glavnica akcijonarne udruge, jer akcija kao takova po svom bivstvu i po svojoj naravi niti jest niti može biti dielom temeljne glavnice; najviše bi se možebiti moglo dopustiti, da je ona reprezentantom toga diela, isto tako kao što n. pr. banknota

---

[1] Vidi: Molle: „Die Lehre von den Aktiengesellschaften str. 21. Renaud: „das Recht der Aktiengesellschaften“ §. 7 str. 89 i sl. Auerbach: „das Gesellschaftswesen“ §. 59 str. 29 i sl. Hermann Löwenfeld: „Das Recht der Actien-Gesellschaften“ Berlin 1879 §. 2 str. 41.

[2] Vidi Auerbach: „Das Gesellschaftswesen“, str. 217. „Damit ist aber das Wesen der Actie nicht in allen Hinsichten erschöpft, wie denn eine Definition überhaupt nicht leicht sämmtliche, im Begriffe eines Rechtsinstitutes enthaltene Momente vollständig darlegt.“

Digitized by Google

knota sama po sebi nije novac već je samo reprezentant novca. Nu kad bi gornja oznaka i to izricala, nebismo ju ipak mogli odobriti, jer je preuzka. Temeljna bo glavnica akcijonarne udruge nemora, kao što ni kod ostalih udruga, sastojati upravo u novcu, već i u drugih stvarih; u ovom pako slučaju imale bi akcije glasiti, kao reprezentanti pojedinih dielova temeljne glavnice, kod jedne te iste akcijonarne udruge različito; jedna vrst od njih glasila bi na stanovitu svotu novca, druga na niekoliko hektara zemljišta, treća na drugu vrst nekretnina itd., a za nieki dio temeljne glavnice nebi se ni mogle izdati akcije, jer se taj dio naprosto dieliti neda. Ova oznaka, akoprem osnovana na zakonu pozitivnom, u svojih konsekvencijah, radi svoje nepodpunosti, dolazi u oprieku sa samim zakonom i sa praktičnim životom, po kojem svaka akcija glasiti ima na stanovitu vrst novca.

Nu akciju nemožemo smatrati ni za uložak, kojim nietko sudieljuje kod poduzeća; jer akcija sama nije uložak, već bi se jedino možebiti moglo reći, da je ona izpravom, kojom se posvjedočuje, da je nietko stanoviti uložak u poduzeće uložio. Nu ni ova okolnost neizrazuje bivstva i naravi akcije, jer negledeć da i tu mogu nastati iste okolnosti, o kojih gore spomenusmo, te da bi izprava izdana o tom uložku morala glasiti jedanput na svotu novca, drugi put na kakovu nekretninu, treći put na što drugoga, nemože se ni u ovom pojmu naći pravi razlog, zašto je akcija predmetom prometa isto tako kao što n. pr. bankina nota, razteretnica ili ini vriednostni papir. Napokon držimo, da akcija nemože značiti niti skup onih prava, koja izviru iz takove izprave, jer je to pravo istom posljedicom nečesa što se nazivlje akcijom.

Pa kad nijedna od spomenutih okolnostih sama za sebe nemože označiti ni bivstva ni naravi akcije, nemogu ga označiti ni sve one zajedno; jer u svakoj od njih jest nieštо, što se ili protivi toj naravi i tomu bivstvu, ili ga opet neizrazuje onako, kako se to od svake oznake punim pravom očekivati može. Sve su ove oznake više ili manje naravi juristične, a svrha jim je očito ta, da se protumače privato-pravni odnošaji, koji iz akcije nastaju. Za daljnu narav i daljne bivstvo akcije nisu se učitelji

Digitized by Google

trgovačkoga prava kako se čini brinuli, akoprem su upravo ta narav i to bivstvo akcije imali služiti podlogom za uredjenje mnogih odnošaja, koji nastaju na temelju akcije.

Učitelji trgovačkoga prava u svom razlaganju istina bog često puta naslućuju, ili pače izrično i spominju onu točku, na temelju koje se jedino pojam akcije pravo označiti dade; nu neprelazeć okvir pozitivnoga zakona, kao da nisu imali srca onako ju iztaknuti kako bi trebalo.

Onako važan pojav, kao što je akcija, nemože se po našoj misli prosuditi na podlozi pozitivnoga zakona, jer da nije bilo nečesa, što podpuno odgovara bivstvu i naravi akcije, zvalo se to nieštо kako mu drago, nebi doista nikomu palo na um, da osnuje kakovo akcijonarno pravo. Pozitivno bo pravo, bilo ono pravo trgovačko ili drugo koje, imade postojeće već pojave i pojmove ljudskoga života svojimi ustanovami urediti obzirom na odnošaj prema osobnostim. Postojeći dakle već pojavi postaju sadržajem toga prava; pak usljed toga biti će tomu pozitivnomu pravu u predstojećem pitanju zadatkom, da postojeći već pojam akcije točno i objektivno formulira.

Kad je pako po naravi stvari pojam akcije obstojati morao prije nego li su izašle ustanove zakona trgovačkoga, to moramo izvor tomu pojmu tražiti ne u zakonu pozitivnom, već negdje drugdje. Po našem sudu možemo izvor pojmu akcije naći samo ondje, gdje nalazimo i izvor pojmu trgovca, trgovačkoga posla i trgovačkoga družtva t. j. u narodnoj ekonomiji, a imenito u naravi i bivstvu poduzeća i u onom narodno gospodarstvenom pojavu, po kojem se vriednost od jezgre dobara dieli, te postaje samostalnim vanjskim pojavom. Mi smo već vise puta[1] poduzeće shvatili takovim gospodarstvom, koje po osnovi uporavlja sdružene sile pojedinih samostalnih gospodarstva u svrhu, da produkcijom za sveobće potrebe steče zaslužbu. U naravi pako poduzeća leži, da se ono osnivati mora na posebnom poduzetnom kapitalu, koji opet sastojati može od različitih vrstih narodno-

[1] Vidi Fran Vrbanić: „Udrugarstvo"; isti: „O pojmu trgovca i trgovačkoga posla" Mjesečnik str. 206 ex 1875.

Digitized by Google

gospodarstvenih kapitala. Buduć pako ti kapitali, na kojih se osniva poduzeće, imati moraju nieku vriednost, to će bez dvojbe i poduzeće svako imati svoju vriednost, koja će naravski rasti i padati prema količini dobitka, što ga to poduzeće dobiva. Pa kao što se nastoji kod svakoga kapitala, da se vriednost njegova od substancije same odieli i samostalnom učini[1], tako nastoji i poduzeće, da i ono u svom većem gospodarstvenom razvoju vriednost svoju posve odieli, te da ju samu po sebi učini samostalnim predmetom prometa. Da usljed ove okolnosti produktivna sposobnost poduzeća znatno ponaraste, bilo bi suvišno dokazivati kraj obće poznatih i dovoljno utvrdjenih načela narodne ekonomije, a imenito uzme li se na um, da se u ovom slučaju pokraj stvarne sadržine dobara jošte i njihova vriednost samostalno rabiti i produktivnom učiniti može.[2] Radi se sada samo o tom, da se pronadje nieka forma, pod kojom se ta vriednost od poduzeća odieliti, samostalnom ukazati, i predmetom prometa učiniti može; jer kao što nas narodna ekonomija uči, postaje vriednost elementom poslujućega gospodarstvenoga života istom onda, kad joj se dade samostalan vanjski znak.[3] Tu pako formu bilo je tim laglje ustanoviti, jer nije kao što kod novca, trebalo pronaći istom nieku tvar, koja bi usljed svoje vazda jednake substancije i usljed svojih inih svojstva, služiti imala sredstvom za mjerilo i za prenašanje vriednosti; već je bilo prije svega od potrebe, da se vriednost poduzeća omjeri — o obće mjerilo vriednosti t. j. o novac, a zatim da se analogno kao što kod papirnoga novca izda nieka izkaznica, koja će biti nosiocem te novcem omjerene vriednosti. Buduć da se pako novac kao sveobće mjerilo vriednosti usljed svoje naravi dieli i po mjeri i po težini, to i takova izkaznica neće morati glasiti na čitavu svotu novca, koja izrazuje ukupnu vriednost poduzeća, već će se ta ukupna vriednost moći razdieliti u čitav niz ma-

[1] Vidimo, očito taj pojav kod raznih forma hipotekarnoga kredita, kod izvlastbe, kod razterećenja itd.

[2] Vidi Stein: „Vereinswesen“ str. 78.

[3] Vidi Stein: „Lehrbuch der Volkswirthschaft“ str. 51; od istoga drugo izdanje pad naslovom „die Volkswirthschaftslehre“ str. 96 i sl.

Digitized by Google

njih vriednosti i svaka od njih izraziti stanovitom svotom novca. Za svaku tu manju vriednost izdati će se posebna izkaznica, koja će glasiti na tu manju svotu novca tako, da sve te izkaznice zajedno reprezentirale budu ukupnu vriednost poduzeća, odnosno, da sbroj novčane svote, na koju te izkaznice glase izrazivao bude tu vriednost. Pa kad se je jedanput stvar tako razvila, tada su te izkaznice već po naravi svojoj morale postati samostalnim predmetom prometa, t. j. one su poput inih vriednostnih papira postale robom, te su u tom prometu i nazvane imenom akcije. Na tom temelju velimo sada, da je akcija ona forma, kojom se je vriednost posve odielila od pojedinoga poduzeća, te omjerena obćim mjerilom t. j. novcem postala samostalnim predmetom prometa.[1]

Sada ćemo na temelju ovoga pojma moći razlikovati akciju od svakoga drugoga sličnoga pojma, dočim ćemo si s druge strane moći protumačiti i njezin narodno-gospodarstveni zadatak.

Prije svega mi se čini, da se akcija bitno razlikuje od dionice (Antheilschein)[2], jer dionica nije pojam narodno go-

[1] Vidi Stein: „Vereinswesen“ str. 78, 131; od istoga: „Handbuch der Verwaltungslehre“ str. 299. Glasoviti pisac ustanovio je po mojem sudu podlogu za ustanovu pojma akcije sasvim dobro, a ja sam ju, jer po mojem nazoru jedina odgovara naravi stvari. prihvatio, samo mi se je od potrebe činilo stvar jasnije predočiti, te prema tomu i sam pojam donekle preinačiti.

[2] Biti će možebiti s mnoge strane prigovora, što akciju nekrstimo imenom dionice, kao što se to u životu i čini, a da za ono što Niemci zovu „Antheilschein“ drugi izraz neupotriebimo. Nu mi se toga prigovora, da iskreno reknemo, neplašimo, jer su nas važni razlozi na to naveli. Prije svega se i kod Njemaca uzimlje, da je akcija i Antheilschein jedno te isto, pak se zato i jedno s drugim zamienjuje; usljed toga, dok se tako misli, može dionica značiti akciju. Nu čim stanemo razlikovati valja akciju ili krstiti imenom dionice, a za Antheilschein uzeti drugi izraz, ili treba akciju krstiti akcijom, a Antheilschein dionicom. Nama su ovo drugo čini uputnijim i naravnijim, jer dionica rieč po rieč neznači drugo nego Antheilschein, dočim akcija kao što gore razvismo, po svojoj bitnosti neznači dio na imetku, već niešto drugoga. Buduć pako u našem jeziku neznamo, a po svoj prilici i neima rieči, koja bi značila ono što akcija, pridržali smo taj izraz tim više, jer se ta rieč rabi kod svih kulturnih naroda, i jer nedržimo za shodno prevadjati takove internationalne izraze. A zatim nam se je tim manje plašiti kakova prigovora, jer ti pojmovi u našem jeziku i onako uglavljeni nisu, a ipak je od potrebe razlikovati jedno od drugoga, jer je samo strogom razlikom pojmova možno stvoriti kakovu znanost. Prihvatimo stoga to nazivlje.

Digitized by Google

spodarstveni već pojam juristični, te znači izpravu, kojom se izkazuje dio što ga nietko ima na kakovoj imovini, te prava, koja su s tim dielom spojena, bio sad taj dio izražen u novca ili u čem drugom. Usljed toga može ali nemora dionica reprezentirati vriednost kakova dobra; ona može, ali po svojoj naravi nije zvana da bude predmetom prometa, kao što akcija; ona može postojati kod svakog dobra, kod pojedinoga gospodarstva i kod pojedinoga poduzeća, dočim o akciji govor biti može samo kod poduzeća, pak zato mogu dionice obstojati i kod svih vrstih gospodarstva, a akcije po svojoj naravi i svom narodno gospodarstvenom zadatku samo kod tako zvanih akcijonarnih poduzeća.

Da se i akcija nazivlje dionicom nečudimo se, jer se njezin pojam shvaća samo s gledišta jurističkoga, t. j. za dokaznicu, da je stanovita svota u stanovito poduzeće uplaćena, i usljed toga za izvor prava, što ga pojedinac na tom temelju obzirom na to poduzeće dobiva; dakle joj se pripisuju ista svojstva, koja pripadaju i dionici. Nu podjemo li za korak dalje, te stanemo li promatrati akciju s gledišta narodno gospodarstvenoga, pruža nam se skroz drugi temelj za prosudjivanje; taj temelj preinačuje, dosadanje juristično shvaćanje akcije u toliko, što se na tom temelju akcija nemože smatrati reprezentantom diela temeljne glavnice, već reprezentantom jednoga diela vriednosti te glavnice. Svakomu tko poznaje pravila narodne ekonomije u tom pogledu, biti će ova razlika posve jasna.

Da se pako prosuditi uzmogne narodno gospodarstvena važnost akcije treba prije svega na um uzeti, da se kod svakoga poduzeća, bez razlike, vriednost od njega odieliti, novcem omjeriti i predmetom prometa učiniti može, t. j. da svako poduzeće može dobiti karakter poduzeća akcijonarnoga; a zatim netreba s vida pustiti, da usljed toga, što vriednost pojedinoga poduzeća biti može predmetom sveobćega prometa, svatko bez razlike, samo ako je u obće kadar sudjelovati kod prometa, može sudjelovati kod svakoga akcijonarnoga poduzeća u obsegu, u kojem ga je volja, jer mu u tu svrhu netreba ništa drugo nego kupiti jednu ili više akcija.

Uzev u obzir ova dva momenta vidimo, da je pomoćju ak-

Digitized by Google

cije stvoren onaj oblik, kojim se gospodstvo pojedinoga i najvećega kapitala skršiti može, jer nijedan pojedini kapital, bio on kako velik, nemože biti tolik, koliko je više pojedinih kapitala, te kojim pojedini maleni kapital i kod najvećega poduzeća sudjelovati može s istim pravom na razmjerno jednako veliki dohodak kao i svaki veliki kapital. Usljed toga moći će se pomoćju akcija poduzeti i izvesti takovo poduzeće, u koje se pojedinac, imajuć kako veliki imetak, nikada upustiti nebi mogao; pak stoga se pomoćju akcija stvaraju takova poduzeća, za koja su potrebiti veliki kapitali, te koja otvaraju ljudskoj radinosti široko gospodarstveno polje, na koje pojedinac sam, pa bile mu sile kako velike, nikada stupiti nebi mogao. Veličina ovih poduzeća osnovanih na akcijah jest uzrokom, da će produkcija njihova u omjeru prema veličini kapitala biti jeftinija, i obzirom na massu produkta veća, odnosno, da će podatci takovih poduzeća biti jeftiniji i veći. Neposredna pako posljedica ovoga pojava biti će ta, da će konsumcija tih produkta odnosno tražnja njihovih podataka rasti u razmjerju jeftinoće odnosnih produkta i podataka.

Narav akcije, kako ju gore razvismo, razlogom je, da će vlastnik akcije doći do privrede bez da bude u posjedu kapitala, koji su temeljem toj privredi, te da će usljed toga u akcijonarno poduzeće ulagati samo one kapitale, koji mu za vlastito gospodarstvo odnosno za vlastito poduzeće nebudu potrebni. Usljed toga stvarati će se akcijonarna poduzeća ondje, gdje su se već stvorili suvišci kapitala; ona su očitim znakom blagostanja onih razreda žiteljstva, koji kod tih poduzeća sudieluju.[1]

Nu sada nam se stavlja pitanje, što je razlog, da pojedinci svoje suvišne kapitale ulažu u akcijonarna poduzeća t. j. da kupuju njihove akcije?

Pitanje doista na prvi mah trivijalno, a odgovor na njega tako jednostavan, da ga svatko pogadja. Pa ipak se učitelji prava trgovačkoga na njega dovoljno neobazrieše, niti ga zakonodavstvo uzimlje u obzir. Razlog taj leži jednostavno u do-

[1] Vidi Stein: „System der Staatswissenschaften" svez. I. str. 102, 103. „Lehrbuch der Volkswirthschaft" str. 275. „Vereinswesen" str. 134.

Digitized by Google

hodku akcije, koji postaje od akcijonarnoga poduzeća, te koji se nazivlje imenom dividende. Buduć se medjutim obračun toga dobitka, odnosno njegova eventualna razdjelba, obavlja nakon stanovitih perioda, obično nakon jedne godine, to kupac akcije nezna naravski unapried, koji će biti dobitak, odnosno kolik će dio odpasti na njega. Nu da on ipak kraj svega toga svoj novac daje stanovitomu poduzeću, može se protumačiti samo na temelju pouzdanja, što ga kupac akcije ima u produktivnu snagu poduzeća, a to pouzdanje nazivljemo obćim imenom kredita, u ovom pako slučaju napose imenom kredita poslovnoga ili poduzetnoga. Promotrimo li sada sadržaj akcije s ovoga gledišta, morati ćemo bez okolišanja reći, da akcija u sebi sadržaje poduzetni kredit, što ga nietko daje poduzeću akcijonarnom.[1] Ovaj sadržaj podpuno odgovara pojmu akcije, kako ga gore razvismo, jer se i kredit i vriednost poduzeća osnivaju na njegovoj produktivnoj snazi i na njegovoj produktivnosti tako, da jedno s drugim raste i pada. To su sve pojmovi i pojavi dovoljno poznati iz narodne ekonomije, trebalo bi samo da ih uvaže i zakonodavstvo i učitelji trgovačkoga prava, te bi doista onda i teorija i zakonodavstvo posve drugu sliku dobili; nu dotle dok se udrugarstvo tumačilo bude po propisih trgovačkoga zakona samo u savezu s trgovinom, a ne u savezu s narodnom ekonomijom; dotle dok se mislilo bude, kako Stein na jednom mjestu dobro veli, da pravniku netreba znati narodne ekonomije, a narodnomu ekonomu, da netreba poznavati prava, neima nade, da bi se ti odnošaji mogli popraviti.

II.

Učitelji prava trgovačkoga označujuć pojam akcijonarnoga „družtva“, ostali su isto tako kao kod oznake drugih pojmova posve na stanovištu zakona, te su prema shvaćanju zakonskoga stanovišta s jedne, a prema promjeni ustanova pozitivnoga zakona s druge strane izrazivali i pojam akcijonarnoga „družtva“

[1] Vidi Stein: Handbuch d. V. str. 565, „Lehrbuch der Volhswirthschaft“ str. 275.

Digitized by Google

sad ovako sad onako.[1] Nu svim ovim oznakam manjka po našem sudu ona podloga, bez koje se neda stvoriti pojam akcijonarne udruge, a to je bivstvo i prava narav akcije, narodno gospodarstveni pojam poduzeća te pojam i bivstvo udrugarstva.

[1] Renaud: „Das Recht der Actiengesellschaften“ na str. 74 i 75 označuje pojam „akcijonarnoga družlva“ ovako: „die Actiengesellschaft ist ein Verein, welcher mit einem bestimmten in eine gegebene Anzahl Theile (Actien) zerlegten Capitale in der Art gegründet ist, dass die regelmässig übertragbare Mitgliedschaft in demselben zunächst durch Uebernahme (Versprechen oder Zahlung) eines Capitalantheils und in dem Masse, in welchem solche Antheile übernommen sind, erworben wird, während der Verein allein als solcher, d. h. unter dem von ihm angenommenen Namen, für die Erreichung der Gesellschaftszwecke thätig ist, und durch seine Handlungen nur das Gesellschaftsvermögen obligirt“. Anschütz i Völderndorff „Kommentar zum A. D. H. G.“ svez. 2. str. 472. prislanjajuć se podpuno uz oznaku njem. trg. zakona (čl. 207) misli, da karakteristično bivstvo ove družtvene forme neleži u razdjelbi družtvenoga kapitala u akcije, od kojih čitav taj institut svoje ime dobiva, već u ograničenom jamstvu svih akcijonara. — Pojam akcijon. „družtva“ kako ga Thöl u svom trgovač. pravu na str. 404 svez. I. označuje, posve odgovara oznaci zakonskoj u čl. 207 n. trg. z. — Brinckmannu je akcijonarno „družtvo“ „eine Vereinigung mehrerer Personen zu einem bestimmten Unternehmen mit einem bestimmten Kapitale, welches in bestimmte, gewöhnliche gleiche Theile zerlegt ist, welche die einzelnen die Gesellschaft bildenden Personen geleistet haben, oder zu deren Leistung sich dieselben verpflichtet haben.“ ibid. str. 132. — Auerbach u svom djelu: „das Gesellschaftswesen“ §. 58 str. 211 i sl. neima posebne definicije „družtva“ akcijonarnoga, on smatra ovo družtvo podrazredom posebnih takozvanih „družtva anonymih“, te drži, da karakteristična razlika „akcijonarnog družtva“ neleži u akcijah „denn nicht in quantitativen Unterschieden, sondern in wirthschaftlichen und rechtlichen Momenten qualitativer Art wurzelt die Eigenthümlichkeit der verschiedenen Geselschaftsweisen“. Ovoj izjavi nebismo mogli ništa prigovoriti, nu izvedenje, kojim se ti gospodarstveni momenti iztiču, nemogu nas nipošto sprijateljiti s njegovimi nazori, jer, kako nastavlja Auerbach na str 214 „das Wesentliche liegt darin, das bei ihm (naime Actienverein) sämmtliche Interessenten, ohne alle directe Haftung nach Aussen, nur mit bestimmten Einlagen, nicht mit ihrem Privatvermögen und ihrem Credite betheiligt sind.“ Usljed ovoga stanovišta prigovara Auerbach odlučno u opazci na str. 209 Rösleru, koji drži da ograničeno jamstvo svih članova nemože ležati u pojmu „akcijonarnoga druztva“ već u izdavanju i prenosnosti akcija, kao reprezentanta stanovitoga diela družtvenoga imutka. U novijem svom djelu „das Actienwesen“ 1873 na str. 36 sl. ostaje Auerbach na istom stanovištu, te mu se imenito nesvidja pojam akcijonarnoga „družtva“, kako je preinačen Novelom od 11. lipnja 1870, usljed koje novelle zamienjen je izraz „trgovačko družtvo“ sa obćenitim izrazom „družtvo“ u obće; usljed toga veli Auerbach: „Demgemäss gehören seitdem auch sowohl Actiengesellschaften deren Zweck in dem Betriebe von Geschäften besteht, die sich auf unbewegliche Gegenstände beziehen (wie Bergwerks-, Eisenbahn- und sonstige Baugesellschaften, Immobiliengesellschaften, Hypothekenbanken auf Actien u. dgl.) als solche, welche überhaupt keinen Erwerbszweck haben, sondern

Digitized by Google

Usljed pomanjkanja prve podloge biva, da se akcija, premda u ovom slučaju glavni momenat ili nesmatra nikakovim ili samo nuzgrednim elementom akcijonarne udruge, ili napokon ako se to i čini, to se, kako nam pokazuje Renaud u svojoj definiciji, moraju a oznaci spomenuti takove okolnosti, koje leže već u naravi same akcije, te su usljed toga u oznaci akcijonarne udruge posve suvišne. Usljed pomanjkanja druge podloge biva,

---

rein sociale, gemeinnützige, wissenschaftliche, künstlerische, unterhaltungsartige u. dgl. Zwecke verfolgen (z. B. auch Theater-, zoologische, Palmgarten-Actien-Gesellschaften) zu den Handelsgesellschaften, besitzen kaufmänische Eigenschaft und unterliegen den Bestimmungen des Handelsgesetzbuches". Napokon mu se čini u obće, da je pojam akcionarnoga „družtva" po prvoj stavci čl. 207 preširok, jer „darnach ist (scheinbar) jede Gesellschaft, wobei sich die sämmtlichen Gesellschafter nur mit Einlagen betheiligen, ohne persönlich für die Verbindlichkeiten der Gesellschaft zu haften eine Actiengesellschaft, ohne Unterschied, ob jenes auf Grund von Einlagen geschieht, deren gesammte Anzahl sowohl, als deren Einzelbetrag im Voraus genau bestimmt und in welche das gleich Anfangs fixirte Gesellschaftscapital von vornherein zerlegt ist (woneben eine spätere Erhöhung dersselben in gleicher Weise vor sich geht) oder ob sich das jeweilige der Grösse nach unbestimmte und veränderliche Gesellschaftscapital aus den verschiedentlichen Einlagen von ungleichem Einzelbetrage und in beliebiger Anzahl zusammenseszt, wie z. B. bei den Capitalvereinen auf Gegenseitigkeit der Fall ist." Usljed ove preširoke oznake njemačkoga zakona sudara se po nazoru Auerbachovu pojam anonymnoga družtva s pojmom „družtva akcijonarnog", što po sudu njegovu nebi smjelo biti. Auerbach medjutim mnije, da čitavo ovo shvaćanje čl. 207 stav. 1 počiva na nekorektnoj stilizaciji, te da se već izpravlja u stavci sliedećoj tim što se veli: „dass das Gesellschaftscapital in Actien oder auch in Actientheile zerlegt werde".

Molle: „Die Lehre der Actiengesellschaften" na str. 8 ustanovljuje pojam akcijonarnoga družtva ovako: „Eine Actiengesellschaft ist eine gemeinschaft von Personen, welche zur Begründung und zum Betriebe gewinnbringender oder auch anderer Unternehmungen das in Aktien zerlegte Geschäfts oder Grund-Kapital durch Bezahlung der Aktienbeträge Aktienbriefe erhalten, die Verfassung der Gemeinschaft durch ein Statut regeln und für Namens der Gesellschaft eingegangenen Verpflichtungen nicht persönlich haften".

Strey, Hahn, Wächter i Makower neimadu oznake akcijonarnoga „družtva", nu u svom razlaganju pristaju uz zakonsku ustanovu; samo se Strey odlučno opire Novelli od 11. lipnja 1870 sjevero-njem. saveza, na koliko se po njoj akcijonarno „družtvo" nemora baviti poslovi njemačkimi.

Stubenrauch „Handbuch der österr. Handelsrechtes" str. 288 i Endemann „das deutsche Handelsrecht" str. 248 osvajaju uznaku zakonsku. Schnürer „Kommentar zum ung. Handelsrechte" str. 150 neodgiblje od zakona pozitivnoga, te drži na tom temelju, da glavni kriterij „akcijonarnoga družtva" sastoji „in dem in Voraus festgesetzten Stammcapitale, welches aus einer bestimmten Anzahl Actien vom gleichem Werthe gebildet wird."

Digitized by Google

da se je na privredu, premda je ona glavnom karakteristikom poduzeća posve zaboravilo. Posljedica toga jest ta, da nieki učitelji prava trgovačkoga nisu baš stalni obzirom na zahtjev, da li se akcijonarna udruga mora baviti poslom trgovačkim ili ne, te da su se u tom pogledu vazda držali zakona tako, da su obavljanje trgovačkoga obrta smatrali bitnim zahtjevom akcijonarne udruge, ako je to isto i zakon činio,[1] i obratno opet, oni su od toga zahtjeva, odustali, ako ga je i zakon zabacio.[2] Drugi opet (Strey, Auerbach) nemogu se sprijateljiti s mišlju, da akcijonarna udruga postojati može bez obavljanja trgovačkih posala, te misle, čim je zakon to izrekao, da mogu kao akcijonarne udruge postojati družtva zabavna, znanstvena i umjetnička, te da se usljed toga mogu sklopiti akcijonarne udruge i za takova poduzeća, koja neidu za dobitkom, kao da može u obće postojati poduzeće bez dobitka.

Radi pomanjkanja treće podloge biva napokon, da se i kod akcijonarnih udruga nieka osobitost polaže u firmu družtva, te da se upravo obzirom na ovu okolnost akcijonarna udruga smatra podrazredom „družtva anonymnih", kao da firma, t. j. ime pod kojim se udruga ukazuje kao jedinstvo, nije jednakom karakteristikom za sva družtva i sve udruge, te kao da u načelu nije svejedno, bilo to ime ovakovo ili onakovo. Obzirom na pomanjkanje ove podloge dade se protumačiti, zašto učitelji trgovačkoga prava u ograničenom jamstvu članova akcijonarne udruge nalaze karakterističnu razliku njezinu od ostalih vrstih. Neglededeć medjutim na to, da je protivan pojav, t. j. udruga akcijonarna s neograničenim jamstvom, kao što englezka „illimited liability," nieka oprieka s logičkoga, gospodarstvenoga i juristićkoga gledišta,[3] te da je ograničeno jamstvo nuždna posljedica naravi i bivstva akcije — držimo, da bi već po pojmu udrugarstva za družtvene obveze jamčiti imao samo imutak udružni, a pojedini član usljed toga samo s onim, što je uložio

[1] čl. 207 njem. trg. zak.

[2] Vidi Nov. sjevero njemačkoga saveza od 11. lipnja 1870.

[3] Vidi Stein „Vereinswesen" str. 151.

Digitized by Google

u udrugu, te da usljed toga ova okolnost nemože biti bitnim karakterom akcijonarne udruge.

Da se ustanovi pojam akcijonarne udruge netreba se prije svega sliepo prislanjati uz definiciju zakonsku, a zatim je od nužda vazda na umu imati narodno gospodarstveni pojam akcije i poduzeća, te pojam udrugarstva. Ovo je stanovište po našoj misli prvi zauzeo Stein, te stoga i prijanjamo podpuno uz njegovu oznaku akcijonarne udruge[1], samo ćemo ju radi jasnoće stvari bolje osvjetliti.

Po našem shvaćanju predstavlja ukupnost akcija vriednost stanovitoga poduzeća; buduć da je pako, kao što poznato, mjerilo svake vriednosti novac, te buduć da svaka akcija omjerena biti mora tim općim mjerilom, to će se na temelju narodno gospodarstvenoga pojma vriednosti i novca, pomoćju akcije vriednost svakoga poduzeća moći razdieliti u stanovitu količinu djelova, te će svaki taj dio, t. j. svaka akcija postati samostalnim predmetom prometa. Čim pako to nastane, dobiti će svaka akcija, t. j. onaj dio vriednosti stanovitoga poduzeća, koji bude u promet stavljen, svoju sajamsku cienu, koja će poglavito ovisiti o čistom dobitku poduzeća, te koja usljed toga može sad više sad opet manje odgibati od nominalnoga iznosa akcije; ova diferencija medju jednim i drugim momentom jest kako je poznato tečaj ili kurz akcije.

Usljed ove okolnosti nastaje mogućnost, da će si pojedino poduzeće, odieliv od sebe u formi akcije vriednost svoju, te staviv svoje akcije u promet, njihovom pomoćju moći nabaviti potrebitu temeljnu glavnicu. Pak sada nazivljemo ono poduzeće, koje svoju glavnicu nabavlja putem akcija, te koje u ukupnosti njihovoj posjeduje od sebe posve odieljenu, kurzom odmjerenu, promienljivu i u prometu nalazeću se vriednost, — poduzećem akcijonarnim.[2]

Kad to znamo podjimo uz pripomoć narodne ekonomije za korak dalje. Svako poduzeće imade u sebi pokraj stvarnoga još

---

[1] Vidi Stein; „Vereinswesen“ str. 133.
[2] Vidi Stein: „Vereinswesen“ str. 133.

Digitized by Google

i osobni momenat, t. j. kod svakoga poduzeća treba da postoji nieka osobnost, koja to poduzeće začimlje, te koja njim gospoduje; tu osobnost zovemo poduzetnikom.

Ako li se sada upitamo: tko je poduzetnikom kod akcijonarnoga poduzeća, morati ćemo posve naravski odgovoriti onaj, koji je vlastnikom i temeljne glavnice i njezine vriednosti, te koji na tom temelju sudjeluje kod toga poduzeća; a to je ukupnost onih, koji su postali vlastnici akcija. Budući pako kod svakoga poduzeća vladati mora organizirano jedinstvo ne samo u gospodarstvenom nego i u osobnom momentu, to će se po načelih udrugarstva svi ti vlastnici akcija morati sdružiti u jedno jedinstvo; sdruženje pako onih, koji su pomoćju akcija postali dionici akcijonarnoga poduzeća zovemo akcijonarnom udrugom.[1]

Samo ovakav pojam akcijonarne udruge, kadar je po našem sudu protumačiti i sa gospodarstvenoga i sa juristično gledišta mnoge pojave, o kojih akcijonarno zakonodavstvo stranom govori stranom opet negovori; samo po ovakovom pojmu možemo prosuditi mnoge nedostatke, kojimi obiluju pozitivni zakoni o akcijonarnih udruga.

Na temelju ovoga pojma sliedi prije svega, da kod svake akcijonarne udruge, već usljed naravi akcijonarnoga poduzeća, postojati mora nakana teći dobitak za članove udruge t. j. za akcijonare. Tamo gdje neima te nakane, neima ni akcijonarne udruge, pa makar pojedinci kod stanovite zajednice i sudjelovali u formi, koju oni akcijami nazivlju, pa makar stanovita zajednica izbilja možebiti imala bude kakav dobitak. Jer u prvom slučaju postojala bi samo obveza prinosa pod formom, koju nazvasmo imenom dionice, dočim bi druga okolnost bila communio incidens, na koju se načela akcijonarnoga prava nebi dala uporaviti.[2]

Samo na temelju gornjega pojma dade se rješiti pitanje: da li je zajedinstvo, nastalo putem akcija, udruga ili družtvo. Ovo pitanje, akoprem na prvi mah irrelevantno, ipak je od velike

[1] Vidi Stein: „Vereinswesez" str. 133.
[2] Vidi Stein: „Vereinswesen" str. 135.

Digitized by Google

važnosti, jer su, kao što drugom sgodom spomenusmo bivstvo i funkcija, a usljed toga i pravni princip jednoga i drugoga različiti. Ja sam u tom pogledu sasvim na čistu, te smatram na temelju onoga, što u uvodu k prvom dielu svojega „Udrugarstva“ spomenuh, da zajedinstvo, nastalo usljed akcija, spada na udruge a ne na družtva. Jer čim vriednost niekoga dobra postane predmetom sveobćega prometa, to je u obće svatko, tko je god kadar kod prometa sudjelovati, ujedno kadar svaki čas postati dionikom poduzeća akcijonarnoga u obsegu, u kojem ga je god volja. Poduzeće postaje usljed toga obćim dobrom, ono prima k sebi svakoga bez ikakva obzira na osobnost; jednostavni kup postaje aktom za pristup u poduzeće. Pak budući se je upravo obćenitost i sloboda pristupa i izstupa onaj momenat, koji formalno iz družtva čini udrugu, to sliedi, da je svako zajedinstvo osnovano na akcijah udruga a ne družtvo.[1]

Istina je da i u akcijonarnoj udruzi imade elemenata, s kojih bi mogli zaključiti, da je zajednica stvorena na akcije družtvo a ne udruga. Prije svega je broj članova i kod akcijonarne udruge ograničen, jer nemože biti više članova nego li je akcija; a zatim je interes članova upravo usljed posjeda akcije u svakoj akcijonarnoj udruzi glavna stvar tako, da akcijonarna udruga neće nikada svojih sredstva pružiti u svrhe, kod kojih izčezava interes članova. Nu kraj svega toga neda se tajiti, da svaka akcijonarna udruga već radi svoje naravi, radi uspjeha kojega postizava svojim poduzećem, i radi gore spomenute slobode pristupa, u sebi očito ima karakter udruge, bila ona poduzetna ili upravna udruga, te da su upravo ovi momenti povodom, da je javno-pravni karakter akcijonarnih udruga posve drugi nego li je kod družtva, te da je nepoznavanje ove razlike krivo, zašto pozitivni zakoni ovo javno-pravno gledište protumačiti nastoje sa stanovišta privatnoga prava mjesto sa stanovista ove razlike. Usljed ove okolnosti neima u pozitivnom pravu mnogih ustanova bez kojih nijedno pravo nebi smjelo biti, dočim se mnoge ustanove skroz protive naravi same stvari.[2]

[1] Vidi Stein; „Vereinswesen“ str. 79.
[2] Vidi Stein: „Vereinswesen“ str. 80 i 133.

Digitized by Google

Neposredna posljedica ove okolnosti jest, da se samo na temelju pojma akcijonarne udruge, kako ga gore razvismo, rješiti dade pitanje, da li pod obseg trgovačkoga zakona spadaju sve akcijonarne udruge ili samo one, kod kojih je predmetom poduzeća posao trgovački?

Njemački trgovački zakon protegnuo je izprvice svoje ustanove samo na takove akcijonarne udruge, kojim je predmetom poduzeća bio trgovački posao; nu Novela sjevero njemačkoga saveza od 11. lipnja 1870 dokinula je ovo ograničenje, te su ustanove trgovačkoga zakona protegnute na sve akcijonarne udruge bez obzira na to, što jim je predmetom poduzeća. Nu kako je motivacija vladina u tom pogledu bila nepodpuna, te se poglavito oslanjala na razloge policajne[1] nije čudo, da su nieki upravo bezobzirno udarili na ovaj tobože juristični nesmisao.[2]

U Cislitaniji valjaju u tom pogledu još uviek prvobitni nazori trgovačkoga zakona. Vlada cislitanska, nastojeć u novije doba, imenito poslje kracha, za reformami u pogledu onih ustanova zakona trgovačkoga koje se odnose na „družtva akcijonarna" nije pristala uz Nov. sjevero njemačkoga saveza, već je ostala kod prvobitne ustanove zakona trgovačkoga.[3]

---

[1] Vidi Strey: „das deutsche Handelsgesellschaftsrecht" str. 44.

[2] Vidi Strey ibid str. 44.

[3] U motivaciji odnosne zakonske osnove, veli cislitanska vlada u pogledu te točke: „Es schien principiell unzulässig ohne weiters auch solche Vereinigungen zu Handelsgesellschaften zu machen, denen das wesentliche Kriterium der Handelsgesellschaften — der Betrieb von Handelsgeschäften — fehlt. Man würde sich dadurch mit den leitenden Grundsätzen des Handelsrechtes in grellen Widerspruch setzen und ohne Rath zur Verwirrung der Begriffe beitragen. Bei Gesellschaften, welche vermöge der Beschaffenheit ihrer Geschäfte nicht unter das Handelsgesetz fallen, kann es nur von praktischen Werthe sein, ihnen einerseits eine Organisation zu geben, welche der für Handelsgesellschaften ähnlicher Beschaffenheit erprobten conform ist, und andererseits die Verhältnisse der Gesellschaft im Interesse der Actionäre und der Gläubiger der entsprechenden Publicität zuzuführen, keineswegs aber besteht ein Bedürfniss dafür, dass die materiellrechtlichen Sätze des Handelsgesetz-Buches (z. B. Art, 289—292, 297 bis 302, 309, 315, 322) deren Anwendung von dem Begriffe des Kaufmannes abhängig ist und eine seinem Stande und seiner Geschäftssphäre eigenthümliche besondere Diligenz zur Voraussetzung hat, für diese nicht handelsmässigen Gesellschaften anwendbar erklärt werden. Im Gegentheile: diese Ausdehnung der besonderen Rechte und Pflichten eines

Digitized by Google

Naš trgovački zakon[1] smatra akcijionarnu udrugu trgovačkim družtvom i onda ako se ona i nebavi poslom trgovačkim, (n. pr. kazališno akcijonarno družtvo, družtvo plivaonice), jer da se svako akcijonarno družtvo već po svojoj organizaciji smatrati ima družtvom trgovačkim; jer svoju imovinu trgovačkim načinom upravlja, jer izdaje akcije, koje predpostavljaju trgovačku vriednost, te koje su predmetom prometa; jer je i kod ovih akcijonarnih družtva trgovačko knjigovodstvo neobhodno nuždno sredstvo poslovodstva; i napokon, jer svako trgovačko družtvo imati mora ravnateljstvo t. j. odgovorni organ, prema kojemu se prava ukupnosti i pojedinih akcijonarah isto tako urediti moraju, kao kod trgovačkih poduzeća u pravom smislu; jednom riečju, jer se sve odredbe zakona, koje su potrebite za akcijonarna družtva s trgovačkom svrhom, bezuvjetno protegnuti moraju na svako akcijonarno družtvo.[2]

Nije nam zadatkom upustiti se u kritiku ovih nazora, već se pozivljemo na naše nazore, koje smo u tom pogledu drugom sgodom izrekli[3]; po tih se nazorih ni pojam trgovačkoga družtva niti može niti smije izvesti na temelju zakona trgovačkoga, jer on toga pojma ni neima, već na temelju narodne ekonomije a ime-

---

Kaufmannes auf Nichtkaufleute könnte für die letzteren nur Gefahren herbeiführen.

Aus diesen Erwägungen ergiebt sich, dass für die nicht handeltreibenden Commandit Actien- und Actiengesellschaften ganz zweckentsprechend die Bestimmungen über die Organization der Handelsgesellschaften zur Anwendung gebracht werden, dass jedoch in Beziehung auf das materielle Recht, dem sie unterstehen, an der Anwendbarkeit des allg. Civilrechtes nicht gerüttelt werde.

In der That hat sich bisher die Nothwendigkeit einer Reform nur in der Richtung fühlbar gemacht, dass auch für die nicht handeltreibenden Commanditgesellschaften auf Actien und Actiengeselschaften das Princip der freien Gesellschaftsbildung zur Geltung komme, dessen Inslebentreten die Aufstellung bestimmter Normen über die Bildung und Organization dieser Gesellschaften zur natürlichen Folge hat. Hingegen wurde bisher das Bedürfniss nicht gefühlt diese Rechtssubjecte, welche keine Handelsgeschäfte betreiben, unter die möglicherweise für sie gefährlichere Strenge des Handelsgesetzbuchus zu stellen". 50 der Beilagen zu den stenographiscken Protokollen des Abgeordnetenhauses. — VIII. Session str. 66 i 67.

[1] Vidi §§. 61, 147.

[2] Vidi zapisnike enquetnoga povjerenstva str. 128.

[3] Vidi Dr. Fran Vrbanić: „Udrugarstvo", zatim moju razpravu „O pojmu trgovca i trgovačkogn posla" u Mjesečniku od g. 1875 br. 6.

Digitized by Google

nito na temelju pojma i bitnosti poduzeća; po njih je prometni akt svakoga poduzeća poslom trgovačkim, a svaka razlika gospodarstvenih družtva u trgovačka i netrgovačka samo štetna i pogibeljna; po njih se napokon svako gospodarstveno zajedinstvo bilo ono družtvom ili udrugom prosudjivati ima po jednakih ustanova. Na temelju tih istih nazora izjavljujemo odlučno, buduć da se svaka akcijonarna udruga osniva na akcijonarnom poduzeću, buduć da usljed toga takovoj udruzi stalo biti mora do dobitka, buduć da svako poduzeće do dobitka dolazi samo prometom, a svaki prometni akt poduzeća kao što spomenusmo, jest trgovačkim poslom u širjem smislu, — da se svaka akcijonarna udruga u istinu baviti mora trgovačkimi poslovi, te da bi se na svaku akcijonarnu udrugu imalo uporavljivati isto pozitivno pravo. Pak napokon i neglededć na sve to, posve je krivo akcijonarnu udrugu, kao što čine svi zakoni i svi učitelji prava trgovačkoga, uvršćivati u red trgovačkih družtva, jer su joj bivstvo, narav i zadatak posve različni od družtva trgovačkoga, te jer je usljed toga akcijonarna udruga specifično različita od trgovačkoga družtva.[1]

[1] Vidi Stein „Vereinswesen“ str. 80. — Vrlo se čudimo, da je učenjak na glasu cislitanski ministar pravosudja dr. Glaser u 70 sjednici rajhsrata, držanoj 5. studenoga 1874 godine, kad se je razpravljao §. 1. osnove zakonske o „komanditnih družtvih na akcije i družtvih akcijonarnih“, mogao reći o pitanju: da li se ustanove ove zakonske osnove imadu protezati na sva ta družtva ili samo na ona, koja se bave trgovačkimi poslovi „es ist eine Frage von keiner praktischen Bedeutung, sondern wenn die Herren wollen, so recht ein Tummelross für Juristen, eine Frage der juristischen Consequenz . . . .“ Kraj svega dubokoga štovanja, koje gojimo prema visokoj učenosti poštovanoga gosp. bivšega ministra, ipak mislimo, da nije ozbiljno mislio, kad je izustio gornju izreku; isto tako držimo, da se je služio običnom doskočnicom, a ne učenom tvrdnjom kad je nadalje rekao: „dass richtige scheint doch zu sein, dass man specifisch kaufmänische Bestimmungen nur da sollte anwenden können, wo das Geschäft in den Händen von Personen liegt, die specifisch kaufmänische Bildung haben, denn das ist gewöhnlich die Voraussetzung solcher Bestimmungen.“ Da se je učeni gospodin ministar malo sjetio, koji su muževi o tom pitanju razpravljali, da se je stavio na stanovište narodne ekonomije, da je pomislio, da se tu radi u načelu o gospodarstvenih zajednica, a ne o družtvih trgovačkih ili netrgovačkih, može — biti nebi bio rekao, da je to pitanje „so recht ein Tummelross für Juristen“, da se ustanova trgovačkoga prava ravnati imadu prema subjektu a ne prema naravi posla, te da se tu radi o kakovoj fikciji zakonskoj. — Upućujemo u ostalom na ono, što o tom pitanju drugom prilikom spomenusmo.

Digitized by Google

Usljed toga držimo, da je i gornje pitanje posve suvišno, te da je moglo poteći samo od tuda, jer se nije ni shvatila ni razumjela prava narav akcijonarne udruge.

Napokon nam se čini, da samo naš pojam akcijonarne udruge, koji postanak akcijonarnoga poduzeća predpostavlja postanku same udruge, dovesti može do pojma „družtva utemeljiteljnoga" i do promatranja pravnih odnošaja tako zvanih „grűndera", o kojih okolnostih pozitivno pravo ili vrlo malo ili ništa nespominje. Buduć nam se je medjutim osvrnuti na pozitivne ustanove zakona trgovačkoga, to je od potrebe, da se ogledamo na oznaku akcijonarne udruge, kako ju označuje §. 147 trg. zakona. Po toj zakonskoj oznaci „kao družtvo dioničarsko smatra se družtvo, koje se sklopi s glavnicom unapried ustanovljenom i sastojećom iz dionicah (cielih ili na dielove razstavljenih) opredieljenoga broja i jednake vriednosti, i pri kojem vlastnici dionicah jamče samo do iznosa dionicah svojih".

Da se dakle stanovita zajednica po našem zakonu smatrati uzmogne „akcijonarnim družtvom", od potrebe je prije svega, da temeljna glavnica bude unapried ustanovljena od stanovitoga broja akcija od jednake vriednosti, te da vlastnici akcija jamče samo do iznosa svojih akcija.

Sve ove okolnosti, koje se po našem zakonu smatraju bitnim uvjetom svakoga akcijonarnoga družtva, nemogu po našem sudu, na temelju onoga što gore spomenusmo označiti pojma akcijonarne udruge ni sa juristično ga, a kamo li s narodno gospodarstvenoga gledišta. Obzirom na ovu posljednju okolnost prigovoriti nam je definiciji akcijonarne udruge, kako ju označuje §. 147, da nije osnovana na onih momentih, koje mi po gornjem razlaganju za taj pojam zahtjevamo. Usljed toga je možno, da će zajednica kakova u sebi imati sve momente, koje zahtjeva §. 147, pa da ipak neće biti akcijonarnom udrugom; n. pr. šestorica njih sklopi zajednicu u nakani, da će zajedničkimi sredstvi sagraditi sgradu u obću kakovu svrhu n. pr. za smještenje narodnoga muzeja, nu tako, da će vlastničtvo sebi pridržati, a sgradu predati na bezplatnu uporabu narodnomu muzeju. U tu svrku ustanoviše glavnicu od 120.000 for. a vr., odrediše da

Digitized by Google

ona sastojati ima od šest akcija, svaka u vriednosti od 20.000 for. a. vr., te pridodaše, da svaki vlastnik akcije za sve obveze, koje bi obzirom na sgradu nastati mogle, jamči samo do iznosa svoje akcije. Pitamo sada svakoga, koji je iole zavirio u načela narodne ekonomije, te komu su iole po znati pojmovi udrugarstva: može li se gornja zajedniea smatrati akcijonarnim družtvom? Mi sudimo da nemože, jerbo neide za privredom, jerbo nije gospodarstvenom zajednicom, a bez privrede neima ni akcije ni poduzeća, a usljed toga ni akcijonarnoga poduzeća ni akcijonarne udruge. Pa ipak bi se uza sve to po pozitivnih propisih zakona ova zajednica morala smatrati „akcijonarnim družtvom" te prosudjivati po ustanova zakonskih.

Pomanjkanje narodno gospodarstvene podloge neposrednim je uzrokom, da se definicija §. 147 nemože odobriti ni sa juristično ga gledišta, jer, neobaziruć se na obveznu ni na stvarnu narav akcijonarnoga prava[1] neima u njoj onoga momenta, iz kojega upravo proizlazi pravni karakter akcijonarne udruge, a taj momenat nije drugo nego li s jedne strane nastojanje pojedinca, da pomoćju udrugarstva dodje do privrede, a s druge strane važnost, koju uza sve to u narodno gospodarstvenom životu zauzimlje zajedinstvo osnovano na akcijonarnom poduzeću, usljed ove važnosti takovo zajedinstvo upravo i dobiva karakter udruge a ne karakter družtva. Jedan i drugi momenat imade svoj temelj u posebnoj naravi akcije, kako ju gore razložismo, a svaki od njih proizvodi svoje posebno pravo, od kojeg je jedno isto tako važno kao što i drugo. Prvi naime momenat proizvodi pravo naravi javno pravne, a druge naravi privato-pravne. Pa ipak nije nijedan od ovih momenata u oznaci zakonskoj iztaknut, premda je to trebalo tim više učiniti, jer zakon ne samo da neustanovljuje posebnoga pojma akcije već dapače dopušta, da se na temelju različitih ustanova stvori takav pojam, koji se na oba gornja momenta ništa neobazire, kako to očito dokazuju svi učitelji prava trgovačkoga.

[1] Vidi Grünhut: „Das Recht auf die Dividende und der Dividendencoupon" Zeitschrift für das Privat und öff. Recht. I. svez.

Digitized by Google

Kako ima glasiti zahtjev tužbe na razvrgnuće zajednice nepokretnostih?

Ako A. hoće da izposluje razvrgnuće zajednice nepokretnostih, koje posjednje nerazdieljeno sa B. i C-om., te fizično izlučenje svoga diela, to diže obično tužbu proti dielnikom svojim B. i C-u, u kojoj stavlja zahtjev sliedeći: neka se osudom izreče, da razvrgnuću zajednice mjesta ima, da su tuženici B. i C. dužni dopustiti, da se u naravi izluči treći dio nepokretnosti, koje je dosada s njima zajednički posjedovao i uživao, da se ovaj dio njemu fizično preda i gruntovno na njega kao samovlastnika prenese.

U tužbi samoj pako razlaže se i dokuzuje samo to, da tužitelj doista odnosne nekretnosti u zajednici posjeduje, te da ima pravo tražiti razvrgnuće zajednice. Nenaznačuju se pako u tužbi odnosne nepokretnosti inače nego sa dotičnimi gruntovnimi brojevi zemljištnika ili gruntovničkoga uložka, u kojem su iste nepokretnosti upisane, te se, malom iznimkom, niti nenavode parcelarni brojevi, niti uzimlje obzir na to, da li imade medju dotičnimi nepokretnostmi i nedieljivih kuća i sgrada; nikad pako neožnačuju se oni dielovi gruntovnih čestica, koje hoće tužitelj da izluči iz zajednice.

Neglededeć na ove nedostatke davaju sudovi — ako tužitelj svojimi dokazi u izloženju tužbe navedenimi uspije — tužbenom zahtjevu obično mjesta, te izriču osudu odgovarajuću gorerazloženomu tužbovnomu zahtjevu.

Nakon pravomoćnosti ove osude traži tužitelj ovrhu iste, pa sud imenuje jednoga ili dva vještaka, te izašilje s njima iz svoje sredine sudbenoga izaslanika za obavu diobe.

Nu prigodom uredovanja na licu mjesta protive se obično tuženici zahtjevu ovrhovoditelja na odciepljenje ovoga ili onoga diela dotičnih čestica, navodeći, da je odnosni dio bolje vrsti nego preostali dielovi; ove pako prepore stranaka riešava ili sudbeni izaslanik sam najsumarnijim načinom, odredjujući da se odciepiti imade ovaj ili onaj komad dotične zemljištne čestice, ili pak stvar ostavlja riešenju suda, koji o tome odlukom odlučuje.

Digitized by Google

U svakom pak slučaju riešava se na takav način neparbenim putem parnica, a obično se zamrsuje predmet tako, da niti stranke niti sud više neznadu, kako da se iz meteža izvuku, te po kojih zakonskih propisih, da se nadalje ravnati imadu.

Ja neznam po kojem zakonskom propisu je ovakovo sudbeno postupanje opravdano, a nisam od nikoga u tom pogledu dobiti mogao odgovora, koji bi bio opravdan i suglasan s propisi zakona.

Jedini odgovor, koji sam dobio od pristaša gore razloženoga diobnoga postupka bio je pozivanje na propis §. 841 o. g. z., po kojem ima sudac diobu razvrgnute zajednice obaviti; ako se pako stranke neslože, da u tom pogledu odlučiti ima žrieb ili obranik, pa pošto ovaj §. kaže, da se ovaj diobni postupak ima obaviti iza razvrgnute zajednice, to vele branitelji gore-razloženoga postupka, da se ima osuda li ograničiti na izreku suda, da se zajednica razvrgnuti i tužitelju alikvotni dio njegov u nepokretnostih izlučiti i fizično predati ima, dočim ustanovljenje odnosnoga alikvotnoga diela, da spada na ovršni postupak.

Nisam medjutim mogao dobiti odgovora: na kojem se zakonskom osniva propisu takova vrst ovrhe?

Za diobu razvrgnute zajednice, u koliko ju imade po §. 841 o. g. z. sudac obaviti, neima naš gradjansko-parbeni postupnik nikakvih posebnih propisa; dakle valjaju u tom pogledu obćeniti propisi gradj. parb. postupovnika. Ovaj pako izrično ustanovljuje u §. 295., da se nakon zaglavljenoga postupka riešava stvar u pravilu osudom, a samo stvari u istom postupovniku naročito navedene, odlukom.

Prepor o diobi razvrgnute zajednice pak nenalazi se u gradjansko parbenom postupovniku medju predmeti tamo naročito navedenimi, koji se odlukom riešavaju.

Sliedi od tuda, da se prepori o diobi razvrgnute zajednice imadu riešavati samo osudom, koja mora biti po propisu §. 299 gr. p. p. podpuna i jasna. Jeli je pako podpuna osuda, koja izriče samo, da se alikvotni dio iz zajednice izlučiti i tužitelju u fizični posied predati imade?

Nije, jer se odnosni alikvotni dio po postojećih zakonih nesmije ovršnim putem ustanoviti, a isti dio sudbeni izaslanik

ustanoviti nemože, osim ako obavi iznovično saslušanje stranaka i vještaka, te uzme u pomoć gruntovne i katastralne nacrte. Nu pošto se tom prigodom — kako je jur gore navedeno — porode priepori o vrsti i kakvoći dieliti se imajućih zemljištnih parcela, koji se riešiti moraju, to se tobožnji ovršni postupak pretvara faktično u novi parbeni postupak.

Novi pak parbeni postupak u ovršnom postupku iza jur izrečene osude nije normiran u našem gradjansko parbenom postupovniku, a protivi se i propisom §§. 441 i 294 gr. p. p., navlastito propisu potonjega §., koji ustanovljuje, da sudac suditi imade samo po činih, koji se u spisih (parbenih) navode i po dokazih prinešenih o tom, neglededć na okolnosti, koje bude saznao ma kojim načinom.

Dosljedno tomu ima sudac i ovrhu obaviti samo na temelju uskladjenih parbenih spisa, a nikako nesmije inkvizitorno postupati. Pa nakon jur pravomoćno izrečene osude, ima on obaviti očevid sa vještaci, pribaviti si gruntovne i katastralne, ili po strankah pribavljene nacrte, koji uskladjeni nisu, te prigodom ovrhe uvažiti; neima pako obaviti saslušanje stranaka o predmetu parbenom; prepore ovih u pogledu kakvoće odciepiti se imajućih dielova zemljištnih čestica, ima on odlukom riešiti.

Kako se dakle može sudbenim putem tražiti razvrgnuće zajednice o nepokretnostih po smislu §. 841 o. g. z. te kako imade u tom pogledu sudbena rješitba glasiti?

Moje mnienje je u tom pogledu ovo: Po §. 830 o. g. z. može svaki dionik skupne imovine tražiti razvrgnuće zajednice, samo nesmije to učiniti u nevrieme ili na štetu drugih.

Pravo dakle tražiti, da se zajednica razvrgne svakomu je dioniku jur po zakonu dozvoljeno, pa nemora u tom pogledu istom tražiti sudbenu dozvolu.

Prepor može u ovom pogledu nastati samo onda, ako se dionici protive razvrgnuću zajednice, što je ista tobož zatražena na štetu istih t. j. u nevrieme, pa se o tom pitanju i o ničem drugom ima razpraviti kada se tužbom od suda traži razvrgnuće zajednice.

Digitized by Google

U koliko dakle dionik, koji se kani odieliti od drugih sudionika, od ovih privolu dobiti nemože na razvrgnuće zajednice, to je dovoljno da u tužbi dokaže, da je dionik odnosne zajedničke imovine, pa da razvrgnuće zajednice netraži u nevrieme, a zatim ima tužbeni zahtjev staviti jednostavno onamo, da se izrekne osudom, da razvrgnuću zajednice miesta ima.

Iza pravomoćnosti ove osude sliediti će istom postupak propisan u §. 841 o. g. z.

(Svršit će se.)

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Tužba radi obogaćenja. K §. 469. obć. gr. zak.

Kupovnim ugovorom od 4. kolov. 1863. prodao je Iv. Prohazka svoj posjed, pod br. 36. u Dugom Selu, Josipu Drahušu za svotu od 12.695 for. 20 novč. Kao odbitak kupovne svote preuzeo je Jos. Dr. na „samoizplatu“ kauciju od 1600 for. k. v. osjeguranu na posjedu pod br. 36. u Dugom Selu na korist rihnovske gospoštine. Ovom kaucijom polag jamčevne izprave od 30. travnja 1856. jamčio je vlastnik pomenutoga posjeda za svekolike štete, što bi ih možda bio mogao počiniti Drag. Čiček, blagajnik rihnovske gospoštine, ali jih sam izplatiti nebi mogao. G. 1873. izstupio je Drag. Č. iz službe rihnovske gospoštine, te je, podpuno se izravnav s upravom te gospoštine, dobio od universalnoga baštinika njekadanje gospoštine rihnovske grofa Fr. Kolovrat-Libsteinskoga, kao i od fideikomisarnoga posjednika gospoštine Rihnova dozvolu izknjižbe od 30. trav. 1877., kojom mu se dozvoljava, da se pomenuta jamčevnina od 1600 for. k. v. na posjedu pod br. 36. u Dugom selu izbriše.

Budući da je u doba, kad se je pomenuti posjed prodavao, sam Drag. Č. bio njegovim vlastnikom, dakle i prodavaocem, što je i sam gruntovnički vlastnik Josip Pr. priznanicom i odstupnicom od 14. stud. 1877. priznao, to je usljed toga tražio od Jos. Dr., da mu ovaj izplati preostalu kupovninu od 1600 fr. a. v. ili 1680 fr. a. vr., a kad toga ovaj učiniti nehtjede, tražio je Drag. Č. tužbom podnešenom dne 29. svibnja

Digitized by Google

1878., br. 2766. proti Josipu Dr., neka sud izrekne, da je Jos. Dr. kao kupac posjeda pod br. 36. u Dugom Selu dužan izplatiti tužitelju kao faktičnomu prodavaocu i ustupitelju Iv. Pr—e svotu od 1680 for. austr. vr. na temelju kupovnoga ugovora ddto. u Rihnovu dne 4. kol. 1860., koja je svota preuzeta na samoizplatu, te na korist gospoštine Rihnova pod b. 36. u Dugom selu gruntovno osjegurana nu indebite i s toga bez razloga zadržana; ova svota imala bi se izplatiti sa 6% kamati, od dana tužbe i proglasa za izbrisanje sposobnog pod prietnjom ovrhe.

C. k. kotarski sud u Rihnovu odsudom od 25. ožujka 1879., br. 2037. zabacio je za ovaj put tužbu, te je tužitelja odsudio na naknadu parbenih troškova, i to iz sliedećih

razloga:

Polag tužbe, ostalih spisa i neizravnoga priznanja obtuženoga jest učin kojim tužitelj svoje pravo na izplatu od 1680 for. austr. vr. dokazuje, sliedeći: Tužitelj, bivši naravni vlastnik posjeda pod br. 36. u Dugom Selu a zajedno i gospodarski činovnik kod Rihnovske gospoštine, dao je samo prividno upisati kao gruntovničkoga vlastnika toga posjeda Iv. P-a, koji je po izpravi od 30. trav. 1855. lit. C. gospoštini rihnovskoj jamčio svotom od 1600 for. a. v. za štetu, koju bi joj mogao tužitelj počiniti za vrieme svoga službovanja, te koji je sam poslje, polag ugovora od 4. kolovoza 1860., taj posjed obtuženomu prodao, a ovaj je opet tu jamčevinu od 1600 for. k. v. ili 1680 for. a. v. kao književno osjeguranu na samoizplatu preuzeo. Tužitelj je pako dokazao izpravom C. i D., da gospoštini rihnovskoj neimade ništa nadoknaditi, da je dakle jamčevina ova uknjižena indebite, a izpravom F., da mu je Iv. Pr. svoje pravo ustupio. Iz toga se dakle jasno vidi, da je jamčevina od 1600 fr. k. v. uknjižena na korist gospoštine rihnovske, te da tužitelj ovlašteno upisan nije. Po §. 916. valja doduše ugovor lit. A. smatrati tako, kao da je sklopljen medju tužiteljem i obtuženikom, pa s toga i za tužitelja valjaju posljedice, koje iz toga ugovora za njega proizticu. Tužitelj nadalje dokazuje pravo svoje iz bezrazložnoga obogaćenja po §. 1434. obć. gr. zak. samo iz njegove analogije. K takvoj tužbi nuždno je, da tužitelj dokaže, da se je tuženik za 1680 for. a. v. obogatio, a njegov, tužiteljev imetak, da se je za tu svotu smanjio, te da je subjektivni razlog pravnoga čina lit. A. označenoga ili već minuo, ili pako da ga nije ni bilo ili da nije ni nastupio. Tužitelj dokazuje ovu okolnost tim, što je obtuženik isti posjed polag ugovora lit. A. kupio za 12.695 for. 20 nč., a izplatio samo 11.015 for. 20 nč., dakle da još duguje 1680 for., to jest toliko, koliko iznosi jamčevina po njem preuzeta i u gruntovnici još uknjižena, razlog pako toj jamčevini da je već prestao po prilogu D. i E. To se pako protivi hipotekarnomu pravu. Čim je naime tražbina,

Digitized by Google

bila ona kakve mu drago vrsti, dakle i jamčevina, u gruntovnici osjegurana, nije hipotekarno pravo zavisno od tražbine same, dakle nevaljanošću tražbine neprestaje još samo založno pravo, nego usuprot ono još i nadalje djelotvorno traje; pače ako se ovakova tražbina odstupi osobi, koja imade povjerenje pram gruntovnici, i ako nije po §. 61. gr. r. prepornost tražbine zabilježena, imade ova treća osoba pravo, da odstupljenu joj tražbinu od vlastnika hipoteke traži, što bi se i sa utuženom sjegurnošću dogoditi moglo. To se jasno vidi iz §. 469. obć. gr. zak., po kojem hipoteka, o kojoj se radi, prestaje samo brisanjem. Tužitelj dakle nije dokazao, da se je obtuženik ovom svotom obogatio, pošto je ova još uviek gruntovnički uknjižena te izbrisana nije, da se dakle imetak tužiteljev smanjio nije. Pošto se dakle u odnošajih imetka obijuh stranaka ništa promjenilo nije, nego onaj isti pravni položaj, koji je bio, kad se je sklopio ugovor lit. A), uviek još traje, to se nemože govoriti o bezrazložnom obogaćenju.

Osim toga jest još pitanje, da li može tužitelj kao osobni vjerovnik ovu gruntovničku tražbinu bez da bi ju prenesao na sebe, tražiti, na što pako valja, budući da se radi o hipoteki, niječno odgovoriti. Osim toga nije za slučaj, ako bi kaucija bila nevaljanom proglašena, u ugovoru lit. A. ništa ustanovljeno, pa s toga morao je tužitelj poradi ove nejasnoće sam štetu nositi (§. 915. obć. zak.). Napokon valja uvažiti, da li se može dati mjesta tužbenoj molbi, kad je u njoj dodatak „da se izdaje proglas za izbrisanje sposoban“, što znači toliko, da obtuženik sam polag toga proglasa spomenutu kauciju izbrisati dade, na što ga obvezati nije moguće, jer ako je tužitelj upis obavio samo prividno, to mora nositi i njegove posljedice (§. 1295. obć. gr. zak.), dakle i troškove za prenos.

Na ovu odluku prizvao je tužitelj. C. k. višji zemaljski sud u Pragu osudom od 4. lipnja 1879., br. 16.003 uništio je osudu I. molbe, davši tužbi bezuvjetno mjesta.

Razlozi:

Polag kupovnoga ugovora od 4. kolovoza 1860. lit. A. kupio je obtuženik od Iv. Prochazke posjed pod br. 36. u Dugom selu za obostrano ugovorenu kupovnu svotu od 12.695 fr. 20 n., dakle je po §. 1062. obć. gr. zak. dužan izplatiti cielu kupovnu svotu, a prodavalac Iv. P.. odnosno odstupnom izpravom od 14. studena 1877. lit. F., njegov legitimirani ustupovnik, imade pravo, da naplatu ukupne kupovne svote, dakle i naplatu dosele nenamirene svote od 1680 for. tim prije zahtjeva, jer bi se inače obtuženik, uzkraćujuć ovaj iznos tužitelju, obogatio na njegovu štetu (§. 878. i 1447. obć. gr. zak.). Polag sadržaja ugovora lit. A. sačinjava svota od 1680 fr., kao jamčevina za gospoštinu rihnovsku, uknjižena na posjed pod br. 36. u Dugom Selu, integrirajući dio kupovne

Digitized by Google

ciene od 12.695 for. 20 novč. Budući pako, da obtuženi ovu jamčevinu gospoštini rihnovskoj više izručiti neimade, to mora miesto toga ovaj iznos od 1680 fr. kao čest ugovorene kupovne svote izplatiti prodavaocu, dotično njegovu ustupovniku. Izpravom od 30. travnja 1877. lit. D., od c. k. zemaljskoga suda kao tutorske oblasti gospoštine rihnovske odobrenom, dokazano jest, da gospoština rihnovska glede službenih, već prekinutih odnošaja tužiteljevih od ovoga nikakove naknade netraži, te da je od vlastnika gospoštine s odobrenjem tutorske oblasti dana bila dozvola, da se na posjedu pod br. 36. u Dugom Selu briše kaucija od 1680 forinti.

Budući pako da je tužitelj u svojoj tužbenoj molbi molio samo za proglas sposoban, da se izbriše svota od 1680 for., a izdanjem takve izprave bilo bi obtuženomu moguće, da svotu od 1680 fr. dade izbrisati sa svoga posjeda, s toga nemože biti zakonite zaprieke, da se obtuženi primora, da tužitelju izplati ostatak kupovne svote od 1680 fr., kojom bi se inače na štetu tužiteljevu obogatio.

Ovomu takodjer neprieči, što po §. 469. ob. gr. zak. posjed za svotu od 1680 fr. tako dugo obterećen ostaje, dok ova izbrisana nebude, a dok se te neuzbude, da bi mogao biti ovaj tabelaran uložak ustupljen ili obterećen; jer po sadržaju izprave o jamčevini od 30. travnja 1850. lit. C. bila je ta jamčevina gospoštini rihnovskoj samo sjegurnost za štete, koje bi se možda mogle tužitelja kao blagajniku gospoštine u grieh upisati i dokazati, do visine svote od 1600 for. k. v.; ona je samo za taj slučaj pružena, ako tužitelj sam nebi mogao dati odštete; gospoština rihnovska dakle uložkom nije postigla bezuvjetnoga založnoga prava na tražbinu od 1680 for. a. vr., pače sposobnost založnoga prava bi stoprv zavisila od dokaza, da obstoji tražbina odštete.

Pošto pako je s obzirom na proglas lit. D. izključeno, da bi se pravo takve tražbine dokazati moglo, bio bi i ustup ili obterećenje uložka, o kojem se radi, bez uspjeha i za tužitelja bez štete.

U ostalom ima obtuženi pravo za taj slučaj, ako bi se uložak od 1680 fr. obteretio, da po §. 455. i 1425. obć. gr. zak. svotu od 1680 fr. položi u sudbenu pohranu te da se tako od svake štete sačuva.

Na prigovor obtuženoga, da tužitelj dotle, dok na svoje ime nesteče gruntovnički prenos tražbine od 1680 for., nemože naplatu tražiti, nevalja se obazirati, jer ova tužba nije tužbom hipotekarnom; naplata svote 1680 for. nije se tražila na temelju hipoteke, nego prije na temelju kupovnoga ugovora lit. A. i na temelju obogaćenja.

Obtuženi je na ovu odluku podnio c. k. najvišemu sudu prizivnu pritužbu, ali ovaj odbaci pritužbu, te potvrdi odsudu II. molbu u podpunom njenu sadržaju i to s

Digitized by Google

razloga:

Kupovnim ugovorom od 4. kolovoza 1860. lit. A. i vlastitim priznanjem obtuženoga dokazano jest, da je obtuženi kupio od Iv. Pr. posjed pod br. 36. u Dugom Selu za kupovnu svotu od 12695 fr. 20 nč., preuzevši na odbitak ove kupovne svote kauciju od 1600 fr. k. v. ili 1680 for. a. vr.. koja je bila opredieljena, da pokrije odštete, na koje bi možda bio obvezan tadanji činovnik gospoštine rihnovske Drag. Čiček, iz kojeg uzroka je ta svota bila i gruntovnički osjegurana.

Izpravami lit. D. i E. takodjer je dokazano, da je Drag. Č. već god. 1873. izstupio iz službe gospoštine rihnovske, da nije ovoj gospoštini na ništa više obvezan, da mu je nadalje kao od universalnoga baštinika, tadanjega posjednika fideikomisa rihnovskoga gr. Fr. Ant. Kolovrata-Krakovskoga, tako i od sadanjega posjednika one gospoštine bila dana dozvola, providjena fideikomisarnim odobrenjem c. k. zemaljskoga suda u Pragu, da se uz ovaj proglas založno pravo radi kaucije blagajnika Dr. Č. na korist gospoštine rihnovske na br. 36. u Dugom Selu osjegurane može izbrisati, te na dalje, da je uz ustupnicu i priznanicu lit. F. Iv. Prochazka sva svoja prava na ovu kauciju Dr. Čičku pravovaljano ustupio i na izplatu ove svote Dr. Čičku privolio, iz česa sliedi, da nemože biti nikakove dvojbe o pravu tužitelja, da traži od Jos. Drahoša kao osobnoga i hipotekarnoga dužnika naplatu diela od 1680 for. a. v.

S toga je takodjer i c. k. vrhovni sud punim pravom odbacio sasvim netemeljite prigovore obtuženkga i tužbi dao mjesta.

Odluka c. k. najvišega suda od 27. studenoga 1879., br. 36.216.

S česk. „Pravnika“ preveo V. Z. M.

Od kojega se vremena ima računati dražbeni rok kod nekretnina?

Na molbu Andre Horvata dozvoljena i obavljena je dne 28. listopada 1880. ovršna dražba nekretnina Franje i Jule Matosavić radi dužnih 360 for.

Uslied utoka proti odluci odobravajućoj dražbeni čin, ukinuo je kr. banski stol napadnutu odluku i sam dražbeni čin iz razloga „što je dražba proti propisu §. 12. ovršne novele tek 13. kolovoza, 15. listopada i 19. listopada, dakle prekasno u novinah oglašena“.

Povodom previdnoga utoka ovrhovoditelja obnašao je kr. stol sedmorice rješitbom od 8. srpnja 1881. br. 1129, preinačiv banskostolnu naredbu, odluku prvoga suda potvrditi iz razloga „što je edikt od 26. lipnja 1880. br. 6261. kojim je rok dražbe na dan 28. listopada 1880. — dakle u smislu §. 12. ovršne novele od 17. prosinca 1876. — odredjen, na sudnicu pribijen dne 27. srpnja 1880., te u gradu Koprivnici svestrano obnarodovan, kao i u „Narodne Novine“ uvršten, čime je

Digitized by Google

propisom §§. 506, 507, 508. i 509. gpp. kao i §. 12. ovršne novele u bitnih točkah udovoljeno, te se dražbeni čin po §. 517. gpp, nemože pobijati".

Tromjesečni se dakle rok §. 12. ovršne novele neima računati od dana, kojega je oglas uvršten u „Narodne Novine", već od dana kojega je pribijen na sudnicu.

Priobćio Dr. H.

II. Mjenbeno-pravni.

Pismena izjava, kojom mjenbeni obvezanik izjavljuje, da će od mjenbene svote platiti kamate, mora se takodjer utužiti kod trgovačkoga suda.

C. k. gradsko delegirani kot. sud u Krakovu razpraviv sumarnim načinom pravni odnošaj tužitelja Mojsije K. proti tuženici Apoloniji Z. pcto. 155 fr. 25 nč. a. vr. s. p. izrekao je nakon dovršene razprave, na temelju dne 10. veljače 1880. uskladjenih spisa, odlukom od 10. svibnja 1880. br. 5188. da se zadovoljuje prigovoru nadležnosti suda, stavljenom po tuženici, te da se tužitelj sa zahtjevom stavljenim u tužbi upućuje na nadležni trgovački sud.

Razlozi:

Po suglasnih podnescih stranaka i po izjavi izdanoj u Krakovu 25. srpnja 1876. prihvatila je tuženica u korist tužitelja 25. srpnja 1876. mjenicu glaseću na 425 for. a. v., a plativu dva mjeseca a dato, te se je u spomenutoj izjavi povrh toga obvezala platiti od te svote svaki mjesec $3^1/_2$% ili na godinu 42% u ime kamata. Na temelju mjenice tužio je tužitelj Apoloniju Z. kod zemaljskoga kao trgovačkoga suda radi izplate preostatka od 225 for. sa 6 postotnimi kamati od 25. studenoga 1876., te je izhodio za sebe povoljnu osudu. Sada pako tuži on na temelju gornje izjave Apoloniju Z. kod kot. deleg. suda, odbiv dosudjene mu već šestpostotne godišnje kamate ili $^1/_2$% na mjesec — radi ostatka od 3 po sto na mjesec od svote u iznosu od 225 fr. počam od 25. studenoga 1876. do same izplate.

Glavni posao u nazočnom slučaju jest mjenbena obveza, — izjava pako, na temelju koje se vodi pravda jest nuzgredna obveza, koja je na koliko se tiče njezina obstanka, ovisna od mjenbene izjave.

I tužitelj smatra mjenicu i spomenutu izjavu za jedan te isti posao, jer od sadanje tražbine odbija kamate, koji su mu već u mjenbenoj parnici dopitani.

Budući pako po §, 57. stavci 1. lit. c. i §. 59. sudovnika svi mjenbeni poslovi spadaju pred sud trgovački, to je tužitelj zahtjev svoj neumjestno digao pred kot. delegiranim sudom, i to tim više, jer zakon

Digitized by Google

negovori o preporih na temelju mjenice već u obće o preporih iz mjenbenih poslova.

Proti ovoj odluci uložio je tužitelj utok. C. k. više sudište promienilo je odluku tu rješitbom od 24. studenoga 1880. br. 14.037, te je nije udovoljilo prigovoru nenadležnosti suda.

Razlozi:

Po tužbi i njezinom prilogu sačinjava sada utuženi iznos ugovorene kamate od mjenbene svote, koju je pozajmila Apolonija Z. Buduć je pako trgovački sud na temelju mjenice već pravomoćno odlučio, to nemože sada po §. 40. sudov. govora biti o tom, da isti sud odluči o tražbini tužitelja; tu odluku izreći nadležan je po §§. 2. i 15. lit. a) sudov. gradsko delegirani kot. sud.

Na previdni utok tuženice udovoljilo je c. k. vrhovno sudište njezinu zahtjevu, te je promjeniv odluku višjega suda uzdržalo u krieposti odluku gradsko delegiranoga kot. suda.

Razlozi:

Tužitelj tuži na izplatu kamata od tražbine, glede koje postoji mjenica, te u pogledu koje je podigao već zahtjev kod trgovačkoga suda i osudu već izhodio. Buduć pako nemože biti, da se glavna stvar utuži kod trgovačkoga suda, a nuzgredne pristojbe kod suda kotarskoga, te da se još povrh toga kamati diele tako, da se jedan dio zahtieva s glavnom stvarju, a drugi kod drugoga suda, to je grad. deleg. kotar. sud punim pravom uvažio prigovor nenadležnosti suda.

III. Kazneno-pravni.

Običnom predajom nuždnoga primjerka perijodičnoga časopisa, u kojem je oglašeno, da će taj časopis u buduće izlaziti u drugo razdobje, nije zadovoljeno propisu toč. 3. §. 10. tiskovnoga zakona.

C. k. gradsko delegirani sud u Zadru proglasio je osudom od 24. lipnja 1880. br. 714. Ivana Pr. odgovornoga urednika i Ivana P. tiskara perijodičnoga časopisa „Katolička Dalmacija“ krivimi prestupka §. 10. tiskovnoga zakona od 17. prosinca 1862. d. z. l. br. 6. od god. 1863. Na priziv ove dvojice promienio je c. kr. zemaljski sud u Zadru osudom svojom od 5. listopada 1880. br. 3014. osudu prvoga suda, te je dotičnike riešio spomenutoga prestupka. Povodom ništovne žalbe, koju je na obranu zakona podniela c. k. generalna prokuratura proti navedenoj osudi c. k. zemalj. suda u Zadru, izreklo je c. k. vrhovno i kasacijonalno sudište, saslušav generalnoga prokuratora dr. Julija Glasera, u razpravi, držanoj dne 1. lipnja 1881. pod predsjedničtvom drugoga predsjednika sliedeće:

Digitized by Google

Navedenom osudom c. k. zemalj. suda u Zadru od 5. listopada 1880. br. 3014. kao suda prizivnoga povriedjen je zakon, a napose §. 10. tiskovnoga zakona od 17. prosinca 1862. br. 6. dr. z. l. od god. 1863.

Razlozi:

Perijodički časopis „Katolička Dalmacija“ izlazio je do 26. ožujka 1880. svakoga ponedjeljka i svetka. U broju od 2. travnja 1880. (jednoga petka) bilo je oglašeno, da će u buduće list izlaziti utorkom i petkom. Ob ovoj promjeni o razdobju, u kojem će list u buduće izlaziti, nije ništa prijavljeno oblasti, s toga je c. k. gradsko delegirani kot. sud osudom od 24. lipnja 1880. br. 714. odgovornoga urednika i tiskara proglasio krivimi prestupka §. 10. tiskovnoga zakona. Zemaljski sud u Zadru naproti kao molba prizivna riešio jih je od ove obtužbe radi prestupka, jer je u broju od 2. travnja bilo oglašeno, da će u buduće časopis izlaziti svakoga utorka i petka, i jer se po jedan primjerak svakoga pojedinoga broja, čim se počme razašiljati priposlati ima državnomu odvjetničtvu i redarstvenoj oblasti, povodom kojim su označene i oblasti imale priliku, doznati za tu promjenu te su učinjeno priobćenje kriepostnim mogle smatrati. Nepravilnost ovakovoga tumačenja medjutim je očita, kad se na um uzme, da zakon zahtieva prijavu promjene, te da se u samom listu sadržana viest o tom nemože uzporediti s takovom prijavom; ako se nadalje pomisli, da su označene oblasti doduše ovlaštene ali da nisu obvezane ubaviestiti se o cielom sadržaju pojedinoga priposlanoga jim broja, i napokon, kad bi nazor zemalj. suda bio opravdan, da bi suvišnom bila ustanova stavke 2. §. 10. tiskovnoga zakona, koji odredjuje, da se neprevidljive promjene za tri dana poslje kako izadje zadnji broj lista prijaviti moraju, akoprem se ovakove promjene kao n. p, oznaka novoga odgovornoga urednika mjesto prijašnjega, iz samoga lista razabrati dadu. Iz ovih razloga valjalo je po §§. 33. i 292. k. p. suditi, da je zemalj. sud u Zadru gore navedenom osudom povriedio zakon.

Književnost.

— Dr. Eduard Herbst „Handbuch des allg. österreich. Strafrechtes.“ Zweiter Band. Von dem Vergehen und Uebertretungen“ peto popravljeno izdanje. Budući da je knjižara Manzova u Beču razpačanje Herbstovoga tumača kaznenoga zakona uredila tako, da se svaki svezak nabaviti može napose sam za sebe, te jer se prvi svezak obično više rabi od drugoga, to nije ništa osobita, da je od prvoga svezka šesto

Digitized by Google

izdanje izašlo već god. 1878. a od drugoga izdanje peto istom u najnovije doba.

— Dr. M. Friedrich pl. Maasburg c. k. dvorski tajnik u previšnjoj kabinetskoj pisarni: „Gutächtliche Aeusserung des österreichischen Staatsrathes über den Codex Theresianus civilis.“ Beč. 1881. Izdanje Manzovo. Nastojanje velike carice Marije Terezije, da u zakonodavstvu poluči što veće jedinstvo, bilo je povodom, da je odredila, neka se za sve pokrajne, pak i za kraljevine i zemlje ugarske krune, sastavi obsežan Codex civilis. Uzroke, s kojih osnova ovoga zakonika nije zadobila sankcije, razvija pisac u gornjem spisu; po svom pako položaju mogao je on to učiniti bolje nego itko drugi, jer mu je bilo slobodno ugledati u dotična akta, koja se nalaze u tajnom kabinetskom arkivu. Onim, koji se bave historičkim iztraživanjem prava, ova će knjiga dobro doći.

— Mayerhofer Ernst c. k. ministarski savjetnik: „Grundbuch für den politischen Verwaltungsdienst in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern“, četvrto povećano i popravljeno izdanje. (3 svezka 200 tiskanih araka). Tko od naših činovnika i državnih službenika a imenito onih od upravne struke, nepoznaje Mayerhoferove sbirke zakona i naredaba? Vriednost njezinu dokazuje napose i okolnost ona, što je izašla već u četvrtom izdanju, koje se od prijašnjih neodlikuje samo tim, što imade u njoj zakona i naredaba do najnovije dobe, već poglavito tim, što je pisac na dotičnih mjestih pobilježio cielu strukovnu literaturu, koja se je imenito pogledom na nieke upravne struke znatno umnožala; usljed ovakovoga postupka, biti će bez dvojbe djelo od znatne koristi i teoretikom i praktikom. Šteta što u nas neima takove sbirke; ona bi bila za naše upravne činovnike od neizrecive nužde. Prije nekoliko godina postavila je doduše vlada poseban odbor, kojemu je povjerila taj zadatak, nu koliko nam je poznato, taj je odbor jedva došao do toga, da verificira zapisnik svoje prve sjednice. Čujemo u ostalom, da je vladin perovodja g. M. Vezić spremio takovu sbirku, te da traži samo nakladnika, koji bi preuzeo štampanje. Nedvojimo ni časka, da će visoka vlada, čim dočuje za ovu okolnost, drage volje u interessu javne uprave pripomoći g. V., da uzmogne izdati svoju sbirku.

Viestnik.

— Sabor kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije sazvan je odredbom Njegovoga c. i kr. apoštol. Veličanstva na 27. rujna t. g.

— Preuzvišeni gospodin ban izdao je prigodom saborskih izbora sliedeću okružnicu:

Digitized by Google

Naše je zakonarstvo uvrstilo nepovriedivost sudaca medju stožerne ustanove našega ustava. Smatrajući se obvezanim poštovati tu nepovriedivost u onom obsegu, u kojem ju je zakon posvetio, nemogu a da prigodom predstojećih saborskih izbora nestanem odlučno na put onim krivim nazorom, koji zakonom izrečenu sudačku nepovriedivost i neodvisnost protežu i na političko ponašanje sudačkih činovnika. Vlada naime drži, da je naš ustav svečano izrekao, da su sudci neodgovorni u vršenju sudačke vlasti, koja jim je povjerena u ime Njegova Veličanstva kralja, i da tu neodgovornost obezbiedi, okružuje sudce garancijami, koje jih u neodvisnom sudačkom njihovom uredovanju zaštićuje. Neodgovornost sudaca, stegnutu u ove granice, smatram ja postulatom redovitoga pravosudja, ter čuvajući ju neoskvrnutu proti svakomu, i neuplivajući sam na sudačko uredovanje, zadovoljavat ću osobnomu svojemu uvjerenju i dužnosti svojoj, poštovati temeljni zakon zemlje.

Nu radeć ovako, nemogu i neću nikada dopustiti, da se strogo sudačka neodgovornost smatra povlasticom, pod zaštitom koje bi sudci i izvan svoga uredovanja bili neodgovorni za političko ponašanje, stojeće u oprieci s postojećimi zakoni, za političko ponašanje, kojim bi sudci podkapali zakonom posvećeni državnopravni temelj, na kojem počivaju sve uredbe ove zemlje, ili kojim bi se pridružili političkoj agitaciji, kojom se posredno i prividno prikrivenim načinom slabi vjera u uzakonjene uredbe zemlje, i tim zaustavlja uspješni njihov razvoj.

Predstojeći saborski izbori pružat će hrvatsko-slavonskim sudcem priliku, da pokažu, da oni shvaćaju svoje dužnosti u naznačenom pravcu, koji jedini odgovara uzvišenomu njihovomu zvanju. Ja očekujem pouzdano, da sudci vršeć aktivno izborno pravo kod predstojećih saborskih izbora, neće doći u sukob s navedenimi načeli, da neće naročito, uztegnuv se od glasovanja, dokazati, da slabo mare za učvršćenje zakonitoga stanja u zemlji i da neuvažuju štetne posljedice, kojimi bi roditi mogao njihov nekorektni primjer.

Napose, sudac, koji bi djelotvorno uticao u izborne agitacije u oprjeci s navedenimi načeli, koji bi govori u javnih skupštinah i izbornih sastancih radio u prilog političkim strankam, koje ta načela pobijaju, a po gotovo onaj, koji bi, zlorabeć sudački svoj položaj u stranačke svrhe, pogodovao pojedincem, izložio bi se odgovornosti, ter nedvojim, da će karnostne oblasti proti ovakovim sudačkim činovnikom postupati svom strogošću.

Što sam rekao o sudcih, valja i za sudačko osoblje, koje nestoji pod zaštitom zakona o sudačkoj neodgovornosti, ter pošto sam opazio, da se baš medju pomoćnimi sudačkimi činovnici šire nazori, stojeći u protuslovju s navedenimi načeli, očekujem pouzdano, da će predpostavljene jim oblasti budno bditi nad njihovim političkim ponašanjem, i svaku povredu odnosnih dužnosti disciplinarnim putem najstrožije progoniti.

U Zagrebu 2. rujna 1881.

Grof Pejacsevich v. r.

— Novi ugarski stečajni red stupa u kriepost 1. siečnja 1882. Ministarska naredba, kojom se to odredjuje, proglasit će se do skora.

— Modifikacija ugarskoga privatnoga prava napredovalo je dotle, da je obći dio već pod štampom, te će se do skora podjeliti mjerodavnim krugovom, da ga prosude. Kao kodifikatori spominju se izmedju ostalih i And. Halmocsy, sudac najvišega sudišta; Alexa Telek i Stjepan Telessky odvjetnici; Stjepan Apathy sveučilištni profesor i Milan Manojlović sudac kasacijonalnog sudišta.

Digitized by Google

O kazni nasrtaja na šumsko dobro u krajiškom području.

Iza reforma, privedenih u život godine 1873 u Krajini, pokazalo se je u kaznenom pravosudju najvažnijim pitanjem, kako se nasrtaji na šumsko dobro prosudjivati i kazniti imadu, t. j. kada se takav nasrtaj kao čin spadajući pod kazneni zakon — kao k r a d j a — po sudovih, a kada kao t. z. „š u m s k a š t e t a“ po administrativnoj oblasti (kotarskom uredu) progoniti i kazniti imade. To pitanje ni do danas još povoljno riešeno nije, premda se je tečajem minulih godina mnogimi naredbami to postignuti namieravalo.

Za vrieme vojničkoga sustava valjali su u tom pogledu u Krajini počam od 1. svibnja 1860 propisi adoptiranoga „šumskoga zakona“ od 3. veljače 1860, koji u §. 68 sve nasrtaje na šumsko dobro, čim oni imadu sva obilježja učina zabranjena kaznenim zakonom, doznačuje redovitomu kaznenomu postupanju sudova; političkim pako oblastim, odnosno disciplinarnomu postupku, ostavlja samo šumske štete, označene u §§. 44—51 i 60—67 istoga zakona, nu i ove samo, „u koliko se kazneni zakon za iste uporaviti neda“, a osim toga prepušta disciplinarnomu kažnenju jos i prestupke na služnost drvarenja ovlaštenih (der Eingeforsteten), dočim u §. 18 odredjuje, da se svi prestupci netom spomenutih ovlaštenika smatrati i kazniti imadu kao šumske štete.

Kasnija previšnja naredba od 19. travnja 1862 ograničuje još većma djelokrug političkih oblastih, dočim povrh toga i sve šumske štete preko 100 for., ma i neimale obilježja kaz. zakonom zabranjenoga čina, doznačuje postupku i kažnenju sudova, nu naravno ne po kaznenom, već po šumskom zakonu.

Medjutim rigorozni ovi propisi, shodni možda za češke ili

Digitized by Google

austrijske odnošaje, nu za naše absolutno neshodni, po kojih bi ne samo drvo, već i gljive, suho lišće, mašina ili šiba predmetom kradje i sudbenoga postupanja biti mogli, nisu za vojničke uprave nikada obdržavani, niti je to moguće bilo, već se je postupalo samovoljno, dočim je sud po vlastitoj razsudi kaznivije slučajeve pridržao sudbenom postupanju, sve pako neznatnije riešavao ili sam disciplinarnim postupkom, ili jih u tu svrhu odstupio satnijam, nepazeći pri tom ni najmanje na propis §. 18 š. z., dali je naime prijavljenik u oštećenoj šumi imao služnost drvarenja ili ne.

Ti isti za naše odnošaje posve neshodni propisi pridržaše svoju valjanost u Krajini i nakon provedenih reforma, te su vrlo strogo republicirani naredbom glavnoga zapovjedničtva kao krajiške upravne oblasti odjela za pravosudje od 19. svibnja 1873 br. 2822; pak premda ta naredba u svom kontekstu opet naročito ponavlja, da se u prije navedenih §§. šumskoga zakona označeni nedopušteni čini samo pod tim uslovom smatrati imadu šumskom štetom „insoweit auf dieselben das Strafgesetz keine Anwendung findet", ipak je dalnje jedno mjesto iste naredbe: „und worunter (s. c. Verletzungen, welche unter das allgemeine Strafgesetz fallen) insbesondere alle Diebstähle am bestehenden Holze gehören" — po svih sudovih prihvaćen dobrodošlim povodom, da su, nepazeći na exemplifakaciju označenu sa riečju „insbesondere", od sada predmetom kradje smatrali samo stojeće, ili bar, makar i obaljeno, no za porabu još sposobno drvo.

Pošto se je usljed toga praksom de facto izvan krieposti stavilo glavno načelo §. 60 i 68 š. z., označujuće ujedno razliku izmedju šumske štete i kradje, — da naime šumska šteta nesmije imati obilježja kaznenomu zakonu podpadajućega učina, te se mjesto toga načela subsumiralo drugo, da se samo drvo od primjerne vriednosti smatrati ima predmetom šumske kradje, sve ostalo pako, što šuma daje, samo predmetom šumske štete, nastalo je opet nesuglasje u tumačenju pojma o drvu od prilične vriednosti, odnosno o izrazu §. 60 t. 4 š. z. „andere kleinere Holzsorten", koje isti §., dakako po

Digitized by Google

već spomenutom nu u praksi neuvaženom ograničenju, kao predmet šumske štete označuje. Posljedica raznoga tumačenja tih pojmova bila je dvojba o nadležnosti; administrativne oblasti smatrale bi kradjom ono, što su sudovi samo šumskom štetom uzimali, i opet protivno.

Toj neizvjestnosti htjede doskočiti naredba c. kr. glavnoga zapovjedničtva kao krajiške upravne oblasti odjela za unut, poslove od 4. svibnja 1879 broj 7534, koja pomenuti već izraz §. 60 š. z. „andere kleine Holzsorten“ tumači tako, da u tu vrst drvlja spada sva sitnogorica, koja se obično nerazvija u poveće drvo, već ostaje grmlje, kano: lieska, bazga, borovica, zimolez, svib, bieli i crni trn, grmaste vrbe itd., zatim i sve ostalo drveće bez obzira na vrst, koje pogledom na mladost odnosno na neznatne dimenzije male ili nikakove tehničke vriednosti neima, dakle sve kolje za plotove i vinograde, šibje za košare, trklje za grah, držalice za sjekire, metle, biče, vile itd., napokon i divjake za oplemenjenje sposobne.

Pošto pako ni ova naredba nije precizno označila obilježja šumske štete i kradje, uzsliedila je u tom pitanju posljednja naredba c. kr. glavnoga zapovjedničtva kao krajiške upravne oblasti odjela za unut. poslove od 22. travnja 1879 br. 3174, koja ustanovljuje, da se svako drvo sa srednjim promjerom izpod 10 centimetra koljem, dakle predmetom šumske štete, a sa većim promjerom deblom, dakle predmetom kradje smatrati imade.

Svi dosada spomenuti zakonski i naredbeni propisi stoje još i danas za Krajinu u krieposti, te faktično odlučuje veća ili manja debljina od 10 cent. sudbenu odnosno administrativnu nadležnost, premda je to obilježje koliko udobno toliko i nepravedno, svakako nepravednije od stanovite ciene, jer n. pr. grbavo i kvrgasto za tehničku porabu nesposobno drvo sa promjerom od preko 10 cent. vriedi možda koji novčić, pa ipak je predmet kradje i sudbenoga postupka, dočim plemenito i za tehničku uporabu sposobno drvo manjega promjera vriedi sto puta više, pa ipak je samo predmet šumske štete i administrativnoga postupanja.

Digitized by Google

Uza sve to nebi se proti ovim zakonskim propisom, osobito kad bi se još ponešto modificirali, navesti moglo važnih prigovora u pogledu erarialnih i privatnih šuma, već ni zato, jer je potonjih vrlo malo, a one, koji jesu bolje su nadgledane; eraru su pako šume označene obično iz sredine šumskoga kompleksa, pak su već stoga jedne i druge mnogo manje izvržene nasrtajem pučanstva od šuma imovno-občinskih.

Pa i pravna strana ovakovih nasrtaje sasma je druge naravi; krajišnik bo dobro znade, da na erarialnu kao ni na privatnu šumu baš nikakova prava neima. Zadje li dakle u takovu šumu po drva, on si je sasma sviestan, da polazi u kradju, pa stoga je pravo, da se i kazni kao radi svake druge kradje.

Nasuprot se posve drugačije imade stvar sa šumami imovnih občina. Zakonom od 8. lipnja 1871 i onim od 15. lipnja 1873 postale su te občine vlastnice izlučenih jim šuma. Krajišnik bira iz svoje sredine zastupstvo tih imovnih občina, on uživa stanovita prava na te šume, nije dakle ni čudo, da se svaki krajišnik smatra niekim načinom suvlastnikom imovno-občinskih šuma, pa da stoga ove nesmatra tudjom, već donekle bar svojom stvarju, a to shvaćanje ostati će i u napredak narodu, komu dakako sitna juristična razlikovanja glede dohvata stanovitih svojih prava nikada pristupna biti neće.

Krajišnik po tom polazeć u imovno-občinsku šumu, da namiri kućne si potrebe, neima sviesti ni zle nakane, koja je za kradju potrebita, već se uvjek nalazi u bludnji, koja po §. 2 e) k. z. ubrojivost zločinstva a i prestupka, koji zlu nakanu iziskuje, sasma izključuje.

Nu ako pojedini krajišnik i nije po zakonskom pojmu suvlastnik imovno-občinske šume, on je glede iste ipak nedvojbeno ovlaštenik na služnost drvarije (vidi čl. 10 i 21 zakona od 15. lipnja 1873), prestupak pako takova ovlaštenika ima se u smislu §. 18 š. z. smatrati i kazniti ne kao kradja po sudbenoj, već kao šumska šteta po administrativnoj oblasti.

Taj propis §. 18 š. z. sasma je naravan, i na pravnih načelih osnovan.

Kad bo krajišnik imajući pravo drvarije u stanovitoj šumi,

Digitized by Google

to svoje pravo vrši načinom nedozvoljenim, n. pr. kad si on nasieče drva bez doznake, on tim neprekoračuje propis kaznenoga, već samo adm. zakona, pa se stoga i samo po adm. zakonu progoniti i kazniti imade.

S ovih upravo razloga nesmatraju se radi šumske kradje kažnjeni žitelji, ni po prostom narodu dapače ni po njegovoj inteligenciji, moralno okaljanimi; a u istinu to ni nisu; ja sam se osvjedočio, da u tu pogrješku padaju najvaljaniji, za občinsku samoupravu često upravo nuždni žitelji, dočim se pravi zlikovci, imenito tati i razpikuće šumskom kradjom u pravilu i nebave, valjda stoga, jer se u pravilu ni za kućne svoje potrebe nestaraju.

Opetovano osvjedočio sam se, da nepovoljne, kadkad i po oblastih skrivljene okolnosti neodoljivom upravo nuždom nukaju i najčestitijega krajišnika dapače i čitava sela, da si nuždna drva uzmu bez dozvole.

Dogadja se naime, da oblast u jesen zakasni doznakom drva; kasnije navali voda u šumu, pa zaprieči doznačivanje sve do smrzavice mjeseca siečnja ili veljače. Krajišnik pako neima zalihe drva od prošle godine, kojom bi na doznaku čekati mogao, a kuhati i djecu grijati treba svaki dan. Posieče dakle ponajprije po koje lošije drvo iz šljivika, no kad mu i toga ponestane što mu tad preostaje ino nego, i bez doznake i bez dozvole, drva si iz šume donieti ili dovesti, pa stajalo ga poslje što mu drago; a što drugo preostaje i onomu, komu su doznačena drva na više milja daljine, premda mu je šuma i za kućom, a neima ni blažčeta, da si ga po onom bezputu izveze, ni novčića, da si podvoz kupi.

Moglo bi mi se prigovoriti, da se takav s neodoljive sile počinjeni čini u smislu §. 2 g) k. z. i onako po sudovih ni nemože kazniti, nu taj je prigovor samo u teoriji temeljit, dočim je u praksi izlišan; jer kad sudac u jedan dan po 20 i 30 takovih slučajeva razpravljati imade, a svaki se okrivljenik kojekakovimi izgovori izvinjavati nastoji, tad mu je nemoguće baviti se iztraživanjem, na koliko su ti izgovori temeljiti, već je za-

Digitized by Google

dovoljan, ako dospije da uzmogne ustanoviti sam kažnjivi čin u obj. i subj. pravcu.

Dosadanjim prije razloženim postupanjem, po kojem je svako drvce imovne šume sa promjerom od 10 cent. predmetom kradje bilo, osudjeno je po sudovih godimice više hiljada ljudih, naravno uz gubitak gradjanskih njihovih prava.

Tečajem godine 1880 prijavljeno je kod svih sudova hrvatsko-slavonske krajine 8827 kradja na štetu imovnih občina.

Ako se uvaži, da je dokaz u tih stvarih vrlo lagan, — obično izjava lugara ili vlastito priznanje, — te da se jednom prijavom često, dapače obično, i više okrivljenika prijavlja, to neću pogriešiti ako uzmem, da je na temelju tih prijava osudjeno radi toga prestupka kradje 6000 ljudih, od kojih sigurno više od 5000 odpada na odsudjenike, koji su drva samo za običnu kućnu porabu svoju uzeli.

Ta okolnost, da je potonjih godina toliko hiljada i hiljada inače neporočnih i čestitih krajišnika, usljed tobožnje kradje drva, izgubilo gradjanska prava, osjećala se je i dosada vrlo živo prigodom izabiranja obć. zastupstva, i zadala je političkim oblastim dosta brige; odsada pako osjećati će se nesretna ova posljedica u mnogo većoj mjeri.

Krajina je sada na pragu ustavnosti. Za kratko vrieme pozvati će se i krajiško žiteljstvo, da bira svoje zastupnike u sabor, pa bi bilo upravo užasno te po dobar glas naroda odsudno, kad se poradi izgubljenih gradj. prava velik dio toga naroda častnomu pozivu tomu nebi odazvati mogao, premda ti isti nesretnici, kako već spomenuh, sveudilj uživaju podpuno štovanje sužitelja, a vrlo često i neoskrnjeno povjerenje oblastih svojih.

No i neglededć na gubitak gradj. prava, ni na posljedice, kojimi bi to u predstojećem ustavnom životu urodilo, sramota je i nepravda po narod, da mu se u svakogodišnjih, za čitav izobraženi sviet namienjenih statističkih izkazih, za toliko hiljada tatova više prišiva, nego li jih u istinu imade. A kao što pojedinac tako i čitav narod valja da čuva svoj pošten glas u svietu.

Već ovo zlo, skopčano sa dosadanjim postupkom proti nasrtajem na obć. šume, tako je važno, da bi samo za sebe imalo

Digitized by Google

razlogom biti, da se taj postupak promieni; za ovu promjenu govore ipak još i drugi vrlo znameniti razlozi.

Ovamo spada medju ostalim i preobterećenje sudbenih oblastih, kao i nerazmjerno veliki troškovi skopčani sa sudbenim postupanjem.

Kad bi naime prije aproximativno proračunanih 5000 prijava odpalo od sudova, mogla bi se gdjekoja sudska sila uštediti, ili bi barem sudovi ostalim svojim agendam veću pažnju posvetiti mogli, a još više uštedilo bi se na kaznenih troškovih.

Sudovi naime moraju u svakom slučaju kad prijavljenik nepriznaje — pozivati prijavitelja lugara, a obično i druge svjedoke — kod sudb. stolova dapače najmanje po dva puta, — a svjedoke valja plaćati, što tečajem godine bez dvojbe mnogo hiljada for. iznosi, pa uz to još i to zlo u sebi krije, da se tim pozivanjem lugari prečesto svojemu zvanju otimlju, a tati i kvaročinci svagda lugarevu odsutnost upotriebe na nove nasrtaje na šumu, ostavljenu bez pazke.

Nasuprot je kod političkih oblastih postupak radi šumske štete tako kratak — na dan jih jedan činovnik i po 50 obaviti može, — da jim usljed razširene nadležnosti nebi trebalo osoblja povećati.

Uz to njihov postupak državu ništa nestoji, jer neplaćaju pristojba za svjedoke, a lugari pozivali bi se mnogo redje na razprave.

Proti razširenju nadležnosti političkih oblastih u razloženom već smjeru bijaše do sada uvjek glavni prigovor taj, da se sućnost šumskoga dobra bolje čuva, ako nasrtaje na istu kazniti imadu sudovi a ne političke oblasti.

Kad bi taj prigovor i najmanjega temelja imao, nebi svi do sada po meni navedeni razlozi proti sudbenom postupanju posve ništa vriedili, niti bi se usudio rieči samo navesti za promjenu sadanjega postupanja; jer šume valja neoskvrnjene sačuvati zemlji i narodu pa ma pod koju cienu, bez šume bi nekoji predieli krajine gotovo opustili, ostali pako bar još većma osiromašiti morali.

No ja sam podpuno osvjedočen, da je gornji prigovor samo

Digitized by Google

beztemeljna fraza, pa da bi se promienjenim postupkom, što ga predlažem, sućnost šuma ne samo isto tako, ko što do sada, već bezuvjetno i bolje sačuvala.

U tom smjeru odlučno je naime, da se prijavljeni nasrtaji na šumsko dobro brzo rarprave, da se krivci oštro kazne, i da se imovnoj občini odšteta što podpunije dosudi.

Baš tim glavnim uvjetom za sačuvanje šuma nemogu sudovi ni uz najbolju volju dobro zadovoljivati, jer su vezani tako glede postupka, kao i glede dokaza na stanovite propisane forme, po kojih nemogu ni dovoljno brzo postupati, ni odsuditi koji put krivca, premda je sam sudac uvjeren o njegovoj krivnji, a koji put ni dosudjivati podpune odštete; pa se prečesto dogadja, da kod preobterećenih sudova čitave hrpe takovih prijava zastare, ili da se imovna občina sa odštetnim svojim zahtjevom odpućuje na redoviti put pravde. U prvom slučaju gubi imovna občina zahtievanu odštetu uvjek, u drugom bar u pvavilu.

Ni strogost kazne negovori za sudove, jer su njihove kazne radi manjih nasrtaja na šumu u pravilu tako blage, često blažije nego li one polit. oblastih, da su zaista već na uštrb ugledu sudova, pošto se na primjer svaki dan dogadja, da sudbeni stolovi radi zločinstva kradje drva izriču kaznu od 24 ili 48 satih tamnice.

Ni posljedice skopčane sa kazn. osudom sudova, naime gubitak gradjanskih prava i naknade kazn. troškova, neće naroda više zaplašiti, nego prieteća mu kazna od pol. oblasti; jer prosti krajišnik žalibože u pravilu nemari za svoja gradjanska prava, a naknada kazn. troškova osobito u hrvatskoj krajini, tako je riedak dogodjaj, da ni spomena nezaslužuje.

Dakako da ja pred očima imam uviek samo onakove slučajeve, gdje se radi samo o nasrtaju na imovno obć. šumu za vlastitu, t. j. za redovitu, kućnu porabu, jer nasrtaji na šume za prodaju t. j. za špekulaciju, koji se medjutim nerazmjerno riedje dogadjaju, imali bi se od sada kao i do sada po sudovih kao prava kradja tim strožije kazniti, što su upravo te vrsti nasrtaji na šumsko dobro pogibeljni za uzdržavanje njihovo, dočim redovita kućna potreba krajiškoga žiteljstva, pa makar

Digitized by Google

se namirivala često i glede mjesta i kolikoće nepravilno, neće šume ni uništiti, ni vriednosti njezine umanjiti, pa niti će i samo to nepravilno namirivanje potrebe većma preotimat maha, jer će ga i od sada kazniti oblasti, i to političke bržje, strožije a po tom i uspješnije, nego li to dosele činjahu sudovi.

Tim bi se opet u jednoj točki više izjednačilo pravosudje krajiškoga područja sa tako zvanim provincijalnim, gdje se nasrtaji na šumsko dobro za namirenje kućne potrebe nikada nekazne kao kradja po sudovih, već uviek samo kao šumska šteta po administrativnih oblastih.

Pošto sam tim razložio sada u krieposti stojeće zakonske propise kao i od njih nastalu praksu, te pošto sam ujedno dokazao nepravednost i štetne posljedice, skopčane sa dosadanjim načinom postupanja tako po narod i državu, kao napose i po same šume; pošto sam nadalje razložio, da bi se tim štetnim posljedicam na put stalo, kad bi se nasrtaji na imovno obćinske šume, izvedene od ovlaštenoga žiteljstva za namirenje vlastite si potrebe izlučili izpod nadležnosti sudova, a podvrgli onoj administrativnih oblastih; te napokon pošto sam unapried već pobio glavne prigovore, koji bi se proti toj promjeni navesti mogli: usudjujem se svemu tomu kao zaključak dodati svoje nemjerodavno mnienje, da bi se pitanje o zaštiti šuma imalo načelno rješiti ovako:

1. Nasrtaji na šume erarialne i privatne, u koliko ti nasrtaji nose kriterija kaznenim zakonom zabranjenoga čina, imali bi se po tom kaznenom zakonu naravno po sudovih progoniti; bez tih kriterija pako po šumskom zakonu i to po administrativnih oblastih.

2. Nasrtaji na imovne obćinske šume, počinjeni ma po komu, špekulacije radi, imali bi se isto tako progoniti po kaznenom zakonu.

3. Nasrtaji pako krajišnika na imovne obćinske šume, u svrhu namirenja redovite kućne potrebe, imali bi se kazniti kao prestupci šumskoga zakona i to putem administrativnim; i napokon

4. Nasrtaji nekrajiških, dakle na drvariju neovlaštenih

Digitized by Google

žitelja na imovno občinske šume, imali bi se kazniti kao pod 1. navedeni nasrtaji krajišnika na erarialne šume.

Napokon usudio bih se još i to spomenuti, da bi tako razlozi pravednosti kao i obziri na krajiško područje protegnuti se imajuće ustavnosti, silno zahtievali, da se nastoji po milosti vladarevoj povratiti gradj. prava i onim nesretnikom, koji su jih zadnjih godina izgubili radi učinâ pod 3 spomenutih.

I. H. S.

Kako ima glasiti zahtjev tužbe na razvrgnuće zajednice nepokretnostih?[1]

(Konac.)

Po §. 841 o. g. z. bo ima, u slučaju, ako se dielnici nemogu složiti, kako da se nakon razvrgnute zajednice fizična dioba nepokretnostih obaviti imade, o tom odlučiti žrieb ili obranik, a samo onda, ako se jednoglasnost dielnika u tom pogledu postići nemože, t. j. ako se dielnici složiti nemogu, da se dioba obaviti imade žriebom ili po obraniku, ima se tražiti, da diobu sud obavi.

U koliko se dakle dielnici protive samo u obće razvrgnuću

---

[1] U prvom dielu ovoga članka, štanpanom u posljednjem broju, uvukla se je na strani 518 krupna pogrješka, koja je kadra promieniti cieli pravac spomenutoga članka. Treća naime stavka ovoga članka naštampana je na istoj strani ovako:

„Dosljedno tomu ima sudac i ovrhu obaviti samo na temelju uskladjenih parbenih spisa, a nikako nesmije inkvizitorno postupati. Pa nakon jur pravomoćno izrečene osude ima on obaviti očevid sa vještaci, pribaviti si gruntovne i katastralne ili po strankah pribavljene nacrte, koji uskladjeni nisu, te prigodom ovrhe uvažiti: neima pako obaviti saslušanje stranaka o predmetu parbenom; prepore ovih u pogledu kakvoće odciepiti se imajućih dielova zemljištnih čestica, ima on odlukom riešiti.“

Mjesto toga ima ta stavka glasiti ovako:

„Dosljedno tomu ima sudac i ovrhu obaviti samo na temelju uskladjenih parbenih spisa, a nikako nesmije inkvizitorno postupati. Pa nakon jur pravomoćno izrečene osude **neima** on obaviti očevid sa vještaci, pribavtti si gruntovne i katastralne ili po strankah pribavljene nacrte, koji uskladjeni nisu te prigodom ovrhe uvažiti; **a neima ni** obaviti saslušanje stranaka o predmetu parbenom, **ni** prepore ovih u pogledu kakvoće odciepit se imajućih dielova zemljištnih čestica odlukom riešiti.“ Opaz. ured.

Digitized by Google

zajednice radi toga, što je ova tražena u nevrieme, dočim su složni, da se eventualna dioba zajedničkih stvarih obavi putem žrieba ili po obraniku, to je neumjestno i protuzakonito u tužbi, — u kojoj se traži po dielniku, koji kani iz zajednice izstupiti, razvrgnuće zajednice, — spojiti podjedno i zahtjev, da sud obavi fizičnu diobu zajedničkih stvari.

Isto tako je uzvratice neumjestno tražiti izreku suda, da razvrgnuću zajednice mjesta ima onda, kada sudielnici dielniku, koji hoće iz zajednice iztupiti, neprigovaraju u pogledu samoga zahtjeva diobe zajedničke imovine u obće, već samo u pogledu načina izvedenja iste diobe, predloženomu po odnosnom dielniku, te ako se nemogu složiti, da o tom odluči žrieb ili obranik.

U ovom slučaju, kao u slučaju gore navedenom — kada je naime jur izrečeno pravomoćnom osudom, da imade razvrgnuću zajednice mjesta, pa se dielnici nisu mogli jednoglasno složiti na to, da se dioba obavi žriebom ili po obraniku — ima dielnik, koji iz zajednice izstupiti kani, tužbom tražiti kod nadležnoga suda diobu zajedničkih stvari.

Spojiti u istoj tužbi i zahtjev na priznanje: da razvrgnuću zajednice miesta ima, kada to još osudom izrečeno nije, može po zakonu samo onda dozvoljeno biti, kad sudielnici dielniku, koji traži diobu zajedničke imovine, neprigovaraju samo, da je ovaj svoj zahtjev stavio u nevrieme, već kad se podjedno izrično protive u obće svakoj fizičnoj diobi, koja se obaviti ima po §. 841 o. g. z.

U svakom od navedenih slučajeva, u kojih se u sudca tražiti može fizična dioba zajedničke imovine, mora se u odnosnoj tužbi dokaz pružiti, da se tužitelj sa svojimi sudielnici, tuženici, složiti mogao nije, da se dioba obavi putem žrieba ili po obraniku, jer je samo za taj slučaj sudac po §. 841 o. g. z. nadležan suditi.

Zatim ima tužitelj u pogledu fizično dielive nepokretne imovine, koja se iz zajednice izlučiti imade, jur u tužbi doprinieti diobnu osnovu, koju ima tužitelj načiniti, odnosno po okolnostih

Digitized by Google

i po vještacih učiniti dati; — uporavljajući u tu svrhu gruntovne i katastralne nacrte.

U tužbenom zahtjevu pako ima tužitelj jasno navesti, koji dio pojedine parcele, navedene u diobnoj osnovi, za sebe vindicira.

Ako tužitelj traži dio fizično nedielive stvari, n. pr. kuće, onda imade u tužbi izrično glede takove uerazdielive stvari ili po §. 829 o. g. z. staviti zahtjev, da se njegov alikvotni dio putem dražbe proda, ili pako po §. 843 o. g. z., da se sudbenoj dražbi ciela odnosna nedieliva stvar podvrgne, pa da se njemu iz kupovnine odnosni njemu pripadajući alikvotni dio izluči.

Tužbeni zahtjev imade po prilici tako glasiti:

„N. N. i N. N. dužni su dopustiti, da se od nepokretnosti upisanih u gruntovnom napisniku br. . . . općine . . . . fizično odieli i tužitelju u vlastničtvo i posjed preda:

1. od parcele br. 200 dio od 300□ hv. naznačen u diobnoj osnovi i nacrtu pod parc. br. 200/b.;

2. od parcele br. 300 dio od 1 rali 520□ hv. naznačen u diobnoj osnovi i nacrtu pod parc. br. 300/b.;

3. ciela parcela cr. 210.;

zatim dopustiti, da se kuća br. 4 pod parc. br. 120 na javnoj dražbi proda, te tužitelju jedna trećina kupovnine u vlastničtvo preda itd.“

Ako nije tužba kako je gore navedeno instruirana, nije moći ni razpravu valjano voditi niti ovršivu osudu izreći.

Samo na temelju gornjih propisa — ako tuženici prigovaraju, da dio nepokretnosti, koji traži tužitelj, sačinjava zemlju bolje vrsti, od onoga diela, koji njima preostaje — može se na sigurnoj podlozi razprava voditi, a ako uztreba i prije konačne sudbene izreke obaviti savjestan očevid tako, da će osuda biti jasna, p o d p u n a i o v r š i v a, pa će se samo onda moći ovrha stegnuti na ono što po zakonu samo smije biti, naime na uredovanje ustanovljeno u §. 845 o. g. z. t. j. na postavljanje medja, te na predaju odnosnih dielova nepokretnosti tužitelju u

Digitized by Google

fizični posjed; dočim sve drugo na ovršni postupak nespada, kako je jur gore obširno razloženo.

Ako se ovako postupa prestati će anomalija, da se iza izrečene jur pravomoćne osude sa strankami na licu mjesta nova razprava vodi o tome: koji dio nepokretnostih da se odciepiti ima za tužitelja; da se obavi izbor i saslušanje vještaka poslje osude; da se ureda radi pribave mape gruntovne i katastralne, pa diobna osnova po vještacih načiniti dade u svrhu, da se tužitelju pripadajući dio fizično i gruntovno odciepiti može, t. j, da se iza jur izrečene pravomoćne osude prigodom tobožnjega ovršnoga postupka, povadja novi kontradiktorni u zakonu neosnovani postupak.

Istina, da bi svrsi odgovaralo, da se izda ustanova zakonska, po kojoj bi se kratkim putem obaviti mogle diobe zajednice, osobito seljačke imovine zadrugara plemićkih, koji nepodpadaju zadružnom zakonu od 3, ožujka 1874; nu dok neimamo u tom pogledu posebnih zakona, držati se valja postojećih propisa ob. gr. zak. i gradjansko parbenog postupka; po ovih pako nesmije se dioba zajedničke imovine inače obaviti nego kontradiktornim putem.

A. Rušnov.

O stečaju više krivica.[1]

(Opazke na glavu VII. osnove novoga kaznenoga zakona i na dotične razloge.)

Nemože se tajiti, da je nauka najnovije znanosti o stečaju kaznenom bez iznimke suglasna, te da je ona po suvremenom zakonodavstvu doslovce poprimljena; nije dakle čudo što ju je i naša osnova usvojila.

Pri svem tom biti će zadatak ove razprave da pokaže, kako je ta nauka pogrješna sa gledišta i znanosti i kaznene politike. Nemože se pobijati istina, da kazneno zakonodavstvo, kazneno

[1] Ovu spomenicu podnio jo visokoj kr. hrv.-slav.-dalm. zemalj. vladi g. dr. Gojković odvjetnik u Karlovcih. Mi ju priobćujemo bez opazke, jer u interesu same stvari želimo, da se osnova novoga kaznenoga zakona svestrano razpravi, te da se o njoj čuju nazori svih onih, koji misle, da su zvani koju o njoj progovoriti. Opaz. ured.

Digitized by Google

sudstvo i kazniona sačinjavaju jednu te istu cjelinu, jer imaju jednu te istu svrhu, koja je predmet državne kaznene politike. Ako je tako, onda se mora priznati i to, da zakonodavstvo i sudstvo na polju kriminalnom moraju neprestance na umu imati ustanove i djelovanje kaznione, kao faktora, koji po vremenu na posljedku dolazi; zato je svaki kazneni zakonik, koji se na kaznionu neosvrće manjkav, a dvostruko je manjkav, i pogrješan, ako sadržava ustanova, koje ustanovam i djelovanju kaznione unatoč idu. Samo se po sebi razumie, da manjkav i pogrješan zakon za sobom povlači pogrješke suda; jer bi onaj, kada bi se proti ustanovi zakona osvrtao na interese kaznione, sam svoj poziv promašio, svoj djelokrug prekoračio.

Današnja nauka o štečaju veli, da načelo: „poena major absorbet minorem“ u svojoj krajnosti vodi k nepravdi, izravnjujuć veliku krivnju sa malom; protivno načelo: „quod debita tot poenae“ vodi k nepravednoj strogosti i absurdnosti, pri tom i k neizvedivosti teoretično pripoznatoga načela. Kao neizbježnu posljedicu mniju znanost i zakonodavstvo, da se medju oba extrema jedino srednjim putem udariti može. Da vidimo, jeli tako.

Kada govorimo o svezi zakonarstva sa kaznionom, moramo biti najprije na čisto sa pitanjem: što je to kazniona? Ima doduše raznovrstnih mnienja o pojmu i zadatku kaznione, ta se mnienja još većma razilaze u raznih vremenih prošlosti; no mi se, gradeći zakon za naše vrieme, jedino imamo osvrtati na suvremena mnienja o kaznioni. Mnienja ta, ako su i razna, ipak nisu tako pobrkana, kao jezici pri gradjenju kule babilonske; imade momenata, u kojih se svi slažu, a to je tvrd temelj za konstruiranje pojma kaznione. Svi se slažu, da je kazniona ustanova države namienjena čeljadi (individuam) osudjenoj po sudu, koja je činila djelo kaznjivo t. j. po državu i družtvo pogibeljno ili bar škodljivo; svi se slažu u tom, da se pod kaznionom nerazumievaju vješala ili druge sprave za izvedenje smrtne kao posve iznimne kazni, napokon da novčanu kazan kao kaznilo namienjeno najlakšim krivicam — kao sastavni dio kaznione netreba smatrati. Danas pod kaznionom svi razumievaju zavod

Digitized by Google

za ograničenje osobnu slobode onih, koji su po sudu krivimi proglašeni.

U nedavnoj prošlosti obće je mnienje vladalo, da je kazniona to isto što i zatvor, što tiesniji zatvor; tragovi tog mnienja opažaju se i u nazivih i danas običajnih kao: tamnica (Kerker), zatvor, aps (Arest). Pored zadovoljenja javnoga mnienja, po kojem je zatočenik u tamnici imao trpiti svako zlo:

„Tamnica je kuća neobična
U kojoj je voda do koljena
A junačke kosti do ramena.“

Nar. pjesma.

imala je tamnica ujedno i racijonalnu svrhu, da osigura družtvo od zločinaca za trajanja kazni, i da zastraši njega i jednomišljenike mu od budućih kaznjivih čina. No suvremeno pokoljenje bar u civilizovanom svietu pod kaznionom danas drugo razumije. Ako i ostaje zločinac neprijatelj družtva, razlozi čovječnosti i politike ištu da se u njemu sveudilj smatra član družtva, koji je pozvan da se vrati u družtvo kao slobodan član njegov. Obziri sigurnosti iziskivali bi, da se svaki bez obzira na stepen njegove krivice i opasnosti stavi u vječiti zatvor; no kako je svakomu jasno, to se izvesti nemože i neda; zato sama pomisao, da zatvoreni zločinac poslje stanovitoga vremena opet stupa u slobodan život, nuka družtvo, bar da pokušaj učini, da se s njim izmiri; ovo izmirenje može teći dvostrukim putem: zločinca osviestiti, da je na krivom putu, i uliti u njega volju, da u buduće negrieši — pa onda stvoriti sredstva, koja mu pružaju mogućnost, da svoju dobru volju izvršiti može, bez kojih sredstva po zakonih psihologije i narodne ekonomike pored najbolje volje prisiljen biti mora opet u zločin upasti. To djelovanje družtva na kaznjenike, takozvani sustav popravbeni, jest danas jednoglasno pripoznati postulat i čovječnosti i racijonalne družtvene politike i bez obzira na to, dali je uspjeh popravljanja siguran ili nije.

Elemenat popravljanja nije ni u starijem perijodu kaznione — u perijodu zatvora — posve nepoznat, jer se neda previditi nakana zadavanjem zla i straha od zla, tako rekuć mehanički

Digitized by Google

sačuvati zločinca od budućih zločinstva i tim bar po uspjehu (spoljašnjem) njegov popravak izhoditi. Sama pomisao, da zatočenik badava vrieme gubi a o trošku vlastite porodice ili države, goni na misao, da bi zatočenik mogao radom svoje vlastito uzdržanje zaslužiti; rad, kojemu je već pri stupanju u kaznionu vičan bio, za njega je najprirodniji; ako nijednom nije bio vičan, najprirodnije je naučiti ga i priviknuti onom radu, koji mu po tjelesnih i duševnih osebina najliepše godi.

Današnje dakle mnienje o kaznioni razumieva zavod za ograničenje osobne slobode osudjenih krivaca i za moralno njihovo popravljanje u pravcu kazneno političkom.

Da kaznjivi čini nikada nisu slučajni (vrhovno pravilo ubrojnosti izključuje slučaj kao pravni razlog kazni), nego da u kauzalnoj svezi stoje sa voljom činitelja, i da je volja (u pojedinom slučaju odluka na djelo) samo rezultat ukupnoga mišljenja i osjećanja — koje se pod imenom „značaj“ razumieva — to nije mnenje strukovnjaka psihologa, nego je istina svakom izobraženom čovjeku dobro poznata. Popravak zločinca, koji bi smjerao na to, da se ovaj pusti na slobodu, pa ipak da učini slično djelo, takav popravak sa gledišta znanosti neima smisla, ako se nitko nepostara za popravak ukupnoga mišljenja i osiećanja; u kratko: za moralni preporodjaj karaktera, iz kojega sva djela i sve odluke izniču.

Popravljanje nečega, što je pokvareno, svagda predpostavlja, da nešto neodgovara svojoj odredjenoj svrsi, ali bi odgovarati imalo; popravak taj sastoji se iz promjene ili utvrdjenja nekih stanovitih djelova, da cjelina dobije svoju pravu snagu, svoju sposobnost — da uzmogne svojoj prvobitnoj svrsi odgovoriti.

Ili djelo popravljanja teklo putem mehaničkim (reparatura) ili dinamičnim i psihičkim (liečenje duševne ili tjelesne bolesti), prvi je uvjet uspjehu, da popravitelj dozna, gdje leži pogrješka; u kratko, da preduzme diagnozu, a ova se doznaje iz očevidnih spoljašnih znakova kvara obzirom na ukupni stroj pokvarene osobe ili stvari.

Izpitatelj diagnoze, neopaziv na prvi pogled pravog uzroka

Digitized by Google

bolesti, mora se natrag vrnuti na kauzalni povod, i ako ovaj odmah nenadje u samom stroju pregledane osobe ili stvari, mora ga potražiti .te će ga naći u uticaju kakve spoljašnje činjenice na stroj. U kratko: diagnostik mora imati pred sobom ne samo stroj (organizam) koji popravljati ima, nego i ukupnu prošlost njegovu; oboje skupa mora mu odkriti uzrok kvara, a tek od trenutka, kada taj uzrok nadje, počima prava funkcija popravljanja.

Kada ove misli, kojih je temeljitost očevidna, te se i nemora dokazivati, uporavimo na moralno popravljanje u stanovitom kazneno-političkom pravcu — onda se sama po sebi nameće misao, da upravitelj kaznione, primiv novo čeljade pod svoje rukovanje (u zatvor i na popravljanje) kao moralni diagnostik mora potražiti najbližji iz unutrašnjosti činitelja proizišavši uzrok djela — a to se zove motiv. Kada ga pronadje mora dalje izpitati, koliko je snažan bio u trenutku, kada je stvorena odluka kaznjivoga djela, i bez obzira na taj trenutak koliko se je možno onaj motiv razvio, i koliko je duboko korjena uhvatio u značaju kaznenika.

Kada upravitelj kaznione ima pred sobom motiv, poznat po kakvoći i kolikoći, onda počimlje njegovo djelovanje, a uspjeh zavisi od sredstava, koja mu na razpoloženju stoje. To je nepobitno, da je poznavanje motiva po kakvoći i kolikoći preduvjet za početak svakoga racionalnoga djelovanja u poslu moralnoga popravljanja; a bez toga može se tim manje zamisliti povoljan uspjeh.

Ako se sve to kao temeljno prizna, onda se nimalo ne može pobijati, da je samo uprava kaznione pozvana da prosudi, kolika je i kakve je vrsti moralna pokvarenost zločinca.

Zaoto je sa gledišta duha, kojim dišu naše kaznione, skroz pogrješno, što po kodificiranom zakonu sudovi na temelju površne moralne diagnoze odmjeravaju kaznioni vrieme, u kojem zločinac kao posve izliečen, na slobodu pušten biti ima, jer posljedice pokazuju, da se sud svagda u računu prevari; ta bludnja suda izražena je u dvostrukom pravcu: u broju zločinaca uvjetno puštenih na slobodu prije iztečenja dosudjenoga trajanja

Digitized by Google

kazni, s druge strane u broju priupadnika, koje kazniona nije smiela duže u zatvoru zadržati, jer je presuda to zabranjivala.

Prigovor, da je kazniona podvrgnuta bludnji i da je ta bludnja izražena u broju priupadnika uvjetno na slobodu puštenih, ne samo ne pobija, nego jošte podupire gornji zahtjev, da „trajanje kazni ima jedino kazniona odmjeravati“ — jer je postotak posljednje vrsti priupadnika sravnjen s jedne strane sa postotkom priupadnika u obće i sa postotkom kaznjenika uvjetno na slobodu puštenih toli neznatan, da iz njega do evidencije proizilazi, tko je pozvan da odmjerava trajanje kazni.[1]

Stavimo se sada u položaj uprave kaznione, koja ima da ustanovi način i trajanje svojega djelovanje za stanovito čeljade.

Prvi slučaj: Imade pred sobom čovjeka, koji je u razno vrieme počinio više tjelesnih ozleda i jedno ubojstvo, sve u naglosti, koja je njemu u naravi. Kaznioni pošlo je za rukom odučiti ga od pića i svega, što krv draži; tečajem nekoliko godina umnog razvitka otvorila je ona put samostalnom i dubljem razmišljanju, čim je takodjer predjašnje dominiranje affekta prepriečeno; napokon zadobivenom naukom zanata ili druge koje privriedne struke, te probudjenim častoljubljem i težnjom k samostalnoj privredi, pa tim i samostalnom tečenju imetka i osnivanju, odnosno samostalnom izdržavanju vlastite porodice — svim tim momentima svedu se njegovo bujno osjećanje i njegove šarene misli u korito jedinstvene organičke struje.

Videći uprava kaznione, da se cielo mišljenje kaznjenika vrti okolo vlastite privriede i okolo vlastite osobe i porodice mu, te da su ugasila vrela, iz kojih je pogibelj za družtvo izvirala — pronadje ona, da ovaj stanovnik kaznjenik nije više pogibeljan po družtvo, te ga pusti na slobodu. U takovoj prilici sasvim je izlišno i nerazumljivo pitanje: da li mora kazniona, koja je kaznjenika izliečila od naglosti, koja se je bila popela do stepena ubojstva — jošte njega zadržati i liečiti od naglosti, u kojoj je razne ozlede počinio?

---

[1] Na ovom mjestu molim da se pročita moja razpravica, štampana u br. 9 Mjesečnika od g. 1875. Op. pisca.

Digitized by Google

Drugi slučaj: Uprava kaznione primi čeljade, okrivljeno i osudjeno radi pokušaja umorstva iz koristoljubja, posebice radi pokušaja grabežnog umorstva. Po mnenju kaznenoga zakonika to je jedan samo zločin, te pošto predleži pokušaj, nije izrečena kazan izvedenoga zločina. Po našoj osnovi imala bi se ovdje izreći robija od 3 do 20 godina; ako u predočenom slučaju uzmemo, da se pokušaj sastoji u promašenom hitcu iz puške, te žrtva ni najmanje nije ozledjena, neima dvojbe, da će sud odmjeriti minimum kazne. Uprava kaznione na prvi pogled vidi da imade pred sobom zločinca, koji je podlegao dvostrukom moralnom nevaljanstvu: s jedne strane koristoljublju u toli velikoj mjeri, da je sposoban najstrašnija sredstva za njegovo zadovoljenje upotriebiti; s druge strane — surovosti i nemilosrdju prema sučovjeku, da je kadar u pogibelj dovesti slobodu, zdravlje i život sučovjeka posve ravnodušno, ako mu to donosi koristi.

(Svršit će se.)

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Erarskim postotnim prenosnim pristojbam nepristoji prednost pred uknjiženimi tražbinami, nastavšimi prije tih pristojba, a prepori o prvenstvu ili prednosti erarskih tražbina nespadaju pred financijalne oblasti.

Na kupovninu ovršnim putem prodanog dobra T. C. prijavio je zastupnik kr. državnog erara kao prvenstvene stavke zaostali trogodišnji porez sa zateznimi kamati u ukupnom iznosu od 509 fr. 1 nvč.; zatim sve zaostale pravom zaloga neuknjižene, neposredne pristojbe od kupoprodajnih ugovora, sklopljenih po više raznih stranaka sa vlastnici gore spomenutoga dobra T. C., u ukupnom iznosu od 18714 for. 47 nvč.

Kr. gradsko-deleg. kotarski sud u Varaždinu, uvrstio je odlukom od 2. prosinca 1880 br. 2754 samo iznos od 213 for. 51 nvč. od prijavljene zaostale porezne tražbine u prvenstvene stavke, dočim je glede ostalih prijavljenih erarskih tražbina izrekao, da se nemogu uvrstiti u red prvenstvenih stavaka s r a z l o g a :

Digitized by Google

a) što skrbnik za čin ovršenika i svi hipotekarni vjerovnici priznaše samo izpravnost i prvenstvo prijavljenoga poreza sa pripadci u iznosu od 213 for., dočim obstojnost, istinitost i prvenstvo prijavljenih postotnih pristojba priznali nisu;

b) što §. 564. gr. p. p. i §. 11. točka 2. steč. reda od g. 1853. daju prvenstvo pred založnimi vjerovnici jedino trogodišnjemu porezu, dočim ondje govora nema o prenosno-postotnih pristojbah;

c) što zak. članak XV. od god. 1876., kojim se uz porez daje prvenstvo i zaostaloj postotnoj pristojbi pred založnimi vjerovnici u predležećem slučaju uporabiti se nemože, jer po §. 5. o. g. z. stoji načelo, da zakon neima povratne ili natrag djelujuće moći; počem sliedi, da zak. čl. XV. od god. 1876. nemože obezkriepiti prava založnih vjerovnika stečena prije nego li je on u kriepost stupio;

d) što su hipotekarni vjerovnici stekli založna prava prije nego li su odnosni pravni poslovi, od kojih su prijavljene postotne pristojbe odmjerene, sklopljeni bili, a vjerovnici nisu mogli obzir uzeti na pristojbe, koje nebijahu poznate, kada su sklopili pravne poslove, na temelju kojih su postigli založno pravo, i kojih sigurno nebi bili uglavili, kad bi se iz gruntovnice osvjedočili, da dovoljne hipoteke nema za osiguranje njihovih tražbina;

e) što bi se poremetila i posve narušila javna vjeresija, utemeljena na javnih knjigah, kada bi ovakove nepredvidjene i kasnije nastale pristojbe prednost imale pred tražbinami vjerovnika, radi kojih su ovi već prije stekli u javnih knjigah založno pravo, a zakon nezahtieva, da se naruši javna vjeresija, a niti je to bila nakana zakonodavca, kada je stvorio zak. članak XV. od god. 1876., koji članak zastupnik državnog erara krivo shvaća, tumači i u ovom slučaju upotrebljuje.

Kr. banski stol je rješitbom svojom od 9. veljače 1881. br. 1730. usljed utoka zastupnika kr. državnog erara, izrekao, da upitne po kr. državnom eraru prijavljene prenosne pristojbe, odmjerene o raznih kupoprodajnih ugovorih, sklopljenih o nepokretnostih dobra T. C., obterećuju nepokretnost samu, te da im pripada prednost pred svakom tražbinom, proizvirućom iz pravnoga razloga privatnoga prava; dosljedno tomu, da se upitne tražbine, kao pristojbe odmjerene od prodaje dobra T. C. iz kupovnine istog dobra i to kao prvenstvene stavke namiriti imaju.

Usljed sada navedenih razloga je kr. banski stol prvosudnu odluku u dielu, tičućem se gore spomenutih prenosnih pristojba, preinačio i namirenje ovih erarskih tražbina kao stavaka prvenstvenih iz kupovnine dobra T. C. odredio.

Kr. stol sedmorice je usljed utoka hipotekarnih vjerovnika i ovršenika riešitbom svojom od 10. lipnja 1881. br. 837 napadnute od-

Digitized by Google

luke nižih sudova po §. 335 gr. p. p. ukinuo, te uputio kr. državni erar, da proti ovršenikom, koji pobijaju prednost prijavljenih po državnom eraru prenosnih pristojba, za 45 dana redovitom tužbom nastupi put parnice te da dokaže, da prijavljenim upitnim pristojbam pristoji prvenstvo pred tražbinami dotičnih hipotekarnih vjerovnika, jer će se inače bez obzira na svojatano po državnom eraru prvenstvo u pogledu prenavedenih pristojbinskih tražbina sa diobom kupovnine dalje po zakonu postupati i to s razloga: što pomenutim pristojbam po §-u 9. pristojbinskog zakona od 9. veljače 1850 br. 67. d. z. l. i §. 85. zak. čl. XXI. od god. 1868. obzirom na §§. 5. i 9. obć. gradj. zak. prednost **nepristoji** pred uknjiženimi tražbinami prigovaratelja, nastavšimi prije upitnih pristojba, te što se radi prepornosti u pogledu prednosti prijavljenih po državnom eraru pristojba po §§. 557. i 571. gr. p. p. nemože konačno riešiti razdioba kupovnine prije, nego li bude taj prepor riešen nakon obavljenoga postupka contradictornoga i to pred dotičnim, diobu kupovnine obavljajućim sudom, a ne pred financijalnom oblasti, na koje kompentenciju obzirom na §. 54. točke 5. alin. 4., na propis §. 58. čl. XV. od god. 1876. i §. 564. gr. p. p. nespadaju prepori o prvenstvu ili prednosti (erarskih tražbina), već spadaju samo prepori, gdje se radi jedino **o izpravnosti i likvidnosti** odnosne tražbine porezne ili pristojbinske, čega radi su napadnute konačne odluke nižih sudova, riešavajuće upitni prepor prije obavljenog kontradiktornog postupka, po §-u 339. točke 3. gr. p. p. ništetne. Priobćio V.

K tumačenju §. 1420. obć. gr. zakona.

Dr. Sv. K., skrbnik odsutne Anke St., tuži Jos. Kominku pred zem. sudom u Pragu i moli, neka se tuženomu naloži, da izplati glavnicu, osiguranu pravom zaloga na njegovoj kući u Pragu, a ukamaćenu sa 6%, što no se svake po godine unapred imadu plaćati, uz posljedice §. 195. car. patenta od 9. kolovoza 1854., i to zajedno sa 6% od 16. studenoga 1873. zaostavšimi kamatami, pošto nije bio kamatni rok od 16. svibnja 1874. namiren, usljed česa su i nastale posljedice spomenutoga §. 195.

Na ovu tužbu izda prvi sud platežni nalog tuženomu, koji navede proti platežnomu nalogu sliedeće prigovore: Kupio sam sadanju kuću u Pragu 9. siečnja 1873.; kamate utužene glavnice dospiele su za moga držanja kuće prvi put 16. svibnja, a drugi put 16. studenoga 1873.; svaki put je tužeći skrbnik sam po kamate došao, koje su mu odmah bile izplaćene. Početkom svibnja 1874. odvezao sam se u kupelj, nu prije

Digitized by Google

odlazka predao sam kćeri si Juliji dotični iznos, da ga u ime 16. svib. dospjevajućih polugodišnjih kamatâ uruči tužitelju, kad dodje po nje. Moja kći dakle imala je pripravljeni novac za tužitelja, ali ovaj nije po nje došao, a kad sam se vratio, iznenadio me je nazočnom tužbom. Ovdje se radi o naplati izvan pogodbe, jer ja sam dužan platiti ne kao osobni dužnik, nego kao vlastnik hipoteke. Po §. 1420. o. g. z. ima dužnik novac u pripravi držati, a vjerovnik dužan je doći po nj u stan dužnikov. Ja sam dakle učinio svoju dužnost, al tužitelj je propustio doći po novac, njega dakle imaju stići sve posljedice (§. 1419. obć. gr. zak).

C. k. zemaljski sud pražki ukine odsudom od 14. studenoga 1874. br. 32117. platežni nalog te odbaci tužbu.

Razlozi:

Polag zadužnice od 16. svibnja 1866. obvezaše se tadanji vlastnici kuće br. 52 u Pragu Franjo G., Amalija E. i Viktor G., da će od zajma sa 1160 for., što im ga je dr. K. kao skrbnik Julije St. pružio, plaćati 5% kamate u polugodišnjih rokovih bez ikakova odbitka uz posljedice §. 195. car. pat. od 9. kolovoza 1854. i to u Pragu. Ove 5% kamate bijahu na 6% povišene.

Ova obveza, uknjižena na dotičnoj kući, prešla je na tuženika J. Kominka usljed kupo-prodajne pogodbe, sklopljene dne 9. siečnja 1873. i polag propisa §. 443. ob. gr. zak. J. Kominek je dakle obvezan, da sa 6% u Pragu ukamati zajam, uknjižen na njegovoj kući. A toga on niti netaji, nego prigovara, da je bio pripravan namiriti dospjevše kamate od s pomenutoga zajma.

Nastaje dakle samo pitanje: je li tuženi vlastnik hipoteke dužan plaćati kamate kod tužitelja, ili mora li tužitelj kao zastupnik vjerovnice potražiti dužnika u njegovom prebivalištu i tu od njega naplatu iskati.

Po §. 1420. obć. gr. zak. imao je J. Kominek, kao hipotekarni dužnik, kamate dne 16. svibnja 1874. plative, u svojem prebivalištu, t. j. u svojem stanu platit. U zadužnici bo od 16. svibnja 1866., koja tuženika, kao sadanjega vlastnika kuće br. 52 po §. 443. obć. gr. zak. isto tako veže, kao i prijašnje dužnike, naznačen jest Prag kao mjesto izplate, podnipošto pako nije hipotekarnomu dužniku naložena dužnost, da dospjevše kamate plati u stanu vjerovnice ili njezinoga zastupnika. A jer u tom smjeru nije bilo ništa utanačeno, valja jedino §. 1420. o. gr. z., pa u tom slučaju može se govoriti samo o propustu vjerovnikovu, koji je imao kamate u vrieme plativosti primiti u stanu dužnikovu, nipošto pako o propustu sa strane tuženika.

Nemože se dakle misliti, da su nastali uvjeti §. 195. car. pat. od 9. kolovoza 1854. br. 208. drž. zak., a nebi se to ni onda moglo tvrditi, kad bi se i dokazalo, da je tuženik izjavio tužitelju — kako tvrdi — kad je ovaj po drugi put kamate primao, da u buduće neće plaćati ni

Digitized by Google

kamata, niti glavnice odpovjedati; tužiteljeva bo je bila dužnost, da kod dospietka trećega kamatnoga roka na čisto izvede, da se dužnik protivi izpuniti svoju obvezu i plaćati kamate, pa da nastaju posljedice §. 195.

Na tužiteljev priziv ukine c. k. prizivni sud češki svojom rješitbom od 28. prosinca 1874. br. 33.383 odsudu prve molbe, a platežni pako nalog od 11. srpnja 1874 br. 19.277 proglasi valjanim.

Razlozi:

Rješenje ovoga slučaja zavisi ob odgovoru na pitanje: da li se onda, ako vjerovnik i dužnik stanuju u istom mjestu i ako je naplata u istom mjestu samo u obće ugovorena, ima platit u stanu vjerovnika ili dužnika; tužba bo može se samo onda smatrati obrazloženom, ako se drži, da je tuženi dužnik imao platit u stanu vjerovničina skrbnika dospjevše kamate.

Medju strankami prieporno pitanje, da li ovdje valja prva ili druga alinea §. 1420. obć. gr. zak., netreba ovdje razglabati; jer, ma se i pristalo uz tuženika, da se ovdje radi ob izplati izvan pogodbe, mora se pra svršiti njemu na štetu. Zakonita bo ustanova, da u tom slučaju dužnik u mjestu svoga prebivališta platiti imade, može se polag jasne rieči §§. 1420. i 1424. obć. gr. zak. samo u tom smislu tumačiti, da dužnik mora vjerovniku donieti novac.

S tih razloga preinačuje se odsuda prve molbe i platežni se nalog uzdržaje u krieposti.

Na previdnu žalbu tuženika potvrdio je najviši sud odsudu druge molbe.

Razlozi:

Franjo G., Am. E. i Viktor G. izrično su se obvezali svojom zadužnicom od 16. svibnja 1866., da će glavnicu od 1160 for. Anki St. sa 5% u polugodišnjih dekursivnih rokovih uz posljedice §. 195. car. pat. od 9. kolovoza 1854. ukamatiti. Izjavom S. Meroresa ddto. 17. studenoga 1872 povišene su kamate na 6%, te je bilo i napomenuto, da će se izručivati skrbniku Anke St.

Obveza ova prešla je i na tuženika, koji je na temelju pogodbe od 9. siečnja 1873 preuzeo kuću istu, na kojoj je glavnica uknjižena, te je tim bio obvezan da plaća 6% kamate od spomenute glavnice u polugodišnjih dekursivnih rokovih. Ako i je tuženi imao novce na izplatu u pripravi, ipak tim nije opravdan propust naplate kamata, niti on tim riešen pravnih posljedica propusta. Činjenica, da je skrbnik dva puta svoga pisara poslao po kamate, te da ih je tuženik platio u svom stanu, netemelji još obveze za skrbnika, da svaki put šalje po kamate u stan tuženikov, niti sačinjava učin, koji bi obrazlagao uporabu §. 863. ob. gr. zak.

(Riešitba c. k. najvišega suda od 1. travnja 1875 br. 2411.)

(Iz češkoga „Pravnika“.)

Digitized by Google

I za stranu ml. zadrugara sklopljene kupoprodajne pogodbe o prodanih nepokretnostih nadležan je odobravati kr. sudbeni stol. (K uporabi §. 7 zakona od 3. ožujka 1874 i §. 81 gradj. sudovnika.)

Aleksa, Marta i Marija Česamić zadrugari kbr. 70 iz Kućanaca podnieli su kot. sudu u M. molbenicu de praes. 17. siečnja 1881 br. 646., da se nadtutorstveno odobri kupoprodajni ugovor od 10. studenoga 1880 za štran ml. Stevana, Barbare i Kate Čeramić, te ml. Alekse, Josefine i Teodora Čeramića, glasom kojega ugovora je zadruga Čeramić $^1/_4$ urb. selišta gr. nap. broj 27 občine Kućanci po Kuzmanu Laziću za 222 for. a. vr. prodala.

Kotarski sud u M. postupao je s upitnom molbom po propisu §. 81 sudovnika tako naime, da je nakon zaiskana popunjenja molbe ob istoj dana 30. ožujka t. g. odredio i obavio preslušanje stranaka i odlukom svojom od 4. ožujka 1881 br. 1008 je sve odnosne spise kr. sudbenomu stolu u O. kao nadtutorstvenoj oblasti predložio, da rečeno nadležno sudište odnosni kupoprodajni ugovor od 10. studenoga 1880 u meritorni pretres uzme, da ga nadtutorstveno za stran maloljetnih odobri ili odobrenje uzkrati.

Kr. sudbeni stol u O. je svojom odlukom od 16. travnja 1881 br. 2030 izjavio se nenadležnim, da ugovor od 10. studenoga 1880. sklopljen medju zadrugom Čeramić i zadrugom Lazić nadtutorstveno odobri motivirajuć to onamo, da je taj ugovor kotarski sud u M. po §. 7 zakona od 3. ožujka 1874 nadležan sam odobriti.

Povodom ovoga prepora o nadležnosti zamolio je kotarski sud u M. riešenje kr. ban. stola upiruć svoje izvješće i predlog na propise §. 81 sudovnika, da se sudbeni stol naputi na meritorno riešenje zamolnice od 4. ožujka 1881 br. 1008, odnosno da mu se naloži, da imade odnosni kupoprodajni ugovor odobriti, ili mu odobrenje uzkratiti.

Kr. banski stol pristupio je svojim riešenjem od 1. srpnja 1881 broj 8070 mnenju kotarskoga suda u M. izričuć, da je za odobrenje prodaje nepokretnih stvari, spadajućih sirotam po §. 81 gr. sudovnika nadležan kr. sudbeni stol u O., te da su ujedno odnosni spisi ustupljeni istomu sudbenomu stolu na dalnje nadležno uredovanje. Dr. A. S.

II. Kazneno-pravni.

K §§. 104. i 105. kaznenoga zakona.

C. k. najviši kao kasacionalni sud u Beču uvažio je u javnoj 1. ožujka 1880 držanoj razpravi žalbu ništovnu Samuela B., Jakova O., Ivana M. i Franje K., podnesenu proti osudi okružnoga suda u Ugar-

Digitized by Google

skom Hradištu od 15. rujna 1879., kojom su proglašeni: 1) Samuel B. krivcem zločina zloporabe uredovne vlasti i to primanjem mita u poslovih zvanja svoga u smislu §. 104. kaz. zak. 2) Jakov O. i 3) Ivan M. krivci zločina zavedenja na zloporabu uredovne vlasti u smislu §. 105. k. z. i 4) Franjo K. sukrivcem zločina zavedenja na zloporabu uredovne vlasti u smislu §§. 5. i 105. — te dokinuv rečenu odsudu prve molbe odredio je, da se stvar Samuela B. vrati istomu okružnomu sudu, da opetovano povede razpravu te izreče novu osudu; a ostalu trojicu t. j. Jakova O., Ivana M. i Franje K. na temelju §. 259. k. p. riešio je obtužbe.

Razlozi:

Sud prve molbe proglasio je Samuela B., trgovca i bivšega načelnika židovska občine u ug. Brodu, krivim zločina primanja mita u uredovnih poslovih, počinjena tim, što je kao član kotarskoga školskoga vieća vršeć svoju službu, kod popunjivanja nadučiteljskoga mjesta u Nivnicih god. 1874. od molitelja za to mjesto, Jakova O., primio 350 for., a istim načinom pri popunjivanju mjesta nadučitelja u Vlahovici god. 1876. primio je od 100 for., što mu ih je Ivan M. obećao i Franjo K. poslao.

Prvi sud proglasio je nadalje imenovane nadučitelje Jakova O. i Ivana M. krivimi zločina zavedenja na zloporabu uredovne vlasti, počinjena tim, što su zamoliv spomenuta mjesta nadučiteljska, podmitili Samuela B., da kao član kotarskoga školskoga vieća za nje glasuje, i to Jakov O. svotom od 350 for. a Ivan M. svotom od 100 for., čim su nastojali zavesti Samuela B. kao činovnika, u slučaju podieljivanja mjesta, da povriedi uredovne dužnosti svoje.

Napokon proglasio je prvi sud Franju K. sukrivim zločina u smislu §§. 5. i 105. kaz. z. i to s razloga, što je on mito od 100 for., koje mu je Ivan M. za Samuela B. predao, istomu Samuelu B. u pismu poslao i tim hotimice doprineo činu, što ga je Ivan M. bio naumio, te kojim je Samuel B. imao biti zaveden na zloporabu uredovne dužnosti.

Ovu odsudu pobijaju svi odsudjeni na temelju ustanova k. p.

I. najprije valja uvažiti, da li je Samuel B. kao glasujući član c. k. kotarskoga školskoga vieća sbilja bio podmetom zločina u §. 104., i predmetom zločina u §. 105 k. z. zak. navedenoga.

Svi okrivljeni doduše su nastojali dokazati, da valja u ovom slučaju na to pitanje niječno odgovoriti, te su navadjali suglasno, da se vršenje prava predloga po c. k. školskomu vieću prigodom popunjivanja učiteljskoga mjesta nemože smatrati činom vladinim, nego pukim pravom začastnim, koje ovlašćenik niti vršiti nemora i koje mu nikakovih dužnosti nenalaže; da dakle člana kotarskoga školskoga vieća, Samuela B., nevalja smatrati činovnikom u smislu §. 101. kaz. zak., da se zatim niti

Digitized by Google

pojam podieljivanja mjesta nemože protezati na predlaganje učitelja po c. k. kot. školskom vieću, jer učitelja definitivno neimenuju oni, koji su ovlašćeni predložiti ga, nego zemaljski školski ured; s toga dakle dá se je na djelo obtuženih krivo uporavila ustanova §. 104., i na koliko se tiče, §. 105.

Ali ovi ništovni razlozi nisu temeljiti te se neslažu s odlučujućimi ustanovami obstojećih zakona. Jer po čl. 17 al. 4 temeljnoga državnoga zakona od 21. prosinca 1867 (br. 142 drž. zak. l.) te po §. 1 državnoga školskoga zakona od 25. svibnja 1868 (br. 48 drž. zak. l.) pridržano je pravo vrhovne uprave i nadzora nad javnom obukom i uzgojem samoj državi.

Po §. 1 moravskoga zemaljskoga školskoga zakona vrši državi pripadajuće pravo nadzora nad školami mjestno, kotarsko i zemaljsko školsko vieće.

Zakon dakle izrikom proglašuje kotarsko školsko vieće državnim organom, te mu je s toga razloga i dao naslov „carsko-kraljevsko“ (§. 34), a osim toga odredjuje u §. 24, da mora članove kotarskoga školskoga vieća, koji su kao zastupnici konfesionalni izabrani, potvrditi namjestnik dotične zemlje, a napokon se §. 44 ustanovljuje, da članovi kotarskoga školskoga vieća imadu prije nego nastupe svoju službu, na mjesto prisege obećati pred predsjednikom vjernost i poslušnost caru, obdržavanje državnih temeljnih zakona i svih ostalih zakona, a konačno i to, da će savjestno vršiti dužnosti svoje.

Isti školski zakon ustanovljuje dalje u §. 18, da neposredno iza mjestnoga školskoga vieća pripada nazor kotarskomu školskomu vieću; u §. 25, da kotarskomu školskomu vieću obzirom na sve javne pučke učione pripada onaj djelokrug, koji je po prijašnih propisih pripadao političkim kotarskim uredom i nadzornikom pojedinih školskih kotara; tako napose, uz druge tamo nabrojene javne poslove, imade izpražnjena na školah mjesta privremeno popunjivati, a kod definitivnoga popunjivanja sudjelovati; državni zakon proglasio je podučavanje na javnih učionah javnim uredom.

Uvaživ ove ustanove zakona, nemože se dvojiti o tom, da kotarsko školsko vieće, vršeći državni nadzor nad učionami, obavlja poslove vladine; da dakle djelokrug kotarskoga školskoga vieća označen u §. 25 zemaljskoga onoga zakona, obsiže uredovno-vladine poslove; da je to osobito vladin posao, popunjivati na školah izpražnjena mjesta te sudjelovati kod definitivnoga njihovoga popunjivanja; da dakle glasujući član c. k. kotarskoga školskoga vieća u istom vrši vladin posao; da se po tom u svakom slučaju mora Samuel B. u ovom njegovom svojstvu smatrati za **činovnika** u smislu §. 101 kaz. zak.

Digitized by Google

U ovom smjeru uporavila je osuda sasma točno zakon na djelo Samuela B.

Isto tako posve je temeljito mnenje suda prve molbe, da se spomenuta uredovna vlast Samuela B. proteže i na popunjivanje mjesta učiteljskih.

Moravski zemaljski zakon od 24. siečnja 1870 ustanovljuje u §. 6, da ono prvo predlaganje, što su ga do onda imale občine, prelazi na kotarsko školsko vieće, a u §. 10, da na predlog ovlašćeno kotarsko školsko vieće ima tečajem četirih tjedana, nebuduć vezano predlogom mjestnoga školskoga vieća, izabrati molitelja, koji mu se čini najsposobnijim, te ga uz sve spise priobćiti zemaljskomu školskomu vieću.

§. 50 al. 4 drž. zak. od 4. svibnja 1869 (br. 69 drž. zak. l.) naročito odredjuje, da učitelje definitivno imenuje zemaljsko školsko vieće, al da ovo može predloženoga, koji svim zakonitim uvjetom zadovoljava, samo onda odbaciti, ako ima tako znatnih moralnih pogriešaka ili čina, radi kojih bi se i imenovani učitelj morao odpustiti.

Osim ovoga jedinoga slučaja mora zemaljsko školsko vieće, pozivom na predlog, imenovanomu učitelju izdati dekret ob imenovanju u smislu §§. 12 i 13 zemaljskoga školskoga zakona.

Predlog dakle odlučuje u nazočnom slučaju, gdje se radi o podieljenju mjesta. Ali i neobziruć se na to, nezahtjeva se za zločin §. 104 kaz. zak., da činovniku, komu se je mito dalo ili se kanilo dati, pripada pravo pedieliti mjesto; dovoljno je, ako je on pozvan, da bitnim načinom n. pr. kao izvjestitelj ili votant, sudjeljuje kod odluke, kao što je to dokazano glede obtuženoga Samuela B. kao člana kotarskog školskoga vieća, koji je kao takav glasovao za spomenute učitelje.

Neima pako nikakove važnosti, što ovlaštenik predlog ovaj nemora izvršiti, (jer ako ga neizvrši, preuzet će to pravo po §. 15 zemalj. zakona školsko zemaljsko vieće); tim se bo nemienja ništa na značaju funkcija kotarskoga školskoga vieća kao javne oblasti, a osim toga nečini predlaganje puko začastno sukromno pravo; jer ma i bilo kotarskomu školskomu vieću na volji, da predlog obavi ili ne, ipak, kad ga obavlja, dužan je svaki sudjeljujući član svoju službu vjerno, točno i po zakonu obaviti.

Nu premda se po ovom, što je do sada navedeno, mora priznati, da se je na djelo Samuela B. točno uporavila ustanova §. 104 k. z., ipak mora se njegovoj ništovnoj žalbi dati mjesta i osuda, koliko se njega tiče dokinuti.

Sud prve molbe propustio je najme sasma točno izviditi posljednje obilježje zločina, o kojem se ovdje radi po §. 104 kaz. zak., da je naime Samuel B. doduše službu svoju po dužnosti vršio, ali da ga je mito privolilo na to točno vršenje dužnosti; §. 104

Digitized by Google

kaz. zak. izrično iŝće, da se služba obavi po dužnosti, ali samo usljed primljenoga ili obećanoga mita; činovnik mora dakle dužno obavljenje službe svoje odvisnim učiniti o takovu činu, on mora naime izrično ili muče, n. pr. tim, što zateže s izvršenjem, što uztraje u nakani stranci neprijaznoj itd. pokazati, da neće inače svoju službu po zakonu ili nikako obaviti.

Naprama ovoj kvalifikaciji zločina izreka suda u ovom slučaju, da je Samuel B. mito primio, da kao član kotarskoga školskoga vieća svoju službu vrši, nije dovoljna da označi zločin prema obtužbi i da opredieli granice medju činom Samuela B. s jedne i medju zločini §. 101 kaz. zak. i prevarom s druge strane, koji se strožije kazne, osobito, ako se uvaži, da se u razlozih osude sasma općenito tvrdi, da je Samuel B. usljed mita obtuženim učiteljem imao svojim uplivom koristiti, ali da se pod takvim uplivom može razumievati i pripomoć nekažnjiva i izvanslužbena.

Kad se stvari ovako imaju, nije kasacionalni sud našao u presudi prvoga suda sve one momente, koji bi mogli biti temeljem rješitbi za slučaj Samuela B., zato se je morala uvažiti ništovna žalba Samuela B., osuda, koliko se njega tiče, dokinuti i naložiti prvomu sudu, da još jednom uzme u razpravu ovaj slučaj i onda izreče osudu.

II. Ništovna žalba obtuženih učitelja Jakova O. i Ivana M. opravdana je obzirom na ništovne razloge §. 281 al. 9 k. p.

Kao što je sud prve molbe pronašao, snubila su oba obtuženika Samuela B. mitom, da kao član kotarskoga školskoga vieća kod popunjivanja nadučiteljskih mjesta, za koje su oni molili, glasuje za nje, odaklje je sud izvodio, da su oni tim nastojali Samuela B. zavesti na pristranost ili na povriedu službene njegove dužnosti. Al u posljedici samoj, o kojoj su obojica nastojali, da najme Samuel B. glasuje za nje, nemože se još nazirati pristranost ili kakova povrieda službenih dužnosti; a niti obtužba niti osuda negovore o tom, da su si obtuženici bili sviestni kakovih zakonitih zaprieka, i da su nastojali na štetu drugih odstraniti ih. S toga se može kod obajuh obtuženih samo to predmievati, da su mitom nastojali skloniti Samuela B. da valjano vrši svoju službu.

Ovaj čin obajuh učitelja po jasnom smislu §. 105 kaz. zak. nespada više pod njegovu sankciju, a nemože utemeljiti ni sukrivnje po §. 5 za zločin §. 104 kaz. zak., jer valja držati, da §. 105., ako neće da bude inače suvišnim, obuhvaća sve kaznene slučajeve davatelja mita.

Djelo obtuženih učitelja nesadržaje dakle ništa kažnjivoga pa s toga je valjalo, neobaziruć se već ni na dalnje ništovne razloge §. 281 al 5 i §. 9 a. k. p., ništovnoj žaobi Jakova O. i Ivana M. mjesta dati, osudu, na koliko se njih tiče, dokinuti te obojicu obtužbe riešiti.

Digitized by Google

III. S istih razloga mora se oslriešiti i Franjo K., jer ako glavni čin obtuženoga Ivana M nije kažnjiv, nemože ni njegov pomoćnik Franjo K. biti sukrivcem.[1]

(Riešitba c. k. najvišega suda kao kasacionalnoga od 1. ožujka 1880, br. 12.535.)

Književnost.

Premda se njemačko trgovačko pravo pohvaliti može znamenitom literaturom ne samo obzirom na njezin obseg već i pogledom na unutarnju njezinu vriednost, to se ipak dan na dan pojavljuju nove knjige na tom polju. Tako je ove godine jedva počelo izlaziti djelo: „Lehrbuch des Handelsrechts von Dr. J. Fr. Behrend", profesor na sveučilištu u Greifswaldu, kad se eto pojavi nova knjiga pod naslovom: „Handbuch des deutschen Handels-, See- und Wechselrechts", izdaje dr. W. Endemann, profesor prava na sveučilištu u Bonnu. Od najprije navedene knjige izašla su do sada dva svežčića, a od druge prva polovina prvoga svezka. Jedna i druga knjiga nosi u trgovačkoj literaturi dobro poznate i znamenite firme, koje nam bez dvojbe jamče, da će se započeto djelo valjano kraju privesti. Nakana Behrendova jest, razviti sustavnim načinom današnje njemačko trgovačko pravo u dva svezka, u prvom svezku biti će govora ob općem trgovačkom pravu ili o trgov. pravu u pravom smislu, dočim će drugi svezak sboriti o posebnom trgovač. pravu t. j. o mjenbenom i pomorskom pravu, te o pravu osiguranja. Istom nakanom poduzeo je, čini nam se i dr. Endemann svoji rad. Sbog nedostatka obsežne i sustavne knjige o trgovačkom, pomorskom i mjenbenom pravu složio se je on sa još 19 prvih učitelja te struke u namjeri, da što točnije protumači pozitivne ustanove toga prava. Što se tiče sustava ovoga djela, to je ono zasnovano ovako: Prije svega dolazi uvod od profesora dr. Endemanna, a zatim se čitavo djelo dieli u pet posebnih knjiga. Prva knjiga govori ob osobnom pravu; pisci pojedinih poglavja ove knjige jesu: ministerijalni savjetnik barun Völderndorff, sudbeni viećnik Primker, te

[1] Osudom istoga c. k. okružnoga suda u Ug. Hradištu od 24. svibnja 1880, izrečenom nakon opetovano provedene i dovršene razprave proti Samuelu B. proglašen je ovaj (Samuel B.) krivim zločina zloporabe uredovne vlasti po §. 104 kaz. zak., počinjena tim, što je kao član c. k. kotarskoga školskoga vieća u ug. Brodu, kod predlaganja Jakova O. za mjesto ravnajućega učitelja u Nivnicih, doduše svoju službu po svojoj dužnosti vršio, ali da ju vrši, primio od molitelja Jakova O. novčano mito u iznosu od 350 for.

Digitized by Google

profesori Wendt, Lästig i Wolf. Predmetom druge knjige jesu „objekti trgovačkoga prometa“; pojedine odsjeke ove knjige pišu financijalni nadsavjetnik Koch, te profesori Endemann, Brunner, Klostermann i Cohn. U trećoj knjizi razpravljaju se „trgovački poslovi“, a pojedina poglavja pišu profesori: Regelsberger, Gareis, Grünhut, Cohn, Endemann, Schoth, König i Westerkamp. Četvrta knjiga razpravlja o pomorskom pravu, pisci pojedinih naslova jesu: Levis, Schröder i Reatz; i napokon tumači profesor Kuntze u petoj knjizi pravo mjenbeno. Dosada je od prve knjige izdan samo odsjek prvi i drugi, a od trećega odsjeka, koji sbori o „družtvih“ trgovačkih „obći pregled“ i jedan dio o javnih družtvih.

Sustav Behrendova trgovačkoga prava nije nam poznat iz onoga, što je do sada sviet ugledalo. Prvi svežčić prvoga svezka sadržaje „uvod“, zatim prvu knjigu „pravna vrela i područje njihove uporabe“; druga knjiga „obavljanje trgovačkoga obrta“ protegnula se u svežčić, koji je sviet ugledao upravo ovih dana, te koji završuje §. 53. „ o zastupstvu“. U potanju kritiku ovih djela nemožemo se naravski dotle upustiti, dok nedobijemo čitavo djelo; nu za danas možemo već spomenuti, da nam se sustav niti jednoga niti drugoga djela nimalo nesvidja, te da u njem, kraj svega toga, što su radnici tih djela učeni i glasoviti muževi, nemožemo naći nikakova znanstvena temelja. Sustav Endemannovoga trgovačkoga prava čini nam se posve samovoljan; a sustav Behrendov nemožemo u obće smatrat sustavom, već porazbacanim materijalom, inače bo neznamo, kako bi krstili onu razporedbu, koja u prvoj knjizi „pravna vrela“, govori o trgovačkih poslovih i o trgovcu, a u drugoj knjizi „obavljanje trgovačkoga obrta“, razpravlja ob osobi trgovca, o trgovačkom poslu i principalu, o trgov. registrih itd. Napokon se čini, da će oba djela o mjenbenom pravu razpravljati kao o kakovom priliepku k pravu trgovačkom. Nam se ovaj postupak ne čini nimalo znanstvenim, jer ili valja mjenbeno pravo razpravljati posve samostalno, kao posebnu granu gradjanskoga prava, ili ga valja prilagoditi sustavu prava trgovačkoga i to onomu dielu, koji govori o pravu obveznom.

Dokle god se trgovačko pravo nebude obradilo na temelju znanstvenoga sustava, koji proiztiče iz naravi same stvari, dotle može bitĺ govora o valjanoj i znanstvenoj razpravi pojedinih dielova trgovačkoga prava, nu o sustavnom trgovačkom pravu govoriti se neda; dok se pako to neučini, čini nam se, da je za naukovnu knjigu mnogo shodnije tumačiti propise trgovačkoga prava methodom legalnom.

Nu abstrahirajuć od samoga sustava, te smatrajuć u Behrendovom i Endemanovom trgovačkom pravu pojedina poglavja kao samostalne razprave, neima dvojbe, da će oba spomenuta djela svakomu pravniku, koji

Digitized by Google

se bavi tim predmetom, biti dobro došla, te da će svako od njih osobitom koristi njim i moći poslužiti. —

Viestnik.

Hrvatski sabor otvoren je svečanim načinom 27. rujna o. g.

— Školska godina 1881/2 počimlje kao na ostalih zavodih tako i na hrv. sveučilištu 1. listopada. Pravo-povjestni državni izpiti za rok listopadski počimlju 5. ovoga mjeseca.

Na fakultetu pravo- i državoslovnom predavati će se u zimskom poljeću sliedeći predmeti:

J. r. prof. dr. Stjepan Spevec: poviest i institucije rimskoga prava. — J. r. prof. dr. A. Bresztyensky: Hrvatsko-ug. privatno pravo, gradjanski parbeni postupnik. — J. red. prof. dr. L. Marjanović: Pravo katoličke crkve s obzirom na partikularno pravo u austro-ug. monarhiji valjano; kanoničko pravo grčko-iztočne crkve s obzirom na partikularno pravo metropolije karlovačke. — J. r. prof. dr. K. Vojnović: Sveobći dio austrijskoga civilnoga prava, stvarno pravo i obćenito obvezno pravo. — J. r. prof. B. Lorković: nauku narodnoga gospodarstva, nauku upravnu, nauku o državnom proračunu. — J. r. prof. dr. J. Pliverić: Obće državno pravo, obću pravnu poviest. — J. izvanred. prof. dr. Janko Čakanić: Kazneno pravo, pravnu filozofiju. — J. r. prof. dr. Franjo Vrbanić: Mjenbeno pravo, trgovačko pravo, obću statistiku. — Priv. docent dr. Al. Egersdorfer: Obće austr. pravo, obći dio i stvarna prava, tužbe s bezrazložnoga obogaćenja. — Honor. docent dr. M. Sachs: Sudbeno ljećničtvo. — Honor. docent Dane Rasić: Državno računoslovje.

— † Dr. Matija Smodek. Dana 23. rujna preminu u Belovaru poslje kratke bolesti u 74. godini dobe dr. Matija Smodek, umirovljeni profesor kr. pravoslovne akademije, član kraljevinskoga suda i kr. savjetnik. Pokojnik pripadaše onoj u početku malobrojnoj četici muževa, koja zamisli liepu misao, narod hrvatski duševno preporoditi. Plemenita srca, bistra uma i neumorne radinosti Smodek je kao profesor savjestno vršio svoje zvanje, njegovao patriotičke misli u mladeži i ovim se neiznevjeri nikada pa ni onda, kada je bio najveći grieh osjećati se hrvatskim rodoljubom i zagovarati misao narodnoga razvoja. Ovaj će list svakako donieti obširniji životopis pokojnika, koji je 24. rujna u Belovaru sahranjen velikim saučešćem pučanstva, i napose inteligencije tamošnje. Pravo- i državoslovni fakultet našega sveučilišta položi krasan vienac na lies njegov, a dr. J. Ružić odvjet. i kr. javni bilježnik u Belovaru protumači prisutnim pred otvorenim grobom rad i zasluge vrloga pokojnika, komu neka bude lahka zemlja.

— Dragutin pl. Koretić, viećnik kr. stola sedmorice stavljen je na vlastitu molbu u stanje mira, te mu je tom prigodom izraženo previšnje priznanje za revno mnogogodišnje službovanje. — Isto tako umirovljen je Stjep. Gmaz, predsjednik kr. sudbenoga stola u Belovaru — oba bijahu čestiti i sdušni sudci.

— Šišman pl. Farkaš, viećnik kr. banskoga stola imenovan je viećnikom kr. stola sedmorice.

— Dr. Matija Štefinović, odvjetnik, preselio se je iz Zagreba u Osiek i ondje otvorio odvjetničku pisarnu u gornjem gradu.

Digitized by Google

— † Ivan Ožegović-Barlabaševački, viećnik kr. banskoga stola preminuo je 27. rujna u Križevcih, gdje je i zakopan 29. Pokojnika, komu bijaše 55 god., riesile su liepe gradjanske krieposti. Lahka mu zemlja.

Pravničke svaštice. Ministarstvo pravosudja kraljevina i zemalja zastupanih u car. viećU namjerava urediti pravne odnošaje pravnih vježbenika i prislušnika. U tu svrhu kani predložiti osnovu zakona, kojim će se ovim početnikom u sudbenoj praksi dati neke pogodnosti n. pr. umnožat i povisit će se adjuta, ali ujedno i upravi pravosudja dati veće pravo disponiranja s njimi naročito pravo, da ih može pridieliti okružnim i kot. sudovom na selu.

— Odvjetničtvo u Ugarskoj. Od g. 1875 do 1880 uključivo, dakle za šest godina, držana su u Ugarskoj i Erdelju 1332 odvjetnička izpita, a medju ovimi 110 izpita za poslove mjenbene; dodju dakle na jednu godinu 222 izpita.

— Dohodak francezkih občina iznosio je g. 1878 svega 427,646.709 franaka. U ovoj svoti nisu sadržani: prirez na izravni porez, robota i školarina, nego samo octroi, namet i takse.

Robota cestovna postoji u Francezkoj po zakonu od g. 1836; svako mužko čeljade od 18 do 60 god. mora za uzdržanje i gradnje občinskih puteva tri dana u godini raditi; tko ima marve mora isto toliko vremena s njom na cesti raditi. Dužnost ta može se odkupiti po tarifi, koju odredi glavno viece departementa. God. 1875 reprezentirala je robota 56,663.000 franaka; odatlje dano je radnje in natura u vriednosti od 34 mil., a odkupljeno za $22^1/_2$ mil. Ovom robotom sagradjeno je u Francezkoj od g. 1837 do 1861 občinskih i poljskih puteva 200.000 kilometara sa troškom od 1718 mil. franaka.

— Prištednje u Francezkoj. Čuveni francezki narod. ekonom Pavao Leroy-Beaulieu cieni, da se u Francezkoj svake godine prištedi do dvie miliarde franaka; za vlade Napoleona III. cienili su tu godišnju prištednju na 600 mil. U cielom ostalom civiliziranom svietu, tvrdi isti pisac, da se prištedi do deset miliarda.

Imenovanja. Josip vitez Thyerry imenovan je kr. kot. sudcem u Delnicah; Aleksander Gajer, dr. Nikodem Jakšić, dr. Ladislav Balog, Kornel Festetić i Petar Brusić povjerenici za sastavljenje gruntovnica; Vladimir Jakopović viećničkim tajnikom kod kr. sudb. stola u Zagrebu; Andrija Milić, Franjo Pinterović i Slavoljub Gavez kot. pristavi, i to prvi kod kr. kot. suda u Sisku, drugi kod kr. kot. suda u Čazmi, a zadnji extra statum kod kr. kot. suda u Slatini; Franjo Žigrović, Dragutin Jurković i Jos. Kop'un podžup. perovodjami, ova dva potonja extra statum; Marcel Kiš viec. tajnikom i zamjenikom drž. odvjetnika kod sudb. stola u Zagrebu; Gjuro Vrbanić prislušnikom u obsega kr. banskoga stola; Antun Koljevina perovod. vježbenikom u obsegu kr. zemalj. vlade: Nikola Došen pravnim vježbenikom kod sudb. stola u Ogulinu; napokon imenovan je Dragutin Riedl kr. financ. perovodnim vježbenikom.

Premještenja. Viećnički tajnik Kornel Festetić, dodieljen kr. kot. sudu u Karlovcu, kr. sudb. stolu u Osiek; kot. pristav Julijo Wodwařka iz Zlatara u Karlovac; viećnik Nikola Predoević iz Osieka u Požegu; August Banekoviće sudb. pristav iz Petrinje ka kot. sudu u Krnjak.

Stečaji. Karl Kornitzer protok. trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu. — Z. i m. u. im. odvj. Makso Steiner, zam. odvj. dr. Goldmann. — R. pr. 10. prosinca o. g.

— Filip Selinger protok. trgovac u Slatini. — Kr. sudb. stol u

Digitized by Google

Ovršna dražba alikvotnoga diela nekretnina.

Ovaj je članak više pitanje nego li razprava. Usljed zadružnih dioba i nasliedstva ima u našoj domovini mnogo suvlastničkih odnošaja; u Podravini jedva ima preko 40% samovlastnika. Važno je dakle pitanje: kako da vjerovnik konačno realizira svoju tražbinu proti jednomu od suvlastnika?

Uknjižba na dio ovršenikovih nekretnina stiče se bez zaprieke. Nu kod dražbene dozvole je praksa veoma nestalna. Jedan sud dozvoljava drugi nedozvoljava ovršnu dražbu ukupnih nekretnina radi duga jednoga suvlastnika.

I. F. izhodio je za svoju tražbinu proti jednomu suvlastniku ovršnu uknjižbu prava zaloga na dio ovršenikovih nekretnina.

Obe nižje molbe dozvoliše mu ovršnu dražbu ukupnih nekretnina. Stol sedmorice odbio je rješitbom od 22. studenoga 1879 br. 1342 obie niže odluke s razloga: „što je ovrhovoditelj zamolio radi duga jednoga suvlastnika ovršnu dražbu ukupnih nekretnina; što su te nekretnine, izim na ovršenika, unešene još i na druge suvlastnike, a ovrhovoditelj je stekao pravo zaloga samo na dio pripadajući ovršeniku; što su suvlastnici dužni po §. 525 gpp. dopustiti, da se poradi duga jednoga suvlastnika podvrgne dražbi svekoliko dobro samo u slučaju onom, ako je dobro, uzeto pod ovrhu, po zakonu nerazdielivo; što ovrhovoditelj nije dokazao, da su upitne nekretnine nerazdieljive, kako bi on to morao učiniti obzirom na propis §. 441 gpp.; što su dakle napram tomu suglasne niže odluke, dozvoljujuće dražbu rečenih nekretnina radi duga jednoga suvlastnika mimo izkaza, da su iste po zakonu nerazdieljive, protivne zakonu i sadržaju spisa.“

Usljed toga reasumirao je ovrhovoditelj dozvoljenu mu jur dražbu, priloživ svjedočbu dotičnoga občinskoga poglavarstva,

Digitized by Google

kojom se uredovno potvrdjuje, da se upitne nekretnine, bez znatna umanjenja njihove vriednosti, razdieliti nedadu.

Prvi sud odbi ovu molbu s razloga, što molitelj pridonešenom svjedočbom občinskoga poglavarstva nije dovoljno i kompetentno dokazao, da su upitne pod ovrhu uzete nekretnine po zakonu nerazdieljive.

U utoku branio je ovrhovoditelj svoju molbu ovako:

„Mojoj reasumirajućoj molbi priložena svjedočba občinskoga poglavarstva potvrdjuje, da se nekretnine, koje bi se imale ovršnoj dražbi podvrći, bez znatna umanjenja njihove vriednosti razdieliti nemogu.

§. 525 gpp. samo je specialan slučaj, pravna posljedica §. 843 ogz. Što potonja ustanova odredjuje o b ć e n i t o, odredjuje prvija napose za slučaj ovrhe. I bez dvojbe je zakonodavac, zahtievajuć u §. 525 gpp., da dražbi izvrgnut se imajuće dobro, ima biti p o z a k o n u nerazdieljivo, mislio na §. 843 ogz., u kojem se pojam o nerazdielivosti potanje ustanovljuje.

Ova se nerazdielivost može temeljiti bud na fizičnoj bud na pravnoj nemogućnosti diobe, koja je potonja u političkih zakonih ustanovljena; napokon odredjuje §. 843 ogz., da se zajednička stvar onda nerazdielivom smatrati imade, ako se nemože razdieliti, a d a s e n j e z i n a v r i e d n o s t z n a t n o n e u m a n j i.

Ovu potonju okolnost potvrdjuje uredovna svjedočba občinskoga poglavarstva.

Kako dakle da ista nepruža dovoljan dokaz o nerazdielivost upitnih zemalja?

Jer, kada je zajednička stvar po zakonu nerazdieljiva, odredjuje §. 843 ogz.. a jedan od nebrojenih tamo slučajeva sadržaje doprinešena po meni občinska svjedočba. O tom pako valjda nebude dvojbe, da mi je stavljeno na volju, da kojigod od tamo izbrojenih slučajeva nerazdieljivosti navedem i posvjedočim.

Napadnuta odluka tvrdi, da občinsko poglavarstvo nije nadležno za izdavanje takovih svjedočba.

Pitam prije svega: ako nije nadležno dotično občinsko poglavarstvo, tko je onda nadležan?

Digitized by Google

Tu bo se samo može pomisliti na političke ili sudbene oblasti. Ako pako nije nadležno mjestno poglavarstvo, još je manje nadležna podžupanija, a još manje sud. Jer odakle da ove oblasti poznadu mjestne okolnosti?

Sliedilo bi dakle, da ovakove i slične okolnosti nemože nijedna oblast posvjedočiti; sliedilo bi dalje, da koli §. 525 gpp. toli §. 843 ogz. za nazočni slučaj neimadu nikakve praktične vriednosti; sliedilo bi, da vjerovnik u slučaju §. 525 gpp. nebi mogao doći do namirenja. Jer kako i čim da posvjedoči nerazdieljivost zajedničkoga dobra?

Da li se koje dobro, bez znatna umanjenja njegove vriednosti, razdieliti dade ili ne, jest činjenica, koju nitko nemože posvjedočiti na način vjerodostojniji nego li dotično občinsko poglavarstvo, kojemu su najbolje poznate mjestne okolnosti, ciene, položaj zemljišta, vrst gojitbe za koju je najprikladnije itd. Očevidno je, da se kadkad jedna ral bez znatna umanjenja vriednosti razdieliti dade, a drugda da se deset ralih neda.

Ni najsposobniji vještaci nebi bili u mnogih slučajih kadri izreći tako osnovana suda kako upravo občinsko poglavarstvo. Jer vještačko mnienje osnivalo bi se većinom na objektivnih, teoretičkih momentih, dočim se sud občinskoga poglavarstva prilagodjuje individualnim odnošajem okolice, koji se samo iz neprekidne autopsije poznavat mogu; negledeć ni na to, da se za ustanovljenje takovih činjenica netraži nikakovo posebno vještačko usposobljenje. O njih bi mogao svaki seljak iz okolice izreći zdrav sud, a tim više dotično mjestno poglavarstvo."

Banski je stol, neuvaživ ovih razloga, jednostavno potvrdio prvosudnu odluku. Proti ovoj odluci ovrhovoditelj nije poprimio daljega pravnoga lieka, jer bi mu inače utočni troškovi proždrli cielu njegovu tražbinu.

Priobćeni izvadak iz ovrhovoditeljeva utoka predstavlja nam približno pravo stanje stvari. Još bi se dodati moglo, da §. 525 gpp. neiziskuje absolutan dokaz o nerazdielivosti sveukupna dobra, već samo govori o dobru, koje je po zakonih nerazdieljivo. Odatle bi se moglo pravilno zaključiti, da upitnu činjenicu (nerazdieljivost) netreba dokazati po strogih postupovnih pravilih,

Digitized by Google

već samo izkazati, posvjedočiti; onako isto na primjer kako se vriednost nekretnina u dražbenoj molbi nedokazuje, već samo posvjedočava.

Nu kako se iz gore navedene vrhovne rješitbe vidi, neusvaja vrhovno sudište ovu argumentaciju, već traži izrično dokaz o nerazdieljivosti dobara.

Sudbeni se dokaz može provesti samo na jedan od naznačenih u postupniku načina, a tu je po naravi stvari moguć jedino dokaz očevidom sudbenim.

Dakle, želi li ovrhovoditelj izvrgnuti prodaji ukupno dobro svih suvlastnika, treba da zaište sudbeni očevid po vještacih. Tek po uspjehu ovoga dokaza može mu se dozvoliti ili nedozvoliti prodaja cieloga zajedničkoga dobra.

Nu spomenuti mi je odmah, da se provedenju ovoga dokaza, dakle i nazoru najvišega sudišta, protivi neukloniva zaprieka; a ta je zaprieka sam postupovni zakon.

Dozvola i provedenje sudbenoga očevida predpostavlja ili jur predležeći ili bar budući kontradiktorni postupak. U ovrhi pako samoj neima niti može biti takova postupka. Parnice izlučne, na utrnuće ovršna prava i druge, mogu se doduše smatrati medjutomnimi parnicami u ovršnom postupku; ali u samom ovršbenom postupku nije moguća parnica. Ili je ovrhovoditelj dokazao pravo voditi ovrhu ili nije, U prvom se slučaju dozvoljuje ovrha, u drugom se nedozvoljuje. I tim je stvar svršena.

S toga bi rado znao, na kojem bi se zakonskom temelju na molbu ovrhovoditelja, mogao dozvoliti sudbeni očevid za ustanovljenje nerazdieljivosti zajedničkoga dobra.

Naravski, zagovaratelji pobijanoga po meni nazora dovikuju pozivom na §. 441 gpp. ovrhovoditelju: u svakoj ovršnoj prošnji treba da je po spisih dokazano pravo voditi ovrhu; ti si dokazao svoje ovršno pravo samo na dio ovršeniku pripadajućih nekretnina, kako dakle možeš tražiti prodaju ukupna dobra?

Na to bi ja odgovorio: ovrhovoditelj ni netvrdi da mu pristoji ovršno pravo na cielokupno dobro; on i sam veli, da se

Digitized by Google

ovo njegovo pravo ograničuje na dio ovršenikov. Ovrha se podnipošto neproteže na dielove ostalih suvlastnika. Najbolji dokaz, da se novčani ekvivalenti ostalih suvlastnika iz kupovnine izlučuju, a tražbina ovrhovoditeljeva namiruje iz onoga diela kupovnine, koj zamienjuje onaj alikvotni dio, u kojem je ovršenik suvlastnik zajedničkih nekretnina.

Očevidno je dakle, da §. 525 gpp. nestoji u nikakovom savezu sa §. 441 gpp., i ova tvrdnja nije više stvar subjektivna nazora ili znanstvena uvjerenja, već je bezdvojbeno i jasno na zakonu osnovana. To je Akilova peta gore navedene vrhovne rješitbe. Iz krivoga saveza onih dviju ustanova moradoše nastati i krivi zaključci.

Istina, ovrhovoditelj traži prodaju ukupna dobra, ali ga traži zato, jer inače svoje ovršno pravo proti jednomu od suvlastnika nebi realizirati mogao, a nebi ga mogao realizirati, jer se ovršenikov dio neda odieliti od zajedničkoga dobra.

Zakonodavac vidio se je pod ovom težkom alternativom: ili nedopustiti da se radi duga jednoga suvlastnika proda cielo zajedničko dobro, što bi značilo upropastiti ovrhovoditelja; ili to dopustiti, čime bi se mogli povrieditи interesi ostalih suvlastnika.

Ipak treće mogućnosti neima. Dakle, odlučiv se zakonodavac za potonju alternativu, zaokružio je ovu ustanovu moćnim jamstvom za interese ostalih suvlastnika.

Prvo je jamstvo to, da se zajedničko dobro može prodati samo onda, ako se ovršenikov dio u naravi izlučiti neda; drugo je jamstvo, da se ostali suvlastnici, pod inakom ništetnosti, na dražbu pozvati moraju. Sve ostalo što je u §. 525 gpp. navedeno, nije nikakva povlastica. Izkupiti tražbinu ovrhovoditeljevu, nabijati se s drugimi kod dražbe, to može ne samo suvlastnik već i svaki treći.

Ovršenik nemože dražbovati na vlastite svoje predmete. Dopustiv zakon njegovim suvlastnikom, da smiju dražbovati, htio je samo bezdvojbeno iztaknuti, da suvlastnici nisu ovršenici t. j. da se neradi o ovršnoj dražbi ukupna dobra, već izključivo samo ovršenikova diela.

Digitized by Google

Čitatelj još uvjek čeka na odgovor: na koji način da se dokaže nerazdieljivost zajedničkoga dobra?

Recimo da je naše gore razvijeno mnienje krivo.

Kod dražbene dozvole, tako rekosmo, izključen je kontradiktoran postupak, i zato dokaz sudbenim očevidom, koj takav postupak predpostavlja. S druge je strane očevidno, da se ovrha nemože nikako smatrati izvanparbenim predmetom. Ne samo zato, što sud u ovršnih slučajih nepostupa ureda radi u eminentnom, inkvizitornom smislu rieči.

Ali rekosmo, da imamo krivo; neka se očevid preduzme. Tu je moguće dvoje. Ili je zajedničko dobro razdieljivo ili nije razdieljivo.

U potonjem slučaju prodaje se cielo zajedničko dobro. Ako je pako zajedničko dobro razdieljivo, što onda? Vjerovnik nemože prisiliti dužnika, da razvrgne zajednicu ili pače da (dužnik) svoje suvlastnike na razvrgnuće zajednice tuži; njemu samomu pako manjka svaka aktivna legitimacija.

Nepreostaje dakle drugo van ovo. Vjerovnik traži prodaju pod ovrhu uzetoga diela svoga dužnika, i ovaj se dio prodaje.

Lahko je dokučivo, da se na ovakav alikvotan dio nebude našlo mnogo kupaca. Jer dok zajednica razvrgnuta nije posjed i uživanje je zajedničko, a tko će se dati u takovu zajednicu? Obično će dakle ovrhovoditelj biti dostalac. Jedan od suvlastnika nepristane na diobu. Onda mu tek valja dignuti novu parnicu na razvrgnuće zajednice.

Time je dosta kazano. Post tot discrimina rerum — opeta dugotrajna, skupociena parnica. On dobi i ovu parnicu, njegov mu se dio izluči, ali tuženik neće da mu namiri troška. Opeta ovršna uknjižba na alikvotan dio, sudbeni očevid, prodaja diela, izlučenje, nova parnica — in infinitum.

Ja sam ovdje nacrtao što se dogoditi može, ali što se sigurno nedogadja. Svaki pojedinac je najbudniji i najbolji čuvar i štitnik svojih interesa. Jasno je da alikvotni dio za suvlastnike ima nerazmjerno veću vriednost nego li za treće osobe, nego li za samoga ovrhovoditelja.

Nedosiže li uknjižena tražbina pravu vriednost alikvotnoga

Digitized by Google

diela, suvlastnici će ju radostno izkupiti; premašuje li ju pako, tad se sa suvlastnici može nabijati jedini ovrhovoditelj; i ovaj će radje pregorieti jedan dio svoje tražbine nego li da se izvrgne gore opisanim nepogodam i pogibeljim.

Zašto je ovo spomenuto? Htio sam praktično pokazati, da su suvlastnici najbolji zaštitnici svojih interesa, i svakako bolji od ma kakvoga očevida; htio sam pokazati, da nije ni praktično ni razložno ni baš potrebito zahtievati od ovrhovoditelja strog dokaz o nerazdieljivosti zajedničkoga dobra. U koliko bi ovaj dokaz manjkav bio, u toliko pospješuje postupak, učvršćuje javnu vjeresiju i olahkoćuje promet; kraj toga je budnost suvlastnika najsigurnija korektiva.

Ako bi i mnenje vrhovna sudišta bilo osnovano, ono ipak nebi značilo drugo van fiat justitia, pereat mundus. Ja nisam prijatelj, kamo li obožavatelj Hegelov. Ipak prigrljujem svim srcem njegov izpravak ove rečenice: fiat justitia, ne pereat mundus.

U kratko je moje mnienje ovo: U slučaju §. 525 gpp. nije treba da se izkaže, posvjedoči, nerazdieljivost zajedničkoga dobra. Po zakonu je nerazdieljivo dobro, koje se bez znatna umanjenja vriednosti razdieliti neda. Potvrda občinskoga poglavarstva o ovoj činjenici ima se dovoljnim dokazalom smatrati.

Mi smo na čistu. Ali je ovaj članak ostao pitanje za one, koji pristaju uz nazore vrhovnoga sudišta. Da je potaknuto ovdje pitanje od osobite važnosti, priznat će svi praktični pravnici. Bilo bi u redu i koristno, da se i sa protivničke strane razpravi. Za ovaj slučaj stavljam nuzgredno pitanje: šta onda, ako se nekoje čestice jednoga gruntovnoga tiela dadu, a druge nedadu razdieliti?

Dr. **Hinković.**

O stečaju više krivica.

(Konac.)

Uprava kaznione imajuć pred očima svoj zadatak, na kaznjeniku racijonalnim putem udjelotvoriti moralni popravak, neće ni časa posumnjati da u ovom slučaju mora upotriebiti dvojaka

Digitized by Google

sredstva: kako ona što su namienjena proti duševnoj surovosti (kod sudjenika osudjenog radi tjel. ozlede, potvore itd.), tako i ona, što ih rabi kod čeljadeta radi protuzakonoga koristoljublja osudjenoga (prevara, kradja pronevjerenje itd.). Da li će svoj posao u kraćem ili dužem vremenu dovršiti moći, to zavisi dakako od uredjenja zavoda i u obće od sredstva, koja zavodu na razpoloženju stoje; nu ako se uvaži, da su ova sredstva, koja kaznioni na razpoloženje stoje, jedna te ista za kaznjenike osudjene radi djela proiztičućega iz jednoga samo motiva, i za one, koji su sudjeni radi djela proiztičućeg (po predočenom slučaju) iz dvaju motiva, onda je lahko uviditi, da kaznioni treba upravo onoliko vremena pripustiti, koliko iziskuju dva zločinca skupa, od kojih je jedan obuzet surovošću do krajnosti, a drugi koristoljubljem do krajnosti. Badava će sud u osudi izreći: okrivljenik je počinio samo jedan zločin, pa i taj mu se samo kao pokušaj ubrojiti može — uprava kaznione imade pred sobom dva različita razno razvijena motiva, kojih sužbijanje iziskuje dvostruku snagu, pa zato i dvostruko vrieme. Tu je neizbježan sljedeći prociep: ili sud sudi o težini zločina ili kazniona; ako sud sudi, onda kazniona nikada nije u položaju, da pogodi mnienje suda o kakvoći moralne pokvarenosti; odmjeri li sud prestrogu kazan, kazniona mora tjerati luxus, te se zanimati popravljanjem kaznjenika, koji za slobodu dozrio nije — a posljedica je neizbježni priupad. Dosljedno bi u takovom slučaju bilo, da država od kaznione u obće ne traži popravka kaznjenika, nego zadavanje odmjerene količine zala, kako je doista u starije doba i bilo; ako pak kazniona sudi o težini zločina i trajanju kazni, onda će načelo moralnoga preporodjaja skroz prodrieti; ali se onda nemože obzir uzeti na javno mišlenje o težini zločina (po kojem i sud, a dakako i kazneni zakonik sudi), jer se kazniona sa svoga psihologičko-pedagogijskog gledišta obzire samo na motiv (nakanu, nepomnju, affekt itd.), dočim na veličinu uspjeha ni najmanje motriti nemože.

Ustanova uvjetnoga puštanja na slobodu nije ništa drugo, nego priznanje toga sukoba izmedju stare ustanove, da sud sudi

Digitized by Google

o visini kazni i izmedju modernoga zahtjeva, da kazniona kaznjenika popravlja; no tim je samo s jedne strane zlim posljedicam doskočeno. Treba tražiti pomoći u protivnom pravcu, kada kazniona izvjestno znade, da će okrivljenik pušten na slobodu sliepo tumarati u nov zločin, pa ipak mora da ga pusti na slobodu, jer mu je vrieme osudom odmjereno izteklo.

Naš drugi slučaj ovamo spada; kazniona sa svojega jedino korektnoga gledišta mora zločinca, koji je iz koristoljubja odlučio ubiti čovjeka, pa je smrt žrtve jedino sliepim slučajem izbjegnuta, a nimalo voljom krivca — na ravnu mjeru postaviti s onim, koji je umorstvo iz koristoljublja izveo; prema tome ona ište za popravljanje obojice vremena u jednakom trajanju — recimo 15—20 godina; sud je pak izrekao robiju od tri godine, po mnienju kaznione upravo dosta dugo, da se planovi za nova zločinstva skrojiti mogu; kazniona dakle po moranju odpušta kaznjenika u tvrdom uvjerenju, da će za kratko vrieme biti priupadnik istoga zločinstva.

Iz dosadanjega razlaganja mogu se izvesti sliedeća pravila:

1. Kazniona nemože biti istodobno i organ suda, vezan za njegove naloge i zabrane — i racijonalno izvadjati moralni preporodjaj kaznjenika.

2. Kada se priznaje samostatnost kaznioni prema sudu u tom jednom pravcu, da je vlastna prestrogu kazan po sudu odmjeranu skraćivanjem trajanja kazni ublažiti — valja joj priznati tu samostalnost i u protivnom pravcu, da preblagu kazan, osudom suda odmjerenu, po nuždi i pooštriti može produženjem trajanja kazni.

3. Strogost kazni izražena je po mnenju suda (bar u okviru jedne te iste vrsti kazni) u trajanju; kazniona pak nerazumije šta je to strogost; a trajanje je za nju samo pojam extensivnosti pri nedostatku intenzivn sti sredstava, koja joj na razpoloženju stoje.

4. Pri stečenju više krivaca, po mnienju instinktivno sudećeg suda (na gledištu javnog mnienja stojećeg) — obie extremne maxime: „poena major“ i „quot delicta“ nemogu se uporabiti, nego se svagda mora udariti srednjim putem; po

Digitized by Google

mnienju racijonalne kaznione pako nikada se ne može poći srednjim putem, nego se mora upotriebiti jedna samo maxima do krajnosti s tom razlikom, da pri stečaju više krivaca iz jednog te istog motiva proizlazećeg važi samo maxima „poena major“, a pri stečaju krivica iz raznih motiva važi samo maxima „quod delicta“.

Posljednju ovu izreku smatram kao rezultat svojega razmišljanja i izpitivanja i tim bi mogao razpravu završiti. Nu vriedno je malo obazrieti se i na pitanje: da li se misao malo čas izražena praktički daje izvesti?

Što se tiče grupe spadajuće pod absorbciju, to je stvar veoma jasna; jer pripusti li se jednom kaznioni, da prosudjuje bilo prvobitnom presudom, bilo predlogom za uvjetno puštanje na slobodu, — da li zločinac, kod kojega više čina sutiču, zaslužuje slobodu, kazniona ni časa dvoumiti nemože, šta valja činiti, jer pitanje pravednosti ili pravde postaje irrelevantno, a načelo shodnosti, koje je u kaznioni jedino mjerodavno, bezuvjetno dozvoljava, dapače nalaže, da se jedino na najteži zločin kao visomjer (hypsometer) pokvarenosti paziti ima. Malo teže ide kod maxime kumulacije.

Obično se tvrdi, da je to načelo neizvedivo; izkustvo kaznione, koje se može i statističnimi podatci potvrditi, uči nas, da su oni užasno mnogobrojni zločini jednog te istog okrivljenika, o kojih se ne riedko u sudskoj praksi jednom te istom presudom suditi ima — skoro bez iznimke djela iz jednog te istog motiva proiztekla; i ako se u njih opažaju dva motiva, može se i to opaziti, da se oba typično ponavljaju u sličnih slučajevih stečaja. Neka nam sve kaznione odgovore ciframa na pitanje: koliko ima zločinaca, koji su osudjeni istodobno radi silovanja i krivorote, radi kradje i klevete, radi dvoboja i grabežnoga umorstva itd., pak će se morati usljed toga odgovora priznati, da se u stečaju krivica, ako ne proizliču iz jednoga samo motiva, svagda opaziti može grupa, koja se pravilno ponavlja, dakle se može tvrditi, da je stečaj zločinaca redovno familijarne naravi.

Ako se ta istina prizna, onda netreba govoriti o neizvedi-

Digitized by Google

vosti maxime kumulativne, nego treba reći, da imade (dakako iznimice) tako velikib zločinaca, kod kojih sredstva kaznione za uspješni moralni preporodjaj nedosižu ni onda, ako bi zločinac živio tri čovječja vjeka i duže; tu treba prosto konstatovati, da predleži po mienju kaznione slučaj „vječite robije".

Prije nego što završimo ovu razpravu, moramo se posebno osvrnuti i na karakterisanje tih motiva, koji u kaznioni toli važnu ulogu igraju. Može se na prvi pogled pomisliti, da ih imade toliko, koliko i raznovrstnih djela; nu izkustvo kaznione poučiti će nas, da nije tako; može se prepirati o broju tih motiva, ali to stoji, da je on razmierno malen. Mi ćemo ovdje navesti pet motiva, na koje se po našem mnienju sva kaznjiva djela svesti daju: 1. koristoljublje; 2. duševna surovost; 3. fanatizam vlastitog uvjerenja; 4. pohotna strast; 5. glupost.

ad 1. Koristoljublje igra u kaznenom pravu najvažniju ulogu; ono pokreće na zločinstvo sve razrede pučanstva, pokreće na kaznjiva djela svake veličine; absolutno najveće zločinstvo samo iz koristoljublja proizlazi. Koristoljublje je jedini motiv, koji je kadar ostati u ledenoj mirnoći pri izvadjanju najstrašnijih djela — i ako se kod zločinca pored toga motiva pojavi nemir, ovaj proizlazi jedino iz bojazni za sigurnost druge osobe zločinčeve. Zbog toga je ovaj motiv najopasniji po družtvo, jer se najteže izkorenjava.

ad 2. Duševna surovost nije utvrdjen motiv kao koristoljublje, nego je neko nestalno duševno stanje, koje nalazi svoje zadovoljenje u sebi samom, te mu je glavno obilježje absolutna bezobzirnost prema sučovjeku bez razumne svrhe, proizličuće iz vlastite koristi. Ovaj motiv kad zaplamti u velikoj mjeri (srčba) nosi na sebi jasne znake duševne bolesti.

ad 3. Fanatizam političkoga i religioznoga uvjerenja veoma je nalik u svojem očitovanju na predhodeći motiv, no približuje se i koristoljublju svojom jedinstvenom misli, koja na dnu duše počiva, te uporabom svih sredstava hladnog razmišljanja i zdravog razuma svoje planove snuje. Ovaj motiv kada predje u razuzdanu naglost nosi takodjer na sebi pečat duševne bolesti.

ad 4. Spolna strast od sviju motiva najvećma naliči na du-

Digitized by Google

ševnu bolest; psiholog nikad nemože dopustiti, da su zločinci ove kategorije, osobito nekih vrstih (kao pederaste, sodomiste), ljudi pri čistoj sviesti, koji o svojih djelih računa vode. Srećom baš ovaj motiv u kriminalnom životu dosta neznatu ulogu igra.

ad 5. Glupost je motiv, mnogih prekršaja i sastoji se iz manjkanja i one najmanje mjere opreznosti, koja je svakom gradjaninu nuždna, da se nevriedjaju tudja prava ni bez sebične nakane. Ovaj motiv nosi na sebi tip one duševne holesti, što se zove tupoumlje.

Kao samostalan motiv nemožemo postaviti nemilosrdje ili bezobzirnost prema sučovjeku, jer je to zajedničko obilježje svakoga kaznjivoga čina ne samo kriminalne nego i civilne nepravde dapače i svake nemoralnosti. Za opravdanje zašto nismo više motiva ustanovili, pokušati ćemo pokazati, da se i ona zločinstva kod kojih se dvojiti može, da se mogu subsumirati pod jedan od gore navedenih motiva, doista tamo subsumirati mogu. Na primjer:

a) Dvoboj; kaznena istraga pokazati će, je li dvoboj bio samoobrana, ili samopomoć za pretrpljenu uvriedu; ako su borci opojeni posebnim staležkim duhom, onda od posebnih u iztrazi prosudjenih okolnosti zavisi, dali čin podpada pod obični motiv pod 2) ili se daje shvatiti kao izliev stališkoga fanatizma, dakle motiva pod 3) navedenog.

b) Nekoristoljubiva kradja izvedena u nakani, da se ukradena vriednost pokloni siromaku; tu je očevidan fanatizam ili socializma ili pobožnosti.

c) Dvobračje; iztraga će pokazati, jeli motiv spolna strast ili koristoljublje.

d) Uvrieda Veličanstva i članova vladareve kuće, iztraga mora pokazati jeli motiv politički i religiozni fanatizam, ili pak urodjena naglost (surovost) napokon glupost.

e) Delikti proti integritetu političkih ustanova, izbora zastupnika itd.; motivi su izključivo ili fanatizam (politički ili religiozni) ili pak koristoljublje.

f) Izloženje maloga djeteta i tom podobno; motivi su lažni stid (dakle affekt naglosti i glupost) ili pak koristoljublje.

Digitized by Google

g) Delikti proti životu i tjelesnom integritetu; motivi naglost ili koristoljublje.

hj Povrieda tudjih tajna; motiv ili silna ljubopitnost sučovjeku škodljiva, dakle affekt (naglost) ili pak koristoljublje.

i) Palež i ina obće opasna djela; motiv prirodjena naglost, kadkad koristoljublje.

Kada bismo htjeli dosljedno i do krajnosti šematizirati, mogli bismo svih pet gore navedenih motiva svesti na dva glavna, od kojih jedan reprezentira sva djela proizličuća iz nepromišljenosti, a drugi djela proizličuća iz pretjerane sebičnosti. Prvu grupu mogli bismo nazvati punim pravom motiv objesti, a drugu motiv gladi. Prema tome i ljekovi kaznione djele se u dva razdjela; za prvu grupu kaznjivih čina ište se izključivo sredstvo psihologije (mimogred i psihijatrije i medicine); za drugu grupu pak poglavito sredstva političke ekonomike i vještine gospodarske.

Sada da reasumiramo cielu ovu razpravicu. Najdosliednije bi bilo iz kaznenoga zakonika izpustiti sve ustanove o visini kazni, te se zadovoljiti izbrojenjem vrsti kazni u zemlji ovoj dopustivih.

Ako se pak naše zakonodavstvo nemože odlučiti na tu naprama europejskom zakonodavstvu prilično radikalnu novost, — pa uzmora visinu kazni odmjeravati, onda je uputno, samo maximum kaznene stavke ustanoviti, ali ujedno ovlastiti kaznionu, da trajanje kazni sa važnih razloga upravnim putem produžiti smije; za sjegurnost gradjana dovoljno je, ako se svakom kaznjeniku dade pravo priziva na redovni sud; isto tako valja dati državnom odvjetničtvu pravo priziva na redovni sud, kada upravna oblast pušta uvjetno na slobodu prije iztečenja sudom odmjerene kazni.

Posebno pri normiranju kaznenih stavaka valja ustanoviti za stečaj krivaca, da djela proizličuća iz gluposti (previdjenja, razsipnosti, neznanja itd.) po pravilu nespadaju u kaznionu nego samo priupad; kaznjivi čini nepažnjom počinjeni nisu družtvu pogibeljni, jer se oštrom opomenom u vidu novčane kazni ili surrogata za buduće preduprediti dadu; zato bi samo u slu-

Digitized by Google

ćaju priupada djela iz nepažnje počinjena valjalo pod stečaj krivaca brojiti zajednički sa djeli iz nakane počinjenih; inače bi ih valjalo izlučiti i kao prestupke posebno kazniti po načelih u drugoj spomenici mojoj navedenih.

Konačno se predlaže kao glava VII. osnove nov tekst, te se napried pripominje, da po nazorih pisca, u drugoj spomenici izloženih, za prestupak ima uvedena biti kao jedina vrst kazni novac (ili surrogat), da se prestupak kao priupad ima smatrati zločinom, i da je za zločin osim iznimne smrtne kazni, normalna kazan gubitak osobne slobode; da je način izvedenja te kazni interna stvar kaznione, koja individualno vrst i razredjenje vremena kazni odredjuje, dakako u granicah posebnoga zakona o rukovanju kaznione.

Glava VII.

§. a) Kada tko počini više kaznjivih djela, koja iz jednog te istog duševnog nagnuća izviru, ima se gledati na ono djelo, koje sud pronadje najtežim s gledišta pogibelji ili škode po družtvo, te se ima osudom izreći ona kazan, koja je u posebnom djelu ovog zakona za ovo najteže kaznjivo djelo normirana.

Pravo pojedinih oštećenika na odštetu iz svakog pojedinog od sutičućih čina ostaje netaknuto.

Pod duševnim nagnućem ima se razumievati ono, što je u ovoj glavi (§. i) kao takovo naznačeno.

§. b) Kada tko počini jedno ili više kaznjivih djela, koja po uvjerenju suda izviru iz dva ili više duševnih nagnuća, onda sud ima iz dokazanih čina ocieniti silu svakoga pojedinog nagnuća, te kazan tako odmjeriti, da za svako nagnuće prema njegovoj očitovanoj i iztragom posviedočenoj snazi odmjerena bude primjerena kazan tako, kao da je okrivljenik očitovao svoja nagnuća pojedince i bez sveze sa ostalimi.

Ako sud obnadje, da su pojedini iztragom dokazani čini kao prestupak, a pojedini kao zločinstvo u onom zakonu kvalificirani, ima odmjeriti kazan gubitka osobne slobode prema snazi i broju nagnuća očitovanih u svakom zločinstvu, i posebice za prestupak takod er prema snazi i broju nagnuća očitovanih u svakom zločinstvu, a posebice za prestupak takodjer prema

Digitized by Google

snazi i broju nagnuća u svakom prestupku očitovanih, odmjeriti novčanu kazan. Ako pored kaznjivih djela izvirućih iz raznih nagnuća sutiču i kaznjiva djela jednog te istog nagnuća — onda se ima smislu shodno po §. prediućem postupati.

§. c) Privatna odšteta iz kaznjivih djela sutičućih u smislu predhodećega paragrafa, ima se po načelih gradjanskoga zakonika za svako djelo jedanput dosuditi.

§. d) Ustanove ovoga zakona o gubitku javne službe i političkih prava, zatim o policajnom nadzoru kaznjenika, imaju se pri stečaju više kaznjivih djela i pri odmjerenju kazni za jedno djelo, koje iz više nagnuća potiče smislu shodno uporaviti točno po §. a. i b. Da li se u obće ima, i koja nuzkazan izreći, zavisi od toga, da li je u onom zakonu makar za jedno kaznjivo djelo, i kakva je nuzkazan uzakonjena.

§. e. Ako se nakon osude kaznenoga suda pronadje, da je osudjenik prije izrečene osude počinio još koje kaznjivo djelo, o kojem sud pri izricanju osude nije imao znanja, onda se prva osuda — izvan slučaja kada ista osuda glasi na smrt — ima smatrati nedonešenom, te se vrhu novog djela u svezi sa ostalimi, već sudjenimi po načelih i u prediućih paragrafih sadržanih, izriče nova osuda.

To isto važi i onda, kada se naknadno nepronadje nov kaznjivi čin, nego kad naknadno na vidik iznešen bude takav momenat već sudjenog kaznjivog djela, iz kojeg proizilazi, da je djelo počinjeno iz još kojeg nagnuća, o kojem sud pri izricanju presude znanja nije imao.

§. f) Ako je krivac osudjen radi prestupka, a novo pronadjeno djelo sačinjava zločinstvo, koje se iz istovetnog nagnuća iztiče kao i prestupak — ima se suditi jedino zločinstvo, a novčana kazan ima se opozvati; ako je pak krivac osudjen bio radi zločinstva a novopronadjeno djelo sačinjava prestupak, koji iz istovetnog nagnuća izvire, kao i ono zločinstvo — onda se neima nova osuda izricati.

§. g) Ako je nakon izrečene osude stiglo pomilovanje za pojedine čine, ima se glede ostalih, po načelih u ovoj glavi sadržanih, izreći nova osuda.

Digitized by Google

§. h) Ako sutiču razna kaznjiva nagnuća u tolikoj mjeri, da njim odgovarajuća kazan gubitka osobne slobode prelazi najvišu mjeru vremenite kazni u ovom zakonu ustanovljene, može sud izreći trajanje kazni preko najviše zakonske mjere; ali na vrieme toli dugo, da bi kaznjenik preko svoje sedamdesete godine u kaznioni provesti imao samo u onom slučaju, ako je on pri izricanju osude svoju petdesetu godinu prevalio.

§. i) Duševna nagnuća iz kojih kaznjiva djela izviru, imaju se pri prosudjivanju jednostavnosti sutičućih kaznjivih čina ili momenata jednog te istog čina sljedeća smatrati:

a) koristoljublje;

b) naglost i duševna surovost;

c) fanatizam vlastitog uvjerenja;

d) spolna strast;

e) ograničenost uma i zaboravnost;

Djela iz nagnuća ovdje naznačenog po pravilu jesu prestupci; kao zločinstva imaju se smatrati samo onda, kada se slični prestupak nakon pretrpljene novčane kazni ponovi i kada bi se to djelo zlom nakanom već prvi put počinjeno kvalificiralo kao zločinstvo.

Zakoni Crne Gore i Srbije.

„Porota“ donese u 18. broju o. g. članak „Crnogorski Likurg i zakoni Crne Gore i Srbije“, u kojem nadovezuć na viest, da je g. dr. V. Bogišić dovršio gradj. zakonik za Crnu Goru, priobćuje kratak životopis Bogišićev — koga zove crnogorskim Likurgom — spominjuć, da su radnje g. Bogišića, naročito pako radnje na polju običajnoga prava, pribavile mu veliki ugled u svietu, te potaknule crnogorskoga kneza Nikolu, da povjeri izradbu gradj. zakonika g. dru. Bogišiću. Zatim nastavlja doslovce ovako:

„Novi zakoni Crne Gore nisu, istina još obnaroditi, no po-

Digitized by Google

znata je osnova, na kojoj su radjeni. U svom izvještaju[1] carsko-ruskom ministru narodne prosvjete Bogišić je izložio pravila, kojih se držao i materijal, što ga je upotriebio pri izradjivanju crnogorskih zakona. Svoje glavne misli u svom izvještaju on svodi na ova osnovna pravila:

A. Što se tiče sadržine i suštine zakonske.

1. Zakonopisac treba najstrožije da pazi na pravnička ubedjenja, koja se nagovešćaju u narodnih običajih i uredjenjih, kako bi znao šta se od njih može uvesti u zakone šta li doterati, šta popuniti, šta li uraditi, da se dovedu u harmoničnu suglasnost sa potrebami i odnošaji današnjega vremena.

2. Zakonopisac mora osim pravnih običaja i ustanova u samoj Crnoj Gori da pazi i na elemente, koji vladaju u okolini njenoj, naročito u Hercegovini i Arbanaškoj.

3. Zakonopisac treba tako isto da neprestano pazi na razvoj evropske nauke i najboljih evropskih zakonodavstva, koristeć se njimi u koliko to dopuštaju izvanredni odnošaji Crne Gore i njene potrebe.

4. Pisac zakona crnogorskih suglasno sa pravili zakonodavne tehnike mora vrlo dobro paziti, da mu zakoni ne dodju u protivrečnost kako što se tiče njihovog duha i pravca u obće, tako i u svojih pojedinih zakonskih naredjenjih; njemu je dužnost neprestano starati se, da mu posao bude srazmjerna cjelina, koja odgovara sadašnjim potrebam, ali koja neprestano ima u vidu i budućnost. Dakle pravac čitavoga posla treba da bude takav, da docniji zakoni, koji ustrebaju, ne ruše predjašnjih, nego da iztiču iz njih kao organička posljedica, koja ih prosto dopunjava.

5. Da bi se zadovoljila sva pomenuta iziskivanja, potrebno je da se temeljno izuče ne samo pravni elementi običaja i nemnogi zakoni i naredjenja, koja sad postoje, nego i sve ostale osobine narodnog i pojedinačkog života u Crnoj gori, i to ne samo sadašnji nego i davnašnji oblici njihovi, u koliko ih je moguće saznati iz ustmenih i pisanih izvora crnogorskih.

[1] Izvod, koji je u provodu štampan u „Otačbini“ 1875. u svezku za April, kojim ćemo se i mi poslužiti u ovom članku.

Digitized by Google

B. Što se tiče oblika.

1. Sve sudske zakone valja razporediti u zasebne grupe kao što su: gradjanski, kazneni itd. ali tako, da one u sborniku zakona opet sastavljaju kao neku cjelinu.

2. Jezik zakonski treba da je takav, da ga svatko razume, da je konkretan, da izbjegava sve izlišne abstrakcije.

3. Na unutrašnjoj ekonomiji i razporedu gradje treba kao i na spoljašnjem obliku da je podpuno naučni karakter.

4. Zakoni treba da su udešeni tako, da uštedjuju izlišna piskaranja, a opet da ne krnje kontrolu nad sudjenjem.

Eto na takvih osnovih zidana je zgrada novih zakona crnogorskih, na osnovih nauke i mudrosti narodne, i mi smo uvjereni, da je solidno sazidana, s toga s nestrpljenjem očekujemo, da ti zakoni što prije na sviet izadju, kada ćemo moći i više o njih govoriti, proučavati ih, i koristiti se njimi kao tekovinom novih naučnih iztraživanja.

II.

A šta da kažemo za današnje zakone Srbije? — I ako je, ima više od deset godina, sam današnji predsjednik kasac. suda pisao:[1] „da smo u mnogih slučajevih „pored zakona bez zakona“, jer ljudi pa često i same vlasti nerazumiju zakona ... a otud izlazi, da se sbivaju protivzakonitosti i ondje i onda, gdje i kad nitko nije rad da učini što protiv zakona“ — opet smo mi i dan danas u istom položaju. Zašto je to tako, evo neka nam odgovori pisac zakona crnogorskih: — „A kako je drugčije i moguće, veli on,[2] kad je većina njegovih uredaba (gradj. zakonika) ustanovljena ili bez ikakvih obzira na svakdašnje odnošaje života srbskoga naroda ili u smjeru njima upravo protivnom. Da se čovjek, koji pole poznaje srbsku familiju (nemislimo ovdje beogradsku ili inače varošku) uvjeri, da ljudi, koji su gradili ovaj zakonik, niti su imali s jedne strane pravoga pojma o juridičkih načelih srbske familije niti o glavnih načelih jurisprudencije, koje svaki znanstveno izobraženi pravnik mora

[1] Protokol šabačkoga magistrata, Beograd 1868 godine, u predgovoru.
[2] V. Bogišić. Pisani zakoni na slovenskom jugu. Zagreb 1872 str. 179.

Digitized by Google

imati, ne treba nego pročitati glavu „o diobi“ i „o naslednim pravima i odnošajima u zadruzi.“

No da smo se na tom u pogrieškah i nerazumljivosti zakona zaustavili ni po jada. Kako se je i dalje retrogradno išlo u naših zakonih, opet će nam posvjedočiti dr. N. Krstić. Treba medjutim da napomenem, veli on u jednoj svojoj razpravi,[1] da je naš zakonik o gradj. postupku od god. 1860 daleko zaostao iza zakonika o gradj. postupku od 1853 god. što se tiče i jasnosti i preciznosti, a i punoće dotičnih naredjenja, i samo u naglosti, kojom je taj zakonik izradjen, i u težnji da što kraći bude, može se naći ako ne opravdanje, a ono bar objašnjenje tom čudnovatom pojavu, da je docniji zakonik lošiji od ranijeg i u onih naredjenjih, koja su iz ovog — ranijeg — u docniji uzeta. Još ću i to na ovom mjestu da primjetim, da su propisi u §. 411 sadašnjeg gradj. post. još lošije stilizovani, no što su bili u zakoniku od g. 1853, čemu opet nebih umio dati drugog razloga no da se je isti sadanji zakonik o gradj. postupniku morao dosta naglo izradjivati, a uz to da se pri izradjivanju nije obraćala pažnja na ranije zakonske propise o istom predmetu.“

Navedeni primjeri, da nenavodimo druge, a moglo bi ih se silestvo božje navesti, dovoljna su karakteristika o kakvoći naših zakona. Mi smo dakle, u mnogih slučajih „kod zakona bez zakona.“ A kako i nećemo biti, kad je i sam jezik u naših zakonih, pored loše sistematike same materije, takav, da se pok. Vuku Karadjiću moraju kosti u grobu prevrtati, i da bi se Gjuro Daničić mogao razplakati, kad bi zagledao i u novije srbske zakone i vidio kakav je jezik u njih! (Upravo kao i kod nas u Hrvatkoj. Ured. Mj.)

Tih pogriešaka protiv jezika u naših zakonih i drugih nepravilnosti mi bismo se oslobodili, po riečih jednog našeg filologa:[2] 1. kad se osnove za zakon nebi naglo izradjivale; 2. kad bi se u komisiju za njih birao i po koji filolog; 3. kad bi se obznanjivala imena glavnih radnika u takih komisijah, radi ve-

[1] Pravda za god, 1870 br. 2 str. 33.

[2] Iz nauke o jeziku od Jov. Boškovića, u Srbadiji pod uredničtvom Stevana Gjurčića, sv. 4 str. 176 (Beograd 1881 god.)

Digitized by Google

ćeg jamstva i moralne odgovornosti; 4. kad taki radnici nebi prolazili bez „nagrade“ bar moralne, ake i ne materijalne, a ne, veli, da se svaki čas pozivamo na zakon o činovnicih gradjanskoga reda. Po dojakošnjem izlazi dodaje dalje ovaj pisac, da u nas koji više zna, za onoga je gorje, jer dokle se drugi sa istom plaćom šeću, dotle on mora da radi; a i moralna im je nagrada jedna. Na posljedku netreba zaboraviti, veli, ni onu našu poslovicu: „kakva služba takova i plaća,“ i obratno. Samo na taj način, ja mislim, prestale bi u nas tako bujno da cvetaju one vrlo česte „izmjene i dopune“ u zakonih.

Tako veli Jovan Bošković, i liepo veli. No on je imao pred očima samo redovno stanje stvari, dok medjutim mi pored budućih novih zakona, kakvih do sada nismo imali, a moramo ih možebiti imati, prema novim potrebam našega družtvenog života, mi moramo kodifikovati i cielo naše dosadašnje zakonodavstvo kako „kod zakona ne bismo bili bez zakona,“ a takve vanredne tako reći okolnosti iziskuju i vanredne mjere, ako se hoće, da se ne promaši cilj kojemu težimo. Tu dakle nisu dovoljne komisije same po sebi, pa ma kakav sastav njihov bio; u slučaju kodifikacije cielokupnoga zakonodavstva našega i pre sastava samih komisija nuždno je, da se prikupi i naučno obradi sama gradja, koja mora ići u nove zakone. Tomu predugotovnom poslu mora dati inicijativu i podporu sama vlada; jer snaga pojedinaca, u naših prilikah, bila bi ništovna i neznatna. Ta predugotovna radnja za reforme naših sadašnjih zakona u užem smislu, i izvršenje te reforme, bila bi po skromnom mišlenju pisca ovih redova, nuždnija stvar od promjene samoga ustava. Neka nitko ne preduhitri sa ocienom naših misli, i ako bi se one komu učinile čudnovate, mi bismo ga odmah mogli zapitati: „pa šta znači ustavnost ondje, gdje su ljudi kod zakona bez zakona, te prema tomu gdje se nezna, u privatnih odnošajih, šta je po zakonih pravo, a šta li nepravo?

Što se do sada nije spremalo zemljište za tako nuždnu reformu naših zakona, tomu pored drugih uzroka po našem mišlenju morao je biti i taj, što naše političke stranke u svojih programih stavljahu političke reforme kao skoro izključni cilj

Digitized by Google

svomu radu i svojoj borbi, i oko toga skoro izključno trošiše svoju snagu.[1] I doista borba za političke reforme jest stvar popularna i primamljiva, a na svaki način i koristna. Ali vrieme je već došlo, da pored političkih reforma poradimo i na boljem uredjenju naših ostalih zakona, jer takav posao u početku i ako ne donosi toliko popularnosti, pa ni lične koristi, on će svakojako kiti na korist obćemu dobru, gdje i pojedinci valja da traže svoj dio koristi, a ne obratno.

Da bi se dakle izvršila kako valja zakonodavna reforma u našoj zemlji, nuždno je, kao što smo napomenuli, da se spremi zemljište za to prikupljanjem i proučavanjem nuždne gradje. No kako da se to učini i odpočme — u tom je težina pitanja. Pisac ovih redova, ne pretendujući da je pocrpio premudrost Salomonovu i po tom da je najpametnije ono što on kaže, ipak misli, da bi najkoristniji i najpraktičniji put bio, da ministarstvo pravde po primjeru ministarstva prosvjete i vojnog odpočne izdavati povremeni spis, u kom bi se štampala sva do sada prikupljena gradja i nova, koju bi valjalo prikupljati, u kom bi se naučno obradjivala ta gradja i razpravljala pitanja iz nauke i praktike suvremenih zakonodavstva, i u kom bi na posljedku valjalo štampati sve sporove, koji predju preko obće sjednice kasac. suda, kako bi se time saznao tok pravosudja u Srbiji itd.

Ako dakle tim putem podjemo, putem rada i ozbiljnog pro-

[1] Mi možeme kao izvzetak zabilježiti reformu sanitetske struke u Srbiji, ali to je, kao što je poznato, zasluga dra. Vl. Gjordjevića i djelo njegovoga truda i energije.

Istina biv. ministar pravde g. Jevrem Grujić u pismu, kojim je naredio da se štampa kronologična i azbučna tablica svih zakona, u kojoj je knjizi (1877 g.) to pismo štampano, spominje da tu naredbu izdaje ne samo radi lakšeg iznalaženja zakona za praktične potrebe, no i radi toga, da se ima pregled svih zakona, do tada izdanih u Srbiji, prilikom kodifikacije našega zakonodavstva, sbog čega su, po naredbi istoga ministra, štampani i svi zakoni, koji do sada nisu štampani — ipak na tome poslu kodifikacije nije poslje toga više ništa gradjeno. Željeti je, da se ovaj posao što prije produži, pa da se naštampaju i sva uputstva i razpisi, koji su o izvršivanju zakona u razna vremena izdavani u Srbiji. Pa i arhivi sudski ne treba da ostanu tajna za zakonodavca. Ako se nezna istorija i razvoj pojedinih ustanova u samom životu, u praktici, te se ustanove ne mogu kako valja reformirati. Zakonodavac nema danas tolike moći da može reći: sic volo, sic jubeo (tako hoću, tako zapovjedam)! ako njegova volja i zapovjed stoji u oprieci sa realnim životom.

Digitized by Google

učavanja, možemo se nadati uspjehu; u svakom drugom slučaju mi ćemo samo šeprtljiti kao i do sada, a tako ćemo se naći u većem haosu od zakona i paragrafa — koje nitko ni od stručnjaka ne razumie, a kamo li narod — no što smo sada, da ćemo se morati i sami diviti, u kakvom smo se čudu našli.

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Obećanje, da će se tudji dug platiti, spojeno s izjavom, da se onaj, koj to obećaje, odriče svakog regresa (zavrate), utemeljuje pod predpostavom prihvata istoga od strane dužnika odpust duga (expromissio animo donandi), koj dužnika ipso jure riešava (liberira) te po tom za svoju valjanost netrieba nikakove pismene darovnice (§§. 1345, 1358, 1444, 943 obć. gradj. zak.)

„Gerichtszeitung" br. 48 god. 1881 priobći sliedeću rješitbu najvišega sudišta u Beču:

Na realnom posjedu O. L-a. u Optuju ležaše na korist tvrdke braće K. založno pravo za dvie tražbine u iznosu od 12.600 for. a. vr. God 1867 htjede A. K., pravni nasljednik tvrdke braće K., tražbinu od 12.600 for. a. vr. realisirati. Pošto O. L. nije imao sredstava, da ovu tražbinu izplati, posriedovao je svak mu I. A. stariji, te se pogodio sa zastupnikom A. K. tako, da će on te tražbine u restringiranom iznosu od 8600 for. kano poruk i platac preuzeti i sa 4 akcepta po 2000 for. i s jednom na 30. ožujka 1870 dospjelom mjenicom od 600 for., izplatiti, a da se nakon izplate iste imade izdati za brisanje sposobna namira vrhu glavnice od 12.600 for., uknjižene na korist A. K. na nepokretnini O. L-a. Čim bi ovaj sporazumak utanačen, stavi I. A. stariji u prisuću svjedoka X-a na O. L-a pitanje: „Jesi li Ti sporazuman time, da ja tražbinu A. K. od 12,600 for. za iznos od 8.600 for. odkupim?" — Čim se je O. L. izjavio, da na to pristaje, odvrati mu I. A. stariji: „Ja ti dakle cielu tu odkupljenu svotu darujem i pozivam se na X-a. kano svjedoka toga darovanja." Na to dade I. A. stariji ruku O. L-u., koj darovanje zahvalno primi. Prije nego li su po I. A-u. starijemu prihvaćene mjenice dospjele, umre I. A. stariji dne 19. lipnja 1869., ostaviv izjave posljednje volje od 31. prosinca 1863., 5. siečnja 1868 i 8. siečnja 1869. U prvoj naglašuje I. A. stariji, da je O. L-a svagda svojim sinom smatrao, u drugoj odredi O. L-u. znameniti legat te ga

Digitized by Google

imenuje štitnikom svoje djece, u trećoj pako imenuje on s razloga, što mu je O. L. mnogo neugodnostih prouzročio, njekoga drugoga štitnikom universalnih nasljednika.

Pošto su prihvaćene mjenice vrhu 8.600 for. iz imetka I. A. starijega namirene bile, prešla je tražbina A. K. od 12.600 for. u nagodjenom iznosu od 8.600 for. putem cesije na ostavinu I. A. starijega, a založno pravo na nekretnini O. L-a. bude na korist iste (ostavine) prenešeno. Na temelju toga stanja stvari podnio je O. L. tužbu de praes. 6. svibnja 1877 broj 8785 proti ostavini I. A. starijega, u kojoj je molio za osudu toga sadržaja, da se pravo tražbine od 8.600 for. a. vr. bezkriepostnim proglašuje, a založna prava brišu. U odgovoru prigovara se, da, dato sed non concesso, da se je čin posriedovanja (intercesije) na način u tužbi navedeni sbio, predleži samo ustmeno darovanje bez faktične predaje i bez pismene darovnice; takovo pako darovanje da se po ustanovi §. 943 o. g. z. nemože utužiti; a da u ostalom I. A. stariji za vrieme posriedovanja nije ni bio vlastnikom navodno darovane tražbine.

C. k. kotarski sud u Optuju dao je tužbovnom zahtjevu mjesta uz uvjet, da tužitelj položi domirnu prisegu vrhu izkazom jedinog svjedoka X-a. potvrdjenog čina posriedovanja I. A. starijega.

Na priziv tuženika promieni višje sudište u Gracu prvomolbenu osudu tako, da je tužitelja svojim zahtjevom bezuvjetno odbilo i to sa sljedećih razloga:

„Ako je I. A. nakon u tužbi naznačenog dogovora svomu svaku, tužitelju O. L-u. očitovao, da mu cielu odkupljenu zajmovnu svotu dariva, moglo je to od obdarenika O. L-a. prihvaćeno obećanje po tadanjemu stanju pravnog posla za I. A. starijega utemeljiti samo obvezu, da će on propustiti dokazivati valjanost prava na naknadu, koje bi mu priraslo usljed plateža putem upute za izplatu (expromisije) preuzetog tužiteljnog zajmovnog duga Ignjatu Augustu K-u. i tako proti tužitelju prema §§. 1345 i 1358 o g. z. Da je ovom izjavom I. A. i prihvatom iste od strane tužitelja O. L-a. pravno-valjanim načinom sklopljen ugovor i to ugovor darovni, o tom obzirom na ustanove §§. 861, 939 i 1381 o. g. z. nemože biti dvojbe. Ako pako tužitelj, a suglasno s istim i prvomolbeni sudac taj ugovor qualificiraju kao darovni odpustni ugovor (kano odpust duga), to se ovo shvaćanje nemože pripoznati ovlaštenim. Predmetom odpustnog ugovora u smislu §. 1444 o. g. z. mogu biti samo takova prava, koja odričućemu jur pripadaju, koja je isti već stekao, ne pako takova prava, koja imadu za njega tekar nastati, a možebiti ni neće nastati. To sliedi ne samo iz doslovja citirane zakonske ustanove, koja predpostavlja „vjerovnika“ i „dužnika“, dakle kod odpustnog ugovora jur postojeći pravni odnošaj, nego i odatle, što je

Digitized by Google

ta zakonita ustanova uvrštena u poglavju ob „ukinuću prava i obveza“, kako se vidi i iz propisa (§. 1412 o. g. z.), koj stoji na početku toga poglavja, da se u istom uredjuje samo ukinuće jur konstituiranih prava i obveza. U predležećem slučaju niti je I. A. stariji za vrieme darovnoga čina proti tužitelju O. L-u. iz njegove zadužnice od 1. lipnja 1855 vrhu 12.000 for. conv. vriedn. posjedovao kakovo pravo tražbine, jer su ove zajmovne tražbine tekar nakon njegove smrti, naime ustupom A. K. od 27. prosinca 1870 prešle na njegovu ostavinu, niti mu je tada pripoznato kakovo pravo na naknadu putem expromisije preuzete zajmovne svote, jer je njegovo pravo na naknadu ove svote, ako je takovo pravo u obće ikada imao steći, bilo uvjetovano faktičnim platežem i time tekar moglo nastati, platež pako ovaj za vrieme darovnoga čina samo je obećan, a tekar mnogo kašnije sasma, dapače tekar po njegovoj smrti, obavljen. Medju I. A. starijim i tužiteljem O. L. utanačeni ugovor nemože se dakle prosudjivati po ustanovah valjanih za odpustni ugovor, a usljed toga ukazuju se sva ona argumenta neovlaštenimi, koja drže tužbovni zahtjev prema ovim odredbam temeljitim.

U govoru stojeći darovni ugovor imade se prema tomu smatrati kano obligatorno darovanje (darovno obećanje), pa ove qualifikacije nemože smetati okolnost, da se predmet iste u propustu sastoji, jer predmetom podanja kojega prava, u kojem se u oprieci prama liberatornom, sastoji bitnost obligatornoga darovanja, može biti ne samo koj čin, već i kakov propust. Ako se pako od darodavca na temelju darovnoga ugovora traži koja činitba, trieba za utuživost te činitbe pismene darovnice (§. 943 o. g. z.). Pošto u predležećem slučaju nije sastavljena izprava o darovnom ugovoru, sklopljenom izmedju I. A. starijeg i O. L-a., te pošto je darovnik propustio, da u svoje vrieme zaište izdanje takove izprave, akoprem je usljed izjave, sadržane u oporuci od 8. siečnja 1869 imao dovoljna razloga dvojiti ob ozbiljnosti namjere darovanja (animus donandi), te da si time osigura podpunu valjanost darovnog ugovora; pošto nadalje negativni sastav tužbovnoga zahtjeva neodstranjuje gore obrazloženu tvrdnju, da se je predležećom tužbom tražilo podanje prava, zahtjev bo jest samo iz tužbovnog razloga izvedena posljedica, mora se tužbovnom zahtjevu radi pomanjkanja pismene izprave, sastavljene vrhu darovnoga ugovora kao temelja toga zahtjeva, uzkratiti sudačko priznanje, te odbiti tužbovni zahtjev.“

Usljed po tužitelju podnešene previdne pritužbe preinačilo je c. kr. najvišje sudište presudu višjeg sudišta i potvrdilo je prvomolbenu osudu sa sliedećih razloga:

„I. A. stariji preuzeo je dug O. L-a. naprama tvrdki braća K. u Beču, odnosno napram njenom pravnom nasljedniku A. K., da ga plati, te je ovaj dug u utanačenom restringiranom iznosu od 8.600 for. a. vr.

Digitized by Google

izplaćen stranom od I. A. samoga, a ostatak po §. 547 o. g. z. iz njegove ostavinske gromade. Time je nastupio u §§. 1345 i 1400 o. g. z. predvidjeni slučaj preinake prava i obveza te imade biti ovaj pravni odnošaj podlogom predležećoj riešitbi. Po §. 1358 o. g. z. stupa onaj, koj dug koga drugoga izplati, u prava vjerovnika te je vlastan tražiti od dužnika naknadu izplaćenoga duga. Ovo pravo posriedovatelja (intercedenta) i odgovarajuća obveza dužnika nastaje pod predpostavom svojevremenog plateža jur onoga časa, kojim je izmedju vjerovnika i intercedenta, privolom dužnika, utanačen pravno obvezni dogovor, da intercedent preuzima obvezu plateža, jer se već tim časom prvobitni dužnik svoje obveze prema vjerovniku riešava, a ova na intercedenta prenaša. (? [1]) Provedenje tog odštetnog zahtjeva može svakako tekar nakon uzsljedjele činitbe plateža nastupiti, nu zato se ipak nemože tvrditi, da to pravo proizticе tekar iz plateža te da prije ni obstojalo nije, kako se to nemože reći ni o pravu, koje se prije nastupa stanovitog časa ili stanovite pogodbe provesti nemože. Ako je I. A., kako se tomu od tužiteljeve strane dokaz nudja, očitovao, da on u svrhu plateža preuzetu tražbinu O. L-u. daruje, taj izraz volje bez dvojbe sadržaje odreku prvoga na iz njegove intercesije za njega nastalo pravo na naknadu i riešenje potonjega od odgovarajuće obveze. Za ovakovo odreknuće, odnosno riešenje obvezanoga netrieba pismene izprave, da bude pravno valjanim, jer naslov i predaja darovanoga predmeta u samom činu leže. Tomu se neprotivi okolnost, da je upitni dug ukn̄ižen, jer se, dosljedno tomu, što je rečeno, neradi o darovanju samog jur namirenog duga, već o tom, da se je A., koj je kao intercedent dužnikom postao, odrekao svoga prava na naknadu. Isto se tako nemože prigovoriti tužbi, da bi se od strane tužitelja uztvrdjeno darovanje moglo samo excipiendo navesti te da je tužbovni zahtjev na priznanje takovog odreknuća nedopustiv, pošto se takovo ograničenje nemože zakonom opravdati. Što se tiče dalnjih od tuženika podignutih prigovora, da povod (Beweggrund) i nakana darovanja nepredleže, pa da se toli sadržaj valjane izjave posljednje volje kano i po smrti oporučitelja od samog O. L-a. muče i izrično objelodanjeno priznanje daljnjeg postajanja njegovog duga na braću K., odnosno na ostavinu l. A. kano cesionara, prihvatu darovanja protivi, da se pako u priznanju liquidnosti ove ostavinske tražbine mora nazrieti odreknuće O. L-a. na sve njemu možebiti prije pristojavše prigovore: to se mora uvažiti, da se na zadnju odredbu od 31. prosinca 1863, ako rem je ista kasnijom na korist

[1] To ovdje nije slučaj, jer je intercedent kano jamac i platac pristupio, dakle je stari dužnik po §. 1357 o. g. z. ostao u svojoj obvezi (obligo). Opazka priobćivaoca.

Digitized by Google

dne 27. prosinca 1866 rodjenog izvanbračnog sina oporučiteljeva sačinjenom oporukom od 15. prosinca 1868 izvan krieposti stavljena bila, barem u toliko obzir uzeti može, u koliko je u istoj I. A. svojem naklonom mišljenju izraz dao, dočim ga je za universalnog nasljednika imenovao uz dodatak, da ga je svigdar za svog sina smatrao. I u napomenutoj kašnjoj oporuci od 15. prosinca 1868 izjavio je još ostavitelj povjerenje prema spomenutomu svomu svaku, dočim ga je za tutora instituiranog universalnog baštinika odredio, i tekar u vremenu do 1. siečnja 1869 kano datum oporučnog dodatka, savršila se je u tom pogledu njeka predomisao testatora. Usljed takovih odnošaja jest jasno, da je I. A. imao povoda i da je bila njegova osbiljna volja, da svomu u nevoljnih imovinskih odnošajih nalazećemu se svaku ovom intervencijom i darovanjem podieli izdašnu pomoć. Ovu predpostavu podupire još izkaz svjedoka X-a., da je I. A. očitovao, da neće nikada cesije tražiti, već se zadovoljiti namirom vrhu upitnoga duga. Ako se nadalje uvaži, da u oporuci od 15. prosinca 1868 sadržana odredba ostavitelja, tičuća se na nekretnini O. L-a. za K. intabulirane glavnice, kano jednostrana izjava volje nemože alterirati predhodnog darovanja, neobstoji zakoniti razlog opoziva, i ako se napokon uvaži, da se mučem priznanju u imovnom izkazu i u uručbenoj izpravi kano ostavinskom activumu uvrštene višespomenute stavke, kano i uvrštenju iste u substitucionalne imovne račune, nemože pridjeliti pravno djelovanje u nakani na obvezu O. L-a., a isto tako ni okolnosti, da je on u kupovnom ugovoru od 10. ožujka 1877 vrhu njegove nekretnine utanačenom, ovu za I. A-ovu. ostavinu jamčeću stavku od 8600 for. a. vr. predao kupcem na račun kupovnine, to se dadu ove dogodovštine, i nemotreći po svjedoku potvrdjene tvrdnje O. L-a, da se neka darovanje tajnim drži, primjereno razjasniti time, da se je imalo sa u javnoj knjizi jošter ležećom stavkom formalno kano sa ostavinskim activumom postupati i ona kano takova provesti, jer su samo nasljednici mogli biti ovlašteni, dozvoliti književno brisanje; tomu se pako, da se uzme, da se je odrekao O. L., koj je kano podskrbnik intervenirao, svojih stečenih prava, nemože u tih dogodovštinah naći razloga.

Pošto svjedok X. potvrdjuje odlučnu izjavu volje I. A. i prihvat iste od O. L-a, to je opravdana dopustivost domirne prisege, te valja riešitbu ovisnom učiniti od nadopunjenja provedenog poludokaza, prema čemu se je preinakom preinačujuće presude višjeg sudišta imala potvrditi prvomolbena osuda.“

Opazke pripošiljalca. Ni II. ni III. molba nije svoga nazora zakonito obrazložila; III. molba zato ne, jer je krivo uzela, da je dužnik O. L. namah riešen svoje obveze (obligo),

Digitized by Google

jer da je navodno po §. 1345 (koj o prvom slučaju §. 1344 razpravlja) u savezu sa §. 1400 (rectius §. 1407) o. g. z. na njegovo mjesto stupio novi dužnik I. A. stariji kano samoplatac.

I. A. stariji pako nije preuzeo duga kano samoplatac u smislu §. 1407 o. g. z., već, kako se to izrično kaže u prije razloženom učinu, kano jamac i platac; ostao je dakle i stari dužnik O. L. po §. 1357 o. g. z. još i dalje u obvezi.

Po I. A. starijemu kano jamcu i platcu dužniku O. L. učinjeno obećanje, da je pripravan za njega bez prava na odštetu, dakle donandi causa, upitni dug s tim sporazumnomu vjerovniku namiriti, nesmije se zamieniti sa faktičnim plateżom po §. 1358 o. g. z., jer se u zadnjem slučaju od jamca i platca jur namireni vjerovnik po §. 893 o. g. z. nemože više držati glavnoga dužnika, dočim se u prvom slučaju nenamireni vjerovnik po §. 1357 o. g. z. uzprkos preuzetom jamstvu može još uvjek glavnoga dužnika držati. U ovom slučaju jošter nije sigurno, hoće li dužničkomu odnošaju animo donandi pristupivši jamac i platac svoje obećanje plateža držati moći; on bo može medjutim pasti pod stečaj ili može drugim kojim načinom u platežnu nemoć zapasti. Ako pako nikada neplati, to se tad glavni dužnik nikako neriešava obveze, pa nemože u tom slučaju o darovanju ni govora biti.

Puko obećanje dakle, da će tkogod dug treće osobe kano jamac i platac načinom darovanja namiriti, nije prema dužniku kano daroprimcu još perfektan odpust duga u smislu §. 1444 o. g. z., kod kojega se po naravi stvari sklapanje odpustnog ugovora u jedno spaja (staplja) s izpunjenjem istoga, nije dakle niti liberatorno darovanje,[1] već je to obligatorno obećanje darovanja, koje se tekar faktičnom izplatom duga izpunjuje.

Zato je dakle za podpunu kriepost toga darovanja po §. 943 o. g. z. potriebita pismena izprava, na temelju koje može

[1] Liberatorno darovanje predleži svakako tada, kada njetko animo donandi tudji dug kano samoplatac preuzme, jer u tom slučaju stari dužnik po §. 1407 o. g. z. odmah iztupljuje iz obveze.

Digitized by Google

glavni dužnik kao daroprimac i tužiti jamca i platca — kao darodavca na izpunjenje obećanja, odnosno, ako je glavni dužnik na temelju §. 1357 o. g. z. morao sam dug izplatiti, na odštetu plaćenoga iznosa.[1]

II. je molba, koja je upitno darovanje sasma pravo kano obligatorno darovno obećanje qualificirala, pogriešila u toliko, što je ovo u bezplatnom preuzeću tudjega duga sastojeće se ustmeno darovno obećanje, akoprem je isto faktičnim platežem duga naknadno izpunjeno, ipak po §. 943 o. g. z. proglasila, da neima pravne moći, a nije promislila, da se po §. 1432 o. g. z. ustmeno darovanje, ako je naknadno dobrovoljno izpunjeno, nemože razvrgnuti zato, što vrhu toga prvobitno nebje pismena izprava sačinjena.

S ovih razloga imala bi bila III. molba osudu I. molbe potvrditi.

II. Mjenbeno-pravni.

Da li imade prihvatnik pravo da pobija pravost naledje.

Platežnim nalogom od 30. svibnja 1879 br. 3434 bilo je suprugom Antunu i Franjici H. naloženo, da tužiteljici H. S., kao držateljici i indosantici mjenice od 24. veljače 1879. zajednički izplate mjenbeni dug od 45 for. s. p. Ovomu platežnomu nalogu prigovoriše tuženici medju inim, da tužiteljica nije vlastna mjenicu utužiti. Izdatnik ove mnjenice Franjo S., koji je pristupio kao dobrovoljni zastupnik (§. 58 i slied. obć. austr. postupnika), priznao je, da giro Terezije S., nalazeći se na mjenici, nedolazi od remitentice Terezije S., nego da je on sam ime indosantice na mjenici podpisao izjavljujuć, da je onda bila mjenica još u njegovih rukuh i s toga da je on kao izdatnik mjenice vlastan bio, mjenicu ovu po svojoj volji na koga je htio, naledjom prenieti. Tu-

[1] Unger (System, II. svezak, str. 205) uči u tom obziru sliedeće:

Samo u koliko se kod darovanja izmedju obligatornog obećanja i izpunjenja istoga razlikovati imade, mora se po §. 943 o. g. z. na pismeni oblik paziti; u slučajevih nasuprot, u kojih se darovno obećanje s izpunjenjem istoga staplja, ostaje se kod pravila §. 883 o. g. z.

Na ovu oprieku smjera rieč: „faktični“ (= wirklich, t. j. odmah neposriedno uzsljedivša) predaja u smislu §. 943 o. g. z.

U Cislitavi mora se sada po zakonu od 25. srpnja 1871 broj 76 d. z. l. vrhu darovanja bez faktične predaje zametnuti bilježnički spis.

Digitized by Google

žiteljica se je medjutim odrekla prava čl. 82 mjen. z. (austr.), koje njoj kao trećoj držateljici pripada.

Prvi sud je presudom od 9. prosinca 1879 ukinuo platežni nalog i tužbu odbio.

Razlozi:

Kao što se na utuženoj mjenici vidi, jest Terezija S. remitentica ove mjenice. Po čl. 9 mjen. z. može remitent mjenicu naledjom prenieti na koga drugoga, kad svoje ime ili svoju firmu na ledjih mjenice napiše (čl. 12. mjenb. z.)

Na naledju utužene mjenice nalazi se doduše giro, glaseći na naredbu tužiteljice podpisan imenom Terezije S., a kad bi ovaj podpis dolazio od remitentice same, nebi bilo dvojbe, da je ovim podpisom mjenica prenesena na tužiteljicu. Ali tužiteljica je sama priznala, da Franjo S. njoj mjenice predao nije, nego da ju je indosamentom na nju prenio

Ako se uvaži, da Franjo S. nije bio imateljem mjenice, glaseće na naredbu Terezije S., pa stoga da nije imao pravo mjenicu ovu prenieti na koga drugoga; uvaži li se nadalje, da giro Terezije S. nedolazi od remitentice, da je dakle nepravi, onda se nemože dvojiti, da tužiteljica na temelju nepravoga gira nije postala vlastnicom mjenice, te da nije ovlaštena mjenicu zatužiti.

Usljed priziva tužiteljice preinačio je viši sud u Brnu riešitbom od 13. siečnja 1880 br. 108 presudu prve molbe te uzdržao platežni nalog u valjanosti.

Razlozi:

Razlozi navedeni po prvom sudcu za odbačenje tužbe nisu odlučni, jer prihvatnik već po sveobćih pravilih procesualnih neima prava, da pobija pravo naledjopisa, pače prihvatnik je po čl. 23 i 35 m. z dužan, da imatelju mjenice, neprekidnim redom indosamenta, počimajuć sa remitentom, legitimiranomu, mjenbeni dug bez dalnjega iztraživanja pravosti indosamenta izplati.

Prihvatnik nemože se tim smatrati obterećenim, jer je po čl. 39 m. z. dužan samo onda platit, kad mu se mjenica povrati, te se nemora bojati, da bi još po drugi put morao platiti na temelju iste mjenice. Ako nedolazi u ovom slučaju giro na naledju utužene mjenice od same remitentice, nego od izdatnika, nemienja se tim obveza prihvatnika pravoga akcepta, čemu se niti čl. 12 mjenb. z. neprotivi; jer ovaj članak uzimlje u obzir samo odnošaj indosanta i indosata, nipošto pako odnošaj jednoga ili drugoga prama trećoj osobi. Nepravost gira može prigovoriti samo girant, na temelju toga gira obtuženi, nipošto pako prihvatnik,kojega se niti netiče odnošaj medju girantom i giratarom. U ostalom su tuženi priznali, da su podpisali mjenicu, ma da je nisu pro-

Digitized by Google

čitali, njim je dakle svejedno, da li je izdatnik sama sebe ili koga drugoga na mjenicu kao remitenta napisao.

Izdatnik bio je dakle po tom ovlašćen na utuženoj mjenici Tereziju S. kao remitenticu naznačiti, kao i to, da mjenicu prije predatbe, dok još Terezija S. nije stekla nikakova prava, prenese na tužiteljicu, što tuženim nije bilo na štetu, jer se je tužiteljica izrično odrekla pogodnosti u čl. 82 mjen. z. navedene."

Usljed priziva tuženih potvrdio je c. k. najviši sud bečki rješitbu druge molbe sa razloga po ovoj navedenih.

(Riešitba c. k. najvišega suda od 14. travnja 1880 br. 2745).

Pr. V. Z M.

II. Kazneno-pravni.

K §§. 496 i 331 k. z. i §. 203 k. p. od god. 1853.

Na tužbu Stipe Stojanovića proti činovniku M. B. podnešenu kotarskomu sudu u Otočcu toga radi, što je isti M. B. rečenog Stipu St. prigodom uredovanja riečju uvriedio, odredio je kotarski sud u O. zaključkom od 22. veljače 1881 broj 372 konačnu razpravu proti M. B., a na žalbu proti istom zaključku izdao je kotarski sud u Otočcu riešitbu dto. 9. ožujka 1881 broj 655 sliedećeg sadržaja:

Pošto kod prestupka neimade u pravilu formalnog iztražnog postupka, niti obtužbe, i pošto na temelju propisa §. 424 k. p. posebnoj žalbi samo u jednom jedinom slučaju, ali ne u predležećem, mjesta imade, te pošto se žalbe kod prestupaka temeljem propisa §. 427 k. p. imadu sa prizivom spojiti: to se ova žalba, naperena proti zaključku, kojim se je odredila konačna razprava, kao prerano podignuta ureda radi zabacuje.

U žalbi izvedenoj proti navedenom zaključku kotarskoga suda naveo je tuženi M. B. da „nespada na kotarski sud prosudjivati, da li je žalba u obće umjestna ili ne, jer §. 203 k. p. odredjuje, u kojih slučajevih može kotarski sud priziv, dotično žalbu sam odbiti, a naredba ministarstva pravosudja od 10. travnja 1855 br. 4302 propisuje naročito, da samo prizivno sudište može prizive odbiti, t. j. ob umjestnosti žalba i priziva suditi."

U meritu pozivlje se na žalbu broj 655 u kojoj veli:

„Po §. 331 k. z. odgovoran je činovnik samo za djelotvorne uvriede počinjene u vršenju svog zvanja kaznenom sudu, dočim za uvriede riečju odgovara po čl. VI. zak. od 15. lipnja 1873 samo disciplinarnom vieću, odnosno svojim predpostavljenim — jer §. 496 k. z. normira

Digitized by Google

samo uvriede poštenja u obće počinjene, a po činovniku napose počinjene izvan službe;“ — a zatim nastavljajuć veli „da i po naredbi od 20. travnja 1854 broj 96 d. z. l. činovnik za uvriede, riečima počinjene, odgovara jedino po disciplinarnom zakonu.“

C. kr. kraj. odsjek banskog stola obnašao je rješitbom od 1. travnja 1881 broj 2099 zaključak kotarskoga suda u Otočcu dto. 9. ožujka 1881 broj 655 ukinuti i odrediti predloženje spisa na meritorno rješenje s razloga, što „glede podnašanja pritužba valjaju polag kaznenog postupka u pravilu iste ustanove, koje i za prizive, daklje valja po analogiji i za nje ministarska naredba od 10. travnja 1855 br. 4302, polag koje može prvi sudac samo prekasno podnešeni priziv zabaciti.

Rješavajuć meritorno nazočni predmet odredio je c. kr. kraj. odsjek banskog stola naredbom dto. 3. lipnja 1881 br. 3608, da se u uvodu pomenuta kaznena prijava Stipe Stojanovića de praes. 10. veljače 1881 br. 372 k. z. kao neprikladna za postupak kazneni polag §. 63 k. p. zabacuje, — prijavitelj upućuje, da mu prosto stoji obratit se svojom prijavom na nadležnu disciplinarnu oblast.“

U jednakih slučajevih priobćenih u Mjesečniku br. 12 god. 1879, broj 8. razdjel B. god. 1881 opaža se, da su prvi sudovi dosljedno poveli kazneni postupak, dočim visoki banski stol u nijednom slučaju prvosudne odluke nije potvrdio.

Ja držim nazor prizivnog suda jedino korektnim (i usuprot tumačenju Herbstovog komentara).[1]

Viestnik.

Hrvatski sabor sastav se 27. rujna odgodio je 9. listopada sjednice svoje na neizviestno vrieme. U ovom kratkom zasjedanju razpravio i prihvatio je adresu i osnovu zakona, kojom se vlada ovlašćuje, da smije počam od 1. siečuja do 31. ožujka 1882 trošiti prihode prema proračunu ovogodišnjem.

— Povjereničtvo prav. družtva primili su gg.: Ljudevit Ivkanec za obseg kr. sudb. stola u Ogulinu; Antun Belošević za c. k. okružni sud u Bihaču te J. Čermak viećnik za kr. sudb. stol u Novoj Gradiški.

— Novi članovi. Pravničkomu družtvu pristupiše kao članovi: J. U. Dr. Karlo Scheimpflug u Beču, Josip Napadievicz, c. k. kot. pristav u Glamoču.

— † Anselmo pl. Šepić, viećnik kr. banskoga stola, preminu 9. o. m. nakon kratke bolesti u 66. god. Pokojnik služio je preko 40 godina svojoj domovini, obavljao sudačko zvanje u raznih krajevih i svagdje ostavio uspo-

---

[1] Bilo bi nam drago, da ste svoju tvrdnju obširnije obrazložili, jer mnogi opet pravnici drže, da ima Herbst pravo i da nije pravo činovnika izuzimati od pravila, kad neima tomu opravdanih razloga. Ured. Mj.

Digitized by Google

menu čestita i revna sudca te poštena čovjeka Pokojnik bijaše predsjednikom bivšega žup. sudb. stola na Rieci do g. 1867, te je odavlje došao banskomu stolu za viećnika, gdje je težko ovo zvanje vršio sdušno sve do svoje smrti. Lahka mu zemlja.

— † Barun Haymerle ministar carske kuće i vanjskih poslova austro-ug. monarkije umre naglom smrti dana 9. o. m. u Beču u 53. godini dobe svoje.

— Dolnja kuća ugarskoga sabora, odgovarajuć na prestolni govor ovako se izrazuje o budućem zakonarskom radu svom:

„Podpunom spremnošću počet ćemo tako one zkonodavne poslove, koji će urediti kazneno postupanje, kao i one veoma važne i davno već potrebne poslove, kojimi će se stvoriti podpun gradjanski zakonik; nadalje latit ćemo se poboljšanja financijalne uprave te utemeljenja financijalne sudbenosti ustrojenjem posebnoga financijalnoga sudišta, i to oboje na onih pravilnijih temeljih, koji sačinjavaju obćenitu želju stanovnika naše domovine.

Što previšnji prestolni govor izmedju zakonarskih odredba u interesu naše uprave naglasuje: da se zakonom ustanovi kvalifikacija činovnikah, da se uredi gospodarstvo po županijah, da se uredi upravna sudbenost, koja bi pomnožala pravnu sigurnost pojedinca, a uebi otegoćivala uprave, — u svih tih stvarih naziremo i mi važne korake na onom polju reforma, koje čitava zemlja u interesu naše uprave živo želi.

Mi smatramo potrebnom reformu obrtnih zakona te se nadamo, da će nam za rukom poći, nu da ipak nadjemo sredstvo i način, kako će se razvojem, zaštitom i okriepljenjem konkurancije, važni činbenik materijalnoga našega uspievanja, dotjerati do napredka.

Književnost. Propisi za javnu tehničku službu u kralj. Hrvatskoj i Slavoniji. Izdao gradjevni odsjek kr. krv.-slav.-dalm. zemalj. vlade. U Zagrebu 1881. Nakladom kr. hrv.-slav.-dalm. zemalj. vlade. Ciena 2 for.

— Dvie poslanice dvajuh pravoslavnih episkopa u Dalmaciji. Razpravio Anton Franki. Zadar 1881 str. 188. Ciena 1 for. 25 novč.

— Порота лист за правне и државне науке. Властник и уредник Милан Ст. Марковић. Бр. 17, 18, 19, 20 и 21. Циена за Србију 20 динара на годину, за предплатнике изван Србије 24 динара у злату.

— Санитетски сборник закона, уредаба, расписа и предписа. Књига I. и II. Београд, држ. штамп. 1881.

— Грађанско право и њене дружтвено-политичке партије. Београд 1881.

— Међународна наука о азилу и питање о смртној казни. Београд 1881. (Порота.)

— Rechte und Verhältnisse vom Standpunkte der volkswirtschaftlichen Güterlehre. Kritische Studie von dr. Eugen v. Böhm-Bawerk. Insbruck 1881. Ciena 1 for. 20 novč.

Imenovanja. Vladislav Cuculić vitez Bitorajski imenovan je viećnikom kr. banskoga stola i državnim odvjetnikom kod istoga višega sudišta; Slavoljub Sova, viećnik sudb. stola u Zagrebu viećnikom kr. banskoga stola; Lazar Ruvarac, do sada viećnik sudb. stola u Vukovaru, predsjednikom kr. sudb. stola u Belovaru extra statum; Josip Galjer sudb. pristavom kod kr. sudb. stola u Belovaru; Albert Poltz sudb. pristavom u Varaždinu;

Digitized by Google

Ima li mjesta predbilježbi prava zaloga na temelju izvadka iz trgovačkih knjiga vodjenih po propisu §. 25 t. gr. zakona od 16. svibnja 1875.

„Odbija se, jer izvadak iz trgovačkə knjige, proti propisom §. 88 sl. c. grunt. reda i §. 126 gr. p. p., nije providjen uredovnom potvrdom, da je trgovačka knjiga vodjena kao što treba.“

Ovako glasi jedna odluka nedavno izdana po nekoj gruntovnoj oblasti u riešenju molbe za predbilježbu prava zaloga, zatraženu na temelju izvadka iz trgovačke knjige.

Gore navedenu odluku naveo sam zato kao uvod u ovu razpravu, jer će se mnogim možda činiti potaknuto gore stavljeno pitanje suvišnim, držeć za posvema nedvojbeno, da se i sada na temelju izvadaka iz trgovačkih knjiga, iza kako je u kriepost stupio trgovački zakon od 16. svibnja 1875, predbilježba dozvoliti može.

Nu gore spomenuta sudbena odluka, koja zahtieva uredovnu potvrdu na izvadku, da je knjiga trgovačka vodjena onako kao što treba, pozivajuć se na zakonsku ustanovu §. 88 sl. c. grunt. reda, pa nazori, koje sam čuo od nekih inače praktičnih pravnika, da se na temelju izvadka iz trgovačkih knjiga vodjenih po §. 25 trgovačkog zakona od 16. svibnja 1875, predbilježba prava zaloga u obće dozvoliti nemože, pošto je gledom na ustanovu prerečenoga §. 25 potvrda, da je knjiga trgovačka vodjena kao što treba, nemoguća, jer po ovom §. stoji svakomu trgovcu prosto služiti se kojim god bilo načinom knjigovodstva, povod su, da ovdje opravdam i obrazložim mnienje onih, koji tvrde, da se predbilježba prava zaloga na temelju izvadka iz trgovačkih knjiga vodjenih po propisu §. 25 našega trg. zakona dozvoliti može, uz koje mnenje i sam pristajem.

Digitized by Google

Istina §. 88 grunt. reda veli, da će biti pod uvjeti §. 87 grunt. reda mjesta predbilježbi prava zaloga i na izvadke kontovne o dospjelih tražbinah iz trgovačkih i obrtničkih knjiga, navedenih u §. 126 gr. p. p., ako je isti izvadak providjen propisanom potvrdom, da se slaže s knjigami, da su knjige vodjene kao što treba, i ako moć dokazna tih knjiga nije utrnula.

Bitni je dakle po tom §.u uvjet za navedenu predbilježbu prava zaloga, da predleži potvrda na kontovnih izvadcih, da se knjige vode kao što treba u svrhu, da imadu po §. 126 gr. p. p. u poslovih trgovačkih, tvorničkih i obrtničkih polovinu dokazne moći.

Pošto se pako po 126 gr. p. p. knjige trgovaca i obrtnika moraju voditi po ustanova XV. i XVI. članka sabora zemaljskoga od g. 1840 i VI. čl. sabora zem. od god. 1843/4, to bi potvrda tih knjiga po smislu §. 88 sl. c. grunt. reda glasiti imala tako, da su odnosne knjige vodjene po ustanovah sada navedenih zak. članaka.

Nu ovakova potvrda nemože i nesmije se sada zahtievati, to bi bilo bez smisla, jer su spomenuti zakonski članci izvan kriepost i stavljeni, čim je u kriepost stupio trgovački zakon od 16. svibnja 1875 valjajući za Hrvatsku i Ugarsku, koj u §. 25 prepušta trgovcem, da se služe kojim god bilo načinom knjigovodstva.

Sudac ima se strogo zakona držati, pa pošto nije niti ustanova §. 88 sl, c. grunt. reda, niti ona §. 125 gr. p. p. izvankrieposti stavljena ili modificirana, nesmije niti sudac istu promieniti. Tim brane svoj nazor oni, koji zahtievaju, da se i sada kontovni izvadci provide uredovnom potvrdom, da su odnosne trgovačke i obrtničke knjige, iz kojih je upitni izvadak načinjen, po zakonu vodjene.

Na taj nazor valja opaziti, da je gruntovni red za Hrvatsku i Slavoniju izdan 15. prosinca 1855, dakle kasnije od gr. parb. postupovnika, koji je uveden naredbom od 16. rujna 1852, te se je stoga §. 88 grunt. reda, držeći se obćenite ustanove §. 87 grunt. reda, — po kojoj ima mjesta predbilježbi na te-

Digitized by Google

melju privatne izprave, ako ova odgovara obćenitim ustanovam §. 63 grunt. reda i ako može po propisih gradj. parb. post. služiti za dokaz — kad je u točki c. §. 88 ustanovio potrebštine, kojimi izvadak kontovni iz trgovačkih ili obrtničkih knjiga providjen biti mora, imao pred očima ustanovu §. 126 gr. p. p.; pa pošto ovaj paragraf samo onda daje poludokaznu moć knjigam trgovačkim i obrtničkim, ako su vodjene po ondje navedenih ustanova zak. čl. XV. i XVI. zem. sabora od god. 1840 i VI. zak. čl. od god. 1843/4, uvrštena je i u §. 88 sl. c. grunt. reda ustanova, da kontovni izvadci iz trgovačkih i obrtničkih knjiga imadu providjeni biti potvrdom, da su vodjeni onako, kako to §. 126 gr. p. p. zahtieva.

Nu §. 126 gr. p. p. nesadržaje nikakve nove ustanove o dokazanoj moći izvadka iz trgovačkih i obrtničkih knjiga, niti nenormira pojedinih potrebština, kojimi moraju pomenuti kontovni izvadci providjeni biti, da pruže poludokaznu moć, već je isti umetnut u poglavje osmo gradj. parb. post. samo zato, jer se u §. 125 gr. p. p. izriče, da neimaju dokazne moći jednostrano sačinjene privatne izprave za izdatnika u obće; pa pošto i kontovni izvadci iz knjiga trgovaca i obrtnika nisu ništa drugo nego jednostrano sačinjene izprave, kojim je samo posebnimi zakoni zajamčena poludokazna moć, te pošto su takovu poludokaznu moć istim davale ustanove zak. čl. XV. i XVI. od god. 1840 i VI. od god. 1843/4; to je ustanova navedena u §. 126 gr. p. p. uvrštena samo zato medju propise gradj. parb. postupnika, da nebude dvojbe o tom, da kontovni izvadci iz trgovačkih i obrtničkih knjiga i u gradj. parb. postupku poludokaznu moć za izdatnika imadu, koja bi dvojba inače opravdana bila, jer §. 125 gr. p. p. naredjuje u obće bezdokaznost jednostrano sačinjenih izprava za izdatnika, te jer je gradjanski parbeni postupnik noviji zakon od gore spomenutih saborskih članaka, pa bi se po obćenitom juridičkom pravilu lex posterior derrogat priori — kad nebi bio §. 126 u poglavju osmom gr. parb. post. uvršten — i razlogom tvrditi moglo, da je §. 125 gr. p. p. svaka dokazna moć oduzeta kontovnim izvadkom za izdatnika, kao jednostrano sačinjenim privatnim izpravam.

Digitized by Google

Što se pako tiče same dokazne moći trgovačkih i obrtničkih knjiga, to §. 126 gr. p. p. u tom pogledu zajamčuje istim polukodaznu moć, ako su vodjene po ustanova XV. i XVI. zak. čl. sabora od god. 1840 i VI. zak. čl. sabora od god. 1843/4, kako im je pod tim uvjetom podieljena u tih zakonih.

Po tom je izrečeno u samom gradj. parb. post., da se dokazna moć trgovačkih i obrtničkih knjiga ravna po postojećih trgovačkih zakonih, te su u §. 126 gr. p. p. uvršteni samo zato gore navedeni zakonski članci, jer su oni bili onda jedini trgovački zakonski propisi za kralj. Hrvatsku i Slavoniju, dočim je smisao §. 126 gr. p. p. samo taj, da gradjanski parbeni postupnik priznaje trgovačkim knjigam onu dokaznu moć, koju im podieljuju trgovački zakoni.

Čim su dakle onim danom, kada je u kriepost stupio trgovački zakon od 16. svibnja 1875, izvan krieposti stavljeni zak. čl. XV. i XVI. od god. 1840 i zak. čl. VI. od god. 1843/4, imadu se ovi u §. 126 gr. p. p. samo po sebi nadomjestiti ustanovami §§. 25 i 31 trgovačkoga zakona od 16. svibnja 1875.

Naprama ovdje razloženomu ima se i §. 88 sl. c. grunt. reda tumačiti u savezu sa propisi §§. 25 i 31 trg. zakona od 16. svibnja 1875, te odpada samo po sebi, obzirom na propis §. 25 istoga trgovačkoga zakona, — po kojem je svaki trgovac dužan voditi vezane, list po list tekućimi brojevi označene i uzicom parafirane knjige, koje podpuno izkazuju poslove njegove i stanje imovine njegove, ali mu je uz to prosto služit se kojim god bilo načinom knjigovodstva i pisati knjige kojim god živućim jezikom, — ustanova §. 88 sl. c. grunt. reda u onom dielu, u kojem zahtieva, da bude izvadak kontovni o dospjelih tražbina iz trgovačkih ili obrtničkih knjiga providjen potvrdom, da su knjige vodjene, kao što treba. Ustanova bo §. 88 sl. c. grunt. reda — kako je jur gore iztaknuto — uvrstiv ovaj zahtjev u onaj §., imadjaše pred očima propise navedenih zak. članaka sadržanih u §. 126 gr. p. p., te nije dakako mogla reflektirati na trgovački zakon od 16. svibnja 1875, jer ga jošte nije bilo.

Digitized by Google

U koliko pak imade mnienja, da je predbilježba prava zaloga na temelju izvadka iz trgovačkih i obrtničkih knjiga, vodjenih po §. 25 sadanjega trg. zakona u obće nedopustiva zato, jer se iz samih kontovnih izvadaka nemože razabrati, da li su u obće trgovačke ili obrtničke knjige u redu vodjene: držim, da je ovaj nazor očito protuzakonit, pošto se sudac bez prigovora stranaka neima upuštati ureda radi na iztraživanje, da li su pojedine stavke računa istinite i u redu uvrštene, već je zadaća sudca po §§. 25 i 31 trg. zakona jedino na to paziti, da su kontovni izvadci učinjeni iz uredne parafirane trgovačke ili obrtničke knjige, te da dokazna moć pojedinih unosa ugasla nije.

Nasuprot pak mnijem, da mora uz to svakako onaj, koji traži predbilježbu prava zaloga na temelju kontovnih izvadaka, kazati pravni naslov pojedine tražbine, upisane u izvadku kontovnom, u koliko takov iz samog izvadka razabrati nije, jer je to glavna potrebština za gruntovni unos, bio taj uknjižba ili prebilježba (vidi §. 449 o. g. z. §§. 87 i 63 grunt. reda).

Pod timi uvjeti dozvoljuju i sudovi u Cislajtaniji po propisih §§. 26 i 36 grunt. reda od 25. srpnja 1871 (d. z. l. br. 95) i propisih §§. 19 i 21 uvodnog zakona k obćem austrijskom trgovačkom zakonu od 17. prosinca 1862 (br. 1 d. z. l. od g. 1863), predbilježbu prava zaloga na temelju kontovnih izvadka iz trgovačkih i obrtničkih knjiga. (Vidi za to rješitbu vrhovnoga suda u Beču od 29. listopada 1872 br. 25 Spr.)

Ja tvrdim dakle na temelju svega prenavedenoga, da se može na temelju kontovnih izvadka iz trgovačkih i obrtničkih knjiga po §. 88 sl. c. grunt. reda predbilježba prava zaloga dozvoliti u pogledu onih tražbina uvrštenih u kontovnom izvadku, u pogledu kojih je u istom pravni naslov naveden ili inače izkazan, ako dokazna moć odnosnih kontovnih unosa po §. 31 trgovačkoga zakona od 16. svibnja 1875 ugasla nije, te ako predleži na odnosnom kontovnom izvadku sudbena ili bilježnička potvrda, da je trgovačka ili obrtnička knjiga, iz koje je isti kontovni izvadak izvadjen, vodjena po smislu §. 25 trgovačkog zakona propisno parafirana, te da se s istom slaže.

A. Rušnov.

Digitized by Google

Erarskim postotnim prenosnim pristojbam nepristoji prednost pred uknjiženimi tražbinami, nastavšimi prije tih pristojba; a prepori o prvenstvu ili prednosti erarskih tražbina nespadaju pred financijalne oblasti.

Pod ovim je naslovom donio Mjesečnik broj 10 A. pro 1881 rješitbu stola sedmorice od 10. lipnja 1881 broj 837., koja doslovce glasi:

„Kr. stol sedmorice je usljed utoka hipotekarnih vjerovnika i ovršenika rješitbom svojom od 10. lipnja 1881 broj 837 napadnute odluke nižjih sudova po §. 335 gr. p. p. ukinuo, te uputio kr. državni erar, da proti ovršenikom, koji pobijaju prednost prijavljenih po državnom eraru prenosnih pristojba, za 45 dana redovitom tužbom nastupi put parnice te da dokaže, da prijavljenim upitnim pristojbam pristoji prvenstvo pred tražbinami dotičnih hipotekarnih vjerovnika, jer će se inače bez obzira na svojatano po državnom eraru prvenstvo u pogledu prenavedenih pristojbinskih tražbina, sa diobom kupovnine dalje po zakonu postupati, i to s razloga: što pomenutim pristojbam po §. 9 pristojbinskog zakona od 9. veljače 1850 broj 67 d. z. l. i §. 85 zak. čl. XXI. od god. 1868 obzirom na §§. 5 i 9 obć. gradj. zak. prednost nepristoji pred uknjiženimi tražbinami prigovaratelja, nastavšimi prije upitnih pristojba, te što se radi prepornosti u pogledu prednosti prijavljenih po državnom eraru pristojba po §§. 557 i 571 gr. p. p. nemože konačno riešiti razdioba kupovnine prije, nego li bude taj prepor riešen nakon obavljenoga postupka kontradiktornoga i to pred dotičnim, diobu kupovnine obavljajućim, sudom, a ne pred financijalnom oblasti, na koje kompetenciju obzirom na §. 54 točke 5 alin. 4., na propis §. 58 čl. XV. od god. 1876 i §. 564 gr. p. p. nespadaju prepori o prvenstvu ili prednosti (erarskih tražbina), već spadaju samo prepori, gdje se radi jedino o izpravnosti i liquidnosti odnosne tražbine porezne ili pristojbinske, čega radi su napadnute konačne odluke nižjih sudova, riešavajuće upitni prepor prije kontradiktornog postupka, po §. 339 točke 3 gr. p. p. ništetne."

Na ovu rješitbu neka mi bude dozvoljeno sliedeće opazke primetnuti:

Sasma jest pravo, da se pitanje prednosti (prioriteta) po §. 557 p. p. može riešiti samo redovitim putem parbe, jer nije riešenje ove parbe pridržano financijalnim oblastim. U toliko je predležeća rješitba u redu; nasuprot pako ostali dio rješitbe:

Digitized by Google

da naime postotnim pristojbam u predležećem slučaju nepripada pravo prednosti pred intabuliranimi vjerovnici, nije predmetom predležećega riešenja utoka, nego osobite prioritetne parbe, na koju je upravo erar tom rješitbom upućen. Tekar nakon dovršenja ove parbe imati će sudac I. molbe riešiti: da li po erару svojatana prednost pravom postoji ili ne.

Ovaj prejudicat III. molbe može u ostalom imati štetnih posljedica za erar; i baš zato nemožemo da dosta upozorimo dotične sudove na pažnju, kada će ovo preporno pitanje u svoje vrieme doći do riešenja.

Prije svega moramo naglasiti, da je u rješitbi citirani biljegovni i pristojbeni zakon od 9. veljače 1850 broj 67 d. z. l. izdan samo za Cislitaniju, dočim je za zemlje ugarske krane u kriepost stupio slični zakon od 2. kolovova 1850 br. 329 d. z. l.[1]

Po §. 72 biljegovnog i pristojbenog za Ugarsku stvorenog zakona ide pravo prednosti države na (postotne) prenosne pristojbe pred s v e iz privatnih pravnih naslova proiztičuće tražbine, i natražke (natražno) nedjeluje samo na one privatne tražbine, k o j e b i j a h u j o š p r i j e, n e g o l i j e t a j z a k o n u k r i e p o s t s t u p i o, z a l o ž n i m p r a v o m u k n j i ž e n e n a k o j n e g i b i v i p r e d m e t. Neodlučuje dakle, kako se u razlozih rješitbe napominje, višja starost tražbine već višja starost založnog prava, i to samo u pogledu onih stavaka, koje su jur stekle p r i j e pravo zaloga, n e g o l i j e t a j z a k o n u k r i e p o s t s t u p i o, jer po §. 5 o. g. z. nemogu zakoni natrag djelovati. One tabularne (uknjižene) stavke pako, koje su nastale tekar nakon toga, što je zakon o biljegah i pristojbah, od 2. kolovoza 1850 broj 329 d. z. l. u pravnu moć stupio, — sve ako su i starije nego zakonito založno pravo erara, bevuvjetno sljede[2] i to po izrazitom doslovju §. 72 tog zakona iza prenosnih pristojba države.[3]

---

[1] Zakon od 9. veljače 1850 (br. 67 d. z. l.) valjajući za Austriju uveden je car. pat. od 2. kolovoza 1850 takodjer u Hrvatskoj i Ugarskoj s nekimi promjenami. Ured.

[2] Unutar zakonitoga roka, koj se prema okolnostim izraženim u §. 39 zak. čl. XXXIV. od god. 1881 može do 5 godina protegnuti.

[3] Uknjižbeno založno pravo nastaje po §. 451 ogz. tek intabulacijom

Digitized by Google

To se jasno izpostavlja takodjer iz zak. čl. XXI. od god. 1868, zak. čl. XV. od god. 1876, zak. čl. XXXIV. od god. 1881 (§. 39), kano i iz §. 139 po kr. ug. ministru financija godine 1872 izdane uredovne sbirke financijalnih zakona i propisa, svezku 14.

Svi ovi zakoni sadržaju naime ustanovu, da erarske prenosne pristojbe unutar stanovitog vremena idu pred sve iz priprivatnih pravnih naslova nastale stavke. Nastane li takova privatna tražbina prije djelovanja kojeg kasnijega pristojbenog zakona, to se valja doduše, pošto zakoni nedjeluju natrag, vratiti na neposredno predidući pristojbeni zakon, ali se ipak uvjeke dolazi k istomu rezultatu, jer — kako je to jur rečeno, — izriču svi ovi pristojbeni zakoni počam od biljegovnog i pristojbenog patenta od 2. kolovoza 1850 broj 329 d. z. l. pa sve do zak. čl. XXXIV. od god. 1881, isto temeljno načelo, da naime erarskim prenosnim pristojbam pripada prednost pred intabuliranimi privatnimi tražbinami. Priobćio **X.**

O mitu.[1]

(Opazka na §§. 145 i 146 osnove.)

Podmićivanje sudaca i inih javnih činovnika veliko je zlo u družtvu; ono slabi uzdanje gradjana u moć zakona, ubija kredit medju gradjani, poskupljuje troškove skopčane sa u djelotvorenjem prava zakonom načelno pripoznatih, a prema prilikam može i samu javnu sjegurnost iluzornom da učini. Kada bismo imali statističnih podataka o broju slučajeva mita i visini vriednosti na mito izdanih, onda bismo mogli za svaku državu posebice ocjeniti: u kojoj mjeri zakonitost u njoj vlada u kojoj li pokvarenost, ovako pak samo nasumce možemo predmievati, da u stanovitoj zemlji mita u većoj ili manjoj mjeri doista imade.

(uknjižbom) tražbine; zakonito pravo zaloga nasuprot nastaje jur tad, kad nastane tražbina.

[1] Ovu spomenicu podnio je pisac vis. kr. vladnomu odjelu za pravosudje radi izpravka osnove novoga kaz. zakona za trojednu kraljevinu. Ured.

Digitized by Google

Po kaznenoj statistici sviju zemalja svodi se mito na najmanju mjeru; na žalost kaznena statistika u ovom predmetu ništa drugo nedokazuje nego broj faktično pred sud iznešenih slučajeva mita. Kada svaki od nas poznaje u krugu osobnog poznanstva bar jednog javnog činovnika, kojega savjest mito nimalo ne prezire, onda bi bila od nas velika samoobmana, kad bi nas kaznena statistika uljuljala u to sladko uvjerenje, da više slučajeva mita neima osim onih u kaznenoj statistici izraženih. Ta samoobmana nebi bila ni manja ni veća od postupka ptice noja, koja po pripovjedanju bježeć od potjere zarine glavu u pjesak, pa nevideć svojeg neprijatelja mirno stoji na mjestu u toj vjeri, da i neprijatelj nje nevidi. Ako nećemo da odaberemo taj nojski postupak, moramo na temelju svakdašnjega izkustva priznati, da je razlika izmedju broja faktičnih slučajeva mita i broja u kaznenoj statistici izkazanih u našoj domovini ogromna, a prlznavajuć to moramo svi živo osjetiti dužnost, da pokušamo svimi sredstvi, da tom velikom zlu doskočimo.

Kazneni zakonik baš kod ovoga delikta pokazao se je nemoćnim; predmet ove razprave biti će, da se izlože uzroci, i da se stave predlozi, kojimi će se omogućiti kaznenom sudstvu, da razvije onu energiju i poluči onaj uspjeh, što mu je u ostalih granah javnog života osiguran.

Kada je kaznjivo djelo takove naravi, da ga nije moguće dokazati, onda to djelo isto tako slobodno ostaje od kazni, kao ono, koje se dokazati može, ali u zakonik kao kažnjivo nije uvršteno. Mićenje javnog činovnika jest djelo takove naravi, koje se po pravilu dokazati nemože i to sa sljedećih svakomu jasnih razloga:

Sredstva, koja kaznenom sudcu stoje na razpoloženju, da istinu u iztrazi izpostavi, daju se svesti na dvoje: na žive svjedoke i na mrtve stvari.

U naravi stvari leži, da se mito nudi i daje medju četiri oka te da davatelj kao i primatelj mita, u svjesti svoje krivice, nepripovjedaju nikom o mitu; pa kada bi i pripoviedali, bez samog substrata mogu svoju neopreznu izreku lahko i opozvati;

Digitized by Google

ostaju dakle još mrtve stvari, koje bi mogle istinu odkriti; a koje su to stvari?

Ima li kakav corpus delicti? Mogu li služiti tragovi po prostoru i vremenu kao indicije? Da vidimo! Primatelj i davatelj mita morali bi biti veoma glupavi, kad bi primali i davali mito u stvarih nezamienjivih, koje imaju svoje individualno obilježje, pak bi mogle služiti naslonom iztražnom sudcu, da njihovu provenienciju iznadje. No kada bi obojica učinili tu glupost, uvjek im ostaje otvoren izgovor, da je stvar činovniku za novac prodana — a proti tom izgovoru nemože sud uspjeti, jer je mogućnost istinitosti tog navoda očevidna, pošto je javni činovnik kao i svaki gradjanin vlastan sebi kupovati za novce sve što za kuću potrebuje, a po načelih kaznenoga postupnika nemože se teret dokaza navaliti na okrivljenika.

No kako rekoh u običnom životu ne prima se i nedaje se mito u nezamienjivih stvari nego u zamienjivih, i to u novcu Novac je pak stvar, koja osim jednog broja (svote) nikakvoga obilježja neima, kojim se od ostalih srodnih stvari razpoznaje; pak stoga mu nije moguće iznaći proveniencije.

Mora se dakle kao pravilo uzeti, da se mićenje izvršuje davanjem i primanjem novca medju četiri oka; iznimke su veoma riedke, ali i one, s navedenih razloga, u težkoći pravije nemogućnosti kaznenog progona ništa nemienjaju.

Kazneno je dakle sudstvo upućeno za uspješno djelanje kod ovoga delikta na jedno jedino dokazalo, koje upravo i nije dokazalo, na vlastito priznanje okrivljenika — iz toga se vidi, na kako slabim nogama počiva kazneno sudstvo u toj točki.

Posljedice su svakom jasne; zakonodavstvo već po živoj pravnoj sviesti nikako se nemože odlučiti, da taj delikt posve izbriše iz zakonika, nego ga pušta da paradira bez praktičke svrhe, da služi mnogobrojnim zločincem za predmet poruge, da bude oružje, koje nesieče i neudara, nego miluje i pogoduje svoju žrtvu.

Što dakle da se čini? Da se delikt taj posve izbriše iz zakonika bilo bi samo onda donekle od moralne koristi, kada bi absolutno nemoguće bilo isti delikt progoniti; toga činiti netreba

Digitized by Google

sve dotle, dokle ma kakovih sredstva imade, koja uspjeh obećavaju.

Kada uvažimo, da je djelovanje kaznenoga suda kod ovoga delikta svedeno tako reći na nulu, i da su slučajevi, koji faktično pred sud dolaze ponajviše manjeg zamašaja, čim se samo — ne na diku sudstvenosti — potvrdjuje staro pravilo, da se mali tati kazne, a veliki na slobodu puštaju, onda možemo priznati gornju izreku kao istinitu, da je zakon i sud do danas bio prema deliktu mita nemoćan.

Sredstvo, koje ovdje predlažem, da se tomu zlu doskoči, jest doduše posve radikalno, te se već stoga nemože svakom dopasti, ali ono će imati i posljedice bez svake dvojbe veoma dobrotvorne. Predlažem sljedeće:

Neka se iz kaznenoga zakonika posve izostavi sankcija o kaznjivosti i kazni osobe, koja javnog činovnika radi vlastitog službenog posla podmiti ili podmititi pokuša.

Neizbježne posljedice takovog razpoložaja bile bi sljedeće:

1. Sudstvo dobiva proti krivcu klasičnog svjedoka, koji može bez bojazni za vlastitu osobu istinu izkazati.

2. Izkustvo uči, da javni činovnik, koji se jedanput podmititi dade, neće zadovoljan biti sa jednim jedinim slučajem, nego tjera svoj postupak poput obrta, naziruć u mitu vrelo života isto tako izdašno i izvjestno kao službena plaća; i tako će sudstvu na razpoloženju stojati ponajviše dva ili više svjedoka.

3. Znajuć činovnik kakva mu opasnost prieti, neće smieti ni najboljem prijatelju povjerovati, te će odbiti svaku ponudu, koja na mito smiera. Sada providimo nekoje prigovore, koji se mogu proti gornjemu prodlogu dići.

I. Kakvim pravom i kojim razlogom može zakon kazniti primanje mita, a davanje mita nekaznjeno ostaviti? Nije davatelj mita prvi, koji pomišlja na mićenje? Primatelj mita jedva će se usuditi mito izkati prije nego što davatelj ponudu učini.

Na taj temeljiti prigovor imademo isto tako tako temeljit odgovor. Davanje mita i primanje mita jesu dva delikta skroz različita, pri svem tom što se u nekojih zakonicih u jednu hrpu bacaju; davanje mita proizlazi iz motiva koristoljublja, ali je taj

Digitized by Google

motiv tako slab, da jedva prelazi granice one sebičnosti, koju u svakdanjem prometu pri sklapanju privatno pravnih poslova opažamo, sbog toga davanje mita nije izljev stalne nikad neusišuće strasti, nego se dogadja od slučaja na slučaj, kada tko pred javnim činovnikom imade vlastita posla od kojega koristi ili štete izčekuje. Naprotiv je primanje mita takova strast, koja trajno djeluje; sebičnost podmitljivog činovnika nepravi razlike izmedju davatelja i davatelja, on prima od svakog, sebičnost njegova nepravi pauze u primanju, on prima svagda — dok mu se daje. Primatelj mita nogama gazi javnu vjeru, koje ga je popela na mjesto, koje on zauzima, dočim davatelj mita, ma kako njegov postupak bio nemoralan, svagda ostaje u kutu skromne privatnosti, pa je u takovom položaju samo kadar naškoditi pojedinom sugradjaninu, upotriebljujuć javni organ na svoje privatne cieli; kad je ovu postigao, davatelj mita povlači se natrag u svoju privatnost; naprotiv se ni jedan primatelj mita nije po prijetku prvog pa ni drugog i daljeg sljedujućeg mita u privatni život povukao samo zato, što je svoju ciel postigao, nego je ostao na svojem mjestu, da dalje slučajeve mićenja izčekuje. Ogromna razlika u kaznjivosti davanja i primanja mita najbolje se dade karakterisati, ako se rekne, da oba delikta stoje u istom razmieru kao prigodna i navična kradja.

Da je davanje mita po pravnoj sviesti suvremenog pokolenja kaznjivo, to je u toliko istina, što su kaznjiva i ina koristoljubiva djela, koja nisu ni više nemoralna ni više škodljiva od tog delikta. Sa gledišta prava i pravde nebi se dakle mogao on nikako proglasiti nekaznjivim. No u državnom životu veoma često nastupa situacija, u kojoj se nepita, što je pravedno, što li nepravedno, nego se pita, što je nuždno i koristno što li nije što je pogibeljno i škodljivo što li nije. Izmedju raznih grana državne uprave kaznena politika, koju obuhvaća zakonodavstvo materijalnog i formalnog kaznenog prava i kaznione, nezauzima posliednje mjesto. Zakonodavac dolazi u predležećem predmetu u taj strašni prociep, da ili pusti, da ostane stalno de facto nekažnjen zločin, koji za posljedice imati mora razsulo svakog povjerenja u pravni red i moć zakona — ili pak da proglasi manji

Digitized by Google

delikt nekaznjivim, da bi tim sjegurnije kazniti mogao onaj teži zločin. Koje je veće zlo a koje je manje, o tom nitko nemože dvojiti, a što državnik ima činiti pri izboru izmedju više zala, i o tom još ni jedan dvojio nije; komu ovdje nepada na pamet postupak mornara, koji u opasnosti bure u more bacaju dragocienu robu, da mogu spasiti još dragocienije dobro život čovječji.

II. Može se način zamisliti, da javni činovnik upotriebi kao posriednika za primanje mita člana svoje porodice ili drugog srodnika ili dobrog prijatelja, i tako će mito opet ostati u tajnosti. Na taj prigovor sliedi sasvim prost odgovor. Davatelj mita imade taj interes, da njegov dar dodje u ruke baš samog činovnika, zaoto on neće u ludo svoj dar povjeriti ma komu, koji mu se predstavi kao posrednik, nego će najprije steći uvjerenje, da je onaj doista posrednik. U takovom slučaju posriednik ima sva obilježanja dionika, stoga se neima dotična zakonska ustanova tako stilizirati, da posrednik podpadne pod kazan mita, ako u istini posreduje, naprotiv pod kazan prevare ili globljenja, ako mito za sebe zadrži.

III. Svaki davatelj mita, posebice i medju četiri oka, pruža mito, a primatelj ga prima na taj način. Taj čin za sebe jest substrat kaznene iztrage, pa ako se sličan čin i ponovi ,svagda predleže posve odlučeni čini, koji medjusobom u kauzalnoj svezi ne stoje; u svakom pojedinom slučaju može činovnik pri suočenju tom svjedoku u brk kazati, da on laže; i tako će kaznena iztraga opet ostati bez uspjeha, kao što sada biva bez jedinog svjedoka.

Na ovo imam sliedeće odvratiti:

U kaznenom pravu nisu djela krajni predmet iztrage i kazni, nego onaj način mišljenja, ona moralna pokvarenost, iz kojih djela po družtvo škodljiva izviru; iz psihologije znamo, da je stanovita volja nuždni neizbježivi izljev značaja, a djela nisu ništa drugo nego izvedenje one odluke, koju nazivamo konkretnom voljom. Pojedini čini nisu uzrok kaznjivosti, nego samo dokaz kakvoće značaja, iz kojih po zakonih psihologije moraju izvirati škodljiva po družtvo djela. Zaoto kriminalista stojeći na

Digitized by Google

temelju suvremene psihologie nesmije reći, da se pojedini čini iz jednog te istog motiva proizlazeći jedino kao stečaj krivica, i to jedino za odmjerenje zajedničke kazni, u svezu dovesti mogu, pa da se inače osobito sa gledišta dokaza svaki taj čin samostalno prosudjivati ima. Drugim riečima: nemože ostati procesualno načelo: da se svaki čin za sebe dokazati mora, bez obzira na druge čine, te da se prije toga dokaza ima čin smatrati kao da se ni dogodio nije. Ako se dogodi pravni slučaj, da proti stanovitom činovniku predleži jedno jedino mito kao predmet iztrage, onda doista predleži kao dokazalo jedan jedini svjedok, pa zaoto tada, ako ino dokazalo ili priznanje nebude polučeno, neće iztraga imati nikakva uspjeha. No kako je napried rečeno, takav je slučaj veoma riedak, jer u naravi mita leži svojstvo takozvanog produženog zločinstva; predmet iztrage jest u prvoj liniji taj, da se ustanovi, da li u obće predleži pokvarenost činovnika, koju zakon kazni; a u drugoj liniji, kolika je ta pokvarenost; sa gledišta kaznione nije ni malo važno pitanje, koliko je bilo slučajeva kod stanovitog okrivljenika, nego od kolikog su zamašaja bili oni: zato se mora priznati, da su svi inače izolirani slučajevi mita u tesnoj svezi medju sobom zato, što su svikoliki izljev jednog te istog pokvarenog i po družtvo škodljivog značaja. Ako se prizna to načelo, da su svi čini kadri svaki za sebe odkriti kakvoću krivčevog značaja, onda se mora tim prije priznati, da su oni kadri to učiniti i zajednički posmatrani; kazneni sudac po obće poprimljenih načelih postupka ima samostalno suditi o istinitosti fakta bez dokaznog naputka; on će suditi kao i svaki čovjek samo po izkustvu i vjerojatnosti, pa zato će i u slučaju mita više vjerovati dvojici ili množini svjedoka, kod kojih nije našao uzroka, zašto da istinu izvrću, nego obtuženom činovniku, koji već kao okrivljenik pod sumnjom stoji. No kazneni sudac riedko će doći u taj nemili položaj, da o istini sudi jedino po broju izkazivača; njemu se pruža prilika doznati stotinu sitnih okolnostih o značaju okrivljenika i svakog svjedoka posebice, o njihovom osobnom odnošaju te se može na temelju bogatog materijala o indicijah dogoditi, da sudac više vjeruje okrivljeniku nego desetorici svjedoka.

Digitized by Google

IV. Kada sudi redovni državni sudac, pa neima pred sobom dovoljno dokazanog materijala, po kojem bi jasno istinu uviditi i odlučno okrivljenika osuditi ili osloboditi morao, uvjek će se već iz kolegialnosti kao državni činovnik skloniti prije na oslobodjenje nego osudjenje; pa i pored porote redovnom sudu u dio pada odmjerenje kazni, dakle će se pravo-rok, glaseći na krivicu, svagdje pretjeranom blagosti oslabiti. To važi, pa još i u većoj mjeri, za državno odvjetničtvo, kojem progon mita u dužnost spada. Ovaj prigovor strogo nespada na stvar, jer se tiče manje dokaza, a više organizacije kaznenog sudstva. Ako izkustvo pokaže, da redovni sud nije pouzdan u sudjenju predležećeg zločinstva, mora se iznimno (u koliko redovno nepostoji) zavesti porota; rukovodni sudci u porotnoj sjednici imali bi biti, ako je sudac okrivljenik, bar za jedan dnevnični razred viši, pored uporabe običnih zakonskih propisa o pristrastnosti suda. Glede državnog odvjetničtva, kod kojeg baš kad ovog zločinstva težište leži, jer od energije i progona od strane javnog tužioca najviše zavisi uspjeh dokaza, valjalo bi ustanoviti popularnu obtužbu kao eventualno pravo prijavitelja i svakog gradjana, koje pravo nastupa onda, kada državno odvjetničtvo očituje, da od progona odustaje, ili da se osudom zadovoljava, ili da ovo ili ono dokazalo nekani predložiti sudu. U kratko: za zločinstvo mita nesmije oficialni progon kao izključivi važiti; sam fakt, da je popularna tužba u načelu uzakonjena, u najviše slučajeva dovoljan će biti, da državnog odvjetnika neprestano na najstrožije vršenje dužnosti ganja. Državni bi odvjetnik dakle usljed privatne prijave imao svagda svoju odluku, a ako obtužbu podnese i sadržinu obtužbe, priobćiti prijavitelju, kako je to u kaz. postupniku za njemačku carevinu kod mnogih zločinstva, doduše ne i kod mita, već zavedeno.

V. Bez kazni ostaviti davanje mita, znači izložiti činovničtvo najvećem izkušanju bez najmanje zadovoljštine. Može tada svatko bez najmenjeg rizika u zlobnoj nakani ići od činovnika do činovnika, te ih na zlo navesti samo da im vrat skrha.

Na taj prigovor može se u kratko odgovoriti, da je ovdje govor izključivo o činovniku, koji u mitu nalazi vrelo života, i

Digitized by Google

o stranci, koja mitom kani postići svoje privatne svrhe; slučaj u ovom prigovoru spomenuti sadržava posve samostalno djelo, koje se kao takovo ima i kazniti. Zavedenje nevine djevojke na vanbračno obćenje radi zadovoljenja vlastitog nagona spolnog, ima ostati nekaznjeno, jer je čin posve privatne naravi, te zasieca jedino u moralni život; čim pak zavoditelj očituje silnu svoju strast tim načinom, da stane zavoditi množinu djevojaka jednu po jednu, možda nuz lažno obećanje ženitbe, onda dotični postaje opasan po sve članove družtva, koji su nevine djevojke i najbližji srodnici njihovi, te postaje njegov postupak kaznjivim. Po toj analogiji moramo i zavedenje javnog činovnka na mito prosudjivati. Dokle je sud osvjedočen, da je mito pruženo jedino radi zadovoljenja jedine konkretne želje, dotle nije opasno, pa se s razloga shodnosti ni kazniti neima; čim postane to pružanje mita samosvrha, postaje i opasno po sve činovnike i cielo družtvo, te se ima kazniti.

Nuzgredno samo opažam, da se u životu ti slučajevi zavedenja javnog činovnika radi samog zavedenja i potonje kazni veoma riedko pojavljuju.

VI. Kako stojimo sa moralom ako gornji predlog poprimimo?

Nije li to jezuitski postupak radi postignuća svrhe i nemoralna sredstva dozvoliti? Da se uzmogne činovnik u zločinstvu uhvatiti, dopušta se istim predlogom, da se drugi zločin nekaznjivo počini, dapače se drugi izazivljaju i mame da ga počine.

Moral je u privatnom životu veoma važna stvar, samo je krivo, onaj moral, koji važi za zviezdu predhodnicu privatnom čovjeku — cielom družtvu kao zakon propisati. Komu nije poznato, da je u diplomatičnoj i ratnoj akciji državnoj moral skoro nepoznata stvar; pa ni u nutranjem državnom životu bolje stvar nestoji. Pri izboru zastupnika za narodno predstavničtvo svaki dobro znade, da u interesu države leži, birati čovjeka saviestna i razborita — medjutim izkustvo uči, da se pri izboru najviše gledi na partajske obzire; sebičnost, strašću zaslieplјenje stranke, daje vlastitom zadovoljenju prvenstvo pred javnom svrhom državopravne uredbe narodnog zastupanja — zar je to moral? U ponašanju narodnih zastupnika veoma često opažamo, da se

Digitized by Google

pojedini podvrgava suprot vlastitom boljem uvjerenju disciplini stranke i zaključku kluba, zar je to moral? Napose kaznenomu zakonodavstvu poznata je ustanova, da je slobodno srodniku i ne svjedočiti, i tim često dokaz krivnje, koji bi inače jasan i podpun bio, nemogućim, pa i kaznjivo djelo nekaznjenim učiniti; dalja ustanova, da je krivac kod nekih kaznjivih djela slobodan od kazni, ako u stadiumu pokušaja od nakane odustane, ako prije kaznene prijave štetu naknadi itd., zar se te ustanove slažu sa moralom? Pa ipak nije nikom palo na pamet, da te ustanove nedovoljinimi proglasi — a zašto? Samo zato, što država hoće tim načinom ine više svrhe da postigne, bez obzira na to, da li se to slaže sa strogim moralom. Tako je sa predležećim predlogom. Nakana je osloboditi družtvo od gnjilosti, koja je neizbježna posljedica mita; za ljubav toj svrhi mora se družtvo podvrći operaciji u vidu trpljenja manjeg nemoralnog djela, da se veće nemoralno djelo nemogućim učini, kao što se bolestnik mora podvrći momentanim bolovom kirurgične operacije, da izbjegne trajne bolove ili smrt. Netreba zaboraviti, da nemoralnost davanja mita u istoj mjeri nestajati mora, u kojoj se mjeri zločinstvo primanja mita umaljavalo bude; a da se umanjivanje primanja mita izvjestno postići mora po ovom predlogu, — to je već gore navedeno.

Samo se po sebi razumije, da ustanove, koje se ovdje predlažu glede javnih činovnika, imaju punu valjanost i za javne bilježnike i odvjetnike; baš zaoto nepropuštam opazku, da je u vladinoj osnovi izpušten kao nekaznjiv slučaj, kada tko zavede ili zavesti kani javnog bilježnika ili odvjetnika na mito, a to je nedosliedno sa onog gledišta, da je aktivno mito isto tako kaznjivo kao i pasivno. U njemačkom kaznenom zakoniku neima nikakove ustanove za slučaj, kada tko zavede ili pokuša zavesti činovnika darom, da njegov pravedni posao pravedno rieši.

U osnovi nenalazim nikakovih ustanova o mićenju činovnika i upravljajućih članova dioničarskih družtva, kao što su veliki novčani i prometni zavodi. Svakom je jasno, da je kolicina imetka, što pod upravom tih zavoda stoji, toli važan moment, da bi shodno bilo štititi dioničare, a tim znatni dio narodnog

Digitized by Google

bogatstva od bezsavjestnog rukovanja sredstvom mita počinjenog. Ako je državna uprava zanemarila skoro svuda brigovodstvo glede takovih zavoda na administrativnom polju, mogla bi se bar na kazneno-pravnom polju lahko izvesti ustanova analogna ustanovi o mitu javnih činovnika.

Završujuć ovu spomenicu iztičem nuzgred iz druge materije ustanovu osnove, koja bi se baš sbog tajnosti djela i nemogućnosti dokaza isto tako riešiti imala kao i pitanje o mitu: mislim delikt pobacivanja utrobnog ploda. Kod vanbračnog zaćeća može se jedino stid i sirotinja kao motiv djela zamisliti, kod bračnog pak jedino sirotinja odnosno nedostatak dohodka pored dovoljnog broja djece. Ti motivi nisu absolutno nemoralni, s druge strane plod, koji neima niti pravog života niti oblika rodjenog djeteta, nezaslužuje toli snažne zaštite od strane kaznenog suda, sbog čega se taj delikt u postojećih zakonih svuda blažije kazni nego umorstvo novorodjenčeta. No bilo kako mu drago, kada kazneni zakon sve sudjelujuće proglasi kaznjivimi, onda će djelo ostati u najviše slučaja nedokazano i nekaznjeno. Sasvim drugčije stojimo sa osobom, koja iz koristoljublja možda poput obrta pripomaže savjetno i djelom pri pobacivanju utrobnog ploda; taj je postupak svakako mnogo većma kaznjiv, i da nebi ostao nekažnjen, valjalo bi gornji predlog glede mita promieniti smislu shodno i na pobacivanje utrobneg ploda, te proglasiti nekrivim roditelje i njihove najbliže srodnike, te ih kao svjedoke upotriebiti proti onom pomagaču, koji je iz koristoljublja primio posebnu nagradu (ne samo novčanu naknadu prave vriednosti pruženog sredstva) za osobnu ili moralnu pomoć pri izvedenju tog djela; kazan bi se imala za usamljeni slučaj kao prestupak, za priupad i tjeranje obrta kao zločin kvalificirati.

Digitized by Google

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Za slučaj, da se brak sklopi, dano obećanje, da će se platiti dug zaručnice, imade se smatrati kao obećanje miraza (§§. 1218 i 1227 o. g. z.)

„Gerichtszeitung" priobćuje u br. 82 iz g. 1881 sljedeću rješitbu najvišega suda u Beču.

„Po sadržaju tužbe, podnešene od strane A. proti B., obećaše mu (A.) supruzi C. za slučaj, ako oženi njihovu unuku N. iznos od 3200 talira kao miraz obvezav se, da će izplatiti taj za D-a na nekretnini N. pravom zaloga uknjiženi iznos, te je B. k toj obvezi pristupio; pa pošto je tužitelj unuku N. oženio, supruzi C. pako ustručavali se izplatiti od upitnih 3200 talira dospjeli obrok od 872 talira, te je on sam taj obrok izplatio, zatražio je (A.) osudu na platež toga iznosa.

Prva molba zadovolji tužbovnomu zahtjevu za slučaj, ako se odlučnom prisegom dokažu u tužbi navedene činjenice.

Usljed tuženikova priziva odputi višje sudište tužbovni zahtjev.

Razlozi. Supruzi C. nebijahu obvezani, da dadu unuci svojoj N. miraza, nije bo navedena nikakva činjenica, iz koje bi se po §§. 1219 i 1220 o. g. z. mogla izvoditi takova obveza. Što se tiče pitanja, da li se izjava supruga B. učinjena prema A., pravno može smatrati obećanjem miraza, valja se obazrieti na ustanove §§. 1218, 1227 i 1228 ogz., iz kojih proizlazi, da miraz sastoji iz imovine, koja se daje ili obećaje suprugu, da uzmogne laglje podmirivati troškove bračne zajednice. Ovo za pojam miraza nuždno obilježje nenalazi se u izjavi supruga C., jer su se obvezali samo na platež na nekretnini N. ukujiženog duga, a ne da A-u podadu kakovu imovinu. Sudac prve molbe uzima, da se izplatom duga razterećuje imovina supruge, i da tim nastaje za supruga probitak, pa da stoga izjava supruga C. svakako sadržaje obećanje miraza.

Uvaži li se pako, da imovina supruge ženitbom neprelazi u vlastničtvo supruga, pa da po §. 1238 o. g. z. suprugu pripada jedino uprava te imovine, to se probitak proizlazeći odatle, što se razterećuje glavnica od hipotekarne tražbine, nemože identificirati s onom svrhom, koju §. 1218 o. g. z. imade pred očima, tim manje, što tužitelj ni netvrdi, da mu je supruga ustupila suvlastničtvo na svojoj nekretnini. Ako pako u izjavi supruga C. nije sadržano obećanje miraza, može se ista smatrati samo kao darovanje, koje se, jer je samo ustmeno, po §. 943 o. g. z. u obće, a po §. 1351 o. g. z. niti proti jamcu nemože utužiti.

Digitized by Google

Usljed tužiteljeva previda potvrdilo je c. k. najviše sudište (preinačiv obrazac prisege) osudu prve molbe.

Razlozi: Ako su istiniti tužiteljevi navodi glede prema njemu učinjene izjave supruga C., imala bi se ta izjava u smislu zakona svakako smatrati obećanjem miraza (§§. 1218 i 1227 o. g. z,), pa prema tomu obvezani su supruzi C., pošto je brak sa N. sklopljen, svakako da plate utuženi iznos.

Ovo obećanje bo ukazuje se kano po trećoj osobi za olahkoćenje sa bračnom zajednicom skopčanoga troška suprugu obećana imovina, tim više, što se sa bračnom svezom skopčani trošak tim svakako olahkoćuje, ako se izplati dug, koj imovinu supruge obterećuje, tim čisto activno stanje njenog imetka pomnoži, te suprugu riešava obveze, povratiti glavnicu i kamate, a upravo tim bitno se olahkoti suprugu po §. 91 o. g. z. prinadležeća obveza, da svoju suprugu prema svom imetku pristojno uzdržaje i nju u svih sgodah zastupa, eventualno pruža i veća garancija za po §. 143 o. g. z. supruzi prinadležeću dužnost, brinuti se za obskrbu i uzgoj djece. Na tom nemienja ništa okolnost, da glavnica od 3200 talira nije predana neposriedno suprugu, nego da je stavljen uvjet, da se ona ima upotriebiti za izplatu duga suprugina. Jer je suprug redovito samo uživalac miraza, dočim ovaj miraz za slučaj, ako se razrieši brak, pripada supruzi ili njenim nasljednikom (§§. 1227, 1228 i 1229 o. g. z.); a onaj koj daje miraz, vlastan je, da prigodom predaje zatraži od primaoca primjereno osjeguranje (§. 1245 o. g. z.), te prema tomu da odredi, da se taj miraz upotriebi u svrhu smjerajuću na osjeguranje istoga. Ukazuje li se pako od supruga C. preuzeta obveza kano podanje miraza, izključena je tim i pravna narav darovanja (§. 938 o. g. z.), pa je neumjestan i prigovor, da manjka pravo tužbe zato, što o tom nije izdana pismena izprava (§. 943 o. g. z.)

Ako je nadalje istinito, da je tuženik za ovu obvezu supruga C. preuzeo jamstvo prema tužitelju, obvezan je po §§. 1344 i 1346 o. g. z. na platež, pošto glavni dužnici usljed izvansudbene opomene vjerovnika (§. 1355 o. g. z) nisu izpunili svoje obveze. Valjalo je dakle suditi na odlučnu prisegu o tužiteljevih tvrdnjah, te se uz doprinešenje dokaza vrhu istih ukazuje tužbovni zaktjev obrazloženim."

Opazke priobćioca. Premda je III. molba u predležećem slučaju qualificirala preuzeće tudjega duga punim pravom kano podanje miraza u smislu §§. 1218 i 1227 o. g. z., dakle kano s obje strane obvezujući naplatni ugovor,[1] dopustila je i s druge strane indirectno ipak, da inače u bezplatnom preuzeću tudjega duga leži samo obvezujuće darovno obećanje u smislu §. 943 o. g. z., dočim je prije, kako to proizlazi iz po

[1] Entgeltlicher Vertrag; denn die Bestellung des Heiratsgutes erfolgt unter der onerosen Bedingung einer bestimmten Eheschliessung.

meni u Mjesečniku br. 10 B. od god. 1881 str. 582 do 588 kritizirane riešitbe, bludnjom nazriela u takovom preuzeću duga liberatorno darovanje u smislu §. 1444 o. g. z.[1] **J. Pirka.**

Prinos k nauci o vlastničtvu.

Josip Stok i Katarina Milerlaj kao tutori malodob. Josipa Milerlaj i Florijana Stoka dignu tužbu proti Ivanu Hauptu na priznanje prava vlastničtva na nekretnine zahtievajuć: „da je tuženi dužan pravo vlastnosti tužitelja na vinograd u pomjestnoj strani Trstenik-Smajevac upisani u grunt. nap. br. 25 obćine Sotin, a imajući u prostoru 291□°, priznati i dopustiti, da se isti vinograd ovršbenim putem s imena tuženika na ime Magdalene Kurtnaker u novo otvoriti se imajući grunt. napisnik prepiše i napokon, da jim naknadi parbeni trošak. Tužitelje zastupaše odvj. dr. A. P., a tuženika odvj. A.

Kr. grad. deleg. kot. sud u Vukovaru osudom od 12. listopada 1880 br. 4526 gr. ex 1880 odbio je tužitelje s tužbom njihovom de praes. 14. kolovoza 1872 br. 6577 gr. i tamo stavljenim zahtjevom proti tuženiku, ter troškove parbene medju se prebio.

Razlozi osude:

Po §. 369 o. g. z. dužan je onaj, koji podigne tužbu na priznanje vlastničtva, dokazati:

1. da tuženi ima u svojoj vlasti stvar, koja se traži putem pravde; 2. da je ta stvar njegova (tužiteljeva) vlastnost.

Tuženik Ivan Haupt priznaje, da ima preporni vinograd parc. br. 853 u prostoru od 291□° upisan u grun. nap. br. 25 o. Sotin u svojoj vlasti, te je tim prvi od odlučnih momenata §. 369 o. g. z. dokazan. Ostaje dakle, da tužitelji dokažu, da je preporni vinograd njihova vlastnost, t. j. da dokažu svoj pravni naslov i način stečenja prepornoga predmeta, i to jer je tuženik u gruntovnici kao vlastnik prepornoga vinograda uveden, a isti mu i sudbeno u posjed predan, oni imadu dakle dokazati svoj jači naslov na isti vinograd.

Što se tiče pravnoga naslova i načina stečenja tužitelja, to isti dokazuju, da on leži u kupu i prodaji. Oni naime tvrde, da je Magdalena Milerlaj udata Kurtnaker za sina Gašpara Kurtnakerova — preporni vinograd kupila od Elisabete Šranc 16—17 godina prije nego li je tužba podnešena godine 1872 i to brazdu po 1 frt., a ova opet kupila je vinograd od Mate Mazareka, otca Franje Mazareka i to još pred god 1848.

Kupoprodaja izmedju Magdalene Milerlaj i Elisabete Šranc sliedila

---

[1] Čitaj taj vrlo zanimivi pravni slučaj.

Digitized by Google

je, tvrde tužitelji, svakako prije uvadjanja gruntovnih knjiga u ovih kraljevinah.

Okolnost, da je Magdalena Milerloj kupila vinograd preporni od Elisabete Šranc onako, kako oni tvrde, dokazuju tužitelji zapisnikom o saslušanju iste Šranc na vjekovitu uspomenu pod B., k tomu nude i domirnu zakletvu.

Okolnost pak, da je Elisabeta Šranc isti preporni vinograd kupila od Mate Mazareka još prije god. 1848, kao i da je to onaj isti vinograd, što ga tuženik i sada uživa, dokazuju tužitelji po svjedoku Franji Mazareku i Mišku Horvatu, a uz to i priznavanjem Elisabete Šranc uz domirnu zakletvu istih tužitelja.

Od Magdalene Kurtnaker rodjene Milerloj prešao je, odnosno preći bi imao spomenuti vinograd putem nasljedstva na djecu iste Ane i Katarine Kurtnaker, kako to razpravni zapisnik pod F. i uručbenica obst. žup. sudb. stola ovdje pod D. svjedoče.

Od ovih pak prešao je isti vinograd opet na malodob. tužitelje putem nasljedstva, kako to svjedoči uručbenica pod A.

Izpovjedkom Elisabete Šranc ustanovljeno je doduše, da je ista kupila preporni vinograd u navedeno u tužbi vrieme od Mate Mazareka, a izpovjedkom iste svjedokinje ustanovljeno je i to, da je isti preporni vinograd od svjedokinje kupila Magdalena Milerloj, — kako se to u tužbi navodi.

Nu ova izpovjed obezkriepljena je, odnosno dignuta izpovjedkom svjedoka Franje Mazareka, koji izpovjedi, da nije Elisabeta Šranc vinograd preporni kupila od Mate Mazareka, nego da je to kupio Nikola Kremer — zet Elisabete Šranc, a od istog da su djeca ostala, s kojimi je Elisabeta Šranc vinograd uživala; te pošto tužitelji u mjesto umrvšega svjedoka Miška Horvata nisu u smislu §. 180 i ovosudne odluke od 20. prosinca 1879 na br. 1549 gr. ex 1878 novog svjedoka sudu predložili, to se dokaz kroz svjedoka mora uzeti da nije uspio.

Pri takom stanju stvari nije dokazan pravni naslov i način stečenja predšastnika Magdalene Milerloj, Elisabete Šranc, a sliedom toga i pošto nitko nemože više prava na drugog preneti — nego što sam ima, i ako se uz to uvaži, da isti malodobni tužitelji sve kad bi pravni naslov i način stečenja i bio dokazanim, da je od Magdalene Milerloj isti vinograd prešao na Anu i Katarinu Kurtnaker, ipak od ovih nije prešao na sadanje malodob. tužitelje, jer glasom uručbene izprave uručene su istim iza pok. Ane i Katarine Kurtnaker samo pokretnine, a ne i preporni vinograd.

Pošto tim manjka jedan od bitnih uvjeta §. 369 o. g. z., pošto s druge strane tuženik ima za sebe neoprovrgnut pravni naslov i način stečenja vinograda na temelju uručb. izprave od 26. ožujka 1864 i

Digitized by Google

unosa u gruntovnici, jer prigovor pogrešnosti grunt. prenosa na temelju tobož pogrešno izdane uručbene izprave od 25. ožujka 1864 br. 7652 ne može se proti javnim izpravam uvažit: to su se morali tužitelji sa svojom tužbom odputiti, jer nije dokazan tu niti pravni naslov i način stečenja za sve predšastnike sadanjih tužitelja, kako bi to morali bili dokazati i to jači naslov od tuženika. S toga je samo pogriešno isti vinograd uzet u razpravni zapisnik pod F. ad I., jer bi ga nasljednici Magdalene Milerlaj imali bili na ime ostavine pokojničine u gruntovnici preneti, što učinili nisu, te je s toga i uručba istim pogrešno sliedila.

Od ovih pak t. j. Ane i Katarine Kurtnaker, nije dalje sadanjim tužiteljem, kako je gore rečeno, — niti uručen taj vinograd.

Što se očitovanja pod E. tiče, pošto je Gašpar Kurtnaker u grunt. nap. br. 25 p. o. Sotin kao suvlastnik unešen, to nije mogao Gašpar Kurtnaker očitovanjem tim odreći se i u ime suvlastnice Elisabete Kurtnaker, a na temelju takovoga pogriešnoga očitovanja nisu mogle naravno niti Ana i Katarina Kurtnaker steći nikakvoga valjanoga prava.

S tih razloga i neobziruć se na ostale neodlučne okolnosti, morali su se tužitelji s tužbom odputiti.

Što se parbenih troškova tiče, to je sud držao, da se isti medjusobno prebiju po §. 573 gpp., jer se nemože reći, da su se tužitelji objestno u parnicu upustili — pošto su na to odlukom od 8. travnja 1872 broj 1139 gr. bivšega žup. sudb. stola na parnicu upućeni, a ne može se niti uztvrditi, da nisu nimalo razloga za povedenje ove parnice imali.“

Dalje nije upotriebljen nikakov pravni liek.

M. P. Jovanović.

Zakupnik nemože od prodavalca tražiti naknadu štete i izmakle koristi, ako je novom vlastniku ustupio bez valjana odkaza. (§. 1120 o. g. z.)

A. je njekomu C-u prodao i predao oranicu, koju je imao B. na više godina u zakupu. Na temelju ustanova §. 1120 o. g. z. tužio je B. na naknadu počinjene štete i izmakle koristi.

Osudom suda u Podjebradih od 16. ožujka 1880 br. 1604 zadovoljeno je tužbi stranom bezuvjetno stranom uvjetno; rješitbom pako višjega suda u Pragu od 28. travnja 1880 br. 12.533 tužba je naprosto odbijena.

Razlozi:

Tužitelj osniva zahtjev tužbe na ustanovi §. 1120 o. g. z. Premda je po ustanovi zakona zakupnik, ako pravo njegovo nije upisano u javne knjige, te ako je vlastnik u zakup uzetu stvar drugomu prodao i pre-

Digitized by Google

dao, dužan predmet ustupit novomu vlastniku, imajuć ipak pravo tražiti od uporabodavca podpunu naknadu štete i izmakle koristi: to odredjuje zakon nadalje, da je zakupnik stoprv onda dužan ustupiti novomu vlastniku predmet, pošto mu je valjano odkazano.

Ni sam tužitelj netvrdi, da bi mu češka založna kao kupac posjeda top. br. 18 u Kaninu, na koji spada zakupljena oranica, ili pako sliedeći kupci te oranice zakup odkazali bili; a njegov navod, da su se kupci stavili u posjed oranice te ju počeli obradjivati, nemože još opravdati zatjeva njegovoga, jer čim je bez valjanoga odkaza odstupio od zakupa njive, bez da je proti novim vlastnikom branio svoja prava, odstupio je tim i bez odštete od zakupa, t. j. dobrovoljno, pa stoga nemože tražiti naknade štete, koju je imao, ni naknadu izmakle koristi.

C. k. najviši sud potvrdio je rješitbu druge molbe.

Razlozi: Pravo zakupnika, da traži od uporabodavca u slučaju kad bi ovaj iznajmljenu stvar komu drugomu prodao i predao, podpunu naknadu za štetu, koju bi imao, i za izmaklu korist, zavisi po §. 1120 o. g. z. o tom, da li je zakupnik, primiv valjani odkaz, novomu vlastniku morao ustupiti u zakupu držanu stvar.

Iz ove ustanove zakona sliedi jasno, da zakupnik novomu vlastniku bez valjana odkaza ustupiti nemora, pa ako hoće da mu se sačuva mogućnost na temelju navedenoga zakona od uporabodavca zahtievati odštetu, to bez valjana odkaza ustupiti nesmije.

Valjanim pako odkazom, koji je s jedne strane za novoga vlastnika uvjetom, koji izpuniti mora, da se uzmogne ukinuti zakupna pogodba, s druge pako strane jedino je kadar zakupnika pravno prisiliti da zakupljenu stvar prije izmaknuća zakupnim ugovorom utanačenoga roka ostavi —, može se, kako se samo po sebi razumije, samo onakov odkaz smatrati, koji se učinio u vremenu zakonom ili običajem opredieljenom, i kojim se ustanovi zakoniti rok odkaza.

Iz samoga pako slova §. 1120 o. g. z., budući da novi vlastnik stvari u zakup dane stoprv onda, kad mu je ova otudjiteljem predana, stiče pravo odkazati zakupniku, sliedi nadalje, da predaja stvari u zakup dane sa strane odsvojitelja i preuzimanje iste po novom vlastniku neima još za pravni posljedak valjani odkaz; pa ako bi novi posjednik u zakup dane stvari, ni neodkazav valjano, ni nepočekav, dok mine zakonit rok odkaza, istu obradjivati počeo, dakle ju zakupniku oduzeo, narušio bi tim pravo ovoga, pa bi taj morao ustati proti tomu pravnim sredstvom tužbe radi smetanja u detenciji, i tim sebe sačuvati u pravnoj detenciji stvari u zakup uzete.

Ako to zakupnik učiniti propusti i ustupi, može se uzeti, da je dobrovoljno od daljne uporabe odstupio, a u takovu slučaju nemože od uporabodavca zahtjevati naknadu samo na temelju činjenice, što je ovaj

Digitized by Google

u zakup danu stvar prije izminuća zakupnoga roka prodao i kupcu predao, a ovaj ju obradjivati počeo, jer tu neima uvjeta §. 1120 o. g. z. da je novomu vlastniku ustupiti morao.

Tako se ima stvar obzirom na tužitelja, budući da se stavljeni zahtjev za naknadu štete upire jedino na tu činjenicu, što je tuženik oranicu, na šest godina u zakup danu, već treće zakupne godine kupcu prodao, a ovaj ju preuzeo i obradjivati počeo. (Iz česk. „Pr.“)

II. Kazneno-pravni.

Razlikovanje kradje od pronevjerenja.

A. Otudjenje konja i kola kroz slugu, stojeća u službi vlastnika tih stvari kad obavlja njimi po potonjem naloženi mu posao.

Antun M. odvezao je na konjih i kolih te po odredbi svoga gospodara Ivana B. iz sela G. občine Grubišnopoljske nekoga gospodareva prijatelja u D. u občini Daruvar, pa je iza toga bez ovlasti gospodareve konje i kola svoje koristi radi u selu T. prodao.

Toga radi predalo je drž. odvjetničtvo u P. proti njemu tužbu radi zločina kradje po §. 176 II. b. k. z., te je kvalifikaciju ovako obrazložilo: Učin, kojim se Antun M. objedjuje, ukazuje se kradjom, a ne pronevjerenjem zato, jer smatrati valja, da su konji i kola, dok je obtuženik kao sluga po nalogu svoga gospodara rečenoga . . . . vozio i kući se povratiti imao, sveudilj u vlasti i posjedu gospodarevu se nalazili; ovakovim nalogom i odnošajem nisu stvari povjerene slugi, već ovaj imadjaše pomoćju tih stvari naloženi mu posao obaviti.

Kr. sudb. sudb. stol u P. osudom od 30. lipnja 1880 br. 1836 kvalificirao je čin ovaj Antuna M. zloč. pronevjerenja po §. 183 k. z.

Osudu svoju obrazložio je sud ovako:

„Sa izkazom Ivana R. iz G. ustanovljeno je, da je on dne 19. veljače 1879 naložio svomu kočijašu Antunu M., da nekog čovjeka odveze u D. na njegovih konjih i kolih. Antun M. odvezao je zbilja toga čovjeka na opredieljeno mjesto, on nije se više vratio sa konji i koli, već je iste prodao u T.; konji i orma da je bilo vriedno 120 for., a kola 80 for.

Obtuženik . . . priznaje, da mu je dne 19. veljače 1879 njegov gospodar Ivan B. naložio, da odveze sa njegovimi konji i koli njekog prijatelja u D., što je obtuženik i učinio, nu da mu je kašnje došlo u glavu, da te konje i kola proda i da s novci pobjegne, te da je i prodao i više se ne vratio svomu gospodaru Ivanu B.

Što se tiče kvalifikacije čina, na koji obtužba glasi . . . nije mo-

Digitized by Google

gao postupajući sud nazrieti u činu ovom kriterija zločinstva kradje, već nazrieva zločinstvo pronevjerenja, označeno u §. 183 k. z., te ga je toga zločinstva krivim proglasio.

Sa izkazom bo Ivana B. i priznanjem Antuna M. jeste ustanovljeno, da je prvi kao gospodar naložio drugomu kao slugi, da s konji i koli odveze nekog čovjeka na opredieljeno mjesto.

Tim naročitim nalogom za obavljenje opredieljenog posla sa konji i koli povjerene su bile muče te stvari obtuženiku, da taj nalog ovrši, te je on vršeć taj nalog došao u držanje tih stvari tako, da je s njimi mogao razpolagati po volji, ne morajući ih istom uzeti iz posjeda svoga gospodara, što je bitna oznaka učina zločinstva kradje po §. 171 k. z., a razlikujući biljeg od zločinstva pronevjerenja §. 183 k. z., gdje se zahtieva, da stvar bude u držanju, posjedu u širem smislu, počinitelja.

U nazočnom slučaju ne može se reći, da je Antun M. uzeo konje i kola iz posjeda Ivana B., kada ih je nakon obavljena posla prodao, jer je posjed Ivana B., koj se navodi u §. 171 k. z., prestao, čim je obtuženik došao u neposredno držanje konja i kola; jer se ovdje netraži posjed u tehničkom gradjanskom smislu, naime prosta detentia.

Na dalje neda se ništa manje ustanoviti, da je Antun M. onaj čas, kad je dobio od gospodara nalog, da vozi čovjeka na opredieljeno mjesto, sa tatbinskom nakanom uzeo konje i kola, da si ih prisvoji, a došavša ta nakana, kad je već bio u posjedu stvari, nemože se nazvati tatbinska, jer nije tad mogao upitne stvari iz posjeda uzeti, pošto ih je već imao u svojoj vlasti.

U ništovnoj žalbi, predanoj po drž. odvjetničtvu na osnovu §. 277 br. 10 k. p. protiv toj osudi, navodi se doslovce ovo:

Prije svega se konstatuje, da je i presudujući sud uzeo čin za podlogu svojoj riešitbi onakav, kakav je i obtužbi za osnovu služio, da je naime obtuženi bio sluga oštećenikov, najmljen dakle za osobne činitbe za plaću. Medju inimi poslovi u kući običnimi, bijaše mu i obavljanje posala, za koje trebaše konje, kola, pa mu je ovo pri obavljanju takovih posala služilo kao sredstvo ili orudje, isto onako kao pila, kad je drva pilio, ili kao posuda kakova kad je — recimo iz prieko puta — sa zdenca vodu kući nosio: i u tih slučajevih neće se moći uztvrditi, da je gospodar svaki put slugi svom „povjerio“ pilu ili posudu; tako i u predložećem slučaju nije oštećenik konje svoje i kola „povjerio“ obtuženiku, nego se to u ovom i u prije navedenih slučajih razumjevalo, da će obtuženik, da obavi nalog svoga gospodara t. j. odveze prijatelja njegova u D., k tomu upotriebit kola i konje gospodareve ili, kako i razlozi osude kažu, „muče“ su te stvari obtuženiku povjerene. K zločinu pako pronevjerenja hoće se, da je stvar „povjerena“, ali ne „muče“ ili obćenitim načinom, kako su redovito pristupne sve stvari go-

Digitized by Google

spodareve služinčetu, koje dok obavlja pogodjene ili naložene mu poslove, trebuje i drži je u ruci; već se hoće „povjerenje", koje, ako i neima svih potrebština gradj. pogodbe ostavne, ipak medj povjeriteljem i povjerenikom mora nastati odnošaj, po kom se onaj na korist potonjega odriče prava razpolaganja sa stvarju; a oštećenik dopustiv ili naloživ „muče" obtuženiku, da upotriebi za opredieljenu vožnju njegove konje i kola, nije se odao prava slobodnog razpolaganja niti posjeda nad konji, već da obtuženik, obaviv činitbu sluge — kučiša, konje i kola mu natrag dotjera. I služnik, koji uz gospodara stvari ovoga nosi, dakle u svojoj faktičnoj vlasti drži, ako si te stvari posvoji, ne čini se krivcem pronevjerenja, već po riešitbi c. k. kasacionog suda u Beču od 11. lipnja 1874 br. 4740 (Vidi razloge toj rješitbi)[1] kradje. Ako dakle u ovakovu odnošaju neima pravnog momenta za povjerenje, nemože ga udaljenost prostora, u kojoj se odnošaj takav izvršuje, nadomjestiti i kvalifikaciju kaznjivu alterirati.

Iztaknuta u razlozih osude „prosta detencija" valja donekle t. j, uz ostala obilježja kod prosudjivanja kradje, ali nevalja obratno za pronevjerenje, komu se hoće da je povjerenje glavno, ali ne tek uzgredno ili muče.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 9. listopada 1880 br. 1265 zabacio je žalbu ništovnu drž. odvjetničtva po §. 282 k. p. sa sliedećih razloga:

Kr. državno odvjetničtvo napada one razloge prvomolbene osude, na temelju kojih je prvi sud crpio uvjerenje, da se je obtuženi nalazio u posjedu upitnih konja i kola onda, kad si ih je prisvojio.

No taj napadaj ne može se smatrati osnovanim, dakle niti niština točke 10 §. 277 k. p. postojećom, sa razloga, što obtuženi Antun M. konje i kola svomu gospodaru Ivanu B. nije oduzeo iz posjeda istoga u smislu kaznenoga zakona, odnosno da nije morao u svrhu da iste stvari svoje koristi radi odsvoji, nikakav čin poduzeti, da konji i kola dodju u njegovo držanje, već su te stvari prešle u njegovo držanje (detenciju) čim mu je gospodar iste predao nalogom, da mlinara, koji je kod oštećenika Ivana B. u svatovih bio, u D. odveze, što se tim više mora uzeti, jer je obtuženik na glavnoj razpravi očitovao, da je kod Ivana B. radio sve moguće poslove, kočijaš pak da je bio samo u toliko, što je njekoliko puta vozio drva iz šume, a ljudih da nije vozio nikada.

---

[1] V. br. 13 „Plenarbeschlüsse und Entscheidungen des k. k. Cassationshofes. Wien. Manz 1876. Band I." Opazka priobčiočeva.

Digitized by Google

B. Uzeće (Entwendung) marhe kroz pastira, stojeća u službi vlastnika te marhe.

P. bude osuđjen po okružnom sudu u Rovigno osudom od 16. veljače 1881 br. 490 radi kradje po §. 176 II. b. k. z. što je, stojeć pod platom i u službi vlastnika od nekog stada ovaca, koje je imao čuvati na zimskoj paši, običajnoj u Istriji, iz istog ovaca otudjio. Osudjenik pobijao je osudu osnovom (našeg) §. 277 br. 9 lit. a. i 10 k. p., što mu je stoka povjerena bila, te što se je dakle mogao on na marhi, pripadajućoj toj stoki, samo pronevjerenja, a ne kradje krivcem učiniti.

O toj ništovnoj žaobi držalo je c. k. ukidno sudište pod predsjedanjem senatskoga predsjednika baruna Lapene dne 1. srpnja 1881 javnu razpravu. — Glavni prokurator dr. Glaser predložio je, da se ništovna žaoba zabaci, jer da je glede same stvari uglavljeno, da je vlastnik bio u posjedu stoke, i što nepredleži nikaka okolnost, koja bi dala spoznati, da bi bio presudni sud pri tom uglavljivanju rukovodjen krivim shvaćanjem zakona. Premda se nenalazi svagda vlastnik stoke, koju je, pa ma baš i na dalje nastojanje poslao, kod iste, to da baš u tu svrhu namjesti pastira, da kroz njega očuva svoj posjed, i akoprem pastir u istinu bez „zaprieka može stadom razpolagati, to da ipak nije posliedila predaja iste u tom smislu, da pastir postane njezinim isključivim i jedino gospodaru odgovornim držaocem. Potonji (gospodar) da ima kako pravnu tako i faktičnu mogućnost, da razpolaže svojom marhom sve dotle, dok potonja nebude uklonjena tom razpoloženju kažnjivim djelom pastira, koji dakle da prouzrokuje dignuće vlastnikovo sa posjeda.

Ništovna žaoba bude zabačena.

Razlozi:

Vlastnik, koji naloži svomu služinčetu, da mu čuva marhu na paši, ne napušta time svoj posjed marhe; što o predležećem slučaju tim sigurnije valja, u kom je sud (presudni) uzeo dokazanim, da je obtuženik u ime čuvanja marve brao plaću. Kad je pak životinja ostala u posjedu službodavca, to se je obtuženik učinio krivcem kradje tim, što se je bez njegovoga privoljenja svoje koristi radi stavio u posjed od njekoliko nje i tako je iz posjeda vlastnikova uzeo.

(Riešenje c. k. ukid. sudišta od 1. srpnja 1881 br. 4838 u „Allg. österr. Ger.-Zeitung“ br. 75 ex 81.) S.

Digitized by Google

III. Upravno-pravni.

Vlastnik regalnoga prava točenja, ovlašten je vršiti svoje pravo na sajmu, koji se drži na temelju povlasti podieljene občini, i na pašnjaku, koji ju zapade segregacijom.

Vlastelinstvo Z. prodalo je regalno pravo točenja, koje mu pripadaše u urbarskoj občini N., trgovcu C. K. Nekako u isto doba stekla je urbarska občina povlast, da drži dva sajma i to jedan mjeseca studenoga, drugi 5. travnja. Na temelju svoga kupom stečenoga prava htio je C. K. dne 5. travnja 1881 točiti vino na sajmištu, ležećem na občinskom pašnjaku izvan sela; ali mu to bude zabranjeno po občinskom poglavarstvu, koje je na njegovu pritužbu kod kr. podžupanije svoj postupak opravdalo time, što je vlastelinstvo Z. u selu N. uvjek točilo samo u dvih kućah, nikada pako izvan kuća ili na občinskom pašnjaku, na koji ima sada tim manje prava, što je on g. 1869 segregacijom pripao občini.

Ovomu nazoru občine pridruži se kr. podžupanija izrekav, da se molbi C. K., da mu se priznade pravo na izvršivanje regalnoga prava točnje na sajmovih u selu N., nemože udovoljiti s razloga, što vlastelinstvo sličnoga prava nije nikada uživalo niti izvršavalo, dakle niti njemu prodati moglo, budući su sajmovi u N. tekar uvedeni i toga radi izključivo občini pripadni.

Povodom utoka C. K. odlučio je kr. zem. vladni odjel za poslove unutarnje riešenjem od 18. rujna 1881 br. 16.395, da se C. K. kao izkazanomu regalnomu ovlašteniku ima dozvoliti točenje na sajmovih u N. uz običnu mjestovinu i platež potrošarinskih pristojba, a to s razloga:

Paragrafom 34 car. ukaza od 2. ožujka 1853 uzdržano je podpunoma u krieposti vlastelinsko regalno pravo točenja, kako je ono postojalo po zakonih do god. 1848. Po tih pako zakonih imalo je vlastelinstvo neograničeno pravo točiti u obsegu čitave urbarske občine. Občinsko vinotočje ograničeno je nasuprot §. 2 čl. VI: 1836 na kuće i na obseg samoga sela, te je občini naročito zabranjeno točiti izvan sela i pod šatori, kako to biva na sajmovih. Iz toga sliedi, da je ovo občinam zaniekano pravo točiti izvan sela i pod šatori, bilo pridržano vlastelinstvom, pak im to pripada i sada. Tomu nesmeta, što je selu N. tek u novije doba podieljena sajmovna povlast, jer se njom nemože ni najmanje dirati u regalno pravo; a nesmeta niti obavljena segregacija, pošto se ni ova netiče regalnih prava. X.

Digitized by Google

Književnost.

Propisi za javnu tehničku službu u kralj. Hrvatskoj i Slavoniji. Izdao gradjevni odsjek kralj. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade. U Zagrebu 1881. Nakladom hrv.-slav.-dalm. zemalj. vlade. Ciena 2 for. a. vr.

Već je tomu dobrahno dugo što se u nas neprestano pripovieda pače i dokazuje potreba sakupljati zakone i naredbe, valjajuće za pojedina područja upravna te ih tiskom izdati. Koliko bi se tim olahkotilo uredovanje, znadu najbolje oni, koji su u stotinu neprilika, kad nadodje kakov slučaj, a neimaš pri ruci propisa, pod koji bi se dao subsumirati i na temelju kojega sam slučaj riešiti. Ta se potreba osobito osjeća u području financijalnom, pa onda u onom nutarnje uprave i pravosudja.

Nenaplativa bila bi usluga i prava blagodat, koja bi se učinila i občinstvu i financ. oblastim, da se tkogod lati — priznajemo — vrlo trudna posla, da pokupi financ. zakone i važnije naredbe te ih tiskom priobći. Mnogo bi se posla prištedilo financijalnim organom, mnogo bi odpalo utoka, pritužba itd., kad bi se občinstvo moglo na vlastite oči osvjedočiti i samo proučiti dotične propise. U Cislajtaniji imadu, neračunajuć ovamo u nekih partijah zastarjelo ali još ujek vriedno djelo Dessary-a „Oesterr. Finanz-Gesetzkunde“, pa onda od istoga: „Die österr. Verzehrungssteuern“, sistematično djelo dra. I. Chlupa: „Systematisches Handbuch der direkten Steuer in Oesterreich“, liepu sbirku od dra. Hanela u dva svezka, još podpuniju onu Konopačka, koju je priredio i prošle godine izdao Blonski, a sada u najnovije vrieme poče izlaziti sbirka zakona o porezih od Leona Gellera. U nas je žalibože ovo područje sasma neobradjeno; nećemo pogriešiti ako reknemo, da je i to jedan od uzroka raznim pomutnjam, nesporazumkom a možda i nepodobštinam u financ. poslovih, na koje se čujemo češće tužiti.

Čini se, da će na ostalih područjih nešto bolje biti. Ali i tu još manjka vrlo mnogo. Imademo doduše u struci pravosudnoj nekoliko sbirka, ali te su nepodpune, a priredjivane bez pravoga sustava. Koli nuždno bi bilo n. pr. izdati u spretnom formatu gradj. zakonik, gruntovne propise, kazneni zakon i više toga.

Upravna struka mal da nije jednaka financijalnoj. I tu se osjeća velika nužda takovih sbiraka, ali se čini vrlo malo da joj se doskoči. Pripovieda se doduše, da ja negdje pred četiri ili pet godina imenovana nekakova komisija, da sakupi ovamo odnoseće se zakone i naredbe, ali dalje od izbora predsjednika i bilježnika nije se došlo. Da nije g. 1875 izdala dionička tiskara sbirku propisa poglavitim obzirom na po-

Digitized by Google

trebe občina, nebismo tu gotovo ništa imali. Ove dvie zadnje godine kao da će ipak nešto krenuti na bolje. Prošle godine izda tiskom g. Milivoj Vezić, perovodja kr. zem. vlade, „Zakone i naredbe o zadrugah u Hrvatkoj i Slavoniji“ sbirku vrlo koristnu, koja sadržaje sve što se je moglo sakupiti propisa, odnosećih se na ovaj predmet. Isti neumorni sabiratelj priredio je ove godine sbirku, kojoj smo naslov gore naveli.

Knjiga: „Propisi za tehničku službu“ itd. ima 264 strane, štampaną je u osmini, a sadržaje propisa od god. 1787 pa sve do 1880. Najstarija je naredba ugarske dvorske kancelarije od 10. ožujka 1787 br. 5478—742 sadržavajuća propise glede dužnosti podizanja crkva, a najmladja kr. vladnoga odjela za unutarnje poslove od 10 rujna 1880 br. 19,508. Zakoni i naredbe iz vremena do g. 1848 štampane su i u latinskom jeziku, pa im je dodan uvjek hrvatski prevod; propisi iz g. 1850. i sliedećih štampani su na hrvatskom jeziku. Koliko se može razabrati, mogla bi biti ova sbirka podpuna, jer je sastavljena pod nadzorom samoga gradjevnoga odsjeka.

Želiti bi bilo, da se ovaj koristni rad na ovom području neprekine. Ja mislim, da bi se ovako mogli sakupiti propisi zasizući u struku medicinalnu, zatim u gospodarsku, pa onda u policajnu. Iduć tim putem možda bi ipak za nekoliko godina dobili trudom i požrtvovnošću pojedinaca u glavnom podpunu sbirku upravnih propisa. Dakako tomu se hoće dvojega: troška i podpore od strane občinstva; glede onoga prvoga nebi smieli kod kr. zem. vlade odviše na krajcaru gledati, ovakovo poduzeće u istinu je potrebno, zemlja će prištediti rad jednoga činovnika kod svake struke, kad se ovakova sbirka izdade. A onda bilo bi potrebno, da se takove knjige i kupuju. Ako su već gdjekoji pravnici u službi postavljeni tako ćedni te netrebaju za svoju knjižnicu ništa drugo do samoga teksta zakona ili naredaba, neka si barma ovo kupe, da nebudu trebali svaki čas pošiljati k susjedu po ovaj ili onaj zakon. To je bo vrlo neprilično, osobito ako je susjed po dvie ili tri ure daleko. dr. B.

Viestnik.

Iz sjednice uprav. odbora prav. družtva, što no je držana 13. listopada o. g. pod predsjedničtvom družtvenoga predsjednika presv. g. dra M. Derenčina izviestit nam je, da je odbor zaključio štampanje urbarskih propisa i to u 1000 komada. Djelo se već slaže. Kako će biti trošak znamenit, a sbirka ova od obćenite koristi, obratio se je upravni odbor posebnom predstavkom na Nj. preuzvišenost bana grofa L. Pejačevića, da izvoli družtvu kakovu pripomoć podieliti, pa ima temeljite nade, da će ova molba biti povoljno riešena.

Digitized by Google

— Aleksander pl. Šuljok, podpredsjednik kr. stola sedmorice stavljen je na vlastitu molbu u stanje mira, te je za mnogogodišnje, vjerno, uspješno i odlično službovanje odlikovan redom željezne krune II. razreda.

— † Dr. Ivan Gaspar Bluntschli. Iz Karlsruhe raznese se 21. listopada viest po cielom svietu, da je glasovitomu državoslovcu Bluntschli-u istoga dana na sried trga kap pala i da je za nekoliko časova preminuo. Bluntschli rodio se je g. 1808 u Zürichu u Švajcarskoj, bilo mu je dakle 73 god. Ime i djelovanje njegovo toliku imadu važnost za pravnu imenito državoslovnu nauku, da ćemo život i djelovanje njegovo u posebnom članku razložiti.

— Instalacija rektora magnifika. Za tekuću školsku godinu 1881/2 izabran je za rektora hrv. sveučilišta g. kr. j. r. profesor dr. Franjo Marković. Instalacija novoga rektora obavljena je po dosadanjem običaju 19. listopada o. g. u saborskoj dvorani. Već pred 6. urom napune se dvorana i galerije dubkom. Vidjeli se tu predstojnici kr. vlad odjela dr. P. Muhić i dr. M. Derenčin, predsjednik jugoslavenske akademije znanosti dr. Fr. Rački, načelnik i podnačelnik grada Zagreba gg. dr. Hofmani Gj. Crnadak, više članova kr. sudb. stola i ostalih oblasti. Razumie se, da su došli svi profesori sveučilišta, a u velikom broju i slušaoci univerzitetski svih triuh fakulteta. Točno u 6 sati zasjedne stolicu bivši rektor vel. g. prof. dr. Aleks. pl. Bresztyenszky, da izviesti o radu sveučilišta u minuloj školskoj godini 1880/1. Iz toga izviešća vadimo sliedeće važnije podatke: sveučilištna knjižnica imala je koncem g. 1880 u svem 61.127 svezaka, a tečajem školske godine rabljeno je 26.905 svezaka knjiga iz nje. Govornik spomenu na ovom mjestu toplimi riečmi zasluge pokojnoga dra. Matije Smodeka, koji je kroz više godina kao profesor na bivšoj pravoslovnoj akademiji obavljao bezplatno poslove knjižničara. — Svih skupa docenta radilo na sveučilištu 38. Slušaoca bijaše u prvom polječu minule školske godine 365., a u drugom polječu 312. Rigoroza položeno je 11, čast doktora podieljena je četvorici kandidata, i to dvojici iz pravo- i državoslovnih nauka, a dvojici iz mudroslovja. Teoretičkim državnim izpitom podvrgao se je 171 kandidat, a izpitu za gimnazijsko učiteljstvo 7 kandidata. U ime stipendija dobili su djaci raznih fakulteta 12.741 for. — Sveučilištna glavnica ima blizu po mil. for. kapitala. — Ovo izviešće slušano je velikom pomnjom, a odstupajući rektor na svršetku pozdravljen živim klicanjem.

Novi rektor vel. gosp. prof. dr. Marković, pozdravljen vrlo živahno, uze čitati svoju razpravu o filozofih dalmatinskih, koju priobćiše diljem domaća glasila. — Poslje je sliedio komers u gostioni k „Lipi“, koji posjetiše profesori i djaci i drugo obćinstvo u velikom broju i gdje sprovedoše u veselju jedan dio večeri.

— O spojitbi krajiških oblasti. „Agr. Ztg.“ obavješćuje, da je u konferencijah, držanih u drugoj polovici prošloga mjeseca kod kr. zem. vlade, zaključeno, da poslovi svih triuh odjela bivše krajiške zemalj. upravne oblasti od 1. siečnja 1882 imadu preći na dotične odjele kr. zem vlade, a poslovi krajiških odsjeka stola sedmorice i banskoga stola na istoimene sudove civilne Hrvatske. Istim danom imadu se preuzeti i svi činovnici bivših ovih krajiških odjela, ali će oni, dok se oblasti u Hrvatskoj nepreustroje, sačinjavati poseban status.

— Ivan Vardian vel. župan požežki, premješten je u Zagreb gdje mu je povjerena uprava županije, odnosno podžupanije zagrebačke.

Imenovanja. Milorad Uzelac imenovan je prislušnikom u obsegu kr.

Digitized by Google

Odpovjed službe privatnomu učitelju.

Izraelitička bogoštovna obćina u Koprivnici odpovjedala je sudbeno svomu namještenomu učitelju A. H. službu na tri mjeseca.

Kr. kot. sud u Koprivnici intimirao je ovu odpovjed odlukom od 3. kolovoza 1879 br. 8032 gr. stranam, učitelju A. H. tim, da ima za 8 dana podnieti svoje prigovore proti odpovjedi, ako ih ima, jer da će inače ova odpovjed postati pravomoćnom.

Prigovori su podnešeni, i nakon dugotrajne parnice, uskladjeni su spisi.

Prva molba izdala je sliedeću odluku od 31. prosinca 1880 br. 11.822 gr.

„Buduć se po naredbi od 17. prosinca 1858 br. 234 d. z. l. kod suda razprave voditi i konačno riešavati imadu samo na prigovore podnešene proti odpovjedi radi izseljenja odnosno izpražnenja stana ili uporabna predmeta, a glede odpovjedi druge vrsti ne; buduć prigovori A. H. nisu napereni proti odpovjedi prve vrsti, već proti odpovjedi službe, dakle proti odpovjedi posve druge naravi, o kojih ovaj sud nije nadležan razpravljati: to su se imali isti prigovori odmah, i unatoč pogriešnoj primjetbi na odluci sudbene odpovjedi, da je H-u, nebude li zadovoljan, slobodno za 8 dana svoje prigovore podnieti, po smislu §. 2 sl. a. gpp. odbiti. Nu pošto ovo tada učinjeno nije, to se sada cieli na prenapomenute prigovore povedeni postupak ukida, a prigovori A. H. po §. 2 sl. a. gpp. odbijaju i istomu vraćaju.“

Kr. banski stol izdao je sliedeću rješitbu od 20. travnja 1881 br. 5272:

„Vidiv, da bogoštovna obćina, zapisničkim svojim podneskom od 3. kolovoza 1879 br. 8032 gr., koj u sebi sadržaje odkaz

Digitized by Google

službe učitelju A. H., ništa drugo zahtievala nije, nego da se ta odpovjed A. H-u znanja i ravnanja radi po sudu dostavi;

posmotriv, da prema tomu sud prve molbe, držeći se načela §. 299 gpp., po kojem se svaka rješitba suda stegnuti ima na zahtievanje stranaka, nije imao drugo van dostaviti A. H-u prepis spomenute zapisničke odpovjedi znanja i ravnanja radi, a nije imao razloge pozvati istoga A. H., da prigovore svoje u roku od 8 dana sudu podnese, — jer niti je to bogoštovna občina zaiskala, niti je stvar po naravi svojoj predmet uporabni za riešenje kojega bi mogli biti mjerodavni propisi naredbe popečiteljstva i pravosudja od 17. puosinca 1858 br. 234 d. z. l.;

posmotriv, što se napadnute odluke tiče, da sud prve molbe istom odlukom, nakon obavljene usklade spisa, cieli svoj postupak u nazočnom predmetu do uključivo prigovora A. H. sam ukida, na što nikakovom zakonskom ustanovom ovlašten nije, i počem nastaje protuslovje u tom, što je sa svim tim pogriešni dodatak u prvoj na odpovjed izdanoj odluci od 3. kolovoza 1879 br. 8032 gr. glede podnieti se imajućih prigovora ostavljen u krieposti;

uvaživ, da se prema svemu tomu kako napadnuta odluka tako i savkoliki postupak u nazočnom predmetu ukazuje protuzakonitim i ništetnim, obnašao je kr. banski stol napadnutu odluku sa čitavim postupkom do uključivo odluke od 3. kolovoza 1879, odnosno primjetbe u ovoj sadržane, ukinuti, te sudu prve molbe naložiti, da prepis zapisničke odpovjedi izraelitičke bogoštovne občine u Koprivnici A. H-u znanja i ravnanja radi dostavi bez svake dalje primjetbe i odredbe. — Parbeni se troškovi prebijaju.“

Kr. stol sedmorice izdao je rješitbu od 1. srpnja 1881 br. 1113 sliedećega sadržaja.

„Uvaživ, da obzirom na propis članka XI. zakona o vlasti sudačkoj od 28. veljače 1874 do duše nestoji navod u banskostolnih razlozih, da pravni odnošaj učitelja prama izraelitskoj bogoštovnoj občini nebi nikako bio podvržen gradjansko-parbenom postupku;

no uvaživ, da se ukidna odluka banskoga stola s ostalimi

Digitized by Google

u njoj navedenimi razlozi bar u toliko opravdanom ukazuje, u koliko iz prvosudne odluke od 3. kolovoza 1879 br. 8032 ukida dodatak, „da će odpovjed postati pravomoćnom, ako joj se za 8 dana neprigovori“ — (i u koliko ukida i ostali po napomenutom dodatku provedeni postupak);

pa uvaživ, da se ni §. 281 izvpp. niti inako opravdati neda banskostolna odluka, u koliko odredjuje, da se upitna odpovjed A. H-u., premda mu je već jednom dostavljena, iznova dostavi znanja i ravnanja radi, —

obnašao je stol sedmorice usljed previdnih utoka obiuh stranaka potvrditi napadnutu odluku banskoga stola, u koliko ukida gore označeni dodatak prvosudne odluke od 3. kolovoza 1879 br. 8032, te u koliko sve troškove izmedju sebe prebija, — a u ostalom ju preinačiti tamo, da se odpovjed izraelitičke bogoštovne občine A. H-u neima iz nova znanja i ravnanja radi dostaviti.“

* * *

Prije nego li se upustim u samu razpravu ob odpovjedi službe privatnomu učitelju, budi mi dozvoljeno samo sa nekoliko rieči ilustrirati priobćene sudbene rješitbe. Kod toga se neću obazirati na to, da je odluka, kojom je odpovjed strankam intimirana, izdana 3. kolovoza 1879, a vrhovna rješitba, da im je dostavljena 30. kolovoza 1881, dakle da je ciela parnica, koja se je napokon time svršila, da tu ni nepredleži parnica, trajala preko dvie godine dana.

Prva molba ponajprije veli, da se proti odpovjedi imadu podnieti prigovori, jer da će odpovjed inače postati pravomoćnom. Kad su ti prigovori podnešeni i razprava dovršena, veli da nikakvim prigovorom neima mjesta, te ukida sama cieli pred njom povedeni postupak i vraća prigovore stranki.

Druga molba. Ona ukida odluku (kojom se je postupak jur ukinuo!), ukida nadalje cieli postupak do uključivo prve na odpovjed izdane odluke, odnosno primjetbe u istoj o podnašanju prigovora.

Taj „odnosno“ je klasičan.

Ukida se prvosudna odluka sa čitavim postupkom do

Digitized by Google

uključivo prve na odpovjed izdane odluke, t. j. i ova odluka se čitava ukida. Onda sliedi tekar onaj „odnosno„. Ako se ukida ciela odluka, onda je onaj „odnosno“ suvišan“ pleonazam; ako se samo odnosno ukida, onda se neukida ciela odluka; evo nam protuslovja.

Dalje, ako se ukida samo primjetba o prigovorih, onda se odpovjed netreba na novo dostavljati, i protivna odredba banskoga stola je posvema nerazložna.

Prvosudna odluka — veli dalje banski stol — nije osnovana, jer se nije stegnula na zahtjev odpovjedajuće stranke. Kao da se §. 299 gpp. netiče li materialnoga zahtjeva stranaka, a podnipošto formalnih, procesualnih odredba, koje sud po zakonu ustanovljuje, ma da ih stranke i nezahtievale.

Ako tužitelj nebi tražio odredjenje ročišta za razpravu o tužbi, morala bi se, po nazoru kr. banskoga stola, prvosudna osuda ukinuti, jer je ročište odredjeno mimo zahtjeva tužiteljeva.

Treća molba. Poziv na članak XI.: 1874 zakona o vlasti sudačkoj, kao i poziv na §. 281 izvpp. — to mi je absolutno nerazumljivo. Meritorni se razlozi nenavode.

* * *

Sve se tri rješitbe slažu u tom, da su prigovori proti odpovjedi službe nedopustivi, jer se postupak u naredbi od 17. prosinca 1858 br. 234 d. z. l. ograničuje na uporabne prepore.

To je bezdvojbena istina. Sa svim tim nije ovo pitanje riešeno. Jer ako i nisu dopustivi prigovori proti odpovjedi službe, zar je ova odpovjed sama po zakonu dopustiva?

Potežkoća je ta, da neima posebne zakonske ustanove o odpovjedi službe i postupku usljed takove odpovjedi. U našem slučaju predleži ugovor o usluzi za plaću. Ali učiteljska stužba nepodpada ni pod zakon obrtni ni trgovački, koji zakoni sadržavaju potanjih ustanova ob odpovjedi.

Jedina ustanova, na koju bi se pozvati mogli, jest §. 1160 o. g. z., koj odredjuje, da se radnici, koji su pogodjeni za opredieljeno vrieme, bez zakonita razloga prije svršena djela odpustiti nesmiju.

Ali u nazočnom su slučaju dvie potežkoće.

Digitized by Google

Prva je, što je bogoštovna občina navodno učitelja namjestila doživotno, a druga: što nisu uslovljeni ni slučajevi ni vrieme odpovjedi.

Obstojao kakav zakon ili neobstojao, o tom smo na čištu, da se odpovjed službe dopustiti mora. U protivnom slučaju nastupili bi odnošaji, pred kojimi bi se svatko sgražao. U našem slučaju morala bi bogoštovna občina, jer odpovjed ugovorena nije, sbilja svoga učitelja doživotno držati u službi ili ga bar plaćati.

Razborita, na zdravih prometnih interesih počivajuća praksa izaziva, pripravlja, stvara i donekle nadomješćuje zakon.

Upozorujem na praksu kod odpovjedi novčanih glavnica. U zadužnici nije ustanovljen rok plateža, a ni vrieme u kojem se glavnica odkazati mora.

Sa svim tim mora se vjerovniku dopustiti, da odkaže glavnicu, jer bi mu inače tražbina bila iluzorna.

Gradjanski zakon spominje još odpovjed kod zajednice dobara i kod mandata. Ali se neustanovljuje vrieme odpovjedi, a postupovni zakoni neimadu ustanove o postupku usljed odpovjedi.

Ako je novčana glavnica odkazana prije vremena, ili za kraće vrieme, nego li bi se smjela, tad se proti odpovjednoj odluci neobičavaju stranke služiti pravnim sredstvom predstavke ili utoka, što bi po §. 9 izvpp. bezdvojbeno mogli. Jer ako i §. 15 sl. e. naredbe od 17. prosinca 1858 u savezu sa §. 6 nedopušta utoka proti odluci, kojom se odpovjed intimira, to se ipak ove ustanove ograničuju samo na uporabne prepore, za koje jedino valjaju. Onaj, komu je novčana glavnica odkazana, čeka dok ju odpovjedatelj utuži.

Kod razprave se onda navode svi prigovori proti odpovjedi i ovi prigovori mogu biti od uplivna zamašaja po meritornu osudu.

Analogno mora se za naš konkretni slučaj reći: bogoštovna občina imala je pravo odkazati svomu učitelju službu, a ovomu nepripada pravo proti ovoj odpovjedi podnieti prigovore. Prigovori su se morali ureda radi odputiti, jer o njih neima mjesta po-

Digitized by Google

sebnoj razpravi. Ali je učitelju slobodno u obliku odštetne tužbe svoje eventualne prigovore proti odpovjedajućoj bogoštovnoj občini podnieti i realizirati. U ovoj odštetnoj parnici je mjesto, da se razpravi pitanje o zakonitosti i opravdanosti prigovora proti odpovjedi.

Još bi se samo na jedno pitanje osvrnuti imali, naime: što ako vrieme, za koje se odpovjedati imade, nije ustanovljeno? Tu nam fali svaka zakonska podloga.

Samo kod uporabnih predmeta pa kod trgovačkih pomoćnika nailazimo na odkazne rokove.

I sliepa analogija bila bi ovdje pogibeljna. Jer n. pr. kod učitelja nije svejedno k a d a mu se služba odkaže. Iztiče li odkazni rok usred školske godine, veoma je vjerojatno, da bar prije početka buduće školske godine neće mjesta naći.

U tom pogledu upozorujem na ustanove §§. 1212 i 830 o. g. z., koje skladno zahtievaju, da se zajednica nesmije odkazati u n e v r i e m e.

Svakako dakle mora odkazni rok biti udešen tako, da neiztiče u nevrieme, i da je dosta dug, da si učitelj može drugo mjesto naći. A koliko vremena da se za to postavi, zar šest mjeseci, tri mjeseca, 14 dana? Na to nemogu odgovoriti. Zakonske ustanove neima, a okolnosti mjesta i službe mogu biti veoma različite.

Možda nebi pogriešeno bilo, da se za nazočni slučaj kaže: služba se može uzajamno odkazati na tri mjeseca, ali tako, da odkazni rok iztiče svršetkom dotične školske godine.

Lakko je bacati krivnju na zakonodavca, ako se pojedini odnošaji nedadu subsumirati pod obćenite po njem postavljene ustanove; ali je s druge strane život neizcrpiv, a promet radja danomice novimi pitanji, koja se riešavati moraju.

U tom leži najtežja zadaća zakonodavne tehnike; ako zakon preveć generalizira, ako preveć individualizira, svagda je promašio svrhu; a srednji put je često najteži.

Pod konac budi mi dozvoljeno spomenuti jedan slučaj iz Glaser-Ungerove sbirke gradjansko-pravnih rješitba cislajtanskoga

Digitized by Google

vrhovnoga sudišta. Svezak XV. od g. 1880, br. 6386, str. 70. Slučaj je ovaj:

B. uzela je A. kao gospodarstvena upravitelja u službu na jednu godinu. Kad se je isti prijavio, da će nastupiti službu, dade mu B. 15. for. i bezplatno uzdržavanje kroz mjesec dana, očitovav, da je nakana zadržati staroga upravitelja, pa da stoga A. nemože u službu primiti. Budućega mjeseca utuži A. istu gospoju na izplatu plaće i naknadu štete za stan, drva i druga beriva za cielu godinu.

Sve tri molbe udovoljiše tužbovnomu zahtjevu, vrhovno sudište uz sliedeće obrazloženje: „Pogodba ob usluzi za plaću nije izpunjena po tuženici, pošto nije htjela u službu primiti tužitelja, a nije mu dala ni ustanovljene plaće. Po zakomu (§§. 919 i 1160 ogz.) nije tuženica smjela jednostrano odstupiti od pogodbe, pače ni odkazati službu tužitelju prije izminuća vremena, a bez zakonita razloga. Doduše joj bijaše prosto odreći se tužiteljeve službe, ali se tim nije promienilo pravo tužiteljevo na ono, što mu je kao plaća za službu, koju je pripravan bio nastupiti, obećano bilo, a niti pravo njegovo na odnosnu odštetu. Nemože se dakle smatrati neopravdanim, da su niži sudovi kod prosudjivanja tužiteljeva zahtieva uzeli podlogom ugovorenu plaću, koja podloga ni ustanovom §. 1155 ogz. izključena nije."

Nebi li se i za gore spomenuti slučaj moglo iste reći? Nebi li naš učitelj, unatoč samo tromjesečnoj odpovjedi, mogao uspješno utužiti svoju cielogodišnju plaću?

Dr. **Hinković.**

Prieka potreba..

Dopustite, da se u „Mjesečniku" rekne koja o zakonu o biljegovini i pravnoj pristojbi. Neima dvojbe, da taj zakon duboko zasjeca ne samo u imovinske odnošaje državljana, nego da spada u pravnu struku, pa se mora jako požaliti, da ga provode i upravljaju nevješti pravnici ili takovi financijalni or-

Digitized by Google

gani, koji nisu nikada ni zavirili u pravoslovnu nauku. Ja neznam, zašto se naši mladići neposvećuju u većoj mjeri financijalnoj službi, jer bome i ta iziskuje juristički vrlo temeljito obrazovanih radnika, pa bi se po mom mnenju moralo u naobrazbi najvišoj i na to gledati, da se dobe valjani činovnici i za ovu struku. Dok su financijalni poslovi u rukuh manje vještih, izdavat će se rješitbe, koje su sa postojećim zakonom u protuslovju.

Evo primjera takove rješitbe.

Škenderu Raithu izdan je platežni nalog na 40 for. a. vr. Proti tomu uloži on utok sliedećega sadržaja:

„Ovih dana zaplieniše moje stvari radi postotne pristojbe od 40 for., propisane mi pod br. 126 ex 1875; platežni nalog nije meni nikakov dostavljen; niti ovrhovoditelj poreza, niti gradski porezni činovnici, a niti činovnici kr. ureda za odmjerivanje pristojba neznadoše mi za izvjestno reći, za što mi je odmjerena postotna pristojba od 40 for.; samo se sluti, da bi to mogla biti pristojba za osudu, što no ju na moju tužbu proti Pavlu F. na 8000 for. izreče u svoje doba kr. sudb. stol osječki.

Nu pošto mi je, upravo gledeć na spomenuti gore pravni posao, pred osamnaest mjeseci dostavljen platežni nalog na 80 for. a. vr., koji bi imao platit kao postotnu pristojbu od rečene osude, pošto proti tomu platežnomu nalogu po meni podnešeni utok do dana današnjega nije riešen, barma meni rješitba nije dostavljena, to mi se čini vrlo čudnovato, da se za jednu te istu osudu jedan put u ime postotne pristojbe odmjeruje 80 for., a drugi put ne kao umalenje, nego s nova opet 40 for., pa to meni tužitelju, koji sam parnicu podpuno dobio, premda zakon obvezuje na izplatu postotne pristojbe od osude tuženika, ako je ovaj odsudjen da plati i parbeni trošak, kako je to u mom pravnom preporu proti Pavlu S. faktično bilo.

Odmjerenje postotne pristojbe od osude na moj teret tim je manje opravdano, što je Pavao Foller u vrieme izrečene osude bio još imućan, te bi bio lahko platio ovu svotu; valja dakle

Digitized by Google

pripisati osobitoj nemarnosti dotičnih financ. organa, da onaj iznos nije od F. utjeran.

Povrh toga ta je nemarnost upravo nevjerojatna, ona je kriva bezkrajnomu šikaniranju občinstva, jer se nemože od pojedinaca iskati, da si sastavlja arkiv, pomoćju kojega bi mogao pobijati tražbine vis. financ. erara, što no se nakon godina nepravedno i neopravdano podižu i izplata njihova išće.

Ja stoga molim, da se meni posve nepripadno nametnuta postotna pristojba od 40 for. sasma odpiše, zatim da se utok podnešeni pred jednu i po godine radi odmjerene mi postotne pristojbe od 80 for. iz istoga pravnoga posla već jedan put rieši."

Na to izdana je sliedeća odluka kr. zem. fin. ravnateljstva od 16. veljače 1881 br. 5017: „G. utočniku na ubavješćenje, da je upitna pristojba od 80 for. propisana pod B. R. st. 126: 1878 na temelju platežnoga naloga, izdanoga po obstojavšem kr. sudb. stolu žup. virovitičke u Osieku 30. siečnja 1875 br. 184 na mandatnu tužbu g. utočnika proti Pavlu i Tereziji F. pcto. 8000 for.

Rečena pristojba izkazana bje glasom izvješća kr. ureda za odmjerenje pristojba u Osieku od 21. siečnja t. g. br. 424 dne dne 25. lipnja 1876 i 3. kolovoza g. 1878 na utjeranje od supruga F., nu svaki put bez uspjeha.

Pošto pako g. utočnik, kojemu je glasom vlastoručne potvrde dne 10. kolovoza 1880 platežni nalog dostavljen u smislu ustanove točke 6 §. 136 sbirke zakona i propisa o biljegovini i pravnoj pristojbi, za rečenu pristojbu jamči, istu namiriti ima, to će se samo u ovom slučaju spomenutoga jamstva riešiti, ako dokaže, da ga od dosudjene glavnice ni toliko zapalo nije, koliko upitna pristojba iznaša."

Proti ovoj odluci podnese Škender R. utok na kr. ministarstvo financija, koji ovako glasi:

Slavni financijalni organi, kojim je uporaba zakona o biljegovini i postotnih pristojba povjerena ili zakon neće razumieti, ili zakon zbilja nerazumiju; da je tomu tako, dokazuje napadnuta odluka, koja se na točku 6 §. 136 sbirke zakona i

Digitized by Google

propisa o biljegovini i pravnoj pristojbi poziva, te iz propisa toga §-a zaključuje, da ja za platežni nalog jamčim, i da samo onda, ako dokazao budem, da od **dosudjene glavnice** ni toliko primio nisam, koliko postotna pristojba iznaša, od tog jamstva riešiti se mogu.

To nestoji, a točka 6 §. 136 pomenute sbirke upravo protivno argumentaciji napadnute odluke dokazuje; da je tomu tako vidi se, ako se upitna točka 6 pročita, koja ovako glasi:

„Od osuda pruće se stranke u razmierju, po kojem su odsudjene na platež troškova; a kad se parbeni troškovi zamienito prebijaju, ili kad se u osudi ne napominju, platit će polovicu pristojbe tužitelj, a drugu polovicu tuženik. Ako se pako odsudom dosudjuje kakvi posjed, može se na platež ciele pristojbe, pripadajuće od osude obvezati i ona stranka, na koju osuda prenosi imutak, makar ova stranka i nebila osudjena na platež ikakova parbena troška, ili makar bila osudjena samo na platež jednoga diela troškova. Od ovog obveza riešava se samo u onom slučaju, kada dokaže ili da dosudjene joj stvari nije dobila, ili da ju od nje ni toliko nije zapalo, koliko treba, da može zaleći za nametnutu pristojbu.“

Ova dakle točka 6 §. 136 pomenutoga zakona razlikuje dvie vrsti osuda; prvu, kojom se dosudjuje koja novčana svota, a drugu, kojom se dosudjuje koja pokretna ili nepokretna stvar, ili koje pravo u posjed. Pri prvoj vrsti osuda, nemože tužitelj nikada u položaj doći, cielu postotnu pristojbu platiti, usuprot je tužitelj pod uvjetom, ako je tuženik odsudjen sve parbene troškove platiti, bezuvjetno prost od plateža ma i najmanje postotne pristojbe. Pri drugoj vrsti osuda svakako može, ali nemora se tužitelj, makar i tuženik na platež svih parbenih troškova osudjen bude, na platež ciele postotne pristojbe pritegnuti.

Pošto predležeći slučaj o osudah prve vrsti radi, a tuženik je odsudjen sve parbene troškove platiti, to je bielodano, da ja ni novčića postotne pristojbe platiti netrebam.

Ova distinkcija u točki 6 §. 136 nije tako fina i samo vieštomu umu dokučiva, nego je tako jednostavne naravi, da

Digitized by Google

svaki čovjek, komu čovječja ćutila nemanjkaju istu uviditi i dokučiti može, ali ako se neće dokučiti i razumieti, onda je najjednostavnija stvar zamršena, nerazgovetna i nedokučiva.

Predležeće riešenje visokog kr. financijalnog ravnateljstva je očiti dokaz, da ovomu financialnomu apelatoriumu stara pravila „qui bene distinguit, bene docet“ poznata nisu; jer nebi isti inače propis §. 136 točku 6 za utemeljenje svoje rješitbe citirao, uzprkos, da ova zakonska ustanova upravo protivno ono dokazuje, što je u kontekstu rješitbe tvrdjeno.

Molim dakle ovaj utok svojim putem predložiti, a kr. financijalno ministarstvo molim ovomu utoku zadovoljiti i napadnutu odluku i platežni nalog pram meni izdani, kao protuzakonite — ukinuti.“

Nu kr. je financijalno ministarstvo rješenjem na ovom utoku nadhrptnom i ovaj utok odbilo, razlagajuć svoju rješitbu onamo, da po propisu točke 6 §. 136 zakona o biljegovini i postotnih pristojba, razlika medju novčanom svotom i kojom stvari učinjena nije.

Ako se ova najvišja rješitba sravni sa tekstom zakona, viditi je, da niti kr. financijalno ministarstvo nedrži mnogo do autentičnoga i utemeljenoga razlaganja i opravdanja svojih rješitba, već neobaziruć se dovoljno na jasni propis zakona izdaje odluke, koje bi mogli roditi sumnju, da li se nalazimo u državi, u kojoj se zakoni onako uporabljaju, kako pravda i pravičnost zahtjevaju.

Vrieme bi bilo, da se jednoć ova kabinetna justica dokine, koja je plod one zakonske anomalije, koja ustanovljuje, da je tužitelj i sudac u svih trijuh instancija jedna te ista osoba.

Ova i svako pravo čuvstvo vredjajuća anomalija postoji po obstojećih financijalnih zakonih. Po istih naime izdaje financ. oblast platežni nalog i traži platež. Tim dolazi financija u položaj tužitelja i vjerovnika. — Podnešenom pritužbom ili podnešenim utokom po stranki napada se onda obstojanost te tražbine. — Sada iziskuje ne samo pravno nego i obično pojmljenje, da tkogod treći odluči, na čijoj je strani pravo. Nu kod financijalnih predmeta neima nitko drugi nego li tužitelj pravo odlučivati prepor. Kako ova odluka redovito izpada, dokazuje

Digitized by Google

priobćeni slučaj, u kojem vis. kr. financijalno ministarstvo nije niti obnašlo svoju rješitbu, koja u opreci sa zakonom stoji, raztumačiti.

Doskočiti ovoj zakonskoj anomaliji i prepriečiti slične rješitbe, bila bi zadaća naših narodnih zastupnika, napose onih pravničkih strukovnjaka, koji se u saboru nalaze, pa se nadamo, da će se tim načinom potaknuti i u buduće malo više zanimati za ono, što u svakdanji život naroda tako nemilo zasjeca. — Ustrojenje posebnoga upravnoga sudišta u istinu je preka potreba. J. W.

Ocjena načela i postupka u obće u kaznenih postupnicih od 29. srpnja 1853 i od 17. svibnja 1875.[1]

Povodom konačnog sjedinjenja Krajine i predstojeće reorganizacije, pošto u provincialnom dielu Hrvatske i Slavonije obstoji novi kazneni post. od 17. svibnja 1875, a u Krajini još

---

[1] Sravni za k. p. od 1853: „Mjesečnik" god. 1878 str. 22 i slied., 518 i slied.; zatim: Rulfov Comentar k post. od god. 1853; v. Hye: die leitenden Grundsätze; Herbst: Einleitung in die österr. Strafprozessordnung 1853; Frühwald: Handbuch des österr. allg Strafprozesses.

Za postupnik od g 1875: Saborske spise hrvatskoga sabora i obrazloženja prigodom razprave ob istom postupniku; Mjesečnik: g 1877 strana 197 i slied.; 1878 strana 21, strana 323 i sl. 373 i sl., 401 i sl., 405 i sl., 452 i sl., 549 i sl., 555 i sl.; g. 1879 strana 19 i sl., 199 i sl., str 490 i sl., g. 1880 str. 17 i sl., 183 i sl., 286 i sl., (vrlo dobro shvačen članak), str. 377 i sl. osobito str. 385; g. 1881 str. 156 i sl., 159 i sl., 217 i sl., 376 i sl., 419 i sl. zatim br. 6 razdjel A. i B.

Veoma su važne dvie naredbe kr. vladnoga odjela za pravosudje (Mjesečnik 1877 strana 36) u pogledu poslovanja drž. odvjetničtva; zatim odpis istoga vladnoga odjela od 13. svibnja 1881 br. 3470 (Mjesečnik br. 6 razdjel A. 1881) o postupku sa pravnimi liekovi proti kaznenim osudam sudbenih stolova; važna je i načelna rješitba kr. banskoga stola od 20 studenoga 1878 br. 12417 (navedena u Mjesečniku 1879 str. 490 i sl.) glede officialne maxime i kod prekršaja. Sravni nadalje literaturu srodnoga sa našim post. od g. 1875 austrijskog k. p. od g. 1873. Prije svega vrlo poučne motive zur Strafprozessodg., — Rulfov Comentar k istomu postupniku, — dr. Mayer Handbuch des österr. Strafprozessrechtes I. svezak 1 i 2 polovica (vrlo poučno djelo za historiju k. p. 1873); od istoga Comentar zur österr. Strafprozessodg. 1873 I. Theil. Sravni zatim pomanje članke o tom pisane i sadržane u allg. österr. Gerichtszeitung 1872. Waser: zum Entwurf einer neuen Strafprozessodg. str. 53—59. Na oto članak Krall-ov: Bemerkungen zum Entwurfe itd. strana

Digitized by Google

uvjek kazneni postupnik od 29. srpnja 1853 sa naknadnimi propisi, mora da zanima napose nadležne, nemanje pako i pravničke krugove pitanje, da li i koji od obiuh postupnika bi se imao uvesti za ujedinjenu zemlju.[2]

To mi daje povoda, da poglavito sa praktičkoga gledišta i u obćenitih crtah omjerim vriednost načela i postupka u obće, sadržanog u gore navedenih postupnicih, pogledom na odnošaje naše zemlje, pak da zatim svoje skromno mnenje razvijem i obrazložim, da li i koji od onih postupnika bi se imao kao jedinstven u nas uvesti.

Počimljem sa kaznenim post. od god. 1853, koji je dobom stariji i inače dobro poznat u naših pravničkih krugovih, jer je sve do uvedenja novog kaznenog post. od g. 1875 isti bio u krieposti u cieloj zemlji.

Načelo provedeno u istom postupku jest inkvizitorno s obtuženim oblikom (Anklageform), postupak bo se povadja i nastavlja samo po sudu ureda radi, izuzev jedino na zahtjev učestnika progonive slučajeve (§. 2).

Po §. 61 k. p. ima iztražni sudac povesti iztražni postupak, čim sazna za koji ureda radi progonivi kažnjivi čin, nečekajući posebni predlog drž. odvjetnika. Prema §. 145 ima iztražni sudac povesti specialnu iztragu proti okrivljenom. Sud izdaje obtužbenu odluku proti okrivljenomu (§§. 196 i 200)

68—73. Gernerth: die Neuerungen des Strafprozesses vom Jahre 1873 gegenüber dem bisherigen Verfahren, strana 103—105; zatim godište 1873: Krall die Stellung der Anklage in der neuen Strafprozessordnung str. 98—102. Gerichtshalle 1872: dr. Neuda: ein Entwurf der Strafprozessordnung u brojevih lista 24, 27, 29, 33, 36, 38, 40—42; zatim razpravu ob istom postupku u austrijskom carevinskom vieću, sadržanu u brojevih 43—48, 50—51 godište 1873, izvješće i razprava ob istom post. u bečkoj gospodskoj kući, sadržana u br. 12, 16—17, zatim odpis min. pravosudja, izdan na drž. ododvjetnike, sadržan u broju 100; nadalje: Zeitschrift für das öffentliche und Privat-Recht od Grünhuta I. strana 303—327. dr. L. v. Bar: die Principien der österr. Strafprozessordnung. Sravni konačno dr. Glaser: gesammelte kleine Schriften I. svezak strana 279 i sl.: Ueber die Versetzung in Anklagestand, strana 373 i sl.: Ueber die Specialuntersuchung. i strana 427 i sl. Das Prinzip der Strafverfolgung.

[2] Već je imenovano povjerenstvo, koje će razpravljati o tom, bi li se za cielu sjedinjenu domovinu pridržao jedan ili drugi kaz. postup. Pobliže o tom na drugom mjestu ovoga časopisa. Ured.

Digitized by Google

kao što i obustavni zaključak na predlog drž. odvjetnika, na koji nije nimalo vezan. Državni odvjetnik sastavlja pismenu obtužnicu, odnosno predlaže ustmenu obtužbu prema tužbovnoj odluci suda (§. 217 i 218). U konačnoj razpravi može drž. odvjetnik doduše svoj predlog glede krivnje i kazni promieniti, ali od obtužbe nemože odustati, koju je sud podigao.

Iz do sada navedenoga proizlazi, da je dakle tu provedena čista officialna maxima odnosno načelo inkvizitorno, zaodjeveno u oblik obtužbeni. Vidim doduše, da državni odvjetnik sudjeljuje u prediztrazi kod zločina i prestupaka (§. 63 i 65), u konačnih razpravah i u obće u čitavom postupku, nu svagdje samo u pripomoć sudu, koji je dominus litis, i koji ima on podpomagati predlozi, savjeti itd.

Po tom postoji drž. odvjetničtvo doduše kao poseban i nezavisan od suda organ, nu ono je u bitnosti samo nieko posriedujuće udo officialne maxime, nuždno, da se po njem predstavi obtužbeni oblik, a ipak nije podpuno provedeno načelo akuzatorno.

Težište svakoj parnici postavljeno je u prediztragu, na koju se polaže najveća važnost, koja se povadja ureda radi, izuzev gore spomenute slučajeve, i koja je kod zločina i prestupaka obligatna, te mora da u svem najprije kao prediztraga a zatim kao specialna iztraga podpunoma izcrpi odnosni kažnjivi učin, prije nego li se dodje do obtuženog stadija, koji je tekar predteča ustmene konačne razprave. Obtužba se povadja na predlog drž. odvjetničtva usljed zaključka suda, proti kojemu pristoje povriedjenoj stranci pravni liekovi na drugu i odnosno treću molbu (§. 202 i 211). Konačna razprava, koja bi imala biti središte čitavog postupka, jer se u njoj ima sav postupak proti stanovitoj osobi pretresti ustmeno i javno pred posebnim sborom sudaca, u prisuću dož. odvjetničtvu i eventualno obrane, i jer se na temelju tako vodjene razprave tekar konačna rješitba izriče, ipak gubi svoju važnost tim, što riedko kada pruža šta nova, što nebi došlo u prediztrazi, i što je u bitnosti samo ponavljanje činjenica, već prije u prediztrazi odnosno u specialnoj iztrazi potanko ustanovljenih.

Digitized by Google

Sudci sude pri konačnom prosudjivanju, ne po slobodnom uvjerenju svojem, već u granicah zakonitih dokaznih pravila (t. z. dokazna teorija §. 258—283).

Tečajem prediztrage do konačne razprave može stranka povriedjena stanovitom medjutomnom rješitbom tražiti rješitbu suda (§. 64). Posebni pravni liek na više molbe imade mjesta samo u slučajevih §§, 157 i 161, naime kod odredjenja ili dignuća zatvora, dočim se inače pritužbe radi povriede u postupku mogu u svako doba podnieti višim oblastim (§. 3 pat. od 3. svibnja 1858). Proti konačnim rješitbam mogu se u dvih molbah kod zločina i prestupaka pravni liekovi upotrebiti glede krivnje i kazni (zakon od 23 srpnja 1871) budi kao redoviti budi kao izvanredni liek. Kod druge i treće molbe vlada za ove podpuna pismenost. Kod obnove kaz. post. to je karakteristično, da se u nijednom slučaju nemože obnoviti postupak, prije nego li se izreče posebna rješitba o tom, da li ima ili neima mjesta samoj obnovi (§. 373), proti kojoj rješitbi pristoji opet pravni liek na drugu, odnosno treću molbu.

Nacrtav tako glavnije točke postupka kod zločina i prestupaka, mislim da mogu ustanove tičuće se ovrhe kazni, gradjansko-pravnih tražbina u kaznenom postupku, kaznenih troškova, priekoga postupka i postupke proti bjeguncem te odsutnim samo mimogred spomenuti, pošto su ove nuzgredne naravi.

Kod prekršaja takodjer se progoni kažnjivi čin i to kod ureda radi progonivih prekršaja ureda radi po sudu, a inače na zahtjev privatnoga tužitelja, te se riešava u pravilu bez kakovih predizvida ili predhodne tužbovne odluke u ustmenoj konačnoj razpravi, koja se pravilno odmah na prijavu ustanovljuje dakako uz mnogo jednostavnije forme, nego li kod zločina i prestupaka, te u odsuću drž. odvjetničtva. Nakon dovršene razprave izriče se osuda, opet po stalnih dokaznih pravilih, proti kojoj mogu se poprimiti pravni liekovi na drugu i treću molbu, u koliko su rješitbe prve i druge molbe različite, inače samo na drugu molbu, ako ova samo potvrdi prvomolbenu rješitbu (§. 427 odnosno 301 kp.)

To je u kratko nacrt kaz. postup. od g. 1853 u občenitih

Digitized by Google

crtah. Da se ustanovi pregledno tečaj kaznene parnice po tom postupku, uzmimo za primjer kaznenu iztragu kod zločina, kažnjiva smrću ili težkom tamnicom preko 5 godina, gdje se sudi okrivljeniku, koji čin taji. Tu dolaze sljedeći štadiji.

Preda se prijava sudcu iztražitelju; uredovanje ovoga u prediztrazi; specialna iztraga; predloženje zaglavljene iztrage sudu, koji ju predaje referentu, a ovaj drž. odvjetničtvu; čitanje spisa po drž. odvjetničtvu i predlog; sjednica, u kojoj se stvara zaključak o dovršenoj iztrazi; priobćenje zaključka strankam; pravni liekovi proti tomu na više molbe i to svagdje sa pravom izvedenja tegoba u roku od 8 dana računajuć od dana prijavljenog pravnoga lieka. (Pri tom je ovaj postupak: predloženje spisa drugoj molbi, koja ih predaje referentu, da ih prouči, pa i drž. nadodvjetničtvu, ako ih zatraži; sjednica o tom kod više molbe; priobćenje zaključka nižoj molbi, koja izvješćuje o tom stranku. U slučaju da je dozvoljen pravni liek i na treću molbu, kad su rješitbe prve i druge molbe različite tada je opet postupak: predloženje spisa drugoj molbi; sjednica i zaključak o tom; predloženje trećoj molbi; dodieljenje istih referentu, koji je ima proučiti; sjednica o tom, priobćivanje zaključka drugoj molbi; priobćenje zaključka prvoj molbi (koja obavješćuje o tom stranke), nakon pravomoćne obtužbe posebni upitak po §. 216 (§. 12 carskoga pat. od 3. svibnja 1858); sastavak obtužnice po drž. odvjetničtvu, ubavjest okrivljenika ob obtužnici i poziv k razpravi; konačna razprava; izrečenje osude; pravni liekovi proti istoj na dvie molbe, svagdje sa pravom izvedenja u roku od 8 dana iza uloženoga pravnoga lieka, i pri tome dugotrajni postupak kao gori.

Posve je jednak postupak i kod inih zločina i prestupaka, gdje se sudi odrivljeniku tajećemu čin, samo što tad odpada posebna pismena obtužnica, nego drž. odvj. predlaže ustmeno u konačnoj razpravi (§. 218 k. p.).

Nije li to upravo u ž a s a n a p a r a t, osobito ako se uzme, da je okrivljeni kroz to cielo vrieme u tamnici čamio?

Nu uzme li se još mogući slučaj, da viši ili najviši sud radi f o r m a l n i h ned[illegible]stataka osudu dokine, u kojem slučaju

Digitized by Google

mora se glavna razprava ponoviti i nova osuda izreći, proti kojoj pristoje opet iznovični pravni liekovi; uzme li se nadalje, da se konačna razprava često odgadja radi saslušanja svjedoka, očevida itd., a da tečajem prediztrage može stranka tražiti uvjek, ako i ne s pravom odgode, glede raznih odredba sudca iztražitelja, riešitbu sudišta; uzme li se napose stečaj kaznjivih čina (§. 34 k. z.), gdje se predmet samo jednom osudom i po jednom sudu dovršiti m o r a, pak da to valja i za jur pravomoćno glede iztraženog čina obsudjenog, ako se medjutim prijavi novi čin kažnjivi, kojim se opet posebna iztraga vodi i posebna obtužba sastaviti ima: to mora biti svakomu jasno, da se iztrage po kaz. post. od g. 1853 u n e i z v j e s t n o d u g o zavlačiti mogu, dok tuženi bude pravomoćno sudjen.

Ovim je već dovoljno nacrtana velika manjkavost ovoga postupka. Iznimke bo §. 188 k. p., zatim §. 2 i 7 carskoga pat. od 3. svibnja 1858. kolikogod znače znatan napredak, ipak su samo iznimke, dočim je gornje pravilo.

Sada iztaknuti ću još napose nieke n a č e l n e manjke kaz. post. od g. 1853.

Po tom postupku sudovi sami ureda radi preduzimlju i nastavljaju kazneni progon izuzev one slučajeve, koji se imadu na zahtjev učestnikov progoniti. Nu teorija je već odavna prihvatila načelo, da sudac po svom položaju u kaznenom postupanju nemože biti zajedno tužitelj, branitelj i sudac, jer su to agende posve različite, i jer je napokon uvjek anomalija, ako je tužitelj ujedno[1] i sudac, pa ako nisu li sudačke agende pridržane sudcu, koji treba da stoji nad strankami, te koji će prema činjenicam i dokazalom doprinešenim suditi podpuno nepristrano o krivnji ili nekrivnji, pa jer je zvanje sudca s u d i t i, a ne p r o g o n i t i.

Već i sama naravna dioba parnice, dakle i kaznene, traži tu diobu, najme tužitelja i branitelja, nad kojimi stoji odlučujući sudac, a to razdieljenje različitih sa nepristranošću sudca nespojivih agenda utemeljeno je i na obćem načelu diobe radnje, usljed

[1] Sravni o tom gornje motive strana 8 i Rulfov Comentar zur österr. Strafprozessordnung 1873 str. 24 i sl.

Digitized by Google

kojega će svaki faktor u kaznenu parnicu utičući u svom djelovanju biti temeljitiji, jedan drugomu pri tom odlučno pomagati, čim će se i iztrage brže provadjati.

Prema tomu ne samo da je probitačno nego je nuždno, da kazneni progon poduzimlje posebni, od suda nezavisni organ, koji treba da u ime države, jedino na progon ovlaštene, ima i pravo iniciative i slobodnog razpolaganja sa kaznenim progonom, usljed česa dobivaju i sudovi više vremena za obavljanje li sudačkih poslova.

Taj organ jesu pako drž. odvjetničtva. Doduše dalo bi se tu primjetiti, da uredovanje pojedinca najme drž. odvjetničtva, nemože jednako točno biti kao što je uredovanje suda, koji stvara sve važnije odluke svoje u iztrazi po strogom slovu zakona u sjednicah, nakon saslušanja drž. odvjetničtva, dakle zajedno s njim i uz obstojeće pravne liekove proti nepovoljnoj rješitbi.

Nadalje može se opaziti, da gore iztaknuta nespojivost obtužbe s osobom sudca može valjati ipak samo za odnosnu osobu, koja je tužitelj u dotičnoj parnici, dakle za sudca iztražitelja, a ne i za ostale članove suda, koji sa dotičnom iztragom nikakova posla neimaju, i po tom su glede iste kao i glede osobe odnosnog okrivljenika nepristrani. Nu iz gore rečenoga proizlazi, da je u obće sa sudačkim zvanjem nespojivo, da je sudac još i tužitelj i branitelj ujedno, a zatim — kao što je naglasio dr. Glaser u austrijskoj gospodskoj kući prigodom razprave ob austr. k. p. od 1873. — obstoji u području pravosudja esprit de corps, koji potiče iz počitanja prema uzvišenosti zvanja, poradi česa dogadja se, da po sudcu podignutu obtužbu sudac nezabaci tako lasno kao obtužbu stranke.

A zatim je i pogledom na uredbu sudova težko ustrojiti kod svakog sudišta posebni sbor sudaca za prediztrage i glavnu razpravu, usljed česa nuždno sudci, koji su sudjelovali kod iztraga — ako i ne kao iztražni sudci već kao votanti u sjednicah — moraju sudjelovati i u konačnih razpravah, što može biti uzrok, da okrivljeni neima uvjek nepristrani sudbeni sbor kod konačnog riešenja.

Digitized by Google

Uz uredbu, da samo drž. odvjetničtvo ima pravo razpolagati sa kaznenim progonom, radja se lasno bojazan, da bi drž. odvjetničtvo, vršeć to pravo samostalno, moglo pri tom zlorabiti svoju vlast,[1] odredjujuć s jedne strane progone neosnovane, ili nepodižuć ih s druge strane ondje, gdje bi ih podići moralo, što bi se sa razloga gore navedenih kod sudova teže dogadjalo.

Tu bojazan[2] osobito podkriepljuje okolnost, da su drž. odvjetnici administrativni činovnici, koji su organizovani tako, da se u svako doba mogu skinuti, da nisu dakle neodvisni kao sudci, nego posvema ovisni o vladi, da mogu pod vladinim pritiskom — ili i bez pritiska hoteć vladi da ugode — lasno raditi pristrano i po tom nepravedno u svom zvanju, a na uštrb

---

[1] Sravni o tom gornje motive str. 15 i 16. Dr. Neuda „Gerichtshalle" 1872 br. 42. Barun Lichtenfels prigodom razprave u austrijskoj gospodskoj kući ob istom predmetu stavio je načelo, da je kazneni progon izljev sudbene vlasti, ter da isti stoga i sudovom pripada, ter je nakon duhovitog razlaganja (sravni „Gerichtshalle" 1873 strana 61 i sl.) stavio predlog, koji evo, jer je u istinu zanimiv, priobćujemo u cielosti, kojim je vlast. drž odvjetnika hotio ograničiti.

„Drž. odvj. prinadleži u pogledu svih kažnjivih čina, koji se po kaznenom zakonu neprogone samo na zahtjev učestnika, kazneni progon. Iztražni sudac ima doduše, dok mu nestigne predlog drž. odvjetničtva, preduzeti samo neodgodiva uredovanja. Čim je pako prediztraga povedena ili usljedila obtužba, nemože više drž. odvjetnik od iste odstupiti. Povedena prediztraga može se samo zaključkom viećničke komore ili sudišta više molbe obustaviti. Zaglavljena prediztraga ima se sa predlozi drž. odvjetnika viećničkoj komori na riešenje predložiti. Pravo namienjeno privatnom učestniku, da može mjesto drž. odvjetničtva dignuti tužbu, neka izostane, nasuprot pristoji povriedjenomu pravo u slučaju, da drž. odvj. uskrati sudbeni progon bud odmah bud nakon preduzeća predizvida, pritužiti se proti tomu viećničkoj komori. Ona ima pako, čim dozna ovim ili inim načinom uredovno za slučajeve, po kojih se predmievati može, da je drž. odvjetnik propustio preduzeti kazneni postupak, premda nije imao zato zakonitoga razloga, saslušav prije drž. odvjetnika, odnosno preduzev predizvide, odlučiti, da li ima ili neima temelja za povedenje prediztrage, i u jestnom slučaju dotični nalog drž. odvj. i iztražnom sudcu izdati. Proti toj rješitbi pristoji pravo drž. odvj., i u slučaju uzkratne odluke, povriedjeniku pravo pritužbe na višu molbu". Taj predlog nije bio primljen po gospod. kući.

[2] Ta bojazan proti mogućoj zloporabi drž. odvjetničtva ide tako daleko, da se je već predlagalo, da bi se u kaznenom postupku uvela tužba obćenita (Popularklage), koja se nipošto nebi mogla radi još mogućih većih zloporaba privatnih stranaka zagovarati. U obće je nepouzdanje u tu inštituciju drž. odvjetnika još u mnogih slojevih, prem bez svakog opravdanog razloga, uvriežено, a najvećma stoga, jer se neshvaća njihov osobito važni položaj u kaznenom pravosudju.

Digitized by Google

osobne slobode i dobra glasa državljana, a to tim laglje, što njihovo uredovanje nestezavaju one stroge forme, ali zato ni ne pruža one garancije za točnost, kao poslovanje suda. Ta bojazan mogla bi napose temelja dobiti u burnih političkih vremenih, u borbi raznih narodnosti itd.

Nu kolikogod se mora priznati, da bi se ovake zloporabe sa razloga prije navedenih kod sudova teže dogadjati mogle, ipak bi se pod gornjimi okolnostmi i kod sudova dogadjati mogle, a kod iole uredjenih odnošaja neće se one moći ni kod drž. odvjetničtva dogadjati, jer bi napokon te zloporabe podpadale pod sankciju kaz. zak. (§§. 101, 104, 105 i 311), predpostaviv usavršenje toga stališa, strogi nadzor predpostavljenih, kontrolu javnosti, donekle kontrolu suda itd.

Ako li bi pako u zemlji zavladali odnošaji posve abnormalni, te bi i eventualna nemoralna vlada smjerala svoju svemoć i preko drž. odvjetnika vršiti proti zakonu, taka bi si vlada jamačno sama podkapala temelje svoga obstanka, te bi morala nabrzo propasti —; a pitanje je, nebi li u takvom slučaju vlade i ina uspješnija još sredstva rabile. Tih abnormalnosti u ostalom nebi ni sudovi tada odstraniti mogli.

Nadalje valja opaziti, da i drž. odvjetničtvo, kolikogod slobodno razpolagalo sa kaznenim progonom, ipak mora imati važnih razloga pa te i navesti, kad povadja ili zabacuje kaznenu prijavu, a nesmije u tom postupati samovoljno.

Nu pri svem ovom jedna je okolnost posvema nedvojbena: da su drž. odvjetničtva za kazneni progon elemenat svakako elastičniji, manje vezan na mnoge, stroge, često okolnostim i neprikladne forme, nego li sudovi, pa da mogu svojim putem svakako uz veću štednju osobne slobode osumnjičenoga i njegova glasa krivcu ući u trag prije, nego li bi to mogli i inimi poslovi obterećeni sudovi — odnosno može se brže o neosnovanosti stanovite prijave uvjeriti nego li sud, koji bi prije saslušao svjedoke, eventualno i samog osumnjičenika. Prema tomu vidi se, da su blagodati akuzatornoga načela, po kojem naime postoji samostalni za kazneni progon organ, svakako znatne, a napose vidi se to, da inkvizitorno načelo i po naravi stvari i po gore

Digitized by Google

rečenom, koje ima još i inih važnih nedostataka, što ću odmah navesti, svakako zaostaje za akuzatornim.

(Sliedi.) Dr. Posilović.

Pravosudje u Bosni i Hercegovini.

Zajedničko ministarstvo financija, kao najviša oblast za okupirane zemlje Bosnu i Hercegovinu, predložilo je delegacijam obširno izvješće o sadanjem stanju uprave i gospodarstva u rečenih zemljah. Iz toga izvješća vadimo za sada evo ovo o pravosudju:

„Ujedno, kad je vanjski mir i red uzpostavljala, morala se je vlada takodjer brinuti, da opet u uredan tečaj dovede pravosudje na temelju podpune ravnopravnosti svih vjeroizpoviesti. Najpreče bijaše, da se uklone one mane u pravosudju, sbog kojih je pučanstvo u prvašnje doba vazda imalo povoda tužbam osobito proti sudcem.

Tomu je ponajprije doskočeno uredjenjem sudišta, koja su sva popunjena sudci iz monarhije. Što su u sudove uzete takove osobe, koje nisu upletene u nikakove okolnosti, koje bi jim smetale, od toga se već sad vidi najpovoljniji uspjeh u pravosudju Bosne.

Pravosudna služba u nižih molbah mogla se je tek malo po malo urediti. Dočim su novoustrojena sudišta već početkom srpnja 1879 počela uredovati, morala se je u prvo doba predati sudbenost po kotarih diomice prvašnjim turskim sudcem — kadijam — nu pod nadzorom kotarskih predstojnika, te je istom tečajem 1880. godine bilo moguće dati svakoj oblasti po jednoga izpitanoga sudca iz monarhije, da obavlja sudbene poslove.

Što se vanjske organizacije pravosudne službe u zemlji tiče, ima sad osim pravosudnoga odjela kod zemaljske vlade, vrhovno sudište u Sarajevu s predstojnikom i šest viećnika, zatim u šest okružnih gradovah šest okružnih sudišta svega skupa sa petnaest viećnika, te je napokon po jedan sudački činovnik pridieljen svakoj od 47 kotarskih oblasti za obavljanje pravosudnih poslova. Okružna sudišta sude i u trgovačkih i mjenbenih stvarih uz sudjelovanje prisjednika iz puka. Molbe su samo dvie; okružni sudovi rade u većem dielu stvari kao sudovi prve molbe, vrhovno sudište pako kao druga i posliednja molba. Nutarnje uredjenje i poslovanje kod tih sudova ustanovljeno je sudovnikom, koji je izdan mjeseca ožujka ove godine.

Taj sudovnik ustanovljuje takodjer službeni jezik te nalaže sudcu, neka sa strankami obći u zemaljskom jeziku. Nu strankam je slobodno da rabe njemački ili magjarski jezik, te se tad u tom jeziku imadu

Digitized by Google

razprave voditi i rješitbe izdavati. U nutarnjem općenju imadu se sudovi služiti njemačkim jezikom te nesmiedu vraćati zamolba sudova iz monarhije, koje su sastavljene njemačkim, magjarskim ili zemaljskim jezikom, već ako treba imadu si pribaviti prevode posredovanjem zemaljske vlade.

S obzira na vjerozakonske običaje i navade pučanstva pridržane su za obiteljske i nasliedne stvari muhamedanaca obstojale duhovne jurisdikcije.

Da se ipak neporemeti organički ustroj sudova, uklopljeni su ti duhovni (šerijatski) sudovi u okvir redovitih sudova te su plaće bivših turskih sudaca preinačene tako, da su uklonjeni bakšiši, a sve pristojbe privedene zemaljskim blagajnam, sudcem pako dopitane stalne pristojbe. Šerijatska sudbenost uredjena je sad tako, da je svakoj kotarskoj oblasti i svakomu okružnomu sudu dodieljen jedan kadija kao šerijatski sudac, vrhovnomu pako sudištu jedan mufetiš i jedan kadija kao šerijatski sud druge molbe.

Što je s jedne strane stvarna nadležnost bosanskih sudova stegnuta pridržanjem šerijatske sudbenosti, to je opet s druge strane bitno razmaknuta diomičnim ukinućem konzularne jurisdikcije, usljed česa je pod njezinu sudbenost došlo više osoba.

U naravi je same stvari bilo, da je c. kr. vlada poslje posjednuća i kad je upravu preuzela, morala misliti na to, da ukine austro-ugarske konzulate i da njihova jurisdikcijonalna prava prenese na sudove u zemlji. I velika Britanija te njemačko carstvo nadjoše odmah zatim, da jim valja uvažiti uredjene okolnosti time, da sudbenost nad svojimi državljani prepuste redovitim sudovom u zemlji. Za njihovim primjerom povedoše se talijanska, ruska i francezka vlada, te su sad strani konzularni službenici u Bosni i Hercegovini ravni konsulom po monarhiji.

Koliko su poskočili poslovi sadanjih sudova u Bosni dielom sbog ukinuća konzularne sudbenosti, nu mnogo većma sbog pomnožana prometa, vidi se iz sliedećega izkaza.

Kotarski sudovi imali su;					
gradjanskih stvari	1879 g.	10.680,	1880 g.	38.515
kaznenih stvari	„ „	4.258,	„ „	19.177
Okružni sudovi:				
gradjanskih stvari	„ „	11.584,	„ „	23,611
kazneni stvari	„ „	8.052,	„ „	24.214
Vrhovno sudište:				
gradjanskih stvari	„ „	884,	„ „	3.374
kaznenih stvari	„ „	412,	„ „	1.634

O pitanju, po kojih pravnih normah imadu redoviti sudovi u Bosni suditi, izraženo je načelo, kojemu doista netreba posebna razlaganja

Digitized by Google

da se sudovi s početka imadu držati zakona, koji faktično u zemlji postoje, te da samo onda, ako za što zakona nebi bilo, ili ako se oni u danih okolnostih nebi mogli rabiti, imadu postupati po analogiji zakona u monarhiji.

Vrlo brzo pokazala se je ipak potreba, da se za pojedine pravne struke stvore posve nove ustanove ili da se obstojeće ustanove promjene. Najpreća takova potreba bijaše kod kaznenoga prava i kaznenoga postupnika. Osmanski kažneni zakon obstojao je doduše, ili barem po imenu, nu u njem bijaše ustanova, koje su od modernih pravnih načela toli bitno bile različne o kvalifikaciji i prosudjivanju kaznenih čina te o načinu i mjeri kazna, da se on nije mogao pridržati pri sadanjem stanju pravosudja.

(Konac sliedi.)

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Razvrgnuće zajednice dobara.

Uručbenom izpravom kr. gr. deleg. kot. suda u Osieku od 31. prosinca 1878 br. 7349 uručene su nepokretnosti Gjure O., u grunt. nap. br. 69 obćine Dalj njegovim nasljednikom: Juli P., zatim Milošu i Zariji O. na ravne dielove. Jula P. dala je svoje pravo vlastnosti na $^1/_3$ ovih nekretnina uknjižiti, dočim Miloš i Zarija O. to učinili nisu, nepokretnost u grunt. nap. br. 69 obćine Dalj uknjižena je dakle još na ime ostavitelja Gjure O. i na ime Jule P. u $^1/_3$.

Miloš i Zarija O., koji još u zemljištnoj knjizi nedolaze, posjeduju pako c elu ovu nepokretnost.

S toga tuži Jula P. tužbom de praes. 21. svibnja 1880 br. 3003 Miloša i Zariju O. na razvrgnuće zajednice dobara, postojeće kod ovih nekretnina, da se stranom na tri ravna diela faktično razdiele, stranom prodadu, te unišla kupovina na tri jednaka diela razdieli.

Tuženici priznavaju sve tužbovne navode, ali prigovaraju, da u predležećem slučaju manjka objekt za razvrgnuće, naime zajednica dobara, jer tužiteljica sama priznaje, da je ona vlastnica samo jedne trećine ovih prepornih nekretnina, dočim oni, tuženici, u zemljištniku kao tabularni vlastnici nedolaze; neobstoji dakle tabularna suvlastnost, pa kad takove neima, nemože se dosljedno ni razvrgnuti.

Digitized by Google

Kr. gr. deleg. kotarski sud u Osieku svojom osudom od 24. kolovoza 1880 broj 4063 odbio je tužbu, motivirajuć to tim, da tuženici doduše imadu naslova za pravo suvlastnosti na upitne nepokretnosti, ali pošto nisu još uknjiženi, da neobstoji tabularna zajednica dobara kod grunt. uložaka br. 69 obć. Dalj i dosljedno tomu, da formalno manjka objekt za razvrgnuće.

Na priziv tužiteljice obnašao je kr. banski stol riešenjem od 1. prosinca 1880 br. 13712 osudu prve molbe ukinuti ter odrediti, da se postupak nadopuni onamo, da tužiteljica svoju tužbu izpravi: da joj tuženici predadu njezin dio dotičnih nepokretnina, što je ona podignućem svoje tužbe i postici želila.

Uslied previdnih tegoba tužiteljice naložio je kr. stol sedmorice u Zagrebu drugoj molbi, da „nazočni predmet s nova u meritorni pretres uzme i novu rješitbu izreče, jer se zahtjev, da tuženici predadu tužiteljici u posjed njezin dio nepokretnosti, sadržaje muče u zahtievu tužbe de praes. 21. svibnja 1880 br. 3003, te je naravna posljedica tamo stavljenoga zahtieva.“

Na to je kr. banski stol u Zagrebu pod 20. travnja 1881 br. 5111 sudio: „da su tuženici Miloš i Zarija O. dužni u roku od 14 dana pod inakom ovrhom tužiteljici ustupiti u posjed i uživanje jednu trećinu nepokretnina, upisanih u grunt. nap. br. 69 obćine Dalj, a da se parbeni troškovi prebijaju medju strankami.“

Razlozi: Razlog prvosudne osude, da u nazočnom slučaju neima objekta za razvrgnuće suvlastničtva, nedvojbeno je pravilan.

Nu pošto su tuženici priznali, da u posjedu i uživanju drže trećinu prepornih nepokretnina, upisanu u grunt. nap. na tužiteljicu kano vlastnicu: dužni su na zahtjev njezin ustupiti rečenu trećinu nepokretnina (§. 353 o. g. z.)

I budući da je vrhovnom riešitbom visokog kr. stola sedmorice odlučeno, da je u tužbi od 21. svibnja 1880 br. 3003. jur sadržan takov zahtjev tužiteljice, valjalo je u tom smislu osudu izreći.

Preboj troškova parbenih opravdan je tim, što tuženici nisu nijekali prava tuženičina, već je prvotuženi jedino prigovarao, da neima mjesta razvrgnuću zajednice, koji se prigovor ukazuje doista osnovan.

Visoki kr. stol sedmorice osudom od 12. rujna 1881 br. 1229 obnašao je usljed previda obijuh stranaka osudu banskoga stola u samoj stvari preinačiti tamo, da se u tom dielu potvrdjuje osuda prvoga suda, a u pogledu medjusobno prebijenih troškova da se potvrdjuje osuda banskoga stola tim, da se i troškovi treće molbe izmedju sebe prebijaju.

Razlozi: Tužbi nazočnog prepora neprileži nacrt diobni, s toga joj je nejasan petit (§. 10 gpp.) i nemoguća presuda jasna §. 299 gpp. — S toga razloga valja odputiv previd tužiteljkiu usljed previda tuže-

Digitized by Google

nika Miloša O. u glavnoj stvari i preinačiv osudu banskoga stola potvrditi onu prvoga suda, a glede prebijenih troškova prve i druge molbe potvrditi osudu banskoga stola, kao i troškove treće molbe izmedju sebe prebiti po §. 577 gp., jer već svaka stranka za sebe po jednu presudu ima.

Opazka. Žaliti je, da razlozi vrhovnoga sudišta neriešavaju prigovora tuženika. Razlog vrhovnoga sudišta nije takov, da bi i najmanje meritum stvari mienja". Što bi bilo, da je tužiteljica svojoj tužbi, kako je sada, priklopila i diobni nacrt, zar bi se onda na razvrgnuće suditi moglo? Objekt „tabularne zajednice dobarah" još bi uvjek manjkao.

Da bi zaista tuženici pasivno na tužbu legitimirani bili, to bi se tužiteljica pozvati mogla, da svoju tužbu izpravi tim, da priklopi diobni nacr ; ali sve da takav izpravak tužbe nebi uzsliedio, tužba se stoga nebi odbiti mogla, jer način diobe spada na ovršni postup. **M.**

---

§. 916. ob. gr. zak. i dvorski dekret od 22. lipnja 1836. br. 45. sb. zak. s.

U parnici Tereze H. proti Josipu B. radi ukinuća ukujžbe ovršnoga založnoga prava radi glavnica od 1000 for. i 1000 for. na polovini posjeda br. 6. u Račicah izposlovane, sudio je gradski deleg. sud u Plznju ovako:

Tužiteljica Tereza H. odbija se sa svojom tužbom, podnešenom dne 19. lipnja 1878. br. 15920, i konačnom u njoj sadržanom molbom, da se za pravo pronadje: „da je tražbina Josipa B. sa 2000 for., usljed platežnoga naloga c. k. okruž. suda kao trgovačkoga suda u Plznju od 22. siečnja 1878., br. 1437. i 1438. sa 6% kamatami pripadajućimi od 15. siečnja 1878. i parbenim troškom od 7 for. i 7 for. tražbina prividna, dakle da po pravu ni nepostoji, da je založno pravo usljed odluka c. k. okružnoga kao trgovačkoga suda u Plznju od 1. veljače 1878, i c. k. gradskoga delegir. suda u Plznju od 15. veljače 1878. na ruke Josipa B., stečeno i odobreno na polovici posjeda t. br. 6. u Račicah, pripadajućega tužiteljici, za mjenbene tražbine od 1000 for. i 1000 for. sa svimi pripadci quoad corpus et fructus, kao i gruntovnička zabilježba ovršne sekvestracije prihoda ovoga, nevaljano, da je Josip B. dužan, na koliko se tiče obijuh ovih mjenbenih tražbina od 1000 for. i 1000 for., polovinu posjeda t. br. 6. u Račicah, tužiteljici po pravu vlastničtva pripadajuću, u prijašnje gruntovno stanje uvesti kao i presudi u ovoj parnici izdanoj za 14 dana pod prietnjom ovrhe zadovoljiti te tužiteljici parbene troškove nadoknaditi" — i tužiteljici nalaže, da tuženomu izplati sudbene troškove.

Digitized by Google

Razlozi: Tužiteljica, oslanjajuć tužbeno svoje pravo na §. 916. obć. gr. zak., pripovieda, kako je tuženomu prihvatila mjenice, glaseće na 1000 for. i 1000 for. samo prividno, kako si je on na temelju ovih mjenica izposlovao platežne naloge, a na temelju ovih da je postigao uknjižbu ovršnoga prava založnoga i ovršbene sequestracije na njezinoj polovini posjeda t. br. 6. u Račicah.

A pošto je mjenbena pogodba sklopljena samo prividno, podnaša tužiteljica više navedenu molbu.

Molba ova ide izravno tamo, da se nevaljanim proglasi izposlovano ovršno pravo založno radi tražbine 1000 for. i 1000 for. To pako bi se moglo samo onda učiniti, kad nebi tuženi za ovo svoje založno pravo imao valjanoga pravnoga razloga.

Mjenbena pogodba, koja je, kako tvrdi tužiteljica, samo prividno sklopljena, utrnu jednostavno izdatbom presude, na koliko se tiče platežnoga pravomoćnim postaloga naloga, te je izdatbom te presude nastala, na koliko se tiče platežnoga naloga, novacija, t. j. tako zvana obligatio ex judicato.

Ali pravomoćni platežni nalog jest u istinu valjani pravni razlog za stečenje (ovršnoga) prava založnoga, te se nemože tvrditi više, da bi ovo založno pravo bilo nevaljano ili da bi se temeljilo na nevaljalom pravnom razlogu.

Ovo založno pravo nije bilo dozvoljeno na temelju kakove možda prividno sklopljene pogodbe, nego na temelju sudbene presude.

U ostalom sadržaje tužba i tužbena molba implicite zahtjev, da se upis ovršnoga prava založnoga proglasi nevaljanim, što pako polag alineje 1. dvorskoga dekreta od 22. lipnja 1836. (br. 145 sb. zak. sudb.) dozvoljeno nije.

Tužiteljica, propustiv podnieti prigovore proti platežnim nalogom, ili se potužiti radi ovršene odluke, mora se sada sprijateljiti sa posljedicami ovih pravomoćnimi postavših sudbenih odredaba, i ako je sbilja, kako ona tvrdi, prvobitna mjenbena pogodba samo prividno sklopljena, može se sada kajati, što je protivniku povjerila tako pogibeljan nož dvooštrac; valjalo je dakle tužbu odbiti.

Prigovor, da platežni nalozi nisu bili tužiteljici u vlastite ruke predani, nije nikakova zaprieka izdanju nazočne sudbene presude, jer tužiteljica nije zaniekala, da su joj ovršbene presude uručene.

Ako je dakle propustila, čim su joj ovršne odluke uručene bile, te je tim saznala za izdatbu platežnih naloga, u roku opredieljenom §. 12., al. a. ministerijalne naredbe od 25. siečnja 1850 (br. 50 drž. zak. l.) moliti za povratu u prijašnje stanje za podnešenje prigovora proti platežnim nalogom, ili kad je propustila pritužiti se proti odlukam, ko-

Digitized by Google

jimi se ovršni upis dozvoljava: onda nemože valjano prigovarati, da joj platežni nalozi uručeni bili nisu.

Da li je pako tuženi radio proti pogodbi, hoće li ga moći tužiteljica tečajem vremena tužiti radi odštete ili rad obogaćenja, ili pako i kaznenim putem progoniti, o tom se nemože ovdje odlučivati."

Usljed priziva tužiteljice potvrdio je c. k. viši sud pražki presudu prve molbe, na koliko se njom izriče, da se tužba Tereze H. i konačna njezina molba, „da obtuženik u obziru mjenbenih tražbina od 1000 for. i 1000 for. prijašnje gruntovno stanje polovine posjeda t. b. 6 u Rašicah, tužiteljici pripadajuće, opet uzpostavi", odbija, preinačio je pako osudu tu i dao mjesta tužbenoj molbi pod uvjetom, ako tužiteljica odlučnom prisegom dokaže, da je sa tuženikom ugovorila, da će mu ona samo prividno podpisati mjenice zato, da uzmogne (on) tužiti, platežne naloge na posjed t. b. 6 u Rašicah quoad corpus et fructus tužiteljici i njezinomu suprugu Vojtjehu H., kao suckceptantu, pripadajuć, ovr-no dati uknjižiti, da se tim načinom lihvari, kojim je suprug njezin Vojtjeh H. pao u ruku, usljed pogoršanja hipoteke preplaše, te Vojtjehu H. u buduće ništa neuzajmljuje, pa da je tužiteljica usljed ove pogodbe obie mjenice izdane u Plznju 10. rujna i 15. studenoga 1877 na 1000 for. i 1000 for. kao prihvatnica podpisala.

Razlozi: Ako se izjave tužbe osnivaju na istini, nije mogao tuženik sa mjenicami, tužiteljicom prihvaćenimi i platežnimi nalozi na njihovu temelju potpisanimi kao i upisom založnoga prava na polovini posjeda br. 6 u Račicah, tužiteljici pripadajućaj, nikakova valjana prava steći, jer je sav ovaj postupak bio prividan te jedino u tu svrhu obavljen, da se Vojtjehu H., suprugu tužiteljićinu, dalnje primanje zajmova otegoti, ili, kako se u tužbi navadja, da se vjerovnici pogoršavanjem hipoteke zastraše i da više neuzajmljuju Vojtjehu H.

Tim je postala prividna pogodba, koja se, budući nesadržaje ništa nedozvoljena, pače obrano pokazuje težnju supruge, da razsipnoga supruga svoga sačuva od dalnjih zajmova, mora po svojem pravom svojstvu prosudjivati (§. 916 o. g. z.)

Okolnost, da je tužiteljica pustila, da platežni nalozi c. k. okružnoga kao suda trgovačkoga u Plznju, zatim da ovršbene odluke postanu pravomoćnimi, nemože preinačiti značaj pogodba prividnih, jer je bilo naročito ugovoreno, da će tuženi na temelju prihvaćenih mjenica platežne naloge izposlovati, pa onda na polovinu posjeda, tužiteljici pripadajuću, ovrhu povesti, da se vjerovnikom, koje bi možda Vojtjeh H. molio za dalnje zajmove, uzme nada, da će ih možebiti supruga H-ova namiriti.

Svjedoci, po tužiteljici pozvani, potvrdjuju doduše više okolnosti, iz kojih se može suditi, da je medju tužiteljicom i medju tuženim samo

Digitized by Google

prividna pogodba sklopljena, ali ovimi izjavami nije ipak pružen dokaz po zahtjevu propisa parb. postup., jer se ove sa činom tužbe točno neslažu.

Budući da izjavami ovih svjedoka nije sav sadržaj tužbe dokazan, a tužiteljica za provedenje dokaza navrnu tuženomu odlučnu prisegu; valjalo je ovu prisegu u obzir uzeti, pa ako ovaj dokaz uspije, nepripada tuženomu nikakov naslov na tražbine i na postignuto već založno pravo. U tom se smislu preinačuje osuda prve molbe.

Naproti nije tužiteljica vlastna tražit od tuženika, da prijašnje gruntovno stanje opet uzpostavi, jer se tuženik na to pogodbom nije obvezao, a u obće neima tu uzroka, da mu se ovakav, sa troškom spojeni posao naloži; s toga se u ovom smislu presuda prvoga sudca potvrdjuje; zajedno pako, jer, kao što već spomenuto, tuženik, ako tužiteljica uspije sa ponudjenim dokazom, na dotične tražbine nikakovo pravo neće imati, bijaše izrečeno, da tuženi tu gruntovničku uzpostavu dozvoliti mora, jer tužbena molba sjegurno sadržaje i zahtjev, da ima on trpjeti i provedenje gruntov. reda."

Na priziv tuženika potvrdio je c. kr. najviši sud bečki svojom osudom od 5. kolovova 1880 br. 7967 presudu prve molbe.

Razlozi; Najprije valja spomenuti, da tužbeni zahtjev, na koliko tužiteljica traži izposlovati, da se proglase nevaljanimi ovršno založno pravo i ovršne sekvestracije, postignute na temelju mjeničnih platežnih naloga, očito se protivi ustanovam §. 1 al. 2 dvor. dekr. od 22. lipnja 1836 (br. 45 ob. zak. s.) a na tom nemože ništa promieniti okolnost, kako je upravo svrha prividno sklopljene pogodbe zahtievala, da dotični platežni nalozi postanu pravomoćnimi, jer citirana ustanova zakona glasi obćenito, a ustanova §. 61. grunt. reda, na koji se tužiteljica pozivlje, već tim gubi svako znamenovanje, što se u toj zakonskoj ustanovi predpolaže, da je odpor proti upisu na temelju dokazivane nevaljanosti u obće dozvoljen, što se ovdje, kako već kazano, nikako tvrditi nemože. Nedozvoljenost zahtjeva tužbenoga u navedenom smjeru nemože se pako dokinuti ni molbom u prvom redu učinjenom: „da naime tražbina tuženika od 2000 for. iz spomenutih platežnih naloga jest tražbina prividna, te da po pravu nepostoji", jer je imala tužiteljica proti platežnim nalogom učiniti prigovor privídna posla, ako je takova bilo.

Nije dozvoljena uporaba § 916. ob. zak. gr. u tom smislu, da se sudčeva odluka već unapred prividno ugovori, a poslje da se toj odluci tužbom prigovara. K tomu jošte dolazi, da navedena tužba imade još i tu manu, što joj manjka temelj, naime odluka o nevaljanosti mjenica, na kojih se tražbina osniva. Kad bi se dakle i prividni postupak, koji je tužiteljica uztvrdila, dokazati mogao, nebi se ipak moglo tužbenoj

Digitized by Google

molbi zadovoljiti u naznačenom smjeru, jer bi takva presuda sama po sebi bila bez ikakovih praktičkih posljedica.

S toga trebalo je osudu druge molbe preinačiti, a onu prve molbe potvrditi. Pr. V. Z. M.

Primjer za tužbu smetanog posjeda.

U broju 69 „Gerichtshalle" od g. 1881 nalazi se sliedeći veoma zanimivi slučaj: „U parbenom predmetu Davida P., tužitelja proti Stjepanu P., tuženomu radi smetanja posjeda, počinjena na dvima na Visli ležećim parcelama, vrbljem obraštenima, izrekoše grad. deleg. kot. sud u Krakovu i c. kr. prizivni sud, da je tuženi kriv smetanja posjeda i to s razloga ovih:

Tužitelj tvrdi, da je ugovorom od 3. svibnja 1876 uzeo u zakup od tuženog pravo sjeći vrbe na dviema na Visli ležećima parcelama na 5 godina, i to pravo da je on kroz duže vremena mirno vršio. Istom 4. svibnja 1878 zaprieči mu tuženi dalnje siečenje kroz svoje ljude, čim ga je smetao u posjedu njegova prava. To priznaje i tuženi, ali tvrdi, da tužitelj sa svoje strane nije pogodbe izpunio, naročito da nije platio ugovorene zakupnine. Pošto se je medjutim tužitelj po §. 312 o. g. z. nalazio u posjedu uzetog u zakup prava, to se isti mora u posjedu štititi i tuženi sa svojimi možebitnimi zahtjevi na redoviti put parbe odputiti.

Nu c. kr. vrhovno sudište u Beču preinači riešitbom od 24. veljače 1881 br. 892 obie niže odluke onamo, da se tužitelj sa zahtjevom odbija i to sa sliedećih r a z l o g a:

Pravo, u kojega posjedu želi tužitelj da bude štićen, utemeljeno je na ugovoru izmedju tužitelja i tuženog, usljed kojeg da je izvršivanje upitnog prava ovisnim učinjeno o nastupu ustanovljenih uvjeta i naročito ob izpunjenju ugovorenih protuobvezanosti sa strane tužitelja. Pošto pako obzirom na takovo stanje stvari prosudjenje u nazočnom slučaju riešiti se imajućeg pitanja — da li se naime upitni čin smetanja, koji bi se u tom sastojati imao, da je tuženi 4. svibnja 1878. tužitelju uzkratio odvesti posječeno vrbovlje, ukazuje protupravnim i po tom kao nasrtaj u tužiteljev posjed — stoji u nerazdieljivom savezu sa prosudjenjem obstojnosti i naravi onoga ugovora, i pošto po tom riešenje o tužiteljevom pravu posjeda i o samostalnosti postupanja tužiteljevoga bez razjašnjenja ugovora i njegovoga pravnoga sadržaja, nemože slieditи: proizlazi iz toga, da se tužbeni zahtjev nemože postaviti prema §. 5. carske naredbe od 27. listopada 1849 br. 12. drž. zak. lista (Analogan §. 620

Digitized by Google

našega gradj. pab. post.) u postupku provizorialnom, već samo redovitom parnicom.“

Koliko god visoko počitujem rješitbe vrhovnog bečkog sudišta, ipak je po mom skromnom mnienju gore navedena njegova rješitba neutemeljena, dočim se rješitbe obiuh nižih molba ukazuju na zakonu osnovane. Slična ovoj rješitbi jest doduše — koliko ja znadem — još jedna i to od 5. veljače 1852 br. 1134, kojom bijaše izrečeno, da se uporaboprimac, posjedujuć samo u ime uporabodavca, nemože proti potonjemu poslužiti tužbom smetanog posjeda. Nu sve naknadne rješitbe izriču protivno mnienje. Načelna je u tom rješitba istoga sudišta od 7. siečnja 1853 br. 12.991, uvrštena pod br. 3. judikatne knjige, u kojoj se izriče, da je uporaboprimac, nalazeći se u faktičnom posjedu uporabnoga predmeta, ako ga uporabodavac smeta, ovlašten postupati proti njemu sumarnom tužbom smetanoga posjeda. I u parbi, na kojoj se temelji gornji judikat, je tuženi prigovorio, da se uz obstojeće odnošaje ugovora zahtjev tužitelja nemože potjerati tužbom smetanog posjeda, koji prigovor tužiteljev medjutim gornje sudište nije uvažilo. U kratko ću svoje gornje mnienje sliedećim obrazložiti.

Prema gornjem stanju stvari nalazio se je tužitelj u faktičnom posjedu uporabnog prava (§. 312 i 313 o. g. z.). Svako pako samovlastno smetanje posjeda, bio taj posjed kakav mu drago (dakle nedvojbeno i posjed prava), zabranjeno je zakonom (§. 339 o. g. z.). Bečko najviše sudište uzimlje, da tuženi nije postupao samovlastno. Nu to nestoji, jer se kod sumarnih tužba napose smetanog posjeda, u koliko se tiče smetanja u užem smislu, svaki čin, koji zasiže u pravo faktičnog posjeda, naime koji ga u izvršivanju tog posjeda smeta, po sebi smatrati mora samovlastnošću naprama posliednjem faktičnom posjedu i naprama faktičnom posjedniku, tim većma, što se kod istih tužba nepita za naslov i po tom za veće ili manje ovlaštenje na posjed, već samo za faktum posliednjeg posjeda. Posjed jest faktično stanje zakonom zaštićeno, pa glede faktičnog posjeda kod sumarnih tužba smetanog posjeda, napose u koliko se tiče smetanja u užem smislu (§§. 339—342 o. g. z.), valja odlučno „beatati possidentes“ uzprkos možebitnih jačih naslova i bez obzira na pitanje o naslovu.

Pa kad bi u ostalom osnovan bio nazor najvišega sudišta, tad se faktičan posjed prava nebi ni zaiskati mogao sumarnom tužbom smetanog posjeda, česa pako ne samo da nigdje zakon nespominje, već protivno tomu sadržaje u §. 618 prva al. g pp. (analogan §. 2 gornje carske naredbe.) Sravni Kirchstetter Commentar strana 176 i Randa Besitz, strana 161—167, zatim str. 210—215 Dr. St. P.

Digitized by Google

II. Kazneno-pravni.

K. §. 277. br. k. p.; k razlaganju iztraž. zatvora.

Sudb. stol u P. osudio je Janoša B. osudom od 18. veljače 1880. br. 3241 sbog zločina kradnje po §. 171. 173. 175. II. b. kz. po I. stavci §. 178. obzirom na §. 180. k. z. na 6 mjeseci tež. tamnice, pooštrene postom jedan put na mjesec. Pri odmjeri te kazni uvažio je sud kao otegoćujuću okolnost, da je zločinstvo viševrstno kvalificirano, noćju izvedeno, da je uzročena znamenita šteta i da je okrivljeni priupadnik; nasuprot kao olahkoćujuću, što je osudjenik u iztraž. zatvoru bez svoje krivnje dulje sjedio.

Drž. odvjetničtvo izvelo je protiv osudi onoj ništovnu žaobu razlogom §. 277. br. 11. kp. tvrdeć, da „je sud pri tom stanju stvari pri odmjerivanju kazni prešao granice zakonite stavke kaznene, uporaviv prvu stavku §. 178. kz. usuprot tomu, što u predležećem slučaju prije navedene otegoć. okolnosti prevažuju, te se je druga stavka §. 178. kz. upraviti imala".

Kr. stol sedmorice riešenjem od 22. travnja 1880. br. 343. zabacio je žaobu tu na temelju §. 282. kp. s razloga .... „jer se po točki 11. §. 277. kp. uporaba stanovite stavke kaznene, u koliko ta uporaba nije uvjetovana poimence u zakonu navedenom okolnošću otegotnom, ne može napadati žaobom ništovnom, već jedino prizivom".

Povodom istodobno po drž. odvjetničtvu in eventum prijavljena i izvedena priziva radi preblago odmjerene kazni, u kom se dokazivalo, da osudjenik nije dulje vremena bio „zatvoren iztrage radi, zategnute bez njegove krivnje" (§. 46. kz.) izrekao je kr. stol sedmorice, odputiv priziv, istim riešenjem:

„Bio je postupajući u prvoj molbi sud vlastan obazrieti se pri odmjeri kazne na dugotrajni iztraž. zatvor obtuženika, kad se uvaži, da odredba iztraž. zatvora nije baš ničim obrazložena, jednostavno bo citiranje točke 1. i 2. §. 166. kp. nije nikakovo obrazloženje. (!) S.

Okružnica

kr. banskoga stola svim sudbenim stolovom i kotarskim sudovom (br. 13.954).

Polag odnisa vis. kr. zemalj. vlade odjela za pravosudje od 21. listopada o. g. br. 8581 po zakonskom članku zajedničkoga ugarsko hrvatskoga sabora LII.: 1875 (Sbornik zakona i naredaba valjanih za kralj. Hrvatsku i Slavoniju od god. 1876 komad X. br. 29) uživaju zemljištno-od-

Digitized by Google

kupne glavnice i od tih glavnica odpadajući polugodišnji amortizacionalni obroci sve zakonite prednosti državnoga poreza.

Suglasno s tim ustanovljuje §. 12 zakona od 10. siečnja 1876 (Sbornik od godine 1876 komad IV. br. 8), da uknjižena odkupnina ima prednost pred svakim inim teretom, da dolazi odmah iza državnoga poreza, odpadajućeg na dotični predmet odkupa i napokon, da se kamatami, odplatci i troškovi uprave (t. j. 8% amortizacionalnimi obroci) obterećuje odkupno zemljište napram svakomu posjedniku, dotle dok nebude podpuno namirena.

Pošto bi se moglo slučiti, da koja od sudbenih vlasti mimoidje ove zakonske ustanove, upozoruje se taj sud usljed iste vladne naredbe, da kod sudbene prodaje nekretnina, obterećenih uknjižbom prava zaloga na korist zemljištno-odkupne zaklade, a tako i kod sudačke razdielbe dotične kupovnine, postupa u smislu i po propisu ustanova, sadržanih u dielu IV. pogl. II. zakon. članka XV. od god. 1876 (Sbornik od g. 1876 komad XX. br. 54).

Viestnik.

Povjerenstvo za kaz. postupnik. Kako u našoj domovini obstoje u krieposti dva zakona o kaz. postupku, jedan na teritoriju bivše Krajine, a drugi na onom t. z. gradjanske Hrvatske i Slavonije, pa kako se radi o podpunom administrativnom spojenju obajuh upravnih područja, valja odlučiti, koji od tih dvajuh postupnika ima u krieposti ostati, a koji se dokinuti. O tom sašlnšat će se po preuzv. g. banu imenovano posebno povjerenstvo. Na članove povjerenstva izdan je pod 5. studenoga o. g. evo ovaj poziv:

„Jedna od zaprieka, koje još sveudilj stoje na putu podpunomu upravnomu stopljenju razvojačene Krajine s kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom, naročito shodnomu teritorijalnomu sjedinjenju sudbenih oblasti prve molbe u obih područjih, jest ona, što je u području bivše Krajine u krieposti kazneni postupnik od 29. srpnja 1853, dočim je u ovostranom području u krieposti zakon od 17. svibnja 1875, koji zakoni su na posve različitih načelih osnovani, ter je nemoguće, da bi koja sudbena oblast u svojem obsegu, koji bi iz obostranih područja bio zaokružen, u kaznenih stvarih na temelju prije spomenutih skroz različitih zakona uredovala.

Nastaje s toga ponajprije potreba, da se rieši pitanje o jedinstvenosti kaznenoga postupka u obih stopit se imajućih područjih.

Prije nego li se u tom pravcu odlučim, obnašao sam u tom pitanju saslušati povjerenstvo teoretičko i praktično naobraženih vještaka, kojega članom imenujem ovim Vaše gospodstvo.“

Članovi toga povjerenstva jesu p. n. gg.: odjelni predstojnik dr. Marijan. Derenčin, septemvir Horvatić, predsjednici Kavić i Franjo Schönholz, viećnici banskoga stola dr. Teodorović i Hruby, državni nadodvjetnik Cuculić, odsječni savjetnik Pirka, vladin tajnik Šušković, viećnik sudbenoga stola Savić te odvjetnici dr. Šram i dr. Makanec.

Digitized by Google

Ocjena načela i postupka u obće u kaznenih postupnicih od 29. srpnja 1853 i od 17. svibnja 1875.[1]

(Nastavak.)

Daljni nedostatak inkvizitornog postupka jest taj, što uvjek uvjetuje prediztragu po sudb. oblasti, i što je po inkvizitornom načelu sudac dužan ograničiti iztragu ne samo na stanoviti čin, nego na svaku, tečajem odnosne iztrage pojavivšu se sumnju, dok ima nade, da će se nastavljenim iztraživanjem išta kaznjiva pronaći proti osobi, nalazećoj se iztrazi.

Tako mora i po k. p. od g. 1853 prije svake obtužbe i konačne razprave obaviti se prediztraga uz specialnu iztragu. Nu da li je radi same stvari zaista nuždna u svakom slučaju prediztraga?[1] Nedvojbeno je nuždna ondje, gdje se bez nje biti nemože, jer bi inače točnost iztrage došla u dvojbu. Nu gdje se može bez nje biti bez uštrba za točnost iztrage zašto da se nešto bez potrebe po dva puta pretresa i izpituje, što se može uspješno i na jedan put polučiti, naime kod ustmene konačne razprave, koja napokon mora da bude središte svake kaznene parnice. Čemu da se svjedoci i vještaci po nekoliko puta pozivlju i saslušavaju, kad nije neobhodno nuždno; zašto da se tim, jer se nešto dva puta čini, i dovršenje kaznene parnice zavlači više puta kada okrivljeni, budući možda i u zatvoru, toga sam neželi? Gdje dakle nije moguće stvar privesti do obtužbe bez posebne prediztrage, jer se nemože za uglavljenje dovoljno gradivo od drugud crpsti, ili gdje je radi veličine kaznjiva djela i stoga prieteće okrivljenomu veće kazni i veće za njega pogibelji u interesu okrivljenika, da se njegova materialna obrana u što većoj mjeri omogući: tu neće moći nikako izostati prediztraga, koja je inače izbilja u vrlo mnogih slučajevih suvišna. Da pako prediztragu, gdje je nuždna, obavljaju sudovi,

[1] Sravni o tome gornje motive strana 19—24.

Digitized by Google

a ne možda državna odvjetničtva, to leži u većoj temeljitosti sudbenog poslovanja u obće nego li je uredovanje administrativne oblasti drž. odvjetničtva.

Ali i ondje, gdje je nuždna prediztraga, netreba još kakove specialne iztrage, kao što ju sadržaje k. p. od 1853, jer do sada uzalud se je nastojalo naći stvarnu razliku medju prediztragom i specialnom iztragom.[1] Ovoj bo nije nijedan posebni procesualni čini pridržan; vodi se ona po jednakih propisih kao i prediztraga, i po istom sudcu; u zakonu nije nigdje naznačen momenat, kada ima započeti specialna iztraga, itd. U koliko pako specialna iztraga ima možda štititi okrivljenoga od preranoga kaznenoga progona, i u tom se nerazlikuje bitno od prediztrage, u kojoj se već može okrivljeni pozvati, preslušati, zatvoriti itd. pa i prije nego li se baš proti njemu povede specialna iztraga. Prediztraga dakle i specialna iztraga nemogu se valjano razlikovati, pa s toga i moraju jedno biti.

Konačno opažam, da je kod iztražnog štadija po k. p. od g. 1853 osim njegovih znatnih obsežnosti, jer mora svu iztragu podpunoma izcrpiti u objektivnom i subjektivnom pravcu, svakako veliki manjak, da se kazneni predmeti medjusobno u savezu stojeći (§. 34 k. z.) nikada nemogu razlučiti. A probitačno je svakako, da se uzmogne iztraga brže i uspješnije dovršiti, a često je bitno i u interesu okrivljenog, da lučenje takovih kaznenih predmeta bude po zakonu moguće. Usljed stečaja bo kažnjivih čina stiču se često najvažniji delikti, koji inače ništa zajednička neimaju, van da je jedna te ista osoba, ma i neznatnim načinom, kod dotičnoga delikta sudjelovala sa više drugih, pa se može tako lasno nakupiti i toliko prijava, da nastane ogromna parnica, koja tekar sudovom kod konačnog sudjenja zadaje ogromna težko savladiva posla. A često može usljed takova stečaja i jedinstvenosti postupka usljed istog nastati velika nepravda, ako n. pr. okrivljenik priznavajuć učin mora čekati, dok se iztraže ini zločini njegova sukrivca, kod kojih on nije ni sudjelovao. S toga je dobro i svrsi shodno, ako se mogu

[1] Sravni Glaser: „Gesammte kleinere Schriften“ 1868 I. svezak strana 403—425.

Digitized by Google

takove prijave lučiti u slučaju, da bi zajedničko (jedinstveno) postupanje vodilo k neopravdanom zavlačenju iztrage na štetu pojedinih okrivljenika.

Obtužbeni štadij u k. p. od g. 1853 takodjer je vrlo zamašan formami, koje takodjer u ovom obsegu nisu nuždne. Istina, da je taj stadij u svakom postupku veoma važan, jer napokon dovadja okrivljenog na obtuženičku klupu, te ga sili, da se možda i nevin mora javno opravdati. A netreba potanje dokazivati, da je to za dotičnoga veoma tegotno, a i za dobar glas njegov u istinu vrlo štetonosno, kad mora i to zaključkom sudbenim, koji se svakako više nepogriešivim smatra, nego li obtužba drž. odvjetnika, na konačnu razpravu doći, jer je javno mnienje pripravno odmah dvojiti o njegovoj neporočnosti. S istih razloga nebi se u istinu mogao zagovarati sustav, vladajući za neke zločine u Francezkoj, naime neposrednog poziva pred glavnu razpravu, jer je napokon dobar glas svakomu svet, pa mu stoga nemože svejedno biti, da na prosti poziv drž. odvjetnika u javnosti odgovara kao deliquent kod razprave, koja osim toga lasno, jer nepripravljena, i bez uspjeha ostane.

Prema tomu treba svakako, da bude okrivljenomu moguće, u koliko to želi, još prije konačne razprave opravdati se i tim istu odkloniti. I zato nije baš nuždno, da istom sud[1] u svakom slučaju okrivljenog pod obtužbu stavi, kao što to biva po k. p. od g. 1853. Napose nije to nuždno onda, kad toga neće sam okrivljeni, koji znajuć da je kriv i da se nemože opravdati, želi samo da bude čim prije sudjen.

[1] Po kaznenom postupku valjajućem za njemačko carstvo valjaju tu sljedeće ustanove: Ako je sud poveo prediztragu, odlučuje on, ima li se glavna razprava odrediti, ili okrivljeni izvan kaznenog progona staviti, glede česa drž. odvjetničtvo čini sudu predlog. Ako nije bilo prediztrage drž. odvjetničtvo podnosi nadležnom sudu obtuženicu, a sud može tada ili odrediti popunu prediztrage, ili odrediti ili neodrediti glavnu razpravu. Proti odredjenju razprave neima pravnog lieka, proti neodredjenju ima drž. odvjetničtvo pravo pritužbe. Na te ustanove mora se opaziti, da se njimi vredja načelo akuzatorno, jer drž. odvjetnik mora često i proti svomu na obustavu smjerajućem ali po sudu neprihvaćanom predlogu, obtužbu podignuti; pak uzme li se uz to, da se razmjerno neznatan broj po drž. odvj. podignutih obtužba po sudu faktično zabacuje, a da se poslovi suda tim ipak povećavaju i kaz. razprava zavlači, necrpi se nikakova prava korist iz tih ustanova. — Sravni spomenuti predlog Lichtenfelsa, koji je prilično skladan s ovimi ustanovami njem. kaznenoga postupka.

*

Digitized by Google

Pa čemu tada taj aparat, koji i inače nemalo, osobito uzev u obzir i dopustive tu po onom post. pravne liekove, dovršenje parnice zavlači? Uzme li se napose, da pri tom mora biti prema gornjem postupku sastavljen obtužbeni predlog drž. odvjetničtva, zaključak suda ob obtužbi, koji se sa predlogom sudara, zatim još pismena obtužnica (kod zločina kažnjivih smrću ili težkom tamnicom barem od 5 godina), koja se opet u bitnosti nesmije razlikovati od gore spomenutoga sudbenoga zaključka (§. 217 i 218 k. p.); zar se odatle nevidi suvišnost u postupku kaznenom, od kojega se doduše zahtieva u prvoj liniji da je točan ali i brz tako, da kazna uzastopce sliedi za činom? Nerazumijem napose čemu je k. p. od g. 1853 uveo pismenu obtužnicu za stanovite slučajeve, kad se ona može ustmeno kod konačne razprave jednako točno po drž. odvj. predložiti?

Velik je nedostatak k. p. od god. 1853 što sudac kod konačnoga sudjenja nesudi po slobodnom uvjerenju, već po dokaznih pravilih, premda su inače ove ustanove vrlo pomno (§§. 258—283) izradjene. Jer ma kako se oprezno postavila dokazna pravila, nesmiju ipak ići izpod stanovitoga minimuma, inače trpila bi njihova temeljitost, niti se mogu a priori udesiti pogledom na neizcrpivu kazuistiku tako, da bi za sve slučajeve valjala, pa već stoga moraju ostati manjkava. Čim je pako dokaz ustanovljen u stanovitom slučaju samo izpod toga zakonskoga minima, m o r a sudac proti svomu, kadšto i najboljemu, uvjerenju, koje može crpsti n. pr. iz izjave jednoga podpuno klasična svjedoka, izpovjedajućega, da je stanovita osoba počinila kaznjivo djelo, izreći osudu nekrivnje, jer bi za minimum dokaza k tomu trebala barem točka 1 ili 2 §. 281 k. p. (da se naime okrivljeni lažno brani ili da je osoba takova, od koje se može očekivati, da je kadra počiniti kaznjivo djelo). Po tom dakle ostaje nekažnjenom čitava povorka kaznjivih čina, naime svi oni, kod kojih se minimum dokaza postići nemože, prem je možda inače krivnja jasna. To pako sigurno nije laskavo za kazneno pravosudje, a niti može umiriti stanovitim deliktom uzrujano občinstvo, koje nerazumie pravo, kako može biti netko nekriv, kad je ono usljed obstojećih sumnja uvjereno o krivnji

Digitized by Google

delinquenta i želi da se kazni. Dokazna teorija veoma djeluje i i na prediztragu, jer iztražni sudac često predloži, da se iztraga obustavi znajuć, da se okrivljeni čin po dokaznoj teoriji uglaviti nemože prema predležećem dokaznom materialu, pak sud to redovito s istoga razloga i prihvati, kao i s razloga, da se neprave suvišni troškovi, da se iztraga u zalud nezavlači i sudcu nenamiće bezuspješan posao. A jeli je to u interesu pravde i temeljitosti kaznenoga pravosudja? Osobito je u dokaznoj teoriji kod sastavljenog dokaza (§§. 278—283) težak dokaz, jer svaki razlog sumnje mora biti napose direktno dokazan. Može pako biti — to se dogadja često u praksi, — odlučnih razloga sumnje i u dovoljnom broju,[1] ali su dokazani n. pr. samo po jednom svjedoku, s bog česa nemože se izreći osuda krivnje uzprkos najsigurnijega uvjerenja. Uz to mora i objektivni učin podpuno dokazan biti: a dogadja se u praksi, da je i to često nemoguće prema predležećem dokaznom materialu, prem bi se okrivljeni u subjektivnom pogledu uglaviti mogao. Od množine primjera uzmimo samo onaj, kako je često težko ustanoviti objektivni dio kradje počinjene u ortačtvu (§. 174 II. b. k. z.).

A i za sudećega sudca veoma je težko, — što je jamačno mnogi u takovu položaju osjetio, — da mora koga nekrivim proglasiti i tim sama sebe zatajiti, premda je možda o krivnji njegovoj podpuno uvjeren, jer dokaz nije sastavljen po dokaznih pravilih.

Zar to nije donekle atentat na savjest, slobodnu misao i uvjerenje sudca? Zar to neznači materialnu istinu žrtvovati mrtvom slovu, formi? To barem neide u prilog točnosti pravo-

---

[1] Uzmimo kratak primjer: Trgovcu X. nestalo nekoga dana izmedju 12 i 12½ sata o podne iz ladice iz zatvorenoga dućana 230 for. Proti djevojci S. iz istog mjesta bijaše ustanovljeno, da je bila vidjena u isto vrieme pred vratima dućana, koja su bila od stakla; staklo je nadjeno razbito, na njem vidili se tragovi krvi, uz ladicu nadjena je marama one djevojke, a prst djevojkin porezan, što je ona tako tumačila, da se je rezuć kruh porezala. S. kušala je osim toga dokazati i svoj alibi, ali tu neuspje sa ponudjenimi svjedoci. Tko sudeć po uvjerenju nebi ju osudio? Pa ipak je ta djevojka po dokaznoj teoriji i to punim pravom u svih molbah nevinom proglašena.

Digitized by Google

sudja, koja nuždno traži samo materialnu istinu, te koja zahtjeva, da se svaki krivac u istinu i kazni, a ne samo da se vuče po iztragah i konačnih razpravah, pa da se još, izmaknuv rukama pravde, predstavlja kao žrtva drakonizma zakona i suda, da uzmogne što prije kakovo novo nedjelo počiniti. Istina je nadalje i to, da dokazna teorija zlo djeluje na opaka individua, jer će ona to smjelije vredjati pravni red, na nove se davati opačine, to više tajiti u iztrazi svoja djela, čim imadu više nade, da će kazni izbjeći, da tajenje čina koristi.

Dokazna teorija može nadalje lasno zavesti iole površna sudca, koji je vikao stanovitomu običajnomu postupku, da se uz obstojeće stanovite razloge sumnje m o r a suditi, pak stoga lasno jedan slučaj po prije razpravljenom prosudjuje, da nepazi toliko na pravu vriednost dokaza, nego se zadovoljava, da brižno pobere tečajem razprave razloge sumnje, kojih potanko ni neizpituje, naročito na odnošaj njihov prama okrivljenomu, pa tako može eventualno i nepravednu osudu izreći. A koliko puta se po dokaznoj teoriji u veliko razilaze mnienja sudaca, da li je u obće stanovita okolnost spomenuta i koji od razloga sumnje navedenih u §. 138—140, napose je li na temelju istih minimalni dokaz doprinešen?[1] Rado se takodjer, kad već drugo nepomaže, navlači točka 1 §. 281 (lažna obrana) samo da se dokaz krivnje formalno nekako skrpa i tim savjest i uvjerenje sudca nekako umiri, a kako se često, osobito glede mnenja, da li je ili nije lažna obrana ustanovljena, sudovi razilaze, dokazuje najbolje praksa. A znade se i to, da je i satvaranje same osude po dokaznoj teoriji dosta mučno, citirajuć naime tolike paragrafe k. p. o daljnjem i bližnjem razlogu sumnje itd. Usljed dokazne teorije postaju osim toga i same osude nestalnije. jer će jedan sud biti mnenja, da je dokaz formalno doprinešen, dočim će drugi baš protivno suditi. (Što je u ostalom moguće i onda, kada sudci sude po svom uvjerenju. Ured.) Uz tu raz-

[1] Dobro je glede toga reko dr. Dinstel u austrijskom carevinskom vieću prigodom razprave k. p. od g. 1873: da je napokon svaka rješitba suda po dokaznoj teoriji manje ili više računarski primjer.

Digitized by Google

nolikost osuda radja se nuždno nepouzdanje tako u osude kako i u sudove, što jamačno nije u interesu pravosudja.[1]

Reći će mi se s druge strane: ako se razvrgne dokazna teorija, zar da se sve ostavi uvjerenju sudca, da po njem sudi? Zar nije tim predan okrivljeni donekle samovolji ljudi, ma bili oni kako izkusni sudci, ipak nepogrješivi nisu? A što će onda biti od priziva, za kojega prosudjenje odklonom dokazne teorije nestaje objektivne podloge i radi kojeg priziva je svakako probitačna dokazna teorija?

Na to valja primjetiti, da se i slobodno uvjerenje suda osnivati smije jedino na dokazalih, doprinešenih u konačnoj razpravi, pa ako se na temelju istih krivnja pokazuje jasnom, čemu tada siliti sud, da ipak krivca često nekrivim proglasiti mora? Istina je doduše, da je nepouzdanje u sud prve molbe, da će on naime uvjek prama okolnostim pravednu osudu izreći, glavni razlog dok. teoriji, s bog česa je i nastala potreba ulagati priziv proti sudcem. Nu i toga nepouzdanja mora nestati, ako se konačna razprava obavlja javno, ako se strogo drže formalnosti i nalaze izdašni liekovi proti mogućim zlim porabam pri tom; nadalje ako se usavrše organi obtužbe i obrane, ter ako budu što savršeniji i savjestniji sami sudovi. A da i priziv baš nije nuždan u postupku kaznenom, gledat ću da poslje dokažem.

Nu uz postojeću dokaznu teoriju k. p. od g. 1853 sigurno je dobra ustanova, da se i proti osudam krivnje i kazni može priziv, odnosno previd podnieti. Osobito je to sredstvo upravo spasonosno, kad se nekrivo osudjenom čovjeku pruža mogućnost, da ga viši sudovi rieše muka nepravedne osude, prem se nesmije ni obratno s uma metnuti, naime šteta ubitačna, kada bi usljed osude više molbe netko krivo sudjen bio, koji je u nižoj molbi nevinim proglašen.

Može se takodjer usljed zakona od 23. srpnja 1871, koji daje pravo izvanrednog previda proti osudam, izrečenim o zločinih i prestupcih, lasno dogoditi ta nepodobština, da okrivljeni koji je na temelju suglasno u svih molbah izrečene osude za-

[1] I po novom bosansko-hercegovačkom k. p. sude sudci po slobodnom uvjerenju (§. 231.).

Digitized by Google

tvor nastupio, (jer izvanredni previd neobustavlja ovrhe osude), i uložio u pogledu osude krivnje izvanredni previd na najvišji sud, nastupljeni zatvor medjutim i pretrpi, pa da ga najviši sud proglasi nevinim, ili da ukine cieli postupak. Kako da se ovaka nepodobština popravi? Moram već ovdje dodati, da vriednost priziva i previda postaje veoma dvojbenom, ako se uvede u postupku, da sudci sude po slobodnom uvjerenju, sto ću niže razložiti.

Reasumirav u kratko sve do sada navedeno, mora se priznati, da je k. p. od g. 1853 u praktičnom pogledu veoma manjkav; jer se usljed raznih suvišnih i gori iztaknutih forma parnica kaz. sporo riešava, što je osobito tegotno za okrivljenika lišena slobode, i onda kad je kriv, a kamo li ne onda, ako je nevin, gdje uz njega strada dugo i nedužna obitelj njegova. Nadalje usljed u njem postojeće dokazne teorije moguće je po ovom k. p., da se krivci nekrivimi proglasiti moraju i to sve pod egidom zakona i suda, koji bi se inače po slobodnom uvjerenju mogli suditi, jer bi sigurno oni, koji su sudjeni po dokaznoj teoriji, mogli biti i po teoriji uvjerenja sudjeni, ali ne i obratno. A jasno je po sebi, da je trošak k. p. kraj obligatnih i obsežnih prediztraga, gdje se svjedoci i vještaci moraju saslušavati po više puta pa i na konačnoj razpravi, dosta znatan.

A kako stoji naprama tomu kazneni postupnik od 17. svibnja 1875?

On je u svakom pogledu savršeniji, jer je, usvojiv sva moderna načela, a napose i načelo akuzatorno, u dovršenju iztrage brži od post. od g. 1853, jer je osvojio teoriju slobodnog uvjerenja sudaca pri konačnom prosudjivanju, i jer je uz točnost uveo i neke znatne poboljšice glede osobe okrivljenika. To ću potanje razložiti.

Postupnik od g. 1875 usvaja za zločine i prestupke podpunoma načelo obtužbeno, jer se zločinstvo ili prestupak progoni na zahtjevanje osobe na obtužbu ovlaštene (§. 1 k. p.); samo kod prekršaja nije to podpuno provedeno, kao što ću niže iztaknuti; on daje pače i privatnom učestniku subsidiarno pravo

Digitized by Google

tužbe[1] uz uvjete u §. 36 ustanovljene. Ta subsidiarna tužba jest liek proti monopolu obtužbe u rukuh drž. odvjetničtva, jer sili potonjeg, da kod obustava oprezno postupa; nu s druge strane ona je ograničena na stanovite uvjete, čim se uzimlje učestniku mogućnost, da iz pizme možda šikanira tim sredstvom nepoćudnu mu osobu. Usljed podpuno provedenoga obtužbenoga načela postaje kazneni progon elastičniji, jer se posebni organ, napose državno odvjetničtvo, koje redovito odredjuje kazneni progon glede svih zločina i ureda radi kažnjivih prestupaka, može mnogo slobodnije kretati nego li sudovi.

Ono može po svom uvidjenju ili bez predizvida i prediztrage ili nakon predizvida i odnosne prediztrage kazneni progon bud nastaviti, bud obustaviti, nebuduć u tom vezano zaključkom suda.

Uredovanje u iztražnom štadiju obuhvaća predizvide i prediztragu. Medju jednim i drugim neima razlike stvarne, ali ima formalna §. 85 k. p., stojeća u tom, da se prediztraga povadja samo na predlog drž. odvj., dočim napose kot. sudovi (§. 82) moraju i nečekajuć predloga drž. odvjetničtva činiti predizvide, ter u neodgodivih slučajevih i iztražna djela odmah preduzeti, a sudac iztražitelj kod sudb. stola preduzimlje prije stignuća predloga drž. odvjetničtva samo djela neodgodiva (§. 82), nadalje što iztragu vodi redovito samo iztražno sudište po sudcih iztražiteljih (§§. 8, 9 i 86 k. p.), dočim predizvide obavljaju osim iztražnog sudca i kot. sudova na zahtjev drž. odvjetničtva takodjer vlasti sigurnostne (§. 81.)

Već na temelju predizvida može se stvar tako razjasniti,

[1] O tužbi privatnoga učestnika reče protivnik te uredbe barun Lichtenfels prigodom razprave ob austr. k. p. od g 1873 u austrijskoj gospodskoj kući: „Nevjerujem, da bi troškovi, skopčani sa privatnom tužbom, bili tako maleni, da bi tužitelj mogao svaki put tužbu povesti. U svakom će slučaju tužba učestnika imati manje uspjeha nego li djelovanje drž. odvjetnika, jer privatni tužitelj nezauzimlje položaj, kakov je drž. odvjetničtva, pa nemože ni parnice ovako pripraviti kao drž. odvjetnik. Tim se pako nevrši kontrola nad drž. odvjetničtvom već stoga ne, osobito kod javnih zločina, jer je upravo država tu oštećenik, a ne privatna osoba, pa kontrola odpada i u onom slučaju, gdje oštećenik neima sredstva da nastavi progon". — Protivnici ove institucije bijahu takodjer dr. Mühlfeld i Waser. Ni u njemačkom k. p. neima te institucije, nego se može stranka (oštećenik) samo pritužiti kod pcedpostavljene oblasti drž. odvjetničtva i ništa dalje.

Digitized by Google

i dobiti dovoljno gradivo za daljnji postupak javnog tužitelja, a da se i nepovede baš prediztraga; ako naime na temelju istih podataka može drž. odvjetničtvo i ondje, gdje je po zakonu nuždna prediztraga (§. 84 k. p.) istu podpuno pripraviti tako, da će se moći brzo svršiti, i jer će se tako s druge strane pružiti mogućnost drž. odvjetničtvu, da ne povede prije prediztrage, nego li predleže proti odnosnoj osobi dovoljni razlozi sumnje, čim se nemalo štedi glas osumnjičenika, često i osobna sloboda, koje često neće trebat ograničiti, ako je već usljed samih predizvida sakupljen dovoljan material za sigurno ravnanje drž. odvjetničtva.

Osobito je shodno i uspješno uredjenje za izvide, ako je obavljaju dobro uredjeni policajni organi, koji se poradi elastičnosti i brzine u uredovanju mogu veoma dobro upotriebiti, pače njihova uporabivost u k. p. nenaknadiva upravo je s bog ovih svojstva.

U ostalom po vlasti sigurnosti preduzeta iztražna djela mogu se upotriebiti samo uz zakonite stege glede njihove uporabivosti (§. 81 poslj. al.) Ovo sredstvo predizvida, rukovano po vještom drž. odvjetničtvu, može roditi u iztragi najboljim uspjehom, pa se mora izbilja odlučno zagovarati.

Prediztraga, kako je već spomenuto, povadja se samo prema predlogu drž. odvjetničtva, naime glede onih kažnjivih djela i proti onim osobam, o kojih postoji predlog drž. odvj. (§. 85). Pri tom postupaju sudovi posve nezavisno, ali ipak imade se prediztraga ograničiti samo, da se toliko izvidi, koliko treba, da se postigne svrha iztrage (§. 87). Dakle nemora prediztraga podpuno izcrpiti kaznjivi predmet, kao što je moralo biti po post. od g. 1853. Prediztraga po zakonu nije obligatna za sve slučajeve, i u tom stoji velika prednost novoga naprama k. p. od g. 1853 (§. 84 k. p.). Tim pako, što iztražni sudovi nemoraju uvjek obavljati prediztrage, dotiče im vremena za ine poslove; oni nisu preobterećeni kaznenimi iztragami, jer napokon u mnogih kaznjivih činih n. pr. kad koga zateknu in flagranti ili je inače na prvi mah iz okolnosti krivnja očevidna, može prediztraga bez ikakove štete za stvar izostati. Pa čemu da se

Digitized by Google

svagdje i povadja, ako toga ni drž. odvjetničtvo netreba, koje može napose usljed predizvida lasno crpsti dovoljna gradiva za njezin dalnji postupak, i kada to budi radi neznatnijega delikta budi inače u interesu ni okrivljenoga nije? Gdje su pako prediztrage nuždne, bilo na zahtjev javnoga tužitelja, bilo inače radi težine kažnjiva djela, kad se u interesu okrivljenoga traži mogućnost, da se brani, pridržane su i po post. od g. 1875 (§. 84). naime: kada se radi o zločinstvu kaznjivom smrću, ili u postupku proti odsutnomu, zatim u slučajevih kaznjivih težkom tamnicom preko 5 godina, u koliko sam osumnjičenik nepristane na to, da prediztraga odpadne.

Glede odnošaja drž. odvjetničtva prama sudovom u iztražnom stadiju po k. p. od g. 1875 valja sljedeće: odlučno je to načelo, da su sudovi vezani samo na predlog drž. odvj. glede činjenice (Tatsachen); ali unutar ovih granica imadu biti sudovi posve nezavisni. Tako nemože sudac iztražitelj povesti prediztrage ako neima posebna predloga drž. odvjetničtva, a niti istu preko predloga nastavljati (§§. 85, 82. 135 i 261). Iztragu mora sudac iztražitelj, odnosno sud, obustaviti čim mu prispije o tom predlog drž. odvjetničtva (§§. 100, 103, 218, 250 točka 2).

Nasuprot iztražni sudac nemora povesti prediztrage, ma da i predleži predlog drž. odvjet., nego može tražiti rješitbu suda (§§. 85 3 alin. i §. 88); za odredbu zatvora važan je §. 199, jer po njem može sudac iztražitelj, odnosno predsjednik (gdje nije bilo prediztrage), tražiti u tom pogledu rješitbu suda, što je vrlo važno; po §. 216 k. p. ako predsjednik misli, da nije moguće pristati na koji predlog, učinjen na temelju §§. 213 i 215, odlučuje o tom sud; poslova iztražnih nemože obavljati drž. odvjetnik pod kazan ništetnosti (§. 88) nego samo sudac iztražitelj odnosno zamoljeni sudac (§. 86); drž. odvjetničtvo nemože sudjelovati pri glasovanju suda (§. 30); kod konačnoga predloga nepravi drž. odvjetnik stanovita predloga ob odmjeri kazne u granicah zakonite kaznene stavke (§. 264); u riešenju pravnog pitanja dotična kaznjiva čina nije sud vezan na predlog drž. odvjetničtva gledeć na čin (§. 261 k. p.).

Same prediztrage, gdje se povadjaju, pospješuju se znatno

tim, što se vode uvjek ograničeno samo u toliko, da se svrha iztrage postigne (§. 87), zatim osobito stoga, što postupnik dopušta, da se kaznjivi predmeti, koji su medjusobno u savezu, mogu razlučiti i to u prediztragi, kao i onda, ako se ta okolnost sbude u glavnoj razpravi (§§. 49, 50, 51, 257—259).

(Svršit će se.)

K pitanju potaknutom u razpravnom članku (Mjesečnika br. 10 B. na strani 561): ob ovršnoj dražbi alikvotnoga diela nekretnina, odnosno kako da vjerovnik konačno realizira svoju tražbinu proti jednomu od suvlastnika?

Na pitanja ova, a napose na pitanje: kako da vjerovnik konačno realizira svoju trazbinu proti jednomu od suvlastnika nepokretnina jednoga gruntovnoga tiela, od kojega se nekoje čestice dadu, a druge nedadu razdieliti, hoću obćenito da odgovorim, neobzirajući se, obzirom na propis §. 12 o. g. z. na sudačke izreke u gore spomenutom članku navedene, i to u slučaju ovom tim manje, što veleuč. g. pisac gornjeg članka naveo nije specialni onaj slučaj, na koj se dotične sudačke rješitbe odnose, t. j. nije priobćio sadržaj odnosne molbe s oznakom odnosnih nepokretnostih, koja je molba bila predmet upitnih sudačkih izreka, što je od velike važnosti za razsudjenje temeljitosti istih sudačkih izreka.

Ja držim, da je tvrdnja, da vjevovnik uvjek dokazati mora u ovršnoj molbi nerazdjelivost odnosnih nepokretnostih, ako hoće po propisu §. 525 gr. p. p., da se ovršnoj dražbi podvrgne cielo gruntovno tielo u svrhu, da realizira svoju tražbinu proti jednomu suvlastniku tako netemeljita, kao i tvrdnja da to u nijednom slučaju učiniti neima, ako je molba propisom §. 525 gr. p. p. opravdana.

Držim pako zato, da je jedan i drugi nazor neosnovan, jer sam mnienja veleuč. g. pisca uvodno navedenoga članka, naime da se §. 525 gr. p. p. tumačiti ima s ustanovom §. 843 o. g.

Digitized by Google

z., kojom se pojam o nerazdjelivosti potanje ustanovljuje, pošto postupak po §. 525 gr. p. p. nije takodjer ništa drugo nego razvrgnuće zajednice.

Dosljedno tomu pako ima se nepokretnost za nerazdielivu smatrati ne samo, ako se ista temelji na fizičnoj ili pravnoj nemogučnosti diobe, već i onda, ako se nemože razdieliti, a da se njezina vriednost znatno neumanji.

Nu upravo zato, što se po §. 525 gr. p. p. obzirom na propis §. 843 o. g. z. tražiti može prisilna dražba cieloga gruntovnoga tiela radi duga jednoga suvlastnika i onda, ako se odnosno gruntovno tielo sastoji od nepokretnina fizično dielivih, koja se pak dioba samo takovim načinom obaviti može, da se vriednost istih znatno umanji, to je potrebno u takovom slučaju, da bude okolnost ova izkazana, jer ju sudac sam iz gruntovnog izvadka razabrati nemože.

Fizična nerazdjelivost nepokretnostih može se izkazati u ovršnoj molbi odnosnim gruntovnim izvadkom, ali gruntovni izvadak nepruža nikakva dokaza o tom, da se u njem sadržane fizično dielive nepokretnosti dieliti nemogu, bez da se njihova vriednost neumanji.

Obzirom na sada navedeno držim, da vjerovnik, koj hoće radi tražbine, koju imade proti jednomu suvlastniku, pod ovrhu uzeti po §. 525 gr. p. p. cielo dobro, dakle i dielove istoga dobra ostalih suvlastnika, koji nisu njegovi dužnici, postupati imade na način sliedeći:

Ako su odnosne nepokretnosti fizično nerazdielive, kao n. pr. kuća, onda je dovoljno, da instruira svoju molbu po §. 5 ovršne novele od 17. prosinca 1876 (Sbornika br. 1 g. 1877), po kojem §-u imade se medju ostalimi prilozi ovršnoj molbi priviti i gruntovni izvadak, iz kojega postupajući sud razabrati može, koje su nepokretnosti fizično nerazdielive, a koje nisu. Ako pako vjerovnik hoće, da fizično dielive nepokretnosti, sačinjavajuće jedno gruntovno tielo, upisano na više suvlastnika, radi duga suvlastnika pod ovrhu uzme, onda **mora dokazati**, da se iste nepokretnosti po §. 843 o. g. z. nemogu razdieliti, a da se njihova vriednost znatno neumanji.

Digitized by Google

Naglašujem, da ovu okolnost ima molitelj ovrhe u ovršnoj molbi izkazati analogno propisu §. 407 gr. p. p., a ne dokazati sa dokazali strogo po smislu §. 106 gr. p. p.

Da o tom može svjedočba odnosnoga nadležnoga občinskoga poglavarstva valjan i dostatan dokaz pružiti, slažem se s mnienjem veleuč. g. pisca uvodno navedenoga članka s razloga po istom navedenih, a nadalje gledom na to, što sami novi zakoni političkim oblastim prepuštaju, da razsudju, u koliko su pojedine nepokretnosti dielive, a da se znatno neumanji njihova vriednost (kao n. pr. zadružni zakon od 3. ožujka 1874); pa zatim obzirom na točku 6 §. 5 ovršne novele od 17. prosinca 1876, kojom se zakonskom ustanovom občinske svjedočbe nabrajaju medju tamo naznačena dokazala, koja su podobna opravdati vriednost nekretnina i njihovih pripadaka.

No svakako ima nedjelivost fizično razdielivih pokretnina molitelj ovrhe u ovršnoj svojoj molbi izkazati, a u pomanjkanju ovoga dokaza mora sudac držati, gledom na gruntovni izvadak, da su ove u njem unešene nepokretnosti — u koliko se iste nesastoje iz kuće ili ograda — fizično dielive, te nesmije po propisu §. 525 gr. p. p. dozvoliti ovršnu dražbu cieloga gruntovnoga tiela.

Na pitanje, stavljeno na svršetku uvodno navedenog članka: šta onda, ako se nekoje čestice jednoga gruntovnoga tiela dadu, a druge nenadu razdieliti, držim sada, odkada je kod nas u krieposti ovršna novela od 17. prosincu 1876, da odgovor težak nije.

Ako se naime jedno gruntovno tielo više suvlastnika sastoji iz fizično dielivih i nedielivih nepokretnostih, onda ima molitelj ovrhe tražiti ćestičnu dražbu po smislu §. 8 ovršne novele od 17. prosinca 1876 t. j. zahtjevati, da se dražbuju posebice one čestice, na koje su upisane kuće i nedielive sgrade, a zatim posebice alikvotni dielovi ostalih čestica, od kojih je isti suvlastnik, u koliko neizkazuje, da se ove dieliti nemogu, bez da se njihova vriednost znatno neumanji.

Ustanova §. 8 ovršne novele doduše negovori o dražbi dielova pojedinih čestica, ali takova se dražba nemože smatrati

Digitized by Google

ovom zakonskom ustanovom izključenom, jer je moguće dražbu obaviti, što nije protivno načelu sadržanom u ovom §-u.

Drugo je pitanje, da li se može molitelj ovrhe siliti, da takovu čestičnu dražbu traži, pošto §. 8 ovršne novele ovrhovoditelja samo ovlašt uje, da može zaiskati čestničnu dražbu, ali mu to u nijednom slučaju nenalaže kao dužnost.

Ja držim, da u slučaju, ako molitelj ovrhe sam u molbi izričn o netraži čestične prodaje, istu sud ureda radi dozvoliti nemože, već imade sud u ovom slučaju svakako, ako se prodat imajuće dobro sastoji iz fizično dielivih i nedielivih nepokretnosti, sačinjavajućih jedno gruntovno tielo, postupati po §. 525 gr. p. p.

Suvlastnikom pako slobodno je poslužiti se blagodati §. 9 ovršne novele. **A. Rušnov.**

Pravosudje u Bosni i Hercegovini.

(Konac.)

I tako je uz najizdašnije sudjelovanje vlada obiju diela države stvoren novi kazneni zakon za Bosnu, koji je dne 1. rujna 1879. stupio u kriepost. Uzorom služio mu je vojnički kazneni zakon, koji jedini ima značaj kaznenoga zakona, valjana za obe polovice države.

Novi bosanski kazneni zakon obuhvaća samo zločinstva i prekršaje, dočim je iztraživanje i kaznjenje prestupaka pridržano političkim oblastim. O dvoženstvu i preljubu udovoljuje posebnim vjerskim zasadam muhamedanaca, u ostalom pako nosi težke kazne kao i vojnički kazneni zakon sbog zločinstva grabeža, paleža i kradje, što je sbog velike nesigurnosti u zemlji bilo potrebno. Doknadno k zakonu uredjen je još prošle godine kazneni postupak, o kom dotle nebijaše nikakovih ustanova.

Kazneni postupnik za Bosnu, koji je dne 1. siečnja o. g. uveden, koliko god znači bitan napredak naprama prijašnjim neuredjenim odnošajem, nije ipak mogao stvoriti onih modernih institucija (porote, državnoga odvjetničtva), koje za sad u Bosni nisu u horu. On izriče načelo, da se kažnjivi čini imadu ureda radi progoniti, al udovoljava takodjer akuzatornomu načelu te stoji na načelih javnosti ustmenosti. Zločinstva i sve teže prekršaje iztražuju i sude okružni sudovi, manje prekršaje kotarski uredi. I u kaznenom postupniku uvažene su vjerske odredbe i običaji muhamedanaca.

Digitized by Google

Zatvori, kakovi su prije u zemlji bili, morali bi se bili doista od temelja popraviti, nu to bi se tek u više godina bilo moglo izvesti samo velikimi investicijami. S toga moralo se je s početka samo učiniti, što je najpotrebnije, to jest izpopravljati gotove već zatvore, te kaznjenikom dati bolju hranu.

Obstojali propisi o civilnom postupku bijahu veoma mršavi. Premda je vlada ostavila da kašnje stvori civilni postupnik, u kom bi bio temelj kratak ustmeni postupak, morala je nastojati, da ondje, gdje ili ustanova nije bilo ili su obstojali propisi bili nedostatni, izda privremene odredbe, kojimi će udovoljiti zahtjevom većega prometa i uredjenoga pravosudja, tako n. pr. naredbami ob ustanovljivanju, osiguravanju i upravljanju imetka sirotčadi i zaštićenika, o vidimovanju prepisa i ovjerovljivanju izprava i podpisa itd.

S vladami obiju državnih polovica dogovoreno je takodjer, kako će se medjusobno provadjati civilne osude, a to su prvi, makar i maleni početci, da se dodje do pravne jednakosti izmedju Bosne i monarhije. Na veće tegobe naišlo se je kod materijalnoga civilnoga prava. Jurisdikcija turskih sudova upirala se je skoro samo o ustanove korana i običaj. Kodifikacije civilnoga prava skoro nebijaše; ono malo turskih zakona bijaše skoro samo u turskom tekstu, te su se tek velikim trudom i nakon mnogo vremena mogli prevesti, da jih dotičnici razumiju.

Sada će biti posao povjerenstva, koje će se naskoro sastati pod predsjedanjem izkušana praktična pravnika, te sastojati od sudaca i sudbenih činovnika, koji su praktično proniknuli u bosanske odnošaje, pak od pravnika iz obijuh polovica države, da posakupljeno gradivo uz sudjelovanje muhamedanskih pravoznanaca i u poslu vještih ljudi iz zemlje upodpune, te rabeć to gradivo, da Bosni dadu materijalno i formalno pravo, koje će udovoljavati s jedne strane zahtjevom pravednosti i modernih pravnih načela, s druge pako strane povjestnomu razvijanju prava i odnošajem zemlje te vjerskim zasadam raznih vjeroizpoviesti.

O izjednačenju kaznenih postupnika u svrhu utjelovljenja krajine. [1])

Po viesti službenih novina sastati će se doskora anketno povjerenstvo, da o tom predmetu razpravlja

[1] Ova razprava štampana je u „Pozoru“ br. 53 i 54 o. g. Premda se i u Mjesečniku ob istom predmetu razpravlja, mislimo ipak ugoditi našim šti-

Digitized by Google

Za da se i širjim krugovom naročito novinstvu pruži podloga javne razprave, pokušati ću u kratko nacrtati svoje smjerno mnienje o tom predmetu.

Složna jest želja cieloga naroda, da se bivše krajiško područje što prije sjedini sa maticom zemljom te narod simpatično prati i odobrava svaki korak, kojim se toj celji primiče, pa ako neima drugih zaprieka tomu do različitosti kaznenih postupnika, obstojećih ovdje i tamo, to bih se uslobodio izjaviti mnienje, da ova razlikost toj celji znatne zaprieke nestavlja, te da bi se ova razlikost glede kaznenih postupnika bolje i svrsi shodnije izravnati mogla nakon podpunog sdruženja krajine.

Nedvojim nimalo o tom, da će povodom toga sdruženja biti nuždne promjene u arondiranju sudbenih okružja, gdje gdje i premještaj sudbenih sjedišta, te ja uvidjam, da bi nepovoljno djelovalo na uredovanje sudova prve molbe, kad bi oni pučanstvu svog reć bi „mješovitog" okružja suditi morali po različitih makar samo formalnih zakonih; no upravo s toga mnijem, da bi se arondiranje sudbenih okružja predbježno obustaviti imalo.

Kad bih ja po svom uvjerenju i obzirom na praktično svoje izkustvo u svojstvu branitelja izjaviti mogao, da kazneni postupnik od g. 1875., obveziv za provincialnu Hrvatsku, odgovara svojoj svrsi i posebitim odnošajem, postojećim u krajini, to bih ja na prosto zagovarao predlog, neka se postupnik od g. 1875. u svojoj cielosti proglasi obveznim za krajinu, recimo od 1. siečnja 1882.

No po mojem uvjerenju, osnivajućem se i na teoretičkih razmatranjih i na praktičnom izkustvu, željeti jest u interesu kaznenoga pravosudja, da se i postupak od g. 1875. temeljito revidira, odnosno izpravi, dašto ustavnim putem, kojim je taj zakon, bar formalno, makar prenagljeno, i bez dovoljnog legislativnog ozbilja donešen bio.

Cieli taj zakon bio je u plenumu sabora, u generalnoj i specialnoj debati, riešen, ako se nevaram, u jednoj jeditoj saborskoj sjednici, kojoj ja, bivši bolešću zapriečen, prisustvovao nisam. Ova žurba nebi po mojem smjernom mnienju ni u onom slučaju odgovarala ozbiljnoj dužnosti zakonarstva, kad bi svi članovi sabora, ili bar svi članovi zakonodavnog odbora bili sve sami Berneri, Mittermeyeri, Holzendorfi, Glaseri i t. d.

Kod toga bo zakona trebalo je uz cislajtanski uzor i to svom pomnjom uvažiti teoretičke zahtjeve, crpljeno izkustvo i konkretne od-

---

ocem, koji nisu imali prilike pročitati Pozorove članke, ako ih preštampamo, opravdava to važnost predmeta i ugled, što ga uživa pisac članka g. dr. M. Makanec u pravničkom našem svietu.

Digitized by Google

nošaje našega naroda, jer što n. pr. za Cislajtaniju može, to za Hrvatsku još nemora biti dobro i svrsi shodno.

Duševnim otcem postupnika od g. 1875. može se, kako mnijem, smatrati velem. gosp. dr. N. Špun, muž oštrouman i odličnoga znanja, bivši tada državnim nadodvjetnikom; no priznavajuć vrline toga zakona, usudjujem se ipak uztvrditi, da je to njegovo duševno diete bilo prenaglo i bolestno rodjeno.

Kako doznajem, izjavlja se naš velevriedni profesor ove discipline, g. dr. Čakanić samo punom hvalom o tom zakonu, jer ga prosudjuje samo teoretički i u prispodobi sa prijašnjim postupnikom, no ja sam uvjeren, da bi g. dr. Čakanić u mnogo čemu promjenio svoj sud o tom zakonu, kad bi ga i praktično proučavao u sudnici. Možda bi se g. profesor u tom slučaju složio sa mom u uzkliku:

„Verlanget nimmer und nimmer zu schauen
Was der Aktenstaub bedeckt mit Nacht und Grauen“.[2])

Ne samo što naš narod nije istovjetan s onim cislajtanskim pučanstvom, za koje je cislajtanski postupnik, uzor našemu, poglavito zamišljen i uveden bio, mislim tuj na njemačko pučanstvo Cislajtanije, već je taj zakon u Cislajtaniji i po svom teoretičnom temelju, stavljen na posve drugi temelj, nego li naš postupnik od g. 1875.

Cislajtansku porotu imali su kod nas zamieniti stavni strukovni sudovi, te se bludnja, da se ove podloge zamieniti, a sve drugo skoro nepromienjeno ostaviti može, provlači kroz cieli zakon od g. 1875.

Bludnja je nadalje, da je novim postupnikom iztisnuto inkvisitorno, a uvedeno akusatorno načelo, koja je bludnja tomu zakonu radi popularnosti potonjeg naziva doniela mnogo neopravdane hvale.

I po zakonu od g. 1875 i po zakonu od g. 1853 postoji u pravilu uz formalnu obtužbu u bitnosti inkvisitorni postupak, a uz to djeluju i u provincijalnoj Hrvatskoj reminiscencije na prijašnji postupnik u praksi neriedko tako možno, da se po toj smjesi donjekle sdružuju mane, a donjekle gube prednosti jednoga i drugoga postupnika.

Postupnik od g. 1875. neusvaja samo načelo, da sudac suditi ima

---

[1] Neće biti suvišno ako na ove rieči o g. prof. dru. Čakaniću primetnemo, da on u toliko govori „punom hvalom“ o kaz. postup. od g. 1875. u koliko u istinu zaslužuje tu hvalu naprama onomu od g. 1853, a da g. prof. dr. Č. poznaje vrlo dobro i nedostatke toga zakona, koje niti je niti će u buduće pritajivati. Isto tako nije točno rečeno, da u predavanju sravnjiva sadanji samo sa prijašnjim kaz. postupnikom, sravnjivanje, koje bi se ograničilo samo na ova dva zakona, a nebi posegnulo dalje te uzelo na oko barem francezki, njemački i taljanski kaz. post., bilo bi zaista nedostatno. Koliko mi zuademo, u ovom potonjem pravcu radi i g. prof. dr. Č., kao što znademo posve dobro, da mu nisu nepoznati nedostatci postupnika novoga ni sa praktične tra ne, jer ga je i sa te motrio. Ured.

Digitized by Google

po svom uvjerenju (§. 249. k. p.), već on strukovni arbitrium sudca vještaka u mnogom pogledu identificira sa pravorekom porotnika, što ipak iz sto razloga nije opravdano. Ova bludnja djeluje već kod sudova prve molbe dosta često i štetno, makar ju donekle ublažuje ustanova glede obrazloženja osuda; no višim sudovom, naročito stolu sedmorice kao kasacionom sudu, doznačuje ova bludnja položaj, po kojem se vrhovnom sudištu stranom naprćuje posve suvišno poslovanje, a stranom oduzimlje ili neopravdano ograničuje odlučna rieč tamo, gdje bi ju isti po svom položaju kao strukovni superarbiter imati morao; a remedium §. 303. k. p. zavisi od privole državnoga nadodvjetničtva.

Novim postupnikom omogućuje se, a kadšto stolu sedmorice upravo nasiljuje sankcioniranje neprava iz formalnih obzira, dočim je glavno pravilo kaznenoga pravosudja, da se ureda radi oko pronadjenja materijalne istine nastojati ima, i da formalni obziri vršenje pravde priečiti nesmiju.

Ovo načelo nastoji napredna teorija pače uvesti i za gradjansko-parbeni postupak, što ideji prava i pojmu suda svakako bolje odgovara, nego današnji formalizam.

Novi postupnik zahtieva od neuka obtuženoga ne samo obću moralnu sviest o dužnostih, koja na polju kaznenoga zakona u pravilu opravdava načelo „ignorantia legis non excusat“, već glede uporabe glavnoga pravnoga lieka, gotovo strukovno poznavanje formalnoga zakona postupnika, obtuženik mora bo taj glavni pravni liek, ništovnicu, obrazlagati obzirom na pojedine točke §. 277. k. p., dočim se novi postupnik nebrine za to, da se tomu zahtjevu primjerenom uredbom branitbe obtuženomu omogući izpunjenje obveza, koje mu, pa bio on i gluhoniemi seljak, zakon nalaže.

Čudan utisak čine na pravnika one rješitbe stola sedmorice, kojim se zabacuju ništovnice (apellat proti osudi krivnje) s razloga, „što dotičnik nije naročito i napose, kako to zakon zahtieva, naveo točke, na kojih svoju ništovnicu osniva“. Novi postupnik povisuje bez stvarnoga opravdanja i bez opravdanja obzirom na samo činovničtvo upliv državnoga odvjetničtva naprama uplivu samoga suda, a jednostrano, t. j. bez sarazmjernog povišenja branitbenog upliva, što se neslaže sa položajem državnoga odvjetničtva kao stranke, a tragikomično je kadšto motriti, kako mlad i neizkusan zamjenik državnoga odvjetnika tečajem predizvida daje prokušanomu sudcu obvezive zanj direktive.

Nemogu se ovdje upuštati u potanko kritizovanje pojedinih ustanova postupnika od godine 1875, no i ovdje u kratko iztaknute mane razjasniti će čitateljem moje duboko uvjerenje o tom, da bi se postupnik od god. 1875 u interesu pravosudja temeljito revidirati, te sa realnom

Digitized by Google

njegovom podlogom i sa njegovom hvalevriednom tendencijom u sklad dovesti morao.

Nemogu s toga po svom uvjerenju željeti, da se postupnik od g. 1875 naredbenim putem pure et simple uvede za bivše područje krajine, tim manje, što tako naglo mienjanje takova zakona nije opravdano niti obzirom na samo sudstvo u krajini, niti obzirom na nazovikrajiško pučanstvo.

Već sam gore uz put iztaknuo vrline postupnika od godine 1875, koje ću u kratko pobliže označiti kod ocjene postupnika od god. 1853, obveziva za područje obstojale krajine, te iztičem već unapried, da nebi nikako zagovarati mogao, da se postupnik od g. 1853, makar ustavnim putem, opet uvede za provincialnu Hrvatsku.

Konačna razprava neuvažava po ovom postupniku načelo neposrednosti, te joj je pretežno zadaćom formalno uglavljenje krivnje po dokaznih pravilih ovoga postupnika, na koje iztražni sudac, postupajuć tajno i zapisnički, imade veći stvarni upliv, nego li odlučujuće sudište.

Bludnje i pogrieške iztražnoga sudca, a takovi su kadšto nevješti početnici, često su neizliečive kasnijim postupkom, naročito glede samom sebi ostavljenoga obtuženoga.

Pravilnim zaprisegnućem svjedoka u iztražnom postupku stvara se često pogibeljna predmnjeva, od koje često, na uštrb objektivne pravednosti, pati cieli dalnji postupak.

Dva u početku iztrage zaprisegnuta lažna svjedoka prevažuju ne riedko cieli skup kasnije preslušanih istinitih svjedoka, koji se radi protuslovja s prvijimi nezaprisižu, ter tim oduzimlje važan uvjet vjerodostojnosti po §. 269. k. p. Kad što smatraju se istiniti svjedoci li radi toga kroz sve molbe sumnjivimi svjedoci, te bi se na svjedoke, preslušane po postupniku od g. 1853, skoro dalo uporabiti pravilo: qui prior tempore, potior testimonio.

Bivši još za starijeg postupnika braniteljem kod sudbenog stola u Zagrebu, svjedočilo je u korist mojemu branjeniku do 12 nezaprisegnutih svjedoka, dočim je „u korist“ obtužbe u iztragi zaprisegnuto bilo više svjedoka protustranke; radilo se o formalnoj bitki izmedju seljaka dvijuh stranaka.

Srećom uhvatih jednoga od zapriseženih svjedoka u tako krupnom protuslovju sa prijašnjom njegovom zaprisegnutom izjavom, da je državni odvjetnik, prerano umrvši Gjuro Molnar, na samoj razpravi predložio, da se taj svjedok stavi u iztragu radi zločina prevare ter odmah odvede u iztražni zatvor, koji predlog jest i sudište prihvatilo.

Uslied toga bili su zapriseženi svi u iztragi nezaprisegnuti svjedoci, a moj branjenik, bivši u istinu nekriv, bio je spašen, te se prije

Digitized by Google

zaprisegnutim svjedokom, koji su izkazivali skladno sa postradalim svjedokom, nije više vjerovalo; kad bi taj svjedok i na razpravi konsequentno uztrajao bio kod prijašnje svoje izjave, ostalo bi do 12 obranbenih svjedoka nezaprisegnutih, a protivni svjedoci ustanovili bi sjajan formalan dokaz po §. 269. k. p.; formalizam dokazne teorije, usvojene zakonom od g. 1853, omogućuje, odnosno uzrokuje u praksi ne riedko površno, kadšto i lahkoumno rješavanje kaznenih parnica.

„Habemus probationem" (n. p. po §. 281. ili 282. k. p.) to je često zlokobni „heureka" iztražnoga sudca i državnoga odvjetnika, usljed čega se kadšto prenagljuje obtužba i konačna odluka, na koju u krajini samo u riedkih slučajevih upliva javnost (t. j. slušateljstvo) i formalna branitba.

Ne preriedki plod ove mane jest prenagljeno i površno kazneno pravosudje. Istina §. 260. toga postupnika pruža lieka za taj nedostatak, no ja sam se dovoljno o tom uvjerio, da se ova ustanova zakon u krajini po prilici onako uporabljuje, kao ovdje i tamo ustanova §. 2. kazn. zak. o podpunu pijanstvu, t. j. ona stoji u zakonu, ali u zakonu i ostaje.

Po postupniku od god. 1853 nastoji se u razlozih osude poglavito, ne riedko samo matematički, opravdati formalni dokaz, dočim se ostalo u pravilu smatra uzgrednim i nevažnim, pa ipak se za temeljito opravdanje krivnje nesmiju iz vida puštati prividne sitnice, koje često u kaznenoj parnici imadu prevažno, kad što upravo odlučivo značenje.

(Konac sliedi,)

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Kako se riešava dodatak k tužbi prije danoga odgovora?

Dodatak tužbe A. O. proti A. V. radi priznanja i izdanja nasljedstva k tužbi od 28. veljače 1880. br. 950 riešen je odlukom kr. sudbenoga stola u Zagrebu od 27. rujna 1880. br. 4205 tako, da se dostavlja tuženici u ruke njezinoga zastupnika i o tom je ubavještena tužiteljica po svom zastupniku.

U utoku proti ovoj odluci bude navedeno: Napadnuta odluka nesadržaje u sebi nikakove naredbe, u koju se svrhu dostavlja ovaj dodatak, zato se niti nezna, što bi se s istim imalo učiniti.

Digitized by Google

Ovdje su moguće dvie eventualnosti.

Jedna je, da se taj dodatak smatra integrirajućim dielom tužbe od 28. veljače 1880. br. 950 pa da se ima nanj kao i na tužbu odgovoriti; ili da se nema odgovoriti, jer gradjanski parbeni postupnik poznaje samo izpravak tužbe, ali nepoznaje dodatka tužbi, jer protivnica sama neizjavlja svoj dodatak izpravkom tužbe niti nezahtjeva, da se takovim smatra, i da se dade tuženiku nalog, da na tako izpravljenu tužbu odgovori. Što nije u riešenju toga dodatka dan nalog, da se odgovori, drži se, da netreba odgovarati, ali tu muti utjecatelja ona okolnost, što mu je ovaj dodatak dostavljen a nije tužitelju povraćen, zato drži, da ta dostava mora imati neku svrhu. Svaka odluka nesmije biti dvojbena već jasna. Dodatak mora biti dostavljen izvjestnim nalogom ili povraćen. Ovom odlukom ostao je dodatak neriešen, jer odredba, da se koj spis dostavlja, nije riešitba meritorna, već je samo način ubavjesti stranke o sudbenoj naredbi, koja u ovom slučaju nije donešena.

Banski stol je naredbom svojom od 1. prosinca 1880. br. 13176 ukinuo ovu riešitbu i naložio sudu, da donese jasnu riešitbu na ovaj podnesak i to s toga, jer po §. 299 pp. svaka presuda ili riešitba mora da bude podpuna i jasna; napadnuta pako odluka nije jasna, jer ako se priobćuje podnesak, nije izrečeno, u koju svrhu je taj podnesak dostavljen, a bez sudačke izreke o svrhi dostave dodatka tužbe protivniku nema smisla priobćenje takovog podneska.

U ništovnoj žalbi naglasuje utjecatelj, da §. 299 pp. negovori o riešenju tužbe već o presudah sudbenih, o riešenju tužbe govori §. 51 pp.

U ovom §. 51 pp. negovori se o dodatku i o tom, da na isti mora tuženik dati odgovor; k tomu ni v. banski stol nenavodi, kakova mora biti jasna odluka, moli zato vis. stol sedmorice, da potvrdi prvosudnu odluku.

Visoki stol semorice uvažio je razloge naredbe kr. ban. stola te je naredbom svojom od 11. ožujka 1881. br. 138 istu i potvrdio.

Usljed toga je kr. sudbeni stol u Zagrebu odlukom od 9. travnja 1881. br. 3574 odlučio:

da se ovaj dodatak dostavlja tuženiku za odgovor, koj ima s onim na tužbu od 28. veljače 1880. br. 950 podnieti — i o tom se ubavješćuje tužitelj.

Proti ovoj riešitbi nije dalnji utok podnešen, postala je indi pravomoćna ova s nova posliedila jasna i pravilna riešitba.

K nauci o gruntovničkih bilježkah (§. 104 z. st. grunt. reda.)

Kotarski sud u M. je dana 30. prosinca 1879 prodao na javnoj ovršnoj dražbi nepokretnosti gr. nap. broj 69 obć. M. upisane na za-

Digitized by Google

drugu S., te je iste nepokretnosti mjestni ljekarnik K. za 1900 for. a. vr. kupio i usljed pravomoćnosti dražbu odobravajuće odluke u fizični posjed preuzeo i odmah gradnju kuće na kupljenom kućištu preduzeo.

Radi toga, što zastupnik erara nije bio zadovoljan sa obavljenom razdiobom kupovine, podnio je proti diobnoj osnovi utok i ta okolnost prouzročila je, da je kotarski sud istom 27. srpnja 1880 broj 1201 kupcu ljekarniku K. uručbenu izpravu o kupljenih nepokretnostih izdao.

Na osnovu dobivene uručbene izprave zatražio je kupac K. kod gruntovne oblasti u O. uknjižbu prava vlastnosti kupljenih nepokretnosti gr. nap. broj 69 občine M.; ali na ne malo čudo svoje dobije odluku od 29. kolovoza 1880 broj 2806 zem., kojom se njegov zahtjev odbija i podjedno obavješćuje, da se te nepokretnosti, koje je on na javnoj ovršnoj dražbi za 1900 for. a. vr. kupio, povodom zamolnice kr. podžupanije u O. od 29. srpnja 1880 broj 6539 ex 1778, koja je dva dana prije stigla, na I. V. pravom vlastnosti uknjižuju i to odlukom od 29. kolovoza 1880 broj 2773 zem.

Isti naime I. V. rodjak zadruge S. obvezao se je pred kr. podžupanijom u O., dokazom zapisnika od 9. svibnja 1877 br. 4661, da će sve zadružne dugove na se primiti i staricu Terzu do smrti uzdržavati, a zato se zadružni imetak gruntovno na njega upisati imade.

Dok je odnosni zapisnik kod podžupanije neriešen ležao, promjenile su se okolnosti izmedju I. V. i zadruge S. tako, da I. V. nije intabulirane dugove zadruge plaćao, niti je staricu Terzu uzdržavao, pak su zadružne nepokretnosti, kako je već rečeno, unatoč sklopljene kod podžupanije nagode, 30. prosinca 1879 na ovršnoj dražbi prodane, a I. V. koji je sam u jednoj stavci založni vjerovnik od 595 for. a. vr. bio, dobio podpunu naplatu i opet postao vlastnik nepokretnosti gr. nap. broj 69 obć M. proti svojoj volji.

Da se je to kupca nemilo dojmilo, shvatit će svatko, kad uvaži, da je na kupljenom kućištu još i kuću u vriednosti od 6000 for. a. vr. sagradio, te je sad i nova kuća na sasma treću osobu, I. V. prenesena.

Proti odluci od 29. kolovoza 1880 br. 2806 zem. uloži K. utok sa zahtjevom, da se ta odluka ukine i da se na temelju uručbene izprave nepokretnosti gr. nap. br. 69 obć. N. pravom vlastnosti na njega upišu, te je velesl. kr. banski stol sa razloga u utoku navedenih 3. studenoga 1880 br. 12.958 izdao sliedeću riešitbu:

Odluka kr. sudb. stola u O. kao gruntovne oblasti od 29. kolovoza 1880 broj 2806 i broj 2773 ukida se, te mu se nalaže, da o podnesku kr. podžupanije u O. novu odluku donese.

Usljed ove naredbe pronašao je sudbeni stol kano gruntovna oblast odlukom svojom od 31. srpnja 1881 po kr. podžupaniji u O. dopisom od 29. srpnja 1880 br. 6539 ex 1878 zamoljenu uknjižbu prava

Digitized by Google

vlastničtva na nepokretnine u zem. br. 69 občine M. na zadrugu S. za korist I. V. kao samovlastnika — kao i uknjižbu prava doživotna uživanja na nekretninah u dopisu spomenutih na korist udove Terze S. na temelju razpravnoga zapisnika od 9. svibnja 1877 br. 4661 odbiti i to s razloga:

1. što je K. ljekarnik upitne nekretnine kupio na javnoj ovršnoj dražbi dne 30. prosinca 1879, koja je u teretovnici gr. nap. br. 69 občine M. pod red. br. 15 pod 4. listopadom 1879 zabilježena, i usljed koje su pod 29. srpnja 1880 tereti s istih nekretnina brisani;

2. što kašnje stigavši dopis kr. podžupanije u O. de praes. 16. kolovoza 1880 br. 2773 nije mogao obezkriepiti prvenstva, polučena s rečenom zabilježbom;

3. što je molbenica kupca nepokretnosti po propisu zakona obložena.

Podjedno je kr. sadbeni stol gruntovnomu uredu naložio, da odredjenu uknjižbu prava vlastnosti na korist I. V. kao i uknjižbu doživotna plodužitka na korist udove Terze S. briše, te uzkratnu odluku zabilježi, a nasuprot je povodom rješitbe kr. banskoga stola od 3. studenoga 1880 br. 12.852 za korist kupca K. zamoljenu uknjižbu prava vlastnosti na nepokretnosti gr. nap. br. 69 občine M. na osnovu uručbene izprave od 27. srpnja 1880 br. 1201 dozvolio i provedenje gruntovnomu uredu naložio. Dr. A. S.

II. Kazneno-pravni.

1. Da li kradja, dioničtvo kradje ili prevara?

Noćju od 14. na 15. kolovoza 1879 otjerao je njetko Teji D. iz Kuzme, občine Vočin u podžupaniji virovitičkoj iz nezatvorena dvorišta dva 200 for. vriedna vola. Trag ukradenih svojih volova tjerao je oštećenik medju selom Budićem i Popovcem, občine Buč u podžupaniji pakračkoj, gdje im se je trag izgubio.

Volove ove prodali su Spasoja P. iz Budića i Nikola S. iz Jakobovca u Novoj gradiški 16. kolovoza 1879.

Spasoja P. izkazao je tečajem predizvida pred sudom u N.gradiški ovo:

U petak 15. kolovoza 1879. u jutro otišao sam za poslom u šikaru „Veliko B.“ više sela Budića, ovdje sam našao svezana dva vola; kod njih nije nikoga bilo, uvidio sam, da su stranska, da nisu iz moga sela.

Poslje podne istoga dana idem ja u Buč obć. poglavarstvu poslom i sastao sam se sa Nikolom S., kojemu sam pripovjedao, da sam u šikari „Veliko B.“ našao dva svezana vola, te s Nikolom dogovorili smo

Digitized by Google

se, da će on nabaviti kod obć. ureda u Buču cedulje na iste volove i da je otjeramo u subotu 16. kolovoza na vašar u N.-Gradišku.

Ja sam Nikoli S. opisao i naznačio, kako ova dva vola izgledaju, on je otišao obć. uredu u Buču i nabavio tamo dvie marv. putnice.

Petak u večer (15. kolovoza) odriešio sam ja u šikari ista dva vola, tjerao ih na jedno polje izpod sela Jakobovca, gdje me Nikola S. već čekao, a s njim skupa tjerali smo po noći ista dva vola amo u Novu Gradišku, gdje . . . . na vašaru prodao je Nikola iste volove . . .

Kad se saznalo, da su volovi ukradeni, to je S. pobjegao, mene su uhvatili i zatvorili.

. . . Neznam čiji su oni volovi ni odkuda su.

Nikola S. izpovjedio je, da je doduše pri pomenutom obć. poglavarstvu izvadio tri marv. putnice za vašar u N.-Gradišku; nu da na vašar išao nije i da je medjutim putnice u Pakracu izgubio; sve što o njem Spasoja P. kazuje, da nije istina.

Kupac volova Ivan Š. upoznao je Nikolu S. kao prodaoca volova.

Protiv Spasoji P. i Nikoli S. predalo je kr. drž. odvjetničtvo u O. radi toga čina obtužnicu od 15. veljače 1880 br. 302 za zločin prevare po §. 197, 200, 201 slovo c. kaz. zakona sa r a z l o g a ovih:

Izkazom oštećenika i okrivljenika Spasoja P. ustanovljeno je u objektivnom pravcu zloč. prevare, a lična krivnja obajuh okrivljenika priznanjem osumnjičenika Spasoje P. stojećim u savezu s ostalimi izvidjenimi okolnostmi. Nadležnost suda je po §. 47 k. p. redovita.

Pri glavnoj razpravi ponovio je Spasoja P. svoje jur spomenuto kazivanje; Nikola S. bijaše u ovo doba u zatvoru radi drugoga čina kod kr. sudb. stola u P.

Kvalifikaciju u smislu obtužnice prihvatio je presudjujući sud, kr. sudb. stol u O. osudom svojom od 8. svibnja 1880 br. 2403 izrečenom proti Spasoji P. U r a z l o z i h osude ove uzima se dokazom za nestatak i vriednost volova izpovjed oštećenikova, pa se iza doslovnoga gore pomenutoga kazivanja Spasoje P. nastavlja ovako:

Na temelju ovoga priznanja obtuženikovog stekao je ovaj kaz. sud uvjerenje kako o predmetnom učinu, tako i o ličnoj krivnji obtuženika, te ga je obzirom na to, da je volove kao tudje upoznao, i da ne samo nije za tim išao, da u posjed vlastnika svoga dodju, nego da je sve i sva upotriebio, da ih u tudje ruke uz svoju korist preda, te tim vlastniku takove prepreke na put stavljao, da ovaj baš težko ili baš nikako do svojih stvari doći nebi mogao; obzirom i na to, da si je upitne stvari prisvojio, pa sebe vlastnikom istih gradio, što se vidi iz izkaza drugog oštećenika Ivana Š. — proglasio krivim.

Digitized by Google

Glede Nikole S. došla je stvar putem delegacije na glav. razpravu pred kr. sudb. stol u P.

Nikola S. naveo je ovaj put, da mu je Spasoja P. priobćio, da se je ženit nakanio, da bi u svrhu pokrića troškova oko ženitbe rado dva vola prodao, da je njega — Nikolu — zamolio, da mu pribavi u obćine potrebne marv. putnice; da nije mislio, da je Spasoja nepoštenim načinom do volova došao, jer da ja Spasoja tada kod kuće imao šest volova; da je marvinske putnice pri obć. poglavarstvu u Buču u istinu izvadio, no usljed izrične molbe Spasojeve na svoje ime, da nebi braća Spasojeva saznala, da Spasoja prodaje kućanske volove; da je Spasoja volove isti baš dan do njegova — Nikolina — sela dotjerao i da su ih odatle skupa u N.-Gradišku otjerali, gdje ih je Nikola S. prodao i kaparu primio.

Pri razpravi ovoj saslušan je kao svjedok Spasoja P. te je već više puta navedeno svoje kazivanje Nikoli S. u oči ponovio.

Drž. odvjetničtvo navelo je u kon. svom predlogu:

Kazneni zakon propisuje u §. 171: koji svoje koristi radi uzme posjedniku, bez njegova privoljenja, koju god tudju pomičnu stvar: krivac je kradje.

Teji Dragojeviću nestala su noćju na 15. kolovoza 1879 iz dvorišta dva vola, vriedna 200 for. Tragom došao je oštećenik do pod selo Budić; činitelju nije mogao u trag ući.

Spasoja P. zastao je po vlastitu priznanju volove u šikari v e z a n e, u posjedu dakle budi nepoznatih neposrednih učinitelja, budi druge nepoznate stanovite osobe osim vlastnika i neposrednih učinitelja. Odvezav ih odtude i uzev ih sebi, uzeo ih je iz posjeda budi neposrednih učinitelja budi druge stanovite osobe, koja ih je baš ondje privezala ili privezati dala. Ovim pak počinio je Spasoja P. zločinstvo kradje kao neposredni učinitelj na štetu onoga, koj je volove u svoju korist u šikari privezao ili privezati dao; da bi Spasoja P. volove uzeo neposredno iz posjeda oštećenikova, za to nema dokazala.

Glede N i k o l e S. dokazivalo je drž. odvjetničtvo, da je ovaj z n a j u ć p r e d h o d n o, kako je Spasoja P. volove zastao (§. 5 k. z.) i pomagajuć mu ih prodavati u svrhu, da podiele utržak, počinio zloč. sukrivnje na kradju, koju je Spasoja P. neposredno izveo.

Osudom kr. sudb. stola u P. od 7. veljače 1881 br. 3342 ex 1880 proglašen je Nikola S. krivcem zloč. dioničtva kradje po §. 185, 186 s. kaz. zak.

U riešitbenih r a z l o z i h navodi se ovo:

(1. alinea.) Izkazom oštećenoga . . . jest ustanovljeno, da su mu noću itd.

(2. alinea.) Izkazom Spasoje P. jest u s t a n o v l j e n o, da je isti

Digitized by Google

dne 15. kolovoza 1879 u jutro naišao na gore navedene volove . . . privezane, pa da je na to otišao k Nikoli S. iz Jakobovca, te mu priobćio, da je u šumi naišao na dva privezana vola i dogovorio se s istim, da će ovaj nabaviti marv. putnice za te volove na svoje ime, pa da će ih 16. kolovoza u Novoj Gradiški prodati zajedno.

(3. alinea.) Na to da je Spasoja P. na večer 15. kolovoza odriešio te volove i dotjerao na opredieljeno mjesto, gdje ga je Nikola S. čekao sa marv. putnicami, a zatim da su zajedno te volove otjerali na vašar u Novu Gradišku, da ih protrže.

(7. alinea) . . . je postupajući sud na temelju navedenih dokazala crpio podpuno uvjerenje, da je Nikola S. znajuć, da volovi potiču od zločinstvene tatbine, iste si pribavio i dalje protržio, pa ga je s toga proglasio krivim . . ., dočim . . . nije mogao u činu nazrieti kriterija za zloč. sukrivnje kradje, označene u §. 5., 171., 173. k. z. . . ., jer se neda ustanoviti, da li je Spasoje P. već bio u posjedu upitnih volova prije, nego li je priobćio Nikoli S., da je tobož u šumi našao volove, a ovaj neka izvadi na nje pašuše, da je protrže, ili je istom nakon dogovora o protrženju istih došao u posjed, odvezao ih i poćerao na dogovoreno mjesto; nu vjerojatno jest, da je morao već siguran biti za posjed tih volova, kad je išao poskrbiti se za protrženje istih, s toga nije ih trebao istom nakon dogovora uzeti; a iz svih činjenica proizlazi, da je djelovanje Nikole S. sastojalo jedino u tom, da pribavljene volove dalje protrži, jer bi bilo nevjerojatno, da on ide pašuše vaditi za volove, za koje ne zna, da li će ih drug moći dobavit ili ne, jer bi moguće bilo, da ih onaj, koji ih je tamo u šumi privezao, odvede prije nego dodje po nje drug mu Spasoje P.

Protiv ovoj osudi predalo je drž. odvjetničtvo glede izrečene kvalifikacije ništov. žalbu osnovom §. 277. br. 10. k. p. U izvedenju ništov. razloga navelo je:

Riešitbeni razlozi navode u drugoj i trećoj alineji, da je ustanovljeno, da je Spasoja P. privezane volove 15. kolovoza 1879 u jutro zastao, na to da je otišao k Nikoli S. i dogovorio se š njim pogledom na pribavu mav. izkaznica itd.; na večer zatim istoga 15. kolovoza da je P. volove odriešio i na uglavljeno mjesto dotjerao, gdje ga je S. sa marv. putnicami dočekao, itd.

Ovako po prvom sudu uglavljeni tečaj stvari pokazuje očito, da je Nikola S. stupio sa neposrednim učiniteljem Spasojem P. u dogovor pogledom na podpomoć i podporu itd. prije čina, koji je P. izveo tim, što je bivše volove na mjestu pronalaza njihova (u večer 15. kolovoza) odvezao i na opredieljeno mjesto doveo.

Prema ovomu je očito neosnovano, što se nadalje u razlozih tvrdi,

Digitized by Google

da se neda ustanoviti, da li je P. već bio u posjedu volova prije, nego li je priobćio S-u, da je volove u šumi zastao.

Pošto je dakle čin, na kojem se osniva rješitba, podvržen bio po krivom tumačenju zakona takovu kaznenomu zakonu, §. 185. kz., koj se na taj čin uporaviti nemože: to itd.

Kr. stol stol sedmorice obnašao je riešenjem od 15. listopada 1881 br. 950. žaobu ništovnu kr. drž. odvjetničtva na osnovu §. 282. k. p. zabaciti.

Razlozi.

Kr. državno odvjetničtvo temelji svoju žaobu ništovnu na razlogu ništine točke 10. §. 277. k. p. tvrdeć, da je postupajući u prvoj molbi sud proglasio obtuženika krivcem dioničtva kradje, a ne krivcem zloč. kradje kao sukrivca, podvrgav čin, na kojem se osniva rješitba, po krivom tumačenju, takovom zakonu kaznenom, koj se na taj čin uporaviti nemože. — Čim pako postupajući u prvoj molbi sud smatra dokazanim, da je djelovanje obtuženoga Nikole S. jedino u tom sastojalo, da je bez predhodnog dogovora sa neposrednim počiniteljem ukradene volove znajući, da su ukradeni, protržio, nemože biti govora o krivoj uporabi kaznenoga zakona, a dosliedno tomu niti ob obstojnosti razloga ništetnosti, predvidjena u §. 277. točka 10. k. p.

U takovu stanju stvari valja i žalbu ništovnu kr. drž. odvjetničtva kao na nijednom od razloga ništine, navedenih u §. 277. k. p. valjano osnovanu, na temelju §. 282. k. p. zabaciti. S.

Odvjetnički sastanak.

Sastanak odvjetnički, koji je 27. stud. o. g. obdržavan u prostorijah odvjetničkoga odbora u Zagrebu, bio je posjećen razmjerno više od odvjetnika, koji nestanuju u Zagrebu, nego li od onih, koji ovdje stanuju. Nu može se svakako reći, da je cviet odvjetničtva bio zastupan. Iz raznih dielova Hrvatske nadošli su gg. odvjetnici: dr. Vuščić, Majcen, Čepolo, dr. Vio, dr. Oštić, dr. Mikulčić, Ban, dr. Erhartić, dr. Tuškan. Iz Zagreba bilo je prisutno 18 odvjetnika.

Predsjednik odvjetničkoga odbora g. Krestić otvorio je skupštinu, pročitav molbu g. odvj. Osjaka i drugova, koji su zamolili, da se sazove odvjetnički sastanak, radi dogovora ob interesih odvjetničkoga stališa. Predsjednik je izjavio, da se je predsjedničtvo odvjetničkoga odbora rado odazvalo pozivu, sazvav isti dan odborsku sjednicu, u kojoj je zaključeno, da se sastanak urekne na 27. stud. o. g. Tim je, reče, oficiozno djelovanje odvjet. odbora prestalo, pa zato pozivlje gospodu odvjetnike, da za današnji sastanak izaberu predsjednika.

Digitized by Google

Na predlog dra. Mazzure izabran je predsjednikom g. Krestić, koji se na izboru u kratko zahvali; a g. dr. Vinter za perovodju.

Uze zatim rieč g. dr. Mazzura, koji izražuje u ime prisutnih odvjetnika svoju zahvalnost odboru radi toga, što je urekao sastanak, a rado bi se zahvalio i starini, kolegi Osjaku, da je prisutan, pošto je on dao povod, da se skupština sazove. — Govornik izjavi, da je i on podpisao molbu po g. odvj. Osjaku podnesenu, pa želi navesti razloge, s kojih je to učinio. Bivši sam članom odvjetničkoga odbora izkusio je, da postojeći zakon nepruža odboru nikakovoga uspješnoga djelokruga, nikakovoga auktoriteta u promaknuću interesa odvjetničkoga stališa. Sa žalošću izkusio je takodjer, da višje oblasti, na koje se je odbor odvjetnički obraćao, zastupajuć interese stališa, nisu se na njegove predstavke obazirale, pa je to bio i povod, s kojega je govornik iz odbora izstupio. — Da se ipak promaknu interesi stališa, valjalo je iznaći druge puteve. Nekoji su predlagali, da se sazove odvjetnički sastanak na temelju zakona o pravu sakupljati se, drugi mišljahu da nevalja odbora mimoići. K ovim se je pridružio i govornik. To je formalni razlog i povod sastanku, a materijalni je onaj, što svaki odvjetnik osjeća živu potrebu, da se obstojeći odvjetnički zakon reformira.

Govornik dokazuje, da postojeći odvjetnički zakon neodgovara ni potrebam stališa, ni duhu vremena. Absolutistička i ujedno centralistička vlada, koja nam je doniela odvjetnički zakon, uradila je s njim ono, što sa svakim drugim zakonom, koji se na stališe odnosi. Centralizirajuć svoju vlast, a osobito upravu, nastojala je sve stališe u ustrojstvu njihovom decentralizirati, da takovimi laglje vlada. Ona je zato razkomadala sve udružbene spone medju odvjetnici, nedade jim povoda za medjusobno obćenje i sastajanje, za dogovaranje i skrb u poslovih reda, to jest stališa odvjetničkoga. Kao što se je u obće bila postavila tuturom nad svimi stališi, htjela je biti tutorkom nad odvjetnici. Da je malo marila za interese svoga štićenika, to je posve naravno; najprije zato, što se je bojala njegove moći; a onda zato, što vodeć skrb nad tolikimi stičenici, nije dosizala, da ma kojemu zadovolji. Sliedi jasno odtale, da obstojeći odvj. zakon uz takova načela nemore odgovarati potrebam odvjetničkoga stališa.

Ali neodgovara ni duhu vremena. Naša je kraljevina na ustavni način uredjena, ili bi bar morala biti tako uredjena. Odvjetnički zakon neodgovara ni malo ustavnomu duhu. Odvjetnici neuticaju u imenovanje odvjetničkoga odbora, već ga mimo njih imenuje vlada. Odvjetnici neuticaju u izvršbu disciplinarne vlasti, već ju vrši oblast, koja nemože prosuditi odvjetničko djelovanje. Odvjetnici neuticaju u prosudbu i ocjenu rada i zaslužbe svojih kolega, već i to prosudjuju često ljudi, koji neimaju ni pojma ob odvjetničkom radu, muki, odgovornosti i potrošku.

Digitized by Google

Sliedi odavle, da su po postojećem zakonu odvjetnici sami sebi strani, nu usliedilo još i više, da je nastalo bezvladje u imenovanju odvjetnika, u disciplinarnom postupku proti njim, kao što dokazuju najnoviji primjeri o disciplinarnih iztragah povedenih za čine izvan zvaničnoga djelovanja; bezvladje u obredjivanju odvjetničkih zasluzba, i ona neprijateljska struja proti stališu, uspirena osobito od prijašnje vlade; a uslied svega toga neda se tajiti, i poniženje dostojanstva stališa odvjetničkoga.

Čudnovato je, nastavi govornik, da su se drugi stališi oteli pogubnomu tutorstvu zapredenom po vladi absolutističkoj. Obrtnici dobili su novi obrtni zakon, osnovan na liberalnih načelih slobode obrta; trgovci novi trgovački zakon, u svojih temeljih napredan i slobodouman, pače i sami sudbeni činovnici ogradili su se zakonom o nepovriedivosti, a što je još više, disciplinarnim postupkom, koji jim dozvoljava obilnu obranu i po kojem jim sude ljudi vlastitoga stališa; samo odvjetnici, koji su pozvani i koji u istinu štite i brane svačije pravo, nisu znali svojih prava promicati i osigurati. To, veli govornik, da nesluži baš na ugled stališu samomu.

Pa napokon državna vlast mora priznati redu odvjetničkom prava, koja su potrebna za njegov ugled i dostojanstvo. Jer ili smo državi potrebni ili nismo, ako jesmo, mora nam dopustiti, pa je i u njezinom interesu, da nam dopusti ugledno biće; ako nismo, neka nas nevabi u stališ, komu neće da pruži uvjete ugledna života, — neka nas razpusti. Nu poznato je, da je ovo više puti pokušano, a da uspjelo nije, pa se nada govornik, da neće doista ni kod nas uspjeti.

Pod prijašnjom vladom prihvatio je sabor naše kraljevine novi zakon odvjetnički. Taj je najprije zapeo u Pešti, jer su Magjari zahtjevali, da bude slobodno i ugarskim državljanom vršiti pravo odvjetovanja u Hrvatskoj i Slavoniji; a onda je zapeo u Zagrebu, jer je načelo slobodnoga odvjetovanja, koje tim novim zakonom vlada, u Beču i možda u drugom kojem gradu Austrije urodilo zlim plodom. Govornik dokazuje, da to nije dostatan razlog, s kojega bi se imala uzkratiti sankcija novomu zakonu, pa da se pokrene opetovano to pitanje stavlja sliedeći predlog:

I. Da se izabere odbor, koji će proučiti načela, na kojih bi se imao osnovati odvjetnički red i to:

a) na nauke,
b) na praksu i ubrojivost prakse,
c) na izpite odvjetničke,
d) na djelokrug vježbenika odvjetničkih,
e) na unašanje u album i izvršbu odvjetovanja,
f) na činovnike, kojim bi se mogla dopustit izvršba odvjetovanja,
g) na naslovne odvjetnike.

Digitized by Google

2. Glede discipline, reda i disciplinarnoga postupka.
3. Glede nagradâ, obzirom:
a) na pogodbe i dopustivost njihovu,
b) na likvidaciju i minimalnu tarifu,
c) na utjerivost zaslužbe,
d) na nagrade uslied zastupanja ex officio.
4. Glede osnovanja odvjetničke zaklade za mirovine i podpore.

II. Neka se odboru opredieli rok od dva mjeseca dana za proučenje tih načela, eventualno i za sastavak osnove zakona ob odvjetničkom redu, pa kad odbor bude svoj rad dogotovio, neka se sazove sastanak, komu će odbor podnieti izvješće o svom djelovanju.

Predlagatelj upozoruje, da bi se imao izabrati takov odbor, u kom bi bila četiri referenta, po predmetih predloženih za proučenje, jer misli, da bi jednomu tegotno bilo temeljito proučit i izraditi sve što treba za cielu zakonsku osnovu. Moli napokon prisutne colege, da njegov predlog prime.

I drugi govornici izticali su živu potrebu novoga odvjetničkoga zakona, jer da sadanji u istinu neodgovara potrebam odvjetničkoga stališa, jer su prigodom uvedenja njegovoga vladali posve drugi odnošaji. Predlog dra. Mazzure bude usvojen te izabran odbor za izradbu ovih predloga ob odvjetničtvu. U odbor izabrana su gg. odvjetnici: dr. Mazzura, dr. L. Šram, Daubach, dr. Kopač, dr. Steiner, dr. Zahar i Krestić, a pošto se ovaj potonji zahvalio, bje na mjesto njega izabran g. A. Schauff. Odbor se je odmah konstituirao izabrav si za predsjednika g. Schauffa. (Po „Pozoru“.)

Viestnik.

Sastanak odvjetnika. Navješteni sastanak hrvatskih odvjetnika držan je 27. studenoga o. g. O njem donosimo u današnjem broju obširnije izviešće. Drago nam je, da su odvjetnici uzeli sami u ruke pitanje o reformi zakona odvjetničkoga kao i ob uvedenju takovih uredaba, koje će promicati njihove interese; vjerojatno je bo, da će se ovim putem prije doći do žudjenoga cilja. Na večer istoga dana sakupiše se odvjetnici na prijateljsku večeru u Pruknerovoj gostioni, gdje su u ugodnu razgovoru ostali do kasne dobe u noći.

— Enqueta za upravu. Domaće novinstvo priobći viest, da će se početkom buduće godine sazvati veće enquetno povjerenstvo, da dade svoje mnenje u preustrojstvu polit. uprave.

— Jugoslavenska akademija znanosti imala je 25. studenoga o. g. i to prvi put u dvorani svoje palače svečanu sjednicu, koju je otvorio predsjednik akademije dr. Franjo Rački liepim govorom; zatim čitaše tajnik akademije dr. P. Matković godišnje izvješće o djelovanju akademije, koje je prema okolnostim, u kojih živimo, u istinu povoljno; a napo-

Digitized by Google

kon čitaše pravi član akademije g. J. Jurković razpravu svoju „Naturalizam u kazalištu“. Dvorana bijaše puna odličnoga slušateljstva.

— Proti novomu kaz. postupniku. „Narod. Novine“ priobćiše molbenicu do 60 gradjana pakračkih, upravljenu na preuzv. g. bana, u kojoj se gorko tuže na zavladalu tamo nesigurnost imetka i osobe, pa tražeć tomu uzroka, za čudo prinuždeni su „s osobitim naglaskom očitovati, da je kazneni postupak proti tatom i ubojicam glavni uzrok narušenoj javnoj sigurnosti našega imetka.“ Gradjani pakrački drže, da je „vrlo lahko“ humanitarne i filantropske zakone stvoriti; da je sudcu lahko nezavisno suditi, da njegov imetak neće nitko ukrasti, kao što ostalih gradjana „privredjujućih“; da za sadanji naraštaj nije ovaj postupak prikladan; da manjkaju „batine“, da bi se sada postojeći kaz. postupak imao ne samoga zločinca radi, kojeg nepoboljša (sic!) zabaciti, već i stoga, što isti demoralizira jedan dio pučanstva, jer da tat ili ubojica nakon kratkodobnog iztražnog zatvora do konačne razprave t. j. do konačne osude živi na slobodi, čim još pogibeljniji postaje svomu susjedu itd. Molitelji mole preuzv. g. bana, da sazove povjerenstvo enkvetno, u kojem bi imali sudjelovati i izkusni na ladanju stanujući muževi, i da mu naloži, da promieni „sadanji postupak proti zločincem“ i izradi osnovu zakona, koja bi bolje odgovarala stepenu naobraženja našega naroda.“

Priobćujemo sadržaj ove molbenice kao živi primjer, što sve mogu i pismeni ljudi staviti na papir, a da i negovorimo o bluduji nepismenih. Bilo bi posve suvišno pred pravničkim svietom pobijati sadržaj ove molbenice, žalimo samo čestite gradjane pakračke, da su valjda nehotice pali u ruke sastavitelju molbe, koji nepojmi onoga što je napisao. Zar zbilja u pakračkoj podžupaniji kaz. postupnik uzgaja tatove i razbojnike? A tko ih uzgaja u Ugarskoj, Srbiji, Francezkoj i Njemačkoj, gdje neimaju našega postupnika?

— † Dr. Janez Bleiweis. Dne 29. studenoga preminuo je u Ljubljani „otac slovenskoga naroda“ dr. Janes Bleiweis. Rodjen 19. studenoga 1808 u Kranju navršio je dični starac 73. god. trudna, dobru domovine i naroda posvećenoga života. Bijaše iskren prijatelj hrvatskomu narodu, a što je bio slovenskomu, bolje nego folianti pisani svjedoči toli častni predikat „otac slovenskoga naroda.“ Vječna mu spomen.

Književnost. Südslavische Revue. Vierteljahrschrift herausgegeben von dr. Ivan v. Bojničić, Conservator-Adjunkt des kroatischen Nationalmuseums. Počam od nove godine izlazit će ovaj časopis četiri puta na godinu: 15. siečnja, 15. travnja, 15. srpnja i 15. listopada u svezcih, obsizućih najmanje 5 štampanih tabaka. „Südslavische Revue“ trudit će se, da predoči „obsežnu sliku ne samo literarnoga i znanstvenoga nego i ukupnoga duševnoga i javnoga života jugoslavenskih naroda“, te će vjerno bilježiti mnenja inozemstva o Jugoslavenih. — Ciena na godinu 4 for.

Imenovanja. Franjo Vidmar imenovan je prislušnikom; August Radinić pravnim vježbenikom kod kot suda u Brodu n. S.

Umirovljen je Vinko Rubelli pl. Sturmfest, viećnik krajiškoga odsjeka stola sedmorice.

Natječaj. Ima se popuniti mjesto mjestnoga sudca u Zagrebu. Plaća 1200 for. na godinu. Molbenice gradskomu poglavarstvu.

Stečaji. Akadem. lit. družtvo „Hrvatski dom“. — Kr. sudb. stol zagrebački. — Z. i m. upr. im. odvjet. M. Daubach, zam. odvjet. dr. I. Zahar. — R. pr. 28. veljače 1882.

Digitized by Google

Ocjena načela i postupka u obće u kaznenih postupnicih od 29. srpnja 1853 i od 17. svibnja 1875.

(Konac.)

Tečajem predizvida, iztrage ili postupka sliedećega nakon predane obtužnice može svatko, tko je povriedjen stanovitom odredbom ili zatezanjem sudca iztražitelja tražiti rješitbu suda, a posebni liekovi glede toga na banski stol dopušteni su samo u slučajevih normiranih u §. 105 k. p., (kad se naime odlukom sudca iztražitelja izključuju pojedine stvari kaznene iz kaznenog postupka, koji bi se zajednički voditi imao, ili kad se njim odredjuje ili dokida zatvor, ili kad se tiče količine osigurnine, nadalje proti odlukam, kojimi se izriče, da se ili odbija predlog na povedenje iztrage ili povedena obustavlja) i to u roku od 3 dana, odkad se je zaključak obznanio.

Nu ni ove pritužbe neimaju odgodne moći van u slučaju §. 188 k. p. (naime pritužba drž. odvjetnika proti zaključku suda, kojim se odredjena uza iztražna uz danu sigurnost ili bez sigurnosti ukida, ako je ta prijavljena odmah, kako se proglas· odnosni zaključak i ako se izvede najkašnje za 3 dana).

Obtužbeni štadij sveden je u kaznenom post. od g. 1875 na pravu mjeru, te se temelji podpuno na načelu obtužbenom. Obtužbu bo podiže drž. odvjetnik odnosno privatni tužitelj, a u stanovitih slučajevih učestnik subsidiarno; proti obtužbi pristoji stranki jedino pravo prigovora na banski stol, koji je u tom i radi uglednijeg sbora sudaca pa i stoga bolji od suda prve molbe, da okrivljeni nebude kod konačnog prosudjivanja imao donekle pristrani pred sobom sud, koji bi naime obtužbu drž. odvjetničtva potvrdio, i tim već neku predhodnu presudu izrekao. Tim je znatno uskoren obtužbeni štadij i omogućeno, da se što prije može pristupiti glavnoj razpravi.

Digitized by Google

Po ovom dakle postupku nestavlja sud pod obtužbu i odnosno neizdaje obtužbene odluke uvjek, već samo onda, kad to stranka usljed prigovora, podnešenih proti obtužnici drž. odvjetničtva, zahtjeva, pa i tad samo banski stol, koji pri tom može izreći, da tužbi mjesta neima te postupak obustaviti, ili potvrditi obtužbu, a i vratiti ju predbježno na popunu (§. 202—205). Proti odluci banskoga stola, izdanoj na prigovore može se podnieti žaoba ništovna na kr. stol sedmorice samo s razloga, ustanovljenih u §. 207, usljed česa može najviši sud, ako postoji koji od ništovnih razloga, odluku banskog stola ukinuti i odrediti, da se postupak prema potrebi popravi. Tim dakle, što sudovi neodlučuju uvjek ob obtužbi, može se i prediztraga sama laglje ograničiti samo na najnuždnije izvide.

Glavni ipak probitak k. p. od g. 1875 stoji u tom, što je u njem ustmenost na račun pismenosti znatno razširena, što se najbolje vidi odatle, jer je središte svake kaznene parnice umjesto u prediztragu postavljeno u ustmenu glavnu razpravu, koju sav predhodni postupak samo pripraviti ima, i koja je u zakonu veoma točno precizovana te štićena ništovnimi žaobami, ako se povriedi koja propisana točka postupka.

Kaz. postup. od g. 1875 ima naprama onomu od g. 1853 gledeć na glavnu razpravu nekih osebina, koje se pokazuju u tom, da se svjedoci pravilno zaprisižu prije preslušanja (§. 238) izuzev slučaj, da se uz samu glavnu razpravu pozovu (§ 245) i (izuzev §. 238 poslj. alin.) osobe, koje svjedoče, makar im i pripada blagodat ne svjedočiti (§. 143 i 144 k. p.); ove se moraju zapriseći, ako svjedočiti žele, jer za to neima iznimke u zakonu. Tužitelj i obtuženik mogu odustati od kojeg dokazala i za same razprave, nu i to samo onda, ako na to privoli stranka protivna (§. 237 posl. al.). Zapisnici o saslušanju suokrivljenika i svjedoka, zatim mnenja vještaka mogu se pročitati jedino u slučajevih sadržanih u §. 243 k. p. (što je donekle bilo i po k. p. od g. 1853); tužitelj neima činiti stanovita predloga ob odmjeri kazne u granicah zakonite stavke kaznene (§. 246); okrivljenika, koji na obtužnicu odgovori izjavom, da nije kriv, nije slobodno siliti, da odgovara na dalnja pitanja (§. 236 pred-

Digitized by Google

posljednja al.); imenik svjedoka i vještaka, koje bi s nova pozvati trebalo, imade se (§. 213) protivnoj stranci priobćiti najkašnje za 3 dana prije glavne razprave, inače se te osobe neće moći bez privole protustranke preslušati (dakako bez povriede prava u tom predsjedniku razprave podieljenoga §. 245); glede pozivanja i saslušanja svjedoka, podčinjena sudbenosti vojničkoj vriede ustanove postojeće za svjedoke (§. 214); glavna razprava može iznimice biti držana i u sjedištu kot. suda, u kojem je djelo počinjeno (§. 212); ako se obtuženik pri glavnoj razpravi okrivljuje još kojim drugim činom, izim onoga, s bog kojega je obtužen, može sud protegnuti razpravu i osudu i na taj čin uz uvjete sadržane u §. 257; kod sastavka zapisnika napominju se odgovori obtuženika i kazivanja svjedoka ili vještaka samo onda, ako mienjaju ili štogod dodavaju kazivanju, uvrštenomu u spise, ili ako su te osobe prvi put saslušane; posebitost napokon sadržaje i §. 273 i 274 k. p. (dogodjaji uzgredni).

Slobodno uvjerenje suda kod prosudjivanja nakon glavne razprave zajamčeno je ustanovom §. 249 poslj. al., i tim je u postupku od g. 1875 prihvaćeno veoma važno načelo, od kojeg se može očekivati najbolji uspjeh, dakako uz sudce posve dorasle svomu velikomu zvanju; napose pako tom ustanovom postaje mogućim, da se sudi više zločinaca, i tim zakonu i pravdi zadovolji prije nego je moguće sa gore navedenih razloga po k. p. od g. 1853.

Po kaz. post. od g. 1875 nedopušta se priziv proti osudam glede krivnje, nego samo ništovna žaoba s razloga navedenih u §. 277 i to na kr. stol sedmorice kao sud kasacioni, a samo proti osudi glede kazne i privatopravnih zahtjeva dopušta se priziv na kr. banski stol (§. 279) i to svigdje u roku od 3 dana iza kako je osuda proglašena.

Moglo bi se na prvi mah reći, da je to veliki nedostatak, što se nedopušta priziv proti osudi s bog krivnje, uzev da je ipak moguće, da prva molba izreče u tom pogledu nepravednu osudu osobito na štetu obtuženika.

Nu taj nedostatak inače je dovoljno u zakonu nadomješten, a

Digitized by Google

osim toga uz teoriju slobodnog uvjerenja nebi se priziv uspješno ni upotrebiti mogao, kako ću odmah razložiti.[1]

Pošto se material za osudu po k. p. od god. 1875 crpi na temelju ustmene glavne razprave, dakle na temelju ustmenosti i neposrednosti, te nemože višemu sudu, pred kojim se ista razprava neponavlja, više isti materijal za prosudjivanje predležati, stoga bi mogao biti material za sudjenje višjem sudu manjkav. A predpostaviti se mora barem to, da viši sudac mora istom jasnoćom i temeljitošću upoznati faktično stanje, kao i prva molba, za koju bi imao onaj biti korektivom. Zapisnik bo o konačnoj razpravi nemože nikada nadomjestiti neposrednosti i ustmenosti razprave, zato je višemu sudu veoma težko u takovu slučaju izreći, da li je niži sud na temelju te neposrednoti i ustmenosti crpio krivo uvjerenje o krivnji. Čim bi pako imao viši sudac samo na temelju predloženog pismenog materijala rješitbu izreći, tad bi se cielo pitanje kretalo oko toga, da li je izreka suda razgovjetna, podpuna, neprotuslovna itd., a za to nije nuždno potreban priziv, jer se taj nedostatak može posve dobro odstraniti i ništovnom žaobom, kakovu u istinu sadržaje §. 277 točka 5 k. p. od g. 1875.

Da bude pako materijal za prosudjenje kod više molbe iole jednak materijalu prve molbe, i da u obće temeljito uzmogne viša molba usljed priziva in merito suditi, morala bi se kod višeg suda ponoviti ustmena razprava. Nu i u tom slučaju nebi ponovljena razprava bila ista kao ona u prvoj molbi vodjena, jer bi se lahko moglo dogoditi, da medju tim nestane ovoga ili onoga svjedoka, ili da se svjedok nebi više onako, ili se točno sjećao koje okolnosti, ili bi u obće stranke lahko drugačije govorile nego li kod prve molbe; pa bi u takovu slučaju prizivni sud izrekao novu rješitbu na temelju pred njim vodjene ustmene razprave, koja ipak, strogo uzev, i nebi bila rješitba ob osnovanosti ili neosnovanosti prvomolbene osude. Za koliko umnožali bi se tim poslovi prizivnoga sudišta, koliki nastali troškovi,

[1] Sravni glede toga obširne gore navedene motive strana 59—77. I po bosansko-hercegovačkom k. p. dopušten je priziv samo proti izreki o kazni i radi rješitbe o privato-pravnih zahtjevih, a ne i glede krivnje (§. 253).

Digitized by Google

kolike neprilike za stranke i svjedoke, koji bi više puta morali zapustiv vlastiti posao, putovati u daleko sjelo prizivnoga suda. Ako bi se pako prizivnom sudu na volju dalo, da može samo dielomice razpravu pred sobom ponoviti, naime saslušav samo one osobe, koje mu se hoće, tad bi osim gore spomenutih nepodobština nastala i ta, da bi viši sudac, neimajuć za to stalnih propisa, bio u niekoj dvojbi, koga da sve na razpravu pozove, pak bi se tako moglo dogoditi, da se već odredjena razprava radi saslušanja kojeg svjedoka — koje saslušanje pokazalo se nuždnim na samoj razpravi — i opet odgodi, čim se jamačno nebi pospješila hitrina postupka. Nipošto pako nebi se smielo dopustiti, da prizivni sud in merito sudi na temelju samih akta, nepreslušav ni okrivljenog, ni svjedoke ni vještake; jer bi tu manjkala objektivna podloga za sudjenje; napram jednomu mnenju i uvjerenju stojalo bi drugo mnenje i uvjerenje, jedno dakako crpljeno od sbora izkusnijega i uglednijega, ali na temelju mrtvih akta; drugo crpljeno po doduše manje uglednom i izkusnom sboru, ali na temelju neposrednog utiska pred njim razvijajućih se činjenica. A napokon zar nemože o krivnji jednako valjano suditi sud prve kao i druge molbe; osobito gdje je jamstvo, da u prosudjivanju čina neće i viša molba, inimi poslovi preobterećena, takodjer pogriešiti? Pa nadalje, kako da bude uvjerenje, taj neopredieljeni faktor, uspješna kontrola nad isto takovim faktorom naime uvjerenjem? Napose mogla bi kod toga, da naime višji sud in merito sudi samo na temelju akta, lahko i ta anomalija nastati, da bi okrivljenika, u prvoj molbi proglašena nevinim, prizivna molba, i n e s a s l u š a v ga, odsudila.

Nu kad se prizivnoj molbi nebi dalo pravo, da ona sama može meritorne osude izreći, možda bi joj se ipak s uspjehom moglo dati pravo, da prvu osudu ukine i odredi iznovičnu razpravu ter iznovično riešenje u prvoj molbi. Ali i za to bi manjkala prizivnom sudu objektivna podloga, a osim toga nebi ni ponovljena kod prve molbe razprava uvjek, s gore jur spomenutih razloga — izpala onako kao prva, usljed česa bi se sudci prve molbe lasno našli u neizvjestnosti, bi li ostali ili odstupili od prije izrečenoga merituma.

Digitized by Google

Nadalje valja naglasiti i to, da osude, čim se manje mogu mienjati, tim dobivaju veću stalnost a kroz to i veći ugled; k tomu neprizivost osuda sili nuždno sud prve molbe na najveću pomnju u glavnoj razpravi, jer kad prvi sudac znade, da nad njim stoji druga molba, koja može izreći rješitbu o krivnji, neradi pod onolikim pritiskom odgovornosti kao onda, kad znade, da proti njegovoj osudi u ovom pravcu neima dalnjega lieka. Usljed priziva prenielo bi se nadalje težište postupka uzprkos ustmene glavne razprave nuždno u prediztragu, koju bi tada svaki sudac iztražitelj nastojao što podpunije izvesti, pa koja bi se tim na uštrb brzine postupka i na uštrb okrivljenoga produžila.

Osim toga, uvedenje priziva nuždno bi prouzrokovalo treću molbu; jer u svakom postupku mogu osim pogriešaka u meritornoj rješitbi nastati i ništine u postupku, kojih riešenje moralo bi se već radi jednoličnosti rukovanja postupka prepustiti najvišem sudu, jer prizivna molba nemože već i stoga biti tako spretna i uspješna, što riešavajuć može i sama počiniti novih niština. Pa kolikogod bi se prepustilo prizivnoj molbi, da ona sudi samo o krivnji, nebi se moglo izbjeći, da ona ne sudi ujedno i o formalnih nedostatcih u prizivu iztaknutih, a proti takovoj rješitbi morala bi glede niština s razloga gore već navedenoga, naime radi kontrole jednoličnosti postupka, obstojati još i kontrola najvišeg suda; tako bi se pitanje o niština dva puta umjesto jedan put razpravljalo, a tim i dovršenje kaznene parnice zavlačilo tim više, što bi se sbog osude ukinute sa formalnih nedostataka razprava morala ukinuti, ter osuda s nova izreći, a u tom slučaju mogli bi se upotriebiti opet novi pravni liekovi.

A inače, čim bi se dopustio priziv samo na drugu molbu, nastala bi usljed mogućih tu različitih osuda prve i druge molbe, opreka u rješitbah, a s bog te morala bi se urediti — barem bi to javno mnienje pravom zahtjevalo — treća revidirajuća molba.

Mnogi su zagovarali misao, da se dozvoli priziv glede krivnje barem ad reformationem in melius, kad bi naime osuda prve molbe bila po osudjenoga nepravedna, te bi u takovu slučaju

Digitized by Google

prizivni sud bio vlastan osudu prve molbe ukinuti, ter prvomu sudu naložiti, da s nova izrekne rješitbu. Nu tim bi stradalo načelo jednakosti stranaka u kaz. postup., a uvela bi se upravo nepravda tim, što bi se samo osudjenomu a ne ujedno i javnomu tužitelju dao pravni liek, a ipak imadu država i red pravni, zastupani po drž. odvjetničtvu isto onako pravo na zaštitu suda, kao i osudjenik.

Iz svega što je navedeno do sada jasno biva, da čim odpadne dokazna teorija, pada s njom i pravo priziva, odnosno previda proti osudam s bog krivnje. Nu tada nastaje potreba, da se ipak inimi važnimi ustanovami ovo pravo priziva u postupku nadomjesti, za da ipak bude lieka i proti neosnovanim u meritumu osudam, jer bi inače velika praznina nastala kod vrlo važne partije postupka. Nu po mom mnjenju k. p. od g. 1875 izpunio je i tu prazninu vrlo važnimi odredbami. Ovaj zakon, kao što u obće, pomno pazi na točnost forme, nastoji ovu (formu) zaštiti podpuno izdašnimi ništovnimi žalbami na kasacioni sud, kojimi se može stranka radi povrieda forme, radi kriva shvaćanja zakona itd. uspješno poslužiti (§. 277 i 278). Osobito je tu važna ustanova §. 277 točka 5, po kojoj se ništovna žaoba može podnieti, ako je izreka suda ob odlučnih učinih nerazgovjetna, nepodpuna, ili ako je sama sobom u protuslovju, ako za takovu izreku nije navedeno nikakovih razloga ili ako su navedeni razlozi očito neosnovani itd.

Potonja žaoba ništovna je nedvojbeno surogat priziva, ter vrlo izdašno sredstvo u rukuh kasacionoga suda, kad opazi, da sudovi nepostupaju dovoljnom pomnjom i savjestnošću kod izricanja osuda, te da nisu pravednu prema okolnostim izreku izrekli. I osim ove postoji još jedna osobito važna ustanova §. 303, koja dopušta sudu kasacionomu, da može, ako se kâd pokaže osnovana sumnja ob istinitosti čina, uzetih za podlogu osudi, na korist osudjenika izvanrednim putem i nemorajuć se držati uvjeta postojećih za obnovu kaz. postup., osudu ukinuti i iznovičnu razpravu odrediti, ili u stanovitih slučajevih i sam osudu preinačiti, jer se napokon i bez iznovične razprave može ustanoviti, da stanoviti predloženi materijal nije do-

Digitized by Google

voljan, da se štogod može osuditi. Važna je takodjer u tom pogledu posljednja alineja §. 284 i §. 286 k. p., ovaj potonji osobito govori u prilog osudjeniku. Postupak pri žaobah ništovnih, gdje se one pred kasacionim sudom ili u sjednici nejavnoj (§. 282) ili u javnoj razpravi (§§. 283—287) riešavaju bud tako, da kr. stol sedmorice u samoj stvari izriče presudu, bud da prvomolbenu osudu dokine i odredi iznovičnu razpravu, normiran je potanko u §§. 280—288, te je napose sud prve molbe, kojemu je stvar za iznovično riešenje povraćena, vezan na pravno mnenje, koga se je držao stol sedmorice (§. 288). Ako se osim priziva, koji razpravlja banski stol, posluži jedna ili druga stranka žalbom ništovnom, tada odlučuje stol sedmorice poslje riešene žalbe ništovne takodjer i o prizivu, nu svagda u sjednici nejavnoj (§. 291).

Ustanove zakona ob obnovi k. p. od g. 1875 jesu podpunije od onih, što ih ob istom predmetu sadržaje k. p. g. 1853; jer onaj luči posve valjano pravu obnovu od neprave. O nepravoj obnovi k. p. govore §§. 304 i 305, naime da se u stanovih slučajevih kazneni postupak može povesti ili nastaviti i nezavisno ob uvjetu i formalnosti tako zvane prave obnove, propisane u §§. 293—302 k. p., koje su ustanove osobito precizne. Ustanove o presudah kaznenoga suda o privatopravnih tražbinah (glava 14) i ustanove o troškovih k. p. (glava 15), zatim partija u postupku priekoga suda, nerazliknju se bitno od ustanova o tom u k. p. od g. 1853 sadržanih.

Postupak proti nepoznatim i odsutnim i to tečajem iztrage, i po dovršenoj iztrazi, zatim postupak radi ogluhe proti odsutnim ustanovljen je precizno u 17. glavi §§. 353—369. Ovrha smrtne kazni (§§. 344 i 345) udešena je više prema zahtjevom humanitarnim, nego li to čini k. p. od g. 1853. Posebitost neku sadržaje i §. 305, radeći o povrati u prijašnje stanje s bog izteklih rokova za prijavu pravnoga lieka proti osudi, čim je dana mogućnost, da se vrlo važna prava nežrtvuju nepovoljnom slučaju i formalnom ograničenju.

Glede izvršbe kazne slobode, kao i u obće u prilog okrivljenoga, razlazi se u k. p. od g. 1875 vrlo važnih odredaba. Ob

Digitized by Google

osobnoj slobodi[1] govore §§. 180 i 181 (osobito poslednja alineja ograničuje t. z. koluzionalni zatvor) 168, 169 i §. 82 osobito poslednja alineja, zatim ustanova §. 171, po kojoj je zatvor obligatan samo kod zločina kažnjiva smrću ili težkom tamnicom od barem deset godina. Gornje ustanove ograničuju osobnu slobodu, to najsvetije blago svakog čovjeka, samo u najnuždnijih slučajevih, odnosno uvadjaju u prilog okrivljenog znatne modifikacije. Blagodat je za okrivljena, da se već u prediztrazi može služiti braniteljem[2] (§. 46); koristno je zanj ujednostručenje iztražnoga stadija (§§. 82, 84 i 85, pri čemu i jednostavnost kod sastavljanja zapisnika §. 95). Važna je za okrivljena ustanova, da se, gdje sjede četiri odnosno šest sudaca, kraj razpolovljenih glasova mora stvoriti zaključak po okrivljena povoljniji (§. 19). a kod smrtne osude da se zahtjeva jednoglasni zaključak sudaca (§. 252), i da je broj sudaca povećan naprama k. p. od g. 1853 naime 4 i 6 sudaca; nadalje što se početkom svake godine za cielu godinu uredjuju kod svakoga sudb. stola stalni senati (§. 14), po čem odredjaj suda nezavisi o slučaju niti ob uplivu, kadšto možda za okrivljena nepovoljnom; zatim blagost postupka kod preslušanja okrivljenog u prediztrazi (§. 194); da je u prediztrazi disciplinarna vlast sudcu iztražitelju ograničena (§. 99 k. p.); da kod očevida može uvjek okrivljenikov branitelj prisustvovati, a i okrivljenik, ako neima proti tomu važnih razloga (§. 117); da su propisi o prediztrazi u svem vrlo točno ustanovljeni. A imade dosta još i drugih ustanova u novom k. p., koji, koliko moguće, idu u prilog okrivljenomu kao što je i cieli postupak, idući za tim, da se kaznena parnica točno, ali ipak što prije rieši, (kako je to već gori iztaknuto), udešen tako, da se proti okrivljenom nepostupa p r e r a n o, n e s u v i š n o a ipak sigurno i uz dovoljne opreze, da se neosujeti uspjeh kaznene iztrage. Kod prekršaja nije po k. p. od g. 1875 provedeno načelo obtužbeno, kao kod zločina i prestu-

[1] Sravni gore spomenute motive, strana 31—35.

[2] Okrivljenikom u Englezkoj i sjevernoj Americi, gdje je i prediztraga već javna, dopušten je uvjek branitelj i obćenje njegovo s obtuženim je posve slobodno. Francezki kaz. post. nasuprot zabranjuje obrani svaki upliv do svršetka prediztrage.

Digitized by Google

paka, već je usvojen neki mješoviti sustav, naime da se kazneni progon povadja na tužbu ovlaštene osobe, a započeti se tada kod ureda radi progonivih prekršaja ureda radi nastavlja i dovršuje. Po §. 390 k. p. progoni se prekršaj na prijavu javne oblasti, na zahtjev oštećenika, na zahtjev one osobe, koja je po kaz. zak. ovlaštena tražiti progon prekršaja, koji nije ureda radi kaznjiv. Po tom se u slučaju, kada oštećenik kod ureda radi progonivog prekršaja na odredjeno ročište nedodje ili inače odustaje od prijave, ipak progon bez obzira na to po sudu nastavlja[1]; kao što se isti progon s druge strane bez ovlaštena po §. 390 k. p. tužitelja, ureda radi, naime u koliko bi sud to doznao, ipak započeti nemože.[2] Napose neima kod kot. sudova ni institucije drž. odvjetničtva. Iznimice dakako može i u prekršajih drž. odvjetničtvo biti tužitelj, osobito ako je oštećenik država i pravni red, zatim ako drž. odvjet. po §. 34 k. p. mjesto privatnog tužitelja progon preduzme. U ostalom okolnost, da naime neima kod kot. sudova drž. odvjetničtva napokon nije od znatne štete za kazneno pravosudje, ma da tim donekle i trpi akuzatorno načelo, jer bi napokon u nas težko bilo (? Ured.) naći kod inokosnih sudova sposobnih za drž. odvjetničtvo funkcionara, pa ako bi se i našli, navalio bi se uredjenjem istih zemlji znatan teret, koji ona, imajuć toliko prekih potreba, barma za sada, nebi lasno mogla nositi.

Sam postupak u prekršajih obavlja se redovito bez predhodnih izvida i uvjek bez posebne obtužbe (§. 392) u ustmenoj glavnoj razpravi sumarno (§. 404) i uz jednostavnije forme nego li su one kod zločina i prestupaka, uz to da kod konačnog rie-

---

[1] Sravni o tom „Mjesečnik“ od god. 1879 strana 490 i slied., u kojem se zastupa, prem bez dovoljno na zakonu osnovana razloga, mnenje protivno ovomu gore iztaknutomu, te koje polazi sa stanovišta, kao da je i u prekršajih posvema provedeno obtužbeno načelo. Nasuprot rješitba kr. banskoga stola od 20. studeooga 1878 br. 12417 — ter razprava sadržana u „Mjesečniku“ g. 1880 strana 286 i slj. zastupaju pravo mnenje, koje je i na zakonu posve osnovano, i koje mnenje i moja malenkost zastupa.

[2] S toga su posvema temeljite dvie rješitbe kr. banskoga stola od 7. svibnja 1879 broj 5086 i 5087 (sadržane u „Mjesečniku“ g. 1880 strana 287), koje su ukinule povedeni po jednom kot. sudu ureda radi postupak proti obć. činovniku radi prekršaja §. 320 sl. f. k. z., jer nije bilo ovlaštena tužitelja, i naložile kot. sudu, da priobći spise drž. odvjetničtvu za eventualni progon.

Digitized by Google

šavanja sudjeljuju i prisežnici, i da se osuda nakon razprave izriče po slobodnom uvjerenju suda. Proti presudi može ovlaštena na to osoba uložiti priziv poradi postojećih razloga ništovnih, poradi izreke o kazni i poradi privato-pravnih tražbina (§. 412 do 418). Napose je važna tu ustanova §. 416 točka 2, po kojoj se i iz razloga ništine §. 277 točka 5 može priziv uložiti, koja je ustanova donekle surogat priziva proti rješitbi o krivnji. Priziv taj ulaže se u roku od 3 dana iza proglašene osude; a ako obtuženi nije prisutan bio kod proglašenja osude, tada u roku od 3 dana, iza kako je obaviešten ob osudi (§. 414). Pošto neima u zakonu nikakove posebne ustanove za drž. odvjetničtvo, moglo bi se misliti, da i ono može takav priziv uložiti samo u roku od 3 dana iza proglašenja osude — koju okolnost osobito utvrdjuje beziznimna, kako se čini, ustanova §. 414 k. p. Nu po mojem nemjerodavnom mnenju ipak to nevalja beziznimno, već pošto ima zaoto posebnih ustanova izvan k. p., koje istim derogirane nisu (sravni čl. II. zakona ob uvedenju k. p. od g. 1875), može i drž. odvjetnik, u slučaju da je uztražio prije proglašenja osude kod kot. suda priobćenje iste, nakon proglašenja, uložiti takav priziv za tri dana, iza kako mu dotična osuda priobćena bude (§. 41 nap. za kaz. sudove od 6 lipnja 1854 i min. odpis 6. svibnja 1856).[1]

Da se zametnuti kod kot. suda postupak i inače, a ne samo osudom i nakon predhodne razprave, koja se nemora beziznimno uvjek odrediti, dovršiti može, naime obustavnim zaključkom,[2] o tom neima dvojbe gledeć na §. 391 i §. 100 k. p. Osobito valja ovo u slučajevih, kada neima objektivnog učina, ter bi se i razprava uzalud odredjivala, te svjedoci i stranke uzaluda pred sud pozivale, ili ako privatni tužitelj na odredjeno usljed njegove

[1] Sravni o tom „Mjesečnik“ g. 1881 strana 217 i sl. strana 376 i sl. i 419 i slied.

[2] Sravni o tom i rješitbu najvišega austr. sudišta od 10. svibnja 1875 br. 2601. Slučaj je sljedeći: Funkcionar c. kr. drž. odvjetničtva predložio je kot sudu, da se kazneno progoni stanovita osoba, na što je dotični kot. sud odlukom radi pomanjkanja obilježja kažnjiva čina uzkratio kazneni progon, što je i vrhovni sud naproti nazoru c kr. zemalj. kao prizivnog suda onom rješitbom odobrio.

Digitized by Google

prijave roćište nedodje, ter se po §. 34 poslj. al. mora smatrati, da je od tužbe odustao. Proti takovoj obustavnoj odluci pristoji stranci povriedjenoj pravo pritužbe na kr. banski stol (an. §. 105).

Glede institucije sudbenih prisežnika moram izjaviti, da ju nedržim shodnom za odnošaje naše zemlje, a napose u obstojavšoj Krajini, jer se nebi nikako mogao naći kod svakoga kot. suda dovoljan broj za to zvanje sposobnih prisežnika, i jer je zaista sudbeni sbor, sastavljen od skroz raznovrstnih elemenata, koji ipak o svem jednako suditi imade, već sam po sebi svrsi neshodan, ter može lasno do nepodobština i nezgrapnih upravo osuda voditi, što nemože biti na korist kaznenom pravosudju. Pak pošto držim, da i onako za uvedenje porote,[1] za koju bi se prisežnici ovom inštitucijom donekle usposobili, za naše odnošaje još nije nadošlo vrieme, to je ista inštitucija, ako

---

[1] Sravni o tom „Mjesečnik g. 1877 strana 197 i sl., i moju razpravu o tom u „Mjesečniku“ g. 1881 br, 6 razdjel A. i B. O toj inštituciji prisežnika reko je dr. Glaser kod razprave kaz. postupnika u odnosnom odboru austr. carevinskog vieća (Sravni dr. Mengers Handbuch I. Band I. Hälfte strana 103):

„Kod porote učeni sudcí i porotnici imadu odjeljeni djelokrug, ovdje pako (naime kod prisežnika) su oba djelovanja spojena, i to spojenje je opasno, jer moraju prisežnici nuždno da budu podučeni od pravu vještih sudaca, ter bi često i nerazumiv razprave sudaca glasovati morali. Osim toga će vrlo često prisežnici u užem odnošaju naprama okrivljenomu stajati, jer se samo iz malena kruga uzimlju, i osim toga nije njihov položaj naprama sudu posve nepristran, jer stoje pod njegovom sudbenošću, a težko je u mnogih okolicah naći naobražene prisežnike, a i privatni odnošaji prisežnika naprama pučanstvu mogu mnogu zaprieku praviti itd.“

Drugi jedan protivnik prisežnika reče (sravni spomenuto djelo str. 104): „Uvedenje prisežnika moglo bi samo tada koristiti, ako se tako brižno udesi, da sudjelovanje kod pravosudja na to zvanim osobam nebude znatnim teretom, u kojem se pogledu radja osobito bojazan za manja mjesta. A i odstranjenje priziva proti osudam prisežnih sudova (koji su razlog osobito zagovarali pristaše te institucije), jest veoma opasno, jer u maljušnih odnošajih dobiva pristranost i malodušje mnogo temelja, i stoga nedaje velikog umirenja, ako se u takove ruke postavi jedna grana pravosudja.“ Ini opet votant dodao je sljedeće: „mnogo imade razprava u prekršajih a s time je i prisežnikom teret veći, a i ta bi institucija osim toga u zemlji sa mješovitim pučanstvom vrlo velikih težkoća pravila.“ Konačno je odbor austr. carevinskog vieća od g. 1869 tu instituciju zabacio s razloga, jer da sudjelovanje tako raznolikih faktora za jedinstvenu sudbenu rješitbu o krivnji i kazni nemože koristno djelovati, nepružajuć garancije kao porotni sud.

Digitized by Google

i ne baš štetonosna, a ono barem suvišna, zadajuća i prisežnikom troška i dangube, a sudu više zaostataka usljed prouzročenih njihovom krivnjom čestih odgoda. Ako se je njom i hotio pokopati nedostatak bezprizivosti kot. sudova, glede osude krivnje, ipak ona ostaje krpom, pa ako si je srodni institut takozvanih „sofa“ u Njemačkoj znatan glas steko, za naše odnošaje ipak nije nuždan tim manje, što se napokon pomanjkanje priziva proti osudi krivnje nadomještuje ako i ne posve, ustanovom §. 416 točka 2 kao što sam gori iztaknuo. A osim toga, ako se osjeća prava potreba, da se uvede mogućnost priziva i proti osudi krivnje u prekršajih, koje su takodjer često od velike važnosti za osobu okrivljenoga, njegov glas itd. tad se može posve lasno uvesti vrlo shodna institucija austrijskog k. p. od g. 1873, da naime sudb. stolovi budu prizivni sudovi proti osudam krivnje kot. sudova.

O valjanosti i vriednosti k. p. od g. 1875 u obće kazati mi je i to, da je on donekle recepcija austrijskog k. p. od g. 1873 na kojem su radili od g. 1861 do 1873 prvi kapaciteti, i kojega vriednost jest obće priznata. Nedostakak je našega post. od g. 1875, što nije uveo mogućnost ništovne žaobe na obranu zakona, kao što ju poznaje austr. k. p. od g. 1873, jer bi se tim najlaglje i najuspješnije eventualne pogrješke sudova, drž. odvj. itd. na nadležnom mjestu pretresle, što bi moglo biti direktivom za buduće slučajeve.

Kaz. p. od g. 1875 prigovara se sa mnogih strana, da namiće silnih troškova. Ja neimam podataka u ruci, iz kojih bi se moglo znati i razabrati, da li je i za koliko skuplji od k. k. g. 1853, a bez takovih podataka neda se ništa stalna i izviestna uztvrditi. Nu moguće je, da je trošak veći, jer se drži više glavnih razprava i u onih predmetih, u kojih je po k. p. od g. 1853 obustava bila, ali tim ima više okrivljenih i tim ih se više sudi; nešto veći trošak je nuždan posljedak točnijega pravosudja. Naročito ističe se to kao velik trošak, što svi svjedoci, vještaci itd. moraju redovito doći na glavnu razpravu u sjedište sudb. stola. To je istina, ali zar to nebiva i po k. p. od g. 1853 ako je iole važniji svjedok, ili ako ga okrivljeni

Digitized by Google

izrično navede prije (§. 220 k. p.), ili uz samu glavnu razpravu, moleći da se presluša? Pa osim toga i oni svjedoci, koji nemoraju doći na glavnu razpravu, preslušavaju se po k. p. od g. 1853 u prediztrazi, što takodjer iziskuje troška, s tom samo razlikom, da su često i po više puta preslušani kod kot. suda, sudb. stola i u konačnoj razpravi. U ostalom svjedok, kojega izpovjed nije od važnosti nemora se uvjek pozvati — ni po kaz. postupku od g. 1875, na glavnu razpravu, pa ni onda ako bi upravo koja stranka i zahtjevala (§. 216 k. p.). Po tom držim, da i taj prigovor nije osnovan (Neosnovan baš nije, ali nemože biti odlučan, kada se radi ob uvedbi ovoga ili onoga postupnika. Ured.), a ako ima osnovanosti neke, naime ako je izbilja k. p. od g. 1875 napram onomu od g. 1853 skuplji — to je stoga, jer se po prvijem obdržava više glavnih razprava. U ostalom, ako se sudb. stolovi zgodno arondiraju, da nebudu naime imali prevelika obsega, umanjit će se i troškovi, kao što će se umanjivati jedino u onoj mjeri, čim bude više moguće i bez prediztraga riešavati kaznene prijave. Pa konačno, ako se za točniji postupak i koja svotica više žrtvuje, sigurno neće biti neplodno bačena!

Kad se sve do sada navedeno uvaži, mora se priznati, da je k. p. od g. 1875 usvojio sva načela, koja teorija u današnjem k. p. zahtjeva (? Ured.), da je isti znamenito bolji od postupovnika g. 1853. Dakako novi k. p. postavlja težište svega u prve instancije, gdjeno se predpostavljaju izvrstni drž. odvjetnici, veoma savjestni i savršeni sudci, te svećenici pravde, a koriste dakako mnogo i vrstni hranitelji. Nu ako svega toga i neima odmah, kako bi se želilo, dužnost je nadležnih faktora, da nastoje te manjke po mogućnosti odstraniti, a napokon je i to istina, da je svaki početak težak, a da si i svaki postupnik ma kakav bio, mora istom put utrti. Mnogo može u tom učiniti dobar kasacioni sud, riešavajuć podnešene mu parnice, jer je on kadar odstraniti mnogu bludnju u uporabi zakona, a nemanje u obće stroga kontrola nadležnih vlasti nad uredovanjem sudova i drž. odvjetničtva. Najgore bi ipak bilo, što prešutiti

Digitized by Google

nemogu, kad bi se od puka neopravdana straha oklievalo poprimiti napredne valjane institucije, koje i kod nas posve dobro uspjevati mogu.

Završujem dakle ovo razmatranje moje tim što mislim, da se novi k. p. od g. 1875 kao jedinstven za ujedinjenu našu zemlju uvede uz modifikaciju, da se institucija sudb. prisežnika izostavi, ter ako nuždno uredi za prekršaj prizivni postupak kao što je uveden po austr. k. p. od g. 1873, ter da se uvede mogućnost gori iztaknute ništovne žaobe na obranu zakona. Ceterum videant consules![1] Dr. **Posilović.**

Ocjena spomenice „o mitu".

podnešene po g. dru. Ž. G. vis. kr. vladnomu odjelu za pravosudje radi izpravka osnove novoga kaz. zakona imenito §§. 145 i 146 iste osnove, a uvrštene u Mjesečniku br. 11 A. g. 1881.

Želim dokazati, da su tom spemenicom predložene preinake osnove novoga hrvatskoga kaz. zakona nepotriebne i neshodne.

Spomenica razpravlja u uvodu, da zločinstvo mita u pravilu ostaje nekažnjeno, jer se obično dokazati nemože, a to s toga, jer se mito — ponajviše novac — daje u četiri oka, te jer mititelj, podpadajuć takodjer strogosti zakona, već radi sebe niti smije odati činovnika, komu je mito dao, niti može, budući sam krivac, svjedočiti protiva njemu.

U jedinoj ovoj okolnosti, da i mititelj podpada kazni, pa da ta kažnjivost mićenja zajamčuje podmićenomu činovniku podpunu sigurnost od strane mititelja, nalazi g. pisac spomenice razlog tomu, što se kod nas zločinstvo mita tobože toli često dogadja, a toli riedko kazniti može.

Da se tomu doskoči predlaže g. pisac: a) da se iz budućega

[1] Rado priobćismo ovu ocjenu g. pisca, jer i mi želimo, da se nepodje kod nas u ovako znamenitom pitanju račjim tragom, a to bilo, da se, ma bilo komu ili kakovim nazorom za volju, povratimo na k p. od g. 1853; ali smo ujedno uvjereni, da bi se na k. p. od g 1875 moralo i više toga popraviti, a ne samo ono što predlaže g. pisac, s kojim se u gdjekojih tvrdnjah njegovih neslažemo. Ured.

Digitized by Google

našega kaz. zakona izostavi sankcija o kaznjivosti i kazni mićenja (§. 145 i 146 osnove), čim bi se po njegovu mnenju postigla ta korist, da bi sud u mititelju dobio klasična (?) svjedoka proti podmićenomu činovniku.

Nu kako se iz gotove sgrade neda pojedini kamen bez štete izvaditi, a da se tim nastala rupa čimgod nezatrpa i nezakrpa, našao se i g. pisac prisiljenim, da uz spomenutu preinaku kaz. zakona predloži jos i sliedeće:

b) da se posebnom zakonskom ustanovom bezkaznjivost mićenja ograniči samo na one osobe, koje javna činovnika u vlastitom poslu podmite odnosno podmititi kušaju, dočim bi se posrednici, koji bi se bavili mićenjem u tudjih poslovih, kazniti imali kao dionici zločinstva mita bez razlike, da li su činovniku od stranke namienjeno mito predali, pače i bez razlike, da li je činovnik za to posredovanje znao, ili ne.

Predlagatelj pobojao se je naime pravom užasnih posljedica, kad bi i zastupnici stranaka činovnikom bezkažnjivo mita nudjati i davati smjeli, jer bi se namah uz svakog podmitljivog činovnika našao i posrednik, koji bi mićenje za druge tjerao obrtimice, a dotičnom podmitljivom činovniku nebi isti ni najmanje opasan bio, jer bi njegov dohodak iz tog posla odvisio jedino o trajnom pouzdanju, što bi ga imao prama njemu dotični činovnik.

No ovim drugim predlogom uništio je g. dr. Ž. G. opet sav uspjeh, što ga očekuje od svoga prvoga i glavnoga predloga, jer što je naravnije, nego da će podmitljivi činovnik, neusudjujuć se više neposredno od stranaka mita primati, ove shodnim načinom upućivati na posreduika, od kojega bi dvostruko osiguran bio, jer ga sa činovnikom nebi vezao samo probitak iz posredovanja, već i kažnjivost toga posredovanja.

c) Dalnji je predlog, da bi se opet posebnom zakonskom ustanovom izreći imala kažnjivost mićenja u onom slučaju, kad bi mu zavedenje činovnika samosvrhom bilo, t. j. kad mititelj činovniku nebi zato mita davao, da mu ovaj izpuni stanovitu konkretnu želju, već samo zato, da činovnika zavede na zločinstvo mita.

Digitized by Google

Sve te predložene preinake kaz. zakona nečine se g. predlagatelju još dosta uspješne, ako se za zločinstvo mita nepreinače ujedno i njeke ustanove kaz. postupnika.

G. predlagatelj boji se naime, da bi se uza sve gore spomenute preinake zak. ustanova uspjeh njihov izjaloviti mogao krivnjom državnih sudaca i drž. odvjetnika, koji bi sa podmitljivim činovnikom s kolegialnosti (!) preblago postupati mogli tako u pitanju krivnje kao i kod odmjere kazni, pa stoga predlaže za slučaj, ako bi se ta njegova bojazan praksom obistinila:

d) da bi se za zločinstvo mita imala iznimno zavesti porota; rukovodni sudac u porotnoj razpravi imao bi biti, ako je obtužen sudac, bar za jedan dnevnični razred višji od njega, a uz drž. odvjetnika valjalo bi pravo privatnoga učestnika udieliti prijavitelju (dapače i svakom gradjanu), komu bi naravno drž. odvjetnik priobćivati imao svoje odluke, eventualno sadržaj obtužbe.

Kako se iz dosada rečenoga razabire, predlagatelj želio bi proti mitu stvoriti sasma iznimne zakone — drugu vrst priekoga suda — pa makar bili ti zakoni i u najvećoj oprieci sa najbitnijimi načeli svega ostaloga kaznenoga pravosudja.

Iz duha čitave spomenice, a najpače iz posliednjega predloga (pod d.) proviruje piščevo uvjerenje, da je u hrvatskom činovničtvu zavladala silna korupcija, imenito zločinstvo mita u tako izvanrednoj mjeri, da bi tomu zlu i iznimnimi zakoni doskočiti valjalo,

Da je predlagateljeva sumnja najvećma proti državnomu činovničtvu naperena, vidi se odtuda, što on sam — sasma pravo — mićenje sa naturalijami, — koje bi se valjda najviše, gotovo izključivo kod občinskoga činovničtva dogadjati moglo — kao laglje dokazivo, neuvažuje, pa stoga ni izvanrednih mjera nezaslužujuće, označuje.

A da je g. predlagatelj izmedju drž. činovničtva u prvoj liniji sudce zajedno sa drž. odvjetnici na zub uzeo, razabire se odtuda, što jih sumnja, da bi radi zločinstva mita obtuženomu činovniku protiv pravu i osvjedočenju samo iz kolegialnosti kroz prste pregledati mogli. Kod koga se tako malo pravne sviesti i

Digitized by Google

osjećaja dužnosti, a toliko sklonosti na nepravdu predpostavlja, taj se dakako lahko i s podmitljivosti sumnjičiti može.

Kad bih i ja uvjeren bio ob užasnoj korupciji našega činovničtva, kako se čini, da je o njoj uvjeren g. predlagatelj — premda nedokučujem, kako je do toga uvjerenja doći mogao — odobrio bih od svega srdca nastojanje njegovo, da se tomu zlu ma kojim načinom na put stane, premda bi mjesto bezuvjetne bezkažnjivosti mićenja, možda predložio samo bezkažnjivost mititelja, koji sam počinjeno mićenje oblasti odkrije, dočim bi mjesto svih ostalih predloženih iznimnih zakonskih ustanova, zagovarao tim većma sve one mjere, kojimi se diže ugled, samosviest, ljubav k zvanju, te materialna neodvisnost činovničtva, — zagovarao bi što strožiju disciplinu itd.

Nu hvala bogu netreba mi u tom pravcu posve ništa predlagati, jer sam, ne možda iz statističkih tabela već mnogogodišnjim službovanjem kod raznih oblasti u raznih predjelih domovine, te u raznom zvanju, a ponajviše u takovom, gdje bi slične griehe činovničtva najlaglje saznati mogao, stekao upravo protivno osvjedočenje, da je naime sadanje hrvatsko državno činovničto tako pouzdano, da se u tom pogledu mjeriti može i sa činovničtvom mnogo naprednijih i bogatijih zemalja. Uvjeren sam, da će mi tu izjavu svatko tim radje povladiti, čim dublje i čim svestranije poznaje to državno naše činovničtvo, a za moje uvjerenje govore ne samo štatistički izkazi, već i okolnost, da radi česte podmitljivosti našega drž. činovničtva još nije bilo tužba bud u javnih naših glasilih, bud u pučkih skupštinah, u saboru, ili ma gdje u javnosti, koja ipak nikada nepropušta žigosanje obćenitih zala. Iznimaka biti će svuda, pa i kod nas, no zakone nevalja udešavati prema iznimkam već prema pravilu.

Pošto sam dakle uvjeren, da i sadanje naše zakonske ustanove glede u pitanju stojećega zločinstva dostatno zadovoljavaju odnošajem našim, a da bi jim odnosne ustanove osnove k. z., stojeće na vrhuncu današnje jurisprudencije, svestrano i podpunoma zadovoljavale, držim, da neima potrebe ni razloga za iznimne zakone ni kako jih g. pisac predlaže, ni za druge kakove.

Digitized by Google

Kad bi pako po nesreći iznimne ustanove glede upitnoga zločinstva nuždne bile, tad ipak nebi odgovarale one po g. piscu predložene, jer bi jih nepošten i podmitljiv činovnik uz malo opreznosti i prevejanosti lahko obići mogao, — kao što sam to nuzgredno već pod a) spomenuo, — dočim bi se s druge strane poštenomu činovničtvu sav ugled i dostojanstvo narušilo.

Za dokaz potonje tvrdnje samo još nekoliko rieči iz života.

Prost čovjek u svakoj i najneznatnijoj stvari kleveće činovnika, koji mu nije povoljne rješitbe izdao, da je od protustranke podmićen, ili gdje protustranke ni neima, bar si izkali srce banalnom frazom, da mu je činovnik pizmen, pa makar ga nikad u životu ni vidio nije.

To se raztumačuje stranom tvrdokornošću neuka čovjeka, koji neumije stvari inače razmatrati, van skroz subjektivno, pa stoga uvjek samo vlastito stanovište jedino pravednim smatra, — stranom nizkim njegovim shvaćanjem, po kojem ni nedokazuje, da bi itko napasti jeftina dobitka odoljeti mogao, — a stranom napokon i zlobom, usljed koje osudjenik voli sudca ogovarati, nego li da sebe krivim prizna.

Koliko puta izkusio sam u praksi, da je množina ljudi podpisala kaz. prijavu proti kojem strogom lugaru — koji stališ u ostalom nipošto u zaštitu neuzimljem — pa su proti njemu uz imenovanje svjedoka nabrojili množinu slučajeva mita, dapače su navode prijave potvrdili i kod površnoga preslušanja po administrativnoj oblasti, ali kad se je iztražni sudac u stvar zaglibio, razplinu se sve ili bar najvažnije obiede kao pljeva na vjetru, a nepreostade drugo, van pismen dokaz osvetljivosti zlobnih prijavitelja radi nemile jim strogosti prijavljenika.

To se dogadja sada, premda prijavitelj znade, da prijavljujuć nepovoljna si činovnika prijavljuje ujedno i sebe, ako ne radi istoga, a to ipak radi sličnoga zločinstva; a što bi tek bilo, kad bi jednom u narod doprlo, da nije kaznjivo davanje već samo primanje mita.

Prije riešenja parnice dolazile bi stranke k činovniku, kao što idu k trgovcu, nudjajuć sve više i više za povoljno riešenje, a poslje nepovoljna riešenja udarili bi zlobnici potvorom mita

Digitized by Google

tim sigurnije, jer im se zločinstvo potvore nikad nebi dokazati moglo s istih onih razloga, s kojih g. predlagatelj žali, da sada zločinstvo mita nedokazano i nekažnjeno ostaje.

Kamo bi dakle dospio po takovu zakonodavstvu ugled i dostojanstvo činovnika, a napose sudca? Koji bi čestit sudac takovih veksacija izdržati htio i mogao?

Neću više da duljim, jer mislim, da sam i tim već dokazao, što sam si uvodom dokazati preduzeo. I. H. S.

O izjednačenju kaznenih postupnika u svrhu utjelovljenja krajine.

(Konac)

Neda se poricati, da sadačke reminiscencije na taj postupnik te samo sa fiskalnoga gledišta opravdani obziri štednje i u glavne razprave po postupniku od godine 1875. uvlačuju slične mane, koje se zakriljuju površnim shvaćanjem ustanove §. 249 o dokazu po uvjerenju, prem je upravo ova ustanova u savezu s ustanovom §. 2 površnost prosudjivanja iz kaznenoga pravosudja iztisnuti htjela.

Izjavljujuć se proti formalističkom dokazivanju po postupniku od g. 1853 priznajem ja ipak bez okolišanja, da mi se zakonske ograde proti površnom prosudjivanju u formi negativnih dokaznih ustanova, čine posve sgodnimi, samo bi se takova pravila sa načelom §. 249 k. p. u sklad dovesti imala.

Ova pravila nebi imala biti zapriekom već podporom temeljitoga strukovnoga uvjerenja.

Istina, najbolja dokazna teorija jest savjestan, oštrouman i vješt sudac, nu pošto bog i narav nediele ove darove svima ni svakomu jednako, to se zakon za to pobrinuti mora, da u interesu objektivne pravednosti i manje obdarenom i manje izkusnom sudcu podade podkriepe i u samom zakonu.

Bilo bi željeti, da se, naročito u školi, posve nezataru dokazna pravila postupnika od g 1853, koja nisu no teoretički razpredeni resultati stogodišnjega praktičnoga izkustva. Mlad misaon sudac naći će u njih u dobranoj mjeri važan surogat za manjkajuće mu praktično izkustvo pa i dobro preservativno sredstvo proti vlastitoj površnosti i prenagljenosti u konačnom prosudjivanju kaznene parnice.

Kazneni postupnik od g. 1853 zaostaje za onim od g. 1875 nadalje tim, što nepriznaje vrlo važne uredbe učestnika, koju ipak ni provinci-

Digitized by Google

jalno pučanstvo dovoljno proniknulo nije; te što prviji postupnik branitbi tečajem iztrage i kod viših molba nedaje nikakove ingerencije, osim pismenog izvedenja pravnih liekova, prem je i zakon od g. 1875 u tom pogledu nedostatan i nepodpun. Po mojem smjernom mnienju nije dakle niti zakon od g. 1853, niti ovaj od g. 1875 u cielosti takav da bi se bud jedan, bud drugi u cielosti uvesti mogao za ujedinjenu Hrvatsku i Slavoniju s umirenjem, da odgovara svojoj svrsi i da neće doskora nastati potreba temeljite revizije, ako želimo posvjedočiti, da nam je nuždno bilo autonomno zakonodavstvo, te da ga sami neželimo sniziti na ulogu prevodnoga bureaua centralne kakove legislative.

U mnogih malenih njemačkih državicah stvoreni su kadšto zakoni, koji su radi svoje svrsishodnosti kasnije prenešeni bili u zakone većih država; jer kao što nije umjetnička, tako nije ni zakonodavna vještina monopol velikih naroda ili država.

Svaki od navedenih zakonika imade svoje mane i vrline, svaki njih nedostatke i praznine, koje se ipak prenagljenim krparenjem, neka mi se oprosti taj izraz, nebi uspješno u jedinstveni zakonik sliti, odnosno iz njega iztisnuti mogle. Dajmo se jednom na sustavni zakonodavni posao onim ozbiljem, onom savjestnošću i revnosti, koja se dolikuje autonomnom zakonodavstvu svoje si zadaće sviestnoga naroda.

Gornjimi navodi nastojao sam opravdati mnienje, da niti postupnik od g. 1853, niti postupnik od g. 1875 neodgovara svojoj svrsi, te da se potonji nebi, bez uštrba za kazneno pravosudje u krajini na brzu ruku uvesti mogao.

Pošto se pako postupnik od g. 1875. za provincijalno područje samo ustavnim putem promieniti može, što takodjer nebi prenagljeno slieditи imalo, to nepreostaje po mojem smiernom mnienju drugo, no da se načelno izjednačenje postupnika odgodi, dok se neće u popunjenom saboru uzeti moći u razpravu zrelo promišljena osnova jedinstvenog kaznenog postupnika. S toga nesmatram shodnim, da se novo arondiranje sudbenih okružja prije revizije kaznenoga postupnika preduzme i tim mješovita okružja stvore, u kojih bi sudovi prve molbe, ako se neprenagli promjena postupnika, suditi imali po različitih zakonih.

Obziruć se pako na željeno i kako mnijem već neodgodivo utjelovljenje krajine, te na ujedinjenje viših sudova i na unutarnje poslovanje istih, smatram potrebitimi i lahko izvedivimi neke promjene zakona od god. 1853, kojimi se ipak nebi bitna promjena za uredovanje sudova prve molbe učinila.

Glede glavnih pravnih liekova mogla bi se bez zapreke u obstaloj krajini uvesti uredba zakona od g. 1875, po kojoj se prigovor (u krajini priziv), proti obtužbi, a isto tako priziv proti odmjeri kazne,

Digitized by Google

upraviti ima samo za banski stol, a ništovnica (u krajini priziv) proti osudi krivnje na stol sedmorice.

U tom pogledu lahko je stvoriti jedinstvenu ustanovu, naročito glede priziva (prigovora) proti obtužbi.

Banski stol riešavajuć priziv proti odmjeri kazne, sudio bi glede priziva stižućih iz obstojale krajine po istom kaznenom zakonu, te u tom pogledu neima baš nikakove potežkoće za jedinstveno poslovanje banskoga stola.

Stol sedmorice riešavajuć prizive proti osudi krivnje glede zločina i prestupaka, kao i banski stol riešavajuć prizive proti osudi krivnje glede prekršaja, stižućih iz obstojale krajine, postupali bi, obzirom na objektivne momente krivnje, takodjer po istom kaznenom zakonu te bi samo glede subjektivne krivnje imali za pučanstvo obstojale krajine uvažavati dokazna pravila postupnika od g. 1853, pa i ovo bez svake zaprieke, pošto su sva gospoda septemviri do g. 1875 i za ovostrano pučanstvo sudili po istom postupniku.

Ona gospoda pako, koja će višim sudovom pristupiti iz dosadanjih krajiških odsjeka istih, proniknuti će u najkraće vrieme razlike postupnika od god. 1875 te će bez zaprieke sudjelovati moći kod riešavanja pravnih liekova, stižućih iz provincijalnoga područja. S toga neuvidjam potrebu za odieljena nazovi-krajiška gremia kod viših sudova.

Do ustrojenja vrhovnih sudišta u Pešti i u Zagrebu sudio je vrhovni sud u Beču kao jedinstveni sud cielој monarhiji po različitih zakonih; te je n. pr. i vrhovni sud u Pešti za obstojalu ugarsku krajinu sudio po posebnih zakonih, a ipak se s toga nije oklievalo s utjelovljenjem ugarske krajine.

Bez svake potežkoće može se u krajini uvesti kazneni postupnik u stvarih tiskovnih uz porotu, predbježno s izključivom nadležnosti zagrebačkoga porotnoga sudišta.

Bez potežkoće mogla bi se u krajini uvesti uredba prisežnika za prekršaje, pošto su krajišnici prije i kod riešavanja važnih kaznenih parnica kao prisežnici sudjelovali i prilično isti položaj zauzimali, kao sada kod nas prisežnici.

No po svojem uvjerenju o svrsishodnosti ove uredbe u krajini, nebih ja mogao preporučiti uvedenje ove uredbe u krajini, već nasuprot mnijem, da bi se ova uredba i kod nas ukinuti, eventualno promieniti imala. Ova uredba imade — glede prisežnika — sve mane, a bez svake vrline porote, nepruža željene garancije za bezpristrano i pravedno vršenje pravosudja, kadšto takovo prieči, a uz to otegoćuje ova uredba kazneno uredovanje kaznenih sudova uz gospodarstveni gubitak na radnoj snazi prisežnika, koji gubitak, kad se uzme obzir na toli česte razprave i na cieli obseg zemlje nije neznatan, već in suma vrlo znamenit.

Digitized by Google

Ova uredba gubi napokon kroz to, što je banski stol u riešavanju priziva proti osudam kotarskih prisežničkih sudova, posve odrešenih ruku, i zadnju sjenu pučko-porotnoga suda. Po mojem smiernom shvaćanju stavljenoga pitanja, postojala bi za neko prelazno vrieme i nakon posvemašnjega utjelovljenja krajine, dva različita kaznena postupnika, osnivajuća se na različitih načelih, te se takav odnošaj pričinja neumjestnim ili pače napadnim.

No, kao što sam već prije iztaknuo, postoje kadšto i u drugih državah i trajne takove razlike naprama posebitim odnošajem pojedinih dielova, a kad je birati izmedju dvajuh zala, tada treba izabrati manje zlo. Meni pako čini se manjim zlom, kad bi se uskorilo podpuno sdruženje krajine te za bivše krajiško pučanstvo za njeko vrieme ostavio u krieposti tamo jedva udomljeni kazneni postupnik od god. 1853 i do toga ostavio netaknutim današnji obseg tamošnjih sudbenih okružja, nego kad bi se za bivše krajiško područje naprečac uveo kazneni postupnik od g. 1875., koji po mojem smjernom mnienju nuždno zahtieva temeljite revizije, ili kad bi se nesustavno i prenaglo pokušalo razna načela strpati u novi jedinstveni postupnik.

Financijalni obziri štednje, kao i olahkoćenja uredovanja sudova prve molbe sgodnijim arondiranjem sudbenih okružja, važni su i svakog uvaženja dostojni, no pošto bi krajiško pučanstvo po navedenom modusu procedendi u vrlo kratkom vremenu uticati moglo na ustavno zakonodavstvo, te jer financijalni položaj obstojale krajine do nove nagodbe, i onako ostaje na posebitom, od autonomnog budgeta neodvisnom temelju, to mnijem, da obziri prištednje nemogu biti jedino odlučivi, tim manje, što ovo prolazno stanje glede kaznenih postupnika nebi moralo dugo potrajati.

Obzirom na sam predmet ove razprave, dala bi se ova po mojem smiernom mnienju svesti na sliedeće točke:

1. Novo arondiranje sudbenih okružja neka se preduzme tek nakon ustavnog sdruženja obstojale krajine i nakon ustavnog uvedenja novog jedinstvenog kaznenog postupnika.

2. Višji sudovi neka se bez oklieve spoje u jedinstvene cielosti, te da se za bivše krajiško područje naredbenim putem uvedu one ustanove kaznenoga postupnika od god. 1875, kojimi će se već sada omogućiti, te izjednačiti nadležnost istih glede pravnih liekova.

3. Da se podpuno utjelovljenje bez obzira na različitost kaznenih postupnika izvede, te popunjenomu saboru što prije podnese osnova novog jedinstvenog kaznenog postupnika na ustavno pretresivanje.

Dr. M. Makanec.

Digitized by Google

Kada se izvan ništetnosti i izvan povrate u predjašnje stanje ima u jednoj te istoj parnici nakon pravomoćnosti osude donieti ponovo osuda?

Na pravni slučaj i razpravice ob istom uvrštene u Mjesečniku br. 5 A i B, br. 7 A. i B., br. 8 A. i br. 9 A. o. g. dodat ću u ime zaključne rieči jošte nešto[1].

Ja uvidjam, da postupak po §. 351 pp. jednom zametnuti točno vodi k cieli, te da pored po gosp. Pirki preporučenog načina može u pravnom slučaju odabrani izazivni postupak posve odpasti. Nu proti dopustljivosti njegovog postupka imam ja svojih pravnih skrupula, pa je svrha ovim redkom, da se skrupule što jasnije predoče.

Vraćajuć se na spomenuti pravni slučaj i primajuć za ovaj čas ulogu tuženika podižem usljed molbe, u smislu g. Pirke na temelju §. 351 pp. po tužitelju stavljene, na odredjenom ročištu sliedeće prigovore:

Prvobitna pravomoćna osuda nije manjkava, jer sud nije propustio nijednog priepornog predmeta riešiti; ja mogu protivniku dopustiti, da je formulisanje pravnih posljedica položenja ili nepoloženja prisege manjkavo ispalo, ali to je samo jedna okolnost formalne naravi, te se nikako nemože nazvati priepornim predmetom (Gegenstand des Prozesses stoji u originalu); pod priepornim predmetom nemože zakon drugo razumieti, nego ona materijalna prava, koja su se očitovanjem obiuh stranaka (sadržinom tužbe i odgovora) kao prieporna izpostavila; naprotiv formula same osude bar u onom slučaju, gdje medju strankami ni ventilirano bilo nije pitanje, kako će ta formula glasiti, nije prieporni predmet, dakle dopuna tog formulovanja nemože biti predmet nove osude u smislu §. 351 pp. Osim toga u pravomoćnoj osudi de facto formula o pravnih posljedicah položenja ili nepoloženja niti nemanjka, dopunbena osuda nebi dakle faktično ništa izostavljena dopunjavala, nego bi prvobitnu formulu zamienila drugom. Kada protivnik zove pravomoćnu predležeću osudu manjkavom, on taj izraz neupotrebljuje u tehničkom smislu, u kakovom ga §. 351 pp. rabi. Kakav je taj smisao, napried je maločas navedeno, naime: gdje neima neriešenog pravnog pitanja unutar zahtjeva tužbe i odgovora — tu neima manjkave osude. Tužitelj nazivlje predležeću osudu manjkavom u običnom svakdašnjem, recimo logičnom smislu; nazivlje ju s toga manjkavom, što je dužnost suda utemeljiti svoje osude točno na zakonu, a predležeća osuda nije na zakonu utemeljena, jer je sud pometnjom pri formulovanju pravnih po-

[1] Ovom prilikom molim, da se isprave ove štamparske pogrieške, koje smisao kvare: na str. 416 vrstica 2 gore rieč „još“ ima posve odpasti, na strani 418 vrstica 11 od dole ima mjesto rieči „odmjerava“ stojati „neodmjerava.“

Digitized by Google

sljedica položenja ili nepoloženja prisege uvrstio samo sadržinu §. 268 pp., a imao je uvrstiti sadržinu obajuh §§. 268 i 269 pp., jer su oba jedna te ista zakonska ustanova, sa čisto spoljašnih obzira razdvojena, nepitajuć da li je sud u prednavedenoj parnici hotimice (od pravnog uvjerenja) ili previdjenjem propustio na sadržinu §. 269 pp. takodjer obzir uzeti pri formulovanju onih pravnih posljedica; taj je sud tim postupkom (predpostavljajuć kao nedvojbeno, da §. 268 i 269 pp. sačinjavaju jedinstvenu cielinu) to učinio, da je njegova osuda izpala pravno neistinita t. j. n e p r a v e d n a; nepravedna je u oba slučaja, ili sud imao uvjerenje, da netreba na §. 269 pp. obzir u osudi uzeti, ili on iz bludnje propustio nanj obzir uzeti; bludnja suda ima obveznu moć za stranke, a oba navedena moguća uzroka onoga propusta podpadaju pod pojam bludnje suda. Predležeća dakle osuda nije manjkava u smislu §. 351 pp., nego u najprostijem smislu nepravedna osuda; u njoj izriče sud svoje pravno uvjerenje, da su pravne posljedice položenja ili nepoloženja prisege posve jasno i zakonu shodno formulovane, ako se u formuli jedino na §. 268 pp. obzir uzme; glede jasnoće u u obće neima dvojbe, jer osuda, koja glasi: ako tužitelj prisegu položi, dobiva parnicu, ako ju nepoloži gubi ju, doista je non plus ultra jasnoće, jer tertium non datur. Glede pravnog uvjerenja suda nemože se tvrditi, da bi se njim mogle temeljne ustanove naših zakona rušiti, to mnienje moglo bi se opravdati već i tim, što tužitelj za života ima prilike upotriebiti one opreznosti, koje nepoloženu prisegu usljed smrti u smislu §. 255 pp. posve izjednačuju sa položenom, a to bi odgovaralo podpuno načelu i u našem zakonodavstvu poprimljenom: vigilantibus jura, odakle sliedi, da tužitelj pored sveg toga, što sam nije skrivio nepolaganje prisege, ipak može u položaj doći, da štetne posljedice snosi — jer opreznosti i pravno dobročinstvo §. 255 pp. nije za sebe upotriebio. Ako je pak sud slučajno samo i protiv vlastitog uvjerenja propustio na ustanovu §. 269 pp. obzir uzeti, to bi bila samo druga vrst sudske bludnje, ali ta druga vrst ima istu obveznu moć i iste pravne posljedice po stranke kao i prva. U stvari naime ništa nemienja. ili sud pred očima imao dotičnu zakonsku ustanovu u cielosti, ali ju pogriešno tumačio, ili ju u manjkavom stanju pred očima imao, naime: neznajuć, da je ova ustanova, koju on u osudi posve dobro shvaća, samo pravilo, i da to pravilo ima iznimku baš u tom slučaju valjanu. Posljednja vrst bludnje mora se već s toga posve izjednačiti sa prvom, što dispozitivni dio osude važi za pravno uvjerenje suda sve dotle, dokle iz razloga osude protivno neproizlazi. Kad se razlozi sa tenorom nesudaraju, onda je očevidno, da predleži čisto mehaničko previdjenje, koje nazivamo pisaćom i računskom pogriešk om, za taj je slučaj naš zakon u §. 350 pp. predvidio i pomoć proti njemu pružio. U našem

Digitized by Google

pravnom slučaju razlozi dotične osude nestoje u opreci sa tenorom dakle ni dozvoljena nije predmnieva, da je sud proti svojoj volji pometnju učinio.

Proti sadržini pravomoćne osude pruža naš zakon (jer povrate u predjašnje stanje zbog bludnje suda naš zakon u obće nepoznaje) prednavedni izpravak mehaničke pogrieške (na pr. ako verbum smisao osude odlučujući izpadne, sudeć po razlozih u negativnoj formi mjesto u afirmativnoj ili obratno) i dopunu manjkave osude (§§. 350, 351 pp.). Nijedno ni drugo nije dopustivo; prvo nije, jer ničim nije opravdana predmnieva, kao da je sud samo nehotice propustio obzir uzeti na §. 269 pp. u ovoj osudi (razlozi proti toj predmnievi napred su navedeni); drugo s toga ne, jer dopuna tužbe predpostavlja različite, samo spoljašnje u jednoj parnici sjedinjene prieporne točke, od kojih su nekoje u pravomoćnoj osudi riešene, a nekoje neriešene ostadoše, te se u dopunbenoj osudi (ili odluci) imaju naknadno riešitbi podvrći nedirajuć u već pravomoćnu starinju osudu; protivnik pak svojom prošnjom zahtjeva ne dopunu nego izmienu pravomoćne osude. Što protivnik upotriebljuje samo izraz „dopuna", nesmije sud zavarati, jer je važnija jezgra od ljuske, pa ako sud uvidi, da se po protivniku namjeravani uspjeh nemože inako polučiti nego sa uništenjem stare, a istodobnim donašanjem nove osude: onda taj postupak t. z. dopune manjkave osude unatoč ide ustanovi §. 351 pp., na kojoj se on tobože temelji. Nije pak težko uviditi, da po protivniku zahtjevana dopuna osude involvira podpuno uništenje stare, a donašanje nove osude sa posve protivnom sadržinom.

Uzme li se naime na oko, da se uvrštenjem sadržine §. 269 pp. u staru osudu smisao novoizpravljene osude time obrće, jer pravne posljedice nepoloženja prisege tada meni tuženiku na teret padaju, a po textu prvobitne osude padaju na teret protivnika — onda je jasno, da tu po pravnom efektu neima traga dopuni, nego predleži samostalna nova osuda sa sadržinom protivnom onoj u prvoj osudi.

Takovu izmienu pravomoćne osude zbog bludnje suda, makar ona bila očevidna, naš zakon načelno nedopušta, jer je usvojio processualnu ustanovu pravomoćnosti; kamo bi se u poljedicah otišlo, kada bi dozvoljeno bilo pravomoćnu osudu zbog bludnje suda, ili makar zbog mekaničkog previdjenja pojedinih predloženih dokazala ili pojedinih zakonskih ustanova pobijati? Nebi li onda mogao u svakom slučaju prvi sud svoju vlastitu ali pravomoćnu osudu izmieniti s razloga, što sam priznaje, da je u starijoj osudi učinio kakovu bludnju? Nemože li niži sudac tim načinom i osudu najvišeg suda mienjati tvrdo uvjeren, da je ovaj u očevidnu bludnju upao?

S navedenih razloga osuda predležeća niti je manjkava niti ne-

Digitized by Google

jasna, ali je pravomoćna i zato obvezna; s toga stavljam molbu, da se tužitelj sa stavljenim zahtjevom odbije .....

To su one skrupule, koje mi po uvaženju svih razloga g. Pirke u dosadašnjoj polemici navedenih nedopuštaju, da zauzmem njegovo gledište, a nalazeć se u toj dilemmi, da je u našem pravnom slučaju po textu §. 269 pp. sam tuženik ovlašten obnovu razprave u svrhu izrečenja nove osude iskati — a tužitelj, koji je jedini interessiran za tu obnovu, pod inakom posljedicom faktičnog gubitka svojeg prava (pored sveg načelnog obstojanja istog prava), po toj zakonskoj ustanovi neima prava, od protivnika iskati predloženje novih dokazala, i od suda donašanje nove osude — moram ostati pri već očitovanom uvjerenju, da §. 269 pp. doista sadrži prazninu i da se je ova dogodila jedino s toga, što se je zakonodavac upustio u kazuistiku odredjujuć, šta će nakon smrti polagatelja prisege sliediti onda, kada nalagatelj prisege gubitkom tog dokazala ima pravna interessa, da se izgubljeno dokazalo drugim naknadno zamieni i parnica po njega povoljno rieši; a posve je previdio drugi slučaj, da taj isti nalagatelj pri svem tom, što je dokazalo prisege izgubio, neima pravnog interesa, da nova dokazala predloži odnosno razpravu reasumira. Kada u tom prociepu odobravam riešenje najvišeg sudišta, činim to jedino s toga, što se to riešenje, ako ne slovom a ono duhom §. 269 pp. i ukupnom sadržinom gr. parb. postupnika opravdati može i mora; u §. 269 pp. ipak je izraženo načelo, da smrtni slučaj jedne stranke prije polaganja prisege, nesmije ni jednoj stranci škoditi; tko trpi nepravedni gubitak, vlastan ga je naknaditi, u koliko ima na razpoloženju drugih dokaza; tužitelj kao nalagatelj prisege (kada na njega pada teret dokaza) vlastan je svoj gubitak naknaditi, a zar nije k tomu isti tužitelj vlastan kada teret dokaza nepada na njega nego na protivnika? ili zar tužitelj netrpi nikakva gubitka, kada se prepusti tuženiku, koji je u protivnom pravcu interessiran na volju, da naknadi svoj gubitak, koji ga faktično nimalo netišti? U kratko: u zakonu izrečeno načelo: da smrću nesmije nijedna strana pretrpiti absolutni gubitak svojeg prava, i da gubitak dokazala prisege (relativnu štetu) ima u tom slučaju snositi ona stranka, na koju pada teret dokazala — samo se tako neće obrnuti u posljedice sasvim protivpoložene, ako se §. 269 netumači doslovce nego extensivno .....

Ja uvidjam, da će ova polemika ostati bezuspješna, jer obje stranke zauzimamo protivno izhodište. G. protivnik možda nepolazi od tog gledišta, da je zakonska praznina u obće pravno nemoguća, te da je svaka tobožnja praznina samo prividna, koja se logičnim tumačenjem postojećih zakona daje lahko izpuniti (g. protivnik sam konstatuje, da je u Josefovskom parb. post. doista postojala praznina, ali je naknadno izpu-

Digitized by Google

njena novelom, koje sadržina odgovara sadašnjem §. 269 p. p.), no on je svoje stanovište jasno obilježio tim, što nepriznaje, da u §. 269 p. p. ima praznine te ište, da se po meni opažena praznina popuni pomoću ustanove §. 351 p. p. Ja mislim protivno. Kada posljedice pokazaše, da mogu nastupiti dva različita slučaja, a zakon normira samo jedan izključujuć drugi kao nemogući, ja smatram to kao bludnju zakonodavca, kojoj se samo analogijom, najme uvaživ viša načela, sadržana u tom istom zakonu, doskočiti može. Da zakonodavac može u bludnju pasti, to je za mene van svake sumje.

Mogao bih ove redke sada završiti u punoj sviesti, da g. P. nisam razuvjerio, kao što ni on mene, prepustiv trećim osobam slobodan sud, tko ima pravo; no na pamet mi pada jedna okolnost, iz koje će ipak možda g. P. steći uvjerenje, da taj isti §. 269 p. p. ako ne u ustanovi, do sada pretresanoj (o načinu obnove razprave), a ono u drugoj ustanovi ipak sadržaje zakonsku prazninu; ako mi to podje za rukom, doživit ću bar tu zadovoljštinu, da će g. protivnik nepopuštajuć od svojeg u dosadašnjoj polemici branjenog gledišta, razumieti i odobriti moje gledište nevjernog Tome, sa kojega pristupam ka kritici postojećih zakona.

U §. 269. p. p. van svake dvojbe napisano stoji, šta će slieditі, kada polagatelj prisege prije nastupanja ili polaganja iste umre; ja stavljam pitanje: šta će slieditі, kada on izmedju roka nastupanja ili polaganja oniemi ili poludi? ? —

Može se reći, istina, da je to vanredna riedkost! ali samo za jedno mjesto, ili malu zemlju, ali nije riedkost za prostrani pravni sviet; pa onda mi smo sada na polju načelne diskusije! Na pitanje dakle valja bielo ili crno odgovoriti. Hoće li se uporaviti analogija §. 269., ili će se postupati po §. 354. p. p.? Ako jasno slovo u tumačenju zakona što vriedi, nesmije se uporaviti §. 269. p. p. Tko oniemi ili poludi, stalno može se u tropičnom smislu nazvati mrtvim, prvi za muzikalni, drugi za umni i moralni sviet; ali tko smije niema ili umobolna, očevidno žive ljude, nazvati mrtvima; oni su bolestni, to možemo tvrditi, ali je drugo bolest drugo smrt. Prema tomu morali bismo postupati po §. 354. p. p. Nova nezgoda! Doslovce tumačeć taj §. nemože nikoji sud uzkratiti skrbniku niema ili umobolnika povrat u predjašnje stanje sbog promašenog ročišta za polaganje prisege, no isti je sud dužan istodobno odrediti nov rok za polaganje prisege. Bolest može trajati dugo, ako je bolesnik u trenutku kada je oniemio ili poludio, bio mlad, pak se neizleči do smrti, kojoj može da predhodi dug život. Hoće li ostati parnica cielo to vrieme, možda 50 godina in suspenso tim načinom, da se u roku zaprećene ovrhe zaište nov rok i to što duži, u nadi, da će bolestnik ozdraviti i napokon, kada dodje smrt, unutar najnovijeg roka,

Digitized by Google

po §. 269. p. p. postupiti?? Hoće li se dozvoliti protivniku, da voli ovrhu bez obzira na dogadjaj, a skrbniku i onako ostaje pravo nova dokazala pridonieti i novu razpravu iskati? Jedno i drugo može dovesti do absurdnosti. Po izkustvu običnog života obie se bolesti težko lieče, ponajviše cielog vieka traju. Kad zakon preprieči put parbenoj stranci, da se bolešću svojeg protivnika, koja samo jedan dan traje i koju liečnik prilično lahkom označi, nemože koristiti, kako može zakon dopustiti istoj stranci, da se koristi onom bolesti, koju stručnjak težkom označi? S druge strane zakon dozvoljivajuć milost stranci, da bez vlastite krivnje promaš ni rok nanovo dobije, opominje sud, da taj novi rok ureda radi ustanovi, a i bez toga bi na zahtjev protivne stranke sud morao novi rok bez odvlake odmjeriti. U naravi stvari leži, da će nov rok odmjeren biti po razmjeru starog, ali i to u naravi stvari leži, da sud može po izkustvu vještaka i cielog svieta predviditi, da se u običnom roku željeno zdravlje povratiti neće, dakle slieduje ili vanredno dugi rok, ili produživanje roka bez kraja i konca; jedno i drugo protivi se vrhovnim načelom svakog valjnanog gradj. postupnika, koja ištu napredovanje parnice, osobito kada bar jedna stranka to silno zahtieva. Šta dakle da se radi?

Da pokušamo zagledati u §. 235. p. p. Tamo doduše inplicite sadržano stoji, da niemi i duhobolnik u obće nesmiju pripušteni biti k prisezi — no o tom nitko ni posumnjao nije. Pita se samo to, da li se taj § tako može tumačiti, da stranka, koja je u toku parnice sposobna prisegu položiti, ali tek nakon pravomoćnosti osude nesposobnom za to postane, eo ipso postane absolutno nesposobna, kao da nikada nije ni bila sposobna? Na to pitanje dalo bi se možda ovako odgovoriti: Nakon pregledanja kroz vještake može se ustanoviti rok, do kojeg će se bolest smatrati privremenom; ako mine taj rok a zdravlje se nepovrati, smatrati će se bolest trajnom; ako se u kratkom roku povrati zdravlje (dade se pomisliti kod niema sa i bez operacije organa), postupati će se po §. 354. p. p. inače se mora bolestnik u smislu §. 235. p. p. posve nesposobnim za polaganje prisege proglasiti. No sada tek nastaje glavno pitanje: quid juris? Dokle skrbnik stalnog bolestnika znajuć, da ovaj za prisegu nije sposoban, prikuplja ina dokazala u obranu svojeg skrbljenika, dotle zdrava stranka uzdajuć se u svoju čistu svjest, svoj zdrav mozak i okretan jezik, a i za slučaj smrti osiegurana §. 269. p. p. bezbrižno prihvaća naloženu joj prisegu, i u posliednjem trenutku oniemi ili poludi. Formula osude glede pravnih posljedica glasi doslovce kao i u našem pravnom slučaju (uvršten je samo §. 268. dočim text §. 269. p. p. nedopušta da takodjer uvršten bude); tko će snositi gubitak dokazala i tko gubitak parnice? Zar protivnik, koga možda dužnost dokaza niti netereti? Zar težki bolestnik, koji uživa pri najlakšoj bolesti blagodat zakona? To su sve pitanja, koja se sama iztiču. Po mojem

Digitized by Google

mnienju najbolje riešenje ovog pravnoga slučaja moralo bi ovako teći: Kada se vještačkim nalazom ustanovi, da je bolest stalna, te da se neda po pravilih kirurgije ili psihiatrije, nego samo prirodom ili slučajem izliečiti, ili se pak ustanovi, da će liečenje svakako morat više godina trajati; onda valja po analogiji §. 269. postupati, pa taj slučaj bolesti podpuno izravnati sa slučajem smrti. To se doduše protivi slovu zakona, no kada se uvaži, da zakon u obće nesmie tako tumačen biti, da se prizna, da konkretni slučaj u zakonu predvidjen nije, kada se uvaži, da je se predloženo tumačenje neprotivi duhu zakona, koji hoće da sačuva stranke od štete dogodivše se bez njihove krivnje; kada se uvaži, da je zakon za najlakše i najteže nezgode, koje se bez krivnje stranaka dogoditi mogu, i koje strankam štetu u pogledu na izhod parnice nanieti mogu, izrično shodnu blagodat normirao; kada se uvaži, da je bolest svakako manja nezgoda nego smrt, nadalje da su lakše bolesti, u koliko su kadre spriečiti stranku od sudbenog koraka i tim štetu njojzi nanieti, svakako predvidjene u §. 354. p. p. (najčešći slučaj u praksi) i da je smrtni slučaj kao zaprieka polaganja prisege takodjer zakonom normiran u §. 269. p. p.; kada se uvaži, da pri razredjenju stalne gluhoniemosti i duhobolnosti izmedju lakše bolesti (§. 354, p. p,) i izmedju smrtnog slučaja (§. 269. p. p.) nije mjerodavna okolnost, što su obie prednavedene smetnje k polaganju prisega doista vrsti bolesti, te bi se očekivati moglo, da se one subsumiraju pod §.. 354. p. p.; nego je mjerodavna načelna razlika pravnog lieka zakonom normirana za privremenu i trajnu zaprieku preduzimanja sudbenog čina, te da obie težke bolesti, kada vještački trajnimi proglašene budu, svakako spadaju u trajne, a nikako u privremene i odklonjive zaprieke: — onda se mora iz svega priznati, da je stanje gluhoniemog i duhobolnog nesamo inplicite takodjer u prednavedenih §§. normirano, jer u sredini obajuh izrično normiranih slučaja leži, nego i to, da to stanje polagatelja valja pod §. 269. p. p. subsumirati. Iz dosadašnjeg se vidi, da §. 269. glede ovog novog iztaknutog slučaja takodjer sadržaje zakonsku prazninu, te sili tumača, da ga protiv jasnog slova tumači, samo da može spasiti duh zakona. Ali se ujedno i to vidi, da pri gradjenju zakona nemora svagda takovih praznina biti, premda se slične praznine absolutno izbjeći nedadu; u našem §. 269. p. p. dala se je i jedna i druga praznina izbjeći, kada bi bio zakonodavac svoju normu generalizirao, a ne specializirao. Napose glede stalne gluhoniemosti i umobolnosti cieli bi se zamršaj jednim potezom pera dao izbjeći, kada bi zakonodavac upotriebio mjesto izraza, „kada jedna stranka umre“ širi izraz, „kada jedna stranka trajnom zapriekom više sile prepriečena bude prisegu položiti.“ Dali predleži u svakom pojedinom slučaju trajna zaprieka, moralo bi se sud-

Digitized by Google

benom odlukom izreći, a pojam „viša sila“ (vis major) poznat je svakom pravniku u prste

Završujuć ovaj članak predlažem mjesto sadanjeg §. 269. p. p. za budući naš parbeni postupnik sliedeći text:

Ako stranka, kojoj u smislu pravomoćne odsude nadleži prisegu polagati, višom silom trajno prepriečena bude, dosudjenu prisegu nastupiti ili položiti, a nepredleže uvjeti, pod kojimi se prisega ta mora smatrati položenom ili uzkraćenom ili povraćenom, onda osuda sama po sebi gubi svoju valjanost; nego svakoj strani pripada pravo od postupajućeg suda obnovu razprave i donašanje nove osude iskati; za trajanja nove razprave vlastna je ona stranka, koja je dokaz u nepoloženoj prisezi izgubila, predložiti nova dokazala za okolnost, koja je imala biti predmetom nepoložene prisege; sud će na temelju nove rasprave imati izreći novu osudu obzirom na sva dokazala u staroj i novoj raspravi predložena, ali bez najmanjeg obzira na staru odsudu.

Ž. Gojković.

PRAKTIČKI SLUČAJEVI.

I. Gradjansko-pravni.

Tumačenje članka 271. točka 1. u savezu sa člankom 273. alinea 3. austr. trgovačkog zakona.

Gerichtshalle u broju 85. pro 1881. priobćuje sliedeće riešenje najvišega sudišta od 11. travnja 1881. broj 4220.: Kupnja vina u svrhu krčmarenja neutemeljuje za krčmara trgovački posao po članku 273 alinea 3. aust. trgovačkog zakona.

Slučaj je sliedeći:

C. k. okružni sud u Gorici, kao trgovački senat izdao je u sumarnom postupku na tužbu A. dedato 26. siečnja 1880. broj 863. proti B. (gostioničaru) radi plateža od 88 for. 60 nč, kao ostatka kupovnine za prodano vino, odluku od 4. studenog 1880. br. 11124, kojom je mjesta dano prigovoru nenadležnosti postupajućeg suda, te tužitelj na naknadu parbenog troška odsudjen.

Nasuprot promjenilo je c. k. primorsko drugomolbeno sudište riešitbom od 20. siečnja 1881. broj 11. prvomolbenu odluku onamo, da se po tuženom podignuti prigovor nenadležnosti suda zabacuje, c. k. okružnomu sudu nalaže, da izda odluku u glavnoj stvari, ter tuženi na naknadu troškova 1. i 2. molbe odsudjuje.

Razlozi:

Uvaživ, da tuženi nije prigovorio tvrdnji tužitelja, da je vino,

Digitized by Google

kupovninu kojega tužitelj u zaostalom iznosu od 88 for. 60 nč. zahtjeva, nabavljeno u svrhu prodaje u tuženikovoj krčmi;

uvaživ, da se je stoga pomenuta kupnja trgovačkim poslom u smislu članka 271. br. 1. trgovačkog zakona smatrati imala;

uvaživ, da po propisu §. 38. proglasnog patenta k trgovačkom zakonu svi priepori, nastavši iz trgovačkih poslovah, nabrojenih u čl. 271 trgovačkog zakona bez obzira na osobne vlastitosti prućih se stranaka, na nadležnost trgovačkih sudova spadaju, ako je, kao u govoru stojećem slučaju, posao na strani tuženoga trgovačkim poslom;

uvaživ, da je u nazočnom slučaju neumjestno pozivati se na zadnju stavku čl. 273. trgovačkog zakona, — jerbo se priepor netiče preprodaje vina od strane tuženoga gostovom ili u obće posjetiocem krčme, nego li nadležnosti u pogledu kupovnog posla izmedju tužitelja i tuženoga, glede kojeg su pri nastupu dalnjih uvjeta čl. 271. trg. zakona, kao što je gore spomenuto, osobne vlastitosti tuženog posve neodlučne;

uvaživ, da se je iz razloženoga podignuti prigovor nenadležnosti suda zabaciti morao.

C. k. najvišje sudište potvrdilo je pako prvomolbenu odluku i odsudilo tužitelja na nošenje vlastitih prizivnih troškova, kao i troškova previdnog utoka na 4 for. 30 nč. obredjenih, i to obzirom na to, da po §. 38. proglasnog patenta k trgovačkom zakonu priepori, nastavši iz trgovačkih posalah, navedenih u čl. 271. trg. zakona, samo onda na nadležnost trgovačkih sudova spadaju, — ako posao u pogledu tuženoga sačinjava trgovački čin;

uvaživ, da se pako nabava vina u svrhu izvršivanja krčmarskog zanata pogledom na krčmare, obzirom na ustanove 3. stavke čl. 273. trg. zakona nemože smatrati trgovačkim činom;

uvaživ, da se po tome u predležećem slučaju, prigovor nenadležnosti trgovačkog suda opravdanim ukazuje, i da je tužitelj glasom ustanova §§. 24—26 zakona od 16. svibnja 1874. broj 69. dužan protivniku sudbene troškove naknaditi."

Opazka priobćitelja: Po članku 271. točka 1. austrijskoga i §. 258 točka 1. ugarskog trgovačkog zakona jeste nabava robe u namjeri, da se ista dalje proda, objektivni trgovački posao, nabavio tu robu ma tko pojedince ili poput obrta. Neima dakle dvojbe, da je nabava vina, u svrhu izvršivanja krčmarskoga zanata, dakle u namjeri da se isto dalje proda, absolutni trgovački posao. U predležećem slučaju pomješao se je absolutni trgovački posao kupovanja vina u svrhu spekulacije (čl. 271. točka 1. austr., i §. 258. točka 1. ugarskog trgovačkog zakona) kao prvobitni, sa pod okolnostmi samo relativnim trgovačkim poslom,

Digitized by Google

dalnje prodaje toga vina (članak 273. stavka 3, aust., i §. 260. stavka 2. ugarskoga trgovačkoga zakona) kao drugotnim.

Kod trgovaca je naime i prodavanje nabavljene robe po članku 273. stavka 3. austrijskoga, i §. 260. stavka 2. ugarskog trgovačkog zakona, relativni trgovački posao; dočim se po istoj ustanovi trgovačkoga zakona kod zanatlija prodavanje nabavljene robe smatrati može samo zanatovanjem. U predležećem slučaju pako radi se o kupnji vina u spomenutoj spekulativnoj namjeri, to jest u svrhu izvršivanja krčmarskoga zanata, ne pako o preprodaji toga vina u izvršivanju rečenoga zanata, dakle ob absolutnom trgovačkom poslu u smislu članka 271. točka 1. austrijskog i §. 258. točka 1. ugarskog trgovačkog zakona. **J. Pirka.**

II. Kazneno-pravni.

Brat je bratu bližnji rod u smislu §. 142. k. z.

Osudom od 18. ožujka 1881. br. 9640. odmjerio je kr. sudbeni stol u Zagrebu Tomi Parapatiću radi zločinstva ubojstva, izvedenoga na bratu si Miji Parapatiću, kaznu po prvoj stavci §. 142. k. z. te je svoju osudu obrazložio ovako:

Kazneni zakon nedifinira nigdje pojam „bližega roda“, već rabi pojam „roda“ malo ne od slučaja do slučaja različito.

Najširi pojam ove rieči dolazi u §. 61. pod nazivom „svoji“ — Angehörige te ga tumači odmah pozivom na §. 216. k. z., u kojem su nabrojeni rodjaci u svojti (tastbini) u liniji uzlaznoj i silaznoj, braća, sestre, djeca, teta, ujak, stric ili još bliži, suprug ili supruga ili ovih braća i sestre, te suprug ili supruga brata ili sestre. Iz tumačenja legalnog proizlazi dakle, da kazneni zakon one u §. 216. navedene osobe kolektivno nezove „bližnji rod“ već „svoje“ (Angehörige“).

§. 131. uzimlje rodbinstvo „Verwandschaft“ samo u liniji uzlaznoj i silaznoj.

Napokon govori petnajsto poglavje kaznenoga zakona o rodbini i to u §§. 137. 138 i 142;

§§. 137 i 138 govore o rodbini u liniji uzlaznoj i silaznoj te o suprugu i suprugi, dočim §. 142. naprosto „bližnji rod“ spominje.

Iz ovog sliedi, da je u duhu zakona utemeljeno, da rod u svakom smislu treba po pravu kaznenom kod svake vrsti zločinstva razlikovati.

Kazneni zakon stavio je u jedno poglavje zločinstvo ubojstva, čim je nedvojbeno sličnost učina označiti hotio i kazan istih razlikuje se prema stranim i rodjakom.

Kod umorstva kazne se podalji srodnici, sukrivci i dionici sa tež-

Digitized by Google

kom tamnicom od 10 do 20 godina; — kazan pokušaja umorstva za srodnike učinitelje i sukrivce neposredne jest težka tamnica od 10 do 20 godina, podaljim pako sukrivcem i dionikom zapriečuje se kazan težke tamnice od 5 do 10 godina. Kazan ubojstva za srodnike jest težka tamnica od 10 do 20 godina.

Rodjaci, koji se za umorstvo strožije kazniti imadu, jesu ulazne i silazne linije, suprug i supruga.

Ako se uzme, da se zločinstvo umorstva od zločinstva ubojstva razlikuje u nakani, tad u daleko većem zločinstvu umorstva umoritelj brata nepodpada pod težu stavku kazni; nasuprot bio bi u slučaju ubojstva, gdje smrti bratove niti nakanio bio nije, kažnjen oštrijom kazni.

Ako se jošte k svemu tomu uzme, da se u §. 131. k. z. jedna stran roda a u §. 61. nešto širi okvir za srodnost uzima, u §. 216. pako isti pojam u najširjem smislu tumači, nepobitna je istina, da je zakonodavac u svakom slučaju hotio štititi one osobe, koje sa moralnog gledišta treba najviše štititi.

Ako se uvaži namjera zakonodavca, proizviruća iz samog zakona, tehnika zakona pa ako se srodne ustanove prispodobe: opravdana je sasvim izreka, da po postojećem kaznenom zakonu brat bratu nije bližnji rod a to tim više, što bi bio zakon u §. 142. izrično napomenuo da je htio izreći širiji pojam roda od onog u §. 137., kao što je to učinjeno u §. 61.

S ovih je razloga izrečena kazan odmjerena po prvoj stavci §. 142. k. z.

Povodom žalbe ništovne kr. drž. odvjetničtva jest vis. kr. stol sedmorice naredbom od 19. studenoga 1881. br. 1037. ukinuo ovu stavku osude prvog suda te osudjeniku odmjerio kazan po drugoj stavci §. 142. k. z.

U r a z l o z i h čita se ovo:

Postupajući u prvoj molbi sud smatrao je ustanovljenim, da je obtuženi Tomo Parapatić izveo ubojstvo na bratu, no drži, da brat bratu nije bližji rod u smislu §. 142. k. z. te je prema tomu odmjerio kazan po prvoj stavci §. 142.

Taj nazor pak nenalazi uporišta u zakonu. Kad se uvaži, da bližnji rod, kako to jasno proizlazi iz §. 216. k. z., siže dalje nego rodbinstvo li u silaznoj i uzlaznoj liniji, pa da bi zakon, kada bi mu bila namisao stegnuti uporabu strožije stavke kaznene u drugoj stavci §. 142. k. z. li na rodbinu u lozi silaznoj i uzlaznoj — ili to izrikom bio ustanovio, kao što je to učinjeno u §. 137. k. z. ili bi barem u §. 142. k. z. bio citirao §. 137. k. z.

Čim pak to nije učinjeno, mora se pod rodom bližjim razumjevati rodbina izbrojena u §. 216. k. z. dakle i braća, a to tim više, što je

Digitized by Google

kod zločinstva ubojstva uvjetovana uporaba strožije stavke kaznene i okolnošću, da je počinitelj s ubijenim stajao „u inom kojem osobitom obvezanstvu“, koja potonja okolnost kod zločinstva umorstva neima posliedicom uporabu strožije stavke kaznene, te što se u §. 142. k. z. kod strožije stavke kaznene radi o rodjaku kao neposrednom počinitelju, a u §. 137. k. z. kod jednake stavke kaznene o rodjaku udioničtvujućem kod usmrćenja samo u svojstvu dalnjeg sukrivca (§. 5. k. z.“)

Ovom zgodom priobćuje se i ovo važno načelno riešenje, kojim se ustanovljuje, da se „bratići“ neimaju razumjevati pod bližnjimi rodjaci.

U §. 137. k. z. ustanovljeni su i označeni oni srodnici ili bliže krvne sveze, koje zakon iznimno strožijoj zaštiti zakona podvrgava, na što se u §. 138. k. z. poziva, medju kojimi bratića nema, pa se stoga po duhu i smjeru ustanove §. 142. k. z. pod bližjimi rodjaci samo onaj smisao podieliti može, koj u §. 137. svoje opredieljenje nalazi, jer i kod ubojstva ima zločinac kao i kod umorstva subjektivno, ako ne u istoj mjeri ali ipak neprijateljski namišljaj naproti jednoj te istoj srodnoj osobi, koju je §. 137. točno i opredieljeno, a §. 142. u obće bližnjim srodnikom označio te je i prema strogom smislu zadnje stavke §. 142., koja ob inoj osobitoj obvezanosti govori, i koju zakonodavac takodjer po svojoj unutarnjoj važnosti bližjemu srodstvu uzporedjuje, sasvim naravno, da se to bližje srodstvo strogo tumačiti ima po smislu §. 137. točno opredieljenom, za koju jednu i drugu ustanovu jedan te isti duh i smjer zakona vojuje.

Dr. Matija Smodek.

U matici krštenih župe maruševačke — županije varaždinske — čita se na latinskom jeziku zapisano: dana 4. siečnja 1808. kršten je Matija, zakoniti sin suprugâ Matije i Ane Smodek iz sela Novaki. To zakonito diete roditeljâ, koji se u njegovih školskih svjedočbah zovu sad „agricolae“, sad opet „ignobiles“, bijaše ove godine mjeseca rujna u Belovaru preminuli umirovljeni j. r. profesor na bivšoj kralj. pravoslovnoj akademiji zagrebačkoj i kralj. savjetnik, dr. Matija Smodek.

Valja da su mu roditelji bili imućni gospodari, kad su mogli dati na nauke ne samo našega Matiju nego i starijega brata mu Franju, koji je bio providnik gospoštine Januševec u zagrebačkoj županiji i tutor malodobnomu Matiji, a jamačno je stariji brat podupirao mladjega, kako su to nekoč rado činila braća i rodjaci u Hrvatskoj.

Četiri klase „gramaticae“ svršio je pokojnik u Varaždinu, a t. zv. razrede humanističke (clasis humanitatis) stranom u Zagrebu a stranom u Šopronu, kamo su rado dolazili mladići iz Hrvatske, kao što su opet

Digitized by Google

roditelji iz Ugarske rado slali svoju djecu na varaždinsku gimnaziju. Gramatiku i humaniora svršio je sve s odlikom, tako isto i filozofiju, koju je učio u Zagrebu, gdje je takodjer jednu godinu slušao pravoslavne nauke, a druge u Pešti. U svih svjedočbah čita se, da je bio „eminens“, da je marljivo učio, čestito i pristojno se kao djak ponašao. O njegovih liepih duševnih darovih i nemanje marljivosti svjedoči diploma od 14. srpnja 1831., kojom mu se podieljuje čast i naslov „doctoris liberalium artium et philosophiae“, a već sliedeće god. 1832. počam od 1 studenoga pa sve do 14. ožujka 1835. predavaše na tadanjoj kr. akademiji kao namjest. učitelj naravno pravo (Jus naturae), polit. znanosti i domaće ugarsko-hrvatsko pravo. Godine pako 1835. imenovan je bio za redovitoga profesora statistike i ugar. rudnoga prava, te je kao takov zaprisegnut 1. listopada i. g. Od toga vremena pa sve do konca rujna 1874., dakle punih 39 god. radio je dr. Smodek neumorno kao profesor na kr. pravoslovnoj akademiji i to u početku sa plaćom od 500 for. sr., a kad je dobio beneficium seniorata, povećana mu bijaše za 200 fr,, a g. 1842. svim profesorom na 800 for. kon. n. — God. 1838., dana 3. ožujka promoviran bijaše na čast doktora prava u Pešti.

U ovo vrieme izmedju g. 1831. i 1840. predavaše dr. Smodek uz predmete, za koje ga imenovalo redovitim profesorom, hrvatski jezik i to počam od školske god. 1831/2 kroz punih deset godina, netražeć i nedobiv druge nagrade do one, koju daje patriotička sviest, da si izpunio svoju dužnost, uloživ sile svoje da promakneš dobro „ljubljene domovine“.

Od vremena imenovanja svoga pa sve do umirovljenja tekao je život pokojnikov onim tekom, ne halabučnim, koji u obće obilježuje život muževa, koji posvećuju svoje sile nauci i obuci. Tu je on kao i svaki drugi učitelj doživio i ugodnosti i gorkosti; medju njegovimi spisi ima dragocienih dokaza, da je pokojnik bio kod svojih slušatelja i svojih predpostavljenih ljubljen, poštovan i uvažavan, a uz to uvjek čisti hrvatski domoljub, koji ovimi svojstvi silno djeluje na mladež, što najbolje dokazuje sliedeće pismo, koje vriedi da dodje u hrvatski sviet i na ruke hrvatske mladeži: „Visokoučeni i velecienjeni gospodine učitelju! Čversto uvěreni, da se samo onda na ožudjeni izobraženosti stupanj popeti možemo, ako temeljito naš materinski jezik naučimo i narod spoznamo; odlučismo mi dole podpisani u literarni savez stupiti, za da svèrhu ovu tim lâglje postignemo. Nu podpuno osećajući našu slaboću, osvědočeni smo, da naměru ovu tek onda izvèršiti budemo mogli, ako poduzetje naše Muž i domoljubjem i svestranom učenoštju proslavjen pod svoju žaštitu prime. Usudjujemo se dakle Vas, visokoučeni i visokocienjeni učitelju pokorno umoliti, da bi izvolili predsjedničtvo družtva, kojega osnovu ovdě prilažemo, milostivo na se primiti.

Digitized by Google

U sladkoj nadi, da će ponizna molba naša uslišana biti i da ćemo pod upravljanjem Vašim najsladju i najvažniju znanost — znanost materinskog jezika — steći, ostajemo s dubokim počitanjem itd. U Zagrebu 30. listopada 1842. Podpisani su: Dragutin Galac, Slavoljub Halper, Marko Tuškan, Mijo Vrančić, Janko Car, Nikola Krestić, Adolfo Matošić, Andria Uhernik, Slavoljub Vrbančić i Dragutin Čegel.

Neznam, jeli ovo družtvo sastavljeno, ali ovo pismo djaka Smodekovih, koliko je moralo goditi njemu, preliepu izdaje svjedočbu mladeži tadanjega vremena o plemenitom pregnuću njenom kao i o tom, koliko je znala cieniti muževe, koji snagu svoju ulažu na njeno naobraženje.

Jednakim načinom su njegovi predpostavljeni, naročito „superiores studiorum directores" grof Sermage, Anton pl. Kukuljević i biskup Šrot u svakoj sgodi priznavali vrline njegove, u veliko hvalili revnost, te naglasivali ljubav, kojom obavljaše zvanje svoje. Ovo naročito potvrdjuje, što je dr. Smodek opetovano fungirao kao substitut prodirectora kr. akademije, što su njega slali da umiri mladež, kad bi bila mlada krv prekipjela. Tako čuva se medju spisi pokojnikovimi vlastoručno pismo biskupa Schrota od 23. ožujka 1848., u kojem moli prof. Smodeka, da podje medju mladež, koja sazva istoga dana javnu skupštinu, i da nastoji odvratit ju od svakoga izgreda te navraćati na pravi put, koji jedino može biti koristan njoj i domovini.

Kad se je g. 1848. ustrojila u Zagrebu narodna garda, pokojni Smodek obnašao je u njoj čast kapetana, što je novim dokazom ljubavi, poštovanja i povjerenja prema čestitomu profesoru i domorodcu. I ovo zvanje obavljaše pokojnik poznatom svojom točnošću i ozbiljnošću.

God. 1848. jedina je, gdje se Smodek više ističe u javnosti, ni prije ni poslje ne ni toliko, ali svoga uvjerenja nije nikada pritajivao, pa niti u ono doba, kad se je pritajivanje patriotičkih nazora dobro gledalo i nagradjivalo.

Kad se je pod konac g. 1849. umirilo javno stanje u državi i počeli naročito u Hrvatskoj i Ugarskoj reformirati svikoliki javni odnošaji pa i nastava, lati se tadanja vlada i reorganizacije do tada obstojale kr. akademije znanosti. Filozofički fakultet bude dokinut, te ona posta pravoslovnom akademijom, dakle školom specialnom. Na preustrojenoj pravoslovnoj akademiji bijaše imenovan dr. Matija Smodek dekretom od 5. veljače 1851. redovitim profesorom gorskoga prava, statistike i austrijskoga upravnoga zakonoslovja sa plaćom od 1200 for. srebra. U dekretu ministar Thun čestitajuć dru. Smodeku na imenovanju, naglasuje, da se nada, da će on kao i do sada revno i sviestno vršiti svoje učiteljsko zvanje. Prekrasna je svjedočba, što ju je pokojniku izdao biskup Schrot, kao „vrhovni nauka ravnatelj" o njegovom učiteljskom djelovanju na juridičkom fakultetu bivše kr. akademije znanosti.

Digitized by Google

Smodek je na preustrojenom zavodu radio sve do svojega umirovljenja predavajuć iste predmete, samo što je zadnje dvie godine preuzeo kanoničko pravo grčko-istočne crkve, a ustupio drugomu docentu upravno zakonoslovje. Bijaše članom povjerenstva za državne izpite naročito i povjerenstva za politički državni izpit, što no ga ustrojilo g. 1850., a g. 1858. dokinulo. Nekoliko godina prije svoga umirovljenja obnašao je čast i zvanje predsjednika povjerenstva za teoretički državni izpit razdiela pravnopovjestnoga.

Počam od 30. rujna 1841. obavljaše pokojnik uz zvanje profesora i poslove bibliotekara u tadanjoj akademičkoj knjižnici. „Ovdje iz nereda — tako piše sám — i nesklada stvorih red i sklad bez ikakove nagrade do g. 1856., koje g. dobih 300 for. srebra u ime nagrade sa obećanjem stalne nagrade, koja mi je počam od 1. svibnja 1857. ustanovljena u svoti od godišnjih 200 for. sr. ili 210 for. a. v.; a od 1. siečnja 1874. povišena na 260 for. a. v. Dakle radio sam četrnaest godina za javno dobro bez ikakove nagrade i to sám samcat, neimajuć dugo vremena ni sluge, a još manje pisara, pa je istom od 1. listopada 1856. dozvoljen bio godišnji paušal od 50 for. sr. za slugu i pisara. Uzprkos svemu tomu ja sam uredio knjižnicu od 20.000 svezaka, sastavio potrebne kataloge, a osim toga svaki dan sedam sati — izim nedjelje, blagdana i jesenskih praznika — dvorio knjigami čitatelje u čitaonici akademičkoj".

Ovo vlastito pripoviedanje netreba nikakova komentara, nu ono pokazuje u pravoj slici traljave naše odnošaje i bezprimjerni nemar tadanjih odlučujućih faktora za kulturni razvoj našega naroda, kad se je moglo ovako postupati sa knjižnicom, koja je imala biti glavnim pomagalom na pravoslovnoj akademiji učećoj se mladeži. Da bude slika podpuna, dodajemo, da je godišnja dotacija za nabavu novih knjiga jedva iznosila onoliko, koliko danas sveučilištni profesor izdaje na knjige za vlastitu potrebu.

Uz sav onaj naporni rad pokojnik je smogao vremena, da napiše i tiskom izda djelo „Pravo gorsko inače rudno države avstrijske". U Zagrebu 1862. Ako se i može s razlogom prigovoriti jezičnim posebnostim, kojimi se ističe ova knjiga, ako se ona po svom sadržaju nemože takmiti danas sa sličnimi literarnimi pojavi drugih naroda; treba dobro uvažiti, kada i pod kojimi je okolnostmi napisana i da je to — ako se nevaram — prvo djelo ove vrsti na hrvatskom jeziku. — Čujem, da je pokojnik ostavio u rukopisu gotovu statistiku, ali potanjega nisam mogao ništa saznati.

Ovako radeć bez buke ali marljivo poput mrava dr. Smodek doživio je liepu starost od 73 godine, a u učiteljskom zvanju 39 godina, dotično 42 godine, ako se uzme u račun suplentura njegova od g. 1832.

Digitized by Google

do 1835. Doživio je otvorenje hrvatskoga sveučilišta, komu se toliko radovao i toliko ga želio, ali starost nedopusti mu, da i na njem na stavi svoj rad. Pod konac g. 1874 bude umirovljen, te mu je tom prilikom u dokaz priznanja za dugo i neumorno službovanje podieljen naslov „kraljevskoga savjetnika“, a hrvatski sabor poštujuć vrloga starinu, izabirao ga redovito svake godine sve do njegove smrti za člana kraljevinskoga suda. Nu premda umirovljen, ipak je ostao u neprekidnom kontaktu sa profesori pravoslovnoga fakulteta hrv. sveučilišta, koji su mu svakom prilikom zasvjedočavali svoje iskreno počitanje kao bivšemu svomu profesoru i drugu sa pravoslovne akademije.

Dra. Smodeka poznaje najveći dio hrvatske inteligencije. Ta koliko nas ima, koji se ugodno sjećamo onih ura, što smo ih probavili slušajuć kod njega gorsko pravo, statistiku i upravno zakonoslovje; u njem naučili smo poštovati pravedna i obzirna učitelja, koji je znao kad što i kroz prste pogledati objestnomu mladiću, ali pri tom vazda čuvajuć svoj ugled, ako je pojedinac u svom nerazboru predaleko pošao; uviek se držao pravila, da je on ne samo učitelj nego i odgojitelj mladeži. Tko ga je poznavao, znade i sam da je bio skroz čestit muž, dobar otac obitelji, iskren domorodac, jedan od onih žalibože sada sve redjih karaktera iz prve dobe našega preporoda. Od onih pako, koji su naročito do g. 1848 s njim zajedno radili i službovali, još su samo dvojica živa u Hrvatskoj presv. g. dr. Pavao Muhić, a u Ugarskoj pr. g. dr. T. Pauler, sadanji ugar. ministar pravosudja, koji je tada bio profesorom na zagrebačkoj akademiji, a poslje vrativ se u Ugarsku nije prestao motriti odnošaje hrvatske te ostao u prijateljskom kontaktu sa svojimi nekadanjimi drugovi, a napose sa pokojnim Smodekom, kojemu je g. 1875. mjeseca ožujka pisao pismo puno toplih prijateljskih osjećaja, čestitajuć mu na podieljenom naslovu kralj. savjetnika.

Poslje potresa od 9. studenoga minule godine ode s obitelju k svomu sinu u hrvatsku Podravinu, kasnje kćeri udatoj u Belovaru, gdje je nakon kratke bolesti preminuo 24 rujna o. g.

Uspomona na dra. Smodeka živiti će, dok se budu u Hrvatskoj znale cieniti gradjanske vrline i revnost u izvršivanju zvanja, dok budu učitelja i učenike vezale spone i preko groba trajuće, kao što vežu pokojnika i mnoge njegove učenike, o kojih jedan trudio se da bude tumačem takovih osjećaja s ovo nekoliko rieči. (Iz „Vienca“.)

Viestnik.

Naredbami bana kralj. Dalmacije, Hrvatske i Slavonije kao kr. povjerenika u poslu sjedinjenja hrv.-slav. Krajine od 3. prosinca br. 20.188, br. 20.186 i br. 20.187 uvedeni su u području bivše hrv.-slav. Krajine: za

Digitized by Google

kon od 30. travnja 1880 ob uredjenju zavičajnih odnošajih; zatim zakon od 14. siečnja 1873. o poljskom redarstvu; i napokon zakon od 1. travnja 1877 o postupku proti govedjoj kugi, koji zakoni obstoje u t. z. gradjanskoj kralj. Hrvatskoj i Slavoniji.

— Pr. g. dr. Pavao Muhić, predstojnik odjela za bogoštovje i nastavu, stavljen je na vlastitu molbu u trajno stanje mira, te mu je za njegove zasluge, stečene tečajem četrdesetšest godišnjega vjernoga, revnoga i uspješnoga službovanja podieljen viteški krst Leopoldova reda uz oprost od pristojba. S imenom presv. g. Muhića narazdieljivo su sdružene znamenite reforme u našem školstvu pučkom i oživotvorenje hrv. sveučilišta, dva čina, koji zauzimlju važno mjesto u razvitku hrvatskoga naroda i njegove kulture.

— Sa sveučilišta. Novine javljaju, da su kr. j. izvanredni profesori: dr. F. Baron, na bogoslovnom, dr. Janko Čakanić na pravo- i državoslovnom i dr. Gustav Janiček na mudroslovnom fakultetu imenovani redovitimi profesori zu struke, koja su do sada predavali.

— Prieki sud za zločinstvo paleža uveden je u obsegu kr. kot, ureda u Vrginmostu.

— Reforme pravosudja u Bosni. „Sarajevski list“ doznaje, da će se 15. prosinca o. g. sastati u c. kr. zajedničkom ministarstvu u Beču komisija strukovnjaka pod predsjedničtvom baruna Lapenne, da vieća o reformah pravosudja u Bosnoj i Hercegovini. U toj komisiji sudjelovati će od strane sarajevske zemalj. pravosudne uprave c. k. kapetan auditor Eichler, sudb. viećnik dr. Gluwszeski i Nezir ef. Skalić, kadija okružnoga šerijatskoga suda u Sarajevu. — I opet komisije i reforme, a još nije pravo ni prva provedena. U istinu željni smo viditi rezultate radnje komisije ove.

— August Šenoa, viećnik sl. i kr. grada Zagreba, podpredsjednik „Matice Hrvatske“, urednik „Vienca“ umro je 13. o. m. nakon duge i težke bolesti u 43. godini dobe svoje. S njim pade u grob jedan od najljepših talenata naše domovine, prvi hrvatski romancier; umre na obću žalost uaroda u doba najživljega svoga lit. stvaranja. — Lahka mu zemlja.

Književnost. „Pravo“ pravničko-upravni list. God. IX. Svezak 104. Sadržaj: Dr. V. Pappafava: Ob osnovi taljanskoj akademičkoj zadruzi za bilježničko zakonotvorstvo. — I. Crnogorski Likurgo i zakoni Crne Gore i Srbije. — vić: Kritične smotre na kazneno-pravni slučaj: Neposredni počinitelj prekršaja, označenoga u §. 6 zakona od 17. svibnja 1875 o uporabi tiska uzet po sudu za jedinoga svjedoka u istom prekršajnom slučaju, da dokaže krivnju tobožnjemu začetniku toga prekršaja. — V. Vrčević: Seoska bijeda na popa. — Sgodjaji: Gradjanski. Kazneni. Upravni. — Vrčević: Sudstvo i svojta. — Viesti.

— Porota, list za pravne i državne nauke. Vlastnik i urednik Milan St. Marković. U br. 22, 23, 24, 25, 26 i 27 ima medju ostalim; „Ustanova stalnoga izbornoga suda u današnjoj medjunarodnoj teoriji i praktici“; „Osnovi upravnog sudstva u ustavnih monarkijah“; „djelokrug občinskih sudova u krivičnim poslovima“; „Pojam i bivstvo akcije i akcionarne udruge (preštampano iz „Mjesečnika“) i raznih pomanjih sastavaka pravničkoga i donekle statističkoga sadržaja.

— Наука о меничном праву. По Реноу, Врауну и др. иврадио Андрија Ђорђевић. Додани су образци и прописи српског трговачкога закона о мјеницах. Београд 1881.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google